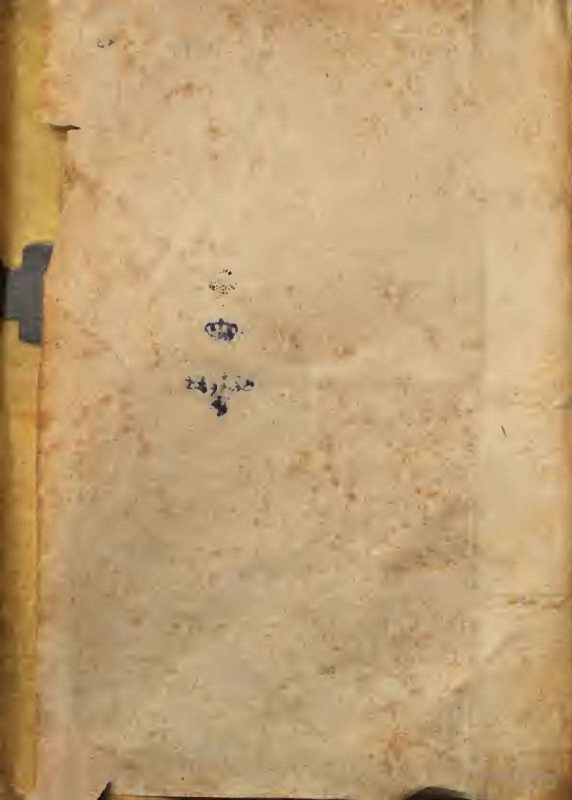
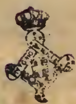

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8
49 E
11

Vincentij Rentij

S. THOMAE

AQVINATIS

Præclarissima Commentaria,

IN LIBROS ARISTOTELIS PERIHERMENIAS ET POSTERIORVM ANALYTICORVM,

CVM ANTIQVA TEXTVS TRANSLATIONE, ATQVE ETIAM noua Ioannis Argyropyli: Itemq; Thomæ Caietani Cardinalis Supplementum Commentatiorum in reliquum secundi libri Perihermenias.

Nuper ex emendatissimis exemplaribus diligentissimè recognita, Logicæ quoq; totius summa nunc addita est, ad studiosorum vtilitatem ex eiusdem D. Thomæ Opusculis excerpta, Et in Tractatus & Capita diuisa, iuxta ordinem librorum ab Aristotele in Logicis obseruatum. His præterea index nouus adiectus est.

VENETIIS,
APVD HIERONYMVM SCOTVM.
M D LXX.

INDEX IN QVO LECTIONVM ET CAPITVM SVMMÆ,

Quæ in Libris Perihermenias & Posteriorum Aristotelis & Logicæ Tractatibus, qui his nunc additi sunt, continentur.

In Primo Libro Perihermenias.

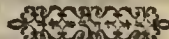
In Secundo Libro Perihermenias.

In Primo Libro Posteriorum Analyticorum.

Lectio

In secundo Libro Posteriorum.

CAPITA TRACTATVM
Qui huic libro nuper additi sunt.

De Prædicabilibus.

De Prædicamento substantiæ.

De Prædicamento quantitatis.

De Prædicamento qualitatis.

Cap.

Cap.

In tractatu secundo de syllogismo simpliciter.

In tractatu de syllogismo demonstratiuo.

In tractatu de Fallacijs.

Primi indicis Lectionum & Capitum Finis.

LIBRORVM NOMINA QVÆ IN HOC OPERE CONTINENTVR.

TRACTATVS LOGICÆ S. THOMÆ HIS ADDITI.

ARISTO-

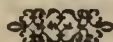

ARISTOTELIS STAGIRITÆ

PERIPATETICORVM PRINCIPIS, PERIHERMENIAS.

LIBER PRIMVS.

Cum Sancti Thomæ Aquinatis Præclarissimis Commentarijs.

LECTIO PRIMA.

De huius partis ac alios logicæ libros ordine, ac necessitate, quæ etiam determinanda sint proponuntur.

Ioannis Argyropoli translatio.

Primo definire oportet quid nam sit nomen, & quid verbum, deinde quid Negatio, quid Affirmatio, quid Enunciatio, quid deinde Oratio sit.

Antiqua translatio.

*a.l. ponere.

PRIMVM oportet cõstituere quid sit nomẽ, & quid sit verbum postea quid negatio, affirmatio, & enunciatio, & oratio.*

Tex. cõ. 21. lect. 9. Operatio intellectus duplex. Secunda. Additur 3. Ordo illarũ.

Sicut dicit philosophus in Tertio de Anima, duplex est operatio intellectus. Vna quidẽ, quæ dicitur indiuisibiliũ intelligentia, per quã s. apprehendit essentiã vniuscuiusq; rei in seipsa. Alia est operatio intellectus s. componẽtis, & diuidentis. Additur autem & tertia operatio s. ratiocinandi, ſm ꝙ ratio procedit à notis ad inquisitionẽ ignotorum. Harum autem operationum prima ordinatur ad secundã, quia non potest esse cõpositio, & diuisio, nisi simpliciũ apprehensorum. secunda vero ordinatur ad tertiam, quia videlicet oportet ꝙ ex aliquo vero cognitio, cui intellectus assentiat, ꝓcedatur ad certitudinem accipiendã de quibus ignous. Cũ autẽ Logica dicatur rationalis scientia, necesse est ꝙ eius cõsideratio versetur circa ea, quæ pertinent ad tres prædictas operationes rationis. De his igitur quæ pertinent ad primam operationẽ intellectus. i. de his, quæ simplici intellectu concipiuntur, determinauit Arist. in libro Prædicamentorum. De his vero, quę pertinent ad secundã operationẽ. s. de enũciatione affirmatiua, & negatiua, determinauit Philosophus in libro Perihermenias. De his vero, quæ pertinẽt ad tertiã operationẽ, determinauit in libro Priorũ, & in consequentibus, in quibus arguitus de syllogismo simpliciter & de diuersis syllogismorũ & argumẽtationũ spẽbus, quibus ratio de vno ꝓcedit ad aliud. Et ideo ſm prædictũ ordinem triũ operationũ, liber Prędicamentorũ ordinatur ad librũ Perihermenias, qui ordinatur ad librũ Priorũ, & sequẽtes. Dicitur ergo liber ille qui prę manibus habetur, Perihermenias, quasi de Interpretatione. Dicitur aũt Interpretatio ſm Boethũ, vox significatiua, quæ per se aliquid significat, siue sit cõplexa, siue incomplexa. Vnde coniunctiones, & præpositiones, & alia huiusmodi, nõ dicuntur interpretationes, quia nõ per se aliquid significant. Similiter etiã voces significantes naturaliter non ex propositio, aut cũ imagitatione aliquid significãdi, sicut voces brutorũ animalium, interpretationes dici non possunt. Quid. n. interpretatur aliquid, exponere intendit. Et ideo sola nomina, & verba & orationes dicũtur interpretationes, de quibus in hoc libro determinantur. Sed tñ nomen, & verbũ magis interpretationis principia esse videtur, quã interpretationes. Ille. n. interpretari videntur, qui exponit aliquid esse verũ vel falsum. Et ideo sola oratio enunciatiua, in qua verum, vel falsum inuenitur, interpretatio vocatur. Cęterę vero orationes, vt optatiua, & imperatiua, magis ordinantur ad exprimendũ affectum ꝙ ad interpretandũ id, quod in intellectu habetur. Intitulatur ergo liber iste de Interpretatione, ac si diceretur de enunciatiua oratione, in qua verũ, vel falsum inuenitur. Non aũt hic agit de nomine, & verbo, nisi inquãtum sunt partes enunciationis. Est. n. propriũ vniuscuiusq; sciẽtię partes subiecti tradere, sicut & passiones. Patet igitur ad quam partem philosophiæ pertineat liber istæ, & quæ sit necessitas istius, & quẽ ordinẽ retineat inter Logicæ libros. Præmittit aũt huic operi Philosophus proœmium, in quo sigillatim exponit ea, quæ in hoc libro sunt tractanda. Et quia omnis scientia præmittit ea, quæ de principijs sunt, partes aũt cõpositorũ sunt eorũ principia, ideo oportet intendenti tractare de enunciatione, præmittere de partibus eius. Vnde dicit {primũ oportet cõstituere, &c.}. i. definire {quid sit nomen, & quid verbum} in græco habetur, Primum oportet poni, & idem significat. Quia. n. demõstrationes definitiones præsupponuntur, ex quibus concludunt, merito dicuntur propositiones. Et ideo pręmittũtur hic solæ definitiones eorum, de quibus agendũ est, quia ex definitionibus alia capiamus consequenter.

Logi. circa quæ. De pertinent. ad primam. Ad secundã. Ad tertiam. Ordo lib. Interpre. secundũ Boethum. Interp. quæ. Interpre. propria. De no. & verbo quomodo. Sciẽtiæ proprium. Præmit. in hac scientia proœmium.

Si quis aũt quęrat, cũ in libro Prędicamentorũ de simplicibus dictũ sit, quæ sit necessitas, vt hic rursum de nomine, & verbo, determinaretur, ad hoc dicendũ, ꝙ simplicium dictionũ triplex potest esse cõsideratio. Vna quidẽ ſm ꝙ absolute significant simplices intellectus, & sic earũ cõsideratio pertinet ad librũ Prædicamẽtorũ. Alio modo ſm rationẽ, prout sunt partes enunciationis & sic determinatur de eis in hoc lib. & ideo tradũtur sub rõne nominis, & verbi, & de quorum ratione est ꝙ significẽt aliquid cũ tẽpore, vel sine tẽpore, & alia huiusmodi, quę pertinẽt ad rationẽ dictionũ, ſm ꝙ cõstituunt enunciationẽ. Tertio cõsiderantur ſm ꝙ ex eis constituitur ordo syllogisticus, & sic determinatur de eis sub rõne terminorũ in libro Primũ. Potest iterũ dubitari, quare prętermissis alijs orationis partibus, de solo nomine, & verbo determinat. Ad ꝙ dicendũ est, ꝙ quia de simplici oratione determinare intẽdit, sufficit vt solas partes enunciationis pertractet, ex quibus ex necessitate simplex oratio constat. potest autem ex solo nomine. & verbo, simplex enũciatio fieri, non autẽ ex alijs orationis partibus, sine his, & ideo sufficiens ei fuit de his duabus determinare.

Quæstio. Responsio. Simplicium dic. consid. Prima. Secunda. Tertia.

Vel potest dici, ꝙ sola nomina, & verba sunt principales orationis partes. Sub nominibus enim comprehenduntur pronomina, quæ, etsi non nominant naturam, personam tamen determinant, & ideo loco nominum ponuntur. sub verbo vero participium, quod consignificat tempus, quamuis & cum nomine cõuenientiam habeat. Alia vero sunt magis colligationes partium orationis, significãtes habitudinem vnius ad aliam, quàm orationis partes, sicut claui, & alia huiusmodi, non sunt partes nauis, sed partium nauis coniunctiones. His igitur præmissis, quasi principijs, subiungit de his, quæ pertinent ad principalem

Alia responsio. Orationis partes pri.

Expositio.1. principalem intentionẽ,dicens.{Postea quid negatio,& quid affirmatio}quæ sunt enunciationis partes,non quidem integrales,sicut nomen,& verbum, alioquin oporteret nomẽ enunciationẽ ex affirmatione, & negatione cõpositam nomẽ est,vel verbum,sed partes subiectiuas,
Quæstio. id est species. Quod quidem nunc supponatur, posterius autem manifestabitur. Sed potest dubitari,cũ enunciatio diuiditur in cathegoricã, & hypotheticã, quare de his non facit mentionem,sicut de affirmatione,& ne
Rñsio pri. gatione. Et potest dici q. hypotetica enunciatio ex pluribus categoricis cõponitur. Vnde non differunt nisi ſm differentiam vnius & multi. Vel potest dici,& melius,q
Responsi.2. hypothetica enunciatio non continet absolutã veritatẽ,
Finis lib. Periherm. cuius cognitio requiritur in demonstratione,ad quã lib. iste principaliter ordinatur.sed significat aliquid verum esse ex suppositione, quod nõ sufficit in scientijs demonstratiuis, nisi confirmetur per absolutam veritatẽ simplicis
Cur Aristo. enũciationis. Et ideo Arist.prætermisit tractatum de hy
Prætermi. de enun. & syllo.hipo. potheticis enũciationibus,& syllogismus. Subdit autem {& enunciatio}quæ est genus affirmationis, & negatio-
Quæstio. nis.{& oratio.}quæ est genus enunciationis.Siquis vlte-
Rñsio.t.cõ. 37.c.7. tius quærat, quare non facit vlterius mentionẽ de voce. Dicendum,q vox est quoddam naturale, vnde pertinet ad considerationẽ Naturalis philosophiæ, vt patet in Secundo de Anima,& in vltimo de Generatione animaliũ. Vnde etiã non est proprie orationis genus,sed assumitur ad constitutionẽ orationis,sicut res naturales ad constitutionem artificialium. Videtur autem ordo enunciationis esse præposterus,nam affirmatio naturaliter est prior negatione,& ijs prior est enũciatio, sicut genus & per cõ
Rñsio pria. sequens oratio enunciatione. Sed dicẽdum,q, quia à partibus inceperat enumerare, procedit à partibus ad totũ. Negationem autẽ,quæ diuisionem cõtinet,eadem ratione præponit affirmationi,quę consistit in compositione, quia diuisio magis accedit ad partes, compositio vero
Secunda. magis accedit ad totum. Vel potest dici ſm quosdam,q præmittitur negatio,quia in ijs,quæ possunt esse, & non esse,in plus est non esse,quod significat negatio, quã esse,
Tertia. quod significat affirmatio. Sed tamen, quia sunt species ex æquo diuidentes genus, sunt simul natura: vnde non refert quod eorum præponatur.

LECTIO II.

Ex vocis ac scripturæ ad animi affectus comparatione, qualis nam sit vocis impositio,an ex natura , an ex hominum arte.

ARGY. *Ea igitur,quæ in voce consistunt,signa sunt affectum qui in anima sunt,& ea,quæ scribũtur,notę sunt eorum, quæ in voce consistunt.*

ANTI. *Sunt ergo ea,quæ sunt in voce,earum, quæ sunt anima, passionum notæ, & ea, quæ scribuntur,eorum quæ sunt in voce.*

Præmisso proœmio Philosophus accedit ad propositum exequendum. Et quia ea, de quibus promiserat se dicturum,sunt voces significatiuæ,cõplexæ,vel in com-
Lectio.4. plexæ, ideo præmittit tractatum de Significatione vocũ & deinde de vocibus significatiuis determinat, de qui-
Lectio.5. bus in proœmio sed dictuũ promiserat. Et hoc ibi {Nomen ergo est vox significatiua,&c.} Circa primum duo facit. Primo determinat qualis sit significatio vocum, Secundo ostendit differentiam significationũ vocum cõm
Notandũ.1. plexarum, ibi{Est autem quemadmodum,&c.} Circa primum duo facit. Primo quidem præmittit ordinem significationis vocum. Secundo ostẽdit, qualis sit vocum
Passio ex quo. significatio, vtrum sit ex natura, vel ex impositione, ibi {Et quemadmodum nec literæ,&c. Est ergo considerandum,q circa primũ tria præponit,ex quorum vno intelligitur quartum. Proponit.n.scripturam,voces,& animæ passiones, ex quibus intelligũtur res. Nam passio est ex impressione alicuius agentis, & sic passiones animæ originem habent ab ipsis rebus. Vocis sign. necessitas. Et siquidem homo esset naturaliter animal solitarium, sufficerent sibi animæ passiones,quibus ipsis rebus cõformaretur,vt earum notitiam in se haberet,sed quia homo est animal naturaliter politicum,& sociale,necesse fuit q conceptiones vnius hominis innotescerent alijs,quod fit per vocem & ideo necesse fuit esse voces significatiuas,ad hoc q hominis inuicẽ conuenirẽt. Vnde illi, qui sunt diuersarũ linguarũ, nõ possunt bene cõuenire ad inuicẽ. Scripturæ necessitas. Rursum si homo vteretur sola cognitione sensitiua,quæ respicit hic,& nunc, sufficeret sibi ad conuiuendũ alijs vox significatiua, sicut & cæteris animalibus,quæ per quasdam voces,suas conceptiones inuicẽ sibi manifestãt,sed,quia homo vtitur etiã intellectuali cognitione,quæ abstrahit ab hic & nũc,consequitur ipsum solicitudo non solũ de præsentibus ſm locũ,& tempus,sed etiã de his,quæ distant loco,& futura sunt tpe. Vnde,vt homo conceptiones suas etiã his,qui distant secundum locũ,& his, qui venturi sunt in futuro tẽpore,manifestat,necessarius fuit vsus scripturæ, Finis Log. Sed,qa Logica ordinatur ad cognitionem de rebus sumendam, significatio vocum,quæ est immediata ipsis conceptionibus intellectus, pertinet ad principalem considerationẽ ipsius,significatio autẽ literarũ,tanquã magis remota, non pertinet ad eius considerationẽ,sed magis ad considerationem,grãmatici. Et ideo exponens odinẽ significationum nõ incipit à literis,sed à vocibus, quarum primo significationem exponens,dicit.{Sunt ergo ea,quæ sunt in voce, notæ}.i.signa earum passionũ, quæ sunt in anima. Expõ. priæ parti. tex. Dicit autẽ{ergo}quasi ex promissis cõcludens,quia supra dixerat determinandũ esse de Nomine, & Verbo, & alijs prædictis, hæc autẽ sunt voces significatiuæ,ergo oportet vocum significationũ exponere. Vtitur autem hoc modo loquendi,vt dicat ea quæ sunt in voce, & non voces,vt quasi continuatim loquatur cũ prædictis. Dixerat.n.dicendum esse de nomine,& verbo, & alijs huiusmodi. Hæc autẽ tripliciter habent esse, Vno quidem mo- Noiã,& V. triplex esse.
do, in cõceptione intellectus, Alio modo, in prolatione vocis, Tertio modo,in conscriptione literarum. Dicit ergo,{ea quæ sunt in voce,&c.} ac si dicat,nomina,& verba,& alia consequentia,quæ tantũ sunt in voce, sunt notæ. Vel quia nõ omnes voces sunt significatiuæ,& earum quædam sunt significatiuæ naturaliter, quæ longe sunt à ratione nominis,& verbi,& aliorum consequentium,vt appropriet suum dictum ad ea,de quibus intendit.ideo dicit ea,quæ sunt in voce, idest quæ cõtinentur sub voce sicut partes sub toto. Vox est qd naturale.
Vel quia vox est quoddam naturale,nomen autem, & verbum significant ex institutione humana,quæ aduenit rei naturali sicut materię,vt forma lecti ligno,ideo ad designãdum nomine & verba, & alia consequentia,dicit ea,quæ sunt in voce,ac si de lecto di- Notandũ.2.
ceretur,ea quæ sunt in ligno. Circa id autem, quod dicit earũ,quæ sunt in anima passionum, considerandum est, q passiones animæ communiter dici solent appetitus sensibilis affectiones,sicut ira,gaudium, & alia huiusmodi, Le.5.&c.5.
vt dicitur in secundo Ethicorum. Et verum est q huiusmodi passiones significant naturaliter quædã voces hominum,vt gemitus infirmorum, & aliorum animalium vt dicitur in Primo Politicæ. Sed nunc sermo est de vocibus significatiuis ex institutione humana,& ideo oportet passiones animæ hic intelligere intellectus cõceptio- Per passiones animæ quid intelligendum.

nes,

nes, quas nomina, & verba, & orationes significãt immediate, secundum sententiam Arist. Non enim potest esse ꝙ significent immediate ipsas res, vt ex ipso modo significandi apparet. significat enim hoc nomen homo naturam humanam in abstractione à singularibus. Vnde non potest esse ꝙ significet hominẽ immediate singularem, vt Platonici voluerunt, ꝙ significaret ipsam ideam hominis separatã. Sed quia hoc secundum suam abstractionẽ non subsistit realiter ſm sententiam Arist. sed est in solo intellectu, ideo necesse fuit Arist. dicere, ꝙ voces significant intellectus conceptiones immediate, & eis mediantibus res. Sed quia non est consuetum ꝙ conceptiones Androni. intellectus Aristo. nominet passiones, ideo Andronicus Lec. a. tex. posuit hunc librum non esse Aristo. Sed manifeste inuecõm. 12. nitur in Primo de Anima, ꝙ passiones animæ vocat omnes animæ operationes. Vnde, & ipsa cõceptio intellectus passio dici potest. Vel quia intelligere nostrũ nõ est sine phantasmate, quod non est sine corporali passione. Vnde Lec. 10. te. cõm. 20. & & immaginatiuam Philosophus Tertio de Anima vocat Lec. &. 10. passiuum intellectum. Vel quia extẽso nomine passionis Lec. 2. t. c. 2. ad omnem receptionem, etiam ipsum intelligere intellectus possibilis quoddam pati est, vt dicitur in Tertio de Anima. Vtitur autem potius nomine passiuum, quam intellectum, tum quia ex aliqua animæ passiones prouenit puta ꝙ ex amore, vel odio, vt homo interiorem conceptum per vocem alteri significari velit, tum etiam, quia significatio vocum refertur ad conceptionem intellectus secũdum ꝙ oritur à rebus per modum cuiusdam impres-Voc. sign. quomodo ref. ad inte. sionis, vel passionis. Secundo cum dicit {Et ea, quæ scribũtur} agit de significatione scripturæ, & secundũ Alex. Alexan. hoc inducit ad manifestum præcedentem sentẽtiam per modum similitudinis vt sit sensus. Ita ea, quæ sunt in voce sunt signa passionum animæ, sicut & literæ sunt signa vocis. Quod etiam manifestat per sequentia, cum dicit {Et quemadmodum nec literæ.} inducens hoc quasi signum præcedẽtis. Quòd enim literæ significẽt voces, significatur per hoc, ꝙ sicut sunt diuersæ voces apud diuersos, ita diuersæ literæ. Et ſm hanc expositionem ideo non dixit, & literæ eorum, quæ sunt in voce, sed ea, quæ scribuntur, quia dicũtur literæ etiam in prolatione, & scriptura, quamuis magis proprie, ſm ꝙ sunt in scriptura, dicantur literę, secundũ autem ꝙ sunt in prolatione dicantur elementa vocis. Sed quia Arist. non dicit sicut ea quę scribuntur, sed continuam narrationem facit, melius est vt dicatur sicut Porphyrius exposuit, ꝙ Aristo. procedit vlterius ad complendum ordinem significationis. Postquam enim dixerat ꝙ nomina, & verba, quæ sunt signa earum, quæ sunt in anima, continuatim subdit, ꝙ nomina, & verba, quę scribuntur, signa sunt eorum nominũ, & verborum, quæ sunt in voce. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atque vti non eadem sunt apud omnes homines literæ, sic neque voces eadem sunt.*

ANTI. *Et quemadmodum nec literæ eadem omnibus, sic nec eadem voces.*

Ostendit differentiam præmissorum significantium & significatorum, quantum ad hoc quod est esse ſm naturam, vel non esse. Et circa hoc tria facit. Primo. n. ponit quoddam signũ, quo manifestatur ꝙ nec voces, nec literæ naturaliter significãt. Ea enim quæ naturaliter siSignificatio literarum & vo. qualis. gnificant, sunt eadem apud omns. Significatio autem literarum, & vocum, de quibus nunc agimus, non est eadem apud omnes. Sed hoc quidem apud nullos vnquam dubitatum fuit quantum ad literas, quarum non solum ratio significandi est ex impositione, sed etiam ipsarum formatio fit per artem. Voces autem naturaliter formantur. vnde & apud quosdam dubitatum fuit vtrum naturaliter significent. Sed Arist. hic determinat ex similitudine literarum, quæ sicut non sunt eædem apud omnes, ita nec voces. Vnde manifeste relinquitur, ꝙ sicut nec literæ, ita nec voces naturaliter significant, sed ex institutione humana. voces autem illæ, quę naturaliter significant sicut gemitus infirmorum, & alia huiusmodi, sunt eædem apud omnes. Secundo ibi.

Affectus tamen, quorum hæc signa sunt, primo apud omnes homines ijdem sunt Res quoque quarum hi similitudines sunt, easdem itidem esse constat. ARGY.

Quorum autem priorum hæ primo notæ sunt, eædem omnibus passiones animæ sunt, & quorum hæ similitudines res iam eadem. ANTI.

Ostẽdit passiones animæ naturaliter esse, sicut res, per hoc, ꝙ eędem sunt apud omnes. Vnde dicit} Quorum autem, } idest sicut passiones animæ sunt eædẽ omnibus quorum priorum, idest quarum passionũ primarũ hæ. s. voces sunt notæ, idest signa, (cõparantur. n. passiones ani- Voc. prola. ad quid. mę ad voces, sicut primum ad secundum:) voces. n. non proferuntur, nisi ad exprimendam interiores animæ passiones & res etiã, eædem. s. apud omnes quorũ, idest quarũ rerũ hæ. s. passiones animę sunt similitudines. Vbi attẽ- Res p quid cogn. ab anima. dendũ est ꝙ literas dixit esse notas, idest signa vocũ, & voces passionũ animæ similiter. passiones aũt animæ dicit esse similitudines rerũ & hoc ideo res nõ cognoscitur ab anima, nisi per aliquam sui similitudinẽ existentẽ, vel in sensu, vel in intellectu. Literæ aũt ita sunt signa vocũ, & voces passionum, ꝙ non attenditur ibi aliqua ratio similitudinis sed sola ratio institutionis, sicut & in multis alijs signis, vt tuba est signũ belli. In passionibus autem animæ, oporet attendi rationem similitudinis ad exprimendas res, quia naturaliter eas designant, nõ ex institutione. Obijciũt aũt quidã ostendere volentes cõtra hoc, Obiectio. 1. ꝙ dicit passiones animæ, quas significãt voces esse in omnibus eadẽ. Primo quidem, quia diuersi diuersas sententias habent de rebus, & ita non videtur esse eædem apud omnes animæ passiones. Ad quod respondet Boethus ꝙ Rñsio Boe. Arist. hic nominat passiones animæ conceptiones intellectus, qui nunquã decipitur: & ita oportet eius cõceptiones esse apud omnes easdem, quia, si quis à vero discordat, hic non intelligitur. Sed, quia etiam in intellectu potest esse falsum, ſm ꝙ cõponit, & diuidit, non aũt ſm ꝙ cognoscit quod quid est, idest essentiam rei, vt dicitur in Tertio de Anima, referendum est hoc ad simplices intel- Lec. a. tex. cõm. 16. lectus conceptiones, quas significãt voces incomplexæ, quę sunt eædem apud omnes, quia, si quis vere intelligit quid est homo, quodcunque aliud aliquid quàm hominem apprehendat, non intelligit hominem. Huiusmodi autẽ simplices cõceptiones intellectus sunt, quas primo voces significant. Vnde dicitur in Quarto Met. ꝙ ratio quam significat nomen, & definitio. Et ideo signanter dicit. {Quorum priorum hæ notæ sunt.} vt. s. referatur ad Obiectio. primas conceptiones vocibus primo significatas. Sed ad Rñsio prima Porph. huc obijciunt aliqui de nominibus æquiuocis, in quibus eiusdem vocis non est eadẽ passio, quæ significatur apud omnes. Et respondet ad hoc Porphyrius, ꝙ vnus homo, qui vocem profert, ad vnam intellectus conceptionem significandam eandem refert, & si aliquis alius, cui loquitur, aliquid aliud intelligat, ille, qui loquitur se exponendo faciet ꝙ referat ad idem. Sed melius dicendum est, ꝙ Responsio secunda melior. intentio Arist. nõ est asserere identitatẽ conceptionis animæ per cõparationem ad vocem vt. s. vnius vocis vna sit

cóceptio, quia voces sunt diversæ apud diversos, sed intẽdi asserere identitatem cóceptionum animæ per comparationes ad res, quas similiter dicit esse easdẽ. Tertio ibi.

ARGY. *Verum de his in libro de Anima dictum est, ad aliam enim facultatem huiusmodi consideratio pertinet.*

ANTI. *De his itaq; dictũ est in his, quæ dicta sunt de anima, alterius est enim negotij.*

Excusat se à diligentiori harum consideratione, quia quales sit animæ passiones, quomodo sint rerum similitudines, dictum est in libro de Anima. Non enim hoc pertinet ad logicum negotium, sed ad naturale.

LECTIO III.

Vocum quædam verum vel falsum significare dicũtur, & quænam sint.

ARGY. *Quemadmodum aũt in anima cõceptus est interdum sine veritate, aut falsitate, interdũ est talis. vt horũ alterum ei necessario competat sic & in voce esse uidetur.*

ANTI. *Est autem, quemadmodũ in anima, aliquoties quidẽ intellectus sine vero vel falso, aliquoties autẽ, cui iam necesse est horũ alterũ inesse, sic etiam in uoce.*

Postquã philosophus tradidit ordinem significationis vocum, hic agit de diversa vocum significatione, quarũ quædam significant verum, vel falsum, quædam non. Et circa hoc duo facit. Primo præmittit differentiam. Secundo manifestat eam. ibi {Circa cópositionem enim, &c.} Quia vero cóceptiones intellectus præambulæ sunt ordine naturæ vocibus, quæ ad eas exprimenda proferuntur, ideo ex similitudine differentiæ, quæ est circa intellectum, assignat differentiam, quæ est circa significationes vocum, vt scilicet hæc manifestatio non solum sit ex simili, sed ex causa, quam imitatur effectus. Est ergo considerandũ, ꝙ sicut in principio dictũ est, duplex est, oratio intellectus, vt traditur in Tertio de Anima, in quarũ vna nõ invenitur verum & falsum, in altera autem invenitur. Et hoc est quod dicit, ꝙ in anima aliquoties est intellectus sine vero & falso, aliquoties autem ex necessitate habet alterum horũ. Et, quia voces significativę formatur ad exprimẽdas conceptiones intellectus, ideo ad hoc ꝙ signũ conformetur signato, necesse est ꝙ etiã vocum significativarũ similiter quędam significent sine vero & falso, quædam cum vero & falso. Deinde cum dicit.

Ordo concep. intellectus & vo.

In prohe. Lec. 11. & tex. cõ. 21. & 16.

Verum vel falsum in voce.

ARGY. *Nam verum, falsumque in compositione, divisioneq; consistit.*

ANTI. *Circa compositionem enim & divisionem est veritas, falsitasque.*

Manifestat quod dixerat. Et primo quantũ ad id, quod dixerat de intellectu, Secundo quantũ ad id, quod dixerat de assimilatione vocum ad intellectum. ibi {Nomina igitur ipsa, & verba, &c.} Ad ostendendũ igitur ꝙ intellectus quandoq; est sine vero, & falso, quandoq; autem cum altero horum, dicit primo, ꝙ veritas & falsitas consistit circa cõpositionem, & divisionem. Vbi oportet intelligere ꝙ vna duarũ operationũ intellectus est indivisibilium intelligentia, inquantum. s. intellectus intelligit absolute cuiuscunque rei quidditatem sive essentiam per seipsam, putat quid est homo, vel qd albũ, vel quid aliud huiusmodi. Alia vero operatio intellectus est, sm ꝙ huiusmodi simplicia concepta simul componit, & dividit. Dicit ergo, ꝙ in hac secũda operatione intellectus, idest componentis, & dividentis, invenitur veritas, & falsitas, relinquens, ꝙ in prima operatione non invenitur, vt etiã traditur in Tertio de Anima. Sed circa hoc primo videtur esse dubium, quia, cum divisio fiat per resolutionem ad indivisibilia sive simplicia, videtur ꝙ sicut in simplicibus non est veritas vel falsitas, ita nec in divisione. Sed dicendum est, ꝙ, cũ conceptiones intellectus sint similitudines rerũ, ea quæ circa intellectũ sunt, dupliciter considerati, & nominari possunt. Vno modo sm se, alio modo sm rationes rerum, quarum sunt similitudines. Sicut imago Herculis sm se quidem dicitur, & est cuprum, in quantum autem est similitudo Herculis, nominatur homo. Sic etiam si consideremus ea, quæ sunt circa intellectum secundum se, semper est compositio, vbi est veritas & falsitas, quæ nunquam invenitur in intellectu, nisi per hoc, ꝙ intellectus comparatur vnum simplicem conceptum alteri. Sed si referatur ad rem, quandoq; dicitur compositio, quandoq; dicitur divisio. Cõposio quidem quando intellectus comparat vnum conceptum alteri, quasi apprehendens coniunctionem aut identitatem rerum, quarum sunt conceptiones, divisio autem, quando sit comparat vnum conceptum alteri, vt apprehendat res esse diversas. Et per hunc etiam modum in vocibus affirmatio dicitur compositio, inquantum coniunctionem ex parte rei significat, negatio vero dicitur divisio, inquantum significat rerum separationem. Vlterius autẽ videtur, ꝙ non solum in compositionem, & divisione veritas consistat. Primo quidem, quia etiam res dicitur vera vel falsa sicut dicitur aurum verum vel falsum. Dicitur etiam ꝙ ens, & verum convertuntur. Vnde videtur ꝙ etiam simplex conceptio intellectus, quæ est similitudo rei non careat veritate, & falsitate. Præterea Philosophus dicit in lib. de Anima, ꝙ sensus proprium sensibilium semper est verus. Sensus autem non componit, vel dividit non ergo in sola compositione, & divisione est veritas. Item, in intellectu divino nulla est cõpositio, vt probatur in. 12. Meta. & tamen ibi est prima, & summa veritas. nõ ergo veritas est solum cõpositionem, & divisionẽ. Ad huiusmodi igitur evidentiam considerandum ꝙ veritas in aliquo invenitur dupliciter. Vno modo sicut in eo quod est verum. Alio modo sicut in dicente, vel cognoscente verum. Invenitur autem veritas sicut in eo, quod est verum, tam in simplicibus, quàm in compositis sed sicut in dicente, vel cognoscente verum non invenitur nisi sm compositionem & divisionẽ. Quod quidem sic patet. verum. n. vt Philosophus dicit in Sexto Ethicorum, est bonum intellectus, Vnde de quocunque dicatur verum oportet ꝙ hoc sit per respectum ad intellectum. Comparantur autem ad intellectum voces quidem sicut signa, res autem sicut ea, quorum intellectus sunt similitudines. Considerandum autem ꝙ aliqua res comparatur ad intellectum dupliciter. Vno modo sicut mensura ad mensuratum. Et sic comparantur res naturales ad intellectum speculativũ humanum. Et ideo intellectus dicitur verus secundũ ꝙ conformatur rei, falsus autem secundum ꝙ discordat à re. Res autem naturalis non dicitur esse vera per cõparationem ad intellectum nostrum, sicut posuerunt quidam antiqui naturales, extimantes rerum veritatem esse solum in hoc quod est videri. Secundum hoc enim sequeretur ꝙ cõtradictoria essent simul vero, quia cõtradictoria cadunt sub diversorum opinionibus. Dicuntur tamen res aliquę verę vel falsæ per comparationem ad intellectum nostrum, non essentialiter vel formaliter, sed effective, inquantum. s. natæ sunt facere de se veram, vel falsam extimationem. & sm hoc dicitur aurum verũ, vel falsum. Alio autem modo res comparantur ad intellectum, sicut mẽsuratum ad mensuram, vt patet in intellectu practico, qui est causa rerum. Vnde opus artificis dicitur esse verum, inquantum attingit ad

rationem

Ver. & fal. in compo. & divi. consi.

Lect. 2. t. cõ. 21. 22. & 26

Quæstio

Responsio.

Quæ circa Inte. dupliciter cons. possunt.

Quæstio.

Lect. 3. tex. comm. 152.

Lectio 4. & tex. 160.

Lec. 6. 21. &

Lec. 2. t. cõ. 26. 31.

Lectio. 8. & cõm. 51.

Responsio.

Lectio. 2. & cap. 3.

Res vo. ad intellectũ.

Notandum primum.

veritas diversimode diversa denominat.

Res naturalis.

Veri vel fal. rei.

Res artifi.

Res ad diuinum intellectum.

rationem artis, falsum vero, inquantum deficit à ratione artis. Et quia omnia etiam naturaliter comparantur ad intellectum diuinum, sicut artificiata ad artem, consequens est, vt quælibet res dicatur esse vera, ſm *q* habet propriam formam, ſm quam imitatur artem diuinam. Nam falsum aurum est verum aurichalcum. Et hoc modo ens, & verum conuertuntur, quia quælibet res naturalis per suam formam arti diuinæ comparatur. Vnde Philosophus in .1. Phy. formam nominat, quoddam diuinum. Et sicut res dicitur vera per cōparationem ad suā mensuram, ita etiam & sensus, vel intellectus, cuius mensura est res extra animam. Vnde sensus dicitur verus, qñ per formam suam conformatur rei extra animam existēti. Et sic intelligitur *q* sensus proprij sensibilis sit verus. Et hoc etiam modo intellectus apprehēdens quod quid est absque compositione, & diuisione, semper est verus, vt dicitur in Tertio de Anima. Est autem considerandū, *q* quamuis sensus proprij obiecti sit verus non tamē cognoscit hoc verum. Non .n. potest cognoscere habitudinem conformitatis suæ ad rem sed solam rem apprehendit, intellectus autē potest huiusmodi habitudinē cōformitatis cognoscere, & ideo solus intellectus potest cognoscere veritatem. Vnde & Philosophus dicit in .6. Metaph. *q* veritas est solum in mente, sicut .s. in cognoscente veritatem. Cognoscere autem prædictam conformitatis habitudinem nihil est aliud quàm iudicare ita esse in re vel non esse, quod est componere, & diuidere. & ideo intellectus non cognoscit veritatem, nisi componendo, vel diuidendo per suum iudicium. Quod quidem iudicium, si consonet rebus, erit verum, puta cum intellectus iudicat esse, quod est, vel non esse quod non est. Falsum autem quando dissonat à re, puta cum iudicet non esse, quod est, vel esse quod non est. Vnde patet, *q* veritas, & falsitas, sicut in cognoscente, & dicente non est nisi circa compositionem, & diuisionem. Et hoc modo Philosophus loquitur hic. Et quia voces sunt signa intellectum, erit vox vera quæ significat verum intellectum, falsa autem, quæ significat falsum intellectum, quamuis vox, inquantum est res quædam dicatur vera, sicut & aliæ res. Vnde hæc vox, homo est alius est vere vox, & vere signum, sed quia est signum falsi, ideo dicitur falsa. Sciendum est autem, *q* Philosophus de veritate hic loquitur, ſm *q* pertinet ad intellectum humanum, qui iudicat de conformitate rerum, & intellectus componendo & diuidendo. Sed iudicium intellectus diuini de hoc est absq; compositione, & diuisione, quia sicut etiam intellectus noster intelligit materialia immaterialiter, ita etiam intellectus diuinus cognoscit compositionem, & diuisionem simpliciter. Deinde cum dicit.

Quō ens & ve. côu. Lectio. 15. & cōm. 81. Sensus ver.

Lec. 2. c. 16. Notandum secundum. Inte. tm. cognoscit ve. Le. 1. & c. 8.

Cognoscere habi. con formi.

Intell. iudicium ve. vel falsum.

Vox qñ vera vel falsa.

Notandum tertium.

Differentia inter diuinū intellectū & humanum.

ARGY. *Ipsa igitur nomina, & verba, similia sane sunt ei conceptui, qui sine compositione, diuisioneq; est, velut hoc nomen album, vel homo, cum nihil additur ipsi, nondum .n. verum est, aut falsum.*

ANTI. *Nomina igitur ipsa et verba, cōsimilia sunt sine cōpositione, vel diuisione, intellectui, vt est homo, vel album, quando non additur aliquid, neque enim adhuc verum, aut falsum est.*

Manifestat quod dixerat de similitudine vocum ad intellectum. Et primo manifestat propositum. Secundo manifestatum probat per signum, ibi {Huius autem signum.} Concludit ergo ex præmissis, *q*, cum solum circa compositionem, & diuisionem sit veritas, & falsitas in intellectu, consequens est *q* ipsa nomina, & verba diuisim accepta, assimilentur intellectui, qui est sine cō-

Nomina, & V. in quo similia intel.

positione, & diuisione. sicut cum homo, vel album dicitur, si nihil aliud addatur, non enim verum adhuc, vel falsum est. sed postea qñ additur esse, vel nō esse, sit verū, vel falsum. Nec est instantia de eo, quod per v.nū nomē verā responsionē dat ad interrogationē factā, vt cū quærenti quid natat in mari aliquis respōdet, piscis. Nā intelligitur verbū, quod fuit in interrogatione positū. Et sicut nomē per se positū nō significat verū vel falsum, ita nec verbū per se dictū. Nec est instātia de verbo primę, & secundæ personę, & de uerbo exceptę actionis, quia in his intelligitur certus, & determinatus nominatiuus. Vñ est implicita cōpositio, licet nō explicita. Deinde cum dicit.

Tacitæ obiectioni.

Nō & V. so lit. non sig. ver. vel fal.

ARGI. *Cuius quidem hoc indicium est, Hippocentaurus enim aliquid quidem significat, at nondum verum est, aut falsum, nisi esse, aut non esse additum, aut simpliciter, aut respectu temporis fuerit.*

ANTI. *Signum autem huius est. etenim bircocervus significat quidem aliquid, sed quod nondum verum vel falsum sit, si non esse, vel non esse addatur, vel simpliciter, vel secundum tempus.*

Inducit signum ex nomine composito. .s. hircoceruus, quod componitur ex hirco, & ceruo, & quod in græco dicitur tragelaphus. Nam tragos est hircus, & elaphos ceruus. Hmōi .n. nomina significant aliquid .s. quosdā conceptus simplices, licet rerum compositarum. & ideo nō est verum vel falsum nisi quando additur esse, vel non esse, per quæ exprimitur iudicium intellectus. Potest autē addi esse, vel non esse, vel secundum præsens tēpus. quod est esse, vel non esse in actu, & ideo hoc dicitur esse simpliciter, vel secundum tempus præteritum, aut futurum, quod non est esse simpliciter, sed secundum quid, vt cū dicitur aliquid fuisse, vel futurum esse. Signanter autem vtitur exemplo ex nomine significante, quod non est in rerū natura, in quo statim falsitas apparet, & *q* sine cōpositione, & diuisione nō possit verum, vel falsum esse.

Esse simpliciter vel secūdum quid.

LECTIO IIII.

Ex nominis definitione proposita, ac declarata, quædam ab eius ratione seiungit.

ARGY. *Nomen igitur vox est significatiua ex instituto, sine tempore, cuius nulla pars significat separata.*

ANTI. *Nomen igitur est vox significatiua secundum placitum sine tempore, cuius nulla pars est significatiua, separata.*

Postquam Philosophus determinauit de ordine significationis vocum, hic accedit ad determinādum de ipsis vocibus significatiuis. Et quia principaliter intendit de enunciatione, quæ est subiectum huius libri, in qualibet autē scientia oportet noscere principia subiecti, ideo primo determinat de principijs enunciationis. Secundo de ipsa enunciatione, ibi {Enunciatiua uero nō omnis.} Circa primū duo facit. Primo .n. determinat principia quasi materialia enunciationis, scilicet partes integrales ipsius. Secundo determinat principiū formale, scilicet orationē quæ est enunciationis genus, ibi {Oratio autem est vox significatiua &c.} Circa primū duo facit. Primo determinat de nomine, quod significat rei substantiam. Secundo determinat de uerbo, quod significat actionem, uel passionem procedentem à re, ibi {Verbum autem est quod consignificat tempus.} Circa primum tria facit. Primo definit nomen, secundo definitionem exponit: ibi {In nomine enim *q* est æquiferus.} Tertio excludit quædā, quæ perfectè rationem nominis non habent, ibi {Non homo uero non est nomen.} Circa primum considerandum est, quòd definitio ideo dicitur terminus,

Subiectum huius libri.

Principia subiecti præcogno. Lectio. 7.

Lectio. 6. Cur prius de no. quam verbo. Lectio. 7.

Definitio dicitur terminus.

quia includit totaliter rem, ita.s. ꝙ nihil rei est extra definitionem, cui.s. definitio non conueniat, nec aliquid aliud est infra definitionem, cui.s. definitio conueniat. Et ideo quinque ponit in definitione nominis, primo ponitur {vox} per modum generis, per quod distinguitur nomen ab omnibus sonis, qui non sunt voces. Nam vox est sonus ab ore animalis prolatus, cum imaginatione quadam. vt dicitur in Secundo de Anima. Additur autem prima differentia.s. {significatiua} ad differentiam quarumcunque vocum non significantium, siue sit vox literata, & articulata, sicut biltris, siue non literata, & nó articulata, sicut sibilus pro nihilo factus. Et quia de significatione vocum in superioribus actum est, ideo ex præmissis concludit, ꝙ nomen est vox significatiua. Sed cum uox sit quædam res naturalis, nomen autem non est aliquid naturale, sed ab hominibus institutũ, videtur ꝙ non debuit genus nominis ponere vocem, quę est ex natura, sed magis signum, quod est ex institutione, vt diceretur nomen est signum vocale, sicut etiam conueniẽtius definitur scutella, si quis diceret ꝙ est vas ligneum quàm si quis diceret ꝙ est lignum formatum in vas. Sed dicendum, ꝙ artificialia sunt quidem in genere substantiæ ex parte materiæ, in genere autem accidẽtium ex parte formę nã formæ artificialiũ accidẽtia sunt. Nomẽ ergo significat formam accidentalẽ, vt cõcretã subiecto. Cũ autem in definitione omniũ accidentiũ oporteat poni subiectũ, necesse est quòd si qua nomina accidentis in abstracto definiantur, ꝙ in eorũ definitione ponatur accidẽs in recto quasi genus, subiectũ autẽ in obliquo, quasi differẽtia. vt cũ dicitur simitas est curuitas nasi. Si qua vero nomina accidẽs significant in cõcreto, in eorum definitione ponitur materia, vel subiectũ, quasi genus, & accidens, quasi differẽtia. vt cum dicitur simum est nasus curuus. Si igitur nomina rerum artificialium significant formas accidentales vt concretas subiectis naturalibus, conuenientius est vt in eorum definitione ponatur res naturalis quasi genus, vt dicamus, quòd scutella est lignũ figuratum, & similiter quòd nomen est vox significatiua. Secus autem esset si nomina artificialium acciperentur quasi significantia ipsas formas artificiales in abstracto. Tertio ponit secundam differentiam cum dicit {sm placitum,}.i. sm institutionem humanam à beneplacito hominis procedentem. Et per hoc nomen differt à vocibus significantibus naturaliter, sicut sunt gemitus infirmorum, & voces brutorum animalium. Quarto ponit tertiam differentiam.s. {sine tempore} per quod differt nomẽ à verbo. Sed videtur hoc esse falsum, quia hoc nomen dies, vel annus significat tempus. Sed dicendũ quod circa tempus tria possunt considerari. Primo quidem ipsum tempus, sm quod est res quædã, & sic potest significari à nomine, sicut quęlibet alia res. Alio modo potest considerari, id quod tempore mensuratur, inquantum huiusmodi, & quia id quod primo, & principaliter mensuratur, est motus, in quo consistit actio, & passio, ideo verbum, quod significat actionem, & passionem significat cum tempore. Substantia autem secundum se considerata, prout significatur per nomen & pronomen, non habet inquantum huiusmodi, vt tempore mensuretur, sed solum secundum ꝙ subijcitur motui, prout per participium significatur. Et ideo verbum, & participium significant cum tempore, non autem nomen, & pronomen. Tertio modo potest cõsiderari ipsa habitudo temporis mensurantis, quæ significatur per aduerbia temporis, vt cras, heri, & huiusmodi. Quinto ponit quartam

Vox quid. Lectio. 18. & tex.c. 90.
Vox literata &c.
Obiectio.
Responsio.
Artificialia quomodo in genere substantiæ vel acci.
Definitio acci. in abstra.
In cõcreto.
Obiectio.
Responsio,
Tria circa tempus consid. possunt.
Secundum.
Cur verbum & par. cũ tẽpore signi.
Tertium.

differentiam, cum subdit {cuius nulla pars est significatiua separata,}.s. à toto nomine, comparatur tamen ad significationem nominis secundum ꝙ est in toto. Quod ideo est, quia significatio est quasi forma nominis, nulla autẽ pars separata habet formã totius, sicut manus separata à homine nõ habet formã humanã. Et per hoc distinguitur nomẽ ab oratione, cuius pars significat separata, vt cum dicitur homo iustus. Deinde cum dicit.

Significatio.

Nã hoc in nomine equiferus nihil per seipsum equus significat, sicut hac in oratione equus est ferus. ARGY.

In nomine.n. quod est æquiferus, ferus per se nihil significat quemadmodum in oratione, quæ est, equus ferus. ANTI.

Manifestat præmissam definitionem. Et primo quantum ad vltimam particulam, Secundo quanto ad secundam, ibi {sm vero placitum &c.} Nam primæ duæ particulę manifestæ sunt ex præmissis. Tertia autem particula.s. {sine tempore.} manifestabitur in sequentibus in tractatu de Verbo. Circa primum duo facit. Primo manifestat propositum per nomina cõposita. Secundo ostẽdit circa hoc differentiam inter nomina simplicia & cõposita. ibi} At vero non quemadmodum.} Manifestat ergo primo, ꝙ pars nominis separata nihil significat, per nomina cõposita, in quibus hoc magis videtur. In hoc.n. nomine quod est æquiferus. hęc pars ferus, per se nihil significat, sicut significat in hac oratione, quæ est equus ferus. Cuius ratio est, quòd vnum nomen ponitur ad significandum vnum simplicem intellectum: aliud autem est id, à quo imponitur ad significandum ab eo quod nomen significat. sicut hoc nomen lapis imponitur à læsione pedis, quam non significat: quod tñ imponitur ad significandum conceptũ cuiusdã rei. Et inde est, quod pars nominis cõpositi, quod imponitur ad significandum cõceptum simplicem, non significat partem cõceptionis cõpositæ, a qua imponitur ad significandum, Sed oratio significat ipsam cõceptionẽ cõpositã. vnde pars orationis, signãt partẽ conceptionis compositæ. Deinde cum dicit.

Cur pars no. separa. nihil signi. orationis vero signi.

Verum non vt est in simplicibus nominibus, sic & in compositis est. In illis.n. nullo pacto pars est significatiua in compositis vero videtur quidem, nihil tamen separata significat, vt in exemplo patet antea dicto. ARGY.

At vero nõ quẽadmodũ in simplicibus nominibus, sic se habet etiam in compositis. In illis.n. nullo modo pars significatiua est in his autem vult quidem, sed nihil significat separata, vt in eo quod est æquiferus ferus. ANTI.

Ostẽdit quantũ ad hoc differentiã inter nomina simplicia, & composita, & dicit, ꝙ non ita se habent in nominibus simplicibus, sicut & in cõpositis, quia in simplicibus pars nullo modo est significatiua, neque sm veritatem, neq; secundũ apparentiã, sed in cõpositis vult quidem, idest apparentiam habet significandi, nihil tamen pars eius significat, vt dictum est de nomine æquiferus. Hæc autẽ ratio differentiæ est, quia nomen simplex sicut imponitur ad significandum conceptum simplicem, ita etiam imponitur ad significandum ab aliquo simplici conceptu. Nomen vero compositum imponitur à composita conceptione, ex qua habet apparentiã, quod pars eius significet. Deinde cum dicit.

Expõ. tex.
Rõ differentiæ inter no. sim. & cõp.

Ex instituto autẽ diximus, quia nullũ nomen est signũ natura, sed cũ est positũ. Nã significãt, et hi soni, qui scribi non possunt, vt bestiarum, quarum nullum est nomen. ARGY.

Secundum placitũ vero, quoniam naturaliter nomen nullum est sed quãdo fit nota. Nam designant, & illiterati soni, vt ferrarum, quorum nullus est nomen. ANTI.

Manifestat tertiam partem prædictæ definitionis, & dicit

Cur secūdū placitum. dicit ꝙ ideo dictum est ꝙ nomen significat secundum placitum, quia nullum nomen est naturaliter. Ex hoc enim est nomen quod significat. non autem significat naturaliter, sed ex institutione. Et hoc est quod subdit {sed quando fit nota} idest quando imponitur ad significandum. Id enim quod naturaliter significat, non fit, sed naturaliter est signum. Et hoc significat, cum dicit. Illiterati soni. Illiterati enim soni, vt ferarum, quia. s. literis significari non possunt. Et dicit potius sonos, quam voces, quia quædam animalia non habent vocem eo ꝙ carent pulmone, sed tamen quibusdam sonis proprias passiones na- Animalia sine voce. turaliter significant, nihil autem horum sonorum est nomen. Ex quo manifeste datur intelligi, ꝙ nomen non significat naturaliter. Notandum Opiniones de sign. no. Sciendum tamē est, ꝙ circa hoc fuit diuersa quorundam opinio. Quidam enim dixerunt ꝙ nomina nullo modo naturaliter significant nec differt quæ res quo nomine significentur. Alij vero dixerunt, ꝙ nomina omnino naturaliter significant: quasi nomina sint naturales similitudines rerum. Quidā vero dixerūt, Aristot. ꝙ nomina non naturaliter significant quantum ad hoc, ꝙ eorum significatio non est à natura, vt Arist. hic intēdit, quantū vero ad hoc naturaliter significant, ꝙ eorum significatio congruit naturis rerum, vt Plato dixit. Platon. Rñsio insti. Res vna multip. no. Nec obstat, ꝙ vna res multis nominibus significatur, quia vnius rei possunt esse multæ similitudines, & similiter ex diuersis proprietatibus possunt vni rei multa diuersa nomina imponi. Non est autem intelligendum quod dicit, {quorum nihil est nomen} quasi soni animalium nō habeant nomina, nominātur. n. quibusdam nominibus, sicut dicitur rugitus leonis, & mugitus bouis, sed quia nullus talis sonus est nomē, vt dictū est. Deinde cum dicit.

ARGY. *Hoc autem non homo, non dico esse nomen. At neque nomen est positum, quo ipsum appellare oportet: Neque enim est oratio, neque negatio. Sed infinitum nomen vocetur, quoniam & quod est, & quod nō est, in ratione rerum sine discrimine vllo significat.*

ANTI. *Non homo vero non est nomen. At vero nec positum est nomen, quo illud oporteat appellari, nam neque oratio neque negatio est. sed sit nomen infinitum, quoniam similiter in quolibet est, & quod est, & quod non est.*

Expō. primæ parti. tex. Excludit quædam à nominis ratione. Et primo nomen infinitum, Secundo casus nominum, ibi {Catonis autem vel Catoni.} Nominis signi. Dicit ergo primo, ꝙ non homo non est nomen. Omne enim nomen significat aliquam naturam determinatam, vt homo, aut personam determinatam, vt pronomen, aut vtrunque determinatum, vt Sor- No. infi. sig. tes. Sed hoc ꝙ dico non homo, neque determinatam naturam, neque determinatam personam significat. Imponitur enim à negatione hominis, quæ æqualiter dicitur de ente, & non ente. Vnde & non homo potest dici indifferenter, & de eo quod non est in rerum natura vt si dicamus Chimera est non homo, & de eo quod est in rerum natura, sicut dicitur equus est non homo. Si autem imponeretur à priuatione, requireret subiectum ad minus existens. sed, quia imponitur à negatione, potest dici de ente, & de non ente, vt Boethus, & Amonius di- Boethus, Amonius. cunt. Quia tamen significat per modū nominis, quod potest subijci, & prædicari, requiritur ad minus suppositum in apprehensione, Non autem erat nomē positum tempore Aristot. sub quo huiusmodi dictiones concluderentur. Non enim est oratio, quia pars eius non significat aliquid separata, sicut & in nominibus compositis. Similiter autem nō est negatio, idest oratio negatiua, quia huiusmodi oratio superaddit negationem affirmationi, quod non cōtingit hic. Et ideo nomē imponit huiusmodi dictioni vocans eā nomen infinitum propter indeterminationē significationis, vt dictū est. No. infi. ab Arist. impositum. Deinde cū dicit.

ARGY. *Hoc etiam Philonis, aut philoni, & hisce similia non nominis sunt, sed nominis casus.*

ANTI. *Catonis autem, vel Catoni, & quæcunque talia sunt non nomina, sed casus nominis sunt,*

Excludit casus nominis, & dicit, ꝙ Catonis, & Catoni, & alia huiusmodi, non sunt nomina, sed solus nominatiuus dicitur principaliter nomen, per quem est impositio nominis, ad aliquid significandum. Huiusmodi autē obliqui vocantur casus nominis, quia cadunt per quandā Casus. declarationis originem à nominatiuo, qui dicitur rectus eo ꝙ non cadit. Stoici. Stoici autem dixerunt etiam nominatiuos dici casus, quos Grammatici sequuntur, eo ꝙ cadūt idest procedunt ab interiori conceptione mentis. Et dicitur rectus, eo ꝙ nihil prohibet aliquid cadens sic cadere vt rectum stet, sicut stilus, qui cadens ligno infigitur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atque ratio eius in cæteris quidem est, illo autem differt. Si enim addideris est, vel erat, vel erit, hoc quidem neque verum neque falsum euadet, nomen autem sempar velut Philonis est, aut non est, nondum enim verum est, aut faalsum.*

ANTI. *Ratio autē eius in alijs quidem eadem est, sed differt: quoniam cum est, vel fuit, uel erit, adiunctum, neq; uerū, neque falsum est, nomen vero semper. vt Catonis est, uel non est. nondum enim aliquid verum dicit, aut falsum.*

Ostendit consequenter quomodo se habeant obliqui casus ad nomen, & dicit, ꝙ ratio, quam significat nomē, est eadem, & in alijs. s. casibus nominis, sed in hoc est differentia, ꝙ nomen adiunctum cum hoc verbo est, vel nō est, vel fuit, semper significat verum vel falsum, quod nō contingit in obliquis. Signanter autem inducit exemplū de verbo substantiuo, quia sunt quædam alia verba. s. Verba impersonalia. impersonalia, quę cum obliquis significant verum vel falsum, vt cum dicitur, Pœnitet Sortem: quia actus verbi intelligitur ferri super obliquum, ac si diceretur præsentia habet Sortem. Obiectio. Sed, si nomen infinitum & casus non sunt nomina, inconuenienter data est præmissa nominis definitio, quę istis conuenit. Sed dicendum sm Rñsio pri. Amonius. Amonium quod supra communius definit nomen, postmodum vero significationem nominis artat subtrahendo hæc à nomine. Vel dicendum, quòd præmissa definitio non simpliciter conuenit his. nomen enim infinitum nihil determinatum significat, neque casus nominis significat secundum primum placitum instituentis, vt dictum est.

LECTIO V.

Ex verbi definitione, quædam ab illius ratione excludit, necnon verbi ad nomen ipsum conuenientia exponitur.

ARGY. *Verbum autem est id quod insuper tempus significat, & cuius nulla pars seorsum significat, atque semper eorum, quæ de alio dicuntur, est signum.*

ANTI. *Verbum autem est quod consignificat tempus, cuius pars nihil extra significat, & est semper eorum, quæ de altero prædicantur, nota.*

Postquam Philosophus determinauit de nomine, hic determinat de verbo. Et circa hoc tria facit. Primo definit verbum, secundo excludit quædam à ratione verbi, ibi {Non currit autem & non laborat &c.} Tertio ostendit conuenientiam verbi ad nomen. ibi {Ipsa vero. sm se dicta verba, &c.} Circa primum duo facit. Primo ponit definitionem verbi, secundo exponit, ibi {Dico

Notandum cur præter cõmuniano. & verb.

autem quæ consignificat &c.} Est auté considerandum, ꝙ Aristo. breuitati studens non ponit in definitione verbi ea quæ sunt nomini & verbo communia, relinquens ea intellectui legẽtis ex his, quę dixerat in definitione nominis. Ponit autem tres particulas in definitione verbi, quarum prima distinguit verbũ à nomine in hoc. s. quod dicit, ꝙ {consignificat tempus} Dictum est enim in definitione nominis, ꝙ nomen significat sine tempore. Secunda vero particula est, per quam distinguitur verbum ab oratione, cum dicitur {cuius pars nihil extra significat.} *Obiectio.* Sed cum hoc etiam positum sit in definitione nominis, videtur hoc debuisse pretermitti, sicut & quod dictum est vox significatiua ad placitum. *Responsio prima Amonius.* Ad quod respõdet Amonius, ꝙ in definitione nominis hoc positum est, vt distinguatur nomen ab orationibus quæ componuntur ex nominibus, vt cũ dicitur, homo est animal. Quia vero sunt etiam quędam orationes, quæ componuntur ex verbis, vt cum dicitur, ambulare est moueri, & vt ab his distinguatur verbum oportuit hoc etiam in definitione verbi iterari. *Verbum importat compositionem.* Potest etiam aliter dici, ꝙ, quia verbum importat compositionem, in qua perficitur oratio significans verum vel falsum, maiorem conuenientiam videbatur habere verbum cum oratione, quasi quædá pars formalis ipsius, quàm nomen, quod est quædá pars materialis orationis, & ideo oportuit iterari. Tertia vero particula est per quam distinguitur verbum non solũ à nomine, sed etiam à participio, quod significat cum tẽpore, & dicit} & est semper eorum, quę de altero prædicantur nota, }. i. signum quia scilicet nomina & participia possunt poni ex parte subiecti, & predicati. sed verbũ semper est ex parte prædicati. *Dub.* Sed hoc videtur habere instantiam in verbis infinitiui modi, quæ interdum ponũtur ex parte subiecti, vt cum dicitur, ambulare est moueri. *Responsio verbum infinitum quo hẽt vi no.* Sed dicendum est, ꝙ verba infinitiui modi, quando in subiecto ponuntur, habent vim nominis. Vnde & in gręco, & in vulgari locutione latina suscipiunt additionem articulorum sicut & nomina. Cuius ratio est, quia proprium nominis est, vt significet rem aliquam quasi per se existẽtem, *Proprium no. & ver.* proprium autem verbi, est vt significet actionem vel passionem. *Actio tripliciter.* Potest auté actio significari tripliciter, Vno modo per se in abstracto: velut quędam res, & sic significatur per nomen, vt cum dicitur actio passio, ambulatio, cursus & similia. Alio modo per modũ actionis, vt. s. est egrédiens à substantia, & inhærerés ei, vt subiecto, & sic significatur per verba aliorum modorũ, quę attribuuntur prædicatis. Sed quia etiam ipse processus, vel inhærentia actionis, potest appræhendi ab intellectu & significari vt res quædam, inde est ꝙ ipsa verba infinitiui modi, quę significant ipsam inhærentiá actionis ad subiectũ, possunt accipi vt verba, ratione concretionis, & vt nomina prout significát res quasdẽ. *Obiectio.* Potest etiá obijci de hoc, ꝙ etiam verba aliorum modorum videntur aliquando in subiectoponi, vt cũ dicitur, curro est verbũ. *Responsio.* Sed dicendũ est, ꝙ in tali locutione hoc verbũ curro nõ sumitur formaliter secundum ꝙ eius significatio refertur ad rem, sed secũdum ꝙ materialiter significat ipsam vocẽ, quæ accipitur vt res quædam. Et ideo iam verba, *Partes ora. quãdo materialiter.* quàm omnes orationis partes, quando ponuntur materialiter, sumuntur in vi nominum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Dico autem ipsum insuper tempus significare, quia ualitudo quidem est nomen, valet autem verbum, significat enim insuper nunc esse.*

ANTI. *Dico vero quoniã cõsignificat tẽpus, vt cursus quidẽ nomen est, currit autem verbum, cõsignificat. n. nũc esse.*

Secunda par ti. cur prætermis.

Exponit definitionem positá. Et primo quantum ad hoc quod dixerat ꝙ consignificat tempus. Secundo quã tum ad hoc quod dixerat ꝙ est nota eorum, quę de altero prædicantur, cum dicit } & semper est &c.} Secundá autem particulam. s. {cuius nulla pars extra significat,} non exponit, quia supra exposita est in tractatu nominis. Exponit ergo primum, ꝙ verbum consignificat tempus. *Nomen nõ cõsignificat tẽpus verb. autem sic.* per exemplũ, quia, videlicet cursus, quia significat actionem non per modum actionis, sed per modum rei per se existentis, non consignificat tempus, eo ꝙ est nomẽ. Cur ro vero cum sit verbum significans actionem, consignificat tempus, *Signifi. tempus vel cum tempore.* quia proprium est motus tempore mensurari, actiones auté nobis notę sunt in tempore. Dictum est autem supra, ꝙ consignificare tempus est significare aliquid in tempore mensuratum. Vnde aliud est significare tẽpus principaliter, vt rem quandá, quod potest nomini conuenire, aliud est significare cum tempore, quod non conuenit nomini, sed verbo. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atque semper eorum, quæ de alio dicuntur, est signũ, vt eorum, quæ de subiecto, dicuntur, aut eorum, quæ in subiecto dicimus esse.*

ANTI. *Et est semper eorum, quę de altero dicuntur nota. vt eorum, quæ de subiecto, vel in subiecto sunt.*

Notandum

Exponit aliam particulam. Vbi notãdum est, ꝙ, quia subiectum enunciationis significatur vt cui inhęret aliquid *Verbũ semper ex per prædic.* cum verbum significet actionem per modũ actionis, de cuius ratione est, vt inhęreat, semper ponitur ex parte prædicati, nunquàm auté ex parte subiecti, nisi sumatur in vi nominis, vt dictũ est. Dicitur ergo verbum semper esse nota eorum, quæ dicuntur de altero, tũ quia verbũ semper significat id, quod prædicatur, tũ quia in omni prędicatione oportet esse verbũ, eo ꝙ verbũ importat cõpositionẽ, qua prędicatũ cõponitur subiecto.

Obiectio. Sed dubium videtur quod subditur, vt eorũ {quę de subiecto vel in subiecto sunt.} Videtur. n. aliquid dici vt de subiecto quod essentialiter prædicatur: vt homo est animal, in subiecto autem sicut accidens de subiecto prędicatur, vt homo est albus. Si ergo verbo significát actionem vel passionẽ, quæ sunt accidentia, consequens est vt semper significant ea, quæ dicuntur vt in subiecto. *R. ssio pri. Boethus.* Frustra igitur dicitur in subiecto vel de subiecto. Et ad hoc dicit Boethus, ꝙ vtraque ad idem pertinent. *Responsio secunda.* Accidens. n. & de subiecto prædicatur, & in subiecto est. Sed quia Arist. disiunctione vtitur, videtur aliud per vtraq; significare. Et ideo potest dici, ꝙ cum Arist. dicit ꝙ verbum semper est nota eorum, quę de altero prædicantur, non est sic intelligendum quasi significata verborũ sint, quæ prædicantur: quia, cum prędicatio videatur magis proprie ad compositionẽ pertinere, ipsa verba sunt quę prædicantur *Prædica. verbum.* magis quam significent prædicata. Est ergo intelligendum ꝙ verbum semper est signum, quòd aliqua prędicentur, quia omnis prædicatio fit per verbum ratione compositionis importatę, siue prædicetur aliquid essentialiter, siue accidentaliter. Deinde cum dicit.

ARGY. *Non valet autem, & non ægrotat, nõ dico verbũ esse, Non insuper quidẽ tẽpus significat, semperq; de aliquo dicitur. at differentiæ nullũ nomen est positum. Sed verbum infinitum Vocetur. quoniam de procunq;, & de eo, quod est, & de eo, quod non, similiter dicitur.*

ANTI. *Non currit vero, & non laborat, verbũ non dico. Cõsignificat etenim tẽpus, et semper de aliquo est. Differẽtię aũt huic nomẽ nõ est positũ: sed sit infinitum verbũ, quoniã similiter in quolibet est, & quod est, & quod nõ est.*

Excludit quædam à ratione verbi & primo verbum infinitum.

Verba infinita. Proprium verbi.

infinitum. Secundo verba præteriti temporis vel futuri: ibi {Similiter autem vel curret vel currebat. Dicit ergo primo, quod non currit, & non laborat, non proprie dicitur verbum. Est enim proprium verbi significare aliquid per modum actionis vel passionis, quod prædictæ dictiones non faciunt. remouent enim actionem vel passionem potius quàm aliquam determinatam actionem vel passionem significent. Sed quamuis non proprie possint dici verbum, tamen conueniunt sibi ea quæ supra posita sunt in definitione verbi. Quorum primum est, quod consignificat tempus, quia significat agere, & pati: quæ sicut sunt in tempore, ita priuatio horum. vnde & quies tempore mensuratur, vt habetur in Sexto Phy. Secundum est, quod semper ponitur ex parte prædicati, sicut & verbum. Et hoc ideo quia negatio reducitur ad genus affirmationis. Vnde sicut verbum quod significat actionem vel passionem, significat aliquid vt in altero existens, ita prædicta significat remotionem actionis vel passionis. Si quis autē obijciat, Si prædictis dictionibus conuenit definitio verbi: ergo sunt verba. Dicendum est, quod definitio verbi supra posita datur de verbo cōmuniter sumpto. Hmōi aūt dictiones negantur esse verba, quia deficiunt à perfecta ratione verbi: nec ante Aristo. erat nomen positum huic generi dictionum à verbis differentium. Sed, quia hmōi dictiones in aliquo cum verbis conueniunt, deficiunt tamen à determinata ratione verbi, vocat ea verba infinita. Et rationem nominis assignat: quia vnumquodq; eorum indifferenter potest dici de eo quod est, vel de eo quod non est. Sumitur enim negatio opposita non in vi priuationis sed in vi simplicis negationis. Priuatio enim supponit determinatum subiectum. Differunt tamen huiusmodi verba à verbis negatiuis, quia verba infinita sumuntur in vi vnius dictionis, verba vero negatiua, in vi duarū dictionum. Deinde cum dicit.

Lec. 10. & Lec. 5. & ca. 30. 31. 32.

Obiectio. Responsio Quō sumptum uerbū supra sit defini.

Negō infin. ver. Differentia inter ver. infini. ver. nega.

ARGY. *Simili modo valuit, atque valebit, non verba, sed verbi casus appello: quoniam illud quidem præsens significat tempus, hæc autem id quod est circa præsens, exactum, inquam, atque futurum.*

ANTI. *Similiter autem curret, & currebat, verbum non est, sed casus verbi. Differt autem à verbo, quod hoc quidem consignificat præsens tempus, illa vero quæ circa sunt.*

Casus uerbi.

Excludit à verbo verba præteriti, & futuri temporis, & dicit, quod sicut verba infinita non sunt simpliciter verba, ita etiam curret, quod est futuri temporis, vel currebat, quod est preteriti temporis, non est verbum, sed sunt casus verbi. Et differunt in hoc à verbo, quia verbū consignificat præsens tempus, illa vero significant tempus hinc, & inde circundas. Dicit autē signanter præsens tēpus, & nō simpliciter præsens, ne intelligatur præsens indiuisibile, quod est instans: quia in instanti nō est motus, nec actio aut passio, sed oportet accipere presens tempus quod mensurat actionē, quæ incæpit, & nondum est determinata per actum. Recte autē ea quę consignificant tempus preteritum vel futurum, non sunt verba proprie dicta, cum. n. verbū proprie sit quod significat agere vel pati, hoc est proprie verbum quod significat agere vel pati in actu, quod est agare vel pati simpliciter, sed agere vel pati in præterito vel futuro, est secundum quid. Dicuntur etiam verba præteriti vel futuri temporis rationabiliter casus verbi. quod consignificat præsens tempus, quia præteritum vel futurum dicitur per respectum ad præsens. Et. n. præteritum quod fuit presens, futurum, autem quod erit præsens. Cum autem declinatio temporis varietur per modos, tempora, numeros & personas, variatio quæ fit per numerum & personam, non constituit casum vel casus verbi, quia talis variatio non est ex parte actionis, sed ex parte subiecti. sed variatio quæ est per modos & tempora, respicit ipsam actionem, & ideo utrer que constituunt casus uerbi. Nam uerba imperatiui uel optatiui modi casus dicūtur, sicut & uerba præteriti uel futuri temporis. Sed uerba indicatiui modi præsentis temporis, non dicuntur casus, cuiuscunque sint personæ uel numeri. Deinde cum dicit.

ver. præte. vel futurū.

Casus verborum.

ARGY. *Ipsa igitur verba, cum per se dicuntur, nomina sunt.*

ANTI. *Ipsa itaque secundum se dicta verba, nomina sunt.*

Ostendit conuenientiam uerborum ad nomina. Et circa hoc duo facit. Primo proponit quod intendit. Secūdo manifestat propositū, ibi {& significat aliquid &c.} Dicit ergo, quod ipsa uerba secundum se dicta sunt nomina, quod à quibusdam exponitur de uerbis, quæ sumuntur in ui nominis, ut dictum est, siue sint infinitiui modi, ut cum dico, currere est moueri, siue sint alterius modi, ut cū dico, curro est verbum. Sed hæc non uidetur esse intentio Aristo. quia ad hanc intentionem non respondet consequentia. Et ideo aliter dicendum est, quod nomen hic sumitur, prout communiter significat quamlibet dictionem impositam ad significandum aliquam rem. Et, quia etiā ipsum agere uel pati est quædam res, inde est quod & ipsa uerba inquantum nominant. i. significant agere uel pati sub nominibus comprehenduntur cōiter acceptis. Nomen autem prout à uerbo distinguitur, significat rē sub determinato modo, prout. s. pōt intelligi ut per se existēs. Vnde nomina possūt subijci, & pdicari. Deinde cū dicit.

Verba esse nomina quidam male.

Expō. ver.

Quid no. vt distin. à verbo.

ARGY. *Et aliquid sane significant. nam qui dicit, mentē utiq; affirmat, & qui audiuit, quieuit, sed si est, aut non est, nōdum sane significat. nec. n. esse, aut non esse, signū est rei, neq; si ipsum quod est per se dixeris nudum: ipsum enim nihil est. Significat autem insuper compositionem quandam, quę quidem sine compositis intelligi nequit.*

ANTI. *Et significant aliquid. Constituit enim qui dici intellectum, & qui audit, quiescit, sed si est, vel non est, nondū significat: neq; enim signum est rei esse vel nō esse. Nec si hoc ipsum est purum dixeris. ipsum enim nihil est. Consignificat autem quandam compositionem, quam sine cōpositis non est intelligere.*

Probat propositum. Primo per hoc, quod uerba significant aliquid sicut & nomina. Secundò, quod non significant uerum uel falsum, sicut nec nomina, ibi {Sed si est aut nō est &c.} Dicit ergo primo, quod in tantum dictum est, quòd uerba sunt nomina, inquātum significant aliquid. Et hoc probat, quia supra dictum est, quod uoces significatiuæ significant intellectus. unde proprium uocis significatiuæ est, quod generet aliquem intellectum in animo audientis. Et ideo ad ostendendum quòd uerbum sit uox significatiua, assumit quòd ille, qui dicit uerbum, constituit intellectum in animo audientis. Et ad hoc manifestandum inducit quòd ille qui audit quiescit. Sed hoc uidetur esse falsum: quia sola oratio perfecta facit quiescere intellectū non autem nomen, neque uerbum si per se dicatur. Si. n. dicam homo, suspensus est animus audientis quid de eo dicere uelim, si autem dico curro, suspensus est eius animus de quo dicam. Sed dicendum est, quod cum duplex sit intellectus operatio, ut supra habitum est, ille, qui dicit nomen uel uerbum secundum se constituit intellectū quantum ad primam operationem, quæ est simplex conceptio alicuius, & secundum hoc quiescit audiens, qui in suspenso erat antequam nomē uel uerbum proferetur, & eius prolatio terminaretur, non autem constituit intellectum,

Proprium voc. signi.

Obiectio.

Responsio lec. 1. Dicēs no. vel ver. quō constituat intellectum.

lectum, quantum ad secundam operationem, quæ est intellectus componentis, & diuidentis ipsum verbum, vel nomen per se dictum, nec quantum ad hoc facit quiescere audientem. Et ideo statim subdit {sed si est, aut nõ est, nondum significat}, idest nondum significat aliquid per modum compositionis, & diuisionis, aut veri vel falsi. Et hoc est sm quod probare intendit. Probat autem consequenter per illa verba quæ maxime videntur significare veritatem, vel falsitatem. s. ipsum verbum quod est esse, & verbum infinitum quod est non esse: quorum neutrum per se dictum, est significatiuum veritatis vel falsitatis in re, vnde multominus alia. Vel potest intelligi hoc generaliter dici de omnibus verbis. Quia. n. dixerat, q verbum non significat si est res, vel non est, hoc consequenter manifestat, quia nullum verbum est significatiuum rei esse vel non esse, idest q res sit, vel non sit: Quamuis. n. omne verbum finitum implicet esse, quia currere est currentem esse, & omne verbum infinitum implicet non esse, quia non currere est non currentem esse, tamẽ nullum verbum significat hoc totum, rem esse, vel non esse. Et hoc consequenter probat per id, de quo magis videtur, cum subdit {nec si hoc ipsum est, purum dixeris, ipsum quidem nihil est} Vbi notandum est, q in græco habetur, neque si ens ipsum nudum dixeris, ipsum quidem nihil est. Ad probandum. n. q verba non significant rem esse vel non esse, assumpsit id quod est fons & origo ipsius esse. s. ipsum ens, de quo dicit q nihil est (vt Alexan. exponit) quia ens æquiuoce dicitur de decem Prædicamentis. Omne autem æquiuocum per se positũ nihil significat, nisi aliquid addatur, quod determinet eius significationem. Vnde nec ipsum per se dictũ significat quod est vel non est. Sed hæc expositio non videtur conueniens. tum quia ens non dicitur propriæ æquiuoce. sed sm prius, & posterius, vnde simpliciter dictum intelligitur de eo quod per prius dicitur. tum etiam, quia dictio æquiuoca non nihil significat, sed multa significat & quandoque hoc, quandoq; illud per ipsam accipitur. tum etiã, quia talis expõ nõ multum facit ad intentionẽ præsentẽ. Vnde Porphyrius aliter exposuit, q hoc ipsum ens non significat naturã alicuius rei, sicut hoc nomẽ homo, vel sapiens, sed solum designat quandam coniunctionem. vnde subdit, q {consignificat quandam compositionẽ, quam sine cõpositis non est intelligere.} Sed neq; hoc conuenienter videtur dici: quia, si nõ significaret aliquã rem, sed solum coniunctionẽ, nõ esset neq; nomẽ, neque verbũ, sicut nec cõpositiones, aut coniunctiones. Et ideo aliter exponendũ est, sicut Amonius exponit, q ipsum ens nihil est. i. non significat verũ, vel falsum. Et rationẽ huius assignat, cum subdit. {Consignificat autem quandã cõpositionem.} Nec accipitur hic, vt ipse dicit, Consignificat, sicut cum dicebatur, q verbum cõsignificat tempus, sed consignificat, id est cũ aliquo significat, s. alij adiunctum compositionẽ significat, quę nõ potest intelligi sine extremis cõpositionis. Sed, quia hoc commune est omnibus nominibus & verbis, non videtur hęc expositio esse sm intẽtionẽ Arist. qui assumpsit ipsum ens quasi quoddã speciale. Et ideo vt magis sequamur verba Arist. cõsiderandũ est q ipse dixerat, q verbũ nõ significat rem esse vel non esse, sed nec ipsum ens significat rẽ esse vel non esse. Et hoc est quod dicit, nihil est. i. non significat aliquid esse. etenim hoc maxime videbatur de hoc quod dico ens, quia ens nihil est aliud quàm quod est. Et sic videtur et rẽ significare, per hoc quod dico quod, & esse, per hoc quod dico est. Et si quidem hæc dictio ens significaret esse principaliter, sicut significat rem, quę habet esse, proculdubio significaret aliquid esse. Sed ipsam compositionẽ, quæ importatur in hoc quod dico est, nõ principaliter significat. sed consignificat eam inquantũ significat rem habentem esse. Vnde talis consignificatio cõpositionis nõ sufficit ad veritatem vel falsitatem, quia compositio, in qua consistit veritas & falsitas non potest intelligi nisi sm q innectit extrema cõpositionis. Si vero dicatur, nec ipsum est, vt libri nostri habent, planior est sensus. Quod. n. nullum verbum significat rem esse vel non esse, probat per hoc verbum est, quod sm se dictũ, nõ significat aliquid esse, licet significet esse. Et quia hoc ipsum esse videtur cõpositio quædam, & ita hoc verbũ est quod significat esse, potest videri significare cõpositionẽ in qua sit verum vel falsum. ad hoc excludendũ subdit, q illa cõpositio quam significat hoc verbum est, non potest intelligi sine componentibus quia dependet eius intellectus ab extremis, quæ si non apponantur, non est perfectus intellectus compositionis, vt possit in ea esse verum vel falsum. Ideo autẽ dicit, q hoc verbum est consignificat cõpositionem, quia non eam principaliter significat, sed ex consequenti. significat. n. illud quod primo cadit in intellectu per modum actualitatis absolute. nam est simpliciter dictũ, significat in actu esse, & ideo significat per modum verbi. Quia vero actualitas, quã principaliter significat hoc verbum est, est communiter actualitas omnis formæ, vel actus substantialis, vel accidentalis, inde est, q, cum volumus significare quacunq; formam, vel actũ actualiter in esse alicui subiecto significamus illud per hoc verbum est. simpliciter quidem sm præsens tempus, sm quid autẽ, sm alia tẽpora. Et ideo ex consequẽti hoc verbũ est significat compositionem.

Ver. infinitũ esse implicat.

Ens origo esse.

Expõ. Alex.

Improb.

Ens nõ proprie æqui.

Expositio Porphyr.

Improb.

Expositio Amon.

Improb.

Expõ. Th.

Ens quid.

Consignificatio ad veritatem vel fals.

LECTIO VI.

Quid nam sit ipsa oratio declaratur.

Oratio est vox significatiua, cuius partium aliqua separata, significat, vt dicto, sed nõ affirmatio, uel negatio. ARGY.

ORatio autem est vox significatiua, cuius partiũ aliquid significatiuum est separatim, vt dictio, non vt affirmatio, vel negatio. ANTI.

Postquam Philosophus determinauit de nomine, & de verbo, quæ sunt principia materialia enunciationis, utpote partes eius existentes, nunc determinat de Oratione, quæ est principium formale enunciationis, utpote genus eius existens. Et circa hoc tria facit. Primo enim proponit definitionem orationis. Secundo exponit eã, ibi {Dico autem vt homo, & c.} Tertio excludit errorẽ ibi. {Est autem oratio omnis, & c.} Circa primum considerãdum q Philosophus in definitione orationis, ponit illud in quo oratio conuenit cum nomine, & verbo, cum dicit. {Oratio est vox significatiua,} quod etiam posuit in definitione nominis & probauit de verbo quod aliquid significet. Nõ autem posuit in eius definitione, quia supponebat ex eo quod positũ erat in definitione nominis studens breuitati, ne idem frequenter iteraret. Iterat tamen hoc in definitione orationis, quia significatio orationis differt à significatione nominis & verbi quia nomen vel verbũ significat simplicem intellectũ, oratio vero significat intellectũ cõpositum. Secundo autem ponit id, in quo oratio differt à nomine, & verbo, cum dicit {Cuius partium aliquid significatiuum est separatim.} Supra enim dictum est, q pars nominis non significat aliquid per se separata, sed solum quod est coniunctum ex duabus partibus, Signanter aũt non dicit cuius pars est significatiua aliquid separata, sed cuius aliquid partium est

Dubitatio.

Cur Aristo. ponit in definitiõe orationis vox signi.

Quam prætermi. in defin. ver.

Responsio.

Lec. 4.

Negatio, & syncatheg. quid signi.

est significatiuum, propter negationes, & alia syncathegoremata, quæ s'm se non significant aliquid absolutum sed solum habitudinem vnius ad alterum. Sed, quia duplex est significatio vocis, vna quæ refertur ad intellectū compositum, alia, quæ refertur ad intellectum simplicē, prima significatio competit orationi, secunda non competit orationi, sed parti orationis. Vnde subdit {vt dictio non vt affirmatio.} Quasi dicat pars orationis est significatiua, sicut dictio significat, puta vt nomen, & verbum, nō vt affirmatio, quę componitur ex nomine, & verbo. Facit autem mentionem solum de affirmatione, & non de negatione, quia negatio s'm vocem superaddit affirmationi. vnde, si pars orationis propter sui simplicitatem non significat aliquid, vt affirmatio, multo minus, vt negatio. Sed contra hanc definitionem Aspasius obijcit, q videtur non omnibus partibus orationis conuenire. Sūt .n. quædam orationes, quarū partes significant aliquid vt affirmatio, vt puta si Sol lucet super terrā dies est, & sic de multis. Et ad hoc respōdet Porphyrius, q in quocūq; genere inuenitur prius, & posterius, debet definiri quod prius est. Sicut cum datur definitio alicuius speciei, puta hominis, intelligitur definitio de eo quod est in actu, nō de eo quod est in potentia. & ideo, quia in genere oratio nis prius est oratio simplex, inde est q Arist. prius definiuit orationem simplicem. Vel potest dici s'm Alex. & Amonium, q hic definitur oratio in communi. Vnde debet poni in hac definitione, id quod est cōmune orationi simplici, & compositæ. Habere autem partes significātes aliquid vt affirmatio, hoc solum competit orationi compositæ, sed habere partes significantes aliquid per modum dictionis, & non per modum affirmationis, est commune orationi simplici, & compositæ. Et ideo hoc debuit poni in definitione orationis. Et s'm hoc non debet intelligi esse de ratione orationis, q pars eius non sit affirmatio, sed quia de ratione orationis est, q pars eius sit aliquid quod significat per modum dictionis, non per modū affirmationis. Et in idē redit solutio Porphyrij quantum ad sensum, licet quantum ad verba parūper differat. Quia.n. Arist. frequenter ponit dicere pro affirmare, ne dictio pro affirmatione sumatur, subdit, q pars orationis significat {vt dictio} & addit non {vt affirmatio} quasi diceret s'm sensum Porphyrij, non accipitur nunc dictio s'm q idem est q affirmatio. Philosophus autē, qui dicitur Ioannes grammaticus, voluit, q hæc definitio orationis deretur solum de oratione perfecta, eo q partes non videntur esse nisi alicuius perfecti, sicut omnes partes domus referuntur ad domum, & ideo s'm ipsum sola oratio perfecta habet partes significatiuas. Sed tamē hic decipiebatur, quia quamuis omnes partes referantur ad totum perfectum, quædā tamen partes referuntur ad ipsum immediate, sicut partes, & tectum ad domum, & membra organica ad animal, quædam vero mediantibus partibus principalibus, sicut lapides referūtur ad domum mediante pariete, nerui autem, & ossa ad animal mediantibus membris organicis, sicut manus & pedes, & homini. Sic ergo omnes partes orationis principaliter referuntur ad orationem perfectam, cuius pars est oratio imperfecta, quæ etiam ipsa habet partes significantes. Vnde ista definitio conuenit tam orationi perfectæ, quàm imperfectæ. Deinde cum dicit.

Vocis duplex signi.

Expō. vlt.

Cur præter negatio.

Obiectio Aspasij.

Respō. Porphyrij.

Responsio Alexand. & Amonij.

Expō. Ioā. grammati.

Improb. Diuersa re. partium ad totum.

Definitio orationis quibus conuen.

ARGY. *Homo nanque significat quidem aliquid, at non esse, aut non esse, sed erit affirmatio aut negatio, si aliquid ip si addetur.*

ANTI. *Dico autem vt homo. significat enim aliquid, sed non quoniam est, aut non est, sed erit affirmatio, vel negatio, si aliquid addatur.*

Exponit propositā definitionē. Et primo manifestat verū esse quod dicitur, Secūdo excludit falsū intellectū ibi. {Sed nō vna hominis syllaba.} Exponit ergo q dixerat aliquid partiū orationis esse significatiuū, sicut hoc nomē homo, quod est pars orationis, significat aliquid, sed nō significat vt affirmatio aut negatio, quia nō significat esse vel nō esse. Et hoc dico nō in actu, sed solum in potētia. Pōt.n. aliquid addi, p cuius additionē fit affirmatio, vel negatio. s. si addatur ei verbū. Deinde cum dicit.

ARGY. *Vna vero syllaba hominis nihil significat. Nec enim hac in dictione musica, mu, significat aliquid, sed vox tātum est, in compositis autem significat quidem, sed non per se, aut ea diximus.*

ANTI. *Sed non vna hominis syllaba. neque enim in eo quod Sorex, res significat, sed vox nunc est sola. in duplicibus vero significat quidem aliquid, sed non secundum se, quemadmodum dictum est.*

Excludit f. illum intellectum, & posset hoc referri ad immediate dictum, vt sit sensus, q nomen erit affirmatio. & negatio, si quid ei addatur, sed non si addatur ei vna nominis syllaba. Sed, quia huic sensui non cōueniunt verba sequentia oportet q referatur ad id, quod supra dictū est in definitione orationis. s. q aliquid partiū eius sit significatiuum separatim. Sed, quia pars alicuius totius dicitur proprie illud, quod immediate venit ad cōstitutionē totius, nō aūt pars partis, iō hoc nō intelligendū est de partibus nominis vel verbi, quæ sunt syllabę vel literæ. Et ideo dicitur, q pars orationis est significatiua separata, non tñ talis pars, quæ est vna nominis syllaba. Et hoc manifestat in syllabis, quę quādoq; possunt esse dictiones per se significātes, sicut hoc quod dico rex, quādoque est una dictio per se significans, inquantū uero accipitur ut una quædā syllaba huius nominis Sorex soricis, nō significat aliquid per se, sed est uox sola. Dictio enim quędam composita est ex pluribus uocibus, tamē in significando habet simplicitatem, inquantum, scilicet significat simplicem intellectum. Et ideo inquantum est uox composita, potest habere partem, quę est rex, inquantū autē est simplex in significando, non potest habere partem significantē. Vnde syllabę quidē sunt uoces, sed nō sunt uoces per se significantes. Sciendū tamē, q in nominibus compositis, quæ imponuntur ad significandum rem simplicē ex aliquo intellectu composito, partes s'm apparentiam aliquid significāt, licet nō s'm ueritatē. Et ideo subdit q in duplicibus. i. in nominibus cōpositis, syllabæ quę possunt esse dictiones, in compositione nominis uenientes significant aliquid. s. in ipso composito, & s'm q sunt dictiones, nō autē significāt p se prout sunt hmōi nominis partes, sed eo modo, sicut supra dictū est. D inde cū dicit.

Sensus fal. rex. Verus.

Pars proprius totius.

Dictio composita simplex in sig.

Partes no. separatæ signi.

ARGY. *At uero omnis oratio significatiua quidē est, at nō ut instrumentū, sed est instituto, quemadmodum dicimus.*

ANTI. *Est autē oratio omnis quidem significatiua nō sicut instrumentū, sed, quēadmodū dictum est secundū placitū.*

Excludit quendā errorē. Fuerūt.n. aliqui dicētes, q oratio, & eius partes significant naturaliter, nō ad placitū. Ad probādū autē hoc vtebantur tali ratione. Virtutis naturalis oportet esse naturalia instrumēta, quia natura nō deficit i necessarijs. Potētia aūt iterpretatiua est naturalis, ergo instrumēta eius sūt naturalia, instrumētū autē eius est orō, quia p oratione uirtus interpretatiua interpretatur mētis cōceptū. hoc.n. dicimus instrumētū, quo agēs operatur. ergo orō est aliquid naturale, nō ex institutione humana

Error dic. ora. & partes eius naturaliter signi.

Responsio ad Platon.

ne humana significant, sed naturaliter. Huic autem rationi, quæ dicitur esse Plato in lib. qui intitulatur Cratylus, Aristo. obuiando dicit, ꝙ oratio est significatiua non sicut instrumentum virtutis. s. naturalis, quia instrumenta naturalia virtutis interpretatiuæ sunt guttur, & pulmo, quibus formatur vox, & lingua, & dentes, & labia, quibus literati soni ac articulati distinguuntur, oratio autem & partes eius sunt sicut effectus virtutis interpretatiuæ per instrumenta prædicta. Sicut. n. virtus motiua vtitur naturalibus instrumentis, sicut brachijs, & manibus ad faciendum opera artificialia, ita virtus interpretatiua vtitur gutture, & alijs instrumentis naturalibus ad faciendum orationem. Vnde oratio, & partes eius non sunt res naturales, sed quidã artificiales effectus. Et ideo subdit, ꝙ oratio significat ad placitum, i. ſm institutionem humanæ rationis & voluntatis, vt supra dictum est, sicut & omnia artificialia causantur ex humana voluntate, & ratione. Sciendum ergo, ꝙ, si virtutem interpretatiuam non attribuamus virtuti motiuæ, sed rationi, sic non est virtus naturalis, sed supra omnem naturam corpoream, quia intellectus non est actus alicuius corporis, sicut probatur in Tertio de Anima. Ipsa autem ratio est quę mouet virtutem corporalem motiuam ad opera artificialia, quibus etiam vt instrumentis vtitur ratio. non sunt autẽ instrumenta alicuius virtutis corporalis. Et hoc modo potest etiam vti oratione, & eius partibus, quasi instrumentis, quamuis non naturaliter significent.

Instrumẽtum nat. virt. interp.

Instrumẽta vir. motiuæ.

Oratio. & partes.

Lec. 4.

Ratio supra naturã cor.

Lec. 2. & ca. 4. & 6.

LECTIO VII.

Quid sit ipsa enũciatio, quę inter species orationis perfectior ac sola logici muneris est, ostenditur, ac declaratur.

ARGY. *Non omnis autem enunciatiua, sed ea tantum, quæ vera est aut falsa.*

ANTI. *Enonciatiua vero non omnis, sed illa, in qua verum, vel falsum est.*

Postquàm Philosophus determinauit de principijs enunciationis, hic incipit determinare de ipsa enunciatione. Et diuiduntur pars hæc in duas. quia in prima determinat de enunciatione absolute, in secunda de diuersitate enunciationum, quæ prouenit ſm ea quæ simplici enunciatione adduntur: & hoc in Secundo lib. ibi {Quoniam autem est enunciatio de aliquo affirmatio.} Prima autem pars diuiditur in partes tres. In prima definit enunciationem, in secunda diuidit eam. ibi {Est autẽ vna prima oratio.} In tertia agit de oppositione partium eius adinuicem. ibi {Quoniam autem est enunciare &c.} Circa primum tria facit. Primo ponit definitionem enunciationis, Secundo ostendit ꝙ per hanc definitionem differt enunciatio ab alijs speciebus orationis. ibi {Non autem in omnibus &c.} Tertio ostendit, ꝙ de sola enuntiatiua est tractandum ibi. {Et cæteræ quidem relinquantur.} Circa primum considerandum, ꝙ oratio, quamuis non sit instrumentum alicuius virtutis naturaliter operantis: est tamen instrumentum rationis, vt supra dictũ est. Omne autem instrumentum oportet definiri ex suo fine, qui est vsus instrumenti, vsus autem orationis, sicut & omnis vocis significatiuæ est significare conceptum intellectus duæ autem sunt operationes intellectus, in quarum vna non inuenitur veritas, & falsitas, in alia autem inuenitur verum, & falsum. Et ideo orationem enunciatiuam definit ex significatione veri, & falsi, dicens, ꝙ {non omnis oratio est enunciatiua, sed in qua verum vel falsum est.} Vbi considerandum est, ꝙ Arist. mirabili breuitate vsus & diuisionẽ orationis innuit in hoc ꝙ dicit, non omnis oratio est enunciatiua, & definitionẽ in hoc ꝙ dicit, sed in qua verum vel falsum est, vt intelligatur ꝙ hæc sit definitio enunciationis, enuntiatio est oratio, in qua verũ vel falsum est. Dicitur autẽ in enunciatione esse verũ vel falsum, sicut in signo intellectus veri vel falsi. Sed sicut in subiecto est verũ vel falsum in mẽte, vt dicitur in Sexto Metaphysicæ, in re autem sicut in caussa, quia vt dicitur in libro Prędicamentorum, ab eo ꝙ res est vel non est, oratio vera vel falsa est. Deinde cum dicit.

Lectio. 1.
Lectio. 8.
Lectio. 7.

Notandum Oratio instrumentum ra.

Definitio in strumenti.

Enun. quid.

Lec. vlcima & cõm. 8.

In post præ di.

ARGY. *Quod quidem non omnibus orationibus competit. Nam sit quidem oratio cum quispiam optat, non tamen vera est, aut falsa.*

ANTI. *Non autem omnibus inest. vt deprecatio oratio quidem est, sed neque vera, neque falsa.*

Ostendit, ꝙ per hanc definitionẽ enunciatio differt ab alijs orationibus. Et quidem de orationibus imperfectis manifestum est, ꝙ nõ significant verum vel falsum, quia eum nõ faciãt perfectũ sensum in animo auditoris, manifestũ est, ꝙ perfecte non exprimunt iudiciũ rationis, in quo cõsistit verũ vel falsum. His igit prætermisis, sciendũ est, ꝙ perfectæ orationis, quę complet sententiã, quinque sunt spẽs, videlicet enuntiatiua, deprecatiua, imperatiua, interrogatiua, & vocatiua. Nõ tñ intelligẽdum est, ꝙ solũ nomen vocatiui casus sit uocatiua oratio quia oportet aliquid partiũ orationis significare aliquid separatim, sicut supra dictũ est, sed per uocatiuũ prouocatur, siue excitatur animus audiẽtis ad attendendũ, non aũt est uocatiua oratio nisi plura coniungãtur, ut cũ dico, o bone Petre. Harũ orationũ sola enunciatiua est, in qua inuenitur uerũ, & falsum, quia ipsa sola absolute significat cõceptum intellectus, in quo est uerũ, uel falsum. Sed, quia intellectus, uel ratio non solum concipit in seipso ueritatem, sed etiã ad eius officium pertinet ſm suum cõceptũ alia dirigere, & ordinare, ideo necesse fuit ꝙ sicut per enũciatiuã orationem significatur ipse mentis cõceptus, ita etiam essent aliquæ aliæ orationes significantes ordinem rationis ſm quã alia diriguntur. Dirigitur autẽ ex ratione vnius hominis alius homo ad tria. Primo quidẽ ad attendendũ mẽte, & ad hoc pertinet vocatiua oratio. Secundo ad respondendũ voce, & ad hoc pertinet interrogatiua. Tertio ad exequendum in opere, & ad hoc pertinet quantũ ad inferiores oratio imperatiua, quantũ autem ad superiores oratio deprecatiua, ad quã reducitur oratio optatiua, quia respectu superioris homo nõ habet vim motiuã, nisi per expresiõnẽ sui desiderij. Quia igitur istæ quatuor orationis species nõ significant ipsum conceptũ intellectus, in quo est verũ vel falsum, sed quẽdã ordinẽ ad hoc cõsequentẽ, inde est, ꝙ in nulla earũ inuenitur verũ vel falsum, sed solũ in enũciatiua, quæ significat id quod de rebus concipitur. Et inde est ꝙ omnes modi orationũ, in quibus inuenitur verũ vel falsum, sub enunciatione continẽtur: quã quidam dicunt indicatiuã, vel suppositiuã. Dubitatiua autẽ ad interrogatiuã reducitur, sicut & optatiua ad deprecatiuã. Deinde cũ dicit.

Ver. vel fal. In quo cõsi.

Perfectæ orationis. quinq; sunt species.

Oratio voc.

Ver. & fal. in sola enunc.

Necessitas aliorũ ora.

Suffic. ora.

Signo. 4. species orationis.

Cur in sola enũc. ver. & fal.

Dubitatiua, & optatiua.

ARGY. *Orationes igitur cæteræ omittantur, ad oratoriã. n. artẽ, aut Poesim illarum magis consideratio pertinet. Enunciatiua vero præsentis est proprie cõtemplationis.*

ANTI. *Cætera igitur relinquantur, rhetoricæ enim vel poeticæ conuenientior est consideratio. Enunciatiua vero pręsentis speculationis est.*

Ostendit, ꝙ de sola enunciatiua est agendum, & dicit quòd aliæ quatuor orationis species sunt relinquẽdę, quã tum pertinet ad pręsentem intentionem, quia earum cõsideratio conuenientior est rhetoricę vel poeticę scientię. Sed enunciatiua oratio præsentis considerationis est. Cuius

Cur de sola enunc.

Cuius ratio est. quia consideratio huius libri directe ordinatur ad scientiam demonstratiuam, in qua animus hominis per rationem inducitur, ad consentiendum vero ex his quæ sunt propria rei, & ideo demonstrator non vtitur ad suum finem nisi enunciatiuis orationibus significantibus res fm ꝙ earum veritas est in anima. Sed rhetor, & Poeta ducunt ad assentiendum ei quod intẽdunt, non solum per ea quę sunt propria rei, sed etiam per dispositiones audientis. Vnde Rhetores, & Poetę plerunq; mouent auditores in vnum, prouocando eos ad aliquas passiones, vt Philosophus dicit in sua Rhetorica. Et ideo cõsideratio dictarum specierum orationis quæ pertinet ad ordinationem audientis in aliquid, cadit proprie sub consideratione rhetoricæ vel poeticæ ratione sui significati, ad considerationem autem Grãmatici, prout consideratur in eis congrua vocum constructio.

Demonstratio quibus vtatur.

Quæ oratio ad rethori. vel poe.

Ad gram.

LECTIO VIII.

Diuiditur enunciatio in enunciationem vnam simpliter, & enunciationem plures coniunctione. & quæ nã sint declaratur, enunciatio item vna diuiditur in affirmationem, & negationem, idest affirmatiuam & negatiuam, quæ a nominis ac verbi vnitate multipliciter distinguuntur.

ARGY. *Et itaq; vna prima enunciatiua oratio affirmatio, deinde negatio, cætera vero omnes, cõiunctiones sunt vna.*

ANTI. *Est autem vna prima enunciatiua oratio affirmatio, deinde negatio. aliæ vero omnes, coniunctione sunt vna.*

Postquam Philosophus definiuit enunciationem, hic diuidit eam. Et diuiditur in duas partes. In prima ponit diuisionem, in secunda manifestat eam. ibi {Necesse est autem} Circa primum considerandum est, quod Aristo. sub breuiloquio duas diuisiones enũciationis ponit. Quarum vna est ꝙ ennnciatio quædam est vna simplex quædam est coniunctione vna. Sicut etiam in rebus quę sunt extra animam, aliquid est vnum simplex, sicut indiuisibile vel continuum, aliquid est vnum colligatione. aut compositione, aut ordine. Quia enim ens & vnum conuertuntur, necesse est sicut omnem rem, ita & omnem enunciationem aliqualiter esse vnam. Alia vero subdiuisio enunciationis est, ꝙ si enunciatio sit vna, aut est affirmatiua, aut negatiua. Enunciatio autẽ affirmatiua, prior est negatiua. triplici ratione fm tria quæ supra posita sunt, vbi dictum est, ꝙ vox est signum intellectus, & intellectus est signum rei. Ex parte igitur vocis affirmatiua est prior negatiua, quia est simplicior, negatiua. n. enũciatio addit supra affirmatiuam particulam negatiuam. Ex parte autem intellectus etiam affirmatiua enunciatio, quæ significat compositionem intellectus, est prior negatiua quæ significat diuisionem eiusdem. diuisio. n. naturaliter posterior est compositione. nam non est diuisio nisi compositorum, sicut non est corruptio, nisi generatorum. Ex parte autem rei affirmatiua enunciatio quę significat esse, prior est negatiua quæ significat non esse: sicut habitus naturaliter prior est priuatione. Dicit ergo, ꝙ oratio enunciatiua vna, & prima est affirmatio, idest, affirmatiua enunciatio. Et contra hoc quod dixerat prima, subdit {deinde negatio,} .i. negatiua oratio, quia est posterior affirmatiua, vt dictum est. Contra id autem quod dixerat vna simpliciter subdit {quædam aliæ sunt vnę non simpliciter, sed coniunctione vnæ.} Ex hoc autem quod hic dicitur argumentatur Alex. quòd diuisio enunciationis in affirmationem, & negationem non est diuisio generis in species, sed diuisio nominis multiplicis in sua significata. Genus enim vniuoce prædicatur de suis speciebus, non fm prius, & posterius. Vnde Aris. noluit ꝙ ens esset genus commune omnium, quia per prius prædicatur de substantia, quàm de nouem generibus accidentium. Sed dicendum, quòd vnum diuidentiũ aliquod cõmune potest esse prius altero dupliciter. vno modo fm proprias rationes aut naturas diuidentium alio modo fm participationem rationis illius communis quod in ea diuiditur. Primum autem non tollit vniuocationem generis, vt manifestũ est in numeris, in quibus binarius fm rationem propriam prior est ternario, sed tamen æqualiter participant rationem generis sui. s. numeri, ita enim est ternarius multitudo mensurata per vnum, sicut & binarius. Sed secundum impedit vniuocationem generis. Et propter hoc ens non potest esse genus substantiæ, & accidentis, quia in ipsa ratione entis substãtia, quę est ens per se, proprietatem habet respectu accidentis quod est ens per aliud, & in alio. sic ergo affirmatio prior est negatione fm propriam rationem, tamen æqualiter participant rationem enunciationis quam supra posuit, videlicet quòd enunciatio est oratio, in qua verum vel falsum est. Deinde cum dicit.

Notandum.

Prima diui. enunc.

Sub diuisio enunc.

Diuisio posterior compositione.

Obiectio Alexand.

Responsio Diuidentiũ vnum prius dupliciter.

Prioritas tollẽs vniu.

Ens nõ esse genus.

Affirmatio prior neg.

ARGY. *Necesse est autem enunciatiuam omnem orationem ex verbo, aut casu verbi constare. Etenim & ipsa hominis ratio, nisi est vel erat vel erit, aut aliquid tale addideris, nondum est enunciatiua sane oratio.*

ANTI. *Necesse est, autem omnem orationem enunciatiuam ex verbo esse, vel casu verbi. etenim hominis ratio, si nõ est, aut erit, aut fuit, aut aliquid huiusmodi addatur, nondum est oratio enunciatiua.*

Manifestat propositas diuisiones. Et primo manifestat primam. s. ꝙ enunciatio vel est vna simpliciter vel coniunctione vna. Secundo manifestat secundam. s. ꝙ enunciatio simpliciter vna vel est affirmatiua vel negatiua. ibi: {Est autem simplex enũciatio, &c.} Circa primũ duo facit. Primo præmittit quædam quę sunt necessaria ad propositum manifestandum. Secundo manifestat propositum. ibi {Est autem vna oratio.} Circa primum duo facit. Primo dicit, ꝙ omnem orationem enunciatiuam oportet constare ex verbo quod est pręsentis temporis, vel casu verbi quod est præteriti, vel futuri. Tacet autem de verbo infinito, quia eundem vsum habet sicut & verbum negatiuum. Manifestat autem quod dixerat per hoc, ꝙ non solum nomen vnum sine verbo non facit orationem perfectam enunciatiuam, sed nec etiam oratio imperfecta. Definitio enim oratio quædam est, & tamen si ad orationem hominis. i. definitionem nõ addatur est, quod est verbum, vel erat, vel fuit, quæ sunt casus verbi, aut aliquid huiusmodi aliud. i. aliquod aliud uerbũ. seu casus uerbi, nõdum est oratio enunciatiua. Potest autẽ esse dubitatio cum enunciatio constet ex nomine, & uerbo, quare non facit mentionem. de nomine, sicut de uerbo? Ad hoc tripliciter responderi potest. Vno modo, quia nulla oratio enũciatiua inuenitur sine verbo vel casu uerbi, inuenitur autem enunciatio sine nomine, puta cũ nos utimur infinitius uerborum loco nominum, vt cum dicitur currere est moueri. Secundo, & melius, quia, sicut supra dictum est, uerbum est nota eorũ quæ de altero prędicantur. Prædicatum autẽ est principalior pars enunciationis, eo ꝙ est pars formalis, & completiua ipsius. Vnde uocatur apud græcos propositio cathegorica idest prædicatiua. Denominatio autẽ fit à forma, quæ dat speciẽ rei. Et ideo fecit mentionem de uerbo tanquàm de principaliori, & formaliori. Cuius signum est, quia enunciatio cathegorica dicitur affirmatiua uel negatiua ratione

Enunciatio ex quibus necessario.

Verbum infinitum, & negatiuum.

Definitio oratio quædam.

Dubitatio.

Respõ. pri.

Secunda: Lectio. 5. prædicam. principalior pars.

Cathegorica affirmatiua, vel negatiua.

Tertia.

ne verbi quod affirmatur vel negatur, sicut conditionalis dicitur affirmatiua vel negatiua, eo quod affirmatur vel negatur coniunctio, à qua denominatur. Tertio potest dici adhuc melius, quod non erat intentio Aristo. ostendere, quod nomen vel verbum non sufficiant ad enunciationem complendam. hoc enim supra manifestauit, tam de nomine quàm de verbo. Sed, quia dixerat quod quædam enunciatio est vna simpliciter, quędam autem coniunctione vna, posset aliquis dicere, quod illa quæ est vna simpliciter, careret omni compositione, sed ipse hoc excludit per hoc, quod in omni enunciatione oportet esse verbū, quod importat compositionem, quàm non est intelligere sine compositis, sicut supra dictum est. Nomen autē non importat compositionem, & ideo non exigit præsens intentio, vt de nomine faceret mentionem, sed solum de verbo. Secundo ibi.

Verbum, & non noc. importat cōm. Lect. 5.

ARGY. *Quia vnum quid est, & non multa, animal gressibile bipes nō. n. quia partibus coniunctis pronunciata est, erit vna. Verū id pertractare ad aliam pertinet facultatem.*

ANTI. *Quare autem vnum quoddam est, & non multa, animal gressibile bipes, neq; n. in eo quòd propinque dicuntur, vnum erit. Est autem alterius hoc tractare negotij.*

Ostendit aliud quod est necessarium ad manifestationem propositi. s. quod hoc quod dico animal gressibile bipes, quæ est definitio hominis, est vnum, & non multa. Et eadē ratio est de omnibus definitionibus. Et huiusmodi rationem assignare dicit esse {alterius negotij.} Pertinet. n. ad metaphysicum, vt in. 7. & in. 8. Metaph. ratio huius assignatur, quia. s. differentia aduenit generi non per accidens, sed per se tanquàm determinatiua ipsius. per modum quo materia determinatur per formā. Nam à materia sumitur genus, à forma autem differentia. Vnde sicut ex forma, & materia fit vere vnum, & nō multa, ita ex genere, & differentia. Excludit autem quādam dubitationē vnius vnitatis, quam quis posset suspicari, vt. s. definitio dicatur vnum. quia partes eius sunt propinque. i. sine aliqua interpositione cōiunctionis vel morę. Et quidem non interruptio locutionis necessaria est ad vnitatem definitionis, quia, si interponeretur coniunctio partibus definitionis, iam secunda nō determinaret primā, sed significarentur vt actu multę in locutione. & ideo operatur interpositio moræ, qua vtuntur Rhetores loco coniūctionis: Vnde ad vnitatē definitionis requiritur, quod partes eius proferantur sine coniunctione, & interpolatione, quia etiam in re naturali, cuius est definitio, nihil cadit medium inter materiam & formam. sed prædicta non interruptio non sufficit ad vnitatem definitionis, quia cōtingit etiā hanc continuitatem prolationis seruari in hisquę non sunt simpliciter vnum, sed per accidens, vt si dicam, homo albus musicus. Sic igitur Aristo. valde subtiliter manifestauit quod absoluta vnitas enunciationis non interrumpitur, neq; per compositionem quā importat verbum, neq; per multitudinem nominum, ex quibus constat definitio. Et est eadem ratio vtrobique nā prędicatū comparatur ad subiectū, vt forma ad materiam, & similiter differentia ad genus. ex materia autem, & forma fit vnum simpliciter. Deinde cum dicit.

Lectio. 12. & cōm. 14. Lectio. 3. & cōm. 10.

Definitio. esse vnum. Genus, & differentia a quo.

Requisita ad vnitatem defin.

ARGY. *Est autem enunciatiua vna oratio, aut ea quæ vnum significat, aut ea, quę coniunctione est vna. Plures vero ea quæ plura, & non vnum significat, aut ea, quæ caret coniunctione.*

ANTI. *Est autem vna oratio enunciatiua, vel quę vnum significat, vel coniunctione vna, plures autem, quæ plura, & non vnum, vel inconiuncta.*

Accidit ad manifestandam prædictam diuisionem. Et primo manifestat ipsum commune quod diuiditur, quod est enunciatio vna. Secundo manifestat partes diuisionis sm proprias rationes. ibi {harum autem hęc simplex, &c.} Circa primum duo facit. Primo manifestat ipsam diuisionem. Secundo concludit quod ab vtroque mēbro diuisionis nomen & verbum excluduntur. ibi (nomen ergo & verbum.) Opponitur autem vnitati plurali tas, & enunciationis vnitatem. manifestat per modū pluralitatis. Dicit ergo primo, quod enunciatio dicitur vel vna absolute. s. quæ vnū de vno significat, vel secundū quid, scilicet quæ est coniunctione vna. Per oppositum autem est intelligendum, quod enunciationes plures sunt, vel ex eo quod plura significant, & non vnum, & hic opponitur primo modo vnitatis, vel ex eo quod absque cōiunctione proferuntur, & tales opponuntur secundo modo vnitatis. Circa quod considerandum est secundum Boethum, quod vnitas & pluralitas orationis potest referri ad significatum, simplex autem, & compositum attenditur secundum ipsas voces. Et ideo enunciatio quandoque est simplex & vna, puta cum solum ex nomine, & verbo componitur in vnum significatum, vt cum dico, homo est albus. Est etiam quandoque vna oratio, sed composita, quæ quidem vnam rem significat. sed tamen composita est vel ex pluribus terminis: sicut si dicā, animal rationale mortale currit, vel ex pluribus enunciationibus, sicut in cōditionalibus, quæ quidem vnum significant, & non multa. Similiter autem quandoque in enunciatione est pluralitas cum simplicitate, puta cum in oratione ponitur aliquod nomen multa significans. vt si dicam canis latrat, hæc oratio plures est, quia plura significat, & tamen simplex est. Quandoque vero in enunciatione est pluralitas, & compositio. puta cum ponuntur plura in subiecto vel in prædicato, ex quibus non fit vnum, siue interueniat coniunctio, siue non. puta si dicam, homo albus musicus disputat, & similiter est si coniungantur plures enunciationes siue cum coniunctione, siue sine coniunctione vt si dicam Sortes currit, Plato disputat, & sm hoc sensus litere est, quod enunciatio vna est illa, quæ vnum de vno significat, non solum si sit simplex, sed etiam si sit cōiunctione vna. Et similiter enunciationes plures dicuntur quæ plura, & non vnum significant, non solum quando interponitur aliqua coniunctio, vel inter nomina vel verba, vel etiam inter ipsas enunciationes, sed etiam si {vel in coniunctione}. i. absque aliqua interposita coniunctione plura significant, vel quia est vnum nomen æquiuocum, vel quia ponuntur plura nomina absque coniunctione, ex quorum significatis nō fit vnum, vt si dicam, homo albus grammaticus logicus currit. Sed hæc expositione non videtur esse sm intentionem Aristot. Primo quidem, quia per diuisionem quam interponit videtur distinguere inter orationem vnum significatem & orationem quæ est coniunctione vna. Secundo, quia supra dixerat quod {est vnum quoddam & non multa animal gressibile bipes.} Quod autem est coniunctione vnum, non est vnum, & non multa, sed est vnum ex multis. Et ideo melius videtur dicendum, quod Aristo. quia supra dixerat aliquam enunciationem esse vnam, & aliquā coniunctionem vnam, hic manifestat quæ sit vna. Et quia supra dixerat quod multa nomina simul cōiuncta sunt vnum, sicut animal gressibile bibes, dicit Commentator Algazel, quod enunciatio est iudicanda vna non ex vnitate nominis, sed ex vnitate significati etiam si sint plura nomina quæ vnum significent. vel si aliqua enunciatio

Enunciatio vna vel plu.

Boe. expo.

Vna, & sip.

Vna, & non simpl.

Plu. & sipl.

Plu. & cōm.

Expō. te. sm Boethum.

Impugna. expō. Boe.

Expō. Algazel.

citatio vna plura significet, non vna simpliciter, sed con iunctione vna. Et sm hoc, animal gressibile bipes est ri sibile non est vna, coniunctione vna, sicut prius diceba-

Primus modus plu.

tur, sed quia vnum significat. Et quia oppositum per oppositum manifestatur, consequenter ostendit quę sunt plures enunciationes. & ponit duos modos pluralitatis. Primus est, ꝙ plures dicuntur enunciationes quæ plura significant. Contingit autem aliqua plura significari in aliquo vno communi, sicut cum dico animal gressibile bipes, sub hoc vno communi, quod est animal, multa cōtinentur, & tamen hæc enunciatio est vna, & non plures. Et ideo addit {& non vnum.} Sed melius est vt dicatur hoc esse additum propter definitionem quæ multa significat quæ sunt vnum, & hic modus pluralitatis opponitur primo modo vnitatis. Secundus modus pluralitatis est, quando non solum enunciationes plura significāt, sed etiam illa plura nullatenus coniunguntur, & hic modus pluralitatis opponitur secūdo modo vnitatis. & sm hoc patet ꝙ secundus modus vnitatis, non opponitur primo modo pluralitatis. Ea autem, quæ non sunt opposita possunt simul esse. Vnde manifestum est enunciationem quæ est vna coniunctione, esse etiam plures. plures autē inquantum significat plura, & non vnum. Secundum autem hoc possumus accipere tres modos enunciationis. Nam quędam est simplicitar vna, inquantum vnum significat, quædam est simpliciter plures, inquantum plura significat, sed est vna sm quid, inquantum est coniunctione vna Quędam sunt simpliciter plures, quę neque significant vnum, neque coniunctione aliqua vniuntur. Ideo autem Arist. quatuor ponit, & non solum tres quia quandoque est enunciatio plures, quia plura significat, non tamen coniunctione vna. puta si ponatur ibi nomē multa significans. Deinde cum dicit.

Impugna. Expô. Alga.

Secundus.

2. modi en.

Cur Arist. 4.

ARGY. *Nomen igitur, aut verbum, dictio tantum vocetur, quippe cum fieri nequeat, vt is qui aliquid nomine vel verbo significat, sic dicat, vt enunciet, siue interrogatus fuerit, siue non, sed ex sese voluerit dicere.*

ANTI. *Nomen ergo, & verbum dictio sit sola, quoniam non est dicere, sic aliquid significantem voce enunciare, vel aliquo interrogante, vel non, sed ipso proferente.*

Excludit ab vnitate orationis nomen, & verbum. Dixerat. n. ꝙ enunciatio vna est, quæ vnum significat, posset. n. aliquis intelligere ꝙ sic significaret sicut nomen, & verbum vnum significant. Et ideo ad hoc excludendum subdit. {Nomen ergo, & verbum dictio sit sola,} ita dictio sit ꝙ nō enunciatio. Et videtur ex modo loquēdi ꝙ ipse imposuerit hoc nomen ad significandum partes enunciationis. Quod autem nomē & verbum dictio sit sola, manifestat per hoc ꝙ non potest dici ꝙ ille enunciet, qui sic aliquid significat voce sicut nomen vel verbum significat. Et ad hoc manifestandum innuit duos modos vtendi enunciatione. Quandoq; .n. vtimur ipsa quasi ad interrogata respondentes, puta si quæratur quis sit in scholis, respondemus magister. Quandoq; autem vtimur ea propria sponte nullo interrogante, sicut cū dicimus Petrus currit. Dicit ergo, ꝙ ille, qui significat aliquid vnum nomine vel verbo, non enunciat, vel sicut ille qui respondet aliquo interrogāte, vel sicut ille qui profert enunciationem non aliquo interrogante, sed ipso proferente sponte. Introduxit autem hoc, quia nomē vel verbū simplex quando respōdetur ad interrogationē, videtur verum vel falsum significare, quod est proprium enunciationis. Sed non competit nomini vel verbo, nisi sm ꝙ intelligitur cōiunctum cum alia parte proposi-

Expô. pri. Dictio sola.

Duobus modis vtitur enun.

Expô. vlti.

Not. & ver. signi. verū, vel falsum.

ta in interrogatione. Vt si quærenti quis legit in scholis, respondeatur Magister, intelligitur ibi legit. Si ergo ille qui enunciat aliquid nomine vel verbo non enunciat, manifestū est ꝙ enūciatio nō sic vnū significat sicut nomē vel verbū. Hoc autē inducit sicut conclusionem eius, quod supra præmisit {Necesse est omnē orationē enunciatiuā ex verbo esse vel ex casu verbi.} Deinde cū dicit.

Harum autem alia erit enunciatio simplex, aliquid inquam dicens de aliquo, aut aliquid ab aliquo remouens, alia autem ex his composita, veluti composita iam est oratio quædam. ARGY.

Harum autem hæc simplex quidem est enunciatio, vt aliquid de aliquo, vel aliquid ab aliquo. hæc autem ex his coniuncta, velut oratio quædam iam composita. ANTI.

Manifestat præmissam diuisionem sm rationes partium. Dixerat. n. ꝙ vna enunciatio est quæ vnum de vno significat, & alia est quę est cōiunctione vna. Ratio autē huius diuisionis est ex eo quod natum est diuidi per simplex, & compositum. Et ideo dicit. {Harum autē}.s. enunciationum, in quibus diuiditur vnum, hęc dicitur vna, vel quia significat vnum simpliciter, vel quia vna est cō iunctione. {Hæc quidem simplex enunciatio est, quæ.s. vnum significat. Sed ne intelligatur ꝙ sic significet vnū sicut nomen vel verbum, ad excludendū hoc subdit, {vt aliquid de aliquo,}.i. per modū cōpositionis, vel {aliquid ab aliquo}.i. per modum diuisionis. {Hæc autem ex his coniuncta} quę.s. dicitur coniūctione vna, est velut oratio iam cōposita, quasi dicat hoc modo, enūciationis vnitas diuiditur in duo pręmissa, sicut aliquid vnum diuiditur in simplex & compositum. Deinde cum dicit.

Rō. diu. enū cia. in vnam simpl. &c. Expô. pri.

Secundæ.

Tertiæ. vnitas enū.

Atq; simplex enunciatio est vox significatiua essendi quippiā, vel non essendi, vt tempora sunt distincta, Affirmatio vero est de aliquo alicuius enunciatio. Negatio autem enunciatio, qua aliquid ab aliquo dimouetur. ARGY.

Est autem simplex enunciatio, vox significatiua de eo quod est aliquid, vel non est, quemadmodum tempora diuisa sunt. Affirmatio vero, est enunciatio alicuius de aliquo. Negatio vero, enunciatio alicuius ab aliquo. ANTI.

Manifestat secundam diuisionem enunciationis, sm videlicet ꝙ enunciatio diuiditur in affirmationem & negationem. Hæc autem diuisio, primo quidem conuenit enunciationi simplici, ex consequenti autem conuenit compositę ennociationi. & ideo ad insinuandum rationem prædictę diuisionis, dicit, ꝙ simplex enunciatio est vox significatiua {de eo quod est aliquid} quod pertinet ad affirmationem {vel non est aliquid} quod pertinet ad negationem. Et ne intelligatur solum sm præsens tempus, subdit {quemadmodum tempora sunt diuisa,} idest similiter hoc habet locum in alijs temporibus sicut & in pręsenti. Alex. autem existimauit ꝙ Arist. hic definiret enunciationem. & , quia in definitione enūciationis videtur ponere affirmationem, & negationem, volebat hic accipere ꝙ enunciatio non esset genus affirmationis & negationis, quia species nūquam ponitur in definitione generis. Id autem quod non vniuoce prædicatur de multis, quia.s. non significat aliquid vnū, quod sit vnum commune multis, non potest notificari nisi per illa multa quę significantur. Et inde est ꝙ quia vnum nō dicitur æquiuoce de simplici, & cōposito, sed per prius, & posterius, Arist. in pręcedentibus semper ad notificandum vnitatem enunciationis vsus est vtroq;. Quia ergo videtur vti affirmatione, & negatione ad notificandum enūciationē, volebat Alex. accipere, ꝙ enunciatio nō dicitur de affirmatione, & negatione vniuoce sicut genus de suis

Diuisio en. in affirm. & negat. cui primo.

Alexan.

Impugna. Alexand. de ſuis ſpeciebus. Sed contrarium apparet ex hoc, ꝙ Philoſophus conſequenter vtitur nomine enunciationis vt genere, cũ in definitione affirmationis & negationis ſubdit, ꝙ {affirmatio eſt enunciatio alicuius de aliquo} per modum compoſitionis, {negatio vero eſt enunciatio alicuius ab aliquo} per modum diuiſionis. Nomine autem æquiuoco non conſueuimus vti ad ſignificandum ſignificata eius. Et ideo Boethus dicit, quod Ariſt. ſub modo breuiloquio vtens ſimul vſus eſt & definitione & diuiſione eius, ita vt quod dicit {de eo ꝙ eſt aliquid vel non eſt} non referatur ad definitionem enunciationis, ſed ad eius diuiſionem. Sed, quia differentiæ diuiſiuæ generis non cadunt in eius definitione. nec hoc ſolum quod dicitur vox ſignificatiua, ſufficiens eſt definitio enũciationis melius dici poteſt ſm porphyrium, ꝙ hoc totum quod dicitur {vox ſignificatiua de eo quod eſt, vel de eo quod non eſt} eſt definitio enunciationis; Nec tamen ponitur affirmatio & negatio in definitione enunciationis, ſed virtus affirmationis, & negationis. ſ. eſſe vel nõ eſſe, quod eſt naturaliter prius enunciatione. Affirmationem autẽ & negationem poſtea definiuit cũ dixit {affirmationem eſſe alicuius de aliquo, & negationẽ alicuius ab aliquo.} Sed ſicut in definitione generis non debet poni ſpecies, ita nec ea quæ ſunt propria ſpecierum. Cum igitur ſignificare eſſe ſit proprium affirmationis, & ſignificarẽ non eſſe ſit proprium negationis, melius videtur dicendum ſm Amonium, ꝙ hic non definitur enunciatio, ſed ſolũ diuiditur. Supra .n. poſita eſt definitio cum dictũ eſt ꝙ Enunciatio eſt oratio in qua eſt verum vel falſum. } In qua quidem definitione nulla mentio facta eſt de affirmatione nec de negatione. Eſt autem conſiderandum, ꝙ artificioſiſſime procedit. diuidit enim genus non in ſpecies, ſed in differentias ſpecificas. Non enim dicit ꝙ enunciatio eſt affirmatio vel negatio, ſed {vox ſignificatiua de eo quod eſt eſſe.} quæ eſt differentia ſpecifica affirmationis, vel {de eo quod non eſt} in quo tangitur differentia ſpecifica negationis. Et ideo ex differentijs adiunctis generi conſtituit definitionem ſpeciei, cum ſubdit, {ꝙ affirmatio eſt enũciatio alicuius de aliquo} per quod ſignificatur eſſe, & {negatio eſt enunciatio alicuius ab aliquo} quod ſignificat non eſſe.

(Impugna. Alexand. — Boethus. — Impugna. Boet. Porphy. — Impugna. Porphyrij. — Reſpõ. ver. Amonij. — Notandum.)

LECTIO IX.

Qnicunque affirmationi oppoſitam eſſe negationem oſtendit, deinde quid nam ſit ea, quæ ſecundum affirmationem, & negationem eſt, oppoſitio declarat.

ARGY. *Qunoiam autem fieri poteſt, vt quod competit enuncietur vt non competens, & econtra, quod non competit vti competeret. & quod non competit vti non competẽs, & circa ea tempora quæ ſunt extra præſens ſimiliter, fieri ſane poteſt vt omne quod affirmauit quiſpiam negetur, & quod negauit quiſpiam affirmetur. Quare patet cuilibet affirmationi negationem, & cuilibet negationi affirmationem eſſe oppoſitam.*

ANTI. *Q Voniam autem eſt enunciare, & quod eſt, non eſſe, et quod non eſt, eſſe, et quod eſt, eſſe, et quod non eſt, non eſſe, & circa ea quæ ſunt extra præſens tempus, ſimiliter omne contingit quod quis affirmauerit, negare, & quod negauerit, affirmare. quare manifeſtum eſt, quoniam omni affirmationi negatio eſt oppoſita, & omni negationi affirmatio.*

Propoſita diuiſione enunciationis, hic tangit de oppoſitione partium enunciationis. ſ. affirmationis, & negationis. Et quia enunciationem eſſe dixerat orationem in qua eſt verum vel falſum. Primo oſtendit qualiter enun- (Lectio. 2.) ciationes adinuicem opponantur, Secundo mouet quandam dubitationem circa prædeterminata. ibi: {In his ergo quæ ſunt & quæ facta ſunt.} (Lectio. 13) Circa primum duo facit Primo oſtendit qualiter vna enunciatio opponatur alteri. Secundo oſtendit ꝙ tñ vna opponitur vni vbi. {Manifeſtum eſt.} (Lec. 12.) Prima adhuc diuiditur in duas. Primo determinat de oppoſitione affirmationis, & negationis abſolute. Secundo oſtẽdit quomodo homini poſitio diuerſificatur ex parte ſubiecti, ibi {Quoniam autem ſunt.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit ꝙ omni affirmationi eſt negatio oppoſita, & ẽ conuerſo. Secundo manifeſtat oppoſitionem affirmationis, & negationis abſolute, ibi {Et ſit contradictio.} Circa primum conſiderandum eſt, ꝙ ad oſtendendum ſuum propoſitum Philoſophus aſſumit duplicem diuerſitatem enunciationis, quarum prima eſt ex ipſa forma, vel modo enunciandi, ſm ꝙ dictum eſt, ꝙ enunciatio vel eſt affirmatiua per quã. ſ. enunciatur aliquid eſſe, vel eſt negatiua per quam ſignificatur aliquid non eſſe. Secunda diuerſitas eſt per comparationem ad rem, ex qua dependet veritas & falſitas intellectus & enunciationis. i. Cum. n. enũciatur aliquid eſſe vel non eſſe ſm congruentiam rei, eſt oratio vera, alioquin eſt oratio falſa. Sic igitur quatuor modis poteſt variari enunciatio. ſm permixtionem harum duarum diuiſionum. Vno modo, quia id quod eſt in re enunciatur ita eſſe ſicut in re eſt, quod pertinet ad affirmationẽ veram. puta cum Sortes currit, & dicimus Sortem currere. Alio modo cum enunciatur aliquid non eſſe quod nõ eſt, quod pertinet ad negationẽ verã, vt cũ dicitur & Aethiops albus non eſt. Tertio modo cum enunciatur aliquid eſſe quod in re non eſt, quod pertinet ad affirmationem falſam, vt cum dicitur, coruus eſt albus. Quarto modo, cum enunciatur aliquid non eſſe quod in re eſt, quod pertinet ad negationem falſam, vt cum dicitur, nix non eſt alba. Philoſphus autem vt à minoribus ad potiora procedat, falſas veris præponit, inter quas negatiuas præmittit affirmatiuæ, cum dicit, ꝙ contingit enunciare quod eſt in rerum natura non eſſe. Secundo autem ponit affirmatiuam falſam cum dicit. {Et quod non eſt}. ſ. in rerum natura eſſe. Tertio autem ponit affirmatiuam veram, quæ opponitur negatiuæ quam poſuit in primo, cum dicit. {Et quod eſt,}. ſ. in rerum natura eſſe. Quarto autem ponit negatiuam veram, quæ opponitur affirmationi falſo, cum dicit {Et quod non eſt,}. ſ. in rerũ natura non eſſe. Non eſt autẽ intelligendum, ꝙ hoc quod dixit quod eſt & quod non eſt, ſit referendum ad ſolam exiſtentiam vel non exiſtentiam ſubiecti, ſed ad, ꝙ res ſignificata per prædicatum inſit vel non inſit rei ſignificatæ per ſubiectum. Nam cum dicitur, coruus eſt albus, ſignificatur quod non eſt, eſſe, quamuis ipſe coruus ſit res exiſtens. Et ſicut quatuor differentiæ enunciationum inueniuntur, in quibus ponitur verbum præſentis tẽporis, ita etiã inuenitur in enunciationibus in quibus ponuntur verba præteriti vel futuri tẽporis. Supra. n. dixit ꝙ neceſſe eſt enunciationem conſtare ex verbo vel ex caſu verbi. Et hoc eſt quod ſubdit. { Quod ſimiliter contingit} (Lec. 8.) . ſ. variari diuerſimode enunciationem circa {ea quæ ſunt extra præſens tẽpus} id eſt circa præterita vel futura, quæ ſunt quodam modo extrinſeca reſpectu præſentis, quia præſens eſt medium præteriti & futuri. Et, quia ita eſt cõtingit omne quod quis affirmauerit negare, & omne ꝙ quis negauerit affirmare quod quidẽ oſtenſum eſt in præmiſsis. Non enim poteſt affirmari niſi aliquid quod eſt in rerum natura ſecundum aliquod trium temporum,

(Notandum. — Enũ. prima diuer. — Secunda — Enun. quatuor varia. — Secundus. — Tertius. — Qoartus. — Cur falſas veris prep. — Quid per eſſe & nõ eſſe affir. & neg. — Multiplicatio enun.)

vel

vel quod non est, & hoc totũ conuenit negare. Vnde manifestum est, ꝙ omne quod affirmatur potest negari, & è conuerso. Et, quia affirmatio & negatio opposita sunt secundum se, vtpote ex opposito contradictoriæ, consequens est ꝙ quælibet affirmatio habeat negationem sibi oppositam & è conuerso. Cuius contrarium illo solo modo posset contingere, si aliqua affirmatio affirmaret aliquid quod negatio negare non põt. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atque hoc sit contradictio, affirmatio inquam & negatio, quæ opponuntur.*

ANTI. *Et sit hoc cõtradictio, affirmatio & negatio opposita.*

Manifestat quę sit absoluta oppositio affirmationis & negationis. Et primo manifestat eam per nomen, Secundo per definitionem. ibi. {Dico autem.} Dicit ergo primo, ꝙ, cum cuilibet affirmationi opponatur negatio & è conuerso oppositioni huiusmodi imponatur nomẽ hoc, ꝙ dicatur cõtradictio. [Nomen cõtradictionis.] Per hoc enim quod dicitur {& sit contradictio} datur intelligi, ꝙ ipsum nomen contradictionis ipse imposuerit oppositioni affirmationis & negationis, vt Amonius dicit. [Amonius.] Deinde cum dicit.

ARGY. *Opponi autem eam dico, quæ quidem de eodem & nõ æquiuoce, & quæcunque alia determinauimus ad Sophistarum molestias auitandas.*

ANTI. *Dico autem opponi eiusdem de eodem, non autem ęquiuoce, & quæcunque cætera talium determinauimus contra sophisticas importunitates.*

Ad contradictionem requisita. eiusdem. Definit contradictionem. Quia vero vt dictũ est contradictio est oppositio affirmationis & negationis, illa requiruntur ad contradictionem, quæ requiruntur ad oppositionem affirmationis & negationis. Oportet autem opposita esse circa idem & quia enunciatio constituitur ex subiecto & prędicato, requiritur ad contradictionem primo quidem, ꝙ affirmatio & negatio sint (eiusdẽ prædicati si enim dicatur Plato currit & non disputat, nõ est contradictio. Secundo requiritur, ꝙ sint de eodem subiecto. Si enim dicatur, Sortes currit, & Plato non currit, non est contradictio. Tertio requiritur ꝙ identitas subiecti & prædicati non sit solum sm nomen, sed sit simul sm rem & nomen. Nam si non sit idem nomen, manifestum est ꝙ non sit vna & eadem enũciatio. Similiter aũt ad hoc ꝙ sit enunciatio vna requiritur idẽtitas rei. dictũ est enim supra ꝙ enunciatio vna est, quæ vnum de vno significat. & ideo subdit {non autem ęquiuoce.} id est non sufficit identitas nominis cum diuersitate rei, quæ facit æquiuocationem. [Lect. 8. Non æquiuoce.] Sunt autem & quædam alia in contradictione obseruanda, ad hoc ꝙ omnis diuersitas, quæ est affirmationis & negationis habeatur. non enim esset cõtradictio si non omnino idem negaret negatio, quod affirmatio affirmaret, Hæc autem diuersitas põt sm quatuor considerari. [Alia reqsita. Scdm idem. Similiter.] Vno quidem modo sm diuersas partes subiecti. non. n. est contradictio si dicatur, Aethiops est albus dente, & non est albus pede. Secundo si sit diuersus modus ex parte prędicati, nõ enim est cõtradictio si dicatur. Socrates currit tarde & non mouetur velociter, vel si dicatur, Ouũ est animal in potentia, & non est animal in actu. [In eodẽ tẽpore vel loco. Respectu eiusdem.] Tertio si sit diuersitas ex parte mensuræ, puta loci vel temporis. Non. n. est contradictio si dicatur, pluit in Gallia, & non pluit in Italia, aut pluit heri hodie non pluit. Quarto si sit diuersitas ex habitudine ad aliquid extrinsecum puta si dicatur, decẽ homines esse plures quo ad domum, non autem quo ad forum. Et hęc oĩa designantur cum subditur. {Et quæcunq; cætera talium determinauimus.} id est determinare consueuimus in disputationibus contra {sophisticas importunitates,} id est cõtra importunas & litigiosas oppositiones Sophistarũ, de quibus plenius facit mentionẽ in Primo Elenchorũ.

LECTIO X.

Ex rerum diuisione per vniuersale & singulare enũciationum diuisio proponitur in vniuersales, ac singulares, & de illarum oppositione contraria agit, hinc vniuersalium enunciationum, & indefinitarum comparatione proposita, & illarum diuersa formatione agitur.

ARGY. *Cum autem rerum aliæ sint vniuersales, aliæ particulares, Atque vniuersale dico, quod de pluribus aptum est prædicari, quale est homo singulare autem id quod illam legem subire nequit, quale est Callias.*

ANTI. *Quoniam autem sunt hæc quidem rerum vniuersalia, illa vero singularia, Dico autem vniuersale, quod de pluribus natum est prædicari, singulare vero quod non. vt homo quidẽ vniuersale est, Plato vero eorum quæ singularia sunt.*

Intẽ. Arist. Quia philosophus dixerat oppositionem affirmationis & negationis esse contradictionem quæ est eiusdem de eodẽ, consequenter intendit distinguere diuersas oppositiones affirmationis & negationis, vt cognoscaẽ quæ sit vera contradictio. Et circa hoc duo facit. Primo præmittit quandam diuisionem enunciationũ necessariã ad prædictam differentiã oppositionum assignandã, Secundo manifestat propositũ, ibi {Si ergo vniuersaliter.} Pręmittit, autem diuisionem enunciationũ quæ sumitur ex parte subiecti. Vnde circa primũ duo facit, Primo diuidit subiectũ enunciationũ. Secundo concludit diuisionẽ enunciationum, ibi {Necesse est enunciare.} Subiectum aũt enũciationis est nomẽ vel aliquid loco nominis sumptum. Nomen aũt est vox significatiua ad placitum simplicis intellectus, quod est similitudo rei, & ideo subiectum enunciationis distinguit per diuisionem rerum, & dicit, ꝙ rerum quædam sunt vniuersalia, quædã sunt singularia. [Ratio distin. Subti enun. p diui. rerũ.] Manifestat autẽ membra diuisionis dupliciter. Primo quidem per diffinitionẽ, quia vniuersale est quod est aptum natum de pluribus prædicari, singulari vero quod non est aptum natum prędicari de pluribus, sed de vno solo. Secundo manifestat per exemplum cum subdit, ꝙ homo est vniuersale, plato autem singulare. [Dub.] Accidit autem dubitatio circa hãc diuisionem quia sicut probat Philosophus in 7. Meta. Vniuersale non est aliquid extra res existens. [Lect. 14. cõm. 58.] Item in prædicamentis dicitur ꝙ secũdæ substantiæ non sunt nisi in primis, quæ sunt singulares. Non ergo videtur esse conueniens diuisio rerum per vniuersalia & singularia, quia nullæ res videntur esse vniuersales, sed omnes sunt singulares. [Responsio.] Dicendum est, ꝙ hic diuidũtur res secundũ ꝙ significantur per nomina, quæ subijciuntur enunciationibus, dictum est enim supra, ꝙ nomina nõ significãt res nisi mediante intellectu, & ideo oportet ꝙ diuisio ista rerum accipiant secundum ꝙ cadit in intellectus. [Lectio 2.] ea vero, quæ sunt coniũcta in rebus, intellectus potest distinguere, quando vnũ eorum non cadit in ratione alterius. [Intel. distinguere.] in qualibet autem singulari est cõsiderare aliquid quod sit illi proprium, inquantum est, hæc res, sicut Sorti vel Platoni inquantum est hic homo, [Proprium in re singu.] & aliquid est considerare in eo, in quo conuenit cũ alijs quibusdam rebus. sicut ꝙ Sortes est animal, aut homo, aut rationale, aut risibile, aut albus. [Conue.] Quando igitur res denominatur ab eo quod conuenit illi soli rei, inquantũ est hæc res, hoc nomẽ dicit significare aliquid singulare [No. sign. singula. Cõc.]

quando, autem denominatur res ab eo quod est commune sibi & multis alijs, nomen huiusmodi dicitur significare vniuersale, quia significat nomen huiusmodi naturã siue dispositionem aliquam, quæ est communis multis. Quia igitur hac diuisionem dedit de rebus nõ absolute ſ m, quod sunt extra animam, sed ſ m quod referuntur ad intellectum, non diffinit vniuersale & singulare ſ m aliquid quod pertinet ad rem, puta si diceret quod vniuersale extra animã, quod pertinet ad opinionẽ Platonis, sed per actũ animę intellectiuę, qui est prędicari de multis vel de vno solo. Est autem considerandum, quod intellectus apprehendit rem intellectam ſ m propriam essentiam seu diffinitionem vnde & in 3. de Anima dicit quod obiectũ propriũ intellectus est quod quid est. Contingit autem quandoq; quod propria ratio alicuius formæ intellectæ non repugnat ei quod est esse in pluribus, sed hoc impeditur ab aliquo alio, siue sit aliquid accidentaliter adueniens, puta si omnibus hominibus morientibus vnus solus remaneret, siue sit propter conditionem naturæ sicut est vnus tantũ sol, non quod repugnet rationi solari esse in pluribus ſ m cõditionem formæ ipsius, sed quia non est alia materia susceptiua talis formę. & ideo non dixit quod vle est quod prędicatur de pluribus, sed {quod aptum natum est prædicari de pluribus.} Cum autem omnis forma quæ nata est recipi in materia quantum est de se communicabilis sit multis materijs, dupliciter potest contingere quod id quod significatur per nomen non sit aptum natum, prædicari de pluribus. Vno modo quod nomen significat formam ſ m quod terminata est ad hanc materiam, sicut hoc nomen Sortes vel Plato, quod significat naturam humanam prout est in hac materia. Alio modo ſ m quod nomen significat formam, quę non est nata in materiam recipi. vnde oportet quod per se remaneat vna & singularis sicut albedo, si esset formã non existens in materia esset vna sola, vnde esset singularis. & propter hoc Philosophus dicit in 7. Meta. quod, si essent species rerum separatæ sicut posuit Plato, essent indiuidua. Potest autem obijci, quod hoc nomen Sortes vel Plato est natum de pluribus prædicari, quia nihil prohibet multos esse, qui vocentur hoc nomine. Sed ad hoc patet responsio, si attendatur verba. Arist. Ipse. n. nõ diuisit nomina in vle & particulare, sed res. Et ideo intelligendum est quod vniuersale non solum dicitur quãdo nomen potest de pluribus prędicari, sed et quando id, quod significatur per nomen est natum in pluribus inueniri. hoc autem non contingit in prædictis nominibus. nam hoc nomẽ Sortes vel Plato significat naturam humanã ſ m quod est in hac materia. Si vero hoc nomen imponatur alteri homini, significabit aliud, & propter hoc non esset vniuersale, sed æquiuocum. Deinde cum dicit.

Cur diff. vniuersale & singu. per actũ animæ.

Apprehen. rei per intel. Lect. 12. te. cõm. 26.

Propria rõ fore non sit in plur. dupliciter.

Signif. nois non prædi. de pluribus dupliciter.

Lect. 2. tex. cõm. 38. Obiectio.

Responsio: Requisita ad vniuersale proprie.

ARGY. *Sicque necesse interdum vniuersalium, interdum singularium cuidam aliquid inesse, vel nõ inesse enunciare.*

ANTI. *Necesse est autem enunciare quoniã inest aliquid aut nõ aliquoties quidem eorum alicui, quę vniuersalia sunt, aliquoties autem alicui eorum, quæ sunt singularia.*

Concludit diuisionem enunciationis, quia enim sem per enunciatur aliquid de aliquo, rerum autem quædam sunt vniuersalia, quædam singularia, necesse est quod quandoq; enuncietur aliquid inesse vel non inesse alicui vniuersalium, quandoq; vero alicui singularium. Et est suspensiua constructio vsq; huc, & est sensus. {Quoniam autem sunt quidem rerũ &c. necesse est enunciare &c.} Est aũt considerandum quod de vniuersali aliquid enunciatur quatuor modis. Nã vniuersale potest vno modo cõsiderari quasi separatum à singularibus siue per se subsistens vt Plato posuit, siue ſ m sententiam Arist. ſ m esse quod habet in intellectu. Et sic pôt ei aliquid attribui tripliciter. Quandoq;. n. attribuitur ei aliquid sic considerato, quod pertinet ad solam operationem intellectus, vt si dicatur quod homo est prædicabile de multis, siue vniuersale, siue species. Huiusmodi enim intentiones format intellectus attribuens eas naturæ intellectæ secundum quod comparat ipsas ad res, quæ fiunt extra animã. Quandoq; vero attribuitur vniuersali sic considerato, quod. s. apprehẽditur ab intellectu vt vnum, tamen id quod attribuitur ei non pertinet ad actum intellectus, sed ad esse, quod habet natura apprehensa in rebus, quæ sunt extra animam puta si dicatur, quod homo est dignissima creaturarũ. Hoc enim conuenit naturę humanę etiam secundum quod est in singularibus. Nam quilibet homo singularis dignior est omnibus creaturis irrationabilibus sed tamẽ omnes homines singulares nõ sunt vnus homo extra animam sed solum in acceptione intellectus, & per hunc modum attribuitur ei prædicatum. s. vt vni rei. Alio autem modo attribuitur aliquid vniuersali, prout est in singularibus. & hoc dupliciter. Quandoq; quidem ratione ipsius naturæ vniuersalis, puta cum attribuitur ei aliquid quod ad essentiam eius pertinet, vel quod consequitur principia essentialia, vt cum dicitur homo est animal, vel homo est risibilis. Quãdoq; autem attribuitur ei aliquid ratione singularis in quo inuenitur, puta cum attribuitur ei aliquid quod pertinet ad actionem indiuidui, vt cum dicitur homo ambulat. Singulari autẽ attribuitur aliquid tripliciter vno modo ſ m quod cadit in apprehensione, vt cum dicitur Sortes est singulare, vel prædicabile de vno solo. Quandoq; autem ratione naturæ communis, vt cũ dicitur Sortes est animal. Quãdoq; aũt ratione sui ipsius, vt cum dicitur Sortes ambulat. Totidem etiã modis negatiuæ variantur, quia omne quod contingit affirmare, cõtingit negare, vt supra dictum est. Est autem hæc tertia diuisio enũciationis quam ponit Philosophus. Prima nanq; fuit quod enunciationum quædam est vna simpliciter quædam vero coniunctione vna. Quæ quidem est diuisio analogi in ea, de quibus prædicatur ſ m prius, & posterius, sic enim vnum diuiditur secundum prius in simplex & per posterius in compositũ. Alia vero diuisio fuit in affirmationem & negationem. Quæ quidem est diuisio generis in species, quia sumitur secundum differentiã prædicati ad quod fertur negatio, prædicatũ autem est pars formalis enunciationis. & ideo huiusmodi diuisio dicitur pertinere ad qualitatem enunciationis, qualitatẽ inquam essentialem secundũ quod differentia significat quale quid. Tertia autem est huiusmodi diuisio, quę sumitur secundum differentiam subiecti quod prædicatur de pluribus vel de vno solo. & ideo dicitur pertinere ad quãtitatem enunciationis. nã & quantitas cõsequitur materiam. Deinde cum dicit.

De vniuersali aliqd enũciatur quatuor modis prio.

Singulari aliqd attribuitur tripliciter.

Lect. 9. Tres diuisio nes enunciationis.

ARGY. *Sic quispiam vniuersaliter quidem de vniuersalibus enunciat competere inquam; aut non competere quippiã erunt enunciationes istæ Contrariæ. Atque de vniuersalibus vniuersaliter enunciare quempiam dico hoc modo, vt est omnis homo est albus, nullus homo est albus.*

ANTI. *Si ergo vniuersaliter enunciat de vniuersali quoniam est, aut non erunt hæ Contrariæ enunciationes. Dico autẽ de vniuersali enunciationem vniuersalem, vt omnis homo albus est, nullus homo albus est.*

Ostendit quomodo enunciationes diuersimode opponuntur secũdum diuersitatem subiecti. & circa hoc duo facit. Primo distinguit diuersos modos oppositionum in ipsis

ipſis enunciationibus. Secũdo oſtendit quomodo diuerſæ oppoſitiones diuerſimode ſe habent ad verum & falſum, ibi {Quo circa has quidem impoſsibile eſt.}

Lectio. 11.
Notandum uniuerſale dupliciter conſi.

Circa primum conſiderandum eſt, ꝙ cum vniuerſale poſsit cõſiderari in abſtractione à ſingularibus, vel ſecundum ꝙ eſt in ſingularibus, ſm hoc diuerſimode aliquid ei attribuitur, vt ſupra dictum eſt. Ad deſignandum autem diuerſos modos attributionis, inuentę ſunt quædam dictiones,

Signa vniuerſalia vel particula.

quæ poſſunt dici determinationes vel ſigna, quibus deſignatur ꝙ aliquid de vniuerſalis hoc aut illo modo prædicetur. Sed quia non eſt ab omnibus cõmuniter apprehenſum, ꝙ vniuerſalia extra ſingularia ſubſiſtãt, ideo communis vſus loquendi non habet dictiones ad deſignandum illum modum prædicandi, prout aliquid dicitur in abſtractiõe a ſingularibus.

Pla. opi. de vniuerſalibus.

Sed Plato q poſuit vniuerſalia extra ſingularia ſubſiſtere, adinuenit aliquas determinationes, quibus deſignaretur quomodo aliquid attribuitur vniuerſali prout eſt extra ſingularia. & vocabat vniuerſale ſeparatum ſubſiſtens extra ſingularia quantũ ad ſpeciem hominis per ſe hominem, & ſimiliter in alijs vniuerſalibus. Sed uniuerſale ſecũdum ꝙ eſt in ſingularibus cadit in apprehenſione hominum, & ideo adinuentę ſunt quædam dictiones ad ſignificandũ modũ attribuendi aliquid uniuerſali ſic accepto. Sicut aũt ſupra dictum eſt,

Prædicari vniuerſaliter.

quãdoq; aliquid attribuitur uniuerſali ratione ipſius naturæ uniuerſalis, & ideo hoc dicitur prædicari de eo uniuerſaliter, quia. ſ. ei conuenit ſm totã multitudinẽ in qua inuenitur. & ad hoc deſignandũ in affirmatiuis prædicationibus ad inuenta eſt hæc dictio, Omnis, quæ deſignat ꝙ prædicatum attribuitur ſubiecto uniuerſali quãtum ad totum id quod ſub ſubiecto continetur, In prædicatis autẽ negatiuis adinuenta eſt hæc dictio, Nullus per quam ſignificatur ꝙ prædicatum remouetur à ſubiecto uniuerſali ſm totum id quod cõtinetur ſub eo. Vnde nullus dicitur quaſi nõ ullus, & in græco dicit, utis, quaſi nec unus, quia nec unum ſolum eſt accipere ſub ſubiecto uniuerſali à quo prędicatum non remoueatur.

Particulariter.

Quandoque autem attribuitur uniuerſali aliquid uel remouetur ab eo ratione particularis. & ad hoc deſignam in affirmatiuis quidem adinuenta eſt hęc dictio, Aliquis, uel Quidẽ, per quam deſignatur ꝙ aliquid attribuitur ſubiecto uniuerſali ratione ipſius particularis. unde dicitur indiuiduũ uagum. In negatiuis autem non eſt aliqua dictio poſita, ſed poſſumus accipere non omnis; ut ſicut nullus uniuerſaliter remouet, eo ꝙ ſignificat quaſi diceretur non ullus ideſt non aliquis, ita etiam non omnis particulariter remouet, inquãtum excludit uniuerſalem affirmationem.

Tria genera affir. de prædic. vniuerſalis.

Sic igitur tria ſunt genera affirmationem in quibus aliquid de uniuerſali prædicatur. Vna quidem eſt in qua de uniuerſali prædicatur aliquid uniuerſaliter, ut cum dicitur, Omnis homo eſt animal. Alia in qua aliquid prædicatur de uniuerſali particulariter, ut cum dicitur, Quidẽ homo eſt albus. Tertia uero eſt in qua aliquid de uniuerſali prædicatur abſq; determinatione uniuerſalitatis uel particularitatis. unde huiuſmodi enunciatio ſolet uocari indefinita. Totidem autẽ ſunt negationes oppoſitæ. De ſingulari autem quamuis aliquid diuerſa ratione prædicetur, ut ſupra dictum eſt tamen totum refertur ad ſingularitatem ipſius, quia etiam natura uniuerſalis in ipſo ſingulari indiuiduatur, & ideo nihil refert quãtum ad naturam ſingularitatis, utrum aliquid prædicetur de eo ratione uniuerſalis naturæ, ut cum dicitur, Sortes eſt homo, uel conueniat ei ratione ſingularitatis. Si igitur tribus prædictis enunciationibus addatur ſingularis, erunt quatuor modi enunciationum ad quantitatẽ ipſius pertinentes. ſ. uniuerſalis ſingularis, indefinitus, & particularis.

Quatuor mõis. n. ſecũdum quantitatem.

Si igitur ſm has differentias Ariſto. aſsignat diuerſas oppoſitiones adinuicem. Et primo ſm differentiam vniuerſalium ad indefinitas. Secundo ſm differentiam vniuerſalium ad particulares, ibi {opponit autem affirmationem.}

Lectio. 11.

Circa primum tria facit. Primo agit de oppoſitione vniuerſalium adinuicem. Secundo de oppoſitione indefinitarum ibi {Quando autem in vniuerſalibus.} Tertio excludit dubitationem. ibi {In eo vero ꝙ}

Expõ. text. vniuerſalis affir. & vniuerſalis ne. cur. contrarie.

Dicit ergo primo ꝙ ſi aliquis enũciet de ſubiecto vniuerſali vniuerſaliter, id eſt ſm cõuenientiam ſuę vniuerſalitatis, quoniam eſt, ideſt affirmatiuæ, aut nõ eſt, ideſt negatiue, erũt contrariæ enunciationes, vt ſi dicatur, Omnis homo eſt albus, Nullus hõ eſt albus. Huius autem ratio eſt, quia cõtraria dicuntur, quæ maxime à ſe diſtant, non enim dicitur aliquid nigrum ex hoc ſolum, ꝙ non eſt album, ſed ſuper hoc quod eſt non eſſe album quod ſignificat communiter remotionem albi, addit nigrum extremam diſtantiam ab albo. Sic igitur id quod affirmatur per hanc enunciationem, Omnis homo eſt albus, remouetur per hanc negationem, Non omnis homo eſt albus, Oportet ergo ꝙ negatio remoueat modum quo prædicatum dicitur de ſubiecto, quem deſignat hæc dictio, Omnis. Sed ſuper hanc remotionem addit hæc enunciatio nullus homo eſt albus totalem remotionem, quæ eſt extrema diſtantia, quod primo pertinet ad rationem contrarietatis.

Extrema diſtantia.

Et ideo conuenienter hanc oppoſitionem dicit contrarietatem. Deinde cum dicit.

ARGY.

Quando autem de vniuerſalibus non vniuerſaliter, non ſunt contraria. Quæ autem ſignificantur, eſt eſſe aliquando contraria.

ANTI.

Quando autem de vniuerſalibus non vniuerſaliter, non ſunt contraria. Quæ autem ſignificantur eſt eſſe aliquando contraria.

Oſtendit qualis ſit oppoſitio affirmationis, & negationis in indefinitis. Et primo proponit quod intẽdit. Secũdo manifeſtat per exemplum. ibi {Dico autem non vniuerſaliter.} Tertio aſsignat differentiam manifeſtiorem. ibi {cum enim vniuerſale ſi homo.} Dicit ergo primo, ꝙ quãdo de vniuerſalibus ſubiectis affirmatur aliquid vel negatur non tñ vniuerſaliter, non ſunt contrariæ enunciationes, ſed illa quæ ſignificantur contingit eſſe contraria.

Deinde cum dicit.

ARGY.

Dico autem vniuerſaliter enunciare in his quæ ſunt vniuerſalia, hoc modo, Homo albus eſt, Homo albus non eſt. Homo quidem eſt vniuerſale, at ille non vtitur vniuerſali ipſa enunciatione Omnis enim nõ ſignificat ipſum vniuerſale, ſed vniuerſalis prædicationis eſt nota.

ANTI.

Dico autem non vniuerſaliter enunciare de his quæ ſunt vniuerſalia, vt Eſt albus homo, Non eſt albus homo. Cum enim vniuerſale ſit homo, non vniuerſaliter vtitur enunciatione. Omnis namque non vniuerſale, ſed quoniã vniuerſaliter ſignificant.

Notandum.

Manifeſtat per exempla. Vbi conſiderandum eſt, ꝙ non dixerat quando in vniuerſalibus particulariter, ſed non vniuerſaliter. Non. n. intendit de particularibus enunciationibus ſed de ſolis indefinitis. Et hoc manifeſtat per exempla quę ponuntur, dicens fieri nõ vlẽm enunciationem in vlibus ſubiectis, cum dr. Eſt albus homo. Nõ eſt albus. hõ. Et rõnem huius expoſitionis oſtendit, quia hõ qui ſubijcitur eſt vniuerſale, ſed tamẽ prędicatũ non vniuerſaliter de eo prædicatur quia non opponitur hæc dictio. Omnis, quę nõ ſignificat ipſum vniuerſale ſed mo-

dum vtilitatis. pro scilicet predicatum dicitur vniuersali ter de subiecto. & ideo addita subiecto vniuersali semper significat φ aliquid de eo dicatur vniuersaliter. Tota autem hæc expó refertur ad hoc quod dixerat. {Quando in vniuersalibus nó uniuersaliter enunciatur, nó sunt contrariæ.} Sed hoc quod additur, {Quę autem significantur contingit esse contraria} non est expositum, quãuis obscuritatem contineat. Et ideo à diuersis diuersimode exponitur. Quidam.n. hunc referre voluerunt ad cótrarietatem veritatis & falsitatis, quæ competit huiusmodi enunciationibus. Contingit enim quandoque has simul esse veras, Homo est albus, & Homo non est albus, & sic non sunt contrariæ, quia contraria mutuo se tollunt. Contingit tamen quandoque vnam earum esse veram & alteram esse falsam. vt cum dicitur, Homo est animal, Homo non est animal, & sic ratione significati videntur habere quandam contrarietatem. Sed hoc non videtur ad propositam pertinere veritatem, tũ quia Philosophus nondum hic loquitur de veritate & falsitate enunciationum. tum etiam quia hoc ipsum posset de particularibus enunciationibus dici. Alij vero sequẽtes Porphyrium, referunt ad contrarietatem prædicati. Contingit enim quandoque φ prędicatum negatur de subiecto propter hoc quod inest ei contrarium, sicut si dicatur, Homo non est albus, quia est niger, & sic id quod significat per hoc quod dicitur, non est albus, potest esse contrarium, non tamen semper. remouetur enim aliquid à subiecto etiam si contrarium non insit, sed aliquid medium inter contraria. Vt cum dicitur, Aliquis non est albus, quia pallidus, vel quia inest ei priuatio actus, vel habitus, seu potentiæ, vt cum dicitur, Aliquis non est vidẽs, quia est carens potentia visiua, aut habet impedimentũ ne videat. vel etiam quia non aptus natus videre, puta si dicatur, Lapis non videt. Sic igitur illa, quæ significantur cõtingit esse cõtraria, sed ipsæ enunciationes nõ sunt contrariæ. quia vt in fine huius libri dicetur, non sunt cõtrariæ opiniones quæ sunt de contrarijs, sicut opinio φ aliquid sit bonum, & illa quę est, quòd aliquid nõ est bonum. Sed nec hoc videtur ad propositum pertinere, quia non agit hic de contrarietate rerum vel opinionum, sed de contrarietate enunciationum. & ideo magis videtur hic sequenda expositio Alexandri, secundum quam dicendum est, quod in indafinitis enunciationibus nõ determinatur vtrum prædicatum attribuatur subiecto vniuersaliter, quòd facere, contrarietatem enunciationum, aut particulariter, quòd non faceret contrarietatem enũciationum. Et ideo huiusmodi enunciationes indefinitæ dicuntur, secundum modum quo proferuntur. contingit tamen quandoque ratione significati eas habere contrarietatem puta cum attribuatur ei aliquid vniuersaliter ratione vniuersalis, quamuis non apponatur signum vniuersale, vt cum dicitur, homo est non animal, Homo non est animal, quia hæ enunciationes eandem habent vim ratione significati, ac si diceretur Omnis homo est animal, Nullus homo est animal. Deinde cum dicit.

Expositio quorũdam.

Impugna.

Porphy. expositio.

Lib. 2: Lec. vltima.

Impugna. Porphy.

Alex. expõ melior.

In indefinitis quõo contrarietas.

ARGY. *Ei vero, quod vniuersaliter prædicatur, si vniuersalis prædicationis addideris notam enunciationem non efficies veram, nulla enim erit affirmatio vera, in qua prædicationis nota vniuersalis ei adiungitur quod vniuersaliter prædicatur, vt Omnis homo est omne animal.*

ANTI. *In eo vero quòd vniuersale prædicatur, id quod est vniuersaliter prædicare, non est verum. Nulla enim affirmatio vera erit, in qua de vniuersale prædicationi vniuersaliter prædicetur vt Omnis homo est omne animal.*

Remouet quoddam quod posset esse dubium. Quia enim posuerat quandam diuersitatẽ in oppositione enunciationum ex hoc, quòd vniuersale sumitur à parte subiecti vniuersaliter, vel non vniuersaliter, posset aliquis credere, φ similis diuersitas nasceretur ex parte prædicati ex hoc.s. quod vniuersaliter prædicari posset, vel non vniuersaliter. & ideo ad excludendum dubitationem dicit, quòd in eo quòd ponitur aliquod vniuersale prædicari, φ prædicetur vniuersale vniuersaliter non est verum. Cuius quidem duplex esse potest ratio. Vna quidẽ, quia talis modus prædicandi videtur repugnare prædicato secundum propriam rationem quam habet in enunciatione. dictum est.n. supra, φ prædicatum est quasi pars formalis enunciationis, subiectum autem est pars materialis ipsius. cum autem aliquod vniuersale profertur vniuersaliter, ipsum vniuersale sumitur secundum habitudinẽ quam habet ad singularia, quę sub se continet. sicut & qñ vniuersale profertur particulariter, sumitur secũdum habitudinem quam habet ad aliquod contentorum sub se, & sic vtraque pertinet ad materialẽ determinationẽ vniuersalis. & ideo neq; signum vniuersale, neq; particulare conuenienter additur prædicato, sed magis subiecto cõuenientius enim dicitur, Nullus homo est asinus, quàm Omnis homo est nullus asinus. & similiter conuenientius dicitur Aliquis homo est albus, quam Homo est aliquid album. Inuenitur autem quandoq; à Philosophis signum particulare appositum prædicato ad insinuandum quòd prædicatũ est in plusquam subiectum, & hoc præcipue cum habito genere inuestigant differentias completiuas speciei, sicut quando de anima dicitur quòd Anima est actus quidam. alia vero potest accipi ex parte veritatis enunciationis, quæ ratio specialiter habet locũ in affirmationibus quæ falsę sunt significatum vniuersaliter prædicaretur. Et ideo manifestãs id quod posuerat, subiungit, quòd nulla affirmatio est in qua.s. vere de vniuersali prædicato vniuersaliter prædicetur. idest in qua vniuersali prædicato vtitur ad vniuersaliter prædicandum, vt si diceretur, Omnis homo est omne animal, Oportet enim secundum prædicta quòd hoc predicatum animal secundum singula quæ sub ipso continentur prædicaretur de singulis quæ continentur sub homine, & hoc non potest esse verum, neq; si prædicatum sit plus, neq; si pręedicatum sit conuertibile. Oportet enim φ quilibet vnus homo esset animalia omnia, aut omnia risibilia, quæ repugnant rationi singularis quod accipitur sub vniuersali. Nec est, instantia si dicatur φ hęc est vera, Omnis homo est omnis disciplinæ susceptiuus. Disciplina enim nõ prædicatur de homine, sed susceptiuum disciplinæ repugnat autem veritati si diceretur, Omnis homo est omne susceptiuum disciplinæ. Signum autem vniuersale negatiuum vel particulare affirmatiuum & si conuenientius ponantur ex parte subiecti non tamen repugnat veritati etiam si ponantur ex parte prædicati. Contingit enim huiusmodi enunciationem in aliqua materia esse vera. hæc enim est vera, Omnis homo nullus lapis est. Et similiter hæc est vera, Omnis homo aliquod animal est. Sed hæc, Omnis homo omne animal est, in quacunque materia proferatur falsa est. Sunt autem quædam aliæ tales enunciationes semper falsæ, sicut ista. Aliquis homo omne animal est, & aliæ similes sunt semper falsæ, in omnibus enim eadem ratio est. Et ideo per hoc quòd Philosophus reprobauit istam, Omnis homo omne animal est, dedit intelligere omnes consimiles esse improbandas.

Signum vniuersale vel par. prædi. nõ cõuenit.

Signũ part. appo. pred. Lec. 1. & cõmẽ. 6. & 9.

Tacitè obiectioni.

Signum vle vel par. affir. non conue. prædic.

Lectio

LECTIO XI.

Quæ nam enunciationum in affirmatione & negatione opponantur contradictorie, vel contrarie opponantur, quomodoque contrarias non simul veras esse contingit, subcontrarias vero sic. contradictoriarum autem, si vna vera sit, reliquam falsam esse oportere, multipliciter declaratur.

ARGY. *Affirmationē igitur, & negationem opponi cōtradictoriæ quidem dico, cum vniuersaliter altera, altera non vniuersaliter significat de eodem. ut Omnis homo albus est, non omnis homo albus est, nullus homo albus est, quidam homo albus est.*

ANTI. Opponi itaque dico affirmationem negationi contradictorie, quæ vniuersaliter significat, ei, quæ non vniuersaliter, ut Omnis homo albus est, non omnis homo albus est, nullus homo albus est quidam homo albus est.

Postquam Philosophus determinauit de oppositione enunciationum comparando vniuersales enunciationes ad indefinitas, hic nūc determinat de oppositione enunciationum comparando vniuersales ad particulares. Circa quod notandum est, ꝙ potest duplex oppositio in his notari. Vna quidem vniuersalis ad particularem, & hanc primo tangit. Alia vero vniuersalis ad vniuersalē, & hāc tangit secundo ibi {Contrariæ vero.} Particularis vero affirmatiua, & particularis negatiua non habent propriē loquendo oppositionem, quia oppositio attenditur circa idem subiectum, subiectum autem particularis enunciationis est vniuersale particulariter sumptum, non pro aliquo determinato singulari, sed indeterminate pro quocunq; & ideo, cum de vniuersali particulariter sumpto aliquid affirmatur vel negatur, ipse modus enunciādi nō habet ꝙ affirmatio & negatio sint de eodē, quod requiritur ad oppositionem affirmationis & negationis secundum præmissa. Dicit ergo primo, ꝙ enunciatio, quæ vniuersale significat, s. vniuersaliter, opponitur contradictoriæ ei, quæ non significat vniuersaliter, sed particulariter, si vna earum sit affirmatiua. altera vero sit negatiua, siue vniuersalis sit affirmatiua, & particularis negatiua, siue ē conuerso. vt cum dicitur. Omnis homo est albus, nō omnis homo est albus, hoc enim quod dico, non omnis, ponitur loco signi particularis negatiuę, vnde ęquipollet ei quæ est, quidam homo non est albus, sicut & nullus, quod idem significat. ac si diceretur, non vllus vel non quidam, est signum vniuersale negatiuum. Vnde hę duæ, quidam homo est albus, quæ est particularis affirmatiua, nullus homo est albus, quæ est vniuersalis negatiua, sunt contradictoriæ. Cuius ratio est quia contradictio consistit in sola remotione affirmationis per negationem. Vniuersalis autem affirmatiua remouetur per solam negationem particularis, nec aliquid aliud ex necessitate ad hoc exigitur. Particularis autem affirmatiua remoueri non potest, nisi per vniuersalem negatiuam, quia iam dictum est, ꝙ particularis affirmatiua nō proprie opponitur particulari negatiuæ. vnde relinquitur, ꝙ vniuersali affirmatiuæ contradictoriæ opponitur particularis negatiua, & particulari affirmatiuæ vniuersalis negatiua.

Duplex. opposi. Oppo. par. affir. & parti. nega.

Rō. contradic. īter propositiones.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Cōtrariæ vero cū vniuersaliter vtraque significat de eodem, vt Omnis homo albus est, nullus homo albus est.*

ANTI. *Contraria vero vniuersalem affirmationem est vniuersalem negationem. vt Omnis homo iustus est, nullus homo iustus est.*

Expō. t. Tangit oppositionem vniuersalium enunciationum, & dicit, ꝙ vniuersalis affirmatiua & vniuersalis negatiua sunt contrariæ, sicut omnis homo est iustus, nullus homo est iustus, quia, s. vniuersalis non solum remouet vniuersalem affirmatiuam, sed etiā designat extremam distantiam, inquātum negat totum quod affirmatio ponit, & hoc pertinet ad rationem contrarietatis, & ideo particularis affirmatiua & negatiua se habent sicut medium inter contraria. Deinde cum dicit.

Cur vni. affir. & vni. nega. cōtrariantur.

ARGY. *Qua propter fieri quidem non potest, vt hæ simul sint vera. At fit ut his opposita, verę nonnunquā sint de eodē, veluti, Omnis hō albus est, & aliquis hō albus est.*

ANTI. *Quo circa has quidē impossibile est simul esse veras, His vero oppositas, cōtingit aliquando in eodem ut, Nō omnis homo albus est, & quidam homo albus est.*

Ostendit quomodo se habeat affirmatio & negatio oppositæ ad verum & falsum. Et primo quantum ad contrarias. Secundo quantum ad contradictorias, ibi {Quæcunque igitur contradictiones} Tertio quantū ad ea quę videntur contradictoria, & non sunt ibi quæcunque autem in vniuersalibus.} Dicit ergo primo, ꝙ, quia vniuersalis affirmatiua & vniuersalis negatiua sunt contrariæ, impossibile est ꝙ sint simul veræ. Contraria.n. mutuo se expellunt. Sed particulares, quæ contradictorie opponūtur vniuersalibus contrarijs, possunt simul verificari in eodem, sicut, Non omnis homo est albus, quæ contradictorie opponitur huic, Omnis homo est albus, & quidā homo est albus, quę contradictorie opponitur huic, Nullus homo est albus. Et huiusmodi ēt simile inuenitur in contrarietate rerum, nam album & nigrum nunquam simul esse possunt in eodē, sed remotiōes albi & nigri possunt esse. Pōt.n. aliquid esse, neque albū, neq; nigrū, sicut patet in eo ꝙ est pallidū, & similiter cōtrariæ enunciationes non possunt simul esse veræ, sed earum contradictoriæ, à quibus remouentur, simul possunt esse veræ.

Contrariæ nō simul vere sed simul fi[...]

Deinde cum dicit.

ARGY. *Contradictiones igitur hæ, quę vniuersaliū vniuersaliter sunt, ita sese habent, ut altera pars earum sit necessario uera, altera falsa. Eadē conditionē & in singularibus esse cōstat, ut Socrates est albus, Socrates non est albus.*

ANTI. *Quęcunque igitur contradictiones vniuersaliū sunt vniuersaliter necesse est alteram esse veram, uel falsam. Et quæcunque in singularibus sunt, ut Soc. albus est non est Soc. albus.*

Ostendit qualiter veritas & falsitas se habeant in contradictorijs. Circa quod considerandum est, sicut dictū est supra in contradictorijs negatio non plus facit, nisi ꝙ remouet affirmationem. Quod cōtingit dupliciter. Vno modo quando est altera earum vniuersalis, altera particularis, vt supra. Alio modo quando vtraque est singularis, quia tūc negatio ex necessitate refertur ad idē, quod non cōtingit in particularibus, & indefinitis. Et ideo singularis affirmatiua semper contradicit singulari negatiuæ, supposita identitate prædicati & subiecti. Et ideo dicit, siue accipiamus cōtradictioné vniuersalium vniuersaliter. s. quantū ad vnā earum, siue singularium enunciationum, semper necesse est, ꝙ vna sit vera, & altera falsa. Neq;.n. contingit esse simul veras, quia nec simul falsas, quia verū nihil aliud est, nisi quando dicitur esse quod est, aut nō esse quod nō est, falsum aūt, quando dicitur esse quod non est, aut non esse quod est, vt patet Quarto Metha.

Nega. duobus modis remo. affir. Quare singu. affir. semper contradicit singu. nega.

Expō. tex.

Verū, quid falsum quid. Tex. c. 27. Lec. 5. tex. Expō. priæ.

ARGY. *At hæ, quę uniuersaliū non uniuersaliter sunt, non ita se habent, ut semper altera pars ipsarum sit uera, altera falsa. Hæ nanque simul sunt uera, homo albus est, homo albus non est, Homo probus est, homo probus non est.*

ANTI. *Quæcunque autem uniuersalium non uniuersaliter, non hæc quidem semper uera est, illa uero falsa. Simul.n.*

Notandum. *verum est dicere, quoniam est homo albus, & non est ho-*
mo albus, & quoniam est homo pulcher, & non est homo
pulcher.

Ostēdit qualiter se habeat veritas & falsitas in his quę
Neg. & affir. in indef. videtur esse cōtradictoria, sed non sunt. Et circa hoc tria
facit. Primo proponit, quod intēdit. Secūdo probat pro
positum, ibi {Si enim turpis non probus.} Tertio exclu
dit id quod facere posset dubitationem, ibi {Videbitur
autem subito inconueniens.} Circa primum consideran
dum est, quod affirmatio & negatio in indefinitis proposi-
tionibus videntur contradictoriæ opponi propter hoc,
quod est vnum subiectū non determinatum per signū parti
culare, & ideo videtur affirmatio & nagatio esse de eo-
dē. Sed ad hoc remouendum Philosophus dicit, quod quæ-
cunq; affirmatiuæ & negatiuæ dicūtur de vniuersalibus,
nō vniuersaliter sumptis, nō semper oportet quod vnum sit
verū, aliud sit falsum, sed possunt simul esse vera. Simul
enim est verum dicere quod homo est albus, & homo non
Amonius. est albus, & quod homo est probus, & homo nō est probus.
In quo quidem, vt Amonius refert aliquid Aristo. con-
Prima ra. tradixerunt ponentes quod indefinita negatiua, semper sit
accipienda pro vniuersali negatiua. Et hoc astruebāt, Pri
mo quidem tali ratione, quia indefinita, cum sit indeter
minata, se habet in ratione materiæ, materia autem secundum
se considerata magis trahitur ad id, quod indignius est,
dignior aūt est vniuersalis affirmatiua, quàm particula-
ris affirmatiua, & ideo indefinitā affirmatiuā dicunt es-
se sumendam pro particulari affirmatiua, sed negatiuam
vniuersalem, quæ totum destruit, dicūt esse indigniorem
particulari negatiua quæ distruit partē, sicut vniuersalis
corruptio peior est, quàm particularis, & ideo dicunt quod
Secunda. indefinita negatiua sumenda est pro vniuersali negatiua.
Lect. 3. l. 2. tex. 4. Ad quod etiam inducunt, & Philosophi, & ipse Aristot.
vtitur indefinitis negatiuis pro vniuersalibus, sicut dici-
Lec. 1. tertij lib. & c. 1. 8. tur in libro Physico. quod non est motus præter res, & in li
bro de Anima, quod non est sensus præter quinq;. Sed istæ
Solu. Lect. 15. Primi libri. rationes non concludunt. Quod enim dicitur, quod materia
secundum se sumpta, sumitur pro peiori, verū est secūdum sen-
tentiam Platonis, qui nō distinguebat priuationem à ma
teria, non aūt est verum secundum Aristo. qui dicit in lib. phy-
sic. quod malum & turpe & alia huiusmodi ad defectum pertinē
tia, nō dicuntur de materia nisi per accidens. Et ideo nō
oportet, quod indefinita semper stet pro peiori. Dato etiam,
quod indefinita necesse sit sumi pro peiori non oportet, quod su
matur pro vniuersali negatiua, quia sicut in genere affir
mationis, vniuersalis affirmatiua est potior particulari, vt
In vno quoque. pote particularem affirmatiuā continens, ita ēt in genere
negationū vniuersalis negatiua potior est. Oportet aūt
in vno quoq; genere considerare id, quod est potius in
genere illo, non autem id, quod est potius simpliciter. Vl
terius etiā, dato quod particularis negatiua esset potior om-
nibus modis, non tamen adhuc ratio sequeretur: non. n.
Indefi. affir. pro par. ideo indefinita affirmatiua sumitur pro particulari affir
matiua, quia sit indignior, sed quia de vniuersali pōt ali-
quid affirmari rōne sui ipsius, vel ratione cōtenti sub eo.
Vnde sufficit ad veritatē eius, quod prædicatū vni parti con
ueniat, quod designatur per signum particulare, & ideo
veritas particularis affirmatiuę sufficit ad veritatē indefi
nitæ affirmatiuę: & simili ratione veritas particularis ne
gatiuæ sufficit ad veritatē indefinitę negatiuę, quia simi
liter pōt aliquid negari de vniuersali vel rōne sui ipsius,
vel rationi suę partis. Vtuntur aūt quandoq; Philosophi inde-
Aliquando indef. nega. pro vni. neg. finitis negatiuis pro vniuersalibus in his, quę per se remo
uentur ab vniuersalibus sicut & vtuntur indefinitis affir
matiuis pro vniuersalibus in his, quę per se de vniuersa-
libus prędicantur. Deinde cum dicit.

Si enim turpis est, nō utiq; probus est, Et homo pulcher ARGY.
est, homo pulcher non est Si enim fædus sit homo, pulcher
non est, & si quippiam fit, id profecto non est.

Si enim fędus est, non est pulcher, & si fit aliquid, ANTI.
nondum est.

Probat propositum per id, quod est ab omnibus con
cessum. Omnes enim concedunt, quod indefinita affirmati
ua verificatur, si particularis affirmatiua sit vera. Con- Opposi. dupliciter i indefinit.
tingit autem accipi duas affirmatiuas indefinitas, quarū
vna includit negationem alterius, puta cum sunt opposi-
ta prædicata. Quæ quidem oppositio potest contingere
dupliciter. Vno modo secundum perfectam contrarietatem, si
cut trupis, id est inhonestus, opponitur probo, i. honesto,
& fædus, idest deformis secundum corpus opponitur pulchro. Primo.
Sed per quam rationem ista affirmatiua est vera, homo
est probus. quodam homine existente probo, per ean-
dem rationem ista est vera. Homo est turpis, quodam
homine existente turpi. Sunt ergo istæ duæ veræ simul,
homo est probus, homo est turpis, sed ad hanc, homo est
turpis, sequitur, homo non est probus, ergo illæ duæ
sunt simul veræ. Homo est probus, homo non est pro-
bus, & eadem ratione istę duæ, homo est pulcher, homo
non est pulcher. Alia autē oppositio attenditur secundum per- Secundo.
fectum & imperfectum, sicut moueri opponitur ad mo-
tum esse, & fieri ad factum esse, vnde ad fieri sequitur nō
esse eius, quod fit in permanentibus, quorum esse est per
fectum. Sic ergo hæc est vera, homo est albus, quodam
homine existente albo, & pari ratione, quia quidam ho- Sequella ad esse in pma. vel sue esse.
mo fit albus, hęc est uera, quidam homo fit albus, ad quā
sequitur homo non est albus, ergo istæ duæ sunt simul
verę, homo est albus, homo non est albus

Deinde cum dicit.

At enim absurdum illico cuipiā hoc esse videtur, pro- ARGY.
pterea quòd hæ, homo albus non est, & nullus homo al-
bus est, idem significare uidetur. Ac nec idem sane si-
gnificant, nec sunt simul necessario uera.

Videbitur autem subiecto inconueniens esse. Iccirco, ANTI.
quoniam uidetur significare non est homo albus simul
etiam, quoniam. nemo homo albus. Hoc autem neque idē
significat, neq; simul necessario.

Excludit id, quod faceret dubitationem circa prædi-
cta, & dicit quòd subito, id est primo aspectu videtur
hoc esse inconueniens, quod dictum est, quia hoc quod
dico, homo non est albus, uidetur idem significare, cum
hoc quod est, nullus homo est albus. Sed ipse hoc remo-
uet dicens, quod neq; idē significant, neque necessitate sunt
uera, sicut ex prædictis manifestum est.

LECTIO XII.

Vni affirmationi vnam negationam opponi dicit, hinc, proposi-
to eorum, quæ dicta sunt, epilogo, quæ nam vna sit affirma-
tio vel negatio enunciationum docet, non esse item enuncia-
tionum vnitatem oppositionem in equiuocis, attendendam,
corollarie infert.

Patet autem, & unius affirmationis, unā esse negationē. ARGY.

MAnifestum est autem, quoniam una negatio unius ANTI.
affirmationis est.

Postquam Philosophus distinxit diuersos modos op
positionum in enunciationibus, nunc intendit osten-
dere, quod uni affirmationi una negatio opponitur, &
circa hoc duo facit. Primo ostendit, quòd uni affirmatio
ni, una negatio opponitur. Secundo ostendit, quæ sit
una affirmatio uel negatio, ibi. {Vna autem affirmatio.}

Circa primum tria facit. Primo proponit quod intendit. Secundo manifestat propositum, ibi { hoc enim idem.} Tertio epilogat quæ dicta sunt. ibi { manifestum est ergo.} Dicit ergo primo manifestum esse ꝙ vnius affirmationis est vna negatio sola, & hoc quidem fuit necessariũ hic dicere, quia cum posuerit plura oppositionũ genera videbatur, ꝙ vni affirmationi duæ negationes opponerẽtur, sicut huic affirmatiuæ, Omnis homo est albus, videtur ſ'm prædicta hæc negatiua opponi, nullus homo est albus, & hæc, quidã homo non est albus. Sed si quis recte consideret huic affirmatiuæ, Omnis homo est albus, negatio est sola ista, quidam homo non est, albus, quæ solummodo remouet ipsam, vt patet ex sua æquipollentia, quæ est, non omnis homo est albus. Vniuersalis vero negatiua includit quidem in suo intellectu negationẽ vniuersalis affirmatiuæ, inquantũ includit particularẽ negatiuã, sed supra hoc aliquid addit in quantũ.s. importat non solum remotionẽ vniuersalitatis, sed remouet quãlibet partẽ eius, & sic patet ꝙ sola vna est negatio vniuersalis affirmatiuæ, & idem apparet in alijs. Deinde cum dicit.

Vniuersalis neg. includit part. neg. su per addit.

ARGY. *Idem.n. oportet negationem negare, quod affirmauit affirmatio ipsa, & ab ea eodẽ, siue singulare sit, siue vniuersale, aut vniuersaliter, aut nõ vniuersaliter sumptũ.*

ANTI. *Idem enim oportet negare negationem, quod affirmauit affirmatio, & de eodem, vel de aliquo singularium, vel de aliquo vniuersalium vel vniuersaliter, vel non vniuersaliter.*

Manifestat propositum, & primo per rationem. secundo per exempla, ibi { Dico autem vt est Sortes albus.} Ratio autem sumitur ex hoc quod supra dictum est, ꝙ negatio opponitur affirmationi, quæ est eiusdem de eodẽ, in quo hic accipit, ꝙ oportet negationem negare idem prædicatum quod affirmatio affirmauit, & de eodẽ subiecto, siue illud subiectum sit aliquid singulare. siue aliquid vniuersale, siue aliquid vniuersale vniuersaliter, vel non vniuersaliter sumptum, sed hoc non contingit fieri nisi vno modo, ita.s. vt negatio neget id quod affirmatio posuit, & nihil aliud, ergo vni affirmationi opponitur vna sola negatio. Deinde cum dicit.

Vnius affir. Vna nega.

ARGY. *Quod si quippiam aliud ab eodem negauerit, aut idẽ ab alio, non erit hæc illi, sed alia sane opposita. Huic.n. Socrates est albus, illa aduersatur profecto. Socra. non est albus. & huic, Omnis homo albus est, illa, non omnis homo albus est & item huic, Aliquis homo albus est, illa, nullus homo albus est, & huic rursus, Homo albus est, illa, homo albus non est.*

ANTI. *Dico aũt, vt est Socrates albus non est Socra. albus. Si aũt aliud aliquid de eodẽ, vel de alio, idem non opposita erit ab ea, diuersa. Huic aũt quæ est, Oĩs hõ albus est. contradicit illa quæ est, non oĩs hõ albus est, illi aũt quæ est, Aliquis hõ albus est, illa quę est, nullus homo albus est. Illi aũt quę est, Hõ albus est, illa quę est, homo albus nõ est.*

Manifestat propositum per exẽpla, & primo in singularibus, huic.n. affirmationi, Sortes est albus, hæc sola opponitur, Sortes non est albus, tãquam eius propria negatio. Si vero esset aliud prædicatũ vel aliud subiectum, nõ esset negatio opposita, sed omnino diuersa, sicut ista Sortes non est musicus, non opponitur ei quæ est, Sortes est albus, neq; etiam illa quę est, Plato est albus, huic quę est, Sortes non est albus. Secundo manifestat idem quando subiectum affirmationis est vniuersale vniuersaliter sumptum, sicut huic affirmationi, Omnis homo est albus, opponitur eius propria negatio, nõ omnis homo est albus, quæ æquipollet particulari negatiuæ. Tertio ponit exemplum quando affirmationis subiectum est vniuersale particulariter sumptũ, & dicit ꝙ huic affirmationi. Aliquis homo est albus, opponitur tãquam eius propria negatio, nullus homo est albus. Nam nullus dicitur quasi non vlus.i. non aliquis. Quarto ponit exemplum quando affirmationis subiectum est vniuersale indefinite sumptum, & dicit ꝙ isti affirmationi, Homo est albus, opponitur tanquam propria eius negatio illa quæ est, non homo est albus. Sed videtur hoc esse contra id quod supra dictum est, ꝙ negatiua indefinita verificatur simul cum indefinita affirmatiua, negatio autem non potest verificari simul cum sua opposita affirmatione, quia non contingit de eo dem affirmare & negare. Sed ad hoc dicendum ꝙ oportet quod hic dicitur intelligi quando negatio ad idem refertur quod affirmatio continebat, & hoc potest esse dupliciter. Vno modo, quando affirmatur aliquid inesse homini ratione sui ipsius, quod est per se de eodem prædicari, & hoc ipsum negatio negat. Alio modo, quando aliquid affirmatur de vniuersali ratione sui singularis, & pro eodem de eo negatur. Deinde cum dicit.

Obiectio. Lect. 11.

Responsio.

Primo.

Secundo.

ARGY. *Dictum est igitur vnam affirmationem vni contradictoriæ opponi negationem, & quæ nam sint illæ, & contrarias alias esse, & quæ sunt etiam illæ, & item omnis cõtradictionis alteram partem veram, alterã, falsam esse. Et cur ita sit, & quando rursus vera est, aut falsa.*

ANTI. *Quod igitur vna affirmatio vna negationi opponitur cõtradictoriæ, & quę sunt hę, dictũ est. Et quod sunt aliæ contrariæ, & quæ sunt hæ dictũ est, & quod nõ omnis vera vel falsa cõtradictio, et quare, et quãdo vera, vel falsa.*

Expõ. tex. De sub contra tacet. Lect. 11.

Epilogat quæ dicta sunt, & concludit manifestũ esse ex prædictis ꝙ vni affirmationi opponitur vna negatio, & ꝙ oppositarum affirmationum & negationũ aliæ sunt contrariæ, aliæ contradictoriæ, & dictum est quæ sint. Tacet autem de subcontrarijs, quia non sunt recte oppositæ, vt supra dictum est. Dictum est etiam ꝙ non omnis contradictio est vera vel falsa, & sumitur hic large cõtradictio pro qualicunq; oppositionem affirmationis & negationis, nam in his quæ sunt veræ contradictoriæ semper vna est vera, altera falsa. Quare autem in quibusdam oppositis hoc non verificetur dictũ est supra, quia.l. quædam non sunt contradictoriæ, sed contrariæ, quę possunt simul esse falsę. Contingit autem affirmationem & negationem non proprie opponi, & ideo contingit eas esse veras simul. Dictum est autem ꝙ altera semper est vera, altera autem falsa, quia.s. in his, quem vere sunt contradictoria. Deinde cum dicit.

Aliquãdo af fir. & neg. nõ ꝓprie opp.

ARGY. *Ea autem vna est affirmatio, et item vna negatio, quę vnum de vno significat, siue sit siue non sit vniuersaliter vniuersale. vt omnis homo albus est, non omnis homo albus est, Homo albus est, homo albus non est, Nullus homo albus est, quidã hõ albus est, mõ albũ vnũ significet.*

ANTI. *Vna aũt affirmatio & negatio est, quę vnum de vno significat, vel cũ sit vniuersale vniuersaliter vel nõ similiter. vt Omnis hõ albus est, non oĩs homo albus est, nullus hõ albus est, quidam hõ albus est, si album vnũ significat.*

Ostendit quę sit affirmatio vel negatio vna, quod quidem iam supra dixerat, vbi habitum est, ꝙ vna est enunciatio, quæ vnum significat, sed, quia enunciatio, in qua aliquid prejudicatur de aliquo vniuersaliter vel non vniuersaliter, multa sub se continet, intendit ostẽdere quod per hoc non impeditur vnitas enũciationis. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit, ꝙ vnitas enunciationis non impeditur per multitudinem, quæ continetur sub vniuersali, cuius ratio vna est. Secundo ostendit ꝙ impeditur

Lect. 8.

Vnitas enũ. non impedi tur ex si. gno. vniuersali.

Requisita ad oppo.

tur vnitas enunciationis per multitudinem, quæ continetur ſub ſola nominis vnitate, ibi{Si vero duobus} Dicit ergo, ꝙ vna eſt affirmatio vel negatio cum vnum ſignificatur de vno, ſiue illud vnum quod ſubijcitur ſit vniuerſale vniuerſaliter ſumptum, ſiue non ſit aliquid tale, ſed ſit vniuerſale particulariter ſumptum vel indefinite, aut etiam ſi ſubiectum ſit ſingulare. Ex exemplificat de diuerſis, ſicut vniuerſalis iſta affirmatiua eſt vna, omnis homo eſt albus. Et ſimiliter particularis negatiua quę eſt eius negatio. ſ. non eſt omnis homo albus. Et ſubdit alia exempla quæ ſunt manifeſta. In fine autem apponit quandam conditionem, quę requiritur ad hoc ꝙ quælibet harum ſit vna{ſ. ſ. album, quod eſt prædicatũ ſignificat vnum.} Nam ſola multitudo prædicati impediret vnitatem enunciationis. Ideo autem vniuerſalis propoſitio vna eſt quamuis ſub ſe multitudinem ſingulariũ cõprehendat, quia prędicatum non attribuitur multis ſingularibus, ſm ꝙ ſunt in ſe ſubdiuiſa, ſed ſecundũ ꝙ vniũtur ſub vno communi. Deinde cum dicit.

Mul. ſigni. non tollit vnitatem vni.

ARGY. *Quòd ſi duobus nomen eſt vnum poſitum, ex quibus vnũ non conſtat, non eſt vna affirmatio, nec vna negatio.*

ANTI. *Si uero duobus vnum nomen poſitum eſt, ex quibus nõ eſt vnum, non eſt vna affirmatio.*

Oſtendit ꝙ ſola vnitas nominis non ſufficit ad vnitatem enunciationis. Et circa hoc quatuor facit. Primo proponit quod intendit. Secundo exemplificat, ibi{Vt ſi quis ponat.} Tertio probat, ibi {Nihil. n. differt.} Quarto infert corollarium, ibi{Quare nec in his.} Dicit ergo primo, ꝙ, ſi vnum nomen imponatur duabus rebus ex quibus non fit vnum, non eſt affirmatio vna. Quod autem dicit ex quibus non fit vnum poteſt intelligi dupliciter. vno modo ad excludendum hoc ꝙ multa continentur ſub vniuerſali, ſicut homo & equus ſub animali. Hoc enim nomen animal ſignificat vtrunque non ſecundum ꝙ ſunt multa differentia adinuicem, ſed ſm ꝙ vniuntur in natura generis. Alio modo & melius ad excludẽdum hoc ꝙ ex multis partibus fit vnum. ſiue ſint partes rationis, ſicut ſunt genus & differentia, quæ ſunt partes definitionis, ſiue ſint partes integrales alicuius compoſitionis, ſicut ex lapidibus & lignis fit domus. Si vero ſit tale prędicatum, quod attribuatur rei requiritur ad vnitatẽ enũciationis ꝙ multa quæ ſignificãtur currant in vnum ſm aliquem dictorum modorum. vnde nõ ſufficiet ſola vnitas vocis. Si vero ſit tale prædicatum, quod referatur ad vocem, ſufficiet vnitas vocis, vt ſi dicam, canis eſt nomẽ. Deinde cum dicit.

Senſus verus ex quibus &c.

Vnitas enũ.

Vnũ ex partibus.

Vnitas vo. qñ ſuffic. ad vni. enunc.

ARGY. *Veluti ſi quiſpiam nomen equo & homini poſuerit nomen tunica, hæc oratio, tunica eſt alba, non erit vna affirmatio, nec etiam vna negatio.*

ANTI. *Vt ſi quis ponat hoc nomẽ tunica hoĩ et equo, et dicat tunica eſt alba, hęc uõ eſt vna afirmatio, nec una negatio.*

Exemplificat quod dictum eſt, vt ſi aliquis hoc nomen tunica imponat ad ſignificandum hominẽ, & equũ & ſic ſi dicam, tunica eſt alba, non eſt affirmatio vna neque negatio. Deinde cum dicit.

ARGY. *Hæc enim homo & equus eſt albus, nihil ab illa differe videtur. At hæc nihil ab hiſce differt, equus eſt albus, & homo eſt albus. Quod ſi hæ plura ſignificant, & ſunt plures, patet & primam illam, aut plura, aut nihil ſignificare, non eſt enim aliquis homo equus.*

ANTI. *Nihil enim differt hæc, quàm dicere, eſt homo albus, & eſt equus albus. Si ergo hæ multa ſignificant, & ſunt plures, manifeſtum eſt, quoniam & prima multa, vel nihil ſignificat, neque enim aliquis eſt homo equus.*

Probat quod dixerat tali ratione. Si tunica ſignificat hominem & equum nihil differt ſi dicatur tunica eſt alba, aut ſi dicatur homo eſt albus & equus eſt albus, ſed iſtæ, homo eſt albus, & equus eſt albus ſignificãt multa, & ſunt plures enunciationes ergo etiam illa tunica eſt alba multa ſignificat. Et hoc ſi ſignificat hominẽ & equũ vt res diuerſas, ſi vero ſignificat hominem & equum vtpote vnam rem, nihil ſignificat, quia non eſt aliqua res quę componatur ex homine & equo. Quod autem dicit ꝙ non differt dicere tunica eſt alba. & homo eſt albus, & equus eſt albus, non eſt intelligendum quantum ad veritatem & falſitatem. Nam hæc copulatiua, homo eſt albus, & equus eſt albus, nõ poteſt eſſe vera niſi vtraq; pars ſit vera, ſed hęc, tunica eſt alba prædicta ratione facta poteſt eſſe vera etiam altera exiſtente falſa, alioquin non oporteret diſtinguere multiplices propoſitiones ad ſoluendum rationes ſophiſticas. Sed hoc eſt intelligendum quantum ad vnitatem & multiplicitatem. Nam ſicut cũ dicitur, homo eſt albus & equus eſt albus, non inuenitur aliqua vna res, cui attribuatur prædicatum, ita etiam nec cum dicitur tunica eſt alba. Deinde cum dicit.

Nota. circa veri. copu.

ARGY. *Quare nec in his affirmationibus, negationibusúe, neceſſe eſt alteram veram, alteram falſam eſſe.*

ANTI. *Quare nec in his neceſſe eſt hanc quidem cõtradictionem veram eſſe, illam vero falſam.*

Concludit ex præmiſſis ꝙ nec in his affirmationibus & negationibus, quæ vtũtur ſubiecto æquiuoco, ſemper oportet vnam eſſe veram & aliam falſam, quia. ſ. negatio poteſt aliud negare quàm affirmatio affirmet.

LECTIO XIII.

Veritas & falſitas in oppoſitis enunciationis quomodo diſſimiliter ſe habeant in vniuerſalibus vniuerſaliter, & ſingularibus de præſenti & de futuro, reſpectu tam contingentis, quam neceſſariæ materiæ.

ARGY. *In his igitur quæ ſunt, et fuerũt, neceſſe eſt affirmationem aut negationem veram vel falſam eſſe. Atq; earũ quidẽ, quæ vniuerſales vniuerſaliter ſunt, ſemper neceſſe eſt alterã veram, alteram falſam eſſe, et ſingularũ etiã, vti diximus. Nam earum, quæ dictæ ſunt, non uniuerſaliter vniuerſales, non neceſſe eſt alteram ueram, alteram falſam eſſe. atque de his etiam antea diximus In ſingularibus autem atq; futuris non ſimiliter res ſeſe habet.*

ANTI. *IN his ergo et quæ ſunt, et quæ facta ſunt, neceſſe affirmationem, vel negationem veram, vel falſam eſſe. In uniuerſalibus quidem uniuerſaliter, ſemper hanc quidem ueram, illam vero falſam, & in his quæ ſunt ſingularia, quemadmodum dictum eſt. In his uero, quæ in uniuerſalibus non uniuerſaliter dicuntur, non eſt neceſſe. dictum eſt autem & de his. In ſingularibus uero, & futuris non ſimiliter.*

Com. 6.

Poſtquàm Philoſophus determinauit de oppoſitione enunciationũ, & oſtendit quõ diuidũt verũ & falſum oppoſitę enunciationes, hic inquirit de quodam quod poterat eſſe dubium, vtrum. ſ. id quod dictum eſt, ſimiliter inueniatur in omnibus enunciationibus, vel non. Et circa hoc duo facit. primo proponit diſſimilitudinem. Secundo probat eam, ibi{nam ſi omnis affirmatio.} Circa primum conſiderandum eſt, ꝙ Philoſophus in pręmiſſis triplicem diuiſionem enunciationum aſſignauit, quarũ prima fuit ſm vnitatem enunciationum aſſignauit, quarum prima fuit ſm vnitatem enunciationis, prout. ſ. enũciatio eſt vna ſimpliciter, vel coniunctione vna. Secunda fuit ſm qualitatem prout. ſ. enunciatio eſt affirmatiua vel negatiua. Tertia fuit ſm quantitatem, vtpote quòd enunciatio quædam eſt vniuerſalis. quædam particularis,

Triplex diuiſio enun.

ris, quædam infinita, & quædam singularis. Tangitur autem hic quarta diuisio enunciationū secundū tempus. Nam quædam est de præsenti, quædā de præterito, quędam de futuro. & hæc etiam diuisio potest accipi ex his quæ supra dicta sunt. dictū est.n. supra ꝙ necesse est omnem enunciationem esse ex verbo, vel ex casu verbi, verbum autem est quod cōsignificat præsens tempus, casus aūt verbi sunt, qui cōsignificant tempus præteritum vel futurum. Potest aūt accipi quinta diuisio enunciationum ſm materiam, quę quidem diuisio attenditur ſm habitudinem prædicati ad subiectum. nam si prædicatū per se insit subiecto dicetur esse enūciatio in materia necessaria vel naturali, vt cū dicitur, homo est animal, vel homo est risibile. Si vero prędicatum per se repugnet subiecto quasi excludens rōnem ipsius, dicitur enunciatio esse in materia impossibili siue remota, vt cū dicitur, homo est asinus. Si vero medio modo se habeat prędicatū ad subiectum, vt. s. nec per se repugnet subiecto, nec per se insit, dicetur enunciatio esse in materia possibili siue contingenti. His igitur enunciationis differentijs consideratis non similiter se habet iudiciū veritate & falsitate in omnibus. Vnde Philosophus dicit ex præmissis concludens ꝙ {in his quæ sunt}. i. in propositionibus de præsenti, {& in his quę facta sunt}. i. in enunciationibus de præterito, necesse est ꝙ affirmatio vel negatio determinate sit vera vel falsa. Diuersificatur tñ hoc secundū diuersam quantitatem enunciationis. nam in enūciationibus, in quibus de vniuersalibus subiectis aliquid vniuersaliter prędicatur, necesse est ꝙ semper vna sit vera, s. affirmatiua vel negatiua, & altera falsa, quæ, s. ei opponitur. Dictum est.n. supra ꝙ negatio enunciationis vniuersalis, in qua aliquid vniuersaliter prædicatur, est negatiua nō vniuersalis, sed particularis, & è conuerso, vniuersalis. negatiua non est directe negatio vniuersalis affirmatiuæ, sed particularis, & sic oportet ſm prædicta, ꝙ vna earum semper sit vera & altera falsa in quacunq; materia. Et eadem ratio est in enunciationibus singularibus, quæ etiam cōtradictoria opponuntur, vt supra habitū est. Sed in enunciationibus, in quibus aliquid prædicatur de vniuersali non vniuersaliter, non est necesse ꝙ semper vna sit vera & altera sit falsa, quia possunt ambę esse simul verę, vt supra ostensum est. Et hoc quidem ita se habet quantū ad propositiones quæ sunt de præterito vel de præsenti. sed, si accipimus enunciationes quę sunt de futuro, etiā similiter se habent quantū ad oppositiones quæ sunt de vniuersalibus vel vniuersaliter vel non vniuersaliter sumptis. Nā in materia necessaria omnes affirmatiuæ determinatæ sunt veræ, ita in futuris sicut in præteritis & præsentibus, negatiuæ vero falsæ. In materia aūt impossibili è contrario. In cōtingēti vero vniuersales sunt falsæ & particulares sunt verę, ita in futuris sicut in pręteritis & pręsentibus, in indefinitis autē vtraq; simul est vera in futuris sicut in pręsentibus vel præteritis, sed in singularibus & futuris est quædam dissimilitudo. Nam in pręteritis & pręsentibus necesse est ꝙ altera oppositarum determinate sit vera & altera falsa in quacunq; materia. Sed in singularibus quę sunt de futuro hoc non est necesse, ꝙ vna determinate sit vera & altera falsa. Et hoc quidem dicitur quantū ad materiam contingentem. Nam quantum ad materiam necessariam, & impossibilem similis ratio est in futuris singularibus, sicut in præsentibus & præteritis. Hic tamen Arist. mentionem fecit de materia contingenti, quia illa proprie ad singularia pertinet quæ cōtingenter eueniūt, quæ autem per se insunt vel repugnant attribuuntur singularibus secundū vniuersalium rationes. Circa hoc igitur versatur tota præsens intentio, vtrum in enunciationibus singularibus de futuro in materia contingenti necesse sit quòd determinata vna oppositarum sit vera & altera falsa. Deinde cum dicit.

Lec. 8. Verbū & casus ver:
Enun. in materia neces.
In materia impossibili.
In materia contingēti.
Lec. 12.
Lec. 1.
Lec. 11.
Enun. de futur. quo ad veri vel falsi.
veri vel fal. in singu. de præte. præsenti & fu.
Contingen. ad singu.

Nam si omnis affirmatio, vel negatio vera est, aut falsa, & omne necesse est esse, aut non esse. AARGY.

Nam si omnis affirmatio, vel negatio vera vel falsa est & omne necesse est vel esse, vel non esse. ANTI.

Probat præmissam differentiam. Et circa hoc duo facit. Primo probat propositum ducendo ad incōueniens. Secundo ostendit illa esse impossibilia quæ sequūtur, ibi {Quæ ergo contingunt inconuenientia} Circa primum duo facit. Primo ostendit quòd in singularibus & futuris non semper potest determinate attribui veritas alteri oppositorum. Secundo ostendit ꝙ non potest esse quòd vtraq; veritate careat, ibi {At vero neq; q̃m} Circa primum ponit duas rationes, in quarum prima ponit quandam consequentiam, s. quòd si omnis affirmatio vel negatio determinate est vera vel falsa, ita in singularibus & futuris, sicut in alijs, consequens est ꝙ omnia necesse sit vel determinate esse, vel non esse. Deinde cum dicit.

Le. sequen.
Prima ratio circa vel fal. sing.

Quare, si quispiam quidem dixerit quippiam fore: alius aut illud idem non fore dixerit, necesse est vt pateat, alterum ipsorum dicere verum, si omnis affirmatio, vel negatio vera est aut falsa. In talibus enim non simul ambæ fuerint veræ. ARGY.

Quare si hic quidem dicat futurum aliquid, ille vero non dicat hoc idem ipsum, manifestum est, quoniam necesse est verum dicere alterum ipsorum, si omnis affirmatio vel negatio vera, vel falsa est. Vtraque enim non erunt simul in talibus. ANTI.

Vel sic itaq; hic quidem, vt habetur in græco, probat consequentiam prædictam. Ponamus enim ꝙ sint duo homines, quorum vnus dicat aliquid esse futurum, puta ꝙ Sortes curret, alius vero dicat hoc idem ipsum nō esse futurum, supposita præmissa positione, s. ꝙ in singularibus & futuris contingit alteram esse veram, s. affirmatiuā vel negatiuam, sequetur ꝙ necesse sit ꝙ alter eorum verum dicat, non autē vterq;, quia non potest esse, ꝙ in singularibus propositionibus futuris vtraq; sit simul vera, s. affirmatiua & negatiua, sed hoc habet locū solum in indefinitis. Ex hoc autem ꝙ necesse est alterum eorum verū dicere, sequitur, ꝙ necesse sit determinate vel esse vel nō esse. Et hoc probat cōsequenter, quia ista duo conuertibiliter cōsequuntur, s. ꝙ verum sit id quod dicitur, & ꝙ ita sit in re. Et hoc est quod manifestat cōsequēter dicēs.

Verū dicti & esse conuertibiliter.

Nam si vere quispiam dicit hoc album, aut nō album esse, necesse est album, aut non album esse. Et si est album, aut non album verum vtiq; dicit affirmando, aut negando, & si non est, falsum dicit, & si falsum dicit, non est. Quare necesse est affirmationem, aut negationem veram vel falsam esse. Nihil ergo aut est, aut fit à fortuna, neq; est quicquam, quod æque fieri, ac non fieri possit, neque erit, aut non erit quicquā, sed omnia necessario eueniunt, & nihil est quod æque fieri ac non fieri possit. Nam aut is dicit verum qui affirmauit, aut is, qui negauit. Quare nō est quicquā omnino talis natura. Etenim esset quod æque fieret, vel non fieret. Id.n. quod æque fieri, atque non fieri potest, non magis sic, aut sic sese habet, aut habebit. ARGY.

Nam si verū est dicere quoniam est album, vel non album, necesse est esse album, vel non album, & si est albū, vel non album, verum est affirmare, vel negare, & si ANTI.

non

non est, mentitur, & si mentitur, non est. Quare necesse est, aut affirmationem, aut negationem veram esse, vel falsam. Nihil igitur neque est, neque fit neq; à casu, neq; ad vtrumlibet nec erit, nec nõ erit, sed ex necessitate omnia, & non vtrumlibet. aut enim qui dicit verus est, aut qui negat. similiter.n. vel fieret, vel non fieret. Vtrumlibet enim nihil magis sic, uel nõ sic se habet, aut habebit.

Nam si verum est dicere ꝙ album sit, ex necessitate sequitur ꝙ ita sit in re, & si verum est negare, ex necessitate sequitur ꝙ ita non sit. & è conuerso, quia, si ita est in re vel non, ex necessitate sequitur ꝙ sit verum affirmare vel negare. & eadem etiam conuertibilitas apparet in falso, quia, si aliquis mentitur falsum dicens, ex necessitate sequitur ꝙ non ita sit in re sicut ipse affirmat vel negat. Et è conuerso, si nõ est ita in re sicut ipse affirmat vel negat, sequitur ꝙ affirmans vel negans mentitur. Est ergo

Ratio. processus huius rationis talis. Si necesse est ꝙ omnis affirmatio vel negatio in singularibus & futuris sit vera vel falsa, necesse est ꝙ omnis affirmans vel negans determinate dicat verum vel falsum. ex hoc aût sequitur ꝙ omne necesse sit esse vel non esse, ergo, si omnis affirmatio vel negatio determinate sit vera, necesse est omnia deter

Lect. 4. minate esse vel non esse. Ex hoc concludit vlterius ꝙ omnia sint ex necessitate. Per quod triplex genus contingen

Triplex genus côting. tium excluditur. Quædam enim contingunt vt in paucioribus, quæ accidunt à casu vel fortuna. Quædam vero se habent ad vtrumlibet, quia scilicet non magis se habent ad vnam partem quàm ad aliam, & ista procedunt ex electione. Quædã vero eueniunt vt in pluribus, sicut hominem canescere in senectute, quod causatur ex natura. Si autem omnia ex necessitate euenirent nihil horum contingentium esset. Et ideo dicit {nihil est} quantum ad ipsam permanentium eorum quæ permanent côtingenter {neq; fit} quantum ad productionem eorû quæ contingenter causantur {nec casu} quantû ad ea quæ in minori parte siue in paucioribus {nec vtrumlibet} quantû ad ea quæ se habent æqualiter ad vtrunque. s. esse vel non esse, & ad neutrum horum sunt determinata, quod signi

De fut. ma. dete. ad unû partẽ. ficat cû subdit {nec erit, nec non erit.} De eo enim quod est magis determinatum ad vnam partem, possumus determinate verû dicere ꝙ hoc erit vel non erit, sicut medicus de conualescente vere dicit, iste sanabitur, licet for

Lectio. 10. & cõm. 64. te ex aliquo accidente eius sanitas impediatur. Vnde & Philosophus dicit in Secundo de Generatione ꝙ futurus quis incedere non incedet. De eo.n. qui habet propositû determinatum ad incedẽdum, vere potest dici, ꝙ ipse incedet, licet per aliquod accidẽs impediatur eius incessus.

Ad utrumlibet propriû. Sed eius, quod est ad vtrumlibet propriû est quòd quia non determinatur magis ad vnum quam ad alterum nõ possit de eo determinata dici neq; ꝙ erit, neq; quòd non erit. Quomodo autem sequatur ꝙ nihil sit ad vtrumlibet ex præmissa hypothesi manifestat subdens, quòd, si omnis affirmatio vel negatio determinate sit vera, oportet ꝙ vel ille qui affirmat vel ille qui negat dicat verum; & sic tollitur id quod est ad vtrumlibet, quia, si esset aliquid ad vtrumlibet, similiter se haberet ad hoc fieri vel

Côtingit in pluribus. non fieri, & non magis ad vnum quàm ad alterû. Est autem considerandum ꝙ Philosophus nõ excludit hic expresse côtingens quod est vt in pluribus duplici ratione. Primo quidem, quia tale contingens non excludit quin altera oppositarum enunciationum determinate sit vera & altera falsa, vt dictum est. Secunda, quia remoto contingenti quod est in paucioribus, quod à casu accidit, remouetur per consequens contingens quod est vt in pluribus. Nihil, enim differt id quod est in pluribus ab eo quod est in paucioribus, nisi ꝙ deficit in minori parte. Deinde cum dicit.

Præterea, si est nunc aliquid album, vere quispiam prius asseruisset. si fore illud dixisset. Quare semper esset verum: si diceretur quoduis eorû quæ facta sunt, esse uel fore. Quod si semper esset verum si diceretur, hoc esse vel fore, fieri non potest vt istud non sit, aut non oriatur. At quod fieri non potest. vt non oriatur, id impossibile est vt non fiat. Sed quod impossibile est quod non fiat, id fieri necesse est. Vniuersa ergo futura, necesse est fieri. Quare nihil est omnino quod æque fieri, atque non fieri potest. Nec à fortuna quicquam eueniet, sed omnia necessario fiunt. Nam, si fortuna quippiam euenerit, id non necessario erit. ARGV.

Amplius, si est album nunc, verum erat dicere prius, quoniam erit albû. quare semper verû fuit dicere quodlibet eorum, quæ facta sunt, quoniam est vel erit. Quod si semper verum fuit dicere quoniam est, vel erit, non potest hoc non esse, vel non futurû esse, quod autem non potest non fieri, impossibile est non fieri, & quod impossibile est non fieri, necesse est fieri, omnia ergo, quæ futura sunt, necesse est fieri. Nihil igitur vtrumlibet, neq; casu erit, nam si casu, non ex necessitate. ANTI.

Poni secundam rationem ad ostendendum prædictã dissimilitudinem ducendo ad impossibile. Si.n. similiter se habet veritas & falsitas in præsentibus & futuris, sequitur vt quicquid verum est de præsenti, etiam fuerit verû de futuro, eo modo quo est verû de præsenti. Sed determinate nunc est verû dicere de aliquo singulari quod est album, ergo primo.i. antequã illud fieret album, erat verum dicere, qm̃ hoc erit album. Sed eadem ratio videtur esse in propinquo & in remoto, ergo, si ante vnum diem uerum fuit dicere, ꝙ hoc erit album, sequitur ꝙ semper fuit dicere de quolibet eorû quæ facta sunt ꝙ erit. Si autem semper est verum dicere de præsenti qm̃ est, vel de futuro ꝙ erit, non potest hoc nõ esse, uel non futurû esse. Cuius côsequentiæ ratio patet, quia ista duo sunt incompossibilia ꝙ aliquid uere dicatur esse, & ꝙ non sit. Nam hoc includitur in signãtione ueri, ut sit id quod dicitur.

Si ergo ponitur uerû esse id quod dicitur de præsenti uel de futuro, non potest esse quin illud sit præsens uel futurum. Sed quod non potest nõ fieri, idem signãt cum eo quod est impossibile non fieri. Et quod impossibile est non fieri, idem significat cû eo quod est necesse fieri, ut in secundo plenius dicetur. Sequitur ergo ex præmissis ꝙ omnia, quæ futura sunt, necesse est fieri. Ex quo sequitur ulterius quòd nihil sit neq; ad utrumlibet, neq; à casu, quia illud quod accidit à casu, nõ est ex necessitate, sed ut in paucioribus, hoc aût relinquit pro incôueniẽti, ergo & primû est falsum, s. quòd omne quod est uerû esse, uerum fuerit determinate dicere esse futurum. Ad cuius euidentiam considerandum est, quòd, cum uerû hoc significet, ut dicatur aliquid esse quod est, hoc modo est aliquid ueiû, quo habet esse. Cum aût aliquid est in præsenti habet esse in seipso, & ideo uere pôt dici de eo quod est: sed quandiu aliquid est futurum, nondû est in seipso, est aût aliqualiter in sua causa. Quod quidem contingit tripliciter. Vno modo ut sic sit in sua causa ut ex necessitate ex ea proueniat, & tunc determinate habet esse in sua causa. unde determinate pôt dici de eo quòd erit. Alio modo aliquid est in sua causa, ut quæ habet inclinationem ad suû effectum, quæ tñ impediri potest. unde & hoc determinatum est in sua causa, sed mutabiliter, & sic Inclusum in signa. ve. Lect. 10. Notandum Aliquid esse in sua causa tripliciter.

de hoc

de hoc veræ dici poteſt, hoc erit, ſed non per omnimodā certitudinem. Tertio aliquid eſt in ſua cauſa pure in potentia, quæ etiam non magis eſt determinata ad vnum, quam ad aliud. vnde relinquitur quòd nullo modo poteſt de aliquo eorū determinate dici quòd ſit futurum, neq; quòd ſit vel non ſit. Deinde cum dicit.

ARGY. *At vero neque dicere quiſquam poteſt neutrum eſſe verum, veluti, neque fore, neque non fore.*

ANTI. *At vero nec quoniam neutrum verum eſt contingit dicere, vt quoniam neque erit, neque non erit.*

Oſtendit, quòd veritas nō omnino deeſt in ſingularibus futuris vtriq; oppoſitorum, in primo proponit, quod intendit dicens, quòd non eſt verum dicere, ꝙ in talibus alterum oppoſitorum nō ſit verum. vt ſi dicamus quòd neq; erit, neque non erit. Secundo ibi.

ARGY. *Primo nanq; cū affirmatio vera non eſt, negatio uera non erit, & cū, hæc eſt falſa, ſit vt affirmatio nō ſit vera.*

ANTI. *Primum enim cum ſit affirmatio falſa, erit negatio nō vera, & cum hæc ſit falſa, contingit affirmationem eſſe non veram.*

Verit. omnino non deeſſe in vtroque oppo. ſi. ra.

Probat propoſitum duabus rationibus. Quarum prima talis eſt. Affirmatio & negatio diuidunt verū & falſum, quod patet ex definitione veri & falſi. Nam nihil aliud eſt verum ꝗ eſſe quod eſt, vel nō eſſe quod non eſt, & nihil aliud eſt falſum ꝗ eſſe quod non eſt, vel non eſſe quod eſt. & ſic oportet, quòd ſi affirmatio ſit falſa, quòd negatio ſit vera, & è conuerſo. Sed ſecūdum prædictam poſitionem affirmatio eſt falſa, qua dicitur hoc erit, neq; tamen negatio eſt vera, & ſimiliter negatio erit falſa, affirmatione non exiſtente vera, ergo prædicta poſitio eſt impoſſibilis, ſcilicet ꝙ veritas deſit vtriq; oppoſitorum. Secundam rationem ponit. ibi.

ARGY. *Et inſuper ſi veræ quiſpiam dicit albū quodpiam eſſe ſimul & magnum, neceſſe eſſe vtrunq;, & ſi vera dicit cras fore, oportet illud cras fore, Quod ſi neq; erit cras, neq; non erit, non erit id in ratione rerum, quod æque fieri, atq; non fieri poteſt. veluti naturalis pugna. Oportet enim neq; fieri, neque non fieri pugnam naualem.*

ANTI. *Ad hæc ſi verum eſt dicere, quoniam albū eſt, & magnum, oportet eſſe vtrunque, ſi vero erit cras, oportet eſſe cras. ſi autem neq; erit, neque non erit cras, non erit vtrumlibet, vt nauale bellum, oportebit enim neque fieri nauale bellum, neque non fieri.*

Quę talis eſt. Si verum eſt dicere aliquid, ſequitur ꝙ illud ſit, puta ſi verum eſt dicere ꝙ aliquid ſit magnū & album, ſequitur vtraq; eſſe, & ita de futuro ſicut, de præſenti. Sequitur. n. eſſe cras, ſi verum eſt dicere ꝙ erit cras. ergo, ſi vera eſt prędicta poſitio dicens, ꝙ neq; cras erit, neq; nō erit, oportebit neq; fieri, neq; non fieri, quod eſt cōtra rōnem eius, quod eſt ad vtrumlibet, quia quod eſt ad vtrumlibet ſe habet ad alterutrū, vt nauale bellū. Et ita ex hoc ſequitur idem incōueniens quod in pręmiſſis.

LECTIO XIIII.

Non omnia ex neceſſitate euenire declarat, ſed quædam contingenter de cuius contingentiæ radice ab expoſitore multa dicuntur.

ARGY. *Ea igitur abſurda, quæ eueniunt, hæc ſunt, & iſtiuſmodi cætera, ſi neceſſe eſt enunciationum oppoſitarum tam in vniuerſalibus vniuerſaliter, quam in ſingularibus alteram veram, alterā falſam eſſe, nihil inquam in his eſſe quæ fiunt, quod æque fieri atq; non fieri poſſit, ſed eſſe, ac fieri neceſſario cuncta. Quare nec cōſultare opus eſt, nec aggredi res agendas, veluti ſi hoc quidē fecerimus, eueniet hoc ſi hoc, vero non fecerimus, eueniet hoc.*

ANTI. *QVAE ergo contingunt inconuenientia hęc ſunt, & huiuſmodi alia, ſi omnis affirmationis, & negationis, vel in his, quæ de vniuerſalibus dicuntur vniuerſaliter, vel in his quæ ſunt ſingularia. neceſſe eſt oppoſitarum hanc quidem veram eſſe, illam vero falſam, nihil autem vtrumlibet eſſe in his, quæ fiunt ſed omnia eſſe, & fieri ex neceſſitate. Quare non oportebit neq; conſiliare neque negotiari, quoniam ſi hoc facimus erit hoc, ſi vero non, hoc non erit.*

Oſtenderat ſuperius Philoſophus ducendo ad inconueniens quod non eſt ſimiliter verū vel falſum determinate in altero oppoſitorum in ſingularibus & futuris, ſicut ſupra de alijs enunciationibus dixerat, nunc aūt oſtendit inconuenientia ad quæ adduxerat eſſe impoſsibilia. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit impoſsibilia ea quæ ſequebantur, Secundo cōcludit quomodo circa hęc ſe veritas habet, ibi {Igitur eſſe quod eſt.} Circa primū tria facit Primo ponit inconuenientia quæ ſequuntur, Secundo oſtendit hęc inconuenientia ex prædicta poſitione ſequi. ibi {Nihil. n. prohibet.} Tertio oſtēdit eſſe impoſsibilia inconuenientia memorata, ibi {Quòd ſi hæc poſsibilia non ſunt.} Dicit ergo ex prædictis rationibus concludens quòd hæc incōuenientia ſequuntur, ſi ponatur, ꝙ neceſſe ſit oppoſitarum enunciationum alterā determinate eſſe veram, & alteram eſſe falſam ſimiliter in ſingularibus ſicut in vniuerſalibus, ſ. nihil in his, quæ fiunt ſit ad vtrumlibet, ſed omnia ſint & fiant ex neceſsitate. Et ex hoc vlterius inducit alia duo inconuenientia, quorum primum eſt, quòd non oportebit de aliquo conſiliari. Probatum eſt enim in Tertio Ethicorum, ꝙ conſilium non eſt de his, quæ ſunt ex neceſsitate, ſed ſolum de contingentibus, quæ poſſunt eſſe & non eſſe. Secundum inconueniens eſt, ꝙ omnes actiones humanæ, quæ ſunt pp aliquem finē, puta negotio, quæ eſt pp aliquem finem, puta negociatio, quę eſt propter diuitias acquirendas erunt ſuperfluę, quia ſi omnia ex neceſsitate eueniūt, ſiue operemur, ſiue non operemur, erit quod intendimus, Sed hoc eſt contra intentionem hominum, quia ea intentione videntur conſiliari & negotiari vt ſi hæc faciant, erit talis finis, ſi autē faciunt aliquid aliud, erit alius finis. Deinde cum dicit.

Lectio. 12. Lectio. 11. Lectio. 15. Lect. 7. c. 6. Conſiliū de quibus.

ARGY. *Nihil enim prohibet & annos vſque centies centum, vnum hoc fore, alterum non fore, dicere, vt neceſſario ipſorum eueniat alterū, quòd quidem vere tunc diceretur.*

ANTI. *Nihil enim prohibet in milleſimum annum hunc quidem dicere hoc futurum eſſe, illum vero non dicere. Quare ex neceſſitate erit quodlibet eorum, quod tunc ab eo verum erat dicere.*

Probat ꝙ dicta inconuenientia cōſequantur ex dicta poſitione. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit prædicta inconuenientia, ſequi quodam poſsibili poſito, ſecundo oſtendit, ꝙ eadem inconuenientia ſequantur etiam ſi illud non ponatur, ibi {At nec hoc differt.} Dicit ergo primo, non eſſet impoſsibile ꝙ antè mille annos quando nihil apud homines erat pręcogitatum vel præordinatū de his, quæ nunc aguntur, vnus dixerit quòd hoc erit, puta ꝙ ciuitas talis ſubuerteretur, alius autem dixerit ꝙ hoc non erit. Sed, ſi omnis affirmatio vel negatio determinate eſt vera, neceſſe eſt, quòd ambo determinate verū dixerint, ergo neceſſe fuit quodlibet eorum ex neceſsitate euenire: & eadē ratio eſt in omnibus alijs, ergo omnia ex neceſsitate eueniunt. Deinde cum dicit.

ARGY. *At vero neq; quicquā refert, ſi quippiam dixere contradictionem ipſam, vel non dixere. Patet. n. ita res ipſa*

ſeſe

sese habere, & si non alter quicquam affirmabit, alter negabit. Non enim quia affirmatio dicta, est, aut negatio, ideo res erit, aut nō erit, neq; magis si ad annos vsq; centies centum, quam quanto tempore fore, aut non fore dicat. Quare si in omni tempore contradictio sic se habebat, ut altera pars ipsius sit uera, necesse erat hoc fieri, et vnumquodq; eorum quę fuere, sic semper sese habebat, ut necessario fiat. Nam si uere quispiam dixit hoc fore, fieri nequit, ut non oriatur ipsum atque eueniat, & si euenit, atq; est ortū, semper antea verū erat ipsum dicere fore.

ANTI.

At vero neq; hoc differt, si aliquis dixerit contradictionem hoc, uel non dixerit. Manifestum est.n. quoniam sic se habent res, etiam si nō hic quidem affirmauerit, ille uero negauerit. Non enim propter negare, vel affirmare, erit uel non erit, nec in millesimum annū magis quàm in quantolibet tempore. Quare, si in omni tempore sic se habeat, vt unum diceretur uere, necesse erat hoc fieri, & unumquoque eorum quæ fiunt, sic semper se habeat, ut ex necessitate fieret. Quando enim uere dicit quis quoniam erit, non potest non fieri, & quod factum est, uerum erat dicere semper, quoniam erit.

Ostendit ꝙ idem sequitur si illud possibile nō ponatur. Nihil.n. differt quantū ad rerum existentiā vel euentum, si vno affirmāte hoc esse futurū, alius negauerit vel non negauerit. ita.n. se habebit res si hoc factum fuerit, sicut si non factum fuerit. Non.n. propter nostrum affirmare vel negare mutatur cursus rerum, vt sit aliquid vel non sit, quia veritas nostræ enunciationis non est causa existentiæ rerum, sed potius econuerso. Similiter etiam non differt quantum ad euentum eius quod nunc agitur vtrum fuerit affirmatū vel negatum ante millesimū annum vel ante quodcunq; tempus. Sic ergo, si in quocunq; tempore præterito ita se habebat veritas enūciationum, vt necesse esset ꝙ alterum oppositorū vere diceretur, & ad hoc quod necesse est aliquid vere dici, sequitur ꝙ necesse sit illud esse vel fieri, cōsequens est ꝙ vnumquodq; eorū quæ fiunt, sic se habeat vt ex necessitate fiat. Et huiusmodi consequentiæ rōnem assignat per hoc ꝙ si ponatur aliquē vere dicere ꝙ hoc erit, non potest non futurū esse. Sicut supposito ꝙ sit homo, nō potest non esse animal rationale mortale. Hoc.n. significatur, cū dicitur aliquid vere dici, s. quòd ita sit vt dicitur. Eadem autem habitudo est eorum, quæ nunc dicuntur, ad ea, quæ futura sunt quæ erant eorum, quæ prius dicebantur, ad ea, quæ sunt præsentia vel præterita, & ita omnia ex necessitate acciderunt, & accidunt, & accident, quia quod nunc factum est in pręsenti, in pręterito existens semper verum erat dicere, quoniam erit futurum. Deinde cum dicit.

Nostrum affir. vel neg. non mutat res.

ARGY.

Si enim hæc esse nequeunt. Videmur enim principium futurorum, & deliberando quippiam atq; agendo.

ANTI.

Quod si hæc non sunt possibilia. Videmur enim esse principium futurorum, & ab eo quod consultamus atq; agimus aliquid.

Ostendit prædicta esse impossibilia: Et primo per rationē. Secundo per exempla sensibilia. ibi {Et multa nobis manifesta &c.} Circa primum duo facit. Primo ostendit propositum in rebus humanis, Secūdo etiam in alijs rebus, ibi {Et qm̄ est omnino &c.} Quantum autem ad res humanas ostēdit esse impossibilia quę dicta sunt, per hoc, quòd homo manifeste videtur esse principium eorū futurorum, quę agit, quasi dn̄s existens suorū actuum, & in sua potestate habens agere vel non agere, quod quidē principium si remoueatur, tollitur totus ordo conuersationis humanę, & omnia principia philosophię moralis. Hoc.n. sublato non erit aliqua vtilitas persuasionis, nec comminationis: nec permutationis, aut remunerationis, quibus homines alliciuntur ad bona, & retrahūtur à malis, & sic euacuatur tota ciuilis scientia. Hoc ergo Philosophus accipit pro principio manifesto, ꝙ homo sit principium futurorū non est aūt futurorum principium nisi per hoc ꝙ consiliatur, & facit aliquid. ea.n. quæ agunt absq; consilio, nō habent dominium sui actus quasi libere iudicantes de his, quæ sunt agenda, sed quodam naturali instinctu mouentur ad agendum, vt patet in animalibus brutis. Vnde impossibile est quod supra cōclusum est, quòd non oporteat nō agere vel consiliari. Et sic etiā impossibile est illud ex quo sequebatur. s. ꝙ omnia ex necessitate deueniant. Deinde cum dicit.

Homo dominus act. suorum.

Agen. si modo consilio.

ARGY.

Et omnino id quod similiter esse, atq; non esse potest, esse inter ea quæ non semper sunt actu, In quibus vtrunque, & esse inquam & non esse contingit, quare & fieri & non fieri.

ANTI.

Et quoniā est omnino in his, quæ nō semper actu sunt, possibile esse, & non esse similiter. in quibus vtrunq; contingit esse & non esse, quare fieri & non fieri.

Ostendit idem etiā in alijs rebus. Manifestum est.n. etiam in rebus naturalibus esse quædā, quæ non semper actu sunt, ergo in eis conuenit esse & non esse, alioquin vel semper essent, vel semper non essent. Id aūt quod nō est, incipit esse aliquid per hoc ꝙ fit illud, sicut id quod non est album, incipit esse album per hoc ꝙ fit album. Si autem non fiat album permanet nō ens album. Ergo in quibus contingit esse & non esse, contingit etiam fieri & non fieri. Non ergo talia ex necessitate sunt vel fiunt, sed est in eis natura possibilitatis, per quam se habent ad fieri & non fieri, esse & non esse. Deinde cum dicit.

ARGY.

Et rerum complures ita sese habentes ipsis oculis cernimus, Nam vt hoc exemplo percipiatur, vestimentum hoc possibile est scindi, & non scindetur, sed tempore post conteretur. Similiter & non scindi possibile est. Non.n. posset tempore post contritum fore, si scindi non posset. Quare & in alijs ita est rebus, quæcunq; talem potentiā subeunt. Si igitur inquam hæc fieri nequeunt, patet non omnia necessario, vel esse, vel fieri, sed quędam talia esse, vt æque fieri, atq; nō fieri possint, de quibus nō est magis affirmatio, quā negatio vera, quædam esse huiusmodi, ut ipsorum magis quidem & plerunq; alterū eueniat, possit tamen & alterum euenire, alterum vero non euenire.

ANTI.

Ac multa nobis manifesta sunt sic se habētia, vt quoniam hanc vestem possibile est incidi, & nō incidetur, sed prius exteretur, similiter autem & non incidi possibile est, non enim esset eam prius exteri, nisi possibile esset nō incidi. Quare & in alijs fiendis quæcunq; secundum potentiam huiusmodi dicuntur, manifestū est quoniam non omnia ex necessitate, vel sunt, vel fiunt, sed alia quidem vtrumlibet, & non magis vel affirmatio, vel erit negatio vera alia magis quidem & in pluribus alterum, sed contingit fieri & alter, unalterum uero minime.

Ostendit propositū per sensibilia exempla. Sit enim puta vestis noua, manifestum est ꝙ eam possibile est incidi, quia nihil obuiat incisioni nec ex parte agentis, nec ex parte patientis. Probat autem ꝙ simul cum hoc quòd possibile est eam incidi, possibile est etiam eam nō incidi eodem modo quo supra probauit duas indefinitas oppositas esse simul veras. i. per assumptionem cōtrarij. Sicut enim possibile est istā vestem incidi, ita possibile est eam exteri, idest vetustate corrumpi. Sed si exteritur nō inciditur, ergo vtrunq; possibile est, s. eam incidi & non incidi.

Lect. 11.

incidi. Ex hoc vniuersaliter concludit, q in alijs futuris, quæ nō sunt in actu semper, sed sunt in potentia, hoc manifestum est, q non omnia ex necessitate sunt vel fiunt, sed eorum quædā sunt ad vtrumlibet, quę non se habent magis in affirmatione vel negatione, alia vero sunt in quibus alterum eorū contingit vt in pluribus, sed tamen contingit etiam, vt in paucioribus, quòd altera pars sit vera, & non alia, quæ.s.non contingit vt in pluribus sit.

Est autem considerandum, q sicut Boethus dicit hic in commento, circa possibile & necessariū diuersimode aliqui sunt opinati. Quidam enim dixerunt ea s'm euentū, sicut Diodorus, qui dixit illud esse impossibile quod nunquam erit, necessarium vero quod semper erit, possibile vero quod quandocunque erit, quandoque non erit. Stoici vero dixerunt hoc s'm exteriora prohibentia. Dicunt.n.necessarium esse illud quod non potest prohiberi quin sit verum, impossibile vero quod semper prohibetur à veritate, possibile vero quod potest prohiberi vel non prohiberi. Vtraq; autem distinctio videtur esse incompetens. Nam prima distinctio est à posteriori. non enim aliquid est necessariū, quia semper erit, sed potius ideo semper erit, quia est necessarium, & idem patet in alijs. Secunda autem assignatio est ab exteriori, & quasi per accidens. nō enim ideo aliquid est necessarium, quia non habet impedimētum, sed quia est necessarium, ideo impedimentum habere nō potest. Et ideo alij melius ista dixerunt s'm naturam rerum, vt.s.dicatur illud necessarium, quod in sua natura determinatū est solum ad esse, impossibile autem quod est determinatum solum ad non esse, possibile autem quod ad neutrum est omnino determinatum, siue se habeat magis ad vnum quam ad alterum, siue se habeat æqualiter ad vtrunque, quod dicitur contingens ad vtrumlibet. Et hoc est quod Boethus attribuit Philoni. Sed manifeste hæc est sententia Arist. in hoc loco. Assignat enim rationem possibilitatis & contingētiæ, in his quidem, quæ sunt à nobis ex eo, q sumus consiliatiui, in alijs autem ex eo q materia est in potentia ad vtrunq; oppositorum. Sed videtur hæc ratio non esse sufficiens. Sicut enim in corporibus corruptibilibus materia inuenitur in potētia se habens ad esse & nō esse, ita etiam in corporibus cœlestibus inuenitur potentia ad diuersa vbi, & tamen nihil in eis euenit cōtingenter, sed solum ex necessitate. Vnde dicendum est, q possibilitas materiæ ad vtrunque, si communiter loquamur, non est sufficiens ratio contingentiæ nisi etiam addatur ex parte potentiæ actiuæ q nō sit omnino determinata ad vnum. alioquin si ita sit determinata ad vnū quod impediri nō potest, cōsequens est q ex necessitate reducat in actum potentiam passiuam eodem modo. Hoc igitur quidā attendentes posuerunt, quòd potētia, quæ est in ipsis rebus naturalibus, sortitur necessitatem ex aliqua causa determinata ad vnum quam dixerunt fatum. Quorum Stoici posuerunt fatum in quadam serie seu commixtione causarum, supponentes quòd omne quod in hoc mundo accidit habet causam, causa aūt posita necesse est effectum poni. Et, si vna causa per se non sufficit multæ causæ ad hoc concurrentes accipiunt rationem vnius causæ sufficientis, & ita concludebant q omnia ex necessitate eueniunt. Sed hanc rōnem soluit Arist. in 6. Met. interimens vtranq; propositionum assumptarum. Dicit enim quòd non omne per se habet causam, sed solum illud quod est per se. Sed illud quod est per accidens nō habet causam, quia prope non est ens, sed magis ordinatur cū non ente, vt etiam Plato dixit. Vnde esse musicum habet causam, & similiter esse album, sed hoc quod est, album, esse musicum, non habet causam, & idem est in omnibus alijs huiusmodi. Similiter etiam hæc est falsa, q posita causa etiam sufficienti, necesse est effectū poni. non enim omnis causa est talis etiā si sufficiens sit, quòd eius effectus impediri non possit, sicut ignis est sufficiens causa combustionis lignorum, sed tamen per effusionem aquę impeditur combustio, si autem vtraq; propositionum prędictarū esset vera, infallibiliter sequeretur omnia ex necessitate cōtingere. Quia, si quilibet effectus habet causam, esset effectum, qui est futurus post quinque dies, aut post quātumcunq; tempus, reducere in aliquam causam priorem, & sic quousque esset deuenire ad causam, quæ nunc est in præsenti, vel iam fuit in præterito. si aūt causa posita necesse est effectum poni per ordinem causarū, deueniet necessitas vsque ad vltimum effectum. Puta si comedit salsa, sitiet, si sitiet, exibit domum ad bibendū, si exibit domum, occidetur à latronibus, quia ergo iam comedit salsa, necesse est eum occidi. & ideo Aristot. ad hoc excludendum ostendit vtranq; prædictarum propositionum esse falsam, vt dictum est. Obijciunt autem quidam cōtra hoc quòd omne per accidens reducitur ad aliquid per se, & ita oportet effectum qui est per accidens reduci in causam per se. Sed nō attendunt q id quod est per accidēs reducitur ad per se, inquantū accidit ei quod est per se. sicut musicum accidit Sorti, & omne accidens alicui subiecto per se existenti. Et similiter omne quod in aliquo effectu est per accidens consideratur circa aliquem effectum per se, qui quantum ad id quod per se est habet causam per se, quantum autem ad id, quod inest ei per accidens non habet causam per se, sed causam per accidens. Oportet enim effectum proportionaliter referre ad causam suam, vt in .2. Physicorum, & in .5. Metaphysicæ dicitur. Quidam vero non attendentes differētiam effectuū per accidens & per se, tentauerunt reducere omnes effectus hic inferius prouenientes in aliquam causam per se, quam ponebant virtutem esse cęlestium corporū, in qua ponebant fatum, quam vim positionis syderū appellabant. Sed ex hac causa non potest prouenire necessitas in quibus quæ hic aguntur. Multa enim hic fiunt ex intellectu & voluntate, quę per se & directe nō subdun- tur virtuti cœlestium corporum. cum enim intellectus siue ratio, & voluntas quæ est in ratione, non sint actus organi corporalis, vt probatur in lib. de Anima, impossibile est quòd directe subdatur intellectus seu ratio & voluntas virtuti cœlestium corporum. nulla enim vis corporalis potest agere per se, nisi in rem corpoream. vires autem sensitiuæ inquantum sunt actus organorū corporalium per accidens subduntur actioni cęlestium corporum. Vnde Philosophus in lib. de Anima, opinionem ponentiū voluntatem hominis subijci motui cœli ascribit his, qui non ponebant intellectum differre à sensu. indirecte tamen vis cœlestium corporum redundat ad intellectum & voluntatem, inquantum.s.intellectus & voluntas vtuntur viribus sensitiuis. Manifestum autem est q passiones virium sensitiuarum nō inferunt necessitatem rationi & voluntati. Nam continens habet prauas concupiscentias, sed non deducitur, vt patet per Philosophum in .7. Ethicorum. Sic igitur ex virtute cœlestium corporum non prouenit necessitas in his quæ per rationem & voluntatē fiunt. Similiter nec in alijs corporalibus effectibus rerum corruptibilium, in quibus multa per accidens eueniunt. Id autem quod est per accidens, non potest reduci vt in causam per se in aliquā virtutem naturalem,

Marginal notes (left): Diodorus. — Stoici. — Improv. vtr. princ. Secundæ. — Vera opinio. — Philon. Aristo. — Obiectio. — Responsio. possibilitas materiæ ab vtrumlibet ita contingit. — Fatum. Stoici. — Lec. 3. t. c. 7. & 7. lect. 6. text. cō. 22. Plato.

Marginal notes (right): Posita causa per effectus. — Obiectio. — Responsio. Esse per acci. redu. ad per se. — Lec. 6. et. te. cōmen. 38. Lec. 5. t. c. 2. — opinio esse fatum. — Impugn. Quæ nō sub duntur cele. vir. — Lectio. 7. & cō. 6. tertij li. Intel. & volun. actus orga. cor. — Lec. 4. tertiū li. & t. c. 150 Intel. & volum, subdi. cor. cæ. — Lec. 4. et. 6. — Per acci. reduci in c. per se.

Lectio.8. Lectu.11.

ralem, quia virtus naturę se habet ad vnum, quod aũt est per accidens nõ est vnum. vnde & supra dictũ est, ꝙ hæc enunciatio nõ est vna Sortes albus musicus, quia non significat vnũ. Et ideo Philosophus dicit in libro de somno & vigilia, ꝙ multa, quorũ signa præexistunt in corporibus cœlestibus, puta in imbribus & tempestatibus non eueniunt, quia.s. impediuntur per accidens.

Cõcursus diuer. causarũ in cau. celestem reduci in intel.

Et quanuis illud etiã impedimentum s'm se considerandũ reducatur in aliquã causam cœlestem, tñ concursus horum, cum sit per accidens, nõ potest reduci in aliquã causam naturaliter agentem. Sed considerandũ est, ꝙ id, quod est per accidens, potest ab intellectu accipi vt vnum, sicut albũ esse musicum, quod quanuis s'm se non sit vnum, tamen intellectus vt vnum accipit, inquantum.s. componendo format enunciationem vnam. Et s'm hoc contingit id quod s'm se per accidẽs euenit & casualiter reduci in aliquem intellectum præordinantem, sicut concursus duorum seruorum ad certum locũ est per accidens & casualis quantum ad eos, cum vnus eorum ignoret de alio, potest tamen esse per se intentus à domino, qui vtrunq; mittit ad hoc ꝙ in certo loco sibi occurrant. Et s'm hoc aliqui posuerunt omnia quęcunque in hoc mundo aguntur etiam quæ videntur fortuita vel casualia reduci in ordinem prouidentiæ diuinæ, ex qua dicebant dependere fatum.

Opinio.

Omnia reduci in diuina proui.

Et hoc quidem aliqui stulti negauerunt, iudicantes de intellectu diuino admodum intellectus nostri qui singularia nõ cognoscit.

Opinio. fal.

Hoc autem est falsum, nam intelligere diuinum & velle eius est ipsum esse ipsius.

Proba.

Vnde sicut esse eius sua virtute comprehendit omne illud quod quocunq; modo est, inquãtum.s. est per participationem ipsius, ita etiam suum intelligere & suũ intelligibile comprehendit omnem cognitionem, & omne cognoscibile, & suam velle & suum volitũ comprehendit omnem appetitum, & omne appetibile quod est bonũ, vt.s. ex hoc ipso ꝙ aliquid est cognoscibile cadat sub eius cognitione, & ex hoc ipso ꝙ est bonum cadat sub eius voluntate, sicut ex hoc ipso quòd est ens aliquid cadit sub eius virtute actiua, quam ipse perfecte comprehendit cũ sit per intellectũ agens.

Cõprehen. intel. & volũ. diuinæ.

Obiectio

Sed, si prouidentia diuina sit per se causa omnium, quæ in hoc mundo accidunt, saltem bonorum, videtur quòd omnia ex necessitate accidãt.

Prima ra.

Primo quidem ex parte scientiæ eius. non.n. potest eius scientia falli, & ita ea quę ipse scit, videtur ꝙ necesse sit euenire. Secundo ex parte voluntatis. Voluntas.n. Dei inefficax esse non potest, videtur ergo ꝙ omnia quę vult ex necessitate eueniant.

Secũda. Responsio. Cog. & opera dei longe aliter quã nostra.

procedunt autem hæ obiectiones ex eo quòd cognitio diuini intellectus & operatio diuinæ voluntatis pensantur ad modum eorum quæ in nobis sunt, cũ tamen multo dissimiliter se habeant. Nam primo quidem ex parte cognitionis vel scientiæ, considerandũ est, quòd ad cognoscendum ea, quæ secundũ ordinem temporis eueniunt, aliter se habet vis cognoscitiua, quæ sub ordine temporis aliqualiter cõtinentur aliter illa, quæ totaliter est extra ordinem temporis: Cuius exemplum conueniens accipi potest ex ordine loci. Nam secundum Philosophum in.4. Physicorum secundum prius & posterius in magnitudine est prius & posterius in motu, & per consequens in tẽpore.

Lect. 17. & cõmen.99.

si ergo sint multi homines per viam aliquam transeuntes, quilibet eorum qui sub ordine transeuntium continetur, habet cognitionem de præcedentibus & subsequentibus, inquantum sunt pręcedentes & subsequentes, quod pertinet ad ordinem loci. Et ideo quilibet eorũ videt eos, qui iuxta se sunt, & aliquos eorum qui eos præcedunt, eos autem qui post se sunt videre non potest. Si autem esset extra totũ ordinem transeuntium, vtpote in aliqua excelsa turri cõstitutus, vnde posset totam viam videre, videret quidem simul omnes in via existentes, non sub ratione præcedentis & subsequentis, in cõparatione.s. ad eius intuitum, sed simul omnes videret, & quomodo vnus eorũ aliũ præcedit.

Cog. nostra intel. sub. or temp.

Quia igitur cognitio nostra cadit sub ordine temporis, vel per se, vel per accidens, vnde & anima in componendo & diuidẽdo necesse habet adiungere tempus, vt dicitur in.3. de Anima, consequens est quod sub eius cognitione cadant res sub ratione præsenti præteriti & futuri.

Lect. 11. te. commen. 2.

Et ideo præsentia cognoscit tanquam actu existentia & sensu aliqualiter perceptibilia, præterita autem cognoscit vt memorata, futura autem non cognoscit in seipsis, quia nondum sunt, sed cognoscere ea potest in causis suis per certitudinem quidem, si totaliter in causis suis sint determinata, vt ex quibus de necessitate euenient, per coniecturam autem si non sint sic determinata, quin impediri nõ possint, sicut quæ sunt vt in pluribus. Nullo autẽ modo, si in suis causis sunt omnino in potentia non magis determinata ad vnũ quàm ad aliud, sicut quæ sunt ad vtrumlibet.

Cogn. actu Lectio.10. com.19.

Non enim est aliquid cognoscibile secundum quòd est in potentia, sed solum secundum quòd est in actu vt patet per Philosophũ.ix. Metaphysicæ. Sed Deus est omnino extra ordinem temporis, quasi in arce æternitatis constitutus, quæ est tota simul, cui subiacet totus temporis decursus, secũdum vnum & simplicem eius intuitum & ideo vno intuitu videt omnia, quæ aguntur secundum temporis decursum, & vnumquodque secundum quòd est in seipso existens, nõ quasi sibi futurum quantum ad eius intuitum. prout est in solo ordine suarum causarum quamuis & ipsum ordinem causarum videat, sed omnino æternaliter si videt vnumquodq; eorum quæ sunt in quocunque tempore, sicut oculus humanus videt Sortem sedere in seipso, nõ in causa sua. Ex hoc autem ꝙ homo videt Sortem sedere non tollitur eius contingentia quæ respicit ordinem causæ ad effectum, tamen verissime & infallibiliter videt oculis hominis Sortem sedere dum sedet, quia vnumquodq; prout est in seipso iam determinatum est.

Conting. rerum cũ infal lib. scientiæ diuinæ. Volun. diuina extra or. entium.

Sic igitur relinquitur, quòd Deus certissime infallibiliter cognoscat omnia, quæ fiunt in tempore, & tamen ea quæ in tempore eueniunt non sunt vel fiunt ex necessitate, sed contingenter. Similiter ex parte voluntatis diuinæ differentia est attendenda. Nam voluntas diuina est intelligẽda vt extra ordinem entium existens, velut causa quædam profundens totum ens, & omnes eius differentias.

Neces. & cõtin. in rebus ex diu. vol.

Sunt autem differentiæ entis possibile & necessariũ, & ideo ex ipsa voluntate diuina originantur necessitas, & contingentia in rebus, & distinctio vtriusq; secundum rationem proximarum causarum. ad effectus enim quos voluit necessarios esse, disposuit causas necessarias ad effectus autem, quos voluit esse cõtingentes, ordinauit causas contingenter agentes, id est potentes deficere. Et secundum harum conditionem causarũ effectus dicuntur vel necessarij, vel contingentes quãuis omnes dependeant à voluntate diuina, sicut à prima causa, quæ transcendit ordinem necessitatis & contingentiæ. Hoc autem non potest dici de voluntate humana, nec de aliqua alia causa quia omnis alia causa cadit iam sub ordine necessitatis vel contingentiæ, & ideo oportet quòd vel ipsa causa possit deficere, vel effectus eius nõ sit contingens, sed necessarius. voluntas autem diuina indeficiens est, tamen non omnis effectus eius sunt necessarij, sed quidam contingentes.

Conting. cũ indef. di. vol.

Similiter autem alia radicem

contingentiæ

Obiectio. contingentiæ quam hic Philosophus ponit ex hoc ꝙ sum mus cōsiliatiui, aliqui subuertere nituntur, volētes ostendere quòd volūtas in eligendum ex necessitate mouetur ab appetibili. Cum enim bonum sit obiectum voluntatis, nō potest (videtur) ab hoc diuertere quin appetat illud quod sibi videtur bonum. sicut nec ratio ab hoc potest diuertere quin assentiat ei quod sibi videtur verum. Et ita videtur quòd electio consilij cōsequens semper ex necessitate proueniat. & sic omnia, quorum nos principium sumus per consilium & electionem, ex necessitate

Responsio. prouenient. Sed dicendum est, quòd similis differentia

Veri & bo. duplex dif. attendenda est circa bonum, sicut circa verum. Est autem quodam verum, quod est per se notum, sicut prima principia demonstrabilia, quibus ex necessitate intellectus assentit, sunt autem quędam vera nō per se nota, sed per alia. Horum autem duplex est conditio quędam. n. ex necessitate consequuntur ex principijs ita. s. quòd nō possunt esse falsa principijs existentibus veris, sicut sunt omnes conclusiones demonstrationum. Et huiusmodi

Intel. quib. assentiat necess. & quib. non. veris ex necessitate assentit intellectus, postquam perceperit ordinem eorum ad principium, non autem prius. Quędam autem sunt, quæ non ex necessitate consequuntur ex principijs, ita. s. quòd possunt esse falsa principijs existentibus veris. sicut sunt opinabilia, quibus non ex

Bo. propter se appeti. necessitate assentit intellectus, quamuis ex aliquo motiuo magis inclinetur in vnam partem quàm in aliam. Ita etiam est quoddam bonum quod est propter se appetibile sicut felicitas, quæ habet rationem vltimi finis, & huiusmodi bono ex necessitate inhæret voluntas, naturali

Bo. ordin. ad fin. enim quadā necessitate omnes appetunt esse fęlices. Quędam vero sunt bona, quæ sunt appetibilia propter finem

Lect. 15. & cōmen. 91. quæ comparantur ad finem sicut conclusiones ad principium, vt patet per Philosophum in Secundo Physicorum. Si igitur essent aliqua bona, quibus non existentibus non posset aliquis esse fœlix, hæc etiam essent ex necessitate appetibilia, & maxime apud eum, qui talem ordinem percipiat, & forte talia sunt esse, viuere, & intelligere, & siqua alia similia. Sed particularia bona, in quibus humani actus consistunt, nō sunt talia, nec sub ea ratione comprehenduntur, vt sine quibus fęlicitas esse non possit, puta comedere hunc cibum vel illum, aut abstinere ab eo, habent tamen in se vnde moueant appetitum, secundum aliquod bonū considerandum in eis & ideo voluntas non ex necessitate inducitur ad hæc eligenda. Et

Radix cōtingentiæ. propter hoc Philosophus signanter radicem contingentiæ in his quæ fiunt à nobis assignauit ex parte consilij, quod est eorum, quæ sunt ad finem, & tamen non sunt determinata. In his, enim in quibus media sunt determinata non est opus consilio, vt dicitur in. 3. Ethicorum. Et

Lect. 8. c. 6. hæc quidem dicta sunt ad saluandum radices contingentiæ, quas hic Aristote. posuit, quamuis videatur Logici negotij modum excedere.

LECTIO XV.

Ex modo, quo in rebus necessitas, veritas, & falsitas reperitur, quomodo in orationibus similiter inspicienda. sit docet.

ARGY. *Necesse est igitur id quod est, quando est, esse, & id quod non est, quando non est, non esse, non tamen aut omne quod est esse, aut omne, quod non est non esse. necesse est. Non enim idem est omne quod est, necessario esse, cum est, & simpliciter necessario esse, & de eo quod non est simili modo.*

ARGY. *Igitur esse quod est, quando est, & non esse, quod non est, quando non est, necesse est. Sed non omne quod est necesse est esse, nec omne quod non est necesse est non esse, non enim idem est omne quod est necessario esse quando est, & simpliciter esse ex necessitate. Similiter autem & in eo quod non est.*

Postquam Philosophus ostendit esse impossibilia ea, quæ ex prædictis rationibus sequebātur, hic remouis impossibilibus, cōcludit veritatem. Et circa hoc duo facit, quia enim argumentando ad impossibile processerat ab enunciationibus ad res, & iam remoueat incōuenientia, quæ circa res, sequebantur, ordine cōuerso. Primo ostendit qualiter se habeat veritas circa res. Secundo qualiter se habeat veritas circa enunciationes, ibi {Quare quoniā orationes veræ sunt.} Circa primum duo facit. Primo ostendit qualiter se habeat veritas & necessitas circa res absolute consideratas, Secundo qualiter se habeat circa ea per comparationem ad sua opposita, ibi {Et in cōtradictione eadē ratio est.} Dicit ergo primo, quasi ex prę- 4. Metaph.

missis concludens, quòd si prędicta sunt inconuenientia, Lec. 6. & c. 9.

vt scilicet omnia ex necessitate eueniant, oportet dicere ita se habere circa res, s. ꝙ omne quod est, necesse est esse qñ est, & omne quod non est necesse est non esse quando non est. Et hæc necessitas fundatur super hoc principiū, impossibile est simul esse, & non esse, si enim aliquid est impossibile dum est illud simul non esse, ergo necesse est tunc illud esse. Nam impossibile non esse idem significat ei quod est necesse esse, vt in Secundo dicetur. Et simi- Lectio. 6.

liter, si aliquid nō est, impossibile est illud simul esse, ergo necesse est non esse, quia etiam idem significant. Et Omne dum

ideo manifeste verum est, quòd omne quod est necesse est, est nece.

est esse quando est, & omne quod non est, necesse est non esse, &c.

esse pro illo tempore quando non est, & hæc est necessitas non absoluta, sed ex suppositione. Vnde non potest simpliciter & absolute dici, quòd omne quod est necesse est esse, & omne quod nō est necesse est non esse, quia nō idem significant, ꝙ omne ens quando est sit ex necessitate, & ꝙ omne ens simpliciter sit ex necessitate, nam primum significat necessitatem ex suppositione, secundum autem necessitatem absolutam. Et quod dictum est de esse, intelligendū est similiter de nō esse, quia aliud est simpliciter ex necessitate non esse, & aliud est ex necessitate non esse, quando non est. Et per hoc videtur Arist. excludere id quod supra dictum est, quòd, si in his, quæ sunt, alterum determinate est verum, ꝙ etiam antequam fieret, alteram determinate esset futurum. Deinde cum dicit.

Et in cōtradictione etiā ratio eadem est. Omne vanq; necesse est esse, aut non esse, & item fore aut non fore, non tamen necesse est distincte alterā fore. Veluti necesse est quidem pugnam naualem cras fore, aut non fore, non tamen fore pugnam naualem cras necesse, neq; rursus non fore attamen fore, aut non fore necesse est. ARGY.

Et in contradictione eadem ratio est. Esse quidem, uel non esse omne necesse est, & futurum esse, vel non, non tamen diuidentem dicere alterum necessarium. Dico, autem, vt necesse est quidem esse futurum bellum nauale cras, vel non futurum esse sed non futurum esse cras bellum nauale necesse est, vel non futurū esse. Futurum autem vel esse, vel non esse, necesse est. ANTI.

Ostendit quomodo se habeat circa res per comparationem ad sua opposita, & dicit, ꝙ eadem ratio est in contradictione, quæ est in suppositione. Sicut. n. illud quod non est absolute necessarium, fit necessarium in suppositione eiusdem, quia necesse est esse quod est ita etiā quod

non est in se necessarium absolute, fit necessariū per disiunctionem oppositi, quia necesse est de vnoquoq; q̄ sit vel non sit, & q̄ futurum sit aut nō sit, & hoc sub disiunctione. & hæc necessitas fundatur super hoc principiū, q̄ impossibile est cōtradictoria simul esse vera falsa. Vnde impossibile est neq; esse neq; non esse, ergo necesse est vel esse vel non esse. Non tamen si diuisim alterū accipiatur necesse est illud esse absolute. Et hoc manifestat per exemplum, quia necessarium est naualebellum esse futurum cras, vel non esse, sed non est necesse naualebellum futurum esse cras. Similiter etiam non est necessariū non esse futurum, quia hoc pertinet ad necessitatem absolutam, sed necesse est quòd vel sit futurum vel non sit futurum, & hoc pertinet ad necessitatem quæ est sub disiunctione. Deinde cum dicit.

Necessitas per disiūctionem. 4. Metaph. text com. 9. Lectio. 6.

ARGY. *Quare cum orationes ita sunt vera, quemadmodum sese habent res ipsa, patet & contradictionem ipsam, quæ circa res eas efficitur, ut sic se habent vt æque fieri atque non fieri, & esse atq; non esse possint, necessario perinde sese habent, atq; res tales sese habent & eandem cū illis legem subire, quod quidem in hisce fit, quæ non semper sunt, aut non semper non sunt. Contradictionis enim rerum ipsam alteram quidem partem necesse est veram esse, vel falsam, non tamen hanc, vel hanc, sed vtraq; contigerit fitque vt altera magis sit vera, non tamen vera, vel falsa distincte, sicut diximus.*

ANTI. *Quare quoniam similiter orationes vera sunt quemadmodum & res, manifestum est quoniam quacunq; sic se habent vt vtrumlibet sint, & contraria ipsorum contingant, necesse est similiter se habere & contradictionem, Quod contingit in his qua non semper sunt, & non semper non sunt. Horū enim necesse est alteram partem contradictionis veram esse vel falsam, nō tamen hoc, vel illud, sed vtrumlibet. & magis quidem alteram veram, non tamen iam veram vel falsam.*

Ex eo q̄ se habet circa res, ostendit qualiter se habeat circa orationes. Et primo ostendit quomodo vniformiter se habet in veritate orationum sicut circa esse & non esse. Secundo finaliter concludit veritatem totius dubitationis. ibi {Quare manifestum.} Dicit ergo primo, q̄ quia hoc modo se habent orationes enunciatiuæ ad veritatem sicut & res ad esse vel non esse, quia ex eo q̄ res est vel non est, oratio est vera vel falsa, consequens est, quòd in omnibus rebus, quę ita se habēt vt sint ad vtrumlibet, & quæcunq; ita se habent q̄ contraria eorum qualitercunq; contingere possunt, siue æqualiter siue alterum vt in pluribus, ex necessitate sequitur, q̄ etiam similiter se habeat contradictio enunciationum. Et exponit consequenter quę sint illę res, quarum contradictoria contingere queant, & dicit huiusmodi esse quæ neque semper sunt, sicut necessaria, neq; semper non sunt, sicut impossibilia, sed quandoq; sunt & quandoque non sunt. Et vlterius manifestat quomodo similiter se habeat in cōtradictorijs enunciationibus, & dicit, quòd harum enunciationum quæ sunt de cōtingentibus, necesse est, quòd sub disiunctione altera pars contradictionis sit vera vel falsa, non tamen hæc vel illa determinatæ, sed se habet ad vtrumlibet. Et si contingat quòd altera pars contradictionis magis sit vera, sicut accidit in cōtingentibus quæ sunt vt in pluribus, nō tamen ex hoc necesse est quòd ex necessitate altera earum determinate sit vera vel falsa.

Enun. quo ad veritatē.

Enun. de cōtingen. quo ad veri.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Quare patet non omnium affirmationum, & negationum oppositarum alteram necessario verā esse, alteram falsam. Non enim in hisce, qua sunt, sic res se habet, & in ijs qua non sunt quidem, esse vero aut non esse possunt, sed vt diximus.*

ANTI. *Quare manifestū est quoniā non est necesse omnis affirmationis, & negationis oppositarum, hanc quidem uerā, illam vero falsam esse. Neq; n. quemadmodū in his quæ sunt, sic se res habet etiā & in his, qua non sunt, possibilibus tamen esse vel non esse, sed quemadmodū dictum est.*

Concludit principale intentum, & dicit manifestū esse ex prædictis q̄ non est necesse in omni genere affirmationum & negationum oppositarum, alteram determinate esse veram & alteram esse falsam, quia non eodem modo se habet veritas, falsitas in his quæ sunt iam de præsenti, & in his quæ non sunt, sed possunt esse vel non esse. Sed hoc modo se habet in vtrisque sicut dictū est, quia, s. in his, quæ sunt necesse determinate alterum esse verum & alterū falsum, quod non contingit in futuris quæ possunt esse & non esse. Et sic terminatur Primus Liber.

Non in omni genere affir. vel neg. non super alterā deter. ver. vel fal.

ARISTOTELIS STAGIRITÆ

PERIPATETICORVM PRINCIPIS, PERIHERMENIAS,

LIBER SECVNDVS.

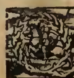
Cum Sancti Thomæ Aquinatis Præclarissimis Commentarijs.

LECTIO PRIMA.

Distinguuntur enunciationes à parte subiecti, quod est nomē finitum, vel infinitum tam vniuersaliter quam non vniuersaliter tantum.

ARGY. *Quoniam autem affirmatio enunciatio est quippiam de quopiam significans, hoc autem nomen est, aut id quod nomine caret, vnum uero id esse, atq; de vno dici, quod est in affirmatione, oportet.*

ANTI. *Quoniam autem est affirmatio de aliquo significans aliquid hoc autem oportet esse vel nomē, vel innominatum, unum aūt oportet esse & de vno id quod est in affirmatione.*

Postquā Philosophus in Primo libro determinauit de enunciatione simpliciter considerata, Hic determinat de enunciatione s̄m q̄ diuersificatur per aliquid sibi additū. Possunt aūt tria in Enunciatione considerari. Primo ipsæ dictiones, quæ prædicātur vel subijciuntur in enunciatione quas supra distinxit per nomina & verba. Secundo ipsa compositio, s̄m quam est verū vel falsum in enunciatione affirmatiua vel negatiua. Tertio ipsa oppositio vnius enunciationis ad aliam. Diuiditur ergo hęc pars in tres partes. In prima ostendit quid accidit enūciationis ex hoc q̄ aliquid additur ad dictiones in subiecto vel prædicato positas. Secūdo quid accidat enūciationi ex hoc q̄ aliquid additur ad determinandū veritatem vel falsitatem compōnis, ibi {His vero determinatis.} Tertio soluit quandā dubitationem

Primo. Libro. Lect. 4. & 5. Tria in enū. consideran.

Lect. 8. Notandum

dubitationem circa oppositiones enunciationum prouenientem ex eo ꝙ additur aliquid simplici enunciationi, ibi {Vtrum aút contraria est affirmatio.} Est aút considerandum ꝙ additio facta ad prædicatum vel subiectum quandoq; tollit vnitatem enunciationis quandoque vero non tollit, sicut additio negationis infinitantis dictionem. Circa primum ergo duo facit. Primo ostendit quid accidit enunciationibus ex additione negationis infinitantis dictionem. Secúdo ostendit quid accidat circa enunciationem ex additione tollente vnitatem, ibi {At vero vnum de pluribus.} Circa primú duo facit. Primo determinat de enunciationibus simplicissimis, in quibus nomen finitum vel infinitú ponitur tm ex parte subiecti, Secundo determinat de enunciationibus in quibus nomé finitum vel infinitú ponitur non solú ex parte subiecti, sed etiam ex parte prædicati, ibi {Qñ autem est tertiú adiacens.} Circa primú duo facit. Primo proponit rónes quasdá distinguendi tales enunciationes, Secundo ponit earum distinctioné & ordiné, ibi {Quare prima est affirmatio.} Circa primú duo facit. Primo ponit rónes distinguendi enunciationes ex parte nominú, Secúdo ꝙ nó potest esse eadem ratio distinguédi ex parte verborum ibi {Præter verbum aút.} Circa primú tria facit. Primo proponit rationes distinguendi enúciationes. Secúdo exponit quod dixerat, ibi {Nomen aút dictú est.} Tertio concludit intentú, ibi {Erit aút omnis affirmatio.} Resumit ergo illud. quod supra dictú est de diffinitione affirmationis, ꝙ s. affirmatio est enúciatio significas aliquid de aliquo. & quia verbú est proprie nota eorum quę de altero prædicantur, cósequens est vt illud, de quo aliquid dicitur, pertineat ad nomen aút est vel finitú vel infinitum, & ideo, quasi concludens subdit, ꝙ quia affirmatio significat aliquid de aliquo consequens est vt hoc, de quo significatur aliquid de aliquo, s. subiectú affirmationis, sit vel nomen s. finitú, quod proprie dicitur nomen. vt in Primo dictú est, vel innominatum. i. infinitú nomen quod dicitur innominatum, quia ipsum, nó nominat aliquid cum aliqua forma determinata, sed solú remouet determinationem formæ. Et, ne aliquis diceret ꝙ id quod in affirmatione subijcitur est simul nomen & innominatú, ad hoc excludendum subdit, ꝙ id quod est, s. primú in affirmatione, s. vna, de qua nunc loquimur, oportet esse vnum & de vno subiecto, & sic oportet ꝙ subiectum talis affirmationis sit vel nomen, vel nomen infinitum. Deinde cum dicit.

Lec. 5. | Lect. 3. | Primi libri Lect. 8. | Lec. 4. primi libri. Not. infini.

ARGY. *Dictumq; est antea quid nam sit ipsum nomé, & quid etiam id quod nomine caret, ipsum. n. non homo non nomen, sed infinitum nomen appello infinitum enim nomen vnum quodammodo significare videtur, quemadmodum & non valet, non verbum, sed infinitum nuncupo verbú.*

ANTI. *Nomen autem dictum est & in nominatú prius. Non homo. n. nomen quidem non dico, sed nomen infinitú. Vnú n. significat quodammodo infinitum nomen, quemadmodum & non currit, non verbú dico, sed infinitú verbum.*

Exponit quod dixerat, & dicit, ꝙ supra dictú est quid sit nomen, & quid sit innominatú. i. infinitú nomen, quia. non homo non est nomen, sed est infinitú nomen, sicut non currit non est verbú, sed infinitum verbú. Interponit auté quoddam, quod valet ad dubitationis remotionem, videlicet ꝙ nomen infinitú quodammodo significat vnum. Non. n. significat simpliciter vnú, sicut nomen finitum, quod significat vnam formá generis vel speciei aut etiam indiuidui, sed inquantum significat negationem, formæ alicuius, in qua negatione multa cóueniunt, sicut in quodá vno s m rationem. Vnum aút eodem modo dicitur aliquid, sicut & ens vndé sicut ipsum non ens dicitur ens nó quidem simpliciter, sed s m quid. i. s m rationem vt patet in. 4. Metaph. ita etiá negatio est vnum secúdum quid, s. secundum rationem. Introducit autem hoc, ne aliquis dicat ꝙ affirmatio, in qua subijcitur nomen infinitum, non significet vnú de vno, quasi nomen infinitum non significet vnum. Deinde cum dicit.

Lect. 4. primi libri. | Not. infini. ág. vnum. | Vnú & ens. Lec. 2. & tecommen. Neg. vnum.

ARGY. *Omnis affirmatio perfecto, aut ex nomine, & verbo, aut ex infinito nomine verboq; constabit.*

ANTI. *Erit omnis affirmatio negatio vel ex nomine & verbo, vel ex infinito nomine, & verbo.*

Concludit propositú. s. ꝙ duplex est modus affirmationis. Quędam enim est affirmatio, quæ constat ex nomine & verbo, quædam autem est quæ constat ex infinito nomine & verbo. Et hoc sequitur ex hoc quod supra dictum est, quòd hoc de quo affirmatio aliquid significat vel est nomen, vel innominatum. Et eadem differentia potest accipi ex parte negationis, quia de quocunque contingit affirmare cótingit & negare, vt in Primo habitum est. Deinde cum dicit.

Lect. 9.

ARGY. *Absque nanq; verbo nulla est affirmatio sane, neque nulla negatio. Est. n. vel erat, vel fuit, vel erit, & quæcunq; alia sunt huiuscemodi verba, ex numero sunt eorú, quæ posita sunt, significant enim insuper tempus.*

ANTI. *Præter verbú autem nulla affirmatio, vel negatio est. Est enim vel erit, vel fuit, vel fit, vel quæcunq; alia huiusmodi verba, ex his sunt, quæ sunt posita, consignificant enim tempus.*

Ostendit ꝙ differentia enunciationú non potest sumi ex parte verbi. Dictum est. n. supra, ꝙ præter verbú nulla est affirmatio vel negatio. Potest. n. præter nomen esse aliqua affirmatio vel negatio, videlicet si ponaẽ loco nominis infinitum nomen, loco autem verbi in enunciatione non potest poni infinitú verbum, duplici ratione. Primo quidem quia infinitum verbú constituitur per additionem infinitæ particulæ, quæ quidé addita verbo per se dicto. i. extra enunciationé posito, remouet ipsum absolute, sicut addita nomini remouet formá nominis absolute, & ideo extra enunciationem potest accipi verbú infinitum per modú vnius dictionis, sicut & nomen infinitum. Sed qñ negatio additur verbo in enunciatione posito negatio illa remouet verbum ad aliquo, & sic facit enunciationem negatiuá. Quod non accidit ex parte nominis. Non. n. enúciatio efficitur negatiua nisi per hoc ꝙ negatur compositio, quæ importatur in verbo, & ideo verbum finitum in enunciatione positum fit verbú negatiuum. Secundo, quia in nullo variatur veritas enunciationis, siue vtamur negatiua particula vt infinitante verbum, vel vt faciente negatiuá enunciationem, & ideo accipitur semper in simpliciori intellectu prout est magis in promptu. Et inde est, ꝙ non diuersificauit affirmationem per hoc quòd sit ex verbo vel infinito verbo, sicut diuersificauit per hoc ꝙ ex nomine vel infinito nomine. Est aút considerandum, ꝙ in nominibus & in verbis præter differentiá finiti & infiniti est differentia recti, & obliqui. Casus. n. nominú etiam verbo addito non constituunt enunciationem significantem verum vel falsum, vt in primo habitú est, quia in obliquo nomine nó includitur ipse rectus, sed in casibus verbi includitur ipsum verbum præsentis temporis. Præteritum enim & futurum, quæ significant casus verbi dicuntur per respectum ad præsens. Vnde si dicatur, hoc erit, idem est ac si diceretur hoc est futurum, hoc fuit, hoc est præteritum.

Lect. 8. primi libri. Præter no. vel ver. esse affir. vel nega. | Neg. addita verbo. Enunc. fieri. nega. Secunda ra. | Enun. ex verbo infin. Cur ex casu verb. & non no. fit enun. Lectio. 4. In ca. verb. includitur & verb. præsentis tempo.

Et propter hoc ex casu verbi & nomine sit enunciatio. Et ideo subiungit q siue dicatur est siue erit, siue fuit, vel quæcunq; alia huiusmodi verba, sunt de numero prædictorum verborū, sine quibus non potest fieri enunciatio, quia omnia consignificant tempus, & alia tempora dicuntur per respectum ad præsens. Deinde cū dicit.

ARGY. *Quare prima est affirmatio, atque negatio, homo est homo non est, deinde, non homo est, non homo non est. Rursus omnis homo est non omnis homo est, omnis non homo est, non omnis non homo est. Eadem est ratio & de tempore exacto atque futuro.*

ANTI. *Quare prima erit affirmatio, & negatio, est homo, non est homo. Rursus, est omnis homo, non est omnis homo. Rursus est omnis homo, non est omnis homo, est omnis non homo, non est omnis non homo. Et in extrinsecis temporibus eadem est ratio.*

Triplex differētia enū. in quib. no. fin. vel infi. ex parte subiecti.

Concludit ex præmissis distinctionem enunciationū in quibus nomen finitū vel infinitū ponitur solū ex parte subiecti, in quibus triplex differētia intelligi pōt. Vna quidem sm affirmationē, & negationem, alia sm subiectum finitū, & infinitū, tertia sm subiectū vniuersaliter, vel nō vniuersaliter positum. Nomen aūt finitū est ratione prius infinito, sicut affirmatio prior est negatione, vnde primā affirmationem ponit, homo est, & primā negationem homo nō est. Deinde ponit secundā affirmationem, nō homo est, secūdam aūt negationem, non homo non est. Vlterius aūt ponit illas enunciationes in quibus subiectū vniuersaliter ponitur, quæ sunt quatuor, sicut & illæ, in quibus est subiectū non vniuersaliter positū. Prętermisit aūt ponere exemplū de enunciationibus, in quibus subijcitur singulare, vt Socra. est Socra. non est quia singularibus nominibus nō additur aliquod signū. Vnde in hmōi enunciationibus nō potest omnis differētia inueniri. Similiter etiā intermittit exemplificare de enunciationibus, quarū subiecta particulariter ponuntur, quia tale subiectū quodammodo eandem vim habet cū subiecto vniuersali non vniuersaliter sumpto. Non ponit aūt aliquam differētiam ex parte verbi, quæ posset sumi sm casus verbi, quia sicut ipse dicit in extrinsecis temporibus, i. in præterito, & in futuro, quæ circunstant præsens, est eadem ratio sicut & in præsenti, vt iam dictum est.

Prætermit. exemplū de enun. subiecti singul. Subiecti. parti. Prætermit. differētia secundum ca. ver.

LECTIO II.

Quatuor enunciationū in affirmatione & negatione sequela in figura distinguitur, ac declaratur.

ARGY. *Cum aūt ipsum est tertiū insuper prędicatur hoc pacto homo iustus est dupliciter iam ipsę oppositiones dicūtur.*

ANTI. *Qvando autem est tertium adiacens prædicatur, dupliciter tunc dicuntur oppositiones.*

Postquā Philosophus distinxit enūciationes, in quibus nomen finitū vel infinitum ponitur solum ex parte subiecti, hic accedit ad distinguendū illas enunciationes, in quibus nomen finitū vel infinitum ponitur ex parte subiecti, & ex parte prædicati. Et circa hoc duo facit. Primo distinguit huiusmodi enūciationes, Secundo manifestat quædam quæ circa eas dubia esse possent, ibi {Qm̄ vero contraria est} Circa primū duo facit. Primo ait de enunciationibus, in quibus nomē prædicatur cum hoc verbo est, Secūdo de enunciationibus in quibus alia verba ponuntur, ibi {In his vero in quibus.} Distinguit aūt huiusmodi enūciationes sicut primas sm triplicem differentiam ex parte subiecti consideratā. Primo namq; agit de enunciationibus, in quibus subijcitur nomen finitum non vniuersaliter sumptū, Secundo de illis, in quibus subijcitur nomē finitū vniuersaliter sumptū, ibi {Similiter autem se habet,} Tertio de illis, in quibus subijcitur nomen infinitum, ibi {Aliæ aūt habent ad id quod est non homo.} Circa primum tria facit. Primo proponit diuersitatem oppositionis talium enunciationum, Secundo concludit earum numerum, & ponit earum habitudinem, ibi {Quare quatuor.} Secundo exemplificat, ibi {Intelligimus vero,} Circa primum duo facit. Primo proponit quod intendit, Secūdo exponit, quoddā quod dixerat, ibi {Dico aūt.} Circa primū duo oportet intelligere. Primo quidem quid est hoc quod dicit, est tertiū adiacens prædicatur. Ad cuius euidentiam considerandū est q quandoq; in enunciatione prædicatur est, sm se. vt cum dicitur Sortes est, per quod nihil aliud intendimus significare, quam q Sortes sit in rerū natura. Quandoq; vero nō prædicatur per se quasi principale prædicatum, sed quasi coniunctū principali prædicato ad connectendum ipsum subiecto. sicut cū dicitur Sortes est albus, nō est intentio loquentis vt asserat Sortem esse in rerum natura, sed vt attribuat ei albedinem mediante hoc verbo est. & ideo in talibus, est, prædicatur vt adiacens principali prædicato. Et nō dicitur esse tertiū, quia sit tertium prædicatum, sed quia est tertia dictio posita in enunciatione, quæ simul cum nomine prędicato facit vnum prędicatū. Vt sic enunciatio diuidatur in duas partes & non in tres. Secundo considerandū est quid est hoc quod dicit, q quādo est, eo modo quo dictum est, tertium adiacens prędicatur, dupliciter dr̄ oppositiones. Circa quod considerandū est, q in præmissis enunciationibus, in quibus nomen ponebatur solū ex parte subiecti, sm quodlibet subiectū erat vna oppositio, puta subiectū erat nomē finitum nō vniuersaliter sumptū erat sola vna oppositio, .s. est homo non est homo, Sed, qn̄ est tertium adiacens prædicatur, oportet esse duas oppositiones eodem subiecto existente sm differentiam noīs prædicati, quod pōt esse finitū vel finitum, sicut hęc est vna oppositio, homo est iustus, homo nō est iustus, alia vero oppositio est, homo est nō iustus, homo nō est nō iustus. Non. n. negatio fit nisi per oppositionē negatiuæ particulæ ad hoc verbū est, quod est nota prædicationis. Deinde cum dicit.

Lect. 4. Lect. 3. Lect. 3.

Notandum primum tertiū adiacens prædicari.

Ver. cum nomine prædicato. Notandum Secundum.

Negationem fieri.

ARGY. *Vbi ipsum est tertium dico componi nomen, aut verbum in affirmatione.*

ANTI. *Dico autem vt est iustus homo, est, tertium adiacere nomen vel verbum in affirmatione.*

Exponit quod dixerat, est tertium adiacens, & dicit q cū dicitur homo est iustus, hoc verbū est, adiacet. s. prædicato tanquā tertium nomē vel verbū in affirmatione. Potest. n. ipsum est dici nomen, prout quælibet dictio nomen dicitur, & sic est tertiū nomen. i. tertia dictio. Sed, quia sm communem vsum loquendi dictio significans tempus magis dicitur verbum quā nomen, propter hoc addit vel verbū, quasi dicat ad hoc q sit tertium, nō refert vtrū dicatur nomen vel verbū. Deinde cum dicit.

Ly est, dicitur nomen.

ARGY. *Quare quatuor ob idipsum erunt hæc, quorū duo quidem sic se habebunt ad affirmationem negationem similitudine rationis & ipsæ priuationes.*

ANTI. *Quare quatuor erunt istæ, quorū duæ quidem ad affirmationem & negationem sese habent secundum consequentiam, vt priuationes, duæ vero minime.*

Concludit numerum enunciationū. Et primo ponit conclusionē numeri. Secundo, ponit earū habitudinem, ibi {Quarū duæ quidem.} Tertio rationē numeri exemplificat, ibi {Dico autem qm̄ est.} Dico ergo primo, q quia duæ sunt oppositiones, quādo est tertium adiacens prædicatum, cum omnis oppositio sit inter duas enunciationes,

tiones, consequens est φ sint quatuor enunciationes, illæ in quibus est, tertiũ adiacens prædicatur, subiecto finito non vniuersaliter sumpto. Deinde cum dicit, {Quarum duæ quidem.} Ostendit habitudinem prędictarũ enunciationũ adinuicem, & dicit, φ quæ dictarũ enunciationum se habent ad affirmationẽ, & negationem ſm consequentiam, siue ſm correlationem, aut analogiam, vt in græco habetur, sicut priuationes, aliq vero duæ minime. Quod quia breuiter & obscure dictũ est, diuersimode à diuersis expositum est. Ad cuius euidentiã considerandũ

Tripliciter nomen prædicari. est, φ tripliciter nomen potest prædicari in hmôi enunciationibus. Quandoq; n. prædicatur nomen finitũ, ſm

Primus. φ assumuntur duæ enunciationes, vna affirmatiua, & altera negatiua. s. homo est iustus, & hõ non est iustus, quæ

Secundus. dñr simplices. Quandoq; vero prędicatur nomen infinitum ſm φ etiam assumuntur duæ aliæ. s. homo est nõ

Tertius. iustus, homo non est non iustus, quæ dñr infinitę. Quandoq; vero prædicatur nomen priuatiuum, ſm φ etiã sumuntur duæ aliæ, s. homo est iniustus, homo nõ est iniu-

Expositio. tex. stus, quæ dñr priuatiuæ. Quidam ergo sic exposuerunt, φ duæ enunciationes earum, quas præmiserat, s. illæ, quę sunt de infinito prædicato, se hñt ad affirmationẽ & negationem, quę sunt de prędicato finito ſm consequentiã vel analogiam, sicut priuationes, i. sicut illæ, quæ sunt de prædicato priuatiuo. Illæ. n. duæ, quæ sunt de prædicato infinito se habent ſm consequ. etiã ad illas, quæ sunt de finito prædicato ſm transpositionem quandam, s. affirmatio ad negationem, & negatio ad affirmationẽ. Nam homo est non iustus, quæ est affirmatio de infinito prædicato, respondet ſm consequentiam negatiuæ de prædicato finito, huic. s. homo nõ est iustus. Negatiua vero de infinito prędicato. s. homo non est non iustus, affirmatiuæ de finito prædicato, huic. s. homo est iustus. Propter

Theophra. quod Theophrastus vocabat eas, quæ sũt de infinito prędicato transpositas. Et similiter etiam affirmatiua de priuatiuo prædicato respondet ſm consequentiam negatiuæ de finito Prædicato, s. hæc homo est iniustus, ei quæ est, homo non est iustus. Negatiuæ vero priuatiuæ, s. homo non est iniustus, ei quæ est, homo est iustus. Disponatur ergo figura. Et in prima quidẽ linea ponantur illæ, quæ sunt de finito prædicato, s. homo est iustus, homo nõ est iustus. In secunda autem linea, negatiua de infinito prædicato sub affirmatiua de finito & affirmatiua sub negatiua, vt patet in subscripta figura.

Homo est iustus.	Homo non est iustus.
Homo non est non iustus.	Homo est non iustus.

Sic ergo duæ, s. quæ sunt de infinito prædicato se hñt ad affirmationem & negationem de finito prędicato, sicut priuationes, i. sicut illæ quæ sunt de priuatiuo prædicato. Sed duæ aliæ, quæ sunt. s. de infinito subiecto. s. non homo est iustus, non homo non est iustus, manifestũ est, φ non hñt similem consequentiam. Et hoc modo expo-

Hermeñsius suit Hermeñsius hoc quod dicitur, duæ vero minime, referens hoc ad illas quæ sunt de infinito subiecto. Sed hoc

Impugna. Herme. manifeste est contra literam. Nam, cum præmisisset quatuor enũciationes, duas. s. de finito, prædicato, & duas de infinito, subiungit quasi illas subdiuidens, quarũ duę quidem, &c. {Duæ vero minime.} Vbi datur intelligi quòd vtraq; duæ intelligantur in præmissis. Illæ autẽ quæ sunt de infinito subiecto non includuntur in præmissis, sed de his postea dicetur. Vnde manifestũ est φ de eis nunc nõ

Amonius. loquitur. Et ideo vt Amonius dicit, alij aliter exposuerunt, dicentes, φ prædictarum quatuor propositionum duæ, s. quę sunt de infinito prædicato, sic se habent ad affirmationem, & negationem id est ad ipsam speciem affirmationis & negationis, vt priuationes, id est priuatiuę affirmationes seu negationes. Hæc. n. affirmatio, homo est nõ iustus, nõ est simpliciter affirmatio, sed ſm quid, quasi ſm priuationem affirmatio, sicut homo mortuus non est homo simpliciter, sed ſm priuationem. Et idem dicendum est de affirmatiua, & de negatiua, quæ sunt de finito prædicato φ non se habent ad speciem affirmationis & negationis ſm priuationem, sed simpliciter. Hæc enim homo est iustus est simpliciter affirmatiua & hæc, homo non est iustus est simpliciter negatiua. Sed nec hic Impugna. Amon.

sensus conuenit verbis Arist. Dixit. n. infra {Hæc igitur In ista lec. quemadmodum in resolutorijs dictũ est, sic sunt disposita.} Vbi nihil inuenitur ad hunc sensum pertinens. Et Cap. 43.

ideo Amonius ex his, quę in fine primi Priorum dñr de Expositio. Amon. finito vel infinito vel priuatiuo prædicato, alium sensum accipit. Ad cuius euiden Notandum Enuncia. ad quæ.

tiam cõsiderandum est, φ sicut ipse dicit, enunciatio aliqua virtute se habet ad illud, de quo totũ id quod in enũciatione significat vere prædicari potest, sicut hęc enunciatio, homo est iustus, se habet ad omnia illa, de quorũ quolibet vere potest dici φ est homo iustus, & similiter hæc enunciatio, homo nõ est iustus se hẽt ad omnia illa, de quorum quolibet vere dici potest φ non est homo iustus. Secundum ergo hunc modum loquendi manifestũ Simplex neg. in plusquam affir. infini.

est φ simplex negatiua in plus est quam affirmatiua infinita, quæ ei correspondet. Nam, φ sit homo non iustus vere potest dici φ de quolibet homine qui nõ habet habitum iustitiæ, sed φ non sit homo iustus potest dici nõ solum de homine non habente habitum iustitiæ, sed etiã de eo qui penitus non est homo hæc enim est vera, lignũ non est homo iustus. Tamen hæc est falsa, lignum est homo non iustus, & ita negatiua simplex est in plusquã affirmatiua infinita, sicut etiam animal est in plus quã homo, quia de pluribus verificatur. Simili etiã ratione negatiua simplex est in plus quã affirmatiua priuatiua, quia In plusquã affir. priua.

de eo quod non est homo, nõ potest dici φ sit homo iniustus. Sed affirmatiua infinita est in plus quã affirmatiua priuatiua, potest enim dici de pueto, & de quocunq; Affir. in plus quàm affir. priua.

homine nõdum habente habitum virtutis aut vitij, quòd sit homo non iustus, non tamen de aliquo eorũ vere dici potest φ sit homo iniustus. Affirmatiua vero simplex in Affir. sim. in minus quã neg. infi.

minus est quam negatiua infinita, quia φ non sit homo non iustus potest dici nõ solum de homine iusto, sed etiã de eo quod penitus non est homo. Similiter etiam negatiua priuatiua in plus est quam negatiua infinita. Nam φ Neg. pri. in plus quàm nega. infini.

non sit homo iniustus potest dici non solum de homine habente habitum iustitiæ, sed de eo quod penitus non est homo, de quorum quolibet potest dici φ non sit homo non iustus, sed vlterius potest dici de omnibus hominibus, qui nec habent habitum iustitiæ, neque debent habitum iniustitiæ. His igitur visis facile est exponere præsentem literam hoc modo. Quarum. s. quatuor enun Expo. tex. Secundum Amon.

ciationum prædictarum duæ quidem scilicet infinitæ se habebunt ad affirmationem & negationẽ, id est ad duas simplices, quarum vna est affirmatiua, & altera negatiua secundum consequentiã, id est in modo consequendi ad eas, vt priuationes, id est sicut duæ priuatiuæ, quia scilicet sicut ad simplicem affirmatiuam sequitur negatiua infinita, & non conuertitur, eo quod negatiua infinita est in plus, ita etiã ad simplicem affirmatiuã sequitur negatiua priuatiua, quæ est in plus & non conuertitur. Sed

ſicut, ſimplex negatiua ſequitur ad infinitã affirmatiuã, quæ eſt in minus,& nõ conuertitur, ita etiã negatiua ſimplex ſequitur ad priuatiuã affirmatiuam, quæ eſt in minus,& nõ conuertitur, ex quo patet ꝙ eadẽ eſt habitudo in conſequendo infinitarum ad ſimplices, quæ eſt etiam priuatiuarum. Sequitur {Duæ aũt}.ſ. ſimplices, quæ relinquuntur remotis duabus,ſ. infinitis à quatuor præmiſſis {minime}.i. nõ ita ſe habent ad infinitas in cõſequendo, ſicut priuatiuę ſe habẽt ad eas, quia videlicet ex vna parte ſimplex affirmatiua eſt in minus quã negatiua infinita ſed negatiua priuatiua eſt in plus quam negatiua infinita, ex alia vero parte negatiua ſimplex eſt in plus quã affirmatiua infinita ſed affirmatiua priu. eſt in minus quã infinita, ſed affirmatiua. Sic ergo patet ꝙ ſimplices non ita ſe habent ad infinitas in cõſequendo, ſicut priuatiuæ,

Contra. Amun. ſed habent ad infinitas. Quamuis aũt ſ'm hoc litera Philoſophi ſubtiliter exponatur, tñ videtur eſſe aliquantulũ expoſitio extorta. Nam litera, Philoſophi videtur ſonare diuerſas habitudines nõ eſſe attendendas reſpectu diuerſorũ, ſicut in prædicta expoſitione primo accipitur ſimilitudo habitudinis ad ſimplices, & poſtea ſimilitudo habitudinis reſpectu infinitarũ. Et ideo ſimplicior & magis cõueniens literæ Ariſt. eſt expoſitio Porphirij quam

Porphy. Boethus. Boethus ponit, ſ'm quã expoſitionẽ attẽditur ſimilitudo & diſsimilitudo ſ'm conſequentiã affirmatiuarũ ad negatiuas. Vnde dicit. Quarũ.ſ. quatuor præmiſſarũ, duæ quidem,ſ. affirmatiuę, quarũ vna eſt ſimplex & alia infinita, ſe habebunt ſ'm cõſequentiã ad affirmationẽ & negationẽ, vt,ſ. ad vnã affirmatiuã ſequatur alterius negatiua. Nam ad affirmatiuã ſimplicem ſequitur negatiua infinita,& ad affirmatiuã infinitã, ſequit negatiua ſimplex. Duę vero.ſ. negatiuæ, minime.i. nõ ita ſe hñt ad affirmatiuas, vt.ſ. ex negatiuis ſequantur affirmatiuæ, ſicut ex affirmatiuis ſequebãtur negatiua, & quantũ ad vtrunq; ſimiliter ſe hñt priuatiuæ ſicut infinitæ. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Nam ipſum eſt, aut iuſto addetur, aut nõ iuſto, quare & negatio ſimiliter eiuſdẽ addetur, quatuor igitur erũt.*

ANTI. *Dico autem quoniam eſt, aut iuſto adiacebit, aut non iuſto, quare etiam negationes quatuor enim ſunt.*

Manifeſtat quoddã quod ſupra dixerat,ſ. ꝙ ſint quatuor prædictæ enunciationes. Loquimur enim nunc de enunciationibus, in quibus hoc verbum eſt ſolum prædicatur ſ'm ꝙ eſt adiacens alicui nomini finito vel infinito, puta ſ'm, quòd adiacet iuſto, vt cum dicitur homo eſt iuſtus, vel ſecundum ꝙ adiacet non iuſto, vt cum di-

Lect.6. citur, homo eſt non iuſtus. Et quia in neutra harum negatio apponitur ad verbum, conſequens eſt ꝙ vtraq; ſit affirmatiua, Omni autem affirmationi opponitur negatio, vt ſupra in primo oſtenſum eſt. relinquitur ergo, ꝙ prædictis duabus enunciationibus affirmatiuis reſpondent duæ aliæ negatiuæ. Et ſic conſequens eſt quòd ſint quatuor ſimplices enonciationes. Deinde cum dicit.

ARGY. *Intelligimus autẽ id quod dicitur ex hiſce quæ hic ſubſcribuntur homo iuſtus eſt, huius negatio eſt, homo non iuſtus eſt, homo non iuſtus eſt, huius negatio eſt, homo non iuſtus non eſt, hic enim ipſum eſt, & item non eſt iuſto, & non iuſto adiungitur. Hæc igitur ſic ordine poſita ſunt, vt in Reſolutiuis dictum eſt.*

ANTI. *Intelligimus vero quod dicitur ex his quæ ſubſcripta ſunt, eſt iuſtus homo, huius negatio eſt, nõ eſt iuſtus homo, eſt non iuſtus homo, huius negatio eſt, non iuſtus homo. eſt enim hoc loco, & non eſt, iuſto & non iuſto adiacet. Hæc igitur quemadmodum in Reſolutorijs dictum eſt, ſic ſunt diſpoſita.*

Homo eſt iuſtus	angulare contrapoſitæ	Homo non eſt iuſtus
angulare ſubinuicem poſitæ		angulares ſubinuicem poſitæ
Hõ non eſt non iuſtus	Angulares contrapoſitæ	Homo eſt nõ iuſtus

Manifeſtat quod ſupra dictum eſt per quandã figuralem deſcriptionem. Dicit.n. quòd id quod in ſupradictis dictum eſt. intelligi poteſt ex ſequenti ſubſcriptione. Sit enim quędã quadrata figura, in cuius vno angulo deſcribatur hæc enunciatio, homo eſt iuſtus & ex oppoſitio deſcribetur ei negatio quæ eſt homo non eſt iuſtus, ſub quibus ſcribantur duæ aliæ infinitæ.ſ. homo eſt non iuſtus, homo non eſt non iuſtus, in qua deſcriptione apparet, ꝙ hoc verbum eſt, affirmatiuum vel negatiuum adiacet iuſto,& nõ iuſto. Et ſ'm hoc diuerſificantur quatuor enunciationes. Vltimo autem concludit ꝙ prædictæ enunciationes diſponuntur ſecundũ ordinem cõſequentię prout dictum eſt in reſolutorijs, i. in. 1. Priorum, alia litera habet. Dico autem, quoniam eſt, aut homini, aut non homini adiacebit,& in figura, eſt hic loco homini & nõ homini adiacebit iuſto & non iuſto. Quod quidem nõ eſt intelligendum, vt homo, & non homo accipitur ex parte ſubiecti non, enim nũc agitur de enunciationibus quæ ſunt de infinito ſubiecto. Vnde oportet ꝙ homo & non homo accipiantur ex parte prædicati. Sed, quia Philoſophus explicat de enunciatione in quibus ex parte prædicati ponitur iuſtum & non iuſtum, viſum eſt Alex. quòd prædicta litera ſit corrupta. Quibuſdam alijs videtur ꝙ poſsit ſuſtineri, & quòd ſignanter Ariſtotel. nomina in exemplis variauerit, vt oſtenderet ꝙ non differt in quibuſdam nominibus ponantur exempla. Cap. vlti. Alexand.

THOMAE DE VIO CARDINALIS.

Tituli S. Sixti commentaria in reliquum Libri Secundi Peri Hermenias. Ad Lectorem.

Humano capiti ceruicem nitor equinam
Addere, da veniam, ſi noua monſtra iuuant.

LECTIO IIII.

Enunciationes, in quibus nomen finitum vniuerſaliter ſumptum ſubijcitur, præcedentibus de nomine infinito ſimiles vel diſſimiles eſſe ex earum multiplicitate, concludit, hinc naturam & numerũ propoſitionũ oſtendit, quæ de tertio ſunt adiacente, demum adiectiuarum enunciationum conditiones manifeſtat.

ARGY. *SImili modo ſeſe habebit oppoſitio, & ſi nominis vniuerſaliter ſit affirmatio, veluti omnis homo iuſtus eſt, huius negatio eſt, non omnis homo iuſtus eſt, omnis homo non iuſtus eſt, huius etiam negatio eſt, non omnis homo non iuſtus eſt.*

ANTI. *SIMILITER autem ſe habent, & ſi vniuerſalis nominis ſit affirmatio, vt omnis eſt homo iuſtus, negatio, non omnis eſt homo iuſtus, omnis eſt homo non iuſtus, non omnis eſt homo non iuſtus.*

Poſtquam

Postquam Philosophus distinxit enũciationes in quibus subijcitur nomen infinitum non vniuersaliter sumptum, hic intendit distinguere enunciationes in quibus subijcitur nomen finitum vniuersaliter sumptum. Et circa hoc tria facit. Primo ponit similitudinem illarũ enunciationum ad infinitas supra positas. Secundo ostendit dissimilitudinem earundem, ibi {Sed non similiter.} Tertio concludit numerum oppositionum inter dictas enunciationes, ibi {Hæ duæ igitur.} Dicit ergo primo, quòd similes sunt enunciationes, in quibus est nominis vniuersaliter sumpti affirmatio.

Notandum.

Quo ad primum notandum est, in enunciationibus indefinitis supra positis erant duę oppositiones & quatuor enunciationes, & affirmatiuæ inferebant negatiuas, & non inferebantur ab eis, vt patet tam in expositione Amonij, quam Porphyrij.

Amonius. Porphy.

Ita in enunciationibus in quibus subijcitur nomen finitum vniuersaliter sumptũ inueniuntur duæ oppositiones, & quatuor enunciationes, & affirmatiuæ inferunt negatiuas, & non è contra. Vnde similiter se habent enunciationes supradictæ, si nominis in subiecto sumpti fiat affirmatio vniuersaliter. Fient enim tunc quatuor enunciationes, duæ de prædicato finito, scilicet omnis homo est iustus, & eius negatio, quæ est, non omnis homo est iustus, & duæ de prædicato infinito, scilicet omnis homo est non iustus, & eius negatio quæ est non omnis homo est non iustus.

Cur de vniuersalib. loquens infert de part. Negatio vniuersalis affir. par. neg. Lectio. 10.

Et, quia quælibet affirmatio cum sua negatione vnam integrat oppositionem, duæ efficiuntur oppositiones, sicut & de indefinitis dictum est. Nec obstat quòd de enunciationibus vniuersalibus loquẽs particulares inseruit, quoniam sicut supra de indefinitis, & suis negationibus sermonem fecit, ita nunc de affirmationibus vniuersalibus sermonem faciens de earum negationibus est coactus loqui. Negatio siquidem vniuersalis affirmatiuæ non est vniuersalis negatiua, sed particularis negatiua, vt in primo libro habitum est. Quod autem similis sit consequentia in istis & supradictis indefinitis patet exemplariter & ne multa loquendo res clara prolixitate obtenebretur, formetur primo figura de indefinitis, quæ supra posita est in expositione Porphyrij, scilicet ex vna parte ponatur affirmatiua finita, & sub ea negatiua infinita, & sub ista nega. priua. Ex altera parte, primo negatiua finita & sub ea. affirmatiua infinita, & sub ea affirm. priua. Deinde sub illa figura formetur alia figura similis illi vniuersaliter, scilicet ex vna parte vniuersalis affirmatiua de prædicato finito, & sub ea particularis negatiua de prædicato infinito, & ad complementum similitudinis sub ista particularis negatiua de prędicato priuatiuo. Ex altera vero parte ponatur primo particularis negatiua de prædicato finito, & sub ea vniuersalis affirmatiua de prædicato finito. Et sub ista vniuersalis affirmatiua de prædicato priua. hoc modo.

Figura indefinitarum.

Homo est iustus.	Homo non est iustus
Homo non est non iustus.	Homo est non iustus
Homo non est iniustus	Homo est iniustus.

Figura vniuersalium.

Omnis homo est iustus	Non omnis homo est iustus
Non ois hõ est non iustus.	Omnis homo est non iustus
Non ois homo est iniustus	Omnis homo est iniustus.

Quibus ita dispositis, exerceatur consequentia semper in ista proxima figura, sicut supra in indefinitis exercita est, siue sequendo expositionem Amonij, vt infinitę se habeant ad finitas, sicut priuatiuæ se habent ad ipsas finitas, finitæ autem non se habeant ad infinitas medias; sicut priuatiuæ se habent ad ipsas infinitas, siue sectando expositionem Porphyrij, vt affirmatiuæ inferant negatiuas, & non econtra.

Amonius. Porphy. Vniuersales ad infin. quo modo.

Vtrisque enim expositioni supra subscriptæ deseruiunt figurę vt patet diligẽter indaganti. Similiter ergo se habent enunciationes istę vniuersales ad indefinitas in tribus, scilicet in numero propositionum, & numero oppositionum, & modo consequentiæ.

Deinde cum dicit.

ARGY.

Attamen non fit vt similiter hæc quæ per diametrum collocantur, simul sint veræ, sed fit nonnunquam.

ANTI.

Sed non similiter angulares contingit veras esse, contingit autem aliquando.

Peri. expositio. te. quæ appro. ab expositore. Enunc. angul.

Ponit dissimilitudinẽ inter istas vniuersales & supradictas indefinitas, in hoc ꝙ angulares non similiter contingit veras esse. Quæ verba primo exponenda sunt secundum eam, quam credimus esse ad mentem Aristot. expositionem, deinde secundum alios. Angulares enunciationes in vtraq; figura suprascripta vocat eas, quę sunt diametraliter oppositæ, scilicet affirmatiuam finitam ex vno angulo, & affirmatiuam infinitam siue priuatam ex alio angulo. Et similiter negatiuam finitam ex vno angulo, & negatiuam infinitam vel priuatiuam ex alio angulo. Enunciationes ergo in qualitate similes angulares vocatæ, eo quòd angulariter id est diametraliter distant, dissimilis veritatis sunt apud indefinitas & vniuersales.

Indefi.

Angulares, enim indefinitæ tam in diametro affirmationum quam in diametro negationũ possunt esse simul veræ, vt patet in suprascripta figura indefinitarum. Et hoc intellige in materia contingenti.

In figura vniuersalium per diametrum.

Angulares vero in figura vniuersalium non sic se habent, quoniam angulares secundum diametrum affirmationum impossibile est esse simul veras in quacunq; materia, angulares autem secundum diametrum negationum, quandoq; possunt, esse simul veræ, quando scilicet fiunt in materia contingenti, in materia enim necessaria & remota impossibile est esse ambas veras.

Boethus. Hermen. In quo conue.

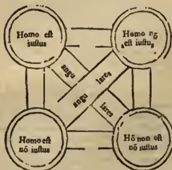
Hæc est Boet. quam veram credimus expositio. Herme. autem Boet. referente aliter exponit. Licet enim ponat similitudinem inter vniuersales & indefinitas quo ad numerum enunciationum & oppositionum, oppositiones tamẽ aliter accipi in vniuersalibus, & aliter in indefinitis.

In quo dif.

Oppositiones siquidem indefinitarũ numerat sicut & nos numerauimus, alterã, scilicet inter finitas affirmatiuam & nega. & alterã inter infinitas affir. & nega. quemadmodum nos fecimus. Vniuersalium vero nõ sic numerat oppositiones, sed alteram sumit inter vniuersalem affirmatiuam finitam, & particularem negatiuam finitam, scilicet omnis homo est iustus, non omnis homo est iustus, & alteram inter eandem vniuersalem affirmatiuam finitã & vniuersalem affirmatiuam infinitam, scilicet omnis homo est iustus, omnis homo est non iustus. Inter has enim est contrarietas, inter illas vero contradictio. Dissimilitudinem etiam vniuersaliũ ad infinitas aliter ponit. non enim nobiscum fundat dissimilitudinem inter angulares vniuersalium & indefinitarum supra differentiam, quæ est inter angulares vniuersalium affirmatiuas & nega. sed supra differentiam, quæ est inter ipsas vniuersalium angulares inter se ex vtraque parte. Format namq; talem figuram, in qua ex vna parte sub vniuersali affirmatiua finita, vniuersalis affirmatiua infinita est, & ex alia parte sua particulari negatiua finita,

particularis negatiua infinita ponitur, ficque angulares sint disparis qualitatis, & similiter indefinitarum figuram format hoc homo.

Quibus ita dispositis ait in hoc stare dissimilitudinē, quòd angulares indefinitarum mutuo se inuicem compellunt ad veritatis sequelam, ita q̃ vnius angularis veritas suæ angularis veritatem infert, vndecunque incipias. Vniuersalium vero angulares non se mutuo compellunt ad veritatē, sed ex altera parte necessitas deficit illationi. Si enim incipias ab aliquo vniuersalium & ad suam angularem procedas, veritas vniuersalis non ita potest esse simul cū veritate angularis, quòd compellat eam ad veritatem, quia si vniuersalis est vera, sua vniuersalis contraria erit falsa, nō enim possunt esse simul veræ, & si ista vniuersalis contraria est falsa, sua contradictoria particularis, quæ est angularis primæ vniuersalis assumptæ, erit necessario vera. Impossibile est enim cõtradictorias esse simul falsas. si autem incipias è conuerso ab aliqua particularium & ad suam angularem procedas, veritas particularis ita potest stare cum veritate suæ angularis, quòd tamen non necessario infert eius veritatem, quia licet sequatur particularis est vera, ergo sua vniuersalis contradictoria est falsa, non tamen sequitur vltra, ista vniuersalis contradictoria est falsa, ergo sua vniuersalis contraria, quæ est angularis particularis assumpti est vera, possunt, enim cõtrariæ esse simul falsę. Sed videtur expositio ista deficere ab Aristot. mente quo ad modum sumendi oppositiones. Non enim intendit hic loqui de oppositione

Contra. Herme. Primo.

quę est inter finitas & infinitas, sed de ea quę est inter finitas inter se, & infinitas inter se, si enim de vtroq; modo oppositionis exponere volumus, iam non duas, sed tres oppositiones inueniemus. primam inter finitas, secundam inter infinitas, tertiam quā ipse Hermenius dixit inter finitam & infinitam. Figura etiā quam formauit, conformis non est ei, quam Aristoteles in fine. Primi Priorum formauit, ad quam nos remisit, cum dixit. Hæc igitur quemadmodum in Resolutorijs dictum est, sic sunt disposita. In Aristotelis nanque figura, angulares sunt affirmatiuæ, affirmatiuis, & negatiuæ negatiuis. Deinde cum dicit.

Secundo. Cap. 32.

Hæ igitur duæ sunt opposita. ARGY.
Hæ igitur duæ opposita sunt. ANTI.

Concludit numerum propositionum. Et potest dupliciter exponi, Primo vt ly hæ, demonstret vniuersales & sic est sensus, quòd hæ vniuersales finita & infinita habent duas oppositiones, qua supra declarauimus. Secundo potest exponi vt ly hæ, demonstret enunciationes finitas & infinitas, quo ad prædicatum siue vniuersales, siue indefinitas, & tunc est sensus, quòd hæ enunciationes supradictæ habent duas propositiones, alteram inter affirmationem finitam, & eius negationem, alteram inter affirmationem infinitam & eius negationem. Placet autem mihi magis secūda expositio, quoniam breuitas, cui Aristo. studebat, replicationem non exigebat, sed potius quia enunciationes finitas & infinitas, quo ad prædicatum secundū diuersas quantitates enumerauerat, ad duas oppositiones omnes reducere terminādo earum tractatum voluit. Deinde cum dicit.

Aliæ vero duæ sunt rursus, cum non homo tanquam subiectum quoddam accipitur. Non homo iustus est, non homo iustus non est. Non homo non iustus est, non homo non iustus non est. ARGY.

Aliæ autem ad id quod est, non homo. quasi subiectum aliquod additum, vt, est iustus non homo, non est iustus non homo, est non iustus non homo, non est non iustus non homo. ANTI.

Intendit declarare diuersitatem enunciationū de tertio adiacente, in quibus subijcitur nomen infinitum. Et circa hoc tria facit. Primo proponit & distinguit eas, secundo ostendit quòd non dantur plures supradictis, ibi {Magis autem.} Tertio ostendit habitudinem istarum ad alias, ibi {Hæ autem extra.} Ad euidentiam primi ad uertendum est tres esse species enunciationum de in esse, in quibus explicite ponitur hoc verbum est. Quędam sunt, quæ subiecto siue finito siue infinito nihil habent additum vltra verbū, vt homo est, non homo est. Quędam vero sunt quæ subiecto finito habent præter verbum aliquid additum, siue finitum, siue infinitum, vt homo est iustus, homo est non iustus. Quædam autem sunt, quæ subiecto infinito præter verbum, habent aliquid additum siue finitum siue infinitum, vt non homo est iustus, non homo est non iustus. Et quia de primis iam determinatum est, ideo de vltimis tractare volens, ait {Aliæ autem sunt} quæ habent aliquid, scilicet prædicatum additum supra verbum est, ad id quod est non homo quasi ad subiectum, id est ad subiectum, infinitum. Dixit autem quasi, quia sicut nomen infinitum deficit à ratione nominis, ita deficit à ratione subiecti. Significatū siquidem nominis infiniti non proprie substernitur compositioni, cum prædicato quam importat, est, tertium adiacens. Enumerat quoque quatuor enunciationes

Tres species enunc. de in esse in quib. est ponitur expli. Prima. Secunda. Tertia.

Nota. infini. defi. à ratione subiecti, & not.

enunciationes & duas oppositiones in hoc ordine, sicut & in superioribus fecit. Distinguit etiam istas ex finitate vel infinitate prædicata. Vnde primo ponit oppositiones inter affirmatiuam & negatiuam habentes subiectũ infinitum, & prædicatum finitum, dicens {vt nõ homo est iustus, non homo non est iustus.} Secundo ponit oppositionem alteram inter affirmatiuã & negatiuam, habentes subiectum infinitum & prędicatum infinitum, dicens {vt non homo est non iustus, nõ homo non est non iustus.} Deinde cum dicit.

ARGY. *Atque plures his oppositiones non erunt.*

ANTI. *Magis autem plures his non sunt oppositiones.*

Ostendit quòd non dantur plures oppositiones enunciationum supradictis. Vbi notandum est quòd enunciationes de inesse in quibus explicite ponitur hoc verbum, siue secundum, siue tertium adiacens, de quibus loquimur, non possunt esse plures quam duodecim suprapositæ, & consequenter oppositiones earum secundum affirmationem & negationem non sunt nisi sex. Cum enim in tres ordines diuisæ sint enunciationes, scilicet in illas de secundo adiacente, in illas de tertio subiecti finiti, & in illas de tertio subiecti infiniti, & in quodlibet ordine sint quatuor enunciationes, fiunt omnes enunciationes duodecim, & oppositiones sex. Et quoniam subiectum earum in quolibet ordine potest quadrupliciter quantificari, scilicet vniuersalitate, particularitate, & singularitate, & indefinitione, ideo istę duodecim multiplicantur in quadragintaocto. Quater enim duodecim quadragintaocto faciunt. Nec possibile est plures his imaginari. Et licet Aristot. non nisi viginti harum expresserit, octo in primo ordine, octo in secundo, & quatuor in tertio attamen per eas, reliquas voluit intelligi. Sunt autem sic enumerandæ & ordinandæ, secundum singulas ordines, vt affirmationi negatio prima ex opposito situetur, vt oppositionis intentum clarius videatur. Et sic contra vniuersalem affirmatiuam non est ordinanda vniuersalis negatiua, sed particularis negatiua, quæ est illius negatio, & è conuerso cõtra particularem affirmatiuam, non est ordinanda particularis negatiua, sed vniuersalis negatiua quæ est eius negatio. Ad clarius autem intuendum numerum, coordinandæ sunt, omnes quæ sunt similis quantitatis simul in recta linea, distinctis tamen ordinibus tribus supradictis. Quod vt clarius elucescat in hac subscripta videatur figura.

Notandum Enun. in quibus hoc verb. est, varia.

	Sortes est.	Sortes non est.	Non sortes est.	Non sortes non est.
Primus	quidam homo est.	quidam homo non est.	quidam non homo est.	quidam non homo non est.
ordo.	homo est.	homo non est.	non homo est.	non homo non est.
	omnis homo est.	omnis homo non est.	omnis non homo est.	omnis non homo non est.
	Sortes est iustus.	Sortes non est iustus.	Sortes est non iustus.	Sortes non est non iustus.
Scd'us	quidã hõ est iustus.	quidam homo nõ est iustus.	quidam hõ est non iustus.	quidã hõ non est non iustus.
ordo.	homo est iustus.	homo non est iustus.	homo est non iustus.	homo non est nun iustus.
	omnis hõ est iustus.	omnis homo non est iustus.	omnis homo est nõ iustus.	omnis hõ non est nõ iustus.
	Nõ sortes est iustus.	Non sortes non est iustus.	Non sortes est non iustus.	Non sortes nõ est nõ iustus.
Terti'	quidã nõ hõ ẽ iust'.	quidã nõ hõ non est iustus.	quidã non hõ est nõ iustus.	quidam nõ hõ nõ est iustus.
ordo.	nõ homo est iustus.	non homo non est iustus.	non homo est non iustus.	non homo nõ est nõ iustus.
	oĩs nõ hõ est iustus.	omnis nõ hõ non est iustus.	omnis nõ hõ est nõ iustus.	oĩs non hõ nõ est nõ iustus.

Quòd autem plures his non sint, ex eo patet, quod non contingit pluribus modis variari subiectum, & prędicatum penes finitum & infinitum, nec pluribus modis variantur finitum & infinitũ subiectum. Nulla enim enunciatio de. 2. adiacẽte potest variari penes prædicatum finitum vel infinitum, sed tantum penes subiectum quod sufficienter factum apparet. Enunciationes autem de. 3. adiacẽte quadrupliciter variari possunt, quia aut sunt subiecti & prædicati finiti, aut vtriusq; infiniti, aut subiecti finiti & prædicati infiniti, aut subiecti infiniti & prædicati finiti. Quarum nullã præmissam esse superior docet figura. Deinde cum dicit.

De. 3 adia. variato.

ARGY. *Hæ vero seorsum ab illis, ipsæ per seipsas erunt, cum hoc non homo tanquam nomina vtantur, vt patet.*

ANTI. *Hæ autem extra illas, ipsæ secundum se erunt, vt nomine vtentes eo, quod est non homo.*

Ostendit habitudinem harum scilicet quas in. 3. ordine numerauimus ad illas quæ in. 2. sitæ sunt ordine, & dicit quòd istæ sunt extra illas, quia non sequuntur ad illas, nec è conuerso. Et rationem assignans subdit vt nomine vtentes eo quòd est nõ homo. i. ideo istæ sunt extra illas, quia iste vtuntur nomine infinito loco nominis, dũ omnes habent subiectum infinitum. Notanter autem dixit enunciationes subiecti infiniti vti vt nomine, infinito nomine, quia cum subijci in enunciatione proprium sit nominis, prędicari autem commune nomini & verbo, omne subiectum enunciationis vt nomine subijcitur.

Subijci vel prædic. cui proprium.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Quibus autem non accommodatur est ipsum, vt cum hæc ponuntur, valet, ambulat, & istiusmodi cætera, in ijsdem facit hoc pacto positum, ac si est ipsum adiungeretur. Vt valet omnis homo, non valet omnis homo. Valet omnis non homo, non valet omnis non homo.*

ANTI. *In his vero, in quibus est, non conuenit, vt in eo quod est currere, vel ambulare idem facit sic positum, ac si est, adderetur. vt currit omnis homo, nõ currit omnis homo, currit omnis non homo, non currit omnis non homo.*

Determinat de enunciationibus in quibus ponuntur verba adiectiua. Et circa hoc tria facit. Primo distinguit eas. Secundo respondet cuidã tacitæ quęstioni, ibi {Non enim dicendum est.} Tertio concludit earum conditiones, ibi {Ergo & cætera eadem.} Ad euidentiam primi resumendum est, quod inter enunciationes, in quibus ponitur est s'm adiacens & eas, in quibus ponitur est, tertium adiacens talis est differentia quod in illis, quæ sunt de secundo adiacente, simpliciter fiunt oppositiones, scilicet ex parte subiecti tãtum variari per finitum, & infinitum, in his vero, quæ habẽt est tertium adiacens dupliciter fiunt oppositiones

Differẽtia in quibus est se cundũ adiũ. & est tertia adiac.

oppositiones, s. & ex parte prędicati, & ex parte subiecti, quia vtrunq; variari potest per finitum & infinitum. Vnde vnum ordinem tantum enunciationum de secundo adiacente fecimus, habentem quatuor enunciationes diuersi-

diuersimode quantificatas, & duas oppositiones Enûciationes aût de tertio adiacente oportuit partiri in duos ordines, quia sunt in eis quatuor oppositiones, & octo enunciationes, vt supra dictum est. Côsiderandum quoq; est, ꝙ enunciationes, in quibus ponunt verba adiectiua quo ad significatum æquiualent enunciationibus de. 3. adiacente, resoluto verbo adiectiuo in proprium participiû & est quod semper fieri licet, quia in omni verbo adiectiuo clauditur verbû substantiuû. Vnde idem significat ista, omnis homo currit, quod illa, omnis homo est currens. Propter quod Boethus vocat enunciationes cû verbo adiectio de secundo adiacente ſm vocem, de. 3. autē ſm potestatem, quia potest resolui in tertium adiacens cui equiualet, Quo ad numerum autem enunciationû, & oppositionum, enunciationes verbi adiectiui formaliter sumptæ nô æquiualent illis de. 3. adiacente, sed æquiualent enunciationibus, in quibus ponitur est ſm adiacens, non possunt. n. fieri oppositiones dupliciter in enunciationibus adiectiuis, s. ex parte subiecti, & prædicati, sicut fiebant in substantiuis de tertio adiacente, quia verbum, quod prædicatur in adiectiuis infinitari nô potest. Sed oppositiones adiectiuarû fiunt simpliciter, s. ex parte subiecti tantum variati per infinitû & finitum diuersimode quantificati, sicut fieri diximus supra in enunciationibus substantiuis de secundo adiacente eadem ducti ratione, quia præter verbum nulla est affirmatio vel negatio, sicut preter nomen esse potest. Quia autem in præsenti tractatum non de Significationibus, sed de Numero enunciationum, & oppositionum sermo intenditur, ideo Arist. determinat diuersificandas esse enunciationes adiectiuas secundum modû, quo distinctæ sunt enunciationes, in quibus ponitur est secundû adiacens, & ait, quòd in his enunciationibus, in quibus nô contingit poni hoc verbum est, formaliter, sed aliquod aliud, vt currit, vel ambulat. id est in enûciationibus adiectiuis, idem faciunt quo ad numerum oppositionum & enunciationum sic posita, s. nomen, verbum, ac si est secundû adiacens subiecto nomini adderetur. Habent. n. & istæ adiectiuæ, sicut illæ, in quibus ponitur, est duas oppositiones tantum, alteram inter finitas, vt omnis homo currit, omnis homo non currit, alteram inter infinitas quo ad subiectum, vt omnis non homo currit, omnis non homo nô currit. Deinde cum dicit.

ARGY. *Non enim dicendum est non omnis homo, sed negatio nis nota, ipsum videlicet non, addenda est huic termino homo. Omnis enim non significat ipsum vniuersale, sed vniuersalis prædicationis est nota.*

ANTI. *Non enim dicendum est, non omnis homo, sed non, negationem ad id quod est homo addendû est. Omnis enim non vniuersale significat, sed quoniam vniuersaliter.*

Respondet tacitæ quæstioni. Et circa hoc facit duo. Primo ponit solutionê quæstionis, Deinde probat eam, ibi {Manifestnm est autem.} Est ergo quæstio talis, cur negatio infinitans nunquâ addita sit supra signo vniuersalis, aut particulari, vtputa cû vellemus infinitare istam, omnis homo currit, cur non sic infinitata est, non omnis homo currit, sed sic, omnis nô homo currit. Huic nanq; quæstioni respondet dicens, ꝙ quia nomen infinitabile debet significare aliquid vniuersale, vel singulare, omnis autem & similia signa non significant aliquid vniuersale aut singulare, sed quoniam vniuersaliter, aut particulariter, ideo non est dicendum, non omnis homo, si infinitate volumus, licet debeat dici, si negare quantitatê enunciationis quærimus, sed negatio infinitans ad ly homo,

Enun. in quibus verbo. adiec. æqui. de. 3. adiac. quo ad sig.

Quo ad numerum.

Verb. infinitari.

Questio.

Cur. negatio infi. &c.

Responsio.

quod significat aliquid vniuersale, addenda est, & dicendum, omnis non homo. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quod quidem ex bisce patet, homo valet, homo non valet, non homo valet, non homo nô valet. Hæc enim ab illis ex eo differunt, quia nô dicuntur vniuersaliter. Quare omnis, vel nullus, nil aliud significare videtur, quam affirmationem, aut negationem vniuersaliter dici.*

ANTI. *Manifestum est autem ex eo quod est, currit homo, nô currit homo, currit non homo, non currit nô homo, hæc. n. ab illis differunt, eo quòd vniuersaliter non sunt. Quare omnis vel nullus, nihil côsignificant aliud, nisi quòd vniuersaliter de nomine, vel affirmationē, vel negationem.*

Probat hoc quòd dictum est, scilicet quòd omnis & similia non significant aliquod vniuersale, sed quoniam vniuersaliter, tali ratione. Illud, in quo differunt enunciationes prçcise differentes per habere, & nô habere ly omnis, est non vniuersale aliquod, sed quoniâ vniuersaliter, sed illud in quo differunt enunciationes præcise differentes per habere & non habere ly omnis, est significatum per ly omnis, ergo significatum per ly omnis est non aliquid vniuersale, sed qm̃ vniuersaliter. Minor huius ratiōni tacita in textu, ex se clara est. Id enim in quo cæteris paribus habentia à non habentibus aliquem terminû differunt, significatum est illius termini. Maior vero in littera exemplariter declaratur sic, illæ enunciationes, homo currit, & omnis homo currit, præcise differunt ex hoc, ꝙ in vna est ly omnis, & in altera non, tamen non ita differunt ex hoc, quòd vna sit vniuersalis, alia non vniuersalis. Vtraque enim habet subiectum vniuersale, scilicet ly homo, sed differût, quia in ea vbi ponitur ly omnis, nunciatur de subiecto vniuersaliter, in altero autem non vniuersaliter. Cum. n. dico, homo currit, cursum attribuo homini vniuersali, siue cômuni, sed non pro tota humana vniuersitate, cû autem dico, omnis homo currit, cursum inesse homini pro omnibus inferioribus significo. Simili modo declarari potest, de tribus alijs, quæ in textu adducuntur. s. homo non currit, respectu suæ vniuersaliter, omnis homo non currit, & sic de alijs. Relinquitur ergo, quod omnis & nullus & similia signa nullû vniuersale significant, sed tantummodo significant, qm̃ vniuersaliter de hoīe affirmant vel negant. Notato hic duo, primum est: ꝙ non dixit omnis & nullus significat vniuersaliter, sed qm̃ vniuersaliter. Secundum est, quod addit de homine affirmant vel negant. Primi ratio est, quia signum distributiuum non significat modum ipsum vniuersalitatis, aut particularitatis, absolute, sed applicatum termino distributo, cum enim dico omnis homo, ly omnis, denotat vniuersitatem applicari illi termino homo, ita quòd Aristo. dicens, quòd omnis significat, qm̃ vniuersaliter, per ly qm̃, insinuauit applicationem vniuersalitatis importatam in ly omnis, in actu exercito, sicut & in. 1. Posteriorû in diffinitione scire applicationem causæ notauit per illud verbum, qm̃, dicens {Scire est rem per causam cognoscere, & qm̃ illius est causa.} Ratio autem secundi insinuat differentiam inter terminos cathegorematicos & syncathegorematicos, illi si quidem ponunt significata supra terminos absolute, isti aût ponuntur significata supra terminos in ordine ad prædicata. Cum enim dicitur, homo albus, ly albus denominat hominem in seipso absq; respectu ad aliquod sibi addendû, cum vero dicitur, omnis homo, ly omnis, & si hominem distribuat, nô tamen distributio intellectur firmat, nisi in ordine ad aliquod prædicatum intelligatur. Cuius signum est, quia, cum dicimus, omnis homo currit, non intendimus

Negotio. in si. cui addenda.

Rationem deducit.

Notandum] Dubium.

Signum distributi.

Lectio. 4. & cōmen. 59. Ratio. 2. dubij. Differentia inter cathegore. & syncatheg.

Iterata expo. vltima.

intendimus distribuere hominem pro tota vniuersitate absolute, sed in ordine ad cursum, cum autem dicimus, albus homo currit, determinauimus hominem seipso esse album & non in ordine ad cursum. Quia ergo omnis & nullus, sicut & alia syncathegoremata, nil aliud in enunciatione faciunt, nisi quia determinans subiectum in ordine prædicatum, & hoc sine affirmatione & negatione fieri nequit, ideo dixit, ꝙ nil aliud significant, nisi quoniã vniuersaliter de nomine, id est de subiecto affirmant vel negant, id est affirmationem vel negationem fieri determinant, ac per hoc à cathegorematicis ea separauit. Potest etiam referri hoc quod dixit affirmant vel negant ad ipsa signa .s. omnis & nullus, quorum alterum positiue distribuit, alterum remouendo. Deinde cum dicit.

Ly affirmãt vel nega. referri ad signa.

ARGY. *Cætera igitur eadem sunt addenda.*

ANTI. *Ergo & cætera eadem oportat opponi.*

Concludit adiectiuarum enunciationum conditiones. Dixerat enim, ꝙ adiectiuæ enunciationes idem faciunt quo ad oppositionum numerum, quod substantię de. 2. adiacente, & hoc declarauerat, oppositionũ numero exẽplariter subiuncto. Et quia ad hanc conuenientiam sequitur conuenientia quo ad finitationem prædicatorum, & quo ad diuersam subiectorum quantitatem, & earũ multiplicationem ex ductu quaternarij in se ipsum, & si qua sunt huiusmodi enumerata, ideo concludit, ergo & cætera, quæ in illis seruanda erant, eadem, id est similis istis apponenda sunt.

LECTIO IIII.

Nonnullæ, circa ea quæ dicta sunt, dubitationes mouentur ac soluuntur.

ARGY. *Cum autem huic affirmationi, omne animal iustum est ea negatio sit contraria, quæ significant nullum animale esse iustum, patet has quidem nunquàm esse simul veras, oppositas autem his veras simul nõnunquam esse, vt non omne animal est iustum aliquod animal iustum.*

ANTI. *Quoniam vero contraria est negatio ei, quæ est omne est animal iustum, illa, quæ significant, quoniam nullum est animal iustum, hę quidem manifestum est quoniam nunquam erunt, neque veræ in eodem ipso. His vero oppositæ erunt aliquando, vt non omne animal iustum est, aliquod animal iustum est.*

Postquam determinatum est de diuersitate enunciationum, hic intendit remouere quędam dubia circa prędicta. Et circa hoc facit sex secundum numerum dubiorum, quę suis patebunt locis. Quia ergo supra dixerat, ꝙ in vniuersalibus non similiter contingit angulares esse simul veras, quia affirmatiuæ angulares non possunt esse simul veræ, negatiuæ autem sic, poterat quispiam dubitare, quæ est causa huius diuersitas? Ideo nunc illius dicti causam intendit assignare talem, quia .s. angulares affirmatiuæ sunt contrarię inter se, cõtrarias autem in nulla materia contingit esse simul veras. Angulares autem negatiuæ sunt subcontrariæ illis oppositę, subcontrarias autem contingit esse simul veras. Et circa hæc duo facit. Primo declarat conditiones contrarium & subcontrariarum. Secundo ꝙ angulares affirmatiuæ sint contrariæ, & ꝙ angulares negatiuæ sint subcontrariæ, ibi {Sequitur vero.} Dicit ergo resumendo, quoniam in idest dictum est, ꝙ enunciatio negatiua contraria illi affirmatiuæ vniuersali scilicet omne animal est iustum, est ista, nullum animal est iustum, manifestum est, ꝙ istæ non possunt simul, id est in eodem tempore, neque in eodem ipsa, id est de eodem subiecto est veræ. His vero oppositæ id est subcontrariæ inter se possunt esse simul veræ aliquando scilicet in materia contingenti, vt quoddam animal est iustum, non omne animal est iustum. Deinde cum dicit.

Lect. 3.

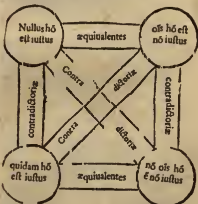
Introductio primi dubij.

Lect. 11.

At hæc nullus est homo iustus, sequitur hãc, omnis homo non iustus est. Hæc etiam, non omnis homo non iustus est, quæ quidem est illi opposita, sequitur illam, est aliquis homo iustus, necesse est enim aliquem esse. ARGY.

Sequuntur vero hæ, eam quidem, quæ est, nullus est homo iustus, illa, quæ est, omnis est homo non iustus. Illã vero, quę est, aliquis homo iustus est, opposita, non omnis est homo non iustus, necesse est enim aliquem esse. ANTI.

Declarat, ꝙ angulares affirmatiuæ supposita sint contrariæ, negatiuæ vero subcontrariæ. Et primum quidem ex eo, ꝙ vniuersalis affirmatiua infinita, & vniuersalis negatiua simplex æquipollent, & consequenter vtraq; earũ est contraria vniuersali affirmatiuæ simplici, quę est altera angularis. Vnde dicit, ꝙ hanc vlem negatiuã finitã nullus hõ est iustus, sequitur æquipollẽter illa vlis affirmatiua infinita, oĩs hõ est non iustus. Secundum vero declarat ex eo ꝙ particularis affirmatiua finita, & particularis negatiua infinita ęquipollẽt. Et cõsequẽter vtraq; earũ est subcontraria particulari negatiuę simplici, quę altera angularis, vt in figura suprapposita inspicere potes. Vnde subdit, ꝙ illam particularem affirmatiuam finitã, aliquis homo est iustus, opposita sequitur æquipollenter (opposita intelligere nõ iustus particularis, sed illius vniuersalis affirmatiuæ infinite) non omnis homo est non iustus. Hæc enim est contradictoria eius. Vt autẽ clare videatur quomodo supradictæ enunciationes sint æquipollentes, formetur figura quadrata, in cuius vno angulo ponatur vniuersalis negatiua finita, & sub eo contradictoria particularis affirmatiua finita, ex alia vero parte locetur vniuersalis affirmatiua infinita, & sub ea contradictoria particularis negatiua infinita, noteturq; contradictio inter angulares & collaterales inter se, hoc modo.

His siquidem sic dispositis, patet primo ipsarum vniuersalium mutua cõsequentia in veritate & falsitate, quia si altera earum est vera, sua angularis contradictoria est falsa, & si ista est falsa, sua collateralis contradictoria, quę est altera

est altera vniuersalis erit vera, & similiter procedit quo ad falsitatem particularium. Deinde eodem modo manifestatur mutua sequela, si enim altera earum est vera, sua angularis contradictoria est falsa, ista autem existente falsa sua contradictoria collateralis, quæ est altera particula ris, erit vera. Similiquoq; modo procedendum est quo ad falsitatem. Sed est hic vnum dubium. In primo enim Priorum in fine Arist. ex proposito determinat non esse idem iudicium de uniuersali negatiua, & vniuersali affirmatiua infinita. Et superius in hoc secundo, super illo versu {quarum duæ se habent s̃m consequentiam, duæ vero minime} Amonius, Porphyrius, Boethius, & sanctus Thomas dixerunt, q̃ negatiua simplex sequitur affirmatiuam infinitam, sed non econuerso. Ad hoc dicendum est s̃m Albertum, q̃ negatiuam finitam, sequitur affirmatiua infinita subiecto cõstãte, negatiua vero simplex sequitur affirmatiuam absolute. Vnde vtrūq; dictum verificatur, & q̃ inter eas est mutua consequentia cum subiecti constantia, & q̃ inter eas non est mutua consequentia absolute. Potest dici s̃m q̃ supra locuti sumus de infinita enũciatione quo ad suum totale significatum ad formam prædicati reductum, & secundum hoc quia negatiua finita est superior affirmatiua infinita, ideo non erat mutua consequentia. hæc autem loquitur de ipsa infinita formaliter sumpta. Vnde sanctus Tho. tunc adducendo Amonij expositionem dixit secundum, hunc modum loquendi, negatiua simplex, in plus est q̃ àm affirmatiua infinita. Textus vero primi Priorum vltra prædicta loquitur de finita & infinita in ordine ad syllogismum. Manifestum est autem quòd vniuersalis affirmatiua siue finita siue infinita non concluditur nisi in primo primæ. Vniuersalis autem negatiua quæcunq; concluditur & in secundo primæ, & primo, & secundo secundæ. Deinde cum dicit.

Dubium. Cap. 43. Lect. 2. — Responsio. Alberti. — Affir. infin. sequi. nega. fini. — Alia ratio. — Ad 1. lib. Priorum.

ARGY. *Patet etiam in singularibus quidem, si uerum est interroggatum negare, affirmare etiam uerum esse. Veluti est ne Soc. sapiens? Non. Socra. ergo non sapiens est. In uniuersalibus autem non est uera, quæ similiter dicitur, sed est negatio uera. Veluti est ne omnis homo sapiens? non. Ergo omnis homo non sapiens est, hoc enim est falsum. Sed illud est uerum ergo non omnis homo sapiens est. Atque hac quidem est ea, quæ opponitur, illa uero est ea, quæ est contraria.*

ANTI. *Manifestum est quoniam etiam in singularibus, si est uerum interrogatum negare, quòd & affirmare uerum est. Vt, putasne Socr. sapiens est? Non. Socra. igitur non sapiens est. In uniuersalibus uero non est uera, quæ similiter dicunt. Vera est autem negatio. Vt, putasne omnis homo sapiens est? Non. Omnis igitur homo non sapiens est. Hoc enim est falsum. Sed non igitur omnis homo sapiens est, uera est. Hæc enim opposita est illa uero contraria.*

Mouet. a. dubiū de vario situ negationis, an. s. quo ad veritatem & falsitatem differat præponere & postponere negationem. Oritur autem hæc dubitatio, quia dictum est nunc, q̃ non refert quo ad veritatem si dicatur, omnis homo est non iustus, aut si dicatur, omnis homo non est iustus, & tamen in altera postponitur negatio, in altera præponitur, licet nullum referat quo ad affirmationem & negationem. Hanc inquam dubitationem soluere intendens cum distinctione respondet, q̃ in singularibus enunciationibus eiusdem veritatis sunt singularis negatio & infinita affirmatio eiusdem, in vniuersalibus autem non est sic. Si enim est vera negatio istius vniuersalis, non oportet q̃ sit vera infinita affirmatio vlis. Negatio. n. vlis est particularis cõtradictoria, qua existente vera, nõ est necesse sua subalternam, quæ est cõtraria suæ contradictoriæ esse veram. Possunt. n. duæ contrariæ esse simul falsæ. Vnde dicit, q̃ in singularibus enũciationibus manifestum est, q̃, si est verum negare interrogatum, i. si est vera negatio enunciationis singularis, de qua facta est interrogatio, verum & est affirmare, i. vera erit affirmatio infinita eiusdẽ singularis. Verbi gratia, Putasne Socr. est sapiens? Si vera est ista responsio, nõ. Socra. igitur nõ sapiens est. i. vera erit ista affirmatio infinita, Socra. est nõ sapiens. In vniuersalibus vero non est vera, quæ similiter dicit. i. ex veritate negationis vniuersalis affirmatiuæ interrogatæ. nõ sequit̃ vera vniuersalis affirmatiua infinita, quæ similis est quo ad quantitatem & qualitatem enunciationi quæsitæ. Vera autem est eius negatio. i. sed ex veritate responsionis negatiuæ sequitur verã esse eius. s. vlis quæsitæ negationem. i. particularem negatiuam. Verbi gratia Putasne, omnis hõ est sapiens? Si vera est ista respõsio, nõ, affirmatiua similis interrogatæ quam quis ex hac responsione inferre intentaret est illa, igitur omnis homo est non sapiens. Hæc autem non sequitur ex illa negatione. Falsum est. n. q̃ sequatur ex illa respõsione. Sed inferendum est, igitur non omnis hõ sapiens est. Et ratio vtriusq; est, quia hæc particularis vltimo illata est opposita. i. contradictoria illi vli interrogatæ quam respondens falsificauit, & ideo oportet q̃ sit vera. Cõtradictoriarū. n. si vna est falsa, reliqua est vera. Illa vero. s. vlis affirmatiua infinita primo, illata, est contraria illi eidem vli interrogatæ. Non est aũt opus q̃, si vlium altera sit falsa, q̃ reliqua sit vera. In promptu est autem causa huius diuersitatis inter singulares & vles. In singularibus. n. varius negationis situs non variat quantitatem enunciationis in vniuersalibus autẽ variat, vt patet, ideo fit vt non sit eadem veritas negantium vniuersalem in quarum altera præponitur, in altera autem postponitur negatio, vt de se patet. Deinde cum dicit.

Vnde oria. dubium. 2. — Solutio. — Cã diuersi. sin. & vniuersalium.

ARGY. *Voces autem ea, quæ infinita sunt nomina verbaque, suntq; oppositæ vocibus hisce, quæ sunt nomina, atque verba, vt non homo, non iustus, & huiusmodi voces sine nomine verboq;, videbuntur esse negationes. At non sunt, semper enim necesse est negationem esse veram, vel falsam. At hisce, qui dixit, non homo, nõ magis, quam is, qui protulit homo, sed minus potuit verum vel falsum aliquid dixit nisi quippiam ipsi addiderit.*

ANTI. *Illæ vero quæ sunt contra iacentes secundum infinita nomina, vel verba, vt in eo quod est, non homo, vel non iustus, quasi negationes sine nomine & verbo esse videbuntur, sed non sunt. Semper enim vel veram esse, vel falsam necesse est negationem. Quod vero dixit non homo, non plus dicēte, homo, sed etiam minus verus, vel falsus fuit, si non aliquid addatur.*

Soluit tertiam dubitationẽ, an infinita nomina vel verba sint negationes. Insurgit autem hoc dubium, quia dictum est, q̃ æquipollent negatiua & infinita. Et rursus dictum est nunc, q̃ nõ refert in singularibus proponere & postponere negationẽ. si. n. infinitum nomen est negatio, tunc enunciatio habens subiectum infinitum vel prædicatum, erit negatiua & non affirmatiua. Hanc dubitationem soluit per interpretationẽ, probando, quòd nec nomina, nec verba infinita sint negationes, licet videantur, Vnde duo circa hoc facit. Primo proponit solutionem dicens. {Illæ vero. i. dictiones contraiacentes.} Verbi gratia, non homo & homo non iustus & iustus. Vel sic {Illæ vero

Dubium. 3

vero.s.dictiones s͡m infinita,id est s͡m infinitorum natu ram iacentes contra nomina & verba} vtpote quæ remo uentes quidē nomina & verba significant, vt non homo & non iustus & non currit,quę opponūtur contra ly hō, ly iustus & ly currit, illæ in quam dictiones infinitæ videbuntur prima facie esse quasi negationes sine nomine & verbo, ex eo q̄ comparatæ nominibus & verbis contra quæ iacente,ea remouent,sed non sunt secundum veritatem.Dixit sine nomine & verbo, quia nomen infinitum,nominis natura caret, & verbum infinitum, verbi naturam non possidet.Dixit quasi,quia nec nomen infinitum à nominis ratione, nec verbum infinitum à verbi proprietate omnino se mota sunt. Vnde, si negationes apparent, videbuntur negationes sine nomine & verbo nō omnino,sed quasi. Deinde probat dictiones infinitas nō esse negationes tali ratione. Semper est necesse negationem esse veram vel falsam, quia negatio est enunciatio alicuius ab aliquo, nomen autem infinitum non dicit verum vel falsum,igitur dictio infinita non est negatio. Minorem declarat,quia qui dixit,nō homo, nihil magis de homine dixit quàm qui dixit,homo, & quo ad significatum quidem clarissimum est. non homo nanque nihil addit supra hominem,immo remouet hominem. Quo ad veritatis vero vel falsitatis cōceptum,nihil magis profuit qui dixit,nō homo,quam qui dixit,homo,si aliquid aliud nō addatur immo minus verus,vel falsus fuit.i. magis remotus à veritate, & falsitate, qui dixit, non homo quam qui dixit homo,quia tam veritas, quam falsitas in compositione consistit,compositioni autem vicinior est dictio finita quæ aliquid ponit,quam dictio infinita,quę nec ponit,nec componit, id est nec positionem, nec cōpositionem importat. Deinde cum dicit.

Not. infini. & ver. infi. quō sint nomina.

ARGY. *Hæc autem est, omnis nō homo iustus, nihil idem quod nulla illarum significat, nec item ea, quæ est ipsi opposita, non est, inquam, omnis non homo iustus.*

ANTI. *Significat autem, est omnis non homo iustus nulli illarum idem, nec huic opposita ea, quæ est, non est omnis non homo iustus.*

Quarta dubitatio.

Respondet.4.dubitationi, quomodo scilicet intelligatur illud verbum supradictum de enunciationibus habētibus subiectum infinitum, { Hæ autem extra illas, ipsæ secundum se erunt.} & ait q̄ intelligitur quantum ad significati consequentiam,& non solum quantum ad ipsas enunciationes formaliter. Vnde duas habentes subiectū, infinitum vniuersalem.s.affirmatiuam & vniuersalē negatiuam adducens, ait q̄ neutra earum significat idem alicui illarum,s. habentium subiectum finitum. Hæc.n. vniuersalis affirmatiua,omnis non homo est iustus,nulli habenti subiectum finitum significat idem,non enim significat idem q̄ ista,omnis homo est iustus,neq; q̄ ista, omnis homo est non iustus. Similiter opposita negatio. & vniuersalis negatiua habēs subiectum infinitum,quæ est contrariæ opposita supradictæ,scilicet omnis non homo non est iustus,nulli illarum de subiecto finito significat idem.& hoc clarum est ex diuersitate subiecti in istis & in illis. Deinde cum dicit.

ARGY. *At hæc, omnis non homo non iustus, est idem quod significat, nullus non homo iustus est.*

ANTI. *Illa vero, quæ est, omnis non iustus non homo est, illi quæ est, nullus est iustus non homo idem significat.*

Dubium.5. vnde.

Respondet quintæ quæstioni, an scilicet inter enunciationes de subiecto infinita sit aliqua cōsequentia. Oritur autem dubitatio hæc,ex eo q̄ superius est inter eas adinuicem assignata consequentia. At ergo,q̄ etiā inter istas est consequentia.Nam vniuersalis affirmatiua, de subiecto & prædicato infinitis,& vniuersalis negatiua de subiecto infinito,prędicato vero finito ęquipollent. Ista nāque,omnis non hō est nō iustus, idē significat, illi nullus nō hō est iustus. Idem autem est iudicium de particularibus indefinitis, & singularibus similibus supradictis. Cuiuscunque enim quantitatis sint, semper affirmatiua de vtroque extremo infinita, & negatiua subiecti quidē infiniti,prædicati autem finiti,æquipollent, vt facile potest exemplis videre. Vnde Aristoteles vniuersales exprimens,cæteras ex illis intelligi voluit. Deinde cum dicit.

ARGY. *At enim nomina, & verba transposita idem significant, veluti albus homo est, homo albus est.*

ANTI. *Transposita vero nomina, vel verba idem significant, vt est albus homo, homo albus est.*

Dubium.6. vnde.

Soluit.6.dubitationem. an propter nominum vel verborum transpositionem varietur enunciationis significatio. Oritur autem hæc quæstio ex eo q̄ docuit transpositionem negationis variare enunciationis significationē. Aliud enim dixit significare,omnis homo non est iustus & aliud,non omnis homo est iustus. Ex hoc inquām dubitatur,an similiter contingat circa nominum transpositionem, q̄ ipsa transposita enunciationem varient, sicut negatio transposita. Et circa hoc duo facit. Primo ponit solutionem dicens,q̄ transposita nomina & verba idem significant. verbi gratia, idem significat est albus homo, & est homo albus, vbi est transpositio nominum. Similiter transposita verba idem significant,vt est albus homo & homo albus est. Deinde cum dicit.

Transpō.nomina.vel verba.

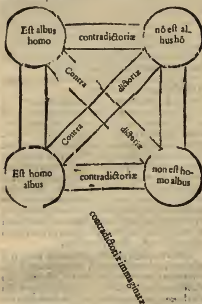
ARGY. *Nam si ita non sit eiusdem affirmationis plures erūt negationes, at demonstratum est, vnā oppositam esse vni. Huius enim albus homo est, negatio est, albus homo non est, Huius autem, homo albus est, si non est idē quod ista albus homo est, aut hæc erit negatio, non homo albus non est, aut ista, homo albus non est. At altera quidem negatio huius est, nō homo albus est, altera vero negatio huius albus homo est, quare affirmationis vnius duæ erunt negationes. Patet igitur eandem affirmationem fieri negationem, si nominis positio verbiq; mutetur.*

ANTI. *Nam si hoc non est, eiusdem multæ erunt negationes. Sed ostensum est, quia vna vnius est. Eius enim, quæ est, est albus homo, negatio est, non est albus homo. Eius vero, quæ est, est albus homo albus si non eadem est ei, quæ est, est albus homo, erit negatio, vel ea, quę est, non est non homo albus, vel ea, quæ est, non est homo albus. Sed altera quidem est negatio eius, quæ est, est non homo albus, altera vero eius, quæ est, est albus homo, quare erunt duæ vnius. Quoniam igitur transposito nomine, & verbo, eadem fit affirmatio, & negatio, manifestum est.*

Probat prædictam solutionem ex numero negationū contradictoriarum ducendo ad impossibile, tali ratione. Si hoc non est id est si nomina transposita diuersificant enunciationem, eiusdem affirmationis erunt duæ negationes. Sed ostensum est in primo libro, q̄ vna tantum est negatio vnius affirmationis, ergo à destructione consequentis ad destructionem antecedentis transposita nomina non variant enunciationem. Ad probationis autē consequentiæ claritatem, formetur figura, vbi ex vno latere locentur ambæ suprapositæ affirmationes transpositis nominibus,& ex altero contraponantur duæ negatiuæ similes illis, quo ad terminos & eorum positiones. Deinde aliquantulo interiecto spatio sub affirmatiuis ponatur affirmatio infiniti subiecti, & sub negatiuis illius negatio,& notetur contradictio inter primam affirmationem,

Lect. 12.

mationem,& duas negationes primas,& inter secundam affirmationem,& omnes tres negationes,ita tamen ꝙ inter ipsam & infinitam negationem notetur contradictio non vera,sed imaginaria. Notetur quoque contradictio inter tertiam affirmationem, & tertiam negationem inter se, Hoc modo,

Notandū. 1. Est non homo albus.(contradictoriȩ)non est non homo albus.His ita dispositis,probat cōsequentia Arist.sic: Illius affirmationis,est albus homo,negatio est,non est albus homo.illius autem.2.affirmationis,quæ est, est homo albus,si ista affirmatio non est eadem illi supradictæ affirmationi.s.est albus homo propter nominum trāspositionem,negatio erit altera istarum,s. aut nō est non homo albus,aut non est homo albus. Sed vtraq; habet affirmationem oppositam alia ab illa assignatam.s. est homo albus.Nam alteram quidem dictarum negationum.s.nō est non homo albus, negatio est illius quæ dicit, est non homo albus,alia vero.s.non est homo albus, negatio est eius affirmationis,quæ dicit,est albus homo,quæ fuit prima affirmatio,ergo quæcunq; dictarum negationum afferatur cōtradictoria illi mediæ, sequit̃ ꝙ sint duȩ vnius id est ꝙ vnius negatiōis sint duæ affirmatiōes,& ꝙ vnius affirmationis sint duæ negationes,quod est impossibile. Et hoc vt dictum est, sequitur stante hypothesi erronea, ꝙ ille affirmationes sint propter nominum transpositionem diuersæ. Aduerte hic primo,ꝙ Arist.per illas duas negationes,non est non hō albus,& non est homo albus, sub disiunctione sumptas ad inueniendam negationē illius affirmationis,est homo albus,cæteras intellexit quasi diceret,Aut negatio talis affirmationis acceptabitur illa quæ est vere eius negatio,aut quæcunq; extranea negatio ponetur.& quodlibet dicatur, semper stante hypothesi sequitur vnius affirmationis esse plures negationes, vnā vere, quæ est contradictoria suæ comparis habentis nomina transposita, & alteram quam tu vt distinctam acceptas,vel falso imaginaris, & econtra multarum affirmationum esse vnicam negationem, vt patet in apposita figura.Ex quacunque enim illarum quatuor incipias,duas sibi oppositas aspicis. Vnde notanter concludit indeterminate, quare erunt duæ vnius. Nota. 2. quòd Arist. contempsit probare quòd contradictoria primȩ affirmationis sit contradictoria. 2. & similiter quòd contradictoria. 2. affirmationis sit contradictoriæ primȩ. Hoc enim accepit tanquam per se notum,ex eo quód nō possunt simul esse veræ neq; simul falsæ,vt manifeste patet præposito sibi termino singulari. Non stant.n.simul aliquo modo istæ duæ,Sortes est albus homo, Sortes nō est homo albus. Nec turbetis ꝙ eas non singulares proposuit.Nouerat enim supra dictum esse in primo quȩ affirmatio & negatio sint contradictoriæ & quæ non, & ideo non fuit sollicitus de exemplorum claritate.Liquet ergo ex eo ꝙ negationes affirmationum de nominibus transpositis non sunt diuersæ, ꝙ nec ipse affirmationes sunt diuersæ.& sic nomina & verba transposita idem significant.Occurrit autem dubium circa hoc,quia non videtur verum, ꝙ nominibus transpositis eadem sit affirmatio.Nō enim valet.omnis homo est animal, ergo omne animal est homo.Similiter transposito verbo non valet.Homo est animal rationale, ergo homo animal rationale est de.2.adiacente. Licet enim negatio committatur,tamen sequitur primam. Ad hoc est dicendum ꝙ sicut in rebus naturalibus est duplex transmutatio.s.localis idest de loco ad locum,& formalis de forma ad formam, ita in enunciationibus est.2.transmutatio sit valis.s.quādo terminus præpositus postponitur,& econuerso,& formalis quando terminus qui erat prȩdicatū efficitur subiectum,& econuerso, vel quomodolibet simpliciter, Et sicut quandoq; fit in naturalibus transmutatio pure localis,puta quando res transfertur de loco ad locū, nulla alia variatione facta, quandoque autem fit transmutatio secundum locum, non pura, sed cum variatione formali, sicut quando transit de loco frigido ad locum calidū, ita in enunciationibus quandoq; fit transmutatio pure situalis,quando.s. nomē vel verbum solo situ vocali variatur, quandoq; autem fit transmutatio situalis & formalis simul,sicut contingit cum prædicatum fit subiectum, vel cum verbum.3.adiacens fit. 2. Et quoniam hic intendit Arist.de trāsmutatione nominum & verborum pure situali, vt transpositionis vocabulum prælefert, ideo dixit ꝙ transposita nomina & verba idem significant, insinuare volens,ꝙ si nihil aliud præter transpositionem nominis vel verbi accidat in enunciatione, eadem manet oratio.Vnde patet responsio ad instantias. Manifestum est nanque,ꝙ in vtraque non sola transpositio fit,sed trāsmutatio de subiecto in prædicatum,vel de 3.adiacente in 3. Et per hoc patet responsio ad similia.

Notandū. 2.

Lect. 11.

Dubium.

Responsio.
Duplex trāsmutatio in enun.

LECTIO V.

Proponit multiplicitatem enūciationum iuxta quosdam modos quibus non vnā, sed plures esse contingit vnā enunciationē.

ARGY. *Vnum autem de multis,aut multa de vno aut affirmare, aut negare,nisi sit vnum quippiam id quod ex pluribus illis significatur,nō est affirmatio,neq; negatio vna, Atque vnum dico,non si nomen vnum sit positum, non sit autem quid vnum ex illis,velut homo est forsitan & animal, & bipes, & mite,atque ex his etiam fit vnum quiddam.ex albo vero,& homine, & ambulante non fit vnum,vt patet.Quare neque si vnum quippiam,de hisce quippiam affirmauerit,vna erit affirmatio,sed vox quidē*

vna,

vna, plures autem affirmationes. Neque rursus econtra de vno dixerit, hoc, sed similiter multæ.

ANTI.

AT vero vnum de pluribus, vel plura de vno affirmare, vel negare, si non est vnum ex pluribus, non est affirmatio vna, neque negatio, Dico autem vnum non si vnum nomen positum sit, non sit autẽ vnum ex illis, vt homo est fortasse & animal & bipes & mansuetum, sed ex his vnum fit, ex albo autem, & homine, & ambulante, non fit vnum. Quare nec si vnum aliquid de his, affirmet aliquis, erit affirmatio vna, sed vox quidem vna affirmationes vero multæ, nec si de vno ista, sed similiter plures.

Postquam Aristo. determinauit diuersitatem enunciationis vnius prouenietẽm ex additione negationis infinitantis, hic intendit determinare quid accidat enunciationi ex hoc, ꝙ additur aliquid subiecto vel prædicato tollens eius vnitatem. Et circa hoc duo facit, quia primo

Lect. 6.

determinat diuersitatem earum. Secundo consequentias earum, ibi {Quoniam vero hæc quidem.} Circa primũ duo facit. Primo ponit earum diuersitatem. Secundo probat omnes enũciationes tales esse plures, ibi {Si ergo dialectica.}

Lect. 8.

Dicit ergo quo ad primum resumendo quod in primo dictum fuerat, ꝙ affirmare, vel negare vnum de pluribus vel plura de vno, si ex illis pluribus non fit vnũ,

Qualis vnitas no. suffi. ad vnitatem subiecti & prædi.

non est enunciatio vna affirmatiua vel negatiua. Et declarando quomodo intelligatur vnum debere esse subiectum aut prædicatum subdit, quod vnum dico non si nomen vnum impositum sit, id est ex vnitate nominis, sed ex vnitate significati. Cum enim plura cõueniunt in vno nomine, ita ꝙ ex eis non fiat vnum illius nominis significatum, tunc solum vocis vnitas est. Cum autem vnum nomen pluribus impositum est, sine partibus subiectiuis, siue integralibus, vt eadem significatione concludat, tũc & vocis & significati vnitas est, & enunciationibus vni-

Primus sen.

tas non impeditur. Secundum quod subiungit {vt homo est fortasse animal, & mansuetum, & bipes, } obscuritate non caret, potest enim intelligi vt sit exemplum ab opposito, quasi diceret. Vnum dico non ex vnitate nominis impositi pluribus, ex quibus non fit tale vnum, quemadmodum homo est vnum quoddam ex animali & mansueto & bipede partibus suæ diffinitionis. Et ne quis crederet ꝙ hę essent veræ diffinitionis hominis partes inter-

Secundus. Porphy. Boetius.

posuit fortasse. Porphyrius autem Boetho referente & approbante, separat has textus particulas dicens, ꝙ Arist. hucusque declarauit enunciationem illam esse plures, in qua plura subijcerentur vni vel de vno prædicarẽtur plu-

Porphy.

ra ex quibus non fit vnum. In istis autem verbis {vt homo est fortasse &c. } intendit declarare enunciationem aliquam esse plures, in qua plura ex quibus fit vnũ subijciuntur vel prædicantur, sicut cum dicitur, homo est animal & mansuetum & bipes, copula interiecta, vel more la, vt oratores faciunt. Ideo autem addidisse aiunt for-

Ly fortasse iuxta Porphyrium & Boethum. Albertus.

tasse, vt insinuaret hoc contingere posse, necessarium autem non esse. Possumus in eandem Porphyrij Boethi & Alberti sententiam, incidentes subtilius textum introducere, vt quatuor hic faciat. Et primo quidem resumit quæ sit enunciatio in communi, dicens {Enunciatio plures est, in qua vnum de pluribus, vel plura de vno enunciantur. Si tamen ex illis pluribus non fit vnum} vt in primo dictum & expositum fuit. Deinde dilucidat illũ ter-

Lect. 8.

minum de vno, siue vnum, dicens {Dico autem vnum} id est vnum nomen voco, non propter vnitatem vocis, sed significationis, vt supra dictum est. Deinde. 3. diuidẽ do declarat, & declarando diuidit, quot modis contingit vnum nomen imponi pluribus ex quibus non fit vnum vt ex hoc diuersitatem enũciationis multiplicis insinuet. Et ponit duos modos. quorum prior est, quando vnum nomen imponitur pluribus ex quibus fit vnum, non tamen inquantum ex eis fit vnum. Tunc enim licet materialiter & per accidens loquendo nomen imponatur pluribus ex quibus fit vnum, formaliter tamen & per se loquendo, nomen vnũ imponitur pluribus, ex quibus non fit vnum, quia imponitur eis non inquantum ex eis est vnum, vt fortasse est hoc nomen, Homo impositum ad significandum animal & mansuetum & bipes id est partes suæ diffinitionis, non inquantum adunatur in vnam hominis naturam per modum actus & potentiæ, sed vt distinctæ sint interse actualitates. Et insinuauit ꝙ accipit partes diffinitionis vt distinctas per illam coniunctionẽ, & per illud quoq; aduersatiue additum, {sed ex his vnũ fit} quasi diceret, cum hoc tamen stat ꝙ ex eis vnum fit.

Dupliciter nor. impo. plu. ex quibus non fit vnum.

Vnde elicia tur hæc expos.

Addidit autem {fortasse} quia hoc nomen homo, non est impositum ad significandum partes sui diffinitiuas, vt distinctæ sunt. Sed si impositum esset aut imponeretur, esset vnum nomen pluribus impositum ex quibus non fit vnum. Et quia idem iudicium est de tali nomine, & illis pluribus, ideo similiter illæ plures partes diffinitiuæ possunt dupliciter accipi. Vno modo per modum actualis & possibilis, & sic vnum faciunt. & sic formaliter loquendo vocantur plura, ex quibus fit vnum, & pro nunciandæ sunt continuata oratione, & faciunt enunciationem vnam dicẽdo, aĩ l rõnale mortale, currit. Est.n. ista vna, sicut & ista, homo currit. Alio modo accipiuntur prædictæ diffinitionis partes vt distinctæ sunt inter se actualitates, & sic non faciunt vnum. Ex duobus enim actibus vt sic, non fit vnum, vt dicitur. 7. Metaphy. & sic faciunt enunciationem plures & pronunciandæ sunt vel cum pausa, vel coniunctione interposita, dicẽdo, homo est animal, & mansuetum, & bipes siue homo est animal mansuetum, bipes, rethorico more. Quælibet enim ista rum est enunciatio multiplex. Et similiter ista, Sortes est homo si homo est impositum, ad illa, vt distinctæ actualitates sunt significandum. Secundus autem modus quo vnum nomen impositum est pluribus ex quibus non fit vnum, subiungitur, cum dicit, {Ex albo autem & homine & ambulante &c. } id est alio modo hoc fit quando vnum nomen imponitur pluribus ex quibus non potest fieri vnum, qualia sunt homo, album, & ambulans. Cum enim ex his nullo modo possit fieri, aliqua vna natura, si cut poterat fieri ex partibus diffinitiuis, clare liquet ꝙ nomen aliquod si eis imponeretur, esset nomen non vnum significans, vt in primo dictum fuit de hoc nomine tunica imposita homini & equo. Habemus ergo enũciationis pluris, seu multiplicis duos. quorum quia vterq; fit dupliciter, efficiuntur quatuor modi. Primus est, quando subijcitur vel prædicatur vnum nomen impositum pluribus ex quibus fit vnum, non inquantum sunt vnum. Secundus est quando ipsa plura ex quibus fit vnum inquantum sunt distinctæ actualitates, subijciuntur vel prædicantur. Tertius est quando ibi est vnum nomen impositum pluribus, ex quibus non fit vnum. Quartus est quando ista plura ex quibus non fit vnum subijciuntur vel prædicantur. Et notato ꝙ cum enunciatio secundum membra diuisionis illius qua diuisa est in vnam & plures quadrupliciter variari possit scilicet cum vnũ vno prædicatur, vel vnum de pluribus, vel plura de vno, vel plura de pluribus, postremum sub silentio præteriuit, quia vel eius pluralitas de se clara est, vel quia vt inquit Albertus, non intendebatur

No. impos. ad sign. partes sui diffi.

Partes diff. dupliciter. Primo.

Te.cõm.49. Lect. 13.

Secun. modus quo impo.

Pluribus.

Lectio. 12. Enunc. plu. modi. 4. Primus.

Secundus.

Tertius.

Quarto.

Notato. Cur. 4. prætermi.

Albertus.

tendebatur nisi de enunciatione, quæ aliquo modo vna est tractare. Demum concludit totam sententiam, dicēs {Quare nec si aliquis affirmet vnum de his pluribus, erit affirmatio vna secundum rem: sed vocabitur quidem erit vna, significatiuę autem non vna, sed multæ fient affirmationes. Nec si econuerso de vno ista plura affirmabūtur, fiet affirmatio vna.} Ista nanque homo est albus, ambulās, & musicus, importat tres affirmationes scilicet homo est albus, & est ambulans, & est musicus, vt patet ex illius contradictione. Triplex enim negatio illi opponitur correspondens triplici affirmationi positæ.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Quod si differendi interrogatio responsionis est postulatio, vel propositionis. vel contradictionis alterius partis, propositio vero contradictionis, vnius est pars, nō erit ad hoc vna profecto responsio. Neque enim est ipsa interrogatio vna, & si est etiam vera.*

ANTI. *Si ergo dialectica interrogatio responsionis est petitio, vel propositionis, vel alterius partis contradictionis, propositio vero vnius cōtradictionis pars est, nō erit vna responsio ad hæc, neq; n. est vna interrogatio, nec si sit vera.*

Probat à posteriori supradictas enunciationes esse plures. Circa quod duo facit. Primo ponit rationem ipsam ad hoc probandum per modum consequentiæ. Deinde probat antecedens dictæ consequentiæ, ibi {Dictum est autem de his.} Quo ad primum talem rationem inducit. Si interrogatio dialectica est petitio responsionis, quæ sit propositio vel altera pars contradictionis, nulli enunciationum supradictarum interrogatiue formatæ erit responsio vna, ergo nec ipsa interrogatio est vna, sed plures.

Notandum. Huius rationis primo ponit antecedēs {Si ergo.} Ad huius intelligendos terminos nota φ idem sonant enunciatio, interrogatio, & responsio. Cum enim dicitur cœlum est animatum inquantum enunciat prædicatum de subiecto, enunciatio vocatur, inquantum autem quæren do proponitur, interrogatio, vt vero quæsito redditur, responsio appellatur. Idē ergo erit probare non esse responsionem vnam, & interrogationem non esse vnam, & enūciationem non esse vnam. Aduerte. 2. interrogationem esse duplicem. Quædam enim est vtram partem contradictionis eligendam proponens, & hęc uocatur dialectica, quia dialecticus habet viam ex probabilibus ad vtrāque contradictionis partem probandam. Altera vero de terminatam ad vnam responsionem exoptat, & hæc est interrogatio demonstratiua, eo φ demonstrator in vnū determinate tendit. Considera vlterius φ interrogationi dialecticæ dupliciter responderi potest. Vno modo consentiendo interrogationi, siue affirmatiuę, siue negatiuę. Vt si quis petat cœlum est animatum? & respondeatur est, vel deus non mouetur? & respondeatur, non, talis responsio vocatur propositio. Alio modo potest responderi interimendo, vt si quis petat cœlum est animatum? & respondeatur, non, vel deus non mouetur? & respondeatur mouetur. Talis responsio vocatur contradictionis altera pars, eo φ affirmationi negatio redditur, & negationi affirmatio. Interrogatio ergo dialectica est petitio annuentis responsionis quæ est propositio, vel contradictionis, quæ est altera pars contradictionis secundum supradictam Boethii expositionem. Deinde subdit probationē consequentiæ, cum ait {Propositio vero vnius contradictionis est.} Vbi notandum est φ si responsio dialectica posset esse plures, non sequeretur, φ responsio enunciationis multiplicis non posset esse dialectica. Sed si responsio dialectica non potest esse nisi vna enunciatio, tunc recte

Margin notes (left column): Enun. inter. rog. respon. — Enun. inter. rogatio. — Responsio. — Notandū. 2. — Interrog. 2. — Dialectica. — Demon. — Notandū. 3. — Dialect. rñ. — Responsio i contradi. altera pars. — interroga. dialecti. — Boethius. — Notandū. 4.

sequitur φ responsio enunciationis pluris, non est responsio dialectica, quæ vna est. Notandum etiam φ si enunciatio aliqua, plurium contradictionum pars est, vna non esse comprobatur. Vna enim vni tantum contradicit. Si autem vnius solum contradictionis pars est, vna est eadem ratione, quia scilicet vnius affirmationis vnica est negatio, & econuerso. Probat ergo Arist. consequentiam ex eo φ propositio id est responsio dialectica vnius contradictionis est id est vna enunciatio est affirmatiua vel negatiua. Ex hoc enim (vt iam dictum est) sequitur φ nullius enunciationis multiplicis sit responsio dialectica, & consequenter nec vna responsio sit. Nec prætereas φ cum propositionem, vel alteram partem contradictionis, responsionemq; præposuerit dialecticæ interrogationis, de sola propositione subiunxit, φ est vna quod ideo fecit quia illius vocabulum ipsum vnitatem præferebat. Cum enim alteram contradictionis partem audis, vnā affirmationem, vel negationem statim intelligis. Adiunxit autem antecedenti ergo vel insinuans hoc esse alium de sumptum, vt postmodū in speciali explicabit, vel permutato situ notam consequentiæ huius interantecedens & consequens locandam, antecedenti præposuit, sicut si diceretur, si ergo Sortes currit, mouetur, pro eo quod diceberet, si Sortes currit, ergo mouetur. Sequitur deinde consequens. {non erit vna responsio ad hoc,} Et infert principalem conclusionem {φ neque vna erit interrogatio.} Si enim responsio non potest esse vna, nec interrogatio ipsa vna erit. Quod aūtē addidit {nec si sit vera} eiusmodi est, posset aliquis credere, φ licet interrogationi pluri non possit dari responsio vna, quando id de quo quæstio fit, non potest de omnibus illis pluribus affirmari vel negari, vt cum quęritur, canis est animal? quia non potest vere de omnibus responderi, est, propter cœleste sidus, nec vere de omnibus responderi non est, propter canem latrabilem, nulla possit dari responsio vna, at tamen quando id quod sub interrogatione cadit potest vere de omnibus affirmari aut negari, tunc potest dari responsio vna, vt si quæratur canis est substantia? quia potest vere de omnibus responderi est, quia esse substantiam omnibus canibus conuenit, vnica responsio dari posse. Hanc erroneam existimationem remouet dicens {nec si sit vera} id est & dato φ responsio data enūciationi multiplici de omnibus verificetur, nihilominus non est vna, quia vnum non significat, nec vnius contradictionis est pars, sed plures responsio illa habet contradictorias, vt ille se patet. Deinde cum dicit.

Margin notes (right column): Notandū. 5. — Cur de sola propo. — Ly ergo. — Dari respō. vna quādo.

ARGY. *Sed de his est dictum in Topicis. Patet etiam insuper neque quid est interrogationem esse differendi. Nam vt detur ex interrogatione, oportet vt eligat vtram velit ipse contradictionis partē enunciare, sed oportet interrogantem distinguendo interrogationem proferre hoc pacto, vtrum hoc sit homo, an non hoc.*

ANTI. *Dictum est autem de his in Topicis. Simul autem manifestum est, quoniam nec hoc ipsum quid est, dialectica interrogatio est. Oportet enim datum esse vt ex interrogatione eligat, vtram velit contradictionis partem enū ciare, sed oportet interrogantem determinare, vtrum hoc sit homo, an non sit.*

Lect. 8. c. 7. Probat antecedens dupliciter. Primo auctoritate eorum quæ dicta sunt in Topicis. Secundo à signo. Et circa hoc duo facit. Primo ponit ipsum signum, dicens {φ similiter} cum auctoritate Topicorum, manifestum est scilicet antecedens assumptum. i. φ dialectica interrogatio

tio est petitio responsionis affirmatiuæ vel negatiuæ. Quoniam nec ipsum quid est id est ex eo q. nec ipsa quęstio quid est, est interrogatio dialectica. Verbi gratia. Si quis quærat, quid est animal? talis non quærit dialectice. Deinde subiūgit probationem assumpti scilicet ꝙ ipsum quid est, non est quęstio dialectica, & intendit ꝙ quia interrogatio dialectica optionem respondenti offerre debet, vtram velit contradictionis partem & ipsa quæstio quid est talem libertatem non proponit, quia cum dicimus, quid est anima? respondentem ad diffinitionis assignationem coarctamus, quæ non solum ad vnum determinata est, sed etiam omni parti contradictionis caret, cū nec esse, nec non esse dicat. Ideo ipsa quęstio quid est, nō est dialectica interrogatio. Vnde dicit {Oportet enim ex data} id est ex proposita interrogatione dialectica, hunc respondentem eligere posse vtram velit contradictionis partem, quam contradictionis vtranque partem interrogantem oportet determinare, id est determinate proponere, hoc modo, vtrum hoc animal sit homo, an nō. \ bi euidenter apparet optionem respondenti offerri. Habes ergo pro signo cum quęstio dialectica petat responsionē propositionis vel alterius contradictionis partem, elongationem quęstionis quid est à quæstionibus dialecticis.

Quid est dialecti. interroga.

LECTIO VI.

Cur ad hanc, homo est aīal & bipes hæc, homo est animal bipes sequitur, non aūt in oibus consimilibus talis liceat sequela.

ARGY. *Cum autem eorum, quæ seorsum prædicantur, alia cō posita prædicentur, vt vnum omnia prædicatum, alia nō prædicentur, quæ nam sit differentia. De homine nanque vere dicitur animal seorsum, & bipes seorsum, & hæc eadem simul & vnum, & homo rursus, & album seorsum, & hæc eadem simul & vnum. Sed non si quispiam est sutor, & bonus, sutor dicendus est bonus.*

ANTI. *Q Voniam vero hæc quidem prædicantur compositæ, vt vnum sit omne prædicamentum eorum, quæ separatim prædicantur, alia vero non, quæ differentia est? De homine enim verum est dicere, & animal, & bipes, & hæc vt vnum. & separatim hominem & album, & hæc separatim vnam, Sed non si citharedus est, & bonus, est & citharedus bonus.*

Postquam declarauit diuersitatem multiplicis enunciationis, intendit determinare de earum consequentijs. Et circa hæc duo facit, secūdum duas dubitationes, quas soluit. Secunda incipit, ibi {Verum autē est dicere.} Circa primum tria facit. Primo proponit quæstionem. Secundo ostendit rationabilitatem quæstionis, ibi {Si enim quoniam.} Tertio soluit eam. ibi {Eorum igitur.} Est ergo dubitatio prima. Quare ex aliquibus diuisim prædicatis de vno sequitur enunciatio, in qua illamet vnitę prędicantur de eodem, & ex aliquibus nō. Vndæ hæc diuersitas oritur? Verbi gratia. Ex istis Sortes est animal & est bipes, sequitur ergo Sortes est animal bipes, & similiter ex istis, Sortes est homo, & est albus, sequitur ergo sortes est homo albus. Ex illis vero Sortes est bonus, & est citharedus, non sequitur ergo est bonus citharedus. Vnde proponens quæstionem inquit. {Quoniam vero hæc} scilicet prædicta ita prædicantur composita id est coniuncta, vt vnū sit prædicamentum quæ extra prædicantur id est vt ex eis extra prædicantis vnite fiat prædicatio, alia vero prędicata non sunt talia, quę est inter ea differentia? Vnde talis innascitur diuersitas? Et subdit exempla iam adducta, & ad propositum applicata, quorū primum continet prædicata ex quibus fit vnum per se. s. animal & bipes, genus & differentiam. 2. autem prædicata ex quibus fit vnum per accidens. s. homo albus. 3. vero prædicata ex quibus neque vnum per se, neque vnū per accidens inter se fieri sequitur, vt citharedus & bonus, vt declarabitur. Deinde cum dicit.

Lect. 7.

Pria dubō.

ARGY. *Nam si quia verum est seorsum vtrunque, ideo & vrunque simul verum esse oporteat, multa sequenter absurda. De homine nanque quopiam verum est dicere, & quòd est homo, & est etiam albus, quare & totum. Rursus si album verum est dicere, & totum vere dicetur. Quare erit homo albus albus, atq; hoc in infinitum abibit. Et rursus musicus albus ambulans, et hęc sepius coniuncta dicentur, quorū in infinitum erit abitio. Præterea si Socrates Socrates dicitur, atq; homo, Socrates Socr. homo dicetur. Et si ipse homo seorsum, & bipes dicitur, & simul homo bipes dicetur. Patet igitur si quispiam simpliciter complexiones ipsas fieri dixerit, multa absurda inde emergere. Verum dicendum est nunc quoniam sint pacto ponenda.*

ANTI. *Si enim quoniam alterutrum dicitur, & vtrumque dicetur multa inconuenientia erunt. De homine enim verū est & hominem, & album dicere, quare & omne, Rursus si album, & omne, quare erit homo albus albus, & hoc in infinitum. Et rursus musicus albus ambulans & hæc eadem frequenter implicita in infinitum. Amplius Socrates Socrates est, & homo, & Socra. Socrates homo. Et si homo bipes & homo. homo bipes. Quoniam ergo si quis simpliciter dicat complexiones fieri plurima inconueniētia contingit dicere manifestum est. Quemadmodum autem ponendum sit, nunc dicemus.*

Declarat veritatem diuersitatis positæ, ex qua rationabilis redditur quæstio. Si nanque inter prædicata non esset talis diuersitas, irrationabilis esset dubitatio. Ostendit autem hoc ratione ducente ad inconueniens, nugationem. s. Et quia nugatio duobus modis committitur. s. explicite & implicite, ideo primo deducit ad nugationē explicitam. 2. ad implicitam. ibi {Amplius si Soc. &c.} Agit ergo ꝙ si nulla est inter quæcunque prædicata differentia, sed de quolibet indifferenter censetur, ꝙ quia alterutrum separatum dicitur ꝙ vtrunque coniunctim dicatur, multa inconuenientia sequentur. De aliquo enim homine, puta Socrate, verum est separatim ꝙ homo est, & albus est, quare & omne. i. & coniunctim dicetur Socrates est homo albus. Rursus & de eodem Socrate, potest dici separatim ꝙ est homo albus, & ꝙ est albus, quare & omne id est igitur coniunctim dicetur, Socr. est homo albus albus, vbi manifesta est nugatio. Rursus si de eodē Socrate iterum dicas separatim, ꝙ est homo albus albus, verum & congrue ꝙ est albus, & secundum hoc, si iterum hoc repetes separatim, a veritate simili non disces, & sic in infinitum sequetur, Socra. est homo albus albus, in infinitum. Simile quid ostenditur in alio exemplo. Siquis de Socra. dicat ꝙ est musicus albus ambulans cum possit & separatim dicere, ꝙ est musicus, & ꝙ est albus, & ꝙ est ambulans, sequetur Socr. est musicus, albus, ambulans, musicus, albus, ambulans. Et quia pluries separatim in eodem tamen tempore enunciari potest, procedit nugatio sine fine. Deinde deducit ad implicitam nugationem, dicens. Cum de Socrate vere dici possit separatim ꝙ est homo, & ꝙ est bipes, si coniunctim inferre licet, sequetur ꝙ Socra. sit homo bipes. Vbi est implicita nugatio.

Nugatio. 2. commit.

nugatio. Bibes enim circum loquens differentiam hominis actu & intellectu clauditur in hominis ratione. Vnde ponendo loco hominis suam rationem, quod fieri licet, vt docet Arist. 2. Top. apparebit manifeste nugatio. Diceretur enim Socra. est homo id est animal bipes, bipes. Quoniam ergo plurima inconuenientia sequitur si quis ponat complexiones, id est adunationes prædicatorum simpliciter id est absque diuersitate aliqua, manifestum est ex dictis. Quomodo autem faciẽdum est, nunc id est in sequentibus dicemus. Et nota ꝙ iste textus non habetur vniformiter apud omnes quo ad verba, sed quia sententia non discrepat, legat quicunque vt vult.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Quæ igitur per accidens prædicantur, aut de eodem, aut alterum de altero, ea non erũt vnum. Velut homo & albus quidem et musicus est, sed non vnũ est album ipsum & musicum. Accidunt enim ambo eidem. Neque si vere dicetur album musicum esse, albũ musicum vnũ quid erit. Album enim per accidens musicum est. Quare album musicum non erit quid vnum.*

ANTI. *Eorum igitur quæ prædicantur, & de quibus prædicãtur, quæcunque secundum accidens dicuntur, vel de eodem, vel alterum de altero, hæc non erunt vnum, vt homo albus est, & musicus. Sed non est idem musicum et album. Accidentia enim vtraque eidem. Nec si album musicum verum est dicere, tamen erit album musicum vnũ aliquid. Secundum accidens enim album musicum dicitur. Quare non erit album musicum vnum aliquid.*

Soluit propositam quæstionem. Et circa hoc duo facit. Primo respondet instantijs in ipsa propositione quæstionis adductis. Secũdo satisfacit instantijs in probatione positis, ibi {Amplius nec quæcunque.} Circa primum duo facit. Primo nanque declarat veritatem. Secundo applicat ad propositas instantias, ibi, {Quo circa. &c.} Determinat ergo dubitationem tali distinctione. Prædicatorum siue subiectorum plurium, duo sunt genera, quædam sunt per accidens, quædam per se. Si per accidens hoc. 2. contingit. Vel quia ambo dicuntur per accidens de vno tertio, vel quia alterum de altero mutuo per accidẽs prędicatur. Quando illa plura diuisim prædicata sunt per accidens quouis modo, ex eis non sequitur coniunctim prędicatum. Quando autem sunt per se, tunc ex eis sequitur coniuncte prædicatum. Vnde continuando se ad præcedentia ait. {Eorum igitur quæ prædicantur, & de quibus prædicantur} id est subiectorum, quæcunque dicuntur secũdum accidẽs. & per hoc innuit oppositum membrũ scilicet per se, vel de eodem id est accidentaliter concurrunt ad vnius tertij denominationem, vel alterutrum de altero id est accidentaliter mutuo se denominant, & per hoc ponit membra. 2. diuisionis, hæc scilicet plura per accidens non erunt vnum, id est non inferent prædicationẽ coniunctam. Et explanat vtrunque horum excẽplariter. Et primo primum, quando. s. illa plura per accidens dicũtur de 3. dicens {vt si homo albus est & musicus diuisim. Sed non est idem} id est non sequitur adunatim ergo homo est musicus albus. Vtraque enim sunt accidentia eidem. 3. Deinde explanat. 2. quando solum illa plura per accidens de se mutuo prædicantur subdens {Nec si albũ musicum, verum est dicere} id est & etiam si de se inuicẽ ista prædicantur per accidens ratione subiecti in quo vniuntur, vt dicatur homo est albus, & est musicus, & album est musicum, non tamen sequitur ꝙ album musicum vnite prædicetur, dicendo, ergo homo est albus musicus. Et causam assignat, quia album dicitur de musico per accidens, & econuerso. Notãdum est hic ꝙ cum duo membra per accidens enumerasset, vnico tamen exemplo vtrunque membrum exemplauit, vt insinuaret ꝙ distinctio illa non erat in diuersa prædicata per accidens, sed in eadem diuersimode comparata. Album enim & musicum cõparata ad hominem, sub primo cadunt mẽbro, comparata autem inter se sub secundo. Diuersitatem ergo comparitionis pluralitate membrorum, identitatẽ autem prædicatorum vnitate exempli astruxit. Aduertẽdum est vlterius ad euidentiam diuisionis factæ in litera, ꝙ 2. accidens potest. 2. accipi. Vno modo vt distinguitur contra perseitatem posterioristicam & sic non sumitur hic, quoniam cum dicitur plura prædicata secundum accidens, aut ly secundum accidens determinaret coniunctionem inter se, & sic manifeste esset falsa regula, qm̃ inter prima prædicata, animal bipes, seu animal rationale, est prædicatio secundum accidens hoc modo. Differẽtia. n. in nullo modo perseitatis prædicatus de genere, & tamen Arist. in textu dicit ea non esse prædicata per accidens, & asserit ꝙ est optima illatio, est animal & bipes, ergo est aial bipes. Aut determinaret coniunctionem illarum ad subiectum, & sic etiam inueniretur falsitas in regula. Bene nanque dicitur, paries est coloratus, & est visibilis, & tñ coloratum visibile non per se in est parieti. Alio modo accipitur ly secundum accidens, vt distinguitur contra hoc quod dico ratione sui, seu non propter aliud, & sic idem sonat ꝙ per aliud, & hoc modo accipitur hic. Quæcunque enim sunt talis naturæ ꝙ non ratione sui iunguntur, sed propter aliud, ab illatione coniuncta deficeret necesse est, ex eo ꝙ cõiuncta illatio vnum alteri substernit, & ratione sui ea adunata denotat vt potentiam & actum. Est ergo sensus diuisionis, ꝙ prædicatorum plurium, quædam sunt per accidens, quædam per se id est quædam adunantur inter se ratione sui, quędam propter aliud. Ea quæ per se vniuntur inferunt coniunctum, ea autem que propter aliud, nequaquam. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quocirca neque Simon sutor bonus diceretur simpliciter, sed animal bipes, quippe quum non per accidens hæc de illo dicantur.*

ANTI. *Quocirca nec citharedus bonus simpliciter, sed animal bipes. Non enim sunt secundum accidens.*

Applicat declaratam veritatem ad partes quæstionis. Et primo ad secundam partem, quia. s. non sequitur, est bonus, & est citharedus, ergo est bonus citharedus, dicẽs {Quo circa nec citharedus bonus &c.} Secundo ad aliã partem quæstionis, quare sequebatur est animal, & est bipes ergo est animal bipes, & ait {sed animal bipes.} Et subiungit huius vltimi dicti causam, quia animal bipes non sunt prædicata s̃m accidens coniuncta inter se aut in 3. sed per se. Et per hoc explanauit, alterum membrũ primæ diuisionis, quod adhuc positum non fuerat explicite. Aduerte ꝙ Arist. eãdem tenens sñiam de citharedo & bono, & musico, & albo conclusit, ꝙ album & musicũ non inferunt coniunctum prædicatum ideo nec citharedus & bonus inferunt citharedus bonus simpliciter. i. cõiunctæ. Est autẽ rõ dicti, quia licet musica & albedo dissimiles sint bonitati & arti citharisticę, in hoc ꝙ bonitas nata est denominare & subiectum tertium puta hominẽ, & ipsam artem citharisticam, propter quod falsitas manifeste cernitur, quando dicitur est bonus & citharedus, ergo bonus citharedus musica vero & albedo subiectum. 3. natæ sunt denominare tm̃, & non se inuicem propter quod latẽtior est casus cũ proceditur, est albus & est musicus, ergo est musicus albus, licet inquã in hoc sint dissimiles.

Prædic. vel subiectorũ plu. genera.

Notandũ. 1. Secundum acci. duplr.

Notandũ. 2.

Differentia prædica. de genere.

2 modus.

similes,& propter istam dissimilitudinem processus Ari sto. minus sufficiens videatur attamē similes sunt in hoc ꝙ si seruetur identitas omnimoda prædicatorum quam seruari oportet, si illa met diuisa debent inferri coniunctim, sicut musica non denominat albedinem, neq; contra, ita nec bonitas de qua sit sermo, cum dicitur homo est bonus denominat artem citharisticam, neq; econuerso. Cum enim bonum sit æquiuocum licet à cōsilio, alia ratione dicitur de perfectione citharedi,& alia de perfectione hominis. Quando nanq; dicimus Sortes est bonus, intelligimus bonitatem moralem, quæ est hominis bonitas simpliciter. Analogum siquidem simpliciter positum sumitur pro potiori. Cum autem infertur citharedus bonus non bonitatem moris, sed artis prædicas, vnde terminorum identitas non saluatur. Sufficienter igitur & subtiliter Arist. eandem de vtriq; protulit sententiam, quia eadem est hæc,& ibi ratio &c. Nec prætereundum est, ꝙ cum tres consequentias adduxit quæstionem proponendo .s. est animal & bipes, ergo est animal bipes, & est homo & albus, ergo est homo albus,& est citharedus & bonus, ergo est bonus citharedus, & duas primas posuerat esse bonas, tertiam vero non huius diuersitatis causam inquirere volens, cur soluendo quæstionem nullo modo meminerit secundæ consequentiæ, sed tantū primę & tertię. Indiscussum nanq; reliquit an illa consequētia sit bona an mala. Et ad hoc videtur mihi dicendum ꝙ ex his paucis verbis etiam illius consequentiæ naturā insinuauit. Profundioris enim sensus textus capax apparet cum dixit, ꝙ non sunt vnum album & musicum &c. vt .s. non tantum indicet quod expositum est, sed etiam eius causam, ex qua natura secundæ consequentiæ elucescit. Causa nanq; quare album & musicum non inferunt coniunctam prædicationem est, quia in præpicatione cōiuncta oportet alteram partem alteri supponi, vt potentiam actui, ad hoc vt ex eis fiat aliquo modo vnum,& altera à reliqua denominetur. Hoc enim vis coniunctę prędicationis requirit, vt supra diximus de partibus diffinitionis. Album autem & musicum s̄m se non faciunt vnū per se, vt patet, neq; vnum per accidens. Licet.n.ipsa vt adunantur in subiecto vno sint vnum subiecto per accidens, tamen ipsamet quæ adunantur in vno. 3. subiecto, non faciunt inter se vnum per accidens. Tum quia neutrum informat alterum, quod requiritur ad vnitatē per accidens aliquorum inter se, licet non in 3. tum quia non considerata subiecti vnitate, quæ est extra eorum rationes, nulla remanet inter ea vnitatis cā. Dicens ergo quod album & musicum non sunt vnum .s. inter se aliquo modo, causam expressit quare coniunctim non infertur ex eis prædicatum. Et quia oppositorum eadem est disciplina, insinuauit per illamet verba bonitatē illius consequētiæ. Ex eo.n. ꝙ homo & albus se habent sicut potentia & actus,& ita albedo informet denominet atque vnum faciat cum homine ratione sui sequitur quod ex diuisis potest inferri coniuncta prædicatio, vt dicatur, est homo & albus, ergo est homo albus, sicut per oppositum dicebatur ꝙ ideo musicum & album non inferunt cōiunctum prædicatum, quia neutrum alterum informabat. Nec obstat ꝙ album faciat vnum per accidens cū homine. Non enim dictum est ꝙ vnitas per accidens aliquorum impedit ex diuisis inferre coniunctum, sed ꝙ vnitas per accidens aliquorum ratione tertij tm̄ est illa quæ impedit. Talia.n.quæ non sunt vnum per accidens nisi ratione tertij, inter se nullam habent vnitatem. & propterea non potest inferri coniunctum, vt dictum est quod vnitatem impottat. Illa vero quæ sunt vnum per accidens ratione sui seu inter se, vt homo albus, cum coniuncta accipiuntur, vnitate necessaria non carent, quia inter se vnitatem habent. Notanter autem apposui, ly tantum, quoniam si aliqua duo sunt vnum per accidens ratione tertij subiecti .s. sed non tantum ex hoc habent vnitatem sed etiam ratione sui ex hoc ꝙ alterum reliquum informat, ex istis diuisis non prohibetur inferri coniunctū. Verbi gratia optime dicitur, est quantum & est coloratum. ergo est quantum coloratum, quia color informat quantitatem. Potes autem credere ꝙ .a. illa consequentia quam non explicite confirmauit Aristo. respondendo, sit bona & ex eo ꝙ ipse proponēdo quæstionem asseruit bonam, & ex eo ꝙ nulla instantia reperitur. Insinuauit autem & Arist. ꝙ solatalis vnitas impedit illationem coniunctam quādo dixit, quæcunq; s̄m accidens dicuntur de eodem vel alterutrum de altero. Q uum.n. dixit s̄m accidens de eodē, vnitatem eorum ex sola adunatione in tertio posuit, sola enim hæc per accidens prædicantur de eodem vt dictū est. Cum autem addidit vel alterutrum de altero, mutuā accidentalitatem ponens, ex nulla parte inter se, vnitatē reliquit. Vtraq; ergo per accidens adducta prædicata, in tertio .s. vel alterutrum quæ impediant illationē coniuncta, non osi in tertio vnitatē habent. Deinde cum dicit.

Praeterea nec simul ea dicentur, quorum alteram alteri inest. Q uapropter nec album sæpius dicetur, neq; homo, homo animal est, vt bipes. Insunt enim hæc homini animal, atque bipes.

Amplius nec quæcunque insunt in altero. Quare neque album frequenter, neque homo animal homo est vel bipes. sunt enim in homine animal bipes.

Satisfacit instantijs in probatione adductis, & in illis in quibus explicita committebatur nugatio,& illis in quibus implicita,& ait ꝙ non solum inferre ex diuisis cōiunctum non licet quando prædicata illa sunt per accidens, {sed nec etiam quæcunque insunt in alio} idest, sed nec hoc licet quando prædicata includunt se, ita ꝙ vnum includat in significato formali alterius intrinsece. siue explicite, vt album in albo, siue implicite vt animal & bipes in homine. Quare neq; album frequenter dictū diuisim infert coniunctum, neq; homo diuisim ab animali vel bipede enunciatu, animal bipes, coniunctum cum homine infert, vt dicatur, ergo Socr. est homo bipes, vel animal homo. Insunt.n. in hominis ratione, animal & bipes actu & intellectu, licet implicite. Stat ergo solutio quæstionis in hoc, ꝙ vnitas plurium per accidens in tertio tantum,& nugatio, impediunt ex diuisis inferri coniunctum, & consequenter, vbi neutrum horum inuenitur, ex diuisis licebit inferre coniunctum. Et hoc intelligę quando diuisæ sunt simul veræ de eodem &c.

LECTIO IIII.

An ex enunciatione habente plura prædicata coniuncta inferre liceat eam quæ diuisim prædicata continet.

At sit vt eadē vere coniunctim dicantur, atq; seiunctim Nam aliquem hominem, hominem, aut aliquem album hominem, hominem, atque album dicere licet, non tamen semper.

Verum est autem dicere de aliquo & simpliciter, vt quendam hominem hominem, aut quendam al bum hominem hominem album, non autē semper.

Postquam expedita est prima dubitatio, tractat secūdam dubitationem. Et circa hoc tria facit. Primo mouet ipsam quæstionem. Secundo soluit eam, ibi {sed quando in adiecto.} Tertio ex hoc excludit quendam errorē, ibi

Periher. Diui Tho. D {Quod

Marginalia (left): Bonū æquiuocum à cōsilio. — Analogum simpliciter. — Quæstio. — Responsio. — Ad inferendam prædicationem coniunctam. — Vnitas per accidens. — Responsio tacitę obie. De vni. impe. ex diuer. inferre coniunctum.

Marginalia (right): Ly tantum. — De .a. conse. — Vn̄ quod sola vni. impe. illationem coniunc. — ARGY. — ANTI. — ARGY. — ANTI.

Quæstio. 2. {Quod autem non est.} Est ergo quæstio an ex enunciatione habente prædicatum coniunctũ, liceat inferre enũciationes diuidentes illud coniunctum? Et est quæstio cõtraria superiori. Ibi.n.quæsitum est an ex diuisis inferatur coniunctum, hic autem quæritur an ex coniuncto sequantur diuisa. Vnde mouendo quæstionem dicit, Verũ autem aliquando est dicere de aliquo & simpliciter.i.diuisim, q.s.prius dicebatur coniunctim, vt quendam hominem album, esse hominem, aut quoddam album hominem album esse, idest vt ex ista Sortes est homo albus sequitur diuisim, ergo Sortes est homo, ergo Sortes est albus. &c. Non autem semper, idest aliquando autẽ ex coniuncto nõ inferri potest diuisim. Non enim sequitur, Sortes est bonus citharedus, ergo est bonus. Vñ hæc est differentia, q quandoq; licet & quandoq; non. Et aduerte q notanter adduxit exemplum de homine albo inferendo vtranq; partem diuisim, vt insinuaret q intẽtio quæstionis est inuestigare quando ex coniuncto potest vtraque pars diuisim inferri, & non quando altera tantum.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Sed quum in eo quod est adiunctum, oppositorum quippiam inest, ad quod sequitur contradictio, tunc non vere sed falso dicetur, vt si mortuum hominem, hominem dixeris esse. Quum vero non inest, vere.*

ANTI. *Sed quando in adiecto aliquid quidem oppositorũ inest, quæ consequitur, contradictio, non verum sed falsum est, vt hominem mortuum, hominem dicere. Quando autem non inest, verum est.*

Prædi. coniunctum. 2. Soluit quæstionem. Et duo facit. Primo respondet parti negatiuæ quæstionis, quando.s.non licet, Secundo, ibi {Quare in quantiscunq; &c.} Respondet parti affirmatiuæ, quando.s.licet. Circa primum considerandũ q quia dupliciter cõtingit fieri prædicatũ coniunctum, vno modo ex oppositis, alio modo ex non oppositis, Ideo duo facit. Primo ostendit q nunquam ex prædicato coniuncto ex oppositis, possunt inferri eius partes diuisim. Secundo q nec hoc licet vniuersaliter in prædicato coniuncto ex non oppositis, ibi {Vel etiam quando.} Ait ergo q quando in termino adiecto inest aliquid de numero oppositorum, ad quæ sequitur contradictio inter ipsos terminos, non verum est, s.inferre diuisim, sed falsum. Verbi gratia cum dicitur, Cęsar est homo mortuus, non sequitur ergo est homo, quia ly mortuus adiacens homini, oppositionẽ habet ad hominem, quam sequitur cõtradictio inter hominem & mortuum. Si enim est homo, non est mortuus quia non est corpus inanimatũ, & si est mortuus, non est homo, quia mortuum est corpus inanimatum. Quando autem non inest.s.talis oppositio, verũ est.s.inferre diuisim. Ratio aũt quare, quãdo est oppositio in adiecto, nõ sequitur illatio diuisa, est, quia alter terminus ex adiecti oppositione, corrumpitur in ipsa enunciatione coniũcta. Corruptum autem seipsum absq; corruptione nõ infert, quod illatio diuisa sonaret. Dubitatur hic primo circa id quod supponitur, quomodo possit vere dici. Cęsar est homo mortuus, cum enunciatio non possit esse vera, in qua duo contradictoria simul de aliquo prędicantur, Hoc.n. est primum principium. Homo autem & mortuus, vt in litera dicitur, contradictoriam oppositionem includunt, quia in homine includitur vita, in mortuo non vita. Dubitatur, 2.circa ipsam consequentiã, quã reprobat Arist. Videtur.n.optima. Cum.n.ex enunciatione prædicante duo contradictoria possit vtrunq; inferri, quia æquiualet copulatiuæ, aut neutrum, quia destruit seipsam, & enũciatio supradicta terminos oppositos contradictoriæ prę

Cur appositum adiectio illatio non sequi.

1. Dubium.

2. Dubium.

dicet, videtur sequi vtraq; pars, quia falsum est neutrã sequi. Ad hoc simul dicit q aliud est loqui de duobus terminis s̃m se, & aliud de eis, vt vnum stat sub determinatione alterius. Primo nanq; modo, homo & mortuus, cõtradictionem inter se habent, & impossibile est q simul in eodem inueniantur. Secundo autem modo, homo & mortuus non opponuntur, quia homo trãsmutatus iam per determinationem corruptiuam importatã in ly mortuus, non stat pro suo significato s̃m se, sed s̃m exigentiam termini additi, à quo suum significatum distractũ est. Ad vtrunq; autem insinuandum Arist. duo dixit, & q habent oppositionem quam sequitur contradictio, attendens significata eorum s̃m se, & q etiam ex eis formatur vna vera enunciatio, cum dicitur Socra. est homo mortuus, attendens coniunctionem eorum alterius corruptiuam. Vnde patet quid dicẽdum sit ad dubitationes. Ad vtranq; siquidem dicitur, q non enunciantur duo cõtradictoria simul de eodem, sed terminus vt stat sub distractione sed transmutatione alterius cui s̃m se esset cõtradictorius. Dubitatur quoq; circa id quod ait {inest aliquid oppositorum quæ consequitur contradictio.} Superflue.n.videtur addi illa particula {quæ consequitur cõtradictio.} Omnia.n.opposita consequitur contradictio vt patet discurrendo in singulis. Pater.n.est non filius, & album non nigrum, & videns non cæcum &c. Et ad hoc dicendum est q opposita possunt dupliciter accipi, vno modo formaliter.i.s̃m sua significata, alio modo denominatiue seu subiectiue. Verbi gratia. Pater & filius possunt accipi pro paternitate & filiatione, & possunt accipi pro eo qui denominatur pater vel filius. Rursus cum omnis distinctio fiat oppositione aliqua, vt dicitur in 10. Metaphys.c.supponatur omnino distincta esse opposita. Dicendum ergo est q licet ad omnia opposita seu distincta contradictio sequatur inter se formaliter sumpta, non tamen ad omnia opposita sequitur contradictio inter ipsa denominatiue sumpta. Quãuis enim pater & filius mutuam sui negationem inferant inter se formaliter, quia paternitas est non filiatio, & filiatio est non paternitas, in relatione tamen ad denominatum, contradictionem nõ necessario inferunt. Non enim sequitur Sortes est pater, ergo non est filius, nec econuerso. Vt persuaderet igitur Arist. q non quęcunq; opposita colligata impediunt diuisam illationem, quia non illa quæ habent contradictionem annexam formaliter tantum, sed illa quæ habent cõtradictionem & formaliter & s̃m rem denominatam. Addidit {quæ consequit contradictio} in 3.s.denominato. Et vsus est satis congrue vocabulo scilicet {consequitur.} Contradictio enim ista in 3. est quodammodo extra ipsa opposita. Deinde cum dicit.

Responsio. Ad vtrunq; dub. simul.

3. Dubium.

Responsio. Opposita. 2. accipi.

Lect. 10. tex. cõmen. 24. Cõtradictio inter formali. opposita, & denoiati.

Ly quæ consequitur cõtradic.

ARGY. *Aut quum inest quidem, semper non vere, Cum vero non inest, non semper vere dicetur. Vt Homerus est aliquid, velut poeta, est ne igitur Homerus? Aut dicendum, non est.*

ANTI. *Vel etiam quando inest, falsum semper est. Quãdo vero non inest, non semper verum est, vt Homerus est aliquid, vt poeta, ergo etiam est? Non.*

Declarat q ex non oppositis in 2.coniunctis s̃m vnũ prædicatum, non vniuersaliter possunt inferri partes diuisim. Et primo hoc proponit quasi emendans quod immediate dixerat subiungens. {Vel etiam quando est} scilicet oppositio inter terminos coniunctos, falsum est semper scilicet inferre diuisim, quasi diceret, dixi q quando in est oppositio nõ verum sed falsum est inferre diuisim. Quando autem non inest talis oppositio, verum est inferre

Responsio. Ad utrumque dub. fund.

ferre diuisim. Vel etiam vt melius dicatur, quod quando est oppositio, falsum est semper, quando autem non inest talis oppositio, non semper verum est. Et sic modificauit supradicta addendo ly semper, & non semper. Et subdēs exemplū quod nō semper ex nō oppositis sequatur diuisio, ait, vt Homerus est aliquid vt potea, ergo etiam est? Non. Ex hoc coniuncto, est poeta de Homero enūciatio, altera pars, ergo. Homerus est, non sequitur, & tamen clarum est quod istæ duæ partes colligate, & poeta non habente oppositionem ad quam sequitur contradictio. Igitur non semper ex non oppositis coniunctis illatio diuisa tenet &c. Deinde cum dicit.

ARGY. *Per accidens enim ipsum prædicatur, est, de Homero. Nam quia est poeta, sed non per se de Homero ipsum, est, prædicatur.*

ANTI. *Secundum accidens enim prædicatur esse de Homero, quoniam est poeta, sed non secundum se prædicatur de Homero quoniam est.*

3. Dubium. Probat hoc quod modo dictū est, ex eo quod altera pars istius compositi. s. est, in antecedente coniuncto prædicatur de Homero secundum accidēs, i. ratione alterius, qm̄. s. poeta prædicatur de Homero, & non prędicatur secundum se ly est de Homero, quod tñ infertur, cum concluditur ergo Homerus est. Considerandum est hic quod ad saluandam illam conclusionem negatiuam, s. non semper ex non oppositis coniunctis infertur diuisim, sufficit vnam instantiam suæ oppositæ vniuersalis affirmatiuæ afferre. Et hoc fecit Aristo. adducendo illud genus enunciationū in quo altera pars coniuncti est aliquid pertinens ad actum animæ. Loquitur. n. modo de Homero viuente in poematibus suis in mentibus hominū. In his siquidē enunciationibus partes coniunctæ non sunt oppositæ in tertio, & tñ non licet inferre vtranq; partem diuisim. Comitiitur. n. fallacia secundum quid ad simpliciter. Non. n. valet, Cæsar est laudatus, ergo est, & simile est de esse in effectu dependente in conseruari. Quomodo autem intelligenda sit ratio ad hoc adducta ab Aristotele in sequenti particula dicetur. Deinde cum dicit.

Responsio. Oppositaus accipi.

Notandum.

Lect. 10. in comment. 34 Cōtradictio inter formā li. oppositū, & denoiatiū.

Fallacia in dicto excep.

ARGY. *Quare in quibus prædicationibus neq; contrarietas inest, quod quidem facile discernetur, si pro nominibus rationes dicantur, in hisce coniunctim, & seorsum vera prędicatio fiet.*

ANTI. *Quare in quibuscunq; prædicatis contrarietas nō inest, si diffinitiones pro nominibus dicantur & secundum se prædicantur, & non secundum accidens, in his aliquid & simpliciter verum erit dicere.*

Ly quæ est sequentis traduc.

ARGY.

ANTI.

Respondet parti affirmatiuæ quæstionis, quando. s. ex coniunctis licet inferre diuisim. Et ponit duas conditiones oppositas supradictis debere conuenire in vnum ad hoc vt possit fieri talis consequentia. s. quod nulla inter partes coniuncti oppositio sit, & quod secundum se prædicentur. Vnde dicit inferendo ex dictis (Quare in quantiscunq; prædicamentis). i. prædicatis ordine quodam adunatis, neq; contrarietas aliqua in cuius ratione ponitur cōtradictio in tertio. Contraria. n. sunt quæ mutuo se ab eodē expellūt, aut vniuersaliter nulla oppositio inest ex qua. s. sequatur contradictio in tertio. Si diffinitiones pro nominibus sumātur. Dixit hoc, quia licet in quibusdam non appareat oppositio solis nominibus positis, sicut homo mortuus, & in quibusdam appareat, vt viuum mortuum, hoc tamen non obstante si positis nominum, diffinitionibus loco nominum oppositio appareat, inter opposita collocamus. Sicut verbi gratia, homo mortuus, licet oppositio

Prima cōd. vt ex coniūcto iferatur diuisim.

nem non præseferat, tamē si loco hominis & mortui eorum diffinitionibus vtamur, videbitur contradictio. Dicemus. n. corpus animatum rationale corpus inanimatum irrationale. In quantiscunq; inquam coiunctis nulla est oppositio, & secundum se, & non secundum accidens prędicantur, in his verum erit dicere & simpliciter. i. diuisim quod fuerat coniunctim enunciatum. Ad euidentiam secundæ conditionis hic positæ, nota quod ly secundum se potest dupliciter accipi, vno modo positiuæ, & sic dici perseitatem primi, secūdi vniuersaliter quarti modi alio modo negatiue, & sic idem sonat quod non per aliud. Rursus cōsiderandum est quod cum Aristo. dixit de prædicato coniuncto quod secundum se prædicetur, ly secundum se potest ad tria referri, s. ad partes coniuncti inter se, ad totum cōiunctum respectu subiecti, & ad partes coniuncti respectu subiecti. Si ergo accipiatur ly secundum se positiue, licet non falsus, extraneus tamen à mente Arist. reperitur sensus ad quodcunq; illorum triū referatur. Licet enim valeat, est homo sensibilis, ergo est homo & est sensibilis, & est aīal rationale ergo est animal & est rationale, tamen his oppositæ inferunt similes consequentias. Dicimus enim est albus musicus, ergo est musicus & est albus vbi nulla est perseitas, sed est coniūctio per accidens, tam inter partes inter se quam inter totum & subiectum, quam etiam inter partes & subiectū. Liquet igitur ipsum non accipi. Arist. ly secundum, se positiue ex eo quod vana fuisset talis additio quæ ab oppositis nō facit in hoc differentiam. Ad quid enim addidit secundum se, & non secundum accidens si tam illæ quæ sunt secūdum se modo expositio, quam illæ quæ sunt secundum accidens ex coniuncto inferunt diuisum? Si vero accipiatur secundum se negatiue idest non per aliud, & referatur ad partes coniuncti inter se, falsa inuenitur regula. Nam non licet dicere est bonus citharedus, ergo est bonus & citharedus & tamen ars citharizandi & bonitas eius sine medio coniunguntur. Et Similiter contingit, si referatur ad totum coniunctum respectu subiecti, vt in eodem exemplo apparet. Totum enim hoc, citharedus bonus non propter aliud conuenit homini, & tamē non infert (vt dictū est) diuisionem. Superest ergo vt ad partem coniuncti respectu subiecti referatur, & sit sensus. Quādo aliqua coiunctim prædicata, secundum se, idest non per aliud prædicantur, idest quod vtraq; pars prædicatur de subiecto non propter alteram, sed propter seipsam & subiectum, tunc ex coniuncto infertur diuisa prædicatio. Et hoc modo exponūt Auerroes, & Boethus & vera inuenitur regula, vt inductiue facile manifestari potest, & ratio ipsa suadet. Si enim partes alicuius cōiuncti prędicati ita inhærent subiecto quod neutra propter alteram in sit earum separatio nihil habet quod veritatem impediat diuisarum. Est & verbis Arist. consonus iste. Quoniā & per hoc distinguit inter enunciationes ex quibus coniunctum infert diuisam prædicationem, & eas quibus hæc non inest consequentia. Illa siquidem vltra habentes oppositionem in adiecto, sunt habentes prędicatum coniunctū, cuius vna partium, alterius est ita determinatio quod non nisi per illā subiectum respicit, sicut apparet in exemplo ab Arist. adducto, Homerus est poeta, Est, siquidem ibi nō respicit Homerum, ratione ipsius Homeri, sed præcise ratiōe poesis relicte, & ideo non licet inferre, ergo Homerus est. Et, simile est in negatiuis. Siquis enim dicat Sortes non est paries non licet inferre ergo Sortes non est, eadem ratione, quia esse non est negatum de Sorte, sed de pariete in Sorte. Et per hoc patet, qualiter sit intelligēda ratio in textu superiore adducta. Accipitur. n. ibi secundum se, negatiue, mo-

Notandū. 1. Lectio. 2. se ad. 3. ref.

Positi.

Negatiue.

Auerro. Boethus.

Ly 2. acci. vtraq; fol. do hic exposito, & f m accidens, i. propter aliud. In eadē ergo significatione est vsus ly f m accidens, soluēdo hāc & præcedentem quæstionem. Vtrobiq;.n. intellexit f m accidens.i. propter aliud cōiuncta, sed ad diuersa retulit. Ibi nanq; ly f m accidēs determinabat cōiunctionē duorum prædicatorum inter se. Hic vero determinat partē coniuncti prædicati in ordine ad subiectum. Vnde ibi album & musicum inter ea quæ f m accidens sunt, numerabantur, hic aūt non. Sed occurrit circa hanc expositionē

Dubium. 1. princip. dubitatio non parua. Si.n. ideo nō licet ex coniuncto inferre diuisim, quia altera pars cōiuncti non respicit subiectum propter se, sed propter alterā partē vt dixit Ar. de ista enunciatione. Homerus est poeta. sequetur q̄ nūquam à tertio adiacente ad f m erit bona consequentia, quia in omni enunciatione de tertio adiacente, est respicit subiectum propter prædicatum & non propter se &c.

Responsio. Notandum. Ad huius difficultatis euidentiam, Nota primo hanc distinctionem. Aliud est tractare regulam, quando ex tertio adiacente infertur f m & quando non, & aliud quando ex coniuncto fit illatio diuise, & q̄n non. Illa siquidem

2. adiac. ex. 3. & ex coniunc. diui. est extra propositum, istam autem venamur. Illa comparatur varietatem terminorum, ista non. Si nāq; vnus terminorum qui est altera pars coniuncti f m significationem seu suppositionem varietur in separatione, non infertur ex coniuncto prædicato illudmet diuisim, sed aliud. Nota secundo hanc propositionem. Cum ex tertio adia-

Lect. 2. li 1. est. 2. & 3. adiac. cente infertur f m, non seruatur identitas terminorū. Liquet ista quo ad illum terminum, est. Dictum liquidem fuit supra à sancto Thoma, q̄ aliud importat, est, f m adiacens, & aliud est, tertium adiacens. Illud nanq; importat actum essendi simpliciter, hoc aūt habitudinem inhærentiæ vel identitatis prædicati ad subiectū. Fit ergo varietas vnius termini cū ex tertio adiacente infertur f m, & consequenter non fit illatio diuisi ex coniuncto. Vnde

Ad obiecta. relucet responsio ad obiectionem, q̄ licet ex tertio adiacente quandoque possit inferri f m, nunquam tñ ex tertio adiacente licet inferri f m tanquam ex coniuncto diuisim, quia inferri non pōt diuisim cuius altera pars ipsa diuisione perit. Negetur ergo consequentia obiectionis. Et ad probationem dicatur q̄ optime concludit, q̄ talis

Responsio: formaliter. illatio est illicita intra limites illationū quę ex coniuncto diuisionem inducunt, quibus hic Arist. loquitur. Sed cōtra hoc instatur. Quia ēt tanquam est cōiuncto diuisi fit

Obiectio. illatio, Sortes est albus, ergo est, per locum à parte in modo ad suum totum vbi non fit varietas terminorum. Et ad hoc dicitur q̄ licet homo albus sit pars in modo hominis, quia nihil minuit de hominis ratione albedo sed ponit hominem simpliciter, tñ est album, non est pars in modo ipsius est, eo q̄ pars in modo est vniuersale cū cō-

Responsio. ditione non minuente, ponente illud simpliciter. Clarum est autem q̄ album minuit rationem ipsius, est, & nō ponit ipsum simpliciter, contrahi.n. ad esse f m quid, vnde apud philosophus cum fit aliquid album, non dicitur ge-

Obiectio. nerari f m quid. Sed instatur adhuc quia f m hoc dicendo est animal, ergo est, fit illatio diuisa per eundem locū.

Responsio. Animal.n. non minuit rationem ipsius est. Ad hoc est dicendum q̄ ly est si dicat veritatem propositionis, manife-

Dubium. 2. princip. ste peccatur à f m quid ad simpliciter. Si aūt dicat actum essendi, illatio est bona, sed non est de 3. lect. 2. adiacente. Potest vlterius dubitari circa principale, quia sequitur est quantum coloratum, ergo est quantum, & est coloratū. & tamen coloratum respicit subiectum mediante quan-

Responsio. subtilis. titate, ergo non videtur recta expositio supra adducta. Ad hoc & similia dicendum est q̄ coloratum non ita. i.

subiecto per quantitatem q̄ sit eius determinatio, & ratione talis determinationis subiectum denominet, sicut bonitas artem citharisticam determinat, cum dicitur est citharedus bonus, sed potius subiectum ipsum, primo coloratum denominatur, quantum vero secundario colorātum dicitur, licet color media quantitate suscipiatur. Vnde notanter supra diximus, q̄ tunc altera pars coniuncti prædicatur per accidens, quādo pręcise denominat subiectum, quia denominat alteram partem. Quod nec in hac nec in similibus instantijs inuenitur. Deinde cum dicit.

Id autem, quod non est, no ex eo vere dicetur ens quippiam esse, quia est opinabile: Non est enim ipsius opinio ipsum esse, sed ipsum non esse. ARGY.

Quod aut non est quoniam opinabile est, nō verum dicere esse aliquid. Opinatio enim eius est non quomā est, sed quoniam non est. ANTI.

Excludit quorundam errorē qui quod non est esse tali syllogismo concludere satagebant. Quod est opinabile, est, Quod non est, est opinabile. Ergo quod non est. Hunc siquidem processum elidit Arist. destruendo primam propositionem, quæ partem coniuncti in subiecto diuisim prædicat, ac si diceret, est opinabile ergo est, Vnde assumendo subiectum cōclusionis illorum ait. Quod Expō. tex. autem non est, & addit mediū eorum, q̄m opinabile est, & subdit maiorem extremitatem, non est verum dicere esse aliquid. Et causam assignat, quia talis opinatio non propterea est, quia illud sit, sed potius quia non est.

LECTIO VIII.

De modalibus dicendum proponitur, an item ipsarum oppositio ex negatione addita verbo, vel potius modo inspicienda sit arguitur, & quod non verbo sit negatio apponenda pro illarum cōtradictione, ostenditur.

Is autem determinatis, considerandum est deinceps, quomodo sese habeant affirmationes, et negationes huiusce generis, possibile est esse, non possibile est esse, contingens est esse, & non contingens est esse, & de impossibili similī mō, ac necessario. Sunt.n. de ipsis dubitationes nōnullę. ARGY.

His vero determinatis, perspiciendum est quēadmodum sese habeant affirmationes, & negationes ad se inuicem, hæ s. quæ sunt de possibili esse, & non possibili de contingente, & non contingere, de impossibili, & necessario, Habent enim aliquas dubitationes. ANTI.

Postquam determinatum est de enunciationibus quarū partibus aliud additur tam remanente quam variata vnitate, hic intendit declarare quid accidat enunciationi, ex eo q̄ aliquid additur non suis partibus sed compositioni eius. Et circa hoc duo facit. Primo determinat de oppositione earum. Secundo de consequentijs, ibi {Consequentię vero.} Circa primum duo facit. Primo proponit quod Lect. 10. intendit. Secundo exequitur ibi. {Nam si eorum &c.} Sex. Prælibenda. Proponit ergo quod iam perspiciendum est quomodo se habeant affirmationes & negationes enunciationū de possibili & non possibili &c. Et causam subdit. Habent enim multas dubitationes speciales. Sed antequam vlterius procedatur q̄m de enūciationibus quæ modales vocantur sermo inchoatur, prælibandum esse quasdam modales enunciationes, & qui & quot sunt modi reddentes propositiones modales, & quid earū sit subiectū, & quid prædicatū, & quid sit ipsa enuociatio modales & quis sit ordo earum ad pręcedentes, & quę necessitas sit specialē faciendi tractatum de his. Quia ergo possumus dupliciter de rebus loqui, vno modo componendo rem vnam De inesse & modalis vñ. cum alia, alio modo compositionem factam declarando qualis

qualis sit, insurgunt duo enunciationum genera, quædā scilicet enunciantes aliquid inesse vel non inesse alteri, & hæ vocantur de inesse, de quibus superius habitus est ser mo. Quædam vero enunciantes modum compositionis prædicati cum subiecto, & hæc vocantur modales à prin cipaliori parte sua, modo. s. Cum enim dicitur, Sortē currere est possibile, non enunciatur cursus de Sorte, sed qua lis sit compositio cursus cum Sorte. s. possibilis. Signanter autem dixi modum compositionis, quoniam modus in enunciatione positus dupliciter est. Quidam. n. determinat verbum, vt ratione significati ipsius verbi, vt Sortes currit velociter, vel ratione temporis consignificati, vt Sortes currit hodie. Quidam autem determinat com positionem ipsam prædicati cum subiecto, sicut cum dicitur Sortem currere est possibile. In illis nanq; determina tur qualis cursus in sit Sorti, vel quando. In hac autem, qualis sit coniunctio cursus cum Sorte. Modi ergo nō illi qui rem verbi, sed qui compositionem determināt, mo dales enunciationes reddunt, eo q compositio veluti for ma totius, totam enunciationem cōtinet. Sunt aūt huiusmodi modi quatuor proprie loquendo. s. possibile, & impossibile, necessarium, & contingens. Verum nanq; & falsum, licet supra compositionem cadant, cum dicitur Sortem currere est verum, vel hominem esse quadrupedem est falsum, attamen modificare proprie non videntur cōpositionem ipsam. Quia modificari proprie dicitur aliquid, quando redditur aliquale, non quando fit secundū suam substantiam. Compositio autem quando dicitur vera nō aliqualis proponitur, sed quod est. Nihil. n. aliud est dicere Sortem currere est verum, quam q compositio cursus cum Sorte est. Et similiter quando est falsa, nihil aliud dicitur, quam quod non est. Nam nihil aliud est dicere Sortem currere est falsum, quam quod compositio cursus cum Sorte nō est. Quando vero compositio dicitur possibilis aut contingens, iam non ipsam esse, sed ipsam aliqualem esse dicimus. Cum siquidem dicitur Sortem currere est possibile, non substantificamus compositionem cursus cum Sorte, sed qualificamus asserentes illam esse possibilem. Vnde Aristo. hic modos proponēs, veri & falsi nullo modo meminit, licet infra verum & non verum inferat, propter causam ibi assignandam. Et quia enunciatio modalis duas in se continet compositiones, alteram, inter partes dicti, alteram inter dictū & modum, intelligendum est eam compositionem modificari idest quæ est inter partes dicti non eam quæ est inter modum & dictum. Quod sic perpendi potest. Huius enunciationis modalis, Sortem esse album est possibile, duæ sunt partes altera est, Sortem esse album, altera, est possibile. Prima, dictum vocatur, eo q est, id quod dicitur per eius indicatiuū. s. Sortes est albus. Qui enim profert hāc, Sortes est albus, nihil aliud dicit, nisi Sortem esse album. Secunda vocatur modus, eo q modi adiectio est. Prima compositionem quandā in se continet ex Sorte & albo. Secunda pars primæ opposita, compositionem aliquam sonat ex dicti compositione & modo. Prima rursus pars, licet omnia habeat propria subiectum. s. prædicatum, copulam, & compositionem, tota tamen subiectum est mo dalis enunciationis. Secunda autem est prædicatum. Dicti ergo compositio subijcitur, & modificatur in enunciatione modali.

Qui enim dicit Sortem esse album est possibile, non significat qualis est coniunctio possibilitatis, cum hoc dicto Sortem esse album, sed insinuat qualis sit cōpositio partium dicti inter se. s. cursus cum Sortes. s. q est compositio possibilis. Non dicit igitur enunciatio modalis aliquid inesse, vel non inesse, sed dicti potius modum enunciat. Nec proprie componit secundum significatum, quia compositionis non est compositio, sed rerum cōpositioni modum apponit. Vnde nihil aliud est enūciatio modalis, quam enunciatio dicti modificatiua. Nec propterea cēsenda est enunciatio plures modalis, quia omnia duplicata habeat, quoniam vnum modum de vnica compositione enunciat, licet illius compositionis plures sint partes. Plura enim illa ad dicti compositionem concurrentia, veluti plura, ex quibus fit vnum subiectum, concurrunt, de quibus dictum est supra, q enunciationis vnitatem non impediunt. Sicut nec cum dicitur domus est alba, est enunciatio multiplex, licet domus ex multis consurgat partibus. Merito autem est post enunciationes de inesse de modalibus tractandum, quia partes naturaliter sunt toto priores, & cognitio totius ex partium cognitione dependet. Et specialis sermo de his habēdus, quia proprias habet difficultates. Notauit quoque Arist. in textu multa. Horum ordinem. s. cum dixit { his vero determinatis. } Modos qui & quot sunt, cum eis expressis & infer uit. Variationem eiusdem modi per affirmationē, & negationem, cū dixit possibile, & non possibile, contingens & non contingens. Necessitatem cum addidit. { Habent enim multas dubitationes proprias, } Deinde cum dicit.

Nam si complexionum, hæ inter sese contradictoriæ opponuntur, quę per esse disponūtur, atque non esse huius enim hominem esse, negatio est hoc, hominem non esse, sed non illud non hominem esse, et item huius hominem esse album, hoc est negatio, hominem album non esse, sed non illud hominem non album esse, alioquin vere quispiam dixerit lignum hominem non albus esse, cum de quolibet affirmatio sit, aut negatio vera, & non solum in his ita fit sed in illis etiā in quibus esse non additur, idem facit id quod pro ipso sumitur esse. Nam huius homo ambulat, non est hæc negatio, non homo ambulat, sed hæc homo non ambulat, nihil enim refert hominem ambulare dicere, vel hominem ambulantem esse, si hæc inquam ita sunt atque vbiq; dictus modus seruatur, huius etiam nimirum affirmationis possibile est esse, hęc erit negatio possibile non esse, sed non illa, non possibile est esse.

Nam si eorum, quę complectuntur, illę sibi inuicem oppositę sunt contradictiones, quęcunq; secundum esse, & non esse disponuntur, vt eius qua est, esse hominem, negatio est, non esse hominem, non esse non hominem, & eius, quę est, esse album hominem, negatio est ea, qua est, non esse album hominem, sed non, esse non album hominem. Si enim de omnibus aut dictio est, aut negatio. lignum erit verum dicere esse non album hominē quòd si hac hoc modo, & quibuscunque esse nō additur, idem faciet id, quod pro esse dicitur, vt eius, quę est, ambulat homo, negatio est non ea, quæ est, ambulat non homo, sed ea, quę est, non ambulat homo, nihil enim differt dicere hominem ambulare, vel hominem ambulantem esse. Quare si hoc modo in omnibus, & eius, quę est, possibile est esse, negatio est, possibile est non esse, sed non ea, quę est, non possibile est esse.

Exequitur tractatum de oppositione modalium. Et circa hoc duo facit. Primo mouendo quæstionem, arguit ad partes. Secundo determinat veritatem, ibi { Contingit autem &c. } Est autem dubitatio, an in enunciationibus modalibus fiat contradicto negatione apposita ad verbum dicit, quod dicit rem, an non, sed potius negatio ne apposita ad modum qui qualificat. Et primo arguit ad partem affirmatiuam, q scilicet addēda sit negatio ad

Marginalia: Enunciationem modalem esse. — Modus in enunciatio. Primus. Secundus. — Qui modi reddant enūciationem modalem, ac quot. — Modificari proprie. — De vero & fal. — Compositio modificans. — Dictum. — Subiectum modalis. Prædicatū. — Modalis enunciat. — Enunciatio moda. quid — Ly Primo. lec. 8. — Ratio or. Partes primo. to. Necessitas tract. — Not. ab Aristo. in tex. — ARGY. — ANTI. — Dubitatio I quo conf.

verbum. Secundo ad partem negatiuam, ꝙ non apponē da sic negatio ipsi verbo, ibi {Videtur autem.} Intendit ergo primo tale argumentum. Si complexorum contradictiones attenduntur penes esse & non esse, vt patet inductione in enunciationis substantiuis de secundo adiacente, & de tertio, & in adiectiuis, contradictionesq́; omniū hoc modo sumendæ sunt, contradictoria huius possibile esse, erit possibile non esse, & non illa, non possibile esse. Et consequenter apponenda est negatio verbo, ad sumendam oppositionem in modalibus. Patet consequentia, quia cum dicitur possibile esse & possibile nō esse, negatio cadit supra esse. Vnde dicit. {Nam si eorum, quę cōplectuntur.} idest complexorum illæ sibi inuicem sunt oppositæ contradictiones, quæ secundū esse vel non esse disponuntur, idest in quarum vna affirmatur esse, & in altera negatur. Et subdit inductionem inchoans à secundo adiacente, vt eius enunciationis quæ est esse hominem .i. homo est negatio est, non esse hominem, vbi verbum negatur, idest homo non est, & non est eius negatio ea quæ est, esse non hominem, idest non homo est. Hæc enim nō est negatiua, sed affirmatiua de subiecto infinito, quæ simul est vera cū illa prima scilicet homo est. Deinde prosequitur inductionem in substantiuis de tertio adiacente & eius quæ est, esse album hominem idest & illius enūciationis, homo est albus, negatio est, non esse album hominem, vbi verbum negatur idest homo non est albus, & non est nagatio illius ea, quæ est, esse non album hominem, idest homo est non albus. Hæc enim non est negatiua sed affirmatiua de prædicato infinito. Et quia istæ duæ affirmatiuæ de prædicato finito & infinito non possunt de eodem verificari, propterea quia sunt de prædicatis oppositis posset aliquis credere ꝙ sint contradictorię, & ideo ad hunc errorem tollēdum interponit rationem probantem ꝙ hæ duæ non sunt contradictoriæ. Est autē ratio talis. Contradictoriorum talis est natura ꝙ de omnibus aut dictio idest affirmatio, aut negatio verificatur. Inter contradictoria siquidem, nullū potest inueniri medium, sed hæ duæ enunciationes, s. est homo albus, & est homo non albus, sunt contradictoriæ per te, ergo sunt talis naturę ꝙ de omnibus altera verificatur. Et sic cum de ligno sit falsum dicere, est homo albus, erit verum dicere de eo scilicet ligno, esse non album hominem, idest lignum est homo non albus, quod est manifeste falsum. Lignum enim neq; est homo albus, neq; est homo non albus. Restat ergo ex quo vtraque est simul falsa de eodē, ꝙ non sit inter eas contradictio. Sed contradictio fit quādo negatio apponitur verbo. Deinde prosequitur inductionem enunciationibus adiectiui verbi dicēs, ꝙ si hoc modo scilicet supradicto accipitur cōtradictio, & in quātiscunq; enunciationibus esse non ponitur explicite, idē faciet quo ad oppositionem sumdam id quod pro esse dicitur idest verbum adiectiuum quod locum ipsius esse tenet pro quanto propter eius veritatem in se inclusam, copulæ officium facit, vt eius enunciationis quæ est, homo ambulat, negatio est, non ea quę dicit, nō homo ambulat, hæc enim est affirmatiua de subiecto infinito, sed negatio illius est, homo non ambulat, sicut & in illis de verbo substantiuo negatio verbo addenda erat. Nihil. n. differt dicere verbo adiectiuo, homo ambulat, vel substantiuo, homo est ambulans. Deinde ponit. 2. partē inductionis dicens. Et si hoc modo in omnibus sumenda est contradictio, scilicet apponendo negationem ad esse, concluditur ꝙ & eius enunciationis, quæ dicit, possibile esse, negatio est possibile non esse & non illa quæ dicit, non possibile esse. Patet conclusionis sequela, quia in illa possibile non esse negatio apponitur verbo, in ista autē non. Dixit autem in principio huius rationis, {eorū quæ complectuntur} idest complexorū contradictiones sūt secundum esse & non esse, ad differentiam incomplexorum quorū oppositio non fit negatione dicente non esse, sed ipsi incomplexo apposita, vt homo, & non homo, legit, & non legit. Deinde cum dicit.

Ratio pria pro. affir. — *Contradict. natura.* — *Ver. adiec. loco esse.* — *Vlti.* — *Differentia inter cōple. & incomple. addendo negatione.*

ARGY. *Ad idem videtur & esse, & non esse posse. Omne nanque quod possibile est secari, vel ambulare, possibile est & non ambulare, & non secari. Atque causa huius hæc est. Omne enim quod hoc pacto possibile est, non semper est actu. Qua propter ipsi competet, & ipsa negatio. Potest enim & non ambulare, quod ambulare potest, & nō videri, quod potest videri. At fieri nequit, vt enunciationes oppositæ de eodem sint veræ. Non ergo affirmatio nis huius, possibile est esse, hęc est negatio, possibile est non esse.*

ANTI. *Videtur autem idem posse esse, & non esse. Omne enim quod est possibile diuidi, vel ambulare, & non ambulare, & non diuidi possibile est. Ratio est, quoniam omne quod sic possibile est, non semper in actu est. Quare inerit ipsi etiam negatio. Potest igitur & non ambulare quod est ambulabile, & non videri quod est visibile. At vero impossibile est de eodem oppositas esse veras dictiones. Non igitur eius que est possibile est esse, negatio est, possibile est non esse.*

Arguit ad quæstionis partem negatiuam scilicet ꝙ ad sumendam contradictionem in modalibus non addenda sit negatio verbo, tali ratione. Impossibile est duas cōtradictorias esse simul veras de eodem, sed supradictæ. s. possibile esse & possibile non esse, simul verificantur de eodem, ergo istæ non sunt contradictorię, igitur contradictio modalium non attenditur penes verbi negationem. Huius rationis primo ponitur in litera minor, cum sua probatione. Secundo maior. Tertio conclusio. Minor quidem cum dicit {Videtur autē idem possibile esse, & non possibile esse.} Sicut, verbi gratia omne quod est possibile diuidi, est etiam possibile non diuidi, & quod est possibile ambulare, est etiam possibile non ambulare. Ratio autem huius minoris est, quoniam omne quod sic possibile est, sicut scilicet est possibile ambulare, & diuidi non semper actu est. Non enim semper actualiter ambulat, qui ambulare potest, nec semper actu diuiditur, quod diuidi potest. Quare inerit etiam negatio possibilis idest ergo non solum possibilis est affirmatio, sed etiā negatio eiusdem. Aduerte ꝙ quia possibile est multiplex vt infra dicetur, ideo notanter Arist. diuidit ly sic, assumens, quod sic possibile est, non semper actu est. Non. n. de omni possibili verum est dicere ꝙ non semper actu est, sed de aliquo, eo scilicet quod est sic possibile, quemadmodum ambulare, & diuidi. Nota vlterius ꝙ quia tale possibile habet duas cōditiones, scilicet ꝙ potest actu esse & ꝙ nō semper actu est, sequitur necessario, ꝙ de eo simul est verum dicere, possibile esse, & nō esse. Ex eo. n. quod pōt actu esse sequitur ꝙ sit possibile esse. Ex eo vero quod non semper actu est, sequitur ꝙ sit possibile nō esse. Quod. n. non semper est, pōt non esse. Bene ergo intulit Arist. ex his duobus. Quare inerit ēt negatio possibilis, & non solum affirmatio. Potest igitur & non ambulare, quod est ambulabile & nō videri, quod est visibile. Maior vero subiungitur, cū ait. {At vero impossibile est de eodē veras esse contradictiones.} Infert quoq; vltima conclusio. Non est igitur ista. s. possibile non esse, negatio

Rō pro parte negatiua. — *Notandū. 1.* *Lectio. 1 2.* — *Possibile nō semper actu esse.* — *Notandū. 2.* — *Possibile est vel non est.*

tio illius, quæ dicit possibile esse, quia sunt simul veræ de eodem. Caueto autem ne ex isto textu putes possibile vt est modus debere semper accipi pro possibili ad vtrumlibet, quoniam hoc infra declarabitur esse falsum, sed considera ꝙ satis fuit intendenti declarare, ꝙ in modalibus non sumitur contradictio ex verbi negatione, afferre instantiam in vna modali, quæ continetur sub modalibus de possibili. Deinde cum dicit.

Notandum. vltima. Possibile vt est modus.

ARGY. *Fit enim ex his, vt aut idem de eodem affirmetur simul atque negetur, aut non per esse atque non esse ea quę adduntur, affirmationes fieri negationesue. Quod si illud fieri nequit hoc erit vtique expetendum.*

ANTI. *Contingit enim ex his, aut idem ipsum affirmare negare simul de eodem, aut non secundum esse vel non esse quæ opponuntur, fieri affimationes vel negationes. Si ergo illud impossibilius est, hoc erit magis eligendum.*

Determinat veritatē huius dubitationis. Et quia duo petebat scilicet an contradictio modalium ex negatione verbi fiat, an nō, & an potius ex negatione modi, ideo primo determinat veritatem primæ petitionis, ꝙ scilicet contradictio harū non fit negatione verbi. Secundo determinat veritatem secundæ petitionis, ꝙ scilicet fiat modalium cōtradictio ex negatione modi, ibi {Est ergo negatio.} Dicit ergo ꝙ propter supra dictas rationes euenit vnum ex his duobus, quæ conclusimus determinare, aut idem ipsum idest vnum & idem dicere idest affirmare & negare simul de eodem id est aut ꝙ duo contradictoria simul verificantur de eodē, vt prima ratio conclusit, aut affirmationes vel negationes modalium quæ opponuntur contradictoriæ fieri non secundum esse vel non esse idest aut contradictio modalium nō fiat ex negatione verbi, vt secunda ratio conclusit. Si ergo illud est impossibile. scilicet ꝙ duo contradictoria possunt simul esse vera de eodem, hoc. s. ꝙ contradictio modalium non fiat secundum verbi negationem erit magis eligendum. Impossibilia enim semper vitanda sunt. Ex ipso autē modo loquendi innuit ꝙ vtrique earum aliquid obstat. Sed quia primo obstat impossibilitas quę acceptari non pōt, secundo autē nihil aliud obstat nisi ꝙ negatio supra enūciationis copulā cadere debet, si negatiua fieri debet enūciatio, & hoc aliter fieri potest quam negando dicti verbum, vt infra declarabitur, ideo hoc. s. ꝙ contradictio modalium non fiat secundum negationem verbi eligendum est. Primum vero est omnino abijciendum.

Lec. sequen. imme.

LECTIO IX.

Modalium omnium contradictionem negationem non verbo sed modis additam exigere docetur.

ARGY. *Huius igitur possibile est esse, hæc est negatio, non possibile est esse, sed non illud possibile non est esse, huius & contingens est esse hæc est negatio, non contingens est esse. Eadē & de cęteris rō, de impossibili inquā & necessario.*

ANTI. *Est igitur negatio eius, quæ est possibile esse, ea quę est, possibile non esse, & non ea quæ est possibile nō esse. Eadem quoque ratio est in eo quod est contingens esse. Et enim negatio eius est, non contingens esse. Et in alijs quoque similis mō, vt in necessario & impossibili.*

Determinat vbi ponenda sit negatio ad assumendam modalium contradictionem. Et circa hoc quatuor facit. Primo determinat veritatem summarie, Secundo assignat determinatæ veritatis rationem, quæ dicitur rationi ad oppositū inductæ, ibi {Fiunt enim.} Tertio explanat eandem veritatem in omnibus modalibus, ibi {Eius vero.} Quarto vniuersalem regulam concludit, ibi {Vniversaliter vero.} Quia igitur negatio aut verbo aut modo apponenda est, & ꝙ verbo non addenda est declaratum est per locum à diuisione cōcludendo determinat, est ergo negatio eius quæ est possibile esse, ea quæ est nō possibile esse, in qua negatur modus. Et eadem est ratio in enunciationibus de contingenti. Huius enim, quæ est contingens esse, negatio est non cōtingens esse. Et in alijs scilicet de necesse & impossibile idem est iudicium. Deinde cum dicit.

Negō qui addenda.

ARGY. *Nanque vt in illis esse, atque nō esse sunt additiones, catera vero res sunt subiecta, alia album, alia homo, sic & in istis. Esse quidem, atque non esse fiunt vt subiecta, posse vero & caterę addisiones, distinguenses verum & falsum in his ipsis perinde atque in ipsis ipsum esse atque non esse, facere solent.*

ANTI. *Fiunt enim quemadmodum in illis esse, & non esse appositiones subiectę vero res, hoc quidem album, illud vero homo, sic hoc loco esse quidem & non esse subiecta fiūt posse vero et contingere, appositiones determinātes. quēadmodum in illis esse, & non esse veritatem & falsitatē, sic hic in eo quod est esse possibile, & esse non possibile.*

Fiunt enim appositiones, subdit huius veritatis rationem talem. Ad sumendam contradictioné inter aliquas enunciationes oportet ponere negationem super appositione, idest coniunctione prædicati cum subiecto. Sed in modalibus appositiōes sunt modi, ergo in modalibus negatio apponenda est modo, vt fiat contradictio. Huius rationis maiore subintellecta minor ponitur, in litera per secundam similitudinem ad illas de in esse & dicitur ꝙ quemadmodum in illis enunciationibus de inesse appositiones. i. prædicationes sunt esse & non esse. i. verba significatiua esse vel non esse, verbum enim semper est nota eorum quæ de altero prædicantur, subiectæ vero appositionibus res sunt, quibus esse vel non esse apponitur, vt album cum dicitur album est, vel homo, cum dicitur homo est. Eodem modo hoc in loco in modalibus accidit, esse quidem subiectum fit id est dictum significans esse vel non esse, subiecti locum tenet, contingere vero & posse appositiones idest modi, prędicatiōes sunt. Et quēadmodum in illis de inesse penes esse & non esse veritatem vel falsitatem determinauimus, ita in istis modalibus penes modos. Hoc est enim quod subdit, determinātes. s. fiunt ipsi modi veritatem, quemadmodum in illis esse, & non esse, eam determinat. Et sic patet respōsio ad argumentū in oppositum primo adductum concludens, ꝙ negatio verbo apponenda sit, sicut illis de in esse. Dicitur enim ꝙ cum modalis enunciet modū de dicto sicut enunciatio de in esse, esse vel esse tale, puta esse album de subiecto, eundem locum tenet modus hic, quem ibi verbum, & consequenter super idem proportionaliter cadit negatio hic, & ibi. Eadem enim vt dictum est proportio est modi ad dictum, quæ est verbi ad subiectum. Rursus cum veritas & falsitas affirmationem & negationem sequatur, penes idem attendenda est affirmatio vel negatio enūciationis, & veritas vel falsitas eiusdē. Sicut autem in enunciationibus de inesse veritas vel falsitas esse vel non esse consequitur, ita in modalibus modū. Illa nanq; modalis est vera quæ sic modificat dictū, sicut dicti cōpositio patitur, sicut est. Est ergo negatio modo hic opponēda, sicut ibi verbū, cū sit eadē vtriusq; vis quo ad veritatem & falsitatē enūciationis. Aduerte ꝙ modos, appositiones. i. prędicatiōes vocauit, sicut esse in illis de in esse, intelligēs per modū totū prædicatum enunciationis modalis, puta

Ratio veri. determi.

In enun. de inesse quid prædica. & quid sub. & in moda. veritas in de inesse & in moda.

Responsio. ad Im. arg. Modus in moda.

Præparatio modi addict.

Mod. vera.

Quid per modos.

eſt poſsibile. In cuius ſignū modos ipſos verbaliter protulit dicens, contingere vere & poſſe appoſitiones ſunt. Contingit enim, & poteſt, totum prædicatum modalis continent. Deinde cum dicit.

ARGY. *Huius aūt poſſibile eſt non eſſe, negatio eſt, non illud non poſſibile eſt eſſe, ſed hoc non poſſibile eſt non eſſe, Et huius poſſibile eſt eſſe, non hoc poſſibile eſt non eſſe ſed illud, non poſſibile eſt eſſe. Quapropter hæ poſſibile eſt eſſe, & poſſibile eſt non eſſe. ſeſe mutuo ſequi videntur. Idem enim poſſibile eſt eſſe, atque non eſſe. Non enim hæ poſſibile eſt eſſe, & poſſibile eſt non eſſe, contradictoria opponuntur, ſed iſtę poſſibile eſt eſſe, & nō poſſibile eſt eſſe, nūquā de eodem ſunt ſimul veræ oppoſitæ nanque ſunt. Hæ quoque poſſibile eſt non eſſe, & non poſſibile eſt non eſſe, nunquam de eodem ſunt veræ. Similiter & huius affirmationis neceſſe eſt eſſe, non hęc, neceſſe eſt non eſſe negatio eſt, ſed hæc non neceſſe eſt eſſe. Huius autem, neceſſe eſt non eſſe, negatio eſt, non neceſſe eſt non eſſe. Huius etiam impoſſibile eſt eſſe, non hæc, impoſſibile eſt non eſſe, ſed illa nō impoſſibile eſt eſſe, negatio eſt. At illius impoſſibile eſt non eſſe, hæc ſane, non impoſſibile eſt non eſſe, negatio eſt.*

ANTI. *Eius vero, quæ eſt, poſſibile eſt non eſſe, negatio eſt, nō ea. quæ eſt, non poſſibile eſt eſſe ſed ea, quæ eſt, poſſibile eſt non eſſe. Et eius quæ eſt, poſſibile eſt eſſe, non ea quæ eſt, poſſibile eſt non eſſe, ſed ea quæ eſt, non poſſibile eſt eſſe. Quare ſequi ſeſe inuicem videbuntur hæ, poſſibile eſt eſſe, poſſibile eſt non eſſe. Idem enim poſſibile eſt eſſe & nō eſſe. Non enim contradictiones ſunt ſibi inuicem huiuſmodi, poſſibile eſſe, & poſſibile non eſſe. Sed poſſibile eſt eſſe & non poſſibile eſt eſſe, nunquam ſimul in eodem vera ſunt, opponuntur enim. At vero nec poſſibile eſt non eſſe, & non poſſibile eſt non eſſe, nunquā ſimul veræ ſunt. Similiter autem & eius quæ eſt neceſſarium eſſe, non ea, quæ eſt neceſſarium non eſſe negatio eſt, ſed ea, quæ eſt, nō neceſſarium eſſe. Eius vero quæ eſt, neceſſarium eſt non eſſe, ea quæ eſt, non neceſſarium non eſſe, & eius quæ eſt impoſſibile eſſe, non ea quæ eſt, impoſſibile non eſſe. ſed nō impoſſibile eſſe. Eius vero, quę eſt impoſſibile non eſſe, ea, quæ eſt, non impoſſibile eſt non eſſe.*

Conti. cum poſsibili cōuer. Prætermi. de modali dicti affirm. & oppo.

Explanat determinatam veritatem in omnibus modalibus ſcilicet de poſsibili, & neceſſario, & impoſsibili. Contingens conuertitur cum poſsibili. Et quia quilibet modus facit duas modales affirmatiuas, alteram habētē dictum affirmatum, & alteram habentem dictum negatum, ideo explanat in ſingulis modis, quæ cuiuſque affirmatiōis negatio ſit. Et primo in illis de poſsibili. Et quia primæ affirmatiuæ de poſsibili, quæ .ſ. habet dictum affirmatum ſcilicet poſsibile eſſe, negatio aſsignata fuit non poſsibile eſſe, ideo ad reliquam affirmatiuam de poſsibili tranſiens ait, eius vero, quæ eſt poſsibile non eſſe, vbi dictum negatur, negatio eſt non poſsibile non eſſe. Et hoc conſequenter probat per hoc ꝙ cōtradictoria huius poſsibile non eſſe aut eſt poſsibile eſſe, aut illa, quam diximus .ſ. non poſsibile non eſſe. Sed illa .ſ. poſsibile eſſe non eſt eius contradictoria. Non .n. ſunt ſibi inuicem contradicentes, poſsibile eſſe, & poſsibile non eſſe, quia poſſunt ſimul eſſe veræ. Vnde & ſequi ſeſe inuicem putabuntur, quoniam vt ſupra dictum fuit, idem eſt poſsibile eſſe, & non eſſe, & conſequenter ſicut ad poſſe eſſe ſequitur poſſe non eſſe, ita econtra ad poſſe non eſſe, ſequitur poſſe eſſe. Sed contradictoria illius poſsibile eſſe quæ non poteſt ſimul eſſe vera, eſt non poſsibile eſſe, hęc enim vt dictum eſt opponuntur. Remanet ergo ꝙ huius negatio poſsibile non eſſe, ſit illa, non poſsibile non eſſe, hæ nanque ſimul nunquam ſunt veræ vel falſæ. Dixit ꝙ poſsibile eſſe & non eſſe ſequi ſe inuicem putabuntur, & non dixit ꝙ ſe inuicem conſequuntur, quia ſecundum veritatem vniuerſaliter non ſequuntur ſe, ſed particulariter tantum, vt infra dicetur, propter quod putabit ꝙ ſimpliciter ſe inuicem ſequantur. Deinde declarat hoc idem illis de neceſſario. Et primo in affirmatiua habente dictum affirmatum, dicens, Similiter eius quæ eſt neceſſarium eſſe, negatio non eſt ea, quæ dicit neceſſarium non eſſe, vbi modus non negatur, ſed ea, quæ eſt non neceſſarium eſſe. Deinde ſubdit de affirmatiua de neceſſario habente dictum negatum, & ait, Eius vero, quæ eſt, neceſſarium nō eſſe, negatio eſt ea, quæ dicit, non neceſſarium non eſſe. Deinde tranſit ad illas de impoſsibili, eundem ordinem ſeruans, & inquit, Et eius, quæ dicit impoſsibile eſſe, negatio non eſt ea, quæ dicit impoſsibile non eſſe, ſed non impoſsibile eſſe, vbi iam modus negatur. Alterius vero affirmatiuæ, quæ eſt impoſsibile non eſſe, negatio eſt ea quæ dicit non impoſsibile non eſſe. Et ſic ſemper modo negatio addenda eſt. Deinde cum dicit.

Lec. præſen. Poſſibile eſſe & poſſ. nō eſſe, quo mō ſe cōſequen. Lec. ſequēt. immed.

ARGY. *Omnino autem, quemadmodum dictum eſt, eſſe quidē, ac non eſſe, ponere oportet vti ſubiecta, hæc autem ad ipſum adiungere atque non eſſe, affirmationem faciendo, negationemue. Atque has oportet exiſtimare oppoſitas eſſe, poſſibile, non poſſibile, contingens, non contingens, impoſſibile, non impoſſibile, neceſſarium, non neceſſariū, verum, non verum.*

ANTI. *Vniuerſaliter vero (quemadmodum dictum eſt) eſſe quidem, & non eſſe oportet ponere quemadmodum ſubiecta, affirmationem vero & negationem hæc facientem, ad eſſe & non eſſe apponere, & has putare oportet eſſe oppoſitas dictiones, poſſibile, contingens, & non contingens, impoſſibile, non impoſſibile, neceſſarium, non neceſſarium, verum, non verum.*

Concludit regulam vniuerſalem dicens, ꝙ quemadmodum dictum eſt dicta importantia eſſe, & non eſſe, oportet ponere in modalibus vt ſubiecta, negationem vero, & affirmationem, hoc id eſt contradictionis oppoſitionem facientem, oportet apponere tantummodo ad ſuum eundem modum, non ad diuerſos modos. Debet nanq; illemet modus negari, qui prius affirmabitur ſi cōtradictio eſſe debet. Et exēplariter explanās qūo hoc fiat ſubdit, & oportet putare has eſſe oppoſitas dictiones .i. affirmationes & negationes in modalibus, poſsibile & nō poſsibile, contingens & non cōtingens. Itē cum dixit negationem tantummodo ad modum opponi deberet, nō excluſit modi copulam, ſed dictum. Hoc .n. eſt ſingulare in modalibus ꝙ eandē oppoſitionē facit, negatio modo addita, & eius verbo. Contradictoriæ .n. opponitur huic, poſsibile eſt eſſe non ſolum illa, non poſsibile eſt eſſe, ſed iſta poſsibile, non eſt eſſe. Meminit autem modi potius, & propter hoc quod nunc diximus, vt .ſ. inſinuaret ꝙ negatio verbo modi poſtpoſita, modo autē præpoſita, idē facit, ac ſi modali verbo pręponeretur, & quia cum modo nunquàm caret modalis enunciatio, ſemper negatio ſupra modum poni poteſt. Non autem ſit de eius verba, verbo enim modi carere, contingit modalem, vt cum dicitur, Sortes currit neceſſario, & ideo non ſemper verbo negatio aptari poteſt. Quod autē in fine addidit verum, & non verum, inſinuat præter quatuor prædictos modos alios inueniri, qui etiam compoſitionem enunciationis determinant puta verum & non verum, falſum & non falſum, quos tamen inter modos ſupra non poſuit, quia vt declaratum fuit, non proprie modificant.

Negō addita moda & eius ver.

Cur. meminit mod. & non ver.

Cur. id ver. & fal.

Lectio

LECTIO X.

De Mediolanum Consequentis tum ex aliorum, tum ex propria opinione.

ARGY. *Consequentiæ quoq; cum ratione fiunt, si hoc pacto ponantur. Nam illã quidem possibile est esse, sequitur hæc, contingens est esse, atq; cum illa conuertitur. Et idem hæc, non impossibile est esse, & nõ necesse est esse. At has possibile est non esse, contingens est non esse, hæ sane sequuntur, non impossibile est nõ esse, & non necesse est non esse. Illas etiã non possibile est esse, & non contingens est esse, hæ porro sequuntur, impossibile est esse, & necesse est non esse. Et illas insuper non possibile est non esse, & non contingens est non esse hæ nimirum sequuntur impossibile est non esse, & necesse est esse. Atq; id, quod dicitur ex his fice, qua hoc ordine ponuntur, perspiciatur.*

ANTI. *Consequentiæ vero secundum ordinem fiunt ita ponentibus. Illi enim quæ est, possibile est esse sequitur illa quæ est, contingens esse, & hæc illi conuertitur, & non impossibile esse, & non necessarium esse. Illi vero, quæ est possibile non esse, & contingens non esse, ea quæ est, non necessarium non esse, & non impossibile non esse. Illi vero, quæ est, non possibile esse & non contingens esse, ea quæ est necessarium nõ esse, & impossibile esse. Illi vero, quæ est, non possibile non esse, & non contingens nõ esse, illa quæ est necesse est esse, & impossibile non esse. Consideretur autem ex subscriptione quod dicimus.*

Postquam determinauit de oppositione modalium, hic determinare intendit de consequentijs earum. Et circa hoc duo facit. Primo tradit veritatem. Secundo mouet quãdam dubitationem circa determinata, ibi {Dubitabit autem.} Circa primũ duo facit. Primo ponit consequentias earum ſm opinionem aliorũ. Secundo examinando & corrigendo dictam opinionem determinat veritatem, ibi {Ergo impossibile.} Quo ad primũ considerandum est, quod, cum quilibet modus faciat duas affirmationes vt dictum fuit, & duabus affirmationibus opponantur duæ negationes, vt etiam dictũ fuit in primo, ſm quemlibet modũ fient quatuor enunciationes, duę s. affirmatiuæ, & duæ negatiuæ. Cum autẽ modi sint quatuor, efficiẽtur. 16. modales. Quaternarius.n.in seipsum ductus. 16. constituit. Et quia apud omnes quælibet cuiusq; modi vndecunq; incipias habet vnam tantũ cuiusq; modi se consequentem, ideo ad assignandas consequentias modalium singulas ex singulis, modis accipere oportet, & ad consequentiæ ordinem inter se adunare. Et hoc modo fecerunt antiqui, de quibus inquit Aristo. Consequentiæ vero fiunt ſm infrascriptum ordinem antiquis ita ponentibus. Formauerunt.n. quatuor ordines modalium, in quorum quolibet omnes, quæ se consequuntur, collocauerunt. Vt autem confusio vitetur, vocetur cum Auerroi de cætero in quolibet modo, affirmatiua de dicto & modo affirmatiua simplex, affirmatiua autem de modo, & negatiua de dicto, affirmatiua declinata, negatiua vero de modo, & nõ de dicto, negatiua simplex negatiua autem de vtroque negatiua declinata, ita quod modi affirmationẽ vel negationem simplicitas, dicti vero declinatio denominet. Dixerũt ergo antiqui quod affirmationem simplicem de possibili. s. possibile est esse, sequitur affirmatiua simplex de contingenti. s. contingens est esse, contingens enim conuertitur cum possibili, & negatiua simplex de impossibili, s. non impossibile esse, & similiter negatiua simplex de necessario, s. non necesse est esse. Et hic est primus ordo modalium consequentiũ s. In 2. autẽ ordine dixerunt quod affirmatiuas declinatas de possibili & contingenti. s. possibile non esse, & contingens nõ esse, sequuntur negatiuæ declinatæ de necessario & impossibili. s. non necessarium non esse, & non impossibile non esse. In. 3. vero ordine dixerunt quod negatiuas simplices de possibili & cõtingenti. s. nõ possibile esse, non contingens esse sequuntur affirmatiua declinata de necessario. s. necesse non esse, & affirmatiua simplex de impossibili, s. impossibile esse. In. 4. demum ordine dixerunt quod negatiuas declinatas de possibili & cõtingenti. s. non possibile non, esse & non contingens non esse, sequuntur affirmatiua simplex de necessario, s. necesse esse & affirmatiua declinata de impossibili. s. impossibile est non esse. Consideretur autem ex subscriptione oppositæ figuræ, quemadmodum dicimus, vt clarius elucescat depictum.

Consequentiæ enunciationum modalium secundum quatuor ordines ab antiquis posita, & ordinatæ.

Primus ordo	*Secundus ordo*
Possibile est esse Cõtingens est eẽ Nõ impose est eẽ Nõ neciũ ẽ nõ eẽ	Possibile ẽ nõ esse Cõtingẽs est nõ eẽ Nõ ipoẽ est nõ eẽ Nõ necessariũ ẽ eẽ
Nõ possibile ẽ esse Nõ cõtingens ẽ esse Impossibile est esse Necess. est non esse	Nõ poẽ ẽ nõ esse Nõcõtigẽs ẽ nõ eẽ Impoẽ est nõ eẽ Necesse est esse
Tertius ordo	*Quartus ordo*

ARGY. *Hæ igitur impossibile est esse, & nõ impossibile est esse, has contingens est esse, & possibile est esse, & non contingens est esse, & non possibile est esse, contradictoriæ quidem, sed verso modo sequuntur. Affirmationem.n. possibilis, possibile in quam est esse, negatio sequitur impossibilis, negationem autem affirmatio. Hanc.n. non possibile est esse, sequitur hæc, impossibile est esse. Non impossibile est esse affirmatio est, non impossibile autem esse, negatio.*

ANTI. *Ergo impossibile, & non impossibile illud quod est contingens, & possibile & non contingens, & non possibile sequitur quidem contradictoriæ, sed conuersim. Illud.n. quod est possibile esse negatio sequitur impossibilis, negationem vero affirmatio. Ad illud enim quod est non possibile esse sequitur illud, quod est impossibile esse. Affirmatio enim est, impossibile esse, non impossibile vero negatio.*

Examinando dictam opinionem determinat veritatem. Et circa hoc duo facit, quia primo examinat consequentias earum de impossibili. Secundo illarum de necessario, ibi {Necessariũ autem.} Vnde ex præmissa opinione concludens & approbans dicit. Ergo istæ, scilicet impossibile, & non impossibile sequuntur illas. s. contingens & possibile, nõ contingens & non possibile, sequuntur inquam cõtradictoriæ id est ita vt contradictoriæ de impossibili cõtradictorias de possibili, & contingenti consequantur, sed conuersim, id est sed non ita quod affirmatio affirmationẽ, & negatio negationem sequatur, sed conuersim

Lect. 11.

Lect. imme. præced.
Lectio. 12.

Affir. simpl. declina.

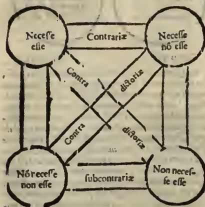
uersim, s. q̃ affirmationem negatio & negationem affirmatio. Et explanans hoc ait. Illud enim quod est possibile esse, i. affirmationem, possibilis, negatio sequitur impossibilis. i. non impossibile esse, negationem vero possibilis, affirmatio sequitur impossibilis. Illud enim quod est nõ possibile esse, sequitur ista, impossibile est esse. Hęc autem. s. impossibile esse, affirmatio est, illa vero. s. non possibile esse, negatio est. Hic siquidem modus negatur ibi. Bene igitur dixerũt antiqui in quolibet ordine, quo ad cõsequentias illarum de impossibili, quia vt in suprascripta figura apparet semper ex affirmatione possibilis negationem impossibilis, & ex negatione possibilis affirmationem impossibilis inferunt. Deinde cum dicit.

Antiqui in quibus bene.

ARGY. *At uidendum est quo modo sese habent necessarij enunciationes. Atque patet non eodem modo sese habere, sed contrarię quidem sequuntur, contradictiones autem seorsum sunt collocatæ.*

ANTI. *Necessarium, vero quemadmodum sit considerandum est. Manifestum est autem quoniam non eodem modo, sed contrariæ sequuntur, contradictoriæ autem sunt extra.*

Intendit examinando determinare consequentias de necessario. Et circa hoc duo facit. Primo examinat dicta antiquorum. Secundo determinat veritatem intentam, ibi {At vero neq; necessarium.} Circa primum quattuor facit, primo declarat quid bene & quid male dictum sit ab antiquis in hac re. Vbi attendendum est quòd cũ quattuor sint enunciationes de necessario, vt dictũ est, & differentes inter se secundum quãtitatem & qualitatem, adeo vt vnam integrent figurã oppositionis iuxta morem illarum de inesse, duę earum sunt contrarię inter se, duæ autem illis contrarijs contradictorię, vt patet in hac figura.

Quia ergo antiqui vniuersales contrarias bene intulerunt ex alijs cõtradictorias autem earum. s. particulares male intulerunt, ideo dicit, quòd considerandum restat de his, quæ sunt de necessario qualiter se habeant in consequendo illas de possibili & non possibili. Manifestum est autem ex dicendis quòd non eodẽ modo istæ de necessario illas de possibili consequuntur, quo easdem sequuntur illæ de impossibili. Nam omnes enunciationes de impossibili rectæ illatæ sunt ab antiquis. Enunciationes autem de necessario nõ omnes recte inferuntur, sed duæ earũ, quæ sunt contrariæ. s. necesse est esse, & necesse est non esse sequuntur. i. recta consequentia deducuntur

Modales bene illatæ & quæ non.

ab antiquis in. 3. s. & . 4. ordine. Reliquæ autem duæ de necessario. s. non necesse non esse, & non necesse esse, quæ sunt contradictoriæ supradictis sunt extra cõsequentias illarum in. 2. s. & . 1. ordine. Vnde antiqui in. 3. & . 4. ordine omnia recte fecerunt in primo autem & secundo peccauerunt, nõ quo ad omnia, sed quo ad enunciationes de necessario tantum. Secundo cum dicit.

Antiqui in quibus terra.

ARGY. *Huius enim necesse est non esse, non est hæc negatio non necesse est esse. Fieri enim potest vt de eodem ambæ sint veræ. Quod enim necesse est non esse, id non necesse est esse.*

ANTI. *Non enim est negatio eius, quod est necesse non esse, non necesse est esse, contingit enim esse veras vtrasque in eodem. Quod enim est necessarium non esse, non est necessarium esse.*

Respondet cuidã tacitæ obiectioni, qua defendi posset consequentia enunciationis de necessario in primo ordine ab antiquis facta. Est aũt obiectio tacita talis. Non possibile esse, & necesse non esse cõuertibiliter se sequuntur in. 3. ordine iam approbato, ergo possibile esse & nõ necesse esse, inuicem se sequi debẽt in primo ordine. Tenet consequentia, quia duorum cõuertibiliter se sequentium contradictoria mutuo se sequuntur, sed illæ duæ tertij ordinis cõuertibiliter se sequuntur, & istæ duæ primi ordinis sunt earũ contradictoriæ, ergo istæ primi ordinis. s. possibile esse & non necesse esse mutuo se sequuntur. Huic inquam obiectioni respondet Arist. hic interimendo minorem quo ad hoc quod assumit, q̃. s. necessaria primi ordinis, & necessaria tertij ordinis, sunt contradictoriæ. Vnde dicit. Non. n. est negatio eius quod est, necesse non esse, quæ erat in. 3. ordine, illa quæ dicit non necesse est esse, quæ sita erat in primo ordine. Et causam subdit, quia contingit vtrasq; simul esse veras in eodem, quod cõtradictorijs repugnat illud enim idem, quod est necessarium non esse, non est necessarium esse. Necessarium siquidem est hominem non esse lignũ, & non necessarium est hominem esse lignum. Aduerte q̃ vt infra patebit istæ duæ de necessario quas posuerunt antiqui in primo & . 3. ordine sunt subalternę, & ideo sunt simul veræ, & deberent esse contradictoriæ, & ideo errauerunt antiqui. Boethus autem, & Auerrois, non reprehensione legunt tam hanc, quam præcedẽtem tex. particulam, sed narratiue vtranque simul iungentes. Narrare enim aiunt Arist. qualitatem suprascriptæ, figuræ quo ad consequentiam illarum de necessario, postquam narrauit quo modo se habuerint illæ de impossibili, & dicere q̃ secũdum præscriptam figuram non eodem modo sequuntur illas de possibili illæ de necessario, quo sequuntur illæ de impossibili. Nam contradictorias de possibili contradictoriæ de impossibili sequuntur, licet, conuersim. Contradictoriæ autẽ de necessario non dicuntur sequi illas contradictorias de possibili, sed potius eas sequi dicũtur contrariæ de necessario, non inter se contrariæ, sed hoc modo, q̃ affirmationem possibilis negatio de necessario sequi dicitur, negationem vero possibilis nõ affirmatio de necessario sequi ponitur quæ sit contradictoria illi negatiue quæ ponebatur sequi ad possibilem, sed talis affirmationis de necessario contrario. Et q̃ hoc ita fiat in illa figura vt dicimus, patet ex primo, & tertio ordine quorum capita sunt negatio, & affirmatio possibilis, & extrema sunt nõ necesse esse, & necesse non esse. Hæ siquidem non sunt cõtradictoriæ. Non enim est negatio eius quod est necesse non esse, non necesse esse, qm̃ contingit eas simul verificari de eodẽ, sed illa. s. necesse non esse est contraria

Obiectio tacita cum responsione.

Responsio in quo co.

Causa erro. antiquorũ.

Boethus. Auerro.

Contradic. de impossibili seq. contra. de po. cõuer.

traria contradictoriæ huius.s.nõ necesse esse, quæ est necesse est esse, Sed quia sequenti literæ magis consona est introductio nostra, quæ etiam Alberto consentit, & extorte videtur ab alijs exponi ly cõtrariæ, ideo primo iudicio meo acceptanda est expositio, & ad antiquorũ reprehensionem referendus est textus. Tertio cum dicit,

Albertus.

ARGY. *Causa autem dissimilitudinis huius hæc esse videtur, Impossibile enim idem potest, quod necessarium, cũ contrario assignatur modo, Quod enim impossibile est esse, id non sane necesse est, esse sed necesse est non esse, & quod impossibile est non esse, id necesse est esse. Quamobrem si ille perinde sese habent atque possibilis, & non possibilis, enunciationes hę non eodem modo, sed cõtrario modo sese habebunt, quippe cum necessarium, ac impossibile, non idem significent, nisi uerso modo fuerint assignata, quemadmodum diximus.*

ANTI. *Causa autem cur nõ sequatur similiter cæteris est, quoniam contraria impossibile necessario redditur idem valens. Nam quod impossibile est esse, necesse est hoc nõ quidem esse, sed potius nõ esse. Quod vero impossibile est non esse, hoc necessarium est esse. Quare si illa similiter sequuntur possibile & non possibile, hæc econuerso. Quoniam non significat idem necessarium & impossibile, sed (quemadmodum dictum est) conuersim.*

Manifestat id quod præmiserat, i. quòd nõ simili modo ad illas de posibili, sequuntur illæ de impossibili, & illæ de necessario. Antiquorum enim hoc peccatum fuit tam in primo quam in .2. ordine, & simili modo intulerũt illas de impossibili & necessario. In primo siquidem ordine sicut posuerunt negatiuam simplicem de impossibili, ita posuerunt negatiuam simplicem de necessario, & similiter in secundo ordine vtranq; negatiuam declinatam locauerunt. Hoc ergo quare peccatum sit, in eam est quia necessarium non sequitur posibile similiter, i. eodem modo cũ cæteris, s. de impossibili est, quoniam impossibile redditur idem valens necessario, i. æquiualet necessario contrariæ, i. contrario modo sumptũ, & non eodem modo. Nam si hoc esse est impossibile non inferemus, ergo hoc esse est necesse, sed hoc, nõ esse est necesse. Quia ergo impossibile & necesse mutuo se sequũtur, qñ dicta eorum contrario modo sumuntur, & non quando dicta eorum simili modo sumuntur, sequitur quòd non eodem modo ad posibile se habeant impossibile & necessariũ, sed contrario modo. Nam ad id posibile quod sequitur dictum affirmatum de impossibili, sequitur dictum negatum de necessario, & econtrario. Quare autẽ hoc accidit infra dicetur. Errauerũt igitur antiqui quòd similes enunciationes de impossibili & necessario in primo, & in secundo ordine locauerunt. Hinc apparet quòd supra posita nostra expositio conformior est Arist. Cum enim hunc tex. induxerit ad manifestandum illa verba, {Manifestum est autem qm̃ non eodem modo, &c.} eo accipiendo sunt sensu illa verba, quo hic per causam manifestantur. Liquet autem ꝙ hic redditur causa dissimilitudinis veræ inter necessarias, & impossibiles in consequendo posibiles, & nõ dissimilitudinis falso opinatę ab antiquis, qm̃ ex vera causa non nisi verum concluditur, Ergo reprehendendo antiquos veram dissimilitudinem inter necessarias, & impossibiles in consequendo posibiles quam non seruauerunt illi, proposuisse tunc intelligendum est, & nunc eam manifestasse. Quòd autem dissimilitudo illa, quam antiqui posuerũt inter necessarias & impossibiles, sit falso posita, ex infra dicendis patebit, Ostendetur enim cõtradictorias de posibilis contradictoriæ de necessario sequuntur conuersim. Et ꝙ in hoc non differunt ab his, quæ sunt de impossibili, sed differunt in hoc quod modo diximus, ꝙ posibiliũ & impossibilium sequentiũ dictũ est similiter, posibiliũ aũt & necessariorum se inuicem consequentiũ dictum est contrarium, vt infra clara luce videbitur. Quarto cum dicit,

Le.præsen.

Contradic. de impossibili sequuntur de posibili.

Le.præsen.

ARGY. *At fieri non potest vt hoc pacto collocentur necessarij contradictiones. Quod enim necesse est esse, id possibile est esse. Nam si ita non sit, sequetur sane negatio, quippe cum necesse sit affirmare, aut negare. Quare si non possibile est esse, impossibile est esse, impossibile est igitur id esse, quod necesse est, quod quidem absurdissimum esse constat. Atque hanc possibile est esse, sequitur hæc, non impossibile est esse, at hanc sequitur illa, non necesse est esse, quo fit vt quod necesse est esse, id non necesse sit esse, quod absurdissimum est.*

ANTI. *At certe impossibile est sic poni necessarij contradictiones. Nam quod est necessariũ esse, possibile est esse. Nam si non, negatio sequitur. Necesse, enim est aut affirmare, aut negare. Quare si non possibile est esse, impossibile est esse. Igitur impossibile est esse, quod necesse est esse, quod sane est inconueniens. At uero illud quod est possibile esse, non impossibile esse sequitur, hoc vero illud quod est, non necessariũ est esse. Quare contingit quod est necessarium esse, non necessarium esse quod sane est inconueniens.*

Manifestat aliud quod proposuerat, s. quòd contradictoriæ de necessario male situatæ sint secundum consequentiam ab antiquis, qui contradictiones necessarij ita ordinauerunt. In primo ordine posuerunt contradictoriam negationem, necesse esse. i. non necesse esse, & in secundo contradictoriam negationem necesse non esse. i. non necesse non esse. Et probat hunc consequentiæ modum esse malum in .1. ordine. Cognita enim malitia primi, facile est secundi ordinis agnoscere defectum, Probat autẽ hoc tali ratione ducente ad impossibile. Ad necessarium esse sequuntur posibile esse, aliter sequeretur non posibile esse, quod manifeste implicat. Ad posibile esse, sequitur non impossibile, vt patet. Ad non impossibile esse secundũ antiquos sequitur in primo ordine non necessarium esse. Ergo de primo ad vltimum, ad necessarium esse sequitur non necessarium esse, quod est inconueniens, quia est manifesta implicatio contradictionis. Relinquitur ergo quòd male dictum sit ꝙ non necessarium esse consequatur in primo ordine. Ait ergo & certe impossibile est poni sic secundum consequentiam, vt antiqui posuerunt necessarij contradictiones. i. illas duas enunciationes de necessario quæ sunt negationes cõtradictoriæ aliarum duarũ de necessario. Nam ad id quod est necessariũ esse, sequitur posibile est esse. Nam si non id est quoniam si hanc negaueris cõsequentiam, negatio posibili sequitur illam. s. necesse esse. Necesse est enim de necessario aut dicere, id est affirmare posibile, aut negare posibile. De quolibet. n. est affirmatio vel negatio vera. Quare si dicas quòd ad necesse esse non sequitur posibile esse, sed non posibile est esse, cum hæc æquiualeat illi, quæ dicit, impossibile est esse, relinquitur ꝙ ad necesse esse sequitur impossibile esse, & idẽ erit necesse esse, & impossibile esse, quod est incõueniens. Bona ergo erat prima illatio, s. necesse esse. ergo posibile est esse, Tunc vltra. Illud quod est posibile esse, sequitur non impossibile esse, vt patet in .1. ordine. Ad hoc vero. s. non impossibile esse sẽ m antiquos eodẽ primo ordine, sequitur non necesse est esse, quare cõtingit de primo ad vltimum, ad id, quod est necessarium esse, sequitur non necessarium esse

Ra. contra antiq.

Dubium. Cap.14. Reſponſio. Poſsibile. Dupliciter.

eſſe, quod eſſe incōueniens, immo impoſsibile. Dubitatur hic quia in. 1. Priorum dicitur ꝙ ad poſsibile ſequitur non neceſſarium, hic autem dicitur oppoſitum. Ad hoc eſt dicendum ꝙ poſsibile ſumitur dupliciter. Vno modo in communi, & ſic eſt quoddā ſuperius ad neceſſarium & contingens ad vtrunque, ſicut animal ad hominem & bouem, & ſic ad poſsibile non ſequitur non neceſſarium, ſicut ad animal non ſequitur non homo. Alio modo, ſumitur poſsibile pro vna parte poſsibilis in communi. i. pro poſsibili, ſeu cōtingenti, ſ. ad vtrunq;. ſ. quod poteſt eſſe & non eſſe. & ſic ad poſsibile ſequitur non neceſſarium. Quod enim poteſt eſſe & nō eſſe, non neceſſarium eſt eſſe, & ſimiliter non neceſſarium eſt non eſſe. Loquimur ergo hic de poſsibili in communi, ibi vero in ſpeciali. Deinde cum dicit.

ARGY. *At vero neq; hæc neceſſe eſt eſſe, neq; iſta, neceſſe eſt non eſſe, ſequitur illam poſsibile eſt eſſe. Et nanque quod poſsibile eſt ambo accidere poſſunt. Vtrauis autem iſtarum ſit vera, illa non erunt profecto vera. Simul enim poſsibile eſt, & eſſe & non eſſe. Si vero neceſſe eſt eſſe, aut non eſſe, non erit poſsibile eſſe, atque non eſſe. Reſtat igitur vt hæc non neceſſe eſt neceſſe eſt nō eſſe, hanc poſsibile eſt eſſe ſequatur.*

ANTI. *At uero neque neceſſarium eſſe ſequitur poſsibile eſſe, neque neceſſarium non eſſe. Illi enim vtraque contingit accidere. Horum autem vtrumlibet verum fuerit, nondum erunt illa vera. Simul enim poſsibile eſt eſſe, & non eſſe. Si vero neceſſe eſt eſſe, vel non eſſe, non erit poſsibile vtrunque. Relinquitur ergo non neceſſarium non eſſe ſequi ad poſsibile eſſe.*

Determinat veritatem intentam. Et circa hoc tria facit, Primo determinat quæ enunciatio de neceſſario ſequatur ad poſsibile. Secundo ordinat conſequentias, omnium modalium, ibi {Sequuntur enim,} Quo ad primū ſicut duabus vijs repræhendit antiquos, ita ex illis duobus motiuis intentum probat. Et intendit ꝙ ad poſsibile eſſe ſequitur non neceſſe non eſſe. Primum motiuum eſt per locum à diuiſione. Ad poſsibile eſſe non ſequitur (vt probatum eſt) non neceſſe eſſe, at vero neque neceſſe eſſe, neq; neceſſe non eſſe. Reliquum eſt ergo vt ſequatur ad eam, non neceſſe non eſſe. Non. n. dantur plures enunciationes de neceſſario. Huius communis diuiſionis, primo proponit reliqua duo membra excludenda dicens. {At vero neq; neceſſariū eſſe, neq; neceſſarium non eſſe, ſequitur ad poſsibile eſſe.} Secundo probat hoc ſic, Nullum formale conſequens minuit ſuum antecedens, tunc oppoſitū conſequentis ſtaret cū antecedente. Sed vtrunque horum. ſ. neceſſe eſſe, & neceſſe non eſſe, minuit poſsibile eſſe, ergo, &c. Vnde tacita maiore ponit minoris probationem dicens. Illi enim. ſ. poſsibile eſſe vtraque. ſ. eſſe, & non eſſe contingit accidere, horū autem. ſ. neceſſe eſſe, & neceſſe non eſſe vtrumlibet verū fuerit non erunt illa duo. ſ. eſſe & non eſſe veræ ſimul in potentia. Et primum horum explanans ait, cū dico poſsibile eſſe, ſimul eſt poſsibile eſſe & non eſſe. Quo ad ſecundū vero ſubdit. Si vero dicas neceſſe eſſe vel neceſſe non eſſe non remanet vtrunque. ſ. eſſe & non eſſe poſsibile. Si enim neceſſe eſt eſſe, poſsibilitas ad non eſſe excluditur. Et ſi neceſſe eſt non eſſe, poſsibilitas ad eſſe remouetur. Vtrunq; ergo iſtorum minuit illud antecedens poſsibile eſſe, quoniā ad eſſe & non eſſe, ſe extendit, &c. Tertio ſubdit concluſionem relinquitur ergo quòd non neceſſarium non eſſe comes eſt ei quæ dicit poſsibile eſſe, & conſequenter hæc ponenda erit. 1. ordine. Occurrit in hac parte dubiū circa hoc quod dicit quòd ad poſsibile non ſequitur neceſſarium, cū ſuperius dixerit quòd ad ipſum non ſequitur non neceſſarium. Cum enim neceſſarium, & non neceſſarium ſint contradictoria oppoſita, & de quolibet ſit affirmatio vel negatio vera, nō videtur poſſe euadi quin ad poſsibile ſequatur neceſſarium vel non neceſſarium, Et cum non ſequatur neceſſarium ſequetur non neceſſarium, vt dicebant antiqui. Augetur & dubitatio ex eo ꝙ Ariſt. nunc vſus eſt talis argumentationis modo volens probare ꝙ ad neceſſariū ſequatur poſsibile. Dixit enim. Nam ſi non negatio poſsibilis conſequatur. Neceſſe eſt, enim aut dicere aut negare. Pro ſolutione huius, oportet reminiſci habitudinis quæ eſt inter poſsibile & neceſſarium quòd. ſ. poſsibile eſt ſuperius ad neceſſarium, & attendere ꝙ ſuperius poteſtate continet ſuum inferius, & eius oppoſitum, ita, ꝙ neutrum eorū actualiter ſibi vendicat, ſed vtrunq; poteſt ſibi contingere, ſicut animali poteſt accidere homo, & non homo, & conſequenter inſpicere debes, ꝙ eadem eſt proportio ſuperioris ad habendum affirmationem, negationē vnius inferioris, quæ eſt alicuius ſubiecti ad affirmatiuam & negatiuā futuri contingentis. Vtrobique enim neutrum habetur & ſaluatur potentia ad vtrumlibet. Vnde ſicut in futuris contingentibus nec affirmatio, nec negatio eſt determinate vera, ſed ſub diſiunctione, altera eſt neceſſario vera, vt in fine primi cōcluſum eſt, ita nec affirmatione nec negatio inferioris ſequitur determinate affirmationem vel negationem ſuperioris, ſed ſub diſiunctione altera ſequitur neceſſario. Vnde non valet eſt animal, ergo eſt homo, neq; ergo non neceſſariū, ideo optime determinauit. Ariſtor. neutram conditionis partem de neceſſario determinate ſequi ad poſsibile. Non tamen dixit ꝙ ſub diſiunctione neutra ſequatur, hoc enim eſt contra illud primum principiū, de quolibet eſt affirmatio vera vel falſa. Ad id autem quod additur, ex eadem trahitur radice reſponſio. Quia enim neceſſarium inferius eſt ad poſsibile, & inferius non in potentia, ſed in actu includit ſuū ſuperius neceſſe eſt ad inferius determinate ſequi ſuum ſuperius, aliter determinate ſequatur eius contradictoriū. Vnde per diſsimilem habitudinem, quę eſt inter neceſſariū & poſsibile, & non poſsibile, ex vna parte, & inter poſsibile, & neceſſarium, & non neceſſarium, ex altera parte, ibi optimus fuit proceſſus ad alterā contradictionis partem determinate, & hic optimus ad neutram determinate. Oritur quoque alia dubitatiuncula. Videtur enim ꝙ Ariſt. difformiter accipiat ly poſsibile in præcedenti tex. & in iſto. Ibi enim accipit ipſum in communi, vt ſequitur ad neceſſarium, hic videtur accipere ipſum ſpecialiter pro poſsibili ad vtrumlibet, quia dicit quòd poſsibile eſt ſimul potens eſſe, & non eſſe. Et ad hoc dicendum eſt ꝙ vniformiter vſus eſt poſsibili. Nec eius verba obſtāt, quoniam & de poſsibili in communi verum eſt dicere ꝙ poteſt ſibi vtrunq; accidere, ſ. eſſe & nō eſſe, tum quia quicquid verificatur de ſuo inferiori, verificatur etiā de ſuo ſuperiori, licet non eodem modo, tum quia poſsibile in communi neutram conditionis partem ſibi determinat, & conſequenter vtranq; ſibi aduenire compatitur, licet non aſſerat potentiam ad vtranque partem, quemadmodum poſsibile ad vtrunq;. Secundum motiuum ad idem correſpondens tacitæ obiectioni antiquorum quam ſupra excluſit addit, cum ſubdit.

Dubium. Le. pręſen. Reſponſio. Poſsibile eſt ſupe. neceſ. Lect. 15. Ad confir. Inferius in clu. ſupe. Dubium. Reſponſio. Quicquid de inferio. ēt de ſupe. Poſsibile in communi.

ARGY. *Hæc. n. eſt vera profecto, ſi de hac quoq; dicatur, neceſſe eſt eſſe. Hæc & contradictoriæ ei opponitur, quæ ſequitur illam non poſsibile eſt eſſe. Illam nanq; ſequuntur*

hæ impoſsibile

hæ impoſſibile eſt eſſe, & neceſſe eſt non eſſe, cuius negatio eſt hæc, non neceſſe eſt non eſſe.

ANTI. *Hoc enim verũ eſt & de neceſſe eſſe. Hæc enim ſit contradictio eius, quæ ſequitur ad non poſſibile eſſe. Illud.n. ſequitur hoc quòd eſt impoſſibile eſſe. & neceſſe non eſſe, cuius negatio eſt, non neceſſe non eſſe.*

Senſus. Ariſtot. Vbi notandum q̃ Ariſt. ſub illa maiore adducta pro antiquis,ſ.cõuertibiliter ſe conſequentiũ contradictoria ſe mutuo cõſequuntur, ſubſumit minorẽ. Sed horũ conuertibiliter ſe ſequẽtiũ in.3.ordine.ſ. nõ poſſibile eſſe, & neceſſe nõ eſſe cõtradictoria ſunt, poſſibile eſſe, & nõ neceſſe nõ eſſe, qm̃ modi negatione eis opponunt, ergo iſtę duę.ſ.poſſibile eſſe, & nõ neceſſe nõ eſſe, ſe cõſequunt, & in primo locãdę ſunt ordine. Vñ motiuũ tãgens ait. Hoc .n.qđ dictũ eſt verũ eſt, i.verũ eſſe oñditur & neceſſe nõ eſſe, i.& ex illius.ſ.nõ neceſſe nõ eſſe oppoſita, quę eſt neceſſe nõ eſſe. Vel hoc.n.ſ.nõ neceſſe nõ eſſe verum eſt.ſ. contradictoriũ illius de neceſſe non eſſe. Et minorẽ ſubdens ait. Hæc.n.ſ.nõ neceſſe non eſſe ſit cõtradictio eius quæ cõuertibiliter ſequitur, nõ poſſibile eſſe, & explanãs hoc in terminis ſubdit. Illud.n.nõ poſſibile eſſe, quod eſt caput tertij ordinis, ſequit̃ hoc de impoſſibili.ſ.impoſſibile eſſe, & hęc de neceſſario.ſ.neceſſe nõ eſſe. cuius negatio ſeu cõtradictoria eſt, nõ neceſſe nõ eſſe. Et qa cęteris paribus modus negat̃, & illa poſ̃e eſſe eſt (ſubauditu) cõtradictoria illius.ſ.nõ poſ̃e, igit̃ iſta duo mutuo ſe conſequũtur.ſ. poſ̃e eſſe & nõ neceſſe nõ eſſe tanquã cõtradictoria duorũ ſe mutuo conſequentiũ. Deinde cum dicit.

Poſſibile eſſe & nõ nec. eſſe

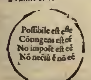
ARGY. *Sequitur igitur & hæ contradictiones perinde atque cætera, Atqui nullum prorſus abſurdum videtur emergere ſi hoc pacto ponatur.*

ANTI. *Sequuntur igitur & hæ contradictiones ſecundũ prędictum modum, & nihil impoſſibile contingit ſic poſitis.*

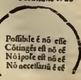
Expoſitio. tex. Ordinat oẽs cõſequentias modaliũ ſ̃m opinionẽ propriã, & ait q̃ hę cõtradictiones.ſ.de neceſſario ſequunt̃ illas de poſ̃i, ſ̃m modũ p̃dictũ approbatũ illarũ de impoſ̃i. Sicut.n.cõtradictorias de poſ̃i contradictoriæ de impoſ̃i ſequunt̃, licet cõuerſim, ita cõtradictorias de impoſ̃i contradictoriæ de neceſſario ſequunt̃ cõuerſim, licet in hoc (vt dictũ eſt) diſſimilitudo ſit q̃ cõtradictoriarũ de poſ̃i & impoſ̃i ſimile eſt dictũ cõtradictoriarũ aũt de poſ̃i & neceſſario contrariũ eſt dictum, vt in ſequenti vr̃ figura.

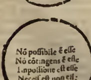
Conſequentia enunciationum modalium ſecundum quatuor ordines ab antiquis poſita, & ordinata.

Primus ordo

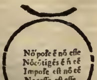

Secundus ordo

Tertius ordo

Quartus ordo

Vbi vides q̃ nulla eſt inter Ariſt.& antiquos differentia, niſi in duobus primis ordinibus quo ad illas de neceſſario. Præpoſtero nanq; ſitu vſi ſunt antiqui eam de neceſſario, quæ locanda erat in primo ordine, in ſecũdo ponentes, & eam quę in ſecundo ponenda erat in primo locantes. Et aſpice quoq; q̃ conuertibiliter ſe conſequentiũ ſemper contradictoria ſe conſequi ordinauit. Singulis.n.tertij ordinis ſingulæ primi ordinis contradictoriæ ſunt & ſimiliter ſingulę quarti ordinis ſingulis, quę in.2. ſunt, contradictoriæ. Quod antiqui non obſeruarunt. In quibus diffe. ab antiqui.

LECTIO XI.

An ad illud quod eſt, Neceſſarium eſſe, ſequatur id quod eſt poſſibile eſſe.

ARGY. *Ambiget autem quiſpiam, ſi hanc neceſſe eſt eſſe, illa poſſibile eſt eſſe ſequatur. Nam ſi non ſequatur, ea ſane ſequetur, quę contradictorię illi opponitur, quę quidem eſt, non poſſibile eſt eſſe. Quod ſi quiſpiam nunc hanc dixerit contradictoria oppoſitam illi eſſe, neceſſe eſt illum hanc eſſe dicere, poſſibile eſt non eſſe, quarum vtrunque falſa eſt, ſi de hac dicatur, vt patet neceſſe eſt eſſe. Quare illa poſſibile eſt eſſe, ſequitur hanc, neceſſe eſt eſſe.*

ANTI. *Dubitabit autem aliquis, ſi illud quod eſt neceſſarium eſſe poſſibile eſſe ſequatur. Nam ſi non ſequitur, contradictio ſequitur, non poſſibile eſſe. Et ſi quis dicat nõ hanc eſſe contradictionẽ neceſſe eſt ipſum dicere, poſſibile nõ eſſe. Sed vtręq; falſę ſunt de neceſſe eſſe.*

Poſtquam Ariſ. declarauit modalium conſequentias hic mouet quãdam dubitatione circa vnum eorum quæ determinata ſunt.ſ. quòd poſſibile, ſequitur ad neceſſe. Et duo facit, quia primo dubitationem abſoluit. Secũdo ex determinata quæſtione aliũ ordinem earundem conſequentiarũ modalibus ſtatuit, ibi {Et eſt fortaſſe.} Circa primum duo facit. Primo mouet quæſtionem. Secundo determinat eam, ibi {Manifeſtum eſt.} Mouet ergo quæſtionem primo dicens. Dubitabit autem aliquis ſi ad id quod eſt neceſſe eſſe ſequatur poſſibile eſſe. Et ſecundo arguit ad partem affirmatiuam ſubdens. Nam ſi non ſequatur contradictoria eius ſequetur.ſ. nõ poſſibile eſſe vt ſupra deductũ eſt quia de quolibet eſt affirmatio vel negatio vera. Et ſi quis dicat hanc.ſ.nõ poſſibile eſſe, nõ eſſe contradictoriam illius.ſ.poſſibile eſſe, & propterea ſubterfugiendum velit argumentum, & dicere, q̃ neutra harum ſequitur ad neceſſe eſt, talis licet falſum dicat, tamen concedatur ſibi, quoniam neceſſe erit ipſum dicere illius contradictoriam fore, poſſibile non eſſe. Oportet nanque aut non poſſibile eſſe, aut poſſibile non eſſe, eſſe contradictoriam poſſibile eſſe, & tunc in eundem redibit errorem, quoniam vtraq;.ſ.non poſſibile eſſe, & poſſibile non eſſe falſæ ſunt de eo quod eſt neceſſe eſſe. Et conſequẽter ad ipſum neutra ſequi poteſt. Nulla.n.enunciatio ſequitur ad illam, cuius veritatem deſtruit. Relinquitur ergo q̃ ad neceſſe eſſe, ſequitur poſſibile eſſe. Tertio arguit ad partem negatiuam, cum ſubdit. Lect. 12. Nul. enunc. ſequi quam deſtru.

ARGY. *At vero idem rurſus videtur eſſe poſſibile ſecari, ac non ſecari & eſſe, atq; non eſſe. Ex quo ſit, vt id, quod neceſſe eſt eſſe, ſit contingens non eſſe, quod quidem eſt falſum.*

ANTI. *At vero rurſus idem videtur eſſe poſſibile incidi, & nõ incidi, & eſſe, & non eſſe. Quare erit neceſſe eſſe, contingens non eſſe, Hoc autem falſum eſt.*

Et intendit talem rationem. Si ad neceſſe eſſe ſequitur poſſibile, eſſe, cum ad poſſibile ſequatur poſſibile nõ eſſe, per conuerſionem in oppoſitam qualitatem, vt dicitur in Primo Priorum, quia idem eſt poſſibile eſſe & nõ eſſe, & Rat. p̃ par. neg. Cap. 13.

esse, sequetur de primo ad vltimum quòd necesse esse, est possibile nõ esse, quod est falsum manifesta. Vnde oppositionis hypothesim subdit. At vero rursus videtur idẽ, possibile esse, & non esse, vt domus, & possibile incidi, & non incidi, vt vestis. Quare de primo ad vltimum necesse esse erit contingens non esse. Hoc autem est falsum, ergo hypothesis illa. s. quòd possibile sequatur ad necesse, est falsa. Deinde cum dicit.

ARGY. *Patet igitur non omne quod possibile est, vel esse, vel ambulare, illa etiam opposita posse. Sed esse nonnulla, in quibus illud non esse verum videtur, vt in hisce, quæ sine ratione possunt, quo pacto ignis calefacere potest, & potentiã habet rationis expertem. Potentiæ igitur hæ, quæ sunt participes rationis, eædem plurium sunt contrariorum, at hæ, quæ sunt rationis expertes, non omnes, sed ignis (vt dictum est) non potest non calefacere, neq; cætera omnia, quæ semper sunt actu. Aliqua tamen eorum, quæ potentias habent rationis expertes, simul opposita suscipere possunt. Verum hoc quidem huiusce gratia dictum est, vt ostendamus non omnem potentiam oppositorum esse, nec omnes eas quæ sub eadem specie collocãtur.*

ANTI. *Manifestum est autem quoniam nõ omne possibile, vel esse, vel ambulare, opposita valet, sed est in quibus non sit verum. Ac primum quidem in his, quæ non secundum rationem possunt, vt ignis calefactibilis est, & habet vim irrationabilem. Ergo secundum rationem potestates eædem plurimorum etiam contrariorum sunt. Irrationales vero non omnes, sed quemadmodum dictum est, ignem nõ esse possibile calefacere & non calefacere, neq; quæcunq; alia semper agunt. Alia vero possunt & secundum irrationabiles potestate simul posita suscipere. Sed hoc iccirco dictum est, quoniam non omnis potestas oppositorum est, neq; quæcunq; secundum eandem speciem dicuntur.*

Respondet dubitationi. Et primo declarat veritatem simpliciter. Secundo applicat ad propositum, ibi {Hoc igitur possibile} Proponit ergo primo ipsam veritatem

Lect. 12. declarandam dicens. Manifestum est autem ex dicẽdis, quòd, non omne possibile esse vel ambulare. i. operari. i. non omne possibile secundum actum primum vel s'm, ad opposita valet. i. ad opposita viam habet, sed est inuenire aliqua possibilia, in quibus non sit verum dicere ꝙ possunt in opposita. Deinde quia possibile à potentia nascitur, manifestat qualiter se habeat potẽtia ipsa ad opposita. Ex hoc enim clarum erit quomodo possibile se habeat ad opposita. Et circa hoc duo facit. Primo manifestat hoc in potentijs eiusdem rationis. Secũdo in his quę æquiuocæ dicuntur potentiæ, ibi {Quædã vero.} Circa

Lectio. 12. Notandũ. 1. Le. 2. & c. 3. Potẽtia act. Rationalis Irrationalis

primum tria facit, quia primo manifestat qualiter potentia irrationalis se habeat ad opposita, & ait ꝙ potentia irrationalis nõ potest in opposita. Vbi notandum est ꝙ sicut dicitur. 9. Metaphy. potentia actiua cum nihil aliud sit quam principiũ quo in aliud agimus, diuiditur in potentiam rõnalem & irrõnalem. Potẽtia rationalis est, quę cũ ratione & electione operatur, sicut ars Medicinæ qua Medicus cognoscẽs quid sanãdo expediat infirmo, & volens applicat remedia. Potentia autem irrationalis vocatur illa, quæ nõ ex ratione & libertate operatur, sed ex naturali sua dispositione, sicut calor ignis, potẽtiæ irrationalis est, quia calefacit non vt cognoscit & vult, sed vt natura sua exigit. Assignatur autem ibidem duplex differen-

Duplex differẽtia inter po. ra. & irratio. Prima.

tia proposito deseruiens inter istas potẽtias. Prima est ꝙ actiua potentia irrationalis non potest duo opposita, sed est determinata ad vnũ oppositorũ, siue sumatur oppositum contradictoriæ siue contrariæ. Verbi gratia. Calor potest calefacere & non calefacere, quæ sunt contradictoriæ opposita, neque potest calefacere ꝙ frigefacere, quæ sunt cõtraria, sed ad calefactionem determinatus est. Et hoc intelligere per se, quia per accidens calor frigefacere potest, vel resoluendo materiam caloris humidum. s. vel per antiperistasim contrarij. Et similiter potest non calefacere per accidens. s. si calefactibile deest. Potentia aũt rationalis potest in opposita & contradictoriæ & cõtrariæ. Arte siquidem Medicinæ potest Medicus adhibere remedia & nõ adhibere, quæ sunt cõtradictoria, & adhibere remedia sana & nociua, quæ sunt contraria. Secunda differentia est ꝙ potentia actiua irrationalis pręsente passo necessariò operatur deductis impedimentis. Calor enim calefactibile sibi præsens calefacit necessario si nihil impediat, potentia aũt rationalis, passo præsente non necessario operatur. Pręsente siquidem infirmo non cogitur Medicus remedia adhibere. Dimittantur aũt Metaphy. harum differentiarum rationes, & ad textum redeamus, vbi narrans quomodo se habeat potentia irrationalis ad oppositum ait. Et primum quidem, s. non est verum dicere ꝙ sit potentia ad opposita in his, quę possunt non secundum rationem id est in his quorũ posse est per potẽtias irrationales, vt ignis calefactiuus est. i. est potens calefacere, & habet vim. i. potẽtiam istam irrationalem, Ignis siquidem non potest frigefacere, neq; in eius potestate est calefacere & non calefacere. Quod autem dixit primum ordinem notat ad secundũ genus possibilis infra dicendum, in quo etiã non inuenitur potentia ad opposita. Secundo manifestat quomodo potentia rationalis se habeat ad opposita intendens ꝙ potentia rationalis potest in opposita vnde subdit. Ergo potestate secundũ rationem, i. rationales ipsæ eædem sunt contrariorũ, non solum duorum, sed etiam plurimorum, vt arte Medicinę Medicus plurima iuga cõtrariorum adhibere potest, & à multarum operationũ contradictionibus abstinere potest. Præposuit autem ly ergo, vt hoc consequi ex dictis insinuaret, cum enim oppositorũ oppositæ sint proprietates, & potentia irrationalis ex eo ꝙ irrationalis ad opposita non se extendat, oportet potentiam rationalem ad opposita viam habere, eo ꝙ rationalis sit. Quarto explanat id quod dixit de potentijs irrationalibus propter causam infra assignandam ab ipso, & intendit quòd illud quod dixit de potentia irrationali, s. ꝙ non potest in opposita, non est verũ vniuersaliter, sed particulariter. Vbi nota ꝙ potẽtia irrationalis diuiditur in potentiam actiuam, quæ est principium faciendi, & potẽtiam passiuam quæ est principium patiendi. Verbi gratia. Potentia ad calorem diuiditur in posse calefacere, & in posse calefieri. In potentijs actiuis irrationalibus verũ est quòd non possunt in opposita, vt declaratum est, in potẽtijs autem passiuis non est verum. Illud enim ꝙ potest calefieri, potest etiam frigefieri, quia eadem est materia, seu potentia passiua contrariorũ, vt dicitur in. 2. de Cœlo, & Mundo, & potest nõ calefieri, quia idem est subiectum priuationis & formę, vt dicitur in. 1. Physi. Et propter hoc ergo cum explanando ait. Irrationalis vero potentiæ non omnes à posse in opposita excludi intelligendæ sunt, sed illæ quæ sunt quemadmodum potentia ignis calefactiua. Ignem enim nõ posse non calefacere manifestum est. Et vniuersaliter quæcunq; illa sunt talis potentiæ, ꝙ semper agunt, i. ꝙ quantum est ex se non possunt non agere, sed ad semper agendum ex sua forma necessitantur. Huiusmodi autem sunt vt declarauimus omnes potẽtiæ actiuę irrationales.

Calor frigefac.

Po. ra. in opposi.

Secunda.

Lect. seq. imme.

Oppo. proprietates.

Notandũ. 2.

Po. irratio. duplex. Quæ in op. & quæ non.

Lectio. 4. & cõmen. 19. Lect. 15. & cõmen. 82.

irrationales. Alia vero sunt talis conditionis q etiam secundum irrationabiles potentias.s. passiuas simul possunt in quædam opposita, vt aer potest calefieri & frigefieri. Quod vero ait {simul} cadit supra ly possunt, & non supra ly opposita, & est sensus q simul aliquid habet potentiam passiuam ad vtrunq; oppositorū, & non q habeat potentiam passiuam ad vtrunq; oppositorum simul habendum. Opposita nanq; impossibile est haberi simul. Vnde & dici solet & bene, q in huiusmodi est simultas potentiæ, non potentia simultatis. Irrationalis igitur potentia non secundum totū suum ambitum à posse in opposita excluditur, sed secundum partem eius, s'm potentias.s.actiuas. Quia autem videbatur superflue addidisse differentias inter passiuas & actiuas irrationales, quia sat erat proposito ostendisse q non omnis potentia oppositorum est, ideo subdit q hoc iccirco dictum est, vt notum fiat quoniā nedum non omnis potestas oppositorum est loquendo de potentia communissime, sed neq; quæcunq; potentiæ dicuntur, secūdum eandem speciem ad opposita possunt. Potentiæ siquidem irrationales omnes sub vna specie irrationalis potentiæ concluduntur & tamen non omnes in opposita possunt, sed passiuæ tantum. Non superuacanea ergo fuit differentia inter passiuas & actiuas irrationales, sed necessaria, ad declarādum q non omnes potentiæ eiusdem speciei possunt in opposita. Potest & ly hoc demonstrare vtranq; differentiam, scilicet inter rationales & irrationales, & inter irrationales actiuas & passiuas inter se, & tūc est sensus, quòd hoc ideo fecimus. vt ostenderemus quòd nō omnis potestas quæ scilicet secundum eandem rationem potentiæ physicæ dicitur, quia.s.potest in aliquid, vt rationalis & irrationalis, neq; etiam omnis potestas, quæ sub eadem specie continetur, vt irrationalis actiua & passiua sub specie irrationalis, ad opposita potest.

Ly simul.

Alius sensus.

LECTIO XII.

Declaratis potentijs, quæ æquiuocæ dōr, sumit impossibilis rationē, vt declaret quod nam ex possibilibus necessariò sequatur.

ARGY. *Nonnullæ autem potentiæ æquiuocæ sunt. Possibile.n. non simpliciter dicitur, sed aliud quidem ob hoc dicitur quia verum est propterea quòd actu est, veluti possibile est, quempiam ambulare, quia ambulat, & omnino possibile est esse, quia iam id est actu quod dicitur posse. Aliud autem ex eo, quia fuerit actu, vt possibile est quempiam ambulare, propterea quòd ambulauerit.*

ANTI. *Quædam vero potestates æquiuocæ sunt. Possibile enim esse nō similiter dicitur, sed hoc quidem quoniam verum est, vt in actu, vt possibile est ambulare, quoniam ambulat, & omnino possibile est esse, quoniā est iam actu quod dicitur possibile, illud vero quoniam forsitan aget, vt possibile est ambulare, quoniam forsitan ambulabit.*

Intendit declarare quomodo illæ, quæ æquiuocæ dicuntur potentiæ, se habeāt ad opposita. Et circa hoc duo facit. Primo declarat naturā talis potentiæ. Secundo ponit differentiam & conuenientiam inter ipsam & supradictas, ibi {Et hæc quidem.} Ad euidentiam primi aduertendum est, quòd, 5.&.9. Metaphy. Arist. diuidit potentiam in potentias, quæ eadem ratione potentię dicuntur, & in potentias, quæ non ea ratione qua prædictæ potentiæ nomen habent, sed alia. Et has appellat æquiuocæ potentias. Sub primo membro comprehenduntur omnes potentiæ actiuæ & passiuæ, & rationales & irrationales. Quæcunq; enim posse dicuntur per potentiam actiuam

Lecti. 12. & cōmen. 17. Le. 2. & c. 3. Diu. poteo. Sub primo.

vel passiuam quam habeant, eadem ratione potētia sunt quia.s. est in eis vis principiata alicuius actiuæ vel passiuæ. Sub secundo autem membro comprehenduntur potentiæ mathematecales & logicales, Mathemat. potentia est, qua lineam posse dicimus in quadratum, & eo q in semetipsum ducta quadratum constituit. Logica potentia est, qua duo termini coniungi absq; cōtradictione in enunciatione possunt. Sub logica quoq; potentia continetur, quæ ea ratione potentia dicitur, quia est. Hæ vero merito æquiuocæ à primis potentiæ dicuntur, eo q istæ nullam virtutem actiuam vel passiuā prædicant, & quod possibile istis modis dicitur, non ea ratione possibile appellatur, quia aliquis habeat virtutem ad hoc agendū vel patiendum sicut in primis. Vnde cum potentiæ habentes se ad opposita sint actiuæ vel passiuæ, istæ quæ æquiuocæ potestates dicuntur ad opposita non se habent. De his ergo loquens ait. Quædam vero potestates æquiuocæ sunt, & ideo, ad opposita nō se habent. Deinde declaras qualis sit ista potestates æquiuoce dicta, subdit diuisionem vsitatam possibilis per quā hoc scitur dicens. Possibile enim non vno modo dicitur, sed duobus. Et vno quidem modo dicitur possibile eo quòd verum est vt in actu, i. vt actualiter est, vt possibile est ambulare, quādo ambulat iā, & omnino. i. vniuersaliter possibile est esse, qm̄ est actu iam, quod possibile dicitur. Secundo modo aūt possibile dicitur aliquid nō ea ratione quia est actualiter, sed quia forsitan, aget, i. quia potest agere, vt possibile est ambulare quoniam ambulabit. Vbi aduertendum est, q ex diuisione bimembri possibilis, diuisionem suprapositam potentię declarauit à posteriori. Possibile.n. à potentia dicitur. Sub primo siquidem membro possibilis innuit potentias æquiuoce. Sub secundo autem potentias vniuoce, actiuas.s.& passiuas. Intendebat ergo q quia possibile dupliciter dicitur, q etiā potestas duplex est. Declarauit autem potestates æquiuocas ex vno earū membro tantū, s.ex his quæ dicūtur possibilia, quia sunt, quia hoc sat. erat suo proposito. Deinde cum dicit.

Sub secūdo Poten.ma. Logic. po. Quod æquiuoc.

Primus mo. possibilis. Secundus. Notandum. Po. æqui. & vniuoc. sub quibus mē. possibilis.

ARGY. *Et hæc quidem potentia in his est solum, quæ mobilia sunt. Illa vero & in his est, quæ immobilia sunt. Atque horum vtrunq;, & id inquam quod iam ambulat, ac agit vel est, & id quod ambulandi, vel essendi quidem potentiam habet, sed nondum ambulat, aut est, vera dicere licet, possibile est ambulare, aut etiam esse.*

ANTI. *Et hæc quidem in solis mobilibus est potestas. Illa vero & in immobilibus. In vtrisq; vero verum est dicere non impossibile est ambulare, vel esse, & quod ambulat iam, & agit, & ambulabile est.*

Assignat differentiam inter vtranq; potentiam, & ait, q potentia hæc vltimo dicta Physica, est in solis illis rebus, quæ sunt mobiles, illa autem est & in rebus immobilibus. Possibile siquidem à potentia dictum eo q possit agere non tamen agit, inueniri non potest absq; mutabilitate eius, quod sic posse dicitur. Si.n. nunc potest agere & nō agit, si agere debet, oportet quòd mutetur de ocio ad operationem. Id autem quod possibile dicitur eo q est, nullam mutabilitatem exigit in eo quod sic possibile dicitur. Esse nanq; in actu quod talem possibilitatem fundat, inuenitur & in rebus necessarijs & in immutabilibus, & in rebus mobilibus. Possibile ergo hoc quod logicum vocatur cōmunis est illo quod physicum appellari solet. Deinde subdit conuenientiam inter vtrunq; possibile dicens, quòd in vtrisq; potestatibus & possibilibus verum est non possibile esse. s. ipsum ambulat quod iam actu ambulat seu agit, & quod iam ambulabile

Po. physic.

Possibile. logic. communius phy.

labile est.i.in hoc conueniunt q̄ siue dicatur possibile ex eo q̄ actu est,siue ex eo q̄ potest esse,de vtroq; verificatur non impossibile,& consequenter necessario verificatur possibile, quoniam ad non impossibile sequitur possibile. Hoc est secundum genus possibilis respectu cuius Arist. supra dixit & primum quidem} in quo non inuenitur via ad vtrunq; oppositorum,hoc inquã est possibile quod iam actu est. Quod.n.tali rõne possibile dicitur, iam determinatũ est,ex eo q̄ actu esse suppositũ est. Nõ ergo possibile omne,ad vtrunq; possibile est,siue loquamur de possibili physice,siue logice. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Quæ cum ita sint,idq; quod hoc modo possibile est,non vere dicere simpliciter de necessario possumus. Alterũ autem vere dicere licet. Quare cũ ad particulare sequatur vniuersale,ad id quod necessario est,sequitur hoc pro̅ secto,possibile est esse,non omne tamen, vt patet.*

ANTI. *Sic igitur possibile non est verum de necessario simpliciter dicere, alterum autem verum est. Quare quoniam partem vniuersalem sequitur illud, quod ex necessitate est,consequitur posse esse,sed non omnino.*

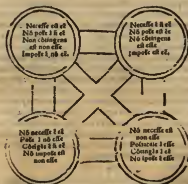
Applicat determinatã veritatem ad propositum. Et primo cõcludendo ex dictis declarat habitudinẽ vtriusque possibilis ad necessarium dicens, q̄ hoc ergo possibile.i.physicum quod est in solis mobilibus, non est verũ dicere & prædicare de necessario simpliciter,quia quod (Possibile phys. Necess. duplex.) simpliciter necessarium est, non potest aliter esse. Possibile autem physicum, potest sic & aliter esse, vt dictum est. Addit autem ly simpliciter,q̃m necessarium est multiplex. Quoddam enim est ad bene esse,quoddã ex suppositione.De quibus non est nostrũ tractare, sed solummodo id insinuare,q̄ vt præseruaret se ab illis modis necessarij qui non perfecte & omnino habent necessarij rationem,apposuit ly simpliciter. De tali enim necessario (Po.logic.) possibile physicum non verificatur. Alterũ autem possibile logicum quod est in rebus immobilibus inuenitur verum est de illo enũciare,q̃m nihil necessitatis adimit. Et per hoc soluitur ratio inducta ad partem negatiuã quæstionis. Peccabat siquidem in hoc, & ex necessario inferebat possibile ad vtrunq; quod cõuertitur in oppositam qualitatem. Deinde respondet quæstioni formaliter intendens q̄ affirmatiua pars quæstionis tenẽda sit, q̄.s.ad necessarium sequitur possibile.Et assignat causam.Quia (Totum seq. ad partẽ subiecti.) ad partem subiectiuam sequitur constructiue suum totũ (Neces. pars possibilis.) vniuersale. Sed necessarium est pars subiectiua possibilis,quia possibile diuiditur in logicum & physicum,& sub logico comprehenditur necessarium ergo ad necessarium sequitur possibile. Vnde dicit. Quare q̃m partem .s.subiectiuam suum totũ vniuersale sequitur,illud quod ex necessitate est.i.necessarium tanquã partem subiectiuam,consequitur posse esse.i.possibile tanquam totũ vniuersale.Sed nõ omnino.i.sed nõ ita q̄ omnis species possibilibus sequatur, sicut ad hominẽ sequitur animal, sed non omnino.i.non s̄m omnes suas partes subiectiuas sequitur ad hominem.Non.n.valet est homo,ergo est animal irrationale. Et per hoc confirmat rationem adducta ad partem affirmatiuam, expressius soluit rationem adductam ad partem negatiuam,quę peccabat s̄m fallaciã, cõsequentijs inferens ex necessario possibile descendẽdo ad vnã possibilis speciẽ, vt de se patet. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Atque forsitan hæc necesse est, & non necesse est, aut esse,aut non esse,omnium principium sunt. Et cæteras ad has sequentes considerare oportet.*

ANTI. *Et est quidem fortasse principium quod necessariũ est, & quod non necessarium est omnium, vel esse, vel non esse,& alia vt horum consequentia considerare oportet.*

Ordinat easdem modalium consequentias alio situ, præponendo necessarium omnibus alijs modis. Et circa hoc duo facit. Primo proponit quod intendit. Secundo assignat causam dicti ordinis, ibi {Manifestum est aũt.} Dicit ergo {Et est fortasse principium omnium enunciationum modalium vel esse vel non esse}.i.affirmatiuarũ vel negatiuarũ,necessarium & non necessarium. Et oportet considerare alia, scilicet possibile, contingere & impossibile esse, sicut horum scilicet necessarij & non necessarij consequentia,hoc modo.

Consequentia enunciationum modalium secundum quatuor ordines alio conuenienti situ ab Arist. posita & ordinata.

Vides aũt hic nihil immutatum nisi q̄ necessariæ quę vltimum locum tenebant, primum sortitæ sunt. Quod vero dixit fortasse non dubitantis. sed absq; determinata ratione rem proponentis est. Deinde cum dicit.

Patet autem ex his quæ diximus, id quod esse necessario est etiam actu. Quare si perpetua sunt priora, actus etiam est potentia priori,atque eorum, quæ sunt. ARGY.

Manifestum est autem ex his,quæ dicta sunt,quoniam quod ex necessitate est,secundũ actũ est. Quare si priora sunt sempiterna,& quæ actu sunt, potestate priora sunt. ANTI.

Intendit assignare causam dicti ordinis. Et primo assignat causam, quare præposuerit necessarium possibili (Nec. & po. quid dicant.) tali ratione. Sempiternũ est prius temporali,sed necessarium dicit sempiternitatem, quia dicit esse in actu,excludendo omnem mutabilitatem, & consequenter temporalitatem, quæ sine motu non est imaginabilis possibile autem dicit temporalitatem,quia non excludit quin possit esse & non esse, ergo necesse merito prius ponitur quã possibile. Vnde dicit proponendo minorem {Manifestũ est autem ex his quæ dicta sunt.} tractando de necessario,quoniã id quod ex necessitate est, s̄m actum, est totaliter,s. quia omnem excludit mutabilitatem & potentiam ad oppositum. Si enim mutari posset in oppositum aliquo modo iam non esset necessarium. Deinde subdit maiorem

maiorem per modum antecedentis cōditionalis.{Quare si priora sunt sempiterna tēporalibus.{Vltimo ponit conclusionem,& quæ actu sunt omnino.s.necessaria, priora sunt potestate.i. possibilibus quæ omnino actu esse non possunt,licet compatiantur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Alia quidem actus sunt sine potētia, quales sunt ipsæ substanta prima,alia vero cum potentia actus, quæ natura quidem priora sunt, tempore vero posteriora sunt, insuper & quæ nunquam sunt actus,sed potentia tantum.*

ANTI. *Et hæc quod sine potestate sunt, actu sunt vt prima substantia. Alia vero sunt actu cum possibilitate,quæ naturę quidem priora sunt, tempore vero posteriora. Alia vero nunquam sunt actu, sed potestate tantum.*

Assignat causam totius ordinis à se inter modales statuti, tali ratione. Vniuersi triplex est gradus. Quædam sunt actu sine potestate.i.sine admixta potētia, vt primæ substantiæ,non illæ quas in præsenti diximus primas,eo q principaliter & maxime subsistēt,sed illæ quę sunt primæ,quia omnium rerum sunt causæ,intelligentiæ.s.Alia sunt actu cum possibilitate, vt omnia mobilia, quę secundum id quod habent de actu,sunt priora natura seipsis secundū id quod habent de potentia,licet econtra sit,aspiciendo ordinem temporis. Sunt.n. s̄m id quod habent de potentia priora tempore,seipsis secundum id quod habent de actu. Verbigratia. Socrates,prius s̄m tēpus poterat esse Philosophus, deinde fuit actualiter Philosophus. Potentia ergo pręcedit actum s̄m ordinem temporis in Socrate,ordine autem naturę imperfectionis & dignitatis econuerso cōtingit. Prior.n.secundum dignitatem.i. dignior & perfectior habebatur Socrates cum Philosophus actualiter erat quàm cum Philosophus esse poterat. Præposterus est igitur ordo potētiæ,& actus in vnomet, vtroque ordine.s. naturæ & temporis attento. Alia vero nunquam sunt actu, sed potestate tantum, vt motus tempus,infinita diuisio magnitudinis,& infinita augmentatio numeri.Hæc enim vt.9.Metaphy.dicitur, nunquam exeunt in actum quoniam eorū rationi repugnant. Nunquam enim aliquid horum ita est quin aliquid eius expectetur, & consequenter nunquā esse potest nisi in potentia,sed de his alio tractandū est loco. Nunc hæc ideo dicta sint, vt inspecto ordine vniuersi appareat, quòd illū imitati sumus in nostro ordine. Posuimus siquidem primo necessarium, quod sonat actu esse siue potestate seu mutabilitate imitando primum gradum vniuersi. Locauimus.2.loco possibile & contingens,quorum vtrunque sonat actum cum possibilitate, & sic situatur cōformitas ad secundum gradum vniuersi. Præposuimus aūt possibile & non contingens,quia possibile respicit actū. Contingens autem secūdum vim nominis respicit defectum causæ,qui ad potentiam pertinet. Defectus enim potentiam sequitur,& ex hoc conforme est secundę parti vniuersi,in qua actus est prior potentia secundum naturam, licet nō secundum tempus. Vltimum autem locum impossibili reseruauimus, eo q sonat nūquam fore sicut & vltima vniuersi parti dicta est illa,quæ nunquā actu est. Pulcherrimus igitur ordo statutus est,quādo dicimus est obseruatus,quia autem suppositę modalium consequentiæ nil aliud sunt quam æquipollentię earum quæ ob varium negationis situm, qualitatem vel quantitatem vel vtraq; mutantis,ideo ad completā notitiam consequentium se modalium, de earum qualitate & quātitate pauca admodum necessaria dicenda sunt. Q̄m igitur natura totius ex partium naturis consurgit, sciendum est quòd subiectum enunciationis modalis & dicit esse vel nō esse,& est dictum vnicum & cōtinet in se subiectum dicti, prædicatū autem modalis enunciationis, modus.s.& totale prædicatum est,quia explicite vel implicite verbum continet, quod est semper nota eorū quæ de altero prædicantur. propter quod Arist.dixit q modus est ipsa appositio,& continet in se vim distributiuam secundū partes temporis. Necessarium.n.& impossibile distribuunt in omne tempus vel simpliciter vel tale,possibile autem & cōtingens pro aliquo tempore in communi. Nascitur autem ex his quinque conditionibus, duplex in qualibet modali qualitas.& triplex quantitas. Ex eo enim q tam subiectum quam prædicatum modalis verbum in se habet,duplex qualitas fit quarū altera vocatur qualitas dicti,altera qualitas modi. Vnde & supra dictum est aliquā esse affirmatiuam de modo & non de dicto,& econuerso. Ex eo vero q subiectum modalis cōtinet in se subiectum dicti vna quantitas consurgit,quæ vocatur quantitas subiecti dicti,& hęc distinguitur in vniuersalem particularem & singularem, sicut & quātitas illarum de inesse. Possumus.n.dicere Sortem, quendā hominem, vel omnem hominem,vel nullū hominem, possibile est currere. Ex eo autem q subiectum vnius modalis dictum vnum est consurgit alia quantitas vocata quam cuiusque modalis singulare est illius vniuersalis,s.dictum quantitas dicti, & hæc vnica est singularitas.s. Omne.n.dictū, Quod ex eo liquet q cum dicimus, hominem esse albū, est possibile, exponitur sic, hoc dictū hominem esse album est possibile.Hoc dictum autem singulare est,sicut, & hic homo. Propterea & dicit quòd omnis modalis est singularis, quo ad dictum, licet quo ad subiectū dicti sit vniuersalis vel particularis. Ex eo autem q prædicatum modalis, modus.s.vim distributiuam habet, alia quantitas consurgit vocata quantitas modi seu modalis, & hæc distinguitur in vniuersalem & particularē. Vbi diligenter attendenda sunt. Primū est quòd hoc est singulare in modalibus, q prædicatum simpliciter quantificat propositionem modalem,sicut & simpliciter qualificat. Sicut enim illa est simpliciter affirmatiua in qua modus affirmatur, & illa negatiua, in qua modus negatur, ita illa est simpliciter vniuersalis cuius modus est vniuersalis & illa particulares cuius modus est particularis.Et hoc qa modalis modi naturam sequitur. Secundum attendendum, quod est causa istius primi,est q prædicatum modalis.s. modus nō habet solam habitudinem prædicati respectu sui subiecti.s.esse,& nō esse sed habitudinem syncategorematis distributiui sed non s̄m quantitatem partiū subiectiuarum ipsius subiecti, sed s̄m quantitatem partium temporis eiusdē. Et merito. Sicut.n.quia subiecti enunciationis de inesse propria quātitas est penes diuisionem vel indiuisionem ipsius subiecti, quia est nomē quod significat per modū substantię cuius quantitas est per diuisionem continui, ideo signum quantificans in illis distribuit s̄m partes subiectiuas,ita quia subiecti enunciationis modalis propria quantitas est tempus,quia est verbum quod significat per modum motus, cuius propria quantitas est tempus,ideo modus quantificans distribuit ipsum suum subiectum.s.esse vel non esse s̄m partes temporis. Vnde subtiliter inspicienti,apparebit q quantitas ista modalis proprij subiecti modalis enūciationis quantitas est.s.ipsius esse vel non esse.Ita quòd illa modalis est simpliciter vniuersalis,cuius proprium subiectum distribuitur pro omni tempore vel simpliciter, vt hominem esse animal est necessariū, vel impossibile,vel accepto,vt

Vniuer. primus gra.

Secundus. Mobilia quo priora & post. seipsis.

Tertius.

Lect. 5. tex. cōmen.12. Successiue exire in act° repu.

Ra. or. in moda.seruatu.

Nat. totius vn̄ consurg.

Notandum. Secundum. Sub. & prę dic.i.moda. Vis modi.

Lectio.10.

Notandum. Secundum Offi. prædi. in moda.

Notandū.3. Ra. virtutis modi.

Moda. simpliciter vniuersalis.

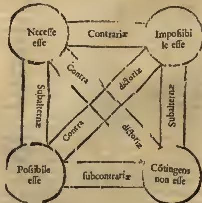
hominem currere hodie, vel dum currit, est necessariũ, vel impossibile. Illa vero est particularis, in qua nõ pro omni sed aliquo tempore distributio fit in cõmuni tantum, vt hominẽ esse animal est possibile vel contingens. Est ergo & ista modalis quantitas subiecti suppositio, sicut & vniuersaliter quantitas se tenet ex parte materiæ, sed deriuatur à modo non inquantũ prædicatũ est, quod vt sic tenetur formaliter, sed inquãtum syncategorematis officio fungitur, quod habet ex eo quod proprie modus est. Sunt igitur modalium de propria earum quantitate loquẽdo, aliæ vniuersales affirmatiuæ vt illæ de necessario, quia distribuit ad semper esse aliæ vniuersales negatiuæ vt illæ de impossibili, quia distribuit ad nunquã esse, aliæ particulares affirmatiuæ vt illæ de possibili & contingenti, quia distribuunt vtrunq; ad aliquando esse, aliæ particulares negatiuæ vt illæ de nõ necesse & nõ impossibili, quia distribuunt ad aliquando nõ esse, sicut in illis de inesse, omnis nullus, quidam, nõ omnis, nonnullus, similem faciunt diuersitatem. Et quia vt dictum est, hæc quantitas modalium est inquantum modales sunt, & de his inquantum huiusmodi præsens tractatus fit ab Arist. iccirco æquipollentiæ, seu consequentiæ earum ordinatæ sunt negationis vario situ, quemadmodum æquipollẽtiæ illarũ de inesse, vt s. negatio præposita modo faciat æquipollere suæ cõtradictoriæ, negatio autem modo postposita, posita autem dicti verbo, suæ æquipollere contrariæ facit. præposita vero & postposita suæ subalternæ vt videre potes in consequentiarum figura vltimo ab Aristo. formata inqua tali præformata oppositionũ figura clare videbis omnes se mutuo consequentes, secundum alteram trium regularum æquipollere, & consequenter totum primum ordinem secundo contrarium. 3. contradictorium quarto vero sublaternum.

Particularis.

Passio subiecti in moda.

Moda. aliæ vniuersales affir. vel ne. aliæ parti. af firm. vel ne.

Equipollen. in moda.

LECTIO XII.

Vt eam absoluat dubitationem, quæ est, quæ nam enunciationes contrariæ magis sibi inuicem esse dicantur quo modo animi sententiæ contrariæ dicantur esse, ostendit.

ARGY. *Cum autem affirmationi, negatio ac affirmatio aduersentur, nam huic omnis homo iustus est, hæ nullus homo iustus est, & omnis homo iniustus est aduersantur, & item huic, Callias iustus est, hæ, Callias iustus non est, & Callias iniustus est, consideremus oportet vtra istarum sit illi contraria.*

ANTI. *Vtrum autem contraria est affirmatio negationi, an affirmatio orationi, & oratio vt quæ dicit quo niam omnis homo iustus est, ei quæ est, nullus homo iustus est, an omnis homo iustus est, ei quæ est, omnis homo iniustus est, Callias iustus est, Callias iustus non est, Callias iniustus est, quæ nam horum contraria est.*

Postquam determinatum est de enunciatione secundum quod diuersificatur tam ex additione facta ad terminos, quam ad compositionem eius, hic secundum diuisionem à S. Tho. in principio huius secundi factam intendit Aris. tractare quandam quæstionem circa oppositiones enunciationum prouenientem ex eo quod additur aliquid simplici enũciationi. Et circa hoc quatuor facit. Primo mouet quæstionẽ. Secundo declarat quod hæc quæstio dependet ab vna alia quæstione prætractanda, ibi {Nam si ea, quæ sunt in voce.} Tertio determinat illam aliam quæstionẽ, ibi {Nam arbitrari.} Quarto redit ad respondendum quæstioni primo motæ, ibi {Quare si in opinione, &c.} Quæstio quã mouere intendit est. Vtrũ affirmatiuæ enunciationi contraria sit negatio eiusdem prædicati, an affirmatio de prædicato contrario seu priuatiuo? Vnde dicit, Vtrum cõtraria est affirmatio negationi contradictoriæ. s. & vniuersaliter oratio affirmatiua orationi negatiuæ, vt affirmatiua oratio quæ dicit, omnis homo est iustus, illi cõtraria sit orationi negatiuæ, nullus homo est iustus, aut illi omnis homo est iniustus, quæ est affirmatiua de prædicato priuatiuo? Et similiter ista affirmatio Callias est iustus, est ne contraria illi contradictoriæ negationi Callias nõ est iustus, aut illi, Callias est iniustus quæ est affirmatiua de prædicato priuatiuo? Ad euidentiã tituli huius quæstionis quia hactenus indiscussè ab alijs est relictus, cõsiderare oportet quod cum in enunciatione sint duo. s. ipsa enunciatio seu significatio, & modus enunciandi seu significandi, duplex inter enũciationes fieri potest oppositio, vna ratione ipsius enunciationis, altera ratione modi enunciandi. Si modos enunciandi attendimus, duas spẽs oppositionis in latitudine enunciationum inueniemus, cõtrarietatem. s. & contradictionem. Diuisæ. n. superius sunt enunciationes oppositæ in contrarias contradictorias. Contradictio inter enunciationes ratione modi enunciandi est quando idem prædicatur de eodem subiecto cõtradictorio modo enunciandi, vt sicut vnum contradictorium nil ponit sed alterum tantum destruit, ita vna enunciatio nil asserit, sed id tantum quod altera enunciabat destruit. Huiusmodi autem sunt omnes quæ cõtradictoriæ vocantur. s. omnis homo est iustus, non omnis homo est iustus, Sortes est iustus, Sortes non est iustus, vt de se patet. Et ex hoc prouenit quod nõ possunt simul veræ aut falsæ esse, sicut nec duo contradictoria. Contrarietas vero inter enunciationes ratione modi enunciandi est quando idem prædicatur de eodem subiecto contrario modo enunciãdi, vt sicut vnum contrariorum ponit materiam sibi & reliquo communem in extrema distantia sub illo genere vt patet in albo & nigro, ita vna enunciatio ponit subiectum commune sibi & suæ oppositæ in extrema distãtia sub illo prædicato. Huiusmodi quoq; sunt omnes illæ quæ contrariæ in figura appellantur. s. omnis homo est iustus, omnis homo non est iustus. Hæ. n. faciunt subiectum. s. hominem maxime distare sub iustitia, dum illa enunciat iustitiã in esse homini, nõ quocunq; modo, sed vniuersaliter, ista autem enunciat iustitiam abesse homini non qualitercunq; sed vniuersaliter. Maior enim distãtia esse non potest quàm ea, quæ est inter totam vniuersitatem habere aliquid & nullum

Lect. vltim. Quæstio in tep. ab Aris.

No. pro tit. quæ.

Duplex oppo. inter enunc.

Cõtradictio ra. mo.

Cur non simul veræ. Cõtrarietas rat. mo. enũcia.

Cur cōtrarię nō simul ve. nullum de vniuersitate habere illud. Et ex hoc prouenit ꝙ non possunt esse simul veræ, sicut nec cōtraria possunt eidem simul inesse, & ꝙ possunt esse simul falsæ, sicut & contraria simul non inesse eidem possunt.

Oppo. autē sign. sic. Si vero ipsam enunciationem siue eius significationem attendamus secundum vnam tantum oppositionis speciem, in tota latitudinem enunciationum reperiemus contrarietatem. s. secundum veritatem & falsitatem, quia duarū enunciationum significationes entia positiua sunt, ac per hoc neque cōtradictorie neq; priuatiue opponi possunt, quia vtriusque oppositionis alterum extremum est formaliter non ens. Et cum nec relatiue opponantur, vt clarum est, restat vt non nisi contrarię opponi possint.

Ista contrarie. in quo consi. Cōsistit autem illa contrarietas in hoc ꝙ duarum enunciationum altera alteram nō compatitur vel in veritate vel in falsitate. prę suppositis semper conditionibus cōtrariorum. s. ꝙ fiant circa idem & in eodē tempore. Patere quoq; potest talē oppositionem esse contrarietatem ex natura conceptionum, animæ componētis & diuidentis, quarum singulæ sunt enunciationes.

Oppo. inter cōceptiones animæ. Conceptiones siquidem animæ adæquatæ nullo alio modo opponuntur cōceptionibus inadæquatis nisi contrariæ, & ipsæ conceptiones inadæquatæ si se mutuo expellunt, contrariæ quoq; dicuntur. Vnde verum & falsum, contrariè opponi probatur à S. Tho. in prima parte. q. xvij. Sicut ergo hic, ita & in enunciationibus ipsæ significationes adæquatæ contrariæ opponūtur inadæquatis. i. veræ falsis & ipsę inadæquatæ. s. falsę, contrariæ quoque opponuntur inter se, si contingat ꝙ se non compatiantur, saluis semper contrariorum conditionibus.

Duplex contrarietas in enunciat. Est igitur in enunciationibus duplex cōtrarietas, vna ratione modi altera ratione significationis, & vnica contradictio. s. rōne modi. Et vt confusio vitetur prima contrarietas vocetur contrarietas modalis, secunda cōtrarietas formalis.

Contradict. Contradictio autem non ad confusionis vitationem, quia vnica est, sed ad proprietatis expressionē contradictio modalis vocari potest. Inuenitur autē contrarietas formalis enunciationum inter omnes contradictorias, quia cōtradictoriarū altera alteram semper excludit & inter omnes contrarias modaliter quo ad veritatem, quia non possunt esse simul veræ, licet non inueniatur inter omnes quo ad falsitatē, quia possunt esse simul falsę. Quia igitur Aris. in hac quæstione loquitur de contrarietate enunciationum quæ extenditur ad contrarias modalis, & cōtradictorias, vt patet in principio & in fine quæstionis, in principio quidem, quia proponit vtriusq; contradictorias dicens {Affirmatio negationi.} & contrarias modaliter dicens, {Et orationi.} vnde & exempla vtrarunq; statim subdit, vt patet in litera, in fine vero, quia ibi expresse quam conclusit esse cōtrariam affirmatiuæ vniuersali veræ diuidit in contrariam modaliter vniuersalem negatiuam. s. & contradictoriā quæ diuisio falsitate non careret nisi conclusisset contrariam formaliter, vt de se patet, quia inquā sic accipit contrarietatem, ideo de contrarietate formali enunciationū quæstio intelligenda est. Et est quæstio valde subtilis, necessaria, & adhuc nullo modo superius tacta.

Titulus q. Est igitur titulus quęstionis, Vtrum affirmatiuæ verę contraria formaliter sit negatiua falsa eiusdem prædicati, aut affirmatiua falsa de prædicato priuatiuo, vel cōtrario? Et sic patet quis sit sensus tituli, & quare non mouet quæstionem de quacunq; alia oppositione enunciationū, quia. s. nulla alia in eis formaliter inuenitur, & ꝙ accepit cōtrarietatem proprie & strictissime, licet talis contrarietas inueniatur inter contradictorias modaliter & contrarias modaliter. Dictum vero fuit à S. Tho. prouenire hāc dubitationem ex eo ꝙ additur aliquid simplici enunciationi, quia si tantū simplices. i. de. 2. adiacente enunciationes attendantur, non habet hæc quæstio radicem.

Cōtrarietas hic strictissi. In principio huius. 2. lec. 1. Quia autem simplici enunciationi. i. subiecto & verbo substātiuo additur aliquid. s. prædicatum, nascitur dubitatio circa oppositionem, an illud additum in contrarijs debeat esse illudmet prædicatum, negatione opposita verbo, an debeat esse prædicatum contrariū seu priuatiuum absq; negatione præposita verbo? Deinde cum dicit.

ARGY. *Atq; cum ea, quæ sunt in voce, sequantur ea, quę sunt in mente si illic opinio cōtrarij sit cōtraria, vt opinio quæ dicit, omnis homo est iustus, huic opinioni, omnis homo iniustus est, necesse est rem similiter se habere, & in affirmationibus hisce, quæ in voce consistunt. Sin vero cōtrarij opinio non sit ibi cōtraria, nec affirmatio affirmationi, sed dicta negatio contraria est. Quare considerandū est qualis nam opinio falsa opinioni vera contraria sit, vtrū affirmationis opinio, an ea quæ contrarium opinatur. Dico autem hoc pacto, est vna opinio vera de bono, bonum esse, alia vero falsa de eodem, bonum non esse, & insuper alia, malum esse. Harum igitur duarum, vtra sit contraria vera, & si sit vna, vtra sit ipsa contraria?*

ANTI. *Nam si ea, quæ sunt in voce sequuntur ea, quæ sunt in anima illic autem contraria est opinio contrarij, vt omnis, homo iustus est, ei quæ est, omnis homo iniustus est, etiam in his, quæ sunt in voce, affirmationibus, necesse est similiter se habere. Quod si neque illic contrarij opinatio contraria est, nec affirmatio affirmationi contraria erit, sed ea quæ dicta est, negatio. Quare considerandum est quæ opinio falsa opinioni vera contraria sit vtrum negationi, an certe ea, quæ contraria esse opinatur. Dico autem hoc modo. Est quædam opinatio vera boni, quoniam bonum est, alia vero falsa quoniam bonum non est, alia quoniam malum est. Quænam harum contraria est vera? Et si est vna, secundum quam contraria?*

Declarat vnde sumenda sit decisio huius quæstionis. Et duo facit, quia primo declarat ꝙ hæc quæstio dependet ex vna alia quæstione, ex illa. s. vtrū opinio. i. conceptio animæ in secunda operatione intellectus, verę contraria sit opinioni falsæ, negatiuæ eiusdem prędicati, an falsę affirmatiuę contrarij siue priuatiui. Et assignat causam, quare illa quęstio dependet ex ista, quia. s. enunciationes vocales sequuntur mentales, vt effectus adęquati causas proprias, & vt significata signa adęquata, & consequenter similis est in hoc vtraq; natura. Vnde inchoans ab hac causa ait. Nam si ea quæ sunt in voce sequūtur ea, quę sunt in anima, vt dictū est in principio primi libri, & illic. i. in anima, opinio contrarij prędicati circa idē subiectum est contraria illi alteri, quę affirmat reliquum contrarium de eodem, cuiusmodi sunt istæ mentales enunciationes, omnis homo est iustus, omnis homo est iniustus, si ita inquā est, etiam & in his affirmationibus, quę sunt in voce. i. vocaliter sumptis, necesse est similiter se habere, vt. s. sint cōtrarię duę affirmatiuę de eodem subiecto, & prędicatis contrarijs. Quod si neq; illic. i. in anima opinatio cōtrarij prędicati contrarietatē inter mentales enunciationes constituit, nec affirmatio vocalis affirmationi vocali cōtraria erit de cōtrario prędicato, sed magis affirmationi cōtraria erit negatio eiusdē prędicati. Dependet ergo mota quęstio ex ista alia sicut effectus ex causa. Propterea & cōcludendo addit {m, ꝙ. s. de hac qōne prius tractādū est, vt ex cā cognita effectus innotescat dicēs, Quare cōsiderādū ē, opinio vera cui opinioni

falsę contraria est. Vtrũ negationi falsæ an certe ei affirmationi falsæ quæ contrariũ esse opinatur, & vt exemplariter proponatur, dico hoc modo. Sũt tres opiniones de bono, puta vita. Quædam.n.est ipsius boni opinio vera, qm̃ bonum est, puta ꝙ vita sit bona alia vero falsa negatiua.s.qm̃ bonũ non est, puta ꝙ vita nõ sit bona, alia item falsa, affirmatiua contrarij.s.qm̃ malum est, puta ꝙ vita sit mala. Quæritur ergo quæ harum falsarum contraria est veræ? Quod aũt subdit. {Et si est vna, ſm quam contraria est,} tripliciter legi potest. Primo dubitatiue vt sit pars quæstionis, & tunc est sensus, Quæritur quæ harum falsarum contraria est veræ, & simul quæritur, si est tantum vna harum falsarum ſm quam fiat contraria ipsi veræ, quia cum vnum vni sit contrariũ, vt dicitur.x.Metaph. quærendo quæ harum sit cõtraria, quærimus etiã an vna earum sit contraria. Alio modo potest legi aduersatiue, vt sit sensus. Quæritur quæ harum sit contraria, quanquam sciamus ꝙ non vtraque, sed vna earũ est ſm quam fit contrarietas. Tertio modo potest legi diuidendo hanc particulam. {& si est vna} ab illa sequenti {ſm quam cõtraria est.} & tunc prima pars expressiue, secunda vero dubitatiue legitur & est sensus. Quæritur quę harum falsarum contraria est veræ, non solũ si istę duæ falsæ inter se differunt in consequendo sed etiã si vtraq; est vna.i. alteri indiuisibiliter vnita, quæritur ſm quam fit contrarietas. Et hoc modo exponit Boethus, dicens ꝙ Arist. apposuit hæc verba propter contraria immediate, in quibus non differt contrarium à priuatiuo. Inter contraria enim mediata & immediata hæc est differentia, ꝙ in immediatis, à priuatiuo contrarium nõ infertur. Non enim valet corpus colorabile est non album, ergo est nigrum, potest enim esse rubrum. In immediatis autẽ valet, verbi gra. Animal est non sanum, ergo infirmũ. Numerus est non par ergo impar. Voluit ergo Arist. exprimere ꝙ nunc cum quærimus quæ harum falsarum.s.negatiuæ & affirmatiuæ contrarij sit contraria affirmatiuę veræ, quærimus vniuersaliter siue illæ duæ falsæ indiuisibiliter se sequantur, siue non. Deinde cum dicit.

Tripl. legi potest.

Tex.cõ. 14. Lectio.5. a.sen.

Tertius sen.

Boethus.

Differentia inter contraria mediam vel imme.

Inten.Arist.

ARGY. *Existimare itaq; contrarias opiniones ex eo definitas esse, quia sunt contrariorũ falsum profectò est. Nam opinio, qua quispiam opinatur bonum esse bonum, & opinio, qua malum opinatur esse malum. eadem est fortasse, ac vera, siue plures sint, siue vna. Contrariæ vero sunt hæ. At non ex eo quia contrariorum sunt, sed ex eo potius, quia contrario modo se habent.*

ANTI. *Nam arbitrari cõtrarias opiniones diffiniri in eo quòd contrariorum sunt, falsum est. Boni enim quoniam bonum est, & mali, quoniam malum est, eadem fortasse opinio est, & vera, siue plures, siue vna sit. Sunt autem ista contraria, sed non in eo quòd contrariorum sunt contrariæ, sed magis in eo quòd contrariæ.*

Prosequitur hanc secundã quæstionem. Et circa hoc. quatuor facit. Primo declarat ꝙ cõtrarietas opinionum non attenditur penes contrarietatem materiæ circa quã versantur, sed potius penes oppositionum veri vel falsi. Secundo declarat ꝙ non penes quæcunq; opposita ſm veritatem & falsitatem est contrarietas opinionũ, ibi {Si ergo boni.} Tertio determinat ꝙ contrarietas opinionum attenditur penes per se primo opposita ſm veritatem & falsitatẽ tribus rationibus, ibi {Sed in quibus primo fallacia. &c.} Quarto declarat hanc determinationẽ inueniri in omnibus veram, ibi {Manifestũ est igitur.} Dicit ergo proponens intentam cõclusionem, ꝙ falsum est arbitrari opiniones diffiniri seu determinari debere contrarias ex eo ꝙ contrariorum obiectorũ sunt. Et adducit ad hoc duplicem rõnem: Prima est opiniones contrariæ nõ sunt eadem opinio, sed contrariorũ eadem est fortasse opinio, ergo opiniones nõ sunt contrarię ex hoc ꝙ contrariorum sunt. Secunda est opiniones contrariæ non sunt simul verę, sed opiniones contrariorũ siue plures siue vna sunt simul veræ quãdo quæ, ergo opiniones non sunt contrarię ex hoc ꝙ contrariorum sunt. Harum rationũ suppositis maioribus ponit vtriusq; minoris declarationem simul dicens. Boni.n.qm̃ bonum est & mali qm̃ malum est eadem fortasse opinio est, quo ad primã. Et subdit esse vera siue plures siue vna sit quod ad secundam. Vtitur aũt dubitatiuo & aduerbio & disiunctione, quia non est determinandi locus an cõtrariorum eadem sit opinio, & quia aliquo modo est eadem & aliquo modo non. Si enim loquamur de habituali opinione, sic eadem est, si aũt de actuali, sic non eadẽ est. Alia siquidem mentalis compositio actualiter fit, concipiendo bonum esse bonum, & alia concipiendo malum esse malum, licet eodem habitu vtrunq; cognoscamus, illud per se primo, & secundario, vt dicitur.9. Metaphy. Deinde subdit ꝙ ista quæ ad declarationem minorum sumpta sunt.s.bonum & malum, contraria sunt, etiam contrarietate sumpta stricte in moralibus, ac per hoc cõgrua vsi sumus declaratione. Vltimo inducit conclusionem. Sed non in eo ꝙ contrariorũ opiniones sunt, contrariæ sunt, sed magis in eo ꝙ contrariæ.i. sed potius censendæ sunt opiniones contrariæ ex eo quòd contrariæ aduerbialiter.i.contrario modo.i.veræ & falsæ enunciant. Et sic patet primũ.

Contrariorum eadem opin.

Le.a.&c.5.

ARGY. *Quod si sit opinio de bono, ipsum bonũ esse, alia verò ipsum bonũ nõ esse, & item alia quæ bono tribuit id quod ipsi nõ competit, neq; competere potest, cęterarũ quidem nulla est ponenda contraria, nec earum, quibus cõpetere quod nõ inest, nec earũ quibus nõ inesse, quod cõpetit, creditur. Nam infinitę sunt ambæ, & quibus cõpetere quod nõ inest, & quibus non cõpetere quod inest existimatur.*

ANTI. *Si ergo boni, quoniam bonum est, opinatio est, alia vero, quando non est bonum. Est vero & alia quoniã aliud aliquid est, quod non est, neq; potest esse, aliarum quidem nulla ponenda est, neq; quęcunq; esse, quod non est, opinantur, neq; quęcunq; nõ esse quod est. infinitę.n. vtręq; sunt, & quę esse opinãtur, quod nõ est, & quę nõ esse, quod est.*

Quia dixerat ꝙ contrarietas opinionũ accipitur ſm oppositionem veritatis & falsitatis earum. Declarat modo ꝙ non quæcunq; ſm veritatem & falsitatem oppositæ opiniones sunt cõtrariæ tali ratione. De bono puta de iustitia quatuor possunt opiniones haberi.s.quòd iustitia est bona, & ꝙ non est bona, & quòd est fugibilis, & ꝙ est non appetibilis. Quarũ prima est vera, reliquæ sunt falsæ. Inter quas hęc est diuersitas, quòd prima negat idem prædicatum quod vera affirmabat, secunda affirmat aliquid aliud quod bono nõ inest, tertia negat id quod bono inest, nõ tamen illud quod vera affirmabat. Tunc sic. Si omnes opiniones secundum veritatem & falsitatem sunt contrariæ, tunc vni.s.verę opinioni nõ solum multa sunt cõtraria, sed etiam infinita, quod est impossibile, quia vnum vni est contrarium. Tenet cõsequentia, quia possunt infinitæ imaginari opiniones falsæ, de vna re, similes vltimis falsis opinionibus adductis affirmantes.s. ea quæ non insunt illi, & negantes ea quæ illi quocunque modo coniuncta sunt. Vtraque nanq; indeterminata esse & absq; numero constat. Possum.n.opinari ꝙ iustitia est quãlitas, ꝙ est relatio, ꝙ est hoc & illud, & similiter opinari ꝙ iustitia non sit qualitas, non sit appetibilis, non sit habitus.

Le.vltima.

habitus. Vnde ex supradictis in propositione quęstionis inferens plurimam falsarum contra vnã veram ait, Si ergo est opinatio vera boni, puta iustitiæ, qm̃ est bonum, & si est etiã falsa opinatio negans idem.s. qm̃ nõ est quid bonum, est vero & tertia opinatio falsa quoq; affirmas aliquid aliud inesse illi, quod nõ inest nec inesse potest, puta ꝙ iustitia sit fugibilis, quòd sit illicita, & hinc intelligitur quarta falsa quoq; quæ.s. negat aliquid aliud ab eo quod vera opinio affirmat inesse iustitiæ quod tamẽ inest, vtputa quòd non sit qualitas, ꝙ non sit virtus, si ita inquam est, nulla aliarum falsarũ ponenda est contraria opinioni veræ. Et exponens quid demonstret per ly aliarum, subdit. Neq; quæcunq; opinio opinatur esse quod nõ est, vt tertij ordinis opiniones faciunt, neq; quæcunque opinio opinatur nõ esse quod est, vt quarti ordinis, opiniones significãt. Et causam subdit. Infinita.n. vtraq; sunt, & quę esse opinantur quod nõ est, & quæ nõ esse quod est, vt supra declaratũ fuit. Nõ ergo quæcũq; opiniones oppositæ ſm veritatẽ & falsitatẽ cõtrariæ sunt. Et sic patet ſm.

LECTIO XIII.

Quo nam hominum opiniones dicantur esse contrariæ ostenditur, hinc proportionabiliter, quomodo enunciationum contrarietas sumenda sit docetur.

ARGY. *Sed illæ sunt ponendæ in quibus inest ipsa deceptio. Hæ autem sunt illæ ex quibus generationes proficiscuntur. Quapropter & deceptiones ex ipsis proficiscuntur.*

ANTI. *Sed in quibus primo fallacia est. Hæ autem sunt quibus sunt generationes. Ex oppositis vero generationes sunt. Quare etiam fallacia.*

Quia subtili indagatione ostẽdit, ꝙ nec materię contrarietas, nec veri falsiq; qualiscunq; oppositio contrarietatem opinionum constituit, sed ꝙ aliqua veri falsiq; oppositio id facit, ideo nunc determinare intendit qualis sit illa veri falsiq; oppositio, quæ opinionum cõtrarietatem constituit. Ex hoc enim directe quęstioni satisfit. Et intendit ꝙ sola oppositio opinionum secundũ affirmationem & negationẽ eiusdem de eodem, &c. constituit contrarietatem earum. Vnde intendit probare istam cõclusionem per quam ad quæsitum respondet opiniones oppositæ secũdum affirmationem & negationem eiusdem de eodẽ sunt contrarię, & consequenter illa quę sunt oppositæ secundum affirmationem contrariorum prędicatorum de eodem non sunt contrarię, quia sic affirmatiua vera haberet duas cõtrarias, quod est impossibile. Vnum enim vni est contrarium. Probat aũt conclusionem tribus rationibus prima est. Opiniones in quibus primo est fallacia sunt contrariæ opiniones oppositæ secundũ affirmationem, & negationẽ eiusdem de eodem sunt in quibus primo est fallacia, ergo opiniones oppositę secundũ affirmationẽ & negationẽ eiusdem de eodem sunt cõtrariæ. Sensus maioris est. Opiniones quæ primo ordine naturæ sunt termini fallaciæ.i. deceptionis seu sunt erroris contrarię. Sunt.n. cum quis fallitur seu errat duo termini, scilicet à quo declinat, & ad quem labitur. Huius rationis in litera primo ponitur maior cũ dicitur {Sed in quibus primo fallacia est.} aduersatiuæ enim continuans sermonem supradictis, insinuauit non tot enumeratas opiniones esse cõtrarias, sed eas.i. in quibus primo fallacia est modo exposito. Deinde subdit probationẽ minoris talem. Eadem proportionaliter sunt ex quibus sunt generationes, & ex quibus sunt fallaciæ. Sed generationes sunt ex oppositis secundum affirmationem & negationem, ergo & fallaciæ sunt ex oppositis secundum affirmationem & negationem, quod erat assumptum in minore. Vnde ponens maiorẽ huius pro syllogismi ait {Hæ autem}.s. fallacia {est ex his}.s. terminis, proportionaliter tamen {ex quibus sunt & generationes.} Et subsumit minorẽ. {Ex oppositis vero}.s. secundum affirmationem & negationem & generationes fiunt. Et demũ concludit. {Quare etiam fallacia}.s. ex oppositis secundũ affirmationem & negationem eiusdem de eodem. Ad euidentiam huius probationis scito ꝙ idem faciunt in processu intellectus cognitio & fallacia seu error, quod in processu naturę generatio & corruptio. Sicut nanq; perfectiones naturales generationibus acquirũtur, corruptionibus desinunt, ita cognitione perfectiones intellectuales acquirũtur, erroribus aũt seu deceptionibus amittũtur. Et ideo sicut tam generatio quam corruptio est inter affirmationem & negationẽ vt proprios terminos, vt dicitur. 5. Phys. ita tam cognoscere aliquid, quã falli circa illud, est inter affirmationem & negationem, vt proprios terminos, ita ꝙ, id ad quod primo attingit cognoscens aliquid in secunda operatione intellectus est veritatis affirmatio, & quod per se primo abijcitur est illius negatio. Et similiter quod per se primo perdit, qui fallit, est veritas affirmatio, & quod primo incurrit est veritatis negatio. Recte ergo dixit ꝙ ijdem sunt termini inter quos primo est generatio, & illi inter quos est primo fallacia, quia vtrobique termini sunt affirmatio, & negatio. Deinde cum dicit.

Prima rat.

Sensus.

Notandum. Similitudinem processus naturæ & intellect.

Le. 2. & c. 7.

ARGY. *Quod si bonum, & bonum est, & non malum, & alterum quidem per se, alterum vero per accidens competit, accidit.n. ipsi non malum esse, atque ea vniuscuiusque opinio vera est magis, quæ est nõ per se, & item falsa magis, quæ est per se quippe cum & ea vera sit magis, quæ conditionem hanc subit, & horum vtraq; falsa est, & ea inquam, quæ bonum, bonum non esse, & ea, quæ bonũ malum asserit esse, illa quidem respectu vera per se, hęc vero respectu vera per accidens, magis erit ea opinio falsa profecto quæ est negatio boni, quam ea, quæ est contrarij affirmatio. Atq; is circa vnumquodq; maxime opinatur falso, qui contrariam habet opinionem. Contraria nanq; circa idem genus plurimum differunt. Si igitur harũ opinionum contraria quidem est, & ea quę est contrarij, magis autem est ea contraria, quæ est negationis, patet hanc porro fine controuersia contrariam esse.*

ANTI. *Si ergo quod bonum est, & bonum, & non malum est, & hoc quidem secundum se, illud uero secundũ accidens, accidit enim ei malum nõ esse, magis autem in vno quoq; vera est, quæ secundum se est, etiam falsa, siquidem & vera, ergo ea quæ est, quoniam non est bonum quod bonũ est, secundum se, falsa est, illa vero quæ est, quoniam malũ, est eius, quæ est secundum accidens. Quare magis erit falsa de bono ea quæ, est negationis opinio, quam ea, quæ est contrarij. Falsus autem est maxime circa singula qui habet contrariam opinionem. Contrarium.n. sunt eorũ, quæ plurimum circa idem differunt. Quòd si harũ contraria quidem est altera, magis vero contraria contradictio est, manifestum est quoniã hæc erit contraria. Illa vero quæ. sit, quoniam malũ est, quod bonum est, implicita est. Etenim quoniã non bonũ est, necesse est forte idem ipsum opinari.*

Intendit probare maiorẽ principalis rationis. Et quia iam declarauit ꝙ ea, in quibus primo est fallacia, sunt affirmatio & negatio, ideo vtitur loco maioris probandæ, huius.s. opiniones in quibus primo est fallacia sunt cõtrariæ, sua cõclusione.s. opiniones oppositę ſm affirmationem & negationem eiusdem sunt contrariæ. Equiualere

Cur loco ma. probat cõclusionẽ.

enim Iam declarum eſt. Fecit autem hoc conſuetæ breuitati ſtudens, qm ſic procedendo & probat maiorem & reſpondet directe quæſtioni & applicat ad propoſitũ ſimul. Probat ergo loco maioris concluſionem principaliter intentam quæſtionis, hãc.ſ.opiniones oppoſitę ſm affirmationem & negationem eiuſdem contrarię & non illæ quæ ſunt oppoſitæ ſm cõtrariorum affirmationem

Ra. ad cõcl. de eodem. Et intendit talem rõnem. Opinio vera, & eius magis falſa, ſunt contrariæ opiniones, oppoſitæ ſm affirmationem & negationẽ ſunt vera & eius magis falſa, ergo opiniones oppoſitæ ſm affirmationem & negationẽ

Proba. ma. ſunt contrariæ. Maior probatur ex eo ꝙ quæ plurimum diſtant circa idem ſunt contraria, vera aũt & eius magis

Proba. mi. falſa plurimum diſtant circa idem, vt patet. Minor vero probatur ex eo ꝙ oppoſitę ſm negationem eiuſdem de eodẽ eſt per ſe falſa, reſpectu ſuæ affirmationis verę. Opinio aũt per ſe falſa magis falſa eſt quacunque alia. Vnumquodq; enim quod eſt per ſe tale, magis tale eſt quolibet quod eſt per aliud tale. Vnde ad ſuprapoſitas opiniones in propoſitione quæſtionis rediens vt ex illis exemplariter clarius intentum oſtẽdat à probatione minoris in-

4. opinio de bo. quæ vera ratione ſui & quæ alterius. choat tali modo. Sint quatuor opiniones, duæ veræ.ſ.bonum eſt bonum, bonũ non eſt malum, & duæ falſæ.ſ.bonum nõ eſt bonum, & bonũ eſt malum. Clarum eſt aũt ꝙ prima vera eſt ratione ſui, ſecunda aũt eſt vera ſm accidens.i.ratione alterius quia.ſ.nõ eſſe [illegible] coniunctum ipſi bono. Ideo.n.iſta eſt vera, bonum non eſt malum, quia bonum eſt bonum, & non ecõntra, ergo prima quæ eſt ſm ſe vera, eſt magis vera quàm ſecunda, quia in

Quæ falſæ. vnoquoq; genere quæ ſm ſe eſt vera, eſt magis vera. Illæ autem duæ falſæ eodem modo cenſendę ſunt, ꝙ.ſ.magis falſa eſt, quæ ſm ſe eſt falſa. Vnde quia prima earũ.ſ.bonum non eſt bonum, quæ eſt negatiua per ſe non ratione alterius falſa, relata ad illam affirmatiuam bonum eſt bonum, & ſecũda.ſ.bonum eſt malum quæ eſt affirmatiua cõtrarij ad eandem relata eſt falſa per accidens.i.ratione alterius, iſta enim.ſ.bonum eſt malũ, non immediate falſificatur ab illa vera, ſ.bonum eſt bonũ, ſed mediante illa alia falſa.ſ.bonum non eſt bonum, iccirco magis falſa reſpectu affirmationis veræ eſt negatio eiuſdem quã affirmatio contrarij, quod erat aſſumptum in minore. Vnde rediens ad ſuppoſitas (vt dictũ eſt) opiniones, inſert primas duas veras opiniones, dicens. Si ergo quod bonũ eſt, & bonum eſt, & non eſt malum, & hoc quidem.ſ.quod

In quolibet or. quæ ma. ver. vel fal. dicit prima opinio eſt verum ſm ſe.i.rõne ſui, illud vero.ſ. quod dicit ſecunda opinio eſt verum ſm accidens, quia accidit.i.coniunctum eſt ei.ſ. bono malum non eſſe, in vnoquoq; aũt ordine magis vera, eſt illa quę ſm ſe eſt vera, etiam igitur falſa magis eſt quæ ſm ſe falſa eſt. Siquidem & vera huius eſt naturæ, vt declaratum eſt, ꝙ.ſ. magis vera eſt, quę ſm ſe eſt vera. Ergo illarum duarum opinionum falſarum in quæſtione propoſitarum.ſ.bonũ non eſt bonum & bonum eſt malum, ea quæ eſt dicens, quoniam nõ eſt bonum quod bonum eſt.i.negatiua.ſ.bonum non eſt bonum : eſt conſiſtens falſa ſm ſe.i.ratione ſui continet in ſeipſa falſitatem, illa vero reliqua falſa opinio, quæ eſt dicens, qm malum eſt.i.affirmatiua contraria.ſ.bonum eſt malũ, eius, quæ eſt.i. illius affirmationis dicẽtis, bonũ eſt bonum ſm accidens,i.ratione alterius, falſa eſt. Deinde ſubdit ipſam minorem. Quare erit magis falſa de bono, opinio negationis, quam contrarij. Deinde ponit maiorem dicens ꝙ { ſemper magis falſus circa ſingula eſt ille qui habet cõtrariam opinionem} ac ſi dixiſſet veræ opinioni magis falſa eſt contraria, quod aſſumptũ erat in maiore. Et eius probationem ſubdit, quia {contrariũ eſt de numero eorũ quæ circa idem plurimũ differunt.} Nihil.n.plus differt à vero opinione q̃ magis falſa circa idem. Vltimo directe applicat ad quęſtionem dicẽs.{Q uòd ſi} pro quia harũ falſarũ.ſ.negationi eiuſdem & affirmationis contrarij, altera eſt contraria veræ affirmationi, opinio vero contradictionis.i. negationis eiuſdem de eodẽ magis eſt contraria ſm falſitatem.i.magis eſt falſa, manifeſtũ eſt qm hic.ſ.opinio falſa negationis erit affirmationi veræ, & ecõtra. Illa vero opinio quę eſt dicens qm malũ eſt quod bonũ eſt,i. affirmatio contrarij, non cõtraria, ſed implicita eſt.i.ſed implicans in ſe veræ cõtrariam.ſ.bonũ non eſt bonum. Etenim neceſſe eſt ipſum opinantem affirmationẽ contrarij opinari, qm idem de quo affirmat contrarium nõ eſt bonũ. Oportet ſiquidem ſi quis opinatur ꝙ vita eſt mala ꝙ opinetur ꝙ vita nõ ſit bona. Hoc.n.neceſſario ſequitur ad illud & non econuerſo. Et ideo affirmatio cõtrarij implicita dicitur. Negatio aũt eiuſdem de eodẽ implicita nõ eſt, & ſic finitur prima ratio. Notandũ eſt hic primo ꝙ iſta regula generalis tradita hic ab Ariſ. de contrarietate opinionũ, ꝙ Notandũ. 1. Circa opin. contrarij.

ſcilicet cõtrariæ opiniones ſunt quæ opponuntur ſm affirmationem & negationẽ eiuſdem de eodem, & in ſe & in aſſumptis ad eius probationẽ propoſitionibus ſcrupuloſa eſt. Vnde multa hic inſurgunt dubia. Primũ eſt quia 1. Dubium.

cũ oppoſitio ſm affirmationem & negationem nõ con[illegible]ſtituát cõtrarietatẽ, ſed cõtradictionem apud oẽs philoſophos, quomodo Ariſt. opiniones oppoſitas ſm affirmationem & negationẽ ex hoc contrarias ponat ? Augetur & dubitatio quia dixit ꝙ ea in quibus primo eſt falſa, ſunt contraria, & tñ ſubdit ꝙ ſunt oppoſitæ ſicut termini generationis quos conſtat contradictoriæ opponi. Nec dubitatione caret quomodo ſit verũ id quod ſupra diximus ex intentione Sancti Tho. ꝙ nullæ duæ opiniones opponantur cõtradictoriæ, cũ hic expreſſe dicitur aliquas opponi ſm affirmationẽ & negationem. Dubium 2. Dubium.

ſecundo inſurgit circa id quod aſſumpſit, ꝙ contraria cuiuſq; veræ eſt per ſe falſa. Hoc.n.non videtur verũ. Nam contraria iſtius veræ Socr. eſt albus eſt iſta, Socr. non eſt albus ſm determinata, & tamen nõ eſt per ſe falſa. Sicut nanq; ſua oppoſita affirmatio eſt per accidẽs vera, ita iſta eſt per accidens falſa. Accidit.n. iſti enunciationi falſitas. Poteſt.n.mutari in verã, quia eſt in materia contingenti.

Dubium eſt tertio circa id quod dixit magis vero contradictionis eſt contraria. Ex hoc.n. videtur velle quòd vtraq;.ſ.opinio negationis & contrarij ſit contraria verę affirmationi, & conſequenter vel vni duo ponit contraria, vel nõ loquitur de contrarietate proprie ſumpta, cuius oppoſitũ ſupra oſtendimus. Ad euidentiam omniũ, 3. Dubium. Reſpõſio. ad Primum dubium. Notandũ. 2. Concept. in itel. ne. opera tripliciter.

quæ primo loco adducuntur, ſciendum ꝙ opiniones ſeu conceptiones intellectuales, in ſecũda operatione de quibus loquimur, poſſunt tripliciter accipi. Vno modo ſm id quod ſunt abſolute. Alio modo ſm ea quę repreſentãt abſolute. Tertio ſm ea quæ repreſentant, vt ſunt in ipſis opinionibus. Primo membro omiſſo, quia non eſt præſentis ſpeculationis, ſcito ꝙ ſi accipiantur. 2. modo ſm repreſentata, ſic inuenitur inter eas & contradictionis, & priuationis, & cõtrarietatis oppoſitio. Iſta mentalis enunciatio, Socr. eſt videns ſm id quod repreſentat, opponitur illi, Socr. non eſt videns cõtradictoriæ, priuatiuæ autem illi, Socra. eſt cæcus, contrariæ autem illi, Socra. eſt luſcus, ſi accipiantur ſm repreſentata. Vt enim dicitur in poſt prædicamentis, Non ſolũ cæcitas eſt priuatio viſus ſed etiam cæcum eſſe eſt priuatio huius, quod eſt eſſe videntem

Si.3. videntem,& sic de alijs. Si vero accipiatur opiniones.3. modo.s.prout repræsentata per eas sunt in ipsis, sic nulla oppositio inter eas inuenitur nisi cõtrarietas,qm̃ siue opposita contradictoriæ siue priuatiuæ siue cõtrariè repræsententur, vt sunt in opinionibus, illius tm̃ oppositionis capaces sunt, quæ inter duo entia realia inueniri potest. Opiniones nanq; realia entia sunt. Regulare.n.est quòd quicquid conuenit alicui s̃m esse quod habet in alio s̃m modum & naturam illius in quo est sibi conuenit, & nõ s̃m quod exigere natura propria. Inter entia autem realia contrarietas sola formaliter reperitur. Taceo nunc de oppositione relatiua. Opiniones ergo hoc modo sumptæ,si oppositæ sunt contrarietatem sapiunt,sed non omnes proprie contrariæ sunt,sed illæ aquę plurimum differunt circa idem veritate & falsitate. Has autem probauit Arist. esse opiniones affirmationis & negationis eiusdem de eodem. Istæ igitur vere contrariæ sunt. Reliquæ vero per reductionẽ ad has contrariæ dicuntur. Ex his patet quid ad obiecta dicendum sit. Fatemur.n.q affirmatio & negatio in seipsis contradictionem cõstituunt. In opinionibus vero existentes contrarietatẽ inter illas causant propter extremã distantiam, quã ponunt inter entia realia, opinionem.s.verã & opinionem falsam circa idẽ. Stantq; ista duo simul q ea in quibus primo est fallacia, sint opposita vt termini generationis,& tñ sint contraria vtendo supradicta distinctione. Sunt.n.opposita contradictoriæ vt termini generationis s̃m repræsentata, sunt autem contraria s̃m q habent in seipsis illa contradictoria. Vnde plurimum differunt. Liquet quoque ex hoc q nulla est dissensio inter dicta Arist. & Sancti. Tho. quia opiniones aliquas opponi s̃m affirmationem & negationem verum esse confitemur,si ad repræsentata nos conuertimus vt hic dicitur. Tu aũt qui perspicacioris ac prouectioris ingenij es cõpos, huic habeto quòd inter ipsas opiniones oppositas,quidam tantum motus est, eo q de affirmato in affirmatum mutatio fit. Inter ipsas vero secundum repræsentata, similitudo quædam generationis & corruptionis inuenitur,dum inter affirmationẽ & negationem mutatio clauditur. Vnde & fallacia sicut error quandoq; & motus & mutationis rationem habet diuersa respiciendo. qñ.s.ex vera in per se falsam vel econuerso quis mutat opinionem. Quandoq; autem sola mutationem imitatur,qñ.s.absque præopinata veritate ipsam ostendit quis opinionem. Quandoq; vero motus vndiq; rationẽ possidet,qñ.s.ex vera affirmatione in falsam circa idem contrarij affirmationem transit. Quia tñ prima vt quis fallatur radix oppositio affirmationis & negationis, merito ea in quibus primo est fallacia sicut generationis terminos opponi dixit. Ad dubium secũdo loco adductum dico q peccatur ibi s̃m æquiuocationem illius termini per se falsa seu per se vera. Opinio enim & similiter enunciatio potest dici dupliciter per se vera seu falsa. Vno modo in seipsa sicut sunt omnes veræ secundum illos modos perseitatis qui enumerãtur primo Posteriorum & similiter falsæ s̃m illosmet modos vt homo non est animal. Et hoc modo non accipitur in hac regula de contrarietate opinionum & enunciationũ opinio per se vera aut falsa vt efficaciter obiectio adducta cõcludit. Si enim ad contrarietatem opinionum hoc exigeretur non possent esse opiniones contrariæ in materia contingenti quod est falsissimum. Alio modo potest dici opinio siue enũciatio per se vera aut falsa respectu suæ oppositæ. Per se vera quidem respectu suæ falsæ, & per se falsa respectu suæ veræ. Et tunc nihil aliud est dicere,est per se vera respectu illius,nisi q ratione sui & non alterius verificatur ex falsitate illius. Et similiter cum dicitur est per se falsa respectu illius,intenditur q ratione sui & nõ alterius falsificatur ex illius veritate. Verbi gratia. Istius veræ Sortes currit,nõ est per se falsa,Sortes sedet,quia falsitas eius non immediate sequitur ex illa, sed mediante ista alia falsa,Sor.nõ currit quæ est per se illius falsa,quia ratione sui & nõ per aliquod medium ex illius veritate falsificatur, vt patet. Et similiter istius falsæ. Socra.est quadrupes nõ est per se vera ista Socra. est bipes, quia non per seipsam veritas istius per illam falsificatur, sed mediante ista Socra.non est quadrupes quæ est per se vera respectu illius. Propter seipsam.n.falsitate istius verificatur, vt de se patet. Et hoc secundo modo vtimur istis terminis tradentes regulã de cõtrarietate opinionũ & enunciationũ. Inuenitur siquidem sic vniuersaliter vera in omni materia, regula dicẽs,q vera & eius per se falsa,& falsa & eius per se vera,sunt cõtrariæ. Vnde patet responsio ad obiectionem,quia procedit accipiendo ly per se vera,& per se falsa primo modo. Ad vltimũ dubium dicitur q quia inter opiniones ad se inuicem pertinentes nulla alia est oppositio nisi contrarietas, coactus fuit Arist. volens terminis specialibus vti dicere q vna est magis cõtraria quam altera insinuans quidem q vtraq; contrarietatis oppositionem habet respectu illius veræ. Determinat tñ immediate q tantum vna earum.s. negationi opinio contraria est affirmationi veræ. Subdit.n. Manifestũ est qm̃ hæc contraria erit. Duo ergo dixit,& quòd vtraq; tam.s.negatio eiusdem quã affirmatio contrarij, contrariatur affirmationi veræ,& q vna tm̃ earum, negatio.s.est cõtraria. Et vtrunq; est verum. Illud quidem, quia vt dictũ est ambæ contrarietates oppositione contra affirmationẽ mouentur,sed difformiter,quia opinio negationis primo,& per se contrariatur, affirmationis vero contrarij opinio secũdario & per accidens.i.per aliud, ratione.s.negatiuæ opinionis, vt declaratũ est, sicut etiam in naturalibus albo contrariantur & nigrum & rubrum, sed illud primo, hoc reductiue, vt reducitur.s. ad nigrũ illud in ducendo vt dicitur. 5.Phy. Secundum aũt dictum simpliciter verum est, qm̃ simpliciter contraria non sunt nisi extrema vnius latitudinis quæ maxime distãt, extrema aũt vnius distantiæ non sunt nisi duo. Et ideo cum inter pertinentes ad se inuicem opiniones vnum extremũ teneat affirmatio vera,reliquum vni tantum fallę dandum est illi.s.quę maxime à vera distat. Hanc autẽ negatiuam opinionem esse probatum est. Hæc igitur vna tantũ contraria est illi simpliciter loquendo. Cætere.n.oppositæ ratione illius contrariantur, vt de medijs dictũ est. Non ergo vni plura contraria posuit, nec de cõtrarietate large locutus, est vt obijciendo dicebatur. Deinde cum dicit.

Cõtrarietas inter enun. realia.

Responsio. ad obie. aff. & nega.

Ad Secundum.

Ad Tertiũ.

Inter opin. opp. quiddã tantum motus. Error quando,&c.

Ad Secundũ dubium. Opin.enun. per se. ver. vel fal.2.; Lect. 10. & commen. 9.

Secundo.

Opinio. vel enũ. esse per se.ve.vel fal.

Quomodo vtatur ly per se.ve.vel fal

Ad Tertiũ dubium. Opp. inter opi. se pertinentes.

Lect.prima. commen. 6. Simpliciter contraria.

A

ARGY. *Præterea si in cæteris etiam rem similiter sese habere oporteat, & hoc pacto videbitur de hisce dictũ bene fuisse. Aut.n.aut vbique contradictionis oppositio aut nusquam oportet. Quibus autem non sunt cõtraria ea, de his est falsa quæ opponitur veræ. Nam qui omnem hominem non esse putat, is falso nimirum opinatur. Si igitur hæ contrariæ sunt, & in cæteris simili modo contrariæ erunt hæ quæ sunt opiniones contradictoriæ.*

ANTI. *Amplius si etiam in alijs similiter se oportet habere & hoc videtur bene esse dictum. Aut enim vbiq; ea, quę est contradictio, aut nusquam. Quibus vero non est contrarium, de his quidem est falsa ea, quæ est veræ opposita, vt qui hominem nõ putat hominem, falsus. Ergo si hæ contrariæ sunt & aliæ quæ sunt contradictiones.*

Probat idem.s.quòd affirmationi contraria est negatio eiusdem & non affirmatio contrarij secunda ratione dicens. Si in alijs materijs oportet opiniones se habere similiter eodem modo,ita quòd cõtrarie in alijs materijs sunt affirmatio & negatio eiusdem, & hoc.s. quod diximus de boni & mali opinionibus, videtur esse bene dictum, q.s.contraria affirmationi boni nõ est affirmatio mali, sed negatio boni. Et probat hãc consequentiã subdens. Aut enim vbiq;.i.in omni materia ea,quæ est contradictionis altera pars censenda est contraria suæ affirmationi, aut nusquam.i.aut in nulla materia. Si enim est vna ars generalis accipiendi cõtrarium opinionem,oportet quòd vbiq; & in omni materia vno & eodem modo accipiatur contraria opinio. Et consequenter si in aliqua materia negatio eiusdem, &c. affirmationi est contraria in omni materia negatio eiusdem de eodem,&c.contraria erit affirmationi. Deinde intendens concludere à positione antecedentis affirmat antecedens ex sua causa dicens,q illæ materiæ quibus non inest cõtrarium, vt substantia & quantitas, quibus vt in prædicamentis dicitur

Ca.de substantia. nihil est contrariũ. De his quidem est per se falsa ea,quę est opinioni veræ oposita cõtradictoriæ,vt qui putat hominem puta Socratem nõ esse hominem,per se falsus respectu putantis, Socr. esse hominem. Deinde affirmando ipsum antecedens formaliter directe concludit intentum à positione antecedentis ad positionem consequentis dicens. Si ergo hæ.s.affirmatio, & negatio in materia carente contrario,sunt contrariæ, & omnes aliæ contradictiones contrarię censendæ sunt.

ARGY. *Præterea opiniones hę quarum altera quidem bonum, bonum esse, altera vera non bonum asserit bonum nõ esse, similiter sese habent, & insuper hæ quarum altera bonũ bonum non esse, altera non bonum bonum asserit esse. Et igitur, quæ dicit non bonum bonum non esse, quæ quidem est, vt patet vera opinio,quæ nam erit cõtraria? Non.n. ea,quæ non bonum malum asserit esse. Hæc erit nonnunquam simul eum illa vera, nunquam aũt fit vt vera veræ contraria sit. Et enim est quippiam non bonum malũ. Quare fit, vt istæ sint simul veræ. Nec item ea,quæ non bonum dicit non esse malũ. Est enim & ipsa vera. Nam erit nonnunquam & ista simul. Restat igitur, ei quæ dicit non bonum non esse bonũ,contrariam eam esse quæ non bonum bonum asserit esse. Hæc enim est falsa. Quo fit, vt ea etiam quæ bonum bonum non esse dicit sit ei contraria, quæ bonum bonum asserit esse.*

ANTI. *Amplius similiter se habet boni quoniam bonum est, & non boni,quoniam non bonum est, & ad has,boni quoniam non bonum est, & non boni quoniam bonum est. Illi ergo quæ est non boni quoniam non bonum est veræ opinationi quæ nam est cõtraria? Non enim ea,quæ dicit quoniam malum est. Simul enim aliquando erunt veræ, nunquam autem vera veræ est cõtraria, est etenim quiddam non bonum malum. Quare cõtingit simul esse veras. At vero nec illa, quæ est quoniam non malum, vera enim & hæc, Relinquitur ergo,ei quæ est non bonum, quoniam nõ bonum,est contraria ea,quæ est,nõ boni, quoniam bonum est, falsa enim hæc. Quare & ei, quæ est boni, quoniam bonum est,ea,quæ est boni,quoniam non bonum est.*

Probat idem tertia ratione quæ talis est. Sic se habent istæ duæ opiniones de bono.s.bonum est bonum & bonum non est bonũ,sicut se habent istæ duæ de non bono.s.non bonum non est bonum,& nõ bonum est bonum.i. vtrobiq; enim saluatur oppositio contradictionis. Et primæ vtriusq; combinationis sunt veræ secundæ aũt falsæ. Vnde propositiones hanc maiorem quo ad primas veras vtriusq; combinationis ait. Similiter se habet opinio boni,qm bonum est, & non boni, quoniam nõ est bonum. Et subdit quo ad secundas vtriusque falsas. Et super has opinio boni qm non est bonum,& non boni qm est bonum. Hæc est maior. Sed illi veræ opinioni de non bono .s.non bonum non est bonum contraria non est non bonum est malum, nec bonum non est malum, quæ sunt de prædicato contrario,sed illa non bonum est bonum,quę est eius contradictoria,ergo & illi veræ opinioni de bono.s.bonum est bonũ contraria erit sua contradictoria.s. bonum non est bonum, & nõ affirmatio contrarij.s.bonum est malum. Vnde subdit minorem supradictam dicens. illi ergo veræ opinioni nõ boni quæ est dicens quoniam.s.non bonum non est bonũ,quę est contraria. Non enim est sibi contraria ea opinio, quæ dicit affirmatiuæ prædicatum contrarium.s.q non bonum est malũ, quia istæ duæ aliquando erunt simul veræ. Nunquam autem vera opinio veræ contraria est. Quod autẽ istæ duæ aliquando simul sint veræ,patet ex hoc q quoddã non bonum malum est. Iniustitia enim quoddam non bonum est,& malũ. Quare contingeret cõtrarias esse simul veras, quod est impossibile. At vero nec supradictæ veræ opinioni contraria est illa opinio, quæ est dicens, prædicatum contrarium negatiuæ.s. non bonum non est malũ eadem ratione,quia simul & hæ erunt veræ. Chimera.n. est quoddam non bonum de qua verum est simul dicere q non est bona, & q non est mala. Relinquitur ergo tertia pars minoris quòd ei opinioni veræ, quæ est dicẽs qm non bonum non est bonum contraria est ea opinio, non boni, quæ est dicens q est bonum, quæ est contradictoria illius. Deinde subdit conclusionẽ intentam. Quare & ei opinioni boni,quæ dicit bonum est bonum, contraria est ea boni opinio, quæ dicit q bonum non est bonum.i.sua contradictoria. Contradictiones ergo contrariæ in omni materia censendæ sunt. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Atqui perspicuum est nihil interesse, & affirmationẽ ipsam ponamus vniuersalem. Nam vniuersalis negatio contraria erit sane. Opinioni.n.quæ omnino quod est bonum,bonum esse dicit, ea est cõtraria,quæ nihil bonorum bonum asserit esse. Ea nanq; opinio qua bonum,bonũ existimatur, si vniuersaliter bonum sumatur, eadem est,atq; concurrit cum ea quæ quicquid est bonũ bonũ asserit esse. Nam autem nihil ab ea differt, quæ omne quod est bonũ, bonum esse existimatur. Similis est & de non bono ratio.*

ANTI. *Manifestum est autẽ quoniam nihil interest nec si vniuersaliter ponamus affirmationem. Huic enim vniuersalis negatio erit contraria, vt opinioni,quæ opinatur, quoniam omne quod est bonũ bonum est ea, quæ est, quoniam nihil borum,quæ bona sunt,bonum est. Nam eius,quæ est boni,quoniam bonum est, si vniuersaliter sit bonũ eadem est ei quæ opinatur id quod bonum est, quoniam bonũ est, hoc autem nihil differt ab eo, quod est quoniã omne quod est bonum,bonum est. Similiter autem & in non bono.*

Declarat determinatam veritatem extẽdi ad cuiusq; quantitatis opiniones. Et quia de indefinitis, & particularibus,& singularibus, iam dictum est, eo q idem euidenter apparet de his in hac re iudicium. Indefinitę.n.& particulares nisi pro eisdem supponant sicut singulares, per modũ affirmationis & negationis, non opponuntur, quia simul veræ sunt. Ideo ad eas,quæ vniuersalis quantitatis sunt se transfert, dicens, manifestũ esse q nihil interest quo ad propositam quęstionem, si vniuersaliter ponamus affirmationes. Huic.n.s.vniuersali affirmationi, — Indef.& singu. quo opposi.

contraria

contraria eſt vniuerſalis negatio,& non vniuerſalis affirmatio de contrario,vt opinioni quæ opinatur, quoniam omne bonum eſt bonum,contraria eſt,nihil horũ, quæ bona ſunt.i.nullum bonum eſt bonum. Et declarat hoc ex quid nominis vniuerſalis affirmatiuę dicens.Nã eius, quæ eſt boni quoniam bonum ſi vniuerſaliter ſit bonũ.i. iſtius opinionia vniuerſalis,omne bonum eſt bonum eadem eſt.i.æquiualens illa,quæ opinatur, quicquid eſt bonum,eſt bonum,& conſequenter negatio contraria eſt illa,quam dixi, nihil horum quæ bona ſunt bonum eſt. i. nullum bonum eſt bonum. Similiter autem ſe habet in non bono,quia affirmationi vniuerſali de non bono reddenda eſt negatio vniuerſalis eiuſdem ſicut de bono dictum eſt. Deinde cum dicit.

ARGY.

Quæ cum ita ſint,ſi in opinione res ita ſeſe habet,quẽadmodum diximus,affirmationes autem,atq; negationes ſigna ſunt eorum,quæ ſunt in anima patet & affirmationes contratriam quidem negationẽ eam eſſe,quæ eſt vniuerſaliter de eodem,vt huic,omne bonum eſt bonum,aut omnis homo eſt bonus,hãc,nullum bonum eſt bonum,aut nullus homo eſt bonus contradictoria vero oppoſitã hãc, non omne bonum eſt bonum, aut non omnis hõ eſt bonus.

ANTI.

Quare ſi in opine ſic ſe habet. Sunt aũt hæ quæ ſunt in voce affirmationes & negationes notæ eorũ,quæ ſunt in anima. Manifeſtum eſt quoniam affirmationi contraria quidem negatio eſt circa idem vniuerſalis, vt ei,quæ eſt quoniam omne bonum bonum eſt, vel quoniam omnis homo bonus eſt, ea, quæ eſt quoniam nullum, vel nullus. Contradictoria autem,quoniam nõ omne,aut non omnis.

Reuertitur ad reſpondendum quæſtioni mortæ, terminata iam ſecũda ex qua illa depẽdet. Et circa hoc duo facit,quia primo reſpondet quæſtioni.Secundo declarat quoddam dictum in præcedenti ſolutione,ibi {Manifeſtum eſt autem quoniam.}Circa primum duo facit. Primo directe reſpondet quæſtioni dicens.Quare ſi in opinione ſic ſe habet contrarietas,vt dictum eſt,& affirmationes & negationes quæ ſunt in vocæ,notæ ſunt eorum ideſt affirmationum & negationum, quæ ſunt in anima, manifeſtum eſt quoniam affirmationi, ideſt enunciationi affirmatiuæ contraria erit negatio circa idẽ ideſt enũciatio negatiua eiuſdem de eadem &c.& non enunciatio affirmatiua contrarij. Et ſic patet reſponſio ad primam quæſtionem.qua quærebatur,an enunciationi affirmatiuæ contraria ſit ſua negatiua,an affirmatiua cõtrarij. Reſponſum eſt.n.ꝙ negatiua eſt contraria.Secundo diuidit negationem contrariam affirmationi ideſt negationem vniuerſale & contradictoriam dicens{vniuerſalis.ſ.negatio affirmationi contraria eſt}vt exemplariter dicatur ei enunciationi vniuerſali affirmatiuæ quæ eſt omne bonũ eſt bonum, vel omnis homo eſt bonus, contraria eſt vniuerſalis negatiua ea.ſ.nullum bonum eſt bonum,vel nullus homo eſt bonus,ſingula ſingulis referẽdo.Contradictoriæ autem negatio contraria illi vniuerſali affirmationi,eſt,aut non omnis homo eſt bonus,aut non omne bonum eſt,bonum,ſingulis ſingula ſimiliter referendo. Et ſit poſuit vtrunq; diuiſionis mẽbrum,& declarauit. Sed eſt hic dubitatio nõ diſsimulanda. Si.n.affirmationi vniuerſali contraria eſt duplex negatio, vniuerſalis.ſ.& contradictoria,vel vni duo ſunt contraria, vel contrarietate large vtitur Ariſt.cuius oppoſitum ſupra declarauimus, augetur & dubitatio quia in præcedenti textu dixit Ariſto.ꝙ nihil intereſt, ſi vniuerſalem negationem facimus ita contrariam vniuerſali affirmationi ſicut ſingularem ſingulari,& ita declinari nõ poteſt,quin affirmationi vniuerſali duæ ſint negationes contrariæ eo modo quo hic loquitur de contrarietate Ariſto. Ad huius euidentiam notandum eſt ꝙ aliud eſt loqui de contrarietate quæ eſt inter negationem alicuius vniuerſalis affirmatiuæ in ordine ad affirmationem contrarij de eodem &c. & aliud eſt loqui de illamet vniuerſali negatiua in ordine ad negationem eiuſdem affirmatiuæ contradictoriam. Verbi gratia.Sint quatuor enunciationes quarum nunc meminimus.ſ.vniuerſalis affirmatiua contradictoria, vniuerſalis negatiua,& vniuerſalis affirmatio contrarij,ſic diſpoſitæ in eadem linea recta.Omnis homo eſt iuſtus nõ omnis homo eſt iuſtus,omnis hõ non eſt iuſtus, omnis homo eſt iniuſtus, & intuere ꝙ licet primæ omnes reliquæ aliquo modo contrarientur,magna tamen differentia eſt inter primæ,& cuiuſq; earum cõtrarietate. Vltima enim ſcilicet affirmatio contrarij primæ contrariatur ratione vniuerſalis negationis quæ ante ipſam ſita eſt, quia non per ſe,ſed ratione illius falſa eſt,vt probauit Ariſto. quia implicita eſt. Tertia autem.i.vniuerſalis negatio non per ſe ſed ratione ſecundæ.ſ.negationis contradictoriæ contrariatur primæ eadem ratione,quia.ſ.non eſt per ſe falſa illius affirmationis veritate,ſed implicita.Continet.n.negationem contradictoriam.ſ.nõ omnis homo eſt iuſtus, mediante qua falſificatur ab affirmationis veritate,quia ſimpliciter & prior eſt falſitas negationis cõtradictoriæ falſitate negationis vniuerſalis. Totum nanq; cõpoſitius & poſterius eſt partibus. Eſt ergo inter has tres falſas ordo ita ꝙ affirmationi veræ contradictoria negatio ſimpliciter ſola eſt contraria,quia eſt ſimpliciter reſpectu illius per ſe falſa. Affirmatiua autem contrarij, eſt per accidens contraria quia eſt per accidens falſa. Vniuerſalis vero negatio tanquam mediũ ſapiens vtriusq; extremi naturam, relata ad contrarij affirmationem eſt per ſe contraria,& per ſe falſa,relata autem ad negationem contradictoriam eſt per accidens falſa & contraria.Sicut rubrũ ad nigrum eſt album,& ad album eſt nigrum, vt dicitur in 5.Phyſicorũ, Aliud igitur eſt loqui de negatione vniuerſali in ordine ad affirmationem contrarij, & aliud in ordine ad negationem contradictoriam. Si.n.primo modo loquatur ſic negatio vniuerſalis per ſe cõtraria,& per ſe falſa eſt.Si autem ſecundo modo nõ eſt per ſe falſa nec contraria affirmationi. Quia ergo agitur ab Ariſt. nunc quæſtio inter affirmationem contrarij,& negationẽ,quę earum contraria ſit affirmationi veræ,& non agitur quæſtio ipſarum negationum inter ſe quę.ſ.earum contraria ſit illa affirmationi, vt patet in toto proceſſu quæſtionis, ideo Ariſt.indiſtincte dixit ꝙ vtraq; negatio eſt contraria affirmationi veræ,& non affirmatio contrarij.Intendens per hoc declarare diuerſitatem quę eſt inter affirmationem contrarij & negationem in hoc ꝙ veræ affirmatio contrariantur,& non intendens dicere ꝙ vtraq; negatio eſt ſimpliciter contraria. Hoc.n.in dubitatione nõ eſt quæſitum,ſed illud tantum.Et ſimiliter dixit ꝙ nihil intereſt ſi quis ponat negationem vniuerſalem,nihil.n.intereſt quo ad hoc ꝙ affirmatio contrarij oſtendatur nõ contraria affirmationi veræ quod inquirimus.Plurimum autem intereſſet,ſi negationes ipſas inter ſe diſcutere vellemus,quæ earum eſſet affirmatione contraria. Sic ergo patet ꝙ ſubtiliſsime Ariſt. locutus de vera contrarietate enunciationum vnã vni contrariam poſuit in omni materia & quantitate dum ſimpliciter contrarias contradictiones aſſeruit. Deinde cum dicit.

In quo cõſ. reſponſio ad pri. q.

Vltimæ.

Dubium.

Totum poſterius partibus.

Lect.1.c.18.

Vnã vnicatũ contra.

ARGY.

Patet etiam fieri non poſſe,quo vera ſit contraria vera,aut opinio,aut oratio vlla, Nam contraria ſunt circa

oppoſita,

opposita, vt idem verè opinetur, atq; enũciet. Fieri enim non potest vt eidem contraria simul insunt.

ANTI. *Manifestum est autem, quoniam & veram verae non contingit esse contrariam, nec opinionem, nec cõtradictionem. Contrariȩ enim sunt, quę circa opposita sunt. Circa eadem autem contingit verum dicere eundem, simul autem non contingit eidem inesse contraria.*

Resumit quoddam dictum vt probet illud dicẽs. {Manifestum est autem} ex dicendis φ {non cõtingit veram verae contrariam esse, nec in opinione mentali, nec in cõtradictione}. i. vocali enunciatione. Et causam subdit, quia contraria sunt, quae circa idem opposita sunt, & consequenter enunciationes & opiniones verae circa diuersa contrariae esse non possunt. Circa idem autem contingit simul omnes veras enũciationes & opiniones verificari, sicut & significata vel representa earũ simul illi insunt, aliter vere tunc non sunt. Et consequenter omnes verae enunciationes & opiniones circa idem contrariae non sunt, quia contraria non contingit eidem simul inesse, nullum ergo verum siue sit circa idem, siue sit circa aliud, est alteri vero contrarium.

Verum ve. non contra.

ARISTOTELIS STAGIRITAE

PERIPATETICORVM PRINCIPIS POSTERIORVM ANALYTICORVM LIBER PRIMVS.

Cum Sancti Thomae Aquinatis Praeclarissimis Commentarijs.

LECTIO PRIMA,

De Logicae necessitate, librorum diuisione & ordine, & huius libri subiecto agit, Hinc omnẽ cognitionem ex aliqua praeexistẽti notitia fieri oportet docet.

ARGY. *Omnis doctrina, omnisq; disciplina intellectiua ex antecedenti cognitione fieri solet. Id si omnes quo fiunt pacto considerabimus, manifestum profecto fiet.*

ANTI. *MNIS doctrina, et omnis disciplina intellectiua ex praexistente fit cognitione. Manifestum est autem hoc speculantibus in omnes.*

Cõmen. 1. vide in ãno.

Sicut dicit philosophus in primo Meta. hominum genus arte & rationibus viuit, in quo videtur philosophus tangere quoddam hominis propriũ in quo à caeteris animalibus differt. Alia enim animalia quoddã naturali instinctu ad suos actus aguntur, homo autem rationis iudicio in suis operibus dirigitur. Et inde est φ ad actus humanos faciliter & ordinate perficiendos, diuersae artes deseruiunt. Nihil enim aliud ars esse videtur, quã certa ordinatio rationis qua per determinata media ad debitum finem actus humani perueniunt. Ratio autem non solum dirigere potest inferiorum partium actus, sed etiam actus sui directiua est. Hoc enim est proprium intellectiuae partis, vt in seipsa reflectatur. Nam intellectus intelligit seipsum, & similiter ratio de suo actu ratiocinari potest. Sicut igitur ex hoc φ ratio de actu manus ratiocinatur adinuẽta est ars ȩdificatoria, vel fabrilis, per quas homo faciliter & ordinate huius actus exercere potest, eadem ratione ars quaedam necessaria est, quae sit directiua ipsius actus rationis, per quam. s. homo in ipso actu rationis ordinate, & faciliter, & sine errore procedat. Et hęc est ars logica idest rationalis scientia. Quę non solum rationalis est ex hoc φ est secundum rationẽ, quod est omnibus artibus cõmune, sed etiã ex hoc φ est circa ipsum actum rationis sicut circa propriam materiam. Et ideo videtur esse ars artium quia in actum rationis nos dirigit, a quo omnes artes procedunt. Oportet igitur Logicę partes accipere secundum diuersitatem actuum rationis. Sunt autem rationis tres actus quorum primi duo sunt rationis secundum φ est intellectus quidam. Vna enim actio intellectus est intelligentia indiuisibilium, siue incomplexorum, secundum quam concipit quid est res. Et haec operatio à quibusdã dicitur informatio intellectus, siue imaginatio per intellectum. Et ad hanc operationẽ rationis ordinatur doctrina, quam tradit Aristo. in lib. Praedicamentorum. Secũda vero operatio intellectus est compositio vel diuisio intellectus, in qua est iam verum vel falsum. Et huic rationis actui deseruit doctrina, quã tradit Aristo. in lib. Perihermenias. Tertius vero actus rationis est secundum id quod est propriũ rationis scilicet discurrere ab vno in aliud, vt per id quod est notũ deueniat in cognitionem ignoti. Et huic actui deseruit reliqui libri Logicae. Attendendum est autem, φ actus rationis sunt similes quantum ad aliquid actibus naturę vnde & ars imitatur naturam inquantum potest. In actibus autem naturę inuenitur triplex diuersitas. In quibusdam enim natura ex necessitate agit, ita φ non potest deficere. In quibusdam vero natura vt frequentius operatur, licet quãdoque possit deficere à proprio actu. Vnde in his necesse est esse duplicem actum, vnum qui sit vt in pluribus, sicut cum ex semine generatur animal perfectum. alium quando natura deficit ab eo quod est sibi conueniens sicut cum ex semine generatur aliquod monstrum propter corruptionem alicuius principij. Et haec etiam tria inueniuntur in actibus rationis. Est enim aliquis rationis processus necessitatẽ inducens, in quo non est possibile esse veritatis defectũ, & per huius rationis processum scientiae certitudo acquiritur. Est autem alius rationis processus, in quo vt pluribus verum concluditur, nec tamen necessitatẽ habens. Tertius vero rationis processus est in quo ratio à vero deficit propter alicuius principij defectum quod in ratiocinando erat obseruãdum. Pars aut logicae quae primo deseruit, pars Iudicatiua dicitur eo φ iudicium est cum certitudine scientiae. Et quia iudicium certum de effectibus haberi non potest, nisi resoluendo in prima principia, ideo pars haec Analytica vocatur idest resolutoria. Certitudo autem iudicij duo per resolutionem habetur est, vel ex ipsa forma syllogismi tãtum, & ad hoc ordinatur lib. Priorum analyticorum qui est de syllogismo simpliciter, vel etiam cum hoc ex materia, quia sumuntur propositiones per se, & necessariae, & ad hoc hoc ordinatur liber Posteriorum analyticorum, qui est de syllogismo demonstratiuo. Secundo autem rationis processui deseruit alia pars Logicae, quę dicitur Inuentiua. Nam Inuentio non semper est cum certitudine. Vnde de his quae inuenta sunt iudiciũ requiritur, ad hoc φ certitudo habeatur. Sicut autem in rebus naturalibus, in

Cur diuersae ar.

Ratio quid sit.

Logi. necess.

Cur rõnalis

Logi. diui.

Rationis. 3. actus.

1. Physic. t. c. 82.

Log. prima pars iudicatiua.

Secũda pars inuen.

Secundus processus gradus. Primus gra. 2. process. Topi.

in his quæ vt in pluribus agunt gradus quidam attenditur (quia quanto virtus naturæ est fortior, tato rarius deficit à suo effectu) ita & in processu rationis, qui non est cũ ommimoda certitudine, gradus aliquis inuenitur, s. m ꝙ magis & minus ad perfectã certitudinẽ acceditur. Per huiusmodi enim processum quandoque quidem & si non fiat scientia, fit tamen fides, vel opinio, vel probabilitas, propter probabilitatem propositionum ex quibus proceditur, quia ratio totaliter declinat in vnam partem contradictionis, licet cum formidine alterius, & ad

Syllogism' dialc. Secundus grad. Retho.

hoc ordinatur Topica siue Dialectica. Nam syllogismus dialecticus ex probabilibus est, de quo agitur Aristo. in lib. Topicorum. Quandoque vero non fit cõplete fides, vel opinio, sed suspitio quædam, quia non totaliter declinatur ad vnam partem contradictionis, licet magis decli

Tertius gra. Poetica.

natur in hanc quàm in aliam. Et ad hoc ordinatur Rhetorica. Quandoque vero sola existimatio declinat in aliquam partem contradictionis propter aliquam representationem, ad modum quo fit homini ab hominatio alicuius cibi si representetur ei sub similitudine alicuius ab

Poeti. offi.

hominabilis. Et ad hoc ordinatur Poetica. Nã poetæ est inducere ad aliquod virtuosum, per aliquam præcedentẽ representationem. Omnia autem hæc ad Rationalẽ philosophiã pertinent. Inducere. n. ex vno in aliud, rationis

Tertio procc. deset. Sophi.

est. Tertio autem processui rationis deseruit pars logicæ, quæ dicitur Sophistica, de qua agit. Arist. in lib. Elenchorum. Alijs igitur partibus Logicæ prætermissis, ad præsens attendendum est circa partem iudicatiuã prout traditur in lib. Posteriorum analyticorum, qui diuiditur in duas partes. In prima ostendit necessitatem demonstratiui syllogismi, de qua est iste lib. In 2. par. de ipso syllo-

Lect. 4. Fi. demon.

gismo determinat, ibi {scire autem opinatur.} Necessitas autem cuiuslibet rei ordinatæ ad finem, ex suo fine sumitur, finis autem demonstratiui syllogismi est scientię acquisitio. Vnde si scientia non posset acquiri per syllogismum vel argumentum, nulla esset necessitas demonstra-

Cãtur scientia secũdum Plato.

tiui syllogismi. Posuit autem Plato ꝙ scientia non causatur in nobis ex syllogismo, sed ex impressione formarũ idealium in animas nostras, ex quibus etiam effluere dicebat formas naturales in rebus naturalibus, quas ponebat esse participationes quasdam formarum à materia separatarũ. Ex quo sequebatur ꝙ agẽtia naturalia nõ causabant formas in rebus inferioribus, sed solum materiã

Quid facit. studium secũdum Pla.

præparabant ad participandum formas separatas. Et similiter ponebat ꝙ per studium, & exercitium nõ causabatur in nobis scientia, sed tantum remouebantur impedimẽta, & reducitur homo quasi in memoriam eorum, quæ naturaliter scit ex impressione formarum separata-

Arist. cõtrarium sentit.

rum. Sententia autem Aristo. est contraria quantum ad vtrunque. Ponit enim ꝙ formæ naturales reducuntur in actum à formis, quæ sunt in materia. s. à formis naturaliũ agentium. Et similiter ponit & scientia fit in nobis actu, per aliquam scientiam in nobis præexistentem. Et hoc est fieri in nobis scientiam per syllogismum, aut argumẽtum quodcunque. Nam ex vno in aliud argumentando procedimus.

Ad ostendendum igitur necessitatem demonstratiui syllogismi, prẽmittit Arist. ꝙ cognitio in nobis acquiritur ex aliqua cognitione preexistenti.

Lectio. 2.

Duo igitur facit. Primo ostendit propositum. Secundo docet modum præcognitionis. ibi {Dupliciter autem.} Circa primum duo facit. Primo inducit vniuersalẽ propositionem propositum continentem. s. ꝙ acceptio cognitionis in nobis fit ex aliqua præexistenti cognitione. Et ideo dicit. {Omnis doctrina & omnis disciplina} nõ autem omnis cognitio, quia non omnis cognitio ex priori cognitione dependet. Esset enim in infinitum ire. Omnis autem disciplinæ acceptio ex præexistente cognitione fit. Nomen autem Doctrinæ & Disciplinæ ad cognitionis, acquisitionem pertinet. Nam doctrina est actio eius, qui aliquid cognoscere facit. Disciplina autem, est receptio cognitionis ab alio. Nec accipitur hic Doctrina, & Disciplina secundum ꝙ se habent ad acquisitionẽ scientię tãtum, sed ad acquisitionẽ cognitionis cuiuscũq;. Quod patet, quia manifestat hanc propositionem etiam in disputatiuis, & rethoricis disputationibus, per quas nõ acquiritur scientia. Propter quod etiam non dicit ex præexistenti sciẽtia, vel intellectu, sed vniuersaliter cognitione. Addit autem intellectiua, ad excludendum acceptionem cognitionis sensitiuæ, vel imaginatiuæ. Nam procedere ex vno in aliud, rationis est solũ. Secundo cũ dicit.

Doctrina. Disciplina.

Mathematicæ nanq; scientiæ illo comparantur modo, & quæq; cæterorum artium. ARGY.

Mathematicæ enim scientiarum per hunc modũ fiunt, & aliarum vnaquæq; artium. ANTI.

Manifestat propositionem præmissam per inductionem. Et primo in demonstratiuis in quibus acquiritur scientia. In his autem principaliores sunt Mathematicæ scientiæ, propter certissimum modum demonstrationis. Consequenter autem sunt & aliæ artes, quia in omnibus est aliquis modus demonstrationis, aliter non essent scientiæ. Secundo cum dicit.

Sane circa quoque rationes, cum per ratiocinationes, aut inductionem, proceditur, idem seruari modus videtur. In vtrisque nanque per antea nota doctrina nimirũ fit, quippe cum in altera tanquam à cognoscentibus propositiones accipiantur, in altera per singularia iam notum ipsum ostendatur vniuersale. ARGY.

Similiter autẽ & circa orationes, quę per syllogismos, & quę per inductionem. Vtraque enim per prius nota, faciunt doctrinam, hę quidem accipientes tanquam à notis, illę vero demonstrantes vniuersale per id quod manifestum est singulare. ANTI

Manifestat idem in orationibus disputatiuis, siue dialecticis, quæ vtuntur syllogismo & inductione in quorũ vtroq; proceditur ex aliquo præcognito. Nam in syllogismo accipitur cognitio alicuius vniuersalis cõcluſi, ab alijs vniuersalibus notis. In inductione autem concluditur vniuersale ex singularibus, quæ sunt manifesta.

Simili profecto mõ, & oratorię ratiões suadẽt. Aut. n. exẽplis, quod est inductio, aut enthimematibus, quod qui dẽ est ratiocinatio, facultas ipsa solet oratoria suadere. ARGY.

Simili autem & rhetoricæ persuadent. Aut enim per exempla, quæ est inductio, aut per enthimema, quod vere est syllogismus. ANTI.

Manifestat idem in rethoricis, in quibus persuasio fit per enthimema, aut exemplum nõ per syllogismum, aut inductionem completam, propter incertitudinem materiæ circa quam versatur. s. circa actus singulares hominũ in quibus vniuersales propositiones non possunt vere assumi. Et ideo loco syllogismi in quo necesse est eẽ aliquã vniuersalem, vtitur aliquo enthimemate, in quo non necesse est esse aliquam vniuersalem. Et similiter loco inductionis, in qua cõcludit vniuersale, vtitur aliquo exẽplo in quo proceditur à singulari, non ad vniuersale, sed ad singulare. Vnde patet ꝙ sicut enthimema est quidam syllogismus detruncatus, ita exemplum est quædam inductio imperfecta. Si ergo in syllogismo & inductione proceditur

ceditur ex aliquo præcognito, oportet idem intelligi in enthimemate, & exemplo.

LECTIO II.

Eorum, ex quibus ipsa integratur demonstratio, duplicem esse præcognitionem docet, quomodo item & quo ordine ante ipsam conclusionem præcognita sint ostendit.

ARGY. *Dupliciter autem oportet præcognoscere. Quędã enim esse, quędam quid dictu significet, quędam vtroq; modo antea percipiamus oportet. Veluti de quouis quidam affirmationem, aut negationem dici verum esse, triangulũ autem hoc significare. Vnitatem vero vtroque modo & quid significet, & etiam esse. Non enim vnumquodque istorum simili modo nobis est manifestum.*

ANTI. *Dupliciter autem necessarium est præcognoscere. Alia namque quia sunt prius opinari necesse, alia vero quid est quòd dicitur intelligere oportet, quę dam autem vtraque. Vt quoniam omne quidem, aut affirmare, aut negare verum est, quia est triangulum autem, quoniam hoc quidem significat, sed vnitatem vtraque, & quid significat, & quia est. Non enim similiter horũ vnumquodque manifestum nobis est.*

Triangulus.

Vide in annot. Commen. 1. Postquam ostendit Philosophus ꝙ omnis disciplina ex præexistenti fit cognitione, nunc ostendit quid sit modus præcognitionis. Et circa hoc duo facit. Primo determinat modum præcognitionis quantũ ad illa que oportet cognoscere, vt habeatur conclusionis cognitio, cuius scientia quæritur. Secundo determinat modum præcognitionis ipsius conclusionis, cuius scientia per demonstrationem quæritur, ibi {Antequam sit inducere.} In præcognitione autem duo includunt. s. cognitio, & cognitionis ordo. Primo ergo determinat modum præcognitionis quantum ad ipsam cognitionem. Secundo quantum ad cognitionis ordinem, ibi {Est autem cognoscere.} Circa primum sciẽdum est ꝙ id cuius scientia per demonstrationem quæritur, est conclusio aliqua in qua propria pasśio de aliquo subiecto prædicatur, quæ quidem conclusio infertur ex aliquibus principijs. Et quia cognitio simplicium præcedit cognitionem compositorum, necesse est ꝙ antequam habeatur cognitio conclusionis, cognoscatur aliquo modo subiectum & pasśio. Et similiter oportet ꝙ cognoscatur principium, ex quo conclusio infertur. cum ex cognitione principij conclusio innotescat. Horum autem triũ. s. principij, subiecti, & pasśionis, est duplex modus præcognitionis. s. quia est, quid est. Ostensum autem est in 7. Meta. ꝙ complexa nõ diffiniuntur. Hominis. n. albi non est aliqua diffinitio, & multominus enũciationis alicuius. Vñ cũ principium sit enunciatio quædam non potest præcognosci de ipso quid est, sed solum quia verũ est. De pasśione autem potest quidem sciri quid est, quia vt in eodem libro ostenditur, accidentia quodammodo diffinitionem habent. Pasśionis aut esse & cuiuslibet accidentis est inesse subiecto, quod quidem in demonstratione concluditur. Non ergo de pasśione pręcognoscitur quia est, sed solum quid est. Subiectum autem diffinitionem habet, & eius esse à pasśione non dependet, sed suum esse propriũ præintelligitur ipsi esse pasśionis in eo. Et ideo de subiecto oportet præcognoscere & quid est, & quia est, præsertim cũ ex diffinitione subiecti & pasśionis sumatur medium demonstrationis. Propter hoc ergo dicit Philosophus, ꝙ dupliciter necessarium est præcognoscere, quia duo sunt quæ præcognoscuntur de his, quorum præcognitioné habemus. s. quia est & qd est. Et alia sunt de quibus necesse est primo cognoscere quia sunt sicut principia de quibus postea exemplificat, ponens in exẽplo primum omnium principiorum scilicet quòd de vnoquoque est affirmatio vel negatio vera. Alia vero sunt de quibus oportet præintelligere quid est quod dicitur, id est quid significatur per nomen. s. de pasśionibus. Et non dicit quid est simpliciter, sed quid est quod dicitur, quia antequam sciatur de aliquo an sit, non potest sciri, proprie de eo quid est. Nõ entium. n. non sunt diffinitiones. Vnde quæstio, an est, præcedit quæstionem quid est. Sed non potest ostendi de aliquo an sit, nisi prius intelligatur quid significatur per nomen. Propter quod etiam Philosophus in 4. Meta. in disputatione contra negantes principia docet incipere à significatione nominum. Exemplificat autem de triangulo, de quo oportet præscire quoniã nomen eius hoc significat, quod. s. in sua diffinitione continetur. Cum autem accidẽtia quoddam ordine ad subiecta referantur, non est inconueniens id quod est accidens in respectu ad aliquid esset etiam subiectum respectu alterius. Sicut superficies est accidens respectu substantiæ corporalis, quæ tamen superficies est primũ subiectum coloris. Id autem quod est subiectum, ita ꝙ nullus est accidens, substantia est. Vnde in illis scientijs quorum subiectum est aliqua substantia, id quod est subiectum nullo modo potest esse pasśio, sicut est in philosophia prima, & in sciẽtia naturali, quę est de subiecto mobili. In his autem scientijs, quæ sunt aliquibus accidentibus, nihil prohibet id quod accipitur vt subiectum, respectu alicuius pasśionis, accipi etiam vt pasśio respectu anterioris. Hoc tamen non in infinitum procedit. Est. n. deuenire ad aliquod primum in scientia illa, quod ita accipitur vt subiectum, quod nullo modo vt pasśio. sicut patet in Mathematicis scientijs, quæ sunt de quantitate continua vel discreta. Supponuntur. n. in his scientijs ea, quæ sunt prima in genere quantitatis, sicut vnitas & linea, & superficies, & aliæ huiusmodi. Quibus suppositis per demonstrationem quæruntur quædam alia, sicut triangulus æquilaterus, quadratum in geometrijs, & alia hmói.

Left margin notes: Lect. 3. — Cõclu. sciẽtia p demõstra. quæri. — Conclu. pręcognoscun. — Text. c. 12. 13. & 14. lec. 43. ex 4. — Tex. cõ. 17. lec. 4. ex. 4. — Medium demon.

Right margin notes: q. an. est pręce. q. quid é — Tex. cõ. 11. Lect. 7. — Vnũ accid. eẽ subiect. alterius. — In proba. physi.

Quæ quidem demonstrationes quasi operatiuæ dicũtur, vt est illud, super rectã lineam datam, triangulũ æquilaterum constituere. Quo adinuento rursus de eo aliquę pasśiones probantur, sicut ꝙ eius anguli sunt æquales aut aliquid huiusmodi. Patet ergo ꝙ triangulus in primo demonstrationis se habet vt pasśio, in secũdo se vt subiectũ. Vnde Philosophus hic exemplificat de triangulo, vt pasśio est, non vt est subiectum, cũ dicit {de triãgulo oportet præscire quoniam hoc significat.} Dicit etiã ꝙ quædam sunt, de quibus oportet præsire vtrũq; quid est, & quia est. Et exemplificat de vnitate que principiũ

in omni

in omni genere quãtitatis. Et si.n.aliquo mô sit accidens respectu substantiȩ, tamẽ in scientijs mathematicis quæ sunt de quantitate non potest accipi vt pasio, sed vt subiectum tantum cum in hoc genere non habeat prius. Rationem huiusmodi diuersitatis ostendit. Quia nõ est similis modus manifestationis prædictorum. s. principij, pasionis, & subiecti. Non.n.est eadem ratio cognitionis in ipsis. Nam principia cognoscuntur per actũ componentis & diuidentis. Subiectum autem & pasio per actũ apprehendentis quod quid est. Quod quidem nõ similiter competit subiecto & pasioni, cum subiectum diffiniatur absolote, quia in diffinitoine eius non ponitur aliquid, quod sit extra essentiam ipsius. Pasio autẽ diffinitur cum dependentia ad subiectum, quod in eius diffinitione ponitur. Vnde ex quo non eodẽ modo cognoscuntur, non est mirum si eorum diuersa præcognitio sit.

Cogni. pri. Sub. & pas.

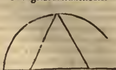
Deinde cum dicit.

ARGY. *Fit autem vt cognoscamus quadam prius cognoscentes. Quorundam etiam simul accipientes cognitionem, veluti quæcunq; sunt sub vniuersali, quorum habetur cognitio: Nam omnem triangulum tres angulos duobus rectis æquales habere antea sciuimus, at id, quod est in semicirculo triangulum esse simul inducẽtes agnouimus. Hoc enim pacto nonnullas discimus rerum & non per medium extremum cognoscimus, quæcunq; iam singulares sunt, & de nullo prædicantur subiecto.*

ANTI. *Est autem cognoscere alia quidem prius cognoscẽtem quorundam autem simul accipere notitiam, vt quæcunque contingunt esse sub vniuersalibus quorum habent cognitionem. Quod enim omnis triangulus habet tres angulos duobus rectis æquales præsciuit, quòd vero hoc, quod est in semicirculo, triangulus sit, simul inducens cognouit. Quorundam.n.hoc modo disciplina est, & non per medium vltimum cognoscitur, vt quæcunq; iam singularium contingunt esse, & non de subiecto aliquo.*

Vide in annot. Cõment. 4. Vide in annot.

Triangulus in semicirculo.

Determinat modum præcognitionis ex parte ipsius ordinis, quem quidem præcognitio importat. Est.n.aliquid prius altero & secundum tempus, & secundum naturam. Et hic duplex ordo in præcognitione consideran dus est. Aliquid.n.præcognoscitur prius, sicut prius notum tempore. Et de his dicit ꝙ alia contingit cognoscere aliquem cognoscentem ea prius tempore, quam illa quibus præcognosci dicuntur. Quædam vero cognoscuntur simul tempore, sed sunt prius natura. Et de his dicit ꝙ quorundam præcognitorum simul tempore est accipere notitiam, & illorum, quibus præcognoscuntur. Quæ autẽ sunt ista manifestat subdens, ꝙ hmõi sunt quæcũque continentur sub aliquibus vniuersalibus, quorum habent cognitionem idest de quibus notum est ea sub talibus vniuersalibus contineri. Et hoc vlterius manifestat per exemplum. Cum.n.ad conclusionem inferendã duæ propositiones requirantur. s. maior & minor, scita propositione maiori, nondum habetur conclusionis cognitio. Maior ergo propositio præcognoscitur conclusioni, non solum natura, sed tempore. Rursus autẽ si in minori pro-

Priori duplex ordi. in pcogni. ser. Maior præ. co. cõclusioni.

positione inducatur, siue assumatur aliquod contentum sub vniuersali propositione, quȩ est maior, de quo manifestum non sit, ꝙ sub hoc vniuersali contineantur, nondũ habetur conclusionis cognitio, quia nondum erat certa veritas minori propositionis. Si autem in minori propositione assumatur terminis, de quo manifestum sit ꝙ continetur sub vniuersali in maiori propositione, patet veritas minoris propositionis, quia id quod accipitur sub vniuersali, habet eius cognitionem, & sic statim habetur cõclusionis cognitio. Vt si sic demonstraret aliquis. Omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, ista cognita, nondum habetur cõclusionis cognitio, sed cum postea accipitur, hæc figura in semicirculo descripta est triangulus, statim scit ꝙ habet tres angulos æquales duobus rectis. Si autem non esset manifestum ꝙ hæc figuræ in semicirculo descripta esset triangulus, nondum statim inducta assumptione sciretur conclusio, sed oportet vlterius aliquod medium quærere, per quod demõstraretur hanc figuram esset triangulum. Exemplificans autẽ Philosophus de his, quæ cognosuntur ante cõclusionẽ prius tempore, dicit ꝙ aliquis per demonstrationem conclusionis cognitionem accipiens hanc propositionem præsciuit etiam secundum tempus. s. ꝙ omnis triangulus habet tres angulos duobus rectis æquales. Sed inducẽs hãc assumptionem. s. ꝙ hoc quod est in semicirculo sit triangulus, supple tempore simul cognouit conclusionẽ, quia hoc inductum habet notitiam vniuersalis, sub quo continetur, vt nõ oporteat vlterius medium quærere. Et ideo subdit ꝙ {quorundam est hoc modo disciplina}. s. eorum accipitur cognitio per se, & non oportet ea cognoscere per aliquod aliud medium, quod in vltimum in resolutione, qua mediata ad immediata reducuntur, vel potest legi sic. Quod {vltimum} idest extremum, quod accipitur sub vniuersali medio, non cognoscatur esse sub illo vniuersali, per aliquod aliud medium. Et quæ sunt ista, quæ habent cognitionem sui vniuersalis, manifestat subdens, ꝙ huiusmodi sunt singularia, quæ non dicuntur de aliquo subiecto, cum inter singularia & speciem nullum medium posit inueniri.

Conclusio cum mino. cogno. Quando simul tempore cogno. in mino.

LECTIO III.

Conclusionem demonstrationis ante ipsam demonstrationẽ aliquo modo est præcognitam, alio vero modo non, ex dubitationis Platonicæ, solutione manifestat.

Antea vero, quam sit inductio vel ratiocinatio facta, partim fortasse dicendum est scire, partim nescire. Quod enim non sciuit si sit simpliciter, id quoquomodo scit. Duobus rectis æquales habere patet hoc pacto quidem scire, quia vniuersaliter scit simpliciter vero nescire. ARGY.

Antequam sit inducere, aut accipere syllogismum, quodammodo fortasse dicendum est scire, modo autem alio non. Quod n. nesciuit si est simpliciter hic quodammodo sciuit. Et quòd duos, rectos habet hoc nesciuit simpliciter, sed manifestum est quòd sic quidem scit, simpliciter autem non scit. ANTI.

Postquam ostendit Philosophus quomodo oportet præcognoscere quædam alia, antequam de conclusione cognitio sumatur, nunc vult ostendere quomodo ipsam conclusionem contingit præcognoscere, antequam cognitio sumatur de ea per syllogismum, vel inductionem. Et circa hoc duo facit. Primo nanque determinat veritatem, dicens quod antequam inducatur inductio, vel syllogismus ad faciendum cognitionem de aliqua conclusione, illa conclusio quodammodo scitur, & quodammodo non

cõm. 4.

non ſimpliciter enim neſcitur, ſed ſolum ſecūdum quid. Sicut ſi debeat probari iſta concluſio, triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, antequam demōſtra retur, ille, qui per demonſtrationem accipit ſcientiā eius, neſciuit ſimpliciter, ſed ſcit ſecundum quid. Vnde quāmodo præſciuit, ſimpliciter autem non. Cuius quidē ratio eſt, quia ſicut iam oſtenſum eſt oportet principia cōcluſioni præcognoſcere. Principia autem ſe habēt ad cōcluſiones in demonſtratiuis, ſicut cauſæ actiuę in naturalibus ad ſuos effectus. Vñ in 2. Phyſi. propoſitiones ſyllogiſmi ponuntur in genere cauſæ efficientis. Effectus autem antequam producatur in actu, præexiſtit quidem in cauſis actiuis virtute, non autem actu, quod eſt ſimpliciter eſſe. Et ſimiliter antequam ex principijs demonſtratiuis deducaſ concluſio, in ipſis principijs quidem præcognitis præcognoſcitur concluſio virtute, non tamē actu. Sic.n. in eis p̄ęexiſtit. Et ſic patet ꝙ non præcognoſcitur ſimpliciter, ſed ſecundum quid eſt. Secundo ibi.

Cō. præco. ſm quid.

Lectione p̄cedenti.

Tex. 31. Lect. 5.

Tex. vltim.

ARGY. *Quod niſi ita ſit, eueniet ea profecto, quæ eſt in Menone dubitatio. Aut.n. nihil quiſquā diſcet, aut ea quę ſcit.*

ANTI. *Si vero non, Mennonis ambiguitas contingit. Aut.n. nihil diſcent, aut quæ nouerunt.*

Dup. Pla. Excludit ex veritate determinata quandam dubitationem, quam Plato ponit in libro Mennonis, ſic intitulato ex nomine ſui diſcipuli. Eſt autem dubitatio talis. Inducit enim quendam omnino imperium artis Geometricæ interrogatum ordinate de principijs per ſe notis, ex quibus geometrica concluſio concluditur, incipiēdo ex principijs per ſe notis, ad quæ omnia illa ignarus geometriæ id quod verum eſt reſpondit, & ſic deducendo quæſtiones vſque ad concluſionem per ſingula verum reſpōdit. Ex hoc igitur vult habere, ꝙ & illi, qui videntur imperiti aliquarum artium, antequam de eis inſtruantur earum notitiam habent. Et ſic ſequitur ꝙ vel homo nihil addiſcat, vel addiſcat ea, que prius nouit. Circa hoc ergo quatuor facit. Primo enim proponit ꝙ prędicta dubitatio vitari non poteſt, niſi ſuppoſita prædeterminata veritate. ꝙ concluſio quam quis addiſcit per demonſtrationem, vel inductionem, nota erat non ſimpliciter, ſed ſecundū ꝙ eſt virtute in ſuis principijs, de quibus aliquis ignarus ſcientiæ interrogatus veritatem reſpondere poteſt. Secūdum vero Platonis ſententiam concluſio erat præcognita ſimpliciter. Vnde non addiſcebatur de nouo, ſed per ius per deductionem aliquam rationis, in memoriam reducebatur. Sicut etiam de formis naturalibus Anaxagoras ponit ꝙ ante generationem præexiſtebāt in materia ſimpliciter. Ariſt. vero ponit ꝙ præexiſtunt in potentia, & non ſimpliciter. Secundo cum dicit.

Cō. præco. ſecūdū Pla.

ARGY. *Non enim ita dicendum eſt, vt quidam ſoluere enitūtur. Scis ne omne dualitatem eſſe parem? Annuenti vero interrogato, offerunt ei dualitatem quandam, quam quidem non putabat eſſe, quare nec parem eſſe. Soluunt igitur non omnem ſe ſcire dicentes eſſe parem dualitatem, ſed eam quam ſciunt eſſe dualitatem.*

ANTI. *Non enim ſicut quidam argumentantur, ſoluere dicēdum eſt, Nunquid ſciuſti omnem dualitatem, quoniam par eſt, aut non? Dicente autem ſic, attulerunt quandam dualitatem, quam non opinatus eſt eſſe. Soluunt enim dicentes, nō cognoſcere omnem dualitatem parem eſſe, ſed quam ſciunt quòd dualitas ſit.*

Introdu. ſecundū Pla. Oſtendit falſam quorundam obuiationem ad dubitationem Platonis, qui.ſ. dicebant ꝙ concluſio antequā demonſtraretur, vel quocunque modo addiſceretur, nullo modo erat cognita. Poterat enim ei obijci ſecundū Platonis dubitationem hoc modo. Siquis interrogaretur ab aliquo imperito, Nunquid tu ſcis ꝙ oīs dualitas par eſt? & dicente eo.ſ. concedente ſe ſcire, afferret quandā dualitatem, quam ille interrogatus non opinaretur eſſe, puta illam dualitatem quę eſt 3. pars. ſenarij, concluderetur ꝙ ſciret tertiam partem ſenarij eſſe numerum parem, quod erat ei incognitum, ſed per demonſtrationem inductam addiſcit. Et ſic videtur ſequi ꝙ vel non hoc addiſcat, vel addidicerit quod prius ſciuit. Vt igitur hanc dubitationem euitarent ſoluebant dicentes, ꝙ ille interrogatus, qui reſpondet ſe ſcire ꝙ omnis dualitas ſit numerus par non dixit ſe cognoſcere omnem dualitatem ſimpliciter, ſed illam, quam ſciuit eſſe dualitatem. Vnde cum iſta dualitas, que eſt illata fuerit ab eo penitus incognita, ſiue ignota, nullo modo ſciuit ꝙ hæc dualitas eſſet numerus par. Et ſic ſequitur quod apud cognoſcentem principia nullo modo concluſio ſit præcognita, neque ſimpliciter, neque ſecundum quid. Tertio ibi.

ARGY. *Et tamen ſciunt quidem id cuius habent demonſtrationem, & acceperunt. Acceperunt autē nō omnis eius, quod ſciunt eſſe triangulum, aut numerum, ſed ſimpliciter de omni numero, atque triangulo, demonſtrationem. Nulla enim huiuſcemodi propoſitio ſumitur, quę tu ſcis numerum, aut quaſi ſcis rectarum linearum figura, ſed abſolute de quolibet.*

ANTI. *Et etiam ſciunt cuius vera demonſtrationem habent, & cuius acceperunt. Acceperunt autem non de omni, cuius vtique ſciunt quòd triangulus, aut numerus ſit, ſed ſimpliciter de omni numero, & triangulo. Neque enim vna propoſitio accipitur huiuſmodi, quòd quem tu noſti numerum, aut quam noſti rectam lineam, ſed de omni.*

Linea recta.

Improbat hanc ſolutionem hoc modo. Illud ſcitur, de quo demonſtratio habetur, vel de quo de nouo accipitur demonſtratio. Et hoc dicitur propter addiſcētem qui incipit ſcire. Addiſcentes autē non accipiunt demonſtrationem de omni dualitate de qua ſciunt, ſed de omni ſimpliciter, & ſimiliter de omni numero, aut de omni triangulo. Non ergo verum eſt ꝙ ſciat de omni numero, quem ſcit eſſe numerum, aut de omni dualitate, quam ſcit eſſe dualitatem, ſed de omni ſimpliciter. Quod autem non ſciat de omni numero, quem ſcit eſſe numerum, ſed de omni ſimpliciter, probat, ibi {Neque.n. vna propoſitio &c. Concluſio cum p̄miſsis cōuenit in terminis. Nam ſubiectum & prædicatum concluſionis ſunt maior & minor extremitas in præmiſsis. Sed in præmiſsis non accipitur aliqua propoſitio de numero, aut de recta linea, cum hac additione, quam tu noſti, ſed ſimpliciter de omni. Neque ergo cōcluſio demonſtrationis eſt cum additione prædicta, ſed ſimpliciter de omni. Quarto ibi.

ARGY. *Sed nihil (vt arbitror) obſtat, vt id ſciat, quod diſcit, ſed ſi hoc pacto, velut ea ratione, qua diſcit, eodem modo.*

ANTI. *Sed nihil (vt opinor) prohibet, quoniam eſt quod addiſcit, ſic ſcire, eſt autem ſic ignorare. Inconueniens enim non eſt ſi ſcit quodammodo quod addiſcit, ſed ſi hoc modo, vt inquantum addiſcit, & ſcit.*

Ponit veram ſolutionem dubitationis prædictæ ſecūdum prædeterminatam veritatem dicens, ꝙ illud quod quis addiſcit, nihil prohibet primo quodammodo ſcire, & quodammodo ignorare. Non.n. eſt incōueniens, ſi aliquis quodāmodo pręſciat id, quod addiſcit, ſed eſſet inconueniens, ſi hoc modo præcognoſceret, ſecundum ꝙ addiſcit. Addiſcere enim proprie eſt ſcientiam in aliquo generari. Addiſcere.

generari. Quod autem generatur, ante generationem nõ fuit omnino ens, sed quodammodo ens, & quodammodo non ens. Ens quidem in potentia, non ens vero actu. Et hoc est generari, reduci de potentia in actum. Vnde nec id quod quis addiscit, erat omnino prius notum, vt Plato posuit, nec omnino ignotum, vt secundum solutionem supra improbatam ponebatur. Sed erat notum potentia, sine virtute in principijs præcognitis vniuersalibus, ignotum autem actu secundum propriam cognitionem. Et hoc est addiscere reduci de cognitione potentiali, seu virtuali, aut vniuersali, in cognitionem propriam & actualem.

Generati.

LECTIO IIII.

Ex diffinitione scire simpliciter, duplicem demonstrationis definitionem ponit, hinc demõstrationem omnem ex veris primis ac necessarijs constare ostendit.

ARGY. *Scire autem vnamquanque rem simpliciter, sed non vt sophista per accidens, arbitramur.*

ANTI. *Scire autem opinamur vnumquodq; simpliciter, sed non sophistico modo, quod est secundum accidens.*

Postquam ostendit Philosophus necessitatem syllogismi demonstratiui, hic iam incipit de ipso syllogismo demonstratiuo determinare. Et diuiditur in duas partes. In prima determinat de syllogismo demonstratiuo. In secunda de medio, ex quo syllogismus demõstratiuus procedit. Et hoc in secundo libro, ibi { Quæstiones sunt æquales numero.} Primo diuiditur in duas. In prima determinat de syllogismo demõstratiuo absolute. In secũda cõparando demonstratione vniuersalem ad demonstrationem particularem, ibi { Cum autem demõstratio sit alia quidem vniuersalis.} Prima in duas diuiditur. In prima determinat de syllogismo demõstratiuo. In secũda ostendit φ non sit in demonstrationibus in infinitum procedere, ibi { Est autẽ omnis syllogismus per tres terminos.} Prima diuiditur in duas. In prima determinat de syllogismo demonstratiuo per quem acquiramus scientiam. In secunda ostendit quomodo etiam in nobis per syllogismum acquiritur ignorantia, ibi { Ignorantia autem secundum negationem. Circa primum tria facit, primo determinat de syllogismo demonstratiuo ostendẽdo quid sit. Secundo determinat de materia syllogismi demonstratini ostendendo quæ & qualia sint, ex quibus est, ibi { Quoniam autem impossibile est.} Tertio determinat de forma ipsius, ostendendo in qua figura præcipue fiat. ibi { Figuratum autem magis faciens scire. Circa primum tria facit. primo ostendit de demonstratiuo syllogismo, quid est. Secundo notificat quædam, quæ in diffinitione syllogismi demonstratiui ponuntur, ibi { Est autem principium demonstrationis.} Tertio excludit quosdam errores, qui ex præmissis circa demonstrationẽ oriri possunt, ibi { Quibusdam quidem igitur.} Circa primũ sciẽdum est φ in omnibus, quæ sunt propter finem, diffinitio quæ est per causam finalẽ, est ratio diffinitionis, quæ est per causam materialem, & medium probans ipsam. propter hoc enim oportet vt domus fiat ex lapidibus & lignis, quia est operimentum protegens nos à frigore & æstu. Sic igitur de demonstratione dat hic duas diffinitiones, quarum vna sumitur à fine demõstrationis, quod est scire. Et ex hac concluditur altera, quæ sumitur à materia demonstrationes. Vnde circa hoc tria facit. Primo diffinit ipsum scire. Secundo diffinit demonstrationem per finem eius, qui est ipsum scire, ibi { Dicimus autem

Vide in anot. Cõmen. 5.
Lect. 1.
Lectio. 37.
Lectio. 31.
Lect. 27.
Lect. 9.
Lect. 5.
Lect. 7.
Diffinitione i his que sunt propter finem.

scire.} Tertio ex vtraq; diffinitione concludit diffinitionem demonstrationis, quæ sumitur per comparationem materiæ demonstrationis, ibi { Si igitur est scire vt posuimus.} Circa primum quinque facit. Primo enim determinat cuiusmodi scire sit, quod diffinire intendit. Circa quod sciendum est φ aliquid dicimur scire aliquid secũdum quid, quando scimus illud in alio, in quo est, vel sicut pars in toto. Sicut scientes domum, dicimur scire parietem. Vel sicut accidens in subiecto, sicut scientes Coriscum, diceremur scire venientem. Vel sicut effectus in causa, sicut dictum est supra φ cõclusionem percipimus in principijs. Vel quocunque simili modo. Et hoc est scire per accidens, quia scito aliquo per se, dicimur scire id quod accidit ei quocunque modo. Intendit igitur Philosophus diffinire scire simpliciter, non autem scire secundum accidens. Hic enim modus sciendi est sophisticus. Vtuntur enim sophistæ tali modo arguendi. Cognosco Coriscum, Coriscus est veniens, ergo cognosco venientem. Secundo cum dicit.

Scire simpliciter & secũdum quid.
Lect. præcec.
Ari. diffi. scire simpliciter.

ARGY. *Cũ causam, ob quã res est, illius causam esse, et fieri nõ posse, vt res aliter sese habeat, cognoscere arbitramur.*

ANTI. *Cum causam arbitramur cognoscere, propter quam res est, & quoniam illius causa est, & non est contingere hoc aliter se habere.*

Ponit diffinitionẽ ipsius scire simpliciter. Circa quod considerandum est φ scire aliquid est perfecte cognoscere ipsum, hoc autem est perfecte apprehendere ipsius veritatem. Eadem enim sunt principia esse, rei & veritatis ipsius, vt patet ex. 2. Meta. Oportet ergo scientem si est perfecte cognoscens φ cognoscat causam rei scitæ. Et propter hoc dicit { cum causam arbitramus.} Si autẽ cognosceret causam tantum, nondum cognosceret effectũ in actu, quod non est scire simpliciter, sed virtute tantũ, quod est scire secundum quid, & quasi per accidens. Et ideo oportet scientem simpliciter, cognoscere etiam applicationem causæ ad effectum. Et propter hoc dicit { Et quoniam illius causa est.} Quia vero scientia est etiã certa cognitio rei, quod autem contingit aliter se habere non potest aliquis per certitudinẽ cognoscere, ideo vlterius oportet φ id quod scitur nõ possit aliter se habere. Quia igitur scientia est perfecta cognitio, ideo dicit { Cum causam arbitramur cognoscere.} Quia vero est actualis cognitio, per quam scimus simpliciter, addit. { Et quoniam illius est causa.} Quia vero est certa cognitio, subdit. { Et non est contingere aliter se habere.} Tertio ibi.

Tex. c. 4. lec. 2. text. exp. pri.
Scire nõ simpliciter.
Epilo. totius expõ.

ARGY. *Patet igitur ipsum scire tale quod esse. Nam & hi qui nesciunt, & hi qui sciunt, ita sese habere putant, quorum ipsi scientes, & ita sese etiam habent.*

ANTI. *Manifestum igitur est quod huiusmodi aliquid scire scit. Et namque non scientes, & scientes hi quidem opinãtur ipsi sic se habere, scientes autem & eam habent.*

Manifestat positam diffinitionem propter hoc, φ tã scientes, quam non scientes, estimantes tamẽ se scire, hoc modo accipiunt scire sicut dictum est. Non sciẽtes enim qui estimant se scire opinantur sic se habere in cognoscẽdo, sicut dictum est. Scientes autem veræ, sic se habent. Est autem hæc recta manifestatio diffinitionis. Diffinitio enim est ratio, quam significat nomen, vt dicitur in 4. Meta. significatio autem nominis accipienda est ab eo, quod intendunt communiter loquentes per id nomen significare. Vnde & in 2. Topi. dicitur, quod nominibus vtendum est, vt plures vtuntur. Si quis etiam recte consideret per hanc notificationem magis ostenditur quid significet nomen, quam directæ aliquid significetur.

Tex. cõ. 28.
Lec. 15.
Significatio nominis.
Cap. 5.

Non

Non enim notificat ſcientiam, de qua proprie poſſet diffinitio aſsignari, cũ ſit ſpecies alicuius generi ſed notificat ipſum ſcire. Vnde & à principio dixit { Scire autem opinamur &c. } & non dixit. Scire eſt aliqd tale Quarto ibi.

Præſenti le.

ARGY. *Quare cuius ſimpliciter eſt ſcientia, id vt aliter ſeſe habeat fieri omnino non poteſt.*

ANTI. *Quare cuius ſimpliciter eſt ſcientia, hoc impoſſibile eſt aliter ſe habere.*

Concludit corollarium quoddam ex diffinitione, ſcilicet ꝙ illud, de quo ſimpliciter eſt ſcientia oportet eſſe neceſſarium. Quinto ibi.

Vide in annot.

ARGY. *Si igitͤ et alius ſciẽdi ſit modus, poſterius explicabimus.*

ANTI. *Siquidẽ igitur et alius eſt ſciẽdi modus, poſterius diceť.*

Reſpondet tacitæ quæſtioni, vtrum ſcilicet ſit aliquis alius modus ſciendi à prædicto. Quod promittit ſe dicturum in ſequentibus. Eſt enim ſcire per effectum, vt infra patebit. Dicimur etiam aliquo modo ſcire ipſa principia indemonſtrabilia, quorum nõ eſt accipere cauſam. Sed proprius & perfectus ſciendi modus eſt qui prædictus eſt.

Lect. 23.

ARGY. *Addimus etiam, per demonſtrationem etiam ſcire.*

ANTI. *Dicimus aũt, quia ſcire per demõſtrationẽ ẽ intelligere.*

Diffinit ſyllogiſmum demonſtrationum per operationem ad finem ſuum, qui eſt ſcire. Circa quod tria facit. Primo ponit ꝙ ſcire eſt finis ſyllogiſmi demonſtratiui, ſiue effectus eius, cum ſcire nihil aliud eſſe videatur, quã intelligere veritatem alicuius concluſionis per demonſtrationem. Secundo ibi.

ARGY. *Demonſtrationem autem dico ratiocinationem eam, quæ ſcientiam efficit.*

ANTI. *Demonſtrationem autem dico ſyllogiſmum apoditicon ideſt facientem ſcire.*

Diffinit ſyllogiſmum demonſtratiuum per huiuſmodi finem, dicens, ꝙ demonſtratio eſt ſyllogiſmus ſcientialis, ideſt faciens ſcire. Tertio exponit hoc, quod dixerat ſcientialem, ibi.

Vide in annot.

ARGY. *Eam vero ſcientiam efficere dico, qua ſcimus, eam ipſam habendo.*

ANTI. *Sed ſcientialem ſyllogiſmum dico, ſecundum quem in habendo ipſum ſcimus.*

Dicens ꝙ ſcientialis ſyllogiſmus dicitur, ſecundum quem ſcimus, inquantum ipſum habemus, ne forte aliquis ſyllogiſmum ſcientialẽ intelligeret quo aliqua ſcientia vteretur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Si igitur ipſum ſcire tale eſt, quale poſuimus, neceſſe eſt & demonſtratiuam ſcientiam ex veris, & primis, medioque vocantibus, & ex notioribus & prioribus ipſa concluſione, cauſisque eiuſdem eſſe.*

ANTI. *Si igitur eſt ſcire vt poſuimus, neceſſe eſt & demonſtratiuam ſcientiam ex veris eſſe, & primis, & immediatis, & notioribus, & prioribus, & cauſis concluſionis.*

Concludit ex prædictis diffinitionem ſyllogiſmi demonſtraui ex materia ſumptam. Et circa hoc duo facit. primo concludit. Secundo manifeſtat, ibi { Verum quidẽ igitur oportet ſcire. } Circa primum tria facit. primo proponit conſequentiam, qua demonſtrationis materialis diffinitio concluditur ex præmiſsis, dicens, ꝙ ſi ſcire hoc ſignificat, quod diximus, cauſam rei cognoſcere &c. neceſſe eſt ꝙ demonſtratiua ſcientia ideſt quæ per demonſtrationem acquiritur, procedat ex propoſitionibus veris, primis, & immediatis ideſt quæ non per aliquod medium demonſtrantur, ſed per ſeipſas ſunt manifeſtæ. Quæ quidem immediatæ dicuntur inquantum carent medio demonſtrante, primæ autem in ordine ad alias propoſitiones, quæ per eas probãtur. Et iterum ex notioribus, & prioribus, & cauſis concluſionis. Secundo ibi.

Propoſitiones demon. imme. & pri. quare.

ARGY. *Si enim erunt & ipſa principia propria eius, quod demonſtratur.*

ANTI. *Sic.n. erũt et prĩcipia propria eius, quod demõſtratur.*

Excuſat ſe ab additione alterius particulæ, quæ videbatur apponenda, ꝙ. ſ. demonſtratio ex proprijs principijs procederet. Sed ipſe dicit, ꝙ hoc intelligitur per ea, quæ dicta ſunt. Nam quia propoſitiones demonſtrationis ſunt cauſæ cõcluſionis, neceſſe eſt ꝙ ſint propria principia eius. Oportet enim eſſe cauſas proportionatas effectibus. Tertio ibi.

2. Phyſi. tex. cõ. 58. lec. 6. tex. ex vlti.

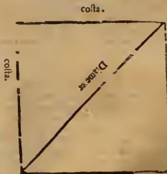
ARGY. *Nam ratiocinatio quidem ſine his erit, demonſtratio vero non erit. Scientiam enim non faciet.*

ANTI. *Syllogiſmus quidem erit & ſine his, demonſtratio autem non erit. Non enim faciet ſcientiam.*

Manifeſtat præmiſſæ conſequentiæ neceſsitatem, dicens, ꝙ licet ſyllogiſmus non requirat præmiſſas conditiones in propoſitionibus, ex quibus procedit, requirit tamen eas demonſtratio. Aliter enim non faceret ſcientiã. Deinde cum dicit.

ARGY. *Vera igitur eſſe oportet, quia fieri nequit, vt id, quod non eſt, ſciatur, veluti diametrum commenſurabilẽ eſſe.*

ANTI. *Verum quidem igitur oportet eſſe, quoniam non eſt ſcire quod non eſt, vt quòd diametros ſit ſymetros.*

Manifeſtat poſitam diffinitionem, manifeſtans etiam quod immediate dixerat. ſ. ꝙ niſi præmiſſæ conditiones demonſtrationi adeſſent ſcientiam facere non poſſet. Primo ergo oſtendit quod ſemper procedit ex veris, ad hoc ꝙ ſcientiam faciat, quia quod non eſt, nõ contingit ſcire, ſicut diametrum eſſe ſymetrum. i. cõmenſurabilem lateris quadrati. Dicuntur. n. quantitates incommenſurabiles, quarum non poteſt accipi aliqua menſura communis, & hmôi quantitates ſunt, quarum non eſt proportio adinuicem ſicut numeri ad numerum, quod quidem contingit de diametro quadrati & eius latere, vt patet ex. 16. Euclidis. Quod autem nõ eſt verum, non eſt. Nã *eſſe*, & eſſe verum conuertuntur. Oportet ergo, id quod ſcitur eſſe verum. Et ſic concluſionem demonſtrationis, quæ facit ſcire, oportet eſſe veram, & per conſequẽs eius propoſitiones. Non enim contingit verum ſciri ex falſis, & ſi concludi poſsit ex eis, vt infra oſtendet. Secundo ibi.

Quãtitates incommenſurabiles.

2. Meta. tex cõ 4. lect. 8 tex. ex pri. Lectio. 13. expoſi. 8.

ARGY. *Ex primis autem, & indemonſtrabilibus eſſe, quia nõ ſciet non habens demonſtrationem ipſorum Scire enim nõ per accidens ea, quorum eſt demonſtratio, nihil aliud eſt ſane, quàm demonſtrationem habere.*

Ex

Ex primis autem indemonſtrabilibus eſt, quia nõ ſciet non habens demonſtrationem ipſorum. Scire enim eſt habere demonſtrationem, quorum demonſtratio eſt, non ſecundum accidens.

Oſtendit ꝙ demonſtratio ſit ex primis, & immediatis, ſiue indemonſtrabilibus. Non enim contingit aliquẽ habere ſcientiam, niſi habeat demonſtrationem eorum, quorum poteſt eſſe demonſtratio, & hoc dico per ſe, & non per accidens. Et hoc ideo dicit, quia poſsibile eſſet ſcire aliquam conclusionem non habens demonſtrationem præmiſſarum, etiam ſi eſſent demonſtrabilia, quia ſciret eam per alia principia, & hoc eſſet ſecundum accidens. Detur ergo ꝙ aliquis demonſtrator ſyllogizet ex demonſtrabilibus, ſiue mediatis, aut ergo habet illorum demonſtrationem, aut non habet, ſi non habet ergo non ſcit præmiſſas, & ita nec concluſionem propter præmiſſas.

Lect. 13. vſque ad 36. Demõ. quo ex immed. Cap. 1.

Si autem habet, cum in demonſtrationibus non ſit procedere in infinitum, vt infra oſtendet, tandẽ erit deuenire ad aliqua immediata & indemonſtrabilia. Et ſic demonſtratio oportet ꝙ procedet ex immediatis, vel ſtatim, vel per aliqua media. Vnde & in primo libro Topicorum dicitur, ꝙ demonſtratio eſt ex proprijs, & veris, aut his, quæ per ea fidem ſumpſerunt. Tertio ibi.

ARGY.

Cauſa etiam ſint oportet, & notiora, ac priora. Cauſæ, quia tum ſcimus cum cognoſcimus cauſam. Priora ſiquidem & cauſæ ſunt, & antea cognita non illo modo ſolum quid ſignificent, ſed altero etiam modo. Dupliciter autẽ ſunt priora notioraúe. Non enim idem eſt prius natura, & noſtra ex parte prius, neque notius, & nobis etiam notius. Atque ea quidem ad nos priora, notioraúe dico, quæ propinquiora ſenſui ſunt, ea vero ſimpliciter priora notioraúe, quæ à ſenſu longius diſtant. Sunt autem remotiſſima quidem ea, quæ ſunt vniuerſalia maxime. Propinquiſſima vero, ſingularia ipſa. Atque hæc inter ſeſe opponuntur. Ex primis autem eſſe nihil aliud eſt, quàm ex proprijs eſſe. Idem enim primum, atque principium dico.

ANTI.

Cauſas quoq; notiores oportet eſſe, & primas cauſas, quoniam tunc ſcimus, cum cauſas cognoſcimus. Et priores, ſi veræ ſunt cauſæ, & notiores, non ſolum altero modo intelligendo, ſed in ſciendo, quoniam ſunt. Priora autem, & notiora dupliciter ſunt. Non enim idem eſt natura, & ad nos prius, neque notius natura, & nobis notius. Dico autem priora ad nos, & notiora, proxima ſenſu, ſimpliciter autem priora, & notiora quæ longius ſunt. Sunt autem quidem longiora vniuerſalia, maxime autem propinquiora ſenſui ſingularia. Et opponuntur hæc adinuicẽ. Ex primis autem eſt, quod ex proprijs principijs eſt. Iam enim dico idem primum, & principium.

vide in annot.

Probat ꝙ demonſtrationis propoſitiones ſunt cauſæ cõcluſionis, quia tunc ſcimus, cum cauſas cognoſcimus. Et ex hoc oſtendit vlterius ꝙ ſint priores & notiores, quia omnis cauſa eſt naturaliter prior, & notior ſuo effectu. Oportet autem ꝙ cauſa concluſionis demonſtratiuæ ſit notior non ſolum quantum ad cognitionem quid. eſt, ſed etiam quantum ad cognitionem quia eſt. Non.n. ad demonſtrandum ꝙ eclipſis ſolis eſt ſufficit ſcire ꝙ eſt lunæ interpoſitio, ſed oportet etiam ſcire ꝙ luna interponitur inter ſolem & terram. Et quia prius, & notius dicitur dupliciter. ſ. quo ad nos, & ſecundum naturam, dicit conſequenter ꝙ ea, ex quibus procedit demõſtratio, ſunt priora, & notiora ſimpliciter, & ſecundum naturam & non quo ad nos. Et ad huiuſmodi expoſitionem dicit ꝙ priora & notiora ſimpliciter ſunt illa, quæ ſunt remota à ſenſu, vt vniuerſalia. Priora & notiora quo ad nos ſunt proxima ſenſui. ſ. ſingularia, quæ opponuntur vniuerſalibus, ſiue oppoſitione prioris & poſterioris ſiue oppoſitione propinqui & remoti.

1. Dubium In prin. tex. cõ. 3. Solut.

Videtur aũt contrarium huius haberi in 1. Phyſic. vbi dicitur, ꝙ vniuerſalia ſunt priora quo ad nos, & poſteriora ſecundum naturam. Sed dicendum eſt ꝙ hic loquitur de ordine ſingularis ad vniuerſale ſimpliciter, quorum ordinem oportet accipere ſecundum ordinem cognitionis ſenſitiuę, & intellectiuę in nobis. Cognitio autem ſenſitiua eſt in nobis prior intellectiua, quia intellectualis cognitio à ſenſu procedit in nobis. Vnde & ſingulare eſt prius & notius quo ad nos, quàm vniuerſale. In 1. autem Phyſic. non ponitur ordo vniuerſalis ad ſingulare ſimpliciter, ſed magis vniuerſalis ad minus vniuerſale, vtputa animalis ad hominem, & ſic oportet ꝙ quo ad nos vniuerſalius ſit prius, & magis notum. In omni enim generatione, quod eſt in potentia, eſt prius tempore & poſterius natura. Quod autem eſt completum in actu eſt prius natura, & poſterius tempore. Cognitio autem generis eſt quaſi potentialis in comparatione ad cognitionem ſpeciei, in qua actu ſciuntur omnia eſſentialia rei. Vnde & in generatione ſcientiæ noſtræ prius eſt cognoſcere magis commune quàm minus commune. Item in libro Phyſic. dicitur ꝙ innata eſt nobis via ex nobis notioribus. Non ergo demonſtratio fit ex his quę ſunt priora ſimpliciter, ſed quo ad nos.

2. Dubium primo text. cõ. 2. ex. 2.

Sed dicendum ꝙ hic loquitur ſecundum ꝙ id quod eſt in ſenſu eſt notius quo ad nos, eo quod eſt in intellectu. Ibi autem ſecundum ꝙ id, quod eſt notius quo ad nos eſt etiã in intellectu. Ex ſingularibus autem quæ ſunt in ſenſu nõ ſunt demonſtrationes, ſed ex vniuerſalibus tantum, quæ ſunt in intellectu.

Solutio. 2.

Vel dicendum ꝙ in omni demonſtrationi oportet ꝙ procedatur ex his, quæ ſunt notiora quo ad nos, non tamen ſingularibus, ſed vniuerſalibus, Non enim aliquid poteſt fieri nobis notum, niſi per id, quod eſt magis notum nobis.

Quandoq; magis not. nobis & magis no. ſimpliciter.

Quandoq; autem id quod eſt magis notum quo ad nos, eſt etiam magis notum ſimpliciter, & ſecundum naturam, ſicut accidit in mathematicis in quibus propter abſtractionem à materia, non fiunt demonſtrationes niſi ex principijs formalibus. Et in talibus fiunt demonſtrationes ex his quæ ſunt notiora ſimpliciter. Item quandoq; id, quod eſt notius quo ad nos non eſt notius ſimpliciter, ſicut accidit in naturalibus, in quibus eſſentiæ & virtutes rerum propter hoc ꝙ in materia ſunt, ſunt occultæ, ſed innoteſcunt nobis per ea, quæ exterius de ipſis apparent.

Demon. in vniuerſalibus.

Vnde in talibus fiunt demonſtrationes vt plurimum per effectus, qui ſunt notiores quo ad nos, & non ſimpliciter. Nunc autem non loquitur de hoc modo demonſtrationum, ſed de primo. Quia vero in hac manifeſtatione hoc etiam omiſerat manifeſtare ꝙ demonſtratio eſſet ex proprijs principijs, conſequẽter ſubdit ꝙ habetur etiam ex præmiſsis. Per hoc enim quod dicitur ꝙ demonſtratio eſt ex primis, habetur ꝙ ſit ex proprijs principijs, ſicut & ſuperius dictũ eſt. Idẽ enim videtur eſſe primum & principium.

Text. c. 4. le. 2. te. expo. 1.

Nam primum in vnoquoque genere & maximum, eſt cauſa omnium eorum, quæ ſunt poſt, vt dicitur in ſecundo Metaphyſi.

LECTIO V.

Quod nam ſit Immediata propoſitio, & quæ ſint immediata demonſtrationis principia manifeſtat.

ARGY.

Eſt autem demonſtrationis principium propoſitio medio vocãs. Ea vero medio vocat, quæ nulla eſt alia prior.

ANTI.

EST autem principiũ demonſtrationis propoſitio immediata. Immediata autem eſt, quæ nõ eſt altera prior.

Lect. pręcete. expô. 9.

Quia superius Philosophus dixerat ꝙ demonstratio est ex primis, & immediatis, & hæc ab ipso nondum manifestata erant, ideo intendit ista manifestare. Et diuiditur in tres partes. In prima parte ostendit quid sit propositio immediata. In secũda ostendit ꝙ oportet huiusmodi propositiones esse notiores conclusione, ibi. } Quoniam autem oportet credere & scire. } In tertia excludit quosdam errores, qui ex prædictis occasionem habebãt, ibi { Quibusdam quidem igitur. } Circa primum duo facit. Primo ostendit quid sit propositio immediata. Secũdo diuidit eam, ibi { Immediati autem principij. } Circa primũ hoc modo procedit. Primo nanq; resumit quod supra dictum est, scilicet ꝙ principium demonstrationis sit propositio immediata. Nam etiam supra dixerat ꝙ demonstratio est ex primis & immediatis. Secundo. ibi { Immediata autem. } Diffinit immediatam propositionem, & dicit ꝙ immediata propositio est, qua non est altera prior. Cuius quidem notificationis ratio ex prædictis patet. Dictum est enim supra ꝙ demõstratio ex prioribus est. Quandocunque igitur aliqua propositio est mediata, idest habens medium, per quod demonstretur prædicatum de subiecto, oportet ꝙ priores ea sint propositiones, ex quibus demonstretur. Nam prædicatum conclusionis per prius inest medio, quàm subiecto, cui etiam per prius inest medium, quàm prædicatum. Relinquitur ergo ꝙ illa propositio, qua non est altera prior, sit immediata. Tertio ibi.

Lect. imme. seque. lec. 7.

Lect. 4.

Lect. 4. tex. expô. 8.

ARGY. *Propositio altera enunciationis est pars, vnum de vno complectens.*

ANTI. *Propositio autem est enũciationis altera pars, vnum de vno.*

Ostendit quid sit propositio, quæ ponitur in diffinitione immediatæ propositionis. Et circa hoc tria facit. Primo nanque diffinit propositionem simpliciter, quòd propositio est altera pars enunciationis, in qua prædicatur vnum de vno. Habet enim enunciatio duas partes affirmationem & negationem. Oportet enim ꝙ omnis syllogizans alteram earum proponat, non autem vtranque. Hoc enim est proprium eius, qui à principio quæstionem mouet. Vnde per hoc separatur propositio à problemate. Sicut enim in vno syllogismo non concluditur nisi vnum, ita oportet ꝙ propositio, quę est syllogismi principium sit vna. Vna autem est in qua est vnũ de vno. Vnde per hoc ꝙ Philosophus dicit vnũ de vno, separatur propositio ab enunciatione, quæ dicitur plures, in qua plura de vno, vel vnum de pluribus dicitur.

Secundo, ibi.

ARGY. vide in annot. *Differendi quidem, quę vtramuis accipit. Demonstrandi vero, quæ definite alterum, quod est verum.*

ANTI. *Dialectica similiter est accipiens quamlibet. Demonstratiua alterum determinate, quoniam verum est.*

Ponit differentiam inter dialecticam propositionem & demonstratiuam, dicens, ꝙ cum propositio accipiat alteram partem enunciationis, dialectica autem indefferenter accipit quamcunque earum. Habet enim viam ad vtranque partem contradictionis, eo ꝙ ex probabilibus procedit. Vnde etiam & in proponendo accipit vtranque partem contradictionis, & quærendo vtranque ponit. Demonstratiua autem propositio accipit alteram partem determinate, quia nunquàm habet demonstratio viam nisi ad verum demonstrandum. Vnde etiam semper proponendo accipit veram partem cõtradictionis. Propter hoc etiam non interrogat, sed sumit quod demonstrât, quasi notum. Tertio ibi.

Enunciatio est contradictionis vtraque pars contradictio est oppositio, cuius nullum per se medium est. Contradictionis partium, ea quidem, qua quippiam cuipiam adiungitur, affirmatio dicitur. Ea vero, qua quippiam à quopiam semouetur, negatio nuncupatur. ARGY.

Enunciatio autem contradictionis quamlibet partem. Contradictio autem est oppositio, cuius non est medium secundum se inuenire. Pars autem contradictionis, quę quidem aliquid de aliquo, affirmatio est, quæ vero aliquid ab aliquo, negatio est. ANTI.

Diffinit enunciationẽ quæ ponit in diffinitione propositionis dicens, ꝙ enunciatio complectitur vtranque partem contradictionis, vt ex dictis patet. Quid autem sit contradictio consequenter ostendit, dicens, ꝙ cõtradictio est oppositio, cuius non est medium secũdum se. Quamuis enim in priuatione, & in habitu, & in contrarijs immediatis non sit medium circa determinatum subiectum, tamen est medium simpliciter. nam lapis neque cœcus, neque videns, & album, neque par, neque impar est. Hoc etiam quod habent, de immediatione circa determinatum subiectum, habent inquantũ aliquid participant contradictionis. Nam priuatio est negatio in subiecto determinato. Et alterum etiam contrariorum immediatorum est habens aliquid contradictionis. Sed cõtradictio simpliciter in omnibus caret medio. Et hoc non habet ab alio, sed ex seipsa. Et propter hoc dicit ꝙ eius non est medium secundum se. Exponit etiam consequenter quid sit pars contradictionis. Et enim contradictio oppositio affirmationis & negationis. Vnde altera pars eius est affirmatio, quæ prædicat aliquid de aliquo, altera vero negatio, quę remouet aliquid ab aliquo.

Medium in priua. opp. & contrarijs immed.

Priuatio.

Contrad. caret medio.

Deinde cum dicit.

Principiorum autem ratiocinandi vacantium medio, id quidem, quod fieri nequit, vt demonstretur, quodque non necesse est eum habere qui discendo, quoduis est percepturus, positio nominatur. Quod vero necesse est habere docendum quemlibet, dignitas appellatur. Sunt enim talia quædam, quę sese offerunt hisce qui discunt ad vnãquamque scientiam per discendam. Atque talibus hoc potissimum nomen tribuere consueuimus. ARGY.

Immediati autem principij syllogistici, positionem quidem dico, quam non est demonstrare, neque est necesse habere docendum quemlibet. Quam vero necesse est habere docendum quemlibet, dignitatem, vel maximam propositionem. Sunt enim quædam huiusmodi. Hoc enim maxime in huiuscemodi nomen consueuimus dicere. ANTI. Vide in annot.

Diuidit immediatum principiũ. Et circa hoc duo facit. Primo diuidit. Secundo subdiuidit, ibi { Positionis autem quædam. } Dicit ergo primo, ꝙ immediatum principium syllogismi est duplex. Vnum quidem quod dicitur positio, quam non contingit demonstrare, & ex hoc immediatum dicitur, neque tamen aliquem docendum, i. qui doceri debet in demonstratiua scientia, necesse est habere, idest mente conspicere, siue ei assentire. Aliud vero est quod dicitur dignitas, vel maxima proprositio, quam necesse est habere in mente, & ei assentire, quemlibet qui doceri debet. Et manifestum est ꝙ quædam principia talia sunt, vt probatur quarto Metaphysic. de hoc principio, ꝙ affirmatio & negatio non sunt simul vera, quorum contrarium nullus credere mente potest, & si ore proferat. Et in talibus vtimur nomine prædicto, s. dignitatis, vel maxime propositionis, propter huiusmodi principiorum certitudinem ad manifestandum alia.

Tex. ca. 9. le. 6. te. ex. 3.

Ad

Notandum. Ad huius autem diuisionis manifestationem sciendum est, ꝙ quælibet propositio, cuius prædicatum est in ratione subiecti est immediata, & per se nota, quantum est de se. Sed quarundam propositionum termini sunt tales, ꝙ sunt in notitia omnium, sicut ens, & vnum, & alia, quæ sunt entis inquantum ens. Nam ens est prima conceptio intellectus. Vnde oportet ꝙ tales propositiones non solú in se, sed etiam quo ad nos, quasi per se notæ habeantur. Sicut ꝙ non contingit idem esse & non esse, & ꝙ totum sit maius sua parte, & similia. Vnde & huius principia oés scientiæ accipiunt à Metaphysic. cuius est considerare ens simpliciter, & ea quæ sunt entis. Quædam vero oppositiones sunt immediatæ, quarum termini non sunt apud omnes noti. Vnde licet prædicatum sit de ratione subiecti, tamen quia diffinitio subiecti non est omnibus nota, non est necessarium ꝙ tales propositiones ab omnibus concedant. Sicut hęc propositio. Omnes recti

Prop. constitutæ ex terminis vñis &.

anguli sunt æquales, quantum est in se, est per se nota, siue immediata, quia ęqualitas cadit, in diffinitione anguli recti. Angulus enim rectus est quem facit linea recta super aliam lineam rectam cadens, ita ꝙ ex vtraq; parte anguli reddantur æquales. Et ideo cum quadam positione recipiútur huiusmodi principia. Est & alius modus quo aliquæ propositiones dicuntur suppositiones. Sunt enim quędam propositiones, quę non possunt probari nisi per principium alterius scientię, & ideo oportet quòd in illa scientia supponantur, licet probentur per principia alterius scientiæ. Sicut a puncto ad punctum est rectam lineam ducere, supponit geometra, & probat naturalis, ostendens, ꝙ inter quælibet duo puncta si linea recta media. Deinde cum dicit.

ARGY. *Rursus ea quidem positionum, quæ vtramuis enunciationis accipit partem esse inquam quippiam, vt non esse, suppositio dicitur. Ea vero quæ est sine hoc ipso diffinitio est. Diffinitio nanque positio quidem est. Ponit enim arithmeticus vnitatem quantitatem indiuisibilem esse. Sed suppositio sane non est. Nam quid est vnitas & vnitatem esse non eadem sunt.*

ANTI. *Positionis autem quæ est quamlibet partium enunciationis accipiens, vt dico aliquid esse, aut non esse, suppositio quidem est. Quæ vero sine hoc diffinitio est. Diffinitio enim quædam est positio. Ponit enim arithmeticus vnitatem indiuisibilem esse secundum quantitatem. Suppositio autem non est. Id enim quod quid est vnitas, & esse vnitatem, non idem est.*

Subdiuidit alterum membrum primę diuisionis scilicet positionem, dicens, ꝙ quædam positio, est, quæ accipit aliquam partem enunciationis, scilicet affirmationé, vel negationem quod significat, cum dicit, {vt dico esse aliquid, aut non esse.} Et hæc positio suppositio dicitur, quia tanquam veritatem habens supponitur. Alia autem est positio, quæ non significat esse, vel non esse, sicut diffinitio, quæ positio dicitur. Ponitur enim ab arithmetico diffinitio vnitatis, tanquam quoddam principium, s. ꝙ vnitas est indiuisibilis secundum quantitatem. Sed tamen diffinitio nō ponitur suppositio. Illud enim proprie supponitur, quod verú vel falsum significat. Et ideo subdit ꝙ {non idem est, quod quid est vnitas, } quod neque verum, neque falsum significat, {& esse vnitatem, } quod significat verum, vel falsum. Sed potest quæri cum diffinitio non sit propositio significans esse vel non esse, quo modo ponatur in subdiuisione immediatæ propositionis. Sed dicendum ꝙ in subdiuisione non sumit immediatam propositionem ad subdiuidendum, sed immediatum principium. Principium autem syllogismi dici potest non solum propositio, sed etiam diffinitio. Vel potest dici, ꝙ licet diffinitio in se non sit propositio in actu, est tamen in virtute, quia cognita diffinitione apparet diffinitionem de subiecto veræ prædicari.

Dubium.

Solu. prima.

Solu. scda.

LECTIO VI.

Principia ipsa notiora esse ipsa conclusione, neque quid illis certius esse ostenditur, quam quòd principijs opposita falsa sint.

ARGY. *Cum autem credere, scireque rem oporteat talem ratiocinationem habendo, quam demonstrationē vocamus, hac vero fit, quia sunt ea, ex quibus extruitur ratiocinatio, necesse est non solum antea prima ipsa vel omnia, vel aliqua cognoscantur, sed etiam magis noscantur.*

ANTI. *Quoniam autem oportet credere, & scire rem in huiusmodi habēdo syllogismum, quem vocamus demonstrationem, est autem hoc quidem scire ea ex quibus est syllogismus, necesse est non solum præcognoscere prima, aut omnia, aut quædam, sed etiam magis.*

Postquam ostendit Philosophus quæ sunt immediata principia, hic de eorum cognitione determinat. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit ꝙ immediata principia sunt magis nota conclusione. Secundo ostendit ꝙ & falsitas contrariorum debet esse notissima, ibi {Non solum autem &c.} Circa primum tria facit. Primo proponit intentionem, dicens, ꝙ quia omnia nos credimus alicui rei conclusæ, & scimus eam per hoc, quod habemus syllogismum demonstratiuum, & hoc quidem est inquantum scimus syllogismum demonstratiuum, necesse est non solum præcognoscere prima principia conclusionis, sed etiam ea magis cognoscere, quàm conclusionem. Ad didit autem aut omnia, aut quædam, quia quædam principia probatione indigent ad hoc ꝙ sint nota, & antequá probentur non sunt magis nota conclusione. Sicut quòd angulus exterior trianguli valeat duos æquales intrinsecos sibi oppositos, antequam probetur, ita ignotum est, sicut ꝙ triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis. Quædam vero principia sunt, quæ statim posita, sunt magis nota conclusione. Vel aliter quædam conclusiones sunt, quæ sunt notissimæ, vtputa per sensum sumptæ, siue acceptæ, sicut ꝙ sol eclipsetur. Vnde principiú per quod probatur non est notum magis simpliciter scilicet ꝙ luna interponatur inter solem & terram, licet sit magis notum in via rationis procedentis ex causa in effectum. Vel aliter hoc ideo dicit, quia etiam, dixerat supra, ꝙ quædam principia tempore prius cognoscuntur, quàm conclusio, quædam vero simul tempore nota sunt cum conclusione. Secundo ibi.

Cur addit omnia, aut quædam. Prima interpreta.

Secunda.

Non ſp principium ma. nn. conclu.

Tertia.

ARGY. *Semper enim illud est tale magis, ob quod vnumquodque est tale. Veluti magis idest dilectū, atque amatū, ob quod* amamus,

amamus, atque diligimus. Quare si ob prima scimus, accredimus, & illa sane scimus ac credimus, magis, quoniam ob illa & ipsa scimus posteriora.

ANTI. Vide in annot. *Semper enim propter quod vnūquodque & illud magis est, vt propter quod amamus, illud amicum magis est. Quare siquidem scimus per prima, & credimus, illa scimus, & credimus magis, quoniam propter illa & posteriora.*

Probat propositum dupliciter. Primo ratione ostēsa sic. {Propter quod vnumquodque & illud magis, sicut si amamus aliquem.} propter alterū, vt si Magistrū propter discipulum, discipulum amamus magis. Sed cō-

Propter q̄d vnumquodque &c. clusiones scimus & eis credimus propter principia. Ergo multo magis scimus principia, & magis eis credimus, quàm conclusioni. Attendendum est autem circa hanc rationem, q̄ causa semper est potior effectu suo. Quando ergo causa, & effectus conueniunt in nomine, tunc illud nomen magis prædicatur de causa, quàm de effectu, sicut ignis est magis calidus, quàm ea, quę per ignem calefiunt. Quandoque vero causa, & effectus non conueniūt in nomine, & tunc licet nomen effectus non conueniat causæ, tamen conuenit ei aliquid dignius, sicut & si in sole non sit calor, est tamen virtus in eo quædam, quæ est principium caloris. Deinde cum dicit.

ARGY. *Fieri autem non potest vt ea magis quisquam, quę nescit, & circa quæ non melius dispositus est, quàm si scierit, quàm ea, quæ cognoscit, credat, atque essentiat. At euenit id profecto, si non prius cognouerit principia quispiam, quàm ea, quæ per demonstrationem creduntur.*

ANTI. vide in annot. *Non potest autem credere magis quæ scit, quæ non contingunt, neque sciens, neque melius dispositus, quàm sciens, si contingit. Accidit autem hoc nisi aliquis precognouerit per demonstrationem credentium.*

Le.2. ex. vj. Probat idem per rationem ducentem ad impossibile, quæ talis est. Principia præcognoscuntur conclusione vt supra habitum est, & sic quando principia cognoscuntur, nondum conclusio est cognita. Si igitur principia non essent magis cognita quàm conclusio sequeretur q̄ homo, vel plus, vel æqualiter cognosceret ea, quę non nouit quàm ea quę nouit. Hoc aūt impossibile est, ergo impossibile est q̄ principia nō sint magis nota cōclusione. Litera sic exponitur. {Neque sciens, neque alius melius dispositus in cognoscēdo, q̄ sciens, si contingeret aliquem esse talē,} quod dicit propter intelligētem principia, de quo adhuc non est manifestum, {non potest magis credere quæ nō contingunt sciri ab eo, his, quæ iam scit. Accidet autem hoc, nisi aliquis de numero credentium conclusionem per demonstrationem præcognouerit,} idest magis nouerit principia. In græco planius habetur sic. Non est autem possibile credere magis his, quæ nouit, quæ non existunt, nec sciens, neque melius dispositus, quàm si contigerit, sciens. Tertio ibi,

ARGY. *Magis enim principijs, aut omnibus, aut quibusdam credere, quàm conclusioni necesse est ei, qui per demōstrationem scientiam est habiturus.*

ANTI. vide in annot. *Magis enim necesse est credere omnibus principijs, aut quibusdam, quam conclusioni debentem habere scientiam per demonstrationem.*

Exponit quod dixerat, dicens, q̄ hoc, quod dictum est, q̄ magis necesse est credere principijs, aut omnibus, aut quibusdam quàm conclusioni, intelligendum est de illo, qui debet accipere disciplinam per demonstrationē. Si enim aliunde conclusio esset nota, sicut per sensum, nihil prohiberet principia non esse magis nota conclusione in via illa. Deinde cum dicit. Idē su. præsenti lec. ex. primæ.

ARGY. *Non solum autem ipsa principia magis nota, magisq; credita sint, quàm id, quod ex ipsis ostenditur, sed etiam nihil prorsus eorum, quæ principijs opponuntur, ex quibus erit ratiocinatio falsa, veraque contraria, credibile sit, aut notius principijs ipsis oportet. Quippe cum eum, qui simpliciter est scientiam consecutus, nunquam ab ea persuasione dimoueri oporteat.*

ANTI. *Non solum oportet principia magis cognoscere, et magis ipsis credere, quàm ei quod demonstratur, sed neque aliud ipso credibilius est, neque notius oppositis principijs, ex quibus erit syllogismus contraria deceptionis. Siquidem oportet scientem simpliciter non incredibilē esse.*

Ostendit q̄ {non solum magis oportet cognoscere principia} quàm conclusionem demonstratiuam, sed etiam nihil debet esse certius, quàm q̄ opposita principijs sint falsa. Et hoc ideo, quia {oportet scientem non esse incredibilem} principijs, sed firmissime eis assentire. Quicunque autem dubitat de falsitate vnius oppositorum, non potest firmiter inhærere opposito, quia semper formidat de veritate alterius oppositi.

LECTIO VII.

Duo eliduntur errores, alter illorum qui nullius esse scientiā opinati sunt, alter eorum, qui omnia per demonstrationem sciri posse existimauerunt.

ARGY. *Sunt autem quibus non videtur esse scientia, propterea quòd ipsa prima sciantur oportet. Sunt etiam quibus esse quidem videtur, demonstrationes tamen omnium esse. Quorum neutrum sane verum, aut necessarium est.*

ANTI. *Quibusdam quidē igitur propter id, quòd oportet prima scire, non videtur scientia esse. Quibusdam autem omnium videntur esse demonstrationes. Quorum neutrum, neq; verum, neq; necessarium est.*

Postquam determinauit Philosophus de cognitione principiorum demonstrationis, hic excludit errores ex prædeterminata veritate exortos. Et circa hoc tria facit. Primo ponit errores. Secundo rationes errantium, ibi {Supponentes quidem igitur.} Tertio excludit rationū radices, ibi {Nos autem dicimus.} Dicit ergo primo q̄ ex vna veritate superius determinata, duo errores contrarij sunt exorti. Determinatum est enim supra q̄ oportet principia demonstrationis præcognoscere, immo q̄ oportet etiam magis scire. Sed primum horum sufficit ad propositum. Propter hoc autem videtur quibusdam, q̄ nullius rei sit scientia. Quibusdam autem videtur q̄ sit scientia & q̄ omnium possit haberi scientia per demonstrationem. Neutrum autem istorum est verum, nec necessario sequitur ex rationibus eorū. Deinde cū dicit. Lect. 6. tex. ex. 2. & 3.

ARGY. *Qui nanque scientiam non esse omnino ponunt, hij cēsent ascendendum esse in infinitum, propterea quòd posteriora non sciuntur ob ea priora, quorum prima non sunt, recte quidem dicentes. Fieri enim non potest vt infinita quisquam pertranseat. Quod si statur, ac principia sunt, hæc incognita dicuntur esse, cum ipsorum non sit demonstratio,*

stratio, quod quidem solum inquiunt esse scire. Quod si fieri non potest vt prima sciantur, neque fieri posse dicunt vt ea, quæ proficiscuntur ex illis sciantur simpliciter, propriéue, sed ex suppositione, duntaxat si illa sint.

ANTI. *Supponentes quidem enim non esse omnino scire, hi ad infinitum volunt reduci, tanquam non sint vtique scientes posteriora, propter priora, quorum non esse prima recte dicentes. Impossibile enim est infinita transire. Et si stent, & si sint principia, hæc ignota esse, cum demonstratio ipsorum non sit, quod vere dicunt esse scire solum. Si vero non est prima scire simpliciter neque proprie, sed ex conditione si illa sint.*

Ponit rationes quibus in prædictos errores incidūt. Et primo ponit rationem dicentium ꝙ non est scientia, quæ talis est. Principia demonstrationis, aut procedunt in infinitum, aut est status in eis. Si proceditur in infinitum, non est in eis accipere principia, quia infinita nō est transire, vt ad prima veniatur. Et ita non est primum cognoscere. Et in hoc recte argumentatur. Nam posteriora non possunt cognosci, non cognitis primi. Si autem stetur in principijs, oportet quòd principia nesciantur, si scire solum est per demonstrationem. Non enim principia habent aliqua priora, per quæ demonstrantur. Si autem principia ignorentur, oportet iterum posteriora non scire simpliciter, nec proprie, sed solum sub hac conditione si principia sint. Non enim potest aliquid per aliquod ignotum cognosci, nisi sub hac conditione, si illud principium quod est ignotum sit. Sic ergo sequitur vtroque modo, siue principia stent, siue procedatur in eis in infinitum, ꝙ nullius rei est scientia. Secundo cum dicit.

Per ignotū aliquid cognosci.

ARGY. *Ad secundi de modo quidem sciendi consentiunt, per demonstrationem enim solum esse scientiam dicunt, verum omnium demonstrationem esse nihil inquiunt prohibere. Fieri enim potest vt demonstratio circuli modo versetur, omniaque mutuo demonstrentur.*

ANTI. *Quidam autem quòd ipsum quidem scire sit confitentur per demonstrationem solum esse, sed omnium esse demonstrationem nihil prohibet. Contingit enim circulariter fieri demonstrationem, & hoc ex, quæ sunt adinuicē.*

Ponit rationem dicentium omnium esse scientiam per demonstrationem, quia præmissæ radici .s. ꝙ non esset scire nisi per demonstrationem, addebant aliam .s. quod posset circulariter demonstrari. Sic enim sequebat, quod etiam si in principijs demōstrationis esset status, prima tamen principia erant scita per demonstrationem, quia illa principia dicebant demonstrari ex posterioribus. Nam circulariter demonstrare est demonstrare ex inuicem, idest quod primo fuit principium, postmodum sit conclusio, & conuerso. Deinde cum dicit.

ARGY. *Nos autem dicimus nec omnem scientiam esse demōstratiuam, sed eorum, quæ medijs vacant indemonstrabilem esse. Quod quidem necessarium esse patet. Nam si necessarium quidem est, vt priora sciantur, & ea, ex quibus conficitur demonstratio statur autem tandem in hisce, quæ vacant medijs, hæc indemonstrabilia necesse est esse. Hoc igitur ita sese habere dicimus, vt non solum sciētiam, sed & principium scientię quoddam esse asserimus, quo terminos ipsos cognoscimus.*

ANTI. *Nos autem dicimus neque omnem scientiam demonstratiuam esse; sed scientiam immediatorum indemonstrabilem. Et hoc quòd necessarium sit manifestum est. Si enim necesse est quidem scire priora ex quibus est demonstratio, stant autem quandoque immediata, hæc quidem priora indemonstrabilia necesse est esse. Et hoc igitur sic dicimus, & non solum scientiam, sed & principium scientiæ esse quoddam dicimus. Ipsa enim cognoscimus, inquantum terminos cognoscimus.*

Vide in annot.

Excludit falsas radices prædictarum rationum. Et primo hoc quod supponebant .s. ꝙ non est scire nisi per demonstrationem. Secundo hoc ꝙ dicebant .s. quod contingeret circulariter demonstrari, ibi {Circulo quoque.} Dicit ergo primo ꝙ non omnis scientia est demonstratiua idest per demonstrationem accepta, sed immediatorum principiorū est scientia indemonstrabilis idest non per demonstrationem accepta. Sciendum tamen ꝙ hic Aristo. large accipit scientiam pro qualibet certitudinali cognitione, & non secundum ꝙ scientia diuiditur contra intellectum, prout dicitur. Scientia est conclusionū, & intellectus principiorum. Quod autem necessarium sit, vt certa cognitio aliquorum habeatur sine demōstratione, sic probat. Necesse est scire priora, ex quibus est demonstratio, sed hoc aliquando contingit reducere in aliqua immediata, alias oporteret dicere quod inter duo extrema scilicet subiectum & prædicatū essent infinita media in actu. Et plus ꝙ non esset aliqua duo accipere, inter quæ non essent infinita media. Qualitercunque autē media assumantur, est accipere aliquid alteri immediatum. Immediata autem cum sint priora, oportet esse indemonstrabilia. Et ita patet ꝙ necesse est haberi aliquorum scientiā sine demonstratione. Si ergo quæratur quo modo immediatorum scientia habeatur? respondendum ꝙ non solum immediatorum est scientia, immo etiam cognitio eorum est principium totius scientiæ. Nam ex cognitione principiorum demonstratur cognitio conclusionum, quarum proprie est scientia. Ipsa autem principia immediata nō per aliquod medium extrinsecum cognoscuntur, sed per cognitionem proprium terminorū. Scito enim quid totum, & quid pars, cognoscitur ꝙ omne totum est maius sua parte, quia in talibus propositionibus, vt supra dictum est, prædicatū est in ratione subiecti. Et ideo rationabiliter cognitio horum principiorū est causa cognitionis cōclusionum, quia semper id, quod est per se, est causa eius, quod est per aliud.

Lectio. seq. imme.

Scientia hic

Oportet ad imme. redu.

Lect. 5. expo 5. circa med.

LECTIO VIII.

Quod non contingat circulariter demonstrari tribus rationibus ostenditur.

ARGY. *Et etiam patere dicimus fieri non posse vt circuli modo demonstratio simpliciter conuertatur, si demonstrationem ex prioribus oportet ac notioribus esse. Fieri enim nequit vt eisdem eadem simul priora sint, atque posteriora, nisi altero modo, veluti si alia nostra ex parte, alia simpliciter dicantur, quo quidem modo facit inductio notum. Quod si ita sit, non bene est diffinitum ipsum simpliciter scire, sed est sane duplex. An altera demonstratio, quæ sit ex hisce, quæ nobis sunt notiora, non est simpliciter demonstratio?*

ANTI. *Circulo quoq; quòd impossibile sit demōstrare simpliciter, manifestū est, si vere ex prioribus oportet demōstrationē et notioribus. Impossibile est .n. eadē sibi ipsis simul priora, et posteriora esse nisi altero modo, vt hęc quidē ad nos, illa aūt simpliciter, quo certe modo*

facit inductio notū. Si autem sic est, non erit scire vtiq; simpliciter bene determinatum, sed dupliciter, aut non simpliciter altera demonstratio fit ex notioribus.

Postquam Philosophus exclusit vnam falsam radicē, ostendens quòd non omnis scientia est per demonstrationem, hic excludit aliam ostendens quod non contin

Circularis syllogismi. git circulariter demonstrare. Ad cuius euidentiam sciendum est, quòd circularis syllogismus dicitur quando ex conclusione & altera præmissarum conuersa concluditur reliqua, sicut si fiat talis syllogismus. Omne animal rationale mortale est risibile, omnis homo est animal rationale mortale. Ergo omnis homo est risibilis. Assumatur ergo conclusio tanquam principium, & adiungatur & minor conuersa hoc modo. Omnis homo est risibilis omne animal rationale mortale est homo, ergo omne animal rationale mortale est risibile, quæ erat maior pri

Circularem demon. esse impo. tripliciter probatur. pria rō. mi syllogismi. Ostendit autem per tres rationes ꝙ non contingit circulariter demonstrari. Quarum prima talis est. In circulari syllogismo idem fit conclusio & principium. Principium autem demonstrationis est prius & notius conclusione, vt supra ostensum est. Sequitur ergo quòd idem sit prius & posterius respectu vnius & eiusdem, & notius, & minus notum. Hoc autem est impossibile. Ergo est impossibile circulariter demonstrari.

Tacita ob. Sed potest aliquis dicere quòd idem potest esse prius & posterius alio & alio modo, scilicet vt hoc sit prius quo ad nos, & illud sit posterius simpliciter, Sicut singularia sunt priora quo ad nos, & posteriora simpliciter. Vniuer

Idē su. le. 4. expō vltim. salia vero econuerso. Hoc autem modo inductio facit

Responsio. notum, sed altero modo à demonstratione. Nam demonstratio procedit ex prioribus simpliciter, inductio autē ex prioribus quo ad nos. Sed si sic fieret demonstratio

Lec. 4. tex. ex. 2. circularis, vt scilicet primo concluderetur ex prioribus

Supra ime. simpliciter, postea vero ex prioribus quo ad nos, sequeretur quòd non esset bene determinatum superius, quid est scire. Dictum est enim quod scire est causam rei cognoscere. Et ideo ostensum est, quòd oportet demōstrationem quæ facit scire, ex prioribus simpliciter procedere. Si autem demonstratio nunc ex prioribus simpliciter, nunc ex prioribus quo ad nos procederet, oporteret quòd scire etiam non solum esset causam rei cognoscere sed diceretur quòd esset etiam quoddam scire per posteriora. Aut ergo oportebit sic dicere, aut oportebit dicere quòd altera demonstratio quæ fit ex nobis notioribus, non sit simpliciter demonstratio. Ex his ergo appatet

Similis dial. posse esse circula. non autem demon. quare dialecticus syllogismus potest esse circularis. Procedit enim ex probabilibus. Probabilia autem dicuntur quæ sunt magis nota, vel sapientibus, vel pluribus. Et sic dialecticus syllogismus procedit ex his quæ sunt magis nota nobis. Contingit autem idem esse magis & minus notum quo ad diuersos, & ideo nihil prohibet syllogismum dialecticum fieri circularem. Sed demonstratio fit ex notioribus simpliciter, & ideo vt dictum est, & non potest fieri circularis demonstratio. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Euenit autem hisce, qui dicunt demonstrationem versari, non solum id quod nunc est dictum, sed ēt nil aliud dicere, quàm hoc est, si hoc est. Hoc vero pacto, facile est omnia demonstrare. Atque patet idipsum accidere tribus positis terminis. Siue enim per multos, siue per paucos reddire dicatur, nihil profecto refert, atque per paucos etiam duos.*

Accidit autem dicentibus circulo demonstrationem esse, non solum quod nunc dictum est, sed nihil aliud dicere, quàm, quoniam hoc est si hoc est. Sic autem facile est demonstrare omnia. Manifestum autem est quòd hoc accidit tribus terminis positis. Per multos quidē aut per paucos reflectere, nihil differt. Per paucos aūt, aut per duos. ANTI. Vide in annot.

Ratio talis est. Si sit demonstratio circularis, sequitur ꝙ in demonstratione probetur idem per idem, vt si dicamus, si est hoc, est hoc. Sic autem facile est demonstrare omnia. Hoc enim facere quilibet poterit, tā sciens quàm ignorans. Et sic per demonstrationē non acquiritur sciētia, quod est contra diffinitionem demonstrationis. Non ergo potest esse demonstratio circularis. Veritatem autē primæ consequentiæ sic ostendit. Primo enim dicit ꝙ manifestum est ꝙ accidit circulari demonstratione facta, hoc, quod prius dictum est. s. ꝙ idem probetur per idem. Si quis enim sumat tres terminos. Reflexionem autem fieri per multos, aut per paucos, nihil differt. Nominat autem hic reflexionem processum, qui fit in demonstratione circulari à principio ad conclusionē, & iterum à conclusione ad principium. Huiusmodi autem reflexio quantum ad vim argumentandi, siue fiat per multa, siue per pauca nō differt. Nec differt de paucis, aut de duobus. Eadem enim vnius arguendi est, si quis, procedit sic, si est a est b, & si est b, est c & si est c est d, & iterū reflectatur dicens, si est d est c, & si est c est b, & si est b est a, sicut si statim à principio reflectitur dicens, si est a est b, & si est b est a. Dicit autem per duos terminos, & supra dixit tribus terminis positis, quia in deductione quam faciet vtetur tertio termino, qui sit idem cum primo. Deinde cum dicit. Secunda rō. Quid per reflexionem. Cur dicit per duos ter.

Nam quando cum A sit, est necessario B, & hoc cum sit, est necessario C, tum cum A sit, necessario C ipsum erit, ARGY.

Cum enim sit A ex necessitate est B. Hoc autem cum sit, erit C. Cum igitur A sit, ex necessitate erit C. ANTI.

Proponit formam arguendi in tribus terminis hoc modo. Si sit a est b, & si est b est c, ergo si est a ex necessitate est c. Deinde cum dicit.

Si igitur cum A sit necesse est B esse, & cum B sit, necesse est esse A, hoc enim erat circuli modo versari, ponatur A eo in loco, quo ipsum est C. Dicere igitur cum B sit A ipsum esse, nil aliud est quàm dicere, cum B sit C ipsum esse. Id autem nil aliud est, quàm dicere, cum A sit C ipsum esse, at idem est C & A, quare fit, vt hi qui cēsent orbis modo demonstrationem versari, nihil aliud dicant, quàm cum A sit A ipsum esse. Hoc vero pacto facile est oīa demōstrare. ARGY.

Si igitur cum sit A necesse est B esse, hoc autem cum sit, erit A. Hoc autem erat circulo. Ponatur enim A in quo est C B, igitur cum sit A esse dicere, est ipsum C dicere. Hoc autem est, quoniam cum sit A est C. Sed C cum A idem est. Quare accidit dicere circulo dicentes esse demonstrationem, nihil alterum, nisi cum sit A est A. Sic autem omnia demonstrare leue. ANTI.

Per formam arguendi præmissam ostendit, ꝙ in circulari demonstratione concluditur idem per idem sumptis duobus terminis tantum. Est enim dicere. Si est a est b & reflectendo si est b est a quod est circulariter demōstrare. Ex quibus duobus sequitur secundum præmissam formam arguendi, si est a est a. Quod sic patet. Sicut enim in prima deductione, quæ fiebat per tres terminos

minos ad b sequebatur c, ita in deductione reflexa duorum terminorum ab b sequitur a. Ponatur ergo ꝙ idem significet a in 2. deductione reflexa, quod significabat in prima directa, quæ est per tres terminos. Igitur dicere in 2. deductione, si est b est a est hoc ipsum quod erat dicere in prima deductione, si est b est c. Sed cum dicebatur in prima deductiõe, si est b est c sequebatur, si est a est c. Ergo in deductione circulari sequitur si est a est a cum a idem ponatur quod c. Et ita s:ue erit demonstrare omnia, vt dictum est. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *At vero nec idipsum fieri potest, nisi in hisce, quæ mutuo se sequuntur, quemadmodum ipsa propria. Demonstratum est igitur prius vno quidem posito nunquam necessario aliquid aliud esse, vno inquam, aut termino, aut positione. Ex duabus autem positionibus primis ac minimis fieri posse, si quidem & ratiocinari contingit. Si igitur a & b et c, mutuo se sequantur, sic tantum fieri potest, vt ostendantur ex sese mutuo cuncta quæ postulata sunt in prima ratiocinationis figura, vt in libro Priorum ostẽdimus. Quo loco etiam patebit cæteris in figuris, aut non fieri ratiocinationem, aut non ex hisce fieri, quæ sunt sumpta. Ea vero, quæ prædicationem non suscipiunt mutuam fieri non potest, vt mutuo demonstrentur. Quare cum in demonstrationibus pauca talia sint constat vanum esse ac impossibile demonstrationem ipsa mutuam esse censere, atque ob idipsum posse demonstrationem omnium esse.*

ANTI. *At vero nec hoc possibile est nisi in his, quæcunque alternatim se sequuntur, sicut sunt propria. Vno quidem posito ostensum est quòd nequaquam est aliquid esse alterum. Dico autem vno quod neque termino vno, neq; propositione vna proposita. Ex duabus autem propositionus primis & minimis, contingit sic quidem syllogizare, Si quod igitur & a ipsi b & c inhæreat & hæc adinuicem, & ipsi a sic quidem cõtingit ex alterutris monstrare omnia quæsita in prima figura. Sicut ostensum est in his, quę de syllogismo sunt. Ostensum autem est quòd in alijs figuris, aut non fit syllogismus, aut non de acceptis. Non autem æqualiter prædicantia nequaquam est monstrare circulo. Quare quoniam pauca huiusmodi demonstrationibus sunt, manifestum est quòd vanum quidem est, & impossibile fit dicere ex his, quæ sunt adinuicem esse demonstrationem, & propter hoc omnium non cõtingit demonstrationem esse.*

Hæc ratio est talis. Ponentes omnia posse sciri per demonstrationem quia demonstratio est circularis, necesse habent dicere ꝙ omnia possunt demonstrari demonstratione circulari, & ita necesse habent dicere ꝙ in demonstratione circulari ex conclusione possit concludi vtraque præmissarum. Hoc autem non fieri potest nisi in his quæ ad se inuicem conuertuntur, i. conuertibilia sunt, sicut propria. Sed non omnia sunt huiusmodi, ergo vanũ est dicere ꝙ omnia possunt demõstrari, propter hoc ꝙ circularis est demonstratio. Quod autem oportet in demonstratione circulari omnia esse conuertibilia secundum positionem illorum patet, qua ostẽsum est in libro Priorum, ꝙ vno posito non sequitur ex necessitate aliud nec vno posito termino, nec posita vna propositione tan-

Li.pri.c.5. tum. Nam omnis syllogismus est ex tribus terminis &

Li.2.c.2. duabus propositionibus ad minus. Oportet ergo accipere tres terminos conuertibiles in demonstratione circulari. s. a b c, ita ꝙ a insit omni b, & omni c, & hæc. s. b & c inhæreant sibi inuicem, ita ꝙ omne b sit c & omne c sit b, & iterum hæc insint ipsi a, ita ꝙ omne a sit b, & omne a sit c. Et ita se habentibus terminis contingit monstrare in prima figura ex alterutris. i. circulariter omnia quæ sita. i. conclusionem ex duabus præmissis, & vtramlibet præmissarum ex conclusione, & altera præmissarum con-

uersa, sicut ostensum est in his, quę sunt de syllogismo in libro Priorum, in quo agitur de syllogismo simpliciter. Li.2.c.5.

Quod sic patet. Sumantur tres termini conuertibiles. s. risibile, animal rationale mortale, & homo, & syllogizetur sic. Omne animal rationale mortale est risibile, Omnis homo est animal rationale mortale, ergo omnis homo est risibilis. Et ex conclusione potest iterum concludi tam maior quàm minor. Maior sic. Omnis homo est risibilis, omne animal rationale mortale est homo, ergo omne animal rationale mortale est risibile. Minor sic. Omne risibile est animal rationale mortale, omnis homo est risibilis, ergo omnis homo est animal rationale mortale. Ostẽsum est autem in libro priorum, ꝙ in alijs figuris à prima. s. in 2. & 3. aut non fit circularis syllogismus. s. per quem ex conclusione possit circulariter vtraque præmissarum, aut si fiat, non erit ex acceptis, sed ex alijs propositionibus quę non sunt in primo syllogismo. Li 2.c.6.

Quod sic patet in 2. figura non est conclusio nisi negatiua. Vnde oportet alteram præmissarum esse negatiuam & alteram affirmatiuam. Non enim ex duabus negatiuis potest aliquid concludi, nec ex duabus affirmatiuis potest concludi negatiua. Non est ergo possibile quod ex conclusione & præmissa negatiua concludatur affirmatiua. Si ergo affirmatiua deberet probari, oportet ꝙ per alias propositiones probetur, quæ non sunt sumptæ. Similiter in 3. figura non est conclusio nisi particularis. Oportet autem alteram præmissarum ad minus esse vniuersalem. Si autem in præmissis sit aliqua particularis, non potest concludi vniuersalis. Vnde non potest esse ꝙ in 3. figura ex conclusione syllogizetur vtralibet præmissarum. Et eadem ratione apparet, ꝙ nec in prima figura talis circularis syllogismus potest fieri, per quem vtraque præmissarum concludatur, nisi in primo modo, in quo solo cõcluditur vniuersalis affirmatiua. Nec etiam in hoc modo potest fieri talis syllogismus circularis, per quem vtraq; præmissarũ cõcludatur, nisi sumantur tres termini ęquales, id est cõuertibiles. Quod patet ex hoc. Oportet enim ex conclusione, & altera præmissarum conuersa concludere reliquam, sicut dictum est. Non potest autem vtraque præmissarum conuerti, cum vtraque sit vniuersalis affirmatiua, nisi in terminis conuertibilibus. Cur non in 2. figura. Cur nõ in 3.

LECTIO IX.

Demonstrationem esse ex necessarijs ostendit, & quid de omni sit declarat.

Cum autem fieri nequeat, vt id aliter sese habet, cuius est absolute scientia, id necessarium est profecto, quod demonstratiua sciri scientia potest, atq; ea est demonstratiua scientia, quam habemus demonstrationem habẽdo. Est ergo demonstratio ex necessarijs ratiocinatio. Sumendũ est igitur ex quibus, qualibus ue demonstrationes conficiuntur. ARGY.

Quoniam autem impossibile est aliter se habere illud cuius est scientia simpliciter, necessarium vtique erit id scibile, quod est secundum demõstratiuam scientiam. Demonstratiua autem est, quam habemus in habendo demonstrationem. Ex necessarijs itaque syllogismus est demonstratio. Accipiendum igitur ex quibus, & qualibus demonstrationes fiunt. ANTI. Tex. cõ. 7.

Tex. cō. 8. Postquam Philosophus ostendit quid sit syllogismus demonstratiuus, in parte ista incipit ostendere ex quibus
Lect. 13. & qualibus fit. Et circa hoc tria facit. Primo continuat se ad præcedentia. 2. determinat quædam quę sunt necessaria ad præcognoscendum, ibi {Primo autem determinabimus. 3. determinat propositum. s. ex quibus fit syllogismus demonstratiuus, ibi } Si igitur est demonstratiua.
Lectio. 4.1. ex. 2. } Dicit ergo primo ꝙ quia dictum est supra, ꝙ impossibile est aliter se habere in diffinitione eius quod est scire, necessarium erit id quod scitur secundum demonstrationem esse necessarium. Quid autem sit quod est secundum demonstrationem scire exponit, & dicit ꝙ demonstratiua scientia est quam habemus in habendo per demonstrationē. i. quam acquirimus ex demōstratione. Et sic habetur ꝙ demonstrationis conclusio sit necessaria.
Necessariū ex conting. syllogismi non tamen sciri. Quamuis autem necessarium possit syllogizari ex contingentibus, non tamen de necessario potest haberi scientia per medium contingens, & ita infra probabitur. Et quia conclusio demonstrationis non solum est necessaria, sed etiam per demonstrationem scita, vt dictum est, sequitur ꝙ syllogismus demonstratiuus sit ex necessarijs. Et ideo accipiendum est ex quibus necessarijs, & qualibus sint demonstrationes. Deinde cum dicit.
Lect. 13.

ARGY. *Atque primo determinemus quid de omni, quid per se quid vniuersaliter dicimus.*

ANTI. *Primum autem determinabimus quid dicimus de omni, & quid per se, & quid vniuersale.*

Interponit ea, quæ sunt præintelligenda ad præcognoscendū de quibus tractaturus est. Et circa hoc duo facit. Primo dicit de quo est intentio, & dicit ꝙ antequam determinetur in speciali ex quibus & qualibus est demonstratio, primo determinādum est quid intelligimus cum dicimus de omni, & per se, & vniuersale.
Cur de omni per se & vniuersali. Cognoscere. n. istæ est necessarium ad sciendum ex quibus est demonstratio. Hoc nanque oportet obseruari in demonstrationibus. Oportet. n. in propositionibus demōstrationis aliquid vniuersaliter prædicari, quod significat dici de omni, & per se, & primo quod significat vniuersale. Hæc autem tria ex additione se habent adinuicem. Nam omne quod per se prædicatur. prædicatur vniuersaliter, & non econuerso. Similiter quod primo prædicatur prædicatur per se, sed non conuertitur. Vnde etiam apparet ratio ordinis istorum. Differentia etiā & numerus istorum trium apparet ex hoc, ꝙ aliquid prędicari dicitur de omni siue vniuersaliter per comparationem ad ea, quæ continentur sub subiecto. Tūc enim dicitur aliquid de omni, vt habetur in libro Priorum, quando nihil est sumere sub subiecto, de quo prædicatum non dicatur. Per se autem dicitur aliquid prædicari per comparationem ad ipsum subiectum, quia ponitur in eius diffinitione, vel econuerso, vt infra patebit. Primo vero dicitur aliquid prædicari de altero per comparationem ad ea, que sunt priora subiecto continentia ipsum. Nam habere tres angulos non prędicatur primo de isochele, quia prius prædicatur de priore. s. scilicet de triangulo. Secundo ibi.

De omni per se & vniuersaliter quo. inter se.

Li. 1. c. prio.

Lectio. seq.

ARGY. *Id itaque de omni dicimus quod nō cuidam inest, cuidam non inest, nec interdum competit, interdum non competit. Nam si animal omni de homine dicitur, si verum est hunc dicere hominem, verum est eum & animal dicere. Ac si nunc verum est & alterum dicere, verum est et alterum dicere. Et si in omni linea punctū inest, similiter.*

ANTI. *De omni quidem hoc dico quod vtiq; est non in quodā quidem sic, in quodam autem non, neq; aliquando quidem sic, aliquādo vero nō, vt de omni homine animal. Si enim verum est dicere hominem, verum est dicere animal, & si alterum & alterum. Et si in omni linea punctum, similiter inest.*

Determinat propositum. Et diuiditur in tres. Primo ostendit quid sit dici de omni. 2. quid sit dici per se, ibi {Per se autem.} 3. quid sit vniuersale, ibi {Vniuersale autem dico. } Circa primū duo facit. Primo dicit quid sit dici de omni. Ad hoc sciendum est, quòd dici de omni, prout hic sumitur, addit supra dici de omni, prout sumitur in lib. Priorū. Nam in libro Priorum sumitur dici de omni communiter, prout vtitur eo dialecticus & demonstrator. Et ideo non plus ponitur in diffinitione eius, quàm ꝙ prędicatum insit cuilibet eorum, quę continentur sub subiecto. Hoc autem contingit, vel vt nunc, & sic vtitur quandoque dici de omni dialecticus, vel simpliciter, & secundum omne tempus, & sic solum vtitur eo demonstrator. Et ideo in diffinitione dici de omni duo ponit, quorum vnū est, vt nihil sit sumere sub subiecto cui prædicatum non insit. Et hoc significat cum dicit. { Non in quodam quidem sic, in quodam autem non.} Aliud est, quòd non sit accipere aliquod tempus, in quo prędicatum non conueniat. Et hoc designat cum dicit. {Non aliquando sic. aliquando non.} Et ponit exēplum. Sicut de omni homine prædicatur animal, & de quocunque verum est dicere ꝙ sit homo, verum est dicere ꝙ sit animal, & quandocunque est homo, est animal. Et similiter se habet de linea, & de puncto. Nam punctum est in linea qualibet & semper. Secundo ibi.

Lectio. 10. Lectio. 13. Notum.

Lib. c. pri.

Atque huius signum est id, quod facimus. Hoc enim pacto solemus infitiationes afferre, cum interrogamur de omni si de aliquo non dicatur, aut si interdum non insit. ARGY.

Signum autem est, nanque instantias sic proferimus, sicut de omni interroganti, aut si in quodam non aut si aliquando non. ANTI.

Manifestat positam diffinitionem per signum ab instantijs sumptum. Non enim infertur instantia circa vniuersalem propositionem, nisi quia deficit aliquid eorū, quod per eam significatur. Cum autem interrogamur an aliquid prędicetur de omni demonstratione, tunc dupliciter ferimus instantias, vel quia in quodam eorum quæ continentur sub subiecto non est verum, vel quia aliquando non est verum. Vnde manifestum est ꝙ dici de omni vnumquodque eorum significat.

LECTIO X.

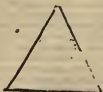
Quatuor modi ipsius per se exponuntur.

Per se autem dicimus ea, quæ sunt in ratione quid est dicente, vt triangulo linea, et lineæ punctum inest. Ex his enim ipsorum substantia constat, & hæc insunt in ratione quid est dicente. Et item ea, quorum in ratione quæ, quid est patefacit, ea ipsa sunt quibus insunt, quo pacto lineæ quidem rectum & curuum inest, numero vero par atque impar, primum atque compositum, figuræ denique laterum æqualium, ac altera parte longior. Atque in horum quidem definitione numerus, in illorum autem linea inest. Quæ igitur aut illo, aut hoc insunt modo, per se cuique competere dico. Quæ vero neutro modo competunt, accidentia, quemadmodum competit animali musicum, aut album. ARGY.

Per se autem sunt, quæcunque sunt in eo quod quid est, vt triangulo inest linea, & in linea punctum substantia enim ipsorum ex his est & quæ insunt in ratione dicente quid est. ANTI. Tex. cō. 9.

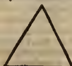
Isocheles

Isocheles seu æquicrus habens duo latera æqualia tantum.

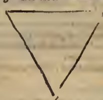
vide in an-not. *Et quibuscunq; eorum quę insunt ipsis, ipsa in rõne insunt quid est demõstrante, vt rectũ inest lineæ, & circulare, & impar & par numero, & primũ compositũ, & isopleuros, quod est aquilaterũ, & scalenon.i.altera parte*

Equilaterus seu Isopleuros habens tria latera inæqualia.

longius, quæ in omnibus his insunt in rõne quid est dicẽte, huic quidẽ linea, huic vero numerus. Similiter et in alijs

Scaleon seu gradatus habens tria latera inæqualia.

huiusmodi unicuiq; per se esse dico. Q ucũq; uero neutraliter insunt, accidentia sunt, vt musicũ, aut albũ animal.

Notum. Per præpo. Postquam determinauit Philosophus de dici de omni, hic determinat de per se. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit quot modis dicitur aliquid per se. Secũdo ostendit qualiter his modis demõstrator vtatur, ibi {Quæ ergo dicuntur.} Circa primum sciendum, ꝙ hæc propositio per designat habitudinem causæ. Designat etiam interdum, & sitũ, sicut dicitur esse aliquis per se quando est solitarius. Causæ autem habitudinem designat aliquando quidem formalis, sicut dicitur, ꝙ corpus viuit per animam. Q uandoq; autem habitudinem causæ materialis, sicut dicitur, ꝙ corpus est coloratũ per superficiem, quia scilicet subiectum coloris est superficies. Designat etiam habitudinem causæ extrinsecæ, & præcipue efficiẽtis, sicut cum dicitur, ꝙ aqua calefcit per ignem. Sicut autem hæc propositio per, designat habitudinem causæ, quãdo aliquid extrinsecũ est causa eius, quod attribuitur subiecto, ita quando subiectum, vel aliquid eius est causa eius, quod attribuitur ei, & hoc significat per se. Primus ergo modus dicendi per se, est quãdo id quod attribuitur alicui pertinet ad formam eius. Et quia diffinitio significat formam & essentiã rei, primus modus eius quod est per se, est quando prædicatur diffinitio de aliquo diffinito, vel aliquid in diffinitione positũ. Et hoc est quod dicit, ꝙ per se sunt quæcunque insunt in eo, quod quid est.i.in diffinitione indicante quid est, siue ponatur in recto, siue in obliquo, sicut in diffinitione trianguli ponitur linea.

Pri. modus dicẽdi per se.

Vnde linea per se inest triangulo. Et similiter in diffinitione lineæ ponitur punctũ. Vnde punctum per se inest lineæ. Rationem autem quare illa ponantur in diffinitione subiungit dicens. {Substantia autem.}.i.essentia, quã significat diffinitio ipsorũ.i.trianguli & lineæ, est ex his .s.ex linea, & punctis. Q uod nõ est intelligendum ꝙ linea ex punctis cõponatur, sed ꝙ punctum sit de ratione lineæ, sicut linea de ratione tranguli. Et hæc dicit ad excludendum ea, quæ sunt partes materiæ, & non speciei, quæ non ponuntur in diffinitione, sicut semicirculus nõ ponitur in diffinitione circuli, nec digitus in diffinitione hominis, vt dicitur.7. Metaphy. Et subiungit ꝙ quæcunque vniuersaliter insunt in ratione dicente quid est per se attribuuntur alicui. Secundus modus dicendi per se est, quãdo hæc propositio per designat habitudinem causæ materialis, prout.s.id cui aliquid attribuitur, est propria materia, proprium & subiectum ipsius. Oportet autem ꝙ proprium subiectum ponatur in diffinitione accidentis quandoq; quidem in obliquo, sicut qñ accidens in abstracto diffinitur cum dicimus ꝙ simitas est curuitas nasi, qñq; vero in recto, vt cũ accidens diffinitur in concreto, vt cũ dicimus ꝙ simus est nasus curuus. Cuius quidem ratio est, ꝙ cum esse accidentis dependeat à subiecto, oportet etiam ꝙ diffinitio eius significans esse eius contineat in se subiectum. Vnde secundus modus dicendi per se est, qñ subiectum ponitur in diffinitione prædicati, quod est proprium accidens eius. Et hoc est quod dicit {& per se dicũtur quęcunq; eorũ} .i.de numero eorum {quæ insunt ipsis}.i.subiectis accidentiũ, & ipsa subiecta insunt in ratione demonstrante quid est ipsum accidens.i.in diffinitione accidentis. Sicut rectum & circulare insunt lineæ per se. Nam linea ponitur in diffinitione eorum. Et eadem ratione par & impar per se insunt numero, quia numerus in eorũ diffinitione ponitur. Nam par est numerus mediũ habens. Et similiter primum & compositum per se prædicantur de numero, & numerus in diffinitione eorũ ponitur. Est enim primũ in numeris, numerus qui nullo numero alio mensuratur, sed sola vnitate, vt binarius. Compositus autem est numerus, quem etiam alius numerus mensurat, sicut nouenarius. Et similiter isopleurus.i.æquilaterus, & scalenon.i.trium inæqualium laterum, & altera parte longius, per se insunt triangulo, & triangulus in diffinitione eorum ponitur. Et ideo subiungit ꝙ omnia subiecta, insunt omnibus præmissis accidentibus in rõne dicente quid est.i.in diffinitione, sicut alicui prędictorum accidentiũ inest linea, alicui vero numerus, & similiter in alijs, vnicuiq; inquam ipsorũ subiectorũ, per se inesse dico sum accidens. Quæ vero prædicata neutraliter insunt.i.neq; ita ꝙ ponantur in diffinitione, subiectorum, neq; subiecta in diffinitione eorũ, sunt accidentia.i.per accidens prædicantur. Sicut musicum & albũ prædicantur per accidens de animali. Deinde cum dicit.

Tex. commen.35.

Quãdo per prep. consti. 2. mo. Subiectum. poni in diffi. acci.

Secundus modus.

Primum in numerus cõpo. quid.

ARGY. *Præterea id per se dicimus, quod non de subiecto alio dicitur vllo. Ambulans enim aliquid alıud est, quod ambulans est, atq; album. At substantia, & quæcunque hoc aliquid significant, non sunt alıud, quàm id quod sunt. Ea igitur, quæ de subiecto non dicuntur, per se, ea vero, quæ de subiecto dicuntur accidentia dico.*

ANTI. *Amplius quod non de subiecto dicitur alio quodam, ut ambulans, cum alterum quodam sit ambulans, & albũ. Subiecta aũt, & quæcunq; hoc aliquid significant, non aliterũ aliquid sunt, quod vere sunt. Q uę quidẽ igitur nõ de subiecto sunt, per se dico, quę uero de subiecto, accidentia.*

vide in an-not.

Ponit

Ter. mod. per se.

Ponit alium modũ eius, quod est per se, prout per se significat aliquid solitarium, sicut dicitur ꝙ per se est aliquod particulare quod est in genere substantiæ, quod nõ prædicatur de aliquo subiecto. Et huius ratio est, quia cũ dico ambulans, vel album, non significo album vel ambulans, quasi per se aliquid solitarium existens, cum intelligatur aliquid aliud esse quod sit ambulans, vel albũ. Sed in his, quæ significãt hoc aliquid. s. in primis substantijs, hoc non contingit. Cum. n. dicitur Sortes, vel Plato, non intelligitur, ꝙ sit aliquid alterũ, quàm id quod vere ipsa sunt, quod. s. sit subiectũ eorum. Sic igitur hoc modo quæ nõ prędicantur de subiecto sunt per se, quę vero dicuntur de subiecto, sicut in subiecto existentia, accidentia sunt. Nam quæ dicuntur de subiecto, sicut vniuersalia de inferioribus non semper accidentia sunt. Sciendum est autem ꝙ iste modus non est modus prædicãdi, sed modus existendi. Vnde etiam in principio dixit, per se sunt, & non per se dicuntur. Deinde cum dicit.

Nota circa 3. mod.

ARGY. *Insuper alio modo id quidem per se dicimus quod unicuiq; competit ob ipsum, id autem quod hanc cõditionem egreditur, accidens. Veluti si ambulante quopiam corruscauerit, id accidens dicimus. Non. n. ob ipsum corruscauerit quia ambulauerit, sed id dicimus accidisse. At si cũ iugularetur, quispiam mortem abierit, iugulationẽ ve, id per se dicimus. Ob idipsum. n. quia iugulabatur, mortuus est, sed non accidit eum, cũ iugularetur mortẽ oppetysse.*

ANTI. *Item alio modo quod quidem propter ipsum inest unicuique per se, quod vero non propter ipsum, accidens est. Vt si ambulante corruscauit, accidens est. Non enim propter id quod ambulat corruscauit, sed quod accidens est, dicimus hoc. Si vero propter ipsum, per se est, vt si aliquod interfectum interierit secundũ interfectionem, quoniam propter id quod interfectum est, sed non quòd accidat, interfectum interire.*

vide in annot.

4. modus per se.

Ponit quartum modum, secundum quem hæc præpositio, per, designat habitudinem causę efficientis, vel cuiuscunque alterius. Et ideo dicit, ꝙ quicquid inest vnicuiq; per seipsum, per se dicitur de eo, quod vero nõ per seipsum inest alicui, per accidens dicitur, sicut cùm dico, hoc ambulante corruescat. Non. n. propter id quod ambulat corruscauit, sed hoc dicitur ſm accidens. Si vero quod prædicatur insit subiecto per se ipsum, per se inest, vt si dicamus ꝙ interfectum interijt. Manifestum est. n. ꝙ propter id quod illud interfectum est, interijt, & non est accidens, ꝙ interfectus interierit. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quæ igitur in hisce, quæ sub scientiam simpliciter cadunt, per se ducuntur, vel eo pacto, vt sint in prædicatis subiecta, vel eo rursus, vt ipsa sint in subiectis, ea ob ipsa & necessario sunt. Nam fieri non potest vt non competant, aut simpliciter, aut opposita, veluti lineæ rectũ, aut obliquum, & numero par aut impar. Est enim contrariũ, aut priuatio, aut cõtradictio, genere in eodem, ceu par est id quod est non impar in numeris, vbi sequitur. Quare si necesse est affirmare, aut negare necesse est & ea, quæ per se insunt, competere.*

ANTI. *Quæ ergo dicuntur in simpliciter scibilibus per se, sic sunt inesse prædicãtibus, aut inesse propter ipsa, quæ sunt ex necessitate. Non enim contingunt non inesse, aut simpliciter aut opposita, vt lineæ aut rectum aut obliquum, & numero par, aut impar. Est enim contrarium, aut priuatio, aut cõtradictio in eodem genere, vt par vel impar in numeris secundum quòd sequitur. Quare si necesse est affirmare aut negare, necesse est & quæ sunt per se, inesse.*

Tex. cõ. 10. vide in annot.

Notandum.

Ostendit qualiter vtatur prædictis modis demonstrator. Vbi notandum est ꝙ cum scientia sit cõclusionum, intellectus autem principiorum proprie scibilia dicitur conclusiones demonstrationis, in quibus passiones prædicantur de proprijs subiectis. Propria aũt subiecta non solum ponũtur in diffinitione accidentium, sed etiã sunt causæ eorum. Vnde conclusiones demonstrationum includunt duplicem modum dicẽdi per se. s. 2. & 4. Et hoc est quod dicit, ꝙ illa quæ prædicantur in simpliciter scibilibus hoc est in conclusionibus demonstrationum, sic sunt per se sicut inesse prædicantibus. i. sicut quando subiecta insunt in diffinitione, accidentium, quæ de eis prædicantur. Aut inesse propter ipsa, i. quando prædicata insunt subiecto propter ipsum subiectum, quod est causa prædicati. Et consequenter ostendit, ꝙ huiusmodi scibilia sunt necessaria, quia non contingit quin propriũ accidens prædicetur de subiecto. Sed hoc est duobus modis. Quandoq; quidem simpliciter, sicut cum vnum accidens conuertitur cũ subiecto, vt habere tres cum triangulo, & risibile cum homine. Quandoq; aũt duo opposita sub disiunctione accepta ex necessitate subiecto insunt, vt lineæ aut rectum, aut obliquum, & numero par, aut impar, Cuius rationem ostendit, quia contrariũ, priuatio, & contradictio sunt in eodem genere. Nam priuatio nihil aliud est quàm negatio in subiecto determinato. Quandoq; etiam contrariũ æquiparatur negationi in aliquo genere, sicut in numeris idem est impar quod nõ par secundum consequentiam. Sicut ergo necesse est affirmare vel negare, ita necesse est alterũ eorum, quæ per se insunt, ꝓprio inesse subiecto. Deinde epilogat dicẽs.

Propriæ. scibilia.

Concl. dem. Quod mod. inclu.

Dupliciter ac proprium de subiect. prædic.

ARGY. *Id igitur quod de omni, & id quod per se dicimus, hoc sit modo determiuatum.*

ANTI. *De omni quidem igitur, & per se, determinatum sit hoc modo.*

Quod est planum.

LECTIO XI.

Quod nam sit Prædicatum vniuersale, & quomodo eo vtatur demonstrator aperit.

ARGY. *Vniuersaliter autem id competere dico, quod de omni dicitur, & per se, atq; hoc plane quo ipsum est.*

ANTI. *VNiuersale autem dico, quod, cũ de omni sit, & per se, & secundum quod ipsum est.*

vide in annot.

Post quam philosophus determinauit de omni & per se, hic determinat de vniuersali. Et diuiditur in duas partes. In prima ostendit quid sit vniuersale. in. 2. quomodo in acceptione vniuersalis contingit errare, ibi {Oportet autem nõ latere.} Circa primũ duo facit. Primo ostendit quid sit vniuersale. 2. ostendit quo modo vniuersali vtatur demonstrator, ibi {Demonstratio aũt per se.} Circa primum duo facit. Primo ostendit ꝙ vniuersale cõtinet in se & dici de omni, & per se, secundo ostendit quid supra ea addit, ibi {vniuersale autem.} Ad euidentiam aũt eorum, quæ hic dicuntur, sciendum est ꝙ vniersale non hoc modo accipitur, prout omne quod prædicatur de pluribus dicit vniuersale ſm ꝙ porphyrius determinat de quinq; vniuersalibus, sed dr̃ hic vniuersale ſm quandam adaptationẽ, vel adæquationem prędicati ad subiectum, cum. s. neq; prædicatũ inuenitur extra subiectum, neq; subiectum sine prędicato. His aũt visis sciendũ est, ꝙ circa primum tria facit. Primo dicit quòd vniuersale. s. prædicatum est etiam quod de omni est. i. vniuersaliter prædicatur de subiecto, & etiam per se. s. inest ei, conuenit subiecto secũdum quòd ipsum subiectum est. Multa enim

Lect. 12.

enim de aliquibus prędicantur vniuersaliter, quæ nō conueniunt ei per se, & secundum ꝙ ipsum est. Sicut omnis lapis coloratus est, nó tamen secundum ꝙ lapis, sed secundum ꝙ ipsum est superficiem habens. Secundo ibi.

ARGY. *Patet igitur ea necessario rebus inesse, quæ ipsis vniuersaliter competunt.*

ANTI. *Manifestum igitur est, quæcunq; sunt vniuersalia, ex necessitate insunt rebus.*

Infert quoddam corollariū ex dictis, dicens, ꝙ ex quo vniuersale est quod per se inest, quæ aūt per se insunt ex necessitate insunt vt supra ostensum est, manifestū est ꝙ vniuersal a prædicata prout hic sumuntur de necessitate insunt rebus, de quibus prædicantur. Tertio ibi.

ARGY. *Atq; per se, & hoc quo ipsum est, eadem esse dico, veluti lineæ per se punctum inest rectum ve. Ea nanq; ratione qua linea est, & triāgulo hoc, tres anguli competunt, duobus rectis æquales, quo triangulus est. Per se n. triangulus duobus rectis æquales angulos habet.*

ANTI. *Per se autem, & secundum quòd ipsum est, idem est, vt per se lineæ inest punctum & rectitudo. Et nanq; secundum quòd linea est. Et triangulo secundum quòd est triangulus duo recti, & enim per se triangulus duobus rectis æqualis est.*

Ne aliquis crederet aliud esse quod in diffinitione vniuersalis dixerat, per se, & f m ꝙ ipsum est, ostendit ꝙ per se, & f m quòd ipsum est, idem est. Sicut lineę per se inest punctū primo modo, & rectitudo. 2. modo. Nam vtrūq; inest ei secundum ꝙ linea est. Et similiter triangulo f m ꝙ triangulus est insunt duo recti. i. quod valet duos rectos quod per se triangulo inest. Deinde cum dicit.

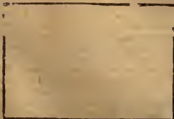
ARGY. *Tunc autem quippiam vniuersaliter inest, cū de quouis, & primo ostenditur.*

Vniuersale autem est tunc, cum in quolibet, & primo demonstratur.

ANTI. Ostendit quid addat vniuersale supra dici de omni, & per se. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit ꝙ tunc est vniuersale prædicatum, cum non solum in quolibet est de quo prædicatur, sed & primo demonstratur inesse ei, de quo prædicatur. Secundo ibi.

ARGY. *Velut æquales duobus rectis habere, nō vniuersaliter inest figuræ, & tamen de figura duorum rectorum angulorum æqualitatem licet ostendere. Sed non de quauis figura, nec ostendens figura quauis vtitur. Quadratum. n. est quidem figura, non tamen habet tres angulos duobus rectis æquale, is etiam triangulus, qui duorum est ęqualium laterū, habet quidem quamuis duobus rectis æquales sed non primus, sed triangulus prior. Qui igitur demonstratur primus duobus rectis æquales habere, vel quoduis alind, & primo vniuersaliter competit.*

Quadrangulus.

ANTI. *Vt duos rectos habere, neq; cuilibet figuræ inest vniuersaliter, & tamē est demonstrare de figura quòd dūos habet, sed non cuiuslibet figuræ est, neq; vtitur qualibet figura demonstrans. Quadrangulus enim figura quidem est non autem habet duobus rectis æquales. Sed isocheles habet quidem fortasse duobus rectis æquale, sed non primum, sed triangulus prius: Quod igitur quolibet primū monstratur duos rectos habere, aut quodcunque alind, huic primo inest vniuersale.*

Manifestat per exemplum dicens, ꝙ habere tres angulos æquales duobus rectis nō inest cuilibet figuræ vniuersaliter, licet hoc de figura demōstretur, quia de triangulo demonstratur qui est figura, sed non cuilibet figuræ inest nec demonstrator in sua demonstratione vtitur qualibet figura. Quadrangulus enim figura, est, sed non habet tres duobus rectis æquales. Isocheles autē. i. triangulus duorum æqualium laterum habet quidem vniuersaliter tres angulos æquales duobus rectis, sed non conuenit, primo isocheli, sed prius triangulo, quia isochell conuenit inquātum est triangulus. Quod igitur primo demonstratur habere duos rectos, aut quodcunq; aliud huiusmodi, huic primo inest prædicatum vniuersaliter, sicut triangulo. Deinde cum dicit.

Et demonstratio per se eius vniuersaliter est, cæterorum vero quodammodo non per se. Nec eius vniuersaliter est, qui duorum est æqualium laterum, sed superat, & ad plura sese extendit. ARGY.

Et demonstratio per se huius vniuersaliter est, aliorum autem quodammodo non per se. Neq; isocheles non est vniuersaliter, sed frequentius. ANTI.

Ostendit qualiter demonstrator vniuersali vtatur, & dicit ꝙ demōstratio est per se huius vniuersalis, sed aliorum quodammodo, & non per se. Demonstrator. n. demonstrat passionē de proprio subiecto, & si demonstret de aliquo alio hoc non est nisi inquantū pertinet ad illud subiectum. Sicut passionem triāguli probat de figura & isochele, inquantum quædam figura triangulus est, & triangulus quidām isocheles. Quod aūt primo non inest isocheli habere tres, hoc non est, quia non vniuersaliter prædicetur de eo, sed quia est frequentius. i. in pluribus quàm isocheles est, cū hoc cōmune sit omni triangulo.

LECTIO XII.

Modi duo exponuntur quibus contingit errare in vniuersalis acceptione, deinde metodus traditur ad dignoscendum verum vniuersale.

Oportet autem non latere errorem per sæpe fieri, & non esse id, quod ostenditur, primum vniuersale, quemadmodum esse videtur. ARGY.

Oportet autem non latere, quoniam multoties contingit peccare, & nō esse, quod demonstratur, primum vniuersale, secundum quòd videtur demonstrari vniuersale primum. ANTI.

Postquam notificauit Aristo. quid sit vniuersale, hic ostendit quomodo in acceptione vniuersalis error contingat. Et circa hoc tria facit. Primo dicit ꝙ aliquando circa hoc peccare contingit. Secundo assignat quod modis, ibi {Oberramus,} Tertio dat documentum, quomodo possit cognosci vtrum vniuersale acceptū sit vniuersale, ibi {Vtrum autem f m quòd.} Dicit ergo primo, ꝙ ad hoc ꝙ non accidat in demōstratione peccatum, oportet non latere, ꝙ multoties videtur demonstrari vniuersale, quod non demonstratur. Deinde cum dicit.

Decipimur autem hac deceptione, cum aut præter singulare, vel singularia nihil est, quod accipiatur superius, aut est quidem, sed nomine caret in diuersis specie rebus, ARGY.

autest,

aut est, vt pars totum, id de quo demonstratur. Parti nanq; accommodabitur quidem demonstratio, & de qualibet erit, attamen non erit huius primi vniuersaliter demonstratio. Atq; huiusce primi vt hoc est, demonstrationem dico, cum est primi vniuersaliter.

ANTI. vide in anonot. *Oberramus autem hanc deceptionem cũ aut nil sit accipere à superiori extra singulare, quàm singularia, aut si sit quidem, sed innominatum sit indifferentibus specie rebus, aut contingat esse sicut in parte totum, in quo monstratur. Eis enim qua sunt in parte inest quidem demonstratio, & erit de omni, sed tamen non huiusmodi primi vniuersaliter demonstratio. Dico enim primi secundum quòd est demonstratio, cum sit primi vniuersalis.*

3. Erratur ac ceptione vniuersalis. Assignat modos quibus circa hoc errare cõtingit. Et circa hoc duo facit. Primo enumerat ipsos modos dicẽs, ꝙ tripliciter contingit decipi circa acceptionem vniuersalis. Primo quidem cum nihil aliud sit accipere sub aliquo communi cui primo cõpetat vniuersale, quàm hoc singulare, cui inconuenienter assignatur. Sicut si sensibile quod primo, & per se inest animali, assignaretur vt vniuersale primũ homini, nullo alio animali existente. Vnde notandum ꝙ singulare hic large accipitur pro quolibet inferiori, sicut si species dicatur esse singulare sub genere contentum. Vel potest dici, ꝙ non est possibile inuenire aliquod genus, cuius vna tantum sit species. Genus enim diuiditur in species per oppositas differentias. Oportet autem si vnum contrariorum inuenitur in natura, & reliquum inueniri, vt patet per Philosophũ in. 2. de Cœlo & mundo. Et ideo si vna species inuenitur, inuenitur & alia. Vna aũt species diuiditur in diuersa indiuidua per diuisionem materiæ. Contingit autem totam materiam alicui speciei proportionatam sub vno indiuiduo comprehendi, & tunc non est nisi vnum indiuiduũ sub vna specie. Vnde & signanter de singulari mentionẽ facit. Secundus modus est, quando quidem est accipere sub aliquo communi multa inferiora, sed tamen illud est commune innominatũ, quod inuenitur in differentibus specie. Sicut si animali non esset nomen impositum, & sensibile quod est proprium animalis assignetur vt vniuersale primum, his quæ sub animali continentur, vel diuisim, vel coniunctim. Tertius modus est quando id, de quo demonstratur aliquid, vt vniuersale primum se habet ad quod demõstratur de eo, sicut totum ad partem. Sicut si posse videre assignaret animali vt vniuersale primum. Non enim omne animal potest videre. Inest autem his, quę sunt in parte. i. quæ particulariter & non vniuersaliter alicui subiecto conueniunt, demonstratio. i. ꝙ demonstrari possint, & erit demonstratio de omni, non tamen respectu eius quod demonstratur. Posse enim videre demonstratur quidem de aliquo vniuersaliter, non tñ de animali vniuersaliter, sicut de eo cui primo insit. Et exponit quid sit primum secundum ꝙ demonstratio fertur, quod est vniuersale primum. Secundo ibi.

Li. sing. ex. Nõ saluatur genꝰ in vna tantum specie.

Tex. cõ. 18. Lect. 41. ex. sexta.

2. modus.

ARGY. *Si igitur quispiã ostenderit rectas duas lineas non concurrere, inter quas eadem in parte sunt anguli recti, recta ex linea secante, illas, oboriri, huius ex eo demonstratio proprie videbitur esse, quia sic est in omnibus angulis rectis. Verùm non est, quippe cum id fiat, nõn ex eo, quia sic sint illi anguli duobus rectis æquales, sed ex eo, quia quouis modo duobus æquales sint rectis.*

ANTI. *Si igitur aliquis demonstrabit quòd rectę lineæ nõ intercidant, videbitur vtiq; huiusmodi esse dẽmonstratio, propter id quod inest rectis. Non autem est, nisi quòd quo* vide in anot. *niã sic ęquales sint, fiat hoc, sed aut in quolibet æqualet,*

Subiungit exempla ad prædictos modos. Et primo ad tertium dicens, ꝙ siquis demõstret de lineis rectis ꝙ non intercidant. i. non concurrant, videbitur huiusmodi esse demõstratio. s. vniuersalis primi, propter hoc ꝙ non cõcurrere inest aliquibus lineis rectis. Non autem ita ꝙ hoc fiat nisi lineæ rectæ sint æquales. i. ęque distãtes. Sed lineæ fuerint æquales. i. æque distantes, tũc non cõcurrere conuenit eis in quolibet, quia vniuersaliter verum est ꝙ lineæ rectæ ęque distantes, etiam si infinitum protrahantur, in neutram partem concurrent. Secundo ibi.

Et si nullus alius esset triangulus, quam hisce, qui duorum est æqualium laterum, huic, vt duorum est æqualium laterum angulos æquales duobus rectis habere competere videtur. ARGY.

Et si triangulus non esset aliud quàm isocheles, secundum quòd est isocheles videretur vtiq; esse. ANTI.

Ponit exemplum ad primũ modum, dicens, ꝙ si non esset alius triangulus, quàm isocheles, qui vere est triangulus duorum æqualium laterum, quod est trianguli inquantum huiusmodi, videretur esse isocheles secundum ꝙ est isocheles, nec tamen hoc esset verum. Tertio ibi. Tex. cõ. 13.

Et similitudo rationis mutato ordine, numeris, vt numeri sunt lineis vt lineę solidis, ut solida temporibus deniq;, vt tempora, videtur competere, quemadmodũ seorsum olim ostendebatur. Quod tamen vna demonstratione de omnibus demonstrari potest. Sed quia nõ sunt quippiam vnum hęc omnia nomine uocitatũ, numeri inquam, longitudines, tempora, solidaque, atque differunt inter se specie, ideo sumebantur seorsum. Non autem vniuersaliter demonstratur. Non enim ijsce competit, vt lineę sunt, vel vti numeri, sed vt hoc, quod quidem vniuersaliter ijs inesse cunctis supponitur. ARGY.

Et proportionale, quod & commutabiliter est, secundum quòd numeri sunt, & secundum quòd lineæ & secundum quod firma, & secundum quòd tempora sunt, quemadmodum & demonstratũ est aliquando seorsum, cõtingens esse de omnibus vna demonstratione monstrari. Sed propter id, quod non est denominatum aliquid, in quo omnia hæc vnũ sunt, numeri, longitudines, tempora, & firma, & specie differentias, seorsum adinuicem accepta sunt. Non autem vniuersale monstratur. Non. n. secundum quòd lineæ sunt aut secundum quòd numeri, inerat, sed secundũ quòd hoc est quod vniuersale ponunt esse. ANTI.

Exemplificat de modo secundo. Et videtur hoc vltimo ponere, quia circa hoc diutius immoratur. Et circa hoc tria facit. Primo ponit exemplum. Secundo inducit quoddam corollarium ex dictis, ibi {Propter hęc neć si aliquis.} Tertio assignat rationem dictorum, ibi {Quo si igitur non nouit.} Circa primũ sciendum est, ꝙ ꝑportio est habitudo quãtitatis vnius ad alteram, sicut sex ad tria se habent in proportione dupla. Proportionalitas est collectio duarum proportionum. Quæ si sint disiunctę habẽt quatuor terminos. Vt hic. Sicut se habẽt quatuor ad duo, ita tria ad duo. Si vero sint coniunctæ habent tres terminos. Nam vno vtitur vt duobus. Vt hic. Sicut se habent octo ad quatuor, ita quatuor ad duo. Patet ergo ꝙ in proportione duo termini se habẽt vt antecedẽtia, duo vero vt consequentia. Vnde hic. Sicut se habent quatuor ad duo, ita se habent sex ad tria, sex & quatuor sunt antecedentia, duo vero, & tria sunt consequentia. Permutata ergo proportio est, quando accidentia inuicem cõferuntur & cõsequentia similiter. Vt si dicam. Sicut se habent quatuor ad duo, ita se habent sex ad tria, ergo sicut se habent quatuor ad sex, ita se habent duo ad tria. Dicit ergo ꝙ esse

Notandum. Proportio. quid. Proportionalitas quid.

Permuta. propor.

esse proportionale cõmutabiliter conuenit lineis, & numeris, & firmis.i.corporibus, & temporibus. Sicut autẽ de singulis determinatum est aliquando seorsum, de numeris quidẽ in Arithmetica, de lineis, & firmis, in Geometria, de tẽporibus in Naturali Philosophia, vel Astrologia, ita cõtingens est, quod de omnibus prædictis commutatim proportionari vna demonstratione demonstretur. Sed ideo commutatim proportionari de singulis horum seorsum demonstratur, quia non est nominatum illud commune, in quo omnia ista sunt vnum. Et si enim

Alia interpre. quãtitas omnibus his communis est, tamen sub se & alia præter hæc comprehendit, sicut orationem, & quædam, quæ sunt quantitates per accidens. Vel melius dicendũ, quòd commutatim proportionari quantitati non conuenit inquantum est quantitas, sed inquantũ est comparata alteri quantitati ſm proportionalitatẽ quandam. Et ideo dixerat etiam in principio proportionale esse quod commutabiliter est. Omnibus autem istis, inquantũ sunt proportionalia, non est nomen cõmune positum, Cum autem demonstratur commutatim proportionari de singulis prædictorum diuisim, non demonstratur vniuersale. Non.n. commutatim proportionari inest numeris, & lineis, secũdum ꝙ huiusmodi, sed ſm quoddam cõmune. Demonstrantes aũt de lineis seorsum, vel de numeris, ponunt hoc, quod est cõmutabiliter ꝓportionari esse quasi quodã vniuersale prædicatũ lineæ secundum ꝙ linea est aut numero, secundum ꝙ numerus. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quo circa si quis vnumquemq; triangulum, cum inquam qui ex æqualibus lateribus omnibus, & eũ, qui ex vniuersis inæqualibus constat, & item eum, qui duorum est æqualium laterum, aut vna, aut alia seorsum demonstratione, tres æquales duobus rectis ostenderit, nondum bis profecto triangulum seu duobus rectis æquales habere nisi eo sciendi modo, quem ipsi suo more profitetur sophistæ. Neq; de triangulo vniuersaliter id percipit, & si nullos alius præter istos triangulus est. Nõ enim id istis, vt trianguli sunt, nec omni triangulo ratione formæ, sed numeri inesse cognouit, tam & si nullus triangulus est, quem ipse & non scit æquales duobus rectis habere.*

ANTI. *Propter hoc neq; si aliquis monstret vnumquemque triangulũ demonstratione, aut vna aut altera, quod duos rectos habet vnumquodq;, isopleuros, id est isocheles seorsum, & scalenon, id est gradatum, non cognouit triangulum quòd duos rectos habet, nisi sophistico modo: neq; vniuersale trianguli, neq; si nullus est præter hoc triangulus*

vide in annot. *alter. Non.n secundũ quòd triangulus est cognouit, neq; omnem triangulum sed secundum numerũ. Secundum speciem autem non omnem, & si nullus est, quem non nouit.*

Inducit quoddam corollariũ ex dictis, & dicit quòd eadem ratione, qua nõ demonstratur vniuersale, cum de singulis speciebus demõstratur aliquid, quod est vniuersale prædicatum cõmunis innominati nec etiam demonstratur vniuersale prædicto modo, si sit cõmune nomen positum. Sicut si aliquis eadem demonstratione ostẽdat aut demonstret de vnaquaq; specie triãguli, quòd habet tres angulos æquales duobus rectis aut diuersa seorsum scilicet de isochele, & seorsum de gradato.i.de triangulo trium laterum inæqualium, non tamen propter hoc cognouit ꝙ triangulus tres angulos habeat ęquales duobus rectis, nisi sophistico modo.i.per accidens, quia non cognouit de triangulo secundũ quòd est triangulus, sed secundum ꝙ est æquilaterus, aut duorum æqualium laterum, aut trium inæqualium. Neque etiam demonstrans cognouit vniuersale.i. habet cognitionem de triangulo in illos, vniuersali, etiã si nullus alius triangulus esset præter de quibus cognouit. Et hoc ideo quia nõ de triangulo cognouit secundum ꝙ est triangulus, sed sub ratione speciei eius. Vnde neq; cognouit per se loquendo omnem triangulum, quia & si secundum numerum cognouit omnem triangulum, si nullus est, quem non nouit, tamen secundum speciem non cognouit omnem. Tunc.n. cognoscitur aliquid vniuersaliter ſm speciem, quando cognoscitur secundum rationem speciei. Secundum numerum autem, & nõ vniuersaliter, quando cognoscitur secundum multitudinem contentorũ sub specie. Nec est differentia quantum ad hoc si comparemus speciem ad indiuidua, vel genera ad species. Nam triangulus est genus æquilateri, & isochelis. Deinde cum dicit.

Quando igitur non scit vniuersaliter, & quando simpliciter scit manifestum est. Enimuero si eadem esset trianguli ratio, & duorum æqualium laterum trianguli e ceterorumq; triangulorum demonstratio, aut cuique, aut omnibus, æque sine vllo discrimine accommodantur, vt patet. Cum vero non sit eadem, sed diuersa, tresque anguli duobus rectis æquales hoc cuique competunt, quoquisque triangulus est, non scit hisce simplieiter, qui dicto modo domonstrat. ARGY.

Quando igitur nõ nouit vniuersaliter, & quando nouit simpliciter? Manifestũ est, quòd si idem inerat triangulo esse, & isocheli, aut vnicuique, aut omnibus. Si vero non idem. ANTI. Tex.14.

Assignat rationem prædictorũ, quærens quando aliquis cognoscit vniuersaliter & simpliciter ex quo prædicto modo cognoscens non cognouit vniuersaliter. Et respondet manifestum esse ꝙ si esset eadem ratio trianguli in communi, & vniuscuiusq; specierũ, eius seorsum acceptæ, aut vniuersaliter simul acceptarum tunc vniuersaliter sciret de triangulo & simpliciter, quando sciret de aliqua specie eius, vel de omnibus simul, Si vero non est eadem ratio, tunc non erit idem cognoscere triangulum in communi, & singulas species eius, sed est alterum. Et cognoscendo de speciebus, non cognoscitur, de triangulo, secundum ꝙ est triangulus. Deinde cum dicit.

Patet autem vtrũ id illi competat, vt triangulus est, an vt duorum æqualium laterũ, & quando per hunc com petit primum, & cuius est vniuersaliter demonstratio. Nam ei competit, vt tale est, cui cæteris sublatis competet primo, veluti laterum duorum æqualium æneo triangulo cõpetent anguli duobus rectis æquales. At ære sublato, vt non sit æneus, etiam competent. Et item laterum æqualitate duorum sublata, vt non sit duorum æqualium laterum. At non competent sublata figura, vel termino, sed non primis ipsis sublatis. Quo igitur primo sublato nõ competent? Quod si triangulo, per hunc, & cæteris competunt, & huius est vniuersaliter demonstratio. ARGY.

Vtrum autem secundum quòd est triangulus, aut secundum quòd est isocheles sit, & quando secundũ hoc est primum, & vniuersale, cuius demonstratio est, manifestum est, quoniam quando remoto insit primum, vt isocheles, & æneo remoto triangulo insunt duo recti. Sed æneo remoto & isocheli, sed non figura, aut termino, sed non prius. Cuius igitur primi? Si itaque trianguli est, & secundum hoc inest & alijs, & huiusmodi vniuersaliter est demonstratio, ANTI.

Dat documentũ quo proprie possit accipi vniuersale, quod est, vtrum aliquid sit trianguli secundum ꝙ triangulus, aut isochelis secũdum quòd est isocheles, & qñ id cuius

cuius est demonstratio est primum q vniuersale secundum hoc.i.aliquod subiectum positum. Manifestum est enim ex hoc quod dicam. Quandocunq; enim remoto aliquo adhuc remanet illud quod erat assignatũ vniuersale,sciendum est q non est primum vniuersale illius. Si cut remoto isochele vel æneo triangulo, remanet q habeat tres angulos.s.duobus rectis æquales. Vnde patet q habere tres angulos æquales duobus rectis non est vniuersale primum, neq; isochelis neq; ænei trianguli. Remota autem figura non remanet habere tres,nec etiã remoto termino,qui est superius ad figuram,cũ figura sit, quæ termino,vel terminis clauditur, sed tamen non primo conuenit neq; figuræ neq; termino,quia nõ conuenit eis vniuersaliter.Cuius ergo erit primo? Manifestum est q triangulo,quia secundum triangulũ inest alijs tam superioribus,quam inferioribus. Non enim competit figuræ habere tres,nisi quia triangulus est quædam figura,& similiter isocheli,quia triangulus est,& de triangulo habere tres demonstratur. Vnde est ei vniuersale primum.

Prima pars docu. quo cog.vniuersale.

2. pars documenti.

LECTIO XIII.

Demonstrationem esse ex necessarijs, conclusionem item demonstrationis necessariam & si ex non necessarijs sciri possit,syllogizari nihilominus posse,ostendit.

ARGY. *Si igitur demonstratiua scientia ex principijs est necessarijs.Quod enim quispiam scit, id fieri nequit, vt aliter sese habeat.*

ANTI. Vide in annot. Tex. 25.

SI igitur est demonstratiua scientia ex necessarijs est principijs. Quod.n.scitur nõ potest se habere aliter.

Postquam determinauit Philosophus de omni, & per se, & vniuersali quibus vtimur in demõstratione, hic iam incipit ostendere ex quibus demõstratio procedit. Et diuiditur in duas partes.In prima ostendit ex quibus procedit demonstratio propter quid, in secunda ex quibus est demonstratio quia ibi {Sed quia differt & propter quid.} Prima in duas. In prima ostendit qualia sint ex quibus demonstratio procedit,in secunda docet,quæ sunt demonstrationis principia,ibi {Quid quidem igitur prima significent.} Prima in tres. In prima ostẽdit, q demonstratio est ex necessarijs,in secũda q est ex his, quæ sunt per se.ibi {Accedentium aũt,} Tertio q procedat ex principijs proprijs, ibi {Non ergo est ex alio genere.} Circa primũ duo facit.Primo ostendit q demonstratio procedat ex necessarijs,Secundo probat sic quędam quæ posuerat, ibi {Quod autẽ oporteat ex necessarijs.} Circa primũ tria facit.Primo continuat se ad præcedentia. Secũdo probat propositum,ibi {Quæ aũt sunt per se,} Tertio infert quandam conclusionem ex dictis, ibi {Manifestum aũt ex his.} Dicit ergo primo ex prędictis inferens, q si sit demonstratiua scientia.i.si scientia per demonstrationem acquiratur, oportet q sit ex principijs necessarijs.Cuius illationis necessitas apparet,quia quod scitur,impossibile est aliter se habere, vt habitum est in diffinitione eius quod est scire. Deinde cũ dicit.

Lect. 23.

Le. 18. tex. ex.3.

Lect. 14. Lect. 15.

Lect. 5.tex. ex.2.

ARGY. *Ea vero,quæ per se rebus insunt,necessario competũt. Nam quædam insunt in eorum,quibus competit,ratione, quædam in sua res eas habent, de quibus dicuntur, quorum alterum oppositorum insit necesse est. patet ex talibus quibusdam ratiocinationem constare. Omne nanque, quod inest,aut hoc pacto, aut per accidens competit. Accidentia vero non sunt necessaria.*

ANTI. *Quæ autem per se sunt, necessaria insunt rebus. Hæc quidem sunt in eo, quod quid est, quibusdam autem alia insunt in eo quod quid est prędicantibus de ipsis, quorum alterum oppositorum necesse est inesse. Manifestum est, quòd ex huiusmodi quibusdam vtique fit demonstratiuus syllogismus. Omne enim aut sic est,aut secundũ accidens. Accidentia autem non necessaria sunt.*

Ostendit q demonstratio sit ex necessarijs.Et primo per rationem. Secundo per signum, ibi {Signum autem est.} Circa primum ponit duas rationes, quarum prima talis est.Ea quæ per se prædicantur,necessario insunt. Et hoc manifestat in duobus modis per se. In primo quidẽ, quia ea, quæ prædicantur per se, insunt in eo quod quid est.i.in diffinitione subiecti.Quod aũt ponitur in diffinitione alicuius necessario prędicatur de eo. In secundo vero,quia quædam sunt subiecta,quæ ponuntur in quod quid est prædicantibus de ipsis.i. in diffinitione suorum prædicatorum. Quæ quidem si sint opposita,necesse est q alterum eorum subiecto insit,sicut par vel impar numero,vt superius ostẽsum est. Sed manifestum est q ex quibusdã principijs huiusmodi.s. per se, fit syllogismus demõstratiuus.Quod probat per hoc quòd omne quod prædicatur, prædicatur aut per se, aut per accidens, & ea quæ prędicantur per accidens non sunt necessaria,ex his autem,quæ sunt per accidens, non fit demonstratio, sed magis sophisticus syllogismus. Vnde relinquitur, q demonstratio fit ex necessarius. Sciendũ autem est q cum in demonstratione probatur passio de subiecto per medium,quod est diffinitio, oportet q prima ppositio,cuius prædicatum est passio,& subiectũ est diffinitio,quæ continet principia passionis, sit per se in quarto modo. Secũda autem cuius subiectum est ipsum subiectum, & prædicatum ipsa diffinitio, in primo modo. Conclusio vero in qua prędicatur passio de subiecto per se,in secundo modo. Secundam rationem ponit ibi.

Prima rat. demon. esse necess.a.

Lectio.10. tex.ex.4.

ARGY. *Aut igitur ita dicatur, aut hoc principium supponatur, demonstrationem necessariam esse. Et si demonstratum sit quippiam, fieri non posse, vt illud sese habeat secus. Ex necessarijs ergo constare demonstratiuam ratiocinationem oportet. Et enim fit, vt & demonstrans ratiocinetur ex ueris,at non fit vt ex necessarijs quisquam, nisi demonstrans ratiocinationem conficiat. Id enim ipsum iam demonstrationis proprium est.*

ANTI. Tex.commen. 16.

Aut igitur sic dicendum, aut principium ponentibus, quòd demonstratio circa necessarium sit, & si demonstratum nõ potest aliter se habere, ex necessarijs ergo oportet esse syllogismum Ex veris quidem est non demonstrantem syllogizare, ex necessarijs autem non est, sed quidem demonstrantem. Hoc autem proprium demonstrationis est.

Quæ est talis. {Demonstratio circa necessariũ est, & demonstratum}.i. demonstrationis cõclusio non potest aliter se habere. Et hoc accipiendum est tanquam principium ad ostendendum propositum.s.q demonstratio ex necessarijs procedit.Cuius quidẽ principij veritas apparet,vt iam dictum est. Ex hoc autem principio sic argumentatur. Conclusio necessaria nõ potest sciri nisi ex principijs necessarijs,sed demonstratio facit scire cõclusionem necessariam,ergo oportet q sit ex principijs necessarijs. In quo differt demõstratio ab alijs syllogismis. Sufficit.n. in alijs syllogismis quòd syllogizet ex veris. Nec est aliquod aliud genus syllogismi, in quo oporteat procedere ex necessitate, sed in demonstratione oportet hoc obseruare. Et hoc est proprium demonstrationis ex necessarijs procedere. Deinde cum dicit.

Secunda rat.

Ra.in forma.

ARGY. *Signo etiam illo patet demonstrationem ẽ necessarijs esse. Nam inficiationes aduersus eos, qui demõstrare putant,*

tant, negatione necessitatis inferre nos consueuimus, aut putantes omnino fieri posse, quo res aliter sese habeat, aut disputationis causa contendentes.

ANTI. *Signum autem est quòd demonstratio ex necessarijs sit quoniam instantiam ita ferimus ad opinantes demonstrare, quoniam non sit necesse si opinamur, aut omnino contingere aliter, aut rationis causa.*

Signum ad idem cum ex.c. Probat idem per signum hoc modo. Contra rationē aliquam non infertur instantia, nisi per hoc quod deficit aliquid eorum, quæ in illa ratione obseruanda sunt, sed contra eū, qui opinatur sic demonstrare, fecimus instantiam ꝙ non sit necesse ea, ex quibus procedit esse vera, siue opinemur ea contingere aliter se habere, siue talē instantiam ferimus, rationis.i.disputationis causa, ergo demonstratio dēt ꝓcedere ex necessarijs. Deinde cū dicit.

ARGY. *Ex quibus etiā patet stultos eos esse profecto, qui principia bene sumere putant si, propositio probabilis sit atq; vera, uti sophistæ, scire esse dicentes scientiā habere. Non enim ideo propositio principiū est, quia probabilis aut nō probabilis est, sed quia primum est ipsius generis, circa quod fit demonstratio, & verum, nō omne proprium est.*

ANTI. vide in annot. *Manifestum autem ex his est, & quoniam stulti sunt accipere opinati bene principia, si probabilis sit propositio, & vera, vt sophistæ, quoniam & scire scientiam est habere. Non enim quod probabile est, aut verum omne principium est, sed primum in genere circa quod demonstrant & verum, non omne, sed proprium.*

Infert cōclusionem ex dictis, dicens, ꝙ {manifestum est ex hoc} quòd oportet demonstrationem ex necessarijs cōcludere {ꝙ stulti sunt illi, qui opinati sunt bene se principia demonstrationis accipere, si solum propositio accepta sit probabilis, vel vera, vt sophistæ faciūt.}.i.qui apparent scientes, & non sunt, {Nam scire nō est nisi per hoc ꝙ scientia habetur.}.s.ex demōstratione. Et hoc autem ꝙ aliquid est probabile vel improbabile non habetur ꝙ sit primum vel non primum, sed m̄ oportet illud circa quod fit demonstratio esse primum in genere aliquo & esse verum. Non tamen omne primū accipit demonstrator, sed primum illi generi circa quod demonstrat, sicut arithmeticus non accipit primū, quod est circa magnitudinem, sed circa numerum. Attendendū autem est ꝙ sophistæ non sumūtur hic sicut in libro Elenchorum, qui procedunt ex his quæ videntur probabilia & non sunt, aut videntur, syllogizare, nō tamen syllogizant. Sicut enim tales sophistæ dicuntur, id est apparentes & non existentes, inquantū deficiunt à dialectica argumentatione, ita dialecticæ argumentationes si apparent demonstratiuæ probare, & non probant, sophisticæ sunt, inquantum videntur sua argumentatione scientes, & non sunt. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atque demonstratiuā ratiocinationem ex necessarijs esse oportere, ex hisce patet. Nam si nō est iste sciens, qui non habet eius rationem propter quid est, cuius est demonstratio, atq; fieri potest vt A quidem ipsi C necessario competat, medium autem B per quod illud est demonstratum non sit necessario, is plane qui talem ratiocinationem extruit, non scit propter quid est, quippe eum non sit illud ob ipsum medium. Nam ipsum quidem fieri potest vt non sit, conclusio autem est necessaria.*

ANTI. Tex.cō.17. *Quod autem ex necessarijs esse oportet syllogismū, manifestum & ex his est. Si enim non est habens rationem propter quid existente demonstratione, nō est sciens. Sit autem vtiq; & quòd A de C ex necessitate esse, B autem medium per quod demonstratum est non ex necessitate, non sciuit propter quid. Non est enim hoc propter medium. Hoc enim quidem contingit non esse, conclusionem autem necessarium.*

Ostendit quod supposuerat. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit, ꝙ conclusio necessaria nō potest sciri ex principijs non necessarijs. Secundo quòd licet non possit sciri necessarium ex non necessarijs, tamen syllogizari potest, ibi {Cum quidem igitur cōclusio.} Primū ostendit duabus rationibus, quarum vna talis est. Si quis non habeat rationem propter quid ostendentem, non efficitur sciens, etiā demonstratione habita, quia scire est causam rei cognoscere, vt supradictū est. Sed ratio quæ infert conclusionem necessariam ex non necessarijs principijs, nō ostendit propter quid. Quod exemplificat in terminis communibus. Ponatur enim ꝙ hæc conclusio sit necessaria. Omne C est A, & demonstretur per hoc medium B quòd non sit necessarium medium, sed contingens, puta ꝙ hæc propositio sit cōtingens, ꝙ omne B est A vel quòd omne C est B aut vtraq;, constat quòd per hoc mediū contingens, quod est B non potest sciri de conclusione necessaria, quæ est omne C est A ꝓpter quid. Quod sic probatur. Remota causa propter quā est aliquid, oportet ꝙ remoueatur effectus, sed hoc medium cum sit contingens contingit remoueri, conclusionem autem remoueri non contingit cum sit necessaria, relinquitur ergo ꝙ non potest sciri conclusio necessaria per medium contingens. Secundam rationem ponit ibi. Lectio 4. tex.ex.2.

ARGY. *Praeterea si quis nunc nescit, rationem habens, & saluus est, re salua, neq; oblitus, is neq; prius sciebat. Quod si medium non est corruptum, fieri vero potest vt eorrumpatur, id quod accidit erit possibile, atq; contingens, sed vt is sciat, qui sic se habet fieri, minime potest.*

ANTI. *Amplius si aliquis nescit rem nunc, habens rationem, & saluatus est, salua re, nec oblitus, neq; prius sciuit. Corrumpere autem vtiq; medium, nisi sit necessarium. Qua re habebit quidem rationem, nescit autem. Neque ergo prius sciuit. Si vero non corruptum est, contingit autem corrumpi, quod accidit vtiq; erit possibile, & cōtingens. Sed est impossibile sic se habentem scire.*

Quæ talis est. Si aliquis nunc non scit cum tamen habeat eandem rationem, quam prius habuit {& saluatus est}.i.non desit esse {saluare.}.i. res scita & non corrupta, iterum ipse {non est oblitus} manifestum est quòd etiā ipse {nō prius sciuit.} In hoc autem Philosophus innuit quatuor modos, quibus aliquis amittit scientiam, quam prius habuit. Vnus modus est qn̄ excidit à mente eius ratio, per quā prius sciebat. Alius modus est per corruptionem ipsius scientis. Alius per corruptionē ipsius rei scitæ, sicut si scientia scit te sedente dum sedes, te non sedente perijt. Quartus per obliuionem. Vnde nullo istorum modorum existente si aliquis nullo modo sciat aliquid, nec prius sciuit. Sed ille, qui habet cōclusionem necessariam per mediū contingens, corrupto medio cōtingenti nescit medio non existente, & tamen eandem rationem habet, & salua est res, & nō est oblitus, ergo nō prius sciuit, quando medium non erat corruptum. Quod autem medium, quod est cōtingens corrumpatur, probat. Quia id quod non est necessarium, oportet, ꝙ aliquando corrumpatur. Si dicatur ꝙ medium nondum est corruptū, quia tamen non necessarium, manifestum est ꝙ contingit ipsum corrumpi. Posito aūt contingenti, illud quod accidit non est impossibile, sed possibile & contingens. Quod aūt sequebatur, erit impossibile.ſ.ꝙ aliquis scientiam haberet alicuius, quod postea nesciret manentibus conditionibus (Quatuor modi quibus potest amittere scientiā.)

conditionibus supra positis, quod tñ sequitur ex hoc, ꝙ est medium cōtingens esse corruptum, quod & si non sit verum, est tñ contingens, vt dictū est. Deinde cū dicit.

ARGY. *Cum igitur conclusio necessaria est, nihil prohibet medium non necessarium esse, per quod fuit probata. Fieri nanq; potest, vt necessarium ex non necessarijs etiam concludatur, etiam per inde atq; fit, vt verū concludatur ex falsis. At cum medium est necessarium conclusio quoque necessaria est, quemadmodum & ex veris infertur semper conclusio vera. Nam tam A ipsi B quam B ipsi C necessario competat. Igitur & A necesse est ipsi cōpetere C. Verum fieri nequit, vt cū conclusio non est necessaria medium necessarij subeat rationem. Insit.n. A non necessario ipsi C, Si igitur A ipsi B, B ipsi C competere necessario dixeris, & A profecto ipsi C cōpetere necessario concedas oportet. Ad ipsi competere non eo pacto supponebatur.*

ANTI. *Cum quidem igitur conclusio ex necessitate est nihil prohibet medium non necessarium esse propter quod demonstratum est. Est, enim necessarium non ex necessarijs syllogizare, sicut & verum nō ex veris. Cum autem medium ex necessitate est, & conclusio est necessitate, sicut ex veris verū semper. Sit enim A de B ex necessitate, & hoc de C, necesse ergo est & A de necessitate inesse, sed cū non necessaria sit cōclusio, neq; medium necessarium esse possibile est. Sit enim A in C nō ex necessitate esse, in B autem A ex necessitate, & hoc igitur in C ex necessitate, & A ergo in C ex necessitate erit. Sed non concessum est.*

Ostendit quòd licet per medium contingens nō possit sciri conclusio necessaria, concluditur tamen conclusio necessaria ex medio non necessario. Dicit ergo quòd nihil prohibet cōclusionem necessariam esse per mediū non necessarium, per hoc quod ostenditur syllogizatum syllogismo dialectico nō demonstratiuo, qui facit scire. Contingit enim necessarium syllogizari ex non necessarijs, sicut contingit syllogizari verum ex non vero, non tamen contingit econuerso. Quia cum medium est necessariū, & conclusio necessaria erit. Sicuti ex veris præmissis semper concluditur verum. Quod autem ex necessarijs semper cōcludatur necessarium, sic probat. {Sit enim a de omni necessaria.}.i. sit hęc propositio necessaria, Omnes b est a. Et hoc de c, id est sit hæc etiā necessaria, Omne c est b, ex his enim duobus necessarijs, sequitur tertium necessarium.s. conclusio quòd omne c est a. Ostensum est enim in libro Priorum ꝙ ex duabus propositionibus de necessitate, sequitur conclusio ex necessitate. Ostendit etiam consequenter ꝙ si conclusio non esset necessaria, nec medium posset esse necessarium. Ponatur enim quòd hæc conclusio. Omne c est a sit nō necessaria, præmissæ autem duæ sint necessariæ, secundum id quod primo positum est sequitur ꝙ conclusio sit necessaria, cum tamen contrarium sit positum.s. quòd conclusio non sit necessaria. Deinde cum dicit.

Lib.1.cō.8. 9.2.10.

ARGY. *Cum igitur id, quod demonstratiue quispiam scit, necessarium oporteat esse, constat per medium quoq; necessarium demonstrationem eius illū habere oportere, vel nescit illud profecto, aut propter quid est necessario, aut esse, sed aut arbitrabitur se scire nesciens, si putauerit vt necessarium, id quod non est necessarium, aut nec arbitrabitur æquo discrimine sane, siue esse per media, siue propter quid est, & per medijs vacantia sciuerit.*

ANTI. Tex. cō.18. *Quoniam igitur, si scit demonstratiue, oportet habere demonstrationem, aut non sciet, neque propter quid, neq; quia necesse est illud esse, sed opinabitur nesciens, si acciPiat tanquam necessarium, non necessarium, aut neq; opinabitur similiter, siue quia sciet per media, siue propter quid & per immediata.*

Infert ex præmissis, ꝙ oportet demonstrationem haberi per mediū necessarium, alioquin nesciretur, ꝙ conclusio sit necessaria, neq; propter quid, neq; quia, cum necessarium non possit sciri per non necessarium, vt ostensum est. Sed si quis habeat rationem per mediū non necessarium, dupliciter potest esse dispositus. Aut enim cū ipse scit non sciens, opinabitur tamen se scire si accipiat in opinione sua medium non necessarium, tanquam necessarium, aut etiā non opinabitur se scire si scilicet credat non se habere medium necessarium. Et hoc vniuersaliter intelligendum est tam de scientia quia, qua scitur aliquid per mediata, quam de scientia propter quid, qua scitur aliquid per immediata. Horum autem differentia posterius ostendetur. Ra. per me. non necess. Lectio 25. 24.25.

LECTIO XIIII.

Demonstrationis cōclusionem per se, & ex his quæ per se insunt esse docet, quomodo item cōtingentium sint interrogationes & scientiæ, si conclusio per se sit, monstratur.

ARGY. *Accidentium autem non per se, eo modo, quo determinata sunt ea, quæ per se competunt, non est demonstratiua scientia. Non enim fit vt necessario conclusio demonstretur. Fit enim vt accidens ipsum non insit. De tali nanque accidente loquor.*

ANTI. Vide in annot. *Accidentium autem non per se, quomodo determinatū est, per se quidem esse, non est scientia demonstratiua. Non enim ex necessitate est demonstrare conclusionem. Accidens enim contingit non esse. De tali enim dico accidente.*

Postquam ostendit Philosophus ꝙ demonstratio est ex necessarijs, consequenter ostendit quòd est de his, quę sunt per se. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit ꝙ demonstratio est de his, quæ sunt per se.i. ꝙ conclusiones demonstrationes sunt per se. Secundo mouet dubitationem, & soluit, ibi {Et tamen opponet.} Tertio ostendit, ꝙ demonstratio ex his, quæ insunt per se.i. quòd principia demonstrationis oportet per se esse, ibi {Quoniam autem ex necessitate.} Dicit igitur primo quòd demōstratiua scientia non potest esse accedentiū, quæ non sunt per se, sicut demonstratum est de per se superius.s. quòd accidens per se est, in cuius diffinitione ponitur subiectū, sicut par & impar sunt per se accidens numeri. Album autem animalis non est per se accidens, quia animal non ponitur in diffinitione eius. Quod aūt ne huiusmodi accidentibus, quę non sunt per se, non possit esse demonstratio, sic probat, Accidens quod non inest per se, contingit non inesse, de hoc enim accidente loquimur, si ergo demonstratio fieret de accidente quod non est per se, sequeretur quòd conclusio demonstrationis non esset necessaria, cuius contrarium est supra ostensum. Qua autem accidens quod non est per se, nō insit necessario, ex hoc potest haberi. Si.n. aliquod accidens, ex necessitate & semper insit subiecto, oportet quòd causam habeat in subiecto, qua posita non possit accidens nō inesse. Quod quidem contingit dupliciter. Vno modo quando ex principijs speciei causatur, & tale accidens dicitur per se passio vel proprium. Alio modo quando accidens causatur ex principijs indiuidui, & hoc est accidēs inseparabile. Omne autem accidens quod causatur ex principijs subiecti, si debeat diffiniri, oportet quòd subiectū ponatur in sua diffinitione. Nam vnumquodq; diffinitur ex proprijs, & sic oportet etiam accidēs, quod de necessitate inest subiecto, esse accidens per se. Illa ergo, quæ nō sunt per se, non ex necessitate

Lec.10.tex. expo.pri.

Accid. causa ex princ. sub dif.

Dubium.

Lect. pcedē. ex necessitate insunt. Videtur autem quòd Aristote. vtatur demonstratione circulari, quam supra improbauit. Ostenderat enim supra quòd demonstratio necessariorum est ex hoc, quòd est eorum, quæ sunt per se, nunc autem econuerso ostendit, quòd demonstratio est eorum,

Solu. quæ sunt per se, quia est necessariorum. Sed dicendum, quòd supra ostendit Aristoteles demonstrationem non solum esse necessariorum propter hoc quòd est eorum quę sunt per se, sed ex diffinitione eius quod est scire, & hic fuit uerus demonstrationis modus. Quod autem ostendit demonstrationem necessariam esse propter hoc, quòd est eorum quæ sunt per se, non est vera demonstratio, sed est ostensio ad hominem apud quem notum est, quòd demonstratio sit eorum, quæ sunt per se. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quanquam fortasse quispiam dubitauit, cuius nam gratia de ijs, hęc interrogare oportet, si non necesse est conclusionem esse. Nihil enim refert si quispiam quæuis interrogans, dicat deinde conclusionem.*

ANTI. *Et tamen opponet fortassis aliquis, cuius causa hic oportet interrogare de ijs, si non necesse est conclusionem esse.* vide i ānot.

Nhil enim differt si aliquis interrogatus contingentia, postea dicat conclusionem.

Mouet dubitationem quandam. Et circa hoc duo facit. Primo ponit dubitationem, & dicit, quòd pōt aliquis forte oponere, si conclusio, quæ sequitur ex contingentibus, vel ex his, quæ sunt per accidens, non est necessaria, quare de contingentibus fiat interrogatio, siue de his, quæ sunt per accidens, vt ex datis procedatur ad conclusionem? cum tamen in syllogismo requiratur, quòd conclusio ex necessitate accidat. Et quòd interrogatio fiat de contingentibus, vel ex his, quæ sunt per accidens, manifestat per hoc quod subdit {Nam enim differt si aliquis interrogatus contingentia, postea dicit conclusionē.} Quasi dicat. Ita potest inferri conclusio ex contingentibus interrogatis & concessis, sicut ex necessarijs. Vtriusque eī eadem forma syllogizandi est. Secunda ibi.

ARGY. *At enim interrogare oportet, non vt per interrogata necessarium quicquam sequatur, sed quia dicere necesse est ei, qui illa dicit, & vera dicere, si competant vera.*

ANTI. *Oportet autem interrogare, non tanquam necessarium esse propter interrogata: sed quod dicere necesse est illa dicenti, & vera dicenti si vera sunt, quæ sunt.*

Soluit dicens, quòd non ita interrogatur de premissis contingentibus quasi cōclusio sit necessaria absolute propter interrogata. i. propter præmissa contingentia, sed quia necesse est dicenti præmissa, conclusionē dicere, & dicere vera in cōclusione, si vera sunt, quę premissa, sunt, quasi dicat, quòd licet ex premissis contingentibus non sequatur conclusio necessaria necessitate absoluta, sequitť tñ s'm quòd est ibi necessitas consequētię secundū quòd conclusio sequitur ex præmissis. Deinde cum dicit.

Necess. conclusio sequ. ex præmiss. contingenc.

ARGY. *Cum igitur ea, quæ per se insunt, necessario circa vnum quodque competant genus, & vt tale est quodque patet demonstrationes ipsas scientiarū effectrices, de ijs esse, quæ per se competunt: & ex talibus extrui, atq; constare. Accidentia nanq; non sunt necessaria. Quare non fit, vt necessario sciatur conclusio propter quid est, neque si sit semper, nō autem sit per se. Quod ita esse declarant hę ratiocinationū quæ per signa conficiuntur. Id enim quod est per se, non per se quisquam sciet: neq; propter quid est. Scire autem propter quid est, nihil aliud est quam per causam scire. Per se ergo tertio medium, & medio primum inesse oportet.*

ANTI. *Quoniam autem ex necessitate sunt circa vnumquodq; genus quæcunq; per se sunt, & secūdum quòd vnumquodque est, manifestum est, quoniam de his, quæ per se sunt, demonstratiuæ scientiæ, & ex talibus sunt. Accidentia enim non necessaria sunt. Quare non est necessarium conclusionē scire propter quid sit neque si semper sit: non per se autem, vt sunt per signa syllogismi. Hoc enim per se, non per se scit neque propter quid. Propter quid autem scire est per causam scire. Propter ipsum ergo oportet & medium tertio, & primum medio inesse.* Tex. cō. 29.

Ostendit quòd demonstratio sit ex his, quæ sunt per se, tali ratione. Demonstratio est ex necessarijs, & de necessarijs. Et hoc ideo, quia est scientifica idest faciens scire. Ea autem quæ non sunt per se, non sunt necessaria, sunt enim per accidens, & hmōi non sunt necessaria, vt dictū est. Sed illa sunt ex necessitate circa vnumquodq; genus, quæcunq; sunt per se, & conueniunt vnicuiq; s'm quòd vnumquodq; est. Relinquitur ergo, quòd demonstratio non possit esse nisi ex his, quæ sunt per se, & de talibus. Vlterius autem ostendit, quod etiam si premissa essent semper, & necessaria & vera, & non per se, nō tamen sciretur de cōclusione propter quid, vt patet de syllogismis, qui fiunt per signa, in quibus conclusionem, quæ est per se, non scit aliquis per se, neque propter quid. Sicut si aliquis probaret, quòd omne elementum ex corruptibile, propter hoc quod videtur ipsum antiquari, esset quidem probatio per signum, non autem per se, neque propter quid, quia propter quid scire, est per causam scire. Oportet ergo medium esse causam eius, quod in demonstratione concluditur. Et hoc manifestum est ex prędictis, quia oportet & medium inesse tertio p̄p ipsum. i. per se, & similiter primū medio. Primum aūt et tertium vocat duas extremitates. Oportet ergo medium causam esse extremorum eius, quod in demonstratione concluditur.

LECTIO XV.

Demonstrationem non esse ex Extraneis ostendit.

ARGY. *Non igitur fieri potest: vt ex alio genere quisquam in aliud transiens, quicquam demonstret veluti conclusionē geometricam, arithmetica demonstrationem.*

ANTI. *Non ergo est ex alio genere descendentem demonstrare: vt geometricum in arithmeticam.* Tex. cō. 20.

Postquā ostendit Philosophus quòd demōstratio est ex his quæ sunt per se, hic concludit quòd demonstratio est ex principijs proprijs non extraneis, neq; ex communibus. Et diuiditur in duas partes. In prima ondit, quòd demonstratio procedit ex proprijs principijs. In. 2. determinat quæ sunt principia propria, & quę cōmunia, ibi {Difficile autem.} Prima in duas. In prima ostēdit, quòd demonstratio non procedit ex principijs extraneis. In secunda ostendit, quòd non procedit ex principijs communibus, ibi {Quoniam autem manifestum est.} Prima in duas. In prima enim ex pręmissis, ostendit quòd demonstratio non est ex principijs extraneis. In. 2. etiam ex præmissis ostendit, quòd demonstrationes non sunt de rebus corruptibilibus, sed de sempiternis, ibi {Manifestum autem & si sint propositiones.} Circa primum tria facit. Primo proponit intentum. Secundo probat propositum, ibi {Tria enim sunt.} Tertio concluditur intentum, ibi {Propter hoc enim geometriæ.} Dicit ergo primo. quòd ex quo demonstratio est ex his, quæ sunt per se manifestum est, quòd non contingit demonstrare descendentem vel procedentem ex vno genere in aliud genus, sicut nō contingit quòd geometria ex proprijs principijs demōstret ad aliquid descendendes tñ arithmetica. Deinde cū dicit.

Lectio. 18.

Lectio. 19.

Lectio. 16.

ARGY. *Tria nanque sunt, quæ in demonstrationibus insunt. Vnũ id, quod demonstratur inesse. Hoc aũt est id, quod alicui per se generis cõpetit. Aliud dignitates. Dignitates aũt ea sunt ex quibus fit demonstratio. Tertiũ est genus ipsum subiectũ, cuius affectus, accidentiaq; per se demonstratio patefacit.*

ANTI. *Tria.n.sunt in demonstrationibus. Vnum quidem quod demonstratur conclusio. Hoc aũt est, quod inest alicui generi per se. Vnum aũt dignitates. Dignitates aũt sunt, ex quibus demonstratio est. Tertium autẽ genus subiectum, cuius passiones, & per se accidentia ostendit demonstratio.*

Propositum probat. Et circa hoc tria facit. Primo pr̨mittit quæ sunt necessaria ad demonstrationem. Dicit.n. quòd.{Tria sunt necessaria in demõstrationibus. Vnum est quod demonstratur}.s.conclusio, quæ quidem continet in se id, quod inest per se alicui generi. Per demõstrationem enim concluditur propria pasio de proprio subiecto. Aliud autem sunt dignitates, ex quibus demonstratio procedit. Tertium autem est genus subiectum, cuius proprias pasiones, & per se accidentia demonstratio ostendit. Secundo ibi.

ARGY. *Fieri igitur potest, vt ea quidem sint eadem, e quibus fit demonstratio. At quarum genus diuersum est, vt arithmeticæ geometriæq;, in hisce fieri nequit, vt ad ea, quæ magnitudinibus accidunt, accommendetur arithmetica demõstratio, nisi sint ipsæ magnitudines numeri. Hoc autẽ vt in quibusdam fieri potest, posteris explicabitur. Arithmetica vero demonstratio semper in se genus in habet, circa quod ipsa versatur, cæteraque similiter.*

ANTI. *Ex quibus igitur demonstratio fit, contingit eadem esse. Quorum autem genus alterum est, sicut arithmeticæ, & geometriæ, non est arithmeticam demonstrationem conuenire in magnitudinis accidentia, nisi magnitudines numeri sint. Hoc autem quemadmodum contingit in quibusdam, posterius dicetur. Sed arithmetica demonstratio semper habet genus, circa quod fit demonstratio, & aliæ similiter.*

Ostendit quid pr̨dictorum trium posit esse commune diuersis scientijs, & quid non dicens, ꝙ horum trium vnum, s. dignitates, ex quibus demonstratio procedit, contingit esse idem in diuersis demonstrationibus, & etiam in diuersis scientijs, sed in illis scientijs, quarum est diuersum genus subiectum, sicut in arithmetica, quę est de numeris, & geometria, quæ est de magnitudinibus non contingit, quòd demonstratio, quæ procedit ex principijs vnius scientiæ, puta arithmeticæ, descendat ad subiecta alterius scientiæ, sicut ad magnitudines, quæ sunt geometriæ, nisi forte subiectum vnius scientiæ contineatur sub subiecto alterius, sicut si magnitudines contineantur sub numeris. Quod quidem qualiter contingat scilicet contineri subiectum vnius scientiæ sub subiecto alterius, posterius dicetur. Magnitudines.n. sub numeris non continetur, nisi forte s'm quòd magnitudines numeratę sunt. Subiecta etiam diuersarum demonstrationum siue scientiarum diuersa sunt. Arithmetica enim demonstratio semper habet genus proprium, circa quod demonstrat. & aliæ scientiæ similiter. Tertio ibi.

Lect. 15 tex. tx. 2.

ARGY. *Quare si transire, mirareque debeat demonstratio, aut idem genus simpliciter, aut aliqua ex parte, necesse est esse. Aliter vero patet fieri non posse.*

ANTI. *Quare aut simpliciter necesse est genus idem esse, aut sic si debet demonstratio descendere. Aliter autem impossibile esse manifestum est.*

Probat propositum. Et circa hoc duo facit. Primo inducit principale propositum per modum conclusionis, eo quòd ex præmissis haberi potest, dicens. Quare manifestum est, quòd necesse est aut esse simpliciter idem genus, circa quod sumuntur principia & conclusiones, & sic non est descensus, neque transitus de genere in genus, aut si demonstratio debet descendere ab vno genere in aliud, oportet esse vnum genus & sic idest quodam modo. Aliter enim impossibile est, quòd demonstretur aliqua conclusio ex aliquibus principijs, cum non sit idẽ genus vel simpliciter vel secundum quid. Sciendum est autem, quòd simpliciter, idem genus accipiatur, quando ex parte subiecti non sumitur aliqua differentia determinans, quæ sit extranea à natura illius generis. Vt si quis principia verificata de triangulo procedat a demonstrandum aliquid circa isochelem, vel aliquam subiectam speciem trianguli. Secundum quid autem est vnum genus quando assumitur circa subiectum aliqua differentia extranea à natura illius generis, sicut visuale est extraneum à genere lineæ, & sonus à genere numeri. Numerus ergo simpliciter qui est genus subiectum arithmeticæ, & numerus sonorus, qui est genus subiectum musicæ, nõ sunt vnum genus simpliciter. Similiter in autem nec linea simpliciter quam considerat geometra, & linea visualis, quã considerat perspectiuus. Vnde patet, quòd quãdo ea, quę sunt lineę simpliciter amplicantur ad lineam visualem, fit quodammodo descensus in aliud genus, non autem quando ea, quæ sunt trianguli, applicanrur ad isochelem. Secundo ibi.

Quando est idem genus simpliciter & qñ. secundum quid.

Ex eodem enim genere ipsa extrema, & media, necesse est esse. Nam si non sint per se, ac:identia erunt profecto. ARGY.

Ex eodem enim genere necesse est vltima, et media esse. Si nanque non sunt per se, accidentia erunt. ANTI.

Ostendit propositum hoc modo. Oportet in demonstrationem eiusdem generis esse media & extrema. Extrema aũt in conclusione continetur. Nam maior extremitas in conclusione est prædicatum, minor vero, subiectum. Medium vero in præmissis continetur, oportet igitur principia & conclusiones circa idem genus sumi. Cũ aũt superius diximus, ꝙ diuersæ scientiæ sint circa diuersa genera subiecta ex necesitate, sequitur ꝙ ex vnius scientiæ principijs non concludatur aliquid in alia scia, quæ non sit sub ea posita. Quod aũt in demonstratione oporteat media & extrema vni' generis esse, sic probat. Detur.n.ꝙ mediũ sit alterius generis ab extremis, sicut si extrema sint triangulus, & habere tres ęquales duobus rectis. Manifestum est ꝙ pasio conclusa de triangulo, per se inest ei, non aũt per se inest æneo. Et si econtrario pasio per se.i.æneo, puta sonorum esse, vel hmòi aliquid palam est, quòd per accidens inest triangulo. Vnde patet quòd oportet omnino si subiectum conclusionis, & medium sint pœnitus alterius generis, ꝙ pasio, vel non per se insit medio, vel non per se insit subiecto, & ita oportet ꝙ alteri eorum insit per accidens. Et si quidem insit medio per accidens, erit per accidens in præmissis, si autem subiecto erit in conclusione, & hoc ex parte pasionis. Sed vtroque modo oportebit per accidens esse in præmissis, quantum ad hoc, ꝙ subiectum accipitur sub medio, sicut si triangulus accipiatur sub æneo, aut ecõuerso. Ostensum est aũt ꝙ in demonstrationibus tam cõclusio. quàm premissæ sunt, per se, & non per accidens. Oportet ergo & in demonstrationibus medium, & extrema eiusdem generis esse. Deinde cum dicit.

Vlt. cum deductione rationis.

Le. sedea

Quocirca fieri non potest, quo geometria contrariorum vnam scientiam esse, vel duos cubos cubum esse demonstret, aut alia quauis scientia, id quod ad aliam pertinet, nisi in hisce, quæ sic inter sese habent, vt altera sub altera collocetur ARGY.

collocetur, quo pacto ad arithmeticam musica, ad geometriam perspectiua se habet.

ANTI. vide in ann.

Propter hoc geometriæ non est monstrare quòd contrariorum eadem est scientia, sed neque quod duo cubis cubus sit vnus, neque scientiæ alterius quod alterius est, sed aut quæcunque sic se habent adinuicem quod sit alterum sub altero, vt perspectiua ad geometriam, & vt consonantia ad arithmeticam.

Prima con. ex præmissis illata.

Infert duas conclusiones ex præmissis. Quarum prima est, quòd nulla scientia demonstrat aliquid de subiecto alterius scientiæ, siue sint scientiæ communiores, siue sit scientiæ disperatę, sicut geometria non demonstrat quòd contrariorum eadem est scientia. Contraria.n. pertinet ad scientiam communem.s. ad philosophiam primã, vel dialecticam. Et similiter geometria non demõstrat, quòd duo cubi sint vnus cubus, i. quòd ex ductu vnius numeri cubi in alium numerum, surgat numerus cubus. Dicitur aũt cubus numerus, qui surgit ex ductu vnius numeri in seipsum bis, sicut octonarius est numerus cubus, surgit.n. ex ductu binarij in seipsum bis. Bis.n. duo bis sunt octo. Et eadẽ rõne vigintiseptem est numerus cubicus, & radix eius est tria, quia ter tria ter, faciunt viginti septem. Si ergo ducantur octo in vigintiseptem, consurgit, numerus cubicus.i. ducenta & sexdecim, cuius radix est sex, quia sexies sex sexies, sunt ccxvi. Hoc ergo habet probare arithmeticus, non geometra. Et similiter, quod est, vnius scientiæ non habet probare alia scientia, nisi forte vna scientia sit sub alia, sicut se habet perspectiua ad geometriam, & consonantia vel harmonica.i. musica, ad arithmeticam. Secunda conclusio ponitur ibi.

Cubus numerus.

ARGY.

Neque siquid inest lineis, non vt lineæ sunt propriorum quæ rõne principiorũ geometria demonstrat. Veluti si pulcherrima linearum sit linea recta, aut si sese habet ad circumferentiam cõtrario modo. Non.n. hæc ratione proprij generis ipsarum, sed cuiusdam communius competunt.

ANTI.

Neque si aliquid inest lineis, non secundum quod lineæ sunt, & non inquantum ex principijs proprijs sunt, vt si pulcherrima linearum recta est, aut si contrario se habet circulari. Non enim secundum quod proprium genus est ipsorum, sed inquantum commune quoddam est.

Et est quòd scientia de proprio subiecto non probat quodlibet accidens, sed accidens [illegible] generi. Sicut si aliquid inest lineis, non secundum quod sunt lineæ, neque per propria principia linearum, hoc non demonstrat geometra de lineis. Sicut quòd recta linea sit pulcherrima omnium linearum, aut si linea recta est contraria circulari, vel non. Hæc.n. non sunt secundum proprium genus lineæ, sed secundum aliquid commune. Pulchrum enim & contrarium, genus lineæ transcendunt.

LECTIO XVI.

Demonstrationem non ex corruptibilibus esse, sed sempiternorum, quomodo item eorum sit, quæ frequenter sunt docet.

ARGY.

Patet autem si propositione sint vniuersales, ex quibus fit ratiocinatio, necessario conclusionem quoque perpetuam esse demonstrationis talis, demonstrationis omnino. Non est igitur eorum, quæ intereunt demonstratio, neque scientia simpliciter, sed tanquam per accidens.

ANTI. Tex.co.32.

Manifestum est autem, & si sint propositiones vniuersales, ex quibus est syllogismus quòd necesse est conclusionem esse perpetuã huiusmodi demonstrationis, & simpliciter vt est dicere demonstrationis. Nõ est ergo demonstratio corruptibilium, nec scientia simpliciter, sed sic, sicut est secundum accidens.

Postquam ex superioribus philosophus concluserat, quòd demonstratio non concludit ex extraneis principijs, nunc iterum ex superioribus intendit concludere, quòd demonstratio non est ex corruptibilibus. Et circa hoc duo facit. Primo, ostendit, quòd sempiternorum, et non corruptibilium, est demonstratio. Secundo ostẽdit, qualiter sed eorum, quæ sunt vt frequenter, ibi {Eorum autem.} Circa primum duo facit. Primo ostendit, quòd demonstratio non sit corruptibilium, sed sempiternorũ. Secundo ostendit idem de diffinitione, ibi {Similiter se habet.} Circa primum duo facit. Primo proponit conclusionem intentam. Secundo ponit rationem probantem ipsam, ibi. {Quod autem vniuersaliter.} Primo ergo ponit duas conclusiones, quarum vna sequitur ex altera. Prima est quod necesse est conclusionem demonstrationis huius de qua nunc agitur, & quam possumus simpliciter dicere demonstrationem esse perpetuam, quod quidem sequitur ex hoc quod supra habitum est scilicet quòd propositiones ex quibus fit syllogismus, debent esse vniuersales, quod significauit per dici de omni. Secunda conclusio est, quòd neque demonstratio, neque scientia est corruptibilium, loquendo simpliciter, sed solum secundum accidens. Deinde cum dicit.

Conclusi. 1.

Lec. 9. tex. ex. 2.

ARGY.

Quia non est ipsius vniuersaliter, sed aliquo in tempore & quoddam etiam modo. Atque cum est, necesse est alteram propositionem non vniuersalem esse, atque caducam. Caducam, quoniam & ipsa conclusio talis cum illa est. Nõ vniuersali quoniam quoddam non erit eorum, quæ subiecti subeunt rationem. Quare fieri nequit vniuersaliter ratiocinatio, sed hoc in tempore tantum.

ANTI. Vide in annotatione. Tex.co.30. Vide in annotatione.

Quod autem vniuersaliter ipsius non est, sed aliquando sic. Cum autem sit, necesse alteram non vniuersalem esse propositionem, & corruptibilem quidem, quare & conclusionem cum sit, nõ vniuersalem autem quando hoc quidem erit, hoc autem non erit, ex quibus est. Quare non est vniuersalem syllogizare, sed quoniam nunc est.

Inducit rationem ad probandum propositas conclusiones, quę talis est. Conclusionis corruptibilis, & non sempiternę non est in se continere quod est vniuersaliter sed aliquando sic. Dictum est.n. supra, quòd dici de omni, duo continet.s. quòd non in quoddã sic, & in quodam nõ & iterum, quòd non aliquando sic, & aliquando non. In oĩbus autem corruptibilibus inuenitur aliquando sic, aliquando non. Vñ patet quòd in corruptibilibus non inuenitur dici de omni, siue quòd est vniuersaliter. Sed vbi conclusio non est vniuersalis, debet aliqua præmissarum esse non vniuersalis. Conclusio ergo corruptibilis oportet quòd sequitur de præmissis, quarum altera non sit vniuersalis. Cum ergo huic cõiunxerimus quòd demonstratio semper debet esse simpliciter ex vniuersalibus, sequitur, quòd demonstratio non possit habere conclusionem corruptibilem, sed sempiternam. Deinde cum dicit.

Lectio. 8.

Lectio. 9. ex. 3.

Demon. nõ habere conclusione cor ruptibili.

ARGY.

Similiter res sese habet & in diffinitionibus ipsis, quippe cum diffinitio principiũ sit demõstrationis aut demonstratio positione differens, aut quædam demonstrationis conclusio.

ANTI. Vide in annotatione.

Similiter se habet, & de diffinitione, quoniam est quidẽ, aut principium demonstrationis, aut demonstratio positione differens, aut conclusio quædam demonstrationis.

Ostendit quòd etiam diffinitio non est corruptibilium, sed sempiternorum, tali ratione. Demõstratio quantum ad principia & conclusiones est sempiternorum, & non corruptibilium, sed diffinitio vel est principium, vel conclusio demonstrationis, vel demonstratio positione differens, ergo diffinitio non est corruptibilium, sed sempiterno-

Eisdem diuer. diffon.

piternorum. Ad intelligendum autem huius literæ, sciendum est, quòd contingit dare diffinitiones diuersas eiusdem rei, sumptas ex diuersis causis. Causæ autem adinuicem ordinem habent. Nam ex vna sumitur ratio alterius. Ex forma enim sumitur ratio materiæ. Talem enim oportet esse materiam, qualem forma requirit. Efficiens autem est ratio formæ, quia enim agens agit simile sibi, oportet quòd secundum modum agentis, sit etiam modus formæ, quæ ex actione consequitur. Ex fine autem sumitur ratio efficientis, nam omne genus agit propter finem oportet ergo quòd diffinitio, quæ sumitur à fine, sit ratio, & causa probatiua aliarum diffinitionum, quæ sumuntur ex alijs causis. ponamus ergo duas diffinitiones domus, quarum vna sumitur à causa materiali, quę est talis. Domus est cooperimentum, constitutum ex lapidibus, & cemento, & lignis. Alia sumitur a causa finali, quæ talis est. Domus est operimentum prohibens nos à pluuijs, frigore, & calore. Potest ergo prima diffinitio demonstrari ex secunda, sic. Omne cooperimentum prohibens nos à pluuijs, & frigore, & calore, oportet quòd sit constitutum ex lignis, cemento & lapidibus, domus est huiusmodi, ergo, &c. Patet ergo quod diffinitio, quæ sumitur à fine, est principium demonstrationis. Illa autem, quæ sumitur à materia, est conclusio demonstrationis. Potest tamen vtraque coniungi, vt sit vna diffinitio, hoc modo.

Dif.' sumpta fine probs. alia rum.

Quæ diffin. sit demonst. pône differens.

Domus est cooperimentum constitutum ex dictis, defendens a pluuia, frigore, & calore. Talis autem diffinitio continet totum, quod est in demonstratione scilicet, medium, & conclusionem. Et ideo talis diffinitio est demonstratio, positione differens, quia in hoc solo differt a demonstratione, quia non est ordinata in modo & figura. Sciendum est autem, quòd quia demonstratio non est corruptibilium, sed sempiternorum, neque diffinitio. Plato fuit coactus ponere ideas. Cum enim ista sensibilia sint corruptibilia, videbatur quòd eorum non possit esse demonstratio, neque diffinitio. Et ideo videbatur, quòd oporteret ponere quasdam substantias incorruptibiles, de quibus demonstrationes, & diffinitiones darentur. Et has sempiternas substantias, vocat species vel ideas. Sed huic opinioni occurrit. Arist. superius, dicens, quod demonstratio nõ est corruptibiliũ, nisi per accidens. Et si enim ista sensibilia corruptibilia sint in particulari, tamen in vniuersali quandam sempiternitatem habent. Cum ergo demonstratio detur de istis sensibilibus in vniuersali, non in particulari, sequitur, quod demonstratio, non sit corruptibilium nisi per accidens, sempiternorum per se. Deinde cum dicit.

Cur Plato ideas posuit.

Lect. phil.

Est sempiter per se & cor rupubi. per accid.

ARGY. *Patet etiam demonstrationes, atque scientias eorum, quæ sæpe fiunt, vt lunæ defectiones, & huiuscemodi rerũ, quo quidem sunt tales, hoc esse semper, quo uero non sunt semper, hoc esse particulares.*

ANTI. *Eorum autem, quæ sæpe fiunt, demonstrationes sunt & scientiæ, vt lunæ defectus. Manifestum est quidem quòd secundum quod huiusmodi sunt, semper sunt. Inquantum autem non semper, secundum partem sunt. Sicunt autem defectus, similiter est in alijs.*

Ostendit quo modo eorum, quæ sunt, vt frequenter, possit esse demonstratio, dicens, quod {eorum quę sæpe fiunt, sunt etiam demonstrationes, & scientiæ, sicut de defectu lunæ, qui tamen non semper est.} Non enim semper luna deficit, sed aliquando. Hæc autem, quæ sunt frequenter, secundum quòd huiusmodi sunt idest secundũ quòd de eis demonstrationes dantur sunt semper, sed secundum quòd non sunt semper, sunt particularia. De particularibus autẽ non potest esse demonstratione, vt ostensum est, sed solum de vniuersalibus. Vnde patet quòd huiusmodi secundum quod de eis est demonstratio, sunt semper. Et sicut est de defectu lunæ, ita de omnibus alijs similibus. Consideranda tamen est differentia inter ea. Quędam enim non sunt semper secundum tempus, sunt autem semper per comparationem ad causam, quia nunquam deficit, quin posita tali causa sequatur effectus, sicut de defectu lunæ. Nunquam enim deficit, quin semper sit lunæ eclypsis, quandocunque terra diametraliter interponitur iter solẽ & lunam. In quibusdam vero contingit, quòd non semper sunt, etiam per comparationem ad causam, quia videlicet causæ impediri possunt. Non enim semper ex semine hominis generatur homo duas manus habens, sed quandoque fit defectus, vt propter impedimentum causæ agentis vel materiæ. In vtrisque autem ordinandæ sunt sic demonstrationes, vt ex vniuersalibus, propositionibus inferatur conclusio vniuersalis, remouendo illa, in quibus potest esse defectus, vel ex parte temporis, vel ex parte causæ.

Lect. 11 tex.

Quędã sunt semper resp. causæ & nõ temporis.

Ordinandæ demon.

LECTIO XVII.

Demonstrationem non procedere ex communibus docet, qualis item sit illa scientia quæ omnium scientiarum principia speculatur ostendit.

ARGY. *Cum autem pateat fieri non posse, vt demonstretur quodque, nisi ex cuiusque principijs, si id, quod demonstratur, rei competit, vt est illa, non sane quippiam scit ur, si ex veris, & indemonstrabilibus, medioq; vocantibus ostendatur.*

ANTI. Tex.cõ. 23. *Quoniam autem manifestum est quòd vnumquodque demonstrare non est, sed aut ex vno quoq; principiorum, si id, quod demonstratur, sit secundum quod est illud, non est scire hoc quidem, si ex veris, & inde monstrabilibus moustretur, & immediatis.*

Ostenderat supra Philosophus quòd demonstratio, non est ex principijs extraneis, hic autem ostendit, quòd non procedit ex communibus. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit propositum. Secundo inducit quandam conclusionem ex dictis, ibi {Si autem hoc est.} Circa primum duo facit. Primo proponit intentum, dicens, quòd quia manifestum est, quòd non contingit vnumquodq; per vnumquodque demonstrare, sed oportet quòd demonstratio fiat ex vno quoque principiorum, hoc modo, quòd id, quod demonstratur sit secundum, quòd est illud idest oportet quòd principia demonstrationis insint per se ei, quod demonstratur, Si inquam ita est, non sufficit ad hoc quod aliquid sciatur, quòd demonstretur ex veris, & immediatis, sed oportet quòd vlterius demonstretur ex principijs proprijs. Secundo ibi.

ARGY. *Fit enim, vt quippiam perinde ostendatur, atque Brisso quadrationem ostendit. Huiusmodi nanque rationes per commune quoddam ostendunt, quod & alij competet. Quapropter, & ad alias res non propinquas ipsæ rationes accommodantur. Igitur res, non vt illa est, sed per accidens scitur. Non enim & ad aliud genus demonstratio accommodaretur. Tunc autem vnumquodque non per accidens scimus, cum per id cognitionem consequimur, per quod competit ex principijs illius, qua ratione est illud, veluti cum duobus rectis æquales habere, rerum eis simus competere, cui per se, competit idipsum ex principijs huius.*

Quare

Quare si illud competit ei per se, cui competit, medium necesse est in eadem esse propinquitate.

ANTI. vide i ānot. *Est enim sic monstrare, sicut Brisso tetragonismum. Secundum commune.n.demonstratur rationes hmôi, et quod alteri inest, vnde & in alijs conueniunt hæ rationes, nõ tantum proximis. Non itaque secundum quòd illud est scit,* vide i ānot. *sed secundum accidens. Non enim conuenit demonstrare et in aliud genus. Vnumquodque aũt secundum accidens est, cum secundum illud non cognoscimus, secũdum quod est ex principijs illius, inquantum illud est, vt duobus rectis aquales habere, cui inest per se, quod dictum est, ex principijs ipsius. Quare si per se & illud inest, cui inest, necesse est medium in eadem proximitate esse.*

Probat propositum.s.ꝙ non sufficiat ex veris, & immediatis aliquid demonstrare, quia sic contingeret aliquid demõstrare, sicut Brisso monstrauit tetragonismũ idest quadraturã circuli, ostendens aliquod quadratum esse circulo ęquale, per aliqua principia cõia, hoc modo Rat. Brisso. In quocũq; genere est inuenire aliquid maius, & minus alicui, in eodem est inuenire & illi æquale. In genere aũt quadratorum est inuenire aliquod quadratũ minus circulo, quod.s.scribatur intra circulum, & aliquod maius circulo, intra quod circulus describit̃, ergo est inuenire aliquod quadratũ circulo æquale. Hæc quidem probatio est f̃m cõe, æquale.n.& magis, & minus, excedunt genus quadranguli, & circuli. Vnde patet ꝙ hmôi rationes demonstrant̃ f̃m aliquod cõe, quia mediũ alteri inest, q̃ ei quo fit demonstratio. Et ideo hmôi rõnes conueniũt alijs, & non cõueniunt istis, de quibus dantur, tanq̃ proximis. Vnde patet ꝙ qui scit per hmôi rõnes, non sit f̃m illud, quod est.i.per se, sed ꝑ accidẽs tm̃. Si.n.esset f̃m se, nõ conueniret demõstratio in aliud genus. Vnũquodq; enim scimus f̃m accidens, cũ nõ cognoscimus illud f̃m quod est ex principijs illius.i.f̃m ꝙ est ex principijs per se. Sicut habere tres angulos æquales duobus rectis inest triãgulo per se.i.f̃m ꝙ est ex principijs illius. Quare si per se inesset medium acceptum conclusioni, necesse esset in eadem proximate esse idest proximum esse secundum genus conclusioni. Tertio ibi.

ARGI. *Quod si non sit ita, at perinde erit, atque cũ musica per arithmeticam demonstratur. Atq; talia demõstrantur quidem similiter, differentia tamen est. Nam ipsum quidem esse, ad aliam scientiã attinet. Subiectum.n.genus diuersum est. Ipsum autem propter quid superioris numirum est, cuius per se sunt ipsi affectus. Quare patet ex hisce fieri nõ posse, quo demonstretur quodque simpliciter, nisi ex principijs vniuscuiusque, sed horum principia habent commune.*

ANTI. *Si vero non, sed sicut harmonica per arithmeticã, huiusmodi demonstrantur quidẽ similiter, sed differũt. Ipsum.n. quia alterius quidem scientiæ est, subiectum.n.alterum genus est, sed propter quid superioris est. cuius per se passiones sunt. Quare ex his manifestũ est, quod non sit demonstrare vnumquodq; simpliciter, sed secundũ quod ex vniuscuiusq; principijs est. Sed horum principia habent commue.*

Excludit quandam dubitationem. Contingit enim aliquando medium demonstrationis non est in eodem genere cum demonstratione. Quod qualiter contingat ostendit dicens. Si vero non sit medium in eadem pro- Lectio.25. ximate conclusioni, sed hoc modo sicut demonstratur Lectio.5. 1. aliquid in harmonica idest in musica per arithmeticam, verum quidem est; ꝙ huiusmodi etiam similiter demonstratur. Et enim demonstratio in inferiori scientia per principia superioris scientiæ, vt ostensum est, sicut & in sciẽtia superiori per principia superioris. Sed in hoc differt, ꝙ alterius scientiæ scilicet inferioris est tantũ scire quia, genus enim subiectum inferioris scientiæ est alterum à genere subiecto superioris scientiæ, ex qua sumuntur principia. Sed scire propter quid est superioris scientiæ, cuius per se sunt illæ passiones. Cum enim passio insit subiecto propter medium, illa scientia considerabit propter quid, ad quam pertinet medium, cuius per se est passio, quę demonstratur. Si vero subiectum sit ad aliam scientiam pertinens illius scientiæ nõ erit propter quid, sed quia tantum. Nec tali subiecto per se conueniet passio demonstrata de ipso, sed per medium extraneum. Si vero medium & subiectum pertineat ad eandem scientiam tunc illius scientiæ erit scire propter quid & quia. Remota autẽ dubitatione, vlterius conclusionem intentam principaliter inducit, dicens. Quod ex prædictis patet, quòd non est demonstrare vnumquodque simpliciter idest quocunque modo, sed secundum hoc, quod demonstratur ex proprijs principiis vniuscuiusque. Sed & principia per propria singularum scientiarum habent aliquod commune prius eis. Deinde cum dicit.

Scire ꝓpter q̃d vel quia tm̃, cui sciẽ. conue.

ARGY. *Quod si id cõstat, patet fieri nõ posse, quo quisquam propriorum principiorũ exhibeat demonstrationem. Erunt.n. illa omnium principia, & ipsorum scĩa domina oĩum erit.*

ANTI. vide i ānot. *Si autem hoc, manifestum est quòd non est vniuscuiusq; principia monstrare. Erunt enim illa omnium principia, & scientia illorum propria omnibus.*

Inducit quandam conclusionem sequẽtem ex dictis. Et circa hoc tria facit. Primo inducit conclusionem dicens, quòd {si hoc verum est}.s.quòd demonstrationes in singulis scientijs non fit ex communibus principijs, & iterum ꝙ principia scientiarum habent aliquid prius se, quod est commune manifestum est, ꝙ non est vniuscuiusq; scientiæ demonstrare principia sua propria. Illla enim priora principia, per quæ possunt probari singularum scientiarum propria principia, sunt communia principia omnium, & illa scientia, quæ considerauit huiusmodi principia communia, est propria omnibus idest ita se habet ad ea quæ sunt communia omnibus, sicut se habent aliæ scientię particulares ad ea, quę sunt propria, sicut cum subiectum arithmeticę sit numerus, ideo arithmetica considerat ea, quæ sunt propria numeri. Similiter Conside. prima philo. prima philosophia, quæ considerat omnia principia, habet pro subiecto ens, quod est cõmune ad omnia, & ideo considerat ea, quæ sunt propria entis, quę sunt omnibus communia tanquam propria sibi. Secundo cum dicit.

ARGY. *Etenim is scit magis, qui superioribus ex causis scit. Scit enim tum ex prioribus, cum ex causis scit, quæ non effectus*

subeunt rationẽ. Quare si magis scit, & maxime, & si est illa scientia, magis profecto, maximeque scientia est.

ANTI. *Et nanque sciuit magis intelligens ex superioribus causis. Ex prioribus enim sciuit, cum non ex causatis sciat causas. Quare si magis sciuit. & maxime, & scientia illa erit, & magis, & maxime,*

Ostendit preæminentiam huiusmodi scientiæ, quæ consideret principia communia, s. primæ Philosophię ad alias, Semper enim oportet illud, per quod aliquid probatur, esse magis scitum vel notũ, Qui enim scit aliquid ex superioribus causis, oportet ꝙ sit magis intelligens illas causas, quia sciuit ex superioribus simpliciter, cũ non sciat ex causatis causas, Quando enim aliquis scit ex causatis causas, tunc non intelligit ex prioribus, & ex magis notis simpliciter, sed ex magis notis & prioribus quo ad nos. Cum autem principia inferioris scientiæ probantur ex principijs superioribus, non proceditur ex causatis in causas, sed econuerso. Vnde oportet quòd talis processus sit ex prioribus, & ex magis notis simpliciter, Oportet ergo magis esse scitum, quòd est superioris scientiæ, ex quo probatur quod est inferioris & maxime esse scitum id, quo omnia alia probatur, & ipsum non probatur ex aliquo priori. Et per consequens scientia superior erit magis scientia, quàm inferior, & scientia illa scilicet philosophia, prima erit maxime scientia, Tertio ibi,

Scire causas ex causa.

ARGY. *Demonstratio vero nõ ad aliud genus accomodatur, nisi eo modo, quo tam ad demonstrationem facultatis machinarum extruendarum, vel ad prospectiuas geometricæ quam ad musicam arithmeticæ demonstrationes accomodantur, vt diximus,*

ANTI. *Sed demonstratio non conuenit in aliud genus, sed aut sicut dictum est geometricæ in mechanicas. vel machinatiuas aut speculatiuas, & arithmeticæ in harmonicas,*

Redit ad principalem conclusionem, & dicit quòd demonstratio non procedit in aliud genus nisi sicut dictum est, quòd demonstratio geometriæ procedit ad scientias inferiores sicut sunt artes mechanicæ, quæ vtuntur mensuris, aut speculatiuæ, sicut scientiæ, quæ sunt de visu, vt perspectiuæ, quæ sunt de visuali, Similiter est arithmetica in comparationem ad harmonicam idest musicam,

LECTIO XVIII.

Tractandum de principijs esse, quomodo item principia a nõ principijs & abinuicem distinguatur docet, quo pacto etiam cõmunibus & proprijs principijs vtantur declarat,

ARGY. *Ad vero difficile admodum est sese percipere quempiã, si sciat nec ne. Est enim difficile cognoscere si ex principijs vniuscuiusque scimus, nec ne, quod quidem est scire. Putamus autem sæpe numero scire, si ex veris quibusdam, primisue ratiocinationem habemus, Id vero non est ita, sed oportet ipsis primis esse propinqua,*

ANTI. Tex. cõ. 24. *Difficile autem noscere est, si sciuit aut non, Difficile .n. noscere est, si ex vniuscuiusq; principijs, scimus, aut non quod vere est scire. Opinamur aũt si habeamus ex veris aliquibus syllogismum, & primis scire, Sed hoc non est, sed proxima oportet esse primis,*

Postquam ostendit, quòd demonstratio non procedit ex principijs communibus, sed ex proprijs, hic ad euidentiam præmissorum, determinat de principijs proprijs & cõmunibus, Et circa hoc duo facit, Primo ostendit necessitatem huiusmodi determinationis, dicens, ꝙ difficile est cognoscere, vtrum sciamus ex proprijs principijs quod solum est vere scire, aut non ex proprijs. Opinatur enim multi se scire, si habeant syllogismum ex aliquibus veris, & primis, Sed hoc nõ est verum, imo oportet quòd ad hoc ꝙ nos sciamus, quòd principia sint proxima illis, quæ debent demonstrari, quæ hic dicuntur prima, sicut & supra dicebantur extremo. Oprtet proxima esse primis principijs in demonstrabilibus, Secundo ibi,

ARGY. *Ea autem quocunque genere principia dico, quæ fieri nequit, vt demonstrentur esse,*

ANTI. vide i ãnot. *Dico autem principia in vnoquoque genere, quæ cũ sint non contingit demonstrare.*

Determinat de principijs proprijs & communibus, Et circa hoc duo facit, Primo .n. determinat de principijs ꝓprijs, & communibus, Secundo ostendit qualiter ad huiusmodi principia se habeant huiusmodi demonstratiuæ scientiæ, ibi {Non cõtingere autem,} Circa primum duo facit, Primo distinguit principia à non principijs, Secundo principia adinuicem, ibi {Sunt autem quibus,} Circa primum duo facit, Primo ostendit quæ sunt principia, & dicit, quòd principia in vnoquoque genere sunt illa, quæ cum sint vera, tamen non conuenit ea demonstrare in illa scientia, in qua sunt principia, Dicit autem cum sint vera, ad differentiam falsorum, quæ non demonstrantur, in aliqua scientia. Secundo ibi.

Falsã nõ demon.

ARGY. *Sumitur igitur quidnam ipsa prima, et quæ ex hisce proficiscuntur, significant, At principia sumere esse, cætera demonstrare necesse est. Ceu quid est vnitas, aut rectum, aut triangulus sumere, esse vero vnitatem, ac magnitudinem, cætera autem demonstrare,*

ANTI. *Quid quidẽ igitur prima significent, & quæ sunt ex his accipiendum est. Quod autem sunt principia quidem necesse est accipere, alia vero demonstrare, vt quid vnitas, & quid rectum, & quid est triangulus. Est autem vnitatem accipere, & magnitudinem, altera vero demonstrare.*

Ostendit conuenientiam & differentiam inter principia, & non principia, Conueniunt enim principia cum non principijs in hoc, ꝙ de vtrisq; oportet accipere, quasi supponendo quid significent, & prima, i. principia, & quę sunt ex his, i. quæ ex principijs sumuntur; quia quod quid est, proprie pertinet ad scientiam, quæ est de substantia, scilicet ad philosophiam primam, à qua omnes aliæ hoc accipiunt. Sed in hoc differunt principia, & quæ sunt, ex principijs, quia de principijs, oportet accipere supponendo ꝙ sunt, De alijs autem quæ sunt ex principijs, oportet demonstrare, quia sunt, Sicut in mathematicis accipitur supponendo, & quid est vnitas, quę est principium, & qd est rectum, & quid est triangulus, quę non sunt principia sed passiones, Sed quòd vnitas sit, aut quòd magnitudo sit accipit, mathematicus quasi principia, alia vero demõstrat scilicet quę sunt ex principijs, Demõstrat enim triangulum ęquilaterum, & angulum rectum, & etiam hanc lineam rectam esse. Deinde cum dicit.

ARGY. *Eorum autem, quibus in demonstratiuis vtuntur scientijs, alia cuiusque scientiæ propria, alia communia sunt. Communia tamen similitudine rationis, quippe cum vsus eorum tantum sese extendat in quacunque scientia, quantum cuiusque subiecto generi congruit.*

ANTI. *Sunt autem quibus vtimur in demonstratiuis scientijs, alia quidem propria vniuscuiusque scientiæ, alia vero communia. Communia autem secundum analogiam, quoniam vtile est in eo, quod est sub scientia genere.*

Distinguit principia adinuicem, Et primo principia propria à communibus, Secundo communia adinuicem ibi. {Non est autem suppositio,} Prima diuiditur in duas. Primo diuidit principia propria, & communia.

Le. seq. ime.

Secunda

Secundo manifestat quoddam, quod poterat esse dubiũ. ibi{Quasdam tamẽ scientias.} Circa primum tria facit, Primo ponit diuisionem, dicens, quòd {principiorum, quibus vtimur in dimonstratiuis sciẽtijs,alia sunt propria vniuscuiusque scientiæ, alia vero cõmunia.} Et quia posset videri contrarium ei, quod supra ostensum est, quia scientiæ demonstratiuæ non procedunt ex communibus, ideo subiungit quòd{principia communia accipiuntur in vnaquaque scientia demonstratiua secundum analogiam}idest, secundum quòd sunt proportionata illi, scientiæ. Et hoc est quod subdit exponens, quòd{vtile est accipere {huiusmodi principia in scientijs, inquantum pertinent ad genus subiecti, quod cõtinetur sub illa scientia. Secundo ibi.

Lect. pc dē.

ARGY. *Propria sunt, vt lineam esse talem, rectumue. Communia, vt si ab æqualibus æqualia demas, ea, quæ restãt, æqualia sunt.*

ANTI. *Propria principia quidem, vt lineam esse huiusmodi, & rectum, communia autem, vt ab æqualibus æqualia si auferas, æqualia quidam reliqua sunt.*

Quæ diffinitiones ĩ sciẽ. haben. pro principio.

Exemplificat de vtrisque, dicens, quòd propria principia sunt vt lineam esse huiusmodi vel rectum. Tam.n. subiecti, quàm passionis diffinitio, in scientijs, pro principio habetur. Cõmunia vero principia sunt, vt si ab æqualibus æqualia demas, quæ remanent sunt æqualia, & aliæ communes animi conceptiones. Tertio ibi.

ARGY. *Atq; horum vnumquodq; cuique satis facit ad cuiusq; genus accommodatum. Idem enim hoc faciet, & si non de omnibus ipsum accipiet geometra, sed de magnitudinibus tantum, & arithmeticus de numeris solum.*

ANTI. *Sufficiens autem est vnumquodq; istorum quantumcunque in genere est. Idem enim faciet Geometria, & si non de omnibus accipiat, sed in magnitudinibus solum, Arithmetica autem in numeris.*

Ostendit quomodo præmissis principijs scientiæ demonstratiuæ vtantur. Et primo quidem de cõmunibus dicit, quòd {sufficiens est accipere vnumquodque istorum{communium, quantum pertinet ad genus subiectũ de quo est scientia.{Idem enim faciet}geometria, si non accipiat premissum principium commune in sua cõmunitate{sed solum in imagnitudinibus, & arithmetica solum in numeris.{Ita enim poterit concludere geometria si dicat si ab æqualibus magnitudinibus æquales auferas magnitudines, quæ remanent sunt æquales, sicut, si diceret, si ab æqualibus, æquali demas, quæ remanent sunt ęqualia. Et similiter dicendũ est de numeris. Secũdo ibi.

ARGI. *Sunt etiam & ea propria, circa quæ scientia cõsiderat, ea, quæ per se illis insunt. Atque hæc & esse, & quid sunt sciẽ sumunt. Vt vnitates Arithmetica, puncta siue linea Geometria. At horum per se affectum, quid quidem quisq; significat sumũt, vt arithmetica quid par, quid impar, quid quadratũ, quid quoque cubus. Geometra quid expers rationis quid frangi, quid concurrere, & hmõi cætera, Demonstrant autem ipsos esse, et per communia, & per ea, quæ demonstrata sunt. Eadem & Astrologia facere solet, Omnis nanque demonstratiua scientia circa tria versatur: Sunt.n. ea, quæ ponit esse. Hæc autem sunt, genus, cuius per se effectum est contemplatrix, & ea, quæ communes dignitates dicuntur, ex quibus primis demonstrat, & tertium affectus, quorum, quid quisque significat, sumit.*

ANTI. vide i ãnot. Tex.cõ. 52. *Sunt autẽ propria quidẽ & quæ accipiuntur esse, circa quæ sciã speculatur, quæ sunt per se, vt Arithmetica vnitates, Geometria aũt signa & lineas. Hæ.n. recipiunt esse, & Hoc esse. Horum autem passiones per se, quid quidem significet vnaquaque, accipiunt, vt Arithmetica quidẽ quid aut, impar, aut quadrangulus, aut cubus. Geometria vero quid rationale, aut reflecti, aut curuare. Quod autem sint, demonstrant per communia, & ex his, quæ demonstrantur per cõmunia. Et Astrologia similiter: Omnis.n. demonstratiua sciã circa tria est, & quæcunq; esse ponũtur. Hæc sunt aũt, genus, cuius per se passionũ speculatiua est, & quæ cões dignitates dicuntur, ex quibus primis demonstrant, & tertium passiones, quorum quid significet vnaqueq; accipit.*

Ostendit qualiter demonstratiuæ scientiæ vtãtur proprijs principijs, & dicit quòd propria principia sunt, quæ supponuntur esse in sciẽtijs.s.subiecta, circa quæ scientia speculatur ea, quæ per se insunt eis. Sicut Arithmetica considerat vnitatem, & Geometra cõsiderat signa, idest puncta & lineas. Prædictæ enim supponunt esse, & hoc esse, idest supponunt de eis, & quia sunt, & quid sunt. Sed de passionibus supponunt, quid significet vnaquęque. Sicut Arithmetica supponit, quid est par, & quid est impar, aut quid est numerus quadratus aut cubus. Et geometra supponit quid est rationale in lineis. Dicitur enim rationalis, linea de qua possumus rationari per lineam datam. Huiusmodi autem est omnis linea commensurabilis lineæ datæ, quę vero est incommensurabilis ei, vocatur irrationalis est surda. Similiter & Geometria supponit, quid est reflexum aut curuum. Sed prædictæ scientiæ demonstrant de omnibus prædictis passionibus, quòd sint, per principia communia, & hæc est illis principijs quæ demonstrantur ex principijs communibus. Et quod dictũ, est de geometria & Arithmetica, intelligendum est de Astrologia,{Omnis enim scientia demonstratiua est circa tria,{quorum vnum est genus subiectum cuius per se passiones scrutantur. Et aliud est communes dignitates ex quibus sicut ex primis demonstrat. Tertius autem passiones, de quibus vnaquæque scientia accipit quid significent. Deinde cum dicit.

Linea rationalis quid. Linea irrationalis qd.

ARGI. *Nihil tamen prohibet, scientiarum nonnullas, horũ prætertire nonnulla, veluti genus non supponere esse, si pateat esse. Non enim æque patet numerum esse, & frigidum, atque calidum. Atq; affectus non sumere quid significant, si sint clari sicut nec dignitates, vt qd significat æqualia ab æqualibus auferre, quia est notum. Sed nihilominus hæc tria necessaria sunt, id inquam circa quod sciã demonstrat, & ea, quæ demonstrat, atque ea ex quibus demonstrat.*

ANTI. *Quasdam tamen sciẽtias nihil prohibet quædam eorum despicere, vt genus non supponere esse, si sit manifestum qm est. Non.n. similiter manifestum quod numerus sit, et quòd calidũ & frigidũ. Et passiones non est recipere quid significant, si sint manifesta sicut nec cõia non recipit quid significent, quod est æqualia ab æqualibus demere, quoniã notum est. Sed nihil minus tria hæc necessaria sunt, circa quod demonstratur, & quæ demonstrantur, & ex quibus.*

Manifestat quoddã, de quo poterat esse dubiũ. Quia.n. dixit, ꝙ scientiæ supponunt de principijs, quia sunt, de passionibus, quid sunt, & de subiectis aũt vtrũq;, posset aliquis credere, quòd oporteret specialem fieri mentionem de omnibus istis. Vnde hoc remouet, dicens, quòd nihil prohibet quasdam scientias despicere, quædam prædictorum, idest non facere mentionem exprẽssam de præmissis, sicut quando non facit mentionem de hoc ꝙ supponat genus subiectum esse, si sit manifestum ꝙ sit, quia non est similiter manifestum de oĩbus ꝙ sint, sicut quòd sit numerus, & ꝙ sit calidum & frigidum, quorũ vnum est propinquum rationi, alterum sensui. Similiter & quædam scientiæ de passionibus non supponunt quid significent,

ficent, expreſſam mentionem de eis faciẽdo. Sicut etiam non oportet, ꝙ de cõmunibus principijs ſemper ſcientiæ faciant mentionem, quia nota ſunt. Nihilominus tñ tria prędicta naturaliter ſunt in ſcientia qualibet ſupponenda.

LECTIO XIX.

Quomodo communia principia ab inuicem diſtinguantur, & quomodo definitio à ſuppoſitione ſeparatur, quòd non item propter demonſtrationem neceſſe ſit ideas ponere demonſtrat.

ARGY.

Non eſt autem id ſuppoſitio, neq; poſtulatio ſane, quod neceſſe eſt eſſe per ſeipſum atq; videri. Demonſtratio nanque non in oratione, quæ eſt extra, ſed in oratione, quæ eſt in mente conſiſtit, quando quidem, neq; ratiocinatio videtur in illa conſiſtere. Etenim fit vt ſemper aduerſus externam orationem per infieiationem obſtetur. At non ſemper aduerſus eam quæ eſt in mente.

ANTI. V de i; ãnot.

NOn eſt autem ſuppoſitio, neque petitio, quod neceſſe eſt propter ſeipſum eſſe, et videri neceſſe eſt. Nõ. n. ad exterius rõnem eſt, ſed ad eã quæ eſt in anima, quoniam neq; ſyllogiſmus. Semper enim eſt inſtare ad exterius rationem, ſed ad interius rationem non ſemper.

Poſtquam diuiſit Ariſto. principia communia à proprijs, hic diſtinguit communia principia adinuicem. Et diuiditur in tres partes. In prima ponit diſtinctionẽ principiorum communium adinuicem. In ſecunda oſtendit differentiam diſſinitionis à quodam genere principiorũ communium, ibi {Termini igitur non.} In tertia excludit quendam errorem ibi {Species quidem igitur.} Circa primum duo facit. Primo diſtinguit communes animi conceptiones à petitionibus ſiue ſuppoſitionibus. Secundo petitiones & ſuppoſitiones adinuicem, ibi} Quęcunque quidem igitur.} Circa primũ conſiderandũ eſt, quod communes animi conceptiones habent aliquid commune cum alijs principijs demonſtrationis, & aliquid proprium. Commune quidem habent, quia neceſſe eſt, tam iſta, quàm alia principia per ſe eſſe vera. Priorum autem eſt hoium principiorum, quòd non ſolum neceſſe eſt ea per ſe vera eſſe, ſed etiã neceſſe eſt videri, quòd ſint per ſe vera. Nullus enim poteſt per ſe opinari contraria eorũ. Dicit ergo quòd illud principium, quod neceſſe eſt non ſolum per ſeipſum eſſe, ſed etiam vlterius neceſſe eſt, ipſum videri ſcilicet communis animi conceptio vel dignitas, non eſt neque petitio, neque ſuppoſitio. Quod ſic probat. Petitio, & ſuppoſitio exteriori ratione confirmari poſſunt ideſt argumentatione aliqua. Sed communis animi conceptio non eſt ad exterius rationem, quia non poteſt probari per aliquam argumentationem, ſed eſt, ad eam rationem, quæ eſt in anima, quia lumine naturali intellectus ſtatim fit nota. Et quòd non ſit ad exterius rationem patet, quia non fit ſyllogiſmus per aliquid exterius ad probandas huiuſmodi communes animi exceptiones. Et quòd huiuſmodi non ſunt notę per exteriorem rationem, ſed per interiorem, probat per hoc, quòd exteriori ratione poteſt inſtari, vel vere, vel apparenter, interiori autem ratione non eſt poſſibile ſemper inſtari. Et hoc ideo, quia nihil eſt adeo verum quin voce poſſit negari. Nam & hoc principium notiſſimum, quòd non contingat idem eſſe & non eſſe, quidã ore negauere. Quędam vero adeo vera ſunt, quòd eorum oppoſita intellectu capi non poſſunt, & ideo in interiori ratione eis obuiari non poteſt, ſed ſolum exteriori, quæ eſt per vocem. Et huiuſmodi ſunt communes animi conceptiones. Deinde cum dicit.

Cõium ani. concept. & aliorũ prin. cõue. & differentia.

Quart⁹ meta. tex. cõ. 9. le. 8. tex. ex po. vltima.

ARGY.

Quod igitur demonſtrari quidem põt, non demonſtratũ aũt a ſe, quiſpiam ſumit, id aut ſupponit, ſi ita eſſe diſcenti videtur, atq; non abſolute quidẽ, ſed ad illum tantum, ideſt ſuppoſitio, aut poſtulat, ſi nulla prorſus diſcẽti de hoc opinio, vel ẽt contraria inſit. Atq; hoc intereſt inter ſuppõnem poſtulationemúe. Etenim ideſt poſtulatio, quod eſt contrarium opinioni diſcentis, vel quod eſt quidẽ demonſtrabile, ſumit autem quiſpiam illud atq; vtitur non demonſtrato.

ANTI. vide i anot.

Quæcunq; igitur demonſtrabilia accipit eſſe ipſe non demonſtrans, hæc quidẽ probabilia ſi accipiat, diſcenti ſupponuntur, & non eſt ſimpliciter ſuppoſitio, ſed ad illũ ſolum, ſi vero ne que vnius opinionis, aut contraria eſſe idem accipiat, idem petit. Et in hoc differunt ſuppoſitio, & quæſtio. Eſt enim quæſtio in contrarium dicentis opinioni. Aut quod ſi aliquis demonſtrabile cum ſit. accipiat, &, vtatur non demonſtrans.

Diſtinguit ſuppoſitiones abinuicem. Sciendum tamẽ eſt, ꝙ aliquid commune habent, & etiam in aliquo differunt. Hoc quidem comune eſt eis quòd cum ſint demonſtrabilia, tñ demonſtrator accipit ea non demonſtrans, et præcipue, quia non ſunt demonſtrabilia per ſuam ſciam, ſed per aliam, vt ſupra dictum eſt. Vnde & inter immediata principia computantur, quia demonſtrator vtitur, eis abſque medio, eo quòd medium non habeant in illa ſciã. Differunt autem adinuicem, quia ſiquidem talis propoſitio ſit probabilis addiſcenti, cui fit demonſtratio, dicitur ſuppoſitio. Et ſic ſuppoſitio nõ dicitur ſimpliciter, ſed ad aliquem. Si vero illę nec ſit eiuſdem opinionis, neque contrariæ, oportet, ꝙ demodſtrator hoc ab eo petat & tunc dicitur petitio. Si autem ſint contrarię opinionis, tunc erit, queſtio, de qua oportet diſputari inter eos. Hoc tamẽ omnibus commnue eſt, vno quoque eorum vtitur demonſtrator, non demonſtrans, cũ ſit demonſtrabile.

Lectio. 1.

ARGY.

Diffinitiones igitur, cũ affirmationes, aut negationes nõ ſint, ſuppõnes non eſſe patet, quas quidem ut genus complectitur propoſitio. Diffinitiones præterea percipiantur ſolũ oportet. At id non eſt ſuppoſitio, niſi quiſpiam, & audire ſuppoſitionem dixerit eſſe, Sed ea ſunt ſuppoſitiones, quæ cum ſint, hoc ipſo quod ſunt, emergit ipſa concluſio.

ANTI.

Termini igitur nõ ſunt ſuppõnes, nihil. n. eſſe, aut nõ eſſe dicunt. Sed in propoſitionibus ſunt ſuppoſitiones. Termini autem non, ſed ſolum intelligere oportet. Hæc aũt non eſt, ſuppoſitio, niſi & audire, ſuppõnem aliquis eſſe dicat. Sed quorumcunq; exiſtentium in eo quòd illa ſunt fit concluſio.

Diſtinguit diffinitionẽ a ſuppoſitionibus per duas rationes, quarum ſecũda incipit, ibi {Amplius petitio.} Circa primũ quo facit. Primo ponit rationem, quæ talis eſt. Omnis petitio, vel ſuppoſitio dicit aliquid eſſe vel nõ eſſe termini autem ideſt diffinitiones non dicunt aliquid eſſe vel non eſſe, termini ergo non ſunt petitiones, neque ſuppoſitiones per ſe ſumpti. Sed in propoſitionibus aſſumpti, ſuppoſitiones ſunt, vt cum dicitur, Homo eſt animal rationele mortale. Sed terminos ꝑ ſe ſumptos oportet ſolum intelligere. Intelligere autem non eſt ſupponere, ſicut nec audire. Sed illa ſupponuntur quorumcunque exiſtentium ideſt ex quibuſcunque exiſtentibus fit concluſio, in eo quod illa ſunt ideſt propter præmiſſæ.

Prima rat. quod diffini. non ſit ſup.

Secundo ibi.

ARGY.

Neque geometra falſa ſupponit, quemadmodum nonnulli putarunt, qui quidem (inquiunt) demonſtrantem falſis vti ſuppoſitionibus non oportere, geometrẽ vero falſa ſupponere deſignatam lineam, nunc pedalem, nunc rectum eſſe dicentem, quæ quidẽ non recta eſt non pedalis. Nam geometra, cum non ſit ea linea, quam deſignauit, aut protulit ore,

con cludere

concluderet solet, sed cum ea sint, quæ per illa significantur ac indicantur, quæ designauit, ac protulit ipse.

ANTI. *Neq; geometra falsa supponit, sicut quidā affirmant dicentes quod non oportet falso uti geometrā, mentiri aūt dicentē vnius pedis esse, non vnius pedis, aut rectā scriptam non rectam esse. Sed geometra nihil concludit secundū hanc lineam, quam ipse posuit, sed quæ per hanc ostenduntur.*

Exclu. dub. Excludit quandam dubitationem. Dicebant, n. quidā ꝙ geometra, falsa suppositione vtebatur, cum diceret, lineam esse vnius pedis, quæ non est vnius pedis, aut lineā descriptam in puluere esse rectam, quæ non est recta. Sed ipse dicit, quòd geometra non supponit falsum, propter hoc. Cum enim geometra nihil demonstret de particularibus, sed de vniuersalibus, vt supra dictum est, hæ autem lineæ sunt quædam particularia, manifestum est, ꝙ de his lineis non demonstrat aliquid, neque etiam ex eis, sed vtitur eis vt exemplis vniuersalium, quæ per exempla intelliguntur, de quibus & ex quibus demonstrat. Deinde cum dicit. (Lec. 16 tex. expo. 2.)

ARGY. *Insuper oīs postulatio, suppositioq; aut vniuersalis est, aut particularis. At neutrum istorum diffinitionibus cōpetit, quare diffinitiōes, suppositiones, postulationesq; nō sunt.*

ANTI. *Amplius petitio, & suppositio omnis, aut sicut totū est, aut sicut in parte, termini autem neutri horum.*

Secunda ra. Ponit secundam rationem quæ talis est. Omnis suppositio, vel petitio est in toto, vel in parte idest est propositio vniuersalis, vel particularis, sed diffinitiones neutrum horum sunt, quia in eis nihil ponitur, siue prædicatur, neque vniuersaliter, neque particulariter, ergo & cætera. Deinde cum dicit.

ARGY. *Formas igitur, aut vnum quid præter ipsa multa non necesse est esse, si demonstratio est, tamen verum est dicere necessario, vnum esse de pluribus prædicandum, Nam si id non sit, vniuersale sane non erit, at si vniuersale non sit, non erit medium ipsum, quare nec demonstratio. Esse igitur vnum quid oportet, idemq; de pluribus non solum communi nomine prædicandum.*

ANTI. *Species quidem igitur esse, aut vnum aliquid extra multa non necesse est, si demonstratio erit. Esse tamen vnum de multis verum dicere necesse est. Non enim erit vniuersale, nisi hoc sit. Si vero vniuersale non sit, medium non erit, quare neque demonstratio. Oportet itaq; aliquid vnū & idem de pluribus esse non æquiuoce in demonstratione.*

Lec. 15. tex. expo. 2. Ostendit ex præmissis, ꝙ non est necessariū ponere ideas, vt Plato posuit. Ostensum est. n. supra ꝙ demōstrationes de vniuersalibus sunt, & hoc modo sunt de sempiternis. Non igitur necesse est, ad hoc quòd demonstratio sit, species esse, i. ideas, aut quodcunq; vnum extra multa, sicut ponebant Platonici mathemat. separata cū ideis, vt sic demonstrationes possint esse de sempiternis, sed necessarium est esse vnum in multis & de multis, si demonstratio debet esse, quia non erit vniuersale, nisi sit vnum de multis. Et si non sit vniuersale, non erit medium demonstrationis, ergo nec demonstratio. Et quòd oporteat medium demonstrationis esse vniuersale, patet per hoc, ꝙ oportet medium demonstrationis esse vnum & idem, de pluribus prædicatum non æquiuoce, sed s'm rōnem eandem, quæ est ratio vniuersalis. Si autem æquiuoce esset, posset accidere vitium in arguendo. Deinde cum dicit.

LECTIO XX.

Quomodo primis & communibus principijs sciētię demonstratiuæ vtantur.

ARGY. *Nulla aūt demonstratio sumit fieri non posse, vt simul idem affirmetur, atque negetur, nisi fuerit opus, vt hoc etiā pacto conclusio demonstretur. Quod quidem fuerit si sumpserimus affirmare quidem primum de medio esse verum, negare autem verum non esse. Nihil autem refert medium esse, atque non esse sumere, & tertiam parimodo. Nā si datum est id, de quo hominem dicere verum est, dubitatur, & id ei, quo non hominem dicere verum est. Sed tantum hoc totum sumatur, hominem inquam animal, nō autem nō animal esse, erit etiam verum Calliam dicere, & non Calliam animal, non autem non animal. Causa autem, est quia primum non solum de medio, sed etiam de alio dicitur propterea quòd ad plura sese extendit. Quare nihil ad conclusionem refert, & si medium & ipsum est.*

ANTI. vide i ānot. *Non contingere autem simul affirmare & negare neque vna recipit demōstratio. Sed si indigeat mōstrare conclusionem. sic ostenditur, quòd accipientibus, primum de medio quòd verum sit affirmare, negare autem non verum. Medium autem nihil differt esse, & non esse accipere, similiter autē & tertium. Si enim assignetur, de quo homine verum est dicere animal, quamuis non hominem uerum sed si solum hominem animal esse omne, non animal autem non, erit id verum dicere Calliam & non Calliam, non animal autem non. Causa autem est quod, primum non solum de medio dicitur, sed de alio, propter quod de pluribus. Quare si neque medium & idem, & non idem est, ad conclusionem nihil differt.* Tex. cō. 26.

Postquam determinauit Philosophus de principijs proprijs & communibus, hic ostendit qualiter demonstratiuæ scientiæ se habeant ad communia & propria. Et diuidiuc in duas partes. In prima ostenditur qualiter se debeant demonstratiuę scientię circa cōmunia. In secunda ostendit qualiter se habeant circa propria, ibi {Si autem idem est interrogatio.} Circa primum duo facit. Primo ostēdit qualiter demonstratiuæ scientiæ circa prima principia inter communia se habeant. Secundo quomodo se habeāt communiter circa omnia principia communia, ibi} Communicant autem omnes scientiæ {Circa primum duo facit, quia primo ostendit qualiter se habeant demonstratiuę scientię circa hoc principiū, ꝙ nō contingit idem simul affirmare vel negare. Secundo quomodo se habeant circa istud principium de quolibet est affirmatio vel negatio vera, ibi {Omne autem affirmare.} Hæc enim duo principia omnium sunt prima, & probatur in 4. Metaph. Dicit ergo primo ꝙ nulla demonstratio accipit hoc principiū, ꝙ non contingit simul affirmare & negare. Si enim aliqua demonstratio eo vteretur ad ostendēdum aliquā conclusionem, oportet ꝙ sic eo vteretur, ꝙ acciperet primum idest maiorem extremitatem affirmari de medio & non negari. Quia si acciperet affirmationem & negationem ex parte medij, nihil differt vtrū sic vel sic esset, & eadem rō est de tertio, idest de minori extremitate per comparationem ad medium. Verbi gratia. Sit animal primum, Homo medium, & callias tertiū. Si quis vellet vti prædicto principio in demonstratione, oporteret sic arguere. Oīs homo est animal, & non est non animal, Callias est homo, ergo Callias est animal, & non est nō animal. Cum enim dicat omnis homo est animal, nihil differt, vtrum etiam hęc sit vera, non homo est animal, vel non sit vera. Et similiter in conclusione non, differt ex quo Callias est animal, vtrū nō Callias sit animal vel non animal. Et huius causa est, quia primum non oportet dici de solo medio, sed potest dici etiam de aliquo quodam, quod est diuersum à medio quod significatur per negationem medij, propter hoc quòd primum dicitur de pluribus quandoq; quàm mediū, sicut animal de (Le. seq. ime.) (Tex. com. 9. Lect. 6. tex. expo. 2)

pluribus quàm homo. Vnde dicitur de equo qui est non homo. Vnde si accipiatur medium idem,& non idem.i. si accipiatur medium affirmatiuum,& negatiuum,vt cū dico, homo & non homo est animal, nihil facit ad conclusionem. Cum autem accipitur affirmatio & negatio, ex parte maioris extremitatis, differunt quidem, quantum ad conclusionem, & etiam quantum ad veritatem præmissarum. Si enim homo esset animal, non esset verum,quòd homo est animal,neq; sequeretur,quòd Callias esset animal. Tam nihil plus certificatur,cū dicitur homo est animal, & homo non est non animal, quàm cum dicitur,solum homo est animal. Idem enim intelligitur per vtrunque. Et sic manifestum est,quòd demōstrationes non vtuntur hoc principio scilicet quòd affirmatio & negatio non sint simul vera neque ex parte prædicati, neq; ex parte subiecti. Deinde cum dicit.

No. totum.

ARGY. *Hoc autem omne inquam affirmandum, aut negandum esse eā demonstratio sumit, qua deducitur ad id quod fieri nequit. Nec tamen semper vniuersaliter, sed quod satis est generi,circa quod genus demonstrationes afferuntur, sicut & prius est dictum.*

ANTI. *Omne autem affirmare,aut negare, quæ est ad impossibile demonstratio accipit, & hoc neque semper vniuersale, sed quantum sufficiens est. Sufficiens autem est in genere. Dico autem in genere,vt circa quod genus demonstrationes sunt,sicut dictum est prius.*

Modus demō ad impossibile.

Ostendit quomodo demonstratiuæ sciētiæ vtantur hoc principio, de quolibet est affirmatio vel negatio vera. Et dicit quòd hoc principium accipit demonstratio quæ est ad impōle. In hac enim demonstratione probatur aliquid esse verum, per hoc quòd eius oppositum est falsum. Quod nequaquam contingeret si possibile esset quòd vtrunque oppositorum esset falsum. Non tamen semper vtitur prædicta demōstratio hoc principio,quia quandoque illud oppositū quod ostenditur esse falsum non est negatio,sed contrarium immediatum. Sicut si ostenderetur aliquem numerum esse parem,per hoc, φ eius oppositum falsum est scilicet ipsum esse imparem ducendo ad impossibile. Neque vtitur etiam hoc principio vniuersaliter, idest in sua vniuersalitate,sub his terminis,ens & non ens sed inquantum est sufficiens in genere aliquo, vel inquantum contrahitur ad genus subiectum. Et dico de illo primo genere, circa quod sunt demonstrationes. Sicut si in geometria accipiatur rectum & non rectum, vt cū ostenditur aliqua linea esse recta, propter hoc quod est falsum eam esse nō rectā deducendo ad impossibile. Deinde cum dicit.

ARGI. *Conueniunt autem inter sese scientiæ omnes in bisce, quæ communia sunt, non in bisce, de quibus demonstrant, nec in his etiam quę demonstrant. Communia autem ea dico, quibus sic vtuntur, vt ex ipsis demonstrant.*

ANTI. Tex.co. 47. *Communicant autem scientiæ omnes secundum communia. Cōia aūt dico quibus vtuntur, tanquam ex his demonstrātes, sed nō de quibus demonstrāt, neq; quod demonstrāt.*

Ostendit quomodo demonstratiuæ scientiæ se habeant communiter ad alia principia communia. Et circa hoc duo facit. Primo dicit quòd oēs scientię in principijs communibus communicant hoc modo quòd omnes vtuntur eis sicut ex quibus demonstrant, quod est, vti eis vt principijs. Sed nō vtuntur eis, vt de quibus aliquid demonstrant, vt de subiectis, neque sicut quod demonstrant idest conclusionibus. Secundo ibi.

ARGY *Differendi quoq; facultas cum oibus cōuenit, & si qua vniuersaliter ipsa cōia ostendere nitatur, velut omne quod vis affirmetur aut negetur oportet, vel ab æqualibus demptis æqualibus æqualia sunt ea, quæ restant, vel talium aliqua. Atque ipsa disserendi facultas non est sic diffinitiorum quorundam, neque generis cuiusdam. Non enim interrogaret. Demonstranti nanque non licet interrogare, propterea, quòd ex oppositis non ostenditur idem. Hoc autem demonstratū est in bisce, quæ de ratiocinatione sunt pertractata.*

ANTI. vide i ānot. *Sed dialectica de omnibus, & si aliqua vniuersaliter tentet monstrare cōia, vt quidem omne affirmare, aut negare, aut quod est æqualia ab æqualibus, aut talium quęlibet. Sed dialectica non est sic diffinitorum quorundam, neq; generis alicui vnius. Non.n.interrogaret. Non est.n. interrogare demonstrantem, propter id quod oppositorum esse nō demonstrat idem. Ostensum aūt est hoc in his, quæ de syllogismo.* vide si ānot.

Dial. de quibus& prima philos.

Ostendit φ quædam scientię vtuntur principijs communibus alio modo, ф dⁱ ctum est. Dialectica enim est de communibus, & aliqua alia scientia est de cōibus sicut philosophia prima, cuius subiectum est ens, & considerat quę consequuntur ens, vt proprias passiones entis. Sciendum tñ φ alia ratione est de communibus Logica & philosophia prima. Philosophia.n. prima est de communibus, quia eius consideratio est circa ipsas res communes, s. circa ens & partes eiᵘ. Et quia circa omnia, quæ sunt habet negotiari ratio, Logica aūt est de operationibus rationis, Logica etiam erit de his, quæ communia, sunt oībus idest de intentionibus rōnis, quæ ad oēs res se habēt. Non aūt ita φ ipsa Logica sit de ipsis rebus cōmunibus, sicut de subiectis. Considerat.n. Logica sicut subiectum syllogismū, & enunciationem, & prædicatū, aut aliquid hmōi Pars aūt Logica, quæ demonstratiua est & lic circa oēs intentiones versetur, docendo quomodo fiunt demonstratiuæ scientiæ, non tñ procedendo ex communibus intētionibus ad aliquid ostendendum de rebus, quæ sunt subiecta aliarum scientiarum. Sed hoc Dialectica facit, quia ex communibus intētionibus probat arguendo ad ea, quæ sunt aliarum sciarum, siue sint, propria siue sint cōia, maxime tñ ad cōia. Sicut argumentatur φ odium est in concupiscibili, in qua est amor, ex hoc, φ contraria sunt circa idem. Est ergo Dialectica de cōibus, non solum quia pertractat intentiones cōes rationis, quod toti Logicæ est cōe, sed etiam quia circa cōia rerum argumentatur. Quæcunque autem scientia argumentatur circa cōia rerum, oportet φ argumentetur circa principia cōia, quia veritas principiorū cōium est manifesta ex cognitione terminorum cōmunium, vt entis & non entis, totius & partis, & similium. Dicit autem significanter {& si aliqua scia tenet,} quia Philosophia prima non demonstrat principia cōia, sunt.n. indemonstrabilia simpliciter, sed aliqui errantes tentauerunt ea demonstrare, vt patet in.4. Meta. Vel etiam quia & si non possunt demonstrari simpliciter, tñ Philosophus primus tentat monstrare eo modo, quo est possibile. s. cōtradicendo negantibus ea, per ea quæ oportet ab eis concedi, non per ea, quæ sunt magis nota. Sciendum est etiā, quòd primus Philosophus hoc modo non solum demonstrat, ea, sed & aliqd de eis mōstrat, sicut de subiectis, sicut φ impōle est mente concipere opposita, eorum, vt patet in.4. Met. Cū ergo disputet circa hęc principia & Philosophus primus & dialecticus, tamen aliter & aliter. Dialecticus.n. non procedit ex aliquibus principijs demonstratiuis, neque assumit alteram partem contradictionis tantū, sed se habet ad vtranq;. Contingit.n. vtranq; quque vel probabilem esse, vel ex probabilibus ostendi, quę accipit dialecticus. Et propter hoc interrogat, Demonstrator autem non

Idem supra in prohe.

Dialect. de cōibus dupliciter.

Tex.cō.8.l. 5.t. expo.6. & tex. cō.9. l.6.t. ex.3.

Tex c. 6.l.6. tex.3.

non interrogat, quia non se habet ad opposita. Et hæc est differentia vtriusque, quæ posita est in his, quæ de syllogismo sunt idest in libro Priorum in principio. Philosophia, ergo prima procedit circa cōia per modum demonstrationis, & non per modum dialecticæ disputationis.

LECTIO XXI.

In omnibus demonstratiuis scientijs proprias interrogationes, responsiones, & disputationes esse, quibus vt proprijs principijs, vtantur, ostendit.

ARGY. *Quod si eadem est interrogatio ratiocinatiua & propositio contradictionis (sunt aūt in vnaquaque scīa propositiones, ex quibus vniuscuiusque propria conficitur rōcinatio) erunt porro quædam interrogationes ad singulas scīas attinētes, ex quibus at cuiusq; propria ratiocinatio. Patet ergo non omnem interrogationem geometricam esse, nec ad medendi artem oēm accommodari, & pari modo de cæteris.*

ANTI. *SI autem idem est interrogatio syllogistica, et propositio contradictionis (propositiones autem sunt secundum, vnamquāq; scientiam, ex quibus est syllogismus) secundum vnamquanque vtique erit interrogatio scibilis, ex quibus quidem secundum vnamquanque scientia proprius fit syllogismus. Manifestum itaque quòd non omnis interrogatio geometrica vtique erit, neque medicinalis. Similiter autem est & in alijs.*

Postquam ostendit Philosophus qualiter scientiæ demonstratiuæ se habeant circa principia cōia, hic ostendit qualiter se habeāt circa propria. Et diuiditur in duas partes. In prima ostendit, ꝙ in qualibet scientia sunt proprię interrogationes, responsiones, & disputationes. In secunda ostendit quomodo in qualibet scientia sunt propriæ deceptiones, ibi {Q'm autē sunt geometricæ.} Circa primum duo facit. Primo ostēdit ꝙ in qualibet scientia sunt interrogationes propriæ. In secunda, ꝙ in qualibet scientia sunt responsiones propriæ, & disputationes, ibi {Neq; omnem interrogationem vtiq;.} Circa primum duo facit. Primo ostendit, ꝙ in qualibet scientia sunt interrogationes propriæ. Secundo quę sunt istæ, ibi {Sed ex quibus aut demonstratur.} Primum sic ostendit. Idem est secundum substātiam interrogatio syllogistica, & propositio. Propositio aūt accipit alteram partem contradictionis, licet in modo proferendi differant. Hoc.n. quod ad interrogationem respondetur, assumitur vt propositio in syllogismo aliquo. In vnaquaque aūt scientiæ sunt propriæ propositiones ex quibus fit syllogismus. Ostensum est.n. quòd quælibet scientia ex principijs procedit. Ergo in qualibet scientia, sunt propriæ interrogationes. Nō ergo quęlibet interrogatio est geometrica, vel medicinalis, & sic de alijs scientijs. Sciendum tamen est interrogatio aliter est in scientijs demonstratiuis, & aliter est in dialectica. In dialectica.n. nō solum interrogatur de conclusione sed etiam de præmissis. Demonstrator autem non interrogat de præmissis, sed sumit quasi per se notas, vel per alia principia probat. Sed interrogat solum de conclusione. Et cum eā demonstrauerit, vtitur ea, sicut alia propositione, ad demonstrandum aliquam aliam conclusionē.

(Le.imo.seq.) (Interroga. qualiter in dem. & dia.)

Deinde cum dicit,

ARGY. *Sed aut ea, ex quibus aliquid ostenditur, de quibus est, ipsa Geometria, aut ea, quæ ex eisdem demonstrantur ex quibus Geometria demonstrat, qualia sunt perspectiua. Idem est & in cæteris intelligendum.*

ANTI. *Sed ex quibus, aut demonstratur aliquid eorum, de quibus Geometria est, aut ex eisdē demonstratur geometrica, sicut in speculatiua. Similiter autem & in alijs.*

Primo ostendit quæ interrogationes proprię vnicuique scientiæ. Et primo inquantum assumuntur vt propositiones, ex quibus demonstrator procedit. Secundo inquantum sumuntur, vt conclusiones, ibi {Et de his quidem.} Dicit ergo primo, quòd interrogationes geometricæ sunt ex quibus demonstratur aliquid circa illa, de quibus est Geometria, aut illa, quæ demonstrantur ex principijs Geometrię eiusdem. Sicut illa, ex quibus demonstratur aliquid in speculatiua scientia idest perspectiua, quæ procedit ex principijs Geometriæ. Et quod dictum est de Geometria, intelligendum est de alijs scientijs, quia scilicet propositio, vel interrogatio dicitur propriæ alicuius scientiæ, ex qua demonstratur in ipsa sciētia, vel in scientia subalternata. Deinde cum dicit,

ARGY. *Atque de his ipsis reddenda quoque ratio est ex geometricis principijs, conclusionibus'ue, sed de principijs non est reddenda ratio geometræ, vt est professor geometriæ. Eadē sunt & in cæteris scientijs obseruanda.*

ANTI. *De his quidem rationem ponēdam esse Geometricis principijs & conclusionibus, sed principiorum rationem non ponendam esse Geometriæ secundum quòd est geometria. Similiter autem & in alijs scientijs.*

Notificat geometricam interrogationem, prout est conclusio. Et dicit, quòd de interrogationibus geometricis ponenda est ratio, demonstratio, s. veritatem ipsarum ex principijs geometricis, & conclusionibus, quæ per ipsa principia demonstrātur. Non enim cuiuslibet demonstrationis, geometricæ ratio redditur ex primis geometriæ principijs, sed interdum ex his, quæ per prima principia sunt conclusa. Interrogationum autem, quę semper sunt conclusiones in demonstratiuis scientijs, ratio reddi potest in eisdem, sed principiorum ratio non potest, reddi à geometra, secundum quòd geometra est. Et similiter alijs scientijs est. Nulla enim scientia probat sua prima principia, secundum quod ostensum est supra. (Lectio.19. te.ex.7.) Et dicit secundum quòd geometra est, quia cōtingit in aliqua scientia proabri principia illius scientię, inquantum scilicet illa scientia assumit principia alterius sciē sicut geometra probat sua principia secūdum ꝙ assumit formam Philosophi primi, i. Metaphy. Deinde cum dicit.

ARGY. *Nec igitur artificem quemquam quauis percunctari, nec ad quamuis interrogationē de singulis respondere oportet, sed ea tm̄, quæ in scientia sua determinata sunt. Quod si quispiam cum geometra, vt geometra est, sic deseruit, patet & bene illum esse disceptaturum, si ex ijs ostenderit aliquid. Quòd si non hoc disseruerit modo, non bene, sine dubio disceptabit. Patet etiam illum non redarguere geometram nisi per accidens. Quamobrem inter ignaros geometricę de geometria disserendum non est, latebit.n. is qui dixerit praue. In cæteris etiam scientijs res sese habet similiter.*

ANTI. *Neque omnem interrogationem vtique est vnumquemque scientem interrogare, neq; secundum omne interrogatū respondere de vnoquoque, sed quæ sunt secundum scientiam determinatam. Si autem disputat cum geometra, secundum quod est geometra, sic manifestum est quoniam bene, si ex is aliquid demonstraret. Si vero non, non bene. Manifestum est autem quòd non arguit geometram, sed aut secundum accidens. Quare non vtiq; erit in nō geometricis ad geometria disputādum, latebit enim praue disputantem. Similiter autem & in alijs se habet scientijs.*

Ostendit ꝙ in qualibet scientia sunt propriæ responsiones & disputationes. Et primo ꝙ sint propriæ responsiones. Secundo quòd sint propriæ disputationes, ibi {Si autem disputat.} Dicit ergo, quòd ex prædictis patet, ꝙ {non

non

{non contingit vnumquemq; scientem de qualibet quęstione interrogare.} Vnde etiam patet, quòd non contingit de quolibet interrogato respondere, sed solum de his, quæ sunt secundum propriam scientiam, eo quòd ad eandem sciētiam pertinet interrogatio & responsio. Et quia ex interrogatione & responsione fit disputatio, cōsequenter ostendit, quòd in qualibet scientia est propria disputatio, dicens, quòd si disputet geometra cum geometra, secundum quòd geometra idest de his, quæ ad Geometriā pertinet, manifestum est, quòd bene procedit disputatio. Si tamen non solum fiat disputatio de eo, quod est geometriæ, sed etiam ex principijs geometricis procedatur, Si vero non sic fiat disputatio in geometria, non bene disputatur. Si vero aliquis disputet cum geometra non de geometricis, manifestum est quòd non arguit idest quòd non conuincit, nisi per accidens, puta si sit disputatio in musica, & contingat geometram per accidens esse musicum. Vnde manifestum est, quòd non est in non geometricis de Geometria disputandum, quia non poterit iudicari per principia illius scientiæ, vtrum bene vel male disputetur. Et similiter se habet in alijs scientijs.

LECTIO XXII.

Et si in demonstratiuis scientijs nonnunquam interrogationes fiant non propriæ, & falsæ, non propterea aliquis committitur in illis paralogismus.

ARG I. *Cum autem interrogationes sint geometricæ, sunt ne, et in geometricæ? Et interrogationum hæ quæ ab ea prodeunt ignoratione, quæ est dispositio geometricæ ne sunt, et in qua cunque facultatum similiter? Præterea vtra ratiocinationum ab ignoratione proficiscitur, vtrum ea, quæ ex oppositis constat, an ea, quæ constructa est vitiose?*

ANTI· Tex. cō. 18. vide 1 ānot. *Quoniam autem sunt geometricę interrogationes, nonne sunt & non geometricæ? Et secundū vnamquanque scientiam, quę secundum ignorantiam quamlibet, geometricæ sunt? Et vtrum secundum ignorantiam syllogismus sit, qui est ex oppositis syllogismus, aut paralogismus?*

Postquam ostendit Philosophus, q in qualibet scientia sunt propriæ interrogationes, responsiones, & disputationes, hic ostendit quòd in qualibet scientia sunt propriæ deceptiones & ignorantiæ. Et diuiditur in duas partes. In prima mouet quasdam quæstiones. In secunda soluit, ibi {Secundum geometriam vero.} Ponit ergo primo

Qō. prima. Le.pce.ime. tres quæstiones, quarum prima est. Cum sint quædam interrogationes geometricæ, vt supra ostensum est, nonne

Secūda. sunt etiam quædam non geometricæ? Et quod de Geometria dicitur, potest etiam de qualibet scientia quæri. Secundam quæstionem ponit, ibi {Et secundum vnamquanque.} {quæ talis est. Vtrum interrogationes quę sunt secundum ignorantiam, quæ est in vnaquaque scientia possit dici geometricę, & similiter alicui scientiæ alij propriæ? Dicuntur autem interrogationes secundum ignorantiam alicuius scientię, quādo de his interrogatur, quæ sunt contra veritatem scientiæ illius. Tertiam quæstio-

Tertia. nem ponit, ibi {Et vtrum secundum ignorantiam} quæ

Per syllogismum decipi dupliciter. talis est. In vnaquaque scientia contingit decipi per aliquem syllogismum, quem vocat secundum ignorantiā. Contingit autem per aliquem syllogismū deceptionem

Syllogismus peccans in materia. accipere dupliciter. Vno quidem modo, quando peccat in forma non seruando debitam formam syllogismi, & modum. Alio modo, quando peccat in materia, procedens ex falsis. Et est differentia inter hos modos duos, quia illæ qui peccat in materia, syllogismus est, cum obseruentur omnia, quæ ad formam syllogismi pertinent. Illæ aūt, quæ peccat in forma, syllogismus quidem, non est, sed paralogismus idest appares syllogismus. In dialecticis quidem vtroque modo contingit fieri deceptionem. Vnde & in. 5. Top. Arist. facit mentionem de litigioso, qui est syllogismus, & de peccante in forma, qui non est syllogismus, sed apparens. Est ergo quęstio, vtrum syllogismus ignorantiæ, qui fit in scientijs demonstratiuis, Cap. 1.

Sensus vl.q. sit syllogismus ex oppositis scientiæ, idest ex falsis procedens, aut paralogismus scilicet peccans in forma, qui non est syllogismus, sed apparens. Deinde cum dicit.

ARG I. *At enim in geometricæ interrogationes, aut ex Geometria sint aut ex alia facultate. Nam musica quidem inter rogatio si de geometria fiat, in geometrica est.*

ANTI. *Secundum Geometriam autem, aut quæ ex alia arte, vt musica est interrogatio non geometrica.*

Soluit prædictas quæstiones. Et primo soluit primā. Secundo secundam, ibi {De Geometria autem.} Tertio tertiam, ibi {In doctrinis autem.} Dicit ergo primo, q

Solu. 4.q. {interrogatio omnino non geometrica est illa, quæ oīno fit ex alia arte, sicut ex Musica.} Vt si quæratur in geometria, vtrum totus possit diuidi in duos semitonos ęquales, talis interrogatio est omnino non geometrica quia est ex his, quæ nullo modo ad geometriam pertinent.

ARG Y. *At æque distantes putantes concurrere, tum geometrica, tum in geometrica est. Duplex est. n. in geometricū, et per inde atque informe atque alterum ex eo, quia nihil habet geometriæ, vt in forme, quod vocat forma, alterum ex eo, quia aliquid eius praue complectitur, vt informe, quod turpem habet formam fœdamq; At hæc ignoratio, & quæ ex talibus est principijs Geometriæ contraria est.*

ANTI. *De geometria autem paralellas subire opinari geometrica quodammodo est, & non geometrica alio modo. Dupliciter enim hoc est sicut arithmon, idest quod est sine rithmo. Altera quidem non geometrica est in non habendo sicut arithmon, altera vero praue habendo. Et ignorantia hæc quæ est ex huiusmodi principijs contraria est.*

Solu. 2. qō. Soluit secundam quæstionem dicens, q {est interrogatio de Geometria} .i. de his, quæ pertinent ad geometriam vt cū interrogatur de aliquo aliquis, quod est contra veritatē geometrię. Sicut si fiat quęstio, de hoc quod est {paralellas subire} .i. lineas æque distantes concurrere {est quodammodo geometrica, & quodammodo non geometrica. Sicut. n. arithmon idest qđ est sine rithmo} vel sono dupliciter dicitur. Vno quidē modo, quod nullo modo habet sonum, vt lana, alio autem modo, quod non habet bene sonum, sicut campana non bene sonans, ita interrogatio non geometrica dicitur dupliciter. Vno modo, quia est omnino non geometrica, quasi nihil habens geometriæ, sicut quęstio de Musica proposita. Alio modo, quia praue habet id quod est geometriæ, quia videlicet habet contrarium geometricæ veritati. Ita ergo interrogatio quæ est de concursu linearum æquedistantium, non est non geometrica primo modo cum de sit rebus geometricis, sed secundo modo, quia praue habet id, quod est geometriæ. Et ignorantia hæc, scilicet, quæ est in praue viendo principijs geometricæ, est contra veritatem geometriæ. Deinde cum dicit.

ARG Y. *In mathematicis aūt non similiter fraus fit cum differitur quia mediū est semper duplex. Nam alter extremorum de hoc omni, et hoc rursus, identidem de altero dicitur atq; prædicatum non dicitur omne. Hæc aūt licet quasi cernere mentis perceptione, in differendi vero facultatis disceptationibus

nibus latent. Est ne omnis circulus figura? si designauerit, patet. Sed quidnam vltra? Carmina ne sunt circulus? Continuo patet non esse.

ANTI. Tex.co. 23. vide i ãnot. *In doctrinis autem similiter non est paralogismus, eo quòd medium sit semper dupliciter, & de hoc enim omni, et hoc iterum de alio dicitur omni. Quod autem prędicatur non dicitur omne. Hæc autem sunt vt videre est intellectu. Sed in rationibus latet, vtrum omnis circulus figura sit. Si autem scribatur manifestum est. Quòd autem sunt carmina circulus, manifestum quoniam non est.*

Solu.3.qõ. Soluit tertiam quæstionem. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit, ꝙ in demonstratiuis scientijs non sit paralogismus in dictione. Secundo, ꝙ non sit extra dictionem, ib.{Non oportet autem. {Cum autem secundum, sex locos sophisticos; fiat paralogismus in dictione, ex his accipit vnum paralogismum, qui fit secundum æquiuocationem, ostendens, quòd talis paralogismus in scientijs demonstratiuis esse non potest, de quo tamen magis videtur. Dicit ergo, quòd{in doctrinis non fit paralogismus}scilicet syllogismus peccans in forma, sicut in dialecticis. In demonstratiuis enim oportet medium idem semper esse dupliciter, idest ad duo extrema comparari. Quia & de medio maior extremitas vniuersaliter prędicatur, & medium vniuersaliter de minori extremitate. Sed quod prædicatur, non dicitur omne, idest signũ vniuersale non ponitur ad prædicatum. In fallacia vero ęquiuocationis est quidem idem medium secundum vocem non autem secundum rem. Et ideo quando in voce proponitur, latet. Sed si ad sensum demonstratur, non potest esse aliqua deceptio. Sicut hoc nomen circulus æquiuoce de figura dicitur. & de poemate. Similiter & in rationibus idest in argumentationibus latet idest deceptio potest accidere, vt si dicatur. Oĩ circulus, est figura, poema Homeri est circulus, ergo poema Homeri est figura. Si vero scribatur ad sensum circulus, nulla potest esse deceptio. Manifestum enim erit, quòd carmina non sunt circulus. Sicut autem hęc deceptio excluditur per hoc, ꝙ medium demonstratur ad sensum, ita & in demonstratiuis excluditur per hoc, ꝙ medium demonstratur ad intellectum. Cum enim aliquid diffinitur, ita se habet ad intellectum, sicut id quod sensibiliter describitur, se habet ad visum. Et ideo dicit ꝙ hæc. s. diffinita in demonstratiuis scientijs, sunt, quæ videtur in intellectu. In demonstrationibus autem proceditur semper ex diffinitionibus. Vnde non potest ibi esse deceptio æquiuocationis & multominus secundum alias fallacias in dictione. Deinde cum dicit.

(Left margin, beside "uis excluditur … intellectum": Repetit ex. 2. clarius.)

(Left margin, beside "strat. scientijs … demonstrationibus": In dem. non sit fal. æqui.)

ARGY. *Atq; non oportet inficationẽ ad ipsum afferre, si sit propositio inductiua. Vt. n. neque propositio est ea, quæ non ad plura sese extendit, (non n. erit de omnibus) vniuersalibus aũt extruitur ratiocinatio, sic patet nec eam inficationem esse, quæ vniuersalis non est. Etenim eædem sunt propõnes, inficationesq́ue. Nam quam affert quispiam inficationem, ea vel disserendi, vel demonstrandi propositio fieri potest.*

ANTI. *Non oportet autem instantiam in ipsum ferre, si sit propositio inductiua. Sicut enim neque propositio est, quæ non est in pluribus (non enim ita erit in omnibus) ex vniuersalibus autem est syllogismus, manifestum est quòd neque instantia est. Eædem enim sunt propositiones, & instantiæ. Quam enim fert instantiam, hæc fiet vtique propositio, aut demonstratiua, aut dialectica.*

Ostendit, ꝙ non potest fieri paralogismus in demonstratiuis secundum fallaciam extra dictionem. Et quia huiusmodi paralogismis frequenter obuiatur ferendo instantiam per quam, ostenditur defectus in forma syllogizandi, ideo primo ostendit, qualiter ferenda est instantia in demonstratiuis. Secundo ostendit, ꝙ in eis non potest esse paralogismus secundum fallaciam extra dictionem, ibi{Contingit autem quosdam,} Dicit ergo primo ꝙ{non oportet in demonstratiuis ferre instantiam in ipsum}idest in aliquem paralogismum, sumendo aliquam propositionem inductiuam idest particularem. Nam inductio ex particularibus procedit, sicut syllogismus ex vniuersalibus. Et hoc ideo est, quia in demonstratiuis nõ sumitur propositio, nisi quæ est in pluribus. Nisi enim sit in pluribus non est in omnibus. Oportet autem syllogismum demonstratiuum ex vniuersalibus procedere. Vnde manifestum est, quòd neque instantia potest esse in demonstratiuis, nisi vniuersalis, quia eadem sunt propositiones, & instantiæ. Tam enim in dialecticis quam in demonstratiuis, illud quod sumitur vt instãtia, postea sumitur vt propositio, ad syllogizandum contrarium eius, quod probat. Deinde cum dicit.

Fit autem vt quidam vitiose concludant, propterea, quod eos medios sumunt, qui terminos vtrosque sequuntur. Quale quidem facit, & Ceneus, ignem gigni multiplicata ratione concludens, hoc pacto. Ignis, vt dicit, celerrime gignitur. Quod multiplicata gignitur ratione, id celerrime gignitur, Hoc autem modo constare ratiocinatio nequit. Sed si celeberrimam generationem multiplicata sequatur ratio, & ignem celeberrima generatio. ARGY.

Contingit autem quosdam non syllogistice dicere propter id, quod accipiunt vtrisque inhærentia, vt & Ceneus facit quod ignis in multiplicata analogia sit. Nanque ignis cito generatur, sicut dicit, & hoc analogia. ANTI. vide i ãnot.

Ostendit, ꝙ in demonstratiuis non accidit deceptio per paralogismos extra dictionem. Et sicut ostenderat supra quòd non erat paralogismus in dictione in demonstratiuis, ostendendo de vno paralogismo, qui fit secundum fallaciam æquiuocationis, ita hic ostendit, quòd in demonstratiuis non est paralogismus extra dictionem, ostendendo de vno, qui fit secundum fallaciam consequentis. Patet enim quòd secundum alias fallacias extra dictionem non potest fieri paralogismus in demonstratiuis. Neque enim secundum accidens, cum demonstrationes procedat ex his quæ sunt per se. Neque secundum quid, & simpliciter, cum ea quæ in demonstrationibus sumuntur, sint vniuersaliter, & semper, & non secundum quid. Circa ergo hoc duo facit. Primo ostendit, qualiter fiat paralogismus secundum fallaciam consequentis. Secundo, quòd ex hoc modo non accidit deceptio in demonstratiuis, ibi{Aliquando quidem.} Dicit ergo primo, quòd{quosdam non contingit syllogistice dicere} idest non seruare formam syllogismi, propter hoc, quòd accipiunt vtranque inhęrentiam, idest quia accipiunt medium affirmatiue prædicatum de vtroque extremorum quod est syllogizare in secunda figura ex duabus propositionibus affirmatiuis, quod facit fallaciam consequentis. Sicut facit quidam Philosophus nomine Ceneus, ad ostendendum, quòd ignis sit in multiplicata analogia, id est quòd in maiori quantitate generatur ignis quam fuerit corpus ex quo generatur, eo quòd ignis cum sit rarissimum corpus, per rarefactionem ex alijs corporibus generatur. Vnde oportet quòd materia prioris corporis sub maioribus dimensionibus extendatur, formam ignis assumens. Ad hoc autem probandum vtebatur tali syllogismo. Quod generatur ex multiplicata analogia cito generatur, sed ignis cito generatur, ergo ignis generatur ex multipli-

(Right margin, beside "per paralogismos extra dictionem": Lect. pñti.)

(Right margin, beside "quentis. Patet enim … tiuis": Cur tm̃ de falsa. consequentis.)

(Right margin, beside "mo, quòd{quosdam …": Falla. consequẽtis quid facit.)

multiplicata analogia. Deinde cum dicit.

ARGI. *Interdum igitur fieri nequit, vt ex ijs, quæ sumuntur ratiocinatio construatur, interdum vero fieri potest, sed non cernitur.*

ANTI. *Aliquando quidem igitur syllogizare non contingit ex acceptis, aliquando vero contingit, sed non videtur.*

Ostendit ꝙ per hunc modum syllogizandi non accidit deceptio in demonstratiuis sciētijs. Et circa hoc duo facit. Primo manifestat, ꝙ ex hoc modo syllogizandi nō semper accidit deceptio, dicens quòd aliquando secundū supra dictum modum aruguendi non contingit syllogizare ex acceptis, quando scilicet termini non sunt conuertibiles. Non enim sequitur. Si omnis homo est animal, quòd quicquid est animal sit homo. Aliquando vero contingit syllogizare scilicet in terminis conuertibilibus. Sicut enim sequitur. Si est homo, est animal rationale mortale. Ita etiam sequitur econuerso. Si est animal rationale mortale, sequitur quòd sit homo. Sed tamen non videtur, quòd sequatur syllogistice, quando non seruatur debita forma syllogismi. Secundo ibi cum dicit.

ARGI. *Quod si fieri non posset, vt verum ostendatur ex falsis, facile esset resoluere. Conuersio nanque necessario fieret. Si enim A verum, quod cum sit, hæc sunt, quæ quidem esse scio, veluti B. Ex his igitur illud esse ostendam.*

ANTI. vide i ānot. *Si autem esset impossibile ex falso verū monstrare, vtiq; facile esset resoluere. Conuerterētur enim ex necessitate. Sit enim a esse. Hoc autem cum sit, & ea vtiq; sunt, quæ noui, quoniam sunt, vt b, ex his demonstrabo quòd illud est.*

Primæ ra. in demō. syllogismis sine deceptione. Ostendit, ꝙ in demonstratiuis scientijs contingit prædicto modo syllogizari sine deceptione. Et hoc ostendit tripliciter. Primo sic. Secundum prędictum modum syllogizandi accidit deceptio ex eo, ꝙ non conuertitur consequentia, quam putat conuerti, in qua non accidet deceptio, si quemadmodum conclusio est vera, sic præmisse sint veræ, tunc.n. in conuertendo non accidet deceptio. Sicut si dicam de Sorte, Sortes est homo, ergo Sortes est animal, nulla deceptio falsitatis sequitur. Sicut si econuerso arguatur sic, Est animal, ergo est homo. Sed si præmissa est falsa, conclusione existente vera, tunc accidit deceptio in conuertendo. Sicut si dicam. Si asinus est homo, est animal, ergo si est animal, est homo. Si ergo ex falsis esset impossibile ostendere verum, & semper oporteret verum ostendit ex veris, tunc facile esset resoluere conclusionem in principia absque deceptione, quia nulla falsitas esset si ex conclusione inferretur aliqua præmissarum. Tali.n. suppositione facta conuertetur de necessitate conclusio & præmissa, quantum ad veritatē. Sicut.n. pręmissa existente vera, conclusio est vera, ita & econuerso. Si.n. ꝙ a sit & hoc posito, sequitur, eadem esse de quibus certum est nihil ꝙ sunt vera sicut b. Vnde cū vtrunque sit verum, ex hoc etiam, s. ex b potero iterum inferre a. Sic egro vna rō est, ꝙ deceptio non accidit in demonstratiuis scientijs per fallaciā consequētis, qa in demōstratiuis scientijs impoſe est syllogizari ex falsis, sicut ostensum est supra. Secundam rationem ponit ibi.

Cur in demō. non esse falla. consequentis. Lec. 13. tex. expo. 8.

ARGY. *Conuertuntur autem ea magis, quæ in mathematicis sunt, quia nullum accidens, sed diffinitiones, accipiunt, atq; hoc etiam ipso a differendi differunt facultate.*

ANTI. *Conuertuntur autem magis, quæ sunt in mathematicis quoniam nullum acciden, recipiunt, sed id hoc differunt ab his, quæ sunt in dialogis, sed diffinitiones.*

In terminis enim conuertibilibus non accidit deceptio per fallaciam consequentis, eo ꝙ in his consequentia conuertitur. Illa vero, quæ sunt in mathematicis idest in demonstratiuis scientijs, vt plurimum sunt conuertibilia, quia non accipiunt pro medio aliquod prædicatum per accidens, sed solum diffinitiones, quæ sunt demonstrationis principia, vt ostensum est.} Et in hoc differunt ab his, quæ sunt in dialogis} idest in dialecticis syllogismus in quibus frequenter recipiuntur accidentia. Tertiam rationem ponit ibi.

Lect. 16 tex expo.

ARGY. *Acerescit etiā ratiocinatio non per media sed aßumēdo nam a de b sumitur, & hoc c & hoc rursus de d. Datq; hoc in infinitum procedit. Versus quoq; latus eius fit incrementum. A nanq; de e atq, de e concluditur. Sit.n. a quidē numerus absolute, b uero simpliciter numerus impar, & c desinitur numerus impar, a igitur de c concludetur. Altera rursus in parte. D quidem sit par numerus simpliciter sumptus, e vero desinitus numerus par. a igitur de e concludet.*

ANTI. vide i ānot. *Augentur autem non per media, sed in post assumendo vt a de b hoc autem de c iterum hoc de d & hoc in infinitū. Et in latus. vt a de c et de e vt est numerus quantus finitus aut infinitus. Hoc autem in quo sit a, impar numerus quantus in quo b, numerus impar in quo sit c. Est itaq; a de c & est par quantus numerus, in quo sit d par numerus in quo est C. Est ergo a de e.*

Quæ talis est. In demonstratiuis scientijs sunt determinata principia, ex quibus proceditur ad conclusiones. Vnde ex conclusionibus potest rediri in principia, sicut ex determinatis determinatum. Quod autem demonstrationes ex determinatis principijs procedant, ex hoc ostendit quia {demonstrationes non augentur per media} idest in demonstrationibus non assumuntur plura media ad vnam conclusionem demonstrandam. Quod intelligendum est in demonstrationibus propter, quid de quibus loquitur. Vnius enim effectus non potest esse nisi vnica causa propria propter quam est. Sed licet non multiplicentur per media demonstrationes, multiplicantur tam duobus modis. Vno modo, in post assumendo idest in assumendo medium sub medio. Sicut sub a sumitur b, & sub b sumitur c, sub c d & sic in infinitum. Sicut cum habere tres angulos probatur de triāgulo, per hoc, quòd est figura habens angulum extrinsecum ęqualem duobus intrinsecis sibi oppositis, & de isocbele per hoc, quòd est triangulus. Alio modo multiplicantur in latus, sicut cum a probatur de c de e Verbi gratia. Omnis numerus quantus, aut est finitus. Et hoc ponatur in quo sit a scilicet esse finitum vel infinitum. Sed impar est numerus quantus. Et hic scilicet numerus quantus ponatur in quo sit b sed numerus impar ponatur in quo sit c. Sequitur ergo, quòd a prædicetur de c, idest, quod numerus impar sit numerus finitus vel infinitus. Et similiter potest iterum concludi de numero pari, & per idem medium. Potest autem & hæc pars, quæ incipit ibi {Augentur autem} introduci aliter. Vt quia dixerat, quòd in demonstratiuis assumuntur diffinitiones pro medijs, vnius autem rei vnica est diffinitio, ex hoc sequitur, quòd demonstrationes non augeantur per media.

Introductio alia primæ per.

LECTIO XXIII.

Duplicem differentiam in eadem scientia demonstrationis quia & propter quid ostēdens, quomodo demonstratio quia per effectum conuertibilem, & non conuertibilem fiat, docet.

ARGY. *Differt autem scire esse & propter quid est, primo quidē in eadem scientia. Atque in hoc dupliciter, vno quidem modo, si ratiocinatio non per ea, quæ vacant medio fiat, non.n. prima sumitur causa, scientia autem eius propter quid est per primam fit causam. Alio vero modo, si per ea quidem*

qua

que vacant medio, non tamen per causam, sed per notius eorum, qua conuertuntur efficitur. Atq; nihil prohibet vt eorū, quæ de sese mutuo prædicātur, notius interdū sit id quod non est causa. Quare demonstratio per idipsum efficitur.

ANTI. Tex.cō. 36. *Sed quia differt et propter quid scire. Primum quidem in eadem scientia, & in hac dupliciter. Vno quidem modo si non per non medium fiat syllogismus. Non.n. accipitur prima causa. Sed quæ est propter quid scientia secundum primam causam. Alio vero modo si per non per media quidem, sed non per causam, sed per conuertentia & per notius. Prohibet.n. nihil æquæ prædicātium notius esse aliquando non causam. Quare per hanc erit demonstratio.*

Postquam Philosophus determinauit de demonstratione propter quid, hic ostendit differentiam inter demonstrationem quia, & demonstrationē propter quid. Et circa hoc duo facit. Primo ponit differentiam vtriusque in eadem scientiam. Secundo in diuersis, ibi {Alio aūt modo.} Circa primum duo facit. Primo ponit duplicem differentiam vtriusque demonstrationis in eadem scientia. Secundo manifestat per exempla, ibi {Vt φ pro pe sint planete.} Dicit ergo primo. Superius dictum est φ demonstratio est syllogismus faciens scire, & φ demonstratio ex causis rei procedit ex primis et immediatis. Quod intelligēdum est de demonstratione propter quid. Sed tñ differt scire, quia ita est, & propter quid ita est. Et cum demōstratio sit sylls faciens scire, vt dictum est, oportet etiam, φ demonstratio quæ facit scire quia, differat a demōstratione quę facit scire propter quid. Et hæc quidem differentia cōsideranda est in eadem scientia, postea consideranda est in diuersis. In vna autem, dicitur dupliciter differre vtrunq; prædictorum, fm duo, quæ requirebātur ad demonstrationem simpliciter, quę facit scire propter quid scilicet φ sit causis, & sic ex immediatis. Vno igitur mō differt scire quia, ab hoc quod est scire propter quid, quia scire quia est, si non fiat sylls demonstratiuus per non medium, i. per immediatum, sed fiat per mediata. Sic.n. non accipietur prima causa, cum tñ sciētia, quę est propter quid sit, fm primam causam. Et ita non erit scientia propter quid. Alio modo differt scire quia est quando fit sylls non quidem per media. i. per media, sed per immediata, & nō fit per causam, sed fit per conuertentia. i. per effectus conuertibiles, & immediatos. Et ista talis demonstratio fit per notius, s. nobis, alias non faceret scire. Non.n. peruenimus ad cognitionem ignoti nisi per aliquid magis notū. Nihil.n. prohibet duorum æqualē prædicantium. i. conuertibilium, quorum vnum sit causa, & aliud effectus, notius esse aliquando non causam, sed effectū magis. Nam effectus aliquando est notior causa, quo ad nos & secūdum sensum, licet causa sit notior simpliciter, & secūdum naturam, Et ita per effectum notiorem causa, potest fieri demonstratio, non faciens scire propter quid, sed tantum quia. Deinde cum dicit.

Lectio.15. (margin)

Lect.4. tex. expo.7. (margin)

ARGY. *Veluti vagas stellas esse prope, quia non micant. Vaga stella sunt c, non micare b, prope esse collocetur in a. Vera igitur b dicetur de c, vaga nanq; stella non micant. At vera etiam a de ipso dicetur b quod.n. non micat idest propinquum. Hoc autem per inductionem vel sensum sumatur. a igitur necesse est ipsi competere c. Quare demonstratū est vagas esse propinquas. Hæc igitur ratiocinatio non est ipsius propter quid est. Non.n. quia non micant, vagantes stellæ ideo sunt prope, sed quia sunt prope, ideo non micant.*

ANTI. *Vt quod prope sunt planete per id, quod non scintillant. Sint in quo c planeta, in quo b nō scientillare, in quo a prope esse. Verum igitur est b c dicere, planeta enim non scintillant. Sed et a de b non scintillans enim prope est. Hoc autem accipitur per inductionem, aut per sensum. Necesse est ergo a ipsis c inesse. Quare monstratum est quòd erraticę prope sunt. Hic igitur syllogismus non est propter quid, sed quia. Non enim ex eo quòd non scintillant, prope sunt, sed propter id quod prope sunt, non scintillant.*

Manifestat prędictam differentiam per exempla. Et diuiditur in duas partes. In prima manifestum exemplū de demonstratione quia, quæ est per effectum. In secunda de demonstratione quia, quæ est per causam mediatam, ibi {Amplius in quidem medium.} Prima in duas. In prima ponit exemplum de syllogismo, qui fit per effectum conuertibilem. In secunda de syllo, qui fit per effectum non conuertibilem, ibi {In quibus aūt media.} Prima diuiditur in duas partes, fm duo exēpla, quę ponit. Secunda pars incipit, ibi {Item sic lunam.} Circa primū duo facit. Primo ponit exemplum de demonstratione quia, quæ est per effectum. Secundo docet qūo posset cōuerti in demonstrationem propter quid, ibi {Contingit autem.} Dicit ergo primo, quòd demonstratio quia est per effectum. Vt si quis cōcludat, quod planetæ sunt prope, propter hoc, quòd non scintillant. Non.n. non scintillare est causa, quòd planetæ sint prope, sed econuerso. Propter hoc.n. non scintillant planetæ, quia sunt prope. Stellæ enim fixæ scintillant, quia visus in comprehensione earum calligatur propter earum distantiam. Formetur ergo syllogismus sic. Omne nō scintillans est prope planetæ sunt non scintillantes. ergo sunt prope. Sit in quo c planetæ, idest accipiatur planetæ, quasi minor extremitas. In quo autem b sit non scintillare. i. non scintillare accipiatur medius terminus. In quo aūt a sit, ppe esse idest prope esse accipiatur vt maior extremitas. Vera igitur est hęc propositio. Omne c est b quia planetæ nō scintillant. Et iterum verum est quòd b sit a quia oīs stella non scintillans prope est. Huiusmodi autem propositionis veritas oportet quòd accipiatur per inductionem, autem per sensum, quia effectus hic est notior causa. Et sic sequitur conclusio, quòd omne c sit a. Et sic demonstratum est, quòd planetæ non scintillantes siuæ stellæ erraticæ sunt prope. Hic igitur syllogismus non est propter quid, sed quia. Non enim propter hoc, quòd scintillant planetæ, sunt prope, sed propter id, quòd prope sunt, non scintillant. Deinde cum dicit.

Le.ime.seq. (margin)

Cur stellæ fixæ scintillant. (margin)

ARGY. *Fieri etiam potest, vt per alterum, alterum ostendatur, atque tunc erit ipsius propter quid est, ratiocinatio. Nam stella vagantes quidem sint c prope autem esse in b & nō micare collocetur in a. Et b igitur competit ipsi c nam vagantes stellę sunt prope, & a constat ipsi competere b, ea nanque non micant, quæ prope sunt. Quibus fit vt a quoq; competat ipsi c. Atque hæc est ratiocinatio ipsius propter quid est. Nam sumpta est ipsa causa prima.*

ANTI. *Contingit autem & per alterum alterum monstrare, & erit per propter quid demonstrationem. Vt sit c erraticæ, in quo b prope esse, a non scintillare. Est igitur & b in c, quare & in c a & in b a, quod est non scintillare. Et erit propter quid syllogismus. Accepta est enim prima causa.*

Docet quomodo demonstratio quia, conuertatur in demonstrationem propter quid. Et dicit, quòd {cōtingit per alterum demōstrare alterū,} idest propter hoc quòd est prope esse demonstrare quòd nō scintillant, & sic erit demonstratio propter quid. {Vt sit c erraticæ.} idest accipiatur stella erratica minor extremitas. {In quo b sit prope} idest prope esse, accipiatur vt medius terminus, quod

quod supra erat maior extremitas,{a sit non scintillare.} idest accipiatur,non scintillare, maior extremitas,quod supra erat medius terminus. Est igitur & b in c quia omnis planeta prope est, & a est in b quia omnis planeta, qui prope est,non scintillat. Quare sequitur quòd & a sit in c scilicet,quòd omnis planeta non scintillet. Et sic est syllogismus propter quid, cum accepta sit, prima & immediata causa. Deinde cum dicit.

ARGY. *Rursus vt sit luna per accretiones demonstretur esse rotunda,quemadmodum quidam demonstrant. Nam si rotundum est id omne, quod sit accrescit,luna aût sic accrescit, perspicuum est lunam esse rotundam. Atq; hoc quidem modo ea facta est ratiocinatio,qua ipsum esse ostenditur. At si medium contra ponatur, extruetur ipsius propter quid est rõcinatio. Non n.ob excretiones tales,rotũda est luna, sed quia est figuræ rotundæ,ideo talia suscipit incremẽta. Atq; sit in c luna, rotundum in b sit,accrescere ponatur in a.*

ANTI. vide i ãnot. *Item sic lunam demonstrant, quia per incrementa circularis fit. Sic quidem igitur ipsius quia factus est syllogismus econuerso,aut posito aut medio,ipsius propter quid fit. Nõ enim propter augmẽta circularis est,sed quia circularis est accipit augmenta huiusmodi. Luna in quo c,in quo b augmentum sit,in quo a circularis.*

Ponit aliud exemplum dicens,quòd{sic}idest demonstratione faciẽte scire quia,{demonstrant, quòd luna sic circularis per incrementa, } quibus, scilicet omni mense augetur,& minuitur,sic arguentes. Omne quod sic augetur,quasi circulariter,circulare est,augetur autem sic luna,ergo est circularis.{Sic igitur factus est syllogismus, demonstrans quia. Sed econuerso, posito, medio ipsius, fit syllogismus propter quid}scilicet si ponatur circulare vt medius terminus,& augetur maior extremitas.{Non enim ideo est circularis luna,}quia sic augetur,{sed quia circularis est ideo talia augmenta recipit.} fit ergo{luna in quo c}idest minor extremitas, {augmẽtum in quo b} idest medius terminus,{Circulariter autem in quo a}idest maior extremitas. Et hoc intelligendum in syllogismo quia. Econuerso autem in syllogismo propter quid.

Vlti. Notandum. Deinde cum dicit.

ARGY. *In quibus autem ipsa media non conuertuntur,& est id notius,quod non est causa,ostenditur quidem esse, ipsum autem propter quid est,non demonstratur.*

ANTI. *In quibus autem media non conuertuntur,sed transcendunt, & est notius quod non est causa , quia demonstratur quidem,sed propter quid non.*

Syllogismũ per effec. nõ cõuertibilẽ fieri & quo. Ostendit quod sit demonstratio quia,per effectũ non conuertibilem,dicẽs,quòd illis etiam syllogismis{in quibus media non conuertuntur}cum extremis,et accipitur vt notius quo ad nos, scilicet loco medij , {quod non est causa}sed magis effectus, } demonstratur quidem quia, sed non propter quid, } Et quidem si tale medium conuertatur cum maiori extremitate, & excedat minorem, manifestum est, quòd conueniens sit syllogismus. Sicut si probetur de venere,quòd sit prope,quia non scintillat. Si autem econuerso minor terminus esset in plus quàm medium,non esse conueniens syllogismus. Non enim potest de stella vniuersaliter concludi,quòd sit prope,ꝑpter hoc quòd non scintillant. In comparatione aũt ad maiorem terminum,est econuerso. Nam si medium sit in minus quàm maior terminus, conueniens fit syllis. Sicut si ꝑ hoc,quod est moueri motu progressiuo,probetur de aliquo ꝙ habeat animam sensibilem, Si autem sit in plus, non fit cõueniens syllogismus. Nam ab effectu, quia pluribus causis procedere potest, nõ potest vna illarum concludi. Sicut non potest concludi,quòd aliquis habeat febrem,ex excitatione pulsus.

Ab effectu quia plu.causis proce. po.

LECTIO XXIIII.

Naturam demonstrationis quia, quæ est per causam mediatam exponit.

ARGY. *Præterea in his,quibus medium extra ponitur,& in his enim ipsis est ipsius esse & nõ ipsius propter quid est demonstratio. Non enim dicit causam ipsam.*

ANTI. vide i ãnot. *Amplius in quibus medium extra ponitur, & in his enim ipsius quia , non propter quid , demonstratio est. Non enim dicitur causa.*

Postquã manifestauit Philosophus per exempla qualiter demonstratur quia per effectum,hic ostendit, qualiter demonstratur quia per non immediata. Et circa hoc duo facit. Primo manifestat propositum. Secundo ostendit,qualiter in huiusmodi demonstrationibus media se habeant ad cõclusiones, ibi{Cumparantur autem huiusmodi &c.}Circa primum tria facit.Primo proponit intentum. Secundo manifestat per exempla, ibi{Vt quia non respirat.} Tertio ordinat in forma syllogistica, ibi{Syllogismus autem.}Dicit ergo primo,quòd non solum in his, quæ probantur per effectum {demonstratur quia, & non propter quid sed etiam in quibus medium extraponitur.{Dicitur autem medium extraponi, quando est diuersum a maiori termino, vt accidit in syllogismis negatiuis. Vel medium extraponi dicitur, quando medium est quasi communis, & non conuertitur cum maiori termino. Quod autem per tale medium non possit demõstrari propter quid,probat ex hoc,quòd demonstratio propter quid,est per causam. Tale aũt mediũ non est per causam propriæ loquendo. Deinde cum dicit.

Medium extaponi.

Aliter.

ARGI. *Veluti propter quid pariens non respirat,quia non animal est. Nam si hoc non respirandi causa est,oportebat animal respirandi causam esse. Ceu si negatio causa est non essendi,affirmatio causa est essendi,vt si calidorum, ac frigidorum intemperatio sanitatem nõ habendi causa est,eorundem temperatio sanitatem habendi causa est. Pari quoque modo si affirmatio essendi causa est. Ad hac autem, hac hoc pacto assignatã,non accommodatur id,quod est dictum Non enim animal omne respirat.*

ANTI. *At quare non respirat paries? quia non est animal. Si.n. hoc causa est non respirandi, oportet animal causam esse respirandi. Vt si negatio causa est ipsius non esse affirmatio est esse. Sicut si sine mensura esse calida & frigida non sanandi causa est,& cum mensura esse sanandi causa est. Similiter autem est si affirmatio ipsius esse,& negatio non esse. In his autem sic demonstratis,non contingit quod dictũ est. Non enim omne respirat animal.*

Manifestat quod dixerat per exemplum.Et dicit. Vt si quis vellet probare, ꝙ{nõ respirat paries quia non est animal,}non demonstrat propter quid, nec accipit causam.Quia{si non esse animal, esset causa non respirandi oporteret,quod esse animal,esset causa respirãdi,} quod falsum est.Multa enim sunt animalia, quæ non respirant sicut pisces.Oportet enim si negatio est causa negationis quòd affirmatio,sit causa affirmationis,sicut non esse calidum & frigidum in mensura est causa,quòd aliquis nõ sanetur,& esse calidum & frigidum & in mẽsura,est causa,quòd aliquis sanetur. similiter autem econuerso est,ꝙ si affirmatio est causa affirmationis,negatio est causa negationis.In præmissis autem hoc non contingit,quia affirmatio non est causa affirmationis , quia{non omne ꝙ est animal respirat.} Deinde cum dicit,

Atque

ARGY. Vide in annotatione.

Atque ratiocinatio causa talis in meda fit figura a nanque sit animal. b respirare, paries c. Igitur ipsum a cuilibet quidem b competit, omne nanque quod respirat, animal est, nulli autem inest c. Quare neque b cuipiam competit c. Paries igitur non respirat.

ANTI.

Syllogismus autem fit huiusmodi causa in media figura. Vt sit a animal, in quo b respirare, in quo c paries. In b quidem igitur omni est a, omne enim respirans animal est, in c aũt nullo. Quare b in c nullo est. Non igitur respirat paries.

Ordinat prædictum exemplum in forma syllogistica. Et dicit, ꝙ syllogismum prædictum oportet fieri in media figura. Et hoc ideo est, quia in prima figura, non potest esse conclusio negatiua, ita ꝙ maior sit affirmatiua, quod oportet in prædicto exemplo esse. Nam respirare, quod est maior extremitas, oportet quòd coniungatur cum animali, quod est medius terminus ſm affirmationem. Sed paries, quod est minor extremitas, oportet quòd cõiungatur cum animali, quòd est medium, secundum negationem. Et sic oportet, quòd maior sit affirmatiua & minor negatiua. Quod quidem nũquam fit in prima figura, sed solum in secunda. Accipiatur ergo animal a. i. medius terminus b respirare. i. maior extremitas, & paries c. i. minor extremitas. {Sit ergo a in omni b.} quia omne respirans est animal. {In nullo autem c est a.} quia nullus paries est animal. Quare sequitur, quòd etiam b in nullo c sit. i. quòd nullus paries respiret. Si autem acciperetur medium propinquum, esset demonstratio propter quid. Vt si ostenderetur, quòd paries non respiret, quia non habet pulmonem. Omne enim habens pulmonem, respirat, & econuerso. Deinde cum dicit.

ARGY.

Tales vero causæ similes sunt hisce, quæ per exuperationem dicuntur. Hoc autem est medium id dicere, quod superat causam, cuius generis est. Anacarsidis illud, in scythia modulatrices non sunt, nam neque vites.

ANTI. Vide in annotatione.

Comparantur huiusmodi causarum secundum excellentiam dictis, hoc autem est plurimum distantem medium dicere, sicut est illud quod Anacharsis in Scythis, quod non sunt sibilatores, neque enim vites.

Ostendit quomodo media se habeant ad conclusionem dicens, quòd huiusmodi causę remotæ comparantur dictis secundum excellentiam quia, excedunt cõmunitatem conclusionis probandæ. Et hmõi medium contingit dicere, quòd est multum distans. Vt patet in probatione Anacharsidis, qui probat, quòd apud Scythas non sunt sibillatores, probat hoc quòd nõ sunt ibi vites. Hoc enim est medium valde remotum. Propinquum. n. esset, non habere vinum, & adhuc propinquius, non bibere vinum, ex quo sequitur liitia cordis quę mouet ad cantandum, vt sic sibillatio, pro cantu intelligatur. Vel melius potest dici, quòd sibilius hic accipitur non pro quolibet cantu, sed pro cantu vindemiantium, quod vocatur celeuma. Deinde cum dicit.

Pria proba. Anacharsi.

ARGY. Vide in annotatione.

In eadem igitur scientia, & in mediorum, positione, hæ sunt differentiæ ratiocinationis ipsius esse, ad ipsius propter quid est ratiocinationem.

ANTI.

Secundum quidem igitur eandem scientiam, & secundũ eorundem positionem, hæ differentiæ sunt ipsius quia, ad eum, qui est propter quid syllogismum.

Epilogat quod dixerat, dicens, quòd hæ sunt differentiæ syllogismi quia, ad syllogismum, qui est propter quid in eadem scientia, {& secundum eorundem positionẽ,} idest eorum qui habent, eundem ordinem. Quod dicitur ad remouendum illud, quod post dicet, quòd vna scientia est sub altera.

LECTIO XXV.

Vt ostẽdat quomodo diuersis in scientijs ipsum quia à propter quid se iungitur, quomodo scientiæ diuerse sumantur declarat, quo pacto item talibus, demonstrationibus vtuntur, exponit.

ARGY.

Alio vero modo differunt esse, & propter quid est, quòd per aliam, atque aliam vtrunque consideratur.

ANTI.

Alio autẽ modo differt propter quid ab ipso quia, quod est per aliam scientiam, vtrunque speculari.

Postquam ostendit Philosophus, qualiter demonstratio quia differt ad demonstratione propter quid, in eadem scientia, hic ostendit quomodo differt in diuersis scientijs. Et circa hoc duo facit. Primo proponit intentum, dicens, quòd alio modo a prædictis differt propter quid ab ipso quia, ꝑꝑ hoc quòd in diuersis scientijs considerantur, i. quòd ad vnam scientiam pertinet propter quid, & ad aliam scientiam quia. Secundo cum dicit.

ARGY.

Tales autem sunt hæ, quæ ita se habent vt altera sub altera collocetur, vt ad Geometriam Perspectiua, & ad solidorum scientiã, machinarum facultas extruendarum, & ad Aritmeticam Musica, & ad Astrologiam sese habet eorum scientia, quæ apparent.

ANTI.

Huiusmodi autem sunt quæcunq; sic se habent adinuicem, quòd alterum sub altero est, vt speculatiua ad Geometriam, & Machinatiua, ad Stereometriam, & Harmonica ad Arithmeticam, & Apparentia ad Astrologiam.

Manifestat propositũ. Et circa hoc duo facit. Primo manifestat propositum in scientijs, quarum vna est sub altera. Secundo in scientijs, quarum vna est sub altera, ibi {Multæ autem non sibi.} Circa primum duo facit. Primo ostendit qualiter se habeant scientię adinuicem quarum vna est sub altera, ad quarũ vnam pertinet propter quid, ad alteram autem quia. Secundo ostẽdit, quomodo in prædictis scientijs ad vnam eorum pertinet quia, & ad aliam propter quid, ibi {Hoc enim ipsum &c.} Circa primum duo facit. Primo ostendit, quomodo prædictæ scientiæ se habeant adinuicem secundum ordinẽ. Secundo ostendit qualiter se habeant adinuicẽ ſm conuenientiam ibi {Fere aũt vniuoce.} Dicit ergo primo quòd huiusmodi scientiæ sunt. s. ad quarum vnam pertinet quia, ad aliam autem propter quid. quæcunq; sic se habent ad inuicem, quòd altera est sub altera. Hoc aũt contingit dupliciter. Vno quidem modo qñ subiectum vnius scientię est species subiecti superioris sciẽtiæ, sicut animal est species corporis naturalis, & ideo scientia de animalibus est sub scientia naturali. Alio autem modo qñ subiectum inferioris scientiæ, non est species subiecti superioris scientiæ, sed subiectum inferioris scientiæ, comparatur ad subiectũ superioris, sicut materiale ad formale. Et hoc modo accipit hic vnam scientiam esse sub altera, sicut speculatiua. i. perspectiua se habet ad geometriam Geometria enim est de linea & alijs magnitudinibus. Perspectiua autem est circa lineam determinatam ad materiam. i. circa lineam visualem. Lignea autem visualis, non est species lineæ simpliciter, sicut nec triangulus ligneus est species trianguli. Non enim ligneum est differentia trianguli. Et similiter Machinatiua idest scientia de faciẽdis machinis se habeat ad stereometram. i. ad scientiã quæ est de mensurationibus corporum. Et hæc scientia dicitur esse sub scientia per applicationem formalis ad materiale. Nam mensuræ corporum simpliciter comparantur ad mensuras lignorum & aliarum materierum, quæ requiruntur ad machinas per applicationem formalis ad materiale. Et similiter se habet harmonica. i. musica, ad arithmeticam. Nam musica applicat numerum formalem, quem

Vnã scien. eẽ sub alte. dupliciter.

Vnam scien esse sub al. ꝑ appli. formalis ad materiale.

conſiderat arithmeticus ad materiam, ideſt ad ſonos. Et ſimiliter ſe habent apparentia ideſt ſcientia naualis, quæ conſidrat ſcientia apparentia ſerenitatis vel tempeſtatis, ad aſtrologiam, quę conſiderat motus et ſitus aſtrorum. Deinde cum dicit.

ARGY

Atque harum nonnullæ ſcientiarum nomine rationeue fere conueniunt, ceu aſtrologia eſt et ipſa mathematica, & nauigandi ſcientia, & muſica, ea eſt, quæ mathematica, & quæ auditum oblectat.

ANTI. Vide in annotatione.

Fere autem vniuocæ ſunt harum quædam ſcientiam, vt aſtrologia mathematica, quæ & naulis eſt, & harmonica, & arithmetica, quæ eſt ſecundum auditum.

Primo cur dixit fere.

Oſtendit, qualiter ſe habent prędictę ſcientiæ adinuicem ſm̃ conuenientiam. Et dicit, quòd fere hmõi ſcientiæ ſunt vniuocæ adinuicem. Dicit autem fere, quia communicant in noĩe generis, & non in nomine ſpeciei. Dicuntur aũt omnes ſcientiæ mathematicæ, quædam quidem quia ſunt de ſubiecto abſtracto à materia, vt geometria & arithmetica, quæ ſimpliciter mathematicæ ſunt, quædam autem per applicationem principiorum mathematicorum ad res materiales, ſicut aſtrologia dr̃ mathematicæ & naturalis ſcientia, & ſimiliter harmonica ideſt muſica dicitur mathematica, & quæ eſt ſm̃ auditũ ideſt prædicta muſica, quæ cognoſcit ex experientia auditus, ſonos. Vel poteſt dici, ꝙ ſunt vniuocæ, quia etiam in nomine ſpeciei conueniunt. Nam et naualis dicitur aſtrologia, & p̃dicta muſicæ dicitur muſica. Dici aũt fere, quia hoc non contingit in omnibus, ſed in pluribus.

Cur dixit fere.

ARGY.

Hic enim ipſum quidẽ eſſe ad eos pertinet ſcire qui ſenſu vtũtur. ipſum aũt propter quid eſt ad mathematicos ipſos. Hi nanq; cauſarum demonſtrationes habent. Et per ſępe neſciunt ipſum eſſe quemadmodũ hi, qui contemplantur ipſum vniuerſale nonnulla ſingularũ, quia non animaduertunt, ſępe numero neſciunt. Hæ aũt ſunt, quæ formis ipſis vtuntur, quæ quidem ſunt alia quædã ſubſtãtiaq; diuerſa. Mathematicæ nanq; ſcientiæ ſunt, circa formas. De nullo n. ſubiecto dicuntur. Nam et ſi geometrica ipſa ſunt in ſubiecto, nõ tñ vt in ſubiecto ſunt geometricæ conſiderationi ſubijciuntur.

ANTI. Vide in annotatione.

Hoc enim ipſum quia, ſenſibilium eſt ſcire, ſed propter quid mathematicorum. Hi enim habent cauſarum demonſtrationes, & multoties neſciunt ipſum quia. Sicut uniuerſale conſiderantes multoties quædam ſingularium neſciunt, propter id quod non intendunt. Sunt autem hæ quæcunque alterum quiddam ſunt ſecundum ſubſtantiam, & vtuntur ſpeciebus. Mathematica. n. circa ſpecies ſunt, non enim de ſubiecto aliquo. Si enim & de ſubiecto aliquo geometrię, ſed non ſecundum quòd de ſubiecto ſunt.

Manifeſtat, quomodo in prædictis ſcientijs ad vnam ſcientia pertinet quia, & ad aliam propter quid. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit, ꝙ ſcientię, quę ſub ſe continent alias, habent dicere propter quid. Secũdo quomodo ſcientiæ, quæ ſub eis continentur, habet dicere propter quid, reſpectu aliarum ſcientiarum, ibi {Habet autem ſe.}

Notandum.

Sciendum ergo eſt circa primum, ꝙ in oĩbus prænominatis ſcientijs, illæ quæ continentur ſub alijs, applicant principia mathematicę ad ſenſibilia. Quę aũt ſub ſe continent alias, ſunt magis mathematicæ. Et ideo dicit primo Philoſophus, ꝙ ſcire quia, eſt ſenſibilium. i. ſcientiarum inferiorũ, quæ applicant ad ſenſibilia, ſed ſcire propter quid, eſt mathematicorum, i. ſcientiarum, quarũ principia non amplicantur de ſenſibilia. Hmõi autem habent demonſtrare ea, quæ ſumuntur vt cauſæ in inferioribus ſcientijs. Et quia poſſet aliquis dicere, ꝙ qui ſciret propter quid, ſciret & de neceſsitate quia, conſequenter hoc remouet dicens, ꝙ multotiens illi, qui ſciunt propter quid, neſciunt quia. Et hoc manifeſtat per exẽplum, ſcilicet cum conſiderantes vſe, multoties neſciunt quædam ſingularia, propter hoc, quòd hoc nõ intendunt per conſiderationem. Sicut qui ſcit oẽm mulã eſſe ſterilem, neſcit de iſta, quam nõ conſiderat. Et ſilr mathematicus qui demonſtrat propter quid neſcit quandoq; quia, quia non applicat principia ſuperioris ſcientię ad eam, quę demonſtrantur in inferiori ſcientia. Et quia dixerat, quòd ſcire propter quid, eſt mathematicorum, vult oſtendere cuiuſmodi genus cauſæ a mathematicis ſumatur. Vnde dicit, ꝙ iſtæ ſcientiæ, quæ accipiunt propter quid a mathematicis, {ſunt alterum quiddam,} ideſt differunt ab eis ſm̃ ſubſtantiam. ſ. inquantum applicant ad materiã. Vnde huiuſmodi ſcientiæ {vtuntur ſpeciebus} ideſt formalibus principijs, quę accipiunt à mathematicis. Mathematicæ. n. ſcientiæ ſunt circa ſpecies. Non. n. horum conſideratio {eſt de ſubiecto, {i. de materia, quia quauis, de quibus Geometria conſiderat, ſint in materia, ſicut linea, ſuperficies, & hmõi, non tñ conſiderat de eis geometria, ſecundum ꝙ ſunt in materiæ, ſed ſm̃ quòd ſunt abſtracta. Nam geometria, ea quæ ſunt in materia ſm̃ eſſe, abſtrahit a materia ſm̃ cõſiderationem. Scientię autem ſubalternatę econuerſo, accipiunt ea, quæ ſunt conſiderata in abſtractione a geometra, & applicant ad materiam. Vnde patet, quòd geometra dicit propter quid in iſtis ſcientijs ſecũdum cauſam formalem. Deinde cum dicit.

Exẽplificat de mathematico.

Aliquando ſcientes propter quid neſciunt quia.

ARGY.

Vt autem perſpectiua ſeſe habet ad geometriam, ſic alia ſeſe habet ad perſpectiuam, veluti de iride. Nam ipſum quidem eſſe ad naturalem pertinet ſcire, ipſum autem propter quid eſt, ipſius eſt perſpectiui, aut ſimpliciter, aut eis, qui cõplectitor mathematicam.

ANTI. Vide in annotatione.

Habet autem ſe ſcientia de iride ad perſpectiuam, ſicut hæc ad geometriam, & alia ad iſtam, vt eſt id, quod eſt de iride. Ipſum quidem quia phyſici eſt ſcire, ſed propter quid perſpectiui, aut ſimpliciter, aut ſecundum doctrinam.

Oſtendit etiam, ꝙ ſcientia ſubalternata dicit propter quid non reſpectu ſubalternantis, ſed reſpectu cuiuſdam alterius. Perſpectiua. n. ſubalternatur geometrię. Et ſi cõparemus perſpectiua ad geometriam, perſpectiua dicit quia, & geometria ꝓpter quid. Sed ſicut perſpectiua ſubalternatur geometrię, ita ſcientia de iride ſubalternatur perſpectiuę. Applicat. n. principia, quæ perſpectiua tradit ſimpliciter, ad determinatã materiam. Vnde ipſius phyſici qui tractat de iride, ſed ſcire quia, ſed perſpectiui eſt ſcire propter quid. Dicit. n. phyſicus cõuerſionem viſus ad nubem aliquo modo diſpoſitã ad ſolẽ eſſe cãm iridis. Propter quid aũt, ſumit perſpectiuo. Deinde cum dicit.

ARGY.

Cumplures etiam ſcientiarum, quę non ſunt ita diſpoſitæ, vt altera ſub altera ſit collocata, pari modo ſe habent vt medicina atque geometria. Nam ſcire vlcerum, ea quę orbi ſubeunt formam tardius cæteris curari, ad medicum ſpectat, propter quid autem ad geometram.

ANTI.

Multę aũt et non ſubijnuicem ſcĩarum, habent ſic vt medicina ad geometriã. Quod. n. vulnera circularia tardius ſanentur medici eſt ſcire quia, propter quid aũt geometra.

Oſtendit, qũo quia & propter quid, in diuerſis ſcientijs non ſubalterni. differunt. Et dicit ꝙ {multæ ſcientiarum, quæ non ſunt adinuicem, ſic ſe habent adinuicem} ſcilicet ꝙ ad vnam pertinet quia, & ad alteram pertinet propter quid. Sicut patet de medicina & geometria. Non enim ſubiectum medicinę ſumitur ſub ſubiecto geometriæ, ſicut ſubiectum perſpectiuæ. Sed tamen ad aliquam concluſionem in medicina conſideratã, applicabilia ſunt

principia

principia geometrię. Sicut quòd vulnera circularia tardius sanentur medici est scire quia, qui hoc experitur, sed propter quid scire est geometræ, ad quem pertinet cognoscere, quòd circulus est figura sine angulo. Vnde partes circularis vulneris non appropinquant sibi, vt possint de facili coniungi. Sciendum autem est, quòd illa differentia quia, & propter quid, quæ est secundū diuersas scientias, contine ur sub altero dictorum modorum scilicet quando fit demonstratio per causam remotam.

Notandum.

LECTIO XXVI.

Figurarum, prima magis aptam ad demonstrationem esse probat, quomodo item negatiua propositio, mediatam, vel immediatam esse contingit, exponit.

ARGY. *Prima autem ratiocinationis figura maxime ad scientiā ipsam accommodatur. Mathematicæ scientiæ nanque vt Arithmetica, Geometria, et Perspectiua, per hanc, vt patet, suas afferunt demonstrationes, atque etiam omnes fere, quæ ipsis propter quid est faciunt considerationem. Aut enim omnino, aut per sæpe, & in plurimis, hac in figura ipsius propter quid est exteritur ratiocinatio. Quare propter hoc etiam ipsum maxime ad scientiam erit accommodata. Propriyssimus enim sciendi modus est contemplari ipsum propter quid est.*

ANTI. *Figurarum autem magis faciens scire maxime prima est. Mathematicę enim sciētiarum per hanc primam figuram demonstrationes ferunt vt Arithmetica, & Geometria, & Perspectiua, & fere dicere est quæcunq; propter quid faciunt speculationem. Aut enim omnino, aut sicut frequentius, & in pluribus, per hanc figuram, qui est, propter quid, fit syllogismus. Quare et per hanc erit faciens scire, propter quid speculari.*

Vide in annotatione.

Postquam Philosophus determinauit de materia syllogismi, hic determinat de forma ipsius, ostēdens in qua figura præcipue fiat syllogismus demonstratiuus. Et diuiditur in duas partes. In prima ostendit, quòd syllogismus demonstratiuus maxime fit in prima figura. Et quia in prima figura proceditur etiam ex negatiuis, & oportet demonstrationem ex immediatis procedere, ostendit in secunda parte, quomodo contingit propositionem negatiuam esse immediatam, ibi {Sicut autem esse a in b &c.} Primum ostendit tribus rationibus. Quarum prima talis est. In quacunque figura maxime fit syllogismus propter quid, figura ista maxime est faciens scire, & propter hoc est magis accommoda demonstrationibus, cum demonstratio fit syllogismus faciens scire. Sed in prima figura maxime fit syllogismus propter quid. Quod patet ex hoc quod mathematicæ scientiæ vt Arithmetica, & Geometria, & quæcunque aliæ propter quid demonstrant, vt plurimum figura prima vtuntur. Ergo prima figura est maxime faciens scire & maxime accommoda demonstrationibus. Causa autem quare demonstratio propter quid maxime fit in prima figura, est hæc. Nam in prima figura medius terminus subijcitur maiori extremitati, quæ est prędicatum conclusionis, & prędicatur de minori termino, qui est subiectum conclusionis. Oportet aut in demonstrationibus propter quid medium esse causam passionis, quæ Prædicatur in conclusione de subiecto. Et vnus modus dicendi per se, est quando subiectum est causa prædicati, vt interfectus interijt, sicut supra dictum est & hoc competit primæ figuræ, in qua medium subijcitur maiori extremitati, vt dictum est. Secundam rationem ponit ibi.

Pria ra. cur. demō. fit in prima figu.

ARGY. *Deinde hac tantum figura ipsius quid est, venari sciām possumus. In figura nanq; media nulla fit affirmatiua ratiocinatio, sed vltima vero ipsius quid est affirmationis nimirum est. In vltima vero fit quidem, aut non est vniuersalis, vt patet ipsum autem quid est, vniuersalium esse constat. Nō enim aliqua ex parte homo est animal bipes.*

ANTI. *Postea ipsius quod quid est, scientiam, per solam hanc primam figuram venari possibile est. In media quidem enim figura non fit cathegoricus syllogismus, sed ipsius quodquid est scientia affirmationis est. In vltima autem fit quidem, sed non vniuersaliter, sed quodquid est vniuersalium est. Non enim quodammodo est animal bipes homo.*

Quę talis est. Quodquid est, potissimum locū in demonstratiuis scientijs habet, quia sicut dictū est diffinitio aut est principium demonstrationis, aut conclusio, aut demonstratio positione differens. Ad inuestigandum autem diffinitionem sola prima figura cōuenit. Nam in sola prima figura concluditur vniuersalis affirmatiua, quæ sola cōpetit ad sciam quodquid est. Nam quodquid est, per affirmationem cognoscitur. Prædicatur enim diffinitio de diffinitio affirmatiue, & vniuersaliter. Non enim quidam homo est animal bipes, sed omnis homo. Ergo prima figura maxime est faciens scire, & accommoda, demonstrationibus. Tertiam rationem ponit ibi.

Lec. 16. tex. expo. 5.

ARGY. *Insuper hac figura cæterarum non indiget figurarum, & indigent huius illæ profecto. Nam hac densantur, atque accrescunt, quousque ad ea perueniant, quæ medio vocant. Patet igitur primam figuram exactissimam, atque accommodatissimam ad scientiam esse.*

ANTI. *Amplius hęc quidem illis nihil indiget illæ autem per hane densantur & augmentantur, quousque vtique ad immediata veniant. Manifestum igitur est quod maxime proprium scientia prima figura.*

Quæ talis est. Aliæ figurę in demonstrationibus indigent prima, prima autem non indiget alijs, ergo prima figura efficacius facit scire, quàm aliæ. Quod aūt aliæ figurę indigeant prima, ex hoc manifestum est, quòd oportet ad perfectam scientiam habendam, q propositiones mediatæ, quę sumuntur in demonstrationibus ad immediata reducantur. Quod quidem fit dupliciter scilicet densando media, & augmentando. Densando quidem quando medium acceptum coniungitur mediatę vtique extremorum, vel alteri. Vnde quando accipiuntur media alia inter medium primum, & extrema, fit quasi quędā condensatio mediorum. Sicut si acciperetur primo sic. Omne e est c, omne c est a, & deinde inter c & e, sumatur medium d, & inter c & a medium b. Augmentando autem, quoniam medium est immediatum minori extremitati, & mediatum maiori. Tunc enim oportet accipere plura media alia supra medium primo acceptum. Vt si dicatur. Omne e est d, omne d, est a, etiam postea supra d accipiantur alia media. Hæc autem condensatio, & augmentatio mediorum fit solum per primam figuram, tum quia solum in prima figura concluditur vniuersalis affirmatiuam, tum quia solum in prima figura medium sumitur inter extrema. In secunda autem medium accipitur extra extrema, quasi prędicatum de eis. In tertia vero figura, infra extrema quasi subiectum de eis. Deinde cum dicit.

Exē. de condensatio.

Exē de aug. Cōdensa & aug. mediorum solū in pria figura.

ARGY. *Quemadmodum autem fit, vt a indiuiduæ competat ipsi b, sic etiam vt identidem non competat fieri potest. Atque tum indiuiduæ competere, vel non competere dico, cum inter ipsa nullum medium est. Sic enim non erit vlterius per aliud inesse, vel non inesse.*

ANTI. *Sicut autem esse a in b contingit indiuidualiter, sic, & non esse conceditur. Dico autem indiuidualiter esse aut non esse, cum nihil est eorum medium.*

Vide in annotatione.

Docet quo modo propositio negatiua possit esse immediata. Et circa hoc duo facit. Primo proponit intẽtum dicens, quòd sicut {contingit omne a esse in b indiuidualiter} idest immediatæ, {sic & conceditur non esse} idest ita potest concedi, quòd propositio significans a non essa in b sit immediata. Vnde exponit, quid est, Indiuidualiter esse, vel non esse, s. quando affirmatiua, vel negatiua non habet medium per quod probetur. Secundo ibi.

ARGY. *Cum itaque vel a vel b in toto quopiam est, vel etiam vtrunque, tum etiam fieri nequit vt a primo non competat ipsi b. Scit enim a ipsum in toto c, si igitur b nõ sit in aliquo toto c, fieri nanque potest vt a, quidem in toto quopiam sit b vero in hoc eodem non sit, tum ratiocinatio fiet, ac ipsum a non inesse b per c medium concludetur. Nam si c cuilibet quidem competat a de nullo vero b prædicatur, a sane nulli competet b. Idem fiet & si b in toto quopiam sit, vel vt in d. Nam ipsum d cuilibet quidem competit b, de nullo vero dicitur a. Quare fit vt a per ratiocinationem nulli competat b. Eadem ostendentur, & si vtrunque tam a quã b in toto quoppiam sit.*

ANTI. *Cum igitur aut a quidem, aut b in toto quodam sint aut ambo nõ contingit a in b primo nõ esse. Sit. n. a in toto c, igitur si b non est in toto c põt. n. a esse quidem in quodam toto sed b non esse in hoc, syllogismus erit quòd non sit a in b. Si. n. in a quidem omni est c in b aũt nullo est c in nullo b est a. Similiter aũt est & si b in toto quodam est vt in d. d aũt in omni b est, a aũt in nullo b erit per syllogismm. Eodẽ aũt modo demonstrabitur, & si vtraque in quodam toto sunt.*

Manifestat propositũ. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit qũo propositio negatiua sit mediata. Secundo qũo immediata, ibi {Si vero neutrum &c.} Circa primũ duo facit. Primo manifestat propositum, Secundo oñdit, quoddam quod supposuerat, ibi {Quod aũt contingit b non esse &c.} Dicit ergo primo, ꝙ cum a. i. maior terminus, aut b. i. minor terminus sunt in quodam toto, sicut species in genere, aut etiam ambo sunt sub aliquo genere diuerso, non contingit a non esse in b primo, i. non contingit quod hæc propositio, nullum b est a sit immediata. Et primo manifestat hoc qñ a scilicet est in quodam toto. s. in c, b autem in nullo. Vtputa si a sit homo, c aũt substantia, b quantitas, potest syll's fieri ad probãdum, ꝙ a nulli b insit per hoc quòd c omni a inest, b autem nulli c, vt si fiat syllogismus in secũda figura. Omnis homo est substantia, nulla quantitas est substantia, ergo nulla quantitas est homo. Et silr est, si b idest terminus minor sit in quodam toto, vt in d, a autem non sit in aliquo toto syllogizari poterit ꝙ a sit in nullo b. Vt sit substantia b linea d quantitas, & fiat in syllogismus in prima figura sic. Nulla quantitas est substantia, oĩs linea est quantitas, ergo nulla linea est substantia. Eodem autem modo poterit demonstrari cõclusio negatiua, sit vnumquodq; sit in quodam toto, vt si sit a linea c, quantitas, b albedo, & d quantitas, potest syllogizari in secunda figura, & in

Exẽ. in. 2. f. In prima. prima. in secunda figura sic, Omnis linea est quantitas, nulla albedo est quãtitas, ergo nulla albedo est linea. In prima figura sic, Nulla qualitas est linea, omnis albedo

Prop. nega. mediata. est qualitas, ergo nulla albedo est linea. Est autem intelligendum propositionem negatiuam esse mediatã, vtroq; terminorum existente in quodam toto, non quidem in eodem, sed in diuersis. Si enim sint in eodem toto, erit propositio immediata, sicut nullum rationale est irrationale, vel nullũ bipes est quadrupes. Deinde cum dicit.

ARGY. *At vero fieri posse vt b nõ sit in eo, in quo toto est ipsum a aut rursus vt a non sit in eo in quo toto est ipsum b, patet ex dispõnibus rerũ, quæ inter se nõ miscentur. Nã si nihil eorum, quæ in a c d, serie collocantur de vllo prædicatur eorum quæ est in b e f diuersa serie collocantur, a vero in toto est c quod quidẽ eiusdem est seriei, perspicuum est fieri non posse, vt b in ipso sit g. Alioquin cõuenirent, ac miscerẽtur, hæ series, rerũ. Idẽ fiet & si b ipsum in toto quoppiam sit.*

ANTI. Vide in annotatione. *Quod autem cõtingit b non esse in quo toto est a, aut iterũ a in quo est b, manifestum ex coordinationibus est, quæcunq; non commutantur adinuicem. Si enim nihil eorũ, quæ sunt in a c d coordinatione de nullo prædicatur, quæ sunt in b e f, a aũt in toto p sit in coordinatione praexistenti manifestum est quòd b non erit in p. Commutarentur. n. coordinationes. Similiter autem est & si b in toto quodam est.*

Exp. primæ ꝙ est in vno pdicamento nõ in altero. Manifestat quod supposuerat, s. ꝙ altero extremorũ existente in aliquo toto alterum non sit in eodẽ, dicens, ꝙ manifestũ est ex coordinationibus prędicamentorum diuersorum, quæ non cõmutantur adinuidem quia. s. id quod est in vno prędicamento, non est in altero. Manifestum est, ꝙ contingat b esse non in toto, in quo est a, aut econuerso, quia videlicet contingit vnũ terminorũ accipi in vno prædicamento, in quo non est aliud. Sit. n. coordinatio vna prædicamenti a c d, puta prædicamentum substantiæ, & alia coordinatio sit b e f, puta prædicamentum quantitas. Si ergo nihil eorum, quæ sunt in coordinatione a c d, de nullo prædicatur, eorũ, quæ sunt in coordinatione b e f, a aũt sit in p quasi in quodam generalissimo, quod sit principium totius primæ coordinationis, manifestum est ꝙ b, non est in p, quia sic coordinationes idest prædicamenta commutarentur. Similiter autem est si b sit in quodam toto vt puta in e, manifestum est, quòd a non est in e. Deinde cum dicit.

ARGY. *Sed si a nulli b insit, & neutrum in toto sit vllo, necesse est a sine medio non competat ipsi b, Nam si quippiam inter ipsum medium cadet, necesse est alterum ipsorum in toto quoppiam esse. Aut enim in prima figura ratiocinatio eorum, aut in media extruetur. At si in prima, b nimirum in toto quoppiam erit. Propositionem enim eam, quæ versus b collocabitur, affirmatiuã esse oportet. Si in secunda, vtrumuis in toto quopiam erit. Nam vtrumuis interuallum affirmatiuum esse potest atque nunc versus maius, nunc versus minus extremum, negatiua propositione sumpta conficitur ratiocinatio. Ambæ vero propositiones si fuerint negatiuę, ratiocinatio non constabit.*

ANTI. *Si vero neutrum sit in aliquo toto a in b, necesse est indiuidualiter non esse. Si. n. erit medium, necesse est alterum ipsorum in quodam toto esse. Aut enim in prima figura, aut in media, erit syllogismus. Si quidem igitur in prima figura b erit in toto quodam affirmatiuam enim oportet ad hanc fieri propositionem. Si vero in media, quodcunque contingit At vtraq; enim posito priuatiuo fit syllogismus. Cum autem vtraque negatiua sit, non erit syllogismus.*

Ostendit quomodo propositio negatiua sit immediata dicens, ꝙ {si neutrum sit in toto aliquo} s. neq; a neq; b & cum a nõ sit in b necesse est, quòd hęc sit immediata, nullum b est a. Quia si acciperetur aliquod medium ad syllogizandum eam, oporteret, ꝙ alterum ipsorum esset in aliquo toto, & sic etiam oporteret fieri syllogismum, aut in prima figura, aut in secunda. In tertia enim figura non potest concludi vniuersalis negatiua, qualem oportet esse propositionem immediatam. Si quidem syllogismus fit in prima, oportet ꝙ b, sit in quodam toto, quia b est minor extremitas, & in prima figura semper oportet minorem propositionem esse affirmatiuam. Nõ enim fit syllogismus in prima figura ex maiori affirmati

ua, &

ua,& minori negatiua. Sed si syllogismus erit in media figura contingit quodcunque vel a vel b esse in toto quodam, quia in media figura potest esse negatiua, tam prima quam secunda propositio. Nunquam tamen potest esse, neque in prima neque in secunda vtraque propositio negatiua. Et ideo oportet quod altera existente affirmatiua alterum extremorum sit in quodam toto. Sic igitur patet, quod propositio negatiua immediata est, quando neutrum terminorum est in quoddam toto. Non autem potest dici quod quamuis neutrum sit in quodam toto, potest tamen accipi medium ad ipsum concludendum scilicet si accipiatur medium conuertibile, quia oportet tale medium esse quod sit prius & notius. Et hoc est vel genus vel diffinitio, quæ non est sine genere. Deinde cum dicit.

ARGY. *Patet igitur fieri posse, vt sine medio quippiam cuipiam non insit, atque quando, & quemadmodum fieri potest, satis iam explanauimus.*

ANTI *Manifestum igitur est quòd contingit et aliud in alio nō esse indiuidualiter, & quando contingit & quō diximus.*

Concludendo, epilogat quod dictum est. Et litera plana est ex dictis.

LECTIO XXVII.

Distincta duplici ignorantia, quomodo syllogismo ignorantiæ contingat syllogizari immediata affirmatiua falsa exponit.

ARGI. *Ignoratio autem ea quæ non negatione, sed dispositione, dicitur ignoratio, deceptio est quę circa propositiones medio vacantes, vel non vacantes, affirmatiuas, vel negatiuas, aut per ratiocinationem, aut simpliciter fit. Nam aut simpliciter quippiam esse, aut non esse putat, aut per ratiocinationem existimationem talem consequitur.*

ANTI. Vide in annotatione. Tex. com. 3. *IGnorantia autem non secundum negationem, sed secundum dispositionem dicta, est quidem per syllogismum facta deceptio. Hac autem in his quæ sunt primo, aut non sunt contingit dupliciter. Aut enim est, cum simpliciter accipiat, esse aut non esse, aut cum per syllogismum accipiat opinionem.*

Postquam Philosophus determinauit de syllogismo demonstratiuo, per quem acquiritur scientia, hic determinat de syllogismo, per quem inducitur in nobis ignorantia siue deceptio. Et circa hoc duo facit. Primo enim ostendit, qualis ignorantia per syllogismum induci possit. Secundo ostendit modum, quo talis syllogismus procedit, ibi {Simplicis quidem igitur opinionis &c.} Distinguit ergo primo duplicem ignorantiam, quarum vna est secundum negationem, & alia secundum dispositionem. Ignorantia quidem secundum negationem, est, quando homo omnino nihil scit de re. Et hæc est, ignorantia in non attingendo, vt Philosophus dicit in. 9. Metaphysi. Sicut patet de rustico, qui omnino nihil scit de triangulo an habeat tres angulos æquales duobus rectis. Ignorantia autem secundum dispositionem, est quando aliquis habet quidem aliquam dispositionem in cognoscendo, sed corruptam, dum scilicet existimat aliquid currere, sed falso, vel dum existimat esse, quod non est, vel non esse quod est. Et hæc ignorantia idem est, quod error. Prima ergo ignorantia non fit per syllogismum, sed secunda per syllogismum fieri potest. Et tunc vocatur deceptio. Hæc autem ignorantia siue deceptio potest contingere circa duo. Vno quidem modo circa ea, quæ sunt prima principia & immediata, dum scilicet opinatur quis opposita principijs, quę quidem & si non potest opinari interius in mente, vt supra dictum est, quia non cadunt sub apprehēsione, potest tamen eis contradicere secundum vocem, & secundum quandam falsam immaginationem, vt dicitur de quibusdam negantibus principia in. 4. Metaph. Alio modo circa conclusiones, quæ non sunt prima & immediata. Et prima quidem ignorantia siue deceptio opponitur cognitioni intellectus. Secunda autem cognitioni scientiæ. Vtraque autem ignorantia disponi, siue sit de his quæ sunt prima, siue sit de his, quæ non sunt prima, pōt homini prouenire dupliciter. Vno modo simpliciter quando .s. absolute absque aliquo ductu rōnis existimat falsum, siue affirmando, siue negando. Alio modo, qn̄ inducitur ad falsum existimandum, per aliquem rōnem syllogisticam, sicut dicit Philosophus in 4. meta. quod quidam principijs contradicunt, velut rationibus persuasi. Alij vero, nō quasi ratione persuasi, sed propter ineruditionem vel pertinaciam, volentes in oībus quærere demonstrationem. Deinde cum dicit.

Tex. c. 9. l. 6. tex. ex. 3. 5.

ARGY. *Simplicis igitur existimationis simplex est error. Eius autem, quę per rōcinationem efficitur plures a, nanque sine medio nulli competat b. Si igitur quispiā concludat a cōpetere ipsi b sumpto medio c deceptus erit sane per rōcinationem.*

ANTI. *Simplicis quidem igitur opinionis simplex deceptio, sed quæ est, per syllogismum, plures sunt. Non sit enim a in nullo b indiuidualiter. Igitur syllogizet esse a in b, medium accipiens c deceptus erit per syllogismum.*

Ostendit quo modo prædictæ ignorantiæ causantur. Et primo quō causatur ignorantia, quæ est per syllogismum. Secundo quomodo proueniat ignorantia homini sine syllogismo, ibi {Manifestum est autem, &c.} Circa primum duo facit. Primo proponit, quo modo causetur ignorantia per syllogismum in primis, & immediatis. Secundo quo modo causatur in his, quæ non sunt prima immediata, ibi {In ijs autem existētibus.} Circa primum, duo facit. Primo proponit, quo modo causatur ignorantia, qua existimatur esse, quod non est. Secundo quo modo causetur ignorantia, qua existimatur non esse, quod est, ibi {Quæ vero ipsius non esse.} Circa primū tria facit, Primo ꝓponit modū, quo prędicta ignorātia cōiter causetur. Secundo assignat diuersitates, circa hoc contingentes, ibi {Cōtingit quidē.} Tertio, rńdet tacitæ qōni, ibi {Ipsius quidē igitur esse &c.} Dicit ergo primo quod fallæ opinionis, quam supra vocauit simplicē, est simplex deceptio. i. vno mō solo ad hoc puenit. Non. n. causaī ex rōne, q̄ diuersificare pōt, sed magis ex defectu rōnis, qui nō diuersificatur ꝑ diuersos modos sicut nec aliæ negationes ſm propriā rōnem. Sed quia rō falsā multipliciter variari pōt, inde est, quod hmōi ignorantia, quę fit per syllogismum, multipliciter accidere pōt, ſm quod multipliciter falsus esse potest syllogismus. Ponit aūt cōem modum dicens, {Non sit. n. a in nullo b indiuidualiter}, i. sit hæc propositio vera immediate. Nullum b est a. Prædicantur enim duæ negationes, loco vnius. Puta si dicamus Nullus qualitas est substantia, secundum doctrinam supra positam de negatiuis immediatis. Si quis ergo concludit oppositum huius, per aliquem syllogismum, ostendens scilicet omne b esse a accipiens pro medio c erit deceptio per syllogismum. Deinde cum dicit.

Lectio. 3.

Lectio. 19.

Le. sme. seq.

Cur ignor. sim. neg sit vno mō alio vero mul. mo.

Lectio. 26. te x. expo. 9

ARGI. *Atque fieri potest vt ambæ propositiones, sint falsæ, & etiam altera tantum. Nam si neque a cuiquam c competat neque c cuiquam b, vtrunque autem interuallum econtra sit sumptum ambæ propositiones erunt sine dubio falsæ.*

ANTI. *Contingit quidem igitur vtrasque propositiones esse falsas, contingit autem alteram tantum. Si enim neque a nullo c erit, neque c in nullo b, accepta autem sunt vtraque econ trario, vtraque erunt falsæ.*

Tex. cō. 2 2. Lec. vlt. tex. cō. ex. 6.

Lect. 9 tex ex prima.

Tex. c6. 9. l. 6. expo. 3.

 Ostendit,

Vide in an. Syllogismū esse falsa dupliciter.

Ostendit, quod modis pōt hoc variari. Est aūt sciendum, ꝙ falsa conclusio non concluditur nisi falso syllogismo. Syllogismus autem potest esse falsus dupliciter. Vno modo, quia deficit in forma syllogistica. Et hic nō est syllogismus, sed apparens. Alio modo, quia vtitur falsis propositionibus. Et hic quidem est syllogismus, propter syllogisticam formam, esse autem falsus, propter falsas propositiones assumptas. In disputatione ergo dialectica, quę fit circa probabilia, vsus est vtriusque falsi syllogismi, quia talis bisputatio procedit ex cōmunibus. Et ita in ea error attendi potest, & circa materiam quam sumit quæ est cōis, & etiam circa formam, quæ est communis. Sed in disputatione demonstratiua, quæ est circa necessaria non est vsus, nisi illius syllogismi, qui est falsus propter materiam, quia vt dicitur in primo Topicorum paralogismus disciplinæ, procedit ex proprijs disciplinę, sed non ex veris. Vnde, cum forma syllogistica sit inter communia computanda, paralogismus disciplicę, de quo nunc agitur, non peccat in forma, sed solum in materia, & circa propria, & non circa communia. Et ideo primo dicit, quo modo huiusmodi syllogism' procedat ex duabus falsis. Secundo, quo modo procedat ex altera falsa, ibi {Sed altera contingit, &c.} Primum autem contingit dupliciter, quia falsa propositio, aut est contraria veræ, aut contradictoria. Primo ergo ostendit, quomodo syllogismus huiusmodi procedat ex duabus falsis cōtrarijs veris. Secundo quo modo accipitur contradictio, ibi {Potest autem sic se habere.} Dicit autem primo, quòd in prædicto syllogismo deceptionem causante, contingit quandoque vtrasque propositiones esse falsas, & qñque alteram tantum. Vtrasque autem falsas accipimus cōtrarias verum. Habet enim se c ad a & ad b quòd nullum c sit a, & ꝙ nullum b sit c. Si autem accipiantur contraria horum. s. omne c est a omne b est c vtręque propositiones erunt falsę totaliter. Puta si dicam. Omnis qualitas est substantia, omnis quantitas est qualitas ergo omnis quantitas est substantia. Deinde cum dicit.

Cap. 1. circa finem.

ARGY. *Fieri nanque potest, vt e sic se habeat ad extremū vtrunque, vt neque subijciatur a neque vniuersaliter competat ipsi b. Etenim b quidem fieri non potest, vt in toto quopiam sit. Nam a primo remouebatur ab ipso, a vero non necesse est vniuersaliter cunctis, quæ sunt, inesse. Quare sit ambę propositiones sint falsæ.*

ANTI. *Potest autem sic se habere c ad a & ad b & quòd neq; sub a sit, neque vniuersaliter c in b. B quidem impossibile est in toto aliquo. Primum enim dictum est in ipso a non esse, a autem non necesse est in omnibus quę sunt inesse vniuersaliter. Quare vtraque falsa sunt.*

Ostendit quomodo possunt esse ambæ falsæ, & non sunt contrariæ veris, sed contradictorię. Puta si {sic se habeat c ad a & ad b quòd nec contineatur totaliter, sub a neque vniuersaliter insit b.} Puta si accipiamus, perfectū vel ens in actu, & procedamus sic. Omne perfectum est substantia, omnis quantitas est perfecta, ergo &c. Manifestum est, quod vtraque est falsa, sed non totaliter. Sunt enim contradictoriæ earum veræ scilicet quoddam perfectum non est substantia, & quædam quantitas non est perfecta. Contrarię autem falsę scilicet nullum perfectū est substantia, & nulla quantitas est perfecta. Quod aūt c non vniuersaliter insit b, idest, ꝙ ista non sit vera omnis quantites est perfecta, quæ erat minor vt omne b est c probat per hoc, quod b non potest contineri sub aliquo toto, quod de eo vniuersaliter prædicetur. Et hoc ideo quia hęc propositio, nullum b est a dicebatur esse immediata, quod est a non inesse b primo. Dictum est aūt supra, illas negatiuas immediatas, quarum neuter terminorum est sub aliquo toto. Sed videtur hæc probatio non esse sufficiens, quia de eo etiam quod nō est sub aliquo toto, sicut species sub genere, potest aliquid vniuersaliter prædicari. Non enim solum genus aut differentia vniuersaliter prædicatur, sed etiam proprium. Sed dicendum est, quòd licet dicta probatio non sit efficax, communiter loquendo, est tamen efficax in proposito. Quia sicut in primo Topicorum dicitur paralogismus disciplinæ de quo hic loquitur, procedit ex conuenientibus disciplinæ. Vnde intendit vti talibus medijs, qualibus vtitur demonstrator. Demonstrationis autem medium est diffinitio, vt supra dictum est. Vnde & in syllogismo de quo hic loquitur, intendit diffinitione pro medio. Diffinitio autem continet genus & differentiam. Vnde oportet, id, quod vniuersaliter prædicatur in hoc syllogismo, continere id, in quo est subiectum sicut in toto. Quod autem a non insit vniuersaliter ipsi c, idest, quòd ista non sit vniuersaliter vera, omne perfectum est substātia, quę erat maior, vt omne c est a, probatur per hoc, quod non est necesse de quocunque vniuersali, quod insit vniuersaliter omnibus, quæ sunt, quia nullum prædicamentum, prædicatur de his, quæ continentur sub alio prędicamento, neque etiam vniuersaliter prędicatur de his, quę communiter cōsequuntur ens, quæ sunt actus & potentia perfectum & imperfectum, prius & posterius, & alia huiusmodi. Deinde cum dicit.

Ext. In terminis specialibus.

Lectio. 26.

Dubium.

Capi. 1. circa fin.

Lec. 16. tex. expo. 3.

ARGY. *At fieri quoque potest, vt altera vera sumatur non tamen vtrauis, sed a e. Nam propō e b semper erit falsa, quia in nullo est ipsum b. Sed a e vera esse pōt, veluti si a sine medio competat quidem ipsi e, non competat aūt ipsi b, cum. n. idem primo de pluribus quouis dicitur modo, neutrū erit in altero. Nihil autem interest, & si non sine medio cōpetat.*

ANTI. Vide in annotatione. *Sed altera contingit veram accipere, non tamen quamlibet contingentem, sed quæ est a e. Nam b e propositio semper falsa erit, propter id quod e in nullo est b. Sed quæ est a c potest. vt si a in c & in b est indiuidualiter. Cum enim primum prædicetur idem de pluribus, neutrum in neutro est. Differt autem nihil si non indiuidualiter insit.*

Ostendit quo modo prædictus syllogismus procedat ex altera vera, & altera falsa. Et dicit, quod in prædicto syllogismo {contingit accipere alteram veram,} scilicet maiorem, quæ est a c altera existente falsa, s. minore, quę est b c. Et ꝙ propositio minor, quæ est b c semper sit falsa, probat sicut & supra, propter hoc, ꝙ b in nullo est c, sicut, in toto, sed quòd hęc propsitio a c possit esse vera, altera existente falsa, probat in terminis. Sit. n. ita ꝙ a insit b & c indiuidualiter. i. immediatę, sicut genus proprijs speciebus, vt color albedini & nigredini. Manifestum est enim s'm hoc, quod maior erit vera scilicet quòd omne c est a, vtputa omnis albedo est color & minor est falsa. s. omnis albedo est nigredo, quia quando aliquid prædicatur primo de pluribus, neutrum istorum plurium de neutro prædicatur. Prima enim prędicato generis est de opositis speciebus. Est autem circa hoc dubitatio, quia his terminis positis, non sequitur conclusio falsa sed vera. Erit. n. conclusio quòd a insit b cui suppositum est inesse indiuidualiter. Sed dicendum, ꝙ hoc exemplum ponitur solum ad manifestandum, quo modo possit esse maior vera & minor falsa. Sed hoc exemplum non habet locum in propositio, vbi quæritur conclusio falsa. Et ideo Philosophus subiungit. Differt autem nihil si non indiuidualiter insit. Possumus autē accipere tales terminos,

Dubium.

Solu.

nos, ꝙ a non insit b indiuidualiter, neque aliquo modo, immo potius ab eo indiuidualiter remoueat. Nec est etiā necesse ꝙ insit c indualiter, quia non est necessarium ꝙ demonstrator vtatur solum propositionibus immediatis sed etiam his, quæ per immediata fidem acceperunt. Accipere ergo possumus alios terminos ad propositum pertinentes. Vt si accipiamus pro medio substantiam intellectualem omnis enim intelligentia est substantia, minor autem est falsa, omnis quantitas est intelligentia. Vnde sequitur conclusio falsa. Deinde cum dicit.

Exē. in terminis in quibus cōcl. fal.

ARGY. *Deceptio igitur essendi per hac atque hoc modo fit solū. Non enim alia in figura ratiocinatio erat essendi.*

ANTI. *Ipsius quidem igitur esse deceptio per istam fit, et sic fit solum, non enim erit in alia figura ipsius esse syllogismus.*

Respondet tacitę quæstioni. Posset enim aliquis ab eo requirere, ꝙ ostenderet diuersitatem huius syllogismi in alijs figuris. Sed ipse respondet, quòd deceptio, quæ est ipsius esse idest per quam aliquis existimat propositionē affirmatiuam falsam, potest fieri solum per primam figuram, quia in alia figura, scilicet in secunda, non potest fieri syllogismus affirmatiuus. Tertia autem figura nō pertinet ad propositum, quia non potest concludi vniuersalis, quæ principaliter intenditur, in demonstratione, & in hoc syllogismo.

LECTIO XXVIII.

Quomodo syllogismo ignorantiæ syllogizetur immediata negatiua falsa, contraria affirmatiuę immediatę, tam in prima, quàm in secunda figura.

ARGY. *Non essendi vero, & in prima fit, & in media. Atque primum dicamus quot modis, & quomodo sese habentibus ipsis propositionibus fit in prima figura.*

ANTI. *Quæ vero est ipsius non esse, in prima, & media figura est. Primū igitur dicamus quot modis in prima sit, et quomodo se habentibus propositionibus.*

Postquam Philosophus ostendit, quomodo concludatur per syllogismum affirmatiua falsa, contraria negatiuę immediatæ, hic ostendit, quomodo per syllogismum cōcludatur negatiua falsa, contraria affirmatiuæ immediatæ. Et primo in prima figura. Secundo in secūda, ibi {Sed in media figura.} Circa primum duo facit. Primo ostendit, de quo est intentio. Et dicit, quòd cum negatiua vniuersalis concludi posit in prima & in secunda figura, primo dicendum est, quot modis syllogismus ignorantiæ fiat in prima figura, & qualiter se habentibus propositionibus in veritate & falsitate. Secundo ibi.

ARGY. *Fieri itaque potest, vt ambæ falsæ propositiones sumatur veluti si ipsum a tam c quām bene sine medio cōpetat. Nā si sumatur a quidem nulli inesse c, ipsum autem c cuilibet competere b, erit vtraque propositio falsa.*

ANTI. *Contingit quidem igitur vtrisque falsis, vt si a & in c et in b sit indiuidualiter. Si enim accipiatur a quidem in c nullo c autem in omni b, falsæ sunt propositiones.*

Prosequitur propositum. Et primo ostendit qualiter fiat talis syllogismus in prima figura ex duabus falsis. Secundo, quomodo fiat ex altera vera, & altera falsa, ibi {Contingit autem & altera.} Dicit ergo primo, ꝙ prædictus syllogismus fieri potest ex vtrisq; falsis. Quod patet si a sit & in c & in b indiuidualiter idest immediatæ. Est aūt immediatæ genus in proximis speciebus, in quas primo diuiditur, sicut color in albedine & nigredine. Genus, n. per se prædicatur de specie, quia prima ponitur in eius diffinitione, & immediatæ prædicatur de specie proxima, quia immediatæ in eius diffinitione ponitur. Non aūt ex hoc, quòd ponatur in diffinitione alicuius partis diffinientis, sicut se habet genus remotum ad vltimam speciem. Sint ergo termini, color, albedo, nigredo. Si ergo accipiatur a quidem in nullo c esse, vtpote si dicamus, nulla albedo est color, c autem in omni b, vtputa si dicamus, omnis nigredo est albedo, falsæ sunt ambæ propositiones, & falsa est conclusio scilicet nulla nigredo est color. Deinde cum dicit,

Feri quoq; potest, vt altera propositionum, vtrauis, falsa sumatur. Nam esse potest a c quidem vera c b vero falsa, a c quidem vera, quia a non omnibus inest quæ sunt, c b vero falsa, tum quia fieri nequit, vt c alli ipsum a nulli competat, ipsi competat b, nam a c propositio non erit vera, tum quia si ambæ sint vera, erit ipsa conclusio vera. ARGY.

Contingit autem & altera falsa, & hac quacunque contingente. Potest enim quæ est a c vera esse, quæ vero b c falsa esse. Sed quæ a c, quidem vera, quoniam non omnibus, quæ sunt inest a, sed quæ est b c falsa, quoniam impossibile est esse c in b e in quo nullo est a. Non enim vera erit quæ est a c propositio. Similiter autem & si sint vtraque vere, conclusio erit vera. ANTI.

Ostendit quō posit esse in prædicto syllogismo altera vera & altera falsa. Et primo ostendit, quō posit esse maior vera & minor falsa. Secundo, quō contingit econuerso, ibi {Sed & eam quæ est.} Dicit ergo primo, quòd contingit syllm ignorantiæ negatiuum fieri in prima figura, existente altera propositionum indifferenter falsa, quæcunq; sit illa. Potest. n. contingere, ꝙ hæc propositio a c, quæ est maior sit vera. Et propositio, quæ est b c, sit falsa, quę est minor, Et ꝙ propositio maior posit esse vera, probat per hoc, ꝙ iste terminus a quicunq; sit ille, non est necesse ꝙ insit oībus, sicut calor non prædicatur de omnibus entibus. Quod autem minor sit falsa, probat p hoc, quia non potest accipi aliquis terminus, a quo vlr negetur a, qui quidem terminus, prædicetur de b. Supponimus. n. quòd hęc sit vera & immediata, omne b est a, si ergo aliquid vniuersaliter prædicetur de b, ita quòd huiusmodi sit vera, omne b est c, non pōt esse, ꝙ de illo vlr negatur a. Et ita hęc propositio, nullum c est a non erit vera, quę erat maior. Si enim omne b est a, vt supponitur & omne b est c, vt assumitur, sequitur in tertia figura, quoddam c est a, quæ contradictoria maior. Falsa ergo erit ista, nullum c est a. Si ergo hæc sit vera, quæ est maior, necesse est, quòd hæc sit falsa, quæ est minor, Omne b est c. Secundo, probat quòd ex duabus veris nō potest concludi falsa, vt supra probatum est. Datur autem hæc esse vera, nullum c est a, si ergo etiam hæc sit vera, omne b est c, sequitur quòd conclusio sit vera, nullum b est a, quod tamen est inconueniens in syllogismo ignorantiæ, qui debet concludere falsam, quæ tamen supponitur esse falsa, vtpote contraria huic immediatę propositioni, omne b est a. Deinde cum dicit.

At c b etiam vera esse potest, altera sumpta falsa, ceu si b, & in a sit, et in c. Necesse est enim tunc alterum esse sub altero. Quare si sumatur a nulli competere c erit hęc propositio falsa. Patet igitur, & ex altera tantum & ex ambabus propositionibus falsis ratiocinationem fieri falsam. ARGY.

Sed & eam, quæ est c b contingit veram esse, cum altera sit falsa, vt si b & in c & in a erit, Necesse est enim alterū sub altero esse. Quare si accipiatur a in nullo c esse, falsa erit propositio. Manifestum igitur est, quoniam, & cum altera falsa sit, & in vtrisque erit falsus syllogismus. ANTI.

Ostendit quomodo minor sit vera, maiori existente falsa. Et dicit ꝙ propositio c b scilicet minor potest esse vera, cum maior sit falsa. Quia enim hæc propositio, omne

omne b est a cuius contraria debet concludi, est immediata, necesse est, quod b sit in a sicut pars in toto, sicut albedo in colore. Potest autem accipi aliquid aliud, in quo et sit b sicut in toto, non tamen immediate, & illud sit qualitas, quae sit c. Necesse est ergo, secundum praedicta, quod horum duorum scilicet a & b alterum sit sub altero idest color sub qualitate. Si ergo aliquis accipiat a in nullo c esse vtputa si dicat, nulla qualitas est color, falsa erit propositio. Minor autem erit vera. s. omnis albedo est qualitas. Conclusio autem erit falsa, & immediate contraria. s. nulla albedo est color. Sic ergo manifestum est, quod potest fieri syllogismus ignorantiae negatiuus in prima figura, & altera propositione falsa, & vtrisque. Deinde cum dicit.

ARGY. *Sed in figura media; vt tota quidem propositiones ambae sint falsae, fieri nequit. Nam cum a cuilibet in est b nullum tum sumi medium potest, quod alteri cuilibet alteri nulli competet. oportet autem hoc pacto sumere propositiones, vt alteri quidem insit, alteri vero non insit, si hac in figura ratiocinatio fieri debeat. Si igitur sic sumātur, sunt falsae cōstat, si sumantur econtra veras vtrasq; fore. Quod quidem fieri nequit. Verum aliqua ex partem esse falsam esse vtranq; non obstare quicquam videtur veluti si mediū c tam a quā & cuidā insit. Tunc. n. si c ipsum cuilibet quidē a nulli uero b dicatur inesse, falsae quidē erunt ambae propōnes, at nō simpliciter, sed aliqua ex parte, sicuti patet. Eadē erunt & si propōnem negatiuam versus extremum maius posueris.*

ANTI. *Sed in media figura vtrasq; quidem propositiones totas falsas esse non contingit. Cum. n. a in omni b sit, nihil erit accipere quod in altero quidem omni, in altero vero nullo. Oportet autē sic accipere propositiones, & quòd in hoc qui dem sit, in hoc autem non sit, si vere erit syllogismus. Si igitur sic accipiantur falsa, manifestū est quod cōtrariae econuerso se habebunt. Hoc aūt impossibile est. In quodam autē vtranq; nihil prohibet falsam esse, vt si c in a & in b quodam est. Si. n. c quidem in omni accipiatur esse a, in b autē nullo, falsae quidem vtraq; propositiones, non tamen tota, sed in quodam. Econuerso autem posito priuatiuo.*

Ostendit quomodo syllogismus ignorātiae negatiuus fiat in secunda figura. Et primo, quando vtraque est falsa. Secundo, quando altera tantum, ibi {Similiter autem & alteram esse falsam.} Dicit ergo primo, quòd non contingit in media figura vtrasque propositiones esse totas falsas. Et dicit totas illa falsas, quae sunt contrariae propositionibus veris. Et hoc probat. Quia cum debeamus negatiuam concludere falsam contrariam affirmatiuę immediatę, necesse est, accipere, quod haec sit vera & immediata, omne b est a puta omnis albedo est color. Sic autem se habentibus terminis, non potest inueniri aliquis medius terminus, qui vniuersaliter praedicetur de vno termino, & vniuersaliter remoueatur ab altero. Detur. n. quod ille terminus c vniuersaliter remoueatur ab a, & vniuersaliter praedicetur de b erit ergo haec vera. Nullum a est c, quare & conuersa erit vera, nullum c est a, sed omne b est c, ergo nullum b est a, cuius contrarium fuit suppositum. Similiter etiam non potest esse, quod vniuersaliter remoueatur a b & vniuersaliter praedicetur de a, quia si haec est vera, omne a est c, & econuersa erit vera quoddā c est a. Si autem haec est vera, nullum b est c, & conuersa erit vera nullum c est b. Sic ergo ex his duabus propositionibus, quoddam c est a nullum c est b, sequitur quoddam b non est a, quae est contradictoria eius, quae supponebatur, omne b est a. Relinquitur ergo, quòd impossibile est inueniri aliquod medium, quod praedicto modo se habentibus a & b de vno praedicetur, & ab alio remoueatur. Et tamen oportet, si debeat fieri syllogismus in secunda figura, quod medium de vno extremorum praedicetur, & de alio negetur. Et ideo si ambae sunt falsae totaliter, oportet, quod earum contrariae sint verae, quod est impossibile, vt probatum est. Nihil enim prohibet, vtranque propositionem esse falsam particulariter. Puta si accipiamus quodam medium, quod particulariter praedicetur de a & de b puta masculus, quod particulariter praedicatur de animali & de homine. Si vero accipiatur c esse in omni a puta si accipiamus omne animal esse masculum, & accipiamus c in nullo b esse, puta si dicamus, nullus homo est masculus, vtraque propositio est falsa, non tamen non totaliter, sed particulariter. Et eadem ratio est, si econuerso maior sit negatiua, & minor affirmatiua. Vt si dicamus, nullum animal est masculum, omnis homo est masculus. Deinde cum dicit.

ARGY. *Fieri tamen potest, vt altera falsa, atque vtrauis propositionum sumatur. Quod enim inest cuilibet a, id b quoque cuilibet inest. Si igitur ipsum c tale sumptum cuilibet quidem a, nulli vero b competere dixeris, a c quidem erit uera c b autem falsa. Rursus quod nulli b competit, id nec a cuilibet inerit. Nam si cuilibet ipsi competet, & ipsi quoq; b cuilibet profecto competeret. At nulli inesse supponitur. Si igitur cuilibet quidem a, nulli vero b competere dixeris, c b quidam veram, alteram vero falsam efficies.*

ANTI. *Similiter autem alteram falsam, & quamlibet contingit. Quod enim est in a omni, & in b est. Si igitur accipiatur in a toto esse c, in b autem toto non esse, quę quidem c a vera erit sed quae c b est falsa. Iterum quod in b nullo est. neque in a omni erit. Si enim in a est, & in b. Sed non erat, Si igitur accipiatur c in toto quidem a esse, in b autem nullo b c propositio, vera est, altera vero falsa.*

Ostendit quo modo contingit alteram esse falsam. Et primo in secundo modo secundae figurae. Secūdo in primo, ibi {Similiter aut sit transposito, &c.} Dicit ergo primo, quod contingit in hac figura alteram propositionem esse falsam indeffeteuter, quęcunq; sit illa. Quod patet ex hoc, quod supponatur a per se & immediate praedicari de b, quicquid est in omni a est in omni b, sicut omne, quod vniuersaliter praedicatur de animali praedicatur vniuersa liter de homine. Si ergo accipiatur aliquod mediū c quod vniuersaliter praedicetur de a, vt si dicamus omne animal est viuum, & vniuersaliter remoueatur a b, si dicamus, nullus hō est viuus, patet quòd a c, quae est maior propositio erit vera, sed b c quae est minor, erit falsa. Et similiter probat, quod econuerso contingit maiore esse falsam. Non enim potest esse quod aliquid vniuersaliter remoueatur a b, & vniuersaliter praedicetur de a terminis sic se habentibus. Dictum est enim quòd si aliquid est in a vniuersaliter, sequitur quod sit in b. Si ergo aliquid remoueatur ab vniuersaliter, non potest esse, quod vniuersaliter praedicetur de a. Sicut, quòd vir remoueatur ab homine, non potest vniuersaliter praedicari de animali. Si ergo accipiatur aliquid, quod vniuersaliter remoueatur ab homine, puta rationale, & dicatur sic, omne animal est irrationale, nullus homo est irrationalis, sequitur quod minor propositio est vera, & maior falsa. Sed in his terminis, maior propositio est totaliter falsa. Potest autem accipi terminus in quo sit totaliter falsa, puta si accipiamus inanimatum pro medio. Deinde cum dicit.

ARGI. *Idem vtiq; fiet, si versus maius extremū, propositionem negatiuam posueris. Quod. n. nulli competit a, id etiā nulli competit b. Si igitur c nulli quidem a cuilibet uero b competere dixeris, a c quidē propositio erit uera, altera uero falsa.*

Rursus

Rursus si id quod b cuilibet inest, nulli competere dixeris a falsam tum efficiens propositionem. Necesse est enim si B cuilibet inest, & a cuidam competat. Si igitur huiuscemodi sumptum c nulli quidem a, cuilibet vero b dicatur competere, erit c b quidem vera a c autẽ falsa. Patet igitur ex vtrisque falsis, & ex altera tantum, circa propositiones indiuiduas ratiocinationem fieri falsam esse.

ANTI. *Similiter autem fit transposito priuatiuo. Quod enim in nullo est a, neque in b vllo erit. Si igitur accipiatur c in toto quidem a non esse, in b autem toto esse, quæ quidem est a c, propositio vera est, altera autem falsa. Et iterum quod in omni b est, in nullo accipere a non esse, falsum est. Necesse est n. si in omni b est, & in quodã a esse. Si igitur accipiatur in omni quidem b esse c, in a aũt nullo, quæ quidẽ est b c vera erit, quæ aũt est c a falsa. Manifestũ igitur est quòd utrisq; falsis, et altera tñ, erit syllogismus deceptiuus in indiuiduis.*

Ostendit idem in primo modo secundę figurę, in quo maior est negatiua. Manifestum est enim ꝙ prædictis terminis scilicet a & b sic se habentibus, vt dictum est, quod vniuersaliter remouetur ab a nõ poterit esse in nullo b. Si ergo accipiatur c medium, quod vniuersaliter remouetur ab a & vniuersaliter prædicetur de b, erit maior vera & minor falsa. Puta si sint isti termini, inanimatum, animal, homo. Et similiter ostendit, quòd potest esse minor vera & maior falsa. Manifestum est enim secundum prędicta, quòd id, quod vniuersaliter prędicatur de b non remouetur vl'iter ab omnia, quia quod vniuersaliter prædicatur de b ad minus oportet in quodam a esse. Si ergo accipiatur c medium, quod vl'iter prædicetur de b, puta rationale vel viuum, & vniuersaliter negetur de a minor propositio erit vera. s. omnis homo est rationale, vel viuum. Maior autem, nullum animal est rationale, est falsa in parte. Nullum animal est viuum, est falsa in toto. Deinde epilogando concludit, quòd syllogismus deceptiuus potest fieri in immediatis, vtrisque propositionibus existentibus falsis, vel altera tantum.

LECTIO XXIX.

Quomodo in syllogismo ignorantię syllogizetur tam negatiua falsa mediata, quàm affirmatiua, tam per medium propriũ quàm non proprium & extraneum docet.

ARGY. *Sed cum propõnes affirmatiuæ vel negatiuæ medio non vocantes falso per medium proprium cõcluduntur, fieri non potest, vt propositiones ambæ falsæ sumatur, sed ea tantum sumitur falsa, quę est versus extremũ maius. Atq; propriũ id medium dico, per quod fit ea ratiocinatio, quæ opponitur falsæ. A nanq; per c medium cõpetat ipsi b. Cũ igitur c b propositionem affirmatiuam oporteat sumi, si prima in figura rõcinatio fieri debeat, patet hanc quidem perpetuo verã esse, non enim ipsam vertere licet, a c autem esse falsam.*

ANTI *IN bis autem, quæ non indiuidua sunt, cum quidem per proprium medium fiat falsitatis syllogismus, non possibile est vtrasque falsas esse propositiones, sed solum quę est ante maius vltimum. Dico autem proprium mediũ, per quod fit contradictionis syllogismus. Sit enim a in b per medium c. Quoniam igitur necesse est quæ est c b affirmatiuã accipi syllogismo facto, manifestum est quod semper hęc est vera, non enim conuertitur, sed quæ est a c falsa. Hæc enim conuersa econtrario fiet syllogismus.*

Postquam Philosophus ostendit, quõ syllogismus ignorantiæ fit in propositionibus immediatis, hic ostendit, quomodo fit in propositionibus mediatis. Et primo, quo modo concludatur propositio negatiua falsa, quæ opponitur affirmatiuæ veræ. Secundo quo modo concludatur affirmatiua falsa, quæ opponitur negatiuæ veræ, ibi {Si vero sit affirmatiuus.} Circa primum duo facit. Primo ostendit hoc in prima figura. Secundo in secunda, ibi {Sed per mediam figuram.} Circa primus tria facit. Primo ostendit, quomodo fit syllogismus ignorantiæ in propositionibus mediatis, per medium proprium. Secundo, quomodo fit per medium quidem non proprium, sed tamen simile habitudinem habens ad terminos, sicut medium proprium, ibi {Similiter autem est, & si ex alia ordinatione.} Tertio, ostendit quomodo fit prædictus syllogismus per medium extraneum, ibi {Si vero non per proprium medium.} Dicit ergo primo, ꝙ quando syllogismus cõcludens falsum, fit in propositionibus, quæ non sunt indiuiduæ idest immediatę, si accipiatur proprium medium, vnde fit syllogismus, non potest esse vtrasque propositiones esse falsas, sed solum maiorem. Et exponit, quid nominet proprium medium. Ex quo enim paopositio, cuius cõtraria syllogizatur est mediata, oportet, ꝙ prædicatum syllogizetur de subiecto, per aliquod medium. Potest ergo illud idem medium accipi ad concludendum oppositum, puta, hæc est propositio mediata, omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis. Medium autem per quod syllogizatur prædicatum de subiecto est figura habens triangulum extrinsecum, æqualem duobus intrinsecis sibi oppositis. Si vero volumus probare, quòd nullus triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, per idem medium erit syllogismus falsitatis per proprium mediũ. Et ideo dicit, quòd medium proprium est, per quod fit syllogismus contradictionis idest ad oppositum, puta in prædicto exemplo. Sit a triangulus habere tres b, mediũ c, sit figura talis. In prima autem figura, necesse est minorem esse affirmatiuam & ideo oportet, quòd illa, quæ erat minor in syllogismo vero, maneat nõ conuersa nec transmutata in suam oppositam, in syllogismo falsitatis. Vñ oportet, quòd semper sit vera. Sed maior ꝓpositio, veri syllogismi conuertitur in negatiuam contrariam, et ideo oportet, quòd maior sit falsa. Puta si dicamus, nulla figura habens, &c. habet tres, &c. omnis triangulus est figura, &c. Deinde cum dicit.

ARGY. *Idem efficietur, & si medium alia ex serie fuerit sumptum, ceu d si in toto si a & de omni b prædicetur. Etenim d b quidem intacta maneat propositio, altera vero vertatur necesse est. Quibus efficitur, vt illa quidem perpetuo vera, hæc aũt semper falsæ sumatur. Atq, talis error concurrit cũ eo, qui per mediũ efficitur propriũ, ac fere idẽ est.*

ANTI. *Similiter autem est, & si ex alia ordinatione accipiatur medium, vt d quamuis in toto a sit, & de b prædicetur omni. Necesse enim est quæ quidem b d propositionem manere, alteram autem conuerti. Quare hæc quidem semper vera, illa vero semper falsa. Et ferre huiusmodi deceptio eadẽ est ei quæ fit per proprium medium.*

Ostendit quo modo fit prędictus syllogismus per medium extraneum & non proprium, sed simile proprio. Et dicit, quòd similiter syllogizabitur, si medium accipiatur ex alia ordinatione. Puta si a demonstretur de b per e, & accipiamus in syllogismo falsitatis mediũ nõ c sed d, ita tamen ꝙ d etiam contineatur sub a vniuersaliter, & prædicetur vniuersaliter de b, puta si accipiamus pro medio figuram contentam tribus lineis rectis, quia hic etiam necesse est minorem propositionem scilicet d b manere, sicut erat in syllogismo concledente verum, quamuis per proprium mediũ. Maiorem autem propositionem necesse est transmutari in contrariam, & ideo

sempet

ſemper minor erit vera, & maior ſemper erit falſa. Et quantum admondum arguendi, iſta deceptio eſt ſimilis ei, quæ fit per proprium medium. Deinde cum dicit.

Si vero non per mediū proprium extruitur ratiocinatio
ARGY. *cum hoc tale eſt, vt ipſi quidem ſubijciatur a de nullo vero dicatur b, tum ambas propoſitiones falſas eſſe neceſſe eſt. Etenim modo contrario ſunt ſumendæ, ſi ratiocinatio fieri debeat. At ſi hoc modo ſumantur, ambæ ſane vertentur in falſas, veluti ſi a quidem cuilibet inſit d ipſum aut d nulli competat b. His enim verſus ratiocinatio fiet, et ambæ propoſitiones erunt, vt diximus, falſæ. Cum uero medium, ceu d, non ſubijcitur ipſi a, tum a d quidem propoſitio erit uera, quia d non erat in a, d b vero falſa, quoniam ſi eſſet vera, concluſio etiam eſſet vera. At erat falſa.*

ANTI. *Si vero non per proprium medium fiat ſyllogiſmus. cum quidem ſub a ſit medium, in b aūt nullo eſt, neceſſe eſt utraſque falſas eſſe. Recipiendæ. n. vtiq; econtrario ſunt, quàm ſe habent, propoſitiones, ſi debet ſyllogiſmus fieri. Sic. n. acceptis, vtraq; fiunt falſæ, vt ſi a quidem in toto d, d aūt in nullo b. conuerſus enim bis ſyllogiſmus quidem erit, et utraq; propoſitiones falſæ. Cum vero non ſit ſub a medium, vt d, quæ quidem eſt a d vera erit, quæ vero eſt d b, falſa, quia ſi eſſet vera & concluſio eſſet vera. Sed erat falſa.*

Oſtendit quomodo fit ſyllogiſmus falſitatis per medium extraneum, & diſsimile proprio. Poteſt autem hoc modo medium accipi, vt contineatur vniuerſaliter ſub a, & de nullo b prædicetur, Et in hoc caſu oportebit vtraſque propoſitiones eſſe falſas, quia oportebit ad hoc quòd fiat ſyllogiſmus in prima figura, accipere propoſitiones contrario, vt ſcilicet accipiamus maiorem negatiuam, & dicamus. nullum d eſt a, & minorem affirmatiuam, & dicamus, omne b eſt d, & ſic patet vtraſque eſſe falſas. Et hæc quidem habitudo terminorum inueniri non poteſt in conuertibilibus ſicut in ſubiecto, & paſsione, quæ per aliquod medium de ſubiecto concludnur. Manifeſtum eſt enim quòd non poteſt accipi aliquid, de quo paſsio vniuerſaliter prædicetur, quod a ſubiecto vniuerſaliter remoueatur. Sed hęc habitudo poteſt inueniri, quando propoſitio eſt mediata, ex hoc quòd ſuperius genus, vel paſsio ſuperioris generis prædicatur de vltima ſpecie, Puta ſi dicamus, omnis homo eſt viuus, Viuum enim poteſt concludi de homine per medium, quod eſt animal. Si ergo accipiamus aliquid de quo viuum vniuerſaliter prędicetur, ſicut eſt oliua, quæ vere remouetur ab homine vniuerſaliter, erit habitudo terminorum, quam quærimus. Hęc enim erit falſa, nulla oliua, eſt viua, & minor erit ſimiliter falſa, omnis homo eſt oliua, & ſimiliter concluſio erit falſa, nullus homo eſt viuus, quod eſt contrarium propoſitioni veræ mediatæ, Contingit etiam maiorem eſſe veram, & minorem eſſe falſam, Puta ſi accipiamus, per medio aliquid quod non contineatur ſub a puta lapidem. Tunc enim maior, quæ eſt a b erit vera ſcilicet nullus lapis eſt viuens, quia lapis non continetur ſub viuo, ſed minor erit falſa ſcilicet omnis homo eſt lapis. Si enim eſſet hæc vera prima exiſtente falſa, ſequeretur, quòd concluſio eſſet vera cum tamen dictum ſit, quòd ſit falſa. Non autem poteſt eſſe econuerſo, quòd minor ſit vera ſi ſit medium extraneum, quia medium extraneum non
Minor ī prima figura. poterit vniuerſaliter prædicari de b. Oportet autem ſemper minorem affirmatiuam accipere in prima figura. Deinde cum dicit,

Cum autem per mediam figuram fit error, tum fieri nequid, vt ambæ propoſitiones totæ falſæ ſumatur. Nam cū
ARGY. *b ſubijcitur ipſis a fieri non poteſt, vt quicquam vnquam alteri cuilibet, alteri nulli cōpetat, ſicut et autem diximus. Altera tamen propō falſa, & utrauis etiam ſumi poteſt. Nam ſi c tam a quā b cuilibet ineſt, ſi idipſum cuilibet quidem a, nulli vero b competere dixeris, a c quidem erit vera altera vero. falſa. Rurſus ſi ipſum c nulli quidem a, cuilibet vero b competere dixeris, c b quidem erit vera, a c autem falſa. Si igitur deceptionis ratiocinatio negatiua, dictum eſt quando, & ex quibus ipſa deceptio erit.*

Sed per mediam figuram facta deceptione, utraſq; quidē ANTI.
non cōtingit falſas eſſe propoſitiones totas. Cum enim ſit b quidem ſub a nihil contingit in hoc omni quidem in illo aūt nullo eſſe, ſicut dictum eſt prius. Altera uero falſo poteſt eſſe, & quacunq; contingit. Si. n. c et in a et in b eſt, ſi accipiatur c in a quidē eſſe, in b uero non eſſe, quæ quidē eſt a c vera erit, altera, aūt falſa Iterum aūt ſi in b quidem accipiatur c eſſe, in a autem nullo, quæ quidem eſt c b uera erit, altera aūt falſa. Si quidem igitur ſit priuatius deceptionis ſyllogiſmus, dictum eſt quando, & per quæ erit deceptio.

Oſtendit quo modo fit ſyllogiſmus ignorantiæ negatiuus in ſecunda figura. Et dicit, ꝙ non poteſt contingere in ſecunda figura, quòd vtraque propoſitio ſit falſa totaliter, Si enim debeat concludi hęc falſa nullum b eſt a. contraria veræ, oportet ꝙ a vniuerſaliter prædicetur de b. Vnde non poterit aliquid inueniri, quod vniuerſaliter prędicetur de vno, & vniuerſaliter negetur de altero, ſicut ſupra dictum eſt, cum agebatur de ſyllogiſmo ignorantiæ in immediatis. Poteſt tamen altera tantum eſſe totaliter falſa, quæcunq; ſit illa. Et manifeſtat primo, in ſecundo modo ſecundæ figuræ, in quo maior eſt affirmatiua, & minor negatiua. Sit ergo medium ſic ſe habens Lect. pcedē.
ad extrema, vt vniuerſaliter prędicetur de vtroque, ſicut vniuerſaliter viuum de animali prędicatur, & de homine. Si ergo accipiatur maior affirmatiua, vt dicamus, omne animal eſt viuum, & accipiatur minor negatiua, vt dicatur, nullus homo eſt viuus, maior erit vera, & minor falſa, & concluſio falſa. Similiter etiam ſi accipiamus in primo modo ſecundæ figuræ maiorem negatiuam, vt ſi dicamus, nullum animal eſt viuum, & minorem affirmatiuam, vt dicamus, omnis homo eſt viuus, erit maior falſa, & minor vera, & concluſio falſa. Et his dictis, epilogando concludit dictum eſſe, quando, & per quæ poſſit fieri deceptio, ſi ſyllogiſmus deceptiuꝰ ſit priuatiuus. Deinde cum dicit.

Sed ſi affirmatiua ſit, cum per medium quidē extruitur ARGI.
proprium, fieri non poteſt, ut ambæ propoſitiones ſint falſæ. Neceſſe eſt enim intacta maneat ipſa c b, ſi ratiocinatio fieri debeat, quēadmodū et antea diximus. Quare ſemper erit a c propoſitio falſa. Hæc eſt enim ea, quæ uertitur. ANTI.

Si uero ſit affirmatiuus, tunc quidem per proprium medium impoſſibile utraſq; eſſe falſas. Neceſſe. n. eſt, quæ eſt b c manere, ſiquidem erit ſyllogiſmus, ſicut dictū eſt prius. Quare a c ſemper erit falſa. Hæc enim eſt conuerſa.

Oſtendit, quo modo fiat affirmatiuus ſyllogiſmus deceptionis in propoſitionibus mediatis. Et primo quando fit per proprium medium. Secundo, quando fit per medium ſimile proprio, ibi. {Similiter autem, & ſi ex alio &c.} Tertio, quando fit per medium extraneum, ibi {Cum vero fit per non proprium.} Dicit ergo primo quòd ſi fiat ſyllogiſmus deceptionis affirmatiuus in propoſitionibus mediatis, ſi accipiatur proprium medium vt ſupra expoſitum eſt, impoſsibile eſt, ꝙ vtraque ſit falſa. Quia cū talis ſyllogiſmus non poſsit fieri niſi in prima figura, vtraq; exiſtente affirmatiua, neceſſe eſt, quòd minor propoſitio maneat hoc modo, ſicut erat in vero ſyllogiſmo.

logismo. Vnde oportebit maiorem propositionem esse mutatam.s.de negatiua in affirmatiuam, & oportebit, qꝑ sit falsa. Puta si velimus concludere, quòd omnis homo sit quantitas, quod est contrarium huic, nullus homo est quantitas, cuius proprium medium est substantia, accipiemus istam falsam, omnis substantia est quantitas, & hanc veram, oĩs homo est substantia. Deinde cum dicit.

ARGY. *Idem efficietur, & si ex alia serie medium ipsum sumatur, sicut & in errore diximus negatiuo. Etenim d b propositio maneat a d vertatur necesse est. Atque hic error conuenit cum priore.*

ANTI. *Similiter autem & si ex alia ordinatione accipiatur medium, sicut dictum est & in priuatiua deceptione. Necesse est enim quæ quidem est d b manere, quæ vero est a d conuerti. Et hęc deceptio est eadem priori.*

Ostendit, quo modo fit syllogismus ignorantię, quando accipitur medium non proprium, quod non sit eiusdem ordinis, sed ex alia coordinatione. Puta si diceremus. Omne agens est quantitas, omnis homo est agens, ergo omnis homo est quantitas. Oportet enim minorem manere maiorem aũt mutari de negatiua in affirmatiuam. Vnde & hęc deceptio similis est priori deceptioni, sicut dicebatur in syllogismo priuatiuo. Deinde cum dicit.

ARGY. *Sed cum non per proprium ratiocinatio conficitur medium, si d quidem collocatur sub a, propositio quidem a d erit vera, d b autem falsa. Fieri nanque potest, vt a cuidam insit, cuidam non insit, quorum neutrum sub altero collocatur. Sin vero d non subycitur ipsi a, tum a d quidem semper est falsa, quippe cum affirmatiuam eam esse oporteat, d b vero fieri potest vt nunc vera, nunc falsa sumatur. Nihil enim vetat, ut a quidẽ nulli d competat, d vero cuilibet insit b. Animal enim nulli scientiæ competit, a scientia musica cuilibet inest. Neque rursus prohibet quicquam, vt neque a cuiquam d, neq; d cuiquam insit b. Patet igitur fieri posse, vt ambæ atq; altera sit falsa, cum medium nõ collocatur sub a. Perspicuum igitur est, quot modis per ratiocinationẽ error, & per quæ fieri potest circa propositiones vocantes medio, & item eas, quæ demonstrari possunt.*

ANTI. Vide in annotatione. *Cum uero fit non per proprium, siquidem sit d sub a hęc quidem erit vera, altera autem falsa. Potest enim a in pluribus esse, quę non sunt subinuicem. Si vero non sit d sub a, hæc quidem semper manifestum est quoniam erit falsa, affirmatiua enim accipitur. Quæ vero est d b contingit veram & falsam. Nihil enim prohibet a quidem in d nullo esse, d autem in omni b, vt animal scientia, musica. Non autem iterum neque a in nullo d, neque d in nullo b. Manifestũ igitur est, quoniam cum non sit medium sub a, & vtraque possunt falsa esse, & quæcunque contingit. Quot quidem igitur modis, & per quæ possunt fieri per syllogismum deceptiones, & in his, quæ sunt sine medio, & in his, quæ sunt per demonstrationem, manifestum est.*

Ostendit quõ fiat syllogismus deceptionis affirmatiuus per medium extraneum, & dicit quòd si accipiatur tale medium extraneum, quod cõtineatur sub maiori extremitate, tunc maior erit vera, & minor falsa. Potest.n. à quæ est maior extremitas, de pluribus vr̃ prędicari, q̃ non sunt subinuicem, puta habitus de grammatica & virtute, Hęc.n. est mediata, nulla grammatica est virtus. Possumus ergo concludere contrarium huius.s. omnis grammatica est virtus, per aliquod medium, quod cõtineatur sub virtute, & tunc maior erit vera, & minor falsa. Puta si dicamus, omnis temperãtia est virtus, omnis grammatica est temperantia, ergo omnis grammatica est virtus. Si vero accipiatur aliquod medium, quod nõ sit sub maiori extremo, maior semper erit falsa, quia accipiatur affirmatiua. Sed minorem contingit esse cum hac q̃nque quidem falsam, & tunc ambę erũt falsę, puta si dicamus, omnis albedo est virtus, omnis grammatica est albedo, ergo &c. Quandoque aũt potest esse vera, Nihil.n. prohibet sic se habẽtibus terminis, quòd a remoueatur ab omni d, & d sit in omni b, Sicut est in terminis his, animal, scientia, musica. Animal.n. quod est maior extremitas remouetur vr̃ ab omni scientia, vnde hæc, quæ sumitur vt maior in syllogismo ignorantiæ, omnis scientia est animal, est falsa. Minor vero, s. omnis musica est scientia, est vera, sed conclusio fiat contraria negatiuæ verę mediate. Contingit etiam quòd a sit in nullo d, & d in nullo b vt dictum est. Sic igitur patet, quòd quando medium non continetur sub maiori extremitate possunt esse vtræque falsæ, & altera earum quæcunque contingit, quia maior, & minor potest esse falsa, maior aũt non potest esse vera, sic se habẽtibus terminis, vt supra dictum est. Vltimo autem epilogando concludit manifestum esse ex prædictis quot modis, & per quas propositiones veras vel falsas possunt fieri deceptiones per syllogismũ, tam in propositionibus immediatis, quàm in propositionibus mediatis, quæ demonstratione probantur.

LECTIO XXX.

Natura ignorantiæ simplicis negationis exponitur.

ARGY. *Manifestum est etiam si sensus quispiam defuerit, necessario & scientiam aliquam deesse, quam quidem consequi non possumus.*

ANTI. Tex.co. 31. *MAnifestum autem est, & si aliquis sensus defecerit, necesse est & scientia aliquam deficere, quam impossibile est accipere.*

Postquam Philosophus determinauit de ignorantia dispositis, quæ fit per syllogismũ, hic determinat de ignorantia simplicis negationis, quæ fit absq; syllogismo. Et primo ostendit in quibus habeatur talis ignorantia ex necessitate. Secundo probat propositum ibi {Siquidem addiscimus &c.} Dicit ergo primo quòd si alicui deficiat aliquis sensus, puta visus, aut audit', necesse est, quòd deficiat ei scĩa propriorum sensibilium illius sensus. Puta si cui deficit sensus visus, necesse est quòd deficiat ei scientia de coloribus. Et sic habebit ignorantiam negationis de coloribus, oĩno ignorans colorem. Sed hoc intelligendum est qñ nunquam habuit sensum visus, sicut patet in cœco nato. Si quis.n. amittat visum prius habitũ, non oportet propter hoc quòd careat scientia colorum, quia ex his, quæ prius sensit remanet in eo colorum memoria. Contingit aũt de aliquibus rebus haberi ignorantiam negationis, quæ tamẽ cognosci possunt per sensum, quem habemus, sicut si aliquis habens visum semper fuisse in tenebris, careret quidem scientia colorum, sed non ex necessitate, quia posset accipere sentiendo colores, qđ non contingit in eo, qui caret sensu visus. Et ideo addit, quòd impossibile est accipere, quia videlicet ille, qui caret potentia visiua, non potest etiam percipere cognitionem colorum. Deinde cum dicit. Cur dicit impossibile est accipere.

ARGY. *Siquidem discimus, vel inductione, vel demonstratione. Est autem demonstratio quidem ex vniuersalibus, inductio vero ex particularibus. Fieri vero non potest vt vniuersalia percipiantur, nisi per inductionem, quoniam & ea, quæ abstracta, dicuntur, erunt per inductionem nota, siquis nota voluerit facere, inesse inquam nonnulli generi cuiq;, & si non separabilia sunt & vnumquodq; est tale. Inductionẽ aũt cum qui sensu caret, conficere. vnum eorũ esse constat, quę nullo pacto fieri possunt. Ipsorũ nanq; singulariũ est ip*

sa

se sensus. Non enim fieri potest, vt ipsorũ accipiatur scientia. Neque enim ex vniuersalibus absque inductione, neq; per inductionem sine vi sensciendi.

ANTI. Vide in annotatione.

Siquidem addiscimus, aut per inductionem, aut per demonstrationem. Est autem demonstratio quidem ex vniuersalibus inductio autem ex his, quæ sunt secundum partem. Impossibile, est autem vniuersalia speculari, nisi per inductionem quoniam, & quæ est abstractione dicuntur, est per inductiones nota facere, quia insunt in vnoquoque genere quædam, & si non separabilia sint secundum quòd huiusmodi vnumquodque est. Inducere autem nõ habentes sensum impossibile est. Singularium sensus est.n. Non.n. contingit accipere ipsorum scientiam. Neque enim ex vniuersalibus est sine inductione, neque per inductionem sine sensu.

Probat propositum per hoc ꝙ duplex est modus acquirendi scientiam. Vnus quidem per demonstrationem alius autem per inductionem, quod etiam in principio huius libri positum est. Differunt autem hi duo modi, quia demonstratio procedit ex vniuersalibus. Inductio autem procedit ex particularibus. Si ergo vniuersalia ex quibus procedit demonstratio, cognosci possent absque inductione, sequeretur ꝙ homo posset accipere scientiã eorum quorum non habet sensum. Sed impossibile est, vniuersalia speculari absque inductione. Et hoc quidẽ in rebus sensibilibus est magis manifestum, quia in eis per experientiam quam habemus circa singularia sensibilia, accipimus notitiam vlem, sicut manifestatur in.1.Met. Sed maxime videtur hoc dubium in his, quę dicuntur secundum abstractionem sicut in mathematicis. Cum enim experientia à sensu ortum habeat, vt dicitur in.1. Meta. videtur ꝙ hoc locum non habeat in his, quæ sunt abstracta à materia sensibili. Et ideo ad hoc excludendũ dicit ꝙ etiam ea, quæ dicuntur secundum abstractionẽ, contingit nota facere per inductionem, quia in vnoquoque genere abstractorum sunt quædam particularia quæ non sunt separabilia a materia sensibili, secundũ ꝙ vnumquodq; eorum est hoc. Quamuis enim linea secundum abstractionem dicatur linea communi, tamen hæc linea quæ est in materia sensibili, inquantum est indiuiduata, abstrahi non potest, quia indiuiduatio eius est ex hac materia. Non autem manifestantur nobis principia abstractorum, ex quibus demonstrationes in eis procedunt, nisi ex particularibus aliquibus, q̃ sensu percipimus. Puta ex hoc quod videmus aliquod totum singulare sensibile, inducimur ad cognoscendum quid est totum & pars, & cognoscimus quòd omne totum est maius sua parte considerando hoc in pluribus. Sic igitur vniuersalia est quibus demonstratio procedit, non sunt nobis nota, nisi per inductionem. Homines autem carentes sensu aliquo nõ possunt inductionem facere de singularibus pertinentibus ad sensum illum, quia singularium ex quibus procedit inductio, est solum cognitio sensus. Vnde oportet ꝙ omnino sint huiusmodi singularia ignota, quia non contingit, quòd aliquis carens sensu accipiat talium singularium scientiam, quia neq; ex vniuersalibus potest demõstrare sine inductione, per quam vniuersalia cognoscuntur, vt dictum est, neque per inductionem potest aliquid cognosci sine sensu, qui est singularium, ex quibus procedit inductio. Est autem considerandum, quòd per verba Philosophi, quæ hic inducuntur, excluditur duplex positio. Prima quidem est positio Platonis, quia ponebat ꝙ nos habebamus scientiam de rebus per species participatas ab ideis. Quod si ita esset verum vniuersalia fierent no bis nota absque inductione, & ita possemus acquirere scientiam eorum, quorum sensum non habemus. Vnde & hoc argumento vtitur Arist. contra Plato. in fine. 1. Meta. Secunda est positio dicentium quòd possumus in hac vita cognoscere substantias seperatas, intelligendo quidditates earum, quę tamen per sensibilia quę cognoscimus, ab eis omnino transcenduntur cognosci nõ possunt. Vnde si ipse cognoscerentur s'm suas essentias, sequeretur quòd aliqua cognoscerent absq; inductione & sensu, quòd Philosophus hic negat, etiam de abstractis.

Lect. pri.

Lect. 1. tex. expo. 6.

Circa principium.

Opi. Pl. fal.

Lec. vlt. tex com. 49.

Op. d. ta fal.

LECTIO XXXI.

Ex terminis, qui assumuntur in demonstratione. maiori videlicet, minori extremitatibus & medio, tam in non negatiuis, quam affirmatiuis processum in infinitum sit, inquirit.

ARGI. *Omnis autem ratiocinatio tribus ex terminis constat, Atque alia est affirmatiua, quæ quidem ostendere potest a competere ipsi c ex eo quia a competit ipsi b & b competit ipsi c, alia est negatiua, quæ quidem alteram propositionem habet affirmatiuam, alteram negatiuam.*

ANTI. Tex. cõ. 34.

Est autem omnis syllogismus per terminos. Et hoc qui dem demonstrare possibile est, quoniam est a in c propter id quod est in b & hoc in c. Sed priuatiuus est alteram quidem propositionem habens quoniam est aliud in alio, alteram autem quoniam non est.

Postquam Philosophus determinauit de syllogismo demonstratiuo, ostendens ex quibus & qualibus procedat, & in qua figura demonstrationes fieri possunt, hic inquirit, vtrum demonstrationes possint in infinitum, procedere. Et primo mouet quæstionem. Secundo determinat eam, ibi {Quod quidem igitur non contingit media &c.} Circa primum duo facit. Primo præmittit quædam antecedentia, quæ sunt necessaria ad intellectum quæstionis. Secundo mouet quæstionem, ibi {Sic igitur c huiusmodi &c.} Circa primum duo facit. Primo præmittit de forma syllogistica, quam oportet in demonstrationibus obseruare. Secundo resumit qualis debeat esse demonstrationis materia, ibi {Manifestum igitur est qđ principia.} Circa primum tria tangit. Quorum primum est oẽe omni syllogismo scilicet quòd omnis syllogism' est per tres terminos, vt manifestum est in libro Priorũ. Secundum autem pertinet ad syllogismum affirmatiuũ, cuius forma talis est, quòd concludatur esse in c propter id quod a est in b, & b est in c, quòd hæc est forma syllogistica in prima figura, in qua sola potest concludi affirmatiua vniuersalis, quę maxime quęritur in demonstrationibus. Tertium est, quod pertinet ad syllogismum negatiuum, qui de necessitate vnam propositionem habet affirmatiuam, aliam autem negatiuam, differenter tamẽ in prima figura, & in secunda, vt patet per ea, quæ in libro Priorum sunt ostensa. Deinde cum dicit.

Lect. sequẽ.

Lib. 1. cõ. 3. Secundum.

Primo Priorum. c. 25.

ARGY. *Patet igitur hæc esse principia, & ea, quæ suppositiones dicuntur. His enim sumptis necesse est demonstrare a per b medium, ipsi competere c. Et rursus a per medium aliud, ipsi inesse b. Et item b per aliud quippiam, ipsi competere c.*

ANTI. *Manifestum igitur est quòd principia, & dictæ suppositiones hæ sunt. Accipientes enim hoc, sic necesse est demonstrare, vt quia a sit in c per b. Iterum autem quia a sit in b per aliud medium, & quòd b sit in c similiter.*

Resumit quæ sit materia demonstrationum. Et circa hoc tria facit. Primo enim proponit materiam. Secundo ostendit differentiam huius materię ad materiam syllogismi dialectici, ibi {Secundum quidem igitur opinationem.} Tertio differentiam positam manifestat, ibi {Habet autem sic se.} Dicit ergo primo, quòd cum syllogismus

gismus habet tres terminos, ex quibus formantur duæ propositiones concludentes tertiam, manifestum est, quod hæ propositiones, ex quibus proceditur in syllogismo demonstratiuo secundum formam prædictam, sunt principia, & suppositiones, de quibus in precedentibus dictum est. Qui enim accipit huiusmodi principia, sic demonstrat per ea, sicut expositum est in forma syllogistica, vt scilicet quia a sit in e probatur per b, & si propositio a b sit iterum mediata, quòd a sit in b demonstratur per aliquod medium, & simile est si propositio minor scilicet b c sit mediata. Deinde cum dicit.

Lect. 5.

ARGY. *Si igitur probabiliter, solumq; disserendi modo ratiocinari volumus, id tantum, vt patet, considerandum est, si ratio cinatio, ex quam maxime probabilibus, verisimilibusq; conficitur. Atque si per a b propositionem, quæ quidem, tamet si veræ non vocat medio, videtur tamen eodem vocare ratiocinationem quispiam fecerit, is est, vt ad differentem per tinet ratiocinatus Sin vero non illo pacto, sed ad veritatem ratiocinationes extruere libet tum, id considerandum est, vt ex hisce, quæ competunt, ratiocinatio semper conficiatur Res autem ita se habet.*

ANTI. *Secundum quidem igitur opinionem syllogizantibus, & solum dialecticæ, manifestum est quòd hic solum intendendum sit, ex quibus contingit verisimilis fiat syllogismus, quare & si est aliquod in veritate eorum quæ sunt a b medium, videtur autem non per hoc syllogizans, syllogizatus est dialectica. Ad veritatem autem ex his, quæ sunt, oportet intendere.*

Ostendit quantum ad prædicta differentiam inter syllogismum demonstratiuum, & syllogismum dialecticū, quia enim syllogismus dialecticus ad hoc tendit, vt opinationem faciat, hoc solum est de intentione dialectici, vt procedat ex his, quæ sunt maxime opinabilia, & hæc sunt ea, quę videtur, vel pluribus vel maxime sapientibus. Et ideo si dialectico in syllogizando occurrit aliqua propositio, quę secundum rei veritatem habeat medium per quod possit probari, sed tamen non videatur habere medium, sed propter sui probabilitatem videatur per se, nota, hoc sufficit dialectico, nec inquirit aliud medium, licet propositio sit mediata, & ex illa syllogizans, sufficienter perficit dialecticum syllogismum. Sed syllogismus demonstratiuus ordinatur ad scientiam veritatis id eo ad demonstrationem pertinet, vt procedat ex veris, quæ sunt secundum rei veritatem immediata. Et si occurrit ei mediata propositio, necesse est quòd probet eā per medium proprium, quousque deueniat ad immediata, nec est contentus probabilitate propositionis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quoniam est id, quod de alio non per accidens prædicatur, atque per accidens dico, veluti cum dicimus nonnunquam album illud hominem esse non perinde dicentes, atque cum dicimus hominem esse album. Homo nanque, qui non est aliud quicquam, est album. At album est homo, quia accidit homini, vt sit album. Sunt igitur nonnulla talia, vt per se prædicentur.*

ANTI. Vide in annotatione. *Habet autem se sic. Quoniam autem est quòd ipsum quidem de alio prædicatur non secundum accidens. Dico aūt secundum accidens, vt album aliquando illud dicimus hoīem esse. non similiter dicentes et hominem album. Quòd quidē enim cum non alterum aliquod sit, album est, album autem quoniam accidit homini esse album. Sunt igitur quædam huiusmodi, quæ secundum se prædicantur.*

Manifestat quod dixerat, dicens, quòd hoc dictū est, quòd demonstrator ad veritatem ex his, quæ sunt proce dit, sic se habet, vt dicetur. Inuenitur enim aliquid, quod de alio prædicatur, non secundum accidens, & exponit per affirmatiuam, dicens, quid prædicetur secundum accidens. Dupliciter enim aliquid prędicatur secundum accidens. Vno modo quando subiectum prædicatur de accidente, puta cum dicimus album est homo. Alio modo dissimiliter quando accidens prædicatur de subiecto sicut cum dicitur homo est albus. Et differt hic modus a primo quoniam hic, quando accidens prædicatur de subiecto, dicitur homo est albus, non quia aliquid alterum sit album, sed quia ipse homo est albus, & tamen est propositio per accidens, quia album non conuenit homini secundum propriam rationem. Neque enim ponitur in diffinitione eius, neque econuerso. Sed quando dicitur, album est homo, non dicitur, quia esse hominem insit albo, sed quia esse hominem inest subiecto albi cui scilicet accidit esse album. Vnde hic modus est magis remotus a prædicatione per se, quam primus. Sunt autem quędam quæ neutro istorum modorum per accidens prædicantur & ista dicuntur per se. Et talia sunt ex quibus demonstrator procedit. Sed hoc dialecticus non requirit & ideo quæstio, quæ ita proponitur de huiusmodi quæ per se prædicantur, non habet locum in syllogismis dialecticis, sed solum in syllogismo demonstratiuo. Deinde cum dicit.

Dupliciter aliquid prædicatur secū dum acūs.

ARGY. *Sit itaque c tale, vt ipsum quidem nulli competat rei, b autem huic competat primo, vt non sit inter ipsa medium vllum, & rursus d ipsi b, & e ipsi d, & f. identidem ipsi competat e. Quærendum est igitur si necesse est hoc stare, an fieri potest, vt in infinitum proficiscatur?*

ANTI. *Sit igitur c huiusmodi quòd ipsum quidem nō sit, in alio in hoc autem b sit primo, & non est aliud medium. Iterum f in e sit similiter, & hoc in b, nunquid igitur hic necesse est stare, aut contingit in infinitum ire?*

Mouet quæstiones intentas. Et circa hoc duo facit. Primo mouet quæstiones in quibus locum habent. Secundo ostendit in quibus locum non habent, ibi {Sed in conuertentibus, &c.} Circa primum duo facit. Primo mouet quæstiones in demonstrationibus affirmatiuis. Secundo ostendit quòd hę quæstiones similiter locum habent in demonstrationibus negatiuis, ibi {Similiter autem dico & in priuatiuis.} Circa primum duo facit. Primo enim mouet quæstiones. Secundo ostendit ad qui huiusmodi quæstiones pertineant, ibi {Est autem hoc id tendere.} Circa primum mouet tres quæstiones secundum tres terminos syllogismi. Et primo mouet quæstionem maioris extremitatis, vtrum sit abire in infinitum in ascendendo. Et in hac quæstione supponitur vltimum subiectum quod non prædicatur de alio, & alia prædicantur de ipso. Sit ergo hoc c, & in c primo & immediatæ sit b, & in b sit e quasi de eo vniuersaliter prædicatum, & iterum f sit in e similiter de eo vniuersaliter prædicatum. Est ergo quæstio vtrum iste ascensus alicubi stet, ita quòd sit deuenire ad aliquid quod prædicetur de aliis vniuersaliter, & nihil aliud prędicetur de ipso. Aut hoc non sit necesse, sed contingat ascendere in infinitum. Secundo ibi.

Mouet q. 3. primaq.

ANTI. *Rursus sit a quo de nihil per se prædicatur. Atq; hoc ipsi primo competat b & nulli priori medio cōpetat. Et b idem tidem ipsi g, & c ipsi f, & f ipsi competat e. Quærimus igitur vtrum & huiusce profectionis sit necessario status, an sine mō sit semper abitio? Atq; hoc tantum ab alio differt, quod illud quidē est, sicut ne pōt, ut quispiam si a tali incipiat vt ipsum quidem non insit cuiquam, aliud autem de ipso dicatur*

dicatur versus supera pergendo, sine fine semper proficiscatur. Hoc autem est, fieri ne potest, vt quispiam si incipiat ab eo, de quo nihil dicitur, ipsum vero de altero prædicatur patetque in inferiora semper hoc pacto proficiscatur, nullusque ei modus occurrat?

ANTI. *Et iterum si de a quidem nihil prædicatur per se, a autẽ in c est primo medium autem in nullo priori, & item c sit in i, & hoc in b, nunquid & in hoc stare necesse est, aut in hoc contingit in infinitum abire? Differt autem hoc a priori quoniam hoc quidem est nunquid contingit incepturum ab huiusmodi, quod in nullo est altero sed aliud in illo, in sursum in infinitum abire, alterum autem incepturum ab huiusmodi quod ipsum quidem de alio, de illo aũt nihil prædicatur, in deorsum intendere, si contingit in infinitum ire?*

Secunda.q. Mouet quæstionem ex parte minoris termini, vtrũ.s. sit ire in infinitum descendẽdo. Et in hac quæstione supponitur aliquod primum prædicatum vl'e quod de alijs prædicetur, & nihil sit vniuersalius eo, quod prædicetur de eo. Sit ergo a tale q̃ nihil de eo prædicetur, sicut totũ vniuersale de parte, a vero de c prædicetur, & primo & immediate, & c de i, & i, de b. Est ergo quæstio vtrum necesse sit hoc in c descendendo stare, aut contingat in in finitum ire? Et ostendit consequenter differentiam harũ duarum quæstionum, quia in prima quęstione, quærebatur, si aliquis incipiat a particularissimo subiecto, quòd nulli inest per modum quo totum vniuersale est in parte sed alia insunt ei, vtrum contingat procedere in infinitũ

Sensus.2.q. ascendendo? Secunda vero quæstio est, si aliquis incipiat ab vniuersalissimo prædicato, quod prædicetur de alijs, sicut totum vniuersale de parte, & nihil hoc modo prædicatur de illo, vtrum contingat descendendo procedere in infinitum. Tertio ibi.

ARGY. *Præterea quærendum est, fieri ne potest, vt si extrema sint finita veluti si a competat ipsi c, & inter ipsa sit mediũ b, ac inter a & b medium etiam aliud cadat, & inter hæc rursus aliud, vtrum & in his ipsis sit in infinitum processio an idipsum fieri nequeat?*

ANTI. *Amplius media nunquid contingit infinita esse determinatis terminis. Dico autem, vt si a in c sit, medium autem ipsorum sit b, ab ipso autem b ad a alterum, sed horum alia nunquid & hoc in infinitum contingit abire, aut impossibile est?*

Tertia.q. Mouet tertiam quæstionem ex parte medij termini. Et in hac quæstione supponuntur duo extrema scilicet vniuersalissimum prædicatum, & particularissimum subiectum, & quæritur cum hoc, vtrum possunt esse infinita media, puta si a sit vniuersalissimum prædicatum & c sit particularissimum subiectum, & inter a & c sit medium b, & inter a & b iterum sit aliquod, & similiter inter b & c, & horum etiam mediorum sunt alia media, in

Sensus.q. ter ipsa scilicet & extrema, tam ascendendo, quam descendendo. Est ergo quæstio vtrum hoc possit procedere in infinitum, aut impossibile sit hoc. Deinde cum dicit.

ARGI. *Idem est autem hoc considerare & si demonstrationes in infinitum proficiscantur, & si sit cuiuslibet demonstratio, an ad vtranque partem finis occurrat.*

ANTI. Vide in annotatione. *Est autem hoc intendere idem esse, & si demonstrationes in infinitum veniunt, & si est demonstratio omnis rei, aut adinuicem concludantur.*

Ostendit ad quid tendant huiusmodi quęstiones, in quo declaratur quòd huiusmodi quęstiones pertinent ad materiam de qua nunc agitur scilicet ad demonstrationes. Dicit ergo quòd intendere acquisitionem veritatis in istis quæstionibus, idem est ac si quæratur, vtrum demonstrationes procedant in infinitum vel ascendendo vel descendendo? Ascendendo quidem ita quòd quęlibet propositio ex qua demonstratio procedit sit demonstrabilis per aliam priorem demonstrationem, & hoc est quod subiungit. {& si demonstratio omnis} idest cuiuslibet propositionis. Quod quidam existimantes, circa Tex.cõ.7. principia errauerunt, sicut dicitur in.4. Metaphy si. De- Le.6 ex.a. scendendo autem si ex aliqua propositione demonstrata contingat iterum ad aliam demonstrationem posteriorem procedere. Et hoc est vnum membrum dubitationis. Si demonstrationes in infinitum procedunt, vel descendendo vel ascendendo. Aliud autem membrum dubitationis est, si demonstrationes adinuicem terminatur, ita scilicet quòd vna demonstratio confirmetur per aliam ascendendo, & ex vna demonstratione procedat, alia descendendo, & hoc vsque ad aliquem terminum. Deinde cum dicit.

Similiter de ratiocinationibus negatiuis & propositionibus est dicendum, veluti si a nulli b competat, aut illi primo non inest, aut est aliquod medium cui priori non inest, atq; si sit c quod quidem cuilibet competit b, Rursus a aut ipsi c primo, aut alij priori non inest quod quidem cuilibet competit c, & in his enim, aut infinita sunt ea, quibus non inest, prioribus ipsum a. finita, modusq; tandem occurrit. ARGY

Similiter autem dico & in priuatiuis syllogismis, & propositionibus, vt si a non inest nulli b primo, aut aliquid infra cui priori non inest a vt ipsi idest quod est in omni b. Et iterum hoc etiam in alio priori vt si c est quod sit in omni i. Et nanque in his, aut infinita sunt in quibus non inest prioribus, aut statur. ANTI.

Ostendit quòd prædictæ dubitationes habent locum etiam in demonstrationibus negatiuis, quia demonstratio negatiua oportet q̃ vtatur propositione affirmatiua, in qua subiectum conclusionis contineatur, sub medio, & a quo prædicatum cõclusionis remoueatur, secundum ergo quòd est ascensus & descensus in affirmatiuis, oportet q̃ sit ascensus & descensus in negatiuis syllogismis, & propositionibus, vtputa si conclusio demonstratiui syllogismi sit nullum c est a & accipiatur sicut medium b, a quo a remoueatur. Est ergo primo considerandum vtrũ a remoueatur a b primo siue immediatæ, aut sit aliud medium accipere a quo primo remoueatur a quam a b puta si prius remoueatur ab idest quod oportet vniuersaliter prędicari de b & iterum erit considerandum vtrũ a remoueatur ab aliquo per prius quàm ab idest scilicet a c, quod prædicatur vniuersaliter de idest: Ita ergo & in his potest procedi in infinitum in remouendo, vt semper sit accipere a quo per prius remoueatur, vel oportet alicubi stare. Deinde cum dicit.

In his autem, quæ conuertuntur, res non se habet similiter. Non est enim in hisce, quæ mutatam suscipiunt prædicationem, id de quo primo, vel vltimo prædicatur. Omnia namque similiter hoc pacto se habent ad cuncta, siue sint ea infinita, quæ prædicantur de ipso, siue vtraq; dubitata sint infinita, præter idipsum quod non sit vt similiter conuertantur, sed alterum per accidens, alterum vero natura. ARGE

Sed in conuertentibus non similiter se habet. Non enim est in æquæ prædicabilibus de quo primo prædicatur, aut vltimo. Omnia enim ad omnia sic similiter se habent, & si sint infinita de ipso prædicantia, vtique sunt prædicta infinita, nisi similiter non contingat conuerti, sed hoc quidem sicut accidens, illud vero sicut prædicamentum. ANTI. Vide in annotatione.

Ostendit in quibus dictæ quæstiones locum non habeant,

beant,quia in his quæ æqualiter de se inuicem prædicantur,et conuertuntur adinuicem,non est accipere aliquod prius,& posterius, secundum illum modū, quo prius est a quo non conuertitur consequentia essendi, prout vniuersalia sunt propria, quia sine sint infinita prædicata,ita scilicet,quòd procedatur in infinitum in prædicando,siue sint infinita ex vtraque parte,idest tam ex parte prædicati quam ex parte subiecti,omnia huiusmodi infinita similiter se habebunt ad omnia, quia quodlibet eorum poterit prædicari de quolibet,& subijci cuilibet conuertibilium, nisi solum quod potest esse talis differentia, quòd vnum eorum prædicatur vt accidens, & aliud prædicatur vt prædicamentum,i.sicut formale prędicatum. Et hæc est differentia proprij & diffinitionis, quorum vtrunque est conuertibile, & tamen diffinitio est prędicatum essentiale,& propter hoc est prius naturaliter proprio,quod est prędicatum accidentale. Et inde est,quòd in demonstrationibus vtuntur diffinitione quasi medio ad demonstrandum propriam passionem de subiecto.

Differentia inter pro pri.& diffi.

LECTIO XXXII.

Quemadmodum est status in affirmatiuis demonstrationibus ita in negatiuis esse ostendit respectu tam mediorum quam extremorum.

ARGI. *His hoc pacto dispositis,patet fieri nō posse,ut media sint infinita si prædicationes versus superius,inferius ue proficiscantur ad statum. Atq; versus quidē superius prædicationem eam dico quę pergit ad id, quod est magis vniuersale, versus autem inferius,eam quæ ad particulare descendit.*

ANTI. *Quod quidem igitur non contingit media infinita esse,si in sursum,& deorsum stent prædicamenta, manifestum est. Dico autem sursum quidem quod in vniuersale magis est, deorsum autē quod in particulare.*

Postquam Philosophus mouit quæstiones, hic incipit eas determinare,& diuiditur in duas partes. In prima parte ostendit quòd quorundam dubitationem solutio reducitur ad solutionem aliarum. In secunda soluit dubitationem quantum ad illa in quibus per se & principaliter difficultas consistit,ibi{Quod autem in illis si logicę,&c.}Circa primum duo facit. Primo enim ostendit quod dubitatio quæ potest esse circa media reducitur ad dubitationem, quæ mouetur de extremis, & ea soluta soluitur. Secundo ostendit quòd dubitatio, quæ est circa negatiuas demonstrationes, reducitur dubitationes, quę est de affirmatiuis, ibi {Manifestum est aūt in priuatiuis &c.}Circa primum tria facit. Primo proponit,quod intendit. Secundo probat propositum, ibi{Si enim a prædicante &c.} Tertio excludit quandam obuiationem,ibi {Nec si aliquis dicat.} Dicit ergo primo, quòd manifestum est, si quis rationem sequentem consideret,quòd non contingit esse media infinita, si prædicationes tam in sursum, quàm in deorsum, stent in aliquibus terminis.s.in summo prædicato, & in infimo subiecto. Et exponit quid sit procedere prædicationes sursum & deorsum,& dicit quòd sursum est quando proceditur ad magis vniuersale de cuius ratione est ꝙ prædicetur,deorsum proceditur,quando itur ad magis particulare,de cuius rōne est ꝙ subijciatur. Deinde cum dicit.

Le.seq.Ime.

ARGY. *Nam si cum a in e prædicatur,infinita sunt media, ceu b patet fieri posse vt ab a versus inferius in infinitum aliud de alio prędicetur. Nam antea quā m accedatur ad c infinita media sunt,& a c versus superius infinita similiter sunt antea quam ascendatur ad a. Quare si hęc fieri nequeunt, fieri profectò non potest, vt inter a et c media sint infinita.*

Si enim a prædicante de e infinita sunt media in quibus est b,manifestū est quod cōtingit vtiq;. Quare ab a in deorsum alterum de altero prędicari contingit in infinitū. Antequā.n.in c veniat infinita sunt media,& a c in sursum in finita,antequam in a veniat. Quare si hec impossibilia sunt & ipsius a & c impossibile est infinita esse media. ANTI.

Ostendit propositum per hunc modū. Sit ita ꝙ a sit summum prædicatum, & c sit infimum subiectum, & sint infinita media quorū quodlibet vocetur b, quia igit a erat primum prædicatum.prędicabitur de aliquo medio inferiori,& cum media sint infinita, sequitur quòd in infinitum procedit prædicatio in descendendo,quod est contra positum. Ponit.n.quòd non descendebat prędicatio in infinitum. Similiter si accipiamus ac quod est infimum subiectum,procedetur ascendendo in infinitum antequam perueniatur ad a quod etiam est contrarium posito. Si ergo hæc sint impossibilia.s.ꝙ procedatur prædicando in infinitum sursum & deorsum, sequetur ꝙ impossibile sit media esse infinita. Et ita patet, ꝙ quæstio de infinitate mediorum reducitur ad quæstionem de infinitate extremorum. Deinde cum dicit.

Neque quicquam refert, si quispiam dicat alia quidem ipsorum a b c inter sese hærere, vt nihil prorsus sit inter ipsa. Alia vero non posse tali sumi. Quouis nanque medio b sumpto,ab hoc autem ad a aut ad c infinita vel infinita media erunt. Nihil igitur interest a quo nam primo sint infinita siue statim,siue non statim. Nam ea,quæ sunt post hæc infinita esse ponuntur. ARGY.

Neque enim si aliquis dicat quòd hæc quidem quæ sunt a b c,habita sunt adinuicem.quare necesse est media hæc,illa vero non esse,accipere nihil differt. Quod,n.vtiq; accipio eorum quæ sunt b erit ad a aut ad c aut infinita media aut non,a quo iam sunt primum infinita,siue statim siue nō statim,nil differt. Quæ.n.sunt post hæc,infinita sunt. ANTI. Vide in annotatione.

Excludit quandam obuiationē. Posset enim aliquis obuiare,dicens, ꝙ prędicta probatio procedat,ac si a b c idest medium & extrema ita se haberent,ꝙ essent habita adinuicem,ita.s.ꝙ interea non esset aliquod medium sic.n.diffinitur habitus in quinto Physicorum quòd.s. consequenter se habet, cum non cadat medium. Hoc.n. videbatur in prędicta probatione supponi.s.ꝙ a prædicetur de aliquo medio quasi habito, idest immediatę sequenti. Sed ille, qui ponit media infinita dicet ꝙ nō contingit accipere. Dicit enim ꝙ inter quoscunq; terminos acceptos est aliquod medium. Sed hic Philosophus dicit ꝙ nihil differt, siue sic accipiantur infinita media ꝙ sint habita adinuicem, sicut contingit in discretis, puta in ciuitate,dom' domui est habita, & in numeris vnitas vnitati, siue nō possit inuenire in medijs aliquid habitū,sed semper inter duo media sit aliquod mediū accipere, sicut accipit in continuis,in quibus inter quælibet duo signa, siue inter duo puncta, semper est aliquod medium accipere. Et ꝙ hoc nihil differat ad propositū, siue vno modo,siue alio, sic manifestat subdens,quia supposito ꝙ sint infinita media inter a & c quorum quodlibet vocatur b quodcunq; horum accipio,necesse est, quòd inter illud,& a & c sint infinita media, vel non sint infinita respectu alterius eorum. verbi gratia, ponamus ꝙ media sint habita adinuicem, sicut accidit in discretis,& accipiamus aliquod medium quod sit habitum ad ipsum a, necesse erit quòd inter illud mediū & c sint adhuc infinita media. Et similiter si ponantur quędam finita media inter a & illud medium acceptum. Et eadē ratio est si ponatur medium acceptum immediatę coniungi ipsi c vel. Tex.cō. 26. Lectio. 5. capo.4.

per

per finita media ab eo distare. Ex quo igit semper a medio accepto oportet accipere infinita media ad alterum extremorum, non differt vtrum statim coniungatur alij extremorum, idest sine medio, vel nõ statim idest per aliqua media, quia etiam si coniungatur vno extremo sine medio necesse est ꝙ postea inueniãtur infinita media respectu alterius, & ita semper oportebit si est infinitum in medijs, ꝙ veniatur in infinitum in prædicationibus vel ascendendo vel de scendendo, sicut prędicta probatio procedebat. Deinde cum dicit.

ARGY. *At qui patet & in negatiua demonstratione finem esse precessionis, si in affirmatiua versus vtrunq; fatetur, Supponatur enim fieri non posse, vt prędicatio aut ab vltimo versus supera, aut a primo versus vltimum in infinitum proficiscatur. Atq; in vltimum dico, quod non prædicati rationem, sed subiecti tantummodo subijt, sitq; id c. Primum autem, id quod non subijcitur cuiquã sed solum de alio dicitur. Hæc si ita sint, erit profectionis negationis etiam status.*

ANTI. *Manifestum est autem & in priuatiua demonstratione quoniam statur, siquidem in prædicatiua statur in vtrisq; sic. Ab vltimo enim non contingens est, neque in sursum ab eo, in quo statur in infinitũ ire. Dico aũt in quo statur quòd ipsum quidem in alio nullo est, sed in illo aliud, vt. 3. Neq; à primo in id, quòd statur in vltimum. Dico autem primum quòd ipsum quidem de alio, sed de illo nullum aliud. Si igitur hoc erit, & in negationem stabitur.*

Ostendit, ꝙ quia in affirmatiuis demonstrationibus non proceditur in infinitum, neq; in negatiuis in infinitum proceditur, & si qõ de demonstrationibus negatiuis reducitur ad qõnem de affirmatiuis. Et circa hoc duo facit. Primo proponit quod intendit. Secundo probat propositum, ibi{Tripliciter.n.demonstratur.} Tertio excludit quandam obuiationem, ibi{Manifestum est aũt.} Dicit ergo primo ꝙ manifestum erit ex sequentibus ꝙ si in prædicatiua, id est in affirmatione statur vtrisq;, id est in sursum, & deorsum necesse erit quòd stetur in negatiua demonstratione. Et ad exponendum hoc quod propositum est, dicit. Si ita ꝙ non contingat ab vltimo.i.ab infimo subiecto ire in sursum in infinitum versus prædicata vniuersalia. Et exponit quid est vltimum scilicet illud qđ non inest alicui alij tãquam minori particulari, sed aliud sit in illo & sit illud. 3. Et si etiam quòd in accipiendo à primo versus vltimum non procedatur in infinitum. Et exponit quid sit primum illud scilicet quod prædicatur de alijs, & nihil aliud prædicatur de eo, & quasi eo vniuersalis, vt sic primum intelligatur vniuersalissimum, vltimum autem particularissimum. Si igitur ex vtraque parte stetur in demonstrationibus affirmatiuis, dicit consequens esse quòd etiam stetur in demonstrationibus negatiuis. Deinde cum dicit.

ARGI. *Tripliciter enim ostendi negatiua cõclusio potest. Et primo quidem hoc pacto, cum b cuilibet c, & a nulli b cõpetere sumitur. B c igitur propositio, ac internallum omnino minus, si medio nõ vacet, in ea necessario reducetur, quę medio vacant quippe cum id sit (vt patet) affirmatiuum. Alterũ aũt internallum (si medio non vacet) ad id redigi poterit quod medio vacat. Nam si a non sine medio non competat ipsi b tum aliquid erit a quo plus ipsum, quàm a b remouetur, quod quidem cuilibet competere b oportet atque illud sit d. Rursus si internallum a d non vacat medio, aliquid item erit, à quo prius ipsum à quàm a d remouetur. Atque illud sit e quod quidem necesse est cuilibet competere d. Cũ igitur eius viæ, qua superiora petunt, finis sit atque status, stabitur & hic tandem, eritq; aliquid sane primo, cui non competit ipsum c a.*

ANTI. *Tripliciter enim demonstratur non esse. Aut in quo quidem est c b inest omni, sed in quo b nulli inest a ipsius quidem igitur c b quod semper alterius spatij, necesse est ire in immediata, prædicatiua enim hæc est distantia. Sed alterũ manifestum est, quòd si in alio non est priori, vt in d hoc indigebit in omni b esse, et si iterũ in alio ipso d priore non fuerit, illud indigebit in omni d esse. Quare quoniam deorsum statur, & quæ est in sursum stabitur, & erit quoddam principium, in quo non erit.*

Probat propositum. Et primo in prima figura. Secundo in secunda, ibi{Iterum sit b quidem.} Tertio in tertia, ibi{Tertius est.} In tribus enim figuris contingit negatiuum concludi. Dicit ergo primo quòd tripliciter potest demonstrari propositio negatiua per quam significatur aliquid non esse. Vno quidem modo in prima figura, & secundum hunc modum, quòd b insit c vniuersaliter in minori existenti vniuersali affirmatiua a vero insit nulli b, hoc est maiori existenti vniuersali negatiua. Quia igitur supponitur ꝙ in affirmatiuis stetur, & in sursum, & in deorsum, necesse est quòd ista ꝓpositio, quę est b c quæ est affirmatiua, si non sit immediata, & quodcunq; aliud spatium accipitur existente aliquo medio inter b et c necesse erit reducere in immediata, quia ista distantia, quæ attenditur secundum habitudinem medij ad minorem extremitatem affirmatiua est, in qua supponitur esse status. Si autem accipiamus alterum spatium, quod est inter b & a manifestum est quidem quòd si hęc propositio, nullũ b est a non est immediata, necesse est quòd a remoueatur ab aliquo per prius quam a b & sit illud d qđ si accipiatur vt mediũ inter a & b necesse est quòd prædicetur vl̃r de b quia oportet minorem esse affirmatiuã. Et iterum si hęc non sit immediata, nullum d est a, oportet quòd a negetur ab aliquo alio per prius quàm a d, puta si illud c quod eadem ratione oportebit vniuersaliter prædicari de d. Quia ergo ascendendo statur in affirmatiuis, vt supponitur, sequitur per consequens quòd sit deuenire ad aliquid, de quo primo & immediate negetur ipsum a. Alioquin adhuc procederetur amplius in affirmatiuis sicut ex prædictis patet. Deinde cum dicit.

Secundo autem hoc ostenditur modo, cum b cuilibet quidem a nulli vero c competere sumitur, & hoc enim pacto a nulli competere concludetur. Si igitur hoc oportet ostendere. aut per medium superius dictum, aut per hunc, (vt patet) aut per tertium ostendetur. At primus est dictus. Per secũdum autem hoc ostendetur pacto, si quis d cuilibet quidem b nulli vero c competere sumpserit modo competat aliquid ipsi b. Quod si d sine medio segregatũ a c bene est. Sin vero medium cadit, necesse est illud d quidem cuilisiet inesse, nulli vero competere c. Cum igitur in affirmationibus, cum superiora petuntur, finis occurrat, & in negationibus itidem hic se offert tandem. ARGY.

Iterum si b quidem in omni, a in c aũt nullo, a in c nullo erit. Iterum si hæc oportet demonstrare, manifestum est, quoniam aut per superiorem modum demonstrabitur, aut per hunc, aut per tertium. Primus quidem igitur dictus est. Secundus autem demonstrabitur, Sic autem vtique demonstratur, vt d in b omni est, in c autem in nullo (si necesse est aliquid esse in b) Iterum si hoc in c non erit, aliud vero in d est quod in c non est. Igitur quoniam esse semper in sursum stat, stabit, & non esse. ANTI. Vide in annotatione.

Probat idem in negatiua, quæ concluditur in secunda figura. Sit enim ita ꝙ b, quod est medium, prædicetur vniuersaliter de a & negetur vniuersaliter de c & ex

his

his concluditur quòd nullum c sit a. Si autem iterũ negatiuam demõstrari oporteat propter hoc quòd est mediata, necesse est vel ꝙ demonstretur in prima figura, de quo modo demonstrationis iam ostensum est ꝙ habet statum, si in affirmatiuis sit status, aut oportet ꝙ demonstretur per hunc modum.i. per secundam figuram. Aut per tertium.i. per tertiam figuram. Dictũ est autem in prima figura, ꝙ habet statum in negatiuis, si sit status in affirmatiuis. Sed hoc quidẽ demonstrabitur nunc quantum ad secundã figuram. Demonstretur ergo hæc propositio, Nullum e est b sic, quòd d vniuersaliter prædicetur de b maiori existente vniuersali affirmatiua, & negetur vniuersaliter de e minori existente vniuersali negatiua. Si vero hæc propositio nullum c est d est mediata, necesse erit accipere aliquid aliud mediũ quod quidem prædicetur de d vniuersaliter, & vniuersaliter remoueatur a c. Et ita sicut proceditur in negatiuis demonstrationibus, oportebit procedere in affirmatiuis.s. quòd b prædicabitur de a & d b & aliquid aliud de d & sic procedi tur in infinitum in affirmatiuis. Quia ergo supponitur ꝙ in affirmatiuis stetur in sursum, necesse est etiam quòd stetur in negatiuis, secundum istum modum, quo negatiua demonstratur in secunda figura. Deinde cum dicit.

Lect. præsenti.

ARGY. *Tertio hoc ostenditur pacto, si A quidẽ B cuilibet competit? C vero nulli eidem inest, tunc enim cõcluditur C non cuilibet competere A. Ex hoc igitur, aut per antea dictos modos, aut per hunc tertium ostendetur. At per illos (vt ostendimus) statur, per hunc autem ostendetur, si B quidem sumetur cuilibet competere D, ipsum vero C nulli eidem inesse, atque D rursus cuilibet inesse B, ipsum vero C nulli eidem competere. Cum igitur suppositũ sit, versus etiam infera prædicationis affirmatiuæ statum, ac vltimum esse, patet ipsius etiam C prædicationem negatiuam stare tandem, & non in infinitum procedere.*

ANTI. (vide in annot.) *Tertius autem est. Si A in B omni insit, C vero in nullo sit non in omni sit C in quo est A. Iterũ autem hoc, aut per superius dicta, aut similiter demonstrabitur. Illo autem modo statur. Si vero sic est, iterum accipietur B in E esse, in quo C non in omni. Et hoc iterũ similiter. Quoniam autem concessum est stare & in deorsum, manifestum est quòd stabit & in C quod non est.*

Ostendit idem in tertia figura. Sic ergo medium, vt b de quo a vniuersaliter prædicetur, c vero ab eo remoueatur, sequitur particularis negatiua.s. quòd a negetur a quodã c. Et ꝙ quidem in præmissa affirmatiua, quæ omne b est a stetur, habetur ex suppositione. Quòd aũt necesse sit, stare etiã in hac negatiua, nullum b est c quæ est minor patet, quia si hoc debeat demonstrari, necesse est ꝙ demonstretur per superius dicta.i. per primam & secundam figurã vel demonstrabitur. similiter sicut concludebat conclusio.s. per tertiã figuram, ita tamen ꝙ hęc minor non affirmatur vt vniuersalis, sed vt particularis. {Illo autem modo statur,}.s. si procedatur in prima & in secunda figura. Si autem procedatur in tertia figura ad concludendum quoddam b non esse e accipiatur mediũ e de quo quidem b vniuersaliter affirmetur, e vero ab eo particulariter negetur. Et hoc iterum similiter contingit ꝙ secundũ hoc procedetur in demonstratione negatiua semper sm augmentũ prędicationis affirmatiuę in inferius, quia b quod erat primũ medium prædicabitur de e & e de quodã alio, & sic in infinitum. Quia igitur supponitur statũ esse in affirmatiuis in deorsum, manifestũ est ꝙ stabit in negatiuis ex parte ipsius c. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Perspicuum autem est, & si non vna via, sed vniuersis ostenditur, nunc per primam, nunc per secundam, nunc per tertiam figuram, vt patuit, hoc etiam pacto stare, ac finem ipsius esse. Hæ nanq; finit. Ea vero, quæ sunt finita finities, necesse est vniuersa esse finita, Patet igitur in negatione statum ac finem esse, si in affirmationibus statur.*

ANTI. *Manifestum autem est, quoniam & si nõ vna via demonstraretur, sed omnibus, aliquando quidem ex prima figura, aliquando uero ex secũda, aut tertia, quoniam & sic stabitur. Finitæ.n. sunt viæ. Finitæ autem finitæ multoties sumpta necesse est finiri omnia. Quod quidẽ igitur in priuatione, siquidem & inesse statur, manifestum est.*

Excludit quandam obuiationem. Posset.n. aliquis dicere ꝙ necesse est stare in propositionibus negatiuis statu existẽte in affirmatius, si semper syllogizetur sm eandem figuram, sed potest in infinitũ procedi, si nunc demonstratur per vnam figuram, & nunc per aliam. Et dicit manifestum est ꝙ si non procedatur in demonstrationibus vna via, sed omnibus, aliqñ quidem ex prima figura, aliqñ autem ex secunda, vel tertia sic oportebit statũ esse in negatiuis, statu existẽte in affirmatiuis. Huiusmodi.n. viæ diuersæ demonstrandi sunt finitæ, & quælibet earũ multiplicabitur nõ in infinitũ, sed finite ascendendo, vel descendendo, vt ostensum est. Si aũt finita finities accipiantur, necesse est totum esse finitũ. Vnde relinquitur ꝙ quibus omnibus modis necesse sit in demonstrationibus negatiuis esse statũ, sic sit status in affirmatiuis.

Lect. præsenti.

LECTIO XXXIII.

Quædam de prędicatis diffinitiones siue suppositiones exponit, ex quibus in affirmatiuis non esse processum in infinitũ probare intendit.

ARGY. *At idipsum, & illis ita esse patebit, si primum disserendi modo, deinde resolutiue, id contemplabimur. In his itaq; verũ id esse patet, quæ de diffiniendis rebus dicuntur, earundemq; diffinitionem ingrediuntur.*

ANTI. (Tex. commen. 35. vide in annot.) *Quod autem in illis sit (logica quidẽ speculemur,) hic manifestum sit. In his quidem igitur, quæ quod quid est prædicantur, patens est. Si enim est diffinire, aut si notum est quòd quid erat esse, infinita autem non est transire, necesse est finiri in eo quod quid est prædicantia.*

Postquam Philosophus ostendit, quòd si sit status in extremis, necesse est esse statum in medijs, & si sit status in affirmatiuis, necesse est esse statũ in negatiuis, hic intendit ostẽdere quod sit status in affirmatiuis in sursum & deorsum. Et diuiditur in duas partes. In prima parte ostendit propositum logicę.i. per rationes cõmunes omni syllogismo, quæ accipiuntur sm prædicata communiter sumpta. In secunda ostendit idem analeticæ.i. per rationes proprias demonstrationi, quæ accipiuntur secundum prædicata per se, quę sunt demonstrationi propria, ibi {Analeticæ aũt manifestum.} Prima autem pars diuiditur in duas partes. (Lect. 35.) In prima ostendit ꝙ non sit procedere infinitũ in prædicatis, quæ prædicãtur in eo quod quid. In secunda ostendit ꝙ non sit procedere in infinitum in prædicatis affirmatiuis, ibi {Vniuersaliter aũt sic dicimus.} Dicit ergo primo ꝙ cũ ostensum sit ꝙ in priuatiuis non est in infinitũ ire, si stetur in affirmatiuis, hic iam ostendendũ erit quomodo aliquis speculatur in illis affirmatiuis esse statũ per logicas rõnes. Et dicuntur logicæ rõnes, quæ procedunt ex quibusdã communibus, quæ pertinent ad considerationem logicæ. Hæc aũt veritas manifesta est in his quæ prædicãtur in eo quod quid

In prædicatis per se nõ est processus in infinitũ. est.i.prædicatis,ex quibus quod quidest.i.diffinitio constituitur. Si enim huiuſmodi prædicata dentur eſſe infinita ſequitur ꝙ non cõtingat diffinire aliquid. Et ſi diffinitur aliquid,eius diffinitio non poſsit eſſe nota. Et hoc ideo quia in infinitum non eſt pertranſire. Non aũt conuenit diffiniri,neq; diffinitionem cognoſci, niſi deſcendendo perueniatur vſq; ad vltimum,& aſcendendo perueniatur vſq; ad primum. Si ergo contingat aliquid diffinire, vel ſi cõtingat diffinitionem alicuius eſſe notam, ex vtroq; antecedenti ſequetur hoc conſequens quòd in prædictis prædicatis non ſit procedere in infinitum, ſed in eis contingat ſtare. Deinde cum dicit.

ARGY. *Vniuerſaliter autem dicamus hoc pacto. Fit enim vt verę dicatur,cum album ambulare, & magnum illud dicitur eſſe lignum, & rurſus lignum magnum eſſe, ac hominẽ ambulare. At differt hoc,& illo dicere modo. Nã cum album dico eſſe lignum,tum lignum id eſſe dico, cui accidit vt ſit album, ſed non album eſſe ſubiectum ipſius ligni. Non.n.aut album ſimpliciter erat,aut aliquod album deinde factum eſt lignum. Quare non dicitur hoc pacto,niſi per accidens. Cum autem lignũ album eſſe, tunc non dico aliquid aliud album eſſe, atq; illi, vt ſit lignum accidere,veluti cum dico muſicum album eſſe,tunc enim hominem eum album eſſe dico,cui accidit vt muſicus ſit, ſed lignum eſſe ſubiectum. Quod quidem nihil aliud erat, quam aut abſolute lignum aut aliquod liguum,deinde factum eſt albũ. Quod ſi oporteat nomina ponere, hoc quidem dicere pacto ſit prędicare, illo autem pacto,aut nullo pacto prædicare,aut non abſolute,ſed per accideus prædicare dicatur. Eſt autem id quidem,quod prædicatur, vt album, id vero de quo prædicatur, vt lignum. Supponatur igitur id, quod prædicatur abſolute, ſemper de eo,de quo dicitur, ſed non per accidens prædicari. Hoc enim pacto demonſtrationes demonſtrant.*

ANTI. *Vniuerſaliter autem ſic dicimus. Eſt enim vera dicere album ambulare,& magnum illud lignũ eſſe,& iterũ lignum magnum eſſe,& hominem ambulare. Alterũ igitur eſt ſic dicere,aut illo modo. Cum enim quidem album eſſe dico lignum,tunc dico quòd cui accidit album eſſe,lignum eſt,ſed non quòd ſubiectũ ligno album ſit. Et namq; neq; quod album eſt,neq; quod veræ album aliquid factũ eſt lignum. Quare non eſt hoc ſecundum ſe, ſed aut ſecundum accidens, Cum vero huiuſmodi lignũ album eſſe dico, nõ quòd alterum aliquod ſit album, illi autem accidit lignum eſſe, vt cum muſicum eſſe album dico, tunc enim quoniam homo eſt albus, cui accidit muſicum eſſe, dico. Sed lignum eſt ſubiectum, quod veræ factum eſt album, non quod alterum aliquod ſit,quam quod veræ lignũ eſt. aut lignum aliquod. Si igitur oportet nomina ponere ſic dicere prædicari,ſed illo modo aut nequaquam eſt prædicari,aut prædicari quidem nõ ſimpliciter, ſed ſecundum accidens prædicari. Eſt autem tanquam album quidem, quod prædicatur,ſed ſicut lignum eſt,de quo prædicatur. Subijciatur igitur prædicatum prædicari ſemper, de quo prædicatur ſimpliciter, ſed non ſecundum accidens. Sic enim demonſtrationes demonſtrant.*

Oſtendit vniuerſaliter quòd in prædicatis affirmatiuis nõ ſit procedere in infinitum. Et circa hoc duo facit. Primo,quędã pręmittit,quæ ſunt neceſſaria ad propoſitum oſtendendũ. Secundo oſtendit propoſitũ,ibi {Amplius ſi non eſt.} Circa primum duo facit.Primo diſtinguit prædicata per accidens à prædicatis per ſe.Secundo diſtinguit pradicata per ſe adinuicem,ibi {Quare autem in eo quod quid eſt.} Dicit ergo primo ꝙ cum oſtẽſum

Lec.ſeq.ime. Trip.modus veræ prædicationis per accidens. Secundę.

ſit in quibuſdam pręedicatis ꝙ in eis non eſt procedere in infinitũ.ſ.in bis,quę prædicantur in quod quid eſt,oſtendendum eſt hoc vniuerſaliter in omnibus prædicatis affirmatiuis. Et incipit ſuam cõſiderationem à prædicatis per accidens,in quibus eſt triplex modus veræ prædicationis. Vnus quidem modus eſt, qñ accidens prædicatur de accidente,puta cum dicimus album ambulat. Secundus modus eſt qñ ſubiectũ prædicatur de accidente,puta cum dicimus hoc magnum eſt lignũ. Tertius modus eſt qñ accidens prædicatur de ſubiecto, puta cũ dicimus lignum eſt album,vel cum dicimus,homo ambulat. Iſti modi prædicandi ſunt alteri & diuerſi adinuicem, quia cum ſubiectum prædicatur de accidente,puta cum dicitur album eſt lignũ, hoc ſignifico,ꝙ illud vniuerſale prędicatum,quod eſt lignũ, prædicatur de ſubiecto cui accidit eſſe lignũ.ſ.de hoc particulari ligno, in quo eſt albedo. Idem.n.eſt ſenſus cum dico,album eſt lignum, ac ſi dicerem, hoc lignum cui accidit eſſe albũ, eſt lignum, non autem eſt ſenſus ꝙ album ſit ſubiectũ ligni. Et hoc probat, quia ſubiectum ſit hoc, quod prædicatur de ipſo ſicut de ſubiecto, vel ſm totum, vel ſecundum partem, ſicut homo ſit albus,ſed neq; album, neq; aliqua pars albi,quæ veræ ſit album.i.quæ ſit de ſubſtãtia ipſius albedinis ſit lignum, non.n.accidens eſt ſubiectum tranſmutationis,qua de nõ ligno ſit lignum. Omne aũt quod incipit eſſe hoc,ſit hoc,ſi igitur nõ ſit hoc,hoc non eſt hoc niſi detur ꝙ hoc ſemper fuerit,non autẽ ſemper fuit verum dicere album eſt lignum,quia aliqñ non ſimul fuerunt albedo & lignum. Cum ergo non ſit verum dicere ꝙ album ſiat lignũ, manifeſtum eſt ꝙ album non eſt lignum proprie & per ſe loquendo.Sed ſi hoc concedatur album eſt lignũ, intelligitur per accidens,quia.ſ.illud particulare ſubiectũ,cui accidit albũ, eſt lignum. Iſte ergo eſt ſenſus huiuſmodi prædicationis,in qua ſubiectũ prędicatur de accidente.Sed cũ dico lignum eſt albũ prędicando accidens de ſubiecto, nõ ſignifico ſicut in prædicto modo prędicationis ꝙ alterũ aliquid ſit ſubſtantialiter albũ,cui accidit lignũ eſſe, quod quidem ſignificatur tam in prædicto in modo,quo ſubiectum prædicatur de accidente,quã etiam in alio modo quo accidens prędicatur de accidente,vt cũ dico. Muſicum eſt album,prædicando accidens,hic.n.nihil aliud ſignifico,niſi ꝙ ille homo particularis,puta Sortes,cui accidit eſſe muſicum,eſt albus. Sed qñ dico lignum eſt album, ſignifico ꝙ ipſum lignum veræ factũ eſt ſubiectũ albi non ꝙ aliquid aliud à ligno,vel à parte ligni,quę eſt lignum aliquod,ſit factũ albũ. Eſt ergo differentia in tribus modis prędictis,quia cum prædicatur accidens de ſubiecto,nõ prędicatur per aliquod aliud ſubiectũ, cum aũt prædicatur ſubiectũ de accidente,vel accidens de accidente,ſit prædicatio ratione eius quod ſubijcitur termino poſito in ſubiecto,de quo quidem prędicatur aliud accidens accidentaliter, ipſa vero ſpecies ſubiecti eſſentialiter. Et quia in quolibet prædictorum modorũ vtimur nomine prædicationis,& ſicut poſſumus nomina ponere, ita poſſumus ea reſtringere,imponamus etiã ſic nomina in probatione ſequenti,vt prædicari ſolũ dicamus illud,quod dicitur modo.ſ. nõ ratione alterius ſubiecti. Illud vero quod dicitur illo modo.ſ.ratione alterius ſubiecti,velut cum ſubiectũ prędicatur de accidẽte,vel accidens de accidente,nõ dicitur prædicari,vel ſi dicitur prædicari, non dicitur prędicari ſimpliciter,ſed ſecundum accidens. Et accipiamus ſemper illud, quod ſe habet per modum albi, ex parte prædicati, & id, quod ſe habet per modum ligni,accipiatur ex parte

ex parte subiecti. Hoc ergo supponamus prædicari semper in probatione sequēti, quod prędicatur de eo, de quo prædicatur simpliciter, & non ſm accidēs. Et ratio quare debemus sic vti vocabulo prædicationis hæc est, quia loquimur de materia demōstratiua, demōstrationes aūt non vtuntur talibus prædicationibus. Deinde cū dicit.

ARGY. *Quare, cum vnum prædicatur de vno, illud aut subit rationem eorum, quæ diffiniendo subiecto cōpetunt, aut est quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut agens aut patiens, aut vbi, aut quando.*

ANTI. *Quare autem in quod quid est, aut quoniam quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut faciens, aut patiens, aut vbi, aut quando, cum vnum de quo prædicabitur.*

Ostendit differentiam prædicatorū per se adinuicem. Et circa hoc duo facit. Primo distinguit prædicata adinuicem ſm diuersa genera. Secundo ostendit differentiā prædicatorū, ibi {Amplius substantiā quidem, &c.} Dicit ergo primo, ꝙ quia nos prædicari dicimus solū illud, quod prædicatur non ſm accidens aliquod subiectū, hoc aūt diuersificatur ſm decem prędicamenta, sequitur ꝙ omne quod prædicaт, sic prædicetur, {aut in quod quid est, &c.} i. per modum substantialis prędicati, aut per modū qualis, vel quanti, vel alicuius alterius prædicamentorū de quibus actum est in prædicamentis. Et addit cum vnum de vno prædicetur, quia si prædicatum non sit vnū sed multa, non poterit prædicatū simpliciter dici quid, vel quale, sed forte dicetur simul quale quid, puta, si dicam, homo est animal album. Fuit aūt necessaria hæc additio, quia si multa prædicent̄ de vno, ita ꝙ accipiantur in rōne vnius prædicati, poterūt in infinitū prædicationes multiplicari ſm infinitos modos combinandi prædicata adinuicem. Vnde cū quæritur status in his, quæ prædicantur, necesse est accipere vnū de vno prædicari. Deinde cum dicit.

ARGY. *Præterea omne, quod substantiā significat id quod illud est, aut quod illud est quoddā, id esse significat, de quo prædicatur. Quod vero non substantiam significat, sed de subiecto dicitur alio, quod quidem nec est idipsum, quod illud est quoddam, id omne accidens est.*

ANTI. vide in annot. *Amplius substantiam quidem significantia, quod veræ illud est, aut quod veræ illud aliquid est significant, de quo prædicantur. Quæcunq; vero non substantiam significant, sed aliquo subiecto dicuntur, quod neq; veræ illud est, neq; quod veræ illud aliquid est, accidentia sunt.*

Ostendit differentiam prædictorum prædicatorū. Et circa hoc tria facit. Primo proponit differentiā. Secūdo manifestat per exempla, ibi {Vt de homine & albo, &c.} Tertio excludit quandam obuiationem, ibi {Species.n. gaudeant, &c.} Dicit ergo primo ꝙ illa quæ substātiam significāt, oportet ꝙ significent respectu eius de quo prędicantur, {quod veræ illud est, aut ꝙ verę illud aliquid.} quod potest dupliciter intelligi vno modo vt ostēdatur distinctio ex parte prædicati, quod. Vel significat totam essentiam subiecti sicut diffinitio. Et hoc significat, cum dicit, Quod veræ illud, &c.} vel significat partem essentię, sicut genus, vel differentiā. Et hoc significat, cū dicit, {Aut quod verę illud aliquid.} Alio modo, & melius, vt ostendatur distinctio ex parte subiecti, quod qnque est cōuertibile cū prædicato essentiali, sicut diffinitum cum diffinitione. Et hoc significat cū dicit {ꝙ verę illud est.} Quādoq; vero est pars subiectiua prędicati, sicut homo animalis. Et hoc significat, cū dicit {Aut ꝙ veræ illud aliquid.} Homo.n. aliquod animal est. Sed illa quæ non significant substantiam, sed dicuntur de aliquo subiecto, quod quidem subiectum nec verę.i. essentialiter est illud prædicatum, neque aliquid eius, omnia huiusmodi prædicata sunt accidentalia. Deinde cum dicit.

Vt cum album de homine prędicatur. Homo nanque, neq; id est, quod album neque id, quod album est quoddam, sed animal fortasse. Est enim homo id, quod animal est. Atque ea omnia, quæ non substantiam significant, de subiecto aliquo prædicari oportet, & non esse quicquā album, quod quidem sit album, non aliud quicquam. ARGY.

Vt de homine est albū. Non enim est homo, neq; quod veræ album est, neque quod veræ album aliquid est, sed animal forsitan. Quod veræ enim animal est, homo est. Quæcunque vero non substantiam significant, oportet de quodam subiecto prædicari, & non esse aliquod album, quod non, cum aliquid alterum sit, album est. ANTI. Vide in annot.

Manifestat præmissarum differētiam per exempla, & dicit ꝙ cum dicimus homo est albus, prædicatum illud est accidentale, quia homo non est quod veræ album, est id est esse album non est essentiale hominis, neque quod veræ album aliquid, vt supra expositum est. Sed cum dicitur homo est animal {forsan homo est, quod veræ est animal.} Animal enim significat essentiā hominis, quia illud ipsum quod est homo, est essentialiter animal. Et quamuis illa, quæ non significant substantiam sint accidentia, non tamen per accidens prædicantur. Prædicantur enim de quodam subiecto nō propter aliquod aliud subiectum, puta cum dico, homo est albus, prædicatur albus de homine, non ea ratione, ꝙ aliquod aliud subiectum sit album, ratione cuius homo dicatur albus, sicut supra dictum est in his, quæ prædicantur per accidens. Deinde cum dicit. Per accidēs quo accip. Lect. præsenti.

Formæ nanq; valeant. Fidium.n. sunt attrectationes. Et si sint, nihil prorsus ad præsentem sermonē pertinent. Ipsæ nanque præmonstrationes de rebus talibus sunt. ARGY.

Species enim gaudeant, monstra enim sunt. Et si sint, nihil ad rationem sunt, præmonstrationes enim de huiusmodi sunt. ANTI. vide in annot.

Excludit quandam obuiationem. Posset.n. aliquis dicere ꝙ prædicata, quæ significant substantiam non sunt veræ & essentialiter id, de quo prædicantur, vel aliquid eius, neq; accidentia, quæ sunt in indiuiduis sicut in subiectis conueniunt huiusmodi cōmunibus prædicatis essentialibus, quia huiusmodi vniuersalia prædicata significant quasdā essentias semper separatas per se subsistentes, sicut Platonici dicebant. Sed ipse respondet, quia si supponantur species.i. ideæ esse, debent gaudere, quia secundū Platonicos habent aliquod nobilius esse quàm res nobis notæ materiales. Huiusmodi.n. res sunt particulares & materiales, illæ autem sunt vniuersales & immateriales. Sunt.n. quædam præmonstrationes respectu naturalium.i. quædam exemplaria horum, vt accipiantur hic monstra vel præmonstrationes, sicut supra præmonstratur aliquid ad aliquid probandum. Quia ergo sunt pręmonstrationes vel exemplaria rerū naturaliū necesse est ꝙ in istis rebus naturalibus, inueniantur aliquæ participationes illarum specierum, quæ pertinent ad essentiam harum rerum naturalium. Et ideo si sint huiusmodi species separatæ sicut Platonici dixerunt siue posuerunt, nihil pertinēt ad rationem præsentem. Nos.n. intendimus de huiusmodi rebus de quibus in nobis scientia per demonstrationem acquiritur. Et huiusmodi sunt res in materia existentes nobis notæ, de quibus demonstrationes fiunt. Et ideo si detur ꝙ animal sit quoddam separatum, quasi pręmonstratio existens animalium naturaliū, tunc cum dico, homo est animal, secundū ꝙ hac propositione

illius,quod est idem respectu eiusdem esse patrem & totum,quod est impossibile.Et eadē ratio est de differentijs. Vnde & in primo Topicorū dicitur ꝙ problema de dña reducitur ad problema de genere. Deinde cū dicit.

ARGY. *At vero neq; de qualitate, aut de cæteris quicquam, nisi per accidens prædicabitur. Hæc enim omnia accidūt, & de substantijs prædicantur.*

ANTI. *Neque tamen de qualitate, aut aliorum nullum, nisi secundum accidens prædicabitur. Omnia hæc accidunt, & de subiectis prędicari.*

Ostendit ꝙ non potest ire in infinitum per modū circulationis in prædicationibus in quibus prędicatur accidens de subiecto, & dicit ꝙ neq; etiam ipsius qualis potest esse cōuersio cum suo subiecto, aut aliorum nullum potest habere huiusmodi prædicationem, quæ accidentaliter prædicantur, nisi fiat prædicatio per accidens, ſm quòd dictum est ꝙ accidentia non prædicantur de subiectis nisi per accidens. Qualitas enim & omnia alia huiusmodi accidunt substātiæ, vnde & prædicātur de subiectis sicut accidens de subiecto. Deinde cum dicit.

ARGY. *Sed neq; versus supera infinita erunt. De vnoquoque namq; prædicatur, id, quod significat, aut quale quid aut quantum quid, aut aliquid talium, aut ea, quæ in substantia sunt. Hęc aūt sunt finita, & genera prædicamentorum finita sunt. Est.n.aut quale, aut quantum, & cętera, quę iam dudum enumerauimus. Atq; supponuntur vnū prędicari de vno & item ipsa non prędicari de ipsis, nisi ratione ipsius quid est prędicentur. Et enim accidentia sunt vniuersa. Sed quędam per se, quedā alio modo. Atq; hęc omnia de subiecto quodam dicimus prędicari, et accidens non esse subiectum vllum. Nihil enim talium ponimus id esse, quod id est, quod dicitur, non aliud quicquam sed ipsum in alijs esse, & alia quędā de alio dicimus prędicari.*

ANTI. *Sed vtiq; neq; in sursum infinita erunt. Vnumquodq; enim quod prędicatur significat, aut quale aliquod, aut quantum aliquod, aut huiusmodi, aut quæ sunt in substantia. Hæc autem finita sunt. Et genera prædicamentorum finita. Aut enim quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut facere, aut pati, aut vbi, quando. Concessum autem est vnum de vno prædicari. Ipsa autem de ipsis quæcunq; nō aliquid sunt, non prædicari dicimus. Accidentia.n.sunt hæc omnia, sed hæc quidem secundum seipsa, illa vero secundum alterum modum. Hæc autem de quodam subiecto omnia prædicari dicimus, secundum accidens autem non esse subiectum aliquod. Nihil enim talium ponimus esse subiectum, quod alterū aliquod esse dicatur quod dicitur, sed ipsum in alijs, & alia quadam de alio.*

vide in annot.

Ostendit vniuersaliter ꝙ in nullo genere prędicationis sit procedere in infinitū in sursum aut deorsum. Et dicit ꝙ non solum non est procedere in prędicationibus in infinitū ſm circulationē, sed neq; procedendo in sursum infinita erunt prędicata, & similiter nec deorsum. Et ad hoc probandū. Primo resumit quędā supra posita. Secundo ex his probat intentū, ibi{Neq; in sursum, ergo, &c.} Circa primū resumit quod de vnoquoq; possunt aliqua prædicari quicquid significent, siue sit quale, siue quantum, vel quodcunq; aliud genus accidentis, vel etiā quæ intrant substantiā rei, quæ sunt essentialia prędicata. Secundo resumit ꝙ hic.s.prędicata substantialia, sunt finita. Tertio resumit ꝙ genera prędicamētorum sunt finita.s. quale, & quantū, &c. Si.n.aliquis dicat ꝙ quātitas prędicetur de substātia, & qualitas de quātitate, & sic in infinitū, hoc excludit per hoc ꝙ genera prædicamentorū sunt finita. Quarto resumit ꝙ sicut supra expositū est, vnū de vno prædicatur simplici prædicatione. Et hoc ideo inducit, quia posset aliquis dicere, ꝙ primo prædicabitur vnū de vno, puta de homine animal, & ista prædicatio multiplicabitur quousq; poterit inueniri aliquod vnum, quod de homine prædicetur, quibus finitis prędicabūtur duo de vno, puta, dicetur ꝙ homo est animal albū, & sic multo plura prædicata inuenirentur ſm diuersas combinationes prædicatorū. Rursus prædicabuntur tria de vno, puta, dicetur ꝙ homo est animal albū magnū, & sic semper addendo ad numerū magis multiplicabuntur prędicata, & erit procedere in infinitū in prædicatis, sicut etiā in additione numerorum. Sed hoc excludit per prædicationem vnius de vno. Quinto resumit vt nō dicamus aliqua simpliciter prædicari de ipsis, quæ nō aliquid sunt.i. de accidentibus, quorum nullum est aliquid subsistens. De accidente.n.neq; subiectum, neque accidens proprie prædicatur, vt supra dictum est. Omnia.n.huiusmodi, quæ non sunt aliquid substantiale, sunt accidentia, & de his nihil prædicatur simpliciter loquendo, sed hæc prædicantur quidē per se.s.de subiectis, vel substantialia prędicata vel accidentia. Illa vero ſm alium modum.i.per accidens.s.cum prædicantur de accidentibus, aut subiecta, aut accidentia. Hęc.n.omnia.s.accidentia habent de sui ratione ꝙ dicantur de subiecto, illud autem quod est accidens, non est subiectum aliquod, vnde nihil propriæ loquendo potest de eo prædicari, quia nihil talium.s.accidentium ponimus esse tale, quod dicatur id, quod dicitur.i.ꝙ suscipiat prædicationem eius, quod de eo prædicatur, non quasi aliquid alterum existens, sicut accidit in substantijs. Homo enim non dicitur animal, vel album, quia aliquid aliud sit animal vel album, sed quia ipsummet quod est homo, est animal, vel album, sed albū ideo dicitur homo, vel musicum, quia aliquid alterum.s.subiectum albi est homo, vel musicum. Sed ipsum accidens inest alijs, & alia, quæ prædicantur de accidente, prædicantur de altero.i.de subiecto accidentis, & propter hoc prædicantur de accidente, vt dictum est. Hoc autem introduxit, quia si accidēs prædicatur de subiecto, & econuerso, & omnia, quæ accidunt subiecto, prædicentur de se inuicem, sequetur quòd prædicatio procedat in infinitum, quia vni infinita accidunt. Deinde cum dicit.

Prædic. procedere in infinitum.

ARGY. *Neq; igitur ad superiora, neq; ad inferiora, vnum de vno infinitum dicetur. De quibus.n.accidentia dicuntur, quæcunq; in vniuscuiusq; substantia sunt, ea nō sunt infinita. Versus etiam supera, nec ipsa, nec vtraq; etiam accidentia, sunt infinita. Necesse est igitur aliquid esse, de quo primū aliquod, & de hoc aliud, & huius profectionis tandem exitū esse, vt id sit, quod de nullo vlterius alio dicatur, & id etiam, de quo nō prędicatur aliud prius. Vnus igitur hic est modus ad hoc propositum demonstrandum.*

ANTI. *Neq; in sursum ergo vnū de vno, neq; in deorsum dicere. De quibus quidem.n.dicuntur accidentia, sunt quęcunq; in substātia uniuscuiusq; sunt. Hęc autem non sunt infinita. Sed in sursum, ipsaque, & accidentia, vtraque, non infinita sunt. Necesse est ergo esse aliquid, de quo primum prędicetur, & de hoc aliud, & hoc stare, & esse aliquid, quod non amplius, neque de aliquo priori, neq; de illo aliud prius prædicetur. Vnus quidem igitur modus dicitur demonstrationis huiusmodi.*

Ostendit propositum ex præmisis.s.ꝙ prędicatione, qua prędicatur vnū de vno, non proceditur in infinitum neq; in sursum, neq; in deorsum, quia omnia accidentia prædicantur de his, quę pertinent ad substantiā rei quod erat quinta suppositio. Substantialia autem prædicata

non sunt infinita, quod erat secunda suppositio, & ita ex parte sub subiectorū non proceditur in infinitum in huiusmodi prædicationibus, quasi in deorsum. In sursum autem neutra sunt infinita. s. neq; substantialia prędicata, neq; accidentalia, quia & genera accidētium sunt finita, & in vno quoq; generū nō est procedere infinitū, neq; in sursum neq; in deorsum, sicut neq; in substantialibus prędicatis, quia in quolibet prædicamēto genus prædicatur de specie in eo quod quid est. Vnde concludi potest vniuersaliter ꝙ necesse est esse aliquod primum subiectum, de quo aliquid prædicetur, existente statu prædicationis in deorsum, & de hoc aliquid aliud prædicatur, & hoc habebit statum in sursum, & erit inuenire aliquid quod nō amplius prædicabitur de alio, neq; sicut posterius prędicatur de priori per accidens, neq; sicut prius prædicatur de posteriori per se. Hic igitur est vnus modus logicę demonstrandi propositum, qui sumitur secūdum diuersos modos prædicationis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Alius autem est hic, Patet enim horum demonstratio nem esse de quibus priora aliqua prędicātur. Et item fieri non posse, vt aut melius simus, ad ea dispositi, quorū est demonstratio, quam si sciamus, aut ea sine demonstratione sciamus. Quibus efficitur, vt si per aliqua priora quippiam innotescit, illa vero nescimus, neq; ad illa melius sumus effecti, quam si scientiam haberemus, nec id profecto sciamus, quod per illa notum efficitur. Si igitur fit, vt simpliciter quippiā per demonstrationem, & non ex quibusdam, nec ex suppositione sciamus necesse est prædicationes medias stare. Nam si non stent sed semper sit aliquid superius sumpto, omnium erit tum demonstratio. Quare si fieri non potest, vt infinita quisquā pertranseat, ea profecto quorū est demonstratio, nunquam per demonstrationem sciemus. Quod si neq; melius ad ipsa sumus effecti, quā si sciremus nihil tū per demonstrationē simpliciter, sed ex suppositione sciemus. Ex his igitur, quę differēdi diximus modo, id, de quo loquimur, ita esse quispiā credet.*

ANTI. *Adhuc autem alius, si de quibus priora quædam prædicantur, erit horum demonstratio, quorum demonstratio est, neque potius habere possumus ad ipsa quàm scire, neque scire esse sine demonstratione. Si hoc autem per hoc notum est, hoc autem nescimus, neque melius habemus ad ipsa quàm scire, neque per hoc notum sciemus. Si igitur est aliquid scire per demonstrationem simpliciter, & non ex aliquibus, neq; ex suppositione, manifestum est stare prædicamenta media. Si enim non steterint sed est semper acceptio in superius, omnium erit demonstratio. Si nō contingit percurrere infinita, hæc non sciemus per demonstrationem. Si igitur neq; melius habemus ad ipsa, quàm scire, non erit nil scire per demonstrationem simpliciter, sed ex suppositione. Logicæ quidem igitur ex his, vtique aliquis credet de eo, quod dictum est.*

Ponit. 2. modum probationis, & dicit quòd qñ est aliqua talis propositio, in qua prædicatur aliquid de subiecto, si aliqua possunt per prius prędicari de illo subiecto, talis propositio demonstrabilis erit, puta hæc propositio, homo est substantia, demonstratur per hanc, animal est substantia, quia de animali per prius prædicatur substantia quam de homine. Si aūt aliqua propositio est demonstrabilis, nō possumus melius cognoscere quam sciendo, sicut principia indemonstrabilia, melius cognoscimus ꝗ̃ sciendo, quia cognoscimus ea, vt per se nota. Et iterū huiusmodi demonstrabilia non possumus scire nisi per demonstrationem, quia demonstratio est syllogismus faciens scire, vt supra dictum est. Item considerandum est, quòd si aliqua propositio est nota per aliam, si illam per quam nota est nescimus, neq; cognoscimus eam meliori modo, quàm sciendo, cōsequens est ꝙ non sciamus illam propositionem, quæ per eam cognoscitur. His igitur tribus suppositis procedit sic. Si contingit aliquid simpliciter scire per demonstrationem, & non ex aliquibus, nec ex suppositione, necesse est ꝙ sit status in prædicatis, quę accipiuntur vt media. Dicit aūt simpliciter, & non ex aliquibus, ad excludendū demonstrationes ducentes ad impossibile, in quibus proceditur contra positiones aliquas ex aliquibus propositionibus datis. Dicit autem neq; ex suppositione, ad excludendum demonstrationes, quales fiunt in scientijs subalternis, quæ supponunt cōclusiones superiorum scientiarum, vt supra habitum est. Est ergo similiter per demonstrationem scire, qñ quęlibet propositionum præmissarū, si sit demonstrabilis, scitur per demonstrationem, & si nō est demonstrabilis, intelligitur per seipsum. Et hoc supposito necesse est ꝙ sit status in prædicationibus, quia si non fuerit status, sed semper poterit accipi aliquid superius, sequitur ꝙ omniū sit demonstratio, vt primo dicebatur. Si ergo aliqua conclusio demonstratur, oportet ꝙ quælibet præmissarū sit demonstrabilis. Si ergo ad eius cognitionem nullo modo possumus melius nos habere, quàm sciendo eam per demonstrationem, ergo oportebit eam demōstrare per alias alias propositiones, & illas iterum per alias, & sic in infinitū, quia igitur infinita non est transire, non poterimus eam cognoscere per demonstrationem, neq; melius eam cognoscere possumus, cū omnia sint demonstrabilia, ergo sequeretur quòd nihil contingit scire per demonstrationem simpliciter, sed solum ex suppositione. Vltimo autem epilogando concludit principale propositum. Processus de mon. ad impo. Demon. in scien. subal. Lect. 25.

LECTIO XXV.

In quibuscunq; per se prædicatis, quibus demonstratiuę scientiæ vtuntur, nō esse processum in infinitū demonstratiuæ probat.

Resolutiue autem per hæc breuius perspicuum fuerit, fieri non posse, vt versus superius, aut inferius infinita, sint prædicata in demonstratiuis scientijs, de quibus, est hæc præsens consideratio. ARGY.

Analitice autem manifestum est per hoc velocius quòd neque in sursum, neque in deorsum infinita prædicantia cōtingit esse in demonstratiuis scientijs, de quibus intentio est. ANTI.

Postquam Philosophus ostendit logicæ quòd non sit procedere in infinitū in prędicatis sursum aut deorsum, hic ostendit idem analitice. Et diuiditur in duas partes. In prima parte ostendit principale propositū. In secunda infert quædam corollaria ex dictis, ibi { Monstratis autem his manifestum, &c. } Circa primum duo facit. Primo proponit quod intendit. Secundo probat propositum, ibi { Demonstratio quidem enim, &c. } Dicit ergo primo quòd hoc quod non contingit in demonstratiuis scientijs, de quibus intēdimus, prædicationes in infinitum procedere neq; in sursum, neq; in deorsum, breuius & citius poterit manifestari analitice, quam manifestum sit logicæ. Vbi considerandum est quòd analitica id est demonstratiua scientia, quæ resoluendo ad principia per se nota iudicatiua dicitur, est pars logicæ quæ etiam dialecticam sub se cōtinet. Ad logicam autem communiter pertinet considerare prædicationem vniuersaliter, secundum quòd cōtinet sub se prædicationem, quæ est per se, & quæ non est per se. Sed demonstratiuę scientiæ propria est prædicatio per se. Et ideo supra logicæ probauit Lect. sequen. Notandū.

probauit ptopositum, quia ostendit vniuersaliter in omni genere prædicationis nó esse processum in infinitum. Hic autem intendit ostendere analerice, quia probat solum in his, quæ prædicantur per se. Et huiusmodi est via expeditior, & ideo sufficit ad propositú, quia in demonstrationibus non vtimur nisi tali modo prædicationis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Demonstratio.n.est de hisce, quæ rebus insunt per se.*
ANTI. *Demonstratio quidem enim est, quæcunq; ipsa insunt secundum seipsa rebus.*

Ostendit propositum. Et circa hoc tria facit. Primo proponit qua prædicatione analetica, id est demonstratiua scientia vtatur, quia prædicatione per se. Secundo resumit quot sunt modi talis prædicationis, ibi {Per seipsa vero, &c.} Tertio ostendit quòd in nullo modo prædicationis per se posSit procedi in infinitum, ibi {Horum autem neutra contingunt.} Dicit ergo primo ꝙ {demonstratio est solum circa illa, quæ per se insunt rebus} Tales enim sunt eius conclusiones, & ex talibus demonstrat vt supra habitum est. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ea vero, quæ per se competunt, duplicem subeunt modum. Quedã enim in eadem rerum sunt diffinitione, quibus inesse dicuntur, vt multitudo, vel diuisibile. Hæc enim numero competunt, & in ipsius sunt diffinitione. Quædam in ratione sua res eas suscipiunt quibus competunt, vt impar. Hoc enim numero competit, & in diffinitione sua numerum suscipit.*

ANTI. *Secundum seipsa autem dupliciter. Quæcunq; enim illis insunt in eo quod quid est, et in quibus ipsa in eo quodquid est insunt ipsis, vt numero impar, quod inest quidem numero. Est autem ipse numerus in ratione ipsius. Et iterum multitudo, aut diuisibile in ratione numeri est.*

Ponit duos modos prædicãdi per se. Nam primo quidem prædicantur per se quæcunq; insunt subiectis in eo quod quid est.s.cum prædicata ponuntur in diffinitione subiecti. Secundo quando ipsa subiecta insunt prędicaris in eo quod quidest.i.quando subiecta ponuntur in diffinitione prædicatorum. Et exemplificat de vtroq; modo. Nam impar prædicatur de numero per se secundo modo, quia numerus ponitur in diffinitione ipsius imparis. Est enim impar numerus medio carens. Multitudo autem vel diuisibile prædicatur de numero, & ponit in diffinitione eius. Vnde huiusmodi prædicatur per se de nu-

Notandũ. Lect. 10. mero primo modo. Alij autem modi, quos supra posuit reducuntur ad istos. Deinde cum dicit.

ARGY. *At fieri nequit, ut aut hęc, aut illa, sint infinita. Nec enim ea, quæ vt impar de numero prædicantur. Nam in impare rursus aliud erit in diffinitione euius est ipsum, hoc si sit primum, numerus ipse, cui quidem competunt, in diffinitione erit ipsorũ. Si igitur fieri nequit, vt insit vni alia infinita, nec infinita versus superius erunt.*

ANTI. vide in annot. *Horum autẽ neutra contingit esse infinita, nec vt imperfectum numeri. Iterum enim si impari aliud insit, cui inerat existenti, hoc autem si est primum, numerus inerit his quæ insunt ipsi. Si igitur non contingit infinita huiusmodi esse in vno, neque in sursum erunt infinita.*

Ostendit ꝙ in vtroq; modo prædicationis per se necesse est esse statum. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit ꝙ necessarium est esse statum in vtroq; modo prędicationis per se, tam in sursum quam in deorsum. Secundo concludit ꝙ non posSit infinitũ esse in medijs, ibi {Si aũt sic est, &c.} Tertio concludit ꝙ non potest procedi in infinitũ in demonstrationibus, ibi {Si vero hoc, &c.} Circa primum duo facit. Primo proponit propositum in secundo modo dicendi per se.s.quando subiectum ponitur in diffinitione prædicati. Secundo in primo modo, quando prædicatum ponitur in diffinitione subiecti, ibi {Si etiam quæcunque.} Circa primum ponit duas rationes. Circa quarum primam sic procedit. Primo quidem præmittit propositũ.s.quòd in neutro modo dicendi per se contingit in infinitum procedere. Deinde probat hoc in secundo modo, puta cum impar prædicatur de numero. Si enim procedatur vlterius, quòd aliquid aliud prædicetur per se de impari secundum istum modũ dicendi per se, sequitur quòd impar insit in diffinitione eius. Numerus autẽ ponitur in diffinitione imparis, vnde sequeretur quòd etiam numerus ponatur in diffinitione illius tertij quod per se inest impari. Sed hic nó contingit abire in infinitum, vt scilicet infinita insint in diffinitione alicuius, sicut supra probatũ est. Relinquitur ergo quòd in talibus per se prædicationibus nó contingit procedere in infinitum in sursum id est ex parte prædicati. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *At vero necesse est ipsi primo cõpetant vniuersa, veluti numero, & numerus illis insit. Quare conuertuntur, & non superabunt.*

ANTI. *At vero necesse est omnia inesse primo, vt numero, & in illis numerum. Quare conuertibilia erunt, sed non excedentia.*

Et dicit ꝙ quantumcunque procedatur in huiusmodi per se prædicationibus.2.modi, oportebit ꝙ omnia prędicata per ordinem accepta insint primo subiecto, puta numero quasi prædicata de eo, quia si impar per se prędicatur de numero, oportet ꝙ quicquid prędicatur de impari, etiam per se prędicetur de numero. Et iterum oportet ꝙ numerus omnibus illis insit, quia si numerus ponitur in diffinitione imparis oportet ꝙ ponatur in diffinitione omnium eorum quæ diffiniuntur per impar. Et ita sequitur ꝙ mutuo sibi inuicem insint. Ergo erunt conuertibilia & nó se inuicem excedentia, sic enim propriæ passiones se habent ad subiecta sua. Vnde si etiã sint infinita per se prædicata secundum hunc modum, non erit ad propositũ, quo aliquis intendit ponere infinita in prædicatis esse in sursum vel in deorsum. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Nec item ea, quæ diffinitiones eorũ, quibus insunt ingrediuntur. Non.n.assignari diffinitiones possent. Quare si hæc sunt vniuersa ea, quæ per se prædicantur, hæc autem infinita non sunt, stant omnia plane versus supera. Quare stant & ad infera.*

ANTI. *Si etiam quæcunq; sunt in eo quod quid est, nec hæc infinita sunt. Nec enim esset diffinire. Quare si prædicantia quidem per se omnia dicuntur, hæc autem non infinita sunt stabunt vtiq; id sursum. Quare & in deorsum.*

Probat propositum in primo modo dicendi per se, & dicit quòd illa, quæ prædicantur in eo quod quid est.i. quasi posita in diffinitione subiecti, nó possunt esse infinita, quia non contingit infinita diffinire, vt supra probatum est. Ex hoc ergo concludit quòd si omnia, quæ ponuntur in demonstrationibus, per se ponuntur, & in prędicatis per se non est procedere in infinitũ in sursum. necesse est ꝙ prædicata in demonstrationibus stent in sursum. Et ex hoc etiam sequitur quòd stent in deorsum, quia ex quacunq; parte ponatur infinitum tollitur scientia, & diffinitio, vt ex supra dictis patet. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Quod si ita sit, erunt & ea sane finita, quæ inter duos terminos collocantur.*

ANTI. *Si autem sic est, & quæ sunt in medio duorum terminorum, semper sunt finita.*

Concludit ex præmissis quòd si est status in sursum, & deorsum, quòd media non contingit esse infinita. Supra, enim ostendit quòd extremis existẽtibus determinatis, media non possunt esse infinita. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Quod rursus si ita sit, patet iam & demonstrationum esse principia necessario, ac demonstrationem non omniũ esse, quod quidem nõnullos asserere iam in initio diximus. Etenim si principia sint, neq; demonstrabilia sunt omnia, neq; in infinitum fieri potest abitio. Nam alterũ istorum vtrumuis esse nil aliud est, quam nullũ internallum esse medio vacans, atq; indiuisibile, sed vniuersa esse diuisibilia. Id enim quod demonstratur, non foris addito, sed immisso termino demonstratur. Quapropter si fieri potest, vt hoc pacto procedatur in infinitũ, fieri quoq; potest vt inter duos terminos infinita media cadant. At hoc fieri nequit, si tam versus superius, quã versus inferius prædicationũ sit finis. Esse vero prædicationũ hoc pacto finem, antea differendi modo, nunc resolutiue satis ostendimus.*

ANTI. *Si vero hoc est, manifestum iam est, & demonstrationum quòd necesse est principia esse, & non omniũ esse demonstrationem quod uere diximus quosdam dicere iuxta principium. Si enim sunt principia, nõ omnia sunt demonstrabilia, neq; in infinitum possunt ire. Esse enim horum quodlibet nihil aliud est, quam esse nullũ spatium sine medio, & indiuisibile, sed omnia diuisibilia. Intus enim immitendo terminum, sed non assumendo demonstratur id, quod demonstratur. Quare si hoc in infinitum contingit ire, continget vtiq; duorum terminorum infinita esse interius media. Sed hoc impossibile est, si prædicamenta steterint superius & inferius. Quod autem stent demonstratum logica prius, analitica vero nunc.*

Concludit vlterius ꝙ in demonstrationibus non proceditur in infinitum, & dicit ꝙ si prædicta sint vera, necesse est esse aliqua principia demonstrationum, quæ nõ demonstrantur, & sic non omniũ erit demonstratio ſm ꝙ quidam dicunt, vt in principio huius libri dictum est. Et ꝙ hoc sequatur ostendit. Posito enim quòd sint aliqua principia demonstrationũ, est necesse esse ꝙ illa sint indemonstrabilia, quia cum omnis demonstratio sit ex prioribus, vt supra habitum est, si principia demonstrantur, sequeẽ quòd aliquid esset prius principijs, quod est contra rationem principij. Et ita si non sunt omnia demonstrabilia, sequeretur ꝙ non procedant demonstrationes in infinitum. Omnia autem huiusmodi prædicta consequuntur ex hoc, quod ostensum est ꝙ non proceditur in infinitum in medijs, quia nihil est aliud ponere verum esse quodcunq; prędictorum.s. vel ꝙ demonstrationes procedant in infinitũ, vel ꝙ omnia sunt demonstrabilia, vel ꝙ nulla sint demonstrationum principia, quàm ponere nullum spatium esse immediatum & indiuisibile.i. ponere duos terminos sibiinuicem cohærere in aliqua propositione affirmatiua vel negatiua, nisi per medium. Si enim aliqua propositio sit immediata, sequitur ꝙ sit indemonstrabilis, quia cum aliquid demonstratur, oportet sumere terminum immitendo.i. ꝙ sit infra prędicatum & subiectũ, de quo.s. per prius prædicetur prædicatum, quam de subiecto vel à quo prius remoueatur.

Medi in de. Non autem in demonstrationibus accipitur mediũ assumendo extrinsecus, hoc enim esset assumere extraneum medium, & non proprium, quod cõtingit in litigiosis & dialecticis syllogismis. Si ergo demonstrationes contingit in infinitum procedere, sequitur quòd sint media infinita inter duos terminos. Sed hoc est impossibile si prędicationes steterint in sursum & deorsum, vt supra probatum est. Et ꝙ stent prædicationes in sursum & deorsum prius ostendimus logicæ, & postea analetice, vt expositum est. Per hanc igitur conclusionem vltimo inductam manifestat intentionem totius capituli, & quare quælibet propositio sit inducta.

LECTIO XXXVI.

In omnibus quæ de vno, seu pluribus prædicãtur esse aliquod primum ostendit, quomodo item in omnibus figuris primis propositionibus sit vtendum docet.

Demonstratis autem his patet, si quippiam idem, vt A duobus insit quibusdam, vt C atq; D quorum alterũ de altero, aut nullo modo, aut non de quolibet prædicatur, non semper illud per commune aliquid ipsis competere. ARGY.

Monstratis autem his manifestum est, quòd si aliquod idem duobus insit, vt A & in C & in D nõ prædicante altero de altero, aut nullo modo, aut non de omni nõ semper secundum cõmune aliquid inerit. ANTI. Tex. cõ. 37.

Postquam Philosophus ostendit ꝙ non cõtingit procedere in infinitũ in demonstrationibus, hic inducit quędam corollaria ex prædictis. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit ꝙ necesse est accipere aliquas primas propositiones. Secundo quomodo illis primis sit vtendũ in demonstrationibus, ibi {Cũ autem oportet demonstrare.} Circa primum duo facit. Primo ostendit ꝙ necesse est deuenire ad aliquod primum quãdo vnum de pluribus prædicatur. Secundo qñ vnum prædicatur de vno, ibi {Manifestum autem est.} Circa primum quatuor facit. Primo proponit intentum. Secundo manifestat propositum, ibi {vt scalenon, &c.} Tertio probat, ibi {Sit autem b &c.} Quarto excludit quandam obiectionẽ, ibi {In eodem quidem genere, &c.} Dicit ergo primo quòd demonstratis præmissis.s. ꝙ non sit procedere in infinitum in prædicationibus & demonstrationibus, manifestum est ꝙ si aliquid prędicaẽ de duobus, puta a de c & d ita.s. ꝙ vnum eorum non prædicetur de altero, aut nullo modo, sicut animal prædicatur de homine & boue, quorum vnũ nullo modo de alio prędicatur, aut non de omni, puta animal prædicatur de homine & masculo quorũ neutrũ de altero vniuersaliter prędicatur, sic inquã se habentibus terminis, manifestũ est ꝙ non oportet ꝙ id prędicatũ, quod de vtroq; prędicaẽ, insit vtriq; ſm aliquod cõe, & hoc infinitum procedendo. Deinde cum dicit.

Triangulo nanq; duorum æqualium, & omnium inæqualium lateram angulos habere duobus rectis æquales, per cõmune competit quoddam. Competit enim vt vterque est quædam figura, & non vt aliud quicquam. At non semper id ita se habet. ARGY.

Vt scalenon, & isocheli duobus rectis æquales habere, secundum commune aliquid inest. Secundum enim quòd figura quædam est, & non secũdum alterum quod inest. Hoc autem non semper sic se habet. ANTI. vide in annot.

Manifestat propositum per exemplum. Sunt.n. duæ species trianguli, quarum vna vocatur scalenon, vel triangulus gradatus, cuius sunt tria latera inæqualia, alius est isocheles, cuius sunt duo latera æqualia, vnum autem horum non prædicatur de altero, vtrique autem inest hæc passio habere tres angulos æquales duobus rectis. Inest autem hoc eis secundum aliquid commune.s. ꝙ vterque horum est figura quædam.s. triangulus. Hoc autem non sic semper se habet.s. secundum quòd in infinitum conueniat secundum aliquid aliud, puta ꝙ habere tres conueniat triangulis iterum secũdum aliquid aliud, & sic in infinitum. Deinde cum dicit.

Sit

ARGY. *Sit autem B per quod A tam ipsi C quam D competere dicitur. Patet igitur ipsum B per aliud commune quippiam ipsis competere, & illud item per aliud. Quare inter duos terminos infiniti termini cadent. Ad hoc fieri ne quit. Non ergo necesse est pluribus idem per aliquod commune semper inesse, siquidem sint interualla, quæ medio vacant.*

ANTI. *Sit autem A secundum quòd est A in C D. Manifestum igitur est B in C D secundum commune est, & illud secundum alterum. Quare duorum terminorum in medijs infiniti vtique incident termini. Sed hoc est impossibile. Secundum igitur commune aliquid, esse non necesse est semper idem in pluribus, quoniam vere erunt immediata spatia.*

Probat propositum, & dicit, Sit ita ꝙ b prædicetur de c & de d secundum hoc commune quod est a, manifestũ est ergo ꝙ b erit in c & in d ſm illud commune quod est a, & si iterum insit a ſm aliquod cõmune, & iterũ illi cõmuni ſm aliquid aliud, procedetur in infinitũ in medijs, sequitur igitur ꝙ inter duo extrema quæ sunt c & b cadant infiniti termini medij. Hoc autẽ est impossibile, ergo non necesse est si idem insit pluribus, ꝙ semper in infinitum insit eis ſm aliquid cõmune, quia necesse est ꝙ perueniatur ad aliqua spacia immediata. i. ad aliquas immediatas prædicationes quas appellat spatia, vt supra
Lect. præce. sensus Ari. dictum est. Quantum igitur videtur ex hac probatione Arist. non est suus intellectus, ꝙ hoc non sit verum ꝙ quod aliquid prædicatur de pluribus, quæ de se inuicem non prædicantur, ꝙ illud non insit illis pluribus ſm aliquid commune. Hoc. n. verum est in omni quod prędicatur sicut passio, oportet. n. si inest pluribus, ꝙ insit ei secundũ aliquid commune, licet forte id sit innominatum, sicut
Lect. 12. tex. expo. 2. supra dictum est, cum de vniuersali ageretur. Sed in illo communi non proceditur in infinitum, vt hæc ratio inducta à Philosopho euidenter probat. Si autem accipiatur aliquid cõmune, quod insit pluribus sicut genus speciebus, non semper oportebit aliquid prius accipere secundum ꝙ insit. Puta si viuum insit homini, & asino secundũ aliquod prius. i. ſm animal, animali autem & plãtæ non inest ſm aliquod prius, quia hæc sunt primæ species corporis viui siue animati. Deinde cum dicit.

ARGY. *Terminos tamen eodem in genere, & indiuiduis ex eisdem necesse est esse, siquidem ipsum commune rationẽ eorum, quæ per se competunt, subit. Fieri nanque non potest, vt ea, quæ demonstrantur, ad aliud genus ex alio migrent ac transeant, vti diximus.*

ANTI. *In eodẽ quidem genere, & ex eisdem athomis necesse*
Tex. cõ. 38. *est terminos esse, siquidem his quæ per se sunt erit commune. Non enim erit ex alio genere in aliud descendentem demonstrare.*

Excludit quandam obuiationem. Posset enim aliquis dicere ꝙ semper accipitur ſm aliquid commune, quia potest accipi commune alterius generis puta si dicamus ꝙ esse seipsum mouens inest homini & asino ſm hoc cõmune quod est animal, & secũdum aliud cõmune quod est habens quantitatem, vel habens colorem, aut aliquid aliud huiusmodi, quæ possunt accipi in infinitum. Et ad hoc excludendum dicit ꝙ necesse est esse terminos medios qui accipiuntur ex eodem genere {& eisdem athomis} .i. indiuisibilibus. Et appellat athomos ipsos terminos
Quid per athomos. extremos, inter quos oportet accipi mediũ si id cõmune quod accipitur vt medius terminus sit de numero eorum, quæ prædicantur per se. Quare autem oporteat ex eodem genere sumere terminos medios, ostendit
Lectio. 15. per hoc, ꝙ sicut supra habitum est, non contingit demonstrationem transire de vno genere in aliud. Deinde cum dicit.

Patet etiam cum A competit ipsi B atque est aliquod ARGY. *medium, tum A posse ostendi ipsi cõpetere B. Atq; huius hæc erunt, & totidem elementa, quot media sunt. Propositiones enim hæ, quæ medio vacant, elementa sunt, aut omnes, aut hæ quæ vniuersales sunt. Quod si nullum sit medium, non est vlterius demonstratio, sed hæc est ea via quæ acceditur ad principia,*

Manifestum autem est, & cum A in B sit, siquidem est ANTI. Vide in annot. *aliquod medium est demonstrare quòd A in B sit, & elementa huiusmodi sunt hæc, & tot, quot media sunt. Immediatæ enim propositiones sunt elementa, aut omnes, aut vniuersales. Si vero nõ est medium, non amplius erit demonstratio, sed in principia via hæc est.*

Ostendit ꝙ necesse est deuenire ad aliquod vnum in prædicabilibus in quibus prædicatur vnum de vno. Et primo in affirmatiuis. Secundo in negatiuis, ibi {Similiter autem & si A &c.} Dicit ergo primo manifestum esse ꝙ cum a prædicatur de b si horum sit aliquod medium, ꝙ illo medio vti possumus ad demonstrandum ꝙ a sit in b & hæc sunt principia huiusmodi conclusionis. Et quęcunq; accipiuntur vt media, sunt principia conclusionũ mediatarum, quæ per ea concluduntur. Nihil enim aliud sunt elementa, siue principia demonstrationum, quam propositiones immediatæ. Et hoc dico {vel omnes, vel vniuersales, } quod quidem potest dupliciter intelligi. Pri. sensus.
Vno modo vt propositio vniuersalis accipiatur ſm ꝙ diuiditur contra singularem. Nam species specialissima nõ prædicatur de singulari per aliquod medium. Vnde propositio hæc est immediata, Sortes est homo, non tamen est principium demonstrationis, quia demonstrationes non sunt de singularibus, cum eorum non sit scientia, & ita non omnis immediata est demonstrationis principiũ sed solum vniuersalis. Alio modo potest intelligi ſm ꝙ propositiones vniuersales dicuntur propositiones communes in omnibus propositionibus alicuius scientiæ, sicut omne totum est maius sua parte, vnde huiusmodi sunt simpliciter demonstrationum principia & in omnibus per se nota. Hęc autem propositio, homo est animal, vel isocheles est triangulus, non est principium demonstrationis in tota scientia, sed solum aliquarum particularium demonstrationum, neq; huiusmodi etiam propositiones sunt omnibus per se notæ. Sic igitur si sit aliquod medium propositionis datę erit demõstrare per aliquod medium quousq; deueniatur ad aliquod immediatum. Si vero non sit aliquod medium propositionis datæ, non poterit demonstrari. Sed hæc est via ad inueniendũ prima principia demõstrationũ, idest procedere a mediatis ad immediata resoluendo. Deinde cum dicit.

Similiter fit, & si A non competit ipsi B. Nam si est ARGY. *medium aliquod aut prius, cui non competit ipsum A est sine dubio demonstratio. Si vero non est, nulla est demonstratio. Atque quot sunt termini, tot sunt elementa principia. Propositiones enim quæ ex hisce constant, ipsius sunt demonstrationis principia. Et vt quædam principia sunt demonstrabilia hoc pacto, hoc est illud, & illud inest huic, si & hoc modo hoc non est illud, & illud non inest huic. Quare quędam essendi quippiam, quædam non essendi, principia erunt.*

Similiter autem erit, & si A in B non sit. Siquidem. n. ANTI. *aut erit medium, aut prius, cui non inest, erit demonstratio, si vero non, non est, sed principium. Et elementa tot sunt, quot termini, & horum propositiones principia de-*

monstrationis sunt. Et sicut quædam principia sunt indemonstrabilia quòd sit hoc illud, & quòd sit hoc in illo, sic & quòd non erit hoc illud, nec quòd sit hoc in illo. Quare hæc quidem esse aliquid, alia autem non esse aliquid, erunt principia.

Ostendit ꝙ sit accipere primum in negatius, & dicit ꝙ si a negetur de b si sit accipere aliquod medium, a quo scilicet per prius remoueatur a quam a b tunc hæc propositio b non est a erit demonstrabilis. Si autem non sit aliquod tale medium accipere, non erit hæc propositio demonstrabilis, sed principiũ demonstrationis. Et tot erũt elementa idest principia demonstrationis, quot erũt termini ad quos. s. statur, vt vltra non sit inuenire medium. Propositiones. n. quę fiunt ex huiusmodi terminis, sunt principia demonstrationis. Paura sic immediate prædicetur de b & a immediate remouetur a b, aut prędicetur de eo immediate b est terminus ad quē vltimo peruenitur in medijs sumendis, vnde vtraq; propositio erit immediata, & demonstrationis principium. Et patet ex præmissis ꝙ sicut sunt quædam principia indemonstrabilia affirmatiua, in quibus vnum de alio prædicatur, significando ꝙ hoc essentialiter est illud, sicut cum genus prædicatur de proxima specie, vel hoc sit in illo, sicut cum passio prędicatur de proprio & immediato subiecto, ita ẽt sunt principia indemonstrabilia in negatiuis, negando essentiale prædicatũ, vel etiã propriam passionẽ. Ex quo patet ꝙ quędam sunt principia demonstrationis ad demonstrandum conclusionem affirmatiuam, quam oportet concludere ex omnibus affirmatiuis, & quædam sunt principia demonstrationis, ad probandum cõclusionem nègatiuam, ad cuius illationem oportet assumere aliquã negatiuam. Deinde cum dicit.

ARGY. *Cum autem ostendendum quippiam est, sumendum est quippiam, quod primum de ipso a prædicatur, sitq; id c de quo similiter ipsum dicitur A. Atq; hoc modo semper proficiscenti, nulla propositio tibi, nullusq; terminus affirmandus, extra ipsum A sumuntur in probando, sed mediũ semper densatur, quousq; indiuisibilia fiãt, & vnum. Est autem tunc vnum, cum fuerit vacans medio interuallũ, ac vna simpliciter propositio, quæ quidem medio vacat.*

ANTI. *Cum autem operat demonstrare aliquid, accipiendum est quod de a primum prædicetur, & sit c, & de hoc similiter A & sic semper vadens, nequaquam extra propositio cadet. Neque extra esse ipsius A accipiatur vt demõstretur, sed semper medium condenset quousque indiuisibilia fiant, & vnum. Est autem vnum, cum immediatũ fiat, & vna propositio simplex & immediata.*

Ostendit quomodo vtẽdum sit primis propositionibus in demonstrando: Et primo in propositionibus affirmatiuis. Secundo in negatiuis, ibi {In priuatiuis autem &c.} Circa primũ tria facit. Primo ostendit qualiter oporteat sumere propositiones immediatas in demonstrationibus. Secũdo ostendit, quomodo huiusmodi propositiones se habeant ad demonstrationes, ibi {Et quemadmodum in alijs.} Tertio epilogat, ibi {In ostensiuis quidem igitur.} Dicit ergo primo ꝙ quando oportet demonstrare aliquam cõclusionem affirmatiuam, puta omne b est a necesse est accipere aliquid quod primo prædicetur de b quàm a, de quo a etiam prędicetur, & sit illud c, & si iterum aliquid sit de quo a per prius prędicetur quàm de c, sic semper procedendo, sic nec propositio nec terminus significans aliquod ens, accipietur in demonstrando extra ipsum a, quia oportebit quod a prædicetur de eo per se, & ita ꝙ contineatur sub eo & non sit ab eo extrinsecũ sed oportebit semper cõdensare media. Et loquitur ad similitudinem hominum qui videntur esse condensati sedentes in aliqua sede, quando inter sedentes nullus potest intercedere medius, ita & media in demonstratione dicuntur densata, quando inter terminos acceptos nihil cadit medium, Et hoc est quod dicit {ꝙ medium densatur quousq; } perueniat ad hoc ꝙ spatia {fiant indiuisibilia} i. distantię inter duos terminos sunt tales ꝙ nõ possunt diuidi in plures huiusmodi distãtias, sed sit vnũ spatiũ tantum. Et hoc contingit, quãdo propositio est immediata. Tunc. n. vere est vna propositio non solum actu, sed etiã potentia, quando est immediata. Si. n. sit mediata, quamuis sit vna in actu, quia vnum prædicatur de vno, tamẽ est multa in potentia, quia accepto medio formãtur duæ propositionis, Sicut ẽt linea quæ est vna in actu in quantum est continua, est multa in potentia inquantũ diuisibilis per pũctũ mediũ. Et ideo dicit ꝙ propositio immediata est vna sicut simplex in diuisibilis. Deinde cũ dicit.

Atque vt cæteris in rebus principium simplex est, idq; non est idem vbiq; sed in pondere quidem est mina, in modulatiõe vero primus sensibilis sonus, & in alijs aliud sic in ratiocinatione quidem est vnum, vacans medio propositio, in demonstratione autem, & scientia intellectus. ARGY.

Et quemadmodum in alijs est principium simplex, hoc autem non idem vbique, sed in graui quidem vncia, in melodia autem tonus. in membris autem diuisio, aliud autem in alio. sic est in syllogismo vna propositio immediata, in demonstratione autem, & scientia, intellectus. ANTI. vide in annot.

Osttendit qũo se habeat propositio immediata ad demonstrationem. Vbi cõsiderandum est ꝙ sicut habetur in. x. Metaphy. in quolibet genere oportet esse vnum primum, quod est simplicissimum in genere illo, & mensura omniũ quę sunt illius generis. Et quia mensura est homogena mensurato, ſm diuersitatem generum oportet esse huiusmodi prima indiuisibilia diuersa. vnde hoc nõ est idem in omnibus, sed in grauitate ponderum accipitur vt vnum indiuisibile vncia. i. quoddam minimũ pondus, quod tamen non est simplex omnino, quia quodlibet pondus est diuisibile in minora pondera, sed accipitur vt simplex per supositionem. In melodijs autem accipitur vt vnum principium tonus qui consistit in sexquioctaua propositione, vel diesis quę est differentia toni, & semitoni, & in diuersis generibus sunt diuersa principia indiuisibilia. Syllogismi autẽ principia sunt propositiones, vnde oportet ꝙ propositio simplicissima, quę est immediata sit vnum, quod est mensura syllogismorum. Demonstratio autem addit supra syllogismum quod facit scientiam. Comparatur autem intellectus ad scientiam, sicut indiuisibile ad multa. Nam scientia est per decursum a principijs ad conclusiones, intellectus autem est absoluta & simplex acceptio principij per se noti. Vnde intellectus respondet immediatæ propositioni, scientia autem conclusioni quę est propositio mediata. Sic igitur demonstrationis diuisibilis inquantum est syllogismus, vnum indiuisibile est propositio immediata. Ex parte autem scientię quam causat, vnum eius est intellectus. Tex. cõ. 2. Lectio. 2.

Deinde cum dicit.

In affirmationis igitur ratiocinationibus nihil extra id, quod inest, atque competit, cadit. ARGY.

In demonstratiuis quidẽ igitur syllogismis eius quod est, nihil cadit extra. ANTI.

Epilogando concludit quod supra ostensum est, scilicet ꝙ in affirmatiuis syllogismis medium non cadit extra extrema. Deinde cum dicit.

In

ARGY. *In negatiuis autem, vbi quidem est id, quod inesse oportet, nihil extra hoc cadit, veluti si A per a non competit B. Nam si C quidem cuilibet insit B, ipsum autem A nulli competat C, atque sit rursus A nulli competere C demonstrandum, medius inter hæc ipsa sumendus est terminus, atque hoc modo semper proficiscendum.*

ANTI. *In priuatiuis autem hoc quidem, quod oportet esse nihil extra hoc cadat, vt si A non est in B per C. Si enim in B omni quidem est C in nullo C autem est A item si indigeat quod in C A nullo sit medium accipiendum est ipsius A, & C & sic semper procedet.*

Ostendit quomodo vtendum sit propositionibus immediatis in syllogismis negatiuis. Et primo in prima figura. Secundo in secunda, ib, {Si vero oporteat monstrare.} Tertio in tertia, ibi {In tertio aũt modo.} Dicit ergo ꝙ in negatiuis syllogismis nihil mediorũ acceptorũ procedendo immediata cadet extra genus terminorum affirmatiuę propositionis in prima figura puta, si demõstrandum sit ꝙ nullum b est a, & accipitur medium c tali existente syllogismo, nullũ c, est a, omne b est c, ergo nullum b est a. Si ergo oporteat iterum probare ꝙ in nullo c sit a, oportet accipere medium ipsius c, & a quod.s. prædicetur de c, & per consequens de b & sic perueniet ad genus terminorum affirmatiuæ propositionis, & ita semper procedetur ꝙ media accepta nõ cadent extra affirmatiuam propositionẽ, cadent tamen extra genus prædicati negatiui, puta extra genus a. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quod si sit ipsum D nulli a competere demonstrandũ, hoc pacto, vt C cuilibet quidem D, nulli vero vel non cuilibet insit a, nullus extra ipsum E terminus vnquam cadet. Hoc autem est id, cui non inesse oportet.*

ANTI. Vide in annot. *Si vero oporteat demonstrare quò D in E non sit, in eo quod est C in D quidẽ omni, in a aũt nullo, aut non in omni vnquã extra a cadet. Hoc aũt est, cui oporteat nõ inesse.*

Ostendit qualiter se habent in secunda figura, & dicit ꝙ si oporteat demonstrare ꝙ nullum e sit d in secunda figura accipiendo medium c, vt fiat syllogismus, omne d est c, nullum e est c, aut quoddam e est c, ergo nullum vel non omne e est d nũquàm medius terminus acceptus cadet extra e, quia si oportebit iterum demonstrare quòd nullum e est c oportebit iterum accipere aliquod mediũ inter e, & c, quia oportebit in secunda figura probare negatiuam. Affirmatiua enim in hac figura probari non potest. Vnde sicut in prima figura media accepta semper accipiuntur ex parte propositionis affirmatiuæ, ita oportet in secunda figura semper media accipi ex parte propositionis negatiuæ. Deinde cum dicit.

ARGY. *At in tertio modo, nec id, à quo negare, nec id, quod negare, seiungereque oportet, terminus sumendus vnquam egreditur.*

ANTI. *In tertio autem modo, neque à quo oportet, neque quod oportet priuari, nequaquam extra ibit.*

Ostendit qualiter hoc se habeat in tertia figura, & dicit quòd in tertia figura media accepta nõ erũt extra prędicatũ, quod negatur, neq; extra subiectũ a quo negátur. Et hoc ideo, quia medium subijcitur affirmatiuę vel negatiuæ vtrique, vnde si oportet accipere aliquod mediũ oportet iterum id medium subijci affirmando vel negádo, & sic media accepta nunquam acciperentur neq; extra prædicatum negatum, nec extra subiectum de quo negantur.

LECTIO XXXVII.

Tres apparentes rationes soluit, quibus demonstrationem particularem vniuersali potiorem esse ostendebatur.

ARGY. *Cum autem demonstrationum alia sit vniuersalis, alia particularis & alia affirmatiua, alia negatiua, ambigitur vtra sit pręstabilior. Et eodem mõ de ea, quę recte dicitur demõstrare, & de ea, qua deducit ad id, quod fieri nequit.*

ANTI. Tex. cõ. 39. *CVm autem sit demonstratio alia quidem particularis, alia vero vniuersalis, & hac quidem categorica, illa vero priuatiua, dubitatur qualis potior sit. Similiter autem & de ea, qua demonstrare dicitur, & de ducenti ad impossibile demonstratione.*

Postquam Philosophus determinauit de syllogismo demonstratiuo, hic agit de comparatione demonstrationum adinuicem. Et quia scientia ex demonstratione causatur, ideo diuidit hæc pars in duas partes. In prima agit de comparatione demonstrationis. In secunda de comparatione sciæ, ibi {Certior autem scĩa est &c.} Circa primum tria facit. Primo mouet dubitationẽ de cõparatione demonstrationũ. Secũdo dicit quo ordine sit procedẽdũ, ibi {Primo quidã gitur.} Tertio prosequitur dubitationes motas, ibi {Videbitur quidem igitur &c.} Dicit ergo primo ꝙ demõstratio tripliciter diuiditur. Vno.n. modo diuiditur in vniuersalem & particularem. Alio autem modo in categoricam & priuatiuam idest affirmatiuam & negatiuam. Tertio autem modo diuiditur in eã, quæ demonstrat ostensiue, & in eam, quæ ducit, ad impossibile. Est ergo quæstio in singulis diuisionibus qualis, potior sit. Deinde cum dicit.

Lect. 4.

ARGY. *Atque hoc de vniuersali primo particularive, deinde de affirmatiua, negatiuaque & postea de recta, deducenteque ad impossibile demonstratione determinabimus.*

ANTI. *Primum quidem igitur intendamus de vniuersali, & de particulari. Ostendentes autem hoc, & de ea, quæ demonstrare dicitur, & qua est impossibile dicemus.*

Ostendit quo ordine sit agendem, & dicit ꝙ primo agẽdum est de comparatione vniuersalis & particularis demonstrationis. Et cum hoc fuerit ostensum, tunc dicemus & de demonstratione, quæ demõstratione, quę demonstrat aliquid affirmatiuæ, & de ea, quæ demonstrat ad impossibile, vtrum.s. affirmatiua sit potior, & vtrum ea quæ est ad impossibile sit potior. Deinde cum dicit.

ARGY. *Forsitan itaque cuipiam hoc pacto consideranti particularis præstabilior vniuersalis videtur. Nam si ea demonstratio, qua magis scimus, est præstabilior, hæc.n. sane demonstrationis est virtus, atq; magis vnũquodq; tũ scimus, cũ ipsum per se, quàm cũ per aliud scimus, ceu musicum Coriscum tum scimus magis cum percipiamus Coriscum esse musicum quàm eum cognoscimus hominem esse musicum, & in cæteris similiter, vniuersalis autem ostendit quippiam non vt ipsum est, sed vt aliud, veluti triangulum duorum æqualium laterum angulos habere duobus rectis æquales, non hoc sane, quod duorum est ęqualiũ laterum, sed quod triangulus est, particulari demonstratione cuipiam inesse quippiam, vt ipsum est ostendente, si igitur ea demonstratio præstabilior est, quæ per se quippiam demonstrat, & particularis est talis, ipsa demõstratio particularis magis nimirum demonstratio, ac præstabilior, quàm vniuersalis esse videbitur.*

ANTI. *Videbitur quidem igitur fortassis vtiq; quibusdam sic intendentibus particularis esse dignior. Si.n. secundũ quã maxime scimus demonstrationem potior est demonstratio, hæc.n. virtus demonstrationis est, magis autẽ scimus vnum cum ipsum cognoscimus secundum ipsum, quàm secundum aliud, vt musicum Coriscum quãdo Coriscus musicus est, quàm cum homo musicus sit, similiter autem & in alijs, sed vniuersalis quoniã aliud, non quoniam ipsum*

contingit

contingit demonstrat, vt quoniam æquitibiarũ est, non quia æquitibiarum, sed quoniã triangulus, sed particularis, quo niam ipsum est si igitur potior quidem est quæ est secundũ ipsum, huiusmodi autem est particularis, vniuersali magis & potior vtique secundum partem demonstratio erit.

Prosequit dubitationes propositas. Et primo de cõparatione demõstratiotionis particularis & vniuersalis. Secundo de comparatione affirmatiuæ & negatiuæ, ibi

Lectio.39. { Quod aũt affirmatiua &c.} Tertio de comparatione

Lectio.40. ostensiuæ & ducentis ad impossibile, ibi { Quoniã aũt categorica &c.} Circa primum tria facit. Primo propo-

Lect.37.11. expo.5 nit rationes ad ostendendum ꝙ particularis demonstra

Lect.38. tio sit potior ꝙ̃ vniuersalis. Secundo soluit eas, ibi { Aut primum quidem &c.} Tertio ponit rationes in contrarium ibi, { Amplius si demõstratio &c.} Circa primũ po nit tres rationes dicens, ꝙ quibusdã forte videbitur per has rationes immediate ponendas, ꝙ particularis demõ stratio sit potior, vel dignior quàm vniuersalis. Et prima ratio talis est. Illa demonstratio est potior per quam ma xime scimus. Et hoc sic probat, quia virtus demonstra-

Virtus rei cuiusque. tionis est scire. Dicitur.n. virtus vniuscuiusq; id quod vltimum potest, sicut hominis qui potest ferre. C. libras, virtus nõ est ꝙ ferat. x. sed ꝙ ferat. C. quod est vltimum

Tex.cõ. 116. suæ potentiæ, vt dicitur in 1. de Cœlo & mũdo. Hæc aũt

Lect.1.5.1. expo.3. maximum est quod põt facere demonstratio. s. ꝙ faciat scire. Vnde hec est virtus demonstrationis. Vnũquodq;

Tex.cõ.18. aũt tanto perfectius est, quando magis attingit ad pro-

Lect.6.1. expo.pri. priam virtutem, vt patet in 7. Phy̆s. Vnde manifeste pa tet hæc propositio ꝙ quanto magis demonstratio facit scire, tanto est potior. Assumit autem ꝙ magis vnumquodq; cum cognoscimus ipsum ſm se, quàm quando cognoscimus ipsum ſm aliud, vt puta de Corisco, ꝙ Coriscus est musicus magis hoc scimus, quàm si sciamus solum ꝙ homo est musicus. Et ista propositio simpliciter vera est, quia semper id, quod est p se prius est eo, quod

Tex. 91. est per aliud, & causa eius, vt dicitur in 8. Phisico. Ex his

Lect. 9. 1. expo. vlti. itaq; subintelligitur conclusio, ꝙ potior est demonstratio quę facit scire aliquid ſm se, quàm qua quę facit scire ſm aliud. Demonstratio autem vniuersalis demonstrat aliquid & facit scire non ſm ipsum, sed ſm aliud. s. ſm vniuersale sicut ꝙ triangulus duorum æqualium laterũ qui est isocheles habere tres, non quia est isocheles sed quia est triangulus. Particularis autem demonstratio demonstrat de aliqua re particulari ſm seipsam. Vnde sequitur ſm præmissa ꝙ particularis demonstratio sit potior ꝙ̃ vniuersalis. Secundam & tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea, si vniuersale quidem non sit præter res singulas quicquam, demõstratio autem opinionem efficit esse quid id, de quo demonstrat, vt quandam in ratione rerum talem esse naturam, ceu trianguli præter singulos figuræ præter singulas numeri deniq; præter singulos, atq; ea demon stratio, quæ circa id versatur, quod est in ratione rerum, ea est demonstratione præstantior, quæ circa id versatur, quod rationem eorum, quæ sunt egreditur, eaq; rursus, per quam non efficitur error, præstantior est ea per quam error efficitur, vniuersalis autem talis est demõstratio, quod quidem intueri licet cum rationum similitudo mutato ordine demõ stratur, nam id inquiunt quod est quid tale, similitudinem mutato ordine rationum subibit quod quidem neque linea, neq; numerus est, neque solidum neq; planũ, sed præter hęc aliud quiddam, si igitur hæc demonstratio vniuersalis est magis, & est de eo, quod minus esse videtur, quã id, de quo particularis demõstrat, atq; opinionẽ efficit falsam, vniuersalis profecto demonstratio inferior erit longe particulari.*

ANTI. *Amplius si vniuersale quidem non est aliquid præter singularia, demonstratio autem opinionem conficit esse aliquid hoc, secundum quòd demonstrat, & quandam naturã esse hanc in his quæ sunt, vt trianguli præter quosdam, & figuræ præter aliquas, & numeri præter numeros, potior autem est quæ est de esse, quam de non esse, & propter quã non errabitur, quam propter quam errabitur. est autẽ vni-* Vide in annot.
uersalis huiusmodi, procedentes.n. demonstrat quod est analogum, quod neq; linea, neq; numerus, neq; solidũ, neq; planũ est, sed præter hoc aliquid, si igitur vniuersalis quidẽ magis hoc est, de eo aũt quod est, minus, quã particularis, et facit opinionẽ falsam, indigníor vtiq; erit vlis particulari.

Quæ talis est. Vniuersale non est aliquid præter singularia, vt probatur in 4. Metaphy. Demonstratio aũt Tex. cõ. 28. Lec. 7. p te.
vniuersalis facit opinionem ex ipso modo suæ demonstrationis ꝙ sit aliquid & quædam natura in entibus, Puta cum demonstrat aliquid de triangulo præter particulares triangulos, & de numero præter particulares numeros. Præmissis autem duabus propositionibus addit alias duas. Nam primæ propositioni, quæ dicebat ꝙ vniuersale non est aliquid præter singularia, addit hanc propositionẽ, ꝙ potior est demonstratio, quæ est de ente, quàm quæ est de non ente. Secundæ aũt propositioni, quæ dicebat ꝙ demonstratio vniuersalis facit opinionem ꝙ vniuersale aliquid sit in rerum natura, addit aliam propositionem. s. ꝙ demonstratio, quæ nõ facit errare est potior ꝙ ea per quam erratur. Et ostendit ꝙ propter demõstrationẽ vlem erratur, quia procedens ſm demonstrationẽ vniuersalem, demonstrat de aliquo vniuersali sicut de quodã analogo. i. sicut de quodam cõmuni quod proportionaliter se habet ad multa, quasi sit aliquid cõmune qđ neq; est linea, neq; numerus, neq; solidũ. i. corpus, neque planum. i. superficies, sed aliquid pręter hoc. i. ipsa quãtitas vĺis, vel aliquid præter hoc. i. ꝙ necesse est ponere ad hoc ꝙ ista habeant rõnem quantitatis. Si igitur ſm duo media quasi duplici rõne concludit vnam conclusionẽ dicẽs, ꝙ si vniuersalis demõstratio, ita se habet, ꝙ minus de ente habet quã particularis, & magis facit opinionẽ falsam quàm particularis, sequit ex his duobus medijs, ꝙ vĺis sit indigniot quàm particularis. Deinde cum dicit.

ARGY. *An harum altera ratio non magis est de vniuersali, quã de particulari? Nam si duobus rectis æquales habere, non hoc ei triangulo competit, qui duorum est æqualium laterũ, quo est talis sed quo triangulus est, is, qui scit illud ipsi com petere quo duorum est æqualium laterum, minus profecto scit cui nam & ipsum est competit, quam qui scit idem eidem ea ratione competere, qua triangulus est. Atque omni no si illud non eo triangulo cõpetit, quo triangulus est, deinde quispiam idipsum ostendit, non erit ipsius vtiq; demonstratio. Sin vero triangulo competit, vt triangulus est, is magis profecto scit, qui illud triangulo, quo triangulus est, percipit competere. Eadem est & in cæteris ratio. Si igitur triangulus ad plura sese extendit, ratioq; est eadem, et non solo communis est nomine, atq; cui vis insunt triangulo tres anguli duobus rectis æquales, non sane triangulus, vt duorum est æqualium laterum, sed econtra qui duorum est æqualium laterum, vt triãgulus est, tales angulos habet. Quare qui scit vniuersaliter, is magis, scit vt quodq; cuique competit, quam is, qui particulariter scit. Vniuersalis igitur demonstratio præstabilior est demonstratione particulari.*

ANTI. *Aut primum quidem nihil magis, in vniuersali, quàm in particulari ratio est. Si enim quod duobus rectis inest, non est secundum quòd est isocheles, sed secundum*

dum quòd triangulus est, cognoscens, quoniam ipsum, minus cognouit inquantum ipsum est, quam cognoscens, quoniam triangulus est, & omnino si non sit quidem secundum quòd est triangulus, postea demonstrat, non vtique erit demonstratio. Si vero sit cognoscens vnumquodque secundum vnumquodque est, magis cognouit. Si igitur triangulus in plus est, & eadem ratio & non secundum aequiuocationem, triangulus est, & inest omni triangulo, quod est duobus rectis habens aequales, non vtiq; & triangulus inquantum aequitibiarum, sed aequitibiarum secundum quòd est triangulus, habet huiusmodi angulos. Quare vniuersaliter sciens, magis cognouit secundum quòd est, quàm secūdum partem. Potior itaq; est vniuersalis, quam particularis.

Soluit prędictas rationes per ordinem. Et primo primam dicens, ꝙ primum quidem, i. ſm quod procedebat prima ratio non habet aliā rationē in vniuersali quàm in particulari, quia vtrobiq; inuenitur ſm se & ſm aliud. Et manifestat ꝙ in vli inueniatur ſm se. Habere.n. tres angulos aequales duobus rectis, non cōuenit isosceli ſm se, i. ſm ꝙ isosceles est, sed ſm ꝙ est triangulus, & ideo qui cognoscit quendam triāgulum habere tres. s. isoschelē, minus habet cognitionē de eo, quod est per se quàm si cognoscat ꝙ triangulus habeat tres. Et est vliter dicē dum, ꝙ si sit aliquid, quod non insit triāgulo ſm ꝙ triāgulus, & demonstretur de eo, quicquid sit illud, non erit vera demonstratio. Si aūt insit & ſm ꝙ est triangulus, cognoscens in vniuersali, de triangulo ſm ꝙ huiusmodi perfectiorem cognitionem habet. Ex his igitur concludit conditionalē in cuius antecedēti ponuntur tria. Quorum vnū est ꝙ triangulus sit in plus quàm isocheles. Secundum est ꝙ triangulus praedicetur de isochele & alijs ſm eandem rationem & non aequiuoce. Tertium est ꝙ habere tres angulos aequales duobus rectis insit omni triangulo. Et his tribus suppositis, consequens est ꝙ habere tres non conueniat ad triangulū inquantum est isocheles, sed econuerso. Apposuit autem prima duo in antecedente, quia si triangulus non esset in plus, vel si aequiuoce praedicaretur de pluribus, non compararetur ad isochelem, sicut vniuersale ad particulare. Tertium aūt addit, quia si habere tres non conueniret omni triangulo, non conueniret ei inquantum triangulus, sed inquantū aliquis triāgulus. Sicut hoc ipsum ꝙ est habere tres, quia non cōuenit omni figurę inquantū est figura, sed inquātum est figura quaedam, quae triangulus est. Ex his concludit oppositum eius, quod obiectio supponebat, s. ꝙ ille qui scit in vli, magis cognoscit rem per se & inquantū huiusmodi, quā ille, qui cognoscit in particulari. Et ex hoc concludit principale propositū, s. ꝙ potior sit demōstratio vlis, quā particularis. Secundā rōnem soluit ibi.

ARGY. *Praeterea si vniuersale vna quaedam sit ratio, & non solo communi nomine, non minus erit, quàm res nonnullae particulares, quin etiam magis erit, ac tanto, quanto in illis sunt ea, quae non intereunt. Particularia autem magis occidunt.*

ANTI. *Amplius siquidem sit quędā ratio vna, et non ęquiuocatio, vniuersale erit vtiq;, nihil minus quibusdā secūdū partē, sed magis est quanto incorruptibilia in illis sunt. Quę vero secūdum partē sunt corruptibilia sunt magis.*

Et dicit, ꝙ si vniuersale praedicatur de pluribus ſm vnam rationem, & non aequiuoce, vniuersale quantū ad id, quod rationis est, idest quantū ad scientiam & demōstrationem, non erit minus ens, quā particulare, sed magis. Quia quod incorruptibile est, magis est quam corruptibile, modo autem vniuersale est incorruptibile, particularia autem sunt corruptibilia, quibus accidit corruptio ſm principia indiuidualia, non ſm rationē speciei, quae communis est omnibus, & conseruatur per generationem. Sic igitur quantum ad id, quod rationis est, vniuersalia magis sunt entia quam particularia. Quantum vero ad naturalem subsistētiā particularia sunt magis entia, quae dicuntur primae & principales substantiae.

Tertiam rationem soluit.

ARGY. *Praeterea nulla prorsus necessitas cogit. Ideo praeter haec aliquid hoc esse putatur, quia vnum significat. Non enim id in ipso magis, quàm in alijs compelleret, quaecunque non substantiam, sed quantum, aut quale, caeteraque significant talia. Quod si putatur, non demonstratio sane, sed is, qui audit huius est causa.*

ANTI. *Amplius neq; vna necessitas est opinari aliquid esse hoc praeter haec, quoniā vnum ostendit nihil magis, quàm in alys, quaecunq; non aliquid significant, sed aut quale, aut ad aliquid, aut facere. Sic ergo non demonstratio est causa, sed male audiens.*

Et dicit, ꝙ quamuis in propositionibus, vel demonstrationibus vniuersalibus significetur aliquid vnū ſm se, puta triangulus, nulla tamen necessitas est, ꝙ propter hoc aliquis opinetur ꝙ triangulus sit quoddam vnū praeter multa, sicut in his, quae non significant substantiā, sed aliquod genus accidentis, cum ea absolute significamus, puta dicendo albedinem, vel paternitatem, non propter hoc cognoscimus aliquē opinari ꝙ huiusmodi sunt praeter substātiam. Intellectus.n. potest intelligere aliquid eorum, quae sunt coniuncta ſm rem, sine hoc ꝙ actu intelligat aliud, nec tamē intellectus est falsus. (Intellectus per primam obe. quid potest.) Sicut si album sit musicum, possum intelligere albū, & aliquid attribuere ei, & demōstrare de ipso, puta ꝙ sit disgregatiuum visus, nulla consideratione facta de musico. Si tamen aliquis intelligeret album non esse musicum, tunc intellectus esset falsus. Sic igitur cum dicimus aut intelligimus ꝙ albedo est color, nulla mentione facta de subiecto, verum dicimus. Esset autem falsum si diceremus, albedo, quae est color, non est in subiecto. Et similiter cum dicimus, omnis homo est animal, verae loquimur, non facta mentione de aliquo particulari homine. Esset tamen falsum si diceremus, homo est animal existens separatus à particularibus hominibus. Si autem hoc est, ergo sequitur ꝙ demonstratio non sit cā falsae opinionis, qua quis opinat vle esse extra singularia, sed audiēs, qui male intelligit. Vnde ex hoc nihil derogat vli demonstrationi.

LECTIO XXXVIII.

Septem rationibus probat vniuersalem demonstrationem potiorem esse particulari.

ARGY. *Praeterea, si demonstratio quidem est ratiocinatio causam ostendens, & propter quid est, vniuersale aūt magis est causa, nam cui per se quippiā inest, id sibiipsi est causa, atq; vniuersale primū est sane, ergo est causa, demonstratio nimirum vniuersalis praestabilior est demonstratione particulari. Est.n. magis causae, et ipsius propter quid est.*

ANTI. *Amplius si demonstratio est syllogismus demonstratiuus causae, & propter quid, vniuersale autem magis est causa, cui.n. per se inest aliquid, hoc idē ipsum causa est, vniuersale autem primo est, cui inest per se, causa ergo vniuersale est. Quare & demonstratio dignior est. Magis.n. causa est, & quod propter quid est.*

Postquam Philosophus soluit rationes quae erant, vel stāt ad partem falsam, hic inducit rationes ad partem veram. s. ad ostendendum ꝙ demonstratio vlis sit potior.

Et

Et circa hoc ponit septem rationes, annectens eas præmissis solutionibus, ex quibus etiā propositū cócludi potest, vt supra patuit. Prima ergo ratio talis est. Demōstratio est syllogismus ostendens cām & propter quid, sic.n. contingit scire sicut habitum est. Sed vle magis est tale, quam particulare. Iam.n. ostensum est in prima solutione, ꝙ vli magis inest per se aliquid, quā particulari. Illud autē cui inest aliquid per se, est causa eius. Subiectum.n. est causa propriæ passionis, quæ ei per se inest. Vniuersale autem est primum cui propria passio inest, vt ex supra dictis patet. Vnde patet ꝙ proprie causa est id, quod est vle. Ex quo concludit propositum.s. quod demonstratio vlis sit dignior, vtpote magis declarans causam, & propter quid. Secundam rationem ponit ibi.

Prima ratio ad per. 5. Lect. 4. Le.pc. ex.5.

Lect. 12. ex. vlti. tex. 2. vltim.

ARGY. *Præterea vsq; ad hoc propter quid quærimus & tunc arbitramur scire, cum non est aliquid aliud quàm hoc, ob quod aut sit quippiam, aut est. Sic.n. ipsum extremum iam finis, ac vltimum est. Veluti gratia cuius accessit? vt argentum accipiat, & hoc gratia cuius? vt reddat id quod mutuo cepit, ac debet, & hoc item gratia cuius? vt non iniuriam faciat. Et sic euntes cum non est ob aliud vlterius, nec est aliud cuius gratia, tum ob idipsum, vt finem accessisse, & esse, ac fieri dicimus. Et tum maxime scire propter quid accessit putamus. Quod si cunctis in causis res sese habet similiter, & cum propter quid quæritur, in ijs autem, quę sic sunt causę, vt harum gratia cętera sint, & fiant hoc scimus maxime pacto, & in cæteris tum maxime scimus, cum non vlterius hoc est, quia aliud est. Percepto hoc igitur angulos externos quatuor rectis ęquales habere, quia duorum est æqualium laterū, restat quęrere, propter quid hoc eos angulos habet. Atque cognito quia triangulus est, restat item quærere, propter quid hoc eos triangulus habet. Quod si percipiamus, quia est figura qua rectis ex lineis constat, cui quidē non propterea quod aliud quippiam est, anguli competunt dicti, tum profecto maxime scimus, ac etiā tum vniuersaliter scimus. Demōstra io igitur vniuersalis pręstabilior est lōge particulari.*

ANTI. *Amplius vsq; ad hoc quærimus propter quid, et tūc opinamur scire, cū non sit aliquod aliud, quàm hoc, aut quod fiat, aut quod sit. Finis.n. & terminus vltimus iam sic est, vt cuius causa venit? vt accipiat argentum hoc autē est, quatenus reddat cui debuit, hoc autem est, vt non iniuste agat. Et sic procedentes, cū nō amplius propter aliud, neq; alterius causa, propter hoc sicut propter finem dicimus venire, & esse, & fieri, & tūc cognoscere magis propter quid venit. Si igitur se habet similiter in alys causis & quæ sunt propter quid, in ys autem, quæcunque causa sic sunt, sicut quæ est cuius causa, sic scimus maxime, & in alijs igitur tunc maxime scimus, quando non amplius sit hoc quoniam aliud est. Cum igitur cognoscatur quidem quòd quatuor, qui sunt extra, æquales sunt, quoniam isosceles, adhuc deest propter quid, quia triangulus, & hoc quia est figura rectilinea. Si autem hoc non amplius propter quid aliud, tunc maxime scimus, & vniuersale autem tunc. Vniuersalis itaque potior est.*

Et sumitur hæc ratio à causis finalibus. Vbi cōsiderādum est, ꝙ aliquid est finis alterius, & quantum ad fieri & quantum ad esse. Quantum ad fieri, quidem, sicut generes est propter formam. Quātum ad esse, sicut domus est propter habitationem. Dicit ergo vsq; ad illum terminum quærimus propter quid fiat aliquid, quousq; nō sit aliquid aliud assignare quam hoc, ad quod peruenitū est propter quid fiat, vel sit id de quo quæritur propter quid. Et quando hoc inuenimus, opinamur nos scire propter quid, & hoc ideo, quia illud, quod iam sic est vltimum, vt non sit aliquid aliud vlterius quęrendum est id, quod est veræ finis & terminus, qui quæritur, cum quęrimus propter quid. Et ponit exemplum, puta si quæramus cuius causa aliquis venit, & respōdeatur, vt accipiat argentum, hoc autem propter quid? vt reddat debitum, & hoc propter hoc, vt.s. non iniuste agat. Et sic semper procedentes, quando iam nō erit amplius aliquod aliud, propter quid, sicut propter finem, puta cum peruenimus ad vltimum finē, quæ est beatitudo, dicimus ꝙ propter hoc venit sicut propter finem. Et similiter in omnibus alijs, quæ sunt vel fiunt propter finem, & quando ad hoc peruenerimus, sciemus propter quid venit. Si igit ita se habet in alijs causis, sicut in finalibus, ꝙ tunc maxime scimus quando ad vltimum fuerit peruentum, ergo tunc in alijs maxime scimus quando peruenimus ad hoc quod hoc in est huic nō amplius propter aliquid aliud. Et hoc contingit quando peruenerimus ad vle. Et hoc manifestat in tali exemplo. Si.n. quæramus de isto triāgulo particulari, quare anguli eius extrinseci sunt æquales quatuor rectis? Respondebitur ꝙ hoc contingit huic triangulo, quia est isocheles. Isocheles autem est talis, quia est triangulus autem est talis, quia est figura rectilinea talis. Si amplius non possit procedit, tunc maxime scimus. Hoc autem est, quia peruenitur ad vniuersale. Ergo vniuersalis demonstratio potior est particulari. Tertiam rationem ponit ibi.

Finis alterius duplr.

ARGY. *Præterea demonstratio, quo particularis est magis, eo magis ad simplex ac ipsum vltimum pergit. At res, quo sunt infinita, eo nequeunt sciri. Quo vero sunt finita, eo sub scientiam cadunt. Quibus efficitur, vt res, quo sunt vniuersales, eo magis sub scientiam cadant, quàm hoc sane, quo sunt particulares. Vniuersalia igitur sunt demonstrabilia magis. At corū magis est demōstratio, quæ sunt demonstrabilia magis. Nam ea, quæ referunt simul, sunt talia magis. Vniuersalis igitur demonstratio pręstabilior est longe particulari, cum sit & magis, vt probatum est, demonstratio.*

ANTI. *Amplius quantocunq; aliquid secūdum partes est, in infinita cadit. Vniuersalis autem in simplex & finē est. Secundum quòd sunt infinita, non sunt scibilia, sed secundum quòd sunt finita scibilia sunt. Secundum itaq; quòd vniuersalia sunt magis sunt scibilia, quàm quæ sunt secundum partē. Demonstrabilia ergo magis sunt vniuersalia. De demonstrabilibus autem magis est demonstratio, similiter.n. magis ad aliquid sunt. Dignior ergo vniuersalis est, quàm particularis, & magis demonstratio est.*

Et dicit, ꝙ quanto magis proceditur versus particularia, tāto magis itur versus infinitum, quia vt dicitur in 3. Phylic. infinitum congruit materiæ quæ est indiuiduationis principium. Sed quanto magis itur versus vniuersale, tāto magis itur ad aliquid simpliciter & in ipsum finem, quia ratio vniuersalis sumitur ex parte formæ quæ est simplex, & habet rationem finis inquantum terminat infinitatem materiæ. Manifestum est autem ꝙ infinita inquantum huiusmodi non sunt scibilia, sed inquantū aliqua sunt finita, intantum sunt scibilia, quia materia nō est principium cognoscendi rem, sed magis forma. Manifestū est ergo, ꝙ vniuersalia sunt magis scibilia quàm particularia. Ergo etiam sunt magis demōstrabilia, quia demonstratio est syllogismus faciens scire, sed magis demonstrabilium est potior demonstratio. Simul.n. intenduntur ea, quæ dicuntur adinuicem. Demonstratio autem ad demonstrabile dicitur. Et sic cum vniuersalia

sunt

sunt magis demonstrabilia, demõstratio vniuersalis erit potior. Quartam rationem ponit ibi.

ARGY. *Praeterea, si ea demonstratio magis est expetenda, per quam hoc & aliud scitur, quàm ea, per quam hoc solum percipitur, isque qui habet vniuersale, scit & particulare, & non econtra, patet vniuersalem demonstrationem expetendam esse magis, & praestabiliorem hoc quoque pacto, quàm demonstrationem particularem.*

ANTI. *Amplius si magis praeponenda est secundum quam habet hoc & aliud, quàm secundum hoc solum cognouit vniuersale autem habens cognouit & particulare, hoc autem vniuersale non scivit quare & sic vtique magis praeponenda erit.*

Quae talis est. Cum demõstrationis finis scit sciẽtia, quanto demõstratio plura facit scire, tanto potior est. Et hoc est quod dicit, ꝙ magis praeferenda est demõstratio, s͠m quam homo cognoscit hoc & aliud, quam ista s͠m quam homo cognoscit vnum solum. Sed illae qui habet cognitionem de vniuersali, cognoscit etiam particulare, dũmodo sciat ꝙ sub vniuersali contineatur particulare, sicut qui cognoscit omnem mulam esse sterilem cognoscit hanc esse sterilem, sed ille qui cognoscit particulare, non propter hoc vniuersale cognoscit. Non.n.si cognosco hanc mulã esse sterilem, propter hoc cognosco omnem mulam esse sterilem. Relinquitur ergo ꝙ demonstratio vniuersalis, per quam cognoscitur vniuersale, sit potior quam particularis, per quam cognoscitur particulare. Quintam rationem ponit ibi.

ARGY. *Insuper vniuersaliter magis demonstrare nil aliud est quam per id ostendere mediũ, quod principio propinquius est. Propinquissimum autem idest, quod vacat medio, at hoc est principium. Si igitur demonstratio, quae conficitur ex principio, vel ex magis principio, exactior est ea, quae non ex principio, vel ex minus principio proficiscitur, atque talis est ea, quae magis vniuersalis est demonstratio, vniuersalis profecto demonstratio praestabilior est demõstratione particulari. Veluti si demonstrare oporteat A competere D, mediaq; sint B atque C, & B sit superius ipso C. ea sane demonstratio, quae per A medium conficitur magis erit, vniuersalis, quàm ea, quae per medium C extruetur. At enim harum rationum nonnullae differendi subeunt modum.*

ANTI. *Amplius autem & sic. Vniuersale enim magis demõstrare est quòd est per medium demonstrare cum propinquius sit in principio, proximum autem est immediatum, hoc autem est principium. Si igitur quae ex principio est, ea, quae non est ex principio & quae magis, etiam ex principio, ea, quae minus est certior est demonstratio, est autẽ huiusmodi vniuersalis magis, dignior vtiq; erit vniuersalis magis. Vt si oporteat demonstrare A de D media sunt in quibus est B C, magis autem sursum sit B, quare si per B vniuersale magis est. Sed eorum quae dicta sunt quaedam logica sunt.*

Quae talis est. Quãto mediũ demõstrationis est propinquius primo principio, tãto demonstratio est potior. Hoc probat, quia si illa demonstratio quae procedit ex principio immediato, est certior ea quae non procedit ex principio immediato, sed ex mediato, necesse est, ꝙ quãto aliqua demonstratio procedit ex medio propinquiori principio immediato, tãto sit potior. Sed vniuersalis procedit ex medio propinqori principio, quod est propositio immediata. Et hoc manifestat in terminis. Si.n. oporteat demonstrare a, quod est vniuersalisimũ, de d, quod est particularissimum, puta substantiam de homine, & accipiantur b, & c, puta animal & viuum, ita ꝙ b sit superius quam c, sicut viuum quam animal, manifestum est ꝙ b quod est vlius erit mediatũ ipsi a & per hoc magis cognoscitur, quã per c quod est minus vniuersale. Vnde relinquitur, ꝙ demonstratio vniuersalis potior sit, quam particularis. Addit autem quasdã praedicatarum rationum logicas esse, quia.s.procedunt ex cõmunibus principijs, quae non sunt demonstrationi propria, sicut praecipue tertia & quarta quae accipiunt pro medio id, quod est commune omni cognitioni. Aliae vero tres praedictarum rationum.s.prima, secunda, & quinta, magis videntur esse analeticae, vtpote procedentes ex proprijs principijs demonstrationis. Sextam rationem ponit ibi.

ARGY. *Maxime autem inde patet vniuersalem magis praestabilem esse. Nam eam propositionem priorem habemus, posteriorem quoq; tum quodammodo scimus, potentiaq; habemus, veluti si quispiam omnem triangulum scit duobus rectis aequales habere, eum quoq; qui duorum est aequalium laterum scit quodãmodo, potentiaq; duobus rectis aequales habere, & si nesciet ipsum triangulum esse. Sed qui propositionem hanc habet, is vniuersalem nullo scit modo, ne que potentia, neque actu.*

ANTI. *Maxime aũt manifestum est quòd vniuersalis magis propria sit, quomã propositionũ, hanc quidem priorẽ habente scimus quodammodo & posteriorem, & habemus potentia. Vt si aliquis cognouit quòd omnis triãgulus habet angulos tres aequales duobus rectis, sciuit quodammodo quòd isocheles duobus rectis potentia sit, & si non cognouit quidem quòd triangulus sit. Hanc autem habens propositionem, vniuersale nullo modo cognouit, neq; potentia, neque actu.*

Et dicit, ꝙ maxime euidens est vniuersalem demonstrationem principaliorem esse ex ipsis propositionibus, ex quibus vtraq; demonstratio procedit. Nam vniuersalis demonstratio procedit ex vniuersalibus propositionibus. Particularis autem demonstratio procedit ex aliqua particulari propositione. Propositionum autem vniuersalis & particularis talis est comparatio, ꝙ ille qui habet cognitionem de priori.s.de vniuersali, cognoscit quodãmodo posteriorem.s.in potentia. Nam in vniuersali sunt in potentia particularia, sicut in toto sunt potẽtia partes. Puta si aliquis cognoscit ꝙ omnis triangulus habet tres angulos aequales duobus rectis, iam in potentia cognoscit hoc de isochele. Sed ille qui cognoscit aliquid de particulari, non propter hoc cognoscit in vli, neq; in potentia neq; in actu. Non.n. vlis propositio continetur in particulari, neq; in actu, neq; in potentia. Si igit̃ demonstratio est potior, quę ex potioribus propositionibus procedit, sequitur quod demõstratio vniuersalis sit potior. Est autem attendendum, ꝙ hęc non differt à quarta supraposita, nisi ꝙ ibi fiebat comparatio conclusionum, quae cognoscuntur per demonstrationem, hic autem fit comparatio propositionum, ex quibus demonstratio procedit. Deduci con clu.intenta. Haec rõ diff. à 4. suprapo sita.

Septimam rationem ponit ibi.

ARGY. *Praeterea vniuersalis quidem intelligibilis est, particularis autẽ ad ipsum sensum vtiq; terminatur. Sed vniuersalem quidem demonstrationem praestabiliorẽ esse particulari, satis iam per ea, quae dicta sunt, demõstrauimus.*

ANTI. *Et vniuersalis quidem intelligibilis est, sed particularis in sensu perficitur. Quòd vniuersalis igitur dignior sit particulari, tot nobis dicta sunt.* Tex.cõ. 40.

Quae talis est. Vniuersalis demonstratio intelligibilis est idest in ipso intellectu terminat, quia finitur ad vniuersale ꝙ solo intellectu cognoscitur. Sed demonstratio particularis

particularis in intellectu incipiēs terminatur ad sensum, quia concludit particulare, quod directe per sensum cognoscitur, & per quandam applicationem seu reflexionē, vero non demonstrans, vsq; ad particulare producitur. Cū igitur intellectus sit potior sensu, sequitur, ꝙ demonstratio vlis potior sit, quam particularis. Vltimo epilogādo concludit hoc esse manifestum per omnia supradicta.

Cum minori subintellecta.

LECTIO XXXIX.

Quinque rationibus ostenditur affirmatiua demonstrationē potiorem esse negatiua.

ARGY. *Affirmatiuam autem negatiuæ demonstrationi præstare hinc sane patebit. Sit. n. ea præstabilior demonstratio, cætera modo sint eadem, quæ ex minoribus postulationibus, aut suppositionibus aut propositionibus constat. Nam si sint similiter notæ, citius per hasce cognitio cōparabitur. Quod autem magis est expetendum Huius autem propositionis præstabiliorem eam, in quā esse vniuersaliter quæ est paucioribus constat Hac autem est ratio. Nam si similiter sunt ipsa media nota, priora vero sunt notiora, sit vna quidem demonstratio, qua* B C D *medys* A *demōstratur ipsi competere* E, *alia vero, qua rursus* A *per* B, C *media ipsi* D *competere demonstratur. Hæ igitur* A D *inquā & A E simili modo sese habent, sed* A D *prior est, atq; notior* A B, *per illam enim hęc demonstratur, atque id magis creditur per quod ostenditur aliud. Demonstratio igitur ea, quæ ex paucioribus constat, modo sint cætera paria, præstabilior est, vt probauimus. Ambæ igitur per tres terminos, propositioneśue duas demonstrant. Verū altera esse quippiam, altera & esse quippiam, & non esse sumit. Ex pluribus ergo constat, quare inferior est, vt constat, affirmatiua.*

ANTI. *Quod autem affirmatiua priuatiua, hinc manifestum sit. Sit enim demōstratio dignior, alys eisdem existentibus, aut quæ ex minoribus quæstionibus, aut suppositionibus, aut propositionibus. Si enim notæ sint similiter, velocius cognoscere per hæc est. Hoc autem appetibilius est. Ratio autem huius propositionis, quòd melior sit ex minoribus, vniuersalis sic est. Si enim similiter erit cognita esse media, priora autē notiora. Sit igitur per media demōstrato eorum quæ sunt* B C D, *quòd* A *in* E *sit, altera vero per* B C *quòd* A *in* D *sit. Similiter igitur habet hoc quòd* A *in* D *sit & quòd* A *in* a *sit. Sed quòd* A *in* D *sit prius est, & cognoscibilius, quàm quòd* A *in* E, *secundum enim hoc illud demonstratur. Credibilius autem est illud quod est propter quod aliquid. Et quæ vtique per minima demonstratio, melior est, alys eisdem existentibus. Vtraque quidem igitur per tres terminos & propositiones duas demonstrantur. Sed & hæc quidem esse aliquid accipit, illa vero & esse & non esse aliquid. Per plura itaque. Quare indignior est.*

Vide in annot.

Postquam Philosophus ostendit quod demonstratio vniuersalis est potior quā particularis, hic ostendit quod demōstratio affirmatiua sit potior negatiua. Et circa hoc ponit quinque rationes. In quarum prima hoc præsupponit, ꝙ cæteris paribus illa est dignior demonstratio, quæ procedit ex paucioribus petitionibus & suppositionibus aut propositionibus. Quæ quidem qualiter differāt ex supra dictis patet. Nam propositiones possunt dici illæ, quæ sunt per se notæ, quæ neq; suppositiones neq; petitiones sunt, vt supra dictum est. Suppositio autem à petitione differt. Nam suppositio est propositio non per se nota, sed accipitur sicut à discente opinata. Positio autem est propositio, quæ non est opinata à discente, siue habeat contrarias opiniones, siue non. Quòd autem demō-

Lect. 29.

stratio sit dignior, quæ paucioribus vtitur cæteris paribus, ostendit dupliciter. Primo quidem, quia si detur ꝙ vtreq; propositiones ex quibus proceditur sint æque notæ, sequitur ꝙ velocius esset cognoscere per pauciores propositiones quàm per plures, quia citius determinatur discursus qui est per pauciores propositiones, ꝗ qui est per plures. Hoc. n. est eligibilius seu appetibilius ꝙ hoc citius addiscat. Vnde relinquitur quòd demōstratio quæ ex paucioribus propositionibus procedit, dummodo sint æque notæ, sit melior. Secundo probat eandem propositionem vniuersaliter absq; prædicta suppositione, s. ꝙ omnes propositiones assumptæ sint æqualiter notæ. Et ad hoc probandum, assumit hanc suppositionē, ꝙ media, quæ sunt vnius ordinis, sint æque nota, sed media, quæ sunt priora sunt notiora. Hoc. n. oportet esse vniuersaliter verum. Hoc igitur supposito, sit vna demōstratio in qua demonstretur ꝙ a sit in e per tria media, quæ sunt c d, quæ quidem cōcludit ex quatuor propositionibus, quæ sunt omne b est a, omne c est b, omne d est c, omne e est d. Alia vero demonstratio sit, quæ concludat eandem conclusionem. s. a esse in e per duo media, quæ sunt 3. b vel tres propositiones. His itaque suppositis manifestum est, ex quo ordo cognitionis proportionatur ordini mediorum, quia priora sunt notiora vt dictum est, necesse est ꝙ æqualiter sit nota hæc propositio, omne d est a, etiam in demonstratione prima, & omne e est a in secunda, quia vtrobiq; inueniuntur duo media. Sed manifestū est ꝙ in prima demonstratione hæc propositio omne d est a prior & notior est quàm hæc propositio, omne e est a. Et quia hæc secunda demonstratur ex priori in prima demonstratione, & ex his, quæ supra dicta sunt, appatet ꝙ id per quod demōstratur aliquid, est credibilius & notius eo, quod per ipsum demōstratur, relinquitur ꝙ hæc propositio omne e est a ſm ꝙ concluditur per secundā demonstrationē, sit notior quam eadem propositio ſm ꝙ concluditur per priorem demonstrationem, quæ vtebatur pluribus medijs. Relinquitur igitur, ꝙ demonstratio quæ ex paucioribus procedit, est potior ea quæ procedit ex pluribus. Maiore igitur propositione probata, Aristo. assumit ꝙ affirmatiua demonstratio ex paucioribus procedit quam negatiua, nō quidem ex paucioribus terminis, vel ex paucioribus propositionibus ſm materiā, quia vtraq; demonstratio tam affirmatiua quam negatiua demonstrat per tres terminos & duas propositiones, sed demonstratio dicitur ex pluribus procedere ſm propositionū qualitatem. Nā demonstratio affirmatiua solū accipit ens, i. procedit ex solis propositionibus affirmatiuis, demōstratio vero negatiua accipit esse, & nō esse. i. assumit affirmatiuā & negatiuā simul. Ergo dignior est affirmatiua ꝗ negatiua. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea id ita esse patet cum demonstratū sit ratiocinationē esse non posse, si ambæ propositiones sint negatiuæ, sed alteram talem, alteram affirmatiuā esse oportere.*

ANTI. *Amplius quoniam ostensum est impossibile esse per vtranque priuatiuarum propositionum fieri syllogismū, sed vnam quidem oportet huiusmodi esse, alteram vero quoniam est.*

Et inducitur hęc secunda ratio ad confirmationē primæ, quæ poterat videri deficiens, ex hoc ꝙ non assumebatur sub maiori propositione eo modo quo probatur. Et ideo vt omnis calumnia excludatur, addit hanc secundam rationem ad confirmationem primæ. Ostensum. n. est in libro Priorum, ꝙ ex duabus propositionibus negatiuis nō potest fieri syllogismus, sed oportet ad minus

minus vnam quidem propositionem esse affirmatiuam & alteram negatiuam, ex quo aperte apparet ꝙ propositiones affirmatiuæ maiorem habent efficaciam ad syllogizandum, quam negatiuæ. Vnde sequitur ꝙ demonstratio affirmatiua, quæ procedit ex solis affirmatiuis, est potior quàm demonstratio negatiua, quæ procedit ex affirmatiua, & negatiua. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea insuper hoc sumere oportet. Nam cum demonstratio accrescit, affirmatiuas quidem propositiones necesse est fieri plures, sed fieri nequit, vt vlla in ratiocinatione plures vna sint negatiuæ. A nanque cōpetat B & B cuilibet insit C. Si igitur ambæ propositiones sunt augēdæ, media sunt interponenda, atq; inter A B sit D. inter B C sit E. Patet igitur E quidē affirmatiue tā subijci quàm etiam dici, D vero dici quidem affirmatiue, subijci autem negatiue. Nam ipsum quidem de quolibet B prædicetur, A vero nulli ipsi insit, oportet. Fit igitur vna propositio negatiua, ipsa inquam A D. Idem est & cæteris in ratiocinationibus modus. Et enim necesse est mediū quidē id, quod inter affirmatiuæ propositionis terminos cadit, interuallum vtrūnque, vnum affirmatiuum, alterum negatiuum efficere. Quare tantum vna sit hæc propositio talis, cæteræ omnes sunt, vt patet, affirmatiuę. Si igitur id, per quod quippiam demōstratur notius est, magisque creditur, & negatiua quidem per affirmatiuam demonstratur, vt patuit, affirmatiua vero per negatiuam non demonstratur, hæc ipsa sane, cum prior sit, & notior, & magis credatur præstabilior erit sine dubio negatiua.*

ANTI vide in annot. *Amplius iuxta hoc oportet hoc accipere, Prædicatiuas quidē augmentata demonstratione necesse est fieri plures, priuatiuas autem impossibile est plures vna in omni syllogismo esse. Sit enim in nullo esse A in quibus est B, in C aūt omni sit B. Si igitur opus est iterū augere vtrasque propositiones, medium inueniendum est. Huiusmodi quidem A B sit D, sed B C sit E. Equidem igitur manifestum est prædicatiuum esse, sed D de B prædicatiuum quidem, A D autem tanquàm priuatiuum ponitur. D quidē enim de omni B sed A in nullo oportet D esse. Fit igitur vna priuatiua propositio, quæ est A D. Idem autem modus est in alijs syllogismis. Semper enim medium quidem prædicatiuorū terminorum prędicatiuum in vtraque est, sed priuatiui alterum tātum priuatiuum necesse est esse. Quare hæc vna sit huiusmodi propositio, alio vero prædicatiuæ. Si igitur notius est illud, per quod demonstratur & credibilius, demonstratur autem priuatiua quidem per prædicatiuā priuatiua autem per illam non demonstratur, prior ergo, & notior, & credibilior cum sit, melior vtiq; erit.*

Et dicit ꝙ ſm consequentiam præmissarum rationū possumus hoc accipere, ꝙ quando demonstratio augmētatur .s. per resolutionem propositionum in sua principia necesse est esse plures propositiones affirmatiuas, sed negatiuas impossibile est esse plures, quàm vnā. Sit .n. talis demonstratio negatiua. Nullum b est a, omne c est b, ergo nullum c est a. Augeatur ergo demonstratio quātum ad vtranq; propositionem, si vtraq; sit mediata, accipiendo medium vtriusq;, & medium quidem maioris propositionis .s. nullum b est a sit d, medium autē minoris propositionis .s. omne c est b, sit e. Et quia hæc propō omne c est b affirmatiua, ad quam concludendam non concurrit aliqua negatiua, necesse est, ꝙ eius medium quod est e sic affirmatiuum ad vtranque extremitatem, & sic sumunt duæ propositiones affirmatiuæ .s. omne e est b omne c est e, ex quibus concluditur omne c est b. Sed maior propositio est negatiua .s. nullum b est a, negatiua autem non concluditur ex duabus negatiuis, sed in prima figura per quā maxime fit demonstratio ſm præmissa, maiorem oportet esse negatiuam & minorem affirmatiuam, vnde oportebit ꝙ hoc medium d sit affirmatiuū per cōparationem ad b, sit autem negatiuum per comparationem ad a tali demonstratione facta. Nullum d est a, omne b est d, ergo nullum b est a. Sic igitur augmentata demōstratione negatiua per resolutionē propōnum in sua principia, erunt quatuor propōnes, quarū vna sola est negatiua .s. nullū d est a, tres aliæ erūt affirmatiuæ .s. omne b est d omne e est b omne c est e. Et idē est in oībus alijs syllīs, quia semper necesse est mediū per quod affirmatiuæ propōnes probātur, esse affirmatū ad ambo extrema. Medium aūt per qđ probatur negatiua propō, necesse est esse solum negatiuum ad vnam extremitatē, & ita sequetur ꝙ vna sola propō est negatiua, aliæ oēs affirmatiuæ. Ex quo patet, ꝙ propō negatiua maxime demonstratur per affirmatiuas. Si ergo illud per quod demōstratur est notius, & credibilius, eo qđ per ipsum demonstratᷓ, cū negatiua propō maxime demonstreᷓ per affirmatiuas, non aūt econuerso, sequeretur ꝙ affirmatiua propō sit prior & notior & credibilior q̄ negatiua, vnde demonstratio affirmatiua erit dignior. Quartam rationem ponit ibi.

Præterea si vniuersalis ea propō, quæ vacat medio ratiocinationis, est, vt patet, principium, atq; in affirmatiua quidem affirmatiua, in negatiua, vero est negatiua, cōstat aūt affirmatiuā negatiuam priorem esse, notioremúe, negatio nanque per affirmationem innotescere solet, præceditq́; negationem affirmatio, perinde ad esse præcedit non esse, affirmatiua profecto demonstratio probabilior est negatiua, quippe cum principium ipsius, negatiuæ sit principio præstabilius, eamq́; præstabiliorem esse oporteat, quæ præstabilioribus principijs vtitur. ARGY.

Amplius si principium syllogismi propositio vniuersalis immediata est, est autem in demonstratiua affirmatiua, in priuatiua autem negatiua vniuersalis propositio, affirmatiua autem negatiua prior, & notior, per affirmatiuam enim negatiua nota est, & prior affirmatiua est, sicut prius est esse, quàm non esse quare potius est principiū demonstratiuæ quam priuatiuæ. Dignioribus autem principijs vtitur dignior. ANTI.

Et dicit ꝙ principium demonstratiui syllogismi est propō vl̄is immediata, ita tamen ꝙ affirmatiui sill̄i est principium proprium affirmatiua propositio, negatiui aūt syllogismi proprium principiū negatiua propō vl̄is. Sed nobilioris principij nobilior est effectus. Ergo ſm proportionem propōnis affirmatiuæ ad negatiuam est proportio demōstrationis affirmatiuæ ad negatiuā. Sed affirmatiua propō est potior quàm negatiua. Quod probat dupliciter. Primo quidē, quia affirmatiua est prior & notior cum per affirmatiuam probetur negatiua & non econuerso. Secūdo, quia affirmatio præcedit naturaliter negationem sicut esse prius est quàm non esse, quamuis in vno & eodē quod de non esse in esse procedit, nō esset sit prius tpe, esse tn̄ est prius natura, & simpliciter prius etiam tpe, quia non entia non producuntur in esse, nisi ab aliquo ente, ergo patet ꝙ affirmatiua demonstratio est potior quàm negatiua. Quintam rationem ponit ibi.

Insuper antiquior est. Nam absque affirmatiua negatiua esse non potest. ARGY.

Adhuc & principalior est. Sine enim demonstratiua non est priuatiua. ANTI.

Quæ talis est. Illud ex quo aliud dependet, est principalius. Sed demonstratio negatiua dependet ex affir-

matiua, quia non potest esse negatiua demonstratio sine affirmatiua propositione, quæ non probatur nisi per affirmatiuam demonstrationem. Ergo demonstratio affirmatiua est principalior quam negatiua.

LECTIO XL.

Ex natura demonstrationis ostensiuæ, & deducentis ad impossibile, ostensiuam potiorē esse ea, quæ ducit ad impoſe ostēditur.

ARGY. *Cum autē affirmatiua præstabilior sit negatiua, patet rectam etiam ea præstabiliorem esse, quæ ad id deducit, quod fieri nequit.*

ANTI. Tex.cō. 41. *Quoniam autē cathegorica priuatiua dignior sit, manifestum est & ad impossibile ducente.*

Postquàm Philosophus ostendit ꝙ demonstratio vniuersalis dignior est particulari, & affirmatiua negatiua, hic ostendit tertio ꝙ ostēsiua potior est ea, quę ducit ad impossibile. Et circa hoc tria facit. Primo proponit quod intendit. Secundo pręmittit quędam necessaria ad propositum ostendendum, ibi {Oportet autem scire.} Tertio probat propositum, ibi {Natura autē prior &c.} Dicit ergo primo, ꝙ quia ostensum est, ꝙ affirmatiua demonstratio est potior quàm negatiua, ex hoc vlterius sequitur, ꝙ affirmatiua demonstratio ostensiua est potior ea, quę ducit ad impossibile. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atque primo scire differentiam ipsarum oportet. Igitur A quidem nulli B competat, B vero cuilibet insit C: Atq; hoc pacto negatiua recta fit demonstratio, quæ quidem A processione recta nulli C competere demonstratur.*

ANTI. *Oportet autem scire quæ differētia sit ipsarum. Si igitur A in nullo B inest, C autem omni B, necesse est in nullo C esse A. Sic igitur acceptis demonstratiua priuatiua erit demonstratio, quoniam A in C non erit.*

Pręmittit quędam quę sunt necessaria ad propositum ostendendum. Et circa hoc tria facit. Primo ostēdit quæ sit demonstratio negatiua. Secundo ostendit quę sit demonstratio, quæ ducit ad impossibile, ibi {Quæ vero ad impossibile.} Tertio concludit comparationem vnius ad alterū, ibi {Termini igitur.} Dicit ergo primo, ꝙ ad propositum ostendendum, oportet considerare differentiā ipsorum. s. demonstrationis negatiuę & ducentis ad impossibile. Si ergo accipiatꝛ ꝙ a in nullo b sit, & b sit in omni c, & concludatur a esse in nullo c, erit demonstratio negatiua. Deinde cūm dicit.

ARGY. *Sed ea, quæ ducit ad id, quod fieri nequit, sic se habet. Nam si demonstrandum est A nulli competere B sumendum est econtra, cuilibet eidem ipsum cōpetere. Ac B etiā cuilibet C. Quare fit vt A cuilibet competat C. Sit autem notum atque concessum hoc minime fieri posse. Non ergo fieri potest vt A competat ipsi B, quod si B conceditur ipsi competere C, fieri profecto nequit, vt A competat ipsi B.*

ANTI. vide in annot. *Quæ vero est ad impossibile, sic se habet. Si opus est demonstrare quòd A in B non sit, accipiendum est affirmatiuæ A esse in B & B in C. Quare accidit A in C esse Hoc autem sit notum & certum quod impossibile est esse.*

Manifestat quæ sit demonstratio ducens ad impossibile. Et dicit, ꝙ demōstratio ducens ad impossibile, hoc modo se habet. Sit ita ꝙ oporteat demonstrare ꝙ a non insit b, accipiamus oppositum eius quod probare volumus. s. omne b est a & accipiamus ꝙ b sit in c per hanc propositionem, omne c est b, ex quibus sequitur conclusio, omne c est a, & sit ita ꝙ notum sit & cōcessum apud omnes quod est impossibile. Et ex hoc concludimus primam esse falsam scilicet omne b est a & ita oportebit vel ꝙ nullum b sit a, vel saltem ꝙ quoddam b non sit a. Sed hoc tamen intelligendum est quod sequitur a non esse in b quando manifestum est b esse in c, quia si manifestum esset hanc esse falsam, omne c est a & si non esset manifestum hanc esse veram, omne c est b non esset per consequens manifestum hāc esse falsam, omne b est a, quia falsitas cōclusionis poterat procedere ex alterutra præmissarum, vt ex supra dictis patet. Deinde cum dicit.

Ad demon. ad impossibile sequi.

ARGY. *Termini igitur ordine simili disponuntur, verum differentia consistit in propositionum negatiuarum cognitione, vtra inquam istarum sit notior, vtrum hæc A nulli competit B, an ista A nulli competit C. Cum igitur conclusio notior est, tum ea sane fit demonstratio, quæ deducitur in id, quod haud quanquam fieri potest. Sed cum ea propositio quæ in ratiocinatione sumitur notior est, tum recta nimirum efficitur demonstratio.*

ANTI. *Termini quidem similiter ordinantur. Differt autē in quo & qualis sit notior priuatiua propositio, vtrum igitur quæ est A B non inest, aut A C non inest. Cum igitur cōclusio notior, quoniam non est A in B ad impossibile fit demonstratio. Cum autē in syllogismo sit, demonstratiua est.*

Concludit comparationem vtriusque demonstrationis præmanifestatæ. Et primo ostēdit in quo conueniūt, quia in simili ordinatione terminorum. Nam sicut in demonstratione negatiua accipitur b medium inter a & c ita in ea, quę ducit ad impossibile. Secundo autem ostēdit differentiam, quia differt in vtraque demonstratione quæ negatiua propō sit notior, vtrum. s. ista propō, nullū b est a, vel illa nullū c est a, quia in demonstratione ducēte ad impoſe accipitur ista propō, c non est a, vt notior, quia ex hoc ꝙ est a non in c esse, ostenditur a non esse in b, vnde hæc c non est a sumitur vt notior. Sed quando illa, quæ ponitur vt præmissa in syllogismo accipitur vt notior, tunc est demonstratiua, id est ostensiua demonstratio negatiua. Deinde cum dicit.

ARGY. *At constat propositionem hanc, A nulli cōpetit B, priorem hac esse natura, A nulli competit C. Ea nanq; sunt cōclusione priora, ex quibus emergit ipsa conclusio. Atque patet hanc quidem, A nulli C competit, cōclusionem esse, illam autem A nulli C competit, id esse, ex quo emergit ipsa conclusio.*

ANTI. *Natura autem prior est, quæ est quòd A in B non sit quam A non in C. Priora enim & notiora natura conclusione sunt, ex quibus est conclusio. Est autem quę est A quidem in C non esse conclusio, A autem non in B ex quibus est conclusio.*

Ostendit propositum hoc modo. Ista propositio b nō est a est naturaliter prior quàm illa propositio, c non est a. Et hoc probat per hoc, ꝙ præmisse, ex quibus infertur conclusio sunt naturaliter priora conclusione. Sed in ordine syllogismi c non est a ponitur vt conclusio, sed b nō est a ponitur vt id, ex quo conclusio infertur, ergo b non est a est naturaliter prior. Consequenter cum dicit.

ARGY. *Non enim si fit vt quippiam tollatur, hoc quidem est conclusio, illa vero ex quibus, sed id quidem, ex quo fit ratiocinatio, sic se habet, vt aut totius ad partem, aut partis ad totum habeat rationem. At A C & A B propositiones, non sic inter sese habent, vt patet. Si igitur ea demonstratio, quæ ex notioribus, prioribusq; conficitur, semper est præstabilior, vtraque vero demonstratio dicta ex negatione quidem creditur, altera tamen ex priore, altera ex posteriore, negatiua demonstratio recta præstabilior est ea simpliciter demonstratione, quæ deducitur ad id quod fieri nequit, quare patet affirmatiuam quoque demonstrationem rectam, quæ quidem negatiuæ præstat, vt patuit, prestabiliorem esse eadem.*

Non

ANTI. *Non enim ſi contingit remoueri aliquid, hæc concluſio eſt, illa autem ſunt ex quibus. Sed hoc quidem ex quo ſyllogiſmus eſt, quod vtique ſic ſe habet, quoniam aut vt totum ad partem, aut vt pars ad totum ſe habet. Sed quæ ſunt* A in C & A B *propoſitiones nõ ſic ſe habent adinuicẽ. Si igitur ex notioribus ſit & credibilioribus dignior eſt. Sunt autem vtræque ex non eſſe credibiles. Sed hæc quidem ex priori, illa autem ex poſteriori, potior ſimpliciter vtiq; erit ea, quæ eſt ad impoſſibile, priuatiua demõſtratio quare & cum hac dignior prædicatiua, manifeſtum eſt quòd & ea, quæ eſt ad impoſſibile, potior eſt.*

Remouet quãdam obuiationem. Poſſet enim aliquis dicere, ꝙ etiam iſta negatiua c non eſt a eſt id ex quo cõcluditur in demõſtratione ad impoſsibile ꝙ b non eſt a. Sed hoc excludit dicens, ꝙ per hoc ꝙ concluſio interimitur & ex eius interemptione interimitur aliquod pręmiſſorũ, non efficitur quod prius erat concluſio ſit principium, & econuerſo ſimpliciter & ſm naturam, ſed ſolum quo ad aliquid. Nam iſta eſt habitudo concluſionis & principiorum, ꝙ interempta concluſione interimitur principium. Sed illud quidem eſt ſicut principiũ ex quo ſyllogiſmus procedit, quod ſe habet ad cõcluſionem vt totum ad partem, & concluſio ſe habet ad principium vt pars ad totum. Nam ſubiectum concluſionis negatiuæ ſumitur ſub ſubiecto primę propoſitionis. Nõ autem ita ſe habent a c & a b propoſitiones, ꝙ a c comparetur ad b vt totum ad partem. Non enim b a accipit ſub c a, ſed potius econuerſo. Vnde relinquitur ꝙ licet interempto c a concludatur interemptio eius, quod eſt b a, naturaliter tamen c a eſt concluſio & b a eſt principium, & per conſequens b non eſt a eſt naturaliter notior, quàm c nõ eſt a. Et ex hoc ſic argumẽtatur. Illa demoſtratio eſt dignior, quæ procedit ex notioribus & prioribus. Sed demõſtratio negatiua procedit ex notiori & priori quam demonſtratio ducens ad impoſsibile. Vtraq; enim facit ſcire per aliquam negatiuam propoſitionem, ſed demonſtratio negatiua procedit ad faciendam fidem ex hac propoſitione negatiua, b non eſt a, quæ eſt naturaliter prior. Demonſtratio autem ducens ad impoſsibile procedit ad faciendum fidem ex hac propoſitione negatiua c nõ eſt a quæ eſt poſterior naturaliter. Relinquitur ergo, ꝙ demonſtratio negatiua ſit potior ea, quæ ducit ad impoſsibile. Sed affirmatiua eſt potior negatiua, vt ſupra oſtenſum eſt, ergo demonſtratio affirmatiua oſtenſiua eſt multo potior ea, quę ducit ad impoſsibile.

LECTIO XLI.

Modos tres exponit, quibus cõparantur ſcientiæ in certitudine, hinc de vnitate & diuerſitate ſcientiarum tractat, quomodo item vna concluſio ex pluribus principijs poſsit probari docet.

ARGY. *Scientia autem eſt exactior, atque prior ea quæ eſt eadem ipſius eſſe, atque propter quid eſt, ſed non ea, quæ eſt ipſius eſſe, ſiue ea, quæ eſt ipſius propter quid eſt. Et ea, quę nõ eſt de ſubiecto, ut arithmetica ipſa muſica. Et item ea, quæ eſt ex paucioribus, ea, quæ eſt ex additione, vt arithmetica ipſa geometria. Ex additione autem dico hoc pacto. Vnitas eſt ſubſtãtia vacãs poſitione, punctũ vero eſt cũ poſitione ſubſtantia. Hoc igit̃ ex additione eſſe dico.*

ANTI. *CErtior autem ſcientia eſt et prior quęcunq; ipſius quia & propter quid eadem eſt, ſed non eſt ipſius quia, extra eam, quæ eſt propter quid. Et quæ non eſt de ſubiecto, illa quę eſt de ſubiecto, vt arithmetica harmonica. Et quæ eſt ex minoribus, ea, quæ eſt ex appoſitione. Dico autem ex minoribus, eam quæ non eſt ex additione, vt vnitas ſubſtantia eſt ſine poſitione, punctum autem ſubſtantia poſita. Hoc autem eſt ex appoſitione.*

Poſtquam Philoſophus comparauit demõſtrationes adinuicem, hic agit de comparatione ſcientiæ, quę eſt demõſtrationis effectus. Et diuiditur in duas partes. In prima parte comparat ſcientiam ad ſcientiã. In ſecunda cõparat ſcientiam ad alios modos cognoſcendi, ibi {Scibile autem & ſcientia differunt.} Circa primum duo facit. Primo comparat ſciẽtiam ad ſcientiam ſm certitudinẽ. Secundo ſm vnitatem & pluralitatem, ibi {Vna ſcia aũt &c. Circa primum ponit tres modos, quibus vna ſciẽtia eſt certior alia. Prium modum ponit dicens, ꝙ illa ſcientia eſt prior & certior q̃ alia, quę. ſ. eadem facit cognoſcere, & quia, & propter quid. Non autẽ eſt illa certior, quæ eſt cognoſcitiua ſolum ipſius quia ſeparatim ab ea, quæ cognoſcit propter quid. Hæc enim eſt diſpoſitio ſcientiæ ſubalternantis ad ſubalternatam, vt ſupra dictum eſt. Nã ſcientia ſubalterna ſeparatim ſcit quia, neſciens propter quid. Sicut chyrurgicus ſcit ꝙ vulnera circularia tardiua curantur, non autẽ ſcit propter quid. Sed huiuſmodi cognitio pertinet ad geometram, qui conſiderat rationem circuli, ſm quam partes eius non appropinquant ſibi per modum anguli, ex qua propinquitate contingit ꝙ vulnera triangularia citius ſanantur. Secundum modum ponit dicens, ꝙ illa ſcientia, quæ non eſt de ſubiecto, eſt certior illa, quę eſt de ſubiecto. Et accipitur hic ſubiectum pro materia ſenſibili, quia vt Philoſophus docet in 2. Phyſic. quedam ſunt ſcentiæ pure mathematicæ, quæ omnino abſtrahunt ſm rationem à materia ſenſibili, vt geometria & arithmetica, quædam autem ſcientiæ ſunt mediæ, quæ. ſ. principia mathematica applicãt ad materiam ſenſibilẽ, ſicut perſpectiua applicat principia geometriæ ad lineã viſualem, & harmonica. i. muſica applicat principia arithmeticæ ad ſonos ſenſibiles. Vnde hic dicit ꝙ arithmetica eſt certior quàm muſica & prior. Prior quidem, quia muſica vtitur principijs eius ad aliud. Certior aũt, quia certitudo cauſatur per tranſmutationẽ materiæ ſenſibilis, vnde quanto magis acceditur ad eã, tanto ſciẽtia eſt minus certa. Tertium modum ponit dicens. quæ eſt ex paucioribus, eſt prior & certior ea, quæ eſt ex appoſitione. i. quàm illa, quæ ſe habet additione. Et ponit exemplum, ſicut geometria eſt poſterior & minus certa quàm arithmetica. Habent enim ſe ea, de quibus eſt geometria, ex additione ad ea de quibus eſt arithmetica. Et hoc quidem planum eſt ſm poſitiones Platonicas, ſm quas hic Ariſt. exponit, vtens eis ad propoſitum oſtendẽdum. Sicut frequenter in libris Logicæ vtitur opinionibus aliorum Philoſophorum ad propoſitum manifeſtandum per modum exempli. Poſuit autem Plato, ꝙ vnum eſt ſubſtantia cuiuſlibet rei, quia non diſtinguebat inter vnum quod conuertitur cum ente, quod ſignificat ſubſtãtiam rei, & quod eſt principiorum numeri, quod conſiderat arithmeticus. Hoc ergo vnũ, ſm ꝙ recipit additionem poſitionis in continuo, accipit rationem puncti. Vnde dicebat, ꝙ vnum eſt ſubſtantia non habens poſitionem. Punctum autem eſt ſubſtantia habens poſitionem, & ſic punctum ſupra vnitatem addit poſitionem. Et ſicut ex vno cauſantur omnes numeri non habentes poſitionem, ita ex puncto ſm Platonis cauſantur omnes quantitates continuæ. Nam punctus motus facit lineam, linea mota facit ſuperficiem, ſuperficies mota facit corpus. Et ſm hoc quantitates continuæ, de quibus eſt geometria, ſe habent ex appoſitione ad numeros, de quibus eſt arithmetica. Vnde Platonici poſuerunt numeros eſſe formas magnitudinum, dicentes formam puncti eſſe vnitatem, formam autem lineæ eſſe binarium, pro-

Lect. 44.

Lect. 2. 5. te. expo. 4.

Te. c. 19. le. 3. tex. ex. 4. tex. cõ. 10. expo. vlti.

Poſitio Pla.

pter duo extrema, formam autem superficiei esse ternarium, propter primam superficiem triangularem, s. quæ tribus angulis terminatur, formam autem corporis ponebat quaternarium, propter hoc ꝙ prima figura corporea est pyramis triangularis, quæ quatuor angulos corporales habet, vnum quidē. s. in conum & tres in basim. Et ſm hoc patet ꝙ comparatio certitudinis scientiarum accipitur hic ſm duo. Nā primus modus accipitur ſm ꝙ causa est prior & certior suo effectu. Alij autem duo modi accipiuntur, ſm ꝙ forma est certior materia, vtpote quia forma est principium cognoscēdi materiam. Est autem duplex materia, vt dicitur in 7. Meta. vna quidē sensibilis, ſm quā accipitur secūdus modus. Alia vero intelligibilis. s. ipsa continuitas, & ſm hanc accipiẽ tertius modus. Et quamuis hic tertius modus expositus sit ſm opinionem Platonis, tñ etiā ſm opinionē Arist. punctus se habet ex additione ad vnitatem. Nā punctū est quoddam vnum indiuisibile in continuo, abstrahens ſm rationem à materia sensibili. Vnum autem abstrahit & à materia sensibili & ab intelligi. Deinde cum dicit.

Tex. cō 35. lect. expo. 3.

ARGY. *Vna autem est scientia, quæ vnius est generis.*

ANTI. *Vna autem scientia est, quæ est vnius generis.*

Tex. cō. 41. Comparat sciētias adinuicem ſm vnitatem & diuersitatem. Et circa hoc duo facit. Primo. n. ostendit vnitatē & diuersitatem esse in scientijs & ſm subiectū & principiū. Secūdo prosequitur & de subiectis & de principijs, ibi {Eius autem quod est à fortuna.} Circa primum duo facit. Primo ostendit quid faciat ad vnitatē & diuersitatē scientiæ. Secundo ostendit quoddam necessarium, ad cognoscendum quid faciat ad pluralitatem sciētiarum, ibi {Plures autem demōstrationes.} Circa primum duo facit. Primo ostendit quid faciat ad vnitatē scientiæ. Secundo quid faciat ad scientiarum diuersitatē, ibi {Altera autē sciētia.} Circa primum duo facit. Primo. n. ponit, ꝙ vnitas scientiæ consideratur ex vnitate generis subiecti. Secundo ostendit quale sit genus, quod ponit esse subiectū scientiæ, ibi {Quęcunq; ex primis.} Dicit ergo primo, ꝙ scientia dicitur vna, ex hoc ꝙ est vnius generis subiecti. Cuius ratio est, quia processus sciētiæ cuiuslibet est quasi quidam motus rationis. Cuiuslibet autem motus vnitas ex termino principaliter consideratur, vt patet in 5. Physicorum, & ideo oportet ꝙ vnitas scientiæ consideretur ex fine siue ex termino scientiæ. Est autem cuiuslibet sciētię finis, siue terminus, genus, circa quod est scia, quia in speculatiuis scientijs nihil aliud quæritur quā cognitio generis subiecti. In practicis autem scientijs intenditur quasi finis constructio ipsius subiecti. Sicut in geometria intenditur quasi finis cognitio magnitudinis, quę est subiectum geometriæ. In scientia autem ædificatiua intenditur quasi finis constructio domus, quæ est huiusmodi artis subiectū. Vnde relinquitur ꝙ vnitas scientiæ ſm vnitatem subiecti est attendenda. Sed sicut vnius generis subiecti vnitas est communior, quam alterius, vtpote entis siue substantiæ q̃ corporis mobilis, ita vna scientia est communior quàm alia. Sicut Metaphy. quæ est de ente siue de substantia est cōmunior, q̃ Physica, quæ est de corpore mobili. Deinde cum dicit.

Lectio. seq. imme.

Sciētia vna vnitate subiecti. Te. c. 35. le. 6. expo. 4 & te. cō. 40. le. 7. expo. 1.

Communitas scientiæ vnde.

ARGY. *Quæ componuntur ex primis, & sunt partes aut affectus horum per se.*

ANTI. *Quæcunque ex primis componuntur, & partes, aut passiones eorum sunt per se.*

Ostendit qualia sunt illa genera, de quibus possunt esse scientiæ, & ponit duas conditiones siue rationes. Quarum vnam ponit dicens. Quęcunq; ex primis cōponuntur. } Ista. s. sunt quorum vnius generis vna sciētia est. Ad cuius euidentiam considerandum est, ꝙ sicut iam dictū est, progressus scientiæ consistit in quodam motu rationis discurrentis ab vno in aliud, omnis autem motus à principio quodam procedit, & ad aliquid terminatur, vnde oportet ꝙ in progressu scientiæ ratio procedat ex aliquibus principijs primis. Siqua ergo res est, quę non habeat principia priora, ex quibus ratio procedere possit, horum non potest esse scientia, ſm ꝙ scientia hic accipitur prout est demonstrationis effectus. Vnde scientię speculatiuæ non sunt de ipsis essentijs substantiarum separatarum. Non enim per scientias demōstratiuas possumus scire quod quid est in eis, quia ipsæ essentiæ harum substantiarum sunt intelligibiles per seipsas ab intellectu ad hoc proportionato. Non autem congregatur earum notitia, qua cognoscitur, quod quid est ipsarū, per aliqua priora. Sed per scientias speculatiuas potest sciri de eis an sint & quid non sunt, & aliquid ſm similitudinem in rebus inferioribus inuentam. Et tunc vtimur posterioribus vt prioribus ad earum cognitionem, quia, quæ sunt posteriora ſm naturam, sunt priora & notiora quo ad nos. Et sic patet, ꝙ illa, de quibus habeẽ scientia per ea quæ sunt priora simpliciter, sunt cōposita ſm se ex aliquibus prioribus. Quæcunq; vero cognoscuntur per posteriora, quę sunt prima quo ad nos, & si in seipsis sint simplicia, ſm tamen ꝙ à nostra cognitione accipiuntur, componuntur ex aliquibus primis quo ad nos. Secundum cōditionem ponit cum dicit, {Et partes aut passiones eorum sunt per se.} Vbi considerandum est, ꝙ subiectum alicuius scientiæ duplices partes habere potest. s. partes ex quibus cōponitur sicut ex primis, vt dictum est idest ipsa principia subiecti, & partes subiectiuas. Et quamuis de vtrisque partibus possit intelligi quod hic dicitur, tamē magis videtur esse intelligendum de primo genere partiū. In qualibet enim scientia sunt quædā principia subiecti, de quibus est prima consideratio, sicut in scientia naturali de materia & forma, & in grammatica de literis. Est etiam in qualibet scientia aliquid vltimum, ad quod terminatur consideratio scientiæ, vt. s. passiones subiecti manifestentur. Sed vtrunque horum scilicet & proprietates, & passiones possunt alicui attribui & per se, & non per se. Nam ea quæ sunt per se principia & passiones trianguli, non sunt per se principia, & passiones isochelis, inquantum isocheles est, sed inquantum triangulus. Nec etiam sunt per se principia & passiones æris & albi, quamuis cōtingat aliquod æs triangulum esse, vel aliquod albū. Vnde si qua sciētia esset quæ ex principijs trianguli manifestaret passiones trianguli, huiusmodi scientiæ subiectum non esset isocheles, neque album aut æs, sed triangulus, cuius etiam per se subiectiuæ partes sunt isocheles ęquilaterus & gradatus. Sed pro tāto dixi de his partibus hic ad præsens non ita cōuenienter accipi, quia magis accipere possumus documentum qualiter scientia se habeat ad hmôi partes subiectiuas, ex eo ꝙ se habet aliqualiter ad totum gennus, quàm econuerso. Deinde cum dicit.

Prima conditio generis scibilis à nobis.

Quid potest sciri per sciẽ. spe. de substātijs sepa.

2. Conditio. De quo genere partiū intelligitur. Nota.

ARGY. *Diuersa vero scientia sunt, quarum principia nō sunt ex eisdem, nec ex vnius principijs principia proficiscuntur alterius.*

ANTI. *Altera autem scientia est ab altera, quorumcunque principia, neque ex eisdem, neque ex alterutris sunt.*

Ostendit rônem diuersitatis scientiarū. Et primo ponit hanc rationem. Secundo manifestat eam, ibi {Hmôi autem signum.} Est ergo considerandum circa primū, ꝙ cum rationē vnitatis scientiæ acceperit ex vnitate generis

ris ſubiecti, rationem diuerſitatis ſcientiarum non accipit ex diuerſitate ſubiecti,ſed ex diuerſitate principiorū. Dicit.n.ꝙ vna ſcientia eſt altera ab alia,quarum principia ſunt diuerſa,ita ꝙ nec ambarum ſcientiarum principia procedāt ex aliquibus principijs prioribus,nec principia vnius ſcientię procedant ex principijs alterius,quia ſiue procedant ex eiſdem principijs, ſiue alia ex alterius, non eſſet diuerſa ſcientia. Ad huiuſmodi ergo euidentiā ſciendum eſt,ꝙ materialis diuerſitas obiecti non diuerſificat habitum,ſed ſolum formalis.Cū ergo ſcibile ſit proprium obiectum ſcientiæ, non diuerſificabuntur ſcientiæ ſm diuerſitatē materialem ſcibilium,ſed ſm diuerſitatem eorum formalem. Sicut autem formalis ratio viſibilis ſumitur ex lumine,per quod color videtur,ita formalis ratio ſcibilis accipitur ſm principia ex quibus aliquid ſcitur. Et ideo quantumcunq; ſint aliqua diuerſa ſcibilia per ſuam naturam, dummodo per eadem principia ſciantur,pertinent ad vnā ſciam: quia non erunt iam diuerſa inquantū ſunt ſcibilia. Sunt.n.per ſua principia ſcibilia. Sicut patet ꝙ voces humanæ multum differūt ſm ſuam naturā à ſonis inanimatorū corporū, ſed quia ſm eadem principia attenditur cōſonantia in vocibus humanis,& ſonis inanimatorū corporum, eadem eſt ſcia muſicæ,quę de vtriſq; conſiderat.Si vero aliqua ſint eadē ſm naturam,& tñ per diuerſa principia conſiderentur, manifeſtum eſt,ꝙ ad diuerſas ſcientias pertinent, ſicut corpus mathematicum non eſt ſeparatum ſubiecto à corpore naturali. Quia tñ corpus mathematicum cognoſcitur per principia quātitatis,corpus autem naturale per principia motus,non eſt eadem ſcientia geometriæ,& naturalis. Patet ergo, ꝙ ad diuerſificandum ſcientias ſufficit diuerſitas principiorum,quæ comitatur diuerſitas generis ſcibilis. Ad hoc autem ꝙ ſit vna ſcientia ſimpliciter vtrunq; requiritur,& vnitas ſubiecti, & principiorū. Et ideo de vnitate ſubiecti ſupra fecit mentionē,cum dixit {quæ eſt generis vnius} de principijs autem cum dixit {Quæcunq; ex primis &c.} Sed vlterius conſiderandū eſt,ꝙ ſecunda principia virtutem ſortiūtur à primis. Vnde requiritur diuerſitas primorū principiorum ad diuerſitatem ſcientiarū. Quod quidem non eſſet,ſi vel diuerſorum principia ex eiſdem principijs fluant, ſicut principia trianguli & quadrati deriuantur ex principijs figuræ vel principia vnius deriuantur ex principijs alterius, ſicut principia iſochelis dependent à principijs trianguli. Nec tamen intelligendum eſt,ꝙ ſufficiat ad vnitatē ſciæ vnitas principiorū primorū ſimpliciter,ſed vnitas, principiorum primorū in aliquo genere ſcibili. Diſtinguuntur autem genera ſcibilium ſm diuerſum modū cognoſcendi. Sicut alio modo cognoſcuntur ea,quæ diffiniunt cū materia,& ea quæ ſine materia. Vnde aliud genus ſcibilium eſt corpus naturale,& corpus mathematicū. Vnde ſunt diuerſa principia prima vtriuſque generis,& per conſequens diuerſæ ſcientiæ. Et vtrunq; horum generū diſtinguuntur in diuerſas ſpecies ſcibilium ſm diuerſos modos & rationes cognoſcibilitatis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Huius autem eſt ſignū,cū ad ea,quæ non demonſtrantur,fuerit ventum. Oportet enim ipſa eodē in genere eſſe, in quo ſunt ea,quæ ſunt demonſtrata. Eſt autem & huius ſignum,cum ea,quæ demonſtrantur per ipſa,eodem in genere ſunt,atque propinqua.*

ANTI. *Huiuſmodi autem ſignum eſt cū in demonſtrabilia veniant. Oportet enim ipſa in eodem genere eſſe his,quæ demonſtrantur. Signum autem huius eſt,quando demonſtrabilia per ipſa in eodem genere ſunt,& congenea.*

Manifeſtat poſitam rationē. Et dicit, ꝙ ſignū huiuſmodi eſt,ꝙ ſcientiæ ſint alteræ ſm principia, cū perueniatur reſoluendo in prima principia,quæ ſunt indemonſtrabilia,quæ oportet eſſe eiuſdem generis cum his,quæ demonſtrantur,quia ſicut ſupra oſtenſum eſt, non cōtingit ex alio genere procedentem demonſtrare. Ad hoc autem ꝙ principia indemonſtrabilia ſint vnius generis,accipitur vt ſignum,cum ea, quæ demonſtrantur per ipſa, ſint in eodem genere, & congenea,i.cōnaturalia vel proxima ſm genus ſibiipſis, huiuſmodi.n.habent eadē principia. Et ſic patet,ꝙ vnitas generis ſcibilis, inquantū eſt ſcibile,ex quo accipiebatur vnitas ſcientię & vnitas principiorum, ſecundum quæ accipiebatur ſcientiæ diuerſitas,ſibi mutuo correſpondent. Deinde cum dicit. Le.5.cap.5.

ARGY. *Atq; fieri poteſt, vt plures eiuſdem ſint demonſtrationes,non ſolum ſi ex eadem ſerie medium non cohærens accipiatur,vt ſi inter A B nunc C, nunc D, nunc E medium accipiatur,ſed etiā ſi ex diuerſo ſumatur. Sit enim A mutatur C,mouetur C,mouetur, E voluptate afficitur. Verū. igitur ſit C de B & A de C prædicaueris. Qui nanq; voluptate afficitur,mouetur,& qui mouetur mutatur. Rurſus inter eoſdem terminos medium D ponatur,in quo ſit, quietem-conſequitur, Verum igitur identidem dices,ſi A de D & D de A prædicaueris. Qui nanque afficitur voluptate, is quietem conſequitur,& quietem conſequitur,is mutatur. Quare per diuerſa media non ex eadē ſerie ſumpta conficitur ratiocinatio. Non tamen adeo diuerſa vt neutrum dicatur de altero. Neceſſe eſt enim ambo cuipiā eidem ineſſe. Conſiderandum autē eſt,quot modis per cæteras quoque figuras eiuſdem ratiocinatio fieri poteſt.*

ANTI. *Plures autem demonſtrationes eſſe eiuſdem poſſibile, & non ſolum ex eodē ordine accipienti,ſed ſumendo non continuū medium,vt eorum quæ ſunt A B C & D, ſed ex altero,vt ſit A tranſmutari, in quo autem D moueri, ſed B lętari,& iterum B quieſcere. Verum igitur eſt & D de B & A de D prædicari. Lætans enim mouetur, & quod mouetur tranſmutatur. Iterum A de B & A de B verum eſt prædicari. Omnis enim lætans quieſcit, & quieſcens tranſmutatur. Quare per altera media, & non ex eodem ordine contingit ſyllogiſmus eſt. Quare & neutrum de neutro dici contingit mediorum. Neceſſe eſt enim eidem alicui vtraque ineſſe. Intendere autem eſt per alias figuras,quot modis contingit eiuſdem fieri ſyllogiſmum.*

Oſtendit quomodo vna concluſio per plura principia demonſtrari poteſt. Et hoc quidem contingit dupliciter. Vno quidem modo,quando ponuntur plura media in eadem coordinatione,& in vna demonſtratione accipitur vnum illorum mediorum,& in alia demonſtratione accipitur aliud ad eandem concluſionem,& ſic oportet ꝙ accipiatur mediū non continuū, vt ſi ſunt duo extrema a b vtputa habere tres & iſocheles, & ſint eorum duo media coordinata,ſ.d c, vtputa triangulus & figura talis. Poſſet ergo demonſtrari a de b duabus demonſtrationibus,in quarū vna accipietur pro medio c,& in alia d in neutra accipient mediū continuum extremis, quia in vna accipietur mediū continuū vni extremo, & diſcontinuū ab altero,& in alia vero econuerſo. Alio modo hoc contingit, quando accipiuntur diuerſa media ex diuerſa coordinatione, vtputa ſi a quod eſt maior extremitas ſit tranſmutari,& b quod eſt minor extremitas ſit delectari,& accipiant diuerſa media non exiſtentia ſubinuicē,ſ. e,quod eſt quieſcere & d quod eſt moueri in ſm hoc eadē concluſio poteſt concludi per diuerſa media nō vnius ordinis.& erit demonſtratio vna talis. Omne quod qui-

escit transmutatur, quia eiusdem est transmutari & quiescere, & omne quod delectať quiescit, quia quies in bono desiderato causat delectationẽ, ergo omne quod delectatur transmutať. Alia demonstratio esset. Omne quod movetur trāsmutatur, omne quod delectatur movetur, quia delectatio est quidam motus appetitivæ potentię, ergo omne quod delectatur transmutatur. Vel quod dicit. Omne quod delectatur movetur, est ſm opinionem Platonis, & habet locum in delectationibus sensibilibus, quæ sunt cum motu. Aliud quod dicit, Omne quod delectatur quiescit, est verum ſm opinionẽ Arist. vt patet in 7. & 10. Ethicorũ. Et hoc præcipue verificatur in delectationibus intelligibilibus. Deinde, dicit ꝙ sicut hoc ostẽsum est in prima figura, ita etiam potest in alijs figuris de facili considerari, ꝙ eadem conclusio diversis medijs potest syllogizari. Inducit autem hoc Philosophus ad ostendendum, ꝙ diversum medium demōstrationis quandoq; pertinet ad eandem sciẽtiam, puta cum est ex eadem coordinatione, quādoq; autem ad diversas scientias, puta qñ est ex alia coordinatione. Sicut terrā esse rotundā per aliud mediũ demonstrat astrologus. s. per eclipsim solis & lunę, & per aliud naturalis. s. per motũ graviũ tendentium ad centrũ, vt dicitur in 2. Physicorum.

5. 6. 7. 8. Patet ex prima expo.

Lect. 12. Lect. 10. Cap. 8.

Te.c. 20. le. 8. expo. vlti. Lectio. seq. imme.

LECTIO XLII.

Eorum quæ sunt à fortuna, vel per sensum cognoscũtur, non esse scientiam docet, quam distinguit necessario à sensu ostenditur, licet ad ipsam ordinem habeat.

ARGY. *Eius autem, quod proficiscitur à fortuna, non est per demonstrationem scientia. Quod enim fortuito fit, nec est vt necessarium, nec vt plerunque: sed est id quod fit præter ista. Demōstratio vero alterius est istorum. Omnis enim ratiocinatio, quæ fit, per propositiones, aut necessarias, aut eas quæ sunt plerunq;, conficitur. Atq; si necessariæ quidem sint, conclusio quoque necessaria est, sin plerunq; sint, conclusio quoq; talis efficitur. Quare si id, quod proficiscitur à fortuna, neq; plerunq;, neq; necessario fit, nulla prorsus ipsius erit sine dubio demonstratio.*

ANTI *EIus autem, quod est à fortuna, non est scientia per demonstrationem. Neque.n. sicut necessarium est, neq; sicut frequenter, quod est à fortuna, sed quod extra hoc fit. Sed demōstratio alterius horum est. Omnis enim syllogismus, est aut per necessarias, aut per eas, quæ sunt tanquàm frequenter propositiones. Et si quidẽ propositiones necessariæ sunt & conclusio necessaria est. Si vero sint vt frequenter & conclusio huiusmodi est. Quare si id, quod est à fortuna neq; est sicut frequenter, neq; sicut necessarium, neq; vtiq; ipsius erit demonstratio.*

Postquam Philosophus assignavit rationem vnitatis, & diversitatis scientiarum ex parte generis subiecti, & ex parte principiorum, hic de vtrisque prosequitur. Et primo de subiectis de quibus est scientia. Secũdo de principijs, ibi {Eadem autem principia &c.} Circa primum considerandum est, ꝙ supra duas conditiones posuit generis quod est subiectum scientiæ, quarum vna est, vt componatur ex primis, alia est vt partes & passiones sint eius per se. Quarũ conditionem vna deest in his, quæ sunt à fortuna, quia non eveniunt per se, sed per accidens, & præter intentionẽ, vt probatur in. 2. Physi. Alia vero conditio deest in his, quæ per sensum cognoscuntur, quæ sunt prima in nostra cognitione. Et ideo ostendit, ꝙ scientia nō est eorum, quę sunt à fortuna. Secundo ostendit ꝙ non est eorum, quæ cognoscũtur per sensum, ibi {Neque per sensum est scire.} Dicit ergo primo, ꝙ demonstrativa scientia nō potest esse de eo, quod est à fortuna, quod est per accidens eveniens. Et hoc probat sic. Omnis syllogismus demōstrativus, aut procedit ex propositionibus necessarijs, aut ex propositionibus, quæ sunt veræ vt frequenter. Ex propositionibus autẽ necessarij sequitur conclusio necessaria, vt supra probatũ est. Et similiter ex propositionibus, quæ sunt veræ sicut frequenter, sequitur conclusio quæ est vera vt frequenter, vel forte etiam necessaria ſm ꝙ ex contingenti pōt sequi necessarium, vt ex falso verum. Nunquàm aũt ex propositionibus, quæ sunt verę vt frequenter, sequeť propositio quę est vera vt in paucioribus, quia sequeretur ꝙ aliqñ propositiones essent veræ & conclusio falsa, quod est impossibile, vt ostensum est. Necesse est ergo ꝙ conclusio syllogismi demonstrativi, vel sit necessaria, vel sit vera sicut frequenter. Sed id quod est à fortuna non est necessarium, neq; quod verum vt frequenter, sed accidit in paucioribus, vt in 2. Physi. probať. Ergo demonstrativa scientia non potest esse de eo, quod est à fortuna. Est autem considerandum ꝙ de his quidem, quæ sunt sicut frequenter contingit esse demonstrationem, inquantum in eis est aliquid necessitatis. Necessarium autem vt dicitur in 2. Physi. aliter est in naturalibus quæ sunt vera vt frequenter, & deficiunt in minori parte & aliter in disciplinis, i. in mathematicis, quæ sunt semper vera. Nam in disciplinis est necessitas à priori. In naturalibus à posteriori, quod tamen est prius ſm naturã. s. à fine & forma. Vnde sic docet Arist. ostẽdere propter quid, vt si hoc debeat esse, puta ꝙ oliva generetur, necesse hoc præexistere. s. semen olivæ, non autem ex semine olivæ generatur ex necessitate oliva, quia potest impediri per aliquā corruptionẽ generatio. Vnde si fiat demōstratio ex eo quod est prius in generatione, nō concludit ex necessitate, nisi forte accipiamus hoc ipsum esse necessariũ, semẽ olivę vt frequenter esse gñativũ olivæ proprie, quia hoc facit ſm proprietatem suę naturę nisi impediať. Deinde cũ dicit.

Te.c. 50. le. 8. tex. ex. 4.

Lec. 13. tex. exp. 1. 2. 3. 4.

Lect. 16.

Te. c. 5. 1. le. 8. expo. 5. Demon. de his, quæ frequen. sunt. Tex. cõ. 88. 89. 98. lect. vltı. expo. 4.

ARGY. *At vero neq; fit, vt per sensum sciamus. Nam si sensus talis, & non huius alicuius est, sentire tamen necesse est hoc aliquid, & aliquo in loco, & nunc. Vniversale vero, & quod est supra omnia, fieri nequit vt sentiatur, quippe cum non sit hoc, neque nunc. Non.n. esset vniversale. Quod.n semper est, & vbique id vniversa dicimus esse. Cum igitur demōstrationes quidem sint vniversales, vniversalia vero sentiri nequeant, perspicuum est fieri non posse, vt per sensum sciamus.*

ANTI. vide in annot. *Neq; per sensum est scire. Si.n. & est sensus talis quidem huiusmodi, & non huiusmodi alicuius, sed tamen sentire necesse est hoc aliquid, & vbi & nunc. Vniversale autem & in omnibus impossibile est sentire. Non.n. est hic neq; nunc. Non.n. vtiq; esset vniversale. Quod enim semper est, & vbiq; est, vniversale esse dicimus. Quoniā igitur demonstrationes vniversales sunt, has autem non est sentire, manifestum est quòd neque scire per sensum.*

Dicit ꝙ scientia non est eorum, quæ cognoscuntur secundum sensum. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit ꝙ scientia non consistit in sensu. Secundo ostendit quo modo sensus ordinatur ad scientiam, ibi {Sunt tamen quædam reducta.} Circa primum duo facit. Primo ostẽdit scientiam non esse per sensum, Secundo præfert sciẽtiam sensui, ibi {Vniversale autem honorabile &c.} Circa primum duo facit. Primo ostendit veritatem. Secũdo excludit errorem quorundam, ibi {Sed manifestum est &c.} Dicit ergo primo, ꝙ sicut scientia non est eorũ, quę sunt à fortuna, ita etiam scientia non cōsistit in cognitione, quę est per sensum. Et hoc probat sic. Manifestum est enim ꝙ sensus cognoscit aliquid tale, & non hoc. Non enim

Obiectum sensus.

enim obiectũ per se sensus est substantia, & quodquidest sed aliqua sensibilis qualitas, puta calidum, frigidum, album, nigrum, & alia huiusmodi. Huiusmodi autem qualitates efficiunt, singulares quasdam substantias in determinato loco & tempore existentes, vnde necesse est, ꝙ hoc, quod sentitur, sit hoc aliquid. i. singularis substantia, & sit alicubi, & nunc. i. in determinato tempore & loco. Ex quo patet, ꝙ id, quod est, vniuersale non potest cadere sub sensu. Non. n. quod est vle determinatur ad hic & nunc, quia iam non esset vniuersale. Illud. n. vle dicimus, quod est semper & vbiq;. Quod quidem non est ſm viam affirmationis intelligendum, ꝙ hoc sit de ratione vlis, aut eius quod est vle, ꝙ sit semper, & vbiq;, puta de ratione hominis aut animalis, quia oporteret ꝙ quodlibet singulare hominis, & animal esset semper & vbiq;, quia ratio hominis & animalis in in quolibet singularium inuenit. Si vero esset de ratione ipsius vniuersalis, sicut de ratione generis est, ꝙ contineat sub se species, sequeretur, ꝙ nihil esset vniuersale, quod nõ esset, & semper, & vbiq; inueniretur, & ſm hoc oliua non esset, vel non haberet esse vniuersale, quia non in omni terra potest inueniri. Est ergo hoc intelligendum per modum negationis seu abstractionis, quia. s. vniuersale abstrahit ab omni determinato tempore & loco. Vnde quantum est de se, sicut inuenitur in quolibet vno loco vel tempore, sic natũ est in omnibus inueniri. Sic igitur patet, ꝙ vniuersale non cadit sub sensu. Quia igitur demonstrationes sunt vniuersales, præcipuæ, vt ostẽsum est supra, manifestum est, ꝙ scientia per demonstrationem acquisita, non consistit in cognitione sensus. Deinde cum dicit.

Quomodo intelligẽdum sit vniuersale esse vbiq; & semper.

Le. 2. te. ex.

ARGY. *Quin vt patet si fieri posset, vt sensu triangulum angulos habere duobus rectis æquales perciperemus, quaremus vtiq; demonstrationem. Et non, vt inquiunt quidam, sciremus. Sentire nanq; necesse est singulare, at scientia in vniuersalis cognitione consistit. Quamobrem si in luna etiam essemus, terramq; videremus obucientem se lunæ, non profecto causam ipsam defectionis sciremus. Sentiremus enim lunam deficere, & non propter quid omnino sensu perciperemus. Non enim ipsius vniuersalis est sensus. Attamen cum ex eo, quia sæpe hoc accidere videremus, ipsum vniuersale venari possemus, demonstrationem vtique haberemus. Ex singularibus enim pluribus, vniuersale ipsum patefieri solet.*

ANTI. *Sed manifestum est quoniam, & si esset sentire triangulum duobus rectis æquales habere angulos, quæreremus vtiq; demonstrationem, & non sicut quidam fatentur, sciremus. Sentire quidem. n. necesse est singulare, scientia autem est in cognoscendo vniuersale. Vnde & si in luna essemus, & videremus obiectam terram, non vtiq; sciremus causam defectus. Sentiremus enim, quoniam deficere & nunc sed nõ propter quid omnino. Non enim esset vniuersalis sensus. Sed ex considerare hoc multoties accidere vniuersale venantes, demonstrationem habemus. Ex singularibus enim pluribus vniuersale manifestum est.*

Excludit errorem quorundam, qui credebant in ipsa perceptione sensus consistere scientiam. Et videtur hæc ratio pertinere ad illos, qui non ponebant intellectũ differre à sensu, & per consequens nullam aliam cognitionẽ esse nisi sensitiuã, vt habetur in 3. de Anima, & in 4. Metaphysi. Et ad hoc excludẽdum dicit, ꝙ si etiam per sensum percipere possemus ꝙ triãgulus habet tres angulos æquales duobus rectis, adhuc oporteret demonstrationẽ ad habendum scientiam, neq; per sensum perceptionem sciremus, quia sensus est singularium, scientia autem cõ-

Tex. c. 150. & 51. l. 4. te. expo. p. 2. 3. Tex. cõ. 21. lect. 1. te. ex. primæ. Lec. 16. tex. 1 & 1. 2. & 3.

sistit in hoc, ꝙ vniuersale cognoscimus vt ostensum est. Et quia posuerat exemplum de his, quæ sensu percipi nõ possunt, ad maiorem euidẽtiam ponit exemplum in his, quæ sensibilia sunt, videlicet in eclipsi lunæ, quæ contingit ex oppositione terræ, quæ interponitur inter solem & lunam, vt claritas solis non possit pertingere ad lunã propter vmbram terræ quam dum luna subintrat eclipsat. ponamus ergo, ꝙ aliquis esset in ipsa luna, & sensu perciperet interpositionem terræ per vmbrã ipsius, sensu quidem perciperet, ꝙ luna tunc deficeret ex vmbra terræ, sed non propter hoc sciret totaliter causam eclipsis. Illud enim est per se causa eclipsis, quod causat vniuersaliter eclipsim. Vniuersale autem non cognoscitur sensu, sed ex pluribus singularibus visis in quibus multoties consideratis inuenitur idem accidere, accipimus vlem cognitionem. Et sic per causam vniuersalem demonstramus aliquid in vniuersali, de quo est sciẽtia. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ipsum autem vniuersale præstabile nimirum est, propterea quod ipsum causam indicat. Quare de talibus notitia vniuersalis præstabilior est perceptione sensuum, & intellectione eorum, quorum est alia causa. De primis autem alia ratio est. Patet igitur fieri non posse, vt quisquã sentiendo quicquam vnquam eorum sciat, quæ demonstrabilia sunt, nisi sentire quispiam id esse dicat, scientiam inquam per demonstrationem habere.*

ANTI. *Vniuersale autem honorabilibus est, quoniam ostendit causam. Quare de huiusmodi vniuersali scientia honorabilior est sensibus, & cognitione quoruncunque causa est. Sed de primis alia ratio est. Manifestũ est igitur quòd impossibile sit sentiendo scire aliquid demonstratorum, nisi iam aliquis sentire hoc dicat scientiam habere per demonstrationem.*

Ostendit ꝙ scientia est potior quàm sensus. Manifestum est. n. ꝙ cognitio, quæ est per causam, nobilior est, causa autem per se est vniuersalis causa, vt iam dictũ est, & ideo cognitio per vniuersalem causam, qualis est sciẽtia, est honorabilis. Et quia huiusmodi vniuersalem causam impossibile est apprehendere per sensum, ideo cõsequens est, ꝙ scientia, quæ ostendit causam vniuersalem, non solum sit honorabilior omni sensitiua cognitione, sed etiam omni alia intellectiua cognitione, dummodo sit de rebus, quæ habẽt causam, quia scire aliquid per causam vniuersalem, est nobilius quàm intelligere qualitercunque id quod habet causam sine cognitione suæ causæ. Sed de primis, quæ non habent causam est alia ratio. Illa enim per se intelliguntur, & talis eorum cognitio est certior omni scientia, quia ex tali intelligentia, scientia certitudinem habet. Vltimo autem cõcludit principale propositum, ꝙ. s. impossibile sit per sensum cognoscere aliquid demõstrabile, nisi forte æquiuoce aliquis vtatur nomine sensus, vocans demonstratiuam scientiam sensum, propter hoc ꝙ scientia demonstratiua est determinatæ vnius ſm certitudinem, sicut & sensus. Propter quod & certæ extimationes scientiæ vocantur. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Sunt tamen inter ea, quæ proponuntur, nonnulla, quæ quidem ad sensus reducuntur defectionem. Nonnulla nãque non quæreremus, si illa visu perciperemus, non propterea quod scimus videndo, sed quod ex eo, quia videmus, habemus tandem ipsum vniuersale, veluti si vitrum perforatũ esse, lumenque penetrare per meatus visu perciperemus, pateret etiam nobis propter quid post vitrum lumen efficitur, ex eo plane, quia videremus quidẽ seorsum id ipsum fieri in vnoquoque, intelligeremus autem simul in vniuersis hoc fieri pacto.*

ANTI. *Sunt tamen quædam reducta ad sensus defectum in propositis. Quædam enim si videremus non vtique quæreremus, non tanquam scientes in videndo, sed tanquam habentes vniuersale ex eo, quod videmus. Vt si vitrum perforatum videremus, & lumen per transiens, manifestum vtique erit & propter quid. Et propter id quod, videmus quidem seorsum in vnoquoque, intelligere autem simul est, quoniam in omnibus sic est.*

Ostendit quô sensus ordinatur ad scientiã. Quędam enim problematicę dubitationes reducũtur sicut in causam ad defectũ sensus. Quędã etiam sunt de quibus non quæreremus dubitando, si ea vidissemus, nõ quidẽ eo ꝙ scientia consista in videndo, sed inquantũ ex rebus visis per viã experimẽti accipitur vniuersale, de quo est scientia. Puta si videremus vitrum perforatũ, & quomodo lumen pertrãsit per foramina vitri, sciremus propter quid vitrũ est trãsparens. Et vtitur hoc exemplo ſm opinionem eorũ, qui ponebãt lumen esse corpus, & quędã corpora esse transparentia propter subtilia quędã foramina, quæ pori dicuntur, quos quia visu discernere non possumus propter paruitatẽ, dubitamus quare vitrũ sit transparens. Et potest simile exemplũ poni de quibuscũque rebus quæ habẽt causam sensibilẽ latentẽ. Et quia dixerat, ꝙ sciẽtia huiusmodi rei non esset in videndo, manifestat hoc esse verũ. Nam in vidẽdo cognoscimus seorsum vnũquodq; singularium, sed in sciendo, oportet omnia intelligere simul in vniuersali, vt. s. intelligamus ita se habere in omnibus. n. Videmus. n. sigillatim de diuersis vitris, sed scientiam accipimus de omni vitro ꝙ sit tale.

LECTIO XLIII.

Non esse eadem principia omnium syllogismorum tam proprijs quam communibus rationibus ostendit.

ARGY. *At qui fieri non potest, vt omnium ratiocinationum eadem principia sint. Quod quidem prius differẽdi modo contemplabimur. Nam ratiocinationum aliæ veræ sunt, aliæ falsæ.*

ANTI. *Eadem autem principia esse omniũ syllogismorum impossibile est, primum quidem logicæ speculantibus. Hi quidẽ. n. veri sunt syllogismi, alij aũt falsi.*

Postquam Philosophus prosecutus est de illis, quorum est scientia, hic prosequitur de principijs scientiarũ, ostendens non esse eadem principia omniũ syllogismorum. Primo ostendit hoc logicę idest per rationes communes omnibus syllogismis. Secundo hoc ostendit analeticę, s. per rationes proprias demonstrationis, ibi {Si vero aliter &c.} Circa primũ tria facit. Primo ostendit propositum per differentiam syllogismorum falsorum à veris. Secundo per differentiam falsorum adinuicẽ, ibi {Postea neq; falsæ &c.} Tertio per differentiam syllogismorum verorum adinuicem, ibi {Neq; verorum.} Circa primum duo facit. Primo ostendit propositũ. Secundo excludit quãdam obuiationem, ibi {Et si nanq; sit verum.} Dicit ergo primo, ꝙ primo logicæ speculando manifestum est, ꝙ non possunt esse eadem principia omnium syllogismorum, propter hoc ꝙ quidam syllogismi sunt falsi. i. concludentes falsum, & quidam veri. i. concludentes verum. Syllogismorum autem falsorum & verorum sunt diuersa principia. Nam syllogismorum verorũ sunt principia vera syllogismorũ autem falsorum sunt principia falsa. Non ergo omnium syllogismorum sunt eadẽ principia. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quanquam enim fieri potest, vt verum cõcludatur ex falsis, tamen id semel efficitur, veluti si A quidem verè de C prædicetur, medium autem B falsum sumatur. Tum enim neque A competit ipsi B, neq; B competit ipsi C. Sed si inter has propositiones sumantur media, falsæ erunt, ex eo, quia conclusio omnis falsa, ex propositionibus proficiscitur falsis. Ex veris autem veræ conclusiones emergunt. At patet à falsis vera differre, ac esse diuersa.*

Et si nanque sit verum ex falsis sillogizare, sed semel hoc fit. vt si A de C verum ex falsis syllogizare, sed semel hoc fit. vt si A de C verum sit, medium autem B falsum. Neque enim A in B est, neque B in C. Sed si harum media accipiantur propositionum, falsæ erunt, ex eo quòd omnis conclusio falsa ex falsis est, vera autem ex veris. Altera autem sunt vera & falsa. ANTI.

Excludit quandam obuiationem posset. n. aliquis dicere, ꝙ etiam syllogismorum verorum sunt principia falsa, quia contingit ex falsis syllogizare verum. Sed hoc excludit dicens, ꝙ quamuis contingat syllogizare verũ ex falsis, tamen hoc solum cõtingit in primo syllogismo, quo ex falsis concluditur verum. Sed si oporteat aliquos syllogismos inducere ad probandum præmissas propositiones, necesse esset ꝙ illi syllogismi procedant ex falsis, quia ex veris non cõcluditur falsum, & ita in sola prima syllogizatione ex falsis concluditur verum. Et hoc manifestat per exemplum. Sit. n. hęc propositio vera, Omne c est a, accipiatur autem ad vtranq; extremitatem mediũ falsum, quod est b, ita. s. ꝙ neq; a insit b, neq; b insit c. Si accipiantur aliqua media ad probandum pręmissas propositiones, omnes propositiones falsorum syllogismorũ erunt falsæ, quia omnis conclusio falsa concluditur ex falsis, conclusio autem vera potest cõcludi ex omnibus veris. Vnde quando propositiones præmissæ sunt veræ, ex quibus concluditur verum, non oportebit deuenire ad aliquod falsum. Sic ergo, cum alię sint propositiones veræ, aliæ falsæ, sequitur ꝙ alia sunt principia verorum syllogismorum, & alia falsorum. Deinde cum dicit.

Deinde neque ipsa falsa ex eisdem proficiscuntur. Sũt enim & talia falsa, vt inter se sint cõtraria, & simul esse non potest, vt iustitiam, & iniustitiam, vel fortitudinẽ esse, & hominem æquum, vel bouem, aut æquale maius, vel minus. Ex his autem, quæ iacent hoc pacto. ARGY.

Postea neque falsæ ex eisdem sunt. Est enim falsas adinuicem & contrarias & impossibile simul esse vt iusti tiam esse iniustitiam, aut timorem, aut hominem ęquum & bouem, aut ęquale maius & minus. Ex positis autem sic est. ANTI. vide in annot. Vide in annot.

Ostendit ꝙ neque falsorum syllogismorum sunt eadem principia, Contingit enim conclusiones falsas esse contrarias adinuicem, & incompossibiles sibi. Sicut hæc conclusio, Iustitia est iniustitia est incompossibilis huic conclusioni, Iustitia est timor, cum vtraque sit falsa. Timor enim sicut differt generæ à iustitia, ita etiam ab iniustitia. Similiter etiam hę duę conclusiones falsę sunt contrarię & incompossibiles, Homo est ęquus, & homo est bos. Et similiter hæ duę propositiones sunt incompossibiles, Equale est maius, & ęquale est minus. Oportet enim concludere sic esse ex aliquibus, quibus positis ista sequentur, vnde oportet ꝙ eum illa sint cõtraria & impossibilia, ita etiam principia ex quibus concluduntur.

Deinde cum dicit.

Neque enim ratiocinationem verarum omnium eadẽ principia sunt. Complurium nanque principia diuersa sunt genere, neque quibusuis accommodantur quæuis. Vnitates enim non accommodantur punctis. Illa nanque positione vocãt, his eadem competit. Necesse est autem ARGY.

tem vt ad media accommodari, aut supera ex parte aut infera, aut alios intra alios extra terminorum habere.

ANTI. vide in annot. *Neq; etiam verorum eadem principia omnium sunt. Alia.n.multorum genere principia sunt, neq; conueniunt, vt vnitates punctis non conueniunt. Hæc quidem.n.non habent positionem, illa autem habent. Necesse autem est in media conuenire, aut ad sursum, aut ad deorsum, aut hos interius habere, illos autem exterius terminorum.*

Ostendit quod nec syllogismorum verorum sunt eadem principia, quatuor rationibus, quarũ vna sumitur ex differentia principiorum propriorũ. Vnde dicit quòd {neq; etiam verorum syllogismorum sunt eadem principia.} Diuersorum.n.generum diuersa principia sunt, sicut patet quòd magnitudinũ principia sunt puncta, numerorum autẽ vnitates, quia nõ conueniunt adinuicem, quia vnitates non habent positionem, puncta vero habent. Si autem omnia principia syllogismorum côuenirent adinuicem, necesse esset quòd vel côuenirent in medio, vel sursum ascendendo versus maiorem extremitatem, vel deorsum versus minorem, quia in syllogismo necesse est quod termini vel assumantur interius, vel exterius. Interius quidem qñ multiplicantur syllogismi ad probandũ propositiones inductas. Tunc.n. necesse est quòd accipiantur media quæ sunt inter prędicata propositionũ & subiecta, vtputa si sit talis syllogismus, Omne b est a, omne c est b, ergo omne c est a, si oporteat probari omne b est a oportet assumere aliquod medium inter b & a puta d. Et similiter si debeat probari minor oportet accipere aliquod mediũ inter c & b, puta e & sic semper termini assumpti interius habentur. Exterius autem assumuntur, qñ vel maior extremitas accipitur vt medium ascendendo, vel minor descendendo, puta si a côcludatur de c per b, & iterum c concludatur de b per a. Et sic similiter etiã proceditur descendendo si b concludatur de e per c, necesse est ergo in syllogismis communicantibus in principijs, vel quòd accipiatur medium vnius syllogismi supra propositiones alterius syllogismi, vel accipiantur extrema vnius syllogismi supra extrema alterius syllogismi. Sed hoc non potest esse in rebus quarũ sunt principia diuersa, quia puncta nõ possunt accipi neq; vt media, neq; vt extrema in syllogismus in quibus côcluditur aliquid de numero, neq; vnitates in syllogismis in quibus côcluditur aliquid de magnitudinibus. Relinquitur ergo, quod non possunt esse eadem principia omnium syllogismorum. Secunda ratio ponitur ibi.

ARGY. *At neq; fieri potest, vt principiorum communium vlla sint, ex quibus cuncta demonstrabuntur. Dico autem communia, veluti quoduis affirmandum, aut negandum est. Genera enim eorum, quæ sunt non eadem sunt, sed diuersa, atque alia solis competunt quantis, alia solis hisce, quæ ratione subeunt qualitatis, cũ quibus per communia demonstrationes conficiuntur.*

ANTI. *Sed neq; communium principiorum possunt esse aliqua, ex quibus omnia demonstrabuntur. Dico autẽ communia, vt omne affirmare & negare, genera.n.eorum sunt altera. Et alia quidem in quantitatibus, alia vero in qualitatibus sunt solis, cum quibus demonstratur per communia.*

Quę sumitur ex principijs communibus, & dicit, quod non possunt esse aliqua principia cõmunia ex quibus solum omnia syllogizantur, sicut hoc principium commune, de quolibet affirmatio vel negatio, quod quidẽ communiter est verum in omni genere, non tñ est possibile quod ex solis aliquibus taliter communibus possint omnia syllogizari, quia genera entium sunt diuersa. Et diuersa sunt principia, quę sunt solum quantitatum principia ab his, quæ solũ sunt principia qualitatum, quæ oportet coassumere principijs communibus ad concludendum in qualibet materia. Puta si in quantitatibus oporteat ex dicto principio cõmuni syllogizare, oportet accipere, quod cum hæc sit falsa, punctus est linea, oportet hanc esse veram, punctus non est linea. Et similiter in qualitatibus oportet coassumere aliquid proprium qualitati. Vnde relinquitur, quòd impossibile sit esse eadem principia omnium syllogismorum. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea principia non multo sunt pauciora conclusionibus. Principia.n.ipsæ sunt propositiones. Propositione autem sunt, cum aut additur, aut interponitur terminus. Præterea conclusiones sunt infinitæ, termini vero finiti.*

ANTI. Vide in annot. *Amplius principia non multo minora sunt conclusionibus, Principia quidem enim propositiones sunt, propositiones autem assumpti termini, aut immissi sunt. Adhuc conclusiones infinitæ sunt, termini autem finiti.*

Quæ sumitur ex comparatione pręmissarum ad conclusiones, & dicit quòd principia non sunt multum pauciora cõclusionibus. Sunt quidem pauciora, quia quantuis ad vnam conclusionem inferendam duo principia.i. duæ propositiones requirantur, quia vna conclusio non concluditur immediate nisi ex duabus, tamen vna propositione potest quis vti ad inferendũ plurimas conclusiones, secundum quòd sub subiecto aut sub prędicato multa accipi possunt. Nõ tamen sunt multo plura principia, quàm conclusiones, quia plurima eorum quæ principijs coassumuntur ad cõclusiones alias inducendas, sunt etiã conclusiones. Principia enim propositiones hic appellantur, propositiones autẽ aut assumpti termini, aut immissi sunt.i.propositiones in syllogismis multiplicantur, aut assumẽdo terminos extrinsecus, vel supra maiorem extremitatem & infra minorem, vt supra dictũ est, aut accipiendo terminos qui sunt in medio. Et ad hoc addendum est, quòd cõclusiones sunt infinitæ. Potest.n.quodlibet concludi de quolibet vel affirmatiue vel negatiuæ. Et ne videretur hoc esse contrariũ ei quod supra ostenderat, prædicationes non procedere in infinitum, subiungit quòd termini sunt finiti, & ad hoc pertinent quod supra ostensum est, esse statum in prædicationibus, sed ex terminis finitis possunt infinitæ conclusiones fieri secundum diuersas combinationes, vt tamen accipiamus communiter cõclusiones tam quæ sunt per se, quàm quæ sunt per accidens. Loquimur.n.nunc cõmuniter de syllogismis. Si ergo conclusiones sunt infinitæ, principia aũt non sunt multo pauciora conclusionibus, sequitur quòd etiã principia syllogismorum sunt infinita. Non ergo sunt eadem principia syllogismorũ. Quartam rõnem ponit ibi. Le.præced. Le.34.&35. Deductio rationis.

ARGY. *Insuper principiorum alia sunt necessaria, alia contingentia. Hoc igitur modo considerantibus fieri non posse porro videtur, vt eadem sint principia, aut finita, si conclusiones sint infinitæ.*

ANTI. vide in annot. *Amplius principia hæc quidem ex necessitate, illa vero contingentia. Sic igitur in intentione his habitis impossibile est eadem esse principia, aut finita, cum infinitæ sint conclusiones.*

Quæ sumitur ex differentia necessarij & cõtingentis & dicit quòd principiorũ quibus vtimur in syllogismo, quædam sunt contingentia, & quædam necessaria, vt patet in libro Priorum, vbi docuit syllogizare ex necessarijs & contingentibus. Non autẽ eadem sunt necessaria & contingentia,

& contingentia, ergo nõ sunt eadem principia omnium syllogismorum. Et hoc est quod concludit ex his duabus vltimis rationibus, quod secundũ considerationem præmissorum cum infinitæ sint conclusiones, impossibile est esse eadem principia omnium syllogismorum, aut etiam finita. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quod si quispiam alio modo dicat, velnti hæc quidem geometriæ hæc autẽ arithmeticæ, & hæc medicinæ, principia esse, quid aliud erit quod dicitur, quam scientiarum principia esse? At ex eo dicere eadem esse, quia ipsa sibijpsis eadem sunt, rediculum est. Hoc enim pacto cuncta eadem sunt.*

ANTI. vide in annot. *Si vero aliter quodam modo dicat aliquis, quòd hæc quidem geometriæ, alia vero syllogismorũ, alia autem medicinæ, quid vtiq; erit aliud, quod dicitur, nisi quòd sunt principia scientiarum? Sed eadem dicere derisio est, quoniam eadẽ eisdem eadẽ essent. Omnia.n sic sunt eadem.*

Ostendit idem analeticæ.s. per rõnes proprias principijs quibus scientiæ demonstrant. Et ponit tres rationes. Circa quarũ primam dicit q̃ si aliquis nõ dicat omnium syllogismorũ esse eadem principia, sed aliquo modo dicat aliter.s.q̃ quædam sunt principia geometriæ, & quædam logicæ, quæ dicuntur principia syllogismorum vel ratiocinationum, & quædam sunt principia medicinæ, & sic accipiendo principia omnium scientiarũ, ista sic accepta eadem sunt principia omnium demonstrationum hoc non facit ad propositum, quo quis vult sustinere eadem esse principia, quia propter hoc dictum, nihil aliud dicitur, nisi q̃ quęlibet scientia habet sua principia, & nõ sint principia vnius scientię quæ sunt alterius, quod oporteret si eadem essent principia omnium syllogismorum scientialium. Sed istud est impossibile & derisibile, quia secundum hoc sequeretur, q̃ quæ sunt in scientijs essent eadem, & ita omnes scientiæ essent vna scientia. Quę.n. eisdem sunt eadem, sibi inuicem sunt eadem. Sed principia cuiuslibet scientiæ sunt quodammodo eadem cõclusionibus, quia sunt vnius generis. Nõ enim est ex vno in

Lect.15. aliud genus demonstrare, vt supra dictũ est. Si ergo principia sunt eadem, sequeretur, q̃ omnia quę sunt in scientijs essent eadem. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *At vero neq; hoc est, ex omnibus inquam quiduis demonstrari, quærere omnium eadem principia esse. Est.n. insignis stultitia sane. Nam neque in manifestis hoc fit scientijs, neque in resolutione fieri potest. Propositiones enim vacantes medio principia sunt, atque diuersa plane conclusio fit assumpta vacante medio propositione.*

ANTI. vide in annot. *At vero neq; quod est ex omnibus demonstrare quodlibet horum est. Nam hoc quare omnium eadem esse principia. Multum enim insipiens est. Neq; enim in manifestis mathematicis, neq; in resolutione possibile est. Immediatæ enim propositiones principia sunt. Altera autem conclusio fit, accepta propositione immediata.*

Quæ talis est. Si aliquis quærens esse omnium eadem principia, hoc intendebat dicere, q̃ quodlibet demonstretur ex quolibet, hoc est stultũ dicere, quia hoc neque est possibile in manifestis mathematicis, nec in resolutione. Et vocat manifesta mathematica.i. considerationes vel disciplinas, qñ ex aliquibus propositionibus manifestis statim infertur cõclusio. Vocat aũt resolutionem, qñ propositiones assumptæ non sunt manifestæ, sed oportet eas resoluere in alias manifestiores. Et q̃ hoc sit impossibile probat, quia vtroq; modo principia demonstratiuorum syllogismorũ sunt immediatę propositiones, quæ vel statim assumuntur in manifestis mathematicis siue doctrinis, vel ad eas deuenitur per resolutionẽ. Videmus autem q̃ demonstratur alia cõclusio, coassumpta immediata propositione alia. Et ideo nõ potest esse q̃ ex quolibet demõstretur quodlibet. Consequenter cum dicit.

ARGY. *Quod si quispiam ipsas primas vacantes medio propositiones omnium esse dicat, principia sciatis vnam in vnoquoque, genere esse.*

ANTI. vide in annot. *Si autem dicat aliquis primas immediatas propositiones esse principia, vnum in vnoquoq; genere est.*

Excludit quandam obuiationem. Posset enim aliquis dicere, quòd duplex est genus immediatarum propositionum, quædã enim sunt immediatę propositiones primæ, & quædam.2.ita q̃ accipiatur ordo immediatarum propositionum, secundum ordinem terminorum. Nam illæ propositiones quæ consistunt in terminis primis & communibus, sicut est ens & nõ ens, æquale & in æquale, totum & pars, sunt primæ, & immediatæ positiones, vt non contingit idẽ esse & non esse, & quæ vni & idem sunt æqualia sibinuicem sunt æqualia, & similia. Immediatæ autẽ propositiones, quæ sunt circa posteriores terminos & minus communes, sunt.2.respectu primarum, sicut quòd triangulus est figura, vel q̃ homo est animal. Potest ergo aliquis dicere, quòd.2.propositiones coassumuntur ad diuersas conclusiones demonstrandas, sed primæ propositiones immediatæ sunt eædem in omnibus demonstrationibus. Et ideo ad hoc excludendum dicit quòd si aliquis dicat primas immediatas propositiones has esse illa principia ex quibus omnia demonstrantur, considerare oportet, quòd nihilominus in vnoquoq; genere oportet esse vnum principium vel vnam propositionem immediatam, primam illo genere, non primam omnino simpliciter. Et quòd ex illa quæ est prima simpliciter coassumpto isto principio huiusmodi generis oportebat in hoc genere demonstrari. Et ita non ex solis communibus principijs possunt omnia demonstrari, sed oportet accipere propria quę sunt diuersorum generum. Consequenter cum dicit. Ex.tex. quo excludit ob.

ARGY. *Quod si neque eadem omnium principia sunt hoc pacto, vt ex omnibus quoduis oporteat demonstrari, neque sunt adeo diuersa, vt vniuscuiusque scientiæ sint diuersa, restat si principia omnium generis sint einsdem, ex his ta men hæc, & ex his hæc demonstrentur.*

ANTI. *Si vero neq; ex omnibus, vt opus est demõstrari quodlibet, neq; sic ex altera. Quare erunt vniuscuiusq; scientia altera. Relinquitur igitur si proxima sunt principia omnium, sed ex ijs quidem hæc, ex illis autem illa.*

Excluso stulto intellectu propositionis contra quam disputatur, concludit propositũ, & dicit quòd si non dicatur q̃ quodlibet demonstretur ex quolibet, sicut opus est dicere propter præmissa, sequitur q̃ nec sic ex principio, ex quo concluditur hæc conclusio cõcludatur altera, alioquin ex quolibet demonstratur quodlibet. Vnde necesse est, q̃ diuersarum scientiarum sunt diuersa principia. Sed hæc oportet q̃ omnium scientiarum sint principia vnius generis his, quæ ex his demonstrant, sed oportebit quòd ex his demonstrentur hæ conclusiones, & ex illis illæ ex diuersis scilicet principijs demonstratione facta in diuersis scientijs, quæ sunt de diuersis generibus.

Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *At patet & hoc esse non posse, & Demonstratñ est.n. scientiarum, quæ genere differunt, principia diuersa genere esse. Principia nanq; duplicia sunt, ex quibus, et circa quod. Principia igitur ex quibus, communia sunt, principia vero circa, quod, propria, vt vnitas, magnitudo.*

Manifestum

ANTI. *Manifeſtum aũt hoc eſt quoniam non contingit. Monſtratum eſt.n.quòd altera principia genere, ſunt differentium genere. principia.n.duplicia ſunt, ex quibus, & circa qua, ex quibus quidem igitur communia ſunt, qua autẽ ſunt circa qua, propria ſunt, vt numerus, magnitudo.*

Et dicit ꝙ manifeſtum eſt etiã alio modo, quòd non contingit hoc.ſ. ꝙ eadem ſunt principia omnium ſcientiarum, quia oſtẽſum eſt ſupra, ꝙ diuerſorum generum diuerſa ſunt principia genere. Vnde cum diuerſæ ſcientiæ ſint de diuerſis generibus, ſequitur quod diuerſa principia ſint diuerſarũ ſcientiarum. Sed quia quodammodo eadem principia communia ſunt quibus omnes ſcientiæ vtuntur, ideo conſequenter diſtinguit de principijs, & dicit ꝙ duo ſunt principia. Quædam prima, ex quibus demonſtratur, ſicut primæ dignitates, vt quod non ſint idem eſſe & non eſſe. Et iterum ſunt quædam, circa quæ ſunt ſcientiæ.ſ.ſubiecta ſcientiarum, quia diſfinitionibus ſubiecti vtimur, vt principijs in demonſtrationibus. Illa ergo prima ex quibus demonſtratur, ſunt cõmunia omnibus ſcientijs, ſed principia circa quę ſunt ſcientię ſunt propria cuiuſlibet ſcientię, ſicut numerus arithmeticæ, & magnitudo geometrię. Principia aũt communia oportet ad hæc propria applicari ad hoc ꝙ demonſtretur. Et quia non ex ſolis communibus principijs demonſtratur, non poteſt dici eadem eſſe principia omniũ ſyllogiſmorũ demonſtratiuorũ, quod intendit probare.

(Lect. 41. te. exp. 4. & 5.)

LECTIO XLIIII.

Quomodo ſcientia ad opinionem cæteroſque intellectuales habitus comparetur.

ARGY. *Intereſt autem inter id, quod ſub ſcientia, & id, quod ſub opinione cadit, & inter ſcientiam, & opinionem.*

ANTI. Tex.commen.44. *Scibile autem, & ſcientia differunt ab opinabili, & opinione.*

Poſtquam Philoſophus oſtẽdit comparationem ſcientiarum adinuicem & ſecũdum certitudinem & ſecundum vnitatem & diuerſitatem, hic oſtendit comparationem ſcientiæ ad omnia, quæ ad cognitionem pertinent. Et diuiditur in duas partes. In prima agit de comparatione ſcientiæ ad opinionem, quæ eſt verorũ & falſorum. In.2.de comparatione ſcientiæ ad aliquos habitus cognoſcitiuos, qui ſunt ſemper verorũ, ibi {Reliqua autem quomodo oportet, &c.} Prima autem pars diuiditur in duas partes. In prima determinat veritatẽ. In.2. excludit dubitationẽ, ibi {Qualiter ergo eſt idem, &c.} Circa primum tria facit. Primo enim proponit differentiam eſſe inter ſcientiam, & opinionem. Secundo oſtendit quid pertineat ad ſcientiam, ibi {Quoniam quidem ſcientia, &c.} Tertio quid pertineat ad opinionem, ibi {Sunt autem quædã vera, &c.} Dicit ergo primo, quòd ſcientia differt ab opinione, & ſimiliter ſcibile, quod eſt obiectum ſcientiæ differt ab opinabili, quod eſt obiectũ opinionis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Nam ſcientia quidem vniuerſalis eſt cognitio, & per neceſſaria comparatur, neceſſarium autem aliter ſe habere non poteſt.*

ANTI. *Quoniam ſcientia vniuerſalis, & per neceſſaria eſt. Neceſſarium autem non contingit aliter ſe habere.*

Oſtendit quid pertineat ad ſciẽtiam, & ponit duo ad eam pertinere, quorũ vnum eſt ꝙ ſit vniuerſalis. Non.n. eſt ſciẽtia de ſingularibus & ſub ſenſu cadentibus & hoc ſupra manifeſtatũ. Et aliud eſt ꝙ ſcientia eſt per neceſſaria. Et exponit quid ſit neceſſariũ.ſ. illud quod nõ contingit aliter ſe habere. Et hoc etiã eſt ſupra manifeſtũ, ꝙ demonſtratio procedat ex neceſſarijs. Deinde cũ dicit.

(Lect. 42. ex. ſecundę. — Lect. 13. ex. a. 3. 4.)

ARGY. *At ſunt quædam vera quidem, & numerantur inter ea, quæ ſunt, tamen & aliter ſeſe habere poſſunt. Patet igitur circa hæc non eſſe ſcientiam. Nam ea non poſſent aliter ſe habere, quæ aliter ſe habere poſſunt. At vero neq; intellectum. Intellectum enim principium ſcientiæ dico, neq; ſine demonſtratione ſcientiam. Quæ quidem eſt exiſtimatio vacantis medio propoſitionis. Eſt autem intellectus verus, & ſcientia, & opinio, & id, quod per hæc dicitur. Quare reſtat opinionem eſſe circa id, quod verum quidem eſt, aut falſum aliter autem ſe habere poteſt. Hæc autem eſt exiſtimatio vacantis medio, & non neceſſariæ propoſitionis.*

ANTI. Vide in annot. *Sunt autem quædam vera contingentia aliter ſe habere. Manifeſtum igitur eſt quòd circa hæc ſcientia non eſt. eſſet, enim vtiq; impoſſibile aliter ſe habere, poſſibile aliter ſe habere. At vero neq; intellectus, Dico enim intellectum principium ſcientiæ, Neque enim ſcientia eſt indemonſtrabilis. Hæc autem opinio eſt immediatæ propoſitionis. Verus eſt enim intellectus & ſcientia & opinio, & quod per hoc dicitur. Quare relinquitur opinionem eſſe circa verum quidem, aut falſum ſed contingens eſt & aliter ſe habere. Hæc autem eſt acceptio immediatæ propoſitionis, & non neceſſaria.* (vide in annot.)

Oſtendit quid pertineat ad opinionem.i. quòd ſit circa contingentia aliter ſe habere, ſiue in vniuerſali ſiue in particulari. Et hoc probat tripliciter. Primo quidem per modũ diuiſionis ꝙ præter vera neceſſaria quæ non contingunt aliter ſe habere, ſunt quædam contingentia vera, quæ contingunt aliter ſe habere. Manifeſtum eſt autem hoc ex prędictis ꝙ circa huiuſmodi nõ eſt ſcientia, quia ſequeretur ꝙ contingentia non poſſent aliter ſe habere. Circa talia.n.eſt ſcientia, vt iam dictum eſt. Similiter etiã non poteſt dici, ꝙ eorum ſit intellectus, & accipimus hic intellectum non ſecundum ꝙ intellectus dicitur quædam potentia animę, ſed ſecundum ꝙ eſt principium ſciẽtiæ.i.ſecundum ꝙ eſt habitus quidam primorum principiorum ex quibus procedit demonſtratio ad cauſam ſcientiam. Et ideo ad exponendum quid ſit iſte intellectus, qui eſt principium, ſubdit {neq; ſciẽtia indemonſtrabilis eſt}.ſ.eorũ, quæ contingunt aliter ſe habere, ac ſi dicat ꝙ intellectus nihil aliud ſit, quàm quædam ſcientia indemonſtrabilis. Sicut.n.ſcientia importat certitudinem cognitionis per demõſtrationem acquiſitam ita intellectus importat certitudinem cognitionis abſq; demonſtratione, non propter defectum demonſtrationis, ſed quia id, de quo certitudo habetur, eſt indemonſtrabile, & per ſe notum. Et ideo ad hoc exponendũ ſubdit, ꝙ ſcientia demonſtratiua nihil aliud eſt, quàm certa exiſtimatio immediatæ propoſitionis. Quod autem intellectus ſit ſcientia indemonſtrabilis patet ex hoc ipſo, quod dicit, ꝙ eſt principium ſcientię. Cum.n.ſcientia ſit neceſſariorum, & neceſſaria nõ concludantur niſi ex neceſſarijs, vt ſupra probatum eſt, neceſſe eſt, ꝙ intellectus qui eſt principium ſcientiæ non ſit contingentiũ. Oſtenſo ergo, ꝙ neq; ſcientia neq; intellectus ſunt contingentium, ponit quandam diuiſionem. Et dicit, quòd contingit verum eſſe, & intellectum, & ſcientiã, & opinionem, & quod per hoc dicitur.i.quod enũtiatur voce per intellectum, & ſcientiam, & opinionem veram. Eſt.n.verum & in cõpoſitione & diuiſione intellectus, & in enunciatione exteriori inquantum ſignificant interiorem veritatem opinionis, ſcientiæ, vel intellectus. Si ergo cuiuſlibet veri vel eſt intellectus, vel ſciẽtia, vel opinio, & ſunt quædam vera contingentia, quorum non eſt neq; ſcien-

(Lect. 13. — Lect. 13. — Primo Peri Her. lc. 3. 6. meth. le. vl. 3. de Anima lec. 11.)

tia neq; intellectus, relinquitur ꝙ circa huiusmodi sit opinio, siue sint actu vera, siue sint actu falsa, dũmodo possint aliter se habere. Et ad exponendum quid sit opinio subiungit, ꝙ opinio est acceptio .i. existimatio quædam immediatæ propositionis & non necessariæ. Quod potest duobus modis intellig. Vno modo sic, quia propositio immediata in se quidem sit, necessaria, sed ab opinante accipiatur vt non necessaria. Alio modo vt sit in se contingens. Dicitur.n.immediata propositio, quæcunq; per aliquod medium probari non potest, siue sit necessaria, siue non necessaria. Ostensum est.n.supra, ꝙ non proceditur in infinitum in prædicationibus, neq; quantũ ad media, neq; quantum ad extrema, & hoc nõ solum analeticę in demonstrationibus, sed etiam logicæ communiter quantum ad syllogismos. Si ergo sit aliqua propositio contingens mediata, oportet ꝙ reducatur ad aliquas immediatas. Non aũt reducitur ad immediatas necessarias, quia necessaria nõ sunt principia contingentiũ, neq; ex necessarijs potest cõcludi cõtingens. Vnde relinquit, ꝙ sit aliqua propositio immediata contingens, & aliqua mediata. Sicut homo nõ currit est mediata, potest.n.probari per hoc mediũ. Homo nõ mouetur, quæ etiam est cõtingẽns, sed immediata. Existimatio ergo taliũ propositionũ cõtingentiũ immediatarũ est opinio, sed per hoc non excluditur quinetiam acceptio propositionis cõtingẽtis mediatę sit opinio. Sic.n.se habet circa cõtingentia, sicut scientia, & intellectus, circa necessaria. Secundo ibi.

ARGY. *Atque hoc consentaneum est etiam ijs, quæ apparent. Tam enim opinatio, quàm talis natura incertum est sane.*

ANTI. *Et confessum autem est sic apparentibus. Opinio enim incertum est, & natura huiusmodi est.*

Probat idem per id, quod cõmuniter apparet. Et dicit quòd id, quod dictũ est.s.opinionem esse contingentium, est quoddam confessum.i.consentaneum his, quæ apparent. Opinio enim videtur sanare aliquid debile, & incertum, & videtur esse aliqua talis natura, quæ habeat in se imbecillitatem, & incertitudinem. Tertio ibi.

ARGY. *Nemo præterea tum opinari quippiam arbitratur, cũ illud putat aliter se habere non posse, sed scire. Sed cũ esse quidem sic putat, existimat aũt & aliter se habere posse, nihil prohibet illum tum opinari, propterea quod rei quidem talis opinio est, necessariæ vero scientia.*

ANTI. *Adhuc autem nullus opinatur probare, cum opinetur impossibile aliter se habere, sed scire. Sed aliquando quidem esse sic, sed tamen nihil aliter prohibet, tunc probare, tanquàm huiusmodi quidem opinionem esse, sed necessarij scientiam.*

Probat idem per experimentũ. Nullus.n.qñ opinatur ꝙ impossibile sit aliter se habere, reputat se opinari, sed tũc reputat se scire. Qñ aũt opinatur ꝙ sic est, & ꝙ nihil prohibeat aliter se habere, reputat se opinari, ac si opinio sit talis.i.cõtingẽtis, sciẽtia aũt necessarij. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Quo igitur fit, vt idem vnus opinetur, alius sciat, & cur opinio non erit scientia, si quispiam posuerit fieri posse, vt de eodem omni opinio habeatur, quod scit? Proficiscetur enim & isce qui scit, & isce qui opinatur per media, quousq; perueniat ad ea, quæ medio vacant. Quare si ille scit, & qui opinabitur, scit, Fieri enim potest vt quemadmodum ipsum esse scit, & ipsum propter quid est opinetur. Hoc autem constat ipsum medium esse.*

ANTI. vide in annot. *Qualiter igitur est idẽ opinari, scire, & quare non erit opinio, scientia, & siquis posuerit esse. aut nihil cõtingere opinari, consequetur quòd hoc quidem sciens, ille vero opinans per media quousq; ad immediata veniat. Quare siquidem ille sciuit, & opinans sciuit. Sicut enim & quia est opinari, & propter quid. Hoc autem medium est.*

Mouet dubitationẽ circa præmissa. Et primo mouet dubitationes. Secũdo soluit, ibi {Aut siquidem sit, &c.} Circa primũ mouet duas dubitationes, quarũ vna est de opinabili, & scibili. Si opinio est cõtingentis, sciẽtia vero necessarij, nõ est idem necessariũ & contingens. Ergo remanet dubiũ qualiter possit homo aliquid idem opinari & scire. Secunda dubitatio est de sciã & opinione, quare .s. opinio nõ sit sciẽtia. Si tñ aliquis ponat ꝙ de omni cognito possit esse opinio. De quolibet.n.cognitio potest homo opinari ꝙ possit aliter se habere, nisi forte de primis principijs per se notis, quorũ contraria nõ cadunt in existimatione, de quibus tñ non est sciẽtia. Sed circa omnia mediata quorũ est demonstratio, & sciẽtia, potest aliquis existimare ꝙ possibile sit aliter se habere, & ita potest ea opinari. Non.n.opinio est solum de his, quæ sunt contingentia in sui natura, quia ſm hoc non omne quod quis nouit cõtingeret opinari. Sed opinio est de his, quæ accipiuntur vt cõtingentia aliter se habere, siue sint talia siue non. Hoc ergo supposito, videtur ꝙ sit idem sciẽtia & opinio quia tam sciens, quã opinans cõsequuntur scientiam & opinionem per aliqua media quousq; perueniant ad aliqua immediata, sicut ex dictis patet. Vnde si aliqs sit procedens per media ad immediata habet scientiam. Quod aũt opinio per media veniat ad immediata, manifestat per hoc, quia sicut contingit opinari quia ita est, ita contingit opinari propter quid sit ita. Hoc aũt quod dico propter quid, significat medium. Vnde patet, ꝙ opinio potest procedere per mediũ ad immediata, siue opinio sit eorũ, quæ in natura sunt contingentia, siue sit eorum, quæ accipiuntur vt cõtingentia. Deinde cũ dicit.

Dubium & opinabili de scibili.

ARGY. *Aut si existimauerit quidẽ ea, quæ aliter se habere nequeunt, perinde atq; habẽt diffinitiones habere, per quas ipsæ demonstrationes conficiuntur, sciet, non opinabitur. Sin autem vera quidem esse crediderit, nõ tamen hæc ipsis putauerit competere ratione substantiæ atque formæ, opinabitur, si vere sciet: Atq; si per ea quidem, quæ medio vacant processerit, ipsum esse, & propter quid est opinabitur. Sin vero non per ea, quæ vacant medio, tantum ipsum esse opinabitur.*

ANTI. *Aut siquidem sic arbitratur non cõtingentia aliter se habere, sicut habent diffinitiones, per quas sunt demonstrationes, non opinabitur, sed sciet. Si autem vera quidem esse, non tamen hoc ipsis inesse secundũ substantiam, & speciem, opinabitur, & nõ sciet vere, & quia, & propter quid, siquidem per immediata opinabitur. Si vero non per immediata, solum ipsum quia opinabitur.*

Soluit prædictas dubitationes. Et primo secundã, quę est de identitate scientię & opinionis. Secundo primam, quæ est de idẽtitate sciri & opinati, ibi {Eiusdẽ aũt, &c.} Dicit ergo primo, ꝙ si aliquis ꝑcedat per media ad immediata, ita ꝙ illa media nõ arbitretur vt cõtingentia aliter se habere, sed arbitretur ea sic habere sicut diffinitiones, quæ sunt per media, per quæ demonstrationes procedunt, neq; erit opinio, sed scientia. Si aũt aliquis procedat vsq; ad immediata per aliqua media vera, quæ tñ vel nõ insit illis, de quibus dñr per se, sicut diffinitiones, quæ prædicantur substãtialiter & significant speciem rei, vel non accipiat ea, quæ sic insunt tunc habebit opinionem, & nõ sciet vere, quia & ꝓpter quid simul, si tñ procedat vsq; ad immediata, tunc.n.per immediata opinabitur, & nõ sciet. Si vero nõ procedat per immediata, sed per mediata, tunc nõ opinabitur ꝓp quid, sed opinabitur solum quia.

quia.Nam & scientia,quę nō est propter quid & immediata,nō est sciemia pp quid,sed quia. Deinde cū dicit.

ARGY. *Opinio nanq; scientiaq; nō omnino eiusdem est. Sed ut est,& vera,& falsa,modo quodā eiusdem opinio, sic & scientia,& opinio est eiusdem. Et.n.quemadmodum quidem opinionē ueram,ac falsam (inquiunt quidam) eiusdem esse accidunt, aliaq; absurda, & non opinari quempiam quod opinatur falso. Sed cū multipliciter idem dicatur,partim esse potest,partim esse non potest. Nam opinari vere diametrum commensurabilem esse, absurdū est sane,sed sic est eiusdem,quia diameter, circa quem sunt ipsæ opiniones est idem. Vtriusq; tamen ratio non eadem est. Pari modo scientia eiusdē esse,atq; opinio potest. Illa nanq; sic erit animalis existimatio, vt fieri nō possit, veluti si illa quidem existimatio sit homini substantiæ ratione competere. Hac aūt homini quidem,sed non illo competere modo. Idem est.n.id circa quod vtraq; fit. Est.n.homo,sed modus nō est idem,vt patet. Ex his aūt emergit fieri non posse, vt simul idem opinetur quisquam ac sciat. Nam simul existimationem haberet,& aliter & nō aliter idem sese habere. Quod quidem fieri nequit. Etenim fieri quidem potest, ut in alio atq; alio sit eiusdem vtrunque,sicuti diximus,sed in eodem si hoc pacto fieri nequit. Haberet enim simul existimationem hominem per se animal esse, & non per se animal esse. Quorum primum est non posse, secundum sit posse hominem non animal esse.*

ANTI. *Eiusdem autem opinio & scientia non pœnitus est Et sicut falsa,& vera eiusdem quodammodo est,sic & scientia & opinio eiusdem. Opinionem.n. verā,& falsam, sicut dicunt quidam,eiusdē esse,inconuenientia accidit appetere alia,& nō opinari quod opinatur falso. Quoniam autem idem multipliciter dicitur, est sicut contingit, est autem sicut non. Commensuratum.n.esse diametrū costa vere opinari inconueniens est, sed quòd diametros, circa quam sunt opiniones, idem, sic eiusdem est. Sed quòd aliquid erat esse vnicuiq; secundum rationem non idem est. Similiter aūt & scientia,& opinio eisdem est. Hoc quidē .n.sic animal est,quòd non est contingere non esse animal, sed illa quidem quod est contingere. Vt si hoc quidē,quod vere hominis,illa vero hominis est quidē non autem veri hominis. Idem.n.est quia homo, hoc autem non sic idem. Manifestum aūt ex his est, quod neq; opinari simul idem & scire contingit. Simul.n.utiq; haberet opinionē aliter habendi & non aliter idem esse, quod vere nō contingit. In alio.n.unumquodq; esse cōtingit eiusdē,sicut dictū est, sed in eodē nihil sic pōt esse. Haberet.n.opinionē simul,ut quòd hō esset quòd vere est animal,hoc.n sic contingere.*

vide in annot.

Soluit primam dubitationē,quæ est de idētitate sciti & opinati. Vbi cōsiderandū est, ꝙ non est incōueniens, id quod est scitū ab vno, esse opinatū ab alio, quia quod vnus accipit, vt impossibile aliter se habere quasi scitū, aliter accipit vt contingens aliter se habere quasi opinatum. Sed ꝙ idem homo de eodem simul habeat opinionem & scientiā,non est verū omnino, sed aliquo modo. Sicut.n. falsa opinio & vera opinio possunt esse de eodē quodammodo,sed non simpliciter,sic etiam est de opinione & sciētia. Si quis.n.diceret, ꝙ opinio vera & falsa essent pęnitus de eodem,sicut aliqui dnt,puta illi qui dicebant ꝙ omne quod alicui vr̄ est verū, vt dicitur in.4. Metaphysi.ille qui sic diceret, vellet consequi aliqua incōuenientia,& multa quidē alia quę posita sunt in.4.Metaphy.quæ consequuntur ex hoc, ꝙ aliquis dicit idē esse verū & falsum, & specialiter hoc incōueniens cōsequeretur ei,ꝙ nulla opinio esset falsa,& ꝙ ille qui opinat̄ falsa, non opinaretur. Nō ergo pōt dici ꝙ vera opinio & falsa sint eiusdē simpliciter. Sed quia idem dr̄ multipliciter, cōtingit quodammodo opinionem veram & falsam esse eiusdem,& quodāmodo non. Si.n.accipiatur idem subiectum sm rem,de quo sunt opiniones,sic de eodē potest esse opinio vera & falsa. Si aūt accipiatur idē esse ipsum enunciabile opinatū, sic hoc est impossibile. Puta diametrum esse cōmensurabilem lateri quadrati opinatur aliquis falsa opinione,& incōueniēs est dicere, ꝙ hoc enunciabile aliquis opinetur vera opinione. Sed sm ꝙ accipimus ipsum subiectū enunciabile diametrū, sic eiusdē potest esse opinio vera & falsa. Nam circa diametrū, vnus vere opinatur ꝙ sit vere incōmensurabilis, alius falsę, ꝙ sit cōmensurabilis. Et sic manifestū est, ꝙ id, de quo est opinio & sciētia, & si sit idem subiecto, non tñ est idem sm rōnem. Est.n.idem subiecto diametrū commensurari,& diametrū nō cōmensurari, quia subiectū vtriusq; enunciabilis est idem, tñ manifestū est, ꝙ ratione differt diameter, sm ꝙ accipitur vt commensurabilis,& sm ꝙ accipitur incommensurabilis. Et sic opinio vera & falsa possunt esse eiusdē subiecti,non aūt eiusdem sm rōnem. Similiter est etiam de scientia & opinione. Nam scientia quidē est de hoc ꝙ aliquis sciat animal,ita tñ ꝙ non contingat id non esse animal, sed opinio est de hoc ꝙ aliquis scit animal,ita tñ ꝙ contingat illud nō esse animal. Puta si scīa sit ꝙ homo vere sit id quod est animal, & sic impossibile sit se hr̄e,opinio vero sit de hoc ꝙ homo nō vere sit id quod est animal, & per hoc cōtingat aliter se habere. Manifestū est.n. ꝙ idem est subiectū,& scitū,& opinatū quod est homo,sed nō est vt idem rōne. Sic ergo ex dictis manifestū est, ꝙ non cōtingit oīno simul idē scire & opinari, quia simul homo haberet existimationem ꝙ posset aliter se hr̄e,& ꝙ nō posset aliter se habere. Sed in alio homine hoc cōtingit, ꝙ de eodem vnus habet scientiam,& alius opinionem, sicut dictū est. In eodem vero homine nō contingit rōne iam dicta. Deinde cū dicit.

De reliquis autem, quo nam pacto distribuenda sint, de mente inquam, de intellectu, de scientia, de arte, de prudentia. de sapientia, alijs in locis pertractabitur. Quadam enim ipsorum ad Naturalem, quadam ad morum magis pertinent contemplationem. ARGY.

Reliqua autem, quomodo oportet distribuere in rationem, & intellectum, & scientiam, & artem, & prudentiam, & sapientiam, hac quidem physica, illa vero ethicæ speculationis magis sunt. ANTI.

Comparat scientiā ad aliquos habitus qui se hn̄t ad verum. Et primo ad illos habitus,qui sunt de conclusionibus. Secundo ad habitū qui specialiter respicit medium, ibi{Solertia autem,&c.} Dicit ergo primo, ꝙ reliqua ab opinione ad cognitionem pertinentia, quomodo distinguantur in rōnem & intellectū,& scīam,& artem,& prudentiam,& sapientiā, quantum ad aliquid, pertinent ad considerationē Philosophiæ.i.vel etiam Philosophiæ naturalis,quantum aūt ad aliquid ad cōsiderationem Philosophiæ moralis, quæ dicitur ethica. Ad cuius euidentiam sciendū est, ꝙ Arist. in.6.Ethi.ponit quinque,quæ se hn̄t semper ad verū.s.artem,scīam, sapientiā, prudentiam,& intellectū,subiungens duo,quæ se hn̄t ad verum & falsum.s.suspitionem & opinionē. Prima aūt quinq; se hn̄t solum ad verū, quia important rectitudinem rōnis. Sed tria eorū.s.sapientia,scientia, & intellectus importāt rectitudinem cognitionis circa necessaria. Scientia quidem circa cōclusiones,intellectus aūt circa principia, sapientia aūt circa altissimas causas,quę sunt causę diuinę.

Alia

Alia vero.s.ars & prudentia important rectitudinem rationis circa cõtingentia. Prudentia quidem circa agibilia.i.circa actus, qui sunt in operante, puta amare, odire, eligere & hmõi quæ pertinẽt ad actus morales, quorum etiã est directiua prudentia. Ars aũt importat rectitudinem rõnis circa factibilia.i.circa ea, quæ aguntur in exteriorẽ materiã, sicut est secare & alia hmõi opera, in quibus dirigit ars. Hic aũt addit rõnem, quo pertinet ad deductionem principiorum in conclusiones. Determinare quidem de sapiẽtia quid sit, & quomodo se habeat & de scientia, & intellectu, & arte, pertinet aliqualiter ad Philosophiam primam. Prudentia vero pertinet ad considerationem moralem, intellectus, & ratio, s'm quòd significant potentias quasdam, pertinent ad considerationem naturalem, vt patet in lib. de Anima. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Solertia vero bona quædã est coniectatio medij in tempore admodũ breui, veluti si quispiã hoc viso lunam eam partem, quę est versus solem, lucidam semper habere, cito perceperit, propterea id ipsum effici, quod lumen ex sole suscipiat luna, aut si viso paupere diuitem adeunte, hoc illũ propterea facere, quòd mutuo argentũ accipit, intellexerit, aut si cognouerit cur hi sunt amici quia sunt eiusdem hominis inimici. Omnes.n. medias causas qui vidit, extrema cognouit. Lucidam partem versus solem habere sit* A. *solis lucere lumine sit* B, *luna sit* C. *Igitur ipsum* B, *id est solis lucere lumine cõpetit* C, *ipsi inquam lunæ: at ipsum* A *lucidam inquã semper versus solem habere partem ipsi* B *inest, quare fit vt* A *per* B *medium ipsi competat* C.

ANTI. *Solertia autem est subtilitas quædam in non perspecto tempore medij inueniendi, vt si aliquis videns quòd splendorem semper habet à sole luna, statim intellexit propter quid hoc sit, quia propter id, quòd illustratur à sole, aut disputãtem cũ diuite, cognouit quoniã accõmodatus est, aut propter id quod amici sunt, quia inimici eiusdẽ sunt. Oẽs.n causas medias videns cognouit & vltimas. Splendidũ esse à sole sit in quo* A, *lucere à sole* B, *luna* C. *Inest aũt lunę quidẽ* C *ipsi* B *quod est lucere à sole, ipsi aũt* B A, *quod est hoc esse splẽdidũ à quo splẽdor, quare et ipsi* C A *per* B.

Facit mentionẽ de habitu, qui spẽaliter respicit mediũ. Et dicit, ꝙ solertia est quædã subtilis & facilis coniecturatio medij, pp quod aliquid euenit, & hoc qñ nõ habet maximũ tẽpus ad perspiciendũ vel deliberãdũ, sicut si aliquis videns ꝙ semper luna qñ conuertit opposita ad solem, splẽdorẽ habet per totũ, statim intellexit pp quid hoc sit.s.quia illustratẽ à sole. Et siĺr in actibus humanis. Si aliquis videat aliquẽ pauperẽ altercantem cum aliquo diuite, cognoscit, ꝙ ille diues accõmodauit ei aliquid, & altercatur de redditione. Vel si aliquis vidẽs aliquos, qui prius fuerant inimici, eos esse facto amicos, cognouit & pp quid hoc sit, quia.s.sunt inimici eiusdem. Et ꝙ cognoscere mediũ sit cognoscere pp quid manifestat.2. Primo quidẽ per rõnem, quia talis solera videns oẽs cãs, medias, cognouit & vltimas, in quas fit vltima resolutio, per quas cognoscitur pp quid. Secundo manifestat per exemplũ ordinatũ in syllogismo. Vt ponamus lunã esse c, i. minorẽ extremitatẽ, sed esse splendidũ per oppositionẽ ad solem sit a maior extremitas, sed illuminari à sole sit b, i. mediũ c.n.est b.i.luna habet lumen à sole, & a inest ipsi b, quia quod habet lumen à sole splendet cõuersum ad solem, & sic probatẽ ꝙ a insit ipsi c per b. Vnde patet ꝙ solertia est quædã perspicacitas velociter apprehẽdendit mediũ, qđ cõtingit ex naturali aptitudine, & ẽt ex exercitio. Posuit aũt diuersa exẽpla solertiæ, vt ostẽdat ꝙ in oĩbus prędictis habitib.s.prudẽtia, & sapiẽtia, &c. possit esse solertia.

ARISTOTELIS STAGIRITÆ

POSTERIORVM ANALYTICORVM LIBER SECVNDVS.

Cum S. Thomæ Aquinatis Expositione.

LECTIO PRIMA.

Quatuor eorum, quæ scimus, quęstiones esse, quæ omnes ipsius medij esse ostenditur.

EA, quæ quæruntur, tot sane profectò, quot sunt ea, quæ scimus. Quærimus autẽ quatuor, esse, propter quid est, si est, atque quid est. ARGY.

VAESTIONES Sunt æquales numero his, quęcunq; uere scimus. Quærimus aũt quatuor, quia, propter quid, si est, quid est. ANTI. vide in annot. Tex. commen.1.

POstquam Philosophus in primo li. determinauit de syllogismo demonstratiuo, in hoc libro intendit determinare de principijs eius. Est aũt duplex principium demõstratiui syllogismi.s. mediũ eius, & primæ propositiones indemonstrabiles. Diuiditur ergo liber iste in duas partes. In prima determinat de cognitione medij in demonstrationibus. In.2. de cognitione primarum propositionum, ibi {De principijs aũt qualiter fiunt cognita, &c.} Lectio.19 Quia.n. in primo libro habitũ est, quòd omnis doctrina & disciplina fit ex præexistenti cognitione, in demonstrationibus aũt cognitio conclusionis accipitur per aliquod mediũ, & per primas propositiones in demonstrabiles, residuũ erat inuestigare qualiter ista cognoscantur. Prima aũt pars diuiditur in duas partes. In prima inuestigat quid sit mediũ in demonstrationibus. In.2. parte inquirit, quomodo illud mediũ nobis innotescat, ibi {Quomodo aũt quod quid est ostenditur.} Lectio.2. Quia vero medium in demonstrationibus assumitur ad aliquid innotescendũ, de quo poterat esse dubitatio vel quęstio, ideo circa primum duo facit. Primo.n. ponit numerum quęstionum. Secundo, ex ipsis quęstionibus inuestigat propositũ, ostendens qualiter quæstiones pertineant ad medium demonstrationũ, ibi {Quęrimus aũt, cum quæramus.} Circa primum tria facit. Primo enumerat quæstiones. Secundo manifestat compositas quæstiones, ibi {Cum quidem.n. vtrum hoc.} Capi.6. Tertio simplices, ibi {Quædam aũt alio modo.} Responsio ad ob. Dicit ergo primo, ꝙ æqualis est numerus quæstionum, & eorũ, quę sciuntur. Cuius ratio est, quia scientia est cognitio per demonstrationem acquisita. Eorum autẽ oportet per demonstrationem cognitionẽ acquirere, quæ ante fuerint ignota, & de his quęstiones facimus, quę ignoramus. Vnde sequitur quòd ea, quæ quæruntur sint æqualia numero his, quæ sciuntur. Quatuor autem sunt, quæ quæruntur.s.quia, propter quid, si est, & quid est, ad quę quatuor reduci potest quicquid est quæribile, vel scibile. Diuidit autem in.1. Topicorum quæstiones siue problemata aliter in quatuor, quæ omnia cõprehenduntur sub vna harum quæstionum, quæ dicitur quæstio quia. Non enim

intendit

intendit ibi nisi de quæstionibus ad quas dialectice disputatur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Nam cum quærimus vtrum hoc, an hoc sit, plura complectentes hoc pacto, vtrum sol deficiat, an nõ deficiat, esse tum. quærimus. Cuius id indiciũ est. Hoc.n.inuento, solem inquã ipsum deficere, statim cessamus. Atq; si à principio solem deficere scimus, non quærimus vtrum deficiat sol,*

ANTI. *Cum quidem enim vtrum hoc, aut hoc sit quærimus in numerum ponentes, vt vtrum sol deficiat, aut non, ipsum quia quærimus. Signum est. Inuenientes enim quia deficit, pausamus. Et si in principio sciremus, quia deficeret, non quæreremus vtrum deficeret.*

Manifestat propositas quæstiones, & primo compositas. Ad cuius euidentiã considerandũ est, ꝙ cum scientia non sit nisi veri, verum aũt significatur solũ per enunciationem, oportet solam enũciationem esse scibilem, & per consequens quæribilem. Sicut aũt in. 2. Peri hermenias
Lect. c. 2. dicitur, enunciatio dupliciter formatur. Vno quidẽ modo ex nomine & verbo absq; aliquo opposito, vt cũ dicitur homo est. Alio modo qñ aliquid tertiũ adiacet. vt cũ dicitur, homo est albus. Potest ergo ratio formata referri, vel ad primum modum enunciationis, & sic erit quasi quæstio simplex, vel ad ſm modũ, & sic erit quæstio quasi composita, vel in numerum ponens, quia videlicet est quæstio de compositione duorum. Circa hunc ergo modum enunciationis duplex quęstio formari potest. Vna quidem an hoc sit verũ quod dicitur. Et hanc quæstionem primo exponit dicens, quòd cũ de aliqua re quærimus, vtrũ illa res sit hoc aut illud, sic quodammodo ponimus in numerũ accipiendo.s. duo, quorum vnũ est prędicatum, & aliud subiectum. Puta cum quærims vtrum sol sed deficiens per eclypsim, vel non, & vtrũ homo sit animal, vel non, tunc dicimur quærere quia, non ita ꝙ hoc quod dico quia, sit nota, vel signum interragationis, sed quia ad hoc quærimus, vt sciamus quia ita est. Cuius signũ est, quia cũ inueniremus per demonstrationem, quiescimus à quærẽdo, & si in principio hoc sciuissemus, nõ quæreremus vtrũ ita sit. Inquisitio aũt nõ cessat, nisi habito eo, qđ quęrebaẽ. Et ideo cũ quæstio, qua quærimus vtrũ hoc sit hoc, cesset habito ꝙ ita est, manifestum est, quid hmõi quęstio quærit. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Cum autem scimus esse, tum propter quid est dicere consueuimus, deficere nanq; solem, terramq; moueri scientes, cur deficit quærimus, aut mouetur. Atq; hac pacto.*

ANTI. *Cum autẽ scimus ipsum quia, ipsum propter quid quærimus, vt scientes quia deficit luna, & quia mouetur terra, propter quid deficit, & propter quid terra mouetur, quærimus. Hoc quidem igitur sic.*

Manifestat consequentem quæstionem, quæ etiam in numerum ponit, & dicit ꝙ cum scimus quia ita, est quęrimus propter quid ita sit, puta cum scimus quia sol est deficiẽs per eclypsim, & ꝙ terra est mota in terremotu, quærimus propter quid sol deficiat, aut propter quid terra moueatur. Hoc ergo quærimus ponentes, scilicet in numerum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quadam alio quærimus modo. Quærimus enim si sit, an non sit centaurus, aut Deus, si sit autem nec ne simpliciter dico, sed non si albus sit, aut non albus. Hoc præcepto, & Deum inquam esse, vel hominem, quid est postea quærimus, vt quid est Deus, quid homo. Hæc igitur, & tot sunt, quæ quærere conuenimus, & quæ iam scimus inuenta.*

ANTI. *Quadam autem alio modo quærimus, vt si est, aut non est centaurus, aut Deus. Hoc autem si est, aut non est, simpliciter dico, sed non si album est, aut non. Cognoscentes autem quia sunt quid est quærimus, vt quid est Deus, aut quid est homo. Quæ quidem igitur quærimus, & quæ inuenientes scimus, hæc, & tot sunt.*

Manifestat alias duas quæstiones, quę non ponunt in numero, sed sunt simplices. Et dicit ꝙ quædam quærimus alio modo à prædictis quæstionibus.s. non ponẽtes in numerũ. Vtpote si quęramus an sit cẽtaurus, vel non, hic simpliciter quærimus de centauro an sit, non autem quæritur an centaurus sit hoc, puta album vel non, & sicut scientes quia hoc est illud, quęrebamus propter quid, ita etiam scientes de aliquo, quia est simpliciter, quærimus quid sit illud, puta quid est Deus, aut quid est homo. Hæc igitur & tot sunt illa, quæ quærimus, quæ cum inuenerimus, dicimur scire. Deinde cum dicit.

Cum autem quærimus esse, aut si est simpliciter, tum si sit, nec ne ipsius medium quærimus. Atque cognito vel esse, qui quidem modus aliqua ex parte rei complectitur quæstionem, vel si est, quod quidem simplex est rei quæstio rursus propter quid est, aut quid est quærimus, quidnam sit tunc ipsum medium quærimus. ARGY.

Quærimus autem, cum quæramus quia, aut si est simpliciter, vtrum sit medium ipsius, aut non. Cum autem cognoscentes aut quia est, aut si est, aut in parte, aut simpliciter, iterum propter quid quærimus, aut quid est, tunc quærimus quid sit medium. ANTI.

Ostendit qualiter prędictæ quęstiones se habeant ad mediũ. Et circa hoc tria facit. Primo proponit quod intendit. Secũdo manifestat quod dixerat, ibi {Dico aũt quia.} Tertio probat propositum, ibi {Contingit autem itaq; in omnibus quæstionibus, &c.} Circa primũ sciendum est, ꝙ prædictarum quatuor quæstionum, quarum duæ ponunt in numerũ & duæ non ponunt, primã vtrarumq; in vnam coordinat.s. quęstionem quia, & quęstionem an est. Et dicit, ꝙ cum quęrimus, quia hoc est hoc, aut cum quęrimus de aliquo simpliciter si est, nihil aliud quærimus, quàm vtrũ aliquod medium ipsius, quod quęrimus, sit inuenire, vel non. Quod nõ dicitur ſm ipsam formã quæstionis. Non.n.cum quæro an sol eclypsetur, vel an homo sit, ex ipsa forma quæstionis quæro an sit aliquod medium, quo possit demõstrari solem eclypsari vel hominem esse, sed si sol eclypsatur, vel homo est, consequens est, ꝙ sit aliquod medium inuenire ad demonstrandũ ista quæ quæruntur. Non.n. fit quæstio de immediatis, quæ & si vera sunt, non tñ habent mediũ, quia huiusmodi cũ sint manifesta, sub quęstione non cadunt. Sic ergo qui quęrit an hoc sit hoc, vel an hoc sit simplex. ex cõsequenti quærit an sit huiusmodi medium. Quæritur.n.in quæstione si est, vel quia est, an sit id quod est medium, quia id quod est medium est ratio eius, de quo quæritur an hoc sit hoc, vel an simpliciter, vt infra dicetur. Non tñ quæritur sub ratione medij. Contingit autẽ inuento quod quæritur per duas quæstiones, cognoscere aut quia est, aut si est, quorũ alterum est cognoscere esse simpliciter, alterum esse in parte, sicut cũ cognoscimus ꝙ homo est albus, quia esse album nõ significat totaliter esse hominis sed significat ipsum esse aliquid. Et ideo cũ homo sit, albus non dicitur esse simpliciter, sed esse ſm quid. Sed cũ dicit homo est, significatur ipsum esse simpliciter, & cum homo sit ens, dicitur generari simpliciter. Cum ergo cognito quia est, quærimus propter quid est, aut cognito si est, quærimus quid est, tunc quærimus quid sit medium. Et hoc similiter est accipiendum non secundum formã quæstionis, sed secundum inconcomitantiam. Nõ enim qui quærat causam propter quam sol eclypsatur,

de subiecto per diffinitionē subiecti. Vnde etiā in principio dictum est, ꝙ oportet præcognoscere quid est, nō solum de passione, sed etiam de subiecto, quod nō opōrteret nisi diffinitio passionis concluderetur de subiecto Nota. per diffinitionem subiecti. Et hoc patet per exemplū. Si velimus de triangulo demonstrare, ꝙ habet tres angulos æquales duobus rectis, accipiamus primo pro medio qđ est figura habens angulum extrinsecum æqualem duobus rectis intrinsecis sibi oppositis, quod est quasi diffinitio passionis. Quod iterum demonstrare oportet per diffinitionem subiecti vt dicamus. Omnis figura tribus rectis lineis contenta, habet angulū exteriorem ęqualem duobus interioribus sibi oppositis, sed triangulus est huiusmodi, ergo &c. Et idem patet si velimus demonstrare ꝙ vox acuta & grauis consonent, accipiamus diffinitionem passionis vt hic dicitur. s. ꝙ habent proportionē numeralem, sed rursus ad hoc demonstrandum oportet accipere diffinitionem grauis acuti. Nam grauis vox est, quę in multo tempore nata est mouere sensum, acuta autem quę in modico tempore, modici aūt ad multum est proportio numeralis. Nec refert si aliter diffiniatur acutum & graue. Oportet. n. in eorum diffinitione ponere aliquid ad quantitatē pertinens, & sic necesse erit conclu dere in eis proportionē numeralem. Deinde cum dicit.

ARGY. *Indicat etiam circa ea, quorum medium sensu percipi non potest, nos ipsum medium quærere. Nam non sentientes lunæ defectionem, est ne, an non est, defectionem quærimus lunæ. Quòd si essemus in ipsa luna, neq; si sit, neque cur sit defectio, vtiq; quæreremus, sed simul vtrunque se nobis vltro offerret, atq; pateficret. Esse enim ex sensu perceptione, & ipsum vniuersale notum nobis fuisset. Sensus nanq; terram nunc sese obijcere lunæ cognosceremus. Pateret enim visu nunc deficere lunam, atque ex hoc ipsum emersisset vniuersale. Vt igitur dicebamus idem est scire quid est, & propter quid est. Et hoc, aut simpliciter, & non aliquid eorum, quæ insunt, aut aliquid eorum, quæ competunt, veluti duo recti, aut maius, vel minus, & huiuscemodi. Patet igitur omnia, quæ quæruntur, medij quæstionem esse.*

ANTI. *Quòd autem medij sit quæstio, ostenditur quādocunq; medium sensibile est. Quærimus enim non sentientes, vt defectum, si est. Si vero essemus super lunam, non vtique quæreremus, neq; si sit, neque propter quid, sed simul manifestum esset vtique, ex eo enim quòd sentimus, & vniuersale nobis factū est scire. Sensus quidem est eius quod nunc obycitur, & manifestum enim est quòd nunc deficit, ex his autem vniuersale vtiq; factū est. Sicut igitur diximus, quod quid est scire idem est, & propter quid est. Hoc autem, aut est simpliciter, & non eorum, quæ insunt aliquid, aut quę insunt, vt quoniā duo recti sunt, aut quoniam maius, aut quoniam minus est. Quod quidem igitur omnia, quæ quærunt, medij quæstio sit, manifestum est.*

Ostendit propositum per signū sensibile. Et dicit ꝙ ea, in quibus medium est sensibile, manifeste ostenduut ꝙ omnis quæstio sit quæstio medij, quia. s. bene mediū sensibile per sensum innotesceret, nullus relinquitur quæstioni locus. Tunc. n. quærimus in rebus sensibilibus secundum aliquam prædicatū quæstionum, qn medium non sentimus, sicut quærimus an sit defectus lunæ, vel si est defectus lunę, vel non, quia nō sentimus medium quod est causa faciens deficere lunam. Sed si essemus in loco, qui est super lunā, videremus quomodo luna subintrando vmbram terræ deficeret, ideo circa hoc nihil quæreremus, nec si est, nec propter quid est, sed simul vtrunq; nobis fieret manifestum. Et quia posset aliquis obuiando dicere, ꝙ sensus est singularium, ea vero, quæ quæruntur sunt vniuersalia, sicut & ea, quæ sciunt, & ita per sensum nō videtur ꝙ posit nobis innotescere id, de quo est quæstio. Ideo quasi obuiationi respondens subiungit, ꝙ ex hoc ipso ꝙ sentiremus particulare. s. ꝙ hoc corpus lunæ nunc subintrat hanc vmbram terræ, statim acciderei nobis ꝙ sciremus vniuersale. Sensus. n. noster esset de hoc ꝙ nunc lumen solis obstruitur per oppositionem terræ, & per hoc manifestū esset nobis ꝙ luna nunc deficit. Et quia nos conijceremus quòd semper hoc modo accideret lunæ defectus, statim in nostra scientia sensus rei singularis fieret vniuersale. Et ex hoc exemplo concludit ꝙ idē est scire quod quid est, & propter quid. Nam ex hoc quod videmus terram interpositam inter solem & lunā, sciemus & quid est defectus lunæ, & propter quid luna deficit, quorum vnum. s. scire quid est, refertur ad scientiam, qua scimus de aliquo ꝙ simpliciter sit, nō autem ꝙ aliquid insit alicui, sed propter quid refertur ad cognitionem eorum, quæ insunt, sicut cum dicimus ꝙ tres anguli sunt æquales duobus rectis, aut maiores aut minores. Vltimo autem epilogando concludit principale propositū, scilicet manifestum ex prædictis, in omnibus, quæ quæruntur esse medij quæstionem.

LECTIO II.

Vtrum omnium, quorū est demonstratio, sit diffinitio, & econuerso, & vtrum alicuius eiusdem sit diffinitio, & demonstratio.

His itaque determinatis dicendum esse videtur, quonam pacto ostenditur ipsum quid est, quis reductionis est modus, quid est denique & quorum est diffinitio. Atque antea dubitandum esse videtur. ARGY.

Quomodo autem quod quid est demonstretur, & quis modus introductionis, & quid est diffinitio, & quorum, dicemus, opponentes primū de ipsis. ANTI.

Postquam Philosophus ostendit ꝙ omnis quęstio est quodammodo quęstio medij, quod quidē est quod quid est, & propter quid, hic incipit manifestare qualiter medium nobis innotescat, & diuiditur in partes duas. In prima parte ostendit quomodo & quid est, & propter quid se habent ad demonstrationem. In secunda parte ostendit quomodo oporteat inuestigare quod quid est, & propter quid: ibi {Quomodo autem oportet venari.} Prima autem pars diuiditur in partes duas. In prima manifestat quomodo se habeat ad demonstrationem ly quid est. In secūda manifestat quomodo se habeat ad demonstrationem ly propter quid, quod significat causam: ibi {Quoniam autem scire opinamur, cū sciamus causam.} Circa primū duo facit. Primo dicit de quo est intentio. Secundo prosequitur propositum: ibi {Principium aūt futurorum.} Dicit ergo primo, quod quia omnis quæstio ad cuius determinationem demonstratio inducitur, est quæstio medij, quod est quid, & propter quid, oportet primo dicere per quem modū hoc ipsum quod quid est nobis ostenditur, vtrum. s. per demonstrationem vel per diuisionem, vel quouis alio modo. Et iterum oportet dicere, quis sit modus reducendi ea, quæ apparent de re ad quod quid est. Et quia diffinitio est oratio significans quod quid est, oportet etiam scire quid sit diffinitio, & quæ sint diffinibilia. In his autem hoc ordine procedemus. Primo quidem opponendo. Secundo autem veritatem determinando. Deinde cum dicit.

Lect. 13. Lect. 7.

ARGY. *Idque initium faciendum, quod maxime dicendis erit accommodatum. Dubitauerit itaq; quispiam, vtrum fieri possit, ut idem rationeq; eiusdem, diffinitione, demonstratioueque, sciatur, an idipsum fieri nequeat.*

ANTI. *Principium autem sit futurorum, quod vere sit magis proprium habitarum rationum. Dubitabit enim aliquis, vtrum sit idem, & secundum idem diffinitione scire, & demonstratione, aut impossibile.*

Exequitur proposita ordine prædicto. Vnde primo procedit circa præmissa disputatiue opponêdo. Secundo Lectio. 7. veritatem determinando, ibi {Iterum autem speculandū si non dicitur bene.} Circa primū duo facit. Primo procedit disputādo de ipsa diffinitione, quæ significat quod quid est. Secundo de ipso quid est per diffinitionē significato, ibi {Ipsius autem quid est, vtrum syllogismus.} Lect. seq. imme. Circa primū tria facit. Primo inquirit disputatiue, vtrū omnium quorum est demonstratio, sit diffinitio. Secundo vtrum econuerso omnium quorum est diffinitio, sit demonstratio: ibi {Quid aūt cuius est diffinitio.} Tertio vtrū alicuius eiusdem sit diffinitio, & demonstratio: ibi {Sed vtrum si non omnis.} Circa primum duo facit. Primo dicit de quo est intentio. Secundo exequitur propositum: ibi {Dubitabit enim vtiq; aliquis.} Dicit ergo primo, quòd inter ea, quæ in futurum dicenda sunt, principium oportet sumere ab eo, quod est conuenientissimum habitarum .i. consequentium rationū. Quod quidem est de hoc quod posset aliquis dubitare, vtrum contingat idem & secundum idem scire per diffinitionem, & demonstrationem. Deinde cum dicit.

ARGY. *Et enim diffinitio ipsius quid est esse videtur. Omne autem quid est, vniuersale est, atq; affirmatiuum. At ratiocinationes alias negatiuas, alias non vniuersales esse patet. Vniuersa nanque ratiocinationes secundæ figuræ sunt negatiuæ. Tertia autem vniuersales non sunt.*

ANTI. *Diffinitio quidem .n. quod quid est scire videtur, quod autem quid est omne vniuersale, & prædicatiuum est. Syllogismi autem sunt alij quidem priuatiui, aut non vniuersales. Sicut in secunda quidem figura priuatiui omnes sunt, in tertia vero non vniuersales.*

Probat q̄ nō omnium, quorum est demonstratio, sit diffinitio. Et hoc quadrupliciter. Primo quidē, quia diffinitio est indicatiua eius quod quid est, omne aūt quod pertinet ad quod quid est, prædicat & affirmatiue & vniuersaliter: ergo diffinitio est solū eorum contentiua, siue significatiua quæ prędicantur affirmatiue & vniuersaliter. Sed non oēs syllogismi sunt demonstratiui cōclusionum affirmatiuarū vniuersalium, sed quidā sunt negatiui, puta omnes qui fiunt in secunda figura, quidam vero particulares: puta oēs qui sunt in tertia figura. Non ergo oium est diffinitio, quorū est demōstratio. Secundo ibi.

ARGY. *Deinde nec eorum omnium est diffinitio, quæ per primam affirmatiuæ demonstrantur figuram, quale est hoc omnis triāgulus habet tres angulos duobus rectis æquales, aliaque similia. Huius autem ratio est, quia id scire quod demonstrari potest, nil aliud est, quam demonstrationem eius habere. Quare si est talium demonstratio, patet eorundem & diffinitionem non esse. Nam si esset, per diffinitionem etiam quispiam sciret demonstrationem non habens. Nihil enim vetat, vt non simul demonstratio, atque diffinitio habeatur.*

ANTI. *Postea neq; eorum, quæ sunt in prima figura, omnium est diffinitio, vt quod omnis triangulus duobus rectis æquales habet. Huiusmodi autem ratio est, quoniam scire demonstrabile, est demonstrationem habere. Quare si in talibus demonstratio est, manifestum est quòd non erit ipsorum diffinitio. Scit enim vtique aliquis & secundum diffinitionem non habens demonstrationem. Nihil enim prohibet non simul habere.* vide in annot. 1

Ostendit idem dicens, q̄ neq; diffinitio etiam potest esse omnium eorum, quæ cōcluduntur per syllogismos affirmatiuos, quod contingit esse solum in prima figura, sicut demōstratiue syllogizatur, q̄ triāgulus habeat tres angulos æquales duobus rectis. Huiusmodi autem quod dictum est. f. q̄ non omniū, quæ syllogizantur possit esse diffinitio, ratio est, quia scire aliquid demōstratiue nihil aliud est, quàm demonstrationem habere. Ex quo patet, q̄ si omnium horū sciētia solum per demonstrationem habetur, non est eorū diffinitio. Ea .n. quorum est diffinitio, cognoscuntur per diffinitionem. Sequeretur ergo, q̄ aliquis nō habens eorū demonstrationem sciret ea, eo q̄ nihil prohibet aliquod habentē diffinitionem non simul habere demōstrationem, quamuis diffinitio sit demonstrationis principiū. Nō .n. quicunq; cognoscit principia, scit cōclusionē inducere demonstrādo. Tertio ibi.

Inductione etiam idem satis ostendi, crediq́ue potest. Nihil enim vnquam eorum, quæ vel per se, vel per accidens insunt diffinientes cognouimus. ARGY.

Sufficiens autem fides est ex inductione. Nihil enim aliquando diffinientes cognoscent, neq; eorum quæ per se insunt, neq; quæ insunt secundum accidens. ANTI.

Ostendit idem per inductionē ex qua potest fieri præmissæ conclusionis sufficiens fides quia demonstratio est eorū, quæ per se insunt, vt patet de his, quæ in primo habita sunt. Nullus aūt vnquā cognouit per diffinitionem, neq; aliquid eorum, quę per se insunt, neq; etiam aliquid eorum quæ per accidens insunt, qm̄ accidentiū quæ per se vel per accidens insunt, nō possunt esse aliquæ diffinitiones, vt habetur .7. Metaphy. Quare eius quod est inesse per se vel per accidens, quod syllogismus concludit, nullus vnquam dedit diffinitionem. Quarto ibi. Lect. 4. & seq.

Præterea si diffinitio substantiam explicat, atq; declarat, patet talia nō substantias esse. Perspicuum igitur est non omnis eius diffinitionem esse, cuius est demonstratio. ARGY.

Amplius si diffinitio substantiæ quædam est notificatio, huiusmodi manifestum est quòd non sint substantiæ. Quod quidem igitur non est diffinitio omnis, cuius est & demonstratio, manifestum est. ANTI.

Ostendit idem per rationem, quia diffinitio est notificatio substantiæ, tum quia substantia principaliter diffinitur, accidens autem per posterius diffinitione, quę est per additamentum, vt habetur in .7. Metaph. tum etiam, quia accidēs nō diffinitur, nisi quatenus significatur per modum substantiæ per aliquod nomen. Hæc autem, de quibus sunt demonstrationes, non sunt substātię, nec per modum substantiæ significantur, sed per modum accidentium scilicet secundū inesse aliquid alicui. Vnde concludit non esse possibile, quòd diffinitio sit omnis eius, cuius est demonstratio. Deinde cum dicit. Tex. c. 4.

At est ne eius omnis demonstratio, cuius est diffinitio? At videtur non esse, vna nanque & eadem de hoc etiam est ratio. Constat enim vnius ea ratione, qua vnum est, scientiam vnam esse. Quare si id scire, quod demonstrari potest, nil aliud est, quam demonstrationem eius habere, eueniet aliquid, quod fieri nequit. Sciet enim is, qui diffinitionem habet, siue demonstratione profecto. ARGY.

Quid autem, cuius est diffinitio, nunquid omnis est demonstratio, aut non? Vna quidem iam ratio, & de hac eadem ANTI.

eadem est. Vnius enim inquantum vnum, vna est scientia. Quare si vere scirs demonstrabile est scientiam habere, accidet quoddam impossibile. Diffinitionem enim habens sine demonstratione sciret.

Inquirit an ecõuerso demonstratio sit omnis eius, cuius est diffinitio. Et ostendit ꝙ non, duplici ratione quarum prima supra tacta est. Vnius.n. inquantum est vnũ, videtur esse vna sciẽtia.i.vnus modus cognoscẽdi. Vnde si id, quod est demonstrabile, vere scitur per hoc, ꝙ habetur demonstratio de eo, sequitur quoddã impossibile si per diffinitionẽ sciri possit, quia habens diffinitionẽ sciret aliquid demonstrabile absq; hoc ꝙ haberet, demonstrationem, quod vr̃ inconueniens. Et hæc ratio fuit secundo posita inter præmissas. Secundã rõnem ponit ibi.

Lect. præsenti.

ARGY. *Præterea demonstrationum principia sunt diffinitiones, quorum non esse demonstrationes antea demonstrauimus. Alioquin in infinitũ esset processio. Etenim aut principia demonstrantur, & principiorum sunt semper principia modusq; nullus vnquam occurrit, aut in primis stetur necesse est, quæ quidem & diffinitiones sunt, & demonstrari non possunt.*

ANTI. *Amplius principia demonstrationẽ diffinitiones sunt, quarum non esse demonstrationes monstratum est prius, aut erunt principia demonstratiua, & principiorũ principia, & hoc in infinitum abibit, aut primarum diffinitiones erunt indemonstrabiles.*

Diffinitiones.n. sunt principia demonstrationum, vt in primo habitũ est, sed principia nõ sunt demonstrabilia, quia sic sequeretur, ꝙ principiorum essent principia, & ꝙ demonstrationes in infinitũ procederent, quod est impossibile, vt in primo ostensum est. Vnde sequitur, ꝙ diffinitiones sint indemõstrabiles, tanquam quędã principia prima in demonstrationibus. Et sic nõ omniũ quorum est diffinitio, est demonstratio. Deinde cum dicit.

ARGY. *At si non omnis eiusdem, cuiusdam ne saltem diffinitio ac demonstratio est, an neq; hoc esse potest? Non enim eius est demonstratio, cuius est diffinitio. Etenim diffinitio est ipsius quid est substantiamq; declarat, demonstrationes autem idipsum subijcere, sumereq; videntur. Mathematicæ nanque quid est vnitas, quid par quid impar, accipiunt, cæteraq; demonstrationes similiter.*

ANTI. *Sed vtrum si nõ omnis eiusdem, sed cuiusdam eiusdem sit diffinitio & demonstratio, aut impossibile sit? Non est demonstratio cuius est diffinitio. Diffinitio quidem ipsius quid est, & substantiæ est sed demonstrationes videntur omnes supponere esse, & accipiẽtes quod quid est, ut Mathematice quid vnitas, & quid impar, & aliæ similiter.*

Inquirit vtrũ sit possibile quòd alicuius eiusdem sit diffinitio & demonstratio, & si nõ omnis eius. Et ostendit quòd non, tribus rationibus. Quarũ prima est, quia diffinitio est manifestatiua eius quod quid est, & substantię id est essentię cuiuslibet rei. Demonstrationes autem hoc non manifestant, sed supponunt, sicut in mathematicis demõstrationibus arithmeticæ supponitur quid est vnitas, & quid est par, & simile etiam in alijs demonstrationibus. Ergo nõ est eiusdem demonstratio & diffinitio. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea omnis demonstratio aliquid demonstrat de aliquo, vt esse, aut non esse. At in diffinitione nihil de alio prædicatur, veluti neque animal de bipede, neque hoc de animali, nec item figura de plano. Non est enim planum figura, neque figura planum.*

ANTI. *Amplius omnis demõstratio aliquid de aliquo demonstrat, vt quia est, aut non est, in diffinitione autem nil alterum de altero prædicatur, vt quod animal de bipede, neque hoc de animali, neque de plano figura. Neq; enim planum est figura, neque figura planum.*

Quæ talis est. In eo, quod per demonstrationem concluditur prædicaĩ aliquid de aliquo vel affirmatiuæ vel negatiuæ, sed in diffinitione non prædicatur aliquid de aliquo sicut in hac diffinitione. Homo est animal bipes, neq; prædicatur animal de bipide, neq; bipes de animali. Et similiter in hac diffinitione; Circulus aut triangulus est figura plana, nec planũ prędicatur de figura, neq; ecõuerso. Si.n. partes diffinitionis adiungerẽtur sibi inuicem, oporteret ꝙ prædicatio intelligeretur per modũ conuenientem diffinitioni.s. in eo quod quid est, hoc aũt non videmus. Nec.n. genus prædicatur in eo quod quid est de differentia, neq; ecõuerso. Non ergo eiusdem est diffinitio & demonstratio. Tertiam rõnem ponit ibi.

Præterea differt quid est, & esse ostendere. Ad diffinitio quidem quid est patefacit, demonstratio vero quippiam inesse cuipiam. vel non inesse, demonstrat. Diuersorum autem diuersa est demonstratio, nisi quid totius sit pars. Quod quidem propterea dictum est, quod si demonstratũ est triangulum omnem duobus rectis angulos tres æquales habere, demonstratum est etiam triangulum duorum æqualium laterem tres angulos æquales duobus rectis habere. Iste nanq; partis, ille totius rationem habere videtur. At quid est, & esse, non ita se habere videntur, quippe cum neutrum ad altrũ partis habeat rationem. Patet igitur nec eius omnis demonstrationem esse cuius est diffinitio, nec eius omnis diffinitionem esse, cuius est demonstratio. Quibus efficitur, vt omnino cuiusquam eiusdem vtrunque haberi non possit. Quare perspicuum est, neque idem esse diffinitionem demonstrationemque, neq; alterum in altero esse. Nam ea, quæ subjeciuntur similiter profecto se haberent. Sed de his hactenus, satis enim de hisce diximus dubitando. ARGY.

Amplius alterũ est quod quid est, & quia est demonstrare. Diffinitio quidem igitur quid est ostendit, sed demonstratio, quia si est hoc de hoc, aut non est. Alterius autem altera demonstratio est, nisi sit tanquam quædam pars totius. Hoc autem dico quoniam ostensum est quòd isocheles duobus rectis habet æquales tres si omnis ostensus est triangulus, pars enim est, hoc autem totum. Hæc autem adinuicem non se habent sic, & quia est, & quid est. Non enim alterum est alterius pars. Manifestum itaque est, quòd neq; cuius est diffinitio, omnis sit demonstratio neq; cuius omnis sit demonstratio, huius omnis sit diffinitio. Quare omnino eiusdem nullius contingit habere vtrunque. Manifestum igitur est quòd neque diffinitio est demonstratio, neq; idem erunt, neq; alterum in altero. Et nanq; subiecta similiter se haberent. Hęc quidem igitur vsque ad hoc opposita. ANTI.

Et dicit quòd alterũ est manifestare quod quid est, & quia est vt patet in differentia quęstionũ suprapolita, sed diffinitio ostendit de aliquo quid est, demonstratio autẽ ostendit affirmatiuæ vel negatiuæ aliquid esse de aliquo vel non esse. Videmus autẽ quòd alterius rei alia est demonstratio, nisi illa duo se habeant adinuicem, sicut totum & pars, quia tunc vna, & eadẽ esset demonstratio de vtroque. Sicut demonstrato quòd triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, similiter etiam ostensum est de isochele, qui se habet ad triangulũ sicut pars ad totum, sed nõ ita est in his duobus, quia est & quid est, neutrũ.n. est pars alterius. Ostensum est igitur, ꝙ nec omnis,

cuius eſt diffinitio ſit demonſtratio, neque econuerſo. Et ex hoc vlterius concludi poteſt, ꝙ nullius eiuſdẽ ſint, & quod diffinitio & demonſtratio, neq; ſunt idem, neq; vnũ ſit in alio, ſicut pars ſubiectiua in ſuo toto, quia oporteret ꝙ etiam ea, quorũ ſunt, ſe haberẽt per modũ totius & partis, ita. ſ. quòd omne diffinibile eſſet demonſtrabile, aut ecõuerſo, quod ſupra improbatũ eſt. Vltimo epilogãdo cõcludit vſq; ad hoc proceſſum eſſe opponendo. Lect. præſenti.

LECTIO III.

Quod quid eſt, ſeu ſignificatum diffinitionis demonſtrari minime poſſe oſtenditur.

ARGY. *Nunc inueſtigemus oportet, vtrum ipſius quid eſt ratiocinatio ſit, demonſtratioque, an non ſit, vt nunc ſermo noſter ſupponit.*

ANTI. Tex.cõ.3. *Ipſius autem quid eſt vtrum ſyllogiſmus ſit, an demonſtratio eſt, aut non, ſicut ratio ſupponit?*

Poſtquam Philoſophus diſputatiue inquiſiuit, vtrum diffinitio ſignificans quod quid eſt poſſit demonſtrari, hic procedit vlterius ad inquirendũ diſputatiue, vtrũ ipſum quod quid eſt, quod eſt diffinitionis ſignificatũ poſſit demonſtratiue probari. Expo.tex. & ſen. Et primo proponit quod intendit. Secundo exequitur propoſitũ, ibi {Syllogiſmus quidem.n.} Mouet ergo primo quæſtionem, vtrũ poſſit eſſe ſyllogiſmus aut demonſtratio eius, quod quid eſt, ita ſcilicet quod concludatur hoc eſſe quod quid eſt, huius aut hoc nõ ſit poſſibilie, ſicut ſuppoſuit ratio immediate pręmiſſa. Fuit autem neceſſaria hæc dubitatio poſt præmiſſa, quia in diffinitione attenditur non ſolum vt illud, quod ſignificatur, ſit quod quid eſt ſed etiã vt tali modo tradatur, qui competat ad manifeſtãdum quod quid eſt, ita. ſ. quòd ſit ex prioribus & notioribus, & alia huiuſmodi habeat quæ in diffinitione ſunt obſeruãda. Signanter autem dicit, vtrum ſit ſyllogiſmus aut demonſtratio, nam rationum ſubſequentiũ quædam concludunt quòd eius quod quid eſt nõ ſit demonſtratio, quædam vero ꝙ eius omnino, non ſit ſyllogiſmus. Deinde cum dicit.

ARGY. *Patet.n. ratiocinationem quidẽ aliquid per mediũ de aliquo ſemper oſtendere, ipſum aũt quid eſt proprium eſſe, & hoc ipſo quid eſt prędicari. Hęc aũt cõuerti neceſſe eſt.*

ANTI. *Syllogiſmus quidẽ enim aliquid de aliquo demonſtrat per medium. Sed quid eſt propriũ eſt, & in eo quod quid eſt prædicatur. Hoc autem neceſſe eſt conuerti.*

Procedit diſputatiue, ad oſtendendum ꝙ non ſit ſyllogiſmus vel demonſtratio eius quod quid eſt. Et primo excludit quoſdam ſpeciales modos, quibus poſſet videri ꝙ poſſet demonſtrari quod quid eſt. Secundo ponit rationes cõmunes ad hoc, ibi {Amplius ſcimus quomodo demonſtrabit.} Lectio.6. Circa primum tria facit. Primo oſtẽdit, quòd nõ poteſt demonſtrari quod quid eſt per acceptionem conuertibiliũ terminorum. Secundo ꝙ non poteſt demonſtrari per diuiſionem, ibi {At vero neq; per diuiſionis.} Lectio.4. Tertio quòd nõ poteſt demonſtrari accipiendo id, quod requiritur ad quod quid eſt, ibi {Sed vtrum ſit demonſtrare.} Lectio.5. Circa primũ tria facit. Primo præmittit quædam, quæ ſunt neceſſaria ad propoſitũ oſtẽdendum. Secundo inducit rationem, ibi {Si.n. ipſius c a proprium eſt.} Tertio manifeſtat inconueniens quod ſequitur, ibi {Oportet autem in duabus propoſitionibus.} Circa primum pręſupponit duo, quorum primum pertinet ad ipſum ſyllogiſmũ ſyllogiſmus probat aliquid de aliquo per aliud medium, vt ex ſuperioribus patet. Aliud autẽ pertinet ad ipſum quod quid eſt, quod eſt per ſyllogiſmum probandum, ad quod requiruntur duæ cõditiones, quarum vna eſt, quòd quod quid eſt ſit proprium. Quælibet.n. res habet propriam eſſentiam ſiue quidditatem. Et quia nõ omne quod eſt proprium alicui, pertinet ad eſſentiam eius, ſicut riſibile homini, ideo requiritur ſecunda conditio, quòd prædicetur in quid. Et has duas conditiones neceſſe eſt ſequi tertiam. ſ. quod quid eſt ſit conuertibile cum eo cuius eſt. Deinde cum dicit.

ARGY. *Nam ſi A ſit proprium ipſius C patet B quoque ipſius C & A rurſus ipſius B proprium eſſe. Quo fit omnia conuertantur, mutuamq; prædicationem ſuſcipiant.*

ANTI. *Si enim A ipſi C eſt proprium, manifeſtum eſt quod & A ipſi B & hoc ipſi C. Quare omnia ſunt adinuicem.*

Ponit rationem ad propoſitũ oſtendendum. Et circa hoc tria facit. Primo dicit qualem oporteat eſſe ſyllogiſmum, qñ concludit quod quid eſt, ſi hoc ſit poſſibile. Secundo cõcludit inconueniens, quod ex hoc ſequitur, ibi {Si ergo quod quid eſt.} Tertio exemplificat in terminis, ibi {Et omnino ſi eſt monſtrare.} Circa primũ tria facit. Primo.n. oſtendit quid requiratur ad ſyllogiſmum concludentem quod quid eſt, ex eo quod eſt proprium. Secũdo quid requiratur ex eo quod prædicatur in quid, ibi {At vero & ſi a.} Tertio oſtendit, ꝙ ſine his, talis ſyllogiſmus eſſe non poſſit, ibi {Si vero aliquis.} Dicit ergo primo, quòd ſi a quod eſt probandum de c tanquã quod quid eſt eius, eſt ꝓprium ipſi c quod requiritur ad quod quid eſt, vt dictũ eſt, oportebit quòd primum. ſ. a ſi proprium medij quod eſt b. Nam ſi a excedit b quod vniuerſaliter prædicatur de c, ſequitur quòd a multo magis excedat c. Et ſimiliter manifeſtum eſt, quòd oportebit b eſſe proprium ipſius c. Nam ſi b excedat c ſequitur quòd a quod vniuerſaliter prædicatur de b excedat c & ſic nõ erit proprium eius, vt ſupponebatur. Relinquitur ergo, quòd ſi aliquis ſyllogiſmus ſit qui concludit quod quid eſt, oportet eſſe talem habitudinem terminorum eius, vt omnes adinuicem conuertantur. Deinde cum dicit.

ARGY. *At vero ſi tam A competit ipſi B vt quid eſt ipſius, quam B competat identidem ipſi C, neceſſe eſt tum A de C prædicetur vt quid eſt ipſius.*

ANTI. *At vero & ſi A in eo quod quid eſt in omni B & vniuerſaliter B de omni C in eo quod quid eſt dicitur, neceſſe eſt & A in eo quod quid eſt prædicari de C.*

Oſtẽdit quid debet habere ſyllogiſmus prædictus ex eo, ꝙ concludit id, quod prædicatur in eo quod quid eſt. Et dicit, ꝙ oportet hoc modo ſyllogiſmũ procedere, vt maior extremitas, quæ eſt a prædicetur in eo quod quid de medio, quod eſt b, & b ſimiliter prædicetᷣ in eo quod quid de minori extremitate, quę eſt c & ſic concluditur ꝙ a prędicetᷣ de c in eo quod quid eſt. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Quod ſi non hoc pacto bis illud quiſpiam ſumpſerit, nulla ſane neceſſitas omnino compellat, vt A de C vt quid eſt ipſius dicatur. Vt ſi A quidem vt quid eſt ipſius B competere dixeris, B vero non eodem modo de quolibet C prædicaueris. Quare non ſolum A de B dicatur oportet, vt quid eſt ipſius, ſed B quoque de C modo eodem prædicetur neceſſe eſt.*

ANTI. *Si vero aliquis non accepit ſic reduplicans, nõ neceſſe eſt A in eo quod quid eſt de C prædicari. Si autem A quidem de B in eo quod quid eſt non de quibuſcunque B in eo quod quid eſt, ipſum autem quod quid eſt vtrunq; hoc habebis, erit itaq; & B de C in eo quod quid eſt.*

Oſtendit ꝙ prædictus modus ſyllogizãdi requiratur. Et dicit ꝙ {ſi aliquis nõ ita accipiat terminos duplicans} id eſt obſeruãs duas cõditiones prædictas, vel potius accipiens quod quid eſt ex duabus partibus, nõ ſequitur ex neceſſitate, quod a prædicetur de c in eo quod quid eſt.

Sed

Sed & si ex vna tantum parte prædictæ conditiones obseruentur, nõ sufficit ad propositũ. Et si.n.detur ꝙ a prędicetur de b in eo quod quid est, nõ propter hoc sequitur ꝙ prædicetur in eo quod quid de quibuscunq; prædicatur b & qualitercunque. Et sic sequitur ꝙ ex vtraq; parte oporteat accipere quod quid est, ita scilicet quòd non solum a sit quod quid est ipsius b, sed etiam ipsum b sit quod est ipsius c côuertibiliter & in eo quod quid prędicatum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Hæc enim ita sint. Si in vtroque ratiocinationis interuallo ipsum quid est, quidditasq́; sumatur, quidditas nimirum antea quàm concludatur, in ipso medio ratiocinationis termino collocabitur.*

ANTI. *Si igitur quod quid est, & quod quid erat esse, vtraq; habent, in medio erit prius quod quid erat esse.*

Ducit ad inconueniens, quia si sicut ostensum est ex vtraq; parte inuenitur nõ solum prædicari aliquid in eo quod quid, sicut genus prędicatur de specie, sed etiam ꝙ ex vtraq; parte sit quod quid erat esse, quod signat diffinitio, sequitur quod quid erat esse prius fuisse in medio termino.i.quòd medius terminus sit quod quid erat esse minoris extremitatis, & ita supponitur ꝙ oportebat probare.s.quidditatem ipsius c. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atq; omnino si fieri potest, vt ostendatur quid nam sit homo, sit c quidem homo, a vero quid est de ipsius, siue sit animal bipes, siue aliquid aliud. Si igitur huiusce ratiocinatio fit, necesse est a de quolibet b prædicetur. Hoc autẽ erit alia media inter a & c ratio, quæ quidem etiã quid est ipsius hominis erit. Sumitur igitur id profectò quod demonstrare oportet. b. nanq; diffinitio ipsius hominis est.*

ANTI. vide in annot. *Et omnino si est monstrare quid est homo, sit c homo, a vero quod quid est siue animal bipes siue aliquid aliud. Si igitur syllogizatur, necesse est de b a omni prædicari, & huiusmodi autem erit alia media ratio. Quare & hoc quod quid est homo.*

Manifestat quod dixerat in terminis, puta {si volumus monstrare quid est homo, sit c}.i.minor extremitas {homo a vero}.i.maior extremitas sit quod quid est hominis, puta {animal bipes, vel aliquid aliud hmõi.} Si ergo hoc oportcat per syllogismũ probari, necesse est ꝙ diffiniatur aliquod mediũ.s.b de quo omni, a prædicetur, & ad hoc medium pertinebit quędã alia media diffinitio, quæ.s.erat diffinitio minoris extremitatis. Vnde sequeť, ꝙ hoc etiã medium sit quod quid est hominis. Et ita qui sic syllogizat, accipit supponẽdo id, qđ oportebit ostendere.s.ꝙ b sit quod quid erat esse hoĩs. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Id autem ipsum in duabus propositionibus, & primis, medioq; vacantibus terminis, consideretur oportet. Maxime autem id, quod dictum est, elucescit.*

ANTI. *Oportet autem in duabus propositionibus primis, & immediatis terminis considerare. Maxime autem manifestum est, quod dicitur sic.*

Manifestat quomodo hoc incõueniens sequiť ex præmissis. Et circa hoc tria facit. Primo ostẽdit modũ quo hoc conuenienter manifestetur. Et dicit quòd id, quod dictũ est oportet cõsiderare in duabus propositionibus, quæ sint primæ, & habeant terminos immediate sibi inhęrentes. Possibile.n.esset per plures propõnes hoc ostendere, ex quibus plures syllogismi constarent, vel etiã esse possibile duas solas ꝓpositiones accipiendo, accipere eas mediatas. Sed quia oportet semper deducere ad duas primas immediatas, ideo vt breuior & expeditior sit consideratio, assumamus à principio tales propositiones, & sic maxime poterit manifestari propositum. Secundo ibi.

Qui igitur per ea cõuertuntur, quid sit anima, quid homo, vel quoduis aliud conantur ostendere, hi petũt id sine dubio, quod initio quærunt, demonstrareq; nituntur. Vt si quis censuerit id animam esse, quod est sibi viuendi causa, atque hoc numerum esse seipsum mouentem. Is.n necesse est postulet à Deo animam numerũ esse seipsum motu cientem, vt idem sit anima, numerusq; seipsum mouens. ARGY.

ANTI. *Qui quidem itaque per conuersionem demonstrantes quid est anima, & quid est homo, aut aliud quodlibet eorum, quæ sunt, quod est ex principio petunt. Vt si aliquis diffiniat animam esse eandem eidem causam viuendi, hoc autem numerum seipsum mouentem, necesse est repetere si consequitur quòd vere est esse numerum seipsum mouentem sic, sicut idem.*

Proponit quod intendit, & dicit concludens ex præmissis, ꝙ illi qui volunt demõstrare per terminos cõuertibiles quod quid est alicuius rei, puta {quid est anima, vel quid est homo, vel quodcũq; aliud hmõi} necesse est quòd incidant in hoc quòd petant principiũ. Et inducit exemplũ de diffinitione animæ s'm Platonem. Quia.n. anima viuit, & est corpori causa viuendi, sequitur quòd differat à corpore per hoc quòd corpus viuit propter aliã causam, anima vero viuit per seipsam. Ponebat aũt Plato quòd numerus est substantia omniũ rerũ, eo quòd non distinguebat inter vnum quod cõuertitur cũ ente, quod significat substantiã eius, de quo dicitur, & vnũ quod est principiũ numeri, & ita sequebatur quòd anima substantialiter sit numerus sicut & quælibet alia res multa in se cõtinens. Item ponebat Plato quòd viuere sit quoddam moueri. Duobus.n.distinguitur viuum à nõ viuente.i. sensu & motu, vt dicitur in.1.de Anima, & ipsum sentire siue cognoscere dicebat esse quoddã moueri. Sic ergo dicebat animã esse numerum seipsum mouentem, dicebat etiam animam esse id, quod est sibi causa viuendi. Si quis ergo velit probare quid est anima, quia.s.est id, quod est sibi causa viuendi, & assumat pro medio, ꝙ anima est numerus seipsum mouẽs, necesse est hoc petere.s.ꝙ anima sit numerus seipsum mouẽs, ita.s.ꝙ hoc sit idem ipsi animæ, tanquã quod quid est eius. Alioquin non sequeretur quòd si aliquid est quod quid est ipsius numeri mouentis seipsum ꝙ sit quod quid est ipsius animæ. Tertio ibi. Tex. cõ. 19. Lect. 3. tex.

Non enim si a quidem ipsum b, b uero c ipsum sequatur a diffinitio erit ipsius c, sed de ipso tantũ vere dicetur, vt patet. Neq; si rursus a ratione substantiæ competit & de omni b prædicatur a continuo diffinitio erit ipsius c. Quanquã.n.animalis esse, de hominis esse dicitur, omne.n.animal rationis particeps substantia vere est animalis particeps, quæ est principium sentiendi, quemadmodum & omnis homo est animal, non tamen hoc dicitur pacto, vt vnum sit. Si igitur quispiam nõ hoc pacto terminos sumpserit, nunquam a sane quidditatem ipsius c substantiamq; esse concluserit. Si autem hoc acceperit modo, tum antea profectò b ipsius c diffinitionem sumpserit esse, quare non demonstrabit. Sumit.n.id quod initio quærebatur. ARGY.

ANTI. *Non si enim consequitur a ipsi b & hoc ipsi c erit ipsi c a quod quid erat esse, sed verũ erat dicere quòd erit solũ, neq; si est a quod quid est & de b prædicatur omni. Nam animalis esse prædicatur de hominis esse, sicut & dicimus omnẽ hominem esse animal, sed non sic sicut vnũ esse esse. Siquidẽ igitur nõ sic accipiat nõ syllogizatur quod a sit in c in eo quod quid erat in substãtia. Si vero sic accipiat, tunc prius erat accipiens quòd in c est in eo quod quid erat esse b. Quare neque demonstratum est. Quod enim erat in principio accepit.*

Probat propositum.s. ꝙ talis probatio contineat petitionem principij, & dicit ꝙ non sequitur ꝙ maior extremitas quæ est à sit quod quid est minoris extremitatis quod est c, ex hoc ꝙ a sequitur ad b & b sequit ad c, sed sequitur simpliciter ꝙ a solũ insit c. Et si vlterius detur ꝙ ipsum a sit quod quid est alicuius, & prædicetur vniuersaliter de b nõ adhuc sequitur ꝙ a sit quod quid est ipsius c id est quod quid est animalis, prædicari de hoc quod est homini esse.i. de eo quod est quod quid est hominis. Sicut.n.verum est,ꝙ animal vniuersaliter prędicatur de homine, ita verum est ꝙ diffinitio animalis vniuersaliter prędicetur de diffinitione hominis,non tñ vi sint omnino vnũ & idem. Sic ergo patet,ꝙ si aliquis non sic accipiat terminos,vt primũ sit omnino vnum & idem medio,& medium vltimo,nõ poterit, syllogizari ꝙ a quod est primum,sit quod quid est ipsi c quod est vltimum ex essentia eius. Si vero accipiatur termini modo prædicto, sequitur quod priusquã concludat, accipiatur in præmissis quod quid est ipsius c scilicet ipsum b, ex quo sequit ꝙ non sit demõstratio, sed petitio vel acceptio principij.

LECTIO IIII.

Diffinitionem ipsam non posse per viam diuisionis demonstrari, ostenditur.

ARGY. *Atqui neq; per diuisionis viam fit ratiocinatio, vt in Priorum resolutiuorum diximus libro. Nunquam.n.in diuisione fit, vt cum hæc sint, necessario illa sequantur, sed sit perinde atq; cũ quispiam inducit. Non.n.demonstrat. Nam nõ interrogare cõclusionem oportet, nec quia data est, ideo ipsam esse oportet, sed necesse est ipsam esse cũ illa sint, & si hisce, qui respondet non dicit, nec assentitur. Etenim si quispiam hoc interrogat pacto, homo animal ne, an inanimatũ est? deinde accipit animal, nullam prorsus ratiocinationẽ facit vt patet. Rursus si omne animal gressibile esse, aut aquaticum dixerit, deinde gressibile ceperit, nullam ratiocinationem fecit profecto, nec hominem hoc esse totũ animal inquã gressibile necessario ex dictis emergit, sed hoc quoq; perinde vt illa sumit. Atq; nihil omnino refert siue in multis, siue in paucis hoc pacto fiat, est.n. idem. Fit igitur vt hisce, qui hoc procedunt modo, inutilis sit hic vsus, & ad ea, quorum fieri ratiocinatio potest.*

ANTI. Tex.cõ.4. *AT vero neq; per diuisionis viam est syllogizare, sicut in Resolutione circa figuras dictũ est. Nequaquam enim necesse est illam rem esse cum hæc sint, sed sicut, neq; inducens demonstrat. Non.n.oportet conclusionem interrogare, neq; in cõcedendo esse, sed necesse est esse cũ sint illa, & si non dicat respondens, vt homo animal est, aut inanimatũ, postea accipit animal, non syllogizatum est. Item omne animal aut gressibile, aut aquatile, & si accepit gressibile, & hominem totum animal gressibile, non necesse est ex dictis, sed accipit & hoc. Differt autẽ nihil in multis, aut in paucis sic dicere, idem enim est. Non syllogisticus, quidem igitur vsus fit sic pro cedentibus, & de conuenientibus syllogizari.*

Postquam Philosophus ostendit ꝙ nõ potest demonstrari quod quid est per terminos cõuertibiles, hic ostendit ꝙ non potest demonstrari per viam diuisionis. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit propositũ. Secundo excludit quandam solutionem, ibi {Contingit soluere autem.} Circa primum duo facit. Primo ostendit propositum per rationem communem omnibus, quæ syllogizari possunt. Secundo ostendit propositum quãtum ad ea, quæ sunt propria ei quod quid est, ibi {Quid enim prohibet, &c.} Dicit ergo primo, ꝙ sicut nõ potest demonstrari quod quid est per terminos cõuertibiles, ita etiam non potest demonstrari per viam diuisionis, per quã etiã nihil syllogistice probatur sicut dictũ est in Resolutione circa figuras.i.in.1.Priorũ analyt. Sicut.n.in Posterioribus analyticis docetur resolutione vsq; ad principia prima, ita etiam in Prioribus analyticis fit resolutio ad prima quædam simplicia pertinentia ad dispositionem syllogismi in modo & figura. Quòd autem per viam diuisionis nõ possit aliquid syllogizari probat per hoc, ꝙ via diuisionis non ex necessitate sequitur cõclusio existentibus præmissis, quod requiritur ad rationem syllogismi. Sed ita se habet in via diuisionis, sicut & via inductionis. Ille enim qui inducit per singularia ad vniuersale, nec demonstrat, neque syllogizat ex necessitate. Cum.n.aliquid syllogistice probatur, non est necessarium vlterius ꝙ vel interroget de conclusione, nec ꝙ respondens ei det conclusionem, sed necesse est ꝙ conclusio sit vera præmissis existentibus veris. Hoc autem nõ accidit in via diuisionis sicut manifestat per exempla. Proceditur.n. via diuisionis, cũ accepto aliquo communi, quod per multa diuiditur, remoto vno concluditur alterum. Puta si entium aliud est animal, & aliud est inanimatum, habito ꝙ homo non sit inanimatum cõcluditur ꝙ sit animal, sed ista conclusio non sequitur, nisi respondens det ꝙ homo vel sit animal vel inanimatum. Et est attendendum, ꝙ satis conuenienter comparauit diuisionem inductioni. Vtrobiq; enim oportet supponere, quod accepta sint omnia, quæ continentur sub aliquo communi, alioquin nec inducens poterit ex singularibus acceptis concludere vniuersale, nec diuidens ex remotione quarundam partium poterit concludere aliã. Patet ergo ꝙ inducens facta inductione ꝙ Sortes currat, & Plato, & Cicero, non potest ex necessitate cõcludere, quòd omnis homo currat, nisi detur sibi à respondente ꝙ nihil aliud contineatur sub homine, quàm illa quę inducta sunt. Similiter etiam nec diuidens, si probauerit ꝙ hoc coloratum non sit album, nec palidum, non potest ex necessitate concludere ꝙ sit nigrum, nisi detur sibi à respondente, quòd nihil aliud cõtineatur sub colorato, nisi ea, quæ assumpta sunt in diuisione. Et quia inuestigantibus quid est homo, oportet accipere non solum genus quod est animal, sed differentiam, vlterius in suo exemplo procedit quòd si omne animal, aut gresibile est, aut aquaticum, & accipiat ꝙ homo qui nõ est animal quod est aquaticum sit totũ hoc quod est animal gresibile, non ex necessitate sequitur ex dictis, sed oportet quòd hoc etiam supponat datum sibi à respondente.s. ꝙ animal sufficienter diuidatur per gressibile & aquaticum. Et quia quandoque per plures diuisiones proceditur ad accipiẽdum quod quid est alicuius rei, ideo præmissis duabus diuisionibus in suo exemplo, subdit quòd nihil differt quòd sic procedatur in multis, aut in paucis. Eadem.n.est ratio in omnibus. Et sic vlterius cõcludit quòd procedentes per viam diuisionis, etiã circa ea, quæ contingit syllogizari, nõ vtuntur probatione syllogistica. Deinde cum dicit. Cap.18.

ARGY. *Quid vero prohibet, vt illud totum vere quidem dicatur de homine, non tamen quid est, neque quidditatem declararet?*

ANTI. *Quid enim prohibet hoc verum quidem omne esse de homine, non tamen quod quid est, neque quod quid erat esse ostendens?*

Inducit duas rõnes proprias ei quod quid est. Quarũ prima est, quia nõ omne, quod vere prædicat de aliquo, prædicatur in eo quod quid est est, nec signat essentiam eius. Si igitur detur quod per viam diuisionis sufficienter probetur,

probetur, quòd totum hoc scilicet animal gressibile vere prædicetur de homine, non tamen propter hoc erit probatum ꝙ prędicetur de eo in eo quod quid est, vel ostendat quod quid erat esse id est ꝙ demonstrat essentiã rei.

Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Quid insuper obstat, vt aut addatur substantia quippiam, aut auferatur, aut prætermittatur?*

ANTI. vide in annot. *Amplius quid prohibet, aut apponere aliquid, aut auferre, aut supergredi substantiam? Hęc igitur dimittuntur quidem.*

Quæ talis est. Essentia.n. cuiuslibet rei declaratur per aliqua certa quibus nec addere oportet, nec subtrahi. Nihil aũt prohibet quin ille qui procedit per viam diuisionis, aut apponat aliquid supra ea, quę sufficiunt ad ostendendum quod quid est, aut auferat aliquid eorũ quæ ad hoc sunt necessaria, aut etiam ꝙ supergrediatur vel excellat essentiã rei, vtpote si sit cõmunius ꝗ̃ ipsa res, quod fit dum subtrahuntur differentiæ vltimæ quibus ea quæ sunt communia cõtrahuntur. Vnde per diuisionem non probatur sufficiẽter quod quid est. Et hoc est quod concludit, ꝙ in via diuisionis prętermittuntur, prędictę conditiones, vt scilicet id, quod cõcluditur prædicetur in eo quod quid est, & ꝙ nec excedatur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atque hæc quidem eueniunt, sed summam (quispiam dixerit) vniuersa ea, quæ hoc ipso quid est prædicantur. Et adhibita diligentia post primi diuisionem alteriusúe postulationẽ, ipsius rursus postulare distributionẽ deinceps faciã. Atq; adeo, vt nihil prætermittatur quod quidem est necessariũ, si omne cadit in diuisione, & nihil deest. Id vero est necessariũ. Indiuiduũ.n. iam esse oportet.*

ANTI. *Contingit autem soluere in accipiendo in eo quod quid est omnia, & quid est consequenter per diuisionem facere quæ sunt prius, & nihil relinquere. Hoc autem necessarium est. Indiuiduum enim specie oportet esse.*

Excludit quandam solutionem. Et primo proponit eam. Secundo concludit ipsam, ibi {Sed syllogismus tamen, &c.} Dicit ergo primo, ꝙ contingit soluere ea, quæ obiecta sunt ex eo ꝙ aliquis dicat ꝙ diuidendo accipiat omnia quæ prædicantur in eo quod quid, & ita per consequẽtiam ad diuisionem faciat id, quod primo intendit, vt.s. constituat diffinitionem significantẽ quod quid est, & nihil relinquat eorum, quæ requiruntur ad diffiniendum. Et si hæc duo faciat.s. ꝙ omnia quæ accipit per diuisionem prædicentur in eo quod quid, & omnia hmói cadant in diuisione, ita ꝙ nihil desit, necessarium est id quod est inuentum sit quod quid est. Et huiusmodi necessitatis ratio est, quia acceptis omnibus quę prædicantur in eo quod quid, nullo derelicto, iam id quod inuentum est, oportet esse quoddam indiuiduum.s. indiuiduã rationem talis rei, ita.s. ꝙ non indigeat vlteriori diuisione ad hoc ꝙ approprietur huic rei. Deinde cum dicit.

ARGY. *At quanquã id fieri potest, nulla tamen hoc pacto vnquã efficitur ratiocinatio. Sed si noscere diuisio facit, alioquodam id facit modo. Atq; hoc quidem non est absurdũ. Neq; enim is, qui vtitur inductione fortasse demonstrat. Notum tamen aliquid, facit ratiocinationem autem non dicit, qui diffinitionem ex diuisione dicit. Nam vt in conclusionibus, quæ sine medijs inferuntur, si quispiam dixerit hoc necesse est esse, cũ ista sint, fit vt interrogetur propter quid, sic & in diffinitionibus cum per diuisionem inuestigantur fieri potest. Nam cum hæc conficitur diffinitio hominis, animal mortale pedes habẽs bipes ac alis vacans. Cur hoc? in vnaquaq; partium additione nimirum interrogatio fieri potest. Dicet.n. atq; ostendet per diuisionem, vt putet omne animal, aut immortale esse, aut mortale. Talis aũt oratio tota nõ per ratiocinationẽ esse ostenditur. Quare etiã si diffinitio per diuisionem demonstraretur, nunquam tamen per ratiocinationem conficitur.*

ANTI. Vide in annot. *Sed syllogismus tamen non inest, & si vere alio modo cognoscere facit, & hoc quidẽ non est inconueniens. Neque.n. inducens fortasse demonstrat, sed tamẽ manifestat aliquid, syllogismum autem non dicit, ex diuisione dicens diffinitionem. Sicut.n. in conclusionibus quæ sine medijs sunt, si aliquis dicat quoniam his existentibus necesse est hoc esse, contingit interrogare propter quid, sic & in diuisiuis terminis, quid est homo? animal mortale bipes habens pedes sine pennis, propter quid secundum vnamquamq; appositionem. Dicet enim & monstrabit diuisionem sicut opinatur, quòd omne animal aut mortale, aut immortale sit. Huiusmodi autem ratio non omnis est diffinitio. Quare quamuis diuisione demonstrauerit, sed diffinitio non syllogismus sit.*

Excludit prædictam solutionem, & dicit ꝙ quamuis necesse sit prędictis existẽtibus aliquid indiuiduũ fieri, sicut expositum est tñ prædicta via non est syllogistica, quamuis cognoscere faciat quod quid est per alium modum, & hoc nõ est inconueniens.s. ꝙ aliquid alio modo manifestetur quam per syllogismũ. Ille.n. qui vtitur inductione non probat syllogistice, sed tñ aliquid manifestat. Quòd autem ille qui per diuisionem ad diffinitionem peruenit non faciat syllogismũ, ostendit per quoddã simile. Si.n. inducatur cõclusio ex maiori propositione, subtracta media, & concludens dicat, ꝙ necesse est sequi ex pręmissis, poterit interrogare respõdens, ꝓpter quid sit necessarium, quod non accidit in syllogistica probatione. Vnde talis modus argumentandi non est syllogisticus. Ita etiam in terminis diuisiuis nõ fit syllogismus, quia semper restat interrogatio propter quid. Puta si aliquis volens notificare quid est homo, accipiat per viam diuisionis ꝙ homo est animal mortale bipes, vel habens pedes sine pennis, ad quamlibet oppositionem prędictorum poterit cõuenienter quæri propter quid sit necesse. Ille.n. qui ad manifestandum quod quid est conatur, nõ solum dicet, sed etiam probabit per diuisionem, secundum ꝙ ipse opinatur ꝙ omne quod est, sit mortale, aut immortale. Et quamuis detur ꝙ per hãc diuisionẽ possit demonstrare propositum, tamen nõ est necesse ꝙ ratio sic conclusa sit diffinitio, quia forte ea, ex quibus constat ratio talis, non prædicantur in eo quod quid est, vel excedunt substantiam diffiniti. Sed & si contingat, ꝙ talis ratio sit diffinitio, non tamen per syllogismum probatur ꝙ diffinitio sit, vt ex supra dictis patet.

LECTIO V.

Ex duobus modis ex his quæ ad quod quid est exiguntur, ipsum demonstrari minime posse ostenditur.

ARGY. *Sed ne fieri potest, vt ipsum quid est accommodatum substantiæ demonstraretur, ex suppositione tamen, hoc pacto, ut accipiatur id quidem proprium quod ex hisce constat, quæ hoc ipso quid est prędicantur, diffinitionem esse, hæc autem sola dictio prædicari modo, totumq; quod ex hisce constat proprium esse. Id est.n. illius nimirũ ratio.*

ANTI. Tex. cõ. 5. vide in annot. *Sed vtrum sit demonstrare quod quid est secundum substantiam ex conditione accipiente quod quid erat esse, quod est ex his, quæ sunt in eo quod quid est proprijs? Hæc autem in quod quid est sola, & proprium est omne. Hoc enim est esse illi.*

Postquam Philosophus ostendit, quòd nõ potest demonstrari quod quid est, nec per cõuertibiles terminos,

hec per viam diuisionis, hic ostendit vlterius q non potest quod quid est demonstrari, accipiendo id quod requiritur ad quod quid est. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit propositū. Secundo concludit ex omnibus prædictis, q nullo modo quod quid est demonstrari possit, ibi {Qualiter igitur diffiniens, &c.} Circa primum duo facit. Primo inducit rationes proprias ad propositū. Secundo inducit quādam rōnem communem ad id, quod nunc dr, & ad id quod supra dictum est, ibi {Ad vtrosq; autem, &c.} Circa primum duo facit. Primo ostendit q non potest demōstrari quod quid est per hoc q accipiatur id, quod pertinet ad rationem eius quodquid est. Secundo ostendit, q non potest demōstrari quod quid est huiusmodi rei, ex hoc q accipiat quod quid est alterius rei, ibi {Ex suppositione aūt, &c.} Circa primū duo facit. Primo mouet quæstionem. Secundo argumentatur ad propositum, ibi {Aut iterum accipit, &c.} Quæritur ergo primo, vtrum cōtingat demōstrare quid sit aliquid fm suam substantiam, ex tali suppositione, per quā accipiatur quod quid erat esse alicuius rei, ex illis conditionibus quæ sunt proprie ei quod quid est. Puta si aliquis probet, q animal gressibile bipes sit quod quid est hominis, accipiens pro medio q hæc ratio conuertatur cū homine, & constat ex genere & differentia. Hęc autem sola requiruntur ad quod quid est, totum hoc quod dictum est, est ppriū ei quod quid est, quia est esse illi. s. ei quod quid est, quasi dicat, q hoc quod est esse rationem conuertibilem ex genere & differentijs cōstantem, est omnino idem ei quod quid est. Deinde cum dicit.

ARGY. *An & hic rursus sumitur diffinitio? Necesse est enim per medium ipsum ostendere.*

ANTI. *An iterum accipit quod quid erat esse, & in hoc? Necesse est enim per medium monstrare.*

Obijcit ad prædictā quæstionem duabus rationibus, ostendens q nō potest quod quid est prædicto modo demonstrari. Quarum prima est, quia sicut præmissi modi demōstrādi deficiunt in hoc q accipiunt id quod quęritur, ita est in proposito. Accipitur.n.& in modo probationis quod quid erat esse, puta dum accipitur q omnis ratio conuertibilis constans ex genere & differentijs significat quod quid est: & ita inconueniens est probatio. Necesse est enim id, ad quod demōstratio inducitur non supponere quasi medium, sed potius per aliud medium demonstrare. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea quemadmodum nec in ratiocinatione sumitur quid est ratiocinari, semper.n.tota, vel pars est propositio, ex quibus ratiocinatio constat, sic neq; diffinitionem oportet in ratiocinatione inesse, sed seorsum à propositionibus esse. Atq; vt si quis ambigat, si ratiocinatio sit confecta nec ne, obuiādum est asserendo ratiocinationem esse extructam, id.n. ratiocinatio, sic & ad eum, qui dicit non diffinitionem esse cōclusam, asserendū est diffinitionē esse cōclusam. Id.n. nobis supponebatur esse ratio diffinitione. Quare necesse est, & sine ratiocinationis, & sine diffinitionis ratione, aliquid per ratiocinationem cōclusum esse.*

ANTI. *Amplius sicut in syllogismo, neq; accipit quod quid est syllogizare, semper.n.totū, aut pars est ex quibus est syllogismus sic neq; quod quid erat esse oportet esse in syllogismo, sed seorsum hoc appositus esse, & ad dubitantē syllogizatum est, aut non, est hoc contradicere, quoniam hic erat syllogismus, & adhuc quod neq; quid erat esse syllogizatum est, quoniam vtiquę est, hoc.n. positum est nobis quod quid erat esse. Quare necesse est sine eo quod quid est syllogismus, aut quod quid erat esse, syllogizare aliquid.*

Quæ sumitur ex similitudine syllogismi. Cum enim aliquis syllogizat, non oportet q accipiat diffinitionem syllogismi ad syllogizandum, quia ea ex quibus procedit syllogismus hoc modo se habent, q semper quodlibet eorum est aut tota propositio, id est vniuersalis, seu maior, aut est pars, id est particularis, seu minor, quæ sumitur sub maiori. Et ita diffinitio syllogismi non est aliquid eorum, ex quibus procedit syllogismus. Et similiter si aliquis velit syllogizare quod quid erat esse alicuius rei, nō oportet q accipiat quid sit quod quid erat esse, sed oportet hoc seorsum haberi in mente, præter ea, quæ ponuntur in diffinitione vel syllogismo. Huiusmodi enim rationes syllogismi & diffinitiones se habent in diffiniendo & syllogizādo, sicut regulæ artis, ad quas debet aspicere Artifex in operando. Artifex enim qui facit cultellum, non facit operādo regulam, secundum quam operatur, sed secundum regulam, quam habet in mente examinat an cultellus bene sit factus. Et ita etiam ille qui syllogizat non accipit rationem syllogismi in syllogizando, sed examinat syllogismum factum, an sit bonus. Vnde si aliquis dubitet de syllogismo facto an sit syllogizatum vel non, poterit syllogizans obuiare, ostendendo q syllogismus sit tale aliquid. Similiter etiam ei qui intendit syllogizare quod quid erat esse, conuenit vt habeat seorsum in mente rationem eius quod quid erat esse, vt si aliquis dicat q non est syllogizatū quod quid erat esse, ipse dicat q immo, quia tale aliquid ponit quod quid erat esse. Sic ergo patet, q syllogizans quod quid erat esse, non debet sumere quid est syllogismus, neq; quid est quod quid erat esse. Deinde cum dicit.

ARGY. *At enim neq; sic bene sese habebit ipsius quid est probatio, si ex suppositione etiam quispiā ipsum ostendat, hoc pacto, si ratio mali est diuisibile esse, quibus autem est contrarium, eorum, & ratio contraria est rationi contrarij, atq; bonum est malo contrarium, & indiuisibile diuisibili, ratio boni nimirum est indiuisibile esse.*

ANTI. Tex.cō. 6. vide in annot. *Et si ex suppositione alia demonstret, vt si malo inest diuisibile esse, in contrario autem contrarij esse, in quibus est contrarium, bonum autem contrario malo, & indiuisibile diuisibili, est itaq; bonum esse indiuisibile.*

Ostendit quòd nō potest demonstrari quod quid est vnius rei ex quod quid est alterius rei. Et circa hoc duo facit. Primo, pponit quod intendit. Secūdo probat propositum, ibi {Etenim hic accipiens, &c.} Dicit ergo primo. q etiam non probatur quod quid est si aliquis velit hoc probare ex suppositione quod quid est alterius rei. Puta si aliquis sic procedat accipiens q idem sit esse diuisibili & malo id est quòd diuisio sit quod quid est mali, & vlterius argumētetur sic. In omnibus quę habent contrarium, contrarij est contrarium quod quid est, sed bono est contrarium malum, & indiuisibile est cōtrarium diuisibili, sequitur ergo q indiuisibile sit quod quid est ipsius boni. Et sumuntur ista exempla secundum Platonem, qui posuit q eadem est ratio vnius & boni. (Pla. positio de ratione vnius & boni.) Videmus.n. q vnumquodq; appetit vnitatem sicut proprium bonum, vnum autē est idem quod indiuisibile, & sic per oppositum sequitur q malum sit idem, quod diuisibile. Vnum enim refugit diuisionem, sui, quia per hoc tendit ad diminutum & imperfectum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Et hic enim accipiens, diffinitionem ostendit.*

ANTI. *Et enim hoc accipiens, quod quid erat esse demonstrat.*

Probat propositum. s. q non possit demōstrari quod quid est. Et hoc duabus rationibus, quarum prima est,

quia

quia etiam in hoc modo probationis demõstrat aliquis, accipiendo quod quid erat esse, & ita accipit quod oportet probare. Deinde cum dicit.

ARGY. *Sumit autem diffinitionem ad ostendendum diffinitionem. At fit aliquid aliud. Et in demonstrationibus enim aliquid de alio dici sumitur. Non tamen ipsum, neque id cuius est eadem ratio, atque conuertitur.*

ANTI. *Accipere autem ad demonstrationem quod quid erat esse alterum tantum sit. Et in demonstrationibus est, quo niam est hoc de hoc, sed nõ ipsum, neque cuius eadem ipsa ratio. Et conuertitur.*

Et dicit, ꝙ non solum est inconueniens ꝙ accipiatur quod quid erat esse ad demonstrandum, sed & alterũ inconueniens fit ꝙ accipitur quod quid erat ad demonstrãdum quod quid erat esse, quia etiam in demonstrationibus, in quibus probatur hoc de hoc, puta passio de subiecto, accipitur pro medio quod quid erat esse, non tamen quod quid erat esse quod accipitur, est ipsum videlicet, quod debet concludi, vel aliquod quod habeat eandem rationem & cõuertatur. Eandem autem rationem habet ꝙ bonum sit indiuisibile, & malum diuisibile, & hæc duo conuertuntur, quia posito vno ponitur alterum, & econuerso. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ad vtrosque autem, quorum alter diuisione, alter tali ratiocinatione ostendit, eadem est dubitatio cur homo simul animal bipes gressibile, sed non animal seorsum, & bipes erit seorsum. Nulla nanque necessitas cogit, vt ex iis, quæ sumuntur, vnum efficiatur, quod prædicetur, sed erit forsitan perinde, atque idem homo, & musicus est, & grammaticus.*

ANTI. *Ad vtrosque autem & secundum diuisionem demonstrantem & ad sic syllogismum, est eadem oppositio, pro pter quid est homo animal & bipes gressibile, sed non animal, & bipes. Ex acceptis enim neque vna necessitas est vnum fieri quod prædicatur, sed vtique idem erit homo, & grammaticus, & musicus.*

Inducit rationem cõmunem contra eum, qui demonstrat ex suppositione & diuisione, & dicit ꝙ eadẽ oppositio habet locum contra vtrosque. s. contra eum, qui vult demonstrare quod quid est per diuisionẽ, & contra eum qui vtitur suppositione quod quid est in syl'o. Manifestũ est. n. ꝙ diffinitio significat vnum aliquid, vnde ea, quæ ponuntur in diffinitione, ad significãdum vnitatem debent poni absq; copula, vt dicatur ꝙ hõ est animal gressibile bipes, non autem debet dici ꝙ homo sit animal & bipes. Vnde si aliquis vult ꝓbare quod quid est, oportet ꝙ probet quæ assumunt̃ fieri vnum. Sed non est necessariũ ſ'm prædictas vias diuisionis & suppositionis, ꝙ ex his, quæ accipiunt̃ ad diffiniendum fiat vnum prædicatũ, sed poterit esse ꝙ sint multa, puta si dicatur ꝙ est grammaticus, & musicus. Videtur ergo, ꝙ ſ'm vias prædictas, non probetur quod quid est. Deinde cum dicit.

ARGY. *Hæc cum ita sint, quonam pacto is, qui diffinit substãtiam, & ipsum quid est ostendet rei disserendæ? Neque enim vt is, qui demonstrat, ex hisce, quæ conceduntur, notum faciet ipsum, vt eũ illa sint, necessario aliquid aliud sit, hæc enim est demonstratio, neque etiam vt is, qui per singula nota inducit vniuersa ex eo sic se habere, quia nihil singulorum sese aliter habet. Non enim quid est, sed esse, aut non esse ostẽdit. Quis igitur alius modus restat? Non enim sensu vel digito demonstrabitur.*

ANTI. *Qualiter igitur diffiniens demonstrabit substantiam, aut quod quid est? Neque enim sicut demonstrans ex eer tis esse, manifestũ faciet quod necesse est, cum sint illa, alterum esse aliquod, demonstratio enim hæc est neque demonstrabit sicut inducens per singularia cum manifesta sint, quoniam omne sic, cui nihil aliter est. Non enim quid est demonstrat, sed quoniam est, aut non est. Quis igitur est modus relictus? Non. n. monstrabit sensu, aut digito.*

Concludit ex præmissis ꝙ nullo modo potest probari quod quid est, & dicit. Si igitur neq; per terminos cõuertibiles, neq; per diuisionem, neq; per suppositionem demonstratur quod quid est, quo modo igitur diffiniens poterit demonstrare substantiam rei, vel quod quid est? Iam enim ex præmissis patet ꝙ non probat, sicut manifestum faciens ex his, quæ sunt per se nota, ꝙ necesse sit alterum aliquid sequi per ea, quæ dicta sunt, ꝙ requiritur ad demonstrationẽ. Relinquitur autem præter tres modos quartus modus, qui est per inductionem. Sed nec cõtingit ꝓbare quod quid est per singularia manifesta. s. ꝙ aliquid prædicetur de omnibus, & nõ sit aliquid eorum ꝙ aliter se habeat, quia sic inducendo non demonstrabit quod quid est, sed demonstrabit aliquid esse vel nõ esse, puta ꝙ omnis hõ est animal, vel nullus homo est lapis. Nullus autem alius modus relinquitur ad demonstrandũ quodquidest, nisi forte modus demõstrationis qui est ad sensum, sicut cum demonstratur digito. Manifestum est autem ꝙ hic modus non potest competere in proposito, quia quod quid est non est obiectum sensus, sed intellectus, vt dicitur in 3. de Anima. Relinquitur ergo quod nullo modo possit demonstrari quod quid est. Tex.cõ.91 Lect.8.tex.expo.a.

LECTIO VI.

Ex communibus idem quod supra ratiocinatur, diffinitionem item esse nominis quidditatem tribus rationibus ostendit.

Præterea, quonam pacto ipsum quid est ostendet? Necesse est enim eum, qui scit quid est homo aliud quoduis, et esse etiam scire. Id enim quod nõ est in ratione, nemo scit vnquam quid est, sed quid nam oratio vel nomen significat, vt eum dico hippocentaurus bene percipimus, fieri vero nequit, vt sciamus quid hippocentaurus est. ARGY.

Amplius autem quo modo mõstrabit quodquidest? Necesse est enim quodquidest homo, aut aliquod quomodolibet, scire quia est. Quod enim non est, nullus scit quid est, sed quid significat diffinitio quidem, aut nomen, cum dico tragelaphus, quid autem est tragelaphus impossibile est scire. ANTI. Tex.cõ.7.

Postquam Philosophus ostendit quod non contingit demonstrare quod quid est, inducendo per singulos modos, quibus aliquid demonstrari potest, hic ostendit pro positum per rationes communes. Et circa hoc tria facit. Primo præmittit quoddã, quod est necessarium ad propositum ostendendum. Secundo ostendit propositum, ibi {At vero si demonstrabit quod quid est.} Tertio epilogat quæ dicta sunt, ibi {Ex his igit̃ neq; diffinitio &c.} Dicit ergo primo, ꝙ non videtur esse possibilis aliquis modus, quo aliquis demonstret quod quid est esse hominis, & hoc ideo, quia necesse est, ꝙ quicunque scit quod quid est esse hominis vel cuiuscunq; rei, ꝙ sciat rem illam esse. Quia enim non entis non est aliqua quidditas vel essentia, de eo, quod non est nullus potest scire quod quid est, sed potest scire significationem nominis vel rationem ex pluribus nominibus cõpositam, sicut potest aliquis scire quid significat hoc nomen tragelaphus vel hircoceruus, quod idem est, quia significat quoddã animal compositum ex hirco & ceruo, sed impossibile est sciri quod quid est hircocerui, quia nihil est tale in rerum natura. Deinde cum dicit.

At

ARGY. *At vero si quid est ostenderit, & esse quoque ostendet. Et quonam modo ratione eadem ostendet. Nam vnũ quiddam diffinitio ipsa declarat, & demonstratio etiam vnum. Quid autem est homo, & hominem esse, diuersa sane, non eadem sunt.*

ANTI. *At vero si demonstrabit quid est, & quia est. Et qualiter eadem ratione monstrabit. Diffinitio enim quoq; vnũ aliquid manifestat, & demõstratio. Id autem quodquidest homo, & esse hominem aliud est.*

Ex eo, quod præmissum est procedit ad propositum ostendendũ. Circa hoc duo facit. Primo ostendit ꝙ non potest ostendi, quodquidest demõstratione. Secundo ꝙ non potest ostendi diffinitione, ibi {Si ergo & diffiniens demonstrat. Circa primum ponit tres rationes quarum prima talis est. Sicut diffinitio inducitur ad manifestandum aliquid vnum inquantum. s. ex partibus diffinitionis fit vnum per se, & non per accidens, ita etiam oportet ꝙ demonstratio, quæ vtitur diffinitione tanquã medio, vnum aliquid demonstret. Oportet enim conclusionem esse medio proportionatam. Et ita patet, ꝙ per vnam & eandem demonstrationem non possunt diuersa demonstrari {sed aliud est quodquidest homo, & esse hominẽ.} In solo enim primo essendi principio quod est essentialiter ens, ipsum esse & quidditas eius est vnum & idem, in omnibus autem alijs, quæ sunt entia per participationẽ, oportet ꝙ sit aliud esse & quidditas entis. Non est ergo possibile ꝙ eadem demonstratione demonstret aliquis quid est & quia est. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Deinde etiam dicimus omne quoduis, nisi sit substantia, necessario per demonstrationem esse ostendi. Esse vero rei nullius est, vt patet, substantia. Id enim quod est, nõ est genus. Demonstratio igitur id est, quippiam ostẽditur esse, quod quidem etiam nunc ipsæ scientiæ faciunt. Geometra nanque quid significat quidem triangulus sumpsit, esse autem ipsum demonstrat. Quo modo igitur ostendet ipse diffiniens quid est triangulus? Sciens ergo quispiam diffinitione quippiam quid est, si sit illud nesciet. At nunquam fieri potest.*

ANTI. vide in annot. *Postea & per demonstrationem dico necessarium esse omne demonstrare quia est, nisi substantia sit, esse autem nulla substantia est. Non enim est genus quod est. Demonstratio vtique erit quod est, quod vere & nunc faciunt scientiæ. Quid enim significat triangulus accipit geometra, quod autem est, demonstrat. Quid igitur monstrabit diffiniens. Quid est, non quia est, vt triangulum. Sciens itaque aliquis diffinitione quod quid est, si est non sciet. Sed impossibile est.*

Quæ talis est. Secundum cõmune sapientum dictũ, necessarium est ꝙ omne. i. primum totum, quod per demonstrationẽ demonstratur, sit ipsum quia est, nisi forte aliqs dicat ꝙ hoc ipsum quia est sit substãtia alicuius rei. Hoc autẽ est impoſle. Hoc. n. ipsum quod est esse, non est substantia, vel essentia alicuius rei in genere existentis. Alioquin oporteret ꝙ hoc, quod dico ens, esset genus quia genus est quod prędicaẽ de aliquo in eo quod quid. Ens autem non est genus, vt probatur in 3. Meta. Et pro- Tex. cõ. 10. Lect. 2. tex. expo. 10. pter hoc ẽ, Deus qui est suum esse non est in genere. Si autem quia est esset substantia alicuius rei, simul cum aliquis ostenderet quia est, ostenderet quid est, & ita nõ totum quod demonstratio demonstrat, esset quia est. Illud autem est falsum. Ergo patet ꝙ demonstratio solum demonstrat quia est. Demonstrat. n. enunciationem aliquã quæ significat esse & non esse. Et hoc ẽr apparet in processu scientiarum. Geometra. n. accipit quid significat hoc nomen triangulus, & demonstrat ꝙ sit, puta cum demonstrat, super lineam rectã datã contingit triangulum æquilaterum constituere. Si igitur aliquis demonstraret solũ quid est triangulus, præter morem demõstrationũ, quibus vtuntur sciæ, non demonstraret hoc totum quod est triangulũ esse, sed demõstraret solum hoc quod dico triangulum. Sicut enim propter hoc ꝙ esse nõ est substantia rei, ille qui demonstrat esset, hoc solũ demonstrat, ita si aliquis demonstraret quid est, hoc solum demonstraret. Sequeretur igitur ꝙ aliquis sciens per diffinitionem quid est, nesciret an est, quod est impossibile, vt ex prædictis patet. Tertiam rationem ponit ibi.

Patet autem per ipsos etiam diffinitionũ, quæ nunc assignantur, modos, eos, qui diffiniunt, non ostendere esse. Nã & si est medio quid æquale, tamen cur est ipsum diffinitum, & propter quod hoc circulus est quæretur. Poterit enim illud dicere quispiam diffinitionem orichalci etiam esse. Neque enim id esse posse quod dicitur, ipsa diffinitiones insuper faciunt manifestũ. Neque illud, & non aliud esse, cuius inquiunt diffinitionem esse, sed propter quid semper dicere licet. ARGY.

Manifestum autem est secundum nunc modos terminorum, quòd non demonstrant diffinientes quia est. Si. n. est ex medio aliquod æquale, sed propter quid est quod diffinitur, & propter quid est circulus. Esset enim vtique & montis ænei dicere ipsam. Neque enim quòd possibile sit esse quod dicitur, cum assignantur termini, neque quòd illud est, cuius dicunt esse diffinitionem, sed semper licet dicere propter quid. ANTI. vide in annot.

Per exempla consuetarum diffinitionum manifestat idem, quod in præcedẽti ratione est conclusum. s. ꝙ mõstrans quid est, non monstrat, quia est. Vnde dicit, manifestũ esse non solum ſm prædicta, sed etiam ſm modos terminorum, i. diffinitionũ, quæ nunc sunt in vsu, ꝙ illi qui diffiniunt, nõ manifestant quia est, puta qui diffinit circulum, dicens, ꝙ est aliquid ex cuius medio lineæ ad circunferentiã ductæ sunt æquales, adhuc restat quæstio propter quid oporteat poni esse id, quod diffinitur, puta propter quid oporteat poni ꝙ sit circulus qui prædicto modo diffinitur. Cõuenit. n. aliquam similem rationem dicere mõtis ęnei, puta ꝙ est corpus ęneum in altum & vsquequaq; diffusum, & tamen adhuc restat quærere an sit aliquid tale in rerum natura. Et hoc ideo quia termini idest rationes diffinitiuæ non declarant ꝙ illud, de quo assignantur, aut sit, aut possibile sit esse, sed semper assignata tali ratione, licet quærere si oporteat tale aliquid esse. Sic igitur patet ꝙ impossibile est ꝙ simul demonstretur quid est, & quia est. Deinde cum dicit.

Si igitur is, qui diffinit, aut quid est ostendit, aut quid ipsum nomen significat. Si diffinitio nullo pacto est ipsius quid est erit, ipsa profecto ratio idẽ, quod nomẽ significãs. ARGY.

Si ergo diffiniens demonstrat, aut quid est aut quid significet nomen, sed non est vllo modo eius quodquidest, erit vtique diffinitio, & ratio nominis idem significans. ANTI.

Ostendit ꝙ non potest ostendi quod quid est diffinitione, ducendo ad inconueniens, vnde primo proponit, secundo ostendit quid ex hoc sequatur, ibi {Sed incõueniens &c.} Dicit ergo primo, ꝙ cũ ille, qui diffinit, possit ostendere vel quid est, vel tantũ quid significat nomen, non propter hoc oportebit ꝙ diffinitio sit manifestatiua ipsius qđ quid est, quod proprie pertinet ad diffinitionẽ alioquin sequeẽ ꝙ diffinitio significãs quod quid est nihil sic aliud q̃ ratio significans idẽ quod nomen, nec. n. super talẽ rationem addit aliqd diffinitio, nisi qa significat

essentiam

essentiã alicuius rei, vnde si nõ sit aliqua res, cuius essentiã diffinitio significet, nihil differt diffinitio à rõne exponere significationẽ alicuius nominis. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Ad hoc absurdum est sane. Primo nanque & non substantiarum, & eorum, quæ non sunt in ratione rerũ, erit vtique diffinitio. Nam & ea, quæ non sunt, significare nomine licet.*

ANTI. *Sed inconueniens est. Primum quidem & non substãtia vtique esset, & eorum quæ non sunt. Significare enim est etiam quæ non sunt.*

Ostendit inconueniens esse q diffinitio nihil aliud sit q̃ ratio exponens nominis significationẽ. Et hoc tribus rõibus. Quarũ prima est, q cõtingit & ea, quæ nec sunt substantia, nec sunt vniuersaliter entia aliquo nomine significare. Quodlibet aũt nomen per aliquam interpretationẽ exponi potest. Si ergo nihil aliud esset diffinitio, q̃ ratio interpretatiua nois, sequeretur q diffinitio esset non substantiarũ & totaliter nõ entiũ, quod patet esse falsum, Ostensum est.n.in 7. Meta. q diffinitio principaliter quidem est substantiæ, aliorũ autem inquantum se habẽt ad substantiam. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Deinde omnes orationes diffinitiones erunt sine discrimine vllo. Fieri nanque potest, & cuius orationi nomen ponatur. Quare diffinitionibus differemus omnes, atque loquemur. Et ilias ipsa diffinitio erit.*

ANTI. *Amplius diffinitiones omnes rationes essent. Esset enim vtique nomen ponere cuilibet rationi. Quare omnes terminos vtique disputaremus, & ilias diffinitio sit.*

Quæ talis est. Cuilibet rationi.i.orationi aliquid significanti est imponere aliquod nomẽ, quod est ei correspõdens, quod per illã rationẽ manifestat. Si ergo nihil aliud est diffinitio, q̃ ratio interpretatiua nominis, sequeẽ q oẽs rationes essent diffinitiones, & ita sequetur, cum disputamus, vel colloquitur adinuicem q ipsę disputationes vel collocutiones nostræ sint quædam diffinitiones, & similiter sequetur q ilias.i.poema Homeri de bello Troiano sit quædam diffinitio. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea nulla scientia demonstrabit hoc nomen hoc indicare, ac significare, ergo nec diffinitiones idipsum indicant.*

ANTI. *Amplius neque vna scientia demonstrat vtique quòd hoc nomen eius quod quid est significat, neque diffinitiones igitur huius assignant.*

Quæ talis est. Nulla sciã demonstrat q tale nomen significet talem rem. Nomina.n.significant ad placitũ, vnde oportet hoc supponere s̃m voluntatem instituentis. Manifestũ est ergo, q diffinitiones non significãt hoc, s. solam nominis interpretationem. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ex his igitur nec idem esse diffinitionem ratiocinationemq́; videtur. Et insuper neque nomẽ diffinitionem demõstrare quidnam sit quicquam, fieriq; non posse, vt ipsum quid est demonstratione diffinitioneúe vnquam percipiatur, aut cognoscatur.*

ANTI. *Ex his igitur neque diffinitio, neque syllogismus idem existens, neque eiusdem syllogismus & diffinitio est. Adhuc autem quòd neque diffinitio nihil demonstrat, neque monstratur. Neque quod quid est neque diffinitione, neque demonstratione cognoscere est.*

Epilogat quæ disputatiue præmissa sunt. Et dicit, q ex præmissis videtur sequi, q diffinitio & syllogismus nõ sunt idem, neque de eodẽ, & quòd diffinitio nihil demonstret, quia non est de eodem eo quod est demonstratio. Et similiter videẽ esse ostensum, quòd nõ est posibile cognoscere quod quid est, neq; per diffinitionẽ, neque per demonstrationẽ, quia diffinitio solum ostẽdit quid, & demonstratio ostendit quia est. Sed ad cognitionem quod quid est requiritur cognitio, quia est, vt dictũ est.

LECTIO VII.

Nonnunquam ipsum quod quid est demonstratione ostendi posse demonstrat.

ARGY. *Verum considerandum est rursus quid istorum bene, & quid non bene, recteque dicitur, & quid est diffinitio, & vtrum aliquo modo sit ipsius quid est demonstratio, diffinitioúe, an nullo sit modo.*

ANTI. Tex.cõ. 8. *Iterum autem speculandũ est quid horum dicitur bene, & quid non bene, & quid sit diffinitio, & eius quod quid est, nunquid quodammodo est demonstratio, aut diffinitio, aut nullo modo.*

Postquam Philosophus disputatiue inquisiuit qualiter cognoscatur diffinitio & quod quid est, hic determinat vtranque veritatem. Et primo dicit de quo est intentio. Secundo exequitur propositũ, ibi {Quoniã aũt sicut diximus.} Tertio epilogat quæ dicta sunt, ibi {Manifestũ est igitur ex dictis &c.} Dicit ergo primo, q iterum post disputatiuũ processum considerandũ est veritatẽ, determinando quid prædictorũ dicatur bene & quid non bene, & hoc tam circa ipsam diffinitionẽ, vt consideremus qui sit ipsa diffinitio, q̃ etiã circa ipsum quod quid est, vt consideremus vtrũ aliqualiter poisit manifestari demonstratione, vel diffinitione, vel nullo mõ. Deinde cũ dicit. Lect.imme. seq.tex. expo. viii.

ARGY. *Cum itaque scire quid est, & scire causam ipsius si est, idem sit, vti diximus, fieri potest, vt quid est ostendatur. Cuius quidem hac ratio est. Est enim quædam causa. Et hæc aut est eadem, aut alia. Et si sit alia, aut est demonstrabilis, aut inde monstrabilis. Si igitur alia sit, demonstrarique potest, cum causa sit medium, & prima figura ratiocinationis ostendatur, necesse est id quod ostenditur vniuersale esse, & affirmatiuum, vt patet. Vnus igitur is est modus, quem nũc inquisiuimus, per aliud inquã ipsum quid est ostendere. Nam mediũ ipsorum quid est, necesse est esse quid est, & proprium identidem proprium. Quare diffinitionum eiusdem rei alia ostendet, alia non ostendet. Atque hisce modus non est demonstratio ipsius quid est, (vt antea diximus) sed ratiocinatio ad differẽdi modum accommodata.*

ANTI. vide in annot. *Quoniam autem sicut diximus idem scire quod quid est, & scire causam ipsius si est. Ratio autem huius est quoniam est aliqua causa. Et hæc aut eadem, aut alia est. Et si vtique alia est, aut demonstrabilis, aut indemõstrabilis est. Si igitur est alia, & contingit demonstrare, necesse est medium causam esse, & in figura prima demonstrari. Vniuersale enim & prædicatiuum est, quod demõstratur. Vnus quidem igitur modus nunc exquisitus per aliud quod quid est monstrare, & horum enim quod quid est necesse est mediũ esse quod quid est, & propriorũ proprium. Quare hoc quidem medium mõstrabit, illud vero non monstrabit eorũ, quæ quod quid erant esse eiusdẽ rei. Hic quidẽ igitur modus quòd non sit demonstratio dictũ est prius sed est logicus syllogismus ipsius quod quid est.*

Exequitur propositum. Et primo quantum ad ipsum quod quid est. Secundo quantum ad diffinitionem, quæ est ratio significatiua eius, ibi {Diffinitio autem qm̃ dicitur ratio &c.} Circa primum ponit duos modos manifestandi quod quid est. Et primo ponit modũ logicæ probationis. Secundo modum demonstratiuæ probationis, ibi {Quo autem modo contingat &c.} Circa primum resumitur primo id, quod supra manifestatum est.s.q idẽ est scire quid est & scire causam quæstionis, an est, sicut idem Lect.imme. seq.tex. expo.x. Lib.2.lex.

idem est scire propter quid, & causam scire quæstionis quia est. { Ratio autẽ huiusmodi} scilicet φ idẽ est scire quid est,& scire causam ipsius si est ita, est, quia oportet quod eius quod est rem esse sit aliqua causa. Propter hoc enim dicitur aliquid causatum, quod habet causam sui esse. Hæc autẽ causa essendi, aut est eadem.s.cũ essentia ipsius rei, aut alia. Eadem quidem sicut forma & materia, quæ sunt partes essentiæ, alia vero, sicut efficiens & finis, quæ quidem duæ causæ sunt quodammodo causæ formæ & materiæ. Nam agens operatur propter finem, & vnit formam materiæ. Et si accipiamus causam, quæ est alia ab essentia rei, quandoq; quidẽ est talis, per quã possit fieri demonstratio, quãdoque autem non. Non.n. ex omni causa agẽte sequitur ex necessitate effectus. Ex suppositione autem finis sequitur φ sit id, quod est ad finem, vt probatur in 2. Physico. Supponamus ergo φ sit aliquis effectus, cuius esse causa sit non solum ipsa essentia rei, sed habeat etiam aliam causam,& sit talis per quã possit demonstrari, puta si dicamus, φ si homo pertingit ad beatitudinem, necesse est præexistere virtutem. Accipiamus autem, quod essentia virtutis sit habitus operans s'm rationem rectam. Potest ergo demonstrari esse aliquem habitum s'm rectam rationem operantẽ, si sit aliquis habitus ad beatitudinem perducens. Accipiatur ergo pro medio illa causa alia, quæ est demõstratiua,& formetur syllogismus in prima figura, quod necesse est fieri quia oportet quod quid est vniuersaliter & affirmatiue prędicari de re, cuius est. Syllogizabatur ergo sic. Omnis habitus perducens ad beatitudinem, est habitus s'm rectam rationem operans, sed virtus est huiusmodi, ergo &c. Concludit ergo quod iste modus qui est nunc inquisitus est vnus modus ostẽdendi quod quid est per aliud, quod est causa. Et quòd ille modus sit conueniens patet, quia necesse est, sicut supra dictum est, quòd mediũ ad probandum quod quid est accipiatur ipsum quid est, & similiter medium ad probãdum aliqua propria accipiatur aliquid proprium. Est aũt considerãdũ quòd cum quid est sit causa ipsius rei, s'm diuersas causas eiusdem rei potest multipliciter quod quid est eiusdẽ rei assignari. Puta quid est domus potest accipi per comparationem ad causam materialem, vt dicamus quòd est aliquid compositum ex lignis & lapidibus, & etiam per comparationẽ ad causam finalem, vt dicamus quòd est artificiũ præparatum ad habitandum. Sic ergo continget quòd cũ sint multa quod quid est eiusdẽ rei, aliquod illorum mõstrabitur,& aliquod non monstrabitur, sed supponetur. Vnde non sequit quòd sit petitio principij, quia aliud quod quid est supponitur,& aliud probatur. Nec tamẽ est modus probandi quod quid est demonstratiue, sed logice syllogizandi, quia non sufficienter per hoc probatur, quod id, quod concluditur sit quod quid est illius rei, de qua concluditur, sed solum quod insit. Deinde eum dicit.

Eiusdem rei quod quid est multipliciter assignarij.

ARGY. *Quo autem modo fieri potest, vt quid est eliciatur ex demõstratione, deinceps dicamus oportet, hinc rursus initio sumpto. Nam vt quærimus propter quid est, prius habentes esse, interdum vero & simul nota nobis hæc fiunt, sed nunquam fieri potest, vt antea cognoscamus cur est, quàm percipiamus esse, sic pari ratione neq; quid est quęrere, atque cognoscere possumus sine perceptione ipsius esse. Fieri enim nequit, vt quid est vnquam sciamus, si ignoremus si est.*

ANTI *Quo autem modo contingat dicemus, dicentes iterum ex principio. Sicut enim propter quid quęrimus habentes quia, aliquando autem & simul manifesta fiunt, sed neq; prius propter quid possibile est cognoscere quàm quia, manifestũ est quòd similiter & quod quid erat esse non sine quia est. Impossibile.n.est scire quid est, ignorantes si est.*

Ostendit quo per demonstratiõe potest accipi quod quid est. Et circa hoc duo facit. Primo ostẽdit quomodo manifestatur quod quid est per demonstrationem in aliquibus. Secundo ostendit quòd non est ita in omnibus, ibi {Est autem quorũdam &c.} Circa primum tria facit. Primo præmittit quædam, quæ sunt necessariæ ad propositum ostendendum. Secundo manifestat propositũ, ibi {Quorũ igit habemus &c.} Tertio epilogat, ibi { Quo quidem igitur &c.} Circa primum pręmittit tria, quorũ primũ est cõparatio quędam ipsius quod quid est ad propter quid. Dicit ergo quòd ad ostendendum quõ contingat accipere quod quid est per demonstrationẽ, oportet iterum à principio resumere. Vbi considerandũ occurrit quòd dupliciter se habet aliquid ad cognoscendum propter quid. Quandoq; enim habemus quia in nostra cognitione, & quærimus adhuc propter quid, quandoq; autem simul manifestata sunt nobis vtraq; Tertium autem impossibile est, vt.s.prius cognoscat aliquis de aliqua re propter quid quam quia. Et similiter est de eo quod quid erat esse, quia aliquando scimus rem esse, nec tamen perfecte scimus quid sit, aliquando autẽ simul scimus vtrũq;. Sed tertium est impossibile vt scilicet sciamus quid est, ignorantes si est. Secundum ponit ibi.

Lect. seq. in initi.

ARGY. *Habemus autem si est nõnunquam per accidens, nonnunquam aliquid habentes ipsius rei, veluti tonitruum esse scimus, habentes sonũ quendam nubium esse, & defectionem lucis esse quandam priuationem, hominem itẽ quoddam animal esse,& animã etiam id esse, quod ipsum se motu sciet.*

ARGY. *Hoc autem si est aliquando quidem secundum accidens habemus, aliquando vero habentes quod quid est ipsius rei, vt tonitruum, quoniam sonus quidam nebularum est,& defectum, quoniã priuatio quædam luminis, est,& hominem, quoniam animal quoddam est, & animam, quoniam seipsum mouens.*

Et dicit quòd rem aliquam esse possumus scire absq; eo quòd sciamus perfecte quid est dupliciter. Vno modo, s'm quòd cognoscimus aliquod accidẽs eius, puta si velocitatẽ motu existimemus leporẽ esse. Alio mõ, per hoc quòd cognoscimus aliquid de essentia eius, quod quidem est possibile in substantijs cõpositis, vt puta si comprehendamus hominẽ esse per hoc quòd est rõnale nõdum cognitis alijs quæ cõplent essentiã hominis. In substantijs vero simplicibus hoc non contingit, quia nõ põt cognosci aliquid de substantia simplicis rei, nisi tota cognoscatur, vt patet in 9. Meta. Oportet aũt quòd qui cognoscit aliquid esse, quòd per aliqd rei illud cognoscat, & hoc vel est aliqd præter essentiã rei, vel aliqd de essentia ipsius. Et de hoc ponit exemplũ, puta si cognoscamus tonitruũ esse propter hoc, quia percipimus quẽdam sonum in nubibus, quod quidem pertinet ad essentiã tonitrui, non tñ est tota tonitrui essentia, quia non omnis sonus nubium est tonitruũ. Et similiter si cognoscamus defectum.i.eclypsim solis, vel lunæ esse propter hoc, quòd est quædam priuatio luminis, cum tñ nõ omnis priuatio luminis sit eclypsis. Et eadem ratio est, si aliquis percipiat hominem esse propter hoc, quòd est quoddam animal, vel si percipiat animam esse, propter hoc, quòd est aliquid seipsum mouens. Tertium ponit ibi.

Tex. cõ. 22. Lect. 22. &c.

ARGY. *Quæ igitur per accidens esse scimus, necesse est ad eorũ percipiendum quid est nullo modo nos quicquam habere.*

Neque

Neque enim illa esse scimus. Atque quærere quid est non habentes esse, perinde atque est si nihil prorsus quæratur. Quorum autem habemus aliquid, eorum quid est facilius percipere possumus. Quapropter vt habemus ipsum esse, sic & ad ipsum quid est percipiendum sumus dispositi.

ANTI. *Sed quæcunque quidem secundũ accidens scimus quia sunt, necesse nullo modo habere se ad quid est. Neq; enim scimus quia sunt. Quærere autem quid est non habentes quia est, nihil quærere est. Sed cum habemus quia est, quid est facile est quærere. Quare quemadmodum habemus quia est, sic habemus ad id, quod quid est.*

Et dicit ꝙ illa de quibus scimus quia sunt per aliquod accidens ipsorum, nullo modo per hoc se habent ad hoc ꝙ cognoscamus de ipsis quid est, quia nec ẽt per huiusmodi accidens vere scimus ea esse. Scimus quidem esse eorum accidentia, sed quia accidentia non sunt ipsæ res, non propter hoc vere scimus ipsas res esse. Vanum autẽ est querere quid est, si aliquis nesciat quia est, sed illa, de quibus scimus ea esse per aliquid ipsorum facilius psũt cognosci a nobis quid sunt. Vnde manifestũ est ꝙ sicut nos habemus ad cognoscendum quia est aliquis, ita nos habemus ad cognoscendum quid est. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quarum igitur verũ aliquid habemus ipsius quid est, earum hæc sint exempla. Sit defectus eo in loco quo ipsum est A, luna in eo quo ipsum est C, interpositio vel obiectio terræ, in quo est ipsum positum B. Quærere igitur vtrum luna deficiat, an non deficiat, nil aliud est, quàm ipsum B quærere si sit, nec ne. At idipsum nil ab hac quæstione differre videtur, sit ne ratio eius. Quod si sit, & illud dicimus esse. Vel quæratur vtrius partium cõtradictionis sit ratio, vtrum habendi duobus rectis æquales, an nõ habendi. Quod cum inuenerimus, & esse simul, & propter quid scimus, (si modo sit medium.) Quod si non sit, esse quidem scimus, propter quid autem nescimus. Atque idipsum hoc exemplo patefieri potest. Sit nanque C luna, A defectio, B non posse, cum est tota referta lumine, vmbrã efficere intercedente manifesto corpore nullo. Si igitur B quidem ipsi C insit, A vero competat ipsi B, lunam quidẽ deficere notum sit nobis, cur autem deficit nondum est notum. Atque defectionem quidem esse scimus, sed quid est defectio nescimus. Atque cum A quidem ipsi inesse C patet, quæritur autem propter quid inest, nil aliud tum quęritur, quàm quid. Nam sit ipsum B vtrum obiectio terrę, an econuerso lunæ, an lucis eius extinctio. Hoc autem alterius extremi ratio est, vt hoc in exemplo ipsius A. Est enim defectus obiectio terrę. Præterea quid tonitruum est? extinctio ignis in nube, propter quid tonat? quia ignis in nube extinguitur. Nubes sit C, tonitruum A, ignis extinctio, B. Igitur ipsi C, nubi inquam B ipsum inest, extinguitur enim ignis in nube. At huic A ipsum inest tonitruũ seu sonus. Atque B ratio ipsius est A primi inquam extremi. Quod si rursus huius aliud medium sit, id ex hisce rationibus erit, quæ restant.*

ANTI. *Quorum igitur habemus aliquid ipsius quod quid est, primum quidem sit defectus in quo A, luna in quo C, oppositio terræ in quo B. Vtrum quidem igitur deficit, aut non B, quærere est vtrum est, aut non. Hoc autem nihil differt quærere, quàm si est ratio ipsius, & sit hoc, & illud dicimus esse. Aut qualis contradictionis est ratio? vtrum habendi duos rectos, aut non habendi? Cum autem inueniamus simul quia & propter quid est, scimus si per media sit. Si vero non, quia, propter quid autem non. Sit igitur luna C, defectus A lunam plenam, vmbram non posse facere, nullo nostrũ medio existente manifesto in quo B. Si igitur in C est B, quod est lunam non posse facere vmbram, cum nullus nostrum medius sit, in hoc autem A quod est deficere, quia deficit quidem manifestum est, sed propter quid nondum, & quia defectus est quidem scimus, quid autem est nescimus. Cum manifestum autem est, quia A in C sit, sed propter quid est quærere B est quærere quid est, vtrum si obiectio, aut conuersio lunæ, aut extinctio. Hæc autem est ratio alterius termini, vt in his, quæ sunt ipsius A, est enim defectus obiectio. Quid est tonitruum? ignis extinctio nube. Sit nubes E, tonitruum A, extinctio ignis B. In C igitur nube est B, extinguitur enim in ipsa ignis, hoc autem est sonus, & est B ratio ipsius A primi termini. Si autem iterum huius aliquid medium sit, ex reliquis erit rationibus.*

Manifestat propotũ ſm præmissa, & dicit ꝙ in his, quæ scimus esse per hoc ꝙ cognoscimus aliquid essentię eius accipiamus primo tale exemplũ. Sit defectus.i.eclypsis in quo a, quæ est maior extremitas, luna in quo c, quæ est minor extremitas, oppositio terræ directa inter lunã & solẽ in quo b, quod est medium. Idem igitur est quærere vtrũ deficiat luna vel non, & quærere aũt vtrũ b sit vel nõ, nihil differt, q̃ quærere si est aliqua rõ ipsius defectus. Nã b, i. oppositio terræ est ratio defectus lunæ, & si sit oppositio terræ, ẽt tunc dicimus esse.s.defectũ lunæ, aut non. Sĩr si quæramus qualis sit rõ contradictionis, vtrũ.s.in habendo duos rectos vel non habendo sit contradictio. Cum aũt inueniamus esse id quod quærimus, puta esse defectum, simul sciemus quia, & propter quid, si inueniatur propositũ per mediũ debitũ quod est causa. Si vero non, sed per aliquod extrinsecum, sciemus quia, sed non propter quid, puta si sit luna c & defectus a accipiamus pro medio ꝙ est b, hoc est ꝙ luna non põt facere vmbrã aliquo nostrũ medio nõ existente cum sit pleniluniũ. Luna.n. quandocunque non deficit facit vmbram interposito aliquo corpore, sed hoc quod est non posse facere vmbrã nisi aliquis nostrũ existat in medio, non est causa defectus, sed potius effectus. Si ergo b prædicetur de c, quia.s.luna põt in plenilunio facere vmbrã aliquo nostrum medio existente, & iterum si in hoc medio sit a, i. si accipiatur ꝙ quãdo hoc accidit luna deficit, manifestũ erit lunã deficere, sed propter quid luna deficiat nondum erit manifestũ, & similiter sciemus quia est defectus, sed nesciemus quid est defectus. Quando aũt manifestum est ꝙ a est in c, i. ꝙ luna deficit sicut in prędicto exẽplo, nec scitur propter quid est, nec scitur quid est, tunc quęrere propter quid est, nihil.n. aliud est q̃ quęrere quid est, puta si quæramus quare deficit luna vtrum deficiat propter hoc quod obijcitur terra in medio inter solem & lunã vel hoc fiat per conuersionẽ lunæ, vt tunc vertatur versus nos superficies lunæ quæ est tenebrosa vt quidam dixerunt, vel etiam lumen extinguatur in aliquo humido. Quærere autem vtrum propter aliquã harum causarum fiat defectus lunæ, nihil est aliud q̃ quærere vtrum defectus lunæ sit obiectio terre, aut conuersio lunæ, aut extinctio luminis eius. Et hoc mediũ est rõ alterius extremitatis sicut in pręmissis exẽplis est ratio ipsius a qd' est maior extremitas, quia defectus lunæ nihil est aliud, quã obiectio facta lunari lumini a terra. Ponit ẽt aliud exẽplũ, vt si quæramus quid est tonitruũ? & dicamus ſm opinionẽ Anaxagoræ, & Empedoclis, ꝙ est extinctio ignis in nube. Secundũ vero opinionẽ eius in 2. Metheororũ tonitruũ fit ex pcussura exhalationis siccæ in fraternitate ad nubes. Vtitur aũt multoties in exẽplis opinionibus aliorũ. Si ergo ſm prædictam opinionem

quæratur

quæratur propter quid tonat? respōdetur, propter hoc ꝙ extinguit ignis in nube. Sit igit nubes c quod est minor extremitas, tonitruum aūt a quod est maior extremitas, extinctio ignis sit b, qd' est mediū. Syllogizet ergo sic. In c est b, i. in nube est extinctio ignis, sed oīs extinctio ignis est sonus tonitrui. Et sic patet ꝙ accipiēdo propter quid, per demōstrationē, accipimus quid est, quia ipsum mediū ostēdens propter quid, est rō diffinitiua primi termini. i. maioris extremitatis. Sed si oporteat accipere aliquod aliud mediū ad hoc demōstrandū, hoc assumet ex reliquis rōnibus. i. ex diffinitione minoris extremitatis, & aliarū causarū extrinsecarū. Cum. n. subiectum sit cā passionis, necesse est ꝙ diffinitio passionis demōstretur per diffinitionem subiecti. Et hoc patet in exemplo proposito. Quia enim luna est corpus natū sic moueri, ideo necesse est quòd obijciatur certo tempore terra inter solem & ipsam. Deinde cum dicit.

Mediū ostēdēs propter quid.

ARGY. *Quo igitur pacto sumitur ipsum quid est, & fit notū, satis iam diximus. Quare ratiocinatio quidē ipsius quid est, demonstratioq; non fit, per ratiocinationē tamē innotescit & demonstrationem. Quo circa neque sine demonstratione fieri potest, vt cognoscatur ipsum quid est cuius est alia causa, neque rursus ipsius est demonstratio, vt in dubitationibus etiam diximus.*

ANTI. *Quomodo quidem igitur accipitur quid est, & fit notum, dictum est, quare syllogismus quidem ipsius quid est non fit, neque demonstratio, manifestum tamē est per syllogismum & demonstrationē. Quare neq; sine demonstratione est cognoscere quid est, cuius est causa aliqua, neque est demōstratio ipsius, sicut & in oppositionibus diximus.*

Epilogat quod dictum est, & dicit. Dictum est {quo modo accipiatur & innotescat quod quid est}. s. per hoc ꝙ accipitur propter quid. Dictum est etiam ꝙ nō est syllogismus, neq; demonstratio ipsius quid est vt, s. proprie syllogizetur vel demonstretur quod quid est, & tamen manifestatur quod quid est per syllogismum & per demonstrationem, inquantum scilicet medium demonstrationis propter quid est quod quid est. Vnde manifestum est ꝙ neque sine demonstratione potest cognosci quod quid est, cuius est altera causa, nec tamen est demonstratio ipsius quod quid est sicut probatur in obijciendo. Et secundum hoc obiectiones inductæ sunt veræ.

Obiectiōes inductæ.

LECTIO VIII.

Non in omnibus posse quod quid est demonstratione ostendi, quomodo item definitio demonstrationem ipsam respiciat exemplis manifestat.

ARGY. *Est autem quorundam quidem alia quædam causa, quorundam autem non est. Quare patet vt ipsorum quid est quædam vacare medio principiaq; esse. Quidem & esse, & quid sunt supponere, vel alio modo facere manifesta oportet. Quod arithmeticus facit. Nam & quid sit vnitas, & vnitatem esse supponit. Eorum autem, quæ mediū habent, & quorum est aliqua causa, alia à substantia sit, vt per demonstrationem ipsum quid est (vt diximus) declaratur, non demonstretur.*

ANTI. *Est autem quorundam quidem quædam altera causa, quorundam autem non est. Diffinitiones quidem secundum species facta nullum habent mediū, quo demonstrentur, sed diffinitiones secundum materiam facta possunt habere medium. Quare manifestum est quoniam eorum, quæ sunt quid est, alia quidem sine medio, & principia sunt, quæ & esse, & quia sunt supponere oportet, aut alio modo manifesta facere, quod vere arithmeticus facit, & nanque quid est vnitas supponit, & quia est. sed habentiū mediū, quorum est quædam altera causa substantiæ, & ipsius esse, est per demonstrationem, (sicut dictum est,) ostendere, non quod quid est demonstrantes.*

No. litera hæc diffinitiones vsq; ad quare nō esse ex. tex. sed glo. Tex. cō. 5.

Postquam Phylosophus ostēdit ꝙ in quibusdam per demonstrationē accipitur quod quid est, hic ostendit ꝙ hoc non est possibile in omnibus. Et ad hoc ostendendū præsupponit ꝙ quorūdam est quædam altera causa, quorundam autem non. Quia igitur quod quid est accipitur per demonstrationem, cuius medium est causa, manifestum est ꝙ sunt quædam, quorum quod quid est oportet accipere sicut quoddam immediatum principium ita ꝙ oportet supponere de tali re & esse & quid est, vel manifestare aliquo alio modo ꝗ per demonstrationē, puta per effectum, vel per simile, vel aliquo tali modo. Est autem considerandum ꝙ hoc quod dicit {quorundam non esse aliam causam,} potest intelligi tripliciter. Vno modo ꝙ simpliciter & absolute causam non habet sui esse. Et hoc competit soli primo principio quod est causa esse & veritatis in omnibus rebus. Nihil enim prohibet etiam eorum, quæ ex necessitate sunt, esse aliquam causam necessitatis, vt patet in 5. Metaph. Et ideo cū hic Phylosophus pluraliter loquatur, non sic est intelligendū quod hic dicitur, ꝙ aliqua sint quæ nullam habent causam sui esse. Alio modo potest intelligi sm ordinem causarum eiusdem rei. Manifestum est. n. in rebus habentibus quatuor causas, ꝙ vna causa est quodāmodo causa alterius. Quia enim materia est propter formam & non econuerso, vt probatur in 2. Physi. diffinitio quæ sumitur ex causa formali est causa diffinitionis, quæ sumitur ex causa materiali eiusdem rei. Et quia generatum consequitur formā per actionem generantis, consequens est ꝙ agens sit quodam modo causa formæ, & diffinitio diffinitionis. Vlterius autem omne agens agit propter finem, vnde diffinitio, quæ à fine sumitur, est quodam modo causa diffinitionis, quæ sumitur à causa agente. Vlterius autem nō est procedere in generibus causarum, vnde dicitur ꝙ finis est causa causarum. Potest tamen in singulis causarū generibus fieri demonstratio à posterius ad priora, sed diffinitiones vel demonstrationes debent dari per causas primas. Et sm hunc sensum in quibusdam libris interponitur ꝙ diffinitiones sm speciem factæ nullum habent medium, quo demonstrentur, diffinitiones autem sm materiam factę possunt habere medium, quia scilicet diffinitiones quæ dantur sm causam meram materialem possunt demonstrari per diffinitiones quæ dantur secundū causam formalem. Diffinitio autem quæ datur sm causam formalem non pōt vlterius demonstrari per aliquod principiū intrinsecū rei quod proprie pertinet ad quod quid est, vtpote intrans essentiam rei. Sed & si demōstretur per causam efficientem & finalem, dicendum erit ꝙ semper causa superior se habet vt formalis respectu inferioris. Prædicta tamen verba non habentur in libris græcis. Vnde magis videtur esse glosa quæ per errorem scriptorum introducta est loco textus. Tertio modo potest intelligi inquantum aliqua sunt, quæ non habent causam in genere subiecto alicuius sciētiæ, sicut in genere numeri, de quo est arithmetica est deuenire ad vnitatem eius. In hoc enim genere non est accipere aliud principiū. Et hic sensus cōcordat exemplo, quod Philosophus subiungit dicens; ꝙ arithmeticus supponit quid est vnitas, & quia est. Et sicut illa, quorum nō est alia causa, ita etiam illa, quę possunt habere medium, & quorū est altera causa potest manifestari quod quid est, ita tamen ꝙ non demonstretur ipsum quod quid est, sed magis vt medium demonstrationis.

Pri. modus soli primo princip. conueniens. Tex. cō. 6. Lect. 5. t. ex. vlt. & 8. Phy. Tex. cō. 6. lec. 3. ex. vlt. 2. modus. Vnam causam esse causã alterius. Tex. cō. 23. lc. 3. t. ex. 1.

No. circa literã diff. est.

Quæ verba non habent in græco, 3. modus.

demonſtrationis. quod quid eſt accipiatur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Cum autem diffinitio dicatur eſſe ratio ipſius quod eſt, patet quandam diffinitionem rationem eſſe, quæ id explicat, quod nomẽ ſignificat, vel quæ nominis interpretationem complectitur, veluti quid ſignificat triangulus nomine, quem habentes eſſe, quærimus, deinde propter quid eſt. Difficile autem eſt hoc pacto ſumere ea, quæ neſcimus eſſe cauſamq; difficultatis antea diximus. Nam neque ſi ſint, an non ſint ſcimus niſi per accidens. At enim oratio eſt vna dupliciter. Alia nanque coniunctione eſt vna, vt ilias, alia quia vnum de vno declarat, non per accidens. Vna igitur hæc eſt diffinitio diffinitionis, quam diximus.*

Tex. cō. 10.

ANTI. *Diffinitio autem quoniam quidem dicitur ratio ipſius quod quid eſt, manifeſtum eſt, quoniã aliqua ratio ipſius quod quid eſt ſignificat nomen, aut erit ratio altera nomina ponens, vt quidem ſignificans quid eſt ſecundum quòd triangulus eſt, quod vero habẽtes, quia eſt, quærimus propter quid eſt. Difficile autem eſt ſic accipere quæ non ſcimus quia ſunt. Cauſa autem prius dicta eſt difficultatis, quia neque ſi eſt, neque ſi non, ſcimus, ſed aut ſecundum accidens. Ratio autem vna eſt duplex, hæc quidem coniunctio eſt, vt quæ eſt ilias, alia vero vnum de vno oſtẽdens non ſecundum accidens. Ratio autem vna quidem igitur terminis eſt termini, quæ dicta eſt.*

Oſtenſo qualiter ſe habeat quod quid eſt ad demonſtrationẽ, oſtendit quõ ſe habet diffinitio. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit qualiter diffinitio ſe habeat ad demõſtrationem. Secundo manifeſtat quod dixerat per exẽplum, ibi {Differt.n.dicere propter quid.} Circa primum tria facit. Primo proponit vnũ modũ diffinitionis quid eſt. Secundo proponit alium modũ diffinitionis ſignificãtis propter quid, ibi {Alia vero terminus. Tertio oſtendit qualiter ſe habeat vtraq; diffinitio ad demõſtrationẽ, ibi {Quare prima quidem. Circa primum ſupponit primo quod diffinitio ſit ratio ſignificatiua illius quod quid eſt. Si autem nõ poſſet haberi aliqua ratio rei quàm diffinitio, impoſſe eſſet quod ſciremus aliquã rem eſſe, quin ſciremus de ea quid eſt, quia impoſſibile eſt quod ſciamus aliquam rem eſſe niſi per aliquam illius rei rationem. De eo enim quod eſt nobis pœnitus ignotum non poſſumus ſcire ſi eſt, aut non. Inuenitur autem aliqua alia ratio prę ter diffinitionem, quæ quidem vel eſt ratio expoſitiua ſignificationis nominis, vel eſt ratio ipſius rei nominatæ, altera tamen à diffinitione, quia non ſignificat quid eſt ſicut diffinitio, ſed forte aliquod accidens. Sicut forte inuenitur aliqua rõ, quæ exponit quid ſignificat hoc nomen triangulus, & per huiuſmodi rationem habẽtes quia eſt, adhuc quærimus propter qd eſt, vt ſic accipiamus quod quid eſt. Sed ſicut ſupra dictum eſt, hoc eſt difficile accipere in illis, in quibus neſcimus an ſit. Et huiuſmodi difficultatis cauſa ſuperius eſt aſſignata, quia.ſ.qñ neſcimus rem eſſe per aliquid rei, non abſolute ſcimus ſi eſt vel nõ ſed ſolũ ſm accidens, vt ſupra expoſitum eſt. Ad diſtinguendũ aũt rõnem ſignificantẽ quid eſt ab alijs, ſubiungit quod dupliciter aliqua rõ põt dici vna. Quædam.n.eſt vna ſola coniunctione, per quem modum ẽt habet vnitatem ilias.i.poema de hiſtoria troiana. Et per hunc ẽt modum dicitur eſſe vna rõ, quæ eſt expoſitiua nominis, vel manifeſtatiua ipſius rei nominatæ per aliqua accidentia, vt ſi dicatur quod hõ eſt animal riſibile ſuſceptibile diſciplinæ. Alia vero rõ eſt vna inquantum ſimpliciter ſignificat vnum de vna re, cuius ratio eſt, & hoc non ſm accidens. Et talis ratio eſt diffinitio ſignificans quid eſt, quia

Duplex ratio inuenit preter diffi.

Lect. præce.

eſſentia cuiuſlibet rei eſt vna. Sic ergo concludit quod illa, quæ dicta eſt, eſt vna diffinitio diffinitionis, ſ. quod diffinitio eſt ratio ipſius quod quid eſt. Deinde cum dicit.

ARGY. *Alia autem eſt diffinitio, ratio, quæ declarat propter quid eſt.*

ANTI. *Alia vero terminus eſt demonſtrãs propter quid eſt.*

Ponit alium modum diffinitionis, & dicit quod alia diffinitio diffinitiõis eſt, vt ſit ratio manifeſtãs propter quid. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quare prior ſignificat quidem, ſed non oſtendit, poſteriorem autem patet quaſi demonſtrationẽ eſſe ipſius quid eſt, poſitione differentem à demonſtratione.*

ANTI. *Quare prima quidem ſignificat quod quid eſt, demonſtrat autem non. Quæ vero poſterius eſt, manifeſtum eſt quoniam erit vt demonſtratio eius quod quid eſt, poſitione differens à demonſtratione.*

Oſtendit quõ vtraq; diffinitio ſe habeat ad demõſtrationem concludens ex præmiſſis quod prima diffinitio ſolũ ſignificat quod quid eſt, ſed nõ demõſtrat ipſum. Secunda vero diffinitio eſt quaſi demõſtratio quædam ipſius quod quid eſt, & nõ differt à demõſtratione niſi ſola poſitiõe, i. ordine terminorũ & ꝓpoſitionũ. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Inter eſt enim cum propter quid tonat, atq; quid eſt tonitrum dicitur, quippe cum ad primum hæc accommodetur redditio, quia in nubibus ignis extinguitur, ad ſecundum hęc competat, ſonus cum extinguit in nubibus ignis. Quare eadem ratio diuerſo dicitur modo. Et illo quidem modo continua eſt demonſtratio, hoc autem eſt diffinitio. Præterea eſt tonitrui diffinitio, ſonus in nubibus, atq; hoc eſt demonſtrationis ipſius quid eſt poſitio. Eſt igitur diffinitio vnaquidem ratio ipſius quid eſt concluſio.*

ANTI. *Differt enim dicere propter quid tonat, & quid eſt tonitrum. Dicet enim ſiquidem propter id, quod extinguitur ignis in nubibus, quid autem tonitruum eſt? ſonus extincti ignis in nubibus. Quare eadem ratio alio modo dicitur. Et ſic quidem demonſtratio continua, ſic autem diffinitio. Amplius eſt terminus, continuus ſonus in nubibus. Hoc autem eſt, quæ eſt ipſius quid eſt demonſtrationis concluſio.*

Manifeſtat qđ dixerat ꝑ exẽpla. Et circa hoc duo facit. Primo manifeſtat per exẽpla, quæ dicta ſunt. Secũdo colligit ex præmiſſis diuerſitatẽ diffinitionum, ibi {Immediatorum aũt diffinitio.} Dicit ergo primo quod differt dicere propter quid tonat, & quid eſt tonitruũ, quia ſm opinionẽ illorum, qui dicunt quod extinctio ignis in nube eſt cauſa tonitrui, dicit aliquis propter quid, cum dicit tonitruũ eſſe propter hoc, quod ignis extinguitur in nube. Ille autẽ dicit quid eſt tonitruum, qui dicit quod ſonus ignis extincti in nubibus. Vtrum autem horum ſignificat eandem rationem, ſed per alium modum. Nam cum dicitur tonat propter hoc quod extinguitur ignis in nube, ſignificatur per modum demonſtrationis continuæ. i. non diſtinctæ per diuerſas propoſitiones, accipiuntur tñ continuæ omnes termini demonſtrationis. Cum autem dicitur quod tonitruum eſt ſonus extincti ignis in nubibus, ſignificatur per modum diffinitionis. Sed ſi dicamus quod tonitruũ eſt ſonus in nubibus nulla mentione facta de extinctione ignis, erit diffinitio ſignificans quid eſt, & erit ſolum demonſtrationis concluſio. Deinde cum dicit.

ARGY. *Eorum autem diffinitio, quæ medijs vacant, indemonſtrabilis, eſt ipſius quid eſt poſitio. Eſt igit diffinitio vna quidem ratio ipſius quid eſt indemonſtrabilis, alia vero ratiocinatio ipſius quid eſt à demonſtratione differẽs caſu, & tertia demonſtrationis ipſius quid eſt concluſio.*

Immediatorum

ANTI. *Immediatorum autem diffinitio positio est ipsius quid est indemonstrabilis. Vna vero syllogismus ipsius quid est, casu differens à demonstratione. Tertium autem est, quæ est ipsius quid est conclusio.*

Colligit ex præmissis quot sunt modi diffinitionum per respectum ad demonstrationem. Et primo resumit quoddã quod supra dixerat, q̃ eorum quæ non habent causam, diffinitiones sunt accipiendę, sicut quędã immediata principia. Et ideo dicit hic, q̃ diffinitio immediatorum, i. rerum non habentium causas, est sicut quędã indemonstrabilis positio eius quod quid est. Ex hoc concludit q̃ triplex est genus diffinitionis per cõparationẽ ad demonstrationem. Quædam. n. est diffinitio, quæ est indemonstrabilis ratio eius quod quid est. Et hæc est illa, quã dixerat esse immediatorũ. Alia aũt diffinitio est, quę est quasi quidã syllysus demonstratiuus eius quod qd est, & non differt à demonstratione nisi casu, i. ſ'm diuersam acceptionem & positionem dictionũ, vt cũ dicitur, tonitruũ est sonus extincti ignis in nubibus. Tertia aũt diffinitio est quæ solũ est significatiua ipsius quod quid est, & est conclusio demonstrationis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Patet igitur ex hisce, quæ diximus, quo pacto est, quo pacto non est ipsius quid est demonstratio, & quorum est, & quorum non est. Quotq; modis præterea dicitur diffinitio, quoq; pacto ipsum quid est ostẽditur, & quo pacto etiam non ostenditur atque quorum est, & quorum non est. Insuper quomodo se habet ad demonstrationem, quoque modo fieri potest, & quomodo fieri nequit, vt eiusdẽ sit diffinitio demonstratione.*

ANTI. *Manifestum igitur ex dictis est, & qualiter est ipsius quod quid est demonstratio, & quomodo non est. Et quorum est, & quorum non. Amplius autem diffinitio quot modis dicitur, & qualiter quod quid est demonstretur,*

Tex. cõ. 11. *& quomodo non, & quorum est, & quorũ nõ est. Adhuc autem & ad demonstrationem quomodo se habet, & quo modo contingere quomodo non.*

Epilogat quæ dicta sunt, & dicit manifestum esse ex prædictis per quem modũ est demonstratio ipsius quod quid est, & per quem modum non, quia. s. quod quid est põt accipi ex ipsa demonstratione, non aũt põt demonstrari. Dictum est ẽt in quibus possit esse demonstratio eius quod quid est ſ'm modũ prædictũ, quia in habentibus causã, & in quibus non, quia in nõ habẽtibus causam. Dictũ est ẽt quot modis dicitur diffinitio, quia. s. quędã significat quod quid est, quædã aũt ẽt manifestat propter quid. Dictũ est ẽt qũo quod quid est demõstratur, inquantũ. s. significat per diffinitionẽ significantẽ solũ quod quid est & qũo non demonstratur inquantũ. s. per diffinitionem accipitur non solũ quid, sed ẽt propter quid. Dictũ est ẽt quomodo diffinitio se habeat diuersimode ad demonstrationẽ, & quomodo contingat q̃ eiusdem sit demonstratio & diffinitio, & quomodo hoc non contingat.

LECTIO IX.

Quomã mõ demõstrari cõtingat ex quatuor generibus cãrum.

ARGY. *Cum autem tum arbitremur scire, cum cognoscimus causam, quatuor vero causę sunt, vna quidem quidditas, alia autem, quæ cum sit, hoc esse necesse est, & tertia, quæ primum mouit, & quarta, gratia cuius cætera fiunt, omnes hæ per demonstrationis medium ostenduntur.*

ANTI. *QVoniam autem scire opinamur, cum scimus causam, causæ autem quatuor sunt, vna quidẽ quod quid erat esse, vna vero, cum hæc sit, necesse est hoc esse, altera autem aliquid primo mouet, quarta vero, causa cuius omnes hæ per medium monstrantur.*

Postquam Philosophus ostendit qualiter ipsum quid est se habeat ad demonstrationẽ, hic ostendit qũo ad demonstrationem, se habeat propter quid, quod significat causam. Et circa hoc duo facit. Primo ostẽdit quomodo causæ assumantur in demonstratione. 2. quomodo diuersimode in diuersis rebus, ibi {Eadem autem causa est.} Circa primum duo facit. Primo proponit quod intendit. 2. manifestat propositum, ibi {Et hoc enim existẽte.} Dicit ergo primo, q̃ quia scire opinamur, cum scimus causam, vt in primo habitum est, demonstratio autem est syllogismus faciens scire, ita consequens est q̃ medium demonstrationis sit causa. Sunt autẽ quatuor genera causarum, vt in 2. Physi. & in 5. Meta. plenius manifestatur, quarum vna est quod quid erat esse. i. causa formalis, quę est completiua essentiæ rei: Alia aũt est causa, qua posita necesse est causatum poni, & hęc est causa materialis, quia ea, quæ sequuntur ex necessitate materiæ sunt necessaria absolute, vt habetur in 2. Physi. Tertia autem causa, est quæ est principium motus. i. causa efficiens: Quarta est, cuius gratia fit aliquid. s. causa finalis. Et ita patet q̃ per medium demonstrationis omnes hæ causæ manifestantur, quia quælibet harum causarum potest accipi vt medium demonstrationis. Deinde cum dicit.

Lect. imme. seq.

Le. 4. to. c. 2. 4. genera causarum. Physic. tex. com. 28. 29. & 30. lect. 5. Meta. tex. c. 2. lect. 2.

Tex. cõ. 87. le. 15. & 88.

ARGY. *Nam id, quod cum sit, necesse est hoc esse, non est vna propositione sumpta, sed saltem duabus. Hoc autem est cũ vnum medium habent. Hoc igitur vno sumpto necesse est conclusionem esse.*

ANTI. *Et hoc enim quòd cum, sit hoc necesse est esse, vna quidem propositione, accepta nõ est, duabus autem ad minus: Hoc autem est cum vnum medium habeant. Hoc igitur vno accepto, conclusionem necesse est esse.*

Manifestat quod dixerat. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit qũo diuersæ causæ sumuntur vt mediũ demonstrationis in diuersis rebus. 2. ostendit qũo vnius & eiusdem rei possunt esse diuersæ causæ, ibi {Contingit autem ibidem.} Circa primum quatuor facit. Primo manifestat quomodo causa materialis accipiatur in demonstratione. 2. manifestat propositum in causa formali, ibi {At vero ipsius.} Tertio ostendit idem de causa efficienti, ibi {Propter quid aut mediorum.} Quarto autem in causa finali, ibi {Quorũcunque autem.} Circa primum duo facit. Primo proponit modum, quo causa materialis assumitur in demonstratione, qui etiam competit in alijs causis. Secũdo ponit exemplum, ibi {Manifestum est autem.} Dicit ergo primo, q̃ illud, quo existẽte necesse est aliud esse scilicet causa materialis, non contingit accipi sic, vt ex necessitate aliquid sequatur, si accipiatur vna sola propositio, sed oportet accipere ad minus duas hoc modo se habẽtes, q̃ cõmunicent in vno medio. Si ergo accipiatur in duabus propositionibus vnũ mediũ quod est causa materialis, ex necessitate sequitur conclusio necessaria. Puta si dicamus, omne compositum ex contrarijs est corruptibile, lapis est huiusmodi, ergo &c. Oportet autem accipere duas propositiones, non solũ propter exigentiam formæ syllogisticæ, sed etiam quia non omnia, quæ sunt ex materia, habent ex materia necessitatẽ, vt probatur in 2. Phys. Et ideo pręter propositionem in qua sumitur hoc habere talem materiam oportet q̃ sumatur alia propositio quæ declaret q̃ ex tali materia aliquid ex necessitate sequatur. Deinde cum dicit.

Non omnis quæ ex materia habẽt ex materia necess.

Tex. cõ 88. lex. 15. tex. expo. 5.

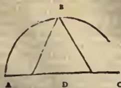
ARGY. *Patet autem & hoc pacto. Cur rectus is angulus est, qui in semicirculo designatur, quid cum sit, rectus est ille? Sit itaq; rectus A, dimidium duorum rectorum B, angulus denique qui est in semicirculo designatus C. Vt igitur*

tur A *ideſt rectus competat ipſi* C, *ideſt angulo, qui eſt in ſemicirculo deſignatus, cauſa eſt ipſum* B. *Nam duorum quidem rectorum dimidium æquale eſt ipſi* A. *ipſum autẽ* C *æquale eſt ipſi* B. *Angulus enim in ſemicirculo deſignatus duorum rectorum dimidium eſt. Cum igitur* B *duorum rectorum dimidium ſit* A *competit ipſi* C *quod quidem eſt rectum eum angulum eſſe, qui eſt in ſemicirculo deſignatus. Quidditas autem eſt idem quod hoc, & eo ſane quia hoc ſignificat ipſa ratio.*

ANTI. Vide in annot. *Manifeſtum autem eſt, & ſic propter quid recta in medio circulo, quo exiſtente recta eſt? Sit igitur recta in quo* A, *duorum rectorum in quo* B, *quæ eſt in medio circulo in quo* C. A *igitur rectam eſſe in* C, *quæ eſt in medio circulo cã,* B *eſt, hoc enim ipſi,* A *æquale eſt, quod vero eſt* C *ipſi* B, *duorum enim rectorum medium eſt. Exiſtente igitur* B *medio duorum rectorum* A, *in* C *eſt, hoc autem erat in ſemicirculo rectam eſſe. Huic autem idẽ eſt quod quid erat eſſe, cum hoc ſignificet ratione.*

Proponit exemplum in mathematicis. Nec eſt contra id, quod dicitur in 3. Metaphy. ꝙ mathematicæ ſcientię non demonſtrat per cauſam materialem. Mathematica enim abſtrahit quidem à materia ſenſibili, non autem à materia intelligibili, vt dicitur in 6. Met. quę quidẽ materia intelligibilis conſideratur ſ m ꝙ aliquid diuiſibile accipitur vel in numeris vel in continuis. Et ideo quandocunque in mathematicis aliquid demonſtratur de toto per partes, videtur eſſe demonſtratio per cauſam materialem, partes enim ſe habent ad totum ſ m rationem materiæ, vt habetur in ſecundo Phy. Et quia materia magis propriæ dicitur in ſenſibilibus, propter hoc noluit eã nominare cauſam materialem, ſed cauſam neceſsitatis. Ad euidentiam autem exempli quod in litera ponitur, ſciendum eſt ꝙ omnis triangulus cadens in ſemicirculo eſt rectus, vt probatur in 3. Euclidis. Eſt autem probatio talis. Sit ſemicirculus a b c, corda autem eius, quæ eſt diameter circuli, diuidaſ in pũcto d quod eſt centrũ circuli. Erigaſ ergo ſuper punctũ d, linea perpẽdicularis, quę attingat circunferentia circuli in puncto b a quo ducantur duæ lineæ ad duo puncta a & c, dico ergo, ꝙ angulus a b c, cadens in ſemicirculo, eſt rectus. Probatio. Triangulus b d c habet tres angulos æquales duobus rectis, ſed angulus eius b d c eſt rectus, quia linea b d eſt perpendicularis, ergo duo alij anguli. ſ. d b c & b c d ſunt ęquales vni recto. Sed hi duo anguli ſunt ęquales, eo ꝙ duę lineę d b & d c ſunt ęquales, quia cõtrahunſ à cẽtro ad circunferẽtiã, relinquiſ ergo ꝙ angulus d b c ſit media pars recti anguli. Pari quoque modo probatur ꝙ angulus a b d ſit media par recti. Ergo totus angulus a b c d eſt rectus.

Tex.cõ. 3. lect. 4. — Tex.cõ. 2. lect. 1. — Tex.cõ. 31. lect. 5.

Hac ergo probatione vtitur hic Philoſophus dicens, ꝙ manifeſtũ eſt per hunc modũ, ꝙ eſt recta quæ in ſemi circulo. i. rectus angulus, qui cadit in ſemicirculo, dũ accipit illud, quo exiſtẽte ſequitur ꝙ ſit rectus. Sit ergo rectus angulus in quo à quod eſt maior extremitas, medietas duorũ angulorum ſit mediũ in quo q, angulus cadens in ſemicirculo ſit extremitas in quo eſt c. Hoc ergo, quod eſt a eſſe in c. i. ꝙ angulus in ſemicirculo ſit rectus, cauſa eſt. ſ. ꝙ angulus ſemicirculi eſt mediũ duorum rectorũ. Hoc. n. mediũ eſt æquale per conuerſionẽ ipſi a & ipſum c eſt ſimili mõ æquale ipſi b. Nam b eſt eſſe mediatatem duorũ angulorum rectorum. Hoc ergo exiſtente neceſſe eſt ꝙ a ſit in c, quod nihil aliud eſt quam anguli ſemicirculi eſſe rectum. Subiungit autem hic ꝙ modus demonſtrationis poteſt etiam ad formalem cauſam pertinere, quam nominauerat quod quid erat eſſe, eo ꝙ eſſe mediũ rectorum poteſt accipi, vt ratio ſignificãs quod quid eſt recti anguli. Deinde cum dicit.

At vero quidditatem etiam cauſam eſſe mediam, antea demonſtrauimus. ARGY.

At vero & ipſius quod quid erat eſſe, cauſa monſtrata eſt media. ANTI.

Remittit ad præmiſſa, & dicit ꝙ in ſuperioribus mon ſtratũ eſt quõ cauſa formalis, quę eſt, quid erat eſſe, pertineat ad medium demonſtrationis. Deinde cum dicit.

Idem fit, cum quæritur, propter quid aduerſus Athenienſes perſicũ bellũ exarſit? quæ cauſa fuit, vt Athenienſes bello vexentur? quia contra Sardos ipſi cum Eritrienſibus irruerunt. Hoc. n. primum mouit. Sit itaq; bellũ A: *priores irruiſſe* B: *athenienſes* C. B *igitur, priores in quã irruiſſe ipſi* C *ideſt Athenienſes,* A *quoq;* B *ipſi competit, Mœdi nanq; laceſſiti, bellum aduerſus eos agunt, qui priores iniuriã intulerunt.* A *igitur, ideſt bellum, vexarique bello* B *ipſi ineſt, ideſt iſce qui priores bellum geſſere:* B *uero ipſi* C, *ideſt Athenienſibus ineſt. Hi nanque tractare bellum cœpere. Medosq; laceſſiuere. Medium igitur & hoc in loco cauſa eſt, atque ea, quæ primum mouit.* ARGY.

Propter quid aut Mœdorum bellum factum eſt Athenis? quæ cauſa eſt præliari athenienſes? quoniam in Sardos cõmiſcerunt. Propter hoc. n. motum eſt primum. Sit bellum in quo A: *prius committis* B. *Athenienſes* C. *Eſt igitur* B *in* C *prius eſt cõmittere athenienſibus,* A *autem in* B *debellari enim prius iniuſtos. Et itaque in* B A *debellari prius incipientes,* B *autem prius in Athenienſibus, prius enim inceperunt. Medium itaq; hic cauſa eſt primum mouens.* ANTI. Vide in annot.

Ponit exemplum de cauſa mouente tangẽs quandam græcam hiſtoriam, videlicet, ꝙ athenienſes quondam adiunctis ſibi quibuſdam alijs græcis inuaſerunt Sardẽſes, qui erant ſubiecti regi Mœdorum, & ideo Mœdi inuaſerunt Athenienſes. Dicit ergo primo ꝙ quæri poteſt propter quid bellum medorum factum eſt cum atheniẽſibus, & hoc propter quid eſt cauſa quare athenienſes impugnati ſunt à mœdis, quia. ſ. ipſi ſimul cum quidam alijs. ſ. eritrijs fecerunt inſultum in Sardenſes. Hoc enim eſt quod fuit motiuũ belli. Sit ergo bellũ in quo a; quod eſt maior extremitas: ꝙ priores inſultum fecerunt ſit b, ideſt medium, ſed athenienſes ſit c, ideſt minor extremitas. Ergo b eſt in c, inquantum ſcilicet athenienſibus conuenit ꝙ priores fecerunt inſultum. A autem eſt in b, quia ſcilicet illi, qui prius alijs iniuſtitiam intulerunt ſunt debellati. Sic ergo a eſt in b inquantum debellantur illi, qui prius incœperunt. Hoc autem ſcilicet b quod eſt mediũ pertinet ad Athenienſes, qui prius bellum incœperunt. Et ſic patet ꝙ hic accipitur quaſi medium cauſa, quę primo mouit. Deinde cum dicit.

Ea vero quorum cauſa eſt id, quod alicuius eſt gratia eundem ſubeunt modum, ceu propter quid deambulat, vt valeat, cur domus eſt? vt conſeruetur ſupellex. Nempe valitudinis deambulatio, ſupellectilis conſeruandæ, ARGY.

domus est gratia. Atque inter hæc propter quid post cœnam ambulare oportet, & cuius oportet gratia, nihil interesse videtur. Sit itaque deambulatio post cænam C; nō natare cibum, cū occupet locum, in quo est B: valere sit A. Competit igitur de ambulationi post cænam id efficere, cibum inquam sumptum in ore ventris non supernatare, atque idipsum sanitatem conseruet. Sic enim videtur. B igitur, cibum inquam haud natare C ipsi inest, idest deambulationi post cænam. At A, valitudinem inquam conseruare B ipsi competit. Quę igitur est causa, vt A gratia cuius cætera fiunt, ipsi competat C? Nempe B ipsum est: non supernatare inquam cibum. Atque hoc est tanquam ipsius ratio. Nam A hoc assignabitur pacto. Cur autem B competit ipsi C? Quia sanum esse id nimirum est sic inquam sese habere. Verum mutentur ratiocinationes oportet. Magis enim hoc pacto singula elucescent.

ANTI. vide in annot. *Quorūcunque autem causa est propter aliquid, vt propter quid ambulat? vt sanus fiat, & propter quid facta est domus? vt saluet vasa. Hoc ergo vt sanet, illud vero propter id quod saluet, propter quod post cænam oportet ambulare, & cuius gratia oportet, nihil differt. Ambulare post cænam in quo C: non eminere cibos in quo B: sanari* vide in annot. *in quo A. Sit igitur in eo quod post cænam ambulat esse facere non supereminere cibos iuxta os ventris, & hoc esse sanum. Videtur enim inesse ipsi ambulare quod est C B, quod est non eminere cibos, in hoc autem A quod sanatiuū est. Quę igitur causa est in C quod A sit propter quid, est B non eminere cibos. Hoc autem est sicut illius ratio. A enim sic demonstrabitur. Propter quid A in C est? quoniam hoc est sanari. Oportet autem commutare rationes, & sic ma-* vide in annot. *gis vnaquæque apparebit.*

Manifestati idē in causa finali. Et circa hoc duo facit. Primo proponit exemplum in causa finali. Secundo ostēdit differentiā inter causam finalē, & cām, quæ est principiū motus, ibi {Generationes autem econtrario.} Dicit ergo primo, q̄ similiter se habet cum prædictis in quibuscūq; accipitur .q. causa finis cuius causa fit aliquid. Puta si dicamus propter quid aliquis ambulat post cænam? vt. s. fiat sanus, & iterum propter quid est domus? ad hoc vt. s. vasa, i. supellectilia hominis saluentur. i. cōseruentur. Sic ergo hoc. s. ambulatio post cænam fit gratia sanandi, hoc autem. s. ædificatio domus est gratia seruandi supellectilia. Sic ergo nihil differt dicere propter quid oportet post cænā ambulare, & cuius gratia hoc oporteat. Sic ergo ambulare post cænam in quo c minor extremitas, sed non eminere cibos in ore stomachi sit mediū in quo est b: sanari vero sit maior extremitas in quo est a. Sit ergo b in c, quia ambulatio post cænam facit vt non emineant cibi in ore stomachi, & propter hoc prouenit sanitas quod est a esse in b. Videtur enim q̄ ipsi ambulare qđ est c insit b, quod est nō eminere cibos in ore stomachi. Ad hoc aūt sequitur a quod est esse sanatiuum. Sic ergo patet q̄ b, s. non eminere cibos in ore stomachi est causa quare c est a, i. quare ambulare post cænam sit sanatiuū, & hoc. s. nō eminere cibos in ore stomachi est ratio eius quod est esse sanatiuum. A. n. idest esse sanatiuum sic assignabitur & notificabitur. Quod aūt a sit in c est b propter quid, quia. s. sic se habere vt nō emineant cibi in ore stomachi est sanari. Et ad hoc q̄ singula fient magis manifesta, oportet transumere rationes, vt. s. accipiatur medium quasi ratio maioris extremitatis, sicut in præmisso exemplo apparet. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ordo autem generationis, ac ortus verso modo sese habet in bis, & in mouentibus causis. In illis enim primo medium fiat oportet, in his autem C ipsum extremum primo, deinde id vltimum, gratia cuius cætera fiunt.*

Generationes autem econtrario hic, & in causis secundum motum. Ibi quidem enim medium oportet primum fieri, hic autem ipsum C vltimum. Vltimum autem est propter quid est. ANTI.

Ostēdit qūo diuersimode se habet, & in causa, quę est principium motus. Contrario. n. modo se habent in via gñationis causa finalis, & causa quæ est principiū motus. Nam. s. in demonstratione, quæ sumitur per cām, quæ est principium motus, oportet mediū principiū fieri. i. esse principium in via gñationis, sicut prius fuit q̄ Athenienses insultum fecerunt in Sardenses, q̄ q̄ impugnarentur a Mœdis. Sed hic in demonstratione, quę fit per causam finalem, accipitur sicut primum in via gñationis ipsum c, quod est minor extremitas, & vltimum causatum causæ finalis. Vltimum ēt in via generationis est finis, cuius gratia est aliquid. Manifestum est autem q̄ primo aliquis ambulat post cænā, ex hoc sequitur q̄ cibi non emineāt in ore stomachi, & ex hoc vlterius sequitur sanitas hominis quæ est principalis finis. Deinde cum dicit.

Fieri autem potest, vt idem gratia sit alicuius, & ex necessitate, veluti propter quid per laternam penetrat lumen. Et enim id quod minores habet partes, subtilioresue, necessario per meatus maiores penetrat, amplioresue. Si quidem lumen fit, quia transit. Et cuiusnam gratia, vt non decutiemus pedesq; etiam offendamus. At vt est in hisce, quæ sunt, sic ne etiam est in hisce, quæ fiunt? vt si cum ignis extinguit tonitat, necesse est strepitus sonusq; fiat. Et vt pythagorici dicunt, terroris gratia, quo pertineant hij, qui in tartaro degunt. ARGY.

Contingit autem idem, & vnum, & quid est, & propter quid est, & ex necessitate, vt per lucernæ pellem lumen. Et nanque ex necessitate digreditur, quod in parua est partibilius per maiores poros. Sic quidem ignis fit digrediendo, & propter aliquid, vt non offendamus. Itaque si esse contingit, et fieri cōtingit, sicut sonat extracto igne, necesse est sceptire & sonare, & si est quemadmodum pythagorici dicunt minarum causa his, qui sunt in tartaro, quatenus timeant. Tex.cō.16. Vide in annot.

Ostēdit qūo ad eundē effectum possunt accipi plures prædictarum causarū. Et circa hoc duo facit. Primo manifestat plures causas esse eiusdē. 2. ostēdit in quibus habeat locum quod dictū est, ibi {Plurima aūt hmōi sunt.} Dicit ergo primo q̄ contingit vnū & eundē effectū esse propter aliquē finē siue gratia eius, & ex necessitate alicuius prioris causę, sicut hęc quo est lumen apparere per pellem lucernæ, ex necessitate prouenit. Necesse est. n. q̄ corpus minorū partiū transeat per poros largiores. Dicit aūt hoc s̄m opinionē ponentiū q̄ lumē sit corpus quoddam subtile, & q̄ apparētia luminis per diaphanum fiat propter magnitudinem pororum quasi quorundā foraminum. Corpus autē subtile videtur esse paruarum partium. Et quia hoc non est s̄m suam opinionē, subiungit q̄ ex tali necessitate hoc prouenit, si tñ lumen appareat disgrediendo. i. per ægressum partium eius per poros diaphani. Hoc autem, quod est apparere lumē per pellem lucernæ, est propter aliquem finem, vt. s. ambulantes in nocte beneficio luminis non offendamur. In talibus ergo possibile est dupliciter argumentari. Vno mō a cā præexistente, vt dicamus si esse contingit hoc, & hoc erit, puta si lumen impositum est lucernæ, sequitur q̄ diffundatur per poros pellis, alio modo à cā posteriori, quæ est posterior in fieri, & s̄m hoc argumentabit, q̄ si fieri cōtingit finem

finem vltimum oportet præcedere ea per quæ peruenit ad finem, Sicut patet in tonitruo, φ si est ignis extinctus necesse est scæptire .i. fulminare, & facere fremitum quẽdam ignis extincti, & sonum quendã. Et si opinio Pythagoricorum est vera φ tonitruum fiat ad cõminuandum his qui sunt in tartaro, oportet dicere φ tonitruũ fiat ad hoc φ hoies qui sunt in tartaro timeãt. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Atq; plurima talia sunt, præsertim in hisce, quæ natura talia fiunt, & constant. Altera nanq; natura alicuius gratia facit, altera necessitate. Necessitas autem est duplex. Alia enim est secundum naturam, & appetitionẽ, alia violenta, quæ quidem est præter appetitionem. Hæ necessitates extant, cum lapis nunc sursum, nunc deorsum mouetur. Nam tametsi necessitate lapis vtroq; motu cietur non eadem tamen necessitate.*

ANTI. *Plurima antẽ huiusmodi sunt, & maxime in his, quæ natura subsistunt, & constantibus. Hoc quod propter hoc natura fecit, alia vero ex necessitate. Necessitas autem duplex est. Hoc quidem enim secundum naturam, & motum, sicut lapis ex necessitate & sursum, & deorsum defertur, sed non propter eandem necessitatem.*

Ostendit in quibus cõtingat hoc, quod dictum est. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit quõ hoc se habeat in his, quæ sunt à natura. 2. quõ se habeat in his, quæ sunt à proposito, ibi {In his aũt quæ sunt.}. 3. infert quoddã corollarium, ibi {Quare finis bonus.}. Dicit ergo primo φ plurima hmõi, quæ .s. sunt ex necessitate & sunt propter finem, maxime inueniuntur in his quæ subsistunt à natura, & in his, quæ sunt per naturam constructa. Natura .n. quædam facit propter finem, quædã vero facit ex necessitate priorum causarum, quę quidem est duplex. Vna ſm naturam, quæ est ſm conditionem materiæ, alia ſm causam mouentem, sicut lapis mouetur quidem ex necessitate quandoq; sursum, quãdoq; deorsum, sed nõ propter idem genus necessitatis, sed deorsum mouetur propter necessitatem naturæ, sursum autem propter necessitatem mouentis idest proijcientis. Deinde cum dicit.

ARGY. *In his autem, quæ proficisci solent à mente, quædam nunquam sunt à casu, vt domus vel statua, neque necessitate, sed alicuius gratia. Quædam sunt etiam à fortuna, vt sanitas atque salus, maxime vero in quibus fit, vt sic, & aliter se habeant, cum generatio non est à fortuna.*

ANTI. *In his autem, quæ sunt ab intelligentia, alia quidem nequaquam sunt ab eo, quod per se frustra est, vt domus, aut effigies, neque ex necessitate sunt, sed propter hoc vero sunt à fortuna, vt sanitas, & salus. Maxime autem in quibuscunque contingit, sic & aliter, cum non à fortuna generatio fit.*

Ostendit quõ se habeat in his, quæ sunt à proposito, & dicit φ in illis, quæ fiunt per rationem, sicut sunt opera artis, quædam talia sunt φ nunquam fiunt a casu, sicut domus, & statua, nec ẽt possunt vnquam fieri ex necessitate naturæ, sed semper fiunt propter finem, quia semper fiunt à rõne, quæ nõo operatur nisi intendens finem. Quędam vero quæ possunt quidem fieri à ratione artis, tamẽ possunt ẽt quandoque fieri à fortuna, sicut patet de sanitate, quæ quandoque fit per artem medicinæ, põt tamen, quia põt prouenire ex aliqua causa naturali, põt contingere φ aliquis sanetur præter intentionem, sicut si leprosus sanetur ex esu serpẽtis, quem comedit, vt moreretur. Et similiter contingit de salute, cum .s. aliquis intraos domum propter aliquid aliud liberatur de manu inimicorum quærentium ipsum. Et hoc maxime cõtingit in omnibus rebus, in quibus contingit φ aliquid fit & sic & aliter, cum non à fortuna fit .i. contingit eundem effectum oõ fortuito ex diuersis causis prouenire. Puta potest aliquis intrare domũ non à fortuna vt saluetur à manu hostium, vel vt comedat, vel vt quiescat. Vnde si intendendo vnum eorũ eueniat aliud, erit à fortuna. Sed domus, & statua non fiunt nisi propter easdem causas, & ideo talia non contingit fieri à fortuna. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Quare si finis sit bonus, ea, quæ ad illum consequendum efficiuntur, alicuius gratia fiũt, & aut à natura, aut ab arte. A fortuna vero nihil eiusquã fieri gratia solet.*

ANTI. *Quare finis bonus propter aliquid fit, & aut natura, aut arte. A fortuna autem nihil propter aliquid fit.*

Concludit ex præmissis φ peruenire ad bonu est aut à natura, aut ab arte. Ars .n. & natura similiter operantur propter finem, vt habetur in 2. Phy. Sed à fortuna nõ fit aliquid gratia hmõi. Quod ideo dicitur, quia & si fortuna contingat in his, quæ fiunt propter aliquid, vt dicitur in 2. Phy. illud tamen, quod dicitur à fortuna fieri, non est intentum tanquam finis, sed præter intẽtionẽ accidit. Tex.cõ. 37. lect. 13. tex. Tex. cõ. 25. lect. 8. tex.

LECTIO X.

Quomodo demonstrari cõtingat aliquid ex causis quæ simul sunt & non sunt cum sui effectibus, exponit, quomodo itẽ à prio ri ipsum posterius non syllogizetur docet.

ARGY. *Eadem autem causa est in his, quæ sunt, & in his, quæ fiunt, & in his, quæ fuere, & in his item, quæ fient, futuraq; sunt. Medium enim ipsum causam esse constat. Verum differentia quædam esse videtur. Eorum enim quæ sunt, est, eorum, quæ fiunt, fit, eorum quæ fuere, fuit, eorum denique quæ fient erit.*

ANTI. *Eadem autem causa est in his, quæ fiunt, & factis, & futuris, quæ vere est his, quæ sunt. Mediũ enim causa est in his, quæ sunt, quæ est ipsis autem, quæ fiunt, quæ fit, factis autem facta, & futuris, futura.*

Postquam Philosophus ostendit quomodo quatuor genera causarum in demonstratione pro medijs assumũtur, hic ostendit quõ in diuersis demõstratur aliquid per causam. Est autem circa hoc duplex differentia consideranda. Prima quidem ſm φ causa simul est cum effectu vel non simul. 2. prout causa produci effectum semper, aut sicut frequenter. Et de hac agit, ibi {Sunt autem quidem quædam quæ fiunt vniuersaliter.} Circa primũ duo facit. Primo ostendit quõ aliquid demonstretur per causam, quæ est simul cum eo, cuius est causa. 2. quo modo demonstratur aliquid per causam, quę non est simul cum eo, cuius est causa, ibi {In his autem quæ non simul.} Circa primum considerandũ φ quia in motu necesse est considerare prius & posterius, in causis motus est accipere causam, & causatum se habere ſm prius & posterius. Sicut patet φ causa agens naturalis mouendo perducit ad suum effectum. Et sicut per totum motum perducit mobile ad terminum motus, ita per primam partem motus perducitur ad 2. & sic deinceps. Vnde sicut motus est cã quietis consequentis, ita pars prima motus est causa subsequentis, & sic deinceps. Et hoc indifferenter siue hoc consideretur in vno mobili, quod mouetur continue à principio vsque ad finẽ, siue in diuersis mobilibus quorum primũ mouet. 2. & 2. 3. Licet simul dum primum mouens mouet, primum motum moueatur, tñ primũ remanet mouens postquã desijt moueri, quo mouentẽ simul mouet. 2. mobile. Et ita successiue mouentẽ mobilia quorũ vnũ est cã motus alterius, sicut de his quæ proijciuntur manifestat Philosophus in 8. Phy. Per hunc ergo modũ contingit φ cã non est simul cum eo, cuius est cã, inquantum .s. prima pars motus est causa. 2. vel primum Lec. 12. tex. Tex. cõ. 28. lect. 21. tex.

motum mouet. 2. Quamuis autem motus in suis partibus successionẽ habeat, tñ simul est cum causa mouente. Simul.n.dum mouens mouet, mobile mouet, eo ꝙ motus nihil est aliud quàm actus mobilis à mouente, ſm quem mouẽs dicitur mouere, & mobile moueri. Et multo magis in his, quę sunt extra motum oportet causam simul esse cum suo causato, siue accipiat aliquid, vt terminus motus sicut illuminatio aeris simul est cũ solis exortu, siue aliquid accipiatur in his, quæ sunt penitus immobilia & causis essentialibus, quę sunt causę ipsius esse. Circa primũ ergo duo facit. Primo proponit quod intendit. 2. manifestat propositum per exẽpla, ibi {Vt propter qd factus defectus.} Dicit ergo primo ꝙ quãdoq; causa est simul cũ suo effectu, oportet eandẽ causam accipere quãtum ad hoc, quod est fieri, vel factũ esse, & futurum esse, quæ accipitur quantum ad hoc quod est esse, quia si cã simul cũ suo causato, sicut necesse est ꝙ qñ est cã, est effectus, ita necesse est ꝙ qñ fit causa, fiat effectus, & qñ est facta ꝙ sit factus effectus, & qñ est futura sit futurus effectus. Nec est instantia ꝙ dum fit ædificator addiscendo artem ædificatiuam nondum fit ędificium, cuius ipse est causa per artem ædificatiuam, quia ædificator non noiat cãm ædificij in actu, sed cãm in potentia, vel in habitu. Sed ædificans noiat cãm in actu, quam oportet simul esse cum eo, cuius est cã, vt dicitur in 2. Phy. Est aũt identitas quantũ ad hoc, ꝙ in oĩbus medium est cã. Sed hoc accidendum est ſm debitã proportionem, vt. s. ipsum esse causæ, proportionetur ipsi esse effectus, & fieri causæ fieri causati, & factum esse causæ facto esse causati, & futurum esse causæ futuro esse causati. Deinde cum dicit.

Tex.cõ. 37. lec.6.tex.

ARGY. *Nam vt hæ patefiãt exemplo, cum interrogamur cur fuit vel fit, vel erit, vel est, defectio lunæ, quia fuit, vel fit vel erit, vel est terra inter solem, & lunam, accommodatissime respõdemus. Quid est glaties? & accipiatur aquã congelatam ipsam esse. Atque sit aqua quidem C congelata autẽ A causa deinde collocetur in medio quod ipsum occupat B absentia penitus caloris. B igitur ipsi C inest A quoque B ipsi competit. Atque fit glaties, cum ipsum B fit, & fuit, cum fuit, eritq; cum erit. Ea igitur, quæ hoc pacto est causa fit, & est, & fuit, & erit vna cum eo, cuius esse causa dicitur.*

ANTI. *Vt propter quid factus est defectus? propter id. quod in medio facta est terra, fit autem propter id, quod fit, erit autem & propter id, quod erit in medio, & est propter id quod est similiter. Et quid est crystallus? Accipiatur igitur quoniam aqua densata est. Aqua C, densata in quo A, causa media in quo B defectus caloris pœnitus. Est igitur in C quidem B, in hoc autem densatum esse quod est in quo A fit autem crystallus cum fiat a factum est A facto B erit autem futuro B. Siquidem causa & cuius est causa simul fiunt, cum fiant, & sunt, cum sint, & in eo quod factum est, & in futuro similiter est.*

Manifestat quod dixerat per duo exempla, quorum primum est de eclypsi lunæ. Dicimus.n. ꝙ heri factus est defectus lunæ pp hoc ꝙ heri facta est interpositio terræ inter solem & lunã, & ꝙ nunc fit defectus lunæ propter hoc, ꝙ nunc fit talis interpositio terrę, & ꝙ cras fiet defectus lunæ propter id, quod terra ponetur in medio, & ꝙ nunc est defectus lunæ propter id quod nunc est interpositio terrę. Secundũ aũt exẽplum de crystallo, puta si dicamus quid est crystallus? & accipiatur hoc pro eius diffinitione, ꝙ sit aqua cõdensata vehemẽter. Sit ergo aqua c. i. minor extremitas, & dẽsatum esse sit a. i. maior extremitas, & accipiatur pro medio b. i. ꝙ penitus caret calore. Exhalante.n. calido inspissatur humidum. Vnde qñ intense exhalat calidũ, consequens est ꝙ intense inspissetur humidum. Reducendo ergo ad formam syllogisticã dicemus ꝙ b est in c quia. s. cristallus habet perfectam exhalationem calidi, in b autem est a, quia ille quod perfecte caret calido densatum est. Sicut igiꝭ hmõi ꝙ est crystallum esse plenũ aqua densata est causa ꝙ habeat defectum caloris, ita etiam causa ꝙ fiat crystallus causa est ꝙ fiat b. Et eadem ratio est in factum esse, & in futurũ esse. Et sic concludit, ꝙ si sic accipiatur causa & causatũ oportet ꝙ similiter sint simul in fieri & in esse, & in factum esse, & in futurum esse. Deinde cum dicit.

ARGY. *Sed in hisce, quæ non sunt simul, fit ne vt in continuo tempore?*

ANTI. Tex. cõ. 45. *In his autem, quæ non simul sunt, nunquid sunt in continuo tempore?*

Ostendit quõ cã, quæ non est simul cum cãto accipiatur mediũ demõstrationis. Et primo in his quæ fiunt in directum. 2. in his quę fiunt circulariter, ibi {Quãm aũt videmus.} Circa primum tria facit. Primo proponit qõnẽ. 2. interponit quoddã quod est necessariũ cognoscere ad solutionẽ qõnis, ibi {Est igiꝭ à posterius facto.}. 3. soluit qõnem, ibi {Speculandũ est igitur quid est contingens.} Circa primũ duo facit. Primo proponit qõnem. 2. manifestat eam, ibi {Sicut videtur nobis.} Mouet ergo primo qõnem vtrum in causis, quæ non simul fiunt cum causatis, sit dicere ꝙ causatum ſm tempus continuum consequatur ad causam vel non? Deinde cum dicit.

Lect. 12. 1.

Lect. imme. seq.

ARGY. *Quemadmodum nobis videtur alia aliorum sint causa, ceu factum facti, fiens fientis futurumq; futuri.*

ANTI. *Sicut videtur nobis alias aliorum causas esse, hoc est facti esse, altera facta, & futura, futuri, eius autem quod fit, si aliquid antea factum est.*

Manifestat qõnem. Videmus.n. ꝙ aliæ sunt causæ aliorũ non simul cum eis existentes, sicut eius quod factũ esse, est alia causa præcedens quod est fieri, & ipsius fore. i. ꝙ aliquid sit futurum causa est aliquod futurum fieri, & iterum ipsius fieri causa est aliquid quod prius factũ est. Est igitur qõ vtrũ istæ causæ se consequentes sint in tpe continuo, vel non? Hoc.n. necessariũ est scire demonstratori, quia si non sit continuatio in hmõi causis, non erit accipere immediatum, quia semper inter duo non continuata est accipere aliquod medium. Et ideo si illud nũc, in quo est effectus non sit continuum ad illud nunc, in quo est causa, erit in medio aliquid accipere quod sit causa media, & sic in infinitum. Deinde cum dicit.

ARGY. *At constat in his, ab eo ratiocinationem extruendam esse, quod postea fuit, principia autem & eorum ea sunt, quæ prius fuerunt. Quapropter idẽ & in hisce, quæ fiũt, seruandus est modus. Sed ab eo quod ante fuit, non extruitur ratiocinatio, vt quoniam hoc fuit, hoc quod est posterius ortum est, similiter & in futuro.*

ANTI. *Est igitur à posterius facto syllogismus principium, igitur & horum est, quæ facta sunt. Vnde & in his quæ fiunt similiter est. A priori autem non est, vt quoniã hoc factum est, quare hoc posterius factum est, & in futuro similiter.*

Manifestat quoddã quod est necessariũ ad solutionẽ præmissæ qõnis. Et primo proponit quod intẽdit. 2. probat propositũ, ibi {Neq;.n. determinati. Circa primũ cõsiderandũ est, ꝙ sicut linea est quoddã continuũ, punctus quoddã indiuisibile, quod terminat & diuidit lineã, ita & ipsum fieri vel moueri est quoddã cõtinuum, ipsum aũt quod est motũ esse vel factum esse est quoddã indiuisibile,

uiſibile, quod poteſt accipi, vel vt terminans totum motum, vel vt diuidens motum tanquam finis primæ partis motus, & principiũ ſecundæ, ſicut patet de puncto quod diuidit lineam. Sic igitur ipſum factum eſſe eſt cauſa præcedens ipſum fieri, cuius eſt principiũ, & eſt effectus cõſequens illud fieri cuius eſt terminus. Si ergo debeamus demõſtrare, oportet fieri ſyllũm demonſtratiuũ à poſteriori factũ eſſe ad fieri præcedens vt ſi dicamus hoc factum eſſe, ergo illud prius fiebat. Sed quia & ipſum factũ eſſe eſt principium fieri, ſiue quæ facta ſunt eorum quæ fiunt, conſequens eſt vt ſimiliter ſe habeant in his quæ fiũt, vt. ſ. à poſteriori fieri ſyllogizetur ad prius factum, puta ſi dicamus ſol mouet ad punctum medij cœli, ergo prius motus eſt ad punctũ orientis. Sed à priori non poteſt fieri ſyllũs ad poſterius, vtputa ſi dicamus ꝙ quia hoc prius factũ eſt, ideo ſequitur ꝙ illud quod eſt poſterius fiat, aut factũ ſit. Et quæ ratio eſt de fieri & de factũ eſſe, eadẽ rõ eſt de fore, & futurũ fieri. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Siue nanque determinatum, ſiue indeterminatum fuerit tempus, non erit vnquam, vt cum hoc fuiſſe vera dicatur, poſterius inquam ipſum. In medio enim tẽpore falſum erit profecto hoc ortum fuiſſe dicere, altero iam orto. Eadem eſt & in futuro penitus ratio, neque quoniam hoc fuit hoc erit.*

ANTI. *Neque enim determinati aut non determinati erit tẽporis. Quare neq; quoniam hoc verum eſt dicere factum eſſe, hoc verum eſt dicere factum eſſe poſterius. In medio enim falſum eſſet dicere hoc, iam altero facto. Eadem autem ratio eſt & in futuro.*

Probat quod dixerat. Et circa hoc duo facit. Primo probat propoſitũ ratione accepta ex parte temporis abſolute conſiderati. 2. ex parte tẽporis, quod conuenit eſſe medium inter cauſam priorem & effectũ poſteriorẽ, ibi {Amplius. n. neq; indeterminatũ.} Dicit ergo primo, ꝙ ideo à priori non poteſt ſyllogizari ad poſterius, quia poſito priori non oportet ꝙ ſequatur poſterius, neq; ſm aliquod determinatũ tempus, neq; ſimpliciter non determinati. Et hoc primo manifeſtat quãtum ad determinatum tempus, puta ſi dicamus bibit infirmus potionẽ, ergo tali die ſanabitur. Si. n. à priori facto ſyllogizari poſſit poſterius ſm determinatũ tempus, poterit concludi, ꝙ quia verũ eſt dicere hoc factũ eſſe puta infirmũ bibiſſe potionem, ꝙ ẽt verum ſit dicere hoc factũ eſſe quod poſterius eſt, puta eum eſſe ſanatum. Sed hoc non ſequitur, quia põt dari aliquod tempus in quo verũ eſt eum potionem bibiſſe, & tñ nondum verum eſt eum ſanatum eſſe, ſicut in intermedio tempore inter ſumptionem medicinæ & ſanitatem adeptam. Et hoc eſt quod dicit, ꝙ ideo prædicta concluſio non ſequitur, quia in medio tempore falſum erit ꝙ hoc ſit factum. ſ. hunc eſſe ſanatũ, quàmuis alterum iam ſit factum. ſ. eum medicinã bibiſſe. Et eadem ratio eſt etiam reſpectu futuri. Non. n. poſſumus cõcludere, iſte nunc medicinã bibit, ergo erit ſanatus pro aliquo tempore determinato, quia hoc non erit verũ in quolibet tempore futuro. ſ. in tpe medio. Secundo ibi.

ARGY. *Medium enim ſimul habeat ortum, oportet, vt ſit factum factorum, futurorumq; futurum, & cæterorum ſimiliter. Ad id quod fuit, & id quod erit, fieri nequit, vt ortum habeant ſimul.*

ANTI. *Neque quoniam hoc factum eſt, hoc erit. Mediũ enim homogeneum oportet eſſe, factorum factum, futurorum vero futurum, cum his quæ fiunt fieri, cum his, quæ ſunt eſſe. Sed futurũ eſſe & eſſe non contingit eſſe homogeneũ.*

Probat idem quantum ad tempus indeterminatũ, puta ſi dicamus iſte medicinam bibit, ergo ſanabitur. Non enim ſequitur, ꝙ quia hoc factum eſt. ſ. ꝙ iſte medicinã bibit, hoc erit. ſ. ſanabitur. Iam enim ſupra dictum eſt, ꝙ cauſa quæ ex neceſsitate infert effectum, eſt ſimul cũ effectu. Et accipitur quaſi mediũ homogeneum. i. vnius generis, ſicut ad probandũ aliqua eſſe facta in præterito accipitur pro medio & cauſa aliquid quod eſt in præterito & ſimiliter futurorum, id quod eſt futurum, & eorũ, quę ſunt in fieri id quod eſt in fieri, & eorum. ſ. quæ exiſtunt id quod exiſtit. Sed quando ſic ſyllogizatur, hoc factum eſt, ergo hoc erit, non accipitur medium vnius generis, ſed vnũ eſt prius & aliud poſterius. Vnde poſito priori non ſequit̃ ex neceſsitate poſterius in illis in quibus effectus cauſarum impediri poſſunt. Deinde cum dicit. Lib. 2. le. 16.

Præterea fieri nõ poteſt, vt aut indeterminatum, aut determinatum ſit ipſum medium tempus. Falſum enim erit in medio illud dicere tempore. ARGY.

Amplius enim neque indeterminatum contingit eſſe tempus medium, neque determinatum. Falſum enim erit dicere in medio. ANTI.

Ponit aliã rõnem, quæ ſumitur ex parte temporis medij, & dicit, quod ſicut ex parte temporis abſolute conſiderati manifeſtũ eſt ꝙ non põt ſyllogizari à priori ad poſterius, nec ſm tẽpus determinatum, neq; ſm tẽpus indeterminatũ, ita ẽt nec ex parte medijs tẽporis contingit accipi aliquod determinatũ, aut indeterminatum, in quo. ſ. põt concludi poſterius à priori. Iam. n. dictum eſt, ꝙ in toto tpe intermedio falſum eſt dicere, id quod eſt poſterius eſſe, quamuis id quod eſt prius iam præceſsit.

LECTIO XI.

Factum eſſe non continuũ eſſe ipſi fieri, nec alio facto eſſe oſtẽdit, quanquam etiam in vno fieri infinita facta eſſe inteligantur, ſumendum tamen eſſe in his medium aliquod docet.

Conſiderandum eſt autem quid nam ſit quod continet, vt in rebus poſt factum eſſe ſit fieri. An patet facto fiens non hærere? nec enim facto factum etiã hæret. Sunt enim fines, ac indiuidua. Nam vt punctum puncto non hæret ſic neque facto factum. Ambo nanque ſunt indiuiſibilia Nec igitur ob idipſum facto fiens hærere poteſt. Fiens. n. diuiſibile, factum indiuiſibile conſtat eſſe. Vt igitur linea ſe habet ad punctum, ſic fiens ad factum. Nam in eo, quod fit, infinita ſunt facta. Magis autem de hiſce clarius eſt dicendum in vniuerſalibus libris de Motu. ARGY.

Speculandum igitur quid eſt contingens, vt poſt, id quod factum eſt, ſit fieri in rebus. Aut manifeſtum eſt quòd non eſt habitum cum facto eſſe quod fit. Neque enim factum cum poſt facto eſſe termini enim ſunt & atomi, ſicut neque puncta adinuicem ſunt habita, neque quæ facta ſunt. Vtraque enim indiuiſibilia ſunt. Neque igitur quod fit cum eo, quod factum eſt propter id. Quod quidem enim fit, diuiſibile eſt, quod autem factum eſt, indiuiſibile eſt. Sicut igitur linea ad punctum ſe habet, ſic id, quod fit, ad quod factum eſt. Sunt enim infinita facta in eo quod fit. Magis autem manifeſtum in vniuerſalibus de Motu oportet dicere de his. ANTI. Tex. co. 14.

Poſtquam Philoſophus quæſiuit vtrum in his quæ non ſimul fiunt, poſterius ſm cõtinuitatẽ tpis ſequatur ad prius, & interpoſuit quoddã neceſſarium. ſ. ꝙ à priori ad poſterius non ſyllogizatur, hic accedit ad determinãdum quæſtionem motam. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit quõ ſe habeãt fieri & factum eſſe ſm temporis continuitatem. 2. oſtendit propoſitum, ibi {De hoc quidem igitur &c. Dicit ergo primo, ꝙ ad oſtendendũ propoſitum, oportet ſpeculari quid eſt coniungens, vel con-

tinuans factum esse ei, quod est fieri, vt post vnum conti
nue sequatur aliud. Et circa hoc dicit primo manifestum
esse ꝙ fieri cum eo, quod est factum esse, non est habitũ
idest consequenter se habens. Dicuntur autem consequẽ
ter se habentia, quorum nihil est medium eiusdem gene
ris, sicut duo milites in acie, vel duo clerici in choro. Ha-
bitum autem supra id, quod est consequenter, addit con
Tex. cõ. 25. & 24. Lect. 5. tex. expo. 4.
tactum, sicut dicitur in 5. Physi. Sic ergo dicit ꝙ fieri nõ
potest esse consequenter se habens & cõtiguum cũ hoc,
quod est factum esse. Et hoc probat, quia neque etiam fa
ctum esse est contiguum scilicet vt consequenter se ha-
bens cum alio factum esse, eo ꝙ duo facta esse hoc modo
se habent, vt quædam vltima & indiuisibilia in tempo-
re, sicut duo puncta in linea. Vnde sicut duo puncta non
sunt consequenter se habentia adinuicem, ita etiam neq;
duo facta esse, quia tam puncta quàm facta esse sunt sicut
indiuisibilia, & talia non se habent consequenter in con-
Tex. cõ. 2. Lect. 1. tex. expo.
tinuis, vt probatur in 6. Physi. Et quia duo facta esse non
sunt consequenter se habentia, propter hoc etiam mani-
festum est ꝙ fieri & factum esse non consequenter se ha
bẽt. Fieri enim est diuisibile sicut & moueri, sed factum
esse est indiuisibile sicut & pũctus. Sicut igitur se habet li
nea ad punctũ, sic se habet fieri ad factũ esse. Sunt.n. infi
nita facta esse in eo, quod est fieri, sicut & infinita pũcta
potentialiter sunt in linea. Et hęc est causa quare in linea
nõ possunt esse duo puncta cõsequenter se habentia, quia
inter quęlibet duo puncta est accipere aliud punctum, &
similiter inter quælibet duo facta esse est accipere aliud.
Vnde duo facta esse non se habent consequenter. Et quia
factũ esse est terminus eius quod est fieri, sequitur conse
quenter ꝙ nec fieri se habeat cõsequenter cũ eo quod est
factum esse, quia tunc duo facta esse se haberent cõsequẽ
ter adinuicem. Sed fieri immediate terminatur ad factũ
Tex. cõ. 2. & inde. Lect. 1. tex. Expo. 4.
esse, sicut linea ad pũctum. {De his autem oportet &c.}
idest de his patebit magis in vlibus de motu. 1. in libro
Physi. Tractat.n. de hoc in sexto illius. Deinde cũ dicit,

ARGY.
De eo igitur ipso quomodo sese habet medium cũ dein-
ceps sit generatio, hæc eo vsque sumantur. Nam & in his
ipsis medium, & primum necesse est medio vacare, velut
A fuit cum sit factum. C. Antea autem fuit A. Atque C
principium est ex eo, quia propinquius est ei puncto, quod
est principium temporis. Item C fuit, quoniam D fuit. Or
to igit̃ D necesse est C fuisse, C vero orto, necesse est A prius
ortum fuisse. Atque si medium hoc acceperis modo, ad id
tandem accesseris, quod medio vacat.

ANTI. Vide in annot.
De hoc quidem igitur quòd quomodo cum eo, quod con
sequenter se habeat, media causa, in tantum acceptum sit.
Necesse enim & in ijs mediam, & primam et sine medio
esse, vt A factum est, quoniam C factum est, ante autem
est A. Principium igitur est C propter id quod proximum
est, ipsi nunc, quod est principium temporis, sed C factum
est, quoniam D factum est D. igitur cum fiat A necesse est
factum esse. Causa autem est C. D enim facto necesse est C
factum esse, C autem facto necesse est A prius fuisse. Sic au
tem accipiens aliquod mediũ, stabit alicubi immediatũ.

Ostendit s̃m prædicta quõ accipi possit immediate,
vel mediate effectus causæ in his, quæ non simul sunt. Et
primo ostẽdit propositum. 2. manifestat per exempla, ibi
{Habet autem sic se in operibus &c.} Circa primũ duo
facit. Primo ostẽdit propositum in præteritis. 2. in futu-
ris, ibi {Similiter autem in eo, quod erit &c. Circa primũ
duo facit. Primo ostendit propositum. 2. excludit quan-
dam obuiationem, ibi {Aut semper intercidet. Dicit er-
go primo, ꝙ ex pręmissis accipi potest, quõ causa, quę ac
cipitur vt medium in demonstratione, se habeat conse-
quenter ei. s. quod est in fieri vel generari, quia etiã in his
demonstrationibus, quæ syllogizant de his, quæ sunt in
fieri, necesse est accipere esse aliquod medium, & primũ
quod sit sine medio, sicut si cõcludamus ꝙ a factum est
propter hoc ꝙ c, factum est, ita. s. ꝙ posterius factum sit
c, & prius a. Puta si dicamus, iste sanatus est ergo bibit
medicinam, a priori enim non consequeretur syllus, vt
supra dictũ est, sed ipsum c accipitur vt id quod est ma-
gis proximum ipsi nunc præsenti quàm a. Præsens autẽ
nũc est principiũ temporis, quia s̃m ipsum distinguitur
præteritum & futurum, & sic oportet præsens nunc acci
pere vt principium notificandi temporis successionem.
In præteritis.n. tanto aliquid est posterius in fieri, quan-
to proximus est in præsenti nunc, in futuris aũt est econ-
uerso. Sicut igitur accipitur vt principium syllogizandi
quod est posterius in fieri quàm a, & propinquius præ-
senti nunc, ita & accipiamus d propinquius præsenti nũc
quàm c, & concludimus ꝙ si factum est d, ꝙ prius factũ
est c. Puta si perficit opus sani hoĩs, prius sanus est. Possu- Lect. præce.
mus ergo concludere ꝙ si factũ est d necesse est ꝙ prius. expo. 5.
factũ sit a, & accipitur pro causa id quod erat in medio. s.
c. Facto enim d necesse est ꝙ prius factum fuerit c, & fa-
cto c necesse est ꝙ prius factum fuerit a, ergo & facto d
necesse est ꝙ prius factum fuerit a, puta si hic homo iam
perficit opus sani hominis, sequitur ꝙ prius sit sanatus, &
si est sanatus necesse est ꝙ prius biberit medicinam. Sic
igitur semper accipiendo medium, puta aliquid aliud in
ter c & a, sicut c acceptum est medium inter d & a, stabi
tur alicubi ad aliquod immediatum. Deinde cum dicit.

An semper ob infinitionem medium cadet? Non enim ARGY.
factum facto hæret, vt diximus. Attamen à medio inci-
piendum est, & ab eo, quod nunc est primum.

Aut semper intercidet propter infinitum? Non enim ANTI.
contiguum factum cum facto, quemadmodum dictum est. vide in annot.
Sed incipere tantum necesse est à medio, & ab ipso nunc
primo.

Ponit quandam obuiationem. Potest enim aliquis di
cere ꝙ nunquam veniatur ad immediatum, sed semper
erit accipere aliquod mediũ inter duo facta esse, propter Lect. præce.
hoc ꝙ in ipso fieri sunt infinita facta esse, eo ꝙ factũ esse tex. expo. 11
non consequenter se habet ad aliud factum esse, vt dictũ
est. Sed hanc obuiationem excludit ipse, quia quãuis sint Lect præce.
infinita facta esse in vno fieri, tamen necesse est incipere tex. expo. 5.
ab aliquo medio. s. ab ipso nunc tanquàm à primo. Dictũ
est.n. ꝙ id quod est posterius, est principium syllogizan-
di. Respectu autem omnium in præterito factorum, po-
stremum est ipsum præsens nunc, vnde necesse est ipsum
præsens nunc accipere vt primum & immediatum prin
cipium. Quodlibet autem aliorum factorum accipitur
vt principium mediatum. Deinde cum dicit.

Idem & in futuris seruandum est. Nam si verum est ARGY.
D fore, verum fit prius oportet A fore. Huius autem cau-
sa est ipsum C. Etenim si erit D prius C ipsum erit. Et si C
rursus erit A prius erit. Similiter autem & in ijs ipsis in-
finitio diuisionis existit. Futurũ namque futuro non hęret.
Atque principiũ & in ijs est sumendũ, quod medio vacet.

Similiter autem est & in eo quod erit. Si enim verum ANTI.
est dicere quoniam erit D necesse est prius verum dicere,
quoniam A erit. Huius autem causa est C. Siquidem enim
D erit, prius C erit, si vero C erit, prius A erit. Similiter
autem est decisio infinita & in ijs. Non enim sunt talia
quæ erunt contigua adinuicem. Principium autem & in
ijs immediatum, sine medio accipiendum est.

Manifestat

Manifestat idem & in futuris, & dicit ꝙ sicut se habet in eo quod factum est, similiter se habet & in eo, quod factum erit, quia si verũ est quod erit d necesse est ꝙ prius verificetur ꝙ sit a & hmõi causa accipietur e quæ cadit mediũ inter d & a. Quia si erit d necesse est ꝙ prius erit c, & fieri c necesse est ꝙ prius sit futurum a. Et similiter etiam in his potest fieri obiectio de infinita diuisione futuri in instantia, vel motus in mumenta, quia sicut in prę teritis ita & in futuris non consequenter se habent indiuisibilia, & tamen etiam hic accipiendum est aliquid sicut immediatum principium, sicut dictũ est in his quæ

Lect. præce. facta sunt in præterito. Licet enim non sit accipere duo facta esse se consequenter habentia, neq; in præterito, neque in futuro, potest tamen accipi aliquid vltimum vtrobique, & hoc accipietur vt principium immediatum.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Hæc autem in ipsis operibus ita se habent, vt diximus. Nam, si domus extructa est, lapides incisos fuisse necesse est. At id quamobrem? quia necesse est fundamenta fuisse, si domus est facta. Si vero fundamenta iacta fuere, necesse est lapides ante fuisse. Rursus si domus erit, pari ratione lapides prius erunt. Quod quidem per medium modo demonstratur eodem, iacientur enim antea fundamenta.*

ANTI. *Habet autem sic se & in operibus. Si facta est domus necesse est decisos esse lapides, & factum esse hoc propter quid? quoniam necesse est fundamentũ factum esse, si domus facta est. Si vero fundamentum est, prius lapides esse sectos necesse est. Iterũ si erit domus, similiter prius erunt lapides. Demõstrantur autem per medium similiter. Erit enim fundamentum prius.*

Manifestat quod dixerat per exẽpla, & dicit ꝙ prædictus modus argumentandi põt considerari circa opera humana. Accipiamus.n.factũ esse domus tãquã quoddã postremum, ex quo concludit sicut quoddã primũ ꝙ necesse est lapides prius fuisse decisos, & accipiemus ꝓ medio constructionẽ fundamẽti, quia si domus facta est, necesse est ꝙ prius sit fundamentũ factũ, & si factũ est fundamentũ, necesse est ꝙ prius sint lapides decisi. Et quod dictũ est in præterito accipiẽdũ est in futuro, puta si erit domus, necesse est ꝙ prius futura sit decisio lapidum, & hoc demõstref per mediũ qđ est cõstructio fundamẽti.

LECTIO XII.

Qũo in his, quæ circulariter & vt frequẽter fiũt propter quid & medium sumendũ sit docet, præmissa eorũ quę fiunt diuisione.

ARGY. *Sed quoniam in hisce, quæ fiunt, generationem quandã modo circuli cõuerti videmus, fieri potest, vt idipsum sit, si medium, & termini mutuo se sequantur. In ijs enim consistit ipsa conuersio. Atque idipsum in sermonibus primis ostendimus, conuerti inquam ipsas conclusiones, hoc est enim circuli modo ratiocinationem conuerti.*

ANTI. vide in antiq. hoc. Tex. cõ. 25.

QVoniam autem videmus in his, quæ fiunt, circulo quandam generationem esse & contingit hoc esse. Si enim consequatur adinuicem medium, et termini. Iis enim conuerti est. Ostensum est autem hoc in prioribus, quòd conuertatur conclusiones, circulo autem esse hoc est.

Postquam Philosophus ostendit qũo accipiẽdum sit medium quod est causa in his quæ fiunt in rectum, hic ostendit qũo debeant accipi in his, quæ fiunt ſm generationẽ circularẽ. Et primo ostendit propositum. Secundo

Tex. cõ. 60. lec. vlti. tex. expo. vlti.

manifestat per exẽpla, ibi {In operibus aũt videtur sic.} Circa primũ considerandũ est, ꝙ quia motus cœli circularis causa est generationis in istis inferioribus, ideo dicitur in secundo de Generatione ꝙ quædam circulatio in generationibus inuenitur, puta ꝙ ex aqua generatur terra, & ex terra iterum aqua. Dicit ergo, quia videmus esse quandam generationem in his, quæ circulo generantur, in his etiam contingit obseruari hoc quod supra dictum est, ꝙ.s. syllogizetur à posteriori, si hoc modo accipiãtur termini demonstrationis, ꝙ mediũ & extremi termini se inuicem consequuntur, quia in his, quæ sic generantur est quædam conuersio circularis, dum.s. à primo generato deuenitur ad vltimũ, & ab vltimo reditur ad primũ, non idẽ numero, sed idẽ ipse specie, vt patet in 2. de Generatione. Et ita non sequitur ꝙ idem numero sit prius & posterius, effectus, & causa. Et hoc ipsum cõpetit processui demonstrationum, eo ꝙ vt in præcedentibus dictum est, quandoque conclusiones conuertuntur, vt ex eis.s. syllogizentur aliquæ præmissarũ, hoc.n.est circulo demonstrare. Quod quãuis non competat, si omnino sit vnũ & idẽ quod prius fuit conclusio, & postea est principiũ, respectu eiusdẽ numero, ne sit idẽ notius & minus & notũ, si tñ non sit omnino idem sicut accidit in his, quæ circulo generanť, nullũ incõueniens est. Deinde cũ dicit.

Tex. cõ. 70. le. vlt. te. expo. vlti.

Demon. circularis.

ARGY. *In rebus autem ipsis hoc videtur fieri modo. Humida facta pluuia terra, vapor necesse est oriatur. Quo quidem orto, nubem constare necesse est. Qua facta fieri aquam. Qua orta, terra pluuia necesse est humectetur. Hoc autẽ id erat, quod initio sumpsimus. Quare modo circuli conuersio fuit. Quicquid enim ex hisce sumpseris, aliud sequitur quidem, cum sit aliud. Quod quidem cum sit, aliud itẽ est. Quod rursus cum sit, primum ipsum emergit.*

ANTI. *In operibus autem videtur sic. Compluta enim terra, necesse est vaporem fieri, hoc autem facto, nubem, hac vero facta, necesse est terram complutam esse. Hoc aũt erat ex principio. Quare circulo circuiuit. Cum enim vnum horum quodlibet est, alterum est, & cum illud est, alterum, & cum hoc primum.*

Manifestat quod dixerat per exẽpla, & dicit ꝙ in ipsis operibus naturæ videtur sic euenire, ꝙ sit quidã circularis processus, quia si terra sit compluta, necesse est ꝙ per actionẽ solis vapor ex ea resoluatur, quo resoluto, & sursum eleuato necesse est ꝙ generetur nubes, & hac generata necesse est ꝙ generetur aqua pluuiæ, qua generata, necesse est ꝙ cadat, cadens super terram compluat eam. Et hoc est quod accipimus quasi primũ, non tamen est eadem cõplutio terræ ad quã vltimo peruenitur, & à qua primo incipiebatur. Et sic manifestũ est ꝙ factus est quidam circuitus, inquantũ vno eorum existẽte fit aliud, & illo existente fit aliquod aliud, quo existente redditur ad primum, non idem numero, sed idem specie. Iste tamen causarum circuitus inueniri nõ potest ſm ordinem, qui inuenitur in causis per se. Sic.n.necesse est peruenire ad vnum primum in quolibet genere causarum, vt probať in secundo Metaph. Quòd autem aqua genereť ex igne, & ignis iterato ex aqua, hoc non est per se, sed per accidens. Non.n.ens per se generať vt ex ente in actu, sed ex ente in potentia, vt dicitur in 1. Physi. Procedendo ergo in causis per se non erit circulatio. Natura complutionis terrę causam agẽtem accipiemus calorem aeris, qui causatur ex sole, & non econuerso. Causam vero materialẽ aquam, cuius materia non est vapor, sed materia communis elementorum. Deinde cum dicit.

Tex. cõ. 5. le. 2. te. exp. vlt. & te. c. 6. le. 3. tex. ex. primæ tex. cõ. 77. lect. 14. te. ex. 2.

AGRY. *Sunt autem rerum nonnulla quæ fiunt vniuersaliter, semper enim & omnes, aut eodem modo se habent, aut eodem fiunt pacto. Nonnulla sunt rursus, quæ semper quidẽ non fiunt eodem modo, fiunt tamen plerunque. Nam non*

omnis quidem mas homo barbam emittit, fit autem plerũque, vt homo mas barbam emittat, talium igitur & medium esse plerunque necesse est.

ANTI. Tex.cõ.26. *Sunt autem quædam, quæ fiunt vniuersaliter semper quidem, & in omni, aut se habent, aut fiunt semper. Alia vero semper quidem non, sed sicut frequenter sunt, vt non semper omnis homo masculus barbatus, sed est sicut frequenter. Talium igitur necesse est & medium sicut frequenter esse.*

Ostendit qualiter diuersimode demõstretur per causam in his, quæ sunt semper, & in his quę sunt vt frequenter. Et circa hoc tria facit. Primo proponit quod intendit. 2. probat propositum, ibi. {Si enim a de b.} Tertio epilogat quę dicta sunt, ibi {Quo modo quidem igitur &c.} Dicit ergo primo, ꝙ quædam sunt quæ vr̃ fiunt, & quantum ad tempus, quia semper, & quantum ad subiectum, quia in omnibus {aut se habẽt,} sicut immobilia, quibus non expedit proprie fieri, {aut fiunt} sicut mobilia quæ semper eodem mõ se habẽt, vt patet in motibus cœlestibus. Quędã vero non fiunt sicut semper, sed sicut frequenter. Et ponit de his exẽplum. Sicut ꝙ omnis hõ masculus efficitur quandoq; barbatus, nõ accidit semper, sed sicut frequenter. Sicut igiẽ eorũ, quæ sunt semper, oportet accipere mediũ semper, ita & taliũ, quæ sunt sicut frequenter oportet accipere mediũ sicut frequẽter. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Nam si tam a de b, quàm b de c vniuersaliter prædicetur, & a de c necesse est, & semper, & de quolibet prędicari. Id enim est vniuersaliter prædicari, de omni, semperq; dici. At supponebatur a plerunque de c prędicari. Necesse est ergo medium etiam ipsum b conditionem eandem subire, ac esse plerunque. Erunt igitur & eorum, quę sunt plerunque, ea principia vacantia medijs, quæ plerunque sic sunt, vel fiunt.*

ANTI. *Si. n. a de b prædicatur vniuersaliter, & b de c vniuersaliter, necesse est & a de c semper, & de omni prædicari. Hoc enim erat vniuersaliter, & de omni, & semper. Sed suppositum est sicut frequenter esse. Necesse ergo est medium sicut frequenter esse, quod est in quo est b. Erunt igitur & eorum, quæ sunt frequenter, principia sine medio, quæcunque frequenter sunt sic aut fiunt.*

Probat ꝙ ad concludendum id quod est sicut frequẽter, necesse sit accipere mediũ ꝙ sit sicut frequenter. Detur enim oppositum, ꝙ accipiatur medium quod sit vniuersaliter, & semper, puta si a, quæ est maior extremitas, prædicetur vniuersaliter de b, quod est medium, & b de c, quod est minor extremitas, ex necessitate sequitur ꝙ a prædicetur de c vniuersaliter, & quantum ad tempus, & quantũ ad subiectũ, quod est semper & de omni prædicari. Vnde idẽ nunc dicimus vr̃ prędicari, quod prędicari de omni, & semper. Sed suppositum erat ꝙ a prædicaretur de c, sicut frequẽter. Necesse est ergo, ꝙ mediũ quod est b accipiatur sicut frequenter existens. Sic ergo, patet ꝙ possunt accipi quædam immediata principia eorum, quæ sunt frequenter, ita ꝙ ipsa principia sint, aut fiant sicut frequenter. Huiusmodi tamen demonstrationes non faciunt simpliciter scire verũ esse quod concluditur, sed s̃m quid. s. ꝙ sit verum vt in pluribus, & sic etiam principia, quæ assumuntur, veritatem habẽt. Vnde huiusmodi scientiæ demonstrant à scientijs, quæ sunt de necessarijs absolute quantum ad certitudinem demonstrationis.

Vides. 8. in prio. lec. 16. tex. exp. vlt.

Deinde cum dicit.

ARGY. *At. n. quonã pacto ipsum quid est ad rõcinationis terminos accõmodatur, & quo mõ, vel est ipsius, vel non est demonstratio, diffinitione, satis antea pertractauimus.*

ANTI. Tex.cõ.17. *Quomodo quidem igitur quod quid est inter terminos assignatum est, & qualiter demonstratio, aut diffinitio sit ipsius aut non, dictum est prius.*

Epilogat quę dicta sunt, & dicit ꝙ iam supra dictũ est quomodo quod qd est, quod est aliqualiter idẽ ei, quod propter quid, assignatur inter terminos syllogisticos, dũ ostensum est qualiter singula causarum genera & in singulis diuersitatibus rerum, sint media demonstrationũ. Dictum est etiam qualiter eius quod quid est sit vel non sit demonstratio, vel diffinitio.

Notandum epilo.

LECTIO XIII.

Diffinitionem substantialem ex his quæ semper insunt constare, quorum quodlibet in plus est, non tamen extra genus, & tot quousque omnia non sint in plus.

ARGY. *Nunc dicendum esse videtur, quo nam pacto venari nos oportet, quę hoc ipso quid est prædicantur.*

ANTI. Quomodo autem oportet venari in eo quod quid est venientia, nunc dicamus.

Postquam Philosophus ostendit qualiter quod quid est, & propter quid se habeant ad demonstrationẽ, hic ostẽdit quõ possint inuestigari. Et primo quõ inuestigeẽ quod qd est. Secundo quõ inuestigeẽ propter qd, ibi {Ad habendũ aũt &c. Circa primũ duo facit. Primo dicit de quo est intẽtio. Secũdo exequtur propositũ, ibi {Eorũ aũt igiẽ, quæ insunt semper &c.} Dicit ergo primo ꝙ postquã dictũ est qualiter quod qd est cognoscaẽ, & qualiter quod qd est vel propter qd accipiaẽ vt mediũ in demõstratione, nunc dicendũ est quõ oporteat inuestigare ea, quæ ponũtur in eo quod quid est. Deinde cum dicit.

Lect. 17. Expo. tex.

ARGY. *Eorum itaque, quæ semper cuique competunt, quædam extendunt se quidem ad plura, non tamen genus egrediuntur. Atque ea se ad plura extendere dico, quæ quã quam vniuersaliter cuique competunt, non tamen soli, sed etiam alij insunt. Est enim quoddam, quod omni competit trinitati. Id enim quod est, trinitati, & etiam num numero competit. At impar in est & ipsum quidem trinitati, & alijs etiam pluribus. Quinario nanque competit, non tamen genus egreditur. Quinarius enim numerus est, & nihil est extra numerum impar.*

ANTI. *Eorum igitur, quæ insunt vnicuique, quædam extenduntur in plus, non tamen erunt extra genus. Dico autem in plus esse quæcunque insunt quidem vnicuique vniuersaliter, at vero, sed & alij, vt est aliquid quod omni trinitati inest, sed & non trinitati. Sicut quod est inest trinitati, sed & non numero. Sed impar in est omni trinitati, & est in plus. Et nanque ipsis quinque inest, sed nõ extra genus. Quinque enim numerus est impar, nullum autem impar extra numerum est.*

Ostendit propositum & manifestat qualia oporteat esse illa quę accipiuntur ad ostendendum quod quid est. Secundo quomodo sunt inquirenda, ibi {Congruum autem est cum totum aliquod &c.} Circa primum tria facit. Primo pręmittit quandam diuisionem. Secundo proponit qualia oportet esse quæ accipiuntur ad constituendum quod quid est, ibi {Huiusmodi accipiẽda sunt &c.} Tertio probat, ibi {Quoniam autem ostensum est &c.} Circa primum considerandum est, ꝙ ea, quæ ponuntur in eo quod quid est, oportet ꝙ semper & vniuersaliter prædicentur, vt supra habitum est, & ideo accipiens ea, quæ prædicãtur, de vnoquoque vt semper, dicit ꝙ inter ea, quædam inueniuntur, quæ extenduntur in plus q̃ id, cui insunt, non tamen ita ꝙ inueniantur extra genus illud. Et exponit quid sit esse in plus, & dicit ꝙ in plus esse dicuntur quæcunq; vniuersaliter insunt alicui, non tamẽ ei soli,

Lect. imme. seq.

Lect. 2. tex. exp. 3.

ei soli, sed etiam alij. Datur autem per hoc intelligi aliud membrum oppositũ, quia.s.est aliquid quod extenditur in plus, & est extra genus. Et de hoc primo, ponit exemplum dicens, ꝙ est aliquid quod inest omni ternario, sicut patet de ipso ente quod quidem vniuersaliter inest, non tantum trinitati, sed etiam alijs, & non solum in genere numeri, sed etiã in his, quæ sunt extra genus numeri, impar vero inest omni ternario, & est in plus, qa etiã inest ipsi quinario, nõ tamen inuenitur extra genus ternarij, quod est numerus, quia etiam quinarius in genere numeri inuenitur, nihil autem quod sit extra genus numeri potest dici impar. Deinde cum dicit.

ARGY. *Talia igitur eousq; sumenda sunt, quousque tot fuerint sumpta primo, vt vnumquodq; quidem illorum pluribus competat, cuncta autem simul nõ ad plura sese extendant. Hanc enim necesse est substantiam rei diffiniendæ.*

ANTI. *Huiusmodi autem accipienda sunt vsq; ad hoc, quousque tot accipiantur, quorum vnumquodq; quidem in plus sit, omnia autem non sint in plus. Hanc enim necesse est substantiam rei esse.*

Ostendit qualia debent esse, quæ accipiuntur ad constituendum quod quid est. Et primo, proponit quod intendit. 2. manifestat per exemplum, ibi {Vt trinitati omni, &c.} Dicit ergo primo. ꝙ ad manifestandũ quod quid est, accipienda sunt talia, quæ quidem sunt semper & in plus, non tamen non extra gẽnus, vsq; ad talem terminũ, vt primo quidẽ vnumquodq; quod accipitur sit in plus, omnia autem non sint in plus, sed conuertantur cum re, cuius quæritur quod quid est. Eius enim rationem necesse est significare quod quid est rei. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Velut omni trinitati competit numerus impar primum vtroque modo, & quia non mensuratur numero, & quia non ex numeris constat. Id igitur iam ipsa trinitas est, numerus inquam impar primus, atq; hoc pacto primus. Horum.n. prima cæteris etiam vniuersis imparibus insunt, vltimum dualitati etiam cõpetit. At vniuersa simul nulli præter trinitatem numero competunt.*

ANTI. *Vt trinitati omni inest numerus impar primus vtrobique, & sicut quod non est non mensurari numero, & sicut non componi ex numeris. Hoc itaq; iam trinitas est, impar numerus primus, & sic primo. Horum enim vnumquodque, aliud quidem in imparibus omnibus inest, vltimum autem dualitati, omnia autem nulli.*

Manifestat quod dixerat per exemplum. Accipiamus enim ista quatuor, numerus, impar, primus vtroq; modo. Dupliciter.n. dicitur aliquis numerus primus, vno modo, quia non mensuratur aliquo alio numero, sicut per oppositũ patet, ꝙ quaternarius non est numerus primus, quia mensuratur dualitate, ternarius autem est numerus primus, quia non mensuratur aliquo numero, sed sola vnitate.

2. modus. Alio modo, dicit̃ aliquis numerus primus, quia non cõponitur ex pluribus numeris, sicut patet per oppositum, de septenario, qui primo modo est primus, non.n. mensuratur nisi vnitate, nõ autem est primus secundo modo, componitur enim ex ternario & quaternario, sed ternarius non componitur ex pluribus numeris, sed ex sola vnitate, & dualitate. Sic ergo patet, ꝙ quodlibet prædictorũ quatuor conuenit vniuersaliter trinitati; quodlibet autem eorũ conuenit etiam alijs in genere numeri. Nam hoc quod dicitur numerus & impar conuenit omnibus numeris imparibus, vltimum autem.s. ꝙ sit primus vtroq; modo conuenit etiam dualitati, quæ nec mensuratur alio numero, nec cõponitur ex numeris, sed ex solis vnitatibus, vnde omnia ista simul iuncta significant quod quid est ternarius.

Dubium. Sed videtur ꝙ non requiratur ad diffinitionem ꝙ quælibet particula sit in plus, quàm diffinitum. Dicit.n. Philosophus in. 7. Metaph. ꝙ quñ peruenitur ad vltimas differentias erunt æquales differentiæ speciebus, nõ ergo oportet ꝙ differẽtia sit in plus quàm species. [Tex. cõ. 43. Lect. 12. tex. expo. 6. Tex. com. 6. Le. 2. t. ex. 8.] Quod etiam ratione videtur. Dicit enim Philosophus in. 8. Metaph. ꝙ ratio quæ est ex differentijs videtur esse speciei & actus.i. formæ, quia sicut ibidẽ dicitur, differentia respondet formæ, cuiuslibet autem speciei est propria forma quæ nulli alij cõuenit. Videtur igitur ꝙ differentia vltima non excedat speciem. Dicit etiã Philosophus in. 7. Meta. ꝙ nihil est aliud in diffinitione quàm genus & differentiæ, ꝙ possibile est diffinitionem ex duobus constitui, quorũ vnum sit genus, aliud differentia. [Tex. cõ. 42. le. 12. t. ex. 5.] Differentia autẽ non inuenitur extra propriũ genus, alioquin non esset diuisiua generis per se, sed per accidens, videtur ergo ꝙ differentia non excedat speciem.

Solu. Sed dicendum est ꝙ si accipi posset differentia, quæ notificaret ipsam formam substantialem speciei, nullo modo differentia vltima esset in plus quàm species, vt rationes probant. Sed quia formæ essentiales non sunt nobis per se notæ, oportet ꝙ manifestentur per aliqua accidentia quæ sunt signa illius formæ. vt patet in. 8. Metaph. nõ autem oportet accipere accidentia propria illius speciei, quia talia oportet per diffinitionem speciei demonstrari, sed oportet notificare formam speciei per alia accidentia communiora, & s̃m hoc differentiæ sumptæ dicuntur quidem substantiales, inquantum inducuntur ad declarandum formam essentialem, sunt autem cõmuniores specie, inquantum assumuntur ex aliquibus signis, quæ sequuntur superiora genera. [Tex. cõ. 43. Lec. 12. tex.] Deinde cum dicit.

ARGY. *Cum autẽ necessaria quidem sint ea, quæ hoc ipso quid est prædicantur, vt antea patefecimus, vniuersalia namque necessaria sunt, trinitati vero, vel cuius alij sic competunt ea, quæ sumuntur, hoc modo necessario quidem trinitas ea, quæ diximus, erit.*

ANTI. vide in annot. *Quoniam autem ostensum est à nobis in superioribus, quòd necessaria quidem sunt in eo quod quid est prædicantia, vniuersalia aũt necessaria sunt, in trinitate autem, & in vnoquoq; alio, sic accipiuntur in eo quod quid est accepta, sic autem erit ex necessitate quidem trinitas hoc.*

Ostendit quod supra dixerat. Et primo, ꝙ oporteat prædicta vniuersaliter & ex necessitate prædicari de ternario. 2. ꝙ ex prædictis constituatur ipsa essentia ipsius ternarij, ibi {Quòd autem substantia ex his, &c.} Dicit ergo primo quod quia superius ostensum est ꝙ ea, quæ prædicant̃ in eo quod quid est ex necessitate insunt, quæcunque autem ex necessitate insunt vniuersaliter prædicantur, necesse est quòd siue de ternario siue de quocunque alio accipiantur prædicto modo ea, quæ prædicantur in eo quod quid, quòd ex necessitate & vniuersaliter prædicentur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Substantiam autem hæc eius esse rationemúe, ex hisce patere potest. Nam si id, quod assignauimus, non sit ipsius ratio trinitatis, necesse est ipsum quasi genus quoddam ipsius esse, aut nomine uocitatum, aut nomine carens. Igitur non trinitati modo, sed præter ipsam alijs etiam competet. Genus enim huiuscemodi ponatur esse naturæ, vt insit potentia pluribus, atq; ad plura sese extẽdat. Quod si istud præter indiuiduas alij nulli competit rei, id erit profecto ipsa ratio trinitatis. Nam & hoc etiam supponatur, id cuiusq; substantiam esse, quod vltimum de indiuiduis tali dicitur modo. Quare similiter & in quibusuis alijs inerit cuiusq; ratio, quod hoc ostenditur modo.*

ANTI. *Quòd autem substantia sit ex his, manifestum est. Necesse autẽ est nisi hoc esset trinitati esse, vt genus aliquod esse. Hoc autem nominatum, aut non nominatum erit. Igitur in plus quàm trinitati inesse. Concessum est enim huius esse genus, quod est secundũ potentiam in plus. Si itaq; nulli inerunt alij, quam atomis trinitatis, hoc vtique erit trinitatis esse. Supponatur enim hæc substantia vniuscuiusque esse, quæ est in illius atomis vltimum prædicamentum. Quare similiter & alij cuilibet sic demonstrationum eidem esse inerit.*

Ostendit ꝙ ex his quæ prædicto modo accipiuntur, cõstituatur essentia ternarij vel cuiuscunq; alterius, quia necesse est si hoc, quod supra positũ est, nõ esset ipsa substantia ternarij, cũ prædicetur in eo quod quid est, quod esset quoddam genus, vel nominatum, vel innominatũ. Non.n.cuilibet rationi est nomen impositũ. Et inde est ꝙ multa sunt innominata, tam in generibus, quàm in speciebus. Ideo aũt oportet ꝙ prædicta ratio sit genus ternarij si nõ significet essentiam eius, quia omne quod prędicatur in quid, aut est genus, aut diffinitio significans essentiam. Non est aũt possibile ꝙ sit genus, quia sequeretur ꝙ esset in plus quàm ternarius, ho .n. supponimus esse genus, cuius potentia sub se cõtinet plures species. Habitum est autem ꝙ prædicta ratio nõ conuenit nisi atomis.i. indiuiduis sub ternario cõtinentis. Relinquitur ergo ꝙ prędicta ratio sit diffinitio significans essentiã ternarij. Hęc.n. supponitur esse essentiam vniuscuiusq; quę inuenitur in indiuiduis illius speciei. Similiter ſm prædictum modum prædicationis, sicut dictũ est de ternario, ita etiã est intelligendũ de quibuscunq; alijs, quibus demonstretur aliquid esse idem per modum prędictum.

LECTIO XIIII.

Modus venandi quod quid est ponens, cur diuisiuo vtatur processu ostendit, cum ipsum reprobauerit, ordinem item particularis diffinitionis docet.

ARGY. *Oportet autem, cum totum aliquod quispiam tractat, genus in ea diuidere, quæ sunt prima, atq; indiuidua specie, veluti numerum in dualitatem, trinitatem, deinde illorum eniti diffinitiones accipere, vt recta linea, circuli, atque anguli recti.*

ANTI. Tex. commen. 58. *Congruum autem est, cũ totum aliquod aliquis negocietur, departiri genus in atoma speciei prima, vt est numerus in trinitatem, & dualitatem, postea sic illorum diffinitiones accipere tentare, vt recta linea, & circuli, & anguli.*

Postquam Philosophus ostẽdit qualia oportet esse ea, quæ cõstituunt diffinitionẽ significantem essentiam rei, hic ostẽdit qualiter debeãt inuestigari. Et circa hoc duo facit. Primo proponit modum maxime cõuenientem ad inuestigãdum ea, quæ sunt in diffinitione ponenda. ¶per diuisionem generis. 2. ponit quendam aliũ modum per similia & differentia, ibi {Quærere autem oportet, &c.} Lect. 16. Circa primum duo facit. Primo ostendit ꝙ oportet vti diuisione generis ad inuestigandum particulas diffinitionis. 2. quid oporteat in tali inuestigatione obseruari, ibi {Ad consequendum aũt termini, &c.} Circa primũ duo Lect. imme. seq. tex. expo. 6. facit. Primo ostendit veritatem. 2. excludit errorem, ibi {Nihil aũt oportet diuidentem, &c.} Circa primum tria Vbi supra tex. primæ. facit. Primo ostendit qualiter per diuisionẽ generis inuestigentur diffinitionis particulæ. Secũdo quomodo processus diffinitionis sit vtilis ad propositum, ibi {Diuisiones autẽ quæ sunt, &c.} Tertio quomodo sunt cauenda ea, quæ circa hunc processum defectũ inducere possunt, ibi {Differt autem, &c.} Circa primũ duo facit. Primo ostendit ꝙ oportet vti diuisione generis ad diffiniendũ. Secũdo quomodo oportet accipere differẽtias, ibi {Post autem accepto, &c.} Dicit ergo primo quòd cũ aliquis vult negotiari ad diffiniendum aliquod totum.i. vniuersale, congruũ est vt primo diuidat genus in primas partes illius generis, quæ sunt indiuisibiles secundum speciem, puta quòd diuidat numerũ in binarium & ternarium, & hac diuisione pręmissa, per quã cognoscitur genus, tentet postea accipere diffinitionem singularum specierum, sicut etiam fit in alijs, puta in linea recta, & in circulo, & in recto angulo. Omnia n. hæc cõgrue diffiniuntur præmissa diuisione generis. Deinde cum dicit.

Post hoc sumpto quid nam sit genus, vtrum quantitas, an qualitas, proprios affectus per communes primos contemplari. Nam ea, quæ ijs accidunt, quæ componuntur ex indiuiduis, ex diffinitionibus innotescent, propterea quòd diffinitio simplex, quæ principium est omnium & ea quæ simplicibus accidunt, per se quidem ipsis solis, per ipsa vero cæteris competunt. ARGY.

Post hæc autem accipiendum quid genus sit, vtrum quantitatis sit, aut qualitatis, & proprias passiones speculari per communia prima. Compositis enim ex atomis conuenientia ex diffinitionibus erunt manifesta, propter quod principium est omnium diffinitionum quod simplex est, & simplicibus per se inesse conuenientia solum, alijs autem secundum illa. ANTI. vide in annot.

Ostendit qualiter sint accipiendæ, & dicit ꝙ postquã acceperimus per diuisionẽ generis in species quid sit genus, puta vtrum sit in genere qualitatis, vel quantitatis, oportet ad inuestigandũ differentias cõsiderare proprias passiones, quæ sicut dictum est, sunt signa manifestantia formas proprias specierum. Et hoc oportet primũ facere per aliqua communia. Si.n. nos congregemus accidentia ex generibus cõmunioribus, quæ hic dicuntur indiuisibilia, quia non resoluuntur in aliqua priora statim ex diffinitionibus eorũ erunt manifesta ea, quæ quærimus. Oportet.n. omnium diffinitionũ esse principiũ id, quod simplex est.i. genus cõe, hmõi simplicibus solũ per se insunt accidẽtia, quæ communiter inueniuntur in multis, omnibus aũt alijs conueniunt ſm illa. Sicut albũ & nigrum per se quidẽ conueniunt corpori terminato, & ſm hoc cõmune conueniunt & homini, & æquo, & quibuscunq; alijs. Vnde si oporteret accipere diffinitionem alicuius cui vniuersaliter conueniret albũ, puta diffinitionem niuis, oporteret recurrere ad genus communius, qđ est corpus terminatũ, & ex eo inuestigare causam albedinis, & ſm hoc ostẽderetur nobis quare nix vniuersaliter sit alba. Et ista causa poterit pertinere ad quod quid est niuis, puta inspissatio huiusmodi quę facit humidum terminari cum conseruatione lucis. Deinde cum dicit. Lect. prece expo. 4.

At qui diuisiones quæ per differentias proficiscuntur, vtiles sunt ad diffinitiones hoc pacto inuestigandas. Ipsas tamen non ostendere dictum est antea. Vtiles autẽ erunt hoc pacto solum ad ratiocinandum ipsum quid est. Atq; videbitur ipsa diuisio nihil facere prorsus, sed vniuersa statim accipere perinde atque si eadem ab initio sine diuisione, quispiam sumeret. ARGY.

Diuisiones autem quæ sunt secundum differentias, vtiles sunt in his, vt sic adeamus. Sicut tamen demonstrant, dictum est in prioribus. Vtiles autem sunt vtique sic solum ad colligendum quod quid est, & etiã videtur vtiq; nil vtile, sed mox videntur accipere omnia, tanquam si ex principio acceperit aliquis sine diuisione. ANTI. Tex. commen. 59.

Ostendit

Ostendit quomodo prædictus processus conferat ad diffinitiones, & dicit q̃ ad hoc quod aliquis in prædicto modo procedat ad diffiniendum. i. diuidendo genus in species vtile est quod homo accipiat diuisionem generis per differentias. Sed tñ quo modo per hoc manifestetur quod quid est, dictũ est in præcedentibus. Sunt quidem vtiles prædictæ diuisiones ad accipiendũ quod quid est solum, sicut dictũ est, sed ad syllogizandũ quod quid est nihil videntur facere vt prius dictum est. Sed vñr quod diuidentes statim accipiant oĩa syllogizata, sicut si prius aliquis accepisset, antequã diuideret. Deinde cum dicit.

Lect. præce. litem supra lect. 4.

ARGY. *Refert autem, ea, quæ prædicantur primum, & posterius prædicari, veluti si animal mite bipes, animal bipes mite dicatur. Etenim si ex duobus omnis diffinitio constet, & vnum quid sit ipsum animal mansuetum, atque rursus ex hoc, & differentia fiat unum, homo inquam, uel quicquid tandem id sit, quod vnum efficitur, necesse est diuidentem petere semper.*

ANTI. vide in annot. *Differt autẽ aliquod prius, & posterius prædicamentorum prædicari, vt est dicere animal mansuetum bipes, & bipes animal mansuetũ est, & iterum ex hoc & differentia est homo aut quodlibet esse vnum sic. Vnde necesse est diuidentem repetere.*

Ostendit quid oporteat cauere ne circa prædictũ processum defectus accidat. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quod oporteat cauere inordinationẽ. 2. q̃ oporteat cauere diminutionem, ibi {Amplius aũt ad nil relinquendum, &c.} Dicit ergo primo, q̃ multũ differt quid prius, & quid posterius prædicetur inter ea, quæ ponuntur in diffinitione. Potest.n. vno modo sic dici q̃ homo est animal mansuetũ bipes. Alio modo potest ordinari, vt dicatur q̃ homo est bipes animal mansuetũ. Et quòd hoc differat ad diffiniendum patet per hoc, quia oportet q̃ omne quod diffinitur constituatur ex genere & differentia. Sic igitur si mansuetũ accipitur vt differentia animalis oportet q̃ animal mãsuetum sit aliquid vnũ quod accipiatur vt genus ex quo & alia differentia quæ est bipes constituitur homo. Et eadem ratio est de quocunq; alio quod fit vnũ ex pluribus per se, & non per accidens. Sicut igitur differt q̃ accipiatur hoc vel illud pro genere vel differentia, aut q̃ accipiatur aliquid vt est differentia constitutiua generis & diuisiua eiusdẽ, ita differt ad diffiniendum q̃ sic vel aliter partes diffinitionis ordinẽtur. Si.n. dicam q̃ homo est animal mansuetum bipes, accipietur animal vt genus, mansuetum autem vt differẽtia constitutiua eius, bipes aũt vt differentia diuisiua ipsius. Econuerso autẽ erit si dicatur q̃ homo est animal bipes mansuetũ. Quia igitur differentia ordinis facit differentia in quod quid est, consequens est q̃ ille, qui diuidit, nõ solum supponat ea, quæ accipiuntur ad diffiniẽdum, sed etiam petat ordinem eorundem. Et sic manifestũ est q̃ diffinitio nõ syllogizat quod quid est. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Præterea hoc pacto duntaxat fieri potest, vt nihil eorũ prætermittatur, quæ sunt in diffinitione ponenda. Sumpto nanq; genere primo, si accipiatur aliqua diuisionũ inferiorum, non omne cadet in illam, ceu non omne animal, aut continuarum, aut diuisarum alarum est, sed volatile animal omne. Huius est.n. hæc differentia. Prima autem animalis ea est differentia, in quam omne animal cadit, & cuiusq; cæterorum similiter generum, & eorum, quæ sunt extra animal, & eorum quæ sub ipso sunt collocata, ceu volucris ea est differentia prima, in quam omnis volucris cadit, & piscis itidem ea, in quã omnis piscis. Hoc igitur si proficiscatur quispiam pacto, sciat nihil prorsus prætermisisse. Quod si non hoc modo procedat, & prætermittere eum necesse est, & idipsum quoque nescire.*

ANTI. *Amplius autem ad nil relinquendum in eo quid est, sic solum modo contingit. Cum enim primum accipitur genus, si quidem inferiorum aliquam diuisionem accipiat, non incidet omne in hoc. Vt non omne animal aut totaliũ est, aut diuisum pennis, sed pennatum animal est omne. Huius enim differentia hæc est. Prima autem est differentia animalis, inquam omne animal incidit. Similiter autem est in vnoquoque aliorum, & in his quæ extra genus, & quæ sub ipsis sunt, vt in aue, in qua est omnis auis, & in pisce, in quo est omnis piscis. Sic igitur cum ambulans est, quid est scire, quando nil relictum est. Aliter autem relinquere est necesse, & non scire.*

Docet cauere diminutionẽ ostendens quomodo fieri possit vt nihil prætermittatur eorum, quæ requiruntur ad quod quid est, & dicit q̃ hoc cõtingit fieri solum isto modo, quo dicetur. Ad cuius euidentiã considerandum est q̃ omnes differentiæ superiorum generum pertinent ad quod quid est alicuius speciei. Nam inferius genus constituitur per differentiam diuisiuam superioris generis. Ad vitandum ergo diminutionem, oportet q̃ nulla huiusmodi differentiarum prætermittatur. Prætermittitur aũt si aliquis accepto supremo genere, accipiat cõsequenter aliquę differentiã diuisam, nõ quidem ipsius supremi generis, sed alicuius inferioris. Quod quidem hoc modo cognosci potest, quia cum animal accipiatur aliquod supremum genus, si postea aliquis accipiat diuisionem alicuius de inferioribus generibus, non totũ quod continetur sub genere superiore cadet sub illa diuisione. Et ponit ad hoc exemplum, sicut non omne animal est vel totalum, vel diuisum pennis. Dicitur autem animal totaliũ quod habet totas alias integras, & cõtinuas, sicut vespertilio. Diuisum pennis autem dicitur animal, cuius alę distinguũtur per diuersas pennas, sicut accipitris vel corui. A nimali autem non habenti alas neutrum horum conuenit, sed omne animal volatile continetur sub altera harum differentiarum, quia s̃m prædictas differentias diuiditur hoc genus, quod est animal volatile. Sed prima, & immediata differentia animalis attendit ex hoc quòd omne animal cadit sub diuisione. Et ita est etiã de omnibus alijs generibus, siue accipiamus genera quę sunt extrinseca animali, sicut lapis & planta, siue illa, quę sub animali continentur, sicut auis piscis. Prima tamen differentia auis attenditur s̃m differentiam, inquam incidit omnis auis, & eadem ratio est de pisce. Concludit ergo q̃ si aliquis sic procedat in diuidendo, q̃ totũ diuisum contineat sub partibus diuisionis, poterit homo cognoscere q̃ nil est relictũ de his, quę sunt necessaria ad diffiniẽdũ. Si aũt aliter procedatur, necesse est q̃ aliqua relinquantur, & q̃ homo non cognoscat se integraliter diffinisse.

Animal totaliũ vel diuisum pennis.

LECTIO XV.

Non oportere diffinientem ac diuidentem omnia scire ostenditur, quæ item obseruari oporteat diffinientem docet.

ARGY. *Non autem oportet eum, qui diffinit, ac diuidit, omnia scire, quæ sunt.*

ANTI. *Nihil autem oportet diffinientem omnia scire, quæ sunt.*

Postquam Philosophus ostendit veritatẽ circa diuisionem generis, quę sumitur ad diffiniendũ, hic excludit duos errores. Secundum, ibi {Omne aũt incidere.} Circa primum tria facit. Primo proponit exclusionem erroris, & dicit q̃ non est necessarium q̃ ille, qui diuidendo diffinit sciat omnia quæ sunt in mundo. Secundo ibi.

Quanquam

ARGY. *Quanquam nonnulli censent fieri non posse, vt quisquam vnquam differentia ad vnumquodq; cuiusq; sciat, nisi scicrit vnumquodque. Sine vero differentijs nunquã fieri posse, vt quicquam sciatur. A quoque nanq; non differt quispiam, idem quod illud inquiunt esse, à quo vero differt, ab eo diuersum esse.*

ANTI *Et tamen impossibile quidam dicunt esse differentias cognoscere, quæ sunt ad vnumquodq;, non cognoscentem vnumquodque. Sine autem differentijs non esse vnumquodque scire. A quo enim non differt, idem esse huic, à quo autem differt, alterum ab hoc.*

Narrat opinionem errantiũ. Dicebant.n.quidam ꝙ nõ potest agnosci differẽtia alicuius ad omnia alia entia, nisi omnia alia entia agnoscant, vt patet in aliquibus duobus, quorum differentiam cognoscere nõ possumus, nisi vtrunq; cognoscamus. Addebant aũt ꝙ non est possibile ꝙ aliquid sciatur qd est, nisi cognoscatur dr̃ia eius ad omnia alia. Id.n.à quo aliquid non differt est idẽ ei, illud aũt à quo differt est alterũ ab ipso. Non aũt possumus scire quid sit vnumquodq;, nisi sciamus quid sit idem ei, & quid alterum ab eo. Et ſm hoc cõcludebant ꝙ non põt aliquid cognosci nisi omnia cognoscantur. Tertio ibi.

ARGY. *Primo igitur hoc est falsum. Non.n.quauis differentia res sunt diuersę. Complures enim insunt rebus eisdem specie differentiæ, sed non per substantiam, neque per se.*

ANTI. *Primum quidem igitur hoc falsum est. Non enim secundum omne differentiam alterum est. Multę enim sunt differentiæ in eadem specie, sed non secundum substantiam, neque per se.*

Improbat quod dictũ est dupliciter. Et primo quidẽ interimit hoc quod dictũ est, ꝙ illud à quo aliquid differt est alterũ. Loquimur.n. nunc de eodẽ & altero ſm essentiam, quã significat diffinitio. Manifestũ est autẽ ꝙ etiam in eadem specie sunt differentiæ multæ accidentales, quæ non diuersificant substantiam speciei, quã significat diffinitio, nec per se insunt. Vnde cõsequens est ꝙ non omnis differentia facit talem alteritatem, quam necessarium sit cognoscere ad diffiniendum. Secundo ibi.

ARGY. *Deinde, cum quispiam acceperit ea, quæ opponũtur, & differentiam & omne, aut in hanc partẽ, aut in illam cadere, sumpseritq; in altera parte rem eam, quam quærit esse, & idipsum cognouerit, nihil refert si sciat, nec ne, de quibus alię differentiæ prædicantur. Patet.n.eum habiturum esse rationẽ substantiæ, si sic proficiscens ad ea tandem peruenerit, quorum non est vlterius differentia.*

ANTI. *Postea cum accipiant opposita & secundum differentiam, & cum omne incidat hinc, aut inde, & accipiat in altero quod quæritur esse, & hoc cognoscit, nihil differt scire, aut nescire, in quibuscunque prædicantur de alijs differentiæ. Manifestum enim quoniam si sic vadens veniat in hæc, quorum non amplius est differentia, habebit rationem substantiæ.*

Improbat quæ dicta sunt alio modo. Cum.n.illę qui vult diffinire diuidẽdo accipiat oppositas differẽtias hoc modo ꝙ omne quod cõtinetur sub diuiso cadat sub hoc membro diuisionis, vel sub illo, & accipiat sub altero membrorũ id, cuius diffinitio quæritur, si hoc quod intendit diffinire, cognoscat sub illo mẽbro diuisionis contineri, nõ differt ad propositũ, vtrum sciat, vel nesciat ꝙ de quibusdam alijs rebus prædicentur oppositæ differentiæ. Puta si diuidã animal per rationale & irrationale, & accipiam propositũ sic hominẽ cõtineri sub rõnali, non requiritur ꝙ scientia, de quibus irrationale prædicetur, nec qualiter illa adinuicem differant. Manifestum.n. est quòd si aliquis sic ꝓcedat.s. diuidẽdo genus per primas differentias eius, & accipendo propositũ sub altero membro diuisionis quousq; perueniatur in illa, quæ vlterius diuidi nõ possunt essentialibus differentijs, sic procedens habebit diffinitionem substantię, quam quærebat. Decipiebãtur ergo prædicti homines ex eo ꝙ non distinguebant inter cognoscere aliquid in cõmuni & in speciali. Oportet enim ꝙ quicunq; scit quid est aliquid, cognoscat omnia alia in communi, non autem in speciali. Puta qui scit quid est homo, oportet ꝙ sciat hominẽ per hoc quod est animal distingui ab omnibus, quæ non sunt animalia, & per hoc quod est rationale distingui ab omnibus quę nõ sunt rationalia. Non enim oportet ꝙ illa cognoscat nisi secundum hoc commune, quod est animal, vel rationale. Deinde cum dicit.

Omne autem in ipsam diuisionem cadere, si sint ea opposita, quorum non est medium quicquam, non est postulatio. Necesse est enim omne in altero ipsorum esse, si illius est differentia. ARGY.

Omne autem incidere in diuisionem, si sunt opposita, quibus nihil interest, non est repetitio. Necesse.n.est omne in altero ipsorum esse, siquidem illius differentia est. ANTI.

Excludit secundum errorem. Posset.n.aliquis credere ꝙ quicunq; vtitur diuisione ad diffiniẽdum, indigeat petere ꝙ totũ diuisum cõtineatur sub membris diuisionis, sed ipse dicit ꝙ hoc non est necessarium si opposita, per quæ fit diuisio sint immediata, quia ſm hoc necessarium est, ꝙ totum diuisum sub altero oppositorũ contineatur dum tñ accipiantur primæ differentiæ alicuius generis. Differentiæ.n.quæ sunt immediatæ si cõparentur ad genus inferius, nõ sunt immediatæ si comparentur ad genus superius. Sicut par & impar sunt immediata si cõparentur ad numerũ, cuius sunt propriæ differentiæ, non aũt si comparentur ad quantitatem. Deinde cum dicit.

Ad extruendam autem, probandamùe per diuisiones diffinitionem, hæc tria sunt obseruanda. Primũ vt ea sumantur, quæ, hoc ipso quid est prædicantur. Secundum vt hæc adeo disponatur, vt primum in primo, secundum in secundo loco ponatur. Tertium vt hæc omnia sint. ARGY.

Ad construendum autem terminũ per diuisiones tria oportet coniecturari accipientem prædicantia in eo quod quid est, & hæc ordinare quid primum, aut secundum, hæc omnia sunt. ANTI. Tex.commen.21.

Postquam exclusit ea, quæ non requiruntur ad diuisiones diffiniti, hic ostendit quę ſm rei veritatem requirantur. Et primo ponit quod intendit. 2. manifestat propositum, ibi {Est autem horum vnum.} Dicit ergo primo ꝙ ad hoc quòd aliquis constituat terminum.i.diffinitionem per viam diuisionis, tria oportet considerare, quorum primum est, vt ea, quæ primo accipiuntur, prędicentur in eo quod quid est, secundo vt ordinetur quid sit primum & quid secundum, tertium est ꝙ accipiantur omnia, quæ pertinent ad quod quid est, & nihil eorum prętermittatur. Deinde cum dicit.

Atque primum istorum erit, si possumus quemadmodum ad accidens ratiocinari, ipsum inquam competere, & per genus probare. ARGY.

Est autẽ horum vnum primũ per id, quod possumus sicut ad accidẽs colligere, quoniã est, & per genus probare. ANTI.

Manifestat propositum. Et primo ostẽdit quomodo tria prædicta possunt obseruari. Secundo ostendit ꝙ prędicta tria obseruata sufficiũt, ibi {Manifestum est aũt.} Circa primum tra facit. Primo ostendit quomodo obseruatur primum, & dicit ꝙ vnum horum, quòd.s.accipiantur

piantur

piantur ea, quæ prędicantur in eo quod quid est obserua tur, primo quidem per hoc ꝙ homo potest inducere syllogismos quòd id, quod assumitur insit, sicut cum dispu tatur ad problemata de accidente. Secundo, vt ostenda tur quod prædicatur in eo quod quid est per ea, quibus disputatur ad problemata de genere. Secundo ibi.

ARGY. *Secundum fiet si ipsum primum sumpserimus. Hoc au tem erit, si id accipiatur quod tale est, vt ipsum quidem omnia sequatur, omnia autem ipsum non econtra sequatur. Necesse est n. aliquid esse tale, quo sumpto idem iam erit, & in inferioribus modus. Id.n. erit secundū quod cęterorum est primum. Et id etiam tertium, quod est hæren tium primum. Supero nanq; sublato, id, quod hæret cæterorum erit primum, vt patet. Et in cæteris eodem modo.*

ANTI. *Ordinare autem sicut oportet, si primum accipiat. Hoc autem erit, si primum accipiatur, quod omnibus inhæret, illi autem non omnia. Necesse est.n. aliquod esse huiusmodi. Accepto autem hoc, erit idem in omnibus inferioribus modus. Secundum autem aliorum primū erit & tertium habitorum. Remoto enim quod est sursum habitum, aliorum primum erit. Similiter autem & in alys.*

Manifestat quomodo obseruetur ſm.s. debita ordinatio partium, & dicit ꝙ tunc ordinantur partes diffinitionis sicut oportet, si aliquis primo accipiat id, quod est primū, & hoc erit si aliquis homo primo accipiat id, qđ consequitur alia posterius accepta, & nō econuersō. Hoc enim est cōmunius & prius. Necesse est aūt aliquid huiusmodi accipi in diffinitionem tanquā genus, puta cum dicitur homo est animal gressibile bipes. Si.n. est gressibile bipes, est animal, sed nō econuerso. Cū ergo iam acceperimus animal tanquā primū, idem modus obseruandus est in ordinatione inferiorū. Accipietur.n. quasi ſm in diffinitione illud, quod ſm rationem præmissam erit primū inter omnia sequentia, & similiter accipietur tertium id, quod est primum respectu habitorum.i. consequentiū. Semper.n. remoto superiori, illud quod est habitum.i. immediate consequens, erit primum oīum aliorum. Et ita est etiā in omnibus alijs, puta in quarto, & in quinto si tot oporteat partes diffinitionis esse. Tertio ibi.

ARGY. *Patebit aūt hæc omnia esse, quod erat tertium, si sumpserimus primum ipsum per diuisionem omne, aut hoc, au tem hoc animal esse. Esse autem hoc, & rursus totius differentiam huius extremi vero non vlterius differentiam esse, vel etiam statim cum vltima differentia ab ipso toto, non differre id specie.*

ANTI. *Quòd aūt hæc omnia sint manifestum est ex hoc, quod recipimus primum quidem secundū diuisionem, quoniam omne est aut hoc, aut illud. Est autem hoc, & iterum totius differentia, à toto nil differre specie amplius hoc.*

Manifestat qualiter possit tertiū obseruari, & dicit ꝙ manifestum erit omnia, quæ pertinent ad quod quid est accipi in diffinitione ſm modum supra dictū ex hoc ꝙ diuidendo aliquod genus accipimus primas differentias sub quibus diuisum vniuersaliter cōtinetur, sicut omne animal est hoc, vel illud, puta rationale vel irrationale, & accipiamus quod intēdimus diffinire esse hoc, puta rationale. Et iterū accipiemus hoc totum.s. animal rationale, & diuidemus ipsum per differentias proprias, sed qū iam deuenimus ad vltimā differentiā, iam nō erit diuidere per alias differentias specificas, sed statim vltima dfia addita, hoc, cuius diffinitio quęrit, in nullo differret specie à suo toto.i. rōne congregata ab oībus partibus acceptis, sicut homo nō differt specie ab aliquo eorū, de quibus prędicatur animal rōnale mortale. Deinde cū dicit.

ARGY. *Patet enim neq; plus oportet quicquam additum esse. Omnia nanq; sumpto hoc ipso quid est prædicantur, neq; quicquam deesse. Nam aut genus, aut differentia esset. At genus est ipsum primum, & hoc cū differentijs simul est sumptum. Differentiæ etiam vniuersæ sunt sumptæ, nulla enim prorsus posterior est. Specie nanque differret ipsum extremum. At hoc dictum est non differre.*

ANTI. *Manifestum enim est, quoniam neq; plus hoc apponitur. Omnia enim in eo quod quid est accipiuntur horum neq; deficere nihil. Aut enim genus, aut differētia vtiq; esse. Genus quidem igitur est, primum, & cum differentijs prius acceptum est, differentiæ autē omnes continentur. Non enim amplius sunt vltima. Specie enim differret & vltimum. Hoc autem est dictum non differre.*

Ostendit ꝙ tria prædicta obseruata sufficiant ad diffiniendum, ꝙ diffinitio neq; superfluum neq; diminutū habebit. Quòd aūt non apponatur aliquid plus quàm debeat, manifestum est per primum trium prędictorū, quia scilicet accepta sunt solū ea, quę prædicantur in eo quod quid, & talia necesse erat accipere. Similiter etiam manifestum est ꝙ nihil deficit. Aut.n. deficeret genus, aut differentia. Sed ꝙ genus non deficiat, patet ex.2. trium dictorum. Acceptum est.n. primum id, sine quo non sunt alia, & potest esse sine alijs, & hoc est genus, & cum genere postea acceptæ sunt differentiæ. Sed ꝙ differentiæ omnes sunt acceptę patet per tertium prædictorū trium, quia nō amplius potest accipi posterior differentia post illam cuius diximus non esse etiā differentiam, quia iam sequeretur ꝙ vltimum acceptū adhuc differret differentia essentiali, cum tamen dictum sit, ꝙ nō differat. Similiter etiam ex præmissis patet ꝙ nō intermittatur aliqua differentia in medio, per hoc.s. ꝙ semper accipiuntur primæ differentiæ. Vnde relinquitur ꝙ sufficiant tria prædicta ad diffiniendum obseruari.

LECTIO XVI.

Verus venandi quod quid est modus exponitur, diffinitionem item vti metaphoris nequaquam conuenire ostenditur.

ARGY. *Quærere autem oportet inspiciendo, primū ad ea, quæ sunt similia, & nullam inter se differentiam habent, quid nam idem habeant vniuersa. Deinde ad alia, quæ sub eodem cum illis genere collocātur, & sunt quidem eiusdem inter se speciei, ab illis autem, specie sunt diuersa. Atq; si in ijs accipiatur aliquid penitus idem, & in alijs simili modo. Rursus considerandum est si in ys, quæ sunt sumpta, sit aliquid idem, quousq; ad vnam rationem fiat accessio. Hæc enim erit ipsius diffinitio rei. Quod si non ad vnā rationem, sed ad duas, vel plures itur, patet id quod quæritur, non vnum quid esse, sed plura.*

ANTI. Tex. commen. 21. *Quærere autem oportet intendētem in similia & in differentia. Primum quidem omnia idem habeant, postea iterum in alterīs, quæ in eodem qui dem genere sunt cum illis, sunt autem ipsis quidem idem specie, illorū autem altera. Cum autem in his accipiatur quid habeāt omnia idem, & in alijs similiter, in acceptis iterum similiter intendendū, si idem sit, quousq; in vnam conueniunt rationem. Hæc aūt erit diffinitio. Si vero non vadit in vnam, sed in duas, aut plures, manifestū est quòd vtiq; non est vnum aliquod, quod quęritur, sed plura.*

Postquā Philosophus docuit inuestigare quod quid est ſm modum maxime cōgruum, qui est per diuisionē generis, hic docet inuestigare quod quid est alio modo. Et circa hoc tria facit. Primo docet prædictum modum inuestigandi.2. manifestat per exemplū, ibi {Vtputa dico,} Tertio probat hunc modum esse cōuenientem, ibi {Semper

{Semper autem est omnis diffinitio.} Dicit ergo primo quòd si aliquis inquirit diffinitionem alicuius rei, oportet quod attendat ad ea, quæ sunt similia illi, & etiam ad ea, quæ sunt differentia ab illa re, quod quidem qualiter fieri debeat ostendit subdens, quod primo oportet circa similia considerare quid idem in omnibus inueniatur, puta quid idē inueniatur in omnibus hominibus, qui omnes conueniunt in hoc, quod est esse rōnale. Postea considerandum est iterum in alijs, quæ conueniunt cum primis in eodē genere, & sunt subijnuicē idem specie, sunt autem altera specie ab illis, quæ primo accipiebantur, sicut æqui ab hominibus, oportet etiam accipere quid sit idem in his.s.equis, puta hinnibale. Cum ergo accipiatur quid sit idem in omnibus his.s.hominibus, quia rationabile, iterum considerandum est si aliquid est idem in istis duobus acceptis.s.in rationali, & quia hinnibili. Et ita est considerandum, quousq; perueniatur ad aliquam vnam rationem communem. Hæc.n.erit diffinitio rei. Si vero talis consideratio non inducat in vnam rationem cōmunem, sed inducat in duas rationes diuersas, aut etiā in plures, manifestum erit, quod id, cuius diffinitio quæritur non erit vnum s̄m essentiam, sed plura, & ita non poterit habere vnam diffinitionem. Deinde cum dicit.

ARGY. *Veluti si quæratur, quid nam sit magnitudo animi, considerandum est in aliquibus, quos quidem scimus esse magnanimos, quid nam habeant vnum omnes quo pacto tales esse dicuntur. Ceu si Alcibiades fuit magnanimus, & Achilles, ac etiam Aiax, quid vnum omnes habebant? Atqui id est eos effectos contumelijs non perferre. Nam primus intulit bellum, secundus iratus se à socijs defendis seiunxit, tertius sibi mortem consciuit. Rursus in alijs considerandum est, vt Lysandro ac Socrate, quid nam & istis inerat vnum? Atqui id est æqualiter sese habere in secundis atque aduersis rebus fortunæ. His sumptis considero quidnam idem habeant hæc, æquabilitas inquam in rebus fortunæ, & non patientia, cum contumeliæ afferuntur. Quod si nihil habeant idem, duæ profecto magnanimitatis species erunt.*

ANTI. vide in annot. *Vt puta si quid est magnanimitas quærimus, intendendum est in quosdam magnanimos, quos scimus quòd habeant vnum omnes inquantū sunt huiusmodi. Vt magnanimus Alcides est, aut Achilles, aut Aiax, quid vnum omnes habent? non tolerare iniuriam. Hic quidem enim dimicauit, ille vero insaniuit, hic autem interfecit seipsum. Iterum idem est in alteris, vt in Lysandro, & Socrate, si iam differentes prosperitati, & improsperitati, hæc duo accipiens intendendo quid idem cōmune habent? aut impossibilitas quæ est circa fortunas, aut non tollerantiam iniuriarum. Si vero nullum sit, duæ species vtiq; erunt magnanimitatis.*

Manifestat quod dixerat per exemplum, & dicit, quod si quæramus quid est magnanimitas? debemus attendere ad quosdam magnanimos, vt sciamus quid vnum habēt in seipsis inquantū magnanimi sunt. Sicut Alcides.i. Hercules dictus est magnanimus, & etiam Achilles, & etiam Aiax, qui omnes habent vnum quid commune quod est non sustinere iniurias. Cuius signū est, quia Alcides non sustinens iniurias dimicauit, Achilles vero in insaniā versus est propter iram, Aiax autem interfecit seipsum. Iterum debemus considerare in alijs, qui dicuntur magnanimi, sicut in Lysandro, aut Socrate. Habent.n.hoc commune quod non mutabantur propter prosperitatem fortunæ, & per infortunium, sed indifferenter se habebant in vtrisque. Accipiamus ergo hæc duo.s.impossibilitatem à fortuitis casibus, & non tolerare iniurias, & consideremus si est aliquis commune eis. In hoc.n.consistit ratio magnanimitatis. Sicut si dicamus quod vtrunque contingit propter hoc, quod aliquis existimat se dignum magnis. Ex hoc enim contingit quod homo non patitur iniurias, & ex hoc cōtingit quod & continuit mutationem exteriorū bonorum tanquam minimorum. Si autem nihil commune inueniretur illis duobus acceptis, nō esset vna species magnanimitatis, sed duæ. Vnde non posset dari vna communis diffinitio. Deinde cum dicit.

Omnis autem diffinitio vniuersalis est semper. Medicus enim non diffinit salubre cuidam oculo, sed aut omni, aut specie determinato. ARGY.

Semper enim omnis diffinitio vniuersalis. Non enim in quodam oculo dicit sanabile medicus, sed aut in omni, aut in specie determinans. ANTI.

Ostendit præmissum modum inueniendi quod quid est esse conuenientē. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit hunc modum cōuenientem. Secundo ostendit quid oportet in hoc modo vitare, ibi {Si autē neq; disputare.}. Circa primū duo facit. Primo ostendit prædictum modum esse conuenientem quantum ad terminum, prout.s. peruenitur ad aliquid cōmune.2. quātum ad processum, prout.s.procedit in prædicto modo à particularibus, ibi {Facilius que est singulare.} Dicit ergo primo quod conuenienter dictum est, quod oportet inquirentes quod quid est peruenire ad aliquod cōmune, quia omnis diffinitio datur de aliquo secundum quòd consideratur in vniuersali, non autem s̄m quòd cōsideratur in hoc singulari, vel in illo. Non enim medicus diffinit quid sit sanum in hoc oculo huius hoīs, sed vel in vniuersali simpliciter quantum ad omnes, vel distinguit sanum secundum diuersas species, puta cum dicit hoc esse sanum cholericis, illud autem flegmaticis. Deinde cum dicit.

Atque facilius est singulare diffinire, quàm vniuersale. Quapropter, à singularibus ad vniuersalia oportet ascendere, æquiuocationes enim in vniuersalibus magis latent, quàm in ijs, quæ non differunt. ARGY.

Facilius enim est singulare diffinire quàm vniuersale. Vnde oportet ex singularibus in vniuersalia ascendere. Namque æquiuocationes latent magis in vniuersalibus, quàm in differentibus. ANTI.

Ostendit prædictum modū esse conuenientem quantum ad processum quo.s.proceditur à minus communibus ad maius commune. Et hoc dupliciter. Primo ratione facilitatis. Proceditur.n.disciplina à facilioribus. Facilius autem est diffinire singulare.i.aliquod minus commune, quam vniuersale quod est magis cōmune, inquantum.s.in vniuersalibus quæ sunt minus determinata magis latent æquiuocationes, quàm in illis quę sunt indifferentia, & quæ non diuiduntur per differentias specificas. Et ideo oportet à singularibus diffiniendo ascendere ad vniuersalia. Secundo ibi.

Vt autem in demonstrationibus ratiocinandi forma, sic in diffinitionibus dilucíditas inesse oportet. Quæ quidem fuerit, si seorsum id diffiniat quispiam, quod in pluribus generibus est, per ea, quæ in vnoquoq; dicuntur, velut simile nō omne, sed id, quod in coloribus est, & figuris, & acutū similiter, quod est in voce, & sic ad ipsum commune proficiscatur, caueat ne æquiuocationem offendat. ARGY.

Sicut in demonstrationibus oportet syllogizari esse, sic & in terminis certa. Hoc autem erit, si per ea, quæ singulariter dicuntur, sit in vnoquoque genere diffinire separatum, ANTI. Vide in annot.

ratim, vt simile non omne, sed in coloribus, & figuris, & acutum quod in voce est. Et sic necesse ire timentem, ne æquiuocatio contingat.

Ostendit idem ex ratione euidentiæ. Sicut.n.in demonstrationibus oportet syllogizari præsupponendo aliquid, quod est euidens & manifestum, sic etiam & in terminis.i.in diffinitionibus. Non.n.potest aliquis deuenire in cognitionem alicuius ignoti nisi per aliquod notum, siue aliquis intẽdat cognoscere quia est, quod fit per demonstrationem, siue quid est, quod fit per diffinitionem. Hoc autem contingit, vt.s.præexistat aliquod euidens, si sit.i. contingat separatim diffinitionem diffiniri per ea, quæ singulariter dicuntur.i.quæ proprie conueniunt, distincte huic, vel illi, sicut si aliquis velit notificare quid est simile, non considerabit ad omne id, quod potest simile dici, sed de quibusdã similibus, puta quomodo dicatur simile in coloribus, & quomodo dicatur simile in figuris. Dicitur.n.simile in coloribus ex vnitate coloris, dicitur aũt simile in figuris ex eo q̃ anguli sunt æquales, & latera proportionabilia. Similiter etiam in alijs si velit diffinire acutum non respiciet ad omne quod dici potest acutum, sed respicit ad acutum s'm quod dicitur in voce. Et per hunc modum patet quòd aliquis diffinire intendens refugit statim ne contingat æquiuocatio. Et per hoc patet esse cõuenientem modum diffiniendi, quo ex inferioribus proceditur ad commune, inquantũ.s.in specialibus specialia diffinire facilius est, & magis in talibus potest esse nota vniuocatio. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quod si neque differere translationibus oportet, patet neque diffinire oportere, aut translationibus, aut hisce, quæ per translationem dicuntur. Erit enim necessitas vt translationibus disseratur.*

ANTI. *Si autem neque disputare in metaphoris, neque quæcunque dicuntur in metaphoris. Disputare enim necesse erit in metaphoris.*

Excludit modũ procedendi in diffinitionibus. Et dicit quòd sicut non oportet disputare per metaphoras, ita etiam nõ oportet diffinire per metaphoras, vtpote si dicamus q̃ homo est arbor inuersa, nec oportet diffinitionibus assumere quæcunq; metaphorice dicũtur. Cum.n. diffinitiones sint principia & efficacissima media in disputationibus, si diffinitiones darentur per metaphoras, sequeretur qđ oporteret ex metaphoris disputare. Hoc autem fieri non debet, quia metaphora accipitur s'm aliquid simile, non autem oportet vt id quod est simile secundum vnum, sit simile quantum ad omnia.

LECTIO XVII.

Quomodo inuestigari oporteat ipsum propter quid, tribus quasi regulis docet.

ARGY. *Vt autem facultatem habeamus mediorum ad ea demonstranda, quæ proponuntur, peruestigare oportet, & ea quæ animantibus apertis inspiciuntur, & ipsas quoq; diuisiones, atq; sic peruestigare oportet supposito genere communi omnium, ceu si animalia sint ea, quæ considerantur, quænam omni competunt animali. Quibus sumptis rursus identidem peruestigare oportet, quę nam cæterorũ primo cuilibet insunt, veluti si id sit auis, quę nam omnem auem sequuntur. Et sic semper quæ nam propinquissimo competunt. Patet enim nos posse iam dicere propter quid insunt ea, quę competunt hisce, quę sub ipso communi sunt collocata, vt propter quid homini cõpetunt, aut æquo. Sit autem animal quidem B, in A vero ponantur ea, quæ animal omne sequuntur, his autem in locis, in quibus C B D, literę designantur, animalia singula collocentur. Patet itaque propter quid A competit ipsi C propter B nanque competit. Et similiter cæteris.*

ANTI. *Ad habendum autem problemata, eligere oportet decisiones, & diuisiones. Sic aũt eligere subiectũ genus cõmune omnium consimilium, vt si animalia sunt, quę cõsiderantur, qualia omni animali sunt. Acceptis aũt his reliquorum omni qualia inhæreant, vt si hoc est auis, qualia inhæreant omni aui, & sic semper proximo. Manifestũ.n.& quoniam habebimus iam dicere propter quid insunt inhærentia is quæ sunt sub communi: vt propter quid homini, aut æquo insunt. Si autem animal in quo A, B autem inhærentia omni animali in quibus autem sunt C D E, sint quædam animalia. Manifestum igitur est propter quid est B in D: propter A enim, similiter & in alys, & semper in alijs deorsum eadem ratio est.*

Postquam ostendit Philosophus quõ oportet inuestigare quod quid est, hic ostendit quõ oportet inuestigare propter quid. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quõ oporteat inuestigari propter quid. 2.mouet quasdã quęstiones circa ipsum, ppter quid: ibi {De causa, aũt & causa ius est causa.} Circa primum duo facit. Primo ostendit quomodo alicuius quæstionis propositæ possit inuestigari propter quid. 2.ostendit quomodo diuersæ quæstiones cõmunicant in propter quid: ibi {Eadem aũt problemata.} Circa primũ duo facit. Primo docet accipere pp quid accipiendo cõmune vniuocum. 2. accipiendo commune analogum: ibi {Amplius aũt alius modus.} Circa primum duo facit. Primo docet inuestigare pp quid accipiendo cõmune vniuocum, quod est genus nominatũ a. accipiendo quodlibet aliud cõmune: ibi {Nunc quidẽ igit, &c.} Dicit ergo primo q̃ ad hoc q̃ habeamus propter quid circa singula problemata, quæ ponuntur, oportet considerare diuisiones & subdiuisiones, & sic ad singula procedere disputãdo supposito cõmuni genere. Vt si aliquis velit cõsiderare propter quid aliquid cõueniat aliquibus animalibus oportet accipere qualia sunt quæ cõueniunt omni animali. Quibus acceptis, oportet itera to accipere s'm diuisionem qualia sunt, quæ consequunt primo ad aliquod cõmune, quæ sub animali continent, puta qualia cõsequuntur ad oẽm auem, & sic semper debemus pcedere accipiendo id quod est primũ, in quod .s.fit immediate diuisio, quod supra obseruabatur in diuisionibus, quibus pceditur ad inuestigandũ quod quid est. Sic ergo procedendo manifestũ est q̃ semper poterimus dicere propter quid aliqua insunt his, quæ continentur sub aliquo cõmuni, vt si velimus scire ppter quid aliqua insunt homini & æquo: puta somnus & vigilia. Sit ergo animal in quo est a, quod est medium: b aũt, i. maior extremitas accipiatur pro his quę inhęrent omni animali, sicut somnus & vigilia, quædam aũt animaliũ species, puta homo, equus, bos, accipiantur vt minor extremitas.s. c d e. Sic ergo manifestum est pp quid b, id est somnus, vel vigilia sit in d, puta in homine, quia propter a, id est propter hoc quòd homo est animal. Et similiter est faciendum in alijs, & in omnibus est eadem ratio obseruanda. Huiusmodi autem documenti ratio est, quia subiectũ est causa propriæ passionis. Et ideo si volumus inuestigare causam alicuius passionis, propter quam insit quibusdam rebus inferioribus, oportet accipere commune quod est proprium subiectũ, per cuius diffinitionem accipitur causa illius passionis. Deinde cum dicit.

Le.imme. seq.

Lect. 14.

ARGY. *Eadem autem est semper, & in alijs ratio, atque nunc sic, dicimus per tradita nobis nomina communia rebus. Oportet aũt non solum in ijs ipsis dicto modo considerare,*

sed

sed etiam si aliquid aliud uideatur commune competens, & idipsum accipere, deinde sumere & ea, quæ ipsum sequuntur, & ea, quæ hoc sequuntur, ueluti cornigeris competit sericium habere, superioribusq; vacare dentibus. Sumantur igitur hæc, & rursus accipienda sunt ea, quibus competit, sequiturq; genere cornua. Patet enim propter quid illis competunt ea, quæ diximus. Nam ob idipsum illis inerunt, quia cornua gerunt.

ANTI. Tex.commen.23. vide in annot. *Nunc quidem igitur secundũ ea, quæ assignantur communia nomina, dicimus. Oportet autem non solum sic considerare, sed & si aliud aliquid accipitur commune, accipientes si aliquibus hoc inhæreat, & qualia hoc sequantur. Vt cornua habentia hoc habere ventres, nõ vtrobiq; dentes esse. Iterum cornua habere quædam sequuntur. Manifestum est enim propter quid est in illis quod dicitur, propter id sunt quod cornua habent.*

Ostēdit quomodo oportet inuestigare pp quid est reducendo in aliquod cõmune, quod nõ sit genus nominatum, & dicit ꝙ ea, quæ supra dicta sunt, dicuntur ſm illa cõmunia, quibus nomina sunt assignata, sed oportet non solũ sic in talibus cõsiderare, sed & si quid aliud appareat cõmune quod insit aliquibus etiam si nõ sit genus, vel si non sit nominatũ. Deinde oportet cõsiderare ad quæ hoc cõmune consequatur, & quæ sunt quæ consequantur ad hoc cõmune innominatum acceptum. Sicut habere cornua est quoddã commune, cui non est nomen impositũ, & quod nõ est genus. Ad hoc aũt commune sequuntur, duo quorũ vnum est, ꝙ omne animal habens cornua habet multos ventres propter necessitatem ruminationis, quorum vnũ vocatur echinus in interioribus existens, asper & capedinem habens, vt dicitur in libro de Historijs animalium. Aliud aũt quod consequitur ad animalia habentia cornua est ꝙ non habeãt dentes in vtraq; mandibula, sed solũ in inferiori, quia materia dentium cõuertitur in cornua. Item considerandũ est ad quæ animalia consequãtur habere cornua, puta bouem, & ceruũ. Sic.n. manifestum erit propter quid hæc animalia habent illas proprietates, quia.s. habent cornua. Deinde cum dicit.

ARGY. *Et insuper alius modus peruestigandi per similitudinem rationis. Non enim potest vnum quippiam idem sumi, quod quidem sepium, & spina, & os appellare oportet. Inerunt autem & ijs, atque sequenter aliqua, quasi talis sit vna quædam natura.*

ANTI. *Amplius autem alius modus est secundum analogum. Eligere.n. vnum idem non est accipere quod oportet vocare sepion, & spinam, & os. Sunt autem quæ sequuntur, & hoc, tanquam natura vna huiusmodi existente.*

Ostendit inuestigare propter quid reducendo ad aliquod cõmune analogum, & dicit ꝙ alius modus inuestigandi propter quid est eligere cõmune ſm analogum.i. proportionem. Contingit.n. vnũ accipere analogũ quod est idem ſm speciem, vel genus, sicut os sepiarum quod vocatur sepion, & spina piscium, & ossa animalium terrestrium. Omnia.n. ista conueniunt ſm proportionẽ, quia eodem modo se habent spinæ ad pisces, sicut ossa ad terrestria animalia. Ad hoc autem cõmune analogum, quędam consequuntur propter vnitatem proportionis, sicut si cõmunicarent in vna natura generis vel speciei, sicut esse coopertum carnibus. Deinde cum dicit.

ARGY. *Eadem autem sunt nonnulla eorum, quæ proponuntur multipliciter. Quædam enim ex eo sunt ea, quia medium idem habent, veluti quia sunt omnia antiparistasis. Atq; horum nonnulla sunt eadem genere, quæcunque differentias habent, ex eo, quia sunt diuersorum, vel alio modo, vt propter quid resonat, aut propter quid apparet, & propter quid iris existit. Vniuersa enim hæc idem sunt propositum genere, omnia nanque sunt plane reflexo, sed specie sunt diuersa.*

ANTI. Tex.commen.24. *Eadem autem problemata sunt, quæ quidem idem medium habent. Amplius vt quoniam omnia antiparistasis, horum autem quædam genere sunt eadem, quæcunq; habent differentias, ex quo aliorũ, aut aliter sunt, vt propter quid echo, aut propter quid forma apparet, & propter quid iris. Omnia enim hæc vnum problema sunt genere, omnia enim repercussio sunt, sed specie altera.*

Ostendit quomodo multa problemata conueniunt in eo quod est propter quid. Et primo, quantum ad vnitatem medij. 2. quantum ad ordinem mediorũ, ibi {Alia autem.} Dicit ergo primo, ꝙ quædam problemata sunt eadem, inquantum.s. conueniunt in eo quod est propter quid, ꝓpter hoc ꝙ habent idem medium. Sicut per hoc mediũ quod est antiparistasis.i. contra resistentia, vel repercussio multa demonstrantur. Sunt autem quædã eadem non simpliciter, sed genere, quæ quibusdam differentijs diuersificantur, quæ sumuntur vel ex diuersitate substantiorũ, vel ex diuersitate modi fiendi. Sicut si quæratur ꝓpter quid sit echo, aut propter quid apparet.s. aliquid in speculo, vel propter quid generatur iris. Omnia enim ista sunt idem problema quãtum ad medium propter quid, quod est idem genere. Omnia.n. causantur ex repercussione. Sed repercussiones differunt specie. Nam echo fit per repercussionem aeris moti à corpore sonante ad aliquod corpus concauum. Apparitio autem rei in speculo fit propter hoc ꝙ in mutatio medij repercutitur ad speculum. Iris autem fit propter hoc quòd radij solares repercutiunt ad vapores humidos. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Quædam autem differunt ex eo, quia medium est sub alio medio, veluti propter quid Nilus, decrescente mense, magis affluat aquis? quia mensis decrescens similis magis hyemis est. Propter quid mensis decrescens, similis magis hyemis est? quia luna decrescit. Hæc enim sic inter sese habent, vt patet.*

ANTI. vide in annot. *Alia autem ex eo quòd medium, quod sub altero medio est differunt problemata. Vt propter quid Nilus, finiente mense, magis fluit? propter id, quòd vernior est finis mensis, Propter quid autem est vernior finis mensis? propter id, quòd luna deficit. Hæc quidem enim se habent adinuicem.*

Ostendit quomodo problemata conueniunt in propter quid ſm ordinationem mediorum, & dicit, ꝙ quędam alia problemata sunt, quæ differũt adinuicem eo ꝙ habent diuersa media, quorum vnum est sub altero, & ponit exemplum. Vtpote si quæratur propter quid Nilus in fine mẽsis. s. lunaris magis inundat. Huiusmodi.n. ratio est, quia finis mensis magis est pluuialis. Quare autem hoc sit accipitur per aliud medium, propter hoc. s. ꝙ tunc deficit luna, quæ habet dominium super humores, & ideo deficiente lumine eius magis cõmouent vapores in aere, ex quo causatur pluuia. Et sic patet ꝙ ista duo media sic se hñt adinuicẽ, ꝙ vnũ eorũ est sub altero.

LECTIO XVIII.

An Causa & effectus simul sint, & non sint inquirit.

ARGY. *Ambiget autem quispiam de causa, & de eo, cuius est causa, est ne tum causa, cum est id, cuius est causa. veluti, cũ frondes decidunt: est ne tum ipsa causa defluendi frondes latitudo unquam foliorum, si idipsum illius, sit causa. Vel cum deficit luna: est ne tum interpositio terræ.*

De

ANTI. Tex.comm.35.

DE causa autem, & cuius est causa dubitabit aliquis nunquid, & cum causatum est, & causa est. Vt si folia fluunt, aut dificit luna, & causa deficiendi, etiam folia cadendi erunt. Vt si huius est lata habere folia, deficiendi autem terram esse in medio.

Postquã Philosophus ostendit quõ oportet inuestigare pp quid hic mouet duas questiones circa ipsum propter quid, quarũ prima est de eo existentia causæ ad causatum, secũda pertinet ad vnitatẽ causæ, ibi. {Vtrum aũt côtingat.} Circa primũ tria facit. Primo ꝓponit questionem. Secundo obijcit: ibi {Si.n.non est} Tertio soluit: ibi {Aut côtingit vnius.} Dicit ergo primo, ꝙ de causa, & causato põt aliquis dubitare, vtrũ qñ est vnum eorũ, sit & aliud. Quę quidẽ quæstio nõ est intelligẽda quantum ad simultatem tpis, sed quantũ ad simultatẽ consecutionis, vtpote si posito vno consequatꝰ aliud simul tpe, vel posterius. Et ponit duo exempla, in quorũ vno causa præcedit causatũ. Nã lata folia hr̃e est cã ꝙ fluant folia alicuius arboris, nõ aũt hr̃e lata folia & folia fluere sunt simul tpe. In alio aũt exẽplo cã, & causatũ sunt simul tpe, sicut interpõ terrę simul tpe, est cũ defectu lunę. Est ergo qõ vtrũ ad vnũ illorũ côsequatꝰ aliud. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Nam si nõ est, aliqua alia erit, ipsorũ causa: sin simul sunt causa, & id cuius est causa, ceu si intercedit terra, deficit luna, aut si latitudo est foliorũ, defluunt frondes.*

ANTI. vide in annot. *Si.n.nõ aliqua alia erit causa ipsorũ. Si vero causa sit, simul & causatum, vt si in medio est terra, deficit, aut si latum folium est. fluit. Si igitur non sit, simul itaq; erunt.*

Obijcit ad propositam quæstionẽ, ostendens ꝙ causa & causatũ semper simul sunt s'm côsequentiam, & ponit ad hoc duas rõnes, quarũ prima sumitur ex rõne causę & causati, & dicit ꝙ omne causatum oportet ꝙ habeat aliquã cãm. Vnde si posito isto causato, nõ simul ponitur ꝙ ista eius causa sit, sequitur ꝙ sit eius aliqua alia cã, & hoc ideo, quia necesse est ꝙ causatũ simul sit cũ aliqua causa. Sicut ad hoc, ꝙ est terrã esse in medio, sequitꝰ ꝙ luna deficiat, & ad hoc qđ est arborẽ hr̃e lata folia, sequitꝰ quod folia eius fluant. Si igitur nõ est dare aliã causam, sequitur ꝙ simul sit cũ hac causa. Secundã rõnem ponit ibi.

ARGY. *Tum mutuo profecto demonstrabuntur. Sit.n. A frondes deponit, B planta, cuius sunt folia lata, C vitis. Si igitur A cuilibet cõpetit B. Omnis.n. planta, cuius folia sunt lata, frondes deponit, B vero C ipsi cõpetit. Latas.n. frondes quęlibet vitis habet A etiam ipsi C competit. Omnisq; vitis frondes suas deponit. Atq; causa B mediũ est, vt patet. At licet etiam per foliorũ defluxum lata vitem habere folia demonstrare. Sit.n. D lata habere folia: abijcere frondes E, vitis aũt F. E igitur cuilibet inest F. Omnis.n. vitis abijcit suas frondes, D vero cuilibet cõpetit E, omnis nanq; planta, quę frondes deponit, habet folia lata: omnis ergo vitis habet folia lata, atq; causa est foliorũ defluxus.*

ANTI. *Et sit demonstrentur per altera. Sit.n. folium fluere in quo A, latum aũt folium in quo B, vitis vero in quo C. Si aũt in B est A omne.n. latum folium folio fluit, in C aũt B, omnis.n. vitis est habens latũ folium, in C igitur A omnis .n. vitis folio fluit. Causa aũt est B mediũ. Sed quoniam latis folijs vitis sit, est propter id quod folio fluit demonstrare. Sit.n. D quidem latũ folium, E aũt folio fluere, vitis vero in quo. Z. In Z igitur est E folio.n. fluit omnis vitis, in E aũt D omne.n. fluens folio latum est foliũ, omnis itaq; vitis latum est folium. Causa autem est folio fluere.*

Quæ quidẽ sumitꝰ ex hoc, ꝙ causa, & causatũ per inuicem demonstrantur. Et circa hoc tria facit. Primo ponit rõnem Secundo remouet errorẽ, qui posset consequi, ibi {Si aũt non contingit, &c.} Tertio probat quoddã quod supposuerat, ibi {Quod aũt nõ deficere.} Circa primum dicit, ꝙ etiã manifestum est, ꝙ causa & causatũ simul se côsequuntꝰ, si hoc verũ est quod per inuicẽ demonstrentꝰ, quia ad medium demõstrationis de necessitate sequitur conclusio. Quod aũt per inuicem demõstrentur probat in prædicto exemplo. Sit.n. foliũ fluere in quo a, quę est maior extremitas, latũ folium hr̃e in quo b, quod est mediũ, vites vero accipiantꝰ in quo c quod est minor extremitas. Sic igitur in b est a: quia omne, quod habet latũ foliũ, folio fluit, in c aũt est b quia omnis vitis habet folia lata, & sic côcluditur ꝙ a est in c. i. ꝙ omnis vitis folio fluit. Et in toto hoc processu causa accipitꝰ pro medio, & sic causatũ per causam demonstratur. Côtingit aũt econuerso demonstrare causam per causatum. s. ꝙ vitis habet lata folia per hoc ꝙ fluit folio. Accipiatur.n. lata folia hr̃e quasi maior extremitas, quæ est d fluere folia quasi medium, quod est e, vitis vero minor extremitas, quæ est z. Sic igitur e est in z, quia oĩs vitis fluit folio, d aũt est in e quia. s. omne quod fluit & lata habet folia folio fluit, ex hoc concluditur ꝙ omnis vitis sit lati folij, & accipitꝰ pro causa in consequendo folia fluere. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quod si fieri nequit, vt sint sibi mutuo causa, causa nanque prior est eo, cuius est causa, & deficiendi quidem causa est in medio terram esse, huius autem non est, causa deficere lunam. Atq; demonstratio, quæ fit per causam, est propter quid, demonstratio vero, quæ non per causam fit, est ea, qua quippiam tantũ esse ostenditur. Qui per defectum terram in medio esse percepit, is scit quidem in ipsum esse, propter quid autem est non cognoscit.*

ANTI. vide in annotatione. *Si autem non cõtingit causas esse adinuicem, causa.n. prius est eo, cuius est causa, & deficiendi quidem causa est terram esse in medio, non est causa deficere. Si igitur quidem per causam est demonstratio, propter quid est, si vero non per causam, ipsius quia, quoniam in medio est cognouit, propter quid autem non.*

Excludit quẽdam errorẽ qui posset sequi ex præmissis, vt. s. eadem rõne vnũ prædictorũ demonstretꝰ ex alio. Sed ipse excludens hoc dicit, ꝙ si nõ contingit ꝙ aliqua duo sint sibijnuicem causæ. s. in eodẽ genere, eo ꝙ causa est prior eo, cuius est causa, nõ aũt côtingit idẽ esse prius & posterius, eodẽ modo cũ causa defectus lunæ sit terrã esse in medio, nõ est possibile ꝙ defectus lunæ sit cã eius ꝙ terra sit in medio. Si igitur demonstratio, quæ est per causam, est demonstratio pp quid, quæ aũt non est per cãm est ipsius quia, vt in Primo habitũ est, sequitꝰ ꝙ ille, qui per defectũ lunę demonstrat ꝙ terra sit in medio, cognoscit quidem quia, non pp quid. Deinde cum dicit. Lect. 24. & 25.

ARGY. *Atq; deficere lunam non esse cãm vt sit in medio terra, sed econtra causam esse, vt deficiat luna, inde perspici põt. In rõne nanq; deficiẽdi inest in medio terra esse. Quare patet per hoc illud, sed non per illud hoc innotescere.* ANTI.

Quod autem non deficere causa sit in medio esse, sed hoc deficiendi causa, manifestum est. In ratione enim deficiendi est quod est in medio. Quare manifestũ est quòd per hoc illud cognoscitur, sed non hoc per illud.

Probat quod supposuerat. s. qđ interpositio terræ sit causa defectus, & nõ econuerso, & dicit manifestũ esse ꝙ lunã deficere nõ est causa eius, quod est terrã esse in medio, sed ecõuerso, quia in ratione eclypsis ponitur ꝙ terra sit in medio, vt supra dictum est. Cum igitur quid & propter quid sint idem, manifestum est ꝙ defectus cognoscitur per interpositionem terræ, sicut per medium propter quid, & non econuerso. Deinde cum dicit.

ARGY. *An fieri poteſt, vt vnius plures ſint cauſæ? Et.n.ſi ſit, vt idem primo de pluribus prędicetur, ſit A quod quidem tam a quam C competat primo: quorum alterũ inſit D, alterũ ſi cõpetat E. Inerit igitur ipſum A illis vtriſq;, E inquam & D. Atq; vt inſit quidem ipſi D cauſa eſt ipſum B, vt competat aũt ipſi E cauſa eſt ipſum C. Quare ſi cauſa eſt, neceſſe eſt & rem eſſe. Si vero res eſt, nõ eſt neceſſe id eſſe, quod eſt cauſa, ſed cãm quidẽ eſſe, nõ tñ oẽm,*

ANTI. *Aut cõtingit vnius plures cauſas eſſe? Et nanq; ſi eſt idem de pluribus primum prædicari ſit A in B primo eſſe, & in C alio primo, & hoc ſit in D, & illud in E. Erit itaq; A in D & E vtraque. Cauſa autem eſt in D quidem B, in E autem C. Quare cum cauſa, ſit, neceſſe eſt rem eſſe, ſed res cum ſit, non neceſſe eſt quidem quòd ſit cauſa. Cauſam quidem neceſſe eſt eſſe, non tamen omnem.*

Soluit primã quęſtionẽ oſtẽdens in quibus verũ ſit ꝙ cauſa, & cauſatũ ſe ſequanť, & in quibus nõ. Et circa hoc duo facit. Primo oſtẽdit in quibus nõ ſit verũ. Secundo in qbus ſit verũ, ibi {Aut ſi ſemper.} Dicit ergo primo, ꝙ contingit vnum cõe hr̃e plures cauſas ſ̃m ꝙ cõuenit diuerſis, ſicut eſſe vituperabile cõuenit audaci ꝑꝑ exceſſum, timido aũt ꝑꝑ defectũ. Accipiatur ergo ꝙ aliquod vnum prędiceť de pluribus primo, & immediate, vt prędiceť a de b primo, & ſilr̃ de c ſicut eſſe vituperabile de ſuperabundãtia & defectu, & iſta duo.ſ.c, & b prædicentur de d & e, ſicut ſuperabundantia cõuenit audaci, defectus aũt timido. Prædicabitur itaq; a de d & e, quia tam audax, ꝗ timidus eſt vituperabilis. Cauſa aũt ꝙ a ſit in d eſt ipſum b. Eſt.n. audax vituperabilis ꝑꝑ ſuperabundantiã. Quod aũt a inſit ipſi e cauſa eſt ipſum c. Timidus.n. vituperabilis eſt ꝑꝑ defectũ. Patet ergo ꝙ cũ cauſa ſit neceſſe eſt rem eſſe, quia ſiue a ſit ſuperabundãtia ſiue defectus, neceſſe eſt aliquid eſſe vituperabile. Sed exiſtẽte re, neceſſe eſt quidem ꝙ aliqua cauſarũ ſit, nõ tñ neceſſe eſt quãlibet cãm eſſe. Sicut poſito ꝙ aliqd ſit vituperabile, nõ eſt neceſſe ꝙ ſit in ſuperabundantia, ſed neceſſe eſt ꝙ ſit vel in ſuperabũdãtia, vel in defectu. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Aut ſi ſemper id quod proponitur, vniuerſale eſt, cauſa quoq; tota quædã eſt, & id, cuius eſt cauſa, vniuerſale etiã eſt. Veluti folijs ſpoliari, toti cuidã ineſt determinato, & ſi ſpecies ſunt illius, & his vniuerſaliter, aut plantis, aut huiuſcemodi plantis competit. Quare & medium in his, & id, cuius eſt cauſa, æqua ſint oportet, & cõuertantur, veluti propter quid arbores folijs ſpoliantur? Quid ſi id ipſum ob congelationem eſſe oportet? & ſi congelatio nõ cuiuis ineſt, ſed arbori? folijs arborẽ ſpoliari oportet.*

ANTI. *Aut ſi ſemper eſt uniuerſale propoſitũ, & cauſa quoddam totum eſt, & cuius eſt cauſa vniuerſaliter, vt folio fluere in toto quodam determinatum eſt, & ſi ſpecies ipſius ſint multæ, & vniuerſaliter igitur, aut plantis, aut huiuſmodi plantis. Quare medium æquale oportet eſſe in ijs, & cuius eſt cauſa, & conuerti, vt propter quid arbores folio fluunt? Si ergo propter denſitatem huiuſmodi folio fluit arbor, oportet eſſe denſitatem, ſi denſitas eſt, non in qualibet, ſed in arbore, folio fluit.*

Oſtendit in quibus neceſſe ſit ſimul ſe conſequi cãm & cauſatũ, & dicit ꝙ ſi aliquid quęrať in vl̃i, accipiať tam cauſa ꝗ id, cuius cauſa, & quæriť in vl̃i, tũc oportet ꝙ ad cãm ſemper ſequať effectus, & ad effectũ cauſa. Sicut hoc quod eſt fluere folio nõ cõuenit primo pluribus, vt erat in pręmiſſo exẽplo, ſed determinate vni primo cõi, quantus illius cõis ſint multæ ſpecies, quibus vl̃r conuenit, ꝙ fluunt folio, puta ſi accipiamus plantas, vel plantas tales.ſ. lata folia habentes. Vnde in oĩbus iſtis oportet accipere æquale mediũ, ita ꝙ cõuertatur cauſa, & id cuius eſt cauſa. Sicut ſi quæramus quare arbores fluant folio? ſi accipiatur cauſa hmõi eſſe ꝑꝑ hoc ꝙ humidũ eſt condenſatum & ſic facilius deſiccabile, ſequeť quòd ſi cauſatũ ſit, ꝙ etiam cauſa ſit, puta ſi fluit arbor, quòd ſit cõdenſatio humoris. Et ecõuerſo oportet ꝙ poſita cauſa in tali ſubiecto ponatur effectus, vtputa ſi cõdenſatio humoris eſt nõ in quacunq; re, ſed in arbore, ſequiť quòd folia fluat.

LECTIO XIX.

An ad vnitatem cauſæ vnitas effectus ſequatur, & econuerſo.

ARGY. *At quæret quiſpiam rurſus, ſi fieri poſſit, vt non eadem eiuſdem ſit vniuerſis cauſa, ſed diuerſa, nec ne?*

ANTI. *VTrum autem contingat nõ eandem cauſam eiuſdem in omnibus, ſed alteram, aut non?*

Poſtquam Philoſophus determinauit quęſtionẽ motam vtrũ ad exiſtentiã effectus ſequať exiſtẽtia cauſæ, & ecõuerſo, hic inquirit vtrũ ad vnitatẽ cauſæ ſequať vnitas effectus, & ecõuerſo. Et circa hoc duo facit. Primo oſtẽdit qũo ad vnitatẽ effectus ſequať vnitas cauſę. Secundo ex hoc manifeſtat cõſecutionẽ cauſæ, & effectus, ibi {Habet aũt ſic cõſequi.} Circa primũ tria facit. Primo ꝓponit quæſtionẽ quę eſt vtrũ cõtingat ꝙ eiuſdẽ effectus nõ ſit eadẽ cauſa in oĩbus, ſed alia & alia, vel nõ. Videbať.n. in ſolutione præmiſſæ qõnis ſupponi ꝙ contingat vnius effectus in diuerſis rebus eſſe diuerſas cauſas. Secundo.

ARGY. *An ſi per ſe quidem eſt demonſtratum, & non per ſignum aut per accidens, id fieri nequit, quippe cum ipſum medium extremi ſit ratio. Si vero non hoc pacto eſt demonſtratum, fieri poteſt.*

ANTI. vide in annot. *Aut ſi quidem per ſe demonſtretur, & non ſecundum ſignum, aut accidens, non poteſt autem eſſe. Ratio enim vltimi medium. Si vero non ſic eſt, contingit.*

Soluit quæſtionẽ diſtinguendo. Contingit.n. aliquid aſsignari pro cauſa alicuius effectus tripliciter. Vno mõ accipiendo cãm per ſe, & ſic demonſtratiue cõcludendo effectũ. Alio modo accipiẽdo ſignũ. Tertio modo accipiendo aliquod accñs. Si ergo accipiať pro cauſa id, quod per ſe eſt mediũ demõſtrationis, nõ põt eſſe niſi vna cauſa vnius effectus in oĩbus. Et hoc ꝓbat, quia hoc mediũ per ſe in demõſtrationibus eſt rõ vltimi.ſ. diffinitio maioris extremitatis. Quę tñ ſi demõſtrari indigeat de ſubiecto, demõſtrabiť per diffinitionẽ ſubiecti, vt ſupra habitum eſt. Lib. 2. le. 7. ex. 6. in. 8. Manifeſtũ eſt aũt, ꝙ vnius vna eſt diffinitio. Vnde oportet ꝙ vnius effectus nõ accipiatur niſi vna cã, ꝗ eſt mediũ demonſtrationis. Si vero non accipiať quaſi cauſa inferẽs id, quod eſt per ſe medium demõſtrationis, ſed accipiať pro medio aliquod ſignum vel aliquod accidens, tunc cõtingit vnius effectus accipi quaſi plures cãs in diuerſis, ſicut patet in exẽplo ſuperius poſito. Per ſe.n. cauſa ꝙ aliquid ſit vituperabile eſt præter rectã rationẽ. Sed ꝙ aliquid ſit ſuperabundans, vel deficiens eſt ſignũ eius quod eſt præter rectam rationem. Tertio ibi.

ARGY. *Fit aũt id, cuius, & id, cui eſt cauſa, per accidens conſiderentur. Non tñ ex numero eorum eſſe videtur, quę proponuntur. Quod ſi ita nõ eſt ſimiliter habebũt & mediũ. Si.n. æquiuoca ſint, mediũ habebunt æquiuocũ. Si ſint vt in genere, mediũ habebunt ſimiliter, veluti propter quid etiã mutuo ordine ſimilitudinem ſubeunt rõnum. Eſt.n. alia cauſa in lineis, & in numeris. Atq; eadẽ alia quidẽ eſt, ut linearum rõnem ſubit. Eadem aũt vt tale habet incrementũ, & eodẽ in omnibus modo. Vt color aũt colori, figuraq; figuræ ſit ſimilis, alia erit alij cauſa. Simile nãq; in his eſt æquiuocum. In figuris.n. in ſimilitudine forſitan rationum, conſiſtit, quæ inter latera ſunt, & angulorum æqualitate.*

æqualitate. In coloribus autẽ in vnitatem ipsius sensus, aut aliquo tali, ea vero, quæ similitudine rõnum eadem sunt, mediũ identidẽ similitudine rõnum idem habebunt.

ANTI. *Est aũt & causam, & cuius causa, in quo considerare secundum accidens, immo videntur problemata esse. Si autem non, similiter se habebit medium. Siquidem æquiuocum, & æquiuocũ medium est, si vero sicut in genere sit, similiter se habebit, vt propter quid vicissim analogum. Alia.n.est causa in numeris, & in lineis, & eadem. Inquantum aũt linea est non eadem est, inquantum autẽ habens augmenta huius, eadem sicut in omnibus. Similẽ autem esse colorem colori, & figuram figuræ, aliam causam esse, æquiuocum.n.est simile in omnibus. Hoc quidem est fortassis secundum analogiam habere latera æqualia, & æquales angulos. In coloribus aũt vnum sensum esse, aut aliquod aliud huiusmodi. Secundum autem analogiam eadem sunt, & medium se habet secundum analogiam.*

vide in annot.

Manifestat positã solutionẽ ostendens membra diuisionis positæ esse possibilia, & dicit ꝙ contingit & id, qđ est causa, & id, cuius est causa considerare sm accidens, sicut musicus per accñs est causa domus, cuius per se est causa ædificator, qui tñ est causa receptaculi latronũ per accidens, si hoc contingat in domo fieri, quinimmo etiã ipsa problemata vñr esse per accidens. Si vero nõ accipiatur per accidens causa & causatũ, oportet ꝙ mediũ quod accipitur pro causa tl'r se habeat cũ effectu, cuius demonstratio quæritur, vtpote si aliqua sunt æquiuoca, & medium cõe quod accipitur erit æquiuocũ. Si aũt non sint æquiuoca, sed cõueniant quasi in genere, & medium erit cõe sicut genus, sicut vicissim analogũ.i.cõmutatim proportionari vniuoce in multis inuenitur, puta in numeris, & lineis, in quibus habet quodammodo aliam causam, & quodãmodo eandem. Aliã quidem sm speciẽ, inquantum.s.alij sunt numeri, & alij lineæ, sed est genere eadem inquantũ.s.tam lineæ, quã numeri cõueniũt in hoc ꝙ hñt tale augmentũ, ex quo in eis cõmutata ꝓportio demonstratur. Aliud aũt exemplũ subiungit in æquiuocis, & dicit ꝙ eius quod est simile, alia causa est in coloribus, & in figuris, quia æquiuoce dr̃ vtrobiq;. In figuris.n.nihil est aliud esse simile, q̃ ꝙ latera habeant analogiã.i.ꝙ sint adinuicem proportionabilia, & ꝙ anguli sint æquales. Sed in coloribus esse simile est ꝙ faciãt eandem immutationem in sensu, vel aliquid aliud hmõi. Tertio aũt dicit de his, quæ cõueniunt sm analogiã, qm̃ in his oportet esse mediũ vnum sm analogiã, sicut supradictũ est, quia tam itis q̃ echo est quædam repercussio. Deinde cum dicit.

ARGY. *Causa autem, & id cuius est causa, atq; id, cui est causa, ita se habent ad mutuo se sequendum. Nam si hoc sumas, per singula, id, cuius est causa, ad plura se extendit, velut externos angulos quatuor rectis æquales habere extendit triangulũ atq; quadratum. Quod si omnia sumas, æquatur. Sunt.n.quæcunq; quatuor rectis æquales externos angulos habent. Similiter sese habet & medium. Est aũt ipsum medium extremi ratio primi. Quo circa scientiæ omnes per diffinitionẽ fiunt, veluti spoliari frondibus simul sequitur vitem, atq; excedit. Et ficũ item atq; excedit, sed non omnis superat, sed æquatur. Si igitur primũ medium sumpseris, ratio illud erit abyciendi folia. Erit enim primum quidem medium versus extremum alterũ, tales inquã vniuersis esse, deinde medium huius succum congelari, vel aliquid aliud tale. At si quispiam interrogauerit quid est defluere folia? congelari respondebimus eius succum, qui in seminis coniunctione consistit.*

ANTI. *Habet autẽ sic consequi causam adinuicem, & cuius est causa, & in quo est causa. Vnumquodq; quidem accipienti, & cuius est causa, & causa in plus est, vt in quatuor æquales qui sunt extra, in plus sunt, quam in triangulis, aut quadrangulis, in omnibus aũt & in æque. Quæcunq;.n.quatuor rectis æquales quæ sunt extra, & mediũ similiter est. Est aũt medium ratio primi termini. Ex quo omnes scientiæ sunt per diffinitiones, vt folio fluere similiter sequitur vitem, & excellit ficum, & non omnia, sed æqualiũ est. Si uero accipiat aliquis primũ medium, ratio fluendi folium est. Erit.n.primum quidem quod in altera mediũ, quoniam huius sunt omnia. Sit huiusmodi medium quoniam succus densatur, aut aliquid huiusmodi, quid autem est folio fluere? densari in contractu seminis succum.* Vide in annot.

Ostendit sm præmissa qualiter sibi inuicẽ causæ consequañ. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit qualis sit cõsecutio causæ & effectus. Secundo ordinat hmõi consequentiã in figura syllogistica, ibi {In figuris aũt.} Tertio mouet quandã dubitationẽ ex præmissis, ibi {Si autẽ in athomũ.} Dicit ergo primo ꝙ talis modus cõsequentiæ inuenitur inter causam, & causatũ & subiectũ cui inest illud causatum, ꝙ si aliquis accipiat sm vnũ aliquid particulare id, cuius causa quærit̃, erit in plus q̃ causa vel subiectũ, sicut hr̃e angulos extrinsecos æquales quatuor rectis cõueni triangulo eadem rõne, quia tres anguli eius extrinseci simul cũ tribus intrinsecis sunt æquales sex rectis. Cũ igitur tres intrinseci sint æquales duobus rectis, sequit̃ ꝙ tres extrinseci sint æquales quatuor rectis. Etiã quadrãgulus habet quatuor angulos æquales quatuor rectis, sed alia rõne. Anguli.n.eius intrinseci & extrinseci sunt æquales octo rectis, sed anguli intrinseci quadranguli sont æquales quatuor rectis, ergo anguli extrinseci sunt æquales quatuor rectis. Sic igitur hr̃e angulos exteriores æquales quatuor rectis est in plus quã triangulos, aut quadrãgulus, sed si simul accipiant̃ æqualiter se habebũt. Quæcunq;.n.figuræ cõmunicãt in hoc ꝙ habeãt angulos exteriores æquales quatuor rectis, oportet ꝙ sic cõmunicent in medio, quod est causa æqualitatis ad quatuor angulos rectos. Et hoc ꝓbat sicut, & prius, per hoc ꝙ mediũ est diffinitio maioris extremitatis. Et inde est quod oẽs sciẽ fiunt per diffinitionem. Probat aũt hoc per exemplũ in reb' naturalibus. Hoc.n.qđ est folio fluere, cõsequit̃ ad vitẽ, & pera ex pluribus consequit̃ etiã ad ficũ excedit ipsam, tñ est excessiuũ oĩm qbus conuenit, sed est eorũ sicut æqualiũ. Si ergo aliquis velit accipere id, qđ est primũ mediũ respectu oĩum, erit hæc diffinitio eius, quod est folio fluere, quæ quidẽ diffinitio erit primũ medium ad alia, eo ꝙ oĩa talia sunt. Et iterũ huius accipietur aliquod aliud mediũ, puta, ꝙ succus densatur per desiccationẽ, vel aliquid aliud hmõi. Vnde si quærat̃ quid est folio fluere dicemus, ꝙ nihil aliud est q̃ cõdensari succũ seminis in contactu, s.folij ad ramum. Deinde cum dicit.

In figuris aũt hoc pacto quispiam assignabit, quærentibus quonam pacto se sequuntur causa, & id cuius est causa. Ponatur A cuilibet inesse B, ipsum aũt B cuiq; competat eorũ quæ sunt D. A igitur vniuersale hisce fuerit, quæ sunt D. Etenim id vniuersale dico, quod non cõuertitur. Id aũt vniuersale vocito primum, cum quo vnumquodq; quidem nõ conuertitur, vniuersa autem cõuertuntur atq; æquantur. B igitur causa est, ut A cunctis hisce competat, quæ sunt D. Oportet ergo ipsum A ad plura sese extendere, quàm ipsum B. Quòd si ita non est, cur magis hoc erit illius causa? Quod si B non omnibus competit, E erunt vniuersa illa vnum quid aliud ab ipso B. Alioquin quo nam pacto dicere licebit, A quidem ipsum omni cõpetere B, ip- ARGY.

sum aūt E non omni competere A? Cum vero non erit aliqua causa, nam ipsum A cunctis competit D: at ipsis etiā B, & ipsa igitur vnum quid erunt, atque id considerare oportet, & sit C. Fieri igitur potest, vt eiusdem, sed non eisdem specie plures sint causæ, veluti vt longæ sint vitæ quadrupedes quidem causa est ipsas bili vacare, volucres autem ipsas esse siccas, aut aliquid aliud.

ANTI. vide in annot. *In figuris aūt sic assignabit quærentibus consecutionē causæ, & cuius est causa, sit.n. A quidem, in B omni, B autem in vnoquoq; eorū quæ sunt D B quidem vniuersaliter vtiq; in ipsis erit D. Hoc aūt dico vniuersale, quod nō conuertitur, omnia aūt conuertuntur & exceduntur. In ipsis igitur esse causa ipsius, A B est. Oportet itaq;, in plus quā B extendi. Si vero non, quid magis erit causa hoc illius? Si ergo in omnibus, E est A, erit aliquod vnum illa omnia aliud A B. Si.n.non, quō erit dicere, quoniam in quo est E sit A omni, in quo aūt A non omni sit E? Propter quod.n. erit aliqua causa, vt A sit in omnibus E. Si itaq; quæ sunt E erunt, aliquod vnū cōsiderare oportet, & sit C. Contingit igitur & plures causas esse eiusdem, sed non eiusdem specie, vt longa vita esse quadrupedia, causa est non habere cholerā, volatilia autem sicca esse, aut aliqua alia.*

Ordinat modū prędictæ cōsecutionis in figura syllogistica, & dicit ꝙ si quæraẽ cōsecutio causę & causati, sic poterit assignari ſm figuras syllogismorū. Si.n.à in omni b, b aūt in vnoquoq; eorū, quæ sunt d, sed in plus ꝗ d. Sic igitur b vniuersaliter erit in his quę cōtinentur sub d ſm quod vniuersaliter dr̄ inesse, quod non conuertiẽ, sed primū vle est, cui vnumquodq; quidē cōtentorū sub eo non cōuertitur. Oīa aūt simul accepta cōuertuntur cum primo vli, sed excedunt quodlibet eorū, quæ sub eo continentur. Sic igitur quod à sit in ipsis, quę cōtinentur sub d causa est b. Oportet ergo ꝙ a extendaẽ in plus quā d. Si aūt nō, sed se haberet ex ęquo, quare magis b esset causa in inferendo ꝙ a sit in d quam econuerso? Potest.n. ex vtroq; conuertibiliū concludi aliud. Ponatur igitur vlterius ꝙ à prædicetur de omnibus in quibus est e, sed non cōuertitur, oportet.n. dicere ꝙ illa oīa, quæ cōtinenẽ sub b, sint aliquid vnū diuersum ab eo quod est b. Si.n. non esset aliud e quam b, qūo esset verū dicere ꝙ a inesset omni b, & nō econuerso, cum a nō sit nisi in e & in b? ita sequeretur si e & b nō essent aliud quam a, non esset in plus quam e. Supponaẽ ergo ꝙ a sit in plus quā d, & quam e. Quare ergo nō poterit inueniri aliqua causa propter quā insit oībus quæ sunt in d. Et hæc causa est b. Sed adhuc quærendū est vtrum & omnia quæ cōtinentur sub e, habeant aliquā vnam causam, & sit talis causa c. Igitur concludit ꝙ cōtingit eiusdem esse plures causas, sed nō eiusdem ſm spēm. Sicut eius quod est a, causa est b & c, sed b est causa ꝙ a insit his quę cōtinenẽ sub d, c aūt est causa ꝙ a insit his, quæ cōtinentur sub e. Et ponit exemplū in his rebus naturalibus. Sit.n. hoc, quod est esse longe vitæ, quasi a, quadrupedia quasi d, sed non habere cholerā .s. superfluam, sit quasi b, quod est causa in quadrupedibus longe vitæ, volatilia aūt quasi e: siccum aūt esse vel aliquid aliud hmōi quod est in eis causa longe vitæ, aut aliquid aliud huiusmodi sit quasi c. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quod si non statim acciduut ad indiuiduum, & si non solum vnum, sed plura sunt media, plures etiam & causæ sunt. Vtrum autem mediorum sit singulis causa, vtrū id, quod est versus vniuersale primū, an id, quod versus singula collocatur? Patet igitur ea esse, quæ propinquissima sunt vnicuiq;: cui est causa. Nam vt primum sit sub vniuersali, hoc est causa, veluti vt A cōpetat ipsi D causa est ipsum C. Vt igitur A cōpetat ipsi D causa ipsum C, vt aūt A competat ipsi C, causa est ipsum B, at vt huic insit, idipsum. At enim de ratiocinatione quidem demōstrationeue quidnam vtrunq; sit, & quo sit modo satis iam patuit, & simul etiam demoustratiua scientia. Est enim idem.*

ANTI. vide in annot. *Si autem in atomū non statim veniunt non solū vnum medium est, sed plura, & causæ plures sunt. Et qualis est causa mediorum, quæ ad vniuersale prima est, aut quæ ad singulare singularium? Manifestum igitur est quòd magis proxime vnicuiq; proxima est causa. Primum quidem sub vniuersali esse, hæc est causa, vt in D quod est C, ipsius B causa est. In D quidem igitur esse C, causa est ipsius A, in C autem A B, in hoc autem eadem est. De syllogismo & demonstratione quid vnumquodq; sit, & quomodo sit, manifestum est. Similiter autem & de scientia demonstratiua. Idem enim est.* Tex.cō.26.

Mouet quandā dubitationē ex pręmissis. Dictū est supra ꝙ nō statim à principio veniẽ in aliquod atomū.i. indiuisibile, in quo inueniaẽ illud, cuius causa quæritur, sed statim inueniunẽ multa & indiuisa, in quibus illud vnū inueniẽ, & non est vnū medium per quod de oībus illud vnū demonstretur, & causæ possibiles sunt. Est ergo dubitatio si illorū mediorum oporteat aliquā causam accipere, vtrū oporteat eam accipere ex parte vlis primi, puta ex parte ipsius a, vel ex parte singularium.i. eorū, quæ sunt minus cōia? sicut supra accipiebatur e & d vel quadrupedia, & aues? Et ad hoc respondens dicit quod oportet semper media accipere quę sunt propinquiora subiecto, in quo quæritur causa illius cōis causati & sic oportet procedere quousq; perueniatur ad id, quod est immediatū cōmuni causato. Et huius rōnem assignat, quia illud quod est ex parte eius quod cōtineẽ sub aliquo communi, est ei causa ꝙ sit sub illo cōmuni, sicut d est sub b, & sic sit causa d, ꝙ b insit ei. Et ex hoc sequitur vlterius ꝙ c sit causa ꝙ a insit d, & ꝙ a insit c, b est causa. Ipsi aūt b inest a, per seipsum & immediate. Vltimo autē epilogat ea, quæ dicta sunt in tota doctrina Analyticorum, & dicit ꝙ manifestum est ex præmissis tam in libro Priorum, quā in libro Posteriorum de syllogismo, & demonstratione quid sit, & quomodo fiat vtrunque, & similiter manifestū est de scientia demonstratiua, quomodo fiat in nobis. Hoc.n. ad idem pertinet, quia demōstratio est syllogismus faciens scire, vt supra in primo habitum est.

LECTIO XX.

Quomodo prima ac communia demonstrationis principia à nobis cognoscantur, determinat.

ARGY. *De principijs autem quonā pacto nota nobis euadunt, & quis habitus ea cognoscit, hinc patefiet, si antea dubitabimus.*

ANTI. *De principijs autem quomodo fiunt cognita principia, & quis est cognoscens habitus, hinc est manifestum, dubitantibus quidem primum.*

Postquā Philosophus ostēdit qūo cognoscaẽ id, quod est principiū demonstrationis sicut mediū .s. quid, & ppquid, hic ostendit qūo cognoscātur prima principia demonstrationis cōia. Et primo dicit, de quo est intentio. Secundo exequitur propositum, ibi {Quod quidem igitur, &c.} Dicit ergo primo ꝙ ex his, quæ sequentur manifestum erit de principijs primis indemonstrabilibus, qualiter eorum cognitio fiat in nobis, & quo habitu cognoscantur. Hoc tamen ordine obseruato, vt prius circa hoc dubitationes ponamus. Deinde cum dicit.

ARGY. Lect.4. *Fieri itaque non posse, vt demonstrationem quisquam scientiam consequatur, si non cognoscat prima principia*

vacantia medijs, prius est dictum, ac explicatum.

ANTI. Tex.commen.27. *Quod quidem igitur non contingit scire per demonstrationem, non cognoscentem prima principia immediata, dictum est prius.*

Exequitur ppositum. Et circa hoc duo facit. Primo mouet dubitationem. Secundo soluit, ibi {Necesse itaq; est habere, &c.} Circa primum tria facit. Primo pręmittit quoddam, ex quo ostenditur necessitas huiusmodi inquisitionis. Secundo mouet quæstiones, ibi {Immediatorum aũt, &c.} Tertio obijcit ad quæstionem, ibi {Siquidem, &c.} Dicit ergo primo quod dictum est ꝙ non contingit aliquid scire per demonstrationem, nisi præcognoscantur prima principia immediata. Et ideo ad scientiam quæ est demõstratione, vtile est vt sciatur qualiter prima principia cognoscantur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Dubitauerit autem quispiam, vtrum cognitio eorum, quæ medijs vacant, sit eadem, an autem non eadem, & vtrum scientia sit vtriusque, an autem non sit, sed alterius quidem scientia, alterius autem aliquid aliud genus, & vtrum habitus eorum non insint, sed fiant, ac acquirantur, an insint quidem, sed lateant.*

ANTI. *Immediatorum autem cognitio vtrum eadem est, aut non eadem dubitabit vtique aliquis, & vtrum scientia vtriusque: aut est, aut non est, aut huius quidem scientia, illius autem alterum aliquod genus sit, & vtrum cui non insint, habitus fiant, aut dum insint, lateant.*

Mouet dubitationes tres circa prædictam cognitionem principiorũ, quarum prima est, vtrũ omniũ immediatorum principiorum sit eadẽ cognitio, vel non. Secunda dubitatio, est vnum omnium immediatorũ sit scientia, vel nullorum, aut sit scientia quorundam, aliorũ vero aliud genus cognitionis. Tertia vero quæstio est, vtrũ habitus istorum principiorum fiat in nobis cũ prius non fuerunt, vel in nobis fuerunt, sed tamen nos lateat.

ARGY. *Si igitur ipsos habemus, absurdum est sane. Fit enim vt latet nos habentes certiores demonstratione cognitiones has habere.*

ANTI. vide in annot. *Siquidem igitur habemus ipsos, inconueniens est. Contingit enim & certissimas habitas cognitiones demonstrantem latere.*

Obijcit ad quæstionem vltimã, ad quã aliæ ordinantur. Et primo obijcit ad vnam partem, & dicit, ꝙ est inconueniens dicere ꝙ habeamus habitus horũ principiorum, & lateat nos. Manifestũ est.n. ꝙ illi, qui habent cognitionẽ principiorum, hñt certiorem cognitionem cognitione, quæ est per demonstrationẽ. Non.n. potest haberi ita ꝙ lateat habentem. Dictũ est.n. in principio libri, ꝙ ille, qui habet scientiam, scit ꝙ impossibile est aliter se habere. Ergo multo minus potest esse ꝙ aliquis habeat cognitionẽ principiorum immediatorum, & lateat ipsum. Quod tamen inconueniens sequeretur, si habitus huiusmodi inessent, & laterent. Secundo ibi. Lec.4.tex. Expo.

ARGY. *Si vero nõ habentes prius acquirimus, quonam pacto cognoscamus, atq; discamus, ex nõ antecedenti cognitione? Id.n. fieri nequit, ut de demõstratione ẽt dicebamus.*

ANTI. *Si aũt accipimus non habentes prius, itaq; qualiter cognoscimus, & addiscimus, ex non præexistenti cognitione? Impossibile enim est sicut in demonstratione diximus.*

Obijcit ad cõtrarium. Si.n. aliquis dicat ꝙ accipimus de nouo habitus principiorũ, cum prius eos non habuerimus, relinquitur vlterius dubitatio qualiter possumus huiusmodi principia de nouo cognoscere & addiscere, & hoc non ex aliqua præexistenti cognitione. Impossibile est.n. aliquid addiscere nisi præexistẽti cognitione, sicut etiam supra circa demonstrationẽ diximus. Immediata aũt principia ideo ex præexistenti cognitione addiscere nõ possumus, quia præexistens cognitio est certior, cum sit causa certitudinis his, quæ per eam innotescunt. Nulla autẽ cognitio certior est cognitione huiusmodi principiorum. Vnde non videtur, quòd possumus ea cognoscere, cum prius non cognouerimus. Tertio ibi. Lib.1.lec.1. tex.cx.1. & le.6.t.cx.2.

ARGY. *Constat igitur fieri non posse, vt aut habeamus ipsos, non enim sane ignoraremus, aut ignorari, nullumque habentes habitum, consequamur.*

ANTI. *Manifestum igitur est, quoniam neque habere possibile est ignorantibus, & neq; non habitãtibus habitum fieri.*

Cõcludit ex præmissis duabus rationibus quod neq; possibile est semper hr̃e cognitionẽ horũ principiorum, quæ nos lateant, neque etiam possibile est quod in nobis generetur de nouo talis cognitio, omnino ignorãtia pręcedente, & non aliquo alio habitu. Deinde cum dicit. Expo.2.

ARGY. *Necesse est itaq; vim quidem nos aliquã, potentiamq; habere, non tamen talem, vt his ipsis exactior sit, ac certitudine præstabilior.*

ANTI. *Necesse itaq; est habere quandam quidem potentiam, non huiusmodi autem habere, vt sit his honorabilior secundum certitudinem.*

Soluit præmissas quæstiones. Et primo soluit vltimã. Secundo soluit duas primas, ibi {Qm̃ aũt eorũ, quæ circa intellectum, &c.} Circa primum duo facit. Primo soluit dubitationẽ. Secundo manifestat solutionẽ positam, ibi {Quod aũt dictum est olim, &c.} Circa primũ tria facit. Primo proponit ꝙ oportet aliquid cognoscitiuũ in nobis præexistere. Secundo ostẽdit quid sit illud, ibi {Vr̃ aũt, &c.} Tertio ostẽdit qũo ex præexistenti cognoscitiuo principio fiat in nobis principiorũ cognitio, ibi {Ex sensu quidẽ, &c.} Dicit ergo primo ꝙ necesse est à principio in nobis esse quandã potentiã cognoscitiuã, quæ.s. præexistat cognitioni principiorum, nõ tñ talem quæ sit potior quantũ ad certitudinẽ cognitione principiorum. Vnde nõ eodem modo principiorũ cognitio fit in nobis ex præexistẽti cognitione, sicut accidit in his, quæ cognoscuntur per demonstrationẽ, quia cognitio eorũ, quæ cognoscunt̃ per demonstrationẽ.i. cognitio conclusionũ fit in nobis ex præexistenti cognitione intellectiua principiorũ.i. ex habitu, sed cognitio principiorũ fit in nobis ex præexistenti cognitione sensitiua. Deinde cum dicit.

ARGY. *Videtur aũt idipsum animalibus cunctis inesse. Nam habent vim quandam insitam discernendi, quam quidem vniuersi sensum appellant.*

ANTI. *Videtur aũt hoc inesse omnibus animalibus. Hñt.n. naturalem potentiam iudicatiuam, quam vocamus sensum.*

Ostendit quid sit illud principiũ cognoscitiuum pręexistens. Et quantũ ad hoc ponit tres gradus in animalibus, quorũ primus est hoc quod videtur inesse cõmuniter omnibus animalibus, quod omnia hñt, quandã connaturalem potentiam ad iudicandũ de sensibilibus, quæ vocatur sensus, quę nõ acquiritur de nouo, sed ipsam naturam consequitur. Secundum gradum ponit ibi.

ARGY. *Insito autem animalibus sensu natura, in quibusdam fit formæ sensibilis mansio, in quibusdam non fit. In quibus igitur non fit, hisce, præter ipsum sentire, non est cognitio, aut omnino, aut eorum, circa quæ non fit formæ mansio. In quibus autem fit, vt cum sentiunt vnum quid anima habeant.*

ANTI. *Cum autem insit sensus animalibus, in his quidem animalium mansio est sensibilis, in alijs autem non fit. In quibuscunque igitur non fit, aut omnino, aut circa quæ*

non fit, non est in his cognitio, vltra quam sentiunt. In quibuscunque autem sentientibus est habere vnum quoddam in anima.

Et dicit ꝙ cum sit sensus in omnibus animalibus, in quibusdam eorũ remanet aliqua impressio sensibilis abeunte re sensibili, sicut cõtingit in omnibus animalibus perfectis. In quibusdam aũt non contingit hoc, sicut in quibusdam animalibus imperfectis, sicut patet in his quę non mouentur motu progressiuo. Et forte contingit ꝙ circa aliqua animalia remanet aliqua impressio quãtum ad aliqua sensibilia, quæ sunt vehementiora, non autem quantum ad aliqua quæ sunt debiliora. In quibuscunque igitur animalibus omnino nulla impressio remanet sensibilis, huiusmodi animalia nullam cognitionem habẽt, nisi dum sentiunt. Et similiter animalia, in quibus nata est remanere talis impressio, si circa aliqua sensibilia in eis nõ remanet, nõ possunt habere aliquam cognitionem nisi dũ sentiunt. Sed animalia in quibus inest huiusmodi remansio impressionis cõtingit adhuc habere, quandam cognitionem in anima præter sensum, & ista sunt, quę habent memoriam. Tertium gradum ponit ibi.

ARGY. *In his, cũ multa talia fiunt, differentia quædam emergit, vt quibusdam ex talium mansione ratio fiat, quibusdam non fiat.*

ANTI. vide in annot. *Multis igitur factis huiusmodi, iam differentia quadam fit. Quare in his quandam est fieri rationem ex talium memoria, in alijs vero non.*

Et dicit quòd cum multa sint talia animalia habentia memoriam, inter ea vlterius est quædã differentia. Nam in quibusdam eorum fit ratiocinatio, de his, quæ remanent in memoria, sicut in hominibus, in quibusdam autem non, sicut in brutis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ex sensu igitur fit memoria quemadmodum dicimus, ex memoria vero sæpius eiusdem facta, experientia nascitur. Plures enim memoriæ numero vna experientia est. Experientia vero, aut ex omni vniuersali quietam iam in anima consecuto, quod est vnum præter multa, quodq́; in omnibus illis vnũ inest, idemq́; principiũ artis atq; scientiæ, pullulat. Artis, si sit circa generationẽ, scientiæ, si sit circa id, quod est. Neq; igiť determinati habitus insunt, neq; ab alijs ad cognoscendũ magis aptis habitibus, sed à sensu fiunt (vt diximus) veluti in prælio facta fuga, si stetit unus, stetit, et alius, deinde alius, donec ad principiũ est peruentum. Anima autem est talis, vt possit id pati.*

ANTI. vide in annot. *Ex sensu quidem igitur fit memoria sicut diximus, ex memoria autem multoties facta, experimentum. Multæ enim memoriæ numero, experimentũ est vnum. Ex experimento autem, aut ex omni quiescente vniuersali in anima vno pręter multa, quod cum in omnibus vnum sit & idem, illud est artis principiũ, & scientię. Siquidem circa generationẽ artis est, si vero circa esse scientię. Neq; igitur determinati habitus, neq; ab alijs habitibus fiunt notioribus, sed à sensu, vt in uersione pugnæ. Vno.n.stante alter stetit, postea alter, quousque in principium veniat. Anima autem cum huiusmodi, sit qualis possit pati hoc.*

Ostendit sm prædicta quõ in nobis fiat cognitio primorũ principiorũ, & concludit ex præmissis ꝙ ex sensu fit memoria, in illis.s.animalibus in qbus.s. remanet impressio sensibilis, sicut supra dictũ est. Ex memoria aũt multoties facta circa eandẽ rẽ in diuersis tñ singularibus fit experimẽtum, quia experimentũ nihil aliud videtur, quã accipere aliquid ex multis in memoria retentis. Sed tñ experimentũ indiget aliqua ratiocinatione circa particularia, per quã confertur vnum ad aliud, quod est proprium rõnis. Puta cũ talis recordatur ꝙ talis herba multoties sanauit multos à febre, dicitur experimẽtum ꝙ talis sit sanatiua febris. Ratio aũt non sistit in experimento particulariũ, sed ex multis particularibus in quibus expertus est, accipit vnum cõmune quod firmatur in anima, & considerat illud absq; consideratione alicuius singulariũ, & hoc accipit vt principiũ artis & scientiæ. Puta diu medicus considerauit hanc herbã sanasse Sortem febrientem, & Platonem, & multos alios singulares homines, cum aũt sua cõsideratio ad hoc ascendit, ꝙ talis species herbę sanat febrientem simpliciter, hoc accipitur vt quędam regula artis medicinæ. Hoc est ergo quod dicit ꝙ sicut ex memoria fit experimentũ, ita etiam ex experimento, aut etiã vlterius ex vniuersali quiescente in anima, quod.s.accipitur ac si in omnibus ita sit sicut est experimentum in quibusdã. Quod quidem vniuersale dicitur esse quiescens in anima inquantum.s. consideratur pręter singularia in quibus est motus. Quod etiam dicit esse vnũ pręter multa, non quidem sm esse, sed sm considerationem intellectus, qui considerat naturã aliquam puta hominis, non respiciendo ad Sortem, & Platonem. Quod & si sm considerationem intellectus sit vnũ pręter multa, tñ sm esse est in omnibus singularibus vnum & idem, non quidem numero, quasi sit eadem humanitas numero omniũ hominum, sed sm rationem speciei. Sicut.n.hoc albũ est simile illi albo in albedine, nõ quasi vna numero albedine existente in vtroque, ita etiã Sortes est similis Platoni in humanitate, nõ quasi vna humanitate numero in vtroq; existente. Ex hoc igitur experimento & ex tali vniuersali per experimẽtum accepto est in anima id, quod est principium artis & scientiæ. Et distinguit inter artem, & scientiã, sicut etiã in.6.Ethic. vbi dicitur ꝙ ars est recta ratio factibilium. Et ideo hic dicit, ꝙ si ex experimẽto accipiatur aliquod vniuersale circa generationẽ.i.circa quæcunq; factibilia, puta circa sanationem, vel agriculturã, hoc pertinet ad artem. Scien- Lectio.3. com.4.
tia vero vt ibidem dicitur est circa necessaria, & ideo si vniuersale cõsideretur circa ea, quę semper eodem modo sunt, pertinent ad scientiã, puta circa numeros vel figuras. Et iste modus, qui dictus est competit in principijs omnium scientiarum & artium. Vnde concludit ꝙ neq; præexistunt in nobis habitus principiorum quasi determinati & completi, neq; etiam fiunt de nouo ab aliquibus notioribus habitibus præexistentibus, sicut generatur in nobis habitus sciẽtiæ ex pręcognitione principiorum, sed habitus principiorum sunt in nobis à sensu pręexistente. Et ponit exemplũ in pugnis quæ fiunt per reuersionẽ exercitus deuicti fugati. Cum.n.vnus eorũ per fecerit statum.i. immobiliter ceperit stare & non fugere, alter stat adiungens se ei, & postea alter, quousque tot congregentur, ꝙ faciunt principium pugnæ, sic etiam ex sensu & memoria vnius particularis, & iterũ alterius, & alterius quandoq; peruenitur ad id, quod est principium artis & scientiæ, vt dictum est. Posset autem aliquis credere ꝙ solos sensus, vel memoria singulariũ sufficiat ad causandum intelligibilem cognitionem principiorũ, sicut posuerunt quidam antiqui non discernentes inter sensum, & intellectum, & ideo ad hoc excludendum Philosohus subdit, ꝙ cũ sensu oportet præsupponere talem naturam animæ, quæ posset pati hoc.i.sit susceptiua cognitionis vniuersalis, quod quidem fit per intellectum possibilem, & iterũ quòd possit agere hoc per intellectum agentem, qui facit intelligibilia in actu per abstractionẽ vniuersalium à singularibus. Deinde cum dicit.

Experimentum quid.

Quod

ARGY. *Quod autem dictum est antea, sed non dilucide dictũ est, id rursus dicemus. Nam cum steterit vnum, quæ non differunt, primum vniuersale tum in anima nascitur. Etenim sentit illud quidem singulare. Sensus antè est ipsius vniuersalis, vt hominis, sed nõ Calliæ hominis. Rursus in his ipsis stat, quousq; ad ea stet quæ partibus vacant, atq; ad ipsa vniuersalia, veluti tale animal, donec stet animal, & in hoc modo eodem. Necesse est igitur nobis, vt ex hisce patet, ipsa prima inductione cognoscere. Sic enim & sensus efficit in nobis ipsum vniuersale.*

ANTI. *Quod autem dictum est olim alibi, non autem plane dictum est, iterũ dicamus. Stante enim vno indifferentium, primum quidem vniuersale in anima est. Et nanq; sentire quidem singulare est, sensus autẽ vniuersale est, vt hominis, non Calliæ hominis. Iterum in his statur, quousq; vtiq; impartibilia stent, & vniuersalia, vt huius animalis, quousq; animal, & in hoc similiter. Manifestum est, quoniam nobis prima inductione cognoscere necessarium est. Et Nanq; sic sensus vniuersale facit.*

Manifestat quod dictum est in præcedenti solutione, quantũ ad hoc, ꝙ experimento singulariũ accipitur vniuersale, & dicit ꝙ illud, quod supra dictũ est, & nõ plane, quõ.s. experiméto singularium fiat vniuersale in anima, iterum oportet dicere, vt planius manifestetur. Si.n. accipiantur multa singularia, quæ sunt indifferentia quãtum ad aliquid vnũ eis existens, illud vnum s'm quod nõ differũt, in anima acceptũ, est primum vniuersale, quicquid sit illud, siue.s. pertineat ad essentiam singulariũ, siue nõ. Quia.n. inuenimus Sortem, & Platonem, & multos alios esse indifferẽtes, quantum ad albedinem, accipimus hoc vnum.s.albũ.q. vniuersale, quod est accidens. Et similiter quia inuenimus Sortem, & Platõ & alios esse indifferentes quantum ad rationabilitatem, hoc vnum, in quo non differunt. rõnale accipimus quasi vniuersale, quod est differentia. Qualiter aũt hoc vnum accipi possit, manifestat cõsequenter. Manifestũ est.n. ꝙ singulare sentitur proprie & per se, sed tñ sensus est quodãmodo & ipsius vniuersalis. Cognoscit.n. Calliam, non solũ inquantũ est Callias, sed etiam inquantũ est hic homo, & similiter Sortem inquantũ est hic homo. Et inde est ꝙ tali acceptione sensu præexistente, anima intellectiua põt considerare hominem in vtroq;. Si aũt ita esset, ꝙ sensus apprehenderet solum id, quod est particularitatis, & nullo modo cũ hoc apprehẽderet vniuersale in particulari, nõ esset possibile quod ex apprehensione sensus causaret in nobis cognitio vniuersalis. Et hoc idem manifestat consequẽter in processu, qui est à speciebus ad genus, & subdit ꝙ iterum in his.s. in homine, & equo. anima stat per considerationẽ, quousq; perueniatur ad aliquid impartibile in eis, quod est vniuersale. Vtpute consideramus tale, & tale animal, puta hominẽ & equum, quousq; perueniatur ad cõmune animal quod est genus superius. Quia igitur vniuersaliũ cognitionẽ accipimus ex singularibus cõcludit manifestũ esse, quod necesse est prima vniuersalia principia cognoscere per inductionẽ. Sic enim.s. per viam inductionis sensus facit vniuersale intus in anima, inquantũ considerantur oĩa singularia. Deinde cum dicit.

ARGY. *Cum aũt mentis habituum, quibus verum perspicimus quidam veri perpetuo sint, vt intellectus, atq; scientiam, quidam interdum falsum suscipiantur, vt opinio, subducendæq; rationis principium, nullumq; aliud genus exactius sit scientia, quam intellectus, atq; principia notiora sint demonstrationibus, scientiaq; cum ratione sit omnis, hac inquam cuncta sint, scientia quidem principiorũ non erit. Sed, cũ fieri nequeat, vt aliud quicquam verius scientia sit, quã intellectus ipse, intellectus profecto principiorum habitus erit. Quod ex eo quoq; perspicuũ fuerit, quia demonstrationis principium non est demonstratio. Quare neq; scientia, si igitur præter scientiam nullũ aliud genus verum habemus, quam intellectũ, intellectus sane scientię principium erit, atq; principium quidem est ipsius principij. Scientia autem ad rem omnem sese habet similiter.*

ANTI. vide in annot. *Quoniam autem eorum, qui circa intelligentiam habitunm, quibus verũ dicimus, alij quidem semper ueri sunt, alij aũt recipiunt falsitatem, vt opinio, & ratio veri aũt sunt semper scientia, & intellectus, & nihil est scientia certius aliud genus, quã intellectus, principia demonstrationum sunt notiora, scientia autẽ omnis cum ratione est, principiorum quidem scientia non vtiq; erit. Quoniam aũt nihil verius contingit esse scientiæ, quam intellectus, intellectus vtiq; erit principiorũ, ex his considerantibus. Et quòd quidem demonstrationis principiũ non sit demonstratio, quare neq; scientiæ scientia est. Si igitur nil aliud secundum scientiã genus habemus verũ, intellectus vtiq; erit scientiæ principium, & principium principij. Hoc autem omne similiter se habet ad omne genus rerum.* Vide in annot.

Soluit primas duas quæstiones, vtrũ.s. primorũ principiorũ sit scientiæ vel aliquis alius habitus. Circa quod ex præmissis accipitur ꝙ principiorum cognitio pertinet ad intellectũ, cuius est cognoscere vniuersale. Nam vniuersale dicit esse principium sciẽtię. Circa intellectum aũt sunt duo genera habituũ habentium se aliqualiter ad verum. Quidam.n. sunt semper veri, alij vero interdum recipiunt falsitatẽ, vt patet de opinione, & ratiocinatione, quę potest esse veri & falsi. Sunt etiam, & quidã habitus erronei se habentes ad falsum. Sed vero principia sunt maxime vera, manifestũ est ꝙ non pertinent ad habitus, qui semper sunt falsi neq; etiam ad habitus, qui interdum recipiunt falsitatem, sed solũ ad habitus, qui sem per sunt veri. Huiusmodi aũt sunt scientia, & intellectus. Additur autem in.6. Ethic. tertium.s. sapientia. Sed quia sapientia, vt ibidem dicitur comprehendit in se scientiã, & intellectum, est.n. quædã scientia, & caput sciẽtiarum, hic eam prætermittit. Hac ergo prætermissa nullũ aliud genus cognitionis, quam intellectus est certius scientia. Manifestũ est autem ꝙ principia demõstrationum sunt notiora conclusionibus demonstratis, in vt principio habitum est. Non autem potest esse scientia ipsorum principiorum, quia omnis scientia fit ex aliqua ratiocinatione.s. demõstratiua, cuius sunt principia illa, de quibus loquimur. Quia igitur nihil potest esse verius, quam scientia, & intellectus, nam sapientia in his intelligitur, consequens est ex consideratione præmissorum ꝙ principiorum propriæ sit intellectus. Probat hoc etiam alia ratione, quia.s. demonstratio non est ex necessitate demonstrationis principiũ, alioquin procederetur in demonstrationibus infinitum, quod in primo improbatũ est. Cum igitur demonstratio sciẽtiam causet, sequitur quòd neq; scientia possit esse principium scientiæ, ita.s. ꝙ principia scientiarum per scientiã cognoscantur. Si igitur nullum aliud genus cognitionis præter sciẽtiam habemus, quod semper sit verũ, relinquitur ꝙ intellectus erit principiũ scientiæ, quia.s. per intellectum cognoscuntur principia scientiarũ, ita.s. ꝙ hic intellectus qui est principiũ scientiæ, est cognoscitiuus principij ex quo procedit scientia. Hoc autem.s. scientia est omne, i. totum, quod similiter se habet omnem rem, id est ad totã materiam, de qua est scientia, sicut.s. intellectus ad principium scientiæ.

Cap.4°. Lect.6. Lect.8.

S. THOM. AQVINATIS ORDINIS PRAEDICATORVM SVMMA TOTIVS LOGICAE ARIST. EX OPVSCVLIS EXCERPTA.

Quodam doctrinæ ordine omnes Logicæ Libri ordinantur.

Opuscu. xlviij.

MNES Homines natura scire desiderant. Scire autẽ est effectus demonstrationis, est.n.demonstratio syllogismus apodiricon.i. faciẽs scire. Ad hoc autem ꝙ tale desideriũ naturale compleatũr in homine, necessaria est demonstratio, non.n.potest esse effectus inquantum huius. sine causa. Et quia, vt dictum est, demonstratio est syllogismus, ad cognoscendum eam necesse est præcognoscere syllogismum. Syllogismus aũt, cum sit quoddam totum aggregatũ ex partibus, cognosci non poterit partibus ignoratis. Ad cognoscendum ergo syllogismum oportet primo cognoscere partes eius, partium aũt syllogismi quædam sunt propinquæ, vt propositiones, & conclusio, quæ omnes enunciationes dicũtur. Quædam vero sunt remotæ, vt termini, qui sunt partes enũciationis, ideo ista oportet tractare.s. de enunciatione & de terminis, antequam de syllogismo tractetur. Quilibet aut terminus, qui sine complexione dicitur, significat substantiam, aut quantitatem aut qualitatem, aut aliquid aliorũ prædicamentorũ: & ideo antequam de enunciatione tractetur, oportet determinare de prędicamentis. Et quia prædicamentũ vt hic sumitur nihil aliud est quã ordinatio prædicabiliũ in ordine prędicamentali, ideo ad cognoscendũ prædicamenta oportet præcognoscere prædicabilia. Ad hoc ergo vt perueniamus ad ipsum scire ab omnibus naturaliter desideratum, iste debet esse ordo, quem cum auxilio Dei tenebimus, vt primo tractetur de quinq; prędicabilibus. Secundo de decem prædicamentis. Tertio de enunciatione. Quarto de syllogismo simpliciter. Quinto de syllogismo applicato ad materiã demonstratiuã seu de demonstratione. De syllogismo vero applicato ad materiã probabilem, qui pertinet ad partem Logicæ quæ dialectica dicitur, de quo tractatur in lib. Topic. & de syllogismo applicato ad materiam sophisticam, qui opponitur syllogismo dialectico, de quo tractatur in lib. Elenchorum, non intendo me ad præsens intromittere.

In fine huius, opus fallaciarum ab ipso æditum iã senio confecto, his addere placuit.

TRACTAT. DE VNIVERSALIBVS, SEV PRAEDICABILIBVS.

Quid sit vniuersale, & quomodo originetur. Cap. I.

D cognoscendum quinq; vniuersalia, seu prędicabilia, quę Porphyrius ponit, sciendum est, ꝙ, quia intellectus noster est separatus à materia, non enim est potentia affixa organo corporali seu materiali, & omne quod recipitur in aliquo recipitur per modum recipientis: ideo illud, quod obiectiue in actu recto intellectui representatur, oportet esse denudatũ à materia & à conditionibus materiæ, quæ sunt hic & nunc. Et dico hic, denudatum à materia, non simpliciter ab omni materia, sed à materia signata. Res enim naturales intelliguntur cum materia, & propter hoc dictum est, ꝙ debet esse denudatum à conditionibus materiæ. verbi gratia, in nostra phantasia est phantasia seu forma repræsentans hunc hominem secundum quòd fuit in aliquo sensu exteriori, quæ forma virtute intellectus agentis agit in intellectum possibilem, sicut colores virtute luminis agunt in potentiam visiuam, & causatur nunc in intellectu possibili quædã forma, quæ dicitur species intelligibilis, vel secundum alios actus intelligendi, vel verbum, quæ forma representat hominem, non tamen vt est hic & nunc, sed abstractũ à talibus conditionibus, & hoc dicitur esse vniuersale. Vnde in homine sic intellecto est duo considerare scilicet ipsam naturã humanam, seu habens eam, & ipsam vniuersalitatem seu abstractionem à dictis conditionibus materiæ: quantũ ad primũ homo dicit rem, quantum vero ad secundũ dicit intentionem, non enim in re inuenitur homo, qui non sit hic & nunc, & ipsa natura, vt sic dicitur esse prima intentio. Sed, quia intellectus reflectitur supra se ipsum, & supra ea, quæ in eo sunt siue subiectiue siue obiectiue, considerat iterum hominem sic à se intellectum siue conditionibus materiæ, & videt, ꝙ talis natura cũ tali vniuersalitate seu abstractione intellecta põt attribui huic & illi indiuiduo, & ꝙ realiter est in hoc & illo indiuiduo: ideo format secundam intentionem de tali natura, & hanc vocat vniuersale, seu prędicabile, vel huiusmodi. Secundũ ergo prædicta res, vt est intellecta, dicitur vniuersalis, s'm autem ꝙ intellectus talem vniuersalitatem considerat, secũdum hoc attribuit sibi aliquid.s.esse in pluribus, vel dici de pluribus, & sic dicitur secunda intentio. De quibus secũdis intentionibus nũc dicemus.s.de quinq; vniuersalibus seu prædicabilibus, quæ vniuersalia dicuntur, prout intellectus attribuit eis esse in pluribus, prædicabilia vero dicuntur prout intellectus attribuit eis dici de pluribus. Sunt autẽ hæc, genus, species, differentia, proprium, & accidens.

Quid sit genus, & vnde originem habeat. Cap. II.

GEnus, vt hic sumitur, est quod prædicatur de pluribus differentibus specie in eo quod quid. Ad videndum autem particulas huius descriptionibus, sciendum est, ꝙ genus dicitur prędicari de pluribus speciebus, seu diuiditur in plures species. Et, cũ non sit vnũ secundum se, sed solum secundũ rationem, ideo non diuiditur secundum rem. Et, quia genus non est vnum re, ideo partes subiectiuæ, seu species, in quas diuiditur, sunt realiter diuersæ & distinctæ inter se, ideo oportet quòd aliquod reale habeant in se, per quod reale vna sit diuersa ab alia. Vbi nota, quòd vna & eadem res per suam essentiam cum essentia alterius rei habet aliquam conformitatem seu conuenientiam, & aliquam difformitatem realem, quæ conformitas vel difformitas potest esse maior vel minor per comparationem ad diuersas res. verbi gratia, sortes per essentiam suam, quæ est ex hac anima quòd hoc corpore conformatur Platoni, & huic equo & huic plantæ. Sortes enim per suam essentiam est rationalis sensibilis, & viuus, in omnibus his tribus est conformis

Vide Porphyriũ c.2.

formis Platoni, huic autem equo est conformis in duobus scilicet in sensibili & in viuo, & in vno est difformis quia in eo est realiter rationale, quod nō est in hoc equo. Huic vero plantæ conformis est in vno scilicet in viuo. Quia vero intellectus noster ea, quæ in se sunt coniuncta, potest distinguere, quando vnum eorum non cadit in ratione alterius, & cum rationale in se consideratum non sit de ratione sensibili, nec sensibile de ratione viui, ideo ea in sorte separatim accipit, vt dictum est per respectum ad diuersa. Quando ergo intellectus considerat in re illud, in quo conuenit cum alijs rebus illi rei conceptę attribuit intentionem vniuersalitatis. Et, quia in qualibet re singulari est considerare aliquid quod est propriū illius rei in quantum est hæc res, sicut in sorte est considerare aliquid, quod est ita proprium sortis, inquantum est hic homo, quod nulli alij conuenit. Rei ergo sic conceptæ, attribuit intellectus intentionem singularitatis, & vocat illud singulare, vel indiuiduum. & hæ secundę intentiones sunt scilicet vniuersalitas & singularitas. Vnde licet supradictum fuerit, ꝙ intentiones sunt ab intellectu, tamen oportet ꝙ aliquod fundamentum habeant in re extra, nam intentioni singularitatis, respondet extra illud, quod est proprium sortis, inquantum est hic homo. Intentioni vero vniuersalitatis respondet extra, vt fundamentum, illud, in quo sortes est conformis cum alijs rebus. Cum igitur ea, quæ in vno conformantur & in alio sunt difformia, dum modo talis difformitas sit secundum formam, & non secundum materiam signatam, vel secundum illud, quod est proprium huic indiuiduo inquantum huiusmodi, illi vni, in quo talia conueniunt, attribuit intellectus intentionem generis & vocat genus. Vbi nota secundum Auicennam ꝙ duplex est forma. Quædam est, quæ est pars compositi, sicut anima est forma hominis, ex anima enim & corpore componitur homo. Quædam autem sequitur totum compositum, vt humanitas, quæ etiam est forma hominis, & isto modo sumpta forma dicitur quidditas, & est illud quod intellectus intelligit de re. Quando ergo intellectus intelligit prædictam formam, seu quidditatem, vt est determinata ad hanc materiam, puta humanitatē, vt est in hac materia signata scilicet in his carnibus, & in his ossibus & huiusmodi, tunc faciendo concretum, puta hunc hominem intelligit singulare, & huic attribuit intentionem singularitatis, si vero dictam formam intelligit, nō vt est determinata ad hanc materiam, quia omnis talis forma de se plurificabilis est ad hanc & ad illam materiam habenti talem formam intellectus attribuit intentionem vniuersalitatis. Vnde homo est vniuersale. Et si ea, quæ in hac forma conueniunt, non habent inter se difformitatem pertinentem ad dictam formam, sed solum sunt difformia per materiam signatam istius vel illius, in qua dicta forma determinata est in isto, vel in illo secundum modum, qui dicetur in tractatu de specie, illa dicuntur solum differre numero & concretum substantiuū huiusmodi formæ acceptæ, vt plurificari potest, puta homo, dicitur species specialissima. Si vero ea, quæ conueniunt in aliqua forma plurificabili, vt dictum est, sunt inter se difformia non solum quantum ad materiam signatam, vt dictum est, sed quantum ad materiam specificam puta ꝙ talis forma est animalitas, in qua conueniunt sortes, & hic equus, qui inter se non solum sunt difformes quantum ad has carnes, & hæc ossa, sed in hoc, quia hic homo habet formam humanitatis, & ille æquinitatis, talia dicuntur differre specie, & talis forma, in qua conueniunt in cōcreto sumpta, puta animal, est genus, & quia, vt dictum est, talis natura sumpta in cōcreto de pluribus formaliter differentibus, quæ sunt in diuersis speciebus, dici potest, hinc est ꝙ tali naturę intentio generis potest attribui. Ideo dicitur, ꝙ genus prædicatur. i. prædicabile est de pluribus differentibus specie, seu dicitur diuidi in plures species. Et hoc quod dictum est in concreto sumptum intelligitur solum in prædicamento substantiæ, in alijs vero prædicamētis & maxime in absolutis sumitur genus & species in abstracto. Dicitur autem genus prędicari in eo quod quid est. i. substantiue ſm grammaticos, vt aīal, quod de homine & de equo prædicatur, est substantiuū, & non adiectiuū. Sensibile. n. quod de aīali prædicatur, quamuis sit de essentia animalis, non tñ dicitur prædicari in quid, sed in quale. & causa est quia est adiectiuū. Sciendum est aūt, ꝙ quia ea, quæ in quid prædicātur, sunt de essentia seu quidditate eorum, de quibus prædicantur, ideo prædicari in quid non solum pōt dicere modū significandi, vt dictum est, sed etiam dicit quiditatem ipsius, de quo prædicatur, & patet quid sit genus.

Quid sit Species & vnde sumat originem. Cap. III.

Species est, quę prædicatur de pluribus differentibus numero in eo ꝙ quid. licet autem hic prædicta descriptio speciei ex dictis possit intelligi, tamē ad maiorem declarationem aliquorum, quæ supradicta sunt, sciendum, est ꝙ licet principium indiuiduationis proprium sit à materia signata, vt supradictum est, non tamē est intelligendum ꝙ aliqualiter non sit à forma. Vbi nota, ꝙ aliquid distingui ab aliquo per formam dupliciter potest esse. Vno modo, ꝙ talis distinctio sit per formam ratione formæ secundum quod in formis diuersi gradus inueniuntur, & quæ sic distinguuntur necesse est vt differant specie, vt supra dictum est. Alio modo potest aliquid distingui ab alio per formam, non secundum absolutam rationem formæ, sed secundum ꝙ est hæc forma, & sic differunt numero duæ quantitates separatæ, siue sint separatæ per intellectum, vt in mathematicis, siue sint separatæ à materia secundum rem virtute diuina, vt quantitas duarum hostiarum consecratarum, quantitas enim quædam forma est. Et sic etiam differunt animæ separatæ numero, non enim differunt per materiam quā non habent, nec ei coniunguntur, nec per relationem ad materiam cui coniungibiles sunt, cum relatio sit posterior ipso relato. Vbi nota, ꝙ omnis forma sub se habens multa id est quę vniuersaliter sumitur, habet quandam latitudinem, nam inuenitur in pluribus & dicitur de pluribus. Duplex autem potest esse latitudo in formis, vna secundum gradus formales, quorum vnus secundum se nobilior & perfectior est altero, & hęc, vt dictum est, latitudo generis est, sub qua sunt diuersi gradus formales specifice differentes. Alia latitudo est secundū plurificationem numeralem in eodem gradu, & quia illa latitudo non est secundum absolutam rationem formę, oportet ꝙ forma, in qua est talis latitudo, importet in sua ratione aliquid, per quod cōueniat sibi talis latitudo, quod sit aliud ab absoluta ratione formę. Et si loquamur de illa forma, quę est pars compositi, puta de anima rationali, illud propter quod sibi talis latitudo conuenit, est imperfectio quędam, secundum scilicet ꝙ nata est habere rationem partis alicuius totius, non solum ꝙ sit pars secundum

Vide Porphyriū ca. 3.

cundum rationem, quia etiam formæ specificæ sunt partes secundum rationem, sed quod sit pars secũdum rem. Nam anima rationalis est pars realis hominis, & albedo est pars realis hominis albi. Vnde ad hoc ꝙ tales formæ multiplicentur sub specie, oportet ꝙ habeant illam potentialitatem, quæ facit partes reales, & secundum hoc ill la potentialitas, per quam anima rationalis per essentiam suam nata est esse pars compositi, dat ei quandam latitudinem plurificationis secundũ eundem gradum, nõ obstante, quod sit separata & actu non informet materiam. Et, quia talis potentialitas non competit essentiæ angelorum, ideo angeli non differunt inter se numero, sed quilibet angelus facit speciem per se. Non enim est apta natura, seu essentia angeli esse pars compositi, ex qua compositione consequatur species, sicut anima humana. Potentialitas ergo formæ, quam forma habet, s. vt iungatur materiæ facit sub ea multiplicari indiuidua, & sic debet intelligi quod supra dictum est, ꝙ scilicet humanitas, quæ est forma sequens totum compositum, si consideretur, vt est determinata ad hanc materiam signatam, facit singulare. Humanitas enim vt dictum est, dicit animam & corpus, vnde dicendo hoc corpus & hanc animam dicit singulare. Et quia anima in eodem gradu existens non posset diuidi in plura, vt dictum est, nisi propter potentialitatem, quam habet. vt vniatur materiæ signatæ, ideo dicendum est, ꝙ materia signata est principium indiuiduationis, forma autem non nisi per materiam, ad quam habet naturalem potentiam, vt sibi vniatur, & sic patet quid est species. Sciendum tamen est, ꝙ licet forma specifica, vt dictum est, de se plurificabilis sit propter potẽtialitatem quam habet, vt materiæ vniatur, tamen aliquando talis plurificatio accidentaliter impeditur. puta, si omnes homines morerentur, & vnus solus remaneret, tunc humanitas non esset in pluribus materijs. Vel potest impediri propter conditionem materiæ, sicut modo est vnus tantum sol, non quod repugnet naturæ solari esse in pluribus secundum considerationem formæ, sed quia non est alia materia susceptiua talis formæ, vnde sol est species in vno indiuiduo.

De origine differentiæ, & quid ipsa sit secundum rem & intentionem. Cap. IIII.

Differentia, vt hic sumitur, dupliciter describitur. Primo sic. Differentia est, quæ prędicatur de pluribus differentibus specie in eo ꝙ quale. Secundo sic, Differentia est qua species abundat à genere. Ad videndum autem primam descriptionem, sciendum est, ꝙ, vt supra dictum est, in aliquibus formis potest esse latitudo in eadem forma secũdum gradus formales. Quorum vnus secundum se est nobilior & perfectior alio, & ab hac forma sumitur genus. Vbi nota, ꝙ in entibus sunt diuersi gradus essendi, siue sint gradus substantiales, siue accidentales, qui gradus, licet in aliquibus entibus sint dispersi, tamen aliquando inuenitur aliquod vnum plures gradus perfectionis substantiales vel accidentales comprehendens. Verbi gratia, vegetabile, sensibile, rationale sunt gradus entium substantiales. Planta enim substantialiter est vegetabilis, canis vero substantialiter est sensibilis, & homo substantialiter est rationalis. & isti gradus dispersi in multis aliquando inueniuntur in vno solo, puta in homine, homo nanque per suam formam substantialem, quæ est vna, habet omnes istas tres perfectiones, nã est vegetabilis & est sensibilis & est rationabilis. Vnde sortes per vnam suam essentiam conformatur plantæ & cani & Platoni, vt supradictum est, hæc autem conformitas, quæ est fortis ad plantam potest esse vna duorum, sicut enim similitudo duorum nigrorum est vna amborũ quia vnius vt subiecti, & alterius vt termini, sic talis conformitas est fortis, vt subiecti, & illius plantæ, vt termini. Nec propter hoc dico, ꝙ talis conformitas sit relatio secundum esse, sed est relatio secundum dici, vt fundamentum relationis secundum esse. Talis autem conformitas, quæ realiter vna est, vt dictum est, mouet intellectum nostrum ad vnum conceptum, puta viuum, à quo conceptu sumitur genus, vel aliquando species, vt ex supra dictis haberi potest. Vnde talis conformitas se habet ad genus vt fundamentum remotum, conceptus vero viui, ad quem talis conformitas mouet intellectum, se habet ad genus vt fundamentum propinquum, & sic licet vnitas generis sit vnitas rationis, tamen aliquo modo habet fun dari in vno secundum rem. Difformitas vero, quæ est inter fortem & plantam est, quia fortes sentit, non autem planta, à qua difformitate sumitur differentia, quæ diuidit viuum, quod commune est homini & plantæ. Vnde per hanc differentia ostenditur, ꝙ viuum inuenitur in habente aliquam aliam perfectionẽ, quæ non est in planta. Et, quia in tali perfectione, puta sensibili, conuenit fortes cum cane, similiter inter eos est vna conformitas mouens ad vnum conceptum, à quo si sumatur in concreto substantiue, ita ꝙ tale concretum de suo significato dicat explicite & viuum & sensibile sumitur aliud genus, scilicet animal, si vero sumatur in concreto adiectiue, ita ꝙ de suo significato dicat solam illam perfectionem explicite. s. sensibile, sumitur differentia, puta inquantum dicatur sensibile, & sic de alijs vsque ad vltimam differentiã specificam, infra quam non est perfectio formalis. Cum ergo de tot possit dici sensibile, de quot dicitur animal, sed animal, quod est genus prædicatur de pluribus differentibus specie, similiter & sensibile quod est differentia prædicatur de pluribus differentibus specie. Notandum, ꝙ forma substantialis habet duplex esse. Vnum est obiectiue in intellectu, & secundum hoc esse intellectus attribuit sibi nomen abstractum. Considerat enim eam intellectus non considerando materiam, in qua est, & propterea dat sibi nomen abstractum, vt humanitas. Aliud esse habet in materia, ad quam habet duplicem habitudinẽ, vna est, quia inhęret ei tanquam saluata in ipsa, & sic aliquo modo habet modum accidentis, & sic dat ei intellectus nomen concretum adiectiuum, quale est nomen accidentis, vt humanum. Secunda comparatio, quam habet ad materiam, vt complens & perficiens ipsam, vt sic non habet modum accidentis, sed modum substantię, & sic dat ei intellectus nomen concretum substantiuum, vt homo.

Notandum, ꝙ animal differt à sensibili, quia animal dicitur ab anima sensibili, sensibile autem dicitur à sensibilitate, & quia anima ad sensibilitatem se habet sicut potentia ad actum, ideo differentia magis est actualis quã id cuius est differentia, licet tantum ambiant ambo. Dicitur autem differẽtia prędicari in quale idest adiectiue. huius ratio est, vt enim dictum est differentia diuisiua alicuius generis sumitur à perfectione, quam non habent omnia quę sunt sub genere, quę perfectio comparata ad illud, vnde sumitur genus, se habet vt quoddam perfectum, & per consequens vt formale, & quia addiectiua communiter

communiter à formis ſumuntur, quæ formæ habẽt adiacere, ideo ad deſignandum, ꝙ differentia ſumitur à ſolo formali, & illud ſolum dicit explicite, perfecta eſt differentia per modum adiectiuum in ſui prædicatione. Ad videndum autem ſecundam diffinitionẽ differentiæ, ſciẽdum, ꝙ impoſsibile eſt partem de toto prædicari, ſed quicquid de alio vere prędicatur, oportet ꝙ dicat totum. Cum autem de ſorte prædicetur homo, & animal, & rationale, oportet ꝙ homo dicat totum formale, quod eſt in petro, & dico formale loquendo de forma, quæ ſequitur totum compoſitum. Similiter oportet ꝙ animal dicat totum formale, & ſimiliter rationale dicat totũ formale, ſed diuerſimode, nam rationale dicit totum illud, quod dicit homo, non tamẽ explicite, ſed implicite. Rationale enim dicit habens rationem, vnde de ſuo principali ſignificato dicit ſolum rationem, ſed, quia dicit habens rationem, in hoc ꝙ dicit habens, intelligitur implicite homo quicunque ſit ille, & ſic dicit totum quod dicit homo, aliquid tamen explicite & aliquid implicite. Similiter etiam animal dicit totum, quod dicit homo, non tamen explicite. Dicit enim animal habens vitam & ſenſum. Vnde de ſuo principali ſignificato ſolum dicit vitã & ſenſum, ſed in hoc, ꝙ dicit habens, implicite intelligitur homo, homo vero dicit explicite totũ formale quod eſt in ſorte, nam dicit habens humanitatem, quæ humanitas dicit explicite motũ & ſenſum, quod dicit animal, & rationẽ quam dicit rationale. Vnde homo de ſuo principali ſignificato dicit animal rationale. Comparando.n. ſignificata iſtorum explicite, cum genus & differẽtia, vt dictum eſt, non ſignificent quodlibet eorum niſi partẽ, ſpecies vero explicite ſignificet illud, quod ſignificat vtrunque: ergo ſignificatum explicitum ſpeciei excedit ſignificatum explicitum generis in ſignificato explicito differentiæ, ſimiliter etiam excedit ſignificatum differẽtiæ in ſignificato generis. Bene ergo dicitur in prædicta deſcriptione, ꝙ differentia eſt, qua ſpecies abundat à genere, quia ſpecies abundat ideſt excedit in ſuo ſignificato etiam illud quod explicite ſignificat differentia, & ſic patet quid eſt differentia ſecundum ſui rationem.

De genere Generaliſſimo, & Subalterno, & quòd ens non poteſt eſſe genus. Cap. V.

Vide Porphyriũ ca. 3.

DIuiditur autem genus in genus generaliſsimũ & genus ſubalternum. Genus generaliſsimum eſt illud, ſupra quod non eſt aliud ſuperueniens genus. Quod ſic debet intelligi, vt enim dictum eſt, genus ſumitur à conceptu conformitatis aliquorum, quæ in aliquibus alijs perfectionibus formalibus ſunt difformia, à quibus perfectionibus formalibus ſumuntur differentiæ. Sicut animal eſt genus, quia dicit motum & ſenſum, in quibus homo & equus conformantur, qui tamen ſunt difformes in aliquibus alijs perfectionibus, puta quia in homine eſt ratio, quæ non eſt in equo, à qua ſumitur differentia.ſ. rationale. Conformatur etiam homo cum plãta in viuo, ex qua conformitate ſumitur aliud genus ſcilicet animatum corpus, & hæc eſt maior conformitas quã prima, & quia ad plura ſe extendit animatum corpus quam animal, ideo hoc eſt ſuperius genus. Cum lapide vero conformatur in corporeitate, a qua ſumitur aliud genus ſuperius ſcilicet corpus. Cum angelo vero conformatur in ſubſtantia, quæ adhuc eſt remotior conformitas, à qua ſumitur aliud genus ſcilicet ſubſtantia. Si vero eſſet homo difformis rei in ſubſtantia nulla eis conformitas remanet, niſi entitas. Cum autem ens non poſsit eſſe genus vt dicetur, reſtat ꝙ ſubſtantia ſit genus generaliſsimum, reliqua vero genera, quæ ſubſtantia diximus.ſ. corpus, animatum corpus, & animal ſunt genera ſubalterna, quæ aliquando ponũtur eſſe genera, & aliquando ſpecies quodlibet.n. eorum eſt ſpecies reſpectu ſuperioris generis, & eſt genus reſpectu inferioris ſpeciei. Ex his põt patere, quõ vna & eadem differentia eſt diuiſiua & conſtitutiua, ſi enim animatum, ꝙ eſt differentia, addatur corpori, cum illud, quod ſignificat corpus, inueniatur in nõ habentibus hanc perfectionem, quæ eſt animatum, hæc differentia diuidit corpus, quod modo eſt genus, & conſtituit vnam ſpeciem.ſ. animatũ corpus. Vnde hæc differentia, animatũ modo eſt diuiſiua generis, & cõſtitutiua ſpeciei. & ſic eſt accipere in alijs generibus vſque ad ſpecies ſpecialiſsimas, quarum nõ ſunt differentię diuiſiuę. Quæ autem ſint ſpecies ſpecialiſsimè, ex dictis haberi poteſt. Quod aũt ens nõ poſsit eſſe genus ſic patet. Vt.n. dictũm eſt, illud eſt genus, quod ita ſe habet ad ſuam differentiam diuiſiuam, ꝙ differentia ſignificat aliquid explicite, quod non ſignificat ipſum genus, licet implicite ambo totum dicant, vnde genus eſt extra intellectũ differentiarum, & datur exemplum in rebus compoſitis ex materia & forma, ignis.n. & aqua conueniunt in materia prima, differunt autem in forma, quia alia eſt forma ſubſtantialis ignis, & alia aquæ. Vnde ignis & aqua ſic conueniũt in materia, ꝙ materia eſt pars eſſentialis eorum, forma vero ignis & aquæ conueniunt in materia, ſicut in quodam diuerſo ab eſſentia eorum, determinabili tamen per ipſas. Sic ſuo modo ſpecies aliter conueniunt in genere quam differentiæ. nam ſpecies conueniunt in genere, ſicut in eo, quod includitur in ratione ipſarum, & in earũ principali ſignificato, in ratione.n. hominis & in eius principali ſignificato includitur animal. Sed differentiæ conueniunt in genere, ſicut in quodam determinabili ſecundum rationem per eas, quod eſt extra intellectum earum, ſicut rationale & irrationale conueniunt in animali. Cum ergo nihil poſsit inueniri, extra cuius intellectũ ſit ens, nihil poterit eſſe differentia entis, nec per conſequens ens poterit eſſe genus. Aſsignatur etiam alia ratio quare ens non ſit genus, quia non poteſt eſſe vniuocum ad ſubſtantiam & accidens. Notandum, ꝙ in prædicto exemplo aliter ſumitur materia quam ſumebatur in primo, quando dictum eſt, ꝙ indiuidua diſtinguuntur per materiam, & ꝙ materia eſt principium indiuiduationis. Eſt.n. materia prima & materia ſignata, ſeu hæc, quæ videlicet quantitate ſignatur, & alijs accidentibus indiuiduantibus. Dicitur autem materia prima illud, quod eſt in potentia ad omnes formas ſubſtantiales, quæ conſideratur ſolum in ſua nuda potentialitate, quæ dicitur vna per remotionem omnium formarum inquantum conſideratur vna quidem natura potentialis perfectibilis per formas abſq; hoc, ꝙ actu perfecta ſit, & de iſta materia loquebamur in exẽplo ſupra poſito. Materia vero ſignata ſeu hæc dicitur, prout habet eſſe cũ hac quantitate & hac qualitate & in alijs accidentibus, & ſic conſiderata nõ eſt vna omniũ, ſed per quælibet indiuidua eſt diuiſa, ſicut diuiſa ſunt prædicta accidentia vnicuiuſque indiuidui. Et, quia omnia indiuidua & quodlibet eorum habet partẽ primæ materiæ conſiderando illam partem, non vt eſt ſignata ex his vel his accidentibus, dicitur ignis & aqua cõuenire in vna materia, vt in dicto exẽplo dictum eſt.

Ens non poteſt eſſe genus.

Patet

Patet ergo de tribus prædicabilibus essentialibus, quæ concurrunt ad ordinandum prædicamentum, scilicet de genere specie, & differentia, quæ dicuntur essentialia, quia sunt de essentia eorum, de quibus prædicantur &c.

De origine Proprij, & quomodo inest omni indiuiduo speciei et semper. Cap. VI.

Vide Porphyriũ.ca.5.

NVnc dicendum est de duobus prædicabilibus accidentalibus.s.de proprio & accidente. Dicuntur autem accidentalia, quia non sunt de substantia, siue de essentia subiectorum, de quibus prædicantur. Notandum, ꝙ ens reale diuiditur in substantiam & accidens, vnde sic sumendo accidens, prout diuiditur contra substantiam, proprium est accidens, & inter accidentia computatur, non.n.est de substantia eius, cuius est proprium, nec potest esse in prædicamento substantiæ. Alio modo sumitur accidens, non vt diuiditur contra substantiam, sed vt est vnum de quinque prædicabilibus, & sic proprium non est accidens, immo cõtra illud diuiditur. Describitur autem proprium sic, Propriũ est quod inest vni soli, & semper, & conuersim prædicatur de re. Ad videndum autem particulas huius diffinitionis, quia valde est nobis necessarium scire proprium, quod quia Philosophus propriam passionem proprium vocat, quia in demonstratione nihil aliud concluditur nisi propria passio de subiecto, sciendum ꝙ aliquid de aliquo dici seu prædicari contingit dupliciter.s.per se & per accidens. Prædicatio per accidens potest fieri tripliciter. Vno modo quando accidens prædicatur de subiecto, vt homo est albus, Alio modo, quando subiectum prædicatur de accidente, vt album est homo. Tertio modo, quando accidens prædicatur de accidente, vt album est musicum. Prædicatio vero per se fit multipliciter, vt patebit in tractatu de demonstratione. Quorum secundus modus dicendi per se est, quãdo proprium prædicatur de eo, cuius est proprium, vt homo est risibilis. Cum ergo propriũ prædicatur de subiecto, quia non prædicatur per accidens, sicut dictum est de accidentibus respectu suorum subiectorum, sed per se, aliam habitudinẽ habet ad subiectum suum quam habeant accidentia cõmunia. Illa nanque nullam habitudinem habent ad sua subiecta, nisi vt ad causam materialem, sumẽdo hic materiam pro subiecto quod est in potentia ad accidentia, sicut ad quosdam actus sibi inhærentes. Vnde si proprium solam hanc habitudinem haberet ad subiectum, vt.s.subiectum solum modo esset passiuum & receptiuum eius, tunc, cum illud, quod est receptiuum tantũ alicuius non imponat necessitatem essendi ei, respectu cuius est tale, sequitur, ꝙ proprium non de necessitate sequatur subiectũ, nec per consequens per se posset prædicari, & tamen videmus oppositum. Nam in rebus naturalibus videmus quasdam operationes, quæ conueniunt semper oĩbus, quæ sunt eiusdem speciei, sicut attrahere ferrum semper conuenit omni magneti. Vnde oportet ꝙ tales operationes sequantur aliquod principium intrinsecum permanens in illis corporibus, hoc tamen principium dicitur potentia, siue virtus, quia virtus est potentia, quę fertur ad vltimum, quod fieri potest. Tale ergo principium necessitatem essendi habet à forma specifica illius rei. Nec põt dici, ꝙ tali virtuti subiectum non imponat necessitatem essendi, sed generans, quia, si subiectum nullam habeat necessariam habitudinem ad tale proprium, quantuncunque generans semper generet subiectum cum tali passione, tamen talis propria passio per respectum ad subiectum esset per accidens, & non per se, & sic non posset demonstrari, cuius oppositum infra patebit. Restat ergo, ꝙ subiectũ habeat ad suum proprium habitudinem causæ efficientis, quod sic potest patere: nam propriæ qualitates agunt, vt instrumenta formarum substantialium, agunt enim ad productionem formarum substãtialium, sicut calor ignis agit in ligna ad generandum ignem, quod non posset facere nisi esset instrumentum formæ substantialis huius agentis hoc ergo est, quia recipiunt virtutem à formis substãtialibus agendi hoc, nec recipiunt tales qualitates à formis substantialibus aliquam virtutem differentẽ ab eius, nihil ergo aliud recipiunt nisi seipsas, formæ ergo substãtiales subiectorum sunt causa effectiua suorum priorũ. Verum circa hoc videtur magnum dubium. Nam sequitur ꝙ idem subiectum sit s͠m idem agens & patiens, & ꝙ idem sit causa agendi & patiendi respectu eiusdem, ad minus in substantijs separatis, quæ non habent partẽ extra partem. Vnde eadem substantia angeli secundum idem, quia indiuisibilis est, esset causa effectiua propriæ passionis, & receptiua, quod videtur inconueniens. Ad quod intelligendum sciendum est, ꝙ sicut se habet res in patiendo, sic suo modo se habet in agendo, in patiendo autem non solum dicitur passiue se habere illud quod recipit aliud, sed etiam illud, quod illud disponit ad hoc recipiendum. verbi gratia, Cæra, quæ recipit figuram, dicitur passiue se habere ad figuram, & non solum ipsa cera passiue se habet respectu figurę, sed etiã mollities disponens ceram ad talem receptionem passiue se habet respectu figurę, licet enim mollities non sit in quo recipiatur figura sicut in eo quod est ratio recipiendi, est tamen aliquo modo dispositio ratio suscipiendi. Sic etiam suo modo principium originans aliquid quodam ordine, & quadam necessaria connexione mediãte aliquo alio aliquid producit, etiam illud quod producit respectu illius quod producitur se habet actiue. Sicut clauus infixus trabi, si semper motus daretur trabi mediante clauo, quamuis totus motus effectiue esse ab homine mouente vtrunque.s. trabem, & clauum, tamen clauus ad motum se haberet actiue respectu trabis. Sic suo modo se habet de subiecto respectu suę proprię passionis. nam subiectum est sicut clauus, passio sicut trabs, generans sicut mouens vtrũque, & dans esse vtrique.s.subiecto & passioni. sicut motus in clauo & trabe causatur à mouente, & sic saluatur vtraque opinio, & omne dubium remouetur. Ex dictis ergo possunt patere duę particulę diffinitionis proprij.s. ꝙ proprium inest omni & semper, si enim proprium necessariam, & naturalem connexionem habet ad formam specificam, vt dictum est, oportet ꝙ inueniatur in omnibus, in quibus est forma specifica, sed forma specifica inuenitur in omnibus indiuiduis eiusdem speciei, ergo proprium competit omni contento sub specie, & semper sibi conuenit quandiu formam illam specificã participabit, & sic patẽt duę particulę diffinitiõis proprij &c.

Quod proprium inest soli speciei, & Conuersim de ipsa prædicatur. Cap. VII.

AD videndum autem aliam particulam diffinitionis proprij.s.quomodo conuenit vni soli speciei, Sciendum,

Sciendum, ꝙ, vt supra dictum est diuersi sunt gradus perfectionis in entibus, quos Philosophus. 8. Metaphysicæ comparat numeris. Vnde dicit, ꝙ species rerũ sunt sicut numeri, & ideo sicut numeri respectu vnitatis diuersos habent gradus formales, sicut alius est gradus quaternarij, quã quinarij & sic de alijs, ita diuersi sunt gradus formales specierum rerũ per respectũ ad quodcunq; primum principiũ incõpositum. Nec est inuenire duas species in eodẽ gradu, sicut nec duos numeros specie differentes, in qualibet ergo specie est vna forma specifica nullo mõ existens in gradu essendi vel operandi formæ specificæ alterius speciei. Cum aũt, vt dictum est proprium sequatᷓ propria principia speciei, nec possit esse nisi in vna specie, proper hoc in diffinitione dicitᷓ ꝙ inest vni. Sciendum est autem, ꝙ licet proprium stricto modo sumptũ solũ conueat vni speciei specialissimæ, tamen largo modo nihil prohibet proprium etiam conuenire speciei sub alternæ, quæ videlicet põt esse genus. Dicimus enim, ꝙ proprium trianguli est habere tres angulos æquales duobus rectis, & tamen triangulus multas cõtinet sub se species. Ex dictis patet illud quod dicit Porphyrius, ꝙ propriũ prius conuenit speciei, & posterius indiuiduis, quod oppositum autem est de accidente communi. Si. n. proprium respecit indiuidua inquantum participant formã spicificam, per prius ergo verificatur de specie, quam primo respicit, ꝙ de indiuiduis, & per cõsequens indiuiduis conuenit, quia conuenit speciei. Accidens autem, cũ non respiciat subiectum nisi ratione inhærentiæ, & per prius conuenit substare indiuiduis quam secundis substãtijs, vt infra dicetur, accidens ergo conuenit speciei ratione indiuidui. Deinde in diffinitione proprij ponitur ista particula, ꝙ. s. cõuersim prædicatur de re. Vbi nota, ꝙ, vt infra dicetur, differt aliquo modo prædicari per se, & prædicari primo. Ea. n. per se prædicantur, quæ necessariam habent connexionem ad subiecta, de quibus prædicantur. Sed ea prędicantur primo, quæ prędicãtur dicto modo, & tantum ambit prædicatum quantum subiectum. Vnde licet risibile per se prædicetur de sorte, non tamen primo, quia proprium, vt dictum est, per prius respicit speciem ꝙ indiuidua, & cum tanti ambitus sic proprium quanti sunt species, ideo dicitur prædicari primo, seu cõuersim de specie. Notandum, ꝙ licet proprium vni speciei conueniat, tamen nihil prohibet, proprium vnius speciei participatione multis alijs speciebus conuenire, sicut proprium est igni quod sit calidus, & tamen multis alijs speciebus hoc conuenit inquantum hæc participant ab igne. Sciendum est etiam, quod proprium alicuius speciei aliquando sumitur sub vno nomine & vno significato, vt risibile est proprium hominis, aliquando vero sub duobus oppositis cum disiunctione, vt proprium est numeri ꝙ sit par vel impar, & sic patet de proprio &c.

De origine Accidentis & dictione ipsius. Cap. VIII.

ACcidens vero est, quod contingit eidem inesse, & nõ inesse præter subiecti corruptionẽ. Ad quod intelligendum, sciendum est, quod vnum potest dependere ab alio dupliciter. Vno mõ sicut ab eo, quod est prius eo ad minus natura, & isto modo vna res depen det ab alia quatuor modis, secũdum ꝙ quatuor sunt causæ. Dependet enim in homine corpus ab anima, sicut à forma, & anima à corpore sicut à materia, & homo à Deo, sicut à causa efficiente, & à beatitudine sicut à causa finali. Alio modo potest esse dependentia alicuius rei ab alia sicut ab eo, quod se habet ad ipsam consecutiue. Sicut corpus dependet à figura, & linea à rectitudine vel curuitate. Non enim potest inueniri corpus in quo non sit figura, vel linea, in qua non sit rectitudo, vel curuitas, & isto modo dependet omne subiectum à propria passione. Vnde quæcunque dependentia sit in rebus, siue causalis, siue consecutiua, & vna res ita dependet ab altera, ꝙ esse suum nec actu nec aptitudine sine tali re possit conseruari, certum est, ꝙ illa sine illa, à qua sic dependet non potest intelligi esse, non enim posset intelligi materia esse sine forma. Vbi nota, ꝙ intelligere aliquam rem sine alia potest dupliciter contingere. Vno mõ in prima operatione intellectus, in qua scilicet intellectus intelligit solum significatum termini. Alio modo in secunda operatione intellectus, in qua intelligit componendo vel diuidendo per esse vel per non esse, sicut cũ intelligo petrum esse, vel non esse album. In prima autẽ intellectione possum intelligere corpus sine figura, & omne subiectum sine propria passione. Non enim figura est de essentia corporis, cum corpus sit in genere quantitatis, figura vero in genere qualitatis, & ideo intellectus potest intelligere corpus non intellecta figura. Non tamen posset intelligere corpus isto modo nõ intellecto cõtinuo, quia continuum est de essentia corporis. In secunda vero operatione intellectus, non possum intelligere corpus esse sine figura, quia corpus nunquam potest esse sine figura, nec subiectum sine propria passione, vt dictum est. Cum autem subiectum non habeat talem dependentiam ab accidente communi, non enim necessario sequitur subiectum, sicut figura sequitur principia essentialia corporis. nam, si corpus est necessario habet positionem partium in toto, vt infra dicetur, quia positio est differentia quantitatis, ad hanc autem necessario sequitur figura, quod non contingit de accidẽte communi respectu sui subiecti, ergo subiectum potest intelligi non intellecto accidẽte communi, & potest intelligi esse non intellecto accidẽte communi. Sine accidente vero proprio non potest intelligi esse, cum sine accidente proprio esse non possit. Nam ablata figura non erit situatio partium, & per consequens non erit corpus, ergo non poterit intelligi esse sine eo. Potest ergo accidens inesse & non inesse præter subiecti corruptionem, cum esse subiecti non dependeat aliquo modo ab esse suo, vt dictum est, & sic patet prædicta descriptio accidentis. Sciendum tamen est, ꝙ aliquod accidens commune potest inueniri, quod respectu huius subiecti singularis ita se habet, ꝙ causatur ex principijs essentialibus eius, puta nigredo corui, quæ causatur ab hac siue ex hac materia signata corui necessario. loquendo igitur de tali accidente dico, ꝙ nõ posset intelligi hoc subiectum esse sine eo, & hoc dicitur accidens inseparabile, quod ita se habet ad principium singulare, sicut accidens proprium ad principium speciei. Et quia materia signata est extra intellectum speciei, de intellectu enim hominis est habens humanitatem & non plus, vtrum autem tale habens sit hoc signatum, vel illud, non est de intellectu explicito hominis, sicut differentiæ sunt extra intellectum generis, vt supradictum est, ideo potest intelligi coruus siue species corui esse sine nigredine, vel etiam cum albedine, & prõpter hoc accidens inseparabile collocatur cum accidente communi, & non cum proprio, licet aliquo modo conueniat cum vtroque: vt dictum est. Sic ergo accidens quoddam est inseparabile, & quoddã est separabile. Accidenti inseparabili conuenit prædicta diffinitio

diffinitio accidentis.s. ꝙ subiectum pōt intelligi esse sine eo, si sumatur subiectum pro specie, & non pro singulari. Sciendum est autem, ꝙ licet subiectum possit separari ab alio accidente, vt dictum est, non tamen accidens potest separari a subiecto actu vel aptitudine. & dico aptitudine, nam licet Deus possit aliquod accidens separare a subiecto, vt communiter tenetur de accidentibus hostię consecratæ, tamen ꝙ illa accidentia non habeant aptitudinē ad subiectum, hoc est impossibile. Quod enim est de ratione propria alicuius ab eo separari non potest, sed inesse actu vel aptitudine subiecto est de ratione propria accidentis, quia accidentis esse est inesse, ergo ab eo separari non potest. Hoc autem potest patere ex his, quæ supradicta sunt de specie. Cum enim accidentia & omnes formæ substantiales non sint actus purus, qui de se plurificabilis non est, si ipsa plurificentur numero, hoc est propter potentialiter, quam habēt essentialiter, vt.s. sint pars realis alicuius cōpositi siue substantialis, siue accidentali. Vnde sicut materia, & forma sunt partes rei substantiales ita accidentia sunt partes rei accidētales, sicut albedo, quę est pars huius compositi, quod est homo albus. Cum autem omnia accidentia sint talia, ergo necessario oportet ꝙ insint subiecto actu vel aptitudine, & sic patet de accidente, & de quinque prædicabilibus &c.

TRACTATVS PRIMVS DE PRAEDICAMENTO SVBSTANTIAE.

In quatuor capita diuisus.

De diuersis modis prædicandi. Cap. Primum.

NVNC dicendum est de prædicamētis, & quia prædicamentū dicit quædam prædicabilia ordinata in ordine prædicamentali, videndum est quot modis fit prædicatio. Vbi nota, ꝙ aliquid de aliquo dicitur prædicari tripliciter, idest vniuoce, ęquiuoce, & denominatiue. Vniuoce dicuntur prędicari, quę non solum conueniunt his, de quibus prędicatur quantū ad nomen, sed etiam quantum ad rationem essentialem, & Dico hic rationem illud, quod per diffinitionem dicitur, seu significatur, vel per aliquid, quod sumatur loco diffinitionis. Sicut animal prædicatur de homine & de boue. vnde non solum hoc nomen animal conuenit homini & boui, sed etiam diffinitio eius essentialis, quæ est, corpus animatum sensibile. Non solum enim vere dicimus, ꝙ homo est animal, sed etiam ꝙ homo est corpus animatum sensibile, & similiter est de boue. Equiuoce vero dicuntur prædicari, quę de pluribus prædicantur secundum idem nomen, non tamen secundum eandem rationem, & isto modo prædicatur canis de latrabili, & de marino. Licet enim secundū idem nomen canis de vtroque prædicetur, tamen alia ratione cōuenit cani latrabili quàm marino. Ratio enim latrabilis est, ꝙ est animal gressibile quadrupes, quæ non conuenit marino. Sciendum est autem, ꝙ sub æquiuocis cōprahenduntur analoga. Prædicatur enim analoga de pluribus inquantum dicuntur ad vnum, vt sanum dicitur de animali primo & proprie, est.n. sanum, adæquatū in humoribus, quod non potest esse nisi in animali, dicitur tamen sanum de vrina & medicina. Nam dicimus, hæc vrina est sana, quia est signum sani, quod est in animali, & hęc medicina est sana, quia est causa sani, quod est in animali. Vnde licet hoc nomen sanum de animali & de vrina dicatur, tamen ratio sani non potest dici de vrina. Non enim vrina est adæquata in humoribus, sed est signū talis adæquationis, & sic prædicatio analoga aliquo modo conuenit cum æquiuoca, vt dictum est, & aliquo mō cum vniuoca. Licet.n. sanum, quod de vrina dicitur, non dicat suam rationē.s. adæquationem humorum in vrina, non tamen dicit aliā rationem, sed eandem adæquationem humorum dicit, cuius vrina est signū. Denominatiue vero dicuntur prędicari, quæ concreta sunt adiectiue, & ab aliquibus accidentibus abstractis denominantur, seu deriuantur. vt album de homine prędicantur, & de ęquo denominatiue, quia album deriuatur ab hoc abstracto, quod est albedo quæ est in homine, quæ sic in abstracto sumpta de homine prædicari non posset. Nulla enim pars, vt supradictū est, potest de toto prædicari. Albedo enim est quædam pars accidentalis hominis albi, & sic de eo prædicari non posset. Concernitur autem, & dicitur album, quod idem est quod habens albedinē, & tale potest de homine prædicari. Ad videndum prædicamenta sciendum est, ꝙ prędicamentum, seu genus generalissimum dupliciter potest accipi. Vno modo pro ipsa intentione prædicamentali, seu vniuersalitatis. Alio modo pro ipsa re, in qua talis intentio fundatur, vt dictum est. Primo modo prædicamentum est ens rationis. Secūdo modo est ens reale. Ad maiorem autem notificationem horum sciendum, est ꝙ ens in sua maxima vniuersalitate diuiditur. Quinto Metaphysicæ in ens per accidens & in ens per se. Ens autem per accidēs tot modis diuiditur quod modis aliquid prædicatur per accidens, de quibus supradictum est. Ens per se diuiditur, quia quoddam est in anima, & quoddā extra animam. Ad sciendum autem quid sit ens, in anima, nota, ꝙ tripliciter aliquid potest esse in anima. Vno modo effectiue, sicut dicimus, ꝙ arca est in mente artificis antequam fiat. Alio modo subiectiue, sicut dicimus ꝙ scientia est in anima, vel actus intelligendi, vel verbum, quę sunt in anima, sicut accidens in subiecto. Tertio modo aliquid dicitur esse in anima obiectiue, sicut lignum intellectum dicitur esse in anima obiectiue. Duobus primis modis ens in anima est ens reale, & dico reale, non vt hoc nomen res dicitur a reor reris, sed vt dicitur a ratus rata ratum.i. firmum. Tertio modo sumpto ente.s. vt est obiectiue in anima, in eo possumus duo cōsiderare.s. id, quod est obiectiue in intellectu, puta lignum, & istud adhuc est res, vel illud, quod conuenit ligno solum, vt est obiectiue in intellectu, & non conuenit sibi secundum esse reale.s. esse abstractū ab hoc ligno, & ab illo, & hoc modo ens in anima non est res, sed intentio, cui rei nihil extra animam respondet, nisi pro fundamento remoto, & sic attribuitur esse non enti. Dicimus enim ꝙ cæcitas est in oculo. Cum autem cæcitas sit non ens, quō ergo habet esse, quia dicimus cæcitas est. certe solum esse intentionis, quod nihil habet facere cum ente reali, sed ex opposito ab eo diuiditur. Et si quæratur de tali ente vbi sit subiectiue, dicitur ꝙ est nusquā. Si.n. esset in aliquo subiectiue, esset accidens, & per consequens ens reale, sed solum habet esse obiectiue. Ens autem reale diuiditur in

decem

decem prędicamenta, quę ſunt decem genera rerum. Et, quia res eſt ſundamentum intentionis remotum, tamen ſecundum iſtam duplicem diuiſionem poſſunt dupliciter accipi prædicamenta. Ad ſciendum autem prædicamenta oportet diuidere ens reale. Vbi nota, ꝙ licet ens non poſsit eſſe genus, quia non inuenitur differentia cõtrahens illud, tamen contrahitur per modos eſſendi, modus aũt eſſendi alicuius rei poteſt accipi dupliciter. Vno modo vt eſt proprietas realis alicuius realiter differens ab eo, ſicut dicimus de aliquo, iſte habet bonum modũ, quia eſt manſuetus, vel concors. Conſtat autem, ꝙ manſuetudo & concordia quas diximus modos, res ſunt differentes ab eo, cuius ſunt. Secundo modo dicitur modus res concepta. vno modo reſpectu ſui ipſius, vt eſt concepta alio modo, qui quidem diuerſi modi conſiderandi non ſumuntur ex diuerſi in re exiſtentibus, ſed ex habitudine ad diuerſa ſub qua habitudine res intelligitur. Verbi gratia ſubſtantia, ſecundum ꝙ eſt ſubiectum accidentium, ſignificatur per modum ſubſtantiæ, quia ſubſtantia dicitur a ſubſtando: ſecundum autem ꝙ à nullo priori dependet, cui innitatur, ſignificatur vt ens per ſe. & iſti modi ſunt idipſum quod ſubſtantia differentes ſola ratione animæ concipientis. Ipſam ſecundum diuerſas habitudines, quæ ratio non eſt ficta, ſed accipitur a re: ita enim in re eſt. Nam & ſubſtantia accidentibus, & nulli innititur, tamen iſtæ non ſunt duæ res diſtinctæ, ſed diſtinctio inter iſta ſolũ eſt ex rõne. Vnde tales modi ſunt ens reale, ſ. ſubſtantia, quæ & ſubſtat accidentibus, & nulli innititur diſtinctio tamen eorum eſt à ratione. Cõtrahitur autem ens per modos, non ꝙ modus ſit aliqua differentia contrahens ipſum, ſed quia in ente reali cõmuniter ſumpto inueniuntur aliqua entia habentia inter ſe diuerſos modos eſſendi, quibus non reſpõdet vna & eadẽ res, niſi forte ipſum ens in vniuerſali. Primi aũt modi quibus contrahitur ens, ſunt eſſe per ſe, & eſſe in alio. Eſſe aũt per ſe eſt modus prædicamenti ſubſtantiæ, eſſe vero in alio eſt modus aliorum nouem prædicamentorum. Alio modo adhuc cõtrahitur ens per duos modos, quorum vnus eſt eſſe ad ſe, & iſte modus comprehendit tria prædicamenta abſoluta, ſ. ſubſtantiam, quantitatem, & qualitatem. Secundus eſt eſſe ad aliud, & iſte modus cõprehendit ſeptẽ prædicamenta reſpectiua. ſ. relationem, actionem, paſsionem, quando, vbi, ſitus, & habere, quæ omnia qualiter inter ſe differant dicetur infra. Notãdum eſt aũt, ꝙ diuiſio entis in decem prædicamenta nõ eſt diuiſio vniuoci, ſed analogi. Ens enim analogice dicitur de eis. per prius. n. dicitur de ſubſtantia, in qua maxime ſaluatur ſua realitas, de alijs vero dicitur inquantum ſunt aliquid ipſius ſubſtantiæ. Quantitas. n. eſt materia extẽſa vel extenſio ſubæ. Qualitas vero eſt eius affectio. i. diſpoſitio, & ſic de alijs. Vnde de eis prædicaẽ ens, ſicut ſanũ prædicaẽ de animali, vrina, & medicina. Diuiditur ergo ens in decem prædicamenta, quæ ſunt ſuba, quantitas, qualitas, relatio, actio, paſsio, quando vbi, ſitus, & habere, ſeu habitus, de quibus ſigillatim dicendum eſt, & primo de ſubſtantia.

Quid ſit ſubſtantia ſecundum intentionem logicam. Cap. II.

EST autem ſubſtantia ens per ſe exiſtens. Ad videndum particulam huius deſcriptionis ſciendum, ꝙ licet de ente plura dicta ſint, tamen ens eſt quod primo occurit noſtro intellectui. Nos. n. rõnales, i. diſcurſiui, quicquid. n. intelligimus fere cum diſcurſu intelligimus, occurunt aũt intellectui noſtro primo magis cõfuſa. De potẽtia. n. reducimur ad actum per medium. ſ. per actum imperfectum, quo intellectus non intelligit determinatam rem, & diſcurrẽdo determinat ſe ad perfectionem ſicut Poſsibile eſt intelligi rem, vt ponit Philoſophus. 1. Phyſi. exẽplum in ſenſibilibus. Videndo. n. in magna diſtantia aliquid, primo percipio ꝙ ſit corpus, deinde accedẽdo video ꝙ ſit aliud, deinde cognoſco ꝙ ſit hõ deinde ꝙ ſit Petrus, ſic intelligendo diſcurit intellꝰ noſter. Primo. n. de re concipit ꝙ ſit ens, deinde ꝙ ſit ſuba, deinde ꝙ ſit corpus, & ſic vſq; ad ſpẽm ſpecialiſsimam. Cõfuſus aũt qđ intelligi põt eſt ens. Ens ergo eſt illud qđ primo occurit intellectui noſtro. Et ſic patet qualiter in prædicta notificatione ſubæ ſumiẽ ens. Sed, quia dictũ eſt, ꝙ ſuba eſt ens per ſe, notandũ, ꝙ per ſe diuiditur contra per accidens, ſicut dicimus ꝙ hõ eſt aĩal per ſe, eſt aũt albus per accidens, & hoc mõ nunc ſumiẽ hic per ſe. Nã quantitas, & qualitas nõ ſunt entia per accidẽs, ſed per ſe, vt dictũ eſt, qa ens per ſe diuiditur in 10. prędicamenta. Alio mõ eſſe per ſe diuidiẽ cõtra eſſe in alio. Secũdo mõ ſolum ſubæ cõuenit eſſe ꝑ ſe, & iſte eſt modus proprius eius. Vel põt dici, ꝙ ſuba eſt ens ꝑ ſe exiſtens, eo ꝙ ſibi proprie cõuenit exiſtere. Alijs vero accidentibus cõuenit exiſtere ꝑ eã. Sicut ignis eſt per ſe calidus, qa oĩa ſunt calida ꝑ eũ, eſt. n. eius proprietas eſſe calidum. Sciendum tñ eſt, ꝙ ſuba diuiditur in materiã, formam, & cõpoſitũ. Materia. n. nõ dicitur proprie eſſe per ſe, cum non habeat eſſe niſi ꝑ formam. Silr ẽt forma nõ dicitur eſſe per ſe, cũ non ſolũ habeat eſſe in materia. Cõpoſitum aũt proprie dicitur eſſe per ſe, & dico cõpoſitum, ſ. integratũ ex ſuis partibus, licet. n. partes integrales ſint cõpoſitæ, nõ tñ dicuntur proprie eſſe per ſe. Cõpoſitũ. n. directe eſt in prædicamento, vt Boethius in cõmentario prædicamentorũ dicit, licet ẽt poſsit dici, ꝙ forma, & materia & partes integrales ſint per ſe, quia non ſunt in alio, ſicut accidens in ſubiecto. Notandum, ꝙ licet hic deſcribatur ſuba cõpoſita, tamen dupliciter põt eſſe ſuba cõpoſita. ſ. natura, & ſuppoſitum. Dico aũt hic naturã, vt eſt humanitas, ſuppoſitum aũt non ſumo hic pro ſingulari in genere ſubæ, ſed pro concreto naturæ vt hõ, Humanitas. n. licet forma dicatur, eſt tñ cõpoſita ex materia & forma, vt ſupra dictũ eſt, dicit. n. humanitas animam & corpus. Ita tñ humanitas ſiue quæcunque natura dicit formã ſubalem, & materiã, ꝙ de ſuo principali ſignificato pręſcindit omne aliud a prædicta forma, & materia, nõ aũt ſic eſt de ſuppoſito, quod eſt hõ. Hõ. n. de ſuo principali ſignificato dicit habẽs humanitatẽ, ſeu habens talẽ formã & materiã, quàm dicit humanitas, & quia habens humanitatẽ põt eſſe ſuppoſitum non humanum, vt patet de humanitate Chriſti, quæ ſuppoſitatur ſuppoſito diuino. Vel poteſt habere aliqua alia, puta accidentia, quæ humanitas omnino pręſcindit, ideo in creaturis differunt ſuppoſitum, & natura, & quia natura, puta humanitas, eſt quid habitũ exiſtens in habente, licet ſit compoſita, tamen ſibi non proprie conuenit eſſe per ſe. Proprie ergo ens per ſe dicitur ſuba cõpoſita, quæ eſt ſuppoſitum, & hic eſt cauſa, quare genera & ſpecies ſubæ ſumuntur in concreto & nõ in abſtracto, non autem aliorum prædicamentorum. Forma autẽ ſubſtantialis, quę eſt pars compoſiti, de ſe non ſubſtat accidentibus, ſed compoſitũ. forma vero, quę eſt natura, ſeu eſſentia, vt humanitas, quamuis ſit cõpoſita ex materia, & forma, tamẽ in ſuo ſignatu pręſcindit ſubſtare accidẽtibus. Alia vero accidẽtia ſe habent, ꝙ eorum gña & ſpecies ſunt formę, cum tñ ex eis cum ſubiecto non ſit vnũ

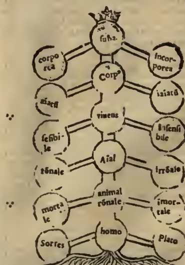
per

per se. Dicit aũt postea q̃ est existens. Vbi nota, q̃ in creaturis esse essentię, & esse actualis existentiæ differunt realiter, vt duæ diuersæ res. Quod sic patet, illud.n. quod est extra essentiã alicuius, differt realiter ab ea, esse aũt actualis existentię est extra essentiã rei, nã diffinitio indicat totã essentiã rei, esse aũt actualis existẽtiæ est extra diffinitionẽ, qa in diffinitione ponit̃ solũ genus & differentia, & nulla fit mẽtio vtrũ res diffinita existat, vel non existat. Apparet ẽt hoc manifeste. Nã impõle est posse intelligere aliquã rem nõ intelligẽdo ea, quæ sunt de essentia eius, tñ cõstat q̃ ego intelligo rosam, nõ intelligẽdo vtrũ actu sit vel non, ergo actu esse, vel esse actualis existentię differt realiter ab essentia. vnde circa primũ in quacunque suba creata est cõpositio esse & essentiæ, quæ nõ est cõpositio materiæ & formæ, sed est cõpositio duorũ principiorũ suppositi. Quorum essentia est potẽtia & esse est actus. Vnde esse respectu essentiæ dicit̃ accidens, qa est extra essentiã rei, & dicit̃ suba, qa est in genere subæ sicut principium suppositi, & est actus simpliciter, quia in genere subę, licet nõ sit forma, quę est actus materię, & est actus s̃m quid, qa essentia, cui aduenit, non est pura potẽtia, sicut est pura materia. Sciẽdũ tñ est, q̃ esse essentiæ p prius conuenit speciebus, qa, vt supradictũ est, sola species diffinit̃, & diffinitio significat esse essentiæ, & per posterius dicit̃ de indiuiduo, seu concreto. Esse autẽ existentię p prius cõuenit indiuiduis, ablato.n. esse indiuiduorum, impõle est aliquid aliud remanere, vt Philosophus dicit libro prędicamentorum posterius autẽ conuenit ipsis speciebus. Vnde existere sic de genere & specie dicit̃, sicut accidentia communia. Sic enim dicitur homo existit, quia Petrus existit sicut homo currit, quia Petrus currit.

De Prima & Secunda substantia quid sint, et de ordine substantiæ. Cap. III.

Diuidit̃ aũt suba in primã & secundã. Est autẽ prima suba, quæ proprie principaliter & maxime dicit̃ substare, quę nec in subiecto est, nec de subiecto dicit̃. Ad videndũ aũt prædictã descriptionẽ, sciendũ est, q̃ substare dicitur dupliciter, s. pro substare accidentibus, sicut dicimus, q̃ suba substat accidẽtibus, & pro substare vl̃ib', sicut dicimus, q̃ minus vl̃e substat magis vl̃i. stat.n. sub eo in ordine prędicamentali. Vñ maius vl̃e de minus vl̃i prędicat̃. Si substare sumat̃ primo mõ, sic prima suba proprie substat. Sicut.n. supradictũ est illud in est alicui proprie quod inest p se ei, & non p aliud, sicut calor proprie inest igni, sic eodem mõ inest primæ subæ substare accidentibus. Licet.n. superficies substet colori, & linea curuitati, tale substare hñt nõ per se, sed p aliud. s. per subam primã. Remota.n. inhærentia superficiei & lineę, quã hñt ad primã subam, actu & aptitudine nõ aric superficies nec linea. Substãt igit̃ accidentibus, quia suba prima substat eis. Propriũ ergo primæ substantiæ est substare accidentibus. Ex quo sequitur q̃ substare accidentibus insit principaliter & primo subæ primæ. Illud.n. primo conuenit alicui, quod conuenit sibi & non per aliud. Petro.n. non conuenit primo esse risibile, quia sibi per aliud, s. per hominẽ, vnde homini conuenit primo esse risibile. Sic licet substare accidentibus conueniat subę primæ & secundæ, tñ secundis substãtijs, s. generibus & speciebus cõuenit secundario, quia cõuenit eis p indiuidua, quæ sunt primæ substãtiæ, non.n. hõ currit, nisi quia Petrus vel Sortes currit. Et sic patet qualiter prima suba substat proprie & principaliter. Secũdo dicit̃ q̃ substat maxime & sumit̃ substare secundo mõ. s. pro esse sub alio, sicut minus vl̃e sub magis vl̃i. Cũ aũt primæ subæ subiiciãtur oĩbus speciebus & generibus, quæ sunt supra se, species vero & gña non subsunt tot, ergo primæ subę respectu secundarũ, isto mõ maxime dicunt̃ substare. Dicitur postea, q̃ non dicunt̃ de subiecto, quia non sunt prædicabilia de alijs, sicut species & gña. Et non sunt in subiecto quia non sunt accidentia, sola.n. accidentia sunt in subiecto, vt hic sumit̃ esse in subiecto. Et sic patet descriptio primę subę, seu indiuidui. Secundę vero subę dicuntur secundę. Differentię varo, quę cadunt ex latere, nõ proprie dicuntur subę, quia non proprie dicuntur esse in prędicamento nisi forte reductiue. Dicunt̃ aũt secundę subę. quia secundo, vt dictum est, substant accidentibus. Inter secundas autem subas dicunt̃ magis subę spẽs q̃ gña, non q̃ suba suscipiat magis & minus, vt infra dicet̃, sed quia vtroq; mõ substãt magis substãt spẽs quã gña, vt ex dictis haberi potest. Spẽs vero specialissime dicunt̃ æqualiter subę, quia æqualiter oĩbus substãt. Et sic patet de primis & secundis substãtijs. Qualiter aũt prędicamentũ subę sit ordinatum, patet in arbore Porphyrij, quã grã exempli ponimus, licet non in toto reperiam eam veram. nam rõnale aĩal nõ est genus, vt ipse ponit, nec dij sunt rõnales, vt ipse dicit.

Porphyrij Arbor.

Quod substantia non suscipit contrarietatem, nec magis & minus, licet sit subiectum vtriusque per sui mutationem. Cap. 4.

Restat nunc dicere de cõmunitatibus & proprietatibus substantię. Habet autem substantia duo cõmunia cum aliquibus accidentibus scilicet q̃ nõ suscipit contrarietatẽ, & q̃ non suscipit magis & minus. Ad quę

Ad quæ intelligenda, sciendum est, ꝙ quædam formę habent in se latitudinem, quædam vero non, & quia quædam formem habent prædictam latitudinem, ideo hñt contrarietatem, licet non semper sit verum in omnibus. Ad sciendum autem prædictam latitudinem, nota, ꝙ in rebus spiritualibus augmentum transfertur à quantitate corporali. dicitur aut in quantitate corporali aliquid magnum ſm ꝙ ad debitam perfectionẽ quantitatis perducitur. Vnde aliqua quãtitas reputatur magna in homine, quæ non reputatur magna in elephante. Sic etiam in formis dicitur aliquid magnum ex hoc, ꝙ est perfectũ, perfectio aũt formæ dupliciter põt cõsiderari, vel ſm ipsam formã, vel ſm participationẽ subiecti, primo mõ dicitur ipsa forma parua vel magna, vt parua albedo, secũdo modo dicitur magis vel minus, vt magis vel minus albũ. Formæ ergo, quæ de se indeterminatæ sunt, vt magis vel minus, seu perfectius & imperfectius sint in subiecto, illæ formæ dicuntur prædictam habere latitudinem, & prædictos gradus intensionis & remissionis. Ad sciendũ aũt quæ sint illæ formæ, nota, ꝙ in forma tria possumus considerare. Primo, si agens põt se diuersimode hr̃e ad eam. Secundo si subiectũ eam recipiens aliquando sit magis vel minus dispositũ ad ipsam. Tertio qualiter ipsa forma participatᷣ à subiecto. Vnde in illis formis in quibus agẽs non se habet diuersimode nec aliquando subiectum est magis, & aliquando minus dispositum, illæ formæ nõ habebunt prædictam latitudinem, sed in vltima perfectione suę speciei semper recipiuntur in subiecto. verbi gratia. Si.n. aer esset semper eodem modo dispositus ad recipiendum lucem, & illuminans aerem eodem modo semper se haberet, nunquàm lumẽ in aere reciperetur magis nec minus, nec aer esset magis vel minus illuminatus, sed quia aliquod istorum variatur, ideo aliter se habet de lumine. Cum aũt in formis substantialibus semper eodem mõ se habeat agens, & subiectum, quod est materia prima, sit semper æque dispositũ, forma ergo substãtialis nõ habebit latitudinẽ prædictã. Quod ipsa materia prima sit semper ęque disposita, nõ oportet probare, quia clarũ est. De agẽte vero seu producẽte formam substantialẽ patet. Licet.n. tale agens diuersimode se habeat abijciendo disponens contrarias ab ipsa materia, & hoc faciat virtute formarũ accidentaliũ, seu qualitatum, tñ formam substantialẽ introducit virtutæ suæ formę substantialis quę vniformiter se habet in oĩbus gñalibus eiusdẽ spẽi. Et idẽ & eodẽ mõ põt concludi de proprijs passionibus, quę simul cum subiecto producuntur & subiectũ respectu earum aliquo mõ se habet actiue, vt supradictũ est. Tales igitur formæ, tam substantiales quàm proprie passiones, quia agens ad eas producendas non se habet diuersimode, & quia subiectũ eas recipiens semper eodẽ mõ est dispositũ, ideo nõ suscipiunt magis nec minus. Si vero subiectum non esset eodem mõ dispositũ ad formã, vel agẽs adhuc diuersimode se haberet, oportet cõsiderare tertiũ quod dictũ est, s. qualiter ipsa forma participatur à subiecto. Nam, si participatur ſm rõnem indiuisibilitatis, talis forma non suscipiet magis nec minus, sicut patet de speciebus numeri, quæ consistunt in indiuisibili vnitate. Et de speciebus quantitatis continuæ, ſm numeros, vt bicubitum, tricubitum, & de aliquibus relationibus, vt duplũ & dimidium, & de figuris, vt trigonũ, & tetragonum, & quia oẽs quantitates & figuræ sic recipiũtur in subiectis, ideo quantitas & figura, & hæ relationes non suscipiunt magis nec minus. Non solum aũt de quantitatibus si cõsideratis, sed simpliciter loquendo de quantitate, vt linea, superficies, & corpus, verum est ꝙ nõ suscipit magis nec minus. Cuius ratio est, quia perfectio & imperfectio quãtitatis est secundum maiorem vel minorem extensionẽ, secundum quam aliquid dicitur maius aut minus, non autem maior vel minor extensio est causa sufficiens, ꝙ aliquid dicatur magis vel minus, quia non dicitur esse secundum extensionem, vt patet in alijs formis, in quibus est extensio, & non intensio, sicut in formis inanimatorũ & brutorum, quorum formæ sunt extensæ, & non dicuntur ſm magis & minus. Patet ergo quæ formæ suscipiũt magis & minus, & quæ non: quia videlicet habentes prædictam latitudinem suscipiũt magis & minus. Ex his scitur statim quæ formæ recipiunt contrarietatem, & quæ non. Nulla enim forma, quæ non recipit magis & minus recipit contrarietatem. Vbi nota, ꝙ formarum, quæ habent latitudinem prædictam, quædam habent eam solã seruando eandem speciem, quædam vero in genere & in specie. Nam tales gradus latitudinis sunt vsque ad vltimum, in quo saluatur species illa, quem gradum si transeat forma variabit speciem, & remanebit sibi idem genus, & in ista secunda specie habet etiam gradum, quandiu perueniat ad vltimum, quem si transcenderet, nõ esset in eadem specie. verbi gratia, Croceum habet gradus, & fit magis croceum quandiu veniat & fiat rubeum, & licet rubedo sit alia species quã croceitas, sunt tamen eiusdem generis. Conueniunt enim in hoc, ꝙ est participare lucem incorporatã, & de rubeo venitur ad nigrum vsq; ad vltimum gradum nigri, qui in eodem genere transcẽdi non potest. Si etiam croceitas remittatur, fit palliditas, & postea albedo, & istæ formæ istorum duorum graduum, scilicet albedo & nigredo sunt contrariæ. Nota, quod multi moderni tenent ꝙ duo gradus faciunt vnam contrarietatem, sicut albedo & rubedo, Albus & magis albus. Et apud ipsos duplex est contrarietas, scilicet completa & incõpleta. Prima est inter extrema maxime distãtia, s. inter albedinem summam, & nigredinem summam. Secunda est inter gradus medios, quia duo gradus distincti numero non compatiuntur se adinuicem & denominatiue in eadem parte subiecti, sicut gradus vt duo & gradus vt tria, & sic de singulis. Vnde talis latitudo, s. perfectius & imperfectius participari à subiecto sequitur formas aut ratione formæ, aut ratione subiecti. Ratione formę, vt patet in coloribus, nam lux incorporata magis vel minus participata causat species contrarias. Nam species, quę perfectius participat de tali luce, puta albedo, est cõtraria speciei, quæ imperfectius talem lucem participat, puta nigredo, & in talibus inuenitur contrarietas. Quando vero tali latitudine non participat ratione formæ, sed solum ratione subiecti, vt patet de magis vel minus illuminato, tunc talis forma, licet recipiat magis vel minus, tamen non habet contrarium, lumini.n. nihil est contrarium, & tamen constat, ꝙ aer est aliquando magis illuminatus & aliquando minus. Vbicunque enim est cõtrarietas, ibi est magis & minus, & latitudo prędicta in formis. Vbicunque vero talis latitudo non est, ibi non est vera contrarietas. Et dico vera contrarietas, quia quædam dicuntur contraria, quæ opponuntur secundum habitũ & priuationẽ, sicut rõnale & irrationale, par & impar, sicut dicimus, & in vnoquoq; gñe est vna prima contrarietas, quæ nõ est vere contrarietas, sed magis est habitus & priuatio, & hoc idẽ dico de omnibus cõtrarijs immediatis, scilicet ꝙ non opponuntur vere cõtrarie, licet sint habitus & priuatio. Sanitas enim & ęgritudo sic opponuntur nam, si sanitas est humorũ æqualitas, & ægritudo inęqua

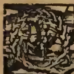
litas, & quia æquale & inæquale opponuntur priuatiue, melius diceretur, quod sanitas & ægritudo opponuntur per modum habitus & priuationis quàm contrarie, & hæc est causa quare non dicuntur habere medium.

Sciendum est aût, licet, vt dictû est in aliquibus inueniatur latitudo & gradus, non tamen est intelligendû, quod cum vna forma intenditur, quod augeatur per additionem gradus ad gradû, ita quod sint ibi duo gradus distincti quorum vnus addatur alteri, & posset ab eo distincte signari, sed fit tale augmentum inquantum forma imperfecta fit perfecta, itaque ipsa perfecta habet plusquam prius non secundum partes signabiles diuersas, sed virtute, ita quod primus gradus côtinetur in secundo virtute, sicut impefectû continetur in gradu perfecto. Ex istis patet, quod, quia substantia non suscipit magis vel minus, vt dictum est, quod substâtiæ nihil est contrarium. Et sic patent côemunitates substantiæ. Proprium autem substantiæ est, quod secundum sui mutationem sit susceptibilis contrariorum. Dicitur autê hoc esse propriû substantiæ, quia sibi soli per se conuenit. Nâ si aliqua dicuntur suscipere contraria, sicut linea dicitur recta vel curua, tamen linea non suscipit ista nisi ratione substantiæ. Datur etiam instantia de oratione & opinione, quæ eadem manens, aliquando est vera, aliquando est falsa. Ad quam respôdet Philosophus, quod hoc non fit secundum mutationem orationis, vel opinionis, non enim mutatur oratio, vel opinio, dum. Sortes sedet eo surgente, sed mutatur res, non. n. per sui mutationem oratio vel opinio dicitur esse susceptibilis contrariorum, sed per mutationê rei significatæ. Soli ergo substantiæ huiusmodi conuenit, & si alijs conuenit, huiusmodi est ratione substantiæ, in qua habent esse, vt patet de superficie, quæ est susceptibilis albedinis & nigredinis, de cuius essentia est actu vel aptitudine esse in substantia, vt supra dictum est, & sic patet de prædicamento substantiæ &c.

TRACTATVS SECVNDVS DE PRAEDICAMENTO QVANTITATIS.

In octo capita diuisus.

De numero, qui est quãtitas discreta. Cap. I.

VANTITAS diuiditur in continuâ & discretam. Dicitur autê discreta quantitas, cuius partes inter se ita habent, quod sunt separatæ, & ad vnum côem terminum non copulantur. Partes. n. huius numeri, qui est decê ad nullum côem terminû copulant. Non. n. in numero, qui est. 10. inuenitur aliqua particula ad quam copulentur aliæ particulæ, cum oês particulæ eius sint separatæ vna ab alia. Continua vero quantitas dicitur, cuius partes ad vnum côem terminum copulantur, quia oês sunt coniunctæ, & nô sunt actu separatæ, sed sunt separabiles, vt infra dicetur. Diuiditur autem quantitas discreta in numerum & orationem, est aût numerus multitudo ex vnitatibus aggregata. Aliter aût diffinitur numerus sic, Numerus est multitudo mêsurata per vnû. Ad videndum aût prędictas diffinitiones, sciendum est, quod vnum conuertitur cum ente, & vnum est principium numeri. Vnum autem primo modo sumptû nihil aliud est quàm ens indiuisum. Addit autê vnum supra ens negationem seu priuationem diuisionis, & quia omne ens est vnum isto modo sumptum, ideo vnum sic sumptum non solum est in genere quantitatis, sed in omnibus generibus sicut & ens, ideo vnum est de transcendentibus, & multitudo causata per vnum, isto modo sumptum nô est numerus, qui est spês quantitatis, sed est de transcêdêtibus. Dicimus. n. esse quatuor angelos, vel tres personas in diuinis, & tñ nec in angelis, nec in Deo est quantitas. Vnû aût, quod est principium numeri, addit super vnum quod conuertitur cum ente non rem aliquam, sed côcernit illud addêdo sibi duas rationes, s. quia dicit non oêm indiuisionem, i. non dicit omne ens inquantum est indiuisum, sed dicit ens indiuisum quantitatis continue, & dicit rônem mensuræ discretæ. Quia. n. numerus, qui est spês quantitatis, causatur ex diuisione côtinui, supponaê, quod diuideremus vnam lineâ in multas partes, cû quælibet pars lineę, quę sic diuidit sit indiuisa, & linea sic côsiderata est vnum. Vnde vnum nihil aliud est quàm continuû indiuisum. Vnum ergo, quod côuertitur cum ente, dicit ens indiuisum, quodcunque sit illud. Vnum autem quod est principium numeri dicit ens continuum indiuisum, & numerus ex talibus vnitatibus aggregatur, vbi sunt multa continua diuisa abinuicem, & in se indiuisa. Secunda ratio, quam addit vnum, quod est principium numeri supra vnum, quod conuertitur cum ente, est ratio mensuræ discretæ. Vbi nota, quod mensurari discrete potest sumi dupliciter. Vno modo vt idem sit quod certificari apud intellectum quot sunt aliquæ res, inquantum aliquis per vnum aliquotiens replicatum certificatur de numero illorum, quæ numerat: & isto mô sumpta mensura est proprietas accidentalis ipsius numeri, & conuenit etiam vni quod conuertitur cum ente. Alio mô sumitur mensurare pro eo quod est facere tot res formalr. sicut albedo formalr facit album, & talis mensura est de rône vnius vel numeri. Habemus ergo quid est vnum, ex cuiuius aggregatione fit numerus, & qualiter sit mensura essentialiter & accidentaliter. Ad videndum autem quid sit multitudo sciendum, quod, vt supradictum est, primum, quod intellectus noster intelligit est ens, secundo vero intelligit negationem entis, prout intelligitur aliud non esse hoc ens. Ex his duobus statim intelligit diuisionê. Vnde diuisio est distinctio per ens, & nô ens, tertio intelligit vnum, quod priuat diuisionem. Est. n. vnum ens, in quo non est prædicta diuisio, & sic intellectus vnius posterior est intellectu diuisionis, sicut intellectu priuationis posterior est intellectu habitus, quæ priuat, quarto intelligit multitudinem, quę dicit duas negationes, quarum vna est, quod hoc non sit illud, & altera est, quod quodlibet eorum non sit diuisum, & per consequens sit vnum, & propterea multitudo diffinitur per vnum, quia nunquàm dicuntur multa, nisi quodlibet eorum sit vnum, seu ens indiuisum. Et sicut mô sumplimus ens, & diuisionem & vnum & multitudinem in transcendentibus, sic sumatur in quantitate, ita quod sicut sumebatur ens, ita sic sumatur continuum licet aliqua differentia sit inter ea, vt supra dictum est. Sciendum, quod hæc multitudo, quæ est in quantitate, est multa continua, quorum vnum non est aliud, & quodlibet eorum est indiuisum in se, siue vnum, quod idem est, & sic patet prima diffinitio numeri, scilicet numerus est multitudo ex vnitatibus aggregata. Patet etiam secunda diffinitio, scilicet numerus est multitudo, mensurata per vnum. Nam quia vnum multotiens replicatum causat multitudinem, per hoc certificamur de multitudine quâta sit discrete, & sic vnum est mensura moltitudinis, & patet de numero &c.

De secunda

De secunda specie quantitatis discretæ, scilicet. Cap. 2.

ORatio est vox aggregata ex distinctis syllabis eã mensurantibus, & in partibus suis non habens permanentiam. Ad intelligendum autem prædictam diffinitionem, sciendum, quòd vox non ponitur hic pro qualitate. Est enim vox in tertia specie qualitatis, vt infra patebit, sed pro aliquo quod fuit in voce, quia in tali voce sunt multæ dictiones, & syllabæ, quę licet indiuisibiles sint, tamen sunt successiue. Nam vna succedit alteri, vnde in talibus syllabis est duo considerare, scilicet indiuisibilitatem earum & successionem, talis autem indiuisibilitas non est indiuisibilitas vnitatis, alioquin oratio esset numerus, sed est indiuisibilitas mensurans durationem, secundum quòd tales plures syllabæ indiuisibiles plus durant, quàm vna. Vnde, si in oratione consideramus indiuisibilitatem syllabarũ per hoc conuenit cum numero, si vero ibi consideratur mensura durabilitatis, quę tamẽ non est semper stans, sed est successiua, in hoc conuenit cum tempore, quod est mensura successiua, & successiuorum, vt infra patebit. Non tñ oratio est numerus simplr, sed est numerus pertinens ad mensurã durationis. Nec est tẽpus continuũ, quod nihil aliud est quàm successio continuata semper diuisibilis, sed est successio aliquorum indiuisibilium, puta syllabarũ. Sciẽdum est autem, ꝙ Philosophus in lib. Prędicamentorum dicit, ꝙ oratio mensuratur syllaba breui & longa. Alius textus habet ꝙ syllaba breuis & longa mensuratur oratione. Mensuratur autem oratio syllaba eo modo, sicut dictum est, ꝙ numerus mensuratur vnitate, quæ indiuisibilis est inquantum huiusmodi. Smilr etiã oratio mensuratur syllaba, quæ vt dictum est, indiuisibilis est. In hoc autem, ꝙ dicitur, talis syllaba breuis est, vel longa, non est intelligendũ ꝙ talis breuitas vel longitudo pertineat ad tempus continuum, ita videlicet, ꝙ oratio sit aggregata ex multis temporibus continuis, alioquin non esset alia species à tempore. Partes. n. temporis non faciunt aliam speciem à tempore, sed indiuisibili durationi syllabę aliquando coexistit tempus continuum, seu simul cum eo existit, quod tempus aliquando est breue, & aliquando longũm. Vnde tempus continuum est mensura successiuorũ, quæ sunt in motu. Syllabæ vero existunt in quodã indiuisibilis, & sine motu, licet sint cũ mutatione & successione, sub aliqua tamen mensura, vt dictum est. Vnde mensura quæ est tempus, & mensura, quæ est ipsius syllabæ, licet sint diuersæ mensuræ durationum, seu durabilium, tamen possunt simul existere, & sic syllaba dicetur breuis vel longa non ex longitudine vel breuitate continua, quæ sit in ea, cum ipsa sit indiuisibilis, sed ex longitudine & breuitate temporis continui, quod ei coexistit. Aliqui tamen dicunt, ꝙ licet syllabæ non fiãt motus, tamen fiunt per motum, cum autem omnis motus mensuretur tempore continuo, propter hoc syllabæ dicuntur longe vel breues ex longitudine vel breuitate temporis continui mensurantis motus, per quos syllabæ fiũt. Alij dicunt aliter de oratione. Secundum enim eos, cum numerus causetur ex diuisione continui, & nihil addat supra continuum nisi diuisionem, in qua quodlibet est indiuisum: & tamen est alia species quantitatis, quàm continua, ita accidit de oratione respectu temporis. Nam oratio est multa tẽpora diuisa, quorum quodlibet est indiuisum, & tamen est alia species à tempore, & sic patet de quantitate discreta &c.

De quantitate continua in cõmuni secundum logicam intentionem. Cap. 3.

COntinua vero quãtitas est, cuius partes ad vnum cõmunem terminum copulãtur. Notandũ, ꝙ aliqui sic intelligunt hoc, s. ꝙ partes continui copulentur ad vnũ terminum cõem. Nam partes lineæ terminantur ad vnum punctum qui actu eam terminat, nõ ad punctum in potentia. Silr superficiei partes copulãtur ad lineam, quæ actu eam terminat, & partes corporis ad superficiem terminantem illud. Ad quod intelligendum sciendum est, ꝙ nos debemus imaginari punctum, quod est indiuisibile in linea moueri & motu suo cãre lineam & lineã motã cãre superficiẽ, & superficiẽ motã causare corpus, & nunc motum causare tempus. Quibus sic causatis & imaginatis, licet non ita sit realiter, intelligemus prædictam diffinitionem. Si enim punctus motus causat lineam, oẽs partes lineæ per punctum copulãtur: & quia in qualibet parte lineæ est imaginari ẜm istam viã punctum aliquem, ad quem se continue habet alia particula sine alia decisione, ideo dicitur linea esse continua. Eodẽ modo se habet de superficie respectu lineæ, à qua mota, vt dictum est, imaginamur eam causari. Nã partes eius per lineam & ad lineam continuantur. Similiter & se habet de corpore respectu superficiei: &, quia locus superficies quædam est: eodem modo habet terminum cõem suarum particularum, sicut superficies. Sciẽdum tñ est, ꝙ Philosophus libro Prędicamentorum dicit, ꝙ partes loci copulantur ad eundẽ terminũ, ad quẽ copulantur partes corporis. Quod nõ bene intelligit, si locus est superficies corporis continentis. Cũ. n. terminus cõis partiũ corporis sit superficies, sequitur, ꝙ terminus loci sit superficies, & sic superficies erit terminus superficiei. Vbi nota, ꝙ locus potest duplr considerari. Vno modo pro superficie corporis continentis, & tunc terminus partium eius dicitur linea, vt dictũ est. alio modo sumitur locus pro toto corpore locante, sicut aer dicitur esse locus aquæ, & ignis locus aeris, & isto mõ dicit Philosophus, ꝙ partes loci copulantur ad eũdem terminum, ad quem copulantur partes corporis. Partes autem temporis copulantur ad nunc, & sic patet de diffinitione quantitatis continuæ.

De quantitate habente positionem, & de requisitis ad ipsam. Cap. 4.

HAbet autem quantitas continua positionem, licet non omnis. Notandum, ꝙ positio idem est, ꝙ ordo partium in loco, & hæc est vnum de 10. prædicamentis, quę etiam dicitur situs, de quo infra dicetur. Alio modo dicitur positio ordo partiũ in toto, & sic positio est dña quantitatis. Ad hoc autem ꝙ quantitas habeat positionem requiruntur tria. Primo, ꝙ habeat partes suas continuas signabiles & non signatas. Secundo, ꝙ ẜm hanc signabilitatem habeat partes inter se ordinatas, vnam videlicet post aliam. Tertio, ꝙ partes illæ habeant permanẽtiam. Ratione primi numerus, qui habet partes suas non signabiles, sed signatas, quantuncunque habeat eas ordinatas, puta duo post vnum, & tria post duo, & sic de alijs, non habet positionem. Ratione tertij, licet tempus habeat partes continuas signabiles, & non signatas & ordinatas, quia tamen non habet eas permanẽtes, ideo non habent inter se positionem. Oratio vero partes suas neque continuas habet, nec etiam permanentes, vt dictũ est, ideo non habet positionem in partibus suis. Species ergo quantitatis habentes positionem sunt linea, super-

ficies, corpus, locus, & licet punctus non sit quantitas, quia est quid indiuisibile, & principium quātitatis, quia est principium lineæ, quia tamen habet ordinem ad partes lineæ, dicitur habere positionem. Nam vt communiter dicitur, punctus est indiuisibile habens positionem, cum sit finis prioris partis, & initium posterioris. Vnitas vero est indiuisibile non habens positionem, & sic patet quæ quantitas habet positionem, & quæ non.

De speciebus quantitatis continuæ, & primo de Linea. Cap. 5.

NVnc dicendum est de prædictis speciebus quantitatis continuę, & primo de linea. Est autem linea longitudo sine latitudine, & profunditate, cuius extrema sunt duo puncta. Ad quod intelligendum sciendum est, ꝙ, cum quantitas sit mensura siue extensio substantiæ, vt supra dictum est, substantia corporea inquantum huiusmodi triplr mensurari seu extendi potest, fm ꝙ tri plr diametri in angulis rectis possunt se intersecare, & nō pluries. Si.n. vnus diameter debet intersecare, alium in angulis rectis, oportet ꝙ sit admodum crucis sic.

Vbi sunt duo anguli recti ex parte superiori, & duo ex parte inferiori. Dicitur autem angulus rectus qui causatur ex ductu lineæ perpendiculariter cadentis super lineam rectam sic. Vnde si talis linea cadit in medio causat duos angulos rectos, vt dictum est, Habemus ergo duas diametros se in angulis rectis in cruce suprapositas intersecātes. Si vero. 3. diameter debet prædictas duas diametros intersecare in angulis rectis, oportet ꝙ transeat per punctum, vbi quatuor anguli recti iungūtur. Nec potest quartus diameter prædictas. 3. diametros intersecare, quin causet angulum rectum, vnus ergo diameter dictarum trium dicitur longitudo, secundus latitudo. Tertius vero profunditas quæ dicuntur tres dimentiones. Vnde si consideretur longitudo sine alijs duabus dimensionibus dicitur linea. Extrema vero lineæ, si habet extrema, quod dico propter lineam circularem, quæ non habet extrema, sunt duo puncta. Terminant.n. lineam ad indiuisibile, fm illam dimensionem. Si enim semper esset dare diuisibile fm illam dimensionem, cum huiusmodi dimēsio sit linea, vt dictum est, tunc linea nunquam terminaretur. Superficies vero continet duas dimensiones de prædictis, s. longitudinem & latitudinem, cuius extrema sunt duę lineę, vel vna. Quod dico propter superficiem circularem, quæ vna lineæ terminatur. Sicut enim dictū est, ad hoc ꝙ linea terminetur, oportet ꝙ terminetur ad indiuisibile fm illam dimensionem. Sic oportet ꝙ superficies terminetur ad indiuisibile secundum latitudinem, & hæc est linea. Corpus autem continet omnes prędictas. 3. dimensiones, seu ipsum corpus est ipsa trina dimēsio, sicut superficies est duplex dimēsio, & linea vna. Terminatur autem corpus ad superficiem quæ indiuisibilis est fm profunditatem, vel ad lineam, quę indiuisibilis est fm latitudinem. Notandum, ꝙ licet corpus sit trina dimensio, s. longitudo, latitudo, & profunditas, tamē ratio corporis perficitur ex sola profunditate. Similiter etiam licet superficies contineat duas dimensiones, s. longitudinem, & latitudinem, tamen ratio eius specifica cōpletur ex sola latitudine, sicut ratio specifica hominis cōpletur ex rationali, quàmuis homo sit sensibilis & viuus. Ratio vero bruti ex sensibili completur, licet etiam cum hoc sit viuum. Lineę vero ratio specifica perficitur ex sola longitudine. Et, quia quantitas continua hoc habet, ꝙ semper sit diuisibilis, si corpus inquantum corpus terminari debet ad indiuisibile, terminabitur ad superficiem, quę licet sit diuisibilis, non tamen secundum profunditatem, in qua consistit ratio specifica corporis, vt dictum est, & similiter de superficie respectu lineæ. Et sic patet de tribus speciebus quantitatis continuæ.

De loco, qui est spēs quātitatis cōtinuæ. Ca. 6.

SEquitur de loco. Est autem locus superficies corporis continentis immobilis. Licet.n. locus sit superficies, non tamen sequitur, ꝙ locus sit in genere superficiei, sed est aliud genus quantitatis propter aliam differentiam specificam superadditam, quæ non conuenit superficiei inquantum superficies est, nec sibi discon uenit, s. immobilis. Sciendum, ꝙ, cum non sit dare vacuū in natura, oportet omne corpus alio corpore circundari. Dimittamus modo de vltima sphæra. Vnde superficies corporis circundantis illam, quæ cōtigua est corpori circundato, dicitur esse locus. Nec propter hoc talis superficies dicitur locus, quia circundat, alioqui nauis, quæ vadit cum flumine, cum semper sit circundata superficie eiusdem aquæ, eo ꝙ ipsa semper descendit, sicut aqua descendit, diceretur esse in eodem loco, quod tamen falsum est. Similiter etiam nauis ligata ad ripam fluminis, cum propter fluxum aquæ semper mutet superficiem, tunc semper mutaret locum. Quod etiam falsum est. Non ergo ratio loci est ratio superficiei, nec econuerso, sed ratio loci consistit in hoc, ꝙ est immobilis, s. fm sitū vniuersi. vnde dato ꝙ mūdus esset vacuus, & esset solū cœlū continens vacuū, & vnus lapis esset in centro quantūcunq; nō circundaretur superficie corporis continentis, tū adhuc esset in loco, quia esset in parte quę per respectum ad sitū vniuersi seu cœli, esset immobilis, & sic patet de loco.

De tempore, qđ est quātitas successiua. Ca. 7.

TEmpus autem est numerus motu primi mobilis fm prius & posterius. Ad intelligendum autem prædictam diffinitionem, sciēdum, ꝙ duplex est numerus, s. quo numeramus, vt duo, tria, & huius, & ista est prima spēs quantitatis discretę, de qua dictū est. Alius est numerus numeratus, s. illę res quibus nos istū numerū applicamus, inquantū numerant, vt duo canes vel. 3. ligna, & isto mō sumit hic numerus. Sciendū, ꝙ in omni motu est quātitas successiua faciēs ipsum formalr quātū quātitate successiua, quę quātitas successiua nōest motus, sed accidens eius. Motus aūt primi mobilis, s. vltimi cœli q̄ est regularissimus & simplicissimus oium motuū, iō quantitas

quantitas eius successiua est regularissima & simplicissima oium aliarũ quantitatũ successiuarũ, & ideo applicãdo illam ad oẽs alios motus, qui, vt dictum est, successiui sunt, certificamur de duratione ipsorũ, & hoc est mensurari, vt supradictũ est. Quia vero anima in illa successione motus primi mobilis cõsiderat prius & posterius, illa successio sic numerata vel mensurata ab anima per prius & posterius dicitur esse tempus. Sicut diem vocamus successionẽ vnius partis motus primi mobilis, prout scilicet partes eius mouentur ab oriente in occidentẽ. Vnde tale prius in successiõe, prout.s. pars primi mobilis mouebatur in oriente, & tale posterius, prout.s. pars mouebatur in occidente considerata ab anima faciunt dictũ tempus, puta diem, & sic de alijs, & hoc tempus, vt dictũ est, applicando ad omnia successiua de eis certificamur quantum ad ipsorum duratione in tali successione. Patet ergo qualiter tempus est numerus motus ſm prius & posterius. Notandum, q quia, vt dictum est, tempus est subiectiue in motu primi mobilis, sicut est passio in suo subiecto, ſm ea quæ sunt in illo motu dicimus aliqua esse in tempore. Vnde in motu est considerare mobile, & indiuisibile ipsius motus, quod dicitur mutatũ esse, quod se habet ad motum sicut punctus ad lineam, & sicut in qualibet parte lineæ est immaginari punctum, sic in qualibet parte motus est considerare mutatum esse, omnis.n. si terminabilis est, terminatur ad mutatum esse, sicut ad terminum intraneum, sicut linea ad punctum. Vnde illi motui respondet tempus duplr, quia & sicut eius passio, quia est successio eius, vt dictum est, & sicut eius mensura. Non enim tempus solum mensurat alio motus, sed etiam partes motus primi mobilis. Dicimus enim q vna circulatio facta est in vna die. Ipsi vero mutato esse, qđ est indiuisibile in motu, respondet in tẽpore nunc, quod est indiuisibile temporis, vel est ei idem re, licet posset ratione differre, & in omni tempore est signare nunc, sicut in linea punctum, & si tempus terminaretur, vtique ad nunc terminaretur. Patet ergo de tempore.

Quòd quantitas non suscipit magis nec minus, nec habeat contrarietatem, sed secundum eam aliquid dicitur æquale vel inæquale alteri. Cap. 8.

COmmune est autem omni quantitati non suscipere magis & minus, nec suscipere contrarietatem. Quod qualiter intelligatur supra de prædicamẽto substantiæ dictum est. Sciendum autem, q à Philosopho lib. prædicamentorum ponitur instantia de magno & paruo, quæ videntur esse in quantitate, & vidẽtur esse contraria. Et respondet primo, q magnum & paruũ nõ sunt in genere quantitatis, licet sint passiones ipsius quãtitatis, sed sunt in genere relationis. Non enim magnum dicitur aliquid absolute, alioquin non diceretur milium magnus, & mons paruus, nisi per respectum ad aliud milium, vel per respectum ad montem magnum. Secundo respondet, q dato q magnum & paruum essent in genere quantitatis, non tamen essent contraria. Idem enim nõ potest esse contrarium sibi ipsi, & tamen vna & eadem quantitas dicitur magna per respectum ad minorem, & parua per respectum ad maiorem. Proprium autem quãtitatis est ſm eam æquale vel inæquale dici. Ad quod intelligendum sciendum est, q quantitas dupliciter potest sumi. Vno modo pro magnitudine molis. Alio modo pro magnitudine perfectionis. Primo modo quantitas pertinet ad hoc prædicamentum, quia ista est prior & notior acceptio quantitatis. Secundo modo quantitas est de trãscendentibus, quia in multis generibus inuenitur, sicut & perfectum. Dicimus enim iste est magnus medicus, i. perfectus, & ista est magna similitudo, & ſm quantitatẽ vtroque modo sumptã dicitur æquale & inæquale. Dicimus enim duas lineas esse æquales, & duas albedines similiter, & quia quãtitas primo modo est notior, & magis propria, secundo autem modo dicitur transumptiue ab illa, ideo æquale vel inæquale dicitur proprie ſm quãtitatem primo modo sumptam. Notandum, q vnum cõuertitur cum ente, & sic quicquid est ens est vnum, cum autem substantia, quantitas, & qualitas sint entia, oportet quodlibet eorum esse vnum, & cum in substantia, quantitate, & qualitate possint esse plura entia, ergo in eis possunt esse plura, quorum quodlibet est vnum, quæ sunt multa in quolibet: ergo istorum prædicamentorum est vnum & multa. In vno autem in substantia fundatur relatio, quæ dicitur identitas. In vno vero in quantitate fundatur relatio, quæ dicitur æqualitas. In vno in qualitate fundatur relatio, quę dicitur similitudo, diuersimode tamen, nam vnum dicitur tripliciter, s. vnum numero vt Sortes, vel Plato, quilibet enim per se est vnus numero. Aliud est vnum specie, vt Sortes & Plato sunt vnum in homine. Aliud est vnum genere, vt homo & equus sunt vnum in animali. Identitas autem, quæ fundatur in vno in substantia, non fundatur in vno in genere, nec in vno specie, sed in vno numero, ac si essent duæ substãtiæ. Vnum vero numero est idem sibi ipsi, prout nunc sumitur idem, licet etiam in substantia possit dici idem specie, & idem genere, tamen non sic modo sumitur identitas, vnde tale identitas non est relatio realis, sed rationis, vt infra dicetur, æquale vero & simile non fundatur in vno ſm numerum, quia nihil est æquale vel simile sibi ipsi, sed fundatur in vno ſm speciem, nã duas lineas dicimus æquales, & duas albedines similes. Notandum q æquale & simile sumuntur cõiter, s. pro vtroq; fundamẽto æqualitatis, & pro vtroque eius termino. Aequalitas.n. est duorũ, vnius fundamẽaliter, & alterius vt termini, & econuerso, similitudo autem est multa terminis. Nam ad similitudinẽ sufficit participatio qualitatis ſm eandem speciem. Quæ.n. sunt alba sunt similia, & quæ participant diuersas qualitates quantum ad speciem sunt dissimilia, vt album & nigrum, non est autem sic est de æqualitate, non.n. sufficit ad æqualitatẽ, q sint duæ quantitates eiusdem speciei, alioquin omnes lineæ, quæ sunt eiusdem speciei, essent æquales. Quod tamen falsum est, sed requiritur q sint duę quantitates eiusdem speciei cũ priuatione maioris & minoris, vt, s. vna omnino non sit maior, nec minor altera, inæquale vero non sumitur ſm diuersas species quantitatis, vt dictũ est de simili in qualitate, sed in eis, quæ sunt eiusdem speciei sine priuatione maioris & minoris, & sic patet quid sit idem, quid æquale, quid simile. Sciendum, q licet fundamentum identitatis sit substantia, vt dictum est, tamen potest dici de alijs prædicamentis, & in eis fundari. Dicimus.n. q hæc albedo est eadem sibiipsi, & hæc linea est eadem sibiipsi, & ideo non est proprium substantię ſm eam dici idem vel diuersum, cum hic conueniant alijs prædicamentis, licet conueniant substantiæ principaliter. Proprium autem quantitatis est ſm eam dici æquale vel inæquale, quia nihil dicitur æquale vel inæquale nisi ſm quantitatem. Proprium vero qualitatis est ſm eam dici simile vel dissimile, & sic patet de prædicamento quantitatis.

TRACTATVS TERTIVS DE PRAEDICAMENTO QVALITATIS.

In septem capita diuisus.

Quid sit qualitas in genere. Cap. I.

NVNC dicendũ est de prædicamẽto qualitatis quid sit. Describitur aũt qualitas. Qualitas est s̃m quã quales dicimur, Sciendũ, ꝙ prædicamẽta diffiniri nõ pñt. Cũ.n.in diffõne ponatur genus & dña diffiniti, gña aũt gñalissima, cuiusmodi sunt suba quantitas, qualitas, & hmõi nõ habeant genus supra se, vt supra dictũ est, ergo diffiniri non possunt. Possunt aũt per aliqua nobis magis nota describi, seu notificari. Notandũ, ꝙ, vt ex supra dictis colligi põt, intellectus noster non solum abstrahit vse à particularibus, sed ẽt formam ab hñte talem formã. Intelligit.n.humanitatem præcise non intelligẽdo cum ea hñs humanitatẽ, s.hoiem, in quo non solum est humanitas, sed ẽt multa alia entia, s.albedo, & hmõi. Eodẽ mõ intelligit albedinem abstrahendo ab habẽte ipsam quod vocamus albũ, vnde licet albedo non inueniatur sine subiecto, tñ intellectus eã intelligit abstrahendo à subiecto, eo videlicet, nõ intellecto, & s̃m hoc magis pertinet ad intellectum accñs in abstracto, q̃ in cõcreto. Et, quia cognitio nr̃a ortum habet à sensu minus sensibilia sunt nobis minus nota, abstracta aũt vt dictum est, sunt minus sensibilia, ergo cõuenienter notificantur per concreta, sicut per prius nota. Bene ergo data fuit notificatio qualitatis, quæ est abstracta per quale, quod est concretum dicendo, qualitas est s̃m quã quales dicimur. Sciendum est, ꝙ est dña inter quantitatem & alia accidentia, nam in ea prædicatur concretum de abstracto, dicimus.n.hic linea est quanta, quod non contingit in alijs prædicamẽtis accidentium, non.n.põt dici, ꝙ hæc albedo est qualis, & inde est, ꝙ quantitatis in abstracto non diffinitur seu describitur per concretũ, si.n.vnũ de alio prædicatur cõuersim, ita erit male notum vnum, sicut reliquum, & sic patet descriptio qualitatis.

De prima specie qualitatis, quæ est Habitus Dispositio. Cap. 2.

SVnt autem quatuor species qualitatis, quæ sunt gña subalterna. Prima est habitus seu dispõ. Vbi sciendũ est, ꝙ dispositio est genus ad habitum. oĩs.n.habitus est dispositio, nõ tñ oĩs dispositio est habitus. Nam qualitas facile mobilis est dispõ, nõ tñ est habitus. Vnde, si sumatur dispõ pro qualitate, quæ est facile mobilis, tũc est vna spẽs qualitatis condiuisa habitui, si vero sumatur dispositio, prout dicitur tam de qualitate facile mobili quam de difficili mobili, tunc est genus ad habitum & dispositionem, quæ habitui cõdiuiditur. Diffinitur autem habitus quinto Metaphysicæ sic, habitus est dispõ, qua aliquis disponit̃ bene vel male, siue s̃m se, siue ad aliud. Ad quam diffinitionem intelligendam, sciendum est, ꝙ dispõ est ordo rei habentis partes, non solũ partes quantitatiuas, sed ẽt essentiales, vel potẽtiales. Vnde ordo ista rum partium inter se vel ad aliquid aliud dicitur dispositio. Ad rationem quidem habitus requiruntur plura, sic tio sint partes, siue potentiæ vel actus, quæ sunt adinuicẽ cõmensurabilia diuersis modis, ita, quod in eis possit inueniri aliquis modus medius commensurationis, & talis modus dicitur habitus. Verbi gratia sanitas est debita cõmensuratio humorũ diuersimode adinuicem commensurabilium, quæ tamen reducũtur ad sanitatem, sicut ad determinatum modum commensurationis, & ideo sanitas est habitus. Nam quia qualitates elementales in ipsis elementis secundum vnum modũ mẽsurantur, & non diuersimode, ideo in eis non est habitus. Bene ergo dicitur, ꝙ habitus est dispositio seu ordo partium diuersimode commensurabilium bene vel male, i.s̃m modum medium determinatum. Sed, quia dicitur siue s̃m se, siue ad aliquid aliud. Sciendum, quod duplex habitus inuenitur, vnus dispositio rei s̃m modum & naturam rei intra, prout partes naturales adinuicem s̃m vnũ modum medium commensurantur, vt dictum de sanitate, quæ est debita commensuratio quatuor humorum. Similiter pulchritudo, quæ est debita commensuratio membrorum, & hoc est quod dicitur in diffinitione habitus, scilicet secũdum se. Alius modus habitus est, qui est dispositio rei in ordine ad finem, & quia finis potentiarum sunt operationes, medius modus determinatur s̃m, quod ad suas operationes bene vel male ordinantur, sicut sunt virtutes & vicia, & propter hoc in diffinitione habitus dicitur, siue ad aliud, scilicet ad finem, & tales habitus sunt difficile mobiles. Quia.n.habitus virtuosus ex multis actibus iteratis generatur, ideo non est ita de facili mobilis, qui vero ex paucis actibus inciperet vel disponi vel habituari ad virtutem, ille diceretur habere dispositionem, quæ facile mobilis est loquendo de dispositione, non prout est genus ad habitum, sed vt est species sibi condiuisa, & sic patet de prima specie qualitatis &c.

De secunda specie qualitatis, quæ est Naturalis potentia, vel impotentia. Cap. 3.

SEcunda species qualitatis, est naturalis potentia vel impotentia aliquid facile faciendi, vel paciendi. Ad intelligendum autem hanc speciem qualitatis, sciendum ꝙ potẽtia potest sumi dupliciter. Vno modo vt est de transcendentibus, potentia.n.& actus diuidunt omne ens, vt patet. 5. Metaph.& in eo genere, in quo est actus, est etiam potentia. Nam, si linea in actu est in genere quantitatis, sic linea in potentia est in eodem genere, de tali autem potentia non loquimur modo. Alio modo sumitur potentia, prout est principium transmutandi aliud inquantum aliud, vel quod est principium transmutandi ab alio inquantum aliud. Notandum, ꝙ sicut agens artificiale requirit instrumentum per quod agat, & propter limitationem suæ virtutis non potest habere simul illud quod est in ipso & in instrumento necessarium ad agendum, ita & nulla substantia creata potest esse per se sufficiens principium ad agendum & essendum. Vnde requiritur aliud principium in ea quod immediate se habeat a operationem, & hoc principiũ dicimus potentiã, quod quidem si actiuum est, sicut sunt potentiæ nutritiuæ in animato, dicitur potentia actiua, quę est principiũ transmutandi aliud inquantum est aliud. & dico inquantum aliud, quia nihil simul põt esse actiuum & passiuũ respectu eiusdem. Vnde, si potentia actiua est principiũ transmutandi, non erit principium transmutandi se, sed aliud inquantum aliud. Si vero tale principium sit passiuum, vt sunt potẽtiæ sensitiuæ in animali, tunc est principium transmutandi ab alio inquantum est aliud, & ad hãc speciem qualitatis pertinet durum & molle, pugillator & cursor,

cursor,& huiusmodi.Ita,ꝙ non sumitur pugillator ab arte pugillandi,quia sic esset in prima spẽ qualitatis,sed pro potentia naturali,& sic patet de secunda specie qualitatis.

De tertia specie qualitatis,quæ est passio vel Passibilis qualitas. Cap. 4.

TErtia vero spẽs qualitatis dicitur passio vel passibilis qualitas.Notandum,ꝙ passio, vt est in motu, est vnũ de 10. prędicamẽtis,& sic non sumit̃ hic passio.Sed dicit̃ passio vel passibilis qualitas, quia infertur per aliquam passionẽ primo mõ sumptã, vel quia infert aliquã passionem.verbi gratia,calor & frigus dicuntur passibiles qualitates eo ꝙ inferunt sensui tactus aliquam passionem. Sed albedo,& nigredo dicunt̃ passibiles qualitates, quia generantur ex aliquibus passionibus illatis.Propter.n.magnũ æstum agentẽ in corpora ęthiopũ,æthiopes sunt nigri,& germani sunt albi propter frigus,licet et albedo & negredo possint dici passibiles qualitates,eo ꝙ inferunt passionem sensui visus,videre.n.est quodã pati.Vbi nota,ꝙ licet quędam entia absoluta non habeant spẽm ab aliquo extrinseco, quod non est de essentia eorum,& ꝙ distinguantur se ipsis,vt patet in simplicibus: albedo.n.seipsa distinguit realiter à nigredine, vel ab aliqua parte intrinseca sui,sicut homo distinguitur ab equo,& econtrario per formas eorum.nihil.n.extrinsecum,quod non est de essentia rei constituit vel distinguit aliud ab alio specifice,tñ nihil prohibet quin aliquando aliqua distinguantur causis extrinsecis,s.finali & efficiente,sicut dicimus,ꝙ potẽtię distinguunt̃ per actus tanquam per fines, & actus distinguũtur per obiecta tanquàm per causas efficientes, & licet hoc mõ extrinseca distinguentia non sint de essentia distinctorum,tñ per tales distinctiones cognoscitur ratio specifica eorum. Per actus.n.diffinitur potentia,quia est principium transmutandi,vt dictum est,sicut per manifestatione suæ rationis specificę,& per obiecta diffiniuntur actus,sicut dicimus ꝙ videre est visum moueri à colore.Sic est in proposito,licet.n.passio & passibilis qualitas,vt formæ simplices,se ipsis sint in esse specifico, in quædam diffiniuntur per actus,sicut per fines,quia,s.hñt causare passionem,in sensu,quãdoq; vero per causas efficientes,quia,s.habent causari ex passionibus.Differunt autem passio & passibilis qualitas, quia passio cito transit, sicut rubedo,quę fit ex verecundia,& palliditas, quæ fit ex timore, dicuntur passiones,quia cito transeunt.Nec per talem rubedinem vel palliditatem in lingua græca denominãtur rubei vel pallidi,licet forte non sic in lingua nostra,sed pro nũc denominat̃ verecũdans rubeus,& timens pallidus. Et quia ira,amor,& odium,& huiusmodi,quæ oĩa Philosophus. 2.Ethicorum passiones vocat,fiũt cum aliqua passione, & transmutatione corporis, & parũ durant,sub istis passionibus cõputantur.Passibilis vero qualitas dicitur,quæ non cito trãsit, sicut dictũ est de frigore & calore, si vero ira,amor,odiũ,& hic,quæ hic Philosophus passione s̃m animã vocat,diu durarent, passibiles qualitates dicerent̃.

De quarta specie qualitatis, quæ est forma, vel circa aliquid constans figura. Cap. 5.

QVarta vero spẽs qualitatis est forma,vel circa aliquid constans figura.Sciẽdum,ꝙ forma põt sumi dupl̃r. Vno mõ vt est actus quidã, & sic est de transcendentibus,quia in pluribus prædicamentis inuenitur,ideo et forma est de transcendentibus,quia inuenitur in prædicamento substantiæ,quantitatis, & qualitatis,& huius,& isto mõ non sumit̃ forma hic. Ad videndum quid important hic per formã, primo videamus de figura,quæ est nobis magis nota. Vnde sciendum, ꝙ, vt supradictum est,proprium totius prædicamenti quãtitatis est s̃m eam ęquale vel inæquale dici, vnde ipsi primo vel secundario oĩs res quanta est,ratio est, quia illud dicitur esse proprium alicuius, quod immediate causatur à principijs suæ essentiæ: sed positis duabus quantitatibus eiusdẽ speciei,statim sequitur,ꝙ sunt ęquales vel inęquales,hic statim sequit̃ tanquã immediate causatũ ex principijs essentialibus,quãtitatis ergo ęquale & inæquale quãtuncunq; sint in gñe relationis,tñ sunt proprium quãtitatis.Sic ergo se habet figura respectu quantitatis cõtinuæ habentis positionem,cuiusmodi sunt linea,superficies,& corpus,& locus, nam ad lineam sequitur rectum vel curuum.Ad superficiem sequitur triangulare, quadrangulare,& hic.Ad corpus sequit̃ pyramidale,cubicũ,& huius: Ad locum materialiter lumptum sequitur variatio figuræ s̃m variationem contenti.Oĩa autem prædicta figuræ sunt,quæ sunt in quarta specie qualitatis. Non.n.figura est quantitas,sed qualitas immediate causata à prædictis speciebus quantitatis,& inde est,ꝙ figura magis ducit nos in cognitionem subæ tam indiuidualis,quàm specificæ,quàm aliquod aliud accidens. Quantitas aũt,licet sit fundamentum aliorum accidentium,tñ sequitur materiam, & quia materia de se non est cã cognitionis, sed sola forma,ideo quãtitas non bene ducit nos in cognitionem substãtiæ in qua est,sed,quia figura est tanquam qd formale,& forma absolute se habet immediate ad quantitatem,à qua non põt absolui quantitas, vt dictum est, quod non est sic de alijs spẽbus quantitatis,ideo figura perfectius ducit in cognitionem substantiæ,vt clare patet de figuris animaliũ,vel hoĩm sculptis. Et sic patet de figura.Forma autem,vt hic sumitur,differt à figura, licet ad idem genus reducãtur. Figura.n.vt dictum est,sequitur quantitatem continuam habentem positionem. Forma vero sequitur aĩam habentem aliqua sacramenta. Character.n.impressus est in essentia animæ ex receptione aliquorũ sacramentorum,ꝙ est signum distinctionum inter hñtes illud sacramentũ & non habẽte. Sic forma,quę est in quarta spẽ qualitatis,non posset dici figura,quia ibi nõ est quantitatis continua.Licet aliqui dicant,ꝙ oĩs figura etiã forma dici possit, & quod sint sicut synonima. Vel sequitur forma hæc essentialem gradũ in materia ratione sui.

De Quali, & conditionibus eiusdem ex tribus modis eius. Cap. 6.

QVale autem sumitur à qualitate. Ad quod intelligendum,sciendum est,quod omnium prędicamentorũ duplex est modus intelligendi, vel signãdi,s.abstractus,& concretus. Omne.n.quod intelligimus vel cognoscimus vt quo est, est habitum. vel vt quod est,est habens.Humanitas.n.intelligitur,vt quõ est aliquid,humanitate.n.homo est hõ, & sic se habet de albedine,albedine.n.aliquid est album. Homo vero & album intelligitur vt quod est,& vt habens humanitatem & vt habẽs albedinem. Describitur aũt quale sic. Quale est,ꝙ s̃m qualitatem denominatur.Secundum.n.logicũ album denominatur ab albedine, & non econuerso. nã vere denoĩatiua tria debent hr̃e.Primo,ꝙ conueniant in voce cum eo,à quo denominantur, scilicet in principio.

Secundo ꝙ differant in fine. Tertio, ꝙ idem significent, vnum tñ vt quo aliquid est, & alterum vt quod est, & vt habens, sicut se habet de albedine, & albo, conueniunt.n. albedo & album in principio quantū ad vocē, & differūt in fine vocis, & significāt idē, licet diuersis modis. Sciendum, ꝙ quædā sunt qualia, quia oīa ista tria perfecte hñt, vt album, quædā vero sunt qualia, quæ differunt ab his, à quibus denominantur in significatione, sicut cursor, & pugillator, prout sunt in secūda spē qualitatis. Cursor.n. & pugillator, denominanť ab arte currendi & pugillandi, & non à potentia, q̃a non est nomen impositū tali potētiæ. Vel dicunť denominatiue a cursu & pugna, quę nō sunt in secunda spē qualitatis, & ideo nō conueniunt in significatione cum his, à quibus denominantur. Aliqua vero qualia dicuntur denominatiua, quæ cum his, à quibus denominantur, nullo modo conueniunt nec in voce, nec in principio, nec in fine, nec in significatione, vt à virtute dicitur studiosus. Et sic prædicti duo vltimi modi qualis diminute dicuntur, quia non dicuntur perfecte denominatiue, & sic patet de quali.

De communitatibus & proprietatibus qualitatis. Cap. 7.

IN est autem qualitati contrarietas, licet non omni. Quod qualiter intelligať dictū est in prædicamēto subr. dicit aūt Philosophus, ꝙ dubitať vtrū qualitas suscipiat magis & minus, non aūt dubitatur de quali. Nā dubitatur vtrum iustitia sit magis vel minus, nō aūt vtrū iustus, quia dicitur iustior, seu magis iustus. Quod qualiter intelligatur ibidem dictum est. Proprium vero qualitatis est ſm eam simile vel dissimile dici, quod in prædicamento quantitatis declaratum est, & sic patet.

TRACTATVS QVARTVS DE PRAEDICAMENTO AD ALIQVID.

In quinque capita diuisus.

Quid sit ad aliquid secundum intentionem logicam. Cap. primum.

DIcto de prædicamētis absolutis, dicendum est de respectiuis. Et primo de relatione. Notandū, ꝙ, quia relat o parum habet de entitate, iō de ipsa non tractat Philosophus, sed solū de relatiuis, quæ propter concretione magis a nobis pñt cognosci. Vocat.n. relatiua ad aliquid diffinit ea sic ad aliquid talia dicuntur quæcunque hoc ipsum ꝙ sunt aliorū dñr, vel quolibet aliter ad aliud. Ad intelligentiam huius diffinitionis, sciendum, ꝙ quędam sunt relatiua ſm dici, quædam vero ſm esse. Quadā sunt relatiua realia, quæ dam vero ſm rationē. Relatiua ſm dici ea sic ad, quæ de suo principali significato debent rem alterius prædicamentis, secundario autem debent relationem, seu debent respectum. Sicut scientia de suo principali signato dicit habitum animæ, & sic est in prima spē qualitatis, secundario aūt dicit respectum ad scibile, & sensus ad sensibile, qui est quædam potentia in secunda spē qualitatis, & talia sunt relatiua ſm dici. Relatiua vero ſm esse sunt, quæ de suo principali significato significant respectum, vt pater, qui de suo principali significato significat respectum ad filium. Relatiua realia sunt quę habent referri realiter circunscripto omni actu intellectus, vt pater, & filius, circunscripto.n. omni actu intellectus, pater refertur ad filium, & filius ad patrem, quia realiter pater genuit filium, & filius à patre fuit genitus. Notandum, ꝙ ad hoc vt relatio sit realis, quinque requirunť, duo ex parte subiecti, duo ex parte termini, & vnum ex parte relatorum. Primum ex parte subiecti est, ꝙ relatio supponat aliquod fundamentum reale in eo cuius est vt subiecti, vnde nō entis nō potest esse relatio realis. Secundum ex parte subiecti, ꝙ in eo sit ratio fundamētalis quare referatur, vt videlicet illud, ſm quod dicitur referri, includat aliquod reale, sicut mouens in eo ꝙ mouet, includit potentiam actiuam, ſm quā potest agere. Vnde propter defectum huius conditionis, res intellecta non refertur realiter ad intelligētem, quia res intellecta in eo ꝙ huius denominatur ab actu intelligendi, qui nihil ſm rem ponit in re intellecta, sed solum in intelligente. Tertiū quod requiritur, & est primum ex parte termini, est, ꝙ terminus ad quē est relatio sit res quædā. Quartum est, ꝙ terminus sit diuersus realiter ab alio correlatiuo, quia eiusdem ad se ipsum non est relatio realis. Quintum autem, ꝙ ratio ex parte correlatiuorum est, ꝙ sint eiusdem ordinis, ita videlicet ꝙ ambo sint limitata ad genus & spēm vel ambo sint extra genus, ita ꝙ ex æquo respondeat eis rō gñis aut speciei. Quacunq; autem harum conditionū non existente in quocunq; relatiuo non erit relatiuū reale, sed ſm rōnem. Vnde Dei ad creaturā non est relatio realis, quia quicquid est in Deo, non est in genere relationis. Vñ licet Deus realiter sit dominus creaturæ, & creatura realiter serua, tñ dominus non est in Deo relatiuum reale, quia illud dominiū non est in genere relationis ex æquo vt opposita spēs seruituti creaturę correspōdēs. De alijs quatuor conditionibus, iā exemplificatum est. Notandum dominium ex parte Dei est quid infinitum, cui non adæquatur, vt possit correspondere seruitus creaturæ quæ est finita, infinitum autem non correspondet finito, quia plus habet, dominiū ergo Dei est relatio rōnis, seruitus vero creaturæ est relatio realis. Ex his patet descriptio relatiuorum suprapofita. Nam ipsa comprehendit omnia relatiua tam ſm dici quam ſm esse, tam relatiua realia quā relatiua rationis. Omnia nanque dicuntur ad aliud ad correlatiua, veli habitudine casus genitiui, propter quod dicit, aliorum dicuntur, vt patet fil j pater, siue quolibet aliter, i. in habitudine cuiuscūq; casus siue dati, vt similis simili similis, siue accusatiui, vt mons magnus ad paruū montē, siue ablatiui, vt maius maiore maius. Et sic patet prima diffinitio.

De secunda diffinitione relatiuorum, quæ conuenit relatiuis secundum esse & realibus. Cap. 2.

DIffinitur secundo ad aliquid sic, ad aliquid sunt, quibus hoc ipsum est esse, ad aliud quodāmodo se hre. Hęc diffinitio cōuenit solum relatiuis ſm esse, & realibus, eorum namq; esse est ad aliud se habere.

Notandum, ꝙ ad constitutionē relationis duo requiruntur. Vnum vt fundamentum, aliud vt terminus, sine quibus relatio non solum non posset esse, sed etiam non posset intelligi. verbi gratia. similitudo requirit duo alba realia, quorum vnum est fundamentum, alterum terminus,

nus, similitudo.n. Sortis albi ad Platonem albũ in albedine Sortis est vt in fundamento, in albedine vero Platonis est vt in termino, econuerso se habet de similitudine Platonis ad Sortem, semper.n. in duobus similibus sunt duę similitudines, vna vnius vt fundamentum, & alterius vt terminus, & alia est ecõuerso. Cum aũt dico ꝙ similitudo Sortis habet albedinem eius vt fundamentum, nõ est intelligendum, ꝙ similitudo Sortis sit aliqua res in forte alia ab ipsa albedine, sed solũ est ipsa albedo, vt se habet ad albedinem Platonis vt ad terminum. Si.n. similitudo adderet supra albedinem Sortis aliquã rem, nullo modo posset aliquis alicui fieri similis sine sui mutatione, sit aũt homo similis alicui sine sui mutatione, vt patet. Nam si quis in India fieret modo albus fieret similis mihi, & ego sibi, nulla in me facta mutatione. Similitudo.n. in me nullã rẽ addit supra albedinẽ: quę realiter sit in me, vt patet.

Quòd relatio differt à suo fundamento realitate extrinseca solum. Cap. III.

SEd hic oritur dubiũ. Cum.n. prędicamẽta sint. 10. genera rerum inter se realiter differentia, si relatio nullam rem addit supra fundamentũ, ergo non erit alia res à fundamento, & sic non erit in alio genere similitudo q̃ albedo, quod omnino falsum est. Dicendum, ꝙ diuisio entis in. 10. prædicamẽta est diuisio in. 10. diuersa ſm rem, vel quãtum ad hoc ꝙ dicant diuersas res intrinsece, & realiter, sicut substãtia, quantitas, & qualitas, quę cõparata adinuicem sunt diuersę res, vel inquantum dñt diuersas res extrinsece, quia vnum importat aliquam rem diuersam, quã non importat reliquum, & sic relatio differt à suo fundamento, quia importat oppositum relatiui. Sicut.n. dicimus, ꝙ totum differt à sua parte nõ sicut res à re, sed sicut illud, qđ importat plus q̃ pars, homo.n. differt ab anima, quia importat materiã, quã non importat anima, sic relatio differt à suo fundamento, quia relatio dicit rem fundamẽti, & oppositum terminum, quam nõ dicit fundamentũ. Ex his patet secunda diffinitio relatiuorum. Si.n. verũ esse relatiuorum in hoc cõsistit, s. ꝙ importat aliquid vt fundamentũ, & aliquid vltra, s. terminum, esse ergo eorũ est ad aliud se habere relatiuorum.

Quomodo, & quæ nam relationes sumuntur à fundamentis. Cap. IIII.

ET quia entitas relatiuorũ quasi tota à fundamentis, ideo videndum est in quibus posset relatio fundari. Notandum, ꝙ vt cõmuniter dicitur, Relatiua fundantur in tribus, s. in actione & passione, in mensura & in mensurato, & in vno. nihil tñ obstat quin relatio nõ possit fundari immediate in substãtia, cũ materia ſm suam essentiam, nõ per aliquid sibi additum referatur ad formam, & creatura similiter ad creatorem, sed cõmuniter relatio in tribus prædictis fundatur. Fundamentũ.n. paternitatis est actio, s. generatio, qua quis genuit filium, & fundamentum filiationis est passio. s. generatio passiua, qua quis genitus est, & similiter se habet de domino & seruo. Duplum vero & dimidium, & triplum & subtriplum, & huiusmodi fundantur in mensura, & mensurato. Similiter & relatio quæ est inter sensum & sensibile, & scientiã & scibile, fundatur super mensura & mensurato. Scibile.n. ad scientiã & sensibile ad sensum, se hñt vt mensura ad mensuratũ. In vno vero in substantia, fundatidentitas, in vno in quantitate æqualitas, in vno in æqualitate similitudo, vt supra dictum est. Vnde ſm illa diuersa fundamenta possunt sumi diuersę species relatiuorum. Possunt & assignari aliter eorum species, s. superpositionem, vt pater & dominus. superpositionem, vt filius & seruus, & æquiparãtiam, vt æqualis & similis, &c.

De communitatibus & proprietatibus relatiuorum. Cap. V.

QVæ autem relatiua suscipiũt magis & minus & contrarietatem, & quæ non sciendum, ꝙ relatiua, quorũ fundamenta, & termini suscipiunt magis & minus & contrarietatem, ipsa etiam suscipiunt magis & minus & contrarietatem, quorũ vero fundamenta & termini nõ suscipiunt magis & minus nec contrarietatem, nec & ipsa suscipiunt. Notandum, ꝙ quędam relatiua, quæ fundantur in vno, quantuncunq; nõ suscipiant ipsorum fundamenta magis nec minus, ipsa tñ suscipiunt magis vel minus, vt inæqualior, vt dictum est, & ita fundantur in vno ſm speciem, & cũ hoc addatur cũ priuatione maioris vel minoris, quia talis priuatio nõ consistit in indiuisibili, sed potest intendi & remitti, inde est, ꝙ æquale suscipit magis & minus, & sic de alijs. Dicuntur autem omnia relatiua ad conuertentiam, vt pater filij pater, & filius patris filius, & hoc conuenit omnibus relatiuis. Nec oportet ꝙ conuertentia fiat semper in omnibus casibus similibus. Dicitur.n. sciã scibilis scientia, & scibile scientia scibile, & non dicitur scientiæ. Ad hoc autem ꝙ talis cõuertentia fiat, oportet ꝙ fiat ad aliud, & ſm id nomen, ſm quod ad aliud dicitur, non.n. dicitur secundum conuertentiam caput ad animal. Si.n. dicitur caput animalis caput, non tñ potest dici animal capitis animal, quia non refertur caput ad animal, ſm hoc nomen, quod est animal, sed ſm aliud nomen. s. capitatum. Vnde hæc dicuntur ad conuertentiam, caput capitati caput, & capitatum capite capitatum, & ideo, si aliqñ tale nomen nõ inuenitur, licet illud fingere, vt remus non dicitur nauis remus, sed fingamus nomen & dicamus remus rei remitæ remus, & sic omnia relatiua dicentur ad cõuertentiã. Sunt autẽ omnia vera relatiua simul natura. Si enim esse relatiui est ad aliud se habere, vt dictum est, posito vno relatiuo statim ponitur suum correlatiuum, & ideo posita se ponunt & perempta se perimunt. Proprium autem relatiuorum est, vt qui diffinite nouit vnũ diffinite nouit & reliquũ. Si.n. diffinitio est oratio quid est esse rei significans, ad esse autẽ vnius relatiui requiritur necessario correlatiuum, qui ergo cognoscit esse vnius relatiui, oportet quòd cognoscat esse sui correlatiui, & sic patet de prædicamento ad aliquid, &c.

TRACTATVS PRIMVS DE SEX PRINCIPIIS

In tria capita diuisus.

NVNC dicendũ est de alijs sex prędicamẽtis, quę sex principia dicuntur. Notandum, quòd quia prædicamenta sunt ordinationes prædicabilium, vt supra dictũ est, ideo per prædicari seu denominare cognoscuntur. Dupliciter autẽ potest aliquid de alio prædicari denominatiue, seu illud denominare. Vno modo, quòd talis prædicatio seu denominatio fiat ab aliquo, quod sit intrinsecum ei, de quo fit talis prædicatio, seu denominatio, qđ videlicet ipsum perficiat

ficiat siue per identitatem, siue per inhærentiam. Et hoc adhuc cõtingit dupliciter. Vno modo ꝙ talis denominatio fiat absolute, & in se, & sic denominant tria prædicamenta absoluta. s. substantia, quantitas, & qualitas. Vnde dicimus sortes est substantia per identitatẽ, vel est quantus, & qualis per Inhærentiam. Alio modo ꝙ talis denominatio fit ab intrinseco importando tñ aliquid extrinsecum, vt terminum ad quem se habet illud quod denominatur, & isto modo denominat relatio, vt cum dicimus, sortes est æqualis vel similis. Platoni. Secundo modo fit denominatio ab extrinseco, s. ab eo, quod nõ est in denominato formali, sed est aliquod absolutum extrinsecum, à quo fit talis denominatio, vt cum dicitur, sortes est agẽs, talis denominatio est ab ipsa forma fluente, quæ in passio acquiritur. Calor nanq; causatus in passo ad hoc ꝙ denominet aliquid calidum, quæ denominatio est intrinseca, nihil aliud requirit vt sic denominet per ipsum, nisi subiectũ in quo est. Sed ad hoc vt denominetur tale aliquid, puta calefaciens de necessitate requirit aliã rem à subiecto, s. causam effectiuã caloris, quia requirit passum, in quo est talis calefactio. Similiter est etiam de loco, qui est superficies quædã. superficies. n. ad hoc vt denominet illud, cuius est superficies, nõ requirit nisi subiectum, in quo est. s. corpus continens, sed ad hoc vt denominet aliquid, sicut locus locatũ, requirit aliud à subiecto superficiei. Et isto modo denominant illa sex prædicamẽta. Et talia sic denominantia denominatione extrinseca important aliam realitatem quàm rem denominatam, quàm non important alia prædicamenta, quæ intrinsece denominant, licet ipsę res, à quibus accipitur talis denominatio, sint eædem, & talis diuersitas sufficit ad distinguendum prædicamenta, & isto modo ista sex prędicamenta à primis quatuor distinguuntur, s. per res extrinsecas, quas denominant, quod non faciunt illa quatuor. Sciendum est autem, ꝙ denominatio ab extrinseco requirit aliquem per se respectum inter extrinsecum denominans & denominatũ ab eo. Quia oportet ꝙ per se & ex conditione rerũ talis modus denominandi consequatur res, & ideo oportet ꝙ illud, à quo fit talis denominatio sit fundamentum per se alicuius habitudinis, & quia habitudo rerum non est per se fundamentum habitudinis, alioquin iretur in infinitum, ideo talis denominatio non fit à respectu. Habere. n. aliquid à se productũ, ꝙ pertinet ad actionem dicit quendam respectum, & habere locũ, & sic de alijs. Ista tñ prædicamenta non differunt per hos respectus, quia iste respectus pertinet ad genus relationis, sed prædicta prædicamenta solum dicunt absolutum, vt denominans extrinsece. Calefactio. n. quę est actio, dicit calorem, qui est forma absoluta, & denominat causam efficientẽ. s. calafacientẽ, & sic de alijs. Alij vero aliter dicunt. Secundũ. n. eos, respectus est de transcendentibus, non omnis respectus est in genere relationis, sed dicitur respectus de septem prædicamentis. s. de relatione, & de sex principijs. Hæc est autem differentia inter respectum, qui est in relatiuis, & in sex principijs. nam in relatiuis omnis respectus coexigit in termino ad quem alium respectum sibi correspondentem, & dico in veris relatiuis, quia in sex principijs respectus nõ requirit in termino ad quem aliquem respectũ sibi correspondentem. actio. n. prout est vnum de sex principijs, dicit respectum in motu ad agens. Vnde illud, ꝙ fit inter agẽs & patiens. s. motus respectu agentis, dicitur actio, respectu vero patientis, dicitur passio. tamen nec in patiente est respectus ad motũ prędictũ, licet sit respectus agentis ad patiens & econuerso, qui respectus non sunt actio & passio, sed duæ relationes, scilicet actiui & passiui. Similiter etiam quando dicit respectũ temporis ad rem temporalem, & sic de alijs, vt patet.

Quid sit actio secundum rationem prædicamentalem, iuxta vtranq; opinionem. Cap. 1.

Actio est forma, s'm quam in id, quod subijcitur agere dicimur. Ad quod intelligendum, sciendum, ꝙ duplex est actio. Vna, quæ vocatur actio immanens, vt calere. Alia quæ dicitur transiens vt calefacere. Actio immanens non est causa effectiua rei, vt sit in actu, sed est idẽ, quod esse in actu. Calere enim idem est quod est esse in actu caloris. & s'm talem actionẽ dicitur agere aliquid quod est formaliter tale, sicut calor facit seu agit formaliter calidũ illud, in quo est. Calere. n. compataiur ad calorem sicut actus secũdus ad primum. Notandum, ꝙ actus primus & secundus potest dici tripliciter. Vno modo sic, ꝙ actus primus sit forma aliquã, & actus secundus sit actio transiens differens realiter ab ea, sicut se habet calor ignis, & eius calefactio, & isto modo calere non est actus secundus caloris. Secundo modo dicitur actus primus forma, quæ subijcit, & actus ei inhærens dicitur actus secũdus, vt sunt superficies & calor, nec etiã isto modo calere est actus secundus caloris. Tertio modo dicitur actus primus & secundus, secundum ꝙ vnus & idem actus potest accipi vt consideratur in se, & prout consideratur vt alicuius habẽtis ipsum actualiter. Sicut consideratur calor, vt est quædam forma in se, calere vero importat eandem formã in habitudine ad aliquod habens, quia calere est habere calorem, vel esse in actu caloris. Similiter intelligere & sentire sunt actiones immanentes, quia dicunt actũ intelligendi, vel sentiendi esse actu in intelligente vel sentiente, hæc autẽ actio immanens non est directe in prædicamento actionis, ideo de ipsa satis dictum sit. Secunda vero actio, quæ dicitur transiens, facit prædicamentum actionis. Notandũ, ꝙ vt habetur. 3. Physicorũ actio & passio & motus sunt vna & eadem res. Vnde calefactio nihil aliud est quàm calor, vt est in flexu, prout. s. est actus existẽtis in potentia, qđ idem est ꝙ motus. Verbi gratia. Dato, ꝙ aqua calefieret ab igne, certum est, ꝙ in ea esset aliquis calor causatus à calore ignis, qui calor quantum ad esse suum consideratus est forma, quæ est qualitas in tertia specie qualitatis, secundũ autem, ꝙ est in fluxu, s. quia magis & magis participatur in aquam, dicitur motus. Secundum aũt quòd denominat ignem calefacientẽ dicitur actio. Nam ignis secundum eum dicitur calefaciens iuxta primam opinionem, & secundum ꝙ habet respectũ ad ignem, vt ad causam efficientem, est actio iuxta secũdum opinionem, & dicitur calefactio actio. Calefactio vero passio dicitur, vt denominat vel importat respectũ ad aliquo recipiens in comparatione ad id, à quo recipit. Vnde ratio actionis prout est prædicamentum consistit in hoc, ꝙ actio dicit forma in motu, vel mutatione vt est à causa efficiẽte, vnde causa efficiens quam denominat vel ad quã habet respectum, est de ratione actionis. Nec propter hoc sequitur ꝙ actio, quanuis sit eadem fundamentaliter cum calore, ꝙ sit in eodem prædicamento cum calefactione, vt est passio. Sicut etiam supra dictum est in prædicamento relationis, licet similitudo sit eadem res cum albedine, tamen quia similitudo importat aliquid aliud, quod

non

non importat albedo, s. terminũ ad quem est in alio prædicamento quàm si albo. Sic in proposito, licet calefactio, vt est actio, dicat calorem in motu, quia tamen dicitur actio, vt denominat agens iuxta primã opinionem, vel dicit respectum ad agens, iuxta secundam opinionẽ, ad quod non habet respectum calor, nec calefactio vt est passio, ideo calefactio actio est in alio prædicamento q̃ calor vel calefactio passio. Ex his patet descriptio actionis supraposita, s. actio est forma secundũ quã in id quod subijcitur agere dicimur. Est. n. forma, quæ est in motu, seu in mutatione, secundum quam dicimur seu denominamur agentes iuxta primam opinionem, vel quæ habet respectum ad nos, qui agimus, sicut ad causam efficientem. s. quia agimus in rem quæ subijcitur, i. in rem, quæ patitur iuxta secundam opinionem, & sic patet quid est actio. Sciendum, ꝙ Auctor Sex principiorũ quædã dicit de actione corporea, vel in corporea, quæ quia vel simpliciter reputo falsa, vel extorta indigẽt expositione. Dicit. n. ꝙ actio corporea necessario est cum motu agẽtis, quod non reputo verum in omnibus actionibus corporum. Magnes enim nõ mota vllo genere motus attrahit ferrum, & de multis alijs agentibus posset hoc inueniri, ideo omnia talia, quæ ille ibi ponit, prætermitto.

Quæ actio suscipit magis & minus & contrarietatem, & quæ non. Cap. 2.

Recipit autem actio magis & minus & contrarietatem, non tamen omnis. Notandum, quod actio vel dicit formam, quæ est in motu, vt calefactio, quæ solum dicit calorẽ in motu vt denominat agens, vel vt habet respectum ad aliud, vel dicit formam, quæ est in mutatione, & non in motu, vt generatio substantiæ, & creatio. Et quia, vt dictum est, actio supra formam, quã dicit, nihil addit nisi quia denominat, iuxta primam opinionem, vel dicit respectum ad agens, iuxta secundã opinionem si forma, quam dicit, est in motu, dicetur actio suscipere magis vel minus, vel ipsum agẽs, quod est concretum, sicut. n. in prædicamẽto qualitatis dictum est, ꝙ abstracta non suscipiunt magis & minus, sed cõcreta, ita in isto dicit aliquid, s. calefacere, suscipere magis vel minus, quia est magis vel minus calefaciens. Si vero forma quam dicit actio, non sit in motu, sed in sola mutatione, cum talis forma non sit apta suscipere magis vel minus, nec per consequens contrarietatem sumendo contrarietatem proprie, nec etiã talis actio suscipiet magis vel minus, nec per consequens contrarietatẽ, sumendo contrarietatem proprie. Vnde generans vel creans non dicitur magis vel minus generans, vel creans, & sic patet, &c.

Quod proprium actionis est ex se inferre passionem. Cap. 3.

Est autem proprium actionis ex se inferre passionem. Notandum, quòd licet actio & passio & forma, qua aliquid mouetur, sint vna res, tamen propter diuersam denominationem, quã important, vel propter diuersum respectum importatum sunt diuersa prędicamenta. Habent autem se actio & passio in hoc ordine, nam ad omnem actionem ęgredientem ad extra sequitur passio, s. n. agere nihil aliud est quàm causare formam in passo cum motu, & pati nihil aliud est quàm talem formam recipere, necessario sequitur, quòd ad omnem actionem sequitur passio, & ad omne agere sequitur pati. Bene ergo dictum est, quòd proprium est actionis causare passionem in passo, & sic patet de actione.

TRACTATVS SECVNDVS DE PRAEDICAMENTO PASSIONIS

In duo capita diuisa.

Quid sit passio formaliter, vt est prædicamentum. Cap. 1.

Passio est effectus illatio[n]q; actionis. Notandũ, ꝙ actio & passio sunt vna res & eadem, s. forma, quæ est influxu vel fieri. Vnde non videtur quòd passio sit effectus actionis, si enim considerãtur inquantum sunt vna forma, tunc cũ idem nõ posit sit esse causa & effectus sui ipsius, passio nõ erit effectus actionis, si vero cõsiderentur inquantum sunt duo, quia actio denominat agens, & passio patiens, nec adhuc sequitur ꝙ passio sit effectus ipsius agentis, non ergo passio est effectus ipsius actionis. Sciendum, quòd aliquid potest dici effectus alicuius dupliciter. Vno modo proprie, prout. s. causatur vel causatũ est ab eo, & isto modo passio non est effectus actionis. Alio modo, quia quando vtrunq; fit, ita fiunt simul, ꝙ vnum necessaria connexione intelligitur esse post aliud. Vnde primum dicitur esse quodammodo causa efficiens respectu secundi, quemadmodum in tractatu de Proprio dictũ est clauo & ligno, cui infigitur, qualiter se habeant ad motum, sic suo modo se habet de passione respectu actionis. Nam actio & passio sunt ab ipso agente ordine quodã necessario. Prius enim intelligitur agens agere quàm aliquid à se pati, & sic passio dicitur effectus actionis.

Quod denominatio passionis est formaliter ab extrinseco. Cap. 2.

Dubium autem oritur contra ea, quę dicta sunt, videlicet ꝙ ista sex principia denominant substantiam extrinsece. Dictũ est enim ꝙ actio, quę subiectiue est in patiente, denominat agens, hoc. n. non videtur esse verũ de passione. Nam ipsa denominat passum, in quo est formaliter & subiectiue. Dicendum, ꝙ forma in fluxu, quæ est ipse motus s'm se accepta, est in prædicamẽto absoluto, puta calor, qui causatur in aqua, prout est in fluxu, est in prædicamento qualitatis, quia motus est in prædicamento termini ad quem est, prout autẽ est in fluxu dicitur motus, prout vero habens talẽ calorem, scilicet aqua quæ calefit, transmutatur ab igne calefaciente, talis denominatio pertinet ad passionẽ, prout est prædicamentum, non enim aqua dicitur calefieri, quia in ea est calor, sed quia talis calor est à calefaciente. Vnde si nõ esset calefaciens, quantuncunque calor esset in aqua, non propter hoc diceretur calefieri vel pati, sed dicitur calefieri & pati inquantum talis calor est à calefaciente. Talis ergo denominatio vel respectus passi est formaliter ab extrinseco, ex quo importat agens quod est extrinsecum. Sic ergo passio extrinsece denominat subiectũ, vel dicit respectum ab extrinseco. Recipit autem passio magis vel minus, & cõtrarietatem eodem modo quo dictũ est de

est de actione. Proprium autem passionis est inferri ab actione. Quod intelligitur sicut supra de actionem expositum est, sic patet de prædicamento passionis, &c.

TRACTATVS TERTIVS DE QVANDO

In tria capita diuisus.

De prædicamento Quando quid sit: quia est tempus, vt denominat temporale, seu respectus temporis ad temporalia, quæ mensurat. Cap. 1.

QVANDO est quod ex adiacentia temporis relinquitur. Vocatur autem hæc adiacentia temporis mensura eius, prout.s. ipsum tempus est mensura temporalium. Ad sciendum autē particulas prædictæ descriptionis, & quid est quando, notandum, q̄ de ratione mensuræ est q̄ applicata per intellectum ad mensuratacertificet nos de ipsorū quantitate, & quia duplex est quantitas, s. extensionis & perfectionis, ideo vtrobiq; inuenitur mensura. Dicimus.n. q̄ mensura omnium colorū est albedo. Quia.n. albedo plus continet de perfectione & participatione lucis quàm alij colores, applicando ipsam ad alios colores per intellectum, certificamur de quantitate perfectionis ipsorum, non tamen de quantitate extensionis. Similiter per lineam bicubitalem applicatam ad pannum certificamur de quantitate suę extensionis. Cum autem tempus nihil aliud sit quàm quantitas successiua ipsius motus, s̄m hoc tempus pōt accipi dupliciter. Vno modo large, s. pro omni quantitate successiua motus, & sic accipiendo tempus, quot sunt motus, tot sunt tempora, quia oīs motus habet quantitatem successiuam facientem ipsum formaliter quantū quantitate successiua, & talis quantitas nō est motus, sed accidens eius faciens ipsum esse quantum formaliter, vel est accidens ipsius mobilis inexistens ei mediante motu, sicut qualitas aliqua, s. color inest substātię mediante superficie, vt supra dictū est, & propter hanc successionem Philosophus Quinto Metaphysicæ posuit motū in genere quātitatis, vnde motus nō est in alijs generibus nisi forte ratione termini motus. prout dicimus q̄ augmentum & decrementum sunt in quantitate nō ratione qua motus sunt, sed rōne termini ad quem sunt. Sed eius successio dicitur tempus large sumpto tempore, & tali tempore sicut mensura intrinseca habet omnis motus mensurari, quia tantus est motus, quantum eius successiones certificat de eius quantitate, & quia aliquando talis successio est nobis magis nota, ideo per eam mēsuramus successionē primi mobilis, vt Philosophus quarto Physicorum dicit. Mensuramus.n. tēpus per nostras actiones, vt per tantam viam viuimus, ergo tot temporis horæ transierunt. Alio modo tempus strictè & magis propriè dicitur quantitas successiua primi motus seu motus primi mobilis quæ successio est vniformissima, & simplicissima, & per cōsequens est apta nata nos certificare de alijs quantitatibus successiuis applicata ad eas, iuxta quod dicimus, quod durauit per horam, vel per diem, & quia talis successio est vna numero, ideo est vnum numero tempus omnium temporalium, per quod mensurantur sicut mēsura extrinseca, omnes alij motus, vt successiui sunt. Sciendum, q̄ prædicta successione primi motus mensurantur omnes alij motus, vt mensura extrinseca & mensuratur partes motus primi mobilis, vt, s. pars illius motus mensuretur parte temporis mensura intrinseca, sicut dicimus hæc circulatio cœli fuit in ista die, & illa fuit in illa die, sicut est alijs motibus, qui mensurantur suis successionibus mensura intrinseca. Sciendū, quòd mensura vniuscuiusq; potest cōsiderari dupliciter. Vno modo absolute. s. prout applicabilis est, alio modo prout applicatur ad ipsum mensurabile. Cum autem tempus sit quædam mensura, poterit bis duobus modis cōsiderari. vno modo absolute, & sic dicitur tempus. Alio modo applicata ad motus successiuos, siue sint partes motus primi mobilis, siue sint alij motus, vel ad mobilia inquantum mobilia sunt, & quia talia, vt sic mensurata à tempore sic mensurata denominantur, sicut dicimus ambulationem hodiernam, ideo à talis absoluto. s. tempore sic denominante sumitur prædicamentum quando, iuxta primam opinionem, iuxta vero secundam opinionem, q̄ñ est respectus tēporis, vt mensurantis ad ipsum temporale: propterea dicitur, quòd quando est quod relinquitur ex adiacentia, seu mensura temporis: tempus enim vt mensurat temporale, denominat illud denominatione extrinseca, & hoc relinquitur. & hoc dicitur, quando iuxta primam opinionem, iuxta vero secundā, quando relinquitur ex adiacētia temporis, quia ex mensuratione, quę est à tempore, relinquitur respectus temporis mensurantis ad mensuratum, quod dicitur quando, & sicut sunt partes ipsius temporis. s. præsens, preteritum, & futurum, sic etiam sunt partes quando, quia ab omnibus talibus partibus quæ denominantur temporalia. Dicimus.n. hæc est operatio hodierna, vel crastina, vel hesterna. Et sic patet quid est quādo. quia nihil aliud est quàm forma absoluta, quæ est tempus, prout denominat temporale. Vel iuxta secundam opinionem, quando nihil aliud est quam respectus prædictæ formæ absolutæ ad temporalia, quæ mensurat.

Quòd quando non est respectus rei mensuratæ ad tempus, sed econuerso. Cap. 2.

SCiendum, q̄ aliqui dicunt q̄ quando non est respectus temporis mensurāris ad rem temporalem, sed econuerso est respectus rei mēsuratę ad ipsum tempus. Hoc non reputo verum, quia secundū istos, quando non esset dominatio extrinseca, sed intrinseca, & sic non esset vnum de sex principijs, quæ extrinsece denomināt, vt supradictum est. Et sequeretur iuxta secundā opinionem q̄ quando esset relatio, quia esset respectus ab intrinseco, quod falsum est. Sciendum, q̄ successio primi motus, quæ tempus dicitur, potest esse mensura partiū motus primi mobilis, & isto modo est mensura intrinseca, & ex tali mensura fit denominatio, quæ pertinet ad prædicamentum quando, sicut dicimus, q̄ hęc circulatio est hodierna, vel fuit hesterna. Et isto modo, in quo est tempus, in eo est etiam quando, quia in motu primi mobilis est tēpus subiectiue, & ideo talis denominatio est in partibus eius, quæ denominantur à partibus motus, vt dictū est. vel iuxta primam opinionem in primo motu est tempus, quod est fundamentum respectus, qui est quando, ergo etiam in eo est terminus ipsius respectus, partes. s. motus mensuratæ, quę sunt terminus talis respectus, & hoc est quod dicit Auctor Sex principiorū, quòd in quo est tempus, in eo est etiā quando. Alio modo tempus potest esse

esse mensura aliorum motuum extrinseca, ex quo tunc fit denominatio, quæ pertinet ad prædicamentum, quando sic dicimus, hæc ambulatio fuit hesterna, & sic, quando non est in eo, in quo est tempus, quia tempus est subiectiue in motu primi mobilis, & denominatio facta ab eo est in ambulatione. Vel iuxta secundam opinionem, quando est respectus fundatus in tempore cuius tamen terminus est ambulatio, & sic aliquo modo nõ est in ea, in quo est tempus, &c.

Quòd quando non suscipit magis nec minus, nec habet contrarium. Et quòd quando est in omni eo, quod incipit esse. Cap. 3.

NOn suscipit autem quando magis vel minus, nec etiam ipsi quando est aliquid contrarium. Nam hoc prædicamentũ sumitur à forma absoluta denominante, vel est respectus talis formę. Et quia tempus, à quo sumitur quãdo, non suscipit magis vel minus, nec habet contrariũ, igitur nec quando illa suscipiet. Est autem proprium quando esse in omni eo quod incipit esse. Notandum ꝙ res quadrupliciter incipit esse. Quædã.n. incipit per motum solũ, vt calor in aqua, quæ calefit, incipit esse per motũ calefactionis, immo motus ponitur in genere talium. Alteratio enim est in genere qualitatis, in qua alteratio inuenitur. Quædã vero incipit esse per mutationem sequentem motum necessario, sicut forma substantialis inducitur in materiã per generationem sequentem alterationem, cuius ipsa est terminus, saltem extrinsecus. Quædam autem incipit esse per mutationem sequentem motum, sed non ex necessitate, sicut illuminatio nostri hemispherij de mane, quam illuminationem præcedit motus localis Solis, per quẽ nobis præsens fit, talem aut mutationem non ex necessitate præcedit motus, quia in primo instanti, qñ creatus est sol nullo pręcedente motu solis fuit aër illuminatus à sole. Quædam autem incipit esse per simplicem emanationem, & non per motum, nec per mutationẽ, sicut illa quæ creantur. Sciendum est autem, ꝙ tempus siue sit continuum siue discretum, vt æuum, sunt quędam mensuræ, ſm quas actus quidam nati sunt mensurari, quia.s. habent durare tantũ vel tantum, quidã autem actus est, in quo vno numero existente est successio, & eius duratio consistit in accipiendo partem post partem, sicut sunt ea, de quibus dictũ est, ꝙ incipiunt esse solum per motum, & tales actus, quando sunt siue quando facti sunt eum, s. sunt in quiete mensurantur tempore continuo. Eorum enim fieri est motus, & factum esse est quies. Motus autem & quies mensurantur tempore continuo. In omni autem tali actu est quando, sicut in tempore, vt dictum est. Et hoc est proprium quando, esse in omni tali actu, qui sic incipit esse, tales.n. actus, quia proprie tempore mensurãtur, proprie etiam sumitur denominatio à tempore, vt dicatur de ambulatione hodierna, vel hesterna. Et hoc est quando, vt dictũ est. vel iuxta secundam opinionem tempus, vt mensurans proprie habet respectũ ad actus tales, & hæc respectus est quando. Proprium ergo quando est esse in omni tali actu, qui sic incipit esse, vt in termino, vt dictum, est. Aliquis vero actus est, cuius duratio non consistit in accipiendo successiue partem post partem, sed consistit in hoc, ꝙ idem indiuisibile manẽs stat, & illa actus est duplex. Quidã.n. actus indiuisibilis, in quo nulla est successio, tñ natus est ei alius actus succedere, & ipse natus est succedere alteri, sicut formę substãtiales corruptibiles, cogitationes, & volutiones successiuæ angelorum. Horum.n. actuũ vnusquisq; est indiuisibilis, & vnus succedit alteri. Vna nanque forma succedit alteri in materia prima, & tñ esse talis formę in indiuisibili est, & sic est de dictis cogitationibus, & volitionibus angelorũ. Vnde tales actus mensurãtur tempore discreto. Vnusquisq; enim talium actuũ mensuratur nunc temporis discreti, & successio, quæ est inter tales actus, mensuratur tempore discreto, tempus autem discretum est in illo genere quantitatis discretæ, in quo ponitur oratio. Non enim oratio ibi ponitur pro sono, cum sonus sit qualitas, nec pro numero syllabarum, quia sic non esset alia species à numero, nec pro pluribus temporibus cõtinuis syllabarũ, quia sic non esset alia species à tempore cõtinuo. Plures enim partes temporis non faciunt aliam speciem à tempore, vt supradictum est, sed ponitur pro mensura prolationis illius soni. Ibi enim non solum est dare plura, sed est dare plus, durare secundum ꝙ talia plura indiuisibilia plus durant quàm vnum. ideo oportet ibi ponere aliquem numerum pertinentem ad mensuram alicuius durationis, hoc autem est discretũ in talibus, quæ sic incipiunt esse. Et quæ sic habent esse, non est quando, secundum ꝙ hic sumitur quando, prout relinquitur ex adiacentia temporis continui, & si in eis esset quando ex adiacentia ipsius nunc temporis discreti esset alterius rationis quàm quando, de quo nunc agitur. Alius vero actus indiuisibilis est, qui non est aptus natus succedere alteri, nec alius sibi, sicut est actus essendi angelorum, & animæ rationalis & corporum cœlestium, & intellectio angeli, qua videlicet intelligit se, quæ non est successiua, & beata visio angelorum & animarũ. Et tales actus mensurantur æuo, quod est totum simul. Vnde licet tales actus inceperit esse per simplicem emanationem, tamen in eis non est quando, non enim habent mensurari tempore. Possumus autem dicere, ꝙ in omnibus dictis actibus sit quando per quandam coexistentiam, quam habet tempus continuum cũ durationibus eorum. Dicimus enim quando fuit angelus, & respondetur heri vel hodie, non tamen ꝙ angelus quantum ad suum esse mensuretur die hesterno vel hodierno, sed quia dies hesterna vel hodierna simul fuit cũ dicta duratione angeli scilicet cũ suo æuo, vel æuum suũ simul coexistit tempori hesterno, vel hodierno. Et sic de alijs, & patet de quando.

TRACTATVS QVARTVS DE VBI

In duo capita diuisus,

De prædicamento. Vbi quid sit formaliter & in quo sit subiectiue. Cap. 1.

VBi est circunscriptio corporis à loci circunscriptione proueniens. Ad intelligendam prædictã descriptionem, & quid est vbi, sciendum, ꝙ locus est superficies corporis continentis immobilis, dupliciter autem potest aliquid esse in loco, s. diffinitiue & descriptiue. Diffinitiue sunt in loco ea, quæ licet quanta non sint, nec per se nec per accidens, tamen non sunt vbiq;, sed ita sunt in vna parte mundi, quòd nõ sunt in alia, sicut sunt angeli, & animæ separatæ. Vnde dicuntur esse in loco diffinitiue, id est determinatiue, quia ita determinatæ

determinatę sunt in vna parte mundi, quę tunc non sunt in alia, & de talibus nō potest proprie dici vbi esse in. Nam ea quæ sunt in vbi cōtinentur in loco. Sed huiusmodi magis continent locum, quam contineantur à loco, non ergo proprie sunt in vbi. Circunscriptiue vero dicūtur esse in loco omnia quāta. Dimittamus modo de vltima sphera qualiter sit in loco. Vnde quantitas, quæ formaliter facit subiectam materiam quantā efficienter facit eam esse
37 in loco. Vnde corpus locatum per suam superficiem tangit superficiem corporis locantis. Et sicut est signata superficies corporis locati, ita & superficies locātis. Superficies autem corporis locantis potest dupliciter considerari. Vno modo vt est in corpore locante, & denominat illud, & sic est quantitas. Alio modo, vt denominat corpus locatum, & sic facit prædicamentum vbi, quod nihil aliud, est secūdum rem quam locus, vt denominat locatum denominatione extrinseca. sicut dicitur ciuis à ciuitate, & pragensis à praga. Vel iuxta secundā opinionem prædicamentum vbi est respectus loci circunscribentis locatum. Ex prædictis patet, quòd motus localis non est in loco inquantū huius, sed est in prędicamento vbi, motus autem subiectiue est in eo quod mouetur, seu in mobili. Dicitur autem motus esse in genere formæ, quę acquiritur per motum, quæ est terminus motus, nō autem mouetur locus cum sit terminus continentis immobilis, mouetur autem locatum, locus autem inquantum huius non est forma quę acquirat in locato, sed est forma locantis. Nihil ergo acquiritur in re mobili nisi vbi quod est respectus loci ad locatum, vt circunscribit illud. Vel est denominatio supponens prædictum respectum iuxta primam opinionem. Hic autem respectus terminatiue est in ipso locato, & secundum extensionem loci, cuius est talis respectus, vt fundamentum acquiritur in re, quæ mouetur ad aliud, & aliud vbi, vsque ad terminum motus. Ex his patet, quòd in alijs speciebus motus in ipso mobili acquiritur forma intrinseca. Nam in alteratione, quę fit de frigore ad calorem acquiritur calor qui est forma intrinseca inhærens ipsi calefacto. Et in augumēto & decremento acquiritur certa quantitas, quæ etiam est forma inhærens intrinsece. Sed in motu locali acquirit vbi, quod denominat extrinsece. Vel iuxta secundam opinionem est respectus extrinsecus fundatus in locante & terminatus in locato, vt dictū est. Patet ergo descriptio ipsius vbi, scilicet quòd est circūscriptio corporis, id est denominatio corporis locati circunscripti proueniens à circunscriptione loci, id est ab ipso loco circunscribēte. Vel iuxta secundā opinionem est circunscriptio corporis locati, id est respectus terminatus in corpore circūscripto, proueniens à circunscriptione loci, id est fundatus in loco, prout circunscribit locatum.

Quòd vbi non suscipit magis nec minus, nec habet contrarietatem, & quòd est in omni corpore terminato superficie. Cap. 2.

VBi vero non suscipit magis nec minus, & non suscipit contrarietatem. Vt enim dictum est, vbi nihil aliud est quàm locus vt denominans rem locatam, quam circunscribit. Vel iuxta secundam opinionem est respectus extrinsecus fundatus in loco circunscribente, & terminatus in re locata. Qui respectus nihil reale addit supra fundamētum, nisi terminum ad quem, vt supra de relatione dictum est. Vnde nullam rem dicit diuersam à loco. Sed locus non recipit magis vel minus, nec loco aliquid est cōtrarium, vt supradictum est. ergo nec vbi suscipit magis vel minus, nec contrarietatē. Proprium autem vbi est esse in omni corpore terminato vel denominatiue, vel iuxta secundam opinionem terminatiue, licet enim quædam alia accidētia sint in corpore, vt calor, dulcedo & huiusmodi, & quidam etiam respectus terminentur ad corpus, vt æqualitas & inæqualitas, tamē non ita proprie conueniunt corpori, sicut vbi. Corpus. n. est quod superficie vel superficiebus terminatur, & hoc est de ratione corporis inquantum est corpus. Sed quia natura non sustinet vacuū, oportet quòd statim sibi coniungatur alia superficies, quę vt immobilis est, locus dicitur & circunscribit illud, & hoc est vbi. Vnde proprie vbi est in corpore, quia immediate sequitur ipsum corpus inquantum huius. Et dico, quòd proprium est vbi esse in omni corpore, supple, & non in alio, quia indiuisibili inquantum huius non debetur locus. Si. n. locus est quantitas continua, oportet quòd sit diuisibilis. Locatū autem & locus adæquantur. Vnde, si alicuius indiuisibilis esset locus, sequeretur quòd locus ille esset indiuisibilis. Notandum, quòd indiuisibile dupliciter potest sumi. Vno modo mathematice, & sic solus punctus est indiuisibilis, cui, vt dictum est, nō debetur proprie locus. Alio modo sumitur indiuisibile naturaliter, est enim deuenire ad minimam carnem, quæ si diuidatur, non erit amplius caro. Hoc tamen indiuisibile est quantum, & non punctus, & nullus prohibet tale indiuisibile esse in loco, igitur in eo est vbi. Dico etiam, quòd vbi est in corpore terminato. Si enim esset corpus infinitum, vt ponebant Primi philosophi esse extra cœlum, tale corpus non esset in vbi, & sic patet de vbi, &c.

TRACTATVS QVINTVS DE SITV.

In tria capita diuisus.

De prædicamento situs, an aliquid sit secundum rationem formalem. Cap. 1.

POSITIO est ordo seu ordinatio partium in loco. Ad intelligēdum autem prædictam descriptionem, sciendū est, quòd pars multipliciter dicitur sicut & totum. Est enim triplex totum, scilicet vniuersale, potentiale, & integrale. Et si aliud totum dicatur, vt totum in quantitate, totum in tempore, totum in loco, ad ista tria reducuntur. Dicitur autem totum vniuersale genus, cuius partes subiectiuæ sunt species, totū vero potentiale dicitur aliquid, in quo sunt potentiæ, quæ nec partes integrales dici possunt, nec partes subiectiue, sicut anima respectu suarum potētiarum est totum potentiale, & quælibet eius potentia dicitur vis potentialis. Totū vero integrale est duplex. Vnū est, quod constituitur ex partibus integrantibus essentiā rei compositæ. Quarum partium vnaquæque per se accepta non est nata esse naturaliter sine alia, sicut forma, & materia. Aliud vero totū integrale est, cuius partes sunt natæ diuisæ à toto quęlibet per se esse, sicut diuiso ligno toto in duo ligna vnaquæq; partiū potest per se esse, & hæc est passio quanti in eo quòd quantū est, vt dicitur. 5. Metaphysicæ. Et quia tales partes sicut sunt diuisibiles, ita per intellectū signari possunt, quamuis non sint diuisæ, & quia

quia in se consideratæ inter se habent aliquem ordinem in toto, quia vna consideratur proprie esse centrū totius, & alia post taliam, & sic de alijs, talis ordo dicitur potentia, quæ est differentia quantitatis, vt supra dictū est. Nec tamen est credendum, quòd talis ordo, qui dicitur potentia, sit relatio, quia differentia quantitatis non potest esse in alio prædicamento à quantitate, sed potest esse relatio secundū dici, sicut dicimus, ꝙ scientia est relatio, vel relatum secundum dici. Est.n. scientia in prima specie qualitatis per prius, secundario autem dicit quendam respectum ad scibile. Alio modo possunt considerari prædictæ partes integrales, vt comparantur ad locum, prout.s. cuilibet parti sic ordinatæ in toto correspondet pars loci, & talis ordo, seu ordinatio partium in loco dicitur positio, quæ est prædicamentum situs. Notandum ꝙ manente eodē toto locato & eodem toto loco, possunt partes diuersæ locati diuersis partibus loci applicari, & ideo est aliqua diuersitas inter cōparationem totius locati ad totum locum, & inter comparationem partium ad partes, & sic potentia, quæ dicit ordinem partium locati ad diuersas partes loci, est aliud prædicamentum quàm prędicamentum vbi, quod dicit circunscriptionem locati à loco. Notandum, ꝙ superficies corporis cōtinentis, quę locus dicitur, & superficies corporis cōtenti sunt simul, & secundum ꝙ est figura corporis contenti, sic est figura loci, seu superficiei continentis, & ideo secundum situationem partium & eius diuersitatem in corpore locato, necesse est locū diuersam habitudinem habere ad locatum. Vnde à prædicto loco sic diuersimode locante partes locati denomināt ipsum locatum ratione suarum partium. Dicitur prædicamētum situs seu positionis, sicut dicitur homo sedens, quia partes loci sic circunscribunt partes locati. Vel iuxta secundā opinionem respectus fundatus in loco ratione suarum partium, & terminatus in locato ratione suarum partium, est positio, seu situs. Patet ergo quid est situs seu positio.

Quòd positio est denominatio seu respectus sumptus à partibus loci ratione partium locati. Cap. 2.

Sciendum est, ꝙ quidam dicunt, ꝙ situs seu positio non est denominatio siue respectus sumptus à partibus loci ratione partium locati, sed potius est respectus sumptus à partibus locati ad partes loci. Et si obijciatur eis, ꝙ si hoc esset, sequeretur ꝙ talis denominatio non esset ab extrinseco, quia respectus fundatus in partibus locati iuxta secundam opinionem, ad quam sequitur talis denominatio iuxta primā opinionem quæ est prædicamentum situs, non est extra totum locatum. Vnde sequetur ꝙ situs esset relatio. Ad hoc respondent, quòd de situ accidit sicut de passione supradictum est, quæ licet sit subiectiue in passo, tamen ab ea denominatur patiens denominatione extrinseca, quia non denominat illud nisi ratione agentis, quod est extra, & sic dicūt, quòd partes locati sic ordinatæ non denominant totum in prędicamēto isto, nisi ratione partium loci, ad quas habent respectum. Et quia, vt supradictū est ista prædicamenta non fecit Aristot. & illæ, qui fecit, non fuit tantæ auctoritatis, nec habuit aliquem expositorem alicuius auctoritatis, ideo de eis quilibet modernorum dicit, sicut sibi videtur. Vtraque tamen opinio posset saluari, sed prima magis stat ad saluandum quòd hoc prædicamentum dicat formam extrinsecus aduenientem. Secunda vero videtur magis stare cum significato dictionum, quæ important positionem. Nam sessio & cubatio magis videntur dicere dispositionem partium locati per respectū ad partes loci, quā econuerso. Et similiter se habet de aspero & leni, asperum enim est cuius partes æqualiter porriguntur. Quæ autem istarum opinionum sit probabilior legentis iudicio relinquo, &c.

Quòd situs non suscipit magis nec minus, nec habet contrarietatem, & quòd proprium eius est proxime assistere substantiæ. Cap. 3.

Situs autem, seu positio nō recipit magis nec minus, siue sit respectus partium loci ad partes locati, siue ecōuersò, quia nec partes loci nec partes corporis locati suscipiūt magis vel minus. ideo nec situs suscipit magis vel minus. Similiter nec recipit contrarietatem, vt ex supradictis potest patere. Est aūt proprium situs proximæ assistere substantiæ materiali. Ad quod intelligendum, sciendum est, quòd assistere, vt hic sumitur, est esse respectiuum. Notandum quòd quantitas afficit rem materialem prius natura quàm aliquod accidens. Vnde primā materiam prius natura informat forma substātialis, quæ dat sibi esse. Ad quam informationem prius natura sequitur quantitas, quam aliquod aliud accidens. vt autem supradictum est propria passio quantitatis est quòd sit diuisibilis in partes integrales. Et ideo. 5. Metaphysicæ à Philosopho sic describitur. Quantum est quod est diuisibile in semper diuisibilia. Ad quas partes integrales terminatur situs, qui est respectus quidā, licet fundetur in loco, vel secundum alios fundatur in partibus quātitatis & terminatur ad partes loci, ad quem respectum sequitur denominatio, quæ facit prædicamentum situs, iuxta primam opinionem. Proximus ergo respectus substantiæ materialis siue terminatiue siue fundamentaliter est situs siue positio, &c.

TRACTATVS SEXTVS DE HABITV.

In quatuor capita diuisus.

De habitu secundum quòd est prædicamentum quid sit formaliter. Cap. 1.

Habitus est corporum, & eorū quæ circa corpus sunt adiacētia, Ad intelligendum autem prædictā descriptionem sciendum, quòd habere aliquid dicit quendā respectum. Quædam enim dicūtur habere aliquas res, sed inter habentem & res habitas est solus respectus rationis. vt cum aliquid dicitur habere substantiā, vel partes substantiæ, sicut pedem vel manum, vel habere quantitatem, vel qualitatem, & tamen inter habens & res habitas nullus est respectus realis, sed solum rationis. Vnde hoc habere pertinet ad prędicamenta absoluta. Quædam vero dicuntur habere aliquas res, ita quòd inter habentē & res habitas est respectus realis, & connersiuus, sicut pater dicitur habere filium, & filius patrem, & dominus seruum, vel possessionem, & seruus vel possessio dominū. Patris autem ad filium, & filij an patrem est respectus realis, & similiter est de domino & seruo, & istud habere pertinet ad prædicamentum

camentum relationis. Quædam autem dicuntur habere aliquas res & inter habētia & res habitas est respectus realis, sed non conuersiuus, sed est respectus habentis ad rem habitam, & isto modo tempus dicitur habere temporalia, & locus locatum, & partes loci partes locati, & continens contentum. Et istud habere pertinet ad prædicamenta quando, & vbi, & situs. Nam continens ita dicitur habere contentum, quòd reducitur ad prędicamentum quando, & situs situatum, quod pertinet ad prædicamentū situs. Nam vas est locus mobilis, & locus est vas immobile, vt dicitur Quarto Physico. Quædam autem dicuntur habere aliquas res, & inter habentia & res habitas est respectus realis non conuersiuus, ita videlicet quòd respectus talis est rei habitæ ad ipsum, quod habet eam, sicut homo dicitur habere tunicam, & respectus est tunicæ ad ipsum hominem habentem, & non econuerso. Et hoc habere pertinet ad istud prædicamentum, scilicet habitus. Notandum, quòd vt Philosophus dicit. 15. de Animalibus, natura prouidit alijs animalibus, de vestimentis & de armis. Vnde quædam pro vestimento habent pilos, quædam vero corium grosum, vel corticem, vel aliquid huius. Similiter etiā aliquibus pro armis dentes dedit, alijs cornua, alijs vero vngues, & huiusmodi, homini autem nihil horum dedit, sed dedit ei intellectū & manus, vt per eas posset sibi ꝓuidere, & de rebus exterioribus faceret sibi vestimenta & arma. Vnde in alijs animalibus tam vestimēta quàm etiam arma sunt partes substantiales eorum, & inter habentia & habita non est aliquis respectus realis, sed solum rationis, vt dictum est. Vnde denominatio, quæ fit in eis vel à vestimentis, vel ab armis eorum naturalibus non pertinet ad hoc prædicamentum. Sed inter vestimenta & arma nostra & nos est respectus realis, & ideo vestimēta & arma prout denominant nos habentes ea sunt prædicamētum habitus. Vel iusta secundam opinionem respectus eorum ad nos est prædicamentum habitus. Vnde hoc prædicamentum solum conuenit hominibus. Verum est autem, quòd etiam quædam animalia vestimus & armamus vestimentis & armis exterioribus. Vestimus enim symias & falleramus equos. & isto modo hoc prædicamentum potest ad ea pertinere. Ea sic patet, &c.

Quòd habitus potest immediate fundari in substantia. Cap. 2.

Videtur autem esse dubium, siue hoc prędicamentum sit denominatio sequens respectū, siue iuxta secundam opinionem sit ipse respectus, quomodo hoc prædicamentum pertinebit ad genera accidentium. Constat enim quòd vestimenta, siue arma sunt in genere substantiæ. Denominatio aūt sumpta à substantia non ponitur in alio genere à substantia, siue iuxta secundam opinionem, quomodo fundabitur respectus immediate in substantia, cum respectus nihil reale addat supra fundamentum, vt supradictum est. ideo sequitur quòd substantia vel erit accidens, vel quòd habitus nō erit accidens. Ad quod dicendum quòd non est inconueniens, quòd respectus realis in substantia fundetur. Substantia enim creata inquantū huius realiter refertur ad creatorem, & talis respectus immediate in ea fundatur, nec propter hoc substantia est respectus vel accidens. Notandum, quòd differt accidentalitas quantitatis & qualitatis, quæ sunt accidentia absoluta, ab accidentalitate aliorum septem prædicamentorum. Nam accidentalitas absolutorum consistit in hoc, quòd adueniunt enti in actu per inhærentiam, & isto modo substantia non potest esse accidens. Accidentalitas autem aliorum septem prædicamentorum consistit in hoc, quòd accidit formę seu subiecto formę habere terminum ad quem. Et quia forma substantialis seu substantia composita potest habere tale terminum, isto modo nō est inconueniens quòd sit accidens, id est vt accidentaliter alteri adueniat. vnde accidit vestimento vt adiaceat corpori, & vt talem respectum habeat ad ipsum, & sic siue sumatur vestimentum vt denominans accidit sibi sic denominare, & sic est prędicamentum habitus, iuxta primam opinionem, & est accidens, vt iuxta secundam opin. accidit vestimento habere corpus pro termino ad quem, vt adiacens habet respectum. Vel potest dici, quòd non ex omni substantia indifferenter fiunt arma & vestimenta, sed arma fiunt ex substantia habēte aliquam qualitatem, puta duritiem & huiusmodi, similiter vestimenta fiunt non ex qualibet substantia indifferenter, sed ex habēte talem qualitatem, puta mollitiem & plicabilitatem, vel huiusmodi, & super hic qualitatibus fundatur respectus, qui est habitus, vel à dictis substantijs inquantum habent tales qualitates. Est ergo habitus adiacentia corporum, & eorū quæ circa corpus sunt, quod sic intelligitur, habitus est adiacentia, id est denominatio corporum, sicut eorum, quæ denominantur, & eorū quæ sunt circa corpus, id est eorum, à quibus fit talis denominatio, sicut à vestimentis, quæ sunt circa corpus, dicitur & denominatur homo vestitus. Vel iusta secundam opinionem, habitus est adiacentia, id est respectus corporum terminatiue. Talis. n. respectus, scilicet vestimenti terminatur ad corpus vestitum, & est eorum, quæ sunt circa corpus fundamentaliter. Nam fundamentum talis respectus est ipsum vestimentum, vt dictum est, ex sic patet descriptio habitus. Notandum, quòd licet talis denominatio sit totius habentis talem habitum. nam homo dicitur vestitus & calceatus, tamen conuenit sibi ratione habitus, qui adiacet parti. Licet enim homo dicatur calciatus, tamen dicit ratione calciamenti, quod adiacet pedi, qui est pars integralis hominis, cum totum corpus non sit vellitum, sed ratione illius partis cui adiacet vestimentum. Patet ergo de habitu, &c.

Quòd habitus suscipit magis & minus, licet non omnis, & quòd habitus non habet contrarietatem. Cap. 3.

Recipit autem habitus magis & minus, licet non omnis. Qualiter autem habitus recipit magis & minus, videtur esse dubiū. Si enim respectus intantum recipiunt magis & minus inquantū fundamenta recipiunt intensionem, & remißionem, & secundum istos respectus denominantur termini respectus magis vel minus. Sicut dicit̄ magis vel minus calefaciens à maiori vel minori calore, quem efficit. Sed cum fundamentum habitus sit substantia, vt dictum est, quæ non suscipit magis vel minus, ergo nec habitus suscipit magis vel minus. Ad quod intelligendū sciendum est, quòd, vt dictū est, ista sex prædicamenta nihil aliud dīt nisi absolutū, vt denominat aliquid extrinsecū, quæ denominatio sequitur aliquem respectū realem, qui est inter denominans & denominatum, qui tamen respectus est in genere relationis. Vel iuxta secundam opin. dicunt prædictum respectum, & talis respectus est communis dictis sex principijs.

cipijs. Vnde tale denominatum dicitur magis vel minus ab intensione vel remissione illius absoluti denominantis, vt dictum est. Aliquando vero denominatur magis vel minus nó ab intensione vel remissione denominantis, sed si plura fuerunt denominantia eiusdem rationis, à quibus denominatum secundum vnumquodque, quod est eo, denominatur, sicut dicimus, quòd ignis calefaciens tria ligna magis calefacit quàm si calefaceret duo eodem gradu caloris. Constat, enim quòd omnes istæ tres calefactiones sunt eiusdem rationis quibus respondet ignis secundum vnam potentiam calefactiuam, & isto modo calefaciens potest dici magis vel minus, licet in calefactionibus vel in quibuscunq; actionibus non sit consuetum dicere isto modo magis vel minus, & simile est si sumatur hæc iuxta secundam opin. quia si plures respectus vnius rationis, quibus vnus respondet terminus, denominant terminum magis, pauciores vero minus, habitus primo modo non suscipit magis vel minus, ab vno enim vestimento vel calciamento, scilicet vno numero, nunquam aliquis dicetur magis vel minus vestitus vel calciatus, & sic intelligitur, quòd non omnis habitus suscipit magis vel minus, quia nec vestimentum nec calciamentum suscipit intensionem vel remissionem. Secundo vero modo habitus suscipit magis vel minus, quia vnus & idem homo à pluribus vestimentis potest denominari magis vestitus, & à paucioribus minus vestitus, & sic de alijs. Hoc autem non conuenit prędicamento quanto, cum tempus denominans sit vnum omnium temporalium. Nec etiam conuenit prædicamento vbi, cum vnius corporis vnus tantum sit locus. Nec prædicamento situs, cú cuilibet vni parti locati vna respondeat pars loci. Potest autem conuenire iste modus dicendi magis vel minus alicui relatiuo & alicuj agenti vel patiēti, & sic patet qualiter habitus suscipit magis vel minus, & qualiter non. Vel dicendum, quòd respectus habitus non immediate fundatur in substantia, vt supra dictum est, nisi mediante aliqua qualitate, puta duritie, mollitie, & huiusmodi, quæ qualitatis sunt fundamentū talis respectus: cū autem dictæ qualitates suscipiant magis & minus, ergo & habitus. Non tamen recipit habitus contrarietatem. Vt enim supradictum est ex receptione magis & minus causatur cōtrarietas, quando magis & minus est secundum gradum intensionis & remissionis in speciebus vnius generis, vt patet de albo & nigro. talis autem intensio nó est in habitu, vt dictum est. ergo in habitu non est contrarietas.

Quòd proprium habitus est existere tam in corpora quam in his quæ circa corpus sunt secundum diuisionem partium. Cap. 4.

Est autem sciendum, quòd propriū habitus est existere, tam in corpore quàm in his quę circa corpus sunt in pluribus secundum diuisionem partium. Hoc qualiter intelligatur dictum est. Denominatur. n. aliquid ab habitu secundum quòd habitus adiacet alicui parti integrali signatę, sicut dicitur homo calciatus à pedibus, & galeatus à capite, & sic de alijs, hoc autem nulli aliorum prædicamentorum conuenit. licet enim in prędicamento situs fiat denominatio totius ratione partiū, quibus adiacent partes loci, non tamen ratione alicuius partis signatæ, sed ratione omnium, quibus adiacent partes loci aliquando vno modo, & aliquando alio. Sed in prędicamēto habitus fit denominatio totius ab vna parte signata, cui adiacet singularis habitus. Et quia sicut consideratur in hoc prædicamento corpus habens habitum quantum ad suas partes organicas signatas, sic habitus partium signatarū sunt diuersi & diuisi. Nam in habitu vnius hominis diuisa est pars vestimēti à calciamento, & sic de singulis, ideo dicitur esse proprium habitus existere secundum diuisionem partium corporis, scilicet habentis, & secundum diuisionem eorum, quæ sunt circa corpus, secundum diuisionem habitus, & sic patet de prędicamēto habitus, & de omnibus prędicamentis hoc modo. Notandum quòd prædicamenta pertinent ad primam operationem intellectus, in qua nulla fit compositio per esse, nec diuisio per non esse. Quæ autem pertinent ad talem primam operationem possunt dupliciter considerari, vno modo quantum ad res intellectas, & sic de eis iam dictū est. Omnia enim quæ sic pertinent ad talem primam operationem per. 10. Prædicamenta significantur, ut ex dictis patet, alio modo possunt considerari quantum ad modum significandi, in quantum, scilicet significatur per nomina & per uerba, & per alias partes orationis, & de his dicetur immediate. propterea logica non solum est scientia rationalis, utputa de syllogismo, qui pertinet ad discursum rationis, sed est etiam scientia sermocinalis. Tractat. n. de syllogismo & partibus eius quantum ad modum significandi ponendo quid est nomen, & quid est uerbum, & ponendo signa uniuersalia & particularia, quæ omnia ad modum significandi pertinent. de quibus omnibus infra dicetur.

S. THOM. AQVINATIS DE ENVNCIATIONE *SVPER LIBRVM INTERpretatione Tractatus.*

In Quatordecim capita diuisus.

De nomine quid sit secundum intentionem Logicam. Cap. 1.

Dicto de his, quę quantū ad rem significatam pertinent ad primam operationē intellectus, quæ est indiuisibiliū intelligentia, ut in Tertio de Anima dicitur qua uidelicet res cognoscitur quantum ad suam quidditatem, nunc dicēdum est de his, quę pertinent ad secundam operationem intellectus, quæ ibi compositio uel diuisio nominatur, qua, scilicet intellectus noster unam rem cum alia componit, uel ab alia eam diuidit per esse, scilicet & non esse. Et dicitur tractatus iste de enunciatione seu propositione large sumpta propositione, si enim stricte sumeretur, tunc enunciatio esset genus eius. Propositio enim solum dicitur de prę missis ipsius syllogismi, sed enunciatio dicitur tam de præmissis, quàm de conclusione. Ad cognoscendum autem dictam enunciationem dicendum est primo cum Arist. de partibus suis, scilicet de nomine & uerbo, & de eius genere, quod est oratio. Nomen est uox significatiua

tiua ad placitum sine tempore, cuius nulla pars significat separata, finita, & recta. In ista nominis diffinitione ponitur vox pro genere. Notandum, quòd vt habetur. 2. Metaphy. hæc est differentia inter diffinitionem suppositorum, & diffinitionem formarum, siue substantialium siue accidentalium. Nam in diffinitione suppositorum nihil ponitur, quòd sit extra essentiam diffiniti, sed omnes particulę diffinitionis sunt de essentia diffiniti. Formæ vero, quia non possunt per se esse, sed in alio, scilicet in subiecto, vel in materia, in sui diffinitione requirunt subiectum vel materiam, quæ tamen nō sunt de essentia earum, & ideo ipsarū diffinitiones dicuntur esse per additamenta. Vnde omnes formæ accidentales in sui diffinitione requirunt subiectum. Hęc est autem differentia inter eas diffiniendo, nam formæ abstractæ aliter requirunt subiectum in earum diffinitionibus, quàm formæ sumptæ in concreto, formæ abstractæ requirunt subiectum loco differentiæ, vt cum dicimus, crispitudo est contractio capillorum, vbi capilli, qui sunt subiectum crispitudinis, ponuntur loco differentiæ. In concreto vero requirunt subiectum loco generis, vt cum dicimus, crispum est capillus contractus. Hoc habito, sciendum est, quòd nomen, verbum, & oratio, sunt quædam artificialia, & per consequens accidentia, eorum autem subiectum est vox, quæ est quid naturale. Ars enim in voce, vt in subiecto format nomina verba, & orationes, & ideo in eorum diffinitionibus debet poni vox vt subiectum. Et quia concreta sunt, ideo in eorum diffinitionibus ponitur vox pro genere. Dicitur autem nomen vox significatiue ad differentiam vocum non significatiuarum, quæcunque sint illæ, quæ videlicet pro nihilo proferuntur. Ad placitum autem dicitur ad differentiam vocum significatiuarum naturaliter, vt sunt latratus canum, qui significant iram, prout natura dictauit eis, quoniam non significat secundum institutionem humanam. Sine tempore vero dicitur, ad differentiam verbi & participij. Vbi nota, quòd vt supra in alio tractatu dictum est, actio, passio & motus sunt vna res, verbum autem significat per modum actionis vel passionis, & per consequens per modum motus, seu mutationis, primum autem, quod habet mensurari tempore, est motus, verbum vero significat cum tempore. Sciendum, ꝙ actio & passio dupliciter possunt significari. Vel per modum abstractum, vt sunt quædam res, & tunc non significant cum tempore, significant enim per modum habitus & quietis, scilicet sine motu, & sic significantur à nomine. Alio modo significantur per modū actionis, prout sunt ægredientes à subiecto, & sic significantur vt motus, vel mutationes, & per consequens vt mensurantur tempore, & sic significantur à verbis formaliter, & non materialiter sumptis, & etiam à participijs, non à nomine, nomen ergo significat sine tempore. Deinde dicitur, quòd nominis nulla pars significat separata, ad differentiam orationis, cuius partes significant separatæ. Vbi nota, quòd significatio se habet ad nomen, vt forma eius, litera vero & syllabæ sunt vt materia eius, seu vt partes integrales, cum autem nulla pars sit, quæ non habeat formam totius in toto, ideo nulla pars separata habebit per se significationem nisi solum illam, quam habet totum. Vnde in nominibus compositis, vt sunt terra noua, castrum Ioannis, si significatum esset diuisum, puta, quòd intelligeretur pro terra, quæ esset noua tunc nō esset noua, & tunc non esset nomen, sed oratio, si vero significatum suum esset vna res, puta villa vel huiusmodi, tunc erunt nomina. Deinde dicitur finita, ad differentiam nominum infinitorum, sicut est non homo. Vbi nota, quòd omne nomen accipiendo etiam pronomen pro nomine, aut significat determinatam naturam, vt homo, aut determinatam personam, vt ego & tu, aut determinatam naturam & personam, vt Sortes, Plato: cum autem nomen infinitum nihil horū significet non vere poterit dici nomen. Quod autem nihil horum significet patet, nam nomen, quod imponitur à priuatione, ad minus requirit subiectum existens, non enim cæcum dicitur nomine animalis, sed supponit quòd illud, quod est cæcum, sit aptum natum habere oculos. Nomen autem infinitum, cum à negatione imponatur, nihil supponit: potest enim dici de ente, sicut de non ente. Dicimus enim quòd chymera est non homo, vt equus est non homo. Vnde talia significant solum per modum nominis, quia ad minus est suppositum in comprehensione. Deinde dicitur recta, ad differentiam casuum obliquorum, qui cadunt à recto, seu nominatiuo per quandam originem declinationis. Solus enim nominatiuus dicitur nomen principaliter, quia per ipsum facta est impositio nominis ad aliud significandum. Non autem pertinent obliqui directe ad Logicum, qui versatur circa verum & falsum, quia tales casus, scilicet obliqui, cum hoc verbo sum es est, in quod omnia verba resoluuntur, non dicunt verum vel falsum. Nihil tamen prohibet eos cum aliquibus verbis impersonalibus iungi, & significare verum vel falsum, vt tedet me lectionis, & sic patet de nomine, &c.

De verbo quid sit formaliter secundum descriptionem Logicam. Cap. 2.

VErbum est vox significatiua ad placitum, cuius nulla pars significat separata, finita, & recta, & semper est significatiuum eorum, quæ de altero prædicatur. In ista diffinitione uox significatiua ad placitum, cuius nulla pars significat separata, intelliguntur eodem modo quo in nomine dicta sunt. Dicitur autem finita, ad differentiam verborum infinitorum, ut sunt non currit, non amat, quæ non proprie sunt uerba. Vbi nota, quòd proprium est uerbi significare aliquid per modum actionis & passionis, ut supra dictum est, prædictæ autem dictiones hoc non faciunt, immo remouent actionem uel passionem potius quàm aliquam determinatam actionem uel passionem significent, non ergo proprie sunt uerba. Sciendum, quòd licet hæc proprie non sint uerba, tamen aliqua posita in diffinitione uerbi eis conueniunt, primo quia significant cum tempore, sicut enim agere & pati sunt in tempore, ita etiam priuatio eorum, unde & quies tempore mensuratur. dictiones autem prædictæ significant priuationem actionis & passionis, ut dictum est. Secundum est, quia ponitur in diffinitione uerbi, quod semper ponitur ex parte prædicati, quia est, est significatiuū eorum, quæ de altero prædicantur. Quod sic intelligitur, quia enim subiectum enunciationis significatur ut id, cui aliquid inhæret, uerbum autem significat actionem per modum actionis, ut dictum est, de cuius ratione est, quòd inhæreat, ideo semper ponitur ex parte prędicati, etiam quia in omni prædicatione oportet, quòd sit uerbum, cum uerbum importet compositionem, qua prædicatum componitur subiecto. Vnde sicut uerba significando

significando actionem vel passionē significant aliquid, vt in alio existens, propter quod semper ponuntur ex parte prædicati, ita etiam prædicta verba infinita, quia significant remotionem actionis vel passionis, semper ponuntur ex parte prædicati, negatio enim reducitur ad genus affirmationis. Sciendum, quòd verba infinitiui modi aliquando ponuntur ex parte subiecti, vt cum dicimus currere est moueri, & hoc est, quia habent vim nominis. Vnde Græci addunt eis articulos, sicut nominibus, hoc idem facimus nos in Logica vulgari. Nam dicimus el correre mio. vbi ly mio est articulus. Intellectus enim noster processum actionis vel passionis, seu inhærentiam eius in subiecto apprehendit, & significat, vt est res quædam, & sic habet vim nominis. Si autem verba aliorum modorum aliquando ponuntur ex parte subiecti, vt cum dicimus, curro est verbum, tunc non sumitur verbum formaliter, sed materialiter, secundum quòd significat ipsam vocem, quæ accipitur vt res quędam, vnde verba & orationes & omnes partes orationis, quando sic ponuntur materialiter, sumuntur in vi nominis. Deinde ponitur in diffinitione, recta, ad differentiam verborum obliquorum, scilicet præteriti & futuri temporis, quæ non sunt simpliciter verba. Cum enim verba proprie dicta significent agere vel pati, hoc erit proprie verbum, quod significat agere vel pati in actu, quòd est agere vel pati simpliciter. hic autem significant verba præsentis temporis, agere autem vel pati in præterito vel in futuro, est secundum quid, & ideo verba præteriti & futuri temporis non sunt simpliciter verba, sed secundum quid. Dicuntur autem casus verbi præsentis temporis, quia aliquo modo significant tempus præsens. Præteritum enim & futurum tempus dicuntur per respectum ad præsens. Est enim preteritum tempus, quod fuit præsens, & futurum quod erit præsens, & similiter verba aliorum modorum, quàm sit verbum indicatiui modi: casus verbi dicuntur, quia eorum variatio respicit ipsam actionem vel passionem, sicut & variatio temporum, & quia variatio verborum in numero & persona nō respicit ipsam actionem vel passionem, sed solum subiectum, cui actio uel passio inhæret, ideo non faciunt casus uerbi, &c.

De oratione quid sit, & de speciebus eius. Cap. 3.

ORatio est uox significatiua ad placitum, cuius partes significant separatæ. Qualiter autem huius diffinitionis particulæ sint intelligendæ dictum est in diffinitione nominis. Diuiditur autem oratio in imperfectam & perfectam. Oratio imperfecta dicitur, quæ imperfectum sensum generat in animo auditoris. ubi nota, quòd ut dicitur Quinto Metaphysicæ, perfectum est cui nihil deest in genere suo: sensui autem, quem generat oratio imperfecta in animo auditoris, aliquid deest, quia deest sibi compositio uel diuisio. Si enim dico homo albus, quæ est oratio imperfecta, nihil dico sibi inesse, uel non inesse, & per consequens sensus huius orationis facit stare animum suspensum, quia sibi aliquid deest, ideo est imperfectus. Sciendum tamen, quòd non sine causa oratio perfecta & imperfecta diffinitur per generare sensum. Vbi nota, quòd licet oratio & quælibet eius pars sint quædam res artificiales & non naturales, nec etiam sint instrumenta naturalia uirtutis interpretatiuæ, ut Plato dicebat. Eius nanque uirtutis instrumenta naturalia sunt pulmo, guttur, palatum, lingua, dentes, & labia, sunt tamen instrumenta ipsius intellectus, qui non est uirtus materialis, sed supra omnem naturam corpoream. instrumentum autem diffinitur ex fine, qui est usus eius: usus autem uocis significatiuæ est significare audienti conceptum intellectus dicentis. Bene ergo diffinitur oratio perfecta & imperfecta, per generare sensum seu significare. Vnde oratio perfecta dicitur, quæ perfectum sensum generat in animo auditoris propter complexionem, quam dicit. Orationum autem perfectarum quinque sunt species, scilicet enunciatiua, uocatiua, interrogatiua, imperatiua, & deprecatiua. Sciendum, quòd ratio non solum concipit ipsas res, sed etiam per suum conceptum alia dirigit & ordinat, concipiendo autem res in se format orationem indicatiuam, seu enunciatiuam. Ordinando autem alia, format alias orationes. Dirigitur autem & ordinatur aliquis ab aliquo ad tria. Primo ad mente attendendum, & ad hoc pertinet oratio uocatiua: secundo ad uoce respondendum, & ad hoc pertinet oratio interrogatiua: tertio ad opus exequendum, & ad hoc pertinet quantum ad inferiores oratio imperatiua, quantum uero ad superiores oratio deprecatiua, ad quam reducitur oratio optatiua, quia respectu superioris homo non habet uim innatam nisi per expressionem sui desiderij. Suppositiua uero, id est conditionalis, & dubitatiua reducuntur ad interrogatiuam. Et, quia istæ quatuor species orationis non significant uerum uel falsum. sed quendam ordinem ad ista consequentem, ideo nō pertinent ad præsens negotium, quod directe ordinatur in scientiam demonstratiuam, in qua auris hominis per rationem adducitur ad considerandum uerum ex his quæ sunt propria rei, sed magis pertinent ad rhetoricam uel poeticam, quę inducunt ad assentiendum per dispositionem audientis. Sola autem enunciatiua, quæ significat uerum uel falsum ad hoc negotium spectat. & si quæ aliæ orationes ad eam reduci possunt.

De enunciatione quid sit, & quid est uerum & falsum. Cap. 4.

ENunciatio est oratio uerum uel falsum significās. Ad intelligendum autem hanc diffinitionem, primo uidendum est quid sit uerum uel falsum, secundo videndum est quare soli enunciationi cōuenit significare verum vel falsum. Quantum ad primum, sciendum, quòd, vt communiter dicitur, veritas est adæquatio rei ad intellectum, secundum Isaac. uerum dicitur adæquatum, falsum uero non adæquatum. Hęc autem adæquatio seu conformitas non potest esse relatio realis, alioquin uerum non conuerteretur cum ente. Quod enim est in vno prædicamento tantum non potest esse de transcendentibus, est ergo relatio rationis. & sic uerum est relatiuum secundum rationem, quod nihil prohibet ipsum esse in pluribus prædicamentis uel in omnibus. Quæ autem sit hæc conformitas dico, quòd in intellectu quædam sunt subiectiue, vt species intelligibiles, actus intelligendi & huiusmodi: quædam sunt obiectiue, vt ea, quæ intellectus intelligit. Quando ergo res, quæ est in intellectu obiectiue est conformis sibi ipsi, ut est in rerum natura, tunc talis

conformitas dicitur veritas. Vnde in hoc consistit veritas, quòd res sic apprehenditur ab intellectu sicut est in rerum natura, & per oppositū falsitas est in difformitate rei, vt apprehensa est ab intellectu ad se ipsum, vt est in natura sua. & propter hoc Philosophus 4. Metaph. dicit, quòd verum est esse quod est, & non esse quod non est: falsum vero est esse quod non est, & non esse quod est. Vnde, quando intellectus intelligit rem sic esse sicut est in rerum natura, vel non esse sicut non est, talis conformitas dicitur veritas, quando vero apprehendit rem esse vt non est, vel non esse vt est, tunc falsitas. Sciendū, quòd in tali conformitate, quæ veritas dicitur, est considerare quatuor, scilicet rem, vt est intellecta, seu vt est in intellectu obiectiue, & ipsum intellectum eam intelligētem, & actum intelligendi, qui est subiectiue in intellectu, & rem vt est in natura sua. In re autem, vt est intellecta, seu vt est obiectiue in intellectu, est per prius veritas, quàm sit in intellectu, vel quam sit in actu intelligendi, vel quā sit in re, vt est in sua natura. Intellectus enim & actus intelligendi non dicuntur veri, nisi quia sunt de vero obiecto. Intellectus enim dicitur verus, quia apprehendit verum, & actus intelligendi dicitur verus, quia est apprehensio alicuius veri, & res in natura sua dicitur vera, quia nata est apud intellectum causare apprehensionem conformem entitati suæ. Notandum, quòd talis conformitas rei, vt intellecta est ad se ipsam, vt est in natura sua potest esse vel in intellectu pratico, vel intellectu speculatiuo. In intellectu quidem pratico, quando scilicet sic est res per suam formam, sicut apprehendit eam artifex per artem suam. Cum autem omnes res naturales per formam suam sint conformes sibi ipsis, vt apprehensæ sunt ab arte diuina, ideo quælibet res secundum quòd habet propriam formam dicitur vera, & sic verum & eius conuertuntur. In intellectu vero speculatiuo est talis conformitas, quia intellectus intelligit rem sicut est, non.n. intellectus sic intelligit sicut res in intellectu practico, sed quia sicut res est, ita eam intelligit intellectus, & ideo intellectus practicus comparatur ad artificialia, vt mensura ad mensuratum, econuerso autem intellectus speculatius comparatur ad ea quæ intelligit, vt mensuratum ad mensuram.

Notandum, quòd aliqui tenent quòd veritas est conformitas rei ad intellectū informatum similitudine rei, falsitas vero est difformitas intellectus sic informati ad rem. Et hæc opinio probabiliter potest teneri. Sic ergo patet quid est veritas & falsitas, &c.

Quod veritas & falsitas sunt tantum in enunciatione, & quare. Cap. 5.

QVantum ad secundum, scilicet quare veritas & falsitas sunt in enunciatione tantum, sciendum, quòd veritas non est in voce significatiua, siue sit nomen, vel verbum, vel oratio, nisi sicut in signo, sunt autem huiusmodi signa conceptionum intellectus, secundum ergo quod in cōceptionibus intellectus erit verum vel falsum, sic dicetur esse in ipsis signis. Sciendum, quod, vt dicitur tertio de Anima, duplex est operatio intellectus, scilicet indiuisibilium intelligentia, quando scilicet intellectus intelligit quidditatē rei in se, & compositio & diuisio, scilicet quando vnam rem conceptam componit per esse, vel diuisio, quando diuidit per non esse, & in vtraque operatione intellectus inuenitur veritas. Vbi nota, quod, sicut dictum est, veritas est relatio rationis, entia autem rationis, nusquam sunt subiectiue, nisi largo modo intelligatur, secundum illud, cui ratio attribuit talem respectum rationis, habet ergo veritas solum esse obiectiue, & similiter dico de falsitate. Vnde, si consideramus illud, quod primo verū est, scilicet rem, vt est intellecta, & vocemus verum, dico quod tale verum potest esse in prima operatione intellectus. Nam intellectus intelligit ipsam rem, vt est in se, & sic intelligit verum, falsum autem non intelligit intellectus in prima operatione sua, quia vel attingit naturam rei, & tunc intelligit verum, aut non attingit, & tunc ignorat, & non est ibi ꝓprie difformitas rei intellectæ ad naturam eius, quia nec talis res est intellecta, sed aliqua alia, & ideo nō est ibi falsitas, quæ proprie importat deceptionem, & non ignorantiam solam, & inde est, quod Philosophus Tertio de Anima dicit, quod intellectus comprehendens quod quid est semper est verus. Hoc autem non est perfecte comprehendere veritatem, quæ est conformitas vtriusque, scilicet rei vt intellecta est, & rei in sua natura, sed est cognoscere vnum conforme seu verum. In secunda vero operatione intellectus est perfecte & completiue veritas obiectiue, nam apprehendere veritatem est apprehendere conformitatem rei intellectæ ad se ipsam secundum suam naturam, vt dictum est, hoc autem fit comparando vnum alteri, vel idem ad se ipsum secundum aliud & aliud esse: quod non potest fieri nisi per secundā operationem intellectus: ergo perfecte veritas non est nisi in intellectu componente vel diuidente, & similiter dico de falsitate. Tenendo vero secundam opinionem prædicta erunt clariora. Nam, si veritas est conformitas rei ad intellectum informatum similitudine rei, in prima operatione intellectus erit verum, quia erit ibi talis conformitas, non tamen erit verum tunc in intellectu, vt in cognoscente verum. Non enim intellectus aliter cognoscit verum, nisi componendo vel diuidendo secundum suum iudicium, quod iudicium si consonet rebus, erit verum. puta cum intellectus iudicat se esse informatū similitudine rei, vt res est. Et oppositum est de falso. & hoc totum pertinet ad secundam operationem intellectus, & non ad primam. Ex dictis potest patere, quod in sola enunciatione sit veritas vel falsitas, vt in signo. Si enim sola enunciatio est signum eorum, quæ sunt obiectiue in secunda operatione intellectus, & solum in illum est verum & falsum, in enunciatione erit verum vel falsum, & non in aliqua alia voce, siue sit dictio, siue oratio, & sic patet quid est enunciatio.

De enunciatione cathegorica & hypotetica, affirmatiua & negatiua. Cap. 6.

DIuiditur autem ab Aristotile enunciatio tripliciter. & primo, vt analogum in sua analogata. dicit enim quod enunciationum quædam est vna simpliciter, quædam coniunctione vna. Enunciatio vna simpliciter. est enunciatio cathegorica, seu prædicatiua. Est autem enunciatio cathegorica quę habet subiectum & prædicatum principales partes sui, vt homo est animal. homo est subiectum, animal est prædicatum, hoc verbum est, quia prædicatur tertium adiacens, dicitur

coniunctio

coniunctio seu copula verbalis. Coniunctione vero vna dicitur enunciatio hypothetica, seu suppositiua, vt si homo est, animal est. Hæc autem diuisio enunciationis est analogi in sua analogata, de quibus per prius & posterius dicitur. Nam vnũ simpliciter est prius vno coniunctione. Secundo diuidit enunciationem vt genus in suas species. diuidit enim eam in affirmationem & negationem, quę sunt species enunciationis. Licet enim affirmatio sit prior negatione, nó tamen propter hoc enunciatio de eis analogice prædicatur sicut dictum est, quòd prædicatur de simpliciter vna, & coniunctione vna. Notandum, q; vnum diuidentium aliquod cõmune potest esse prius altero dupliciter. Vno modo secũdum proprias rationes, aut naturas diuidentium. Alio modo secundum maiorem participationem rationis illius communis, quod in ea diuiditur. Primum autem non tollit vniuocationem generis, vt manifestũ est in numeris, in quibus binarius secundum propriam rationem naturaliter est prior ternario, sed tamen æqualiter participant rationem cõmunis, scilicet numeri. Nam ita ternarius sicut & binarius est multitudo mensurata per vnum. Secunda autẽ prioritas impedit vniuocationem generis, & propter hoc ens non potest esse genus substantię & accidentis, quia in ratione entis prius habet esse substantia, quæ est ens per se, quàm accidens, quod est ens in alio, vel in aliud. Sic in propositio. Licet affirmatio primo modo, scilicet secundum suam naturam, sit prior negatione, non tamen secundo modo, immo æqualiter participant rationẽ enunciationis. Vtraq; enim est oratio verum vel falsum significans. Est autem secundum suam naturam affirmatio prior negatione. Nam affirmatio est enunciatio alicuius de aliquo, vt homo est animal. Negatio vero est enunciatio alicuius ab aliquo, vt homo non est lapis. Cum autem enunciatio, vt dictum est, sit vox significatiua, non immediate significat rem, sed mediante cõceptu intellectus. Vnde in omni enunciatione est tria considerare, scilicet ipsam vocem, quæ est signum conceptus intellectus, & ipsum conceptum intellectus, qui est ipsa similitudo rei, & ipsam rem. Quãtum ad vocem prior est affirmatio negatione, quia minus habet de compositione, quàm negatio. plures enim dictiones sunt. Sortes nõ currit, quàm Sortes currit, & per consequens est magis composita. Ex parte intellectus prior est affirmatio, quæ significat compositionem, quàm negatio, quæ significat diuisionem. Posterior enim est diuisio cõpositione, sicut non est corruptio nisi generatorum, sic non est diuisio nisi compositorum. Ex parte etiam rei affirmatio, quæ significat esse, prior est negatione, quæ significat nõ esse, sicut habitus naturaliter prior est priuatione. Tertia vero diuisio ipsius enunciationis est in vniuersalem, particularem, indefinitã, & singularem. Sufficientia autem dictarum diuisionum potest sic sumi. In ipsa enim enunciatione est considerare totam suam entitatem, quæ est ex subiecto & prædicato, & ipsorum coniunctionem, & quia omne quod est ideo est, quia vnũ numero est, ideo consideratur vtrum sit vna simpliciter, vel vna coniunctione, & ista diuisio dicitur pertinere ad substantiam enunciationis. Secundo est in ea considerare ipsum prædicatum, vt componitur subiecto sine negatione, vel cũ negatione, & quia prædicatum est pars formalis enunciationis, ideo hæc diuisio dicitur pertinere ad qualitatem enunciationis, qualitatem, scilicet essentialem, secundum q; differentia significat quale quid, vt supra dictum est. Tertio est in ea cõsiderare ipsum subiectum, prout est prædicabile de pluribus, vel de vno, & sic fit tertia diuisio, & hæc dicitur pertinere ad quantitatem enunciationis. Nam quantitas sequitur materiam. Vnde versus.

Quę ca. vel hyp. qualis ne vel affir. v. quãta. par. in fin.

Hic autem versus sic intelligitur. In eo nanq; sunt tria nomina interrogatiua, scilicet. Quæ, quod quęrit de substantia: qualis, quod quęrit de qualitate. Et quanta, quod quærit de quantitate. Vnde quando fit interrogatio per quæ, quærendo, scilicet de substantia enunciationis, respondetur cathegorica vel hypothetica. Quando fit interrogatio per qualis, respondetur negatiua vel affirmatiua. Quando vero fit interrogatio per quanta, respondetur vniuersalis, particularis, indefinita, vel singularis. De prima diuisione enunciationis dicetur in tractatu de enunciationibus hypoteticis, de secunda vero eius diuisione satis dictum est.

De quantitate propositionum cathegoricarum de inesse, scilicet de vniuersali particulari indefinita & singulari. *Cap. 7.*

Restat dicere de tertia diuisione, quæ est secũdum quantitatem. Vbi nota, quòd enunciationum cathegoricarum, quædam sunt de inesse, quædã vero modales. Dicitur autem enunciatio de inesse, quæ est de simplici inhærentia prædicati ad subiectum, vt homo est animal. Modalis vero, in qua inhærentia prædicati ad subiectum modificatur, vt Sortem currere est possibile, uel homo est animal necessario. Vnde primo dicendum est de quantitate, æquipollentijs, oppositionibus, quę quantitatem sequuntur in enunciationibus de inesse. secunda de eis in enunciationibus modalibus. Ad uidendum autem quantitatem ipsarum enunciationum de inesse, sciendum, quod ea, quæ intellectus apprehendit, quædam sunt uniuersalia, uidelicet qui apta nata sunt in pluribus inueniri, quædam sunt singularia uidelicet, quæ non sunt apta inueniri nisi in uno. Vniuersale autem potest dupliciter considerari. Vno modo quasi separatum à singularibus, scilicet secundum esse, quod habet in intellectu obiectiue. Alio modo secundum esse quod habet in singularibus. Primo modo considerato uniuersali aliquid de eo potest dupliciter enunciari, uno modo quando ei attribuitur aliquid, quod pertinet ad solam actionem intellectus. Vt cũ dicimus, homo est prędicabilis de multis, uel homo est uniuersale, uel homo est species. huiusmodi enim intentiones format intellectus, & attribuit eas naturæ intellectæ, puta homini secundum q; comparat ipsam ad res, quæ sunt extra animam. Alio modo enunciatur aliquid de uniuersali sic sumpto, quando attribuitur sibi aliquid, prout ipsa natura intellecta apprehẽditur ab intellectu ut unum, illud tamen, quod ei attribuitur, non pertinet ad actum intellectus, sed ad esse, quod habet ipsa natura intellecta in rebus, quæ sunt extra animam. puta, si dicatur homo est dignissima creaturarum, hoc enim conuenit naturæ humanæ, secundum quòd est in singularibus. Nam quilibet homo singularis est dignior alijs creaturis irrationabilis, sed tamen omnes homines singulares nõ sunt unus homo extra animam, ut dicitur in prædicta enunciatione, homo est dignissima creaturarum, ubi ly homo stet pro omnibus singularibus, sed solum in acce-

ptione intellectus est vnus, & quia communiter non est apprahensum, quòd vniuersalia extra singularia subsistant, ideo communis vsus loquendi non habet aliquam dictionem, seu aliquod signum, quod addatur vniuersali, secundum dictos modos, quibus aliquid de eo prædicatur. Sed Plato, qui posuit vniuersalia subsistere extra singularia, inuenit quasdam dictiones, quas addebat vniuersalibus in talibus modis prædicandi. Dicebat.n. per se homo est species, vel homo prædicabilis est species. Secundo modo enunciatur aliquid de vniuersali secundum quòd est in ipsis singularibus, & hoc dupliciter. Vno modo cũ attribuitur sibi aliquid ratione ipsius vniuersalis, quod videlicet ad essentiam ipsius pertinet, vel consequitur principia essentialia ipsius, vt cum dicitur. homo est animal, vel homo est risibilis. Alio modo, quando attribuitur ei aliquid ratione singularis, in quo inuenitur, scilicet quando attribuitur sibi aliquod accidens indiuiduale, vt cũ dicitur, homo ambulat. Et quia iste modus enunciãdi aliquid de vniuersali cadit in communi apprehensione hominum, ideo inuentæ sunt quædam dictiones ad designãdum modum attribuendi aliquid vniuersali sic accepto. Vnde, si attribuitur sibi aliquid primo modo, scilicet ratione ipsius, vt vniuersale est, quia hoc est vniuersaliter de eo aliquid prædicari, ideo ad inuẽtum est hoc signum omnis, quod designat, quòd prędicatũ attribuitur subiecto vniuersaliter, quantum ad totum illud quod sub subiecto continetur. In negatiuis vero prædicationibus ad idem inuẽta est hęc dictio nullus, per quam significatur, quòd prædicatum remouetur à subiecto vniuersaliter secũdum totum quod continetur sub eo. Si vero attribuitur ei aliquid secundo modo, scilicet ratione singularis, ad hoc designandum in affirmatiuis inuentum est signum particulare, scilicet hæc dictio quidam, vel aliquis, per quam designatur, ꝙ prædicatum attribuitur vniuersali subiecto ratione ipsius particularis. Sed, quia indeterminate formam alicuius singularis significat, ideo designat vniuersale sub qua dam indeterminatione. Vnde & dicitur indiuiduũ vagum. In negatiuis vero non est inuenta aliqua dictio, seu aliquod aliud signum, sed dicimus, quidam homo non currit, vel nonnullus homo currit. Sic ergo sunt tria genera affirmationem, in quibus de vniuersali aliquid prædicatur. Vna, in qua de vniuersali aliquid prędicatur vniuersaliter, vt omnis homo est animal. Secunda, in qua de vniuersali aliquid prædicatur particulariter, vt quidam homo est albus. Tertia, in qua aliquid de vniuersali prędicatur absque determinatione vniuersali, vel particulari, vt homo est animal. Prima enunciatio dicitur vniuersa is, Secunda particularis, Tertia indefinita. Quibus si addatur singularis, in qua aliquid de singulari prædicatur, vt Sortes currit erunt quatuor modi enunciationum, quæ possunt esse negatiuæ sicut sunt affirmatiuæ. Et sic patet.

De oppositione propositionum cathegoricarum existentium in figura quantum ad enunciationes de inesse. Cap. 8.

Nvnc dicendum est qualiter prædictæ enunciationes vniuersales, particulares, & indefinitæ opponantur. Notandum, quòd aliquid alicui quatuor modis potest opponi. Vno modo relatiue, vt pater & filius. Alio modo contradictoriæ, vt Sortes currit, Sortes non currit. Tertio modo priuatiue, vt visus & cæcitas. Quarto mõdo contrariæ, vt albedo & nigredo. De oppositis relatiue dictum est in prædicamento relationis. Contradictio vero est oppositio, cuius secundum se non est medium, inter esse enim & non esse non est medium. Ad hoc autem, quod sit contradictio inter aliqua requiruntur septem. Primo, quod opponantur duæ propositiones, quarum vna sit affirmatiua, & altera negatiua. Secundo, quod tales enunciationes sint eiusdem subiecti. Tertio, quod sint eiusdem prædicati. Quarto, quod non fiat prædicatio secundum diuersas partes subiecti, sicut cum dicitur, Sortes est albus dente, & Sortes non est albus manu. Quinto, quod non sit diuersus modus ex parte prædicati. sicut cum dicitur, Sortes currit tarde, & Sortes non currit velociter. Sexto, quòd non sit diuersitas ex parte mensure loci, & temporis. Septimo, quòd non sit diuersitas ex habitudine ad aliquid extrinsecum. sicut cum dicitur, decem homines, sunt multi in domo, & non sunt multi in theatro. Priuatio vero est negatio in subiecto apto nato. Licet enim cæcitas neget visum, non tamen simpliciter, sed in subiecto nato apto videre. Bene enim dicitur animal cæcum, sed non lapis cæcus. Contrariæ autem opponuntur, quæ in eodem genere posita maxime à se distant, & vicissim eidem subiecto insunt. Non enim albedini opponitur albedo, sed nigredo, quæ à se maxime distant. Sciendum, quod oppositio non prædicatur de dictis oppositionibus sicut genus de suis speciebus, sed vt analogum de suis analogatis. Vera nanque oppositio est oppositio simpliciter, quæ dicitur contradictio. Aliæ vero dicuntur oppositiones secundum quid, & in tantum sunt oppositiones, inquantum aliquo modo dicunt contradictionem, scilicet esse & non esse. Sciendum etiam est, quod in contradictione ita opponitur negatio affirmationi, quod nihil ponit. In priuatione autem ita opponitur priuatio habitui, quod supponit subiectum. In contrarietate vero ita est oppositio, quod supponitur subiectum & aliqua forma, ita enim albedo opponitur nigredini, quod supponit aliquod subiectum, propter quod dicitur vicissim insunt, & albedo etiam ponit aliquam formam, quod non facit negatio nec priuatio. Sciendum, quod vniuersalis affirmatiua opponitur vniuersali negatiuę eiusdem subiecti & prædicati contrariæ. Vnde omnis homo est albus, & nullus homo est albus, sunt contrariæ. Ratio est, quia, vt dictum est, contrarię opponuntur, quæ maxime à se distant. Non enim nigrum dicitur aliquid ex hoc solo, quòd non est album, sed super hoc, quod est, non esse album, quod significat remotionem albi, addit nigrum extremam remotionem ab albo. Sic ergo id, quod affirmatur, per hanc enunciationem, omnis homo currit, oportet quòd remoueatur per hanc negationem, non omnis homo currit, oportet enim quod negatio remoueat modum, quo prædicatum dicitur de subiecto, quem designat hoc signum omnis, sed super hanc remotionem addit hæc enunciatio, nullus homo currit, totalem remotionem, quæ est in extrema distantia. merito ergo dicuntur contrariæ, omnis homo currit, & nullus homo currit. Particularis autem affirmatiua,

matiua, & particularis negatiua nollo modo opponuntur contrariæ, id est contraria oppositione. Contrariæ namque differunt extrema distantia, particularis autem affirmatiua & particularis negatiua se habent sicut media inter contraria, media autem non sunt contraria, nec etiam opponuntur contradictoriæ, vt enim dictum est, hoc signum quidam, quod facit propositionem esse particularem, designat vniuersale, seu terminum communem indeterminate, vnde non determinat illud ad hoc singulare, vel ad istud. Et propter hoc affirmatio & negatio non erunt in eodem subiecto singulari, quod requiritur in cōtradictione, vt supra dictum est, ideo nullo modo sibi opponitur. Dicuntur tamen sub contrarię, quia sub contrarijs continentur. Vniuersalis autem affirmatiua & particularis negatiua, vniuersalis negatiua, & particularis affirmatiua, opponuntur contradictoriæ. Cuius ratio est, quia contradictio consistit in sola remotione affirmationis per negationem, vniuersalis autem affirmatiua remouetur per solam negationem particularem, nec aliquid aliud ex necessitate exigitur. Sicut per hanc, quidam homo non currit, remouetur hęc, omnis homo currit. Particularis autem affirmatiua non potest remoueri per particulare negatiuam, quia sibi non opponitur, vt dictum est, oportet ergo, quod remoueatur per vniuersalem negatiuam, sic ergo istæ, scilicet omnis homo currit, quidam homo non currit, & nullus homo currit, quidam homo currit, sunt contradictoriæ. Quælibet autem particularis dicitur subalterna suæ vniuersalis. Et sic patet de oppositionibus propositionum vniuersalium, in quibus sunt signa, & singularium. Indefinitę autem sequuntur regulam particularium.

De æquipollentijs enunciationum cathegoricarum de inesse. Cap. 9.

Restat nunc dicere de ęquipollentijs dictarū enunciationem. Vbi nota, quòd negatio præposita ante signum, & per consequens ante totam enunciationem æquipollet suæ contradictoriæ. Posita vero post signum in compositionem, scilicet enunciationis, facit eam æquipollere suæ contrariæ. Præposita vero & postposita facit eam æquipollere suæ subalternæ. Causa autem istarum æquipollentiarum est, nam in enunciationibus prædictis est considerare quantitatem, videlicet vniuersalitatem, particularitatem, & qualitatem, scilicet negationem & affirmationem, hęc est autem natura negationis, vt neget, & tollat totum quod inuenit post se, sic ergo ista enunciatio, omnis homo currit, est vniuersalis & affirmatiua, cui, si præponatur negatio, scilicet non omnis homo currit, ista negatio tollit vniuersalitatem, & sic remanet particularis vel indefinita, scilicet sine signo, quæ æquipollet particulari, & tollit affirmationem, & per consequens remanet negatiua. Equipollet ergo huic, scilicet quidam homo non currit, quæ erat sua contradictoria, similiter si hæc enunciatio, nullus homo currit, certum est, quòd hoc est, cui, si vniuersalis & negatiua præponatur sibi negatio, & dicatur, non nullus homo currit, negatio tollit vniuersalitatem, ergo erit particularis, tollit etiam negationem, & sic erit affirmatiua, hæc scilicet quidam homo currit, quæ erat sua contradictoria. Et idem erit de particularibus. Nam hæc, non quidam homo currit, æquipollet huic, nullus homo currit, & propter hanc causam hæc, non quidam homo non currit, æquipollet huic, scilicet quilibet homo currit. Similiter etiam si sumatur hæc enunciatio, omnis homo currit, & postponatur negatio signo vniuersali, & ponatur ad compositionem sic, omnis homo non currit, quia negatio non inuenit post se signum, non negat illud, & per consequens remanet vniuersalis enunciatio, aufert autem negatio affirmationem, & sic facta est enunciatio negatiua & vniuersalis, æquipollet ergo suę contrariæ, scilicet huic, nullus homo currit. Similiter hæc nullus homo currit, est vniuersalis, & negatiua. nam signum negatiuum negat compositionem enunciationis. postponatur ergo ei negatio, & dicatur, nullus homo non currit, quia negatio non habet signum post se, remanet enunciatio vniuersalis, & quia erat negatiua quantum ad compositionem aufert negationem, & remanet affirmatiua, hæc, scilicet omnis homo currit, quæ erat sua contraria. Similiter etiam sumatur ista, omnis homo currit, quæ est vniuersalis & affirmatiua, & præponatur sibi & postponatur negatio sic, non omnis homo non currit, certum est, quòd secunda negatio negat eius compositionem. Vnde dato, quòd illa esset negatiua, hæc, scilicet omnis homo non currit. præposita ergo negatio inuenit post se vniuersalitatem, quam tollit, & sic facit eam particularem, inuenit & negationem, quam tollit & facit eam affirmatiuam, & erit hæc, scilicet quidam homo currit, quæ erat sua subalterna. Et sic est de omnibus alijs si præponatur & postponatur in eis negatio, quia æquipollent suo subalterno, siue sit vniuersalis, siue particularis. Notandum, quòd aliquando contingit quòd in eadem enunciatione sunt duo signa vniuersalia negatiua, vnum videlicet in subiecto, & alterum in prædicato, sicut in hac, nullus homo, nullum animal est, dico, quòd ista æquipollet huic, omnis homo aliquod animal est. Ratio est, quia quodlibet dictorum signorum & est vniuersale, & habet in se negationem, & quia non præponitur negatio primo signo remanet enunciatio vniuersalis, ergo negatio inclusa in primo signo, quod est signum vniuersale & negatiuum, præponitur negationi, seu secundo signo, quod est signum vniuersale, & signum negatiuum, & quia inuenit vniuersalitatem, destruit ergo vniuersalitatem & remanet particulare, destruit negationem, & sic remanet enunciatio affirmatiua, hæc scilicet omnis homo aliquod

aliquod animal est. Vel dicatur sicut communiter dicitur, quòd nullus non, æquipollet ei, quod est omnis, & dico non, scilicet negationem, quæ continetur in secundo signo, non nullus vero æquipollet ei, quod est, quoddam, & nullus non sumo pro negatione, quæ est in primo signo, & sic remanet omnis homo aliquod animal est. De omnibus his æquipollentijs datur versus.

Præ contradic. post contra. præ postque subalter.

Qui sic intelligitur, præ id est negatio præposita, contradic. i. facit æquipollere sua contradictorio, post, id est negatio postposita facit æquipollere suo contra. i. contrario. Præ postq. i. negatio, quę præponitur & postponitur, facit æquipollere suo subalterno. Et sic patet de æquipollentijs cathegoricarum.

Quomodo enunciationes cathegoricæ de inesse sitæ in figura se habent ad veritatem & falsitatem. Cap. 10.

MOdo dicendum est quomodo se habent prędictæ enunciationes quantū ad verum & falsum. Vbi nota, quòd sicut supradictum est de vniuersali secūdum quòd est in ipsis singularibus, dupliciter potest aliquid enunciari, scilicet affirmatiue, & remoueri negatiue. Vno modo, quando attribuitur sibi aliquid ratione ipsius vniuersalis, vel quòd pertineat ad eius essentiam, vel quòd sequatur principia eius essentialia. vt cum dicitur, homo est animal risibilis, & hæc vocatur materia naturalis, seu necessaria. Quod autem isto modo ab vniuersali remouetur ratione ipsius naturæ, scilicet vniuersalis, dicitur materia remota, seu impossibilis, vt homo est asinus. Secundo modo, quando attribuitur sibi aliquid ratione alicuius singularis, in quo hæc natura vniuersalis inuenitur, vt cum dicitur, homo currit, & hęc dicitur materia contingens. Sciendum, quòd in materia naturali & in materia remota, si vna contrariarum est, vera, reliqua est falsa, & econuerso. Et causa hoc est, quia, si illa dicitur materia naturalis, quæ prouenit secundum naturam vniuersalis. ipsa ergo conuenit omni cōtento sub eo sic, quòd vniuersalis affirmatiua erit vera, vniuersalis autem negatiua, quæ remouet hanc materiam ab omni contento sub eo, necessario erit falsa. dicit enim non esse quod est, quod est falsum, scilicet dicere non esse quod est, vel esse quod non est. Similiter etiā in materia remota vniuersalis negatiua erit vera, quia remouet tale prædicatum ab omni contento sub tali vniuersali. Vniuersalis ergo affirmatiua tunc etiā dicetur falsa, quia dicit esse quod non est, & simili modo se habebit de suis particularibus sibi subalternis. Materia enim naturalis, quia omnibus contentis sub vniuersali conuenit, ideo in tali materia particularis affirmatiua erit vera, negatiua vero falsa, econtra se habebit in materia remota. In materia vero contingenti ambæ contrarię possunt esse falsæ, & causa potest haberi ex dictis. Si enim in tali materia non attribuitur vniuersali aliquid nisi ratione particularis alicuius contenti sub eo, affirmare illud de omnibus particularibus falsum est, quia dicitur, quod non est esse, similiter etiā illud negare ab omnibus particularibus seu singularibus falsum est, quia dicitur quod est non esse. Ambæ ergo sunt falsæ. Particulares vero, quia quælibet potest saluari in vna singulari, ambæ sunt veræ. Aliam rationem assignat Arist. Nam, vt dicit, contraria mutuo se expellunt, ambæ istæ contrarię nō poterunt simul esse, quod est verum, remotiones tamen earum nihil prohibet simul esse, sicut album & nigrum non possunt esse simul, remotiones tamē amborum nihil prohibet esse simul, falsum enim est remotio amborum. In omni materia siue naturali siue remota, seu contingenti, si vna contradictoriarum est vera reliqua est falsa, & econuerso. Contradictorię enim enunciationes vel sunt singulares, vt dictum est, vel vna est vniuersalis & altera particularis, & hoc habent, quia vna remouet aliam. Vnde, si vna est negatiua, altera est affirmatiua, & si affirmatiua erit vera, dicit esse quod est, & hoc est verum, vt dicit Quarto Metaphisicæ, verum enim est esse quod est, & nō esse quod non est. Falsum autem est non esse quod est, & esse quod non est. Negatiua vero sibi contradictoria, quia dicit non esse quod est, erit falsa. Similiter, si negatiua est vera dicit non esse quod non est, & affirmatiua tunc dicit esse quod non est, quod est falsum. Et sicut inter esse & non esse non est medium, & vnum remouet alterum, quia impossibile est dici de eodē & verificari simul esse & non esse, sic etiam contradictoriæ, quia vna ponit de eodem esse, & altera de eodem non esse, ideo vna semper remouet alteram. Et quia in tali esse, vel non esse consistit verum vel falsum, vt dictum est, ergo sine medio, si vna est vera, reliqua est falsa, & econuerso. Et sic patet de veritate & falsitate dictarum propositionum de inesse, &c.

Quid sit propositio Modalis, & de eius quantitate. Cap. 11.

NVnc restat ponere vel dicere de propositionibus Modalibus. Modus autē, vt hic sumitur, est adiacens rei determinatio, id est determinatio facta per adiectiuum. Est autem adiectiuum duplex, scilicet nominis, vt album & nigrum, & verbi, cuiusmodi sunt aduerbia, quia enim aduerbium stat iuxta verbū & semper nititur verbo, ideo dicitur esse adiectiuum verbi. Et sic modus erit duplex, scilicet nominalis, vt cum dicitur cursus velox, & aduerbialis, vt cum dicitur currit velociter. Notādum, quod aduerbia multipliciter possunt determinare verba. Quædam determinant ipsum ratione actionis vel passionis, qua verbum significat, vt curro velociter, vel ago fortiter, & hoc faciunt aduerbia qualitatiua. Quædam vero ratione temporis, vt aduerbia temporalia. Alia vero ratione modi, vt aduerbia vocandi & optandi. Quædam vero determinant verbum ratione compositionis, quam facit in oratione, & ista sunt sex, scilicet necessario, impossibiliter, possibiliter, contingenter, vero & falso. Cum enim dicitur, Sortes currit velociter, signatur quòd cursus eius sit velox, sed cum dicitur necessario Sortes currit, non significatur quòd cursus eius sit necessarius, sed ꝙ ista compositio, scilicet Sortes currit, sit necessaria, & sic de alijs quinq; aduerbijs iam dictis. Sciendum, quòd prædicta sex aduerbia faciunt veras enunciationes modales, quia possunt facere propositiones modales aduerbialiter sumpta, vt cū dicitur, Sortes currit necessario, & nominaliter, vt cum dicitur, Sortem currere est necesse, & sic de alijs. Verum est autem quòd duo istorum modorum, scilicet vero & falso, non variant enunciationem quantum ad oppositiones, æquipollentias, & huius, sed eodem modo se habent, seu eodem modo sumuntur in eis, sicut in cathegoricis de inesse, ideo de eis prætermittamus. Sed quia alia quatuor aduerbia, scilicet possibiliter, impossibiliter, necessario,

contingenter prædictas enunciationes variant, ideo de ipsis dicamus. De his autem ad præsens videbimus quatuor, scilicet quantitatem, qualitatem, oppositiones, & æquipollentias, quia de conuersione ipsarum dicetur in tractatu de syllogismis, vbi etiam dicetur de conuersione enunciationum de in esse. Ad sciendum autem earum quantitatem. Notandum, q̃ quædam sunt propositiones modales de dicto, vt Sortem currere est necesse, in quibus, f. dictum subijcitur, & modus prædicatur, & istæ sunt vere modales, quia modus hic determinat verbum ratione compositionis, vt supra dictum est. Quædam autem sunt modales de re, in quibus videlicet modus inter ponitur dicto, vt Sortem necesse est currere, non enim modo est sensus, quòd hoc dictum sit necessarium, scilicet Sortem currere, sed huius sensus est, quòd in Sorte sit necessitas ad currendum. Et clarius apparet de possibili. Cum enim dicitur Sortem currere est possibile, sensus est, quòd hoc dictum, scilicet Sortem currere, est possibile. Sed cum dicitur Sortem possibile est currere, sensus est, quòd in Sorte sit possibilitas currendi. Sunt autem & aliæ enunciationes, quæ videntur modales, & non sunt, quando videlicet modus subijcitur, & dictum prædicatur, vt possibile est Sortem currere. Ratio huius est, quia denominatio debet sumi à forma, formale autem in enunciatione est prædicatum, & ideo à prædicato debet denominari, cum ergo in enunciatione prædicatur modus, erit modalis, cum vero prædicatur dictum, non erit modalis. Sciendum, q̃ omnes enunciationes modales de dicto sunt singulares, quantumcunque sit in eis signum vniuersale. Vnde hæc, omnem hominem currere est possibile, est singularis, & sic de omnibus alijs. Ratio huius est. Nam, vt supra dictum est, enunciatio dicitur singularis, quia in ea subijcitur singulare, seu terminus singularis, vt Sortes currit. Sed in talibus enunciationis subijcitur hoc dictum signatum, scilicet omnem hominem currere, quod totum accipitur pro vno termino signato, omnes ergo tales enunciationes sunt singulares. In modalibus vero de re & in his, quæ videntur modales, & non sunt, sumitur quantitas secundum quod in dicto sunt termini & signa. Vnde hęc, possibile est omnem hominẽ currere, est vniuersalis, & hæc, possibile est aliquem hominem currere, est particularis, & sic se habet de modalibus de re. Patet ergo de earum quantitate.

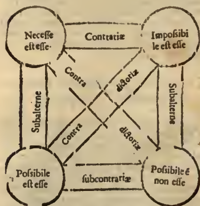
De qualitate propositionum modalium quo ad affirmationem & negationem. Cap. 12.

Sequitur de ipsarum qualitate. Vbi nota, q̃ in enunciationibus de inesse est tria considerare, scilicet subiectum, prædicatum, & compositionem vtriusque, quæ ita se habent quodammodo sicut in naturalibus. In homine enim est cõsiderare corpus & animam, & humanitatem, corpus est materia, anima est forma, quæ est pars compositi, vnde forma est respectu corporis humanitas vero est forma respectu vtriusque, scilicet respectu corporis & animæ. Sic in proposito in enunciatione subiectum est sicut materia, prædicatum vero sicut forma, quæ est pars compositi, vnde est quasi forma respectu subiecti, compositio vero est forma vtriusque. Vnde in eis affirmatio & negatio sumitur secũdum compositionem vel diuisionem, vbi est negatio. Vnde, quando in compositione non est negatio, erit enunciatio affirmatiua, si vero in ea est negatio, est enunciatio negatiua. In modalibus autem sicut se habet in illis de inesse prædicatum, sic se habet modus, quia est vt forma respectu dicti, & ideo, si modus componitur cum dicto affirmatiue, modalis erit affirmatiua, si vero negatiue, propositio erit negatiua. Hæc enim, Sortem non currere est possibile, est affirmatiua, quia compositio modi cum dicto affirmatur. Hæc autem, Sortem currere non est possibile, est negatiua, quia talis compositio negatur. Et hoc clare apparet in veritate & falsitate earum. Affirmatio enim de eodem singulari opponitur contradictorie negationi, & per consequens, si vna est vera, reliqua est falsa, sed ista, Sortem currere est possibile, Sor. non currere est possibile. ambæ sunt veræ, quia Sortes potest currere & potest non currere, & de vtroque dicto verificatur possibilitas, non ergo est vna affirmatiua, & alia negatiua. Sciendum, quòd licet enunciatio modalis dicatur affirmatiua, & negatiua à modo affirmato & negato, tamen quælibet potest quadrupliciter variari, quia vel habebit vtrunque, scilicet dictum & modum affirmatum, vt Sortem currere est possibile, vel vtrunque negatum, vt Sortem non currere non est possibile. Vel dictum negatum & modum affirmatum, vt Sortem non currere est possibile. Vel dictum affirmatum, & modum negatum, vt Sortem currere non est possibile. Et sic patet de eius qualitate.

De oppositione & æquipollentia enunciationum modalium. Cap. 13.

Nunc videndum est de earum oppositione. Vbi nota, quod modales huiusmodi variantur secundum affirmationem & negationem in dicto & in modo sicut immediate dictum est, & sic faciunt inter se oppositiones. Sed, quia diuersimodi sibi inuicem opponuntur, ideo primo dicendum est de oppositionibus modalium secundum diuersos modos, postea reducemus vnum modum ad alium per ęquipollentias, & sic patebunt omnium oppositiones. Notandum, q̃ possibile dupliciter potest sumi. vel in toto suo significato, & tunc comprehendit necessarium & contingens & sic quod necesse est esse, possibile est esse, & quod contingens est esse, possibile est esse. Alio modo sumitur solum pro contingenti, & sic sumitur in istis oppositionibus. Vnde licet quatuor sint enunciationes modales, tres tamen earum faciunt diuersitatem in oppositionibus, & equipollentijs, quia illa de contingenti, & illa de possibili pro eadem sumuntur. De istis ergo tribus modis dicamus, scilicet necesse impossibile possibile. Et licet, vt dictum est, quando modus substantialiter & dictum prędicatur, enunciatio non sit modalis, tamen cito reducitur ad modalem, & sic modo enunciationibus illis vtemur. Sciendum, quod sicut dictum est, in enunciationibus de inesse, hoc signum omnis, designat quòd prædicatum enunciationis attribuitur subiecto quantum ad totum illud, quod sub eo continetur, hoc vero signum nullus, remouet à subiecto totum quod sub eo continetur, & propter hoc vniuersalis affirmatiua, & vniuersalis negatiua sunt contrarię. Sic in istis enunciationibus modalibus iste modus necesse facit significare totam inherentiam subiecti ad prędicatum, quia quod necessario inest omni tali inesse, & ideo tenet eundem locum,

locum, scilicet modalis affirmatiua de necessario, & vniuersalis affirmatiua de inesse. Et sicut nullus totum remouet, ita etiam impossibile, quia quod impossibiliter inest, nulli tali inest, & ideo propositio de impossibili tenet locum vniuersalis negatiuę. Est sicut quidam, affirmando non totam inhęrentiam ponit, similiter etiam negando non totum quod sub subiecto continet remouet, sic iste modus possibile, quia quod possibiliter inest, non inest omni, & ꝙ possibiliter non inest, non inest nulli, & ideo possibile affirmando tenet locum particularis affirmatiuę, & possibile negando tenet locum particularis negatiuę. Secundum ergo prędicta istę enunciationes nec esse est esse, & impossibile est esse, sunt contrariæ. Necesse est esse, & possibile est non esse, sunt contradictoriæ. Impossibile est esse, & possibile est esse, sunt contradictoriæ. Possibile est esse, & possibile est non esse, sub subcontrariæ. Necesse est esse, & possibile est esse, sunt subalternæ. Impossibile est esse, & possibile est non esse, sunt subalternæ, vt patet in figura sequenti.

His visis statim patebit de æquipollentijs earum, & de oppositionibus ipsarum, quando variantur per negationes positas in dicto vel in modo. Aequipollentiæ nanque modalium eodem modo fiunt, sicut in enunciationibus de inesse. secundum videlicet versum illum.

Præ contradic. post contra. præ postq; subalter.

Negatio enim præposita modo facit æquipollere suo contradictorio, vnde hic, non necesse est esse, ęquipollet huic, possibile est non esse. Et hic, non impossibile est esse, æquipollet huic, possibile est esse. Negatio vero postposita, scilicet modo, facit æquipollere suo contrario, vnde hæc, necesse est non esse, æquipollet huic, impossibile est esse. Et hic, impossibile est non esse, ęquipollet huic, necesse est esse. Prępostq; subalter idest negatio præposita & postposita modo facit æquipollere suo subalterno, vnde hæc, non necesse est non esse, ęquipollet huic, possibile est esse, & similiter hæc, non impossibile est non esse, quipollet huic, possibile est non esse. Ex dictis potest patere, qualiter oppositiones propositionum eiusdem modi variantur per negationes. Verbi gratia de enunciationibus de necessario, ista, necesse est esse, & hic, non necesse est esse, sunt contradictoriæ, & istæ, scilicet non necesse est non esse, & necesse est esse, sunt subalternæ, & sic se habet de singulis alijs enunciationibus modalium per hunc versum.

Amabimus, edentuli, iliace, purpurea, vt satis patet.

De enunciatione hypotetica, & de tribus speciebus eius. Cap. 14.

Restat nunc dicere de enunciationibus hypoteticis, seu suppositiuis, quod idem est. Diffinitur autem enunciatio hypotetica sic, Enunciatio hypotetica est, quæ habet duas cathegoricas principales partes sui, vt si homo currit, homo mouetur, patet quòd hæc, homo currit, est vna enunciatio cathegorica, & illa, homo mouetur, est altera. Et dico principiales partes, quia termini sint principales partes propositionis cathegoricæ, non tamen sunt principales partes propositionis hypoteticæ, sed remotæ, sicut lapides sunt partes domus remotæ, & in hoc differt enunciatio hypotetica ab enunciatione cathegorica. Nam principiales partes cathecoricæ sunt termini, principales autem partes hypoteticæ sunt duæ cathegoricæ. Alia etiam differentia est inter propositiones cathegoricas & hypoteticas. Nam in cathegorica subiectum suscipit nomen prædicati, cum enim dicitur homo est animal, homo recipit nomen animalis, cum homo dicatur esse animal. Non est autem sic in hypoteticis, quia vnum de altero non prædicatur, sed tantum aliquid dicitur esse, si alterum fuerit. verbi gratia, cum dicitur, si peperit, cum viro concubuit, non est sensus, quòd parere sit cum viro concubere, sed est sensus, quòd partus esse non potuisset, nisi cum viro concubuisset. Similiter etiam cum dicimus, si homo est animal est, non est sensus, quòd homo sit animal, sed est sensus, quòd, si aliqua res est homo, necesse est quod aliqua res sit animal. Diuiditur autem propositio hypotetica in tres species, quia quædam est conditionalis, quædam disiunctiua, & quædam copulatiua. Conditionalis est illa, in qua coniunguntur duæ propositiones cathegoricæ per hanc coniunctionem si. vt si homo est, animal est, hoc autem conditionalis potest fieri tam ex parte subiecti, quàm ex parte prædicati. Ex parte subiecti, vt si dicatur, si homo currit, animal currit, ex parte vero prædicati, vt si dicatur, si homo currit, homo mouetur. Prima autem propositio seu enunciatio cathegorica, quæ est in his enunciationibus hypoteticis dicitur antecedens, secunda vero dicitur consequens, & propter hoc dicitur consequentia. Ad conditionalem autem reducuntur rationales, vt Sort. est homo. ergo Sort. est animal. Et omnis causalis, vt quia Sortes est homo, Sortes est animal, & temporalis, vt quando Sortes est homo, Sortes est animal, & omnes huiusmodi. Notandum, quòd Ammonius ponit duplicem hypothesim, vna est quando supponitur aliquod impossibile, ad quod tamen necessario sequitur aliud impossibile. Verbi gratia, supposito quòd quatuor sint tria, quaternarius numerus erit impar. Constat enim quòd hypotesis supponit possibile, & impossibile subinfert, tamen stante hypotesi necessario infertur. Ex quo potest intelligi, quòd conditionalis potest esse vera, & tamen ambæ eius partes sunt falsæ. Vnde ista est vera, si homo est asinus, homo est rudibilis, tamen vtraque cathegoticarum est falsa.

Secunda

Secunda vero hypotesis est, ꝙ quandoque aliquid dicitur esse vel non esse siquid fuerit, vel non fuerit, vt si homo est animal est, vel si homo est lapis non est. Ex dictis potest patere, quòd veritas enunciationis hypoteticę est in consequentia terminorum, qui sunt in consequente, ad terminos, qui sunt in antecedente, quia enim animal necessario sequitur ad hominem, certum est, quòd quicquid fuerit homo, erit animal. & si ad currere sequitur moueri, sequitur ergo, ꝙ quicquid currit mouetur. Si ergo est homo, est animal, & si currit mouetur. Cuicunque ergo vere vel false attribuetur currere, attribuetur & moueri. Vnde ista est vera, si mobile currit immobile mouetur. Et propter hoc dicitur, ꝙ ad veritatem eius requiritur ꝙ antecedens non possit esse verum sine consequente, quia tanta est necessitas consequentis ad antecedens, ꝙ sicut se habet antecedens, ita se habet cõsequens. Si vero aliter se haberet, scilicet ꝙ antecedens esset verum, & consequens falsum, falsa esset consequentia, quia terminus in consequente positus non necessariam haberet connexionem cum termino posito in antecedente. vt hic, si homo est albus, homo est musicus, certum est, ꝙ hæc falsa est, non enim necessario ad album sequitur musicum. Et inde est, ꝙ omnis conditionalis vera est necessaria, & omnis falsa est impossibilis, quia, vt dictum est, terminus consequentis necessario sequitur terminum antecedentis. Qualiter autem conditionalis varietur per affirmationem & negationem, dicetur cum, de syllogismis hypoteticis agetur. Disiunctiua vero est illa, in qua coniunguntur duæ enunciationes cathegoricæ per coniunctiones speciei disiunctiuæ. vt hic, animal aut est sanum, aut est ægrum. Veritas autem prædictæ enunciationis est, ꝙ, si vnum ponitur, alterum remouetur, & si vnũ remoueatur, alterum sumatur. Vnde videtur ꝙ tantum valeat illa, aut est sanum, aut est ægrum, quantum ista conditionalis, si non est sanum, est ęgrum. Ex licet in prędicta materia verum sit, tamen non semper in omni materia istæ duæ sibi æquipollent in veritate, nam conditionalis ex vna parte negata, & ex altera affirmata saluatur in contradictorijs, contrarijs, & disparatis, & erit semper vera. Vera enim est ista, si est album, non est nigrum ista tamen est falsa, aut est album aut est nigrum, posset enim aliquid esse, quod nec album esset, nec nigrum. & sic etiam est de disperatis. Differt enim disiunctiua a tali conditionali. Vnde ad veritatem disiunctiuæ requiritur, ꝙ de tali materia sit, in qua vnum omnino ponatur, & alterum remoueatur, vel econuerso, & propter hoc ad eius veritatem requiritur ꝙ altera eius pars sit vera. Et si vtraque pars eius erit vera, vel falsa, ipsa enunciatio disiunctiua erit falsa.

Copulatiua vero enunciatio est illa, in qua coniunguntur duæ enunciationes cathegoricæ per coniunctionem copulatiuam. vt Sortes currit, & mouetur. in ista enunciatione nulla ponitur conditio, sed solum coniunctio enunciationis. Et quia copulatiua coniunctio semper debet similia copulare, si antecedens erit verũ, etiam consequens necesse est ꝙ sit verum & econuerso. Et sic patet qualiter dictæ enunciationes hypoteticæ se habent ad veritatem, nam conditionalis potest esse vera, vtraque eius parte existente falsa. Disiunctiua est vera vna eius parte existente falsa. Copulatiua vera ad hoc quòd sit vera, vtraque eius pars necessario debet esse vera, & sic patet de enunciationibus hypoteticis. Siquid autem hæc de ipsis obmissum est, dicetur cum de syllogismis hypoteticis agetur &c.

S. THOM. AQVINATIS
TRACTATVS PRIMVS
DE SYLLOGISMO SIMPLICITER
In Decem & Octo capita diuisus.

Quid sit syllogismus, & quæ ad ipsum requiruntur constituendum. Cap. primum.

ODO dicendum est de tertia parte, videlicet de his, quæ pertinent ad tertiam operationem intellectus. Licet enim, vt dictum est, à Philosopho ponantur duæ operationes intellectus, scilicet simplicium intelligentia, & compositio vel diuisio, tamen additur tertia operatio, quæ est discursus ab vno composito, vel diuisio ad aliud, hoc autem fit per argumentationem. Est autem argumentatio, oratio significatiua discursus rationis ab vno cognito ad aliud incognitum, vel à magis cognito ad minus cognitum. Sunt autem argumentationis quatuor species, scilicet syllogismus, enthymema, inductio, & exemplum. Siue hæc diuisio sit generis in suas species, vel analogi in sua analogata nihil ad propositum. Et, quia syllogismus perfectior est omnibus alijs, ad quem aliæ species argumentationis reducuntur, sicut imperfectum ad perfectum, ideo de ipso dicendum est. Diffinitur autem syllogismus sic, syllogismus est oratio, in qua quibusdam positis & concessis necesse est aliud euenire per ea quæ posita sunt & concessa. Oratio hic est genus syllogismi. vt enim in tractatu de Enunciatione dictum est, nihil prohibet orationem esse plures, & vnam, cuiusmodi est in syllogismo. In hoc autem ꝙ dicit, quibusdam positis, tangit propositiones ipsius syllogismi. Per hoc quod dicit necesse est aliud euenire, tangit conclusionem. Vnde oportet scire quid est propositio. Est autem propositio, vt hic sumitur, enũciatio, qua posita ad eam aliquid sequitur. Non enim omnis enunciatio est propositio, sed solum illa, quæ ponitur in aliqua specie argumentationis, ad quam sequitur conclusio. Verbi gratia, cum dicitur, omnis homo est animal, omne risibile est homo, ergo omne risibile est animal. ista, omnis homo est animal, est propositio, & similiter illa, omne risibile est homo, proponuntur enim vt ad eas sequatur illa, omne risibile est animal. Hęc autem omne risibile est animal, licet sit enunciatio, constat enim ex terminis, non tñ est propositio. Est autem terminus, in quem resoluitur propositio, vt subiectum & prædicatũ. Cum enim dico, homo est animal, homo est terminus, qui dicitur subiectum, animal est terminus, qui dicitur prædicatum. Sciendum, ꝙ licet propositio ex terminis componatur, & in eis resoluatur, non tamen in diffinitione termini ponitur compositio propositionis, sed resolutio. huius causa est. Nam Logica, vt Boethus in sua Topica dicit, duas habet partes, scilicet inuentiuam & iudicatiuam. Est autem inuentio excogitatio rerum verarũ

aut

aut verisimilium, quæ alteram partem contradictionis probabilem reddunt. Probabile autem est quod videtur omnibus,aut pluribus,aut sapientibus,& his, scilicet sapientibus aut omnibus,aut pluribus maxime notis. Huic autem parti logicæ deseruiunt duo libri, scilicet Thopicorum,& Elenchorum. Iudicium autem, vt hic sumitur, est recta determinatio rationis in his, quorum est iudicium. Recte autem determinat ratio quando principia ta resoluit in principia. Et ideo scientia, quæ est recta determinatio scibilium est per causas, scilicet cum ratio resoluit causata in causas,& propterea hæc pars Logicę, scilicet iudicatiua dicitur analitica,seu resolutoria, quia resoluit principiata in principia. Huic autem parti Logicæ deseruiunt duo libri, scilicet Priorum & Posteriorum. Et,quia de materia libri Priorum hic intendimus, ideo hic diffinitur terminus per resolutionem propositionis. Est autem subiectum, de quo aliquid dicitur. Prædicatum vero quod de altero dicitur,seu sit dicere mentis vel rationis, seu sit oris vel vocis. Dicitur autem terminus, eo quod sic per ipsum terminatur propositio, quòd nō vltra progreditur. In hoc autem tractatu dicemus de syllogismo simpliciter. Est autem syllogismus simpliciter, in quo non consideratur materia, in qua talis, vel talis syllogismus fit, idest non consideratur verum talis materia sit probabilis, vel necessaria, sed solum consideratur syllogismus ad suam ordinationem, in omni autem materia existentibus veris vel probabilibus præmissis semper sequitur conclusio vera vel probabilis. Quòd autem talis ordinatio sit bona probatur per duo principia per se nota. Dico autem principia hic primas propositiones per se notas. Hæc autem principia sunt dici de omni, & dici de nullo. Est autem dici de omni, quando nihil est sumere sub subiecto, de quo non dicatur prædicatum. Dici vero de nullo est, quando nihil sumere sub subiecto à quo non remoueatur prædicatum. De his autem inferius melius dicetur. Sciendum, quod quia syllogismi variantur per diuersas figuras, vt infra dicetur, ideo aliqui syllogismi nō possunt immediate probari per dicta duo principia & propterea tales syllogismi indigent vno alio principio per quod possunt reduci ad dici de omni, vel ad dici de nullo. Hoc autem principium est, quando ex opposito cōsequentis infertur oppositum antecedentis primæ conclusionis, tunc prima consequentia fuit bona. Vnde omnes illi syllogismi, in quibus non potest recte saluari dici de omni vel dici de nullo, cum dicto tertio principio reducuntur ad formam, in qua saluatur dici de omni, vel dici de nullo,& hæc reductio vocatur ab aliquibus per impossibile, a philosopho vero per syllogismum conuersiuum. Similiter etiam reducuntur prædicti tales syllogismi ad prædicta duo principia per conuersionem propositionum. Sed quia conuersiones non probantur esse bonæ nisi per tertium principium, ideo dicendum est, qui syllogismi reducuntur ad illa duo principia solum in virtute tertij principij. Qualiter autem fiant conuersiones, & per dictum tertium principium probentur dicamus, & primo in propositionibus de inesse, deinde in propositionibus modalibus.

De conuersione propositionum de inesse, & de speciebus eius. Cap. 2.

Conuersio autem propositionum, vt hic sumitur, est facere de subiecto prædicatum, & de prædicato subiectum, ita quod existente conuersa vera, etiam ea, in quam conuertitur, sit vera. Verbi gratia ista propositio, omnis homo est animal, si conuertitur in istam, omne animal est homo, bene fit de prædicato subiectum & de subiecto prędicatum, tamen prima propositio est vera, secunda vero falsa, ideo talis conuersio non est bona. Est autem in propositionibus terminorum finitorum, de quibus hæc intendimus, duplex conuersio scilicet simplex & per accidens. Dicitur autem conuersio simplex, quando de prædicato fit subiectū & de subiecto prædicatum, manente secunda propositione in eadem qualitate & quantitate cum prima. Per accidens vero dicitur, quando de subiecto fit prædicatum, & econuerso, manente eadem qualitate propositionis, sed mutata quantitate. Primo modo conuertuntur propositiones, vniuersalis negatiua & particularis affirmatiua. Secundo modo conuertuntur vniuersalis affirmatiua, & vt aliqui dicunt, vniuersalis negatiua, tamen non est necessarium hoc ponere. Si enim ad hanc, nullus homo est lapis, sequitur, nullus lapis est homo, & ista est vera, necessario sequitur hanc esse veram, quidam lapis non est homo. Vt enim supradictum est, existentibus vniuersalibus veris semper particulares sunt veræ, licet non econuerso. Primo probemus conuersionem simpliciter & primo vniuersalium. Et quia, vt dictum est, in talibus syllogismis & eorum propositionibus non curatur in qua materia sint, ideo vtemur terminis transcendentibus, loco quorum possunt poni termini quicunque. Sit ergo propositio conuertenda illa, nullum b est a. Et semper supponatur quod pro b, & pro a sumantur tales termini significatiui, qui faciant propositionem variam, sicut si pro b sumatur homo, & pro a, lapis, dico ergo, quod prædicta propositio conuertitur in illa, nullum a est b, quod probo per dictum tertium principium sic, quando ex opposito consequentis infertur oppositum antecedentis, prima consequentia fuit bona, sed sic est in proposito, ergo &c. Cum ergo dico, nullum b est a, ergo nullum a, est b, facio consequentiam, cuius antecedens est, nullum b est a, consequens vero est, nullum a est b, modo videamus si exposito consequentis infertur oppositum antecedentis vere. Huic autem propositioni, scilicet nullum a est b, quæ est consequens, potest esse duplex, oppositum, scilicet contrarium & contradictorium, sumamus ergo contradictorium eius, scilicet quoddam a est b, particularis enim affirmatiua & vniuersalis, negatiua, sunt contradictoriæ, ad illam autem, scilicet quoddam est a est b, sequitur ista, scilicet quoddam b est a, vt probabo, sed hæc, quoddam b est a, & illa, quæ fuit antecedens, scilicet nullum b est a, sunt oppositæ contradictoriæ, ergo ex opposito consequentis sequitur oppositum antecedentis, prima ergo consequentia, quam vocamus conuersionem fuit bona. Nunc oportet probare quo ad illam, quoddam a est b, sequitur illa, quoddam b, est a, hoc autem probatur per syllogismum expositorium. Ponam ergo propositiones primas in terminis significatiuis, & sicut dicimus, quoddam a est b, dicamus, quidam homo est animal, & sicut dicimus, quoddam b est a, dicamus, quoddam animal est homo. Accipiamus primam, scilicet quidam homo est animal, signetur iste homo, & hoc animal, si enim ista est vera, quidam homo est animal, oportet quòd ipsa sit vera in aliquo homine signato, puta sorte vel Platone, & si in nullo homine signato erit vera, nullo modo erit vera, signetur ergo illa res, in qua animalitas, & humanitas signatur, & vocetur sortes, modo fiat syllogismus expositorius sic,

sic, fortes est hic homo, fortes est hoc animal, ergo hoc animal est hic homo, & per consequens, quoddam animal est homo, ergo ad hanc, quidam homo est animal, quæ sumebatur loco huius, quoddam b est a, sequitur quoddam a est b, ergo ad hanc, quoddam a est b, sequitur quoddam b est a, & hoc est quod volebamus dicere. Et sic patet de conuersione vniuersalis negatiuæ. Particularis affirmatiua conuertitur simpliciter, sicut quoddam b est a, ergo quoddam a est b, & probatur per idem principium. Ex opposito ergo consequentis infertur oppositum antecedentis, prima ergo consequentia seu conuersio fuit bona. Potest autem probari hæc conuersio per syllogismum expositorium, vt dictum est. Vniuersalis autem affirmatiua conuertitur per accidens sic. Omne b est a, quoddam a est b. Et probatur eodem modo, oppositum enim huius quoddam a est b, est hoc, nullum a est b, quæ conuertitur in illam, nullum b est a, hæc autem est contraria primæ, quæ erat, omne b est a, ex opposito ergo consequentis infertur oppositum antecedentis, prima ergo consequentia, seu conuersio fuit bona. Particularis vero negatiua non conuertitur, quia ex opposito consequentis non infertur oppositum antecedentis. Verbi gratia, Sit propositio conuertenda ista, quoddam b non est a, conuertatur ergo, quia vel conuertetur in vniuersalem negatiuam, vel in particularem negatiuam. In vniuersalem negatiuam sic, quoddam b non est a, ergo nullum a est b, huius oppositum est, Vel omne a est b, vel quoddam a est b, sed vtraque istarum propositionum, scilicet omne a est b, vel quoddam a est b, conuertuntur in istam, quoddam b est a, quæ non est oppositum antecedentis, quod erat, quoddam b non est a, quia subcontrarietas non est oppositio, vt supra patuit, ergo non valet ista conuersio, idem etiam sequitur, si conuerteretur in particularem, scilicet in illam, quoddam a non est b, cuius oppositum est, omne a est b, quæ conuertitur in hanc, quoddam b est a, quæ proprie non est opposita, vt dictum est. Quòd etiam talis conuersio non valeat, patet quia non tenet in omni materia, & potest ostendi in terminis significatiuis. Licet enim istud sequatur, quidam lapis non est homo, ergo quidam homo non est lapis, tamen istud non sequitur, quoddam animal non est homo, ergo quidam homo non animal. immo omnis homo est animal. Fit autem de prędictis conuersionibus quidam versus sic.

Feci simpliciter conuertitur Eua per acci.

Per a enim hic sumitur vniuersalis affirmatiua, per e vlis negatiua, per i particularis affirmatiua, per o particularis negatiua. Construitur autem versus sic Fe. i. vniuersalis negatiua Ci, i. particularis affirmatiua conuertuntur simpliciter. E, i. vniuersalis negatiua, Va. i. vniuersalis affirmatiua conuertuntur per accidens. Et sic patet de conuersione propositionum de inesse.

De conuersionibus propositionum modalium, & differenti modo earum. Cap. 3.

NVnc dicendum est de conuersionibus propositionum modalium. Sciendum, quòd propositiones de necessario & impossibile eodem modo conuertuntur, sicut propositiones de inesse, & per idem principium probantur. Propositiones vero de possibili & contingenti non eodem modo conuertuntur. Sed, quia oppositiones non eodem modo sumuntur in propositionibus modalibus, sicut in propositionibus de inesse, ideo oportet manifestare probationes prædictarum propositionum, & sicut ostendimus de propositionibus de necessario, sic erit de propositionibus de impossibili. Sit ergo propositio ista conuertenda, necesse est nullum b esse a, quæ conuertuntur in hanc, necesse est nullum a esse b, quia ex opposito secundæ propositionis infertur oppositum præcedentis. oppositum enim istius, necesse est nullum a esse b, est istud, non necesse est nullum a esse b, sed ista æquipollet huic, possibile est aliquod a esse b. Nam non necesse non esse æquipollet huic, quod est possibile esse, quia non nullus æquipollet huic, quod est aliquis, ergo ista, non necesse est nullum a esse b, æquipollet huic, possibile est aliquod a esse b. Ad hanc autem sequitur, possibile est aliquod b esse a, quod potest probari per syllogismum expositorium, vt supra dictum est de particulari affirmatiua, sed ista, possibile est aliquod b esse a, est contradictoria antecedentis, quæ erat, necesse est nullum b esse a. Ex opposito ergo consequentis infertur oppositum antecedentis. Prima ergo consequentia seu conuersio fuit bona. Particularis affirmatiua conuertitur eodem modo, & probatur per idē principium sic, necesse est quoddam b esse a, ergo necesse est quoddam a esse b, cuius oppositum est, non necesse est aliquod a esse b, quæ æquipollet huic, possibile est nullum a esse b, quæ conuertitur in istam, possibile est nullum b esse a. Non enim sumitur hic possibile prout idem est quod contingens, quia non conuertitur, sicut infra patebit, sed sumitur modo possibile in suo toto significato, vt comprehendit necessarium & contingens, vt supra in alio tractatu dictum est. Hæc autem, possibile est nullum b esse a, est contradictoria huic, necesse est quoddam b esse a, quæ erat antecedens. Eodem etiam modo probatur conuersio vniuersalis affirmatiuę per accidens, scilicet per conuersionem per accidens factam. Notandum, quòd hæc est differentia inter concreta accidentalia prædicata, & substantialia, seu ipsorum subiecta. Nam ex parte prædicati dicunt formam, ex parte vero subiecti dicunt illud quod habet illam formam. Cum enim dico fortes est albus, ly albus dicit solam formam albedinis, sed cum dico, quoddam album est fortes. ly album dicit habens albedinem. In tali ergo materia deficit cōuersio modalium affirmatiuarum. Nam hęc est vera, necesse est quoddam album esse corpus, & tamen hæc est falsa, necesse est quoddam corpus esse album quia hæc est contingens. Et sic patet de conuersionibus propositionum de necessario. Eodem modo fiunt illæ de impossibili in suo toto significato. Conuersiones autem propositionum de contingenti & de possibili, vt est idem quod contingens, fiunt in terminis, scilicet vt contingit nullum b esse a, conuertitur in hanc, contingit omne b esse a. Vnde istæ conuersiones alio modo & opposito se habent ad conuersiones propositionum de inesse, & modalium dictarum. Nam in illis semper de subiecto fit prædicatum, & econuerso, & semper in eis seruatur eadem qualitas, licet non semper eadem quantitas. In istis vero, quod fuit subiectum vel prædicatum, eodem modo remanet, & mutatur qualitas. Ratio horum est, quia, vt dictum est, illa est bona conuersio, in qua sicut est veritas in propositione conuersa, ita est in illa, in quam conuertitur. Si autem propositio de contingenti conuerteretur sic, quòd de subiecto fieret prædicatum, & econuerso, non inueniretur

nireiur in omni materia vera, sed in aliqua materia esset antecedens verum, & consequens falsum, ergo mala esset conuersio. Verbi gratia in terminis significatiuis contingit nullum hominem esse album, hæc est vera, quia contingere hoc posset, si conuertatur sic, contingit nullum album esse hominem, hæc est falsa. Ponatur ergo modo, quòd sortes esset albus, quia est albus, nunquam poterit contingere sortem non esse hominem. Fit autem ista conuersio in diuersa qualitate. Nam triplex est contingens. Vel ad vtrumlibet, vt contingit hominem esse album, vel vt in pluribus, vt contingit hominem habere duos oculos, vel vt in paucioribus, vt contingit hominem esse monoculum. Contingens autem ad vtrumlibet dicitur, quia quot possunt in esse, tot possunt remoueri, ergo negatiua & affirmatiua sunt simul veræ. Contingens autem vt in pluribus non conuertitur in contingens, vt in pluribus, sed in contingens, vt in paucioribus. Vnde illa, contingit nullum hominem esse cæcum, conuertitur in istam, contingit omnem hominem esse cæcum. Prima enim est contingens vt in pluribus, secunda vero vt in paucioribus. eodem modo conuertitur contingens vt in paucioribus in contingens vt in pluribus, & eodem modo sumitur eorum conuersio, sicut dictum est de contingentibus ad vtrumlibet. Nam si contingit in pluribus deficit in paucioribus, & si contingit in paucioribus deficit in pluribus, & sic patet de conuersionibus modalium. Notandum quod aliquæ propositiones ponuntur, quæ carent conuersione, cum nihil faciant ad propositum, quia nulla earum posset poni in aliquo syllogismorum, qui reducendi sunt ita videlicet, quòd illæ indigeant conuersione, & sic de dictis tractare est superfluum.

De syllogismis ostensiuis de inesse quo ad modum & figuram. Cap. 4.

HIs habitis, modo dicendum est de syllogismis, & primo de syllogismis de inesse. Secundo de modalibus. Tertio de hypoteticis. Syllogismorum autem de inesse quidam sunt ostensiui, quidam vero ad impossibile, vnde primo dicendum est de syllogismis ostensiuis. Sciendum, quòd omnis syllogismus ostensiuus constat ex tribus orationibus, quarum duæ vocantur propositiones seu præmissæ, vltima vero dicitur conclusio. Verbi gratia, omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia. Iste duæ, scilicet omne animal est substantia, & omnis homo est animal, sunt duæ propositiones, quarum prima, scilicet omne animal est substantia dicitur maior, secunda vero dicitur minor seu assumpta, tertia vero oratio, scilicet omnis homo est substantia, dicitur conclusio. Et licet prædictæ tres orationes sint perfectæ constantes ex subiecto & prædicato, non tamen habent nisi tres terminos, qui sunt homo animal, & substantia. Et causa est, quia omnes isti termini sumuntur bis, vnde terminus bis sumptus in præmissis dicitur medium. Terminus in maiori propositione sumptus cum medio dicitur maior extremitas. Terminus vero sumptus in minori propositione cum medio, dicitur minor extremitas. In conclusione vero iterum sumitur maior extremitas cum minori, ita scilicet quòd si conclusio est directa, maior extremitas prædicatur de minori. Si vero indirecta fit econuerso. Vnde medium nunquam ponitur in conclusione. Ad sciendum autem causas dictorum nominum, sciendum quòd homo est rationalis, & dicitur autem rationalis & non intellectualis, quia intellectus apprehendit quicquid apprehendit sine discursu, ratio vero licet non sit alia potentia quàm intellectus, tamen dicitur ratio, quia quicquid apprehendit, apprehendit cum discursu, non ergo venit ad perfectam apprehensionem alicuius rei nisi discurrat à magis noto ad minus notum. Verbi gratia ad cognoscendum perfecte quid sit homo, primo intelligimus quòd sit ens, deinde quòd sit substantia, deinde quòd sit corpus, deinde quod sit animatum corpus, deinde animal, deinde rationalis, & sic veniemus in cognitionem hominis discurrendo. Siue autem talis discursus fiat sine complexione, scilicet intelligendo ens substantiam corpus non ponendo ibi est, vt scilicet non dicamus hoc est homo, vel fiat cum complexione nihil ad propositum sufficit, quod discurendo intelligimus, & talis discursus est à magis noto nobis ad minus notum. Magis autem nota nobis sunt magis vniuersalia, vt primo Physicorum dicitur, quia sunt magis confusa, discursus ergo noster in nostra cognitione est à magis vniuersalibus ad minus vniuersalia. Vnde magis & prius cognoscimus ens quàm substantiam, & substantiam quàm corpus, & corpus quàm animatum corpus, & animatum corpus quàm animal, & animal quàm hominem. De tali autem discursu est syllogismus, qui nihil aliud est quàm oratio seu congregatio orationum, vt Boethus dicit, in qua est talis discursus. Et licet in tali discursu multa possint esse media, & multæ præmissæ ad vnam conclusionem. Verbi gratia, omnis substantia est ens, omnis homo est substantia, quæ est corpus, quod est animal, ergo omnis homo est ens, tamen quia medium semper duarum extremitatum est medium, in tali discursu multos comprehendimus syllogismos. Vnus ergo est syllogismus vnius medij, & duarum extremitatum. Et, quia in prædicto discursu terminorum primus, qui vniuersalior est, & per consequens magis notus, primo intellectui occurrit, dicitur maior extremitas, extremitas enim dicitur, quia primo occurrit intellectui, & maior, quia vniuersalior, & magis nota. Secundus autem terminus, qui intellectui occurrit, est qui non est ita vniuersalis, tamen secundum locum tenet post primum vniuersalitate, vt est corpus post substantiam, huic autem secundo termino iam scimus inesse primum terminum, & hæc dicitur maior propositio, quia prior cognitione, sed quia nondum scimus secundum inesse alicui minus vniuersali termino, discurrit adhuc ratio & cognoscit corpus inesse animali, vbi sistit, & hic est minor propositio, & statim cognoscit substantiam inesse animali, & hæc est conclusio. Certæ in istis terminis medium fuit corpus, & ipsum fuit causa, quòd nos sciremus substantiam inesse animali, vltimus autem terminus in prædicto discursu fuit animal, vbi stetit ratio, & propter hoc dicitur minor extremitas. Extremitas enim dicitur, quia ibi stetit discursus rationis, minor vero dicitur, quia minus vniuersalis, & per consequens minus nota nobis, habemus ergo causas dictorum nominum, & rationes terminorum, præmissarum, & conclusionis. Ex dictis potest patere quod dicit Philosophus Primo Posteriorum, quòd maior propositio est prius nota conclusione natura & tempore. Natura, quia termini eius sunt magis vniuersales, ut dictum est. Tempore uero, quia in discursu rationis prius sciui substantiam inesse corpori, quam inesse animali. Minor uero propositio

propositio est prius nota natura, non tamen tempore. Natura, quia causa prior est causato, propositiones autem sunt causa conclusionis, & quia etiam iste fuit prior discursus rationis de medio, scilicet ad minorem extremitatem, non tamen est prius nota tempore, qui enim sciebam substantiam inesse corpori, in eodem instanti in quo sciui corpus in esse animali sciui substantiam inesse animali, & sic patet de partibus syllogismi, & nominibus earum. Habent autem syllogismi figuras & modos. Dicitur autem hic figura ordo trium terminorum secundum subiectionem & prædicationem. Sicut enim termini lineatum in mathematicis aliter & aliter situati variant species figurarum, nam tria puncta, quæ faciunt triangulum, si inter se æqualiter distabunt, erit species trianguli, quæ dicitur æquilaterus siue hysopleuros. Si vero duo æqualiter distabunt a tertio, quorum distantia inter se est minor vel maior distantia eorum ad tertium, est species trianguli, quæ dicitur hysocheles. Si vero omnes distantiæ punctorum sint inæquales est species trianguli, quæ dicitur gradatus siue scalenon. Sic secundum diuersitatem istorum trium terminorum in subijciendo & prædicando fiunt. 3. figuræ syllogismorum, licet alio modo quã in figuris superficialibus iam dictis. Si enim medium in vna propositione subijcitur, & in altera prędicatur, dicitur esse prima figura. Et merito, quia tunc medium vere est medium, quia sapit naturam vtriusque extremi, scilicet subiecti & prædicati, prædicatur enim, & substantialiter, vt dictum est. Si vero medium in vtraque propositione prædicatur dicitur esse secunda figura, quia licet medium non sit vere medium sapiens naturam subiectionis & prædicationis, tamen quia dignius est prædicari quam subijci, ideo hæc figura secundum locum tenet. Si vero medium in vtraque propositione subijcitur, dicitur tertia figura & vltima, quia in ea medium non stat in medio sicut in prima, & substantialiter semper quod est indignius. Plures figuræ nõ possunt esse, quia tres termini in duabus propositionibus non possunt pluries variari, vnde versus.

Sub præ prima, bis præ secunda, tertia sub bis.

Qui sic construitur, prima, idest in prima figura, medium sub, idest subijcitur, & præ, idest prædicatur. Secunda, idest in secunda figura medium præ, idest prędicatur bis, idest in vtraque præmissarum. Tertia, idest in tertia figura medium sub idest subijcitur bis idest in vtraque præmissarum. Modus vero, vt hic sumitur, est ordinatio duarum propositionum in certa qualitate, & quantitate, & dicitur modus, quia est quædam accidentalis determinatio ipsarum propositionũ syllogismi &c.

De syllogismis inutilibus in omni figura. Cap. 5.

Restat nunc dicere de ipsis syllogismis. Vbi nota, q̃ vt supradictum est, in hoc opere tractatur de syllogismo simpliciter, scilicet de forma ipsius syllogismi inquantum syllogismus est non applicando ad aliquam materiam, & ideo illa erit vera forma syllogismi, quæ applicata cuicunque materiæ semper si præmissæ erunt veræ sequetur ex eis conclusio vera. Si vero syllogismus in aliqua materia existentibus premissis veris, sequitur conclusio falsa, licet in aliqua alia materia sequatur conclusio vera, talis non erit verus syllogismus, sed dicitur inutilis coniugatio. Harum autem inutilium coniugationum quædam possunt fieri in omnibus figuris, quædam vero in duabus, vel solum in vna figura. Quæ fiunt in omnibus figuris sunt quatuor, prima est si ambæ præmissæ sint negatiuę, secunda si ambę pręmissę sunt particulares. Tertia, si ambæ sunt indefinitæ. Quarta si ambę sunt singulares. Tales enim syllogismi siue cõiugationes in quacunque figura fiant in aliqua materia possunt concludere verum, & in alia falsum, & propter hoc dicuntur inutiles, verbi gratia, de ambabus negatiuis in prima figura aliquando concluditur verum sic. Nullus homo est lapis, nullus asinus est homo, ergo nullus asinus est lapis. Aliquando concluditur falsum, sic nullus homo est lapis, nulla margarita est homo, ergo nulla margarita est lapis falsa est conclusio, quia omnis margarita est lapis. Et sic potest fieri in secunda & tertia figura. De hac & de tribus dictis inutilibus coniugationibus datur vna regula generalis, scilicet. In omnibus figuris ex puris negatiuis particularibus indefinitis, & singularibus nihil sequitur. Inutiles vero coniugationes, quæ aliquando non sunt in omnibus figuris, sed in aliquibus sunt duæ. Vna est quæ conuenit primę & tertię figurę, scilicet quando minor propositio est negatiua. Secunda vero conuenit primæ & secundæ figuræ, scilicet quando maior propositio est particularis, & de eis dantur regulæ generales, scilicet. In prima & tertia figura minori existente negatiua nihil sequitur. Notandum, q̃ in prima figura hæc debent intelligi de syllogismis directe concludentibus. Nam sunt in ea duo modi syllogismorum indirecte concludentes, in quibus minor est negatiua, nec tamen sunt inutiles coniugationes. Secunda regula, In prima & secunda figura maiori existente particulari nihil sequitur. Et similiter in prima intelligitur de concludentibus directe. Dantur autem aliæ duæ regulæ generales, quarum prima est, Si altera præmissarum est negatiua, etiam conclusio est negatiua. Secunda est, si altera præmissarum fuerit particularis conclusio erit particularis. Causa est, vt enim dictum est maior extremitas inest minori in conclusione in virtute medij, in quantum, scilicet inest medio in maiori propositione, & medium inest minori extremitati in minori propositione siue alio modo sumatur inhęrentia dictorum terminorum, sicut fit in alijs figuris eo modo, quo medium inerit alicui extremitati, vel econuerso, vna extremitas inerit alteri. Sed, si aliqua præmissarum fuerit particularis, debet medium inesse extremitati vel extremitas in medio particulariter, ergo conclusio, quę dicit extremitatem inesse extremitati, erit particularis. Et hæc in syllogismis affirmatiuis sufficit quantum ad secundam regulam. In syllogismis autem negatiuis eodem modo virtute medij concluditur. Si enim medium vni extremitati inest, & econuerso ab altera remouetur, necesse est extremitatẽ ab extremitate remoueri, & sic erit cõclusio negatiua, & hic quãtum ad primam regulam. In eisdem etiam syllogismis, si medium particulariter inerit vel econuerso, vel particulariter remouetur ab aliqua extremitate vel econuerso, necessario sequitur extremitatem ab extremitate particulariter remoueri, & sic conclusio erit particularis negatiua. Veræ itaque sunt regulæ prædictæ &c.

De syllogismis primæ figuræ directe cõcludẽtibus, & de syllogismis secundæ figuræ. Ca. 6.

Nunc dicendum est de syllogismis vtilibus. Et primo de his qui sunt in prima figura, hi autem sunt quatuor. Primus est, quãdo maior & minor propositiones sunt vniuersales affirmatiuę, & sequit̃ conclusio

sio vniuersalis affirmatiua, sic ponendo in terminis transcendentibus. Omne b est a, omne c est b, ergo omne c est a. Probatur autem syllogismus per hoc principium, quod est dici de omni, vt enim dictum est. Dici de omni est, quando nihil est sumere sub subiecto, de quo non dicatur prædicatum. Sic enim in proposito est, ergo &c. Ponamus ergo in terminis significatiuis, & sit b animal, a vero substantia, c autem sit homo, fiat ergo syllogismus sic. Omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia, certum est, quòd si ista est vera, omne animal est substantia, nihil erit sumere sub animali, de quo non dicatur substantia, si ergo omnis homo est animal, tunc omnis homo est sub animali, debet ergo sumi, sicut substantia prædicatur de animali, ita prædicabitur de homine.

Secundus modus est, quando ex maiori vniuersali negatiua, & ex minori vniuersali affirmatiua concluditur vniuersalis negatiua sic, nullum b est a, omne c est b, ergo nullum c est a, & probatur per alterum principium quod est dici de nullo. In terminus autem significatiuis ostenditur sic, Sit b animal, a vero lapis, c autem sit homo, si enim nullum animal est lapis, nihil erit sumere sub animali, a quo non remoueatur lapis. Sicut enim omnis, quod est signum vniuersale affirmatiuum, est distributiuum, & distribuit affirmatiue pro singulis contentis sub eo cui iungitur, ita etiam nullus pro singulis talibus distribuit negatiue.

Tertius modus est, quando ex maiori vniuersali affirmatiua, & ex minori particulari affirmatiua concluditur particularis affirmatiua sic, omne b est a, quoddam c est b, ergo quoddam c est a, & probatur per dici de omni.

Quartus modus est, quando ex maiori vniuersali negatiua, & minori particuluri affirmatiua concluditur particularis negatiua sic, nullum b est a, quoddam c est b, ergo quoddam c non est a. Et probatur per dici de nullo. Sciendum, quòd licet isti duo vltimi syllogismi probari possint per dici de omni, & per dici de nullo, vt dictũ est, tamen philosophus primo Priorum reducit eos ad duos modos primos, in quibus verius saluatur dici de omni, & dici de nullo propter vniuersalitatem minoris propositionis eorum, & hoc faciemus in fine omnium.

Secunda figura. 4. habet modos. Primus constat ex maiori vniuersali negatiua & minori vniuersali affirmatiua ex quibus sequitur conclusio vniuersalis negatiua sic, nullum b est a, omne c est a, ergo nullum c est b. In isto enim syllogismo non potest ostendi dici de nullo, quia sub b, cui iungitur signum vniuersale, scilicet nullum, nihil sumitur, a quo possit remoueri subiectum, & ideo ad hoc quòd probetur per dici de nullo reducatur ad secundum modum primæ figuræ, hoc autem dupliciter potest fieri. Vel per conuersionem maioris simpliciter, vt dicatur sic, nullum a est b, omne c est a, ergo nullum c est b. Et probatur etiam per tertium principium supradictum quod erat, quando ex opposito consequentis infertur oppositum antecedentis prima consequentia est bona. Sciendum, quòd omnis syllogismus est quędam consequentia, in qua antecedens sunt ambæ præmissæ, consequens vero est conclusio, vnde si ex opposito conclusionis cum altera præmissarum infertur oppositum alterius præmissę in ordinatione, in qua saluatur dici de omni vel dici de nullo, prima consequentia seu syllogismus erit bonus. Sic enim in proposito, consequens enim siue conclusio est, nullum c est b, quæ duo habet opposita, scilicet contrarium & contradictio, sumatur eius contrarrium, scilicet. Omne c est b, sumatur modo maior prædicti syllogismi, scilicet. Nullum b est a, & opposita contraria conclusionis fiat minor & dicatur sic. Nullum b est a, omne c est b, ergo nullum c est a, iste syllogismus est in secundo modo primæ figuræ, & ex opposito, consequentis seu conclusionis infertur illa, nullum c est a, quæ est opposita vnius præmissæ, scilicet minoris, quia est contraria minori primi syllogismi, quæ erat, omne c est a, ergo ex opposito consequentis cum vna premissarum infertur oppositũ alterius pręmissæ, prima ergo consequentia seu syllus fuit bonus.

Secundus modus constat ex maiori vniuersali affirmatiua & minori vniuersali negatiua ex quibus sequitur conclusio vniuersalis negati. sic. Omne b est a, nullum c est a, ergo nullum c est b, iste syllogismus reducitur ad secundum modum primæ figuræ, per conuersionem minoris simpliciter, & per transpositionem præmissarum, vt scilicet ista, quæ erat maior fiat minor sic, nullum a est c, omne b est a, ergo nullum b est c, maior istius syllogismi fuit illa, in qua conuersa fuit minor primi syllogismi, quæ erat, nullum c est a. Per tertium vero principium seu per syllogismum conuersiuum reducitur ad secundum modum primæ figuræ sic, sumatur propositio contraria conclusioni, quæ est, omne c est b, & fiat minor sic. Omne b est a, omne c est b, ergo omne c est a. Hæc autem, quæ concluditur in isto secundo syllogismo, scilicet omne c est a, est contraria huic, nullum c est a, quæ erat minor ex opposito ergo consequentis.

Tertius modus est, quando ex maiori vniuersali negati. & minori particulari affirmati. concluditur particularis nega. sic, nullum b est a, quoddam c est a, ergo quoddam c non est b. Hic reducitur ad quartum modum primæ figuræ per conuersionem maioris simpliciter, nullum a est b, quoddam c est a, ergo quoddam c non est b. Reducitur autem per syllogismum conuersiuum ad secundum modum primæ figuræ. Oppositum enim conclusionis, quod est, quoddam c non est b, est istud, omne c est b, & fiat minor sic, nullum b est a, omne c est b, ergo nullum c est a, quę est opposita minoris syllogismo primi quę erat, quoddam c est a.

Quartus modus est, quando ex maiori vniuersali affir. & ex minori particu. nega. concluditur particularis nega. sic, omne b est a, quoddam c non est a, ergo quoddam c non est b, Iste syllogismus potest reduci per conuersionem pręmissarum, maior enim quę est vniuersalis affir. non potest conuerti nisi in particularem affirma. & minor est particularis. Ex pluribus autem particularibus, vt dictum est nihil sequitur. Reducitur ergo per syllogismum, quòd aliquando vocatur per impossibile, sicut reducti fuerunt cęteri tres syllogismi supradicti, & reducitur ad primum modum primę figurę. Oppositum enim conclusionis, quę erat, quoddam c non est b, est istud, omne c est b, quod fiat minor sic. Omne b est a, omne c est b, ergo omne c est a, hęc autem est opposita minoris, quę erat, quoddam c non est a. Et sic patet de syllogismo primę, & secundę figurę.

De syllogismis .3. figuræ. Et de reductione omnium syllogismorum ad duos primos modos primæ figuræ. Cap. 7.

Tertia vero figura sex habet modos. Primus constat ex maiori vniuersali affirmati. & ex minori vniuersali

sali affirmatiua ad quas sequitur conclusio particularis affirmatiua sic. Omne b est a, omne b est c, ergo quoddam c est a. Iste syllogismus per conuersionem minooris per accidens reducitur ad 3. modum primæ figuræ sic. Omne b est a, quoddam c est b, ergo quoddam c est a. Per syllogismum vero conuersiuum reducitur ad secundum modum primæ figuræ. Sumatur enim oppositum conclusionis, quod est. Nullum c est a, & fiat maior sic. Nullum c est a, omne b est c, ergo nullum b est a, hic autem est contraria maioris primi syllogismi, quæ erat, omne b est a. Sciendum, quòd in reductione per syllogismum conuersiuum hæc differentia est inter syllogismos secundæ, & tertiæ figuræ. Nam in syllogismis secundæ figuræ ex opposito conclusioni fit minor propositio, & infertur oppositum minoris propositionis, in syllogismis vero tertiæ figuræ ex opposito conclusionis, fit maior propositio, & infertur oppositum maioris propositionis.

Secundus modus constat ex maiori vniuersali negatiua, & ex minor vniuersali affirmatiua ad quas sumitur conclusio particularis negatiua sic, nullum b est a, omne b est c, ergo quoddam c non est a, hic per conuersionem minoris per accidens reducitur ad quartum modum primę figurę sic, Nullum b est a, quoddam c est b, ergo quoddam c non est a. Sed per syllogismum conuersiuum reducitur ad primum modum primę figurę, si accipiatur oppositum conclusionis, & fiat maior sic. Omne c est a, omne b est c, ergo omne b est a, hęc conclusio est contraria maiori primi syllogismi.

Tertius modus constat ex maiori particulari affirmatiua & minori vniuersali affirmatiua, ex quibus sequitur conclusio particularis affirmatiua sic. Quoddam b est a, omne b est c, ergo quoddam c est a, hęc per conuersionem reducitur ad tertium modum primę figurę conuertendo maiorem simpliciter, & transponendo propositiones sic, omne b est c, quoddam a est b, ergo quoddam a est c, per syllogismum vero conuersiuum reducitur ad secundum modum primę figurę sic, nullum c est a, omne b est c, ergo nullum b est a, hęc conclusio est contradictoria maioris, quę erat, quoddam b est a.

Quartus modus constat ex maiori vniuersali affirmatiua, & minori particulari affirmatiua concludentibus particularem affirmatiuam sic. Omne b est a, quoddam b est c, ergo quoddam c est a, hoc per conuersionem minoris reducitur ad tertium modum primę figurę sic. Omne b est a, quoddam c est b, ergo quoddam c est a. Per syllogismum vero conuersiuum reducitur ad quartum primę sic. Nullum c est a, quoddam b est c, ergo quoddam b non est a, hęc conclusio est contradictoria maioris primi syllogismi, quę erat omne b est a.

Quintus modus constat ex maiori particulari negatiua, & minori vniuersali affirmatiua concludentibus particularem negatiuam sic. Quoddam b non est a, omne b est c, ergo quoddam c non est a, hęc non potest reduci per conuersionem, quia maior eius non potest conuerti, cum sit particularis negatiua, minor vero conuertitur in particularem. Ex puris autem particularibus nihil sequitur. Per syllogismum vero conuersiuum reducitur ad primum primę sic. Omne c est a, omne b est c, ergo omne b est a, & hęc est contradicto, maioris primi syllogismi, quę erat quoddam b non est a.

Sextus modus constat ex maiori vniuersali negatiua, & minori particulari affirmatiua concludentibus particularem negatiuam sic. Nullum b est a quoddam b est c, ergo quoddam c non est a, hoc per conuersionem minoris reducitur ad quartum primæ sic. Nullum b est a, quoddam c est b, ergo quoddam c non est a. Per syllogismum vero conuersiuum reducitur ad tertium primæ sic. Omne c est a, quoddam b est c, ergo quoddam b est a, quæ est contradictoria maioris primi syllogismi, quæ erat, nullum b est a. Et sic patet de syllogismis directe concludentibus in omnibus figuris, & de eorum probationibus. Philosophus autem reduxit omnes syllogismos ad duos vniuersales primæ figuræ. Vnde tertium modum primæ figuræ reducit per syllogismum conuersiuum ad secundum modum secundæ figuræ, & quartum modum eiusdem primæ figuræ reduxit per syllogismum conuersiuum ad primum secundæ, illi autem reducuntur ad duos modos vniuersales primæ figuræ, vt dictum est, omnes ergo reducuntur ad duos modos vniuersales primæ figurę, in quibus saluatur perfecte dici de omni & dici de nullo. Quod autem reducantur prędicti duo modi primæ figuræ, ad vniuersales secundæ, puta tertia primæ figuræ, patet sic. Omne b est a, quoddam c est b, ergo quoddam c est a. Oppositum conclusionis est, nullum c est a, quę fiat minor, & fiat syllogismus in secundo secundę figurę sic. Omne b est a, nullum c est a, ergo nullum c est b, quę est opposita minoris, quę erat, quoddam c est b. Quartus vero reducitur ad primum. Est enim quartus modus sic, nullum b est a, quoddam c est b, ergo quoddam c non est a. Oppositum conclusionis est, omne c est a, quę fiat minor, & fiat syllogismus in primo secundę figurę sic, nullum b est a, omne c est a, ergo nullum c est b. Patet ergo qualiter omnes syllogismi reducantur ad duos modos vniuersales primę figurę.

De syllogismis indirecte concludentibus, & de reductione ipsorum. *Cap. 8.*

Restat nunc dicere de syllogismis indirecte concludentibus. Est autem indirecte concludere mi norem extremitatem prędicari de maiori in conclusione. Tales autem syllogismi sunt numero 10. quinque enim sunt in prima figura, duo in secunda figura, & tres in tertia figura. Sciendum, quòd omnis syllogismus concludens aliquam conclusionem, quę conuerti potest, etiam potest cōcludere illam in quam conuertitur. Cum ergo omnes cōclusiones dictorum syllogismorum possint conuerti, exceptis particularibus negatiuis, omnes tales syllogismi poterunt concludere indirecte. Tales autem in prima figura sunt tres, scilicet primus modus, secundus & tertius. In secunda sunt duo, scilicet primus & secundus. In tertia sunt tres, scilicet primus, tertius & quartus. Adducantur aūt in prima figura duo modi, qui sunt contra duo principia siue regulas datas in prima figura. Nam ambo habent minorem negatiuam, quod est contra illam regulam. In prima figura, minori existente negatiua nihil sequitur. Et alter eorum habet maiorem particularem contra aliam regulā. Doctores autem moderni, scilicet Boethus prętermissis quinque, scilicet secundę & tertię figurę, de solis quinque primę figurę fecerunt mentionem. Quorum primus constat ex maiori vniuersali affirmatiua, & minori vniuersali affirmatiua concludētibus indirecte particularem affirmatiuam sic.

Omne b est a, omne c est b, ergo quoddam a est c. Reducitur autem ad primum primæ, si conclusio particularis conuertatur in vniuersalem.

Secundus constat ex maiori vniuersali negatiua, & minori vniuersali affirmatiua concludentibus indirecte vniuersalem negatiuam sic, nullum b est a, omne c est b, ergo nullum a est c. Reducitur ad secundum primæ conuersa conclusione simpliciter.

Tertius modus constat ex maiori vniuersali affirmatiua, & minori particulari affirmatiua concludentibus indirecte particularem affirmatiuam sic, omne b est a, quoddam c est b, ergo quoddam a est c, reducitur ad tertium primæ conuersa conclusione simpliciter.

Quartus modus constat ex maiori vniuersali affirmatiua, & minori vniuersali negatiua, concludentibus indirecte particularem negatiuam sic. Omne b est a, nullum c est b, ergo quoddam a non est c. Et reducitur ad quartum primæ conuersa maiori per accidens, & minori simpliciter, & transpositis propositionibus, vt de minori fiat maior, & de maiori minor sic. Nullum b est c, quoddam a est b, ergo quoddam a non est c.

Quintus modus constat ex maiori particulari affirmatiua & minori vniuersali negatiua concludentibus in directe particularem negatiuam sic. Quoddam b est a, nullum c est b, ergo quoddam a non est c. Et reducitur ad quartum primę per conuersionem simpliciter vtriusque propositionis & transpositis vtrisque sic, nullum b est c, quoddam a est b, ergo quoddam a non est c. Et sic patet de syllogismis in directe concludentibus. Sciendum autem, quòd ad memoriter tenendum prædictos syllogismos inuenti sunt quidam versus, qui taliter designantur.

Barbara cælarent. Darij Ferio. Baralipton.
Cælantes Dabitis. Fapesmo. Frisesomorum.
Cæsare. Camestres. festino. Barocco. Darapti.
Felapton. Disamis. Datisi. Brocardo. Ferison.

Quorum intellectus talis est. In his versibus sunt. xix. dictiones, quæ secundum ordinem suum deseruiunt. xix modis syllogismorum, scilicet nouem modis primę figuræ, quatuor concludentibus directe, & quinque indirecte, & quatuor secundæ figuræ, & sex tertiæ figuræ. Omnes autem hæ dictiones sunt trisyllabæ, quarum prima syllaba deseruit maiori propositioni, secunda minori, tertia conclusioni. Et, si in aliqua dictione inueniuntur plures syllabæ, non sunt necessariæ, sed ponuntur causa metri. In prædictis autem syllogismis sunt quatuor vocales, scilicet a. e. i. o, quæ sic significant a, significat vniuersalem affirmatiuam. E, vniuersalem negatiuam, i. particularem affirmatiuam. o. particularem negatiuam. Vnde barbara, qui deseruit primo modo primæ figuræ, in omnibus syllabis habet a, quia omnes eius propositiones sunt vniuersales affirmatiuæ. Omnes prædictæ dictiones incipiunt ab his quatuor cõsonantibus, scilicet b c d f, primæ autem quatuor dictiones, quod est seruiunt quatuor modis primæ figuræ, directe concludentibus à prędictis quatuor consonantibus incipiunt. Vnde si quæ aliæ dictiones incipiunt à quacunque harum consonantium significat quòd tales syllogismi sunt reducendi ad illum modum primæ figuræ, cui deseruit dictio incipiens ab illa consonante. Verbi gratia. Cęsare, quæ deseruit primo modo secundæ figuræ, incipit ab ista consonante c, & significat, ꝙ talis modus per conuersionem maioris reducitur ad secundum modum primę figurę, cui deseruit dictio incipiens a c, scilicet cælarent, & sic de singulis. In prædictis etiam syllogismis aliquando in uenitur ista litera, scilicet post vocalem, & significat, ꝙ illa propositio vel conclusio, cui deseruit syllaba debet conuerti simpliciter. Aliquando vero inuenitur. p & significat ꝙ illa propositio, vel conclusio, cui deseruit syllaba, debet conuerti per accidens. Aliquando vero inuenitur m, & significat ꝙ præmissę illius syllogismi debẽt trasponi, vt de maiori fiat minor & econuerso, aliquando inuenitur. c & significat, ꝙ ille syllogismus nõ potest reduci per conuersionem, sed solum per syllogismum cõuersiuum, & hoc solum accidit in duobus syllogismis, scilicet barocco, & broccardo, vt dictum est. Sciendum, quòd prędictę regulę preterquam regula de litera c, intelliguntur solum de reductione syllogismorum facta per conuersionem, & non de ea, quę facta est per syllogismum conuersiuum. Et sic patet de syllogismis de inesse conuersiuis.

De inuentioni medij termini in syllogismis omnium figurarum tam affirmatiuis quam negatiuis. Cap. 9.

Scitis syllogismis, vt facilius possimus quamcunque conclusionem concludere & syllogizare, sciendum ꝙ omnis conclusio in se continet ambas extremitates, vt dictum est, totus autem syllogismus ex tribus terminis fit. Habita ergo quacunque oratione concludenda ad complendum syllogismum egemus vno termino, scilicet medio, qualiter autem talis medius terminus inueniatur videamus. Vbi nota, quòd Philosophus primo Priorum tribus vtitur nominibus terminorum, scilicet antecedente, consequente, & repugnante. Dicitur autem terminus antecedens, qui potest subijci, vt homo est antecedens ad animal, consequens autem dicitur terminus, qui potest de alio prædicari, & sic animal est consequens ad hominem. Et, quia termini conuertibiles inter se & subijci & prædicari possunt, vt proprium quod potest prædicari de specie, & species de ipso, & similiter se habet de diffinitione & diffinito, ideo vnus respectu alterius, & dicitur antecedens, & dicitur consequens. Repugnans vero terminus dicitur qui alteri subijci non potest, nec de eo prędicari, vt homo & asinus, quorum neuter de altero potest prædicari, nec sibi subijci. Sciendum quòd modi syllogismorum directe concludẽtium, vt dictum est sunt. 14. scilicet quatuor in prima figura quatuor in secunda, & sex in tertia, quia de indirecte concludentibus hic non me intromitto. In prima igitur figura sunt duo modi affirmatiui directe concludentes scilicet primus & tertius, & duo negatiui, scilicet secundus & quartus. Ad inueniendum medium in affirmatiuis considerandus est vnus terminus, qui sit antecedens ad prædicatum, & consequens ad subiectum. Verbi gratia. Si debet syllogizari hæc, scilicet omnis homo est substantia, iam habetur minor, & maior extremitas. Consequens autem ad subiectum, & antecedens ad prædicatum est animal, ergo est medius terminus per hunc syllogismum in primo primæ figuræ sic. Omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia, si vero debet concludi hæc, quidam homo est substantia in tertio modo eiusdem figurę, est medius terminus, animal, & fiet syllogismus sic. Omne animal & substantia, quidam homo est animal, ergo quidam homo est substantia. In syllogismis vero

vero negatiua eiusdem figuræ sumitur pro medio repugnans prædicato, & consequens ad subiectum. Verbi gratia, si debet concludi hæc, nullus homo est lapis. Vel quidam homo non est lapis, sumatur pro medio animal. Repugnant enim animal lapidi, & potest prædicari de homine, fiat ergo syllogismus in secundo primę sic. Nullum animal est lapis, omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis. In quarto vero sic, nullum animal est lapis quidam homo est animal, ergo quidam homo non est lapis. Et sic patet de inuentione medij termini in prima figura. In secunda autem figura sunt quatuor modi omnes negatiui, quorum primus & tertius habent maiorem propositionem negatiuam, minorem vero affirmatiuam. Secundus autem & quartus econuerso maiorem habent affirmatiuam, minorem vero negatiuam, & ideo aliter vtrobique sumitur medium. Vnde in primo & tertio sumitur pro medio repugnans prædicato, & consequens ad subiectum. Verbi gratia, si debet concludi ista. Nullus homo est lapis, vel illa, quidam homo non est lapis, pro medio sumatur animal, & syllogizetur in primo secundæ sic. Nullus lapis est animal, omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis. In tertio modo sic, nullus lapis est animal, quidam homo est animal, ergo quidam homo non est lapis. In secundo vero & quarto modo sumatur pro medio consequens ad prædicatum, & repugnans subiecto. Verbi gratia, si debet concludi ista. Nullus homo est lapis, vel ista, quidam homo non est lapis, sumatur pro medio inanimatum, quod potest prædicari de lapide & repugnat homini, & syllogizetur in secundo modo sic. Omnis lapis est inanimatus nullus homo est inanimatus, ergo nullus homo est lapis, in quarto modo sic. Omnis lapis, est inanimatus, quidam homo non est inanimatus, ergo quidam homo non est lapis. Et sic patet de inuentione medij termini in secunda figura. In tertia vero figura sunt sex modi, omnes concludentes particulariter, quorum tres sunt affirmati. & tres negati. In tribus affirmati. scilicet primo, tertio, quarto, sumitur pro medio antecedens ad vtrunque. Verbi gratia, si debet concludi hæc in primo modo, scilicet quoddam animal est substantia, sumatur pro medio homo, de quo animal & substantiam prædicari possunt, & syllogizetur sic. Omnis homo est substantia, omnis homo est animal, ergo quoddam animal est substantia. In tertio modo sic, quidam homo est substantia, omnis homo est animal, ergo quoddam animal est substantia, in quarto vero sic. Omnis homo est substantia, quidam homo est animal, ergo quoddam animal est substantia. In tribus vero negatiuis sumitur pro medio repugnans prædicato, & antecedens ad subiectum. Verbi gratia, si debet concludi hæc, quoddam animal non est lapis, sumatur pro medio homo, quod repugnat lapidi, & de quo animal prædicatur, & syllogizetur in secundo modo sic. Nullus homo est lapis, omnis homo est animal, ergo quoddam animal non est lapis. In quinto vero sic quoddam homo non est lapis, omnis homo est animal, ergo quoddam animal non est lapis. In sexto autem sic. Nullus homo est lapis, quidam homo est animal, ergo quoddam animal non est lapis. Et sic patet de inuentione medij in tertia figura. Notandum, quòd ad inueniendum cito antecedens & consequens termini conuertibiles possunt esse antecedens, & consequens indifferenter, quia diffinitio & descriptio & interpretatio sunt termini conuertibiles cum diffinito descripto & interpretato. Accipias terminum, cuius vis inuenire antecedens, & consequens, & diffinias ipsum vel describas vel interpræteris, postmodum vtere regulis supradictis. Verbi gratia, si vis concludere in primo modo primæ figuræ istam, omne curens mouetur, vbi debes sumere antecedens ad prædicatum diffinias vel describas vel interpræteris moueri, quod describitur sic moueri est mutare locum in tempore, sumatur hoc pro medio & syllogizetur sic. Omne quod mutat locum in tempore mouetur, sed omne currens mutat locum in tempore, ergo omne currens mouetur. Et sic potest fieri de diffinitione & interpretatione. Et sic patet de inuentione medij in syllogismis de inesse ostensiuis.

De differentia syllogismi ad impossibile ab ostensiuo. Cap. 10.

Dicto de syllogismis ostensiuis, & de inuentione medij eorum, dicendum est de syllogismis ad impossibile. Differt enim syllogismis ad impossibile ab ostensiuo. Nam ostensiuus ex duabus præmissis veris concludit conclusionem veram. Sillogismus vero ad impossibile non sic facit, sed ex altera præmissarum falsa concludit falsum euidenter. Deinde ex cōtradictione falsi conclusi iterum concludit contradictionem præmisse falsæ. Verbi gratia, de vtroque. Dato quòd aduersarius diceret hanc propositionem falsam, scilicet omnis homo currit contra eam per syllogismum ostensiuum arguo sic, quia sumo duas præmissas veras, & concludo cōtradic. propositionis prædictæ sic. Nullum quiescens currit, quidam homo quiescit, ergo quidam homo non currit, hæc conclusio contradicit propositioni aduersarij, quæ erat, omnis homo currit, & quia sua est falsa, mea est vera & econuerso. Si vero volo eam reprobare per syllogismum ad impossibile sumo eam cum altera propositione vera, & facio eas pręmissas alicuius syllogismi & concludo conclusionem falsam euidenter & assumo contradictorium istius conclusionis falsæ, & ex ea concludo contradictoriam falsæ præmissæ sic. Omne currens mouetur, omnis homo currit, ergo omnis homo mouetur, sed quidam homo non mouetur, ergo quidam hō non currit. Modo ex falsitate huius pręmissæ ostendo veritatem huius meæ propositionis, & ex istius veritate ostendo falsitatem illius. Ratio enim veritatis istius vltimæ conclusionis syllogismi ad impossibile, est quia in syllogismis ordinatis in modo, & in figura nunquam conclusio erit falsa, nisi aliqua præmissarum fuerit falsa, Concluditur autem primo ostensiue conclusio falsa, scilicet omnis homo mouetur, aliqua ergo præmissarum fuit falsa, non mea, scilicet omne currens mouetur, ergo propositio aduersarij, scilicet omnis homo currit, est falsa, ergo eius contradictoria, scilicet quidam homo nō currit, quæ est vltima conclusio syllogismi ad impossibile ab ostensiuo est vera.

De syllogismis ad impossibile, in quibus modis, in quibusque figuris fiat. Cap. 11.

Nunc dicendum est in quibus figuris, & in quibus modis syllogismi ad impossibile possunt fieri. Vbi primo sciendum, sicut dictum est, quòd conclusio syllogismi ad impossibile non est illa, quæ per syllogismum ostensiuum primo falsæ concluditur, sed quæ vltimo concluditur, scilicet contradictoria præmisse aduersarij falsæ. Debet autem semper esse contradictoria, & non contraria, quia, vt supra in alio tracta-

tu dictum est, lex contradictoriarum talis est, quòd, si vna est vera, reliqua est falsa, & non econuerso. Vnde, si præmissa assumpta aduersarij, quæ est falsa, semper sequitur, si conclusio syllogismi ad impossibile est sibi contradictoria quòd sit vera. Si vero esset sibi contraria quantumcunque illa foret falsa, non tamen necessario sequeretur istam esse veram. Duæ enim contrariæ possunt simul esse falsæ, vt supra dictum est. Secundum ergo dicta cum in prima figura nullus syllogismus sit, qui habeat aliquam præmissarum particularem negatiuam, conclusio in prima figura non poterit concludi per impossibile, sed vniuersalis. Quia vero in primo modo primæ figuræ ambæ præmissæ sunt vniuersales affirmatiuæ, quarum oppositæ sunt particulares negatiideò in ea non potest concludi nisi particularis negati. si sumatur primo maior falsa, scilicet. Omnis homo est lapis, omne risibile est homo, ergo omne risibile est lapis, sed quoddam risibile non est lapis, ergo quidam homo non est lapis. Si sumatur minor falsa idem sequitur sic. Omne risibile est homo, omnis lapis est risibilis, ergo omnis lapis est homo, sed quidam lapis non est homo, ergo quidam lapis non est risibilis. In secundo vero modo primæ figuræ potest concludi particularis affirmatiua, & particularis negatiua sic, nullus homo est animal, omne risibile est homo, ergo nullum risi.est animal: sed quoddam risibile est animal, ergo quidam homo est animal, particularis negati. sic. Nullus homo est lapis, omnis margarita est homo, ergo nulla margarita est lapis, sed quædam margarita est lapis, ergo quædam margarita non est homo. In tertio vero modo primę figuræ concluditur per impossibile particularis negatiua, & vniuersalis negatiua. Particularis negatiua sic. Omnis homo est lapis, quoddam risibile est homo, ergo quoddam risibile est lapis. sed nullum risibile est lapis: ergo quidam homo non est lapis. Vniuersalis negati.sic, omnis homo est animal, quidam lapis est homo, ergo quidam lapis est animal, sed nullus lapis est animal, ergo nul.lapis est homo. In quarto vero modo concluditur particularis affirmatiua sic. Nullus animal est substantia, quidam homo est animal, ergo quidam homo non est substantia, sed omnis homo est substantia, ergo quoddam animal est substantia. Vniuersalis vero negati.sic. Nullum animal est lapis, quædam margarita est animal, ergo quædam margarita non est lapis, sed omnis margarita est lapis, ergo nulla margarita est animal. Et sic patet de syllogismis ad impossibile, qui possunt fieri in prima figura. Et eodem modo possunt fieri in alijs duabus figuris, vt scilicet ex opposito falsæ conclusionis inferatur oppositum falsæ præmissæ, oppositum scilicet falsæ præmissæ, quod est contradictorium eius. Vnde, quia in primo modo & secundo modo secundæ figuræ præmissæ sunt vniuersalis affirmatiua, & vniuersalis negatiua, quorum oppositæ sunt particularis negati.& particularis affirmat. ergo in eis potest concludi per syllogismum ad impossibile particularis affirmatiua, & particularis negatiua. Particularis affirmatiua si sumatur maior falsa, negatiua vero si sumatur minor falsa, & sic fiat in omnibus alijs modis tam secundæ quàm tertiæ figuræ. Sciendum, quòd vniuersalis affirmatiua per impossibile non potest concludi nisi in quarto modo secundæ figuræ, & in quinto tertiæ, in his videlicet modis, de quibus supradictum est, quòd per conuersiones prodositionum non poterant reduci ad modos primæ figuræ. Et causa est, quia solum isti duo modi habent pręmissam particularem negatiuam, & non alij, & dico de syllogismis directe concludentibus. Ponamus exemplum de vtroque modo qualiter in eis concludatur per impossibile vniuersalis affirmatiua. In quarto modo secundæ figuræ sic. Omnis homo est animal, quoddam risibile non est animal, ergo quoddam risibile non est homo, sed omne risibile est homo, ergo omne risibile est animal. In quinto modo tertiæ figuræ sic, quidam homo non est animal, omnis homo est risibilis, ergo quoddam risibile non est animal, sed omne risibile est animal, ergo omnis homo est animal. Notandum, quòd Philosophus Secundo priorum facit solum vnam præmissam falsam in quolibet modo omnium figurarum, & concludit per syllogismum ad impossibile in quolibet solum vnam conclusionem, & tamen nos in quolibet modo dicimus vtranque falsam & concludemus per impossibile oppositam vtriusque. Notandum, quòd in prima & secunda figura magis congrue ponitur minor falsa, quia quod subijcitur in opposita conclusionis falsę, subijcitur postea in conclusione syllogismi ad impossibile. Verbi gratia in prima figura sic. Omnis homo est animal, omnis lapis est homo, ergo omnis lapis est animal, sed quidam lapis non est animal, ergo quidam lapis non est homo, modo lapis est subiectum in opposita conclusionis falsæ, & in conclusione vltima, si vero ponitur maior falsa, colorari potest, vt dictum est, & communiter sic vtimur. Patet ergo qui syllogismi ad impossibile, & in quibus modis & figuris fiant.

De syllogismis ad impossibile, qualiter reducũtur ad syllogismos ostẽsiuos. Cap. 12.

ET quia omnes syllogismi ad impossibile reducuntur ad syllogismos ostensiuos, ideo videndum est qualiter id fiat. Sciendum, quòd syllogismi, qui fiunt ad impossibile in prima figura, sunt ostensiui in secunda & tertia figura. Si enim concluditur opposita maioris propositionis falsæ, fit syllogismus ostensiuus in tertia figura sic. Verbi gratia in primo modo primæ figuræ, quando concluditur oppositum maioris sic. Omnis homo est lapis, omne risibile est homo, ergo omne risibile est lapis, sed quoddam risibile non est lapis, ergo quidam homo non est lapis. Hanc conclusionem, scilicet quidam homo non est lapis, qua tuor enunciationes præcesserunt, quarum duæ fuerunt falsæ, scilicet maior & conclusio illius syllogismi ostensiui, duæ vero fuerunt veræ scilicet minor illius syllogismi, & opposita conclusionis. Ex his duabus veris in tertia figura sequitur prædicta conclusio scilicet quidam homo non est lapis, ita quòd opposita conclusionis fiat maior, & minor syllogismi ostensiui remaneat, minor sic. Quoddam risibile non est lapis, omne risibile est homo, ergo quidam homo non est lapis, hic est quintus modus tertiæ figuræ. Quando vero per impossibile concluditur oppsitum minoris fit syllogismus ostensiuus in secunda figura. Verbi gratia sit syllogismus ad impossibile iste omnis homo est animal: omnis lapis est homo, ergo omnis lapis est animal, sed quidam lapis non est animal, ergo quidam lapis non est homo, auferantur duæ falsæ, scilicet minor & conclusio syllogismi ostensiui, & fiat syllogismus in quarto modo secũdę figurę sic. Omnis homo est animal, quidam lapis non est animal, ergo quidam lapis non est homo. Et sic fit in alijs

alijs modis primę figurę, vt videlicet, si in syllogismo ad impossibile concluditur oppositũ maioris, reducitur ad tertiam figuram, opposita conclusionis existente maiori, & cum minori vera. Si vero concluditur oppositum minoris fit talis syllogismus ostensiuus in secunda figura, ita quod oppositum conclusionis fit minor propositio & maior vera remaneat maior. Syllogismi vero ad impossibile, qui fiunt in secunda figura, sunt ostensiui in prima figura, & in tertia. Si enim concluditur per impossibile oppositum maioris, fit ostensiuus in tertia figura. Verbi gratia a fit syllogismus ad impossibile iste. Nullus homo est animal, omne risibile est animal ergo nullum risibile est homo, sed quoddam risibile est homo, ergo quoddam homo est animal. Auferantur falsæ, & fiat syllogismus in quarto modo tertię figurę sic. Omne risibile est animal, quoddam risibile est homo, ergo quidam homo est animal. Sciendum quòd, quando in prima figura syllogismus ad impossibile concludebat oppositum maioris reducebatur & fiebat syllogismus ostensiuus in tertia figura, & oppositum conclusionis primi syllogismi ostensiui fiebat maior in secundo syllogismo, & minor eiusdem syllogismi remanebat minor in secundo syllogismo. Sed hæc non fit ita, sed minor primi syllogismi fit maior in secundo syllogismo. Si vero concluditur per impossibile oppositum minoris fit syllogismus ostensiuus in prima figura sic. Nullus homo est lapis: omne risibile est lapis, ergo nullum risibile est homo, sed quoddam risibile est homo, ergo quoddam risibile non est lapis. Auferantur omnes falsæ, & fiat syllogismus in quarto modo primæ figuræ sic. Nullus homo est lapis, quoddam risibile est homo, ergo quoddam risibile non est lapis. Eodem modo syllogismi ostensiui aliorum modorum secundæ figuræ. Vnde si maior est falsa & minor vera, tunc minor fit maior, & oppositum conclusionis fit minor. Si vero maior fit vera, & minor falsa, tunc maior remanet maior, & oppositum conclusionis fit minor. Syllogismi vero ad impossibile, qui sunt in tertia figura, sunt ostensiui in prima figura & secunda. Vnde si per impossibile concluditur opposita maioris, fit ostensiuus in prima figura, ita videlicet, quòd oppositum conclusionis primi syllogismi fiat maior propositio in secundo syllogismo, & minor, quæ fuit vera, remaneat minor sic. Omnis homo est lapis, omnis homo est risibilis, ergo quoddam risibile est lapis, sed nullum risibile est lapis, ergo quidam homo non est lapis, fiat autem ostensiuus in prima figura sic. Nullum risibile est lapis, omnis homo est risibilis, ergo nullus homo est lapis. Ad vniuersalem veram bene sequitur sua particularis vera. Vnde si hæc est vera, nullus homo est lapis, quæ est conclusio istius secundi syllogismi, erit etiam hæc vera, nullus homo est lapis, quæ fuit conclusio syllogismi ad impossibile. Si vero per impossibile concluditur opposita minoris fiat syllogismus in secunda figura ostensiuus, ita quòd opposita conclusionis primi syllogismi fiat maior in secundo syllogismo, & maior primi syllogismi fiat minor sic. Omnis homo est animal, omnis homo est lapis, ergo quidam lapis est animal, sed nullus lapis est animal, ergo quidam homo non est lapis, fiat ergo syllogismus ostensiuus sic. Nullus lapis est animal, omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis. Ad quam sequitur, quidam homo non est lapis. Eodem modo fiat in alijs modis tertiæ figuræ, & sic patet de syllogismis ad impossibile. Sciendum, quod Philosophus in libro Priorum multa alia genera syllogismorum ponit, scilicet irregulares conuersiuos, ex oppositis & multa alia. Sed, quia solum ista duo genera syllogismorũ de inesse apud modernos sunt in vsu, de alijs non me intromisi. Patet ergo de syllogismis de inesse & cætera.

De syllogismis modalibus quantum ad propositiones de necessario. Cap. 13.

NVnc dicendum est de syllogismis modalibus. Vbi sciendum, quòd quia eodem modo sumuntur propositiones de necessario, & impossibili, & illæ de possibili & contingenti, vt supra in tractatu de conuersionibus dictum est, ideo duobus modis fiunt syllogismi modales inter se differentes. Primo dicemus de syllogismis de necessario, ad quos reduci possunt illi de impossibili. Secundo de syllogismis de contingenti, ad quos reducuntur illi de possibili contingenter sumpto. Sciendum, quòd syllogismi de necessario aliqui habent ambas propositiones necessarias, & tunc in quacunque figura vel modo fiant semper conclusio est necessaria. Verbi gratia. Necesse est omnem hominem esse animal, necesse est omne risibile esse hominem, ergo necesse est omne risibile esse animal, & sic de singulis &c. Notandum, quòd duplex est necessarium scilicet necessarium simpliciter, quando aliquid inest alicui simpliciter, & non secundum aliquod tempus vel locum, vel huiusmodi, sicut necessarium est hominem esse animal. Aliud est necessarium secundum quid vel secundum tempus, sicut dicimus, quòd omne quod est quando est necesse est esse, vel secundum locum, vel secundum aliquid huiusmodi. Et isto modo non sumitur propositio necessaria, sortes enim quando currit, necessario currit, & tamen hæc propositio, sortes currit non est necessaria, sed contingens. Si vero syllogismi de necessario alteram propositionem habent necessariam & alteram de inesse, licet semper concludant maiorem extremitatem inesse minori, non tamen semper concludunt ex necessitate, sed quando quæ sic, & quando quæ non. Vbi nota, quòd in prima figura maiori propositione existente necessaria, & minori de inesse sequetur semper conclusio necessaria, maiori vero existente de inesse quantumcunque minor sit necessaria, non tamen conclusio erit necessaria, quia inueniuntur termini, vbi est sic, & vbi non est sic. Verbi gratia. Omnis homo est animal, omne risibile necessario est homo, ergo omne risibile necessario est animal. Isti autem sunt termini vbi sic. Termini vero vbi non, sunt isti, Omnis homo est albus, omne risibile necessario est homo, ergo omne risibile necessario est album. Hæc autem conclusio non est necessaria simpliciter. Et sic est de alijs modis primæ figuræ tam affirmatiuis quàm negatiuis. In secunda vero figura in tribus primis modis negatiuis propositione existente necessaria, siue sit maior siue sit minor, conclusio erit necessaria, ipsa existente de inesse. Affirmatiua vero existente necessaria & negatiua, de inesse, non sequitur conclusio necessaria. Et hoc clare potest apparere reducendo prædictos syllogismos ad modos primæ figuræ. Nam semper in syllogismis reductis negatiua erit maior. In prima autem figura, vt dictum est, si maior est necessaria & conclusio, si vero non, nec conclusio. In quarto vero modo secundæ figurę quacunque propositione necessaria, siue affirmatiua, siue negatiua, dum modo altera sit de inesse, non semper sequitur conclusio necessaria.

Nam, si vniuersalis affirmatiua non erit necessaria in eisdem terminis, fiet syllogismus, in quibus fiet secundus modus eiusdem figuræ vniuersali affirmatiua existente necessaria, sed vt dictum est, si affirmatiua est necessaria, non sequitur conclusio necessaria. quod patet per reductionem eius ad secundum modum primæ figuræ, ergo nec hic sequitur, si vero particularis negatiua est necessaria non sequitur semper conclusio necessaria, vt patet in his terminis, scilicet. Omne album est homo, quidam asinus necessario non est homo, tamen non sequitur, ergo quidam asinus necessario non est albus. In tertia vero figura sunt syllogismi affirmatiui & sunt negatiui. Affirmatiuorum autem quidam habent ambas propositiones vniuersales, quidam vero alteram. Qui habent ambas propositiones vniuersales, quacunque earum existente necessaria, siue maiori siue minori, sequitur conclusio necessaria, quod patet per reductionem eius ad primam figuram. Qui vero habent alteram vniuersalem, ea existente necessaria siue maiori siue minori sequitur conclusio necessaria. Si vero particularis sit necessaria, non sequitur conclusio necessaria, quia, si reducitur ad primam figuram, maior est de inesse, vbi, vt dictum est, non sequetur conclusio necessaria. Negatiuorum vero quidam habent propositionem negatiuam vniuersalem, quidam autem particularem. Vnde, qui habent propositionem negatiuam vniuersalem, ea existente necessaria non sequitur conclusio necessaria. Qui vero habent negatiuam particularem, & affirmatiuam vniuersalem quacunque earum existente necessaria non sequitur conclusio necessaria verbi gratia sic, Quidam homo non vigilat, omnis homo necessario est animal, ergo quoddam animal necessario nõ vigilat. Et hoc est affirmatiua existente necessaria. Negatiua autem existente necessaria sic, quoddam album necessario non est animal, omne album vigilat, non sequitur, ergo quoddam vigilans necessario non est animal, cum omne vigilans necessario sit animal. Et sic patet de syllogismis modalibus de necessario.

De syllogismis contingentibus. Cap. 14.

Sequitur de syllogismis contingentibus. Vbi nota, quod duplex est contingens, scilicet contingens quod inest, & contingens quod potest inesse. Dicitur autem hic contingens quod inest, quando prædicatum licet non sit de essentia subiecti, vel proprium eius, tamen est terminus, qui potest prędicari & negari de subiecto, licet nunc actu de eo prædicetur. Et talis propositio licet sit de materia contingenti, tamen dicitur de contingenti quòd inest. Contingens autem quod potest inesse, dicitur cum prædicatum est de contingenti, sicut de albo respectu hominis, tamen in propositione nõ dicitur actu inesse, sed possibiliter. vt cum dico, contingit hominem esse album, non est sensus, quòd homo sit albus, sed quòd potest esse albus. Sciendum, quod in prima figura vtraque propositione existente de contingenti, etiam conclusio erit de contingenti sic. Contingit omne album esse musicum, contingit omnem hominem esse album, ergo contingit omnem hominem esse musicum, & sic est de alijs modis. In secunda vero figura, si ambæ propositiones sunt de contingenti siue sint affirmatiuæ, siue altera earum sit negatiua, siue sint vniuersales, siue altera earum sit particularis, nunquam conclusio erit de contingenti, verbi gratia contingit nullum hominem esse album, contingit omne risibile esse album, ergo contingit nullum risibile esse hominem. non sequitur, quia necesse est omne risibile esse hominem, & sic de omnibus alijs. In tertia vero figura præmissis existentibus de contingenti, siue sint affirmatiuę, siue altera earum sit negatiua, siue vniuersales, siue particulares, semper sequitur conclusio de contingenti. vt contingit omnem hominem esse album. contingit omnem hominem esse musicum, ergo contingit musicum esse album, & sic est in alijs modis. Si vero altera præmissarum sit de contingenti, & altera de inesse, non semper sequitur conclusio de contingenti, & altera de inesse, non semper sequitur conclusio de contingenti. Vnde in prima figura maiori existente de contingenti, siue sit affirmatiua, siue negatiua, minori vero de inesse simpliciter, semper sequitur conclusio de contingenti. Vt contingit omnem hominem esse album, omne risibile est homo, ergo contingit omne risibile esse album. Maiori vero existente de inesse, & minori de contingenti, non semper sequitur conclusio de contingenti, vt per fectus sit syllogismus sic, Omne sanum est animal, contingit omnem equum esse sanum, non sequitur, ergo contingit omnem equum esse animal. quia necesse est omnem equum esse animal. Sciendum, quia in qualibet propositione de contingenti potest saluari dupliciter dici de omni secundum duplicem eius sensum supradictum. Vnde cum dico, contingit omnem hominem esse album, comparo hominem ad dici, de quibus potest prædicari vel secundum esse ipsius albi, vt sit sensus, omne quod est homo contingit actu esse album. Vel secundum possibilem inhærentiam, vt sit sensus, omne, quod est homo, contingit posse esse album. Propositio de inesse habet solum vnum dici de omni, scilicet secundum comparationem subiecti ad sua inferiora secundũ actualem inherentiam prædicati. Et ex his sequitur, quòd virtute dici de omni illa de inesse potest sumi sub illa de cõtingenti. Vnum enim dici de omni sub duobus. quia ad minus in vno est consequentia. Sed illa de contingenti non potest sumi sub illa de inesse. Duo enim dici de omni non continentur sub vno. Et ista est causa, quare maiori existente de contingenti, minori vero de insse non sequitur conclusio de contingenti virtute syllogistica, licet sequitur gratia materiæ. Sciendum, quòd propositio de inesse est duplex, scilicet de insse vt nunc, scilicet quando prædicatum vt nunc solum inest subiecto, vt Sortes currit, & de inesse simpliciter. Vnde ad hoc quòd sequatur conclusio de contingenti minori existente de inesse, debet esse de inesse simpliciter, quia prædicatum semper sequitur subiectum, ideo sequitur, quod quicquid contingit prædicato contingit subiecto. Sed quia in propositione de inesse vt nunc, prædicatum non semper sequitur subiectum, non erit semper verum, quod quicquid contingit prædicato. contingit subiecto. Nec est instantia, quod si minor esset de contingenri, quæ tantum valet quantum illa de inesse vt nunc, & maior esset de contingenti, sequitur conclusio. Nam si minor est de contingenti, semper prædicatum contingit subiecto. nam hęc, contingit hominem currere, semper est vera, quia semper contingit hominem currere, tamen ista, homo non currit, non semper est vera, ideo aliter se habet de vtraque. In secũda autem figura in tribus primis modis, negatiua existente de contingenti, affirmatiua vero de inesse non fit syllogismus, Et causa est, quia omnes syllogismi in tantum concludunt,

dunt, inquantum reducuntur ad primam figuram, vbi est dici de omni, & dici de nullo. Tales autem syllogismi non possunt reduci ad primam figuram. Non enim conuertitur vniuersalis negatiua de contingenti, vt de subiecto fiat prædicatum, & de prædicato fiat subiectũ, vt supradictum est, sed conuertitur in terminis. Vnde hic, contingit nullum hominem esse album, conuertitur in hanc, contingit omnem hominem esse album. Vnde secundum hoc vniuersali negatiua existente de contingenti in tribus, videlicet modis, non fit syllogismus, quia non potest probari per dici de omni. Affirmatiua vero existente de contingenti, & negatiua de inesse fit syllogismus, quia potest reduci talis syllogismus ad primam figuram, per propositionem negatiuam similiter conuersam, tamen non erit conclusio de contingenti, vt supradictum est. In quarto autem modo nullo modo fit syllogismus, siue maior, siue minor sit de contingenti. Talis enim syllogismus non potest reduci ad primam figuram per conuersionem, sed per syllogismum conuersiuum, sed quacunque existente de contingenti & altera de inesse non potest fieri talis reductio. ergo ex eo nihil sequitur. Quòd autem maiori existente de contingenti, talis reductio fieri non possit, patet. sit talis syllogismus, Contingit omnem hominem esse album, quidam lapis non est albus: ergo quidam lapis non est homo, cuius oppositum est, omnis lapis est homo, fiat ergo syllogismus in prima figura sic, contingit omnem hominem esse album, omnis lapis est homo, ergo contingit omnem lapidem esse album. Sed hæc non opponitur huic, quidam lapis non est albus, quæ erat minor. Nam, vt dictum est, in propositione de contingenti saluatur dici de omni secundum possibilem inhærentiam. in futuro enim posset esse verum, quòd omnis lapis fieret albus, & quòd modo quidam lapis non sit albus & sic isto modo non valet coniugatio. Apparet etiam ꝙ talis syllogismis non valeat. Nam propositionibus existentibus veris, aliquando sequitur conclusio falsa sic, Contingit omnem hominem esse album: quoddam risibile non est album: sequitur, ergo contingit quoddam risibile non esse hominem, quod est simpliciter falsum. Similiter si minor est de contingenti nihil sequitur, & fit syllogismus sic, Omnis homo est animal, contingit quoddam album non esse animal, ergo contingit quoddam album non esse hominem, vtputa ouum, quod est album, contingit quòd aliquando erit animal, aliquando non erit: si sequitur hæc de inesse, scilicet quoddam album non est homo, non tenet. Opposita enim eius est. omne album est homo: ergo omne album est animal, quę non opponitur huic, contingit quoddam album non esse animal. vt supradictum est. Si vero sumatur conclusio de contingenti, scilicet. Contingit quoddam album non esse animal, cuius opposita est necesse est omne album esse animal, idem sequitur, & fiat syllogismus in prima figura sic, Omnis homo est animal, necesse est omne album esse hominem: sequitur, ergo omne album est animal, vt supra de mixtionibus necessarij & de inesse dictum est, quæ non opponitur illi minori, scilicet contingit quoddam album non esse animal, & sic est inutilis coniugatio. In tertia vero figura maiori existente de contingenti, minori vero de inesse, sequitur conclusio de contingenti. Nam conuersa minori in quinque modis syllogismorum fit reductio ad primam figuram. verbi gratia fiat syllogismus sic, Contingit omnem hominem esse album, omnis homo est animal, ergo contingit quoddam animal esse album. conuersa minori per accidens fit tertius modus primæ figuræ sic, Contingit omnem hominem esse album, omne animal est homo, ergo contingit quoddam animal esse album. & sic est de alijs quatuor modis. Quintus autem modus tertiæ figuræ reducitur ad primam per syllogismum conuersiuum sic, Contingit quendam hominem non esse album, omnis homo est animal, ergo contingit quoddam animal non esse album. Cuius oppositum est, necesse est omne animal esse album, deinde ponatur sub ea minor primi syllogismi, scilicet omnis homo est animal, & sequitur, ergo necesse est omnem hominem esse album, quæ est contradictoria maioris primi syllogismi. Et sic patet de mixtione propositionum de contingenti, & de inesse in tribus figuris &c.

De mixtione contingentis & necessarij in tribus figuris syllogismorum. Cap. 15.

Sequitur de mixtione contingentis & necessarij. Notandum, quòd in prima figura quantum ad modos affirmatiuos maiori existente de contingenti, minori vero de necessario syllogismus erit perfectus, & cõcludet conclusionem de contingenti. Verbi gratia, Contingit omne animal esse album, necesse est omnem hominem esse animal, ergo contingit omnem hominem esse album. Si vero fit econuerso, scilicet maiori existente de necessario, & minori de contingenti, nullus fiet syllogismus. Causa est, quia propositio necessaria haberet vnum dici de omni, secundum, scilicet actualem inhęrentiam prædicati ad subiectum, & ad cõntenta sub eo, sed illa de contingenti habet duplex dici de omni, vt supradictum est, non ergo potest illa sumi sub illa de necessario per virtutem principij, quod est dici de omni. Sciendum, ꝙ in prædicto syllogismo licet concludatur per dici de omni, potest tamen concludi conclusio de contingenti de possibili, quod scilicet communiter se habet ad necessarium & contingens in virtute istius regulę. Si aliquod subiectum sit essentialiter sub aliquo prædicato quicquid contingit sub subiecto contingit sub prædicato. In syllogismis autem negatiuis propositione affirmatiua existente necessaria, negatiua vero de contingenti sequitur conclusio de contingenti sic, Contingit nullum hominem esse album necesse est omne risibile esse hominem, sequitur, ergo contingit nullum risibile esse album. Si vero propositio negatiua sit necessaria, affirmatiua vero contingens, sequuntur duæ conclusiones, scilicet aliquando de contingenti, aliquando de inesse. Quod potest patere, nam ex opposito vtriusque conclusionis cum altera præmissarum infertur oppositum alterius præmissæ. Ratio autem, quare vtraque conclusio sequatur ad vnam negatiuam de necessario est, quia non solum prædicatum non dicitur inesse subiecto, sed nec etiam potest inesse. Vnde syllogismus significat quòd subiecto non insit prædicatum, nec possit inesse. Vnde, cum aliquid contingenter ponitur sub tali subiecto significatur quòd tale prædicatum remoueatur actu ab eo quod contingenter ponitur sub subiecto, & sic erit conclusio de contingenti, quia quod actu contingenter remouetur, facit enunciationem contingentem, & significatur ꝙ nullo modo possit sibi inesse, & sic non solum contingenter non inest, immo nullo mo-

do inest ei, si sit enunciatio de inesse. In secunda autem figura in tribus primis modis negatiua existente de necessario, affirmatiua vero de contingenti, sequitur etiam duplex conclusio, scilicet de contingenti & de inesse, quia per conuersionem propositionis necessariæ reducuntur ad primam figuram. In quarto vero modo affirmatiua existente de contingenti, negatiua vero de necessario vel econuerso inutilis erit coniugatio. In tertia vero figura quantum ad syllogismos affirmatiuos vniuersales propositiones, vel aliquam vniuersalem habentes, maiori existente de contingenti, minori vero de necessario, sequitur conclusio de contingenti. Conuersa ergo minori fit syllogismus in prima figura. Si autem maior sit de necessario, minor vero de contingenti possibili, quia propositiones de contingenti possibili, conuertuntur sicut illæ de necessario, minori conuersa fit prima figura, sicut dictum est, quòd maiori existente de necessario, minori vero de contingenti, sequitur conclusio de contingenti possibili, licet non per dici de omni, sed per primam regulam. Quantum autem ad syllogismos affirmatiuos habentes aliquam præmissam particularem, si maior est vniuersalis sequitur regulas prędictas. Si vero maior est particularis sequitur secundam regulam. Quantum autem ad syllogismos negatiuos, dico, quòd quantum ad duos modos habentes maiorem vniuersalem negatiuam maiori existente de contingenti, minori vero de necessario, sequitur conclusio de contingenti, & reducuntur ad primam figuram per conuersionem minoris. Si autem maior erit de necessario, minor vero de contingenti, non fit syllogismus. Non enim posset reduci ad primam figuram. Si vero minor esset de contingenti possibili, quia conuerti posset sicut illa de necessario, fieret syllogismus in prima figura, vbi concluderetur duplex conclusio, scilicet de inesse, & de contingenti, vt supradictum est. Syllogismus autem negatiuus, cuius maior est particularis negatiua ea existente de contingenti, & minori existente de necessario, sequitur conclusio de contingenti, & reducitur ad primam figuram, per syllogismum conuersiuum. Maiori vero existente de necessario non fit syllogismus. Et sic patet de syllogismis modalibus.

De syllogismis conditionalibus ex propositionibus simplicibus. Cap. 16.

Dicto de syllogismis cathegoricis, nunc dicendum est de hypoteticis. Vt autem supradictum est, tres sunt species propositionum hypoteticarum, scilicet conditionalis, copulatiua, & disiunctiua. Sillogismi autem, qui fiunt ex propositionibus copulatiuis, eodem modo se habent, sicut & syllogismi cathegorici, & ideo de eis prætermittamus. Sed, quia ex propositionibus cõditionalibus & disiunctiuis, aliter fiunt syllogismi qui in propositionibus cathegoricis, ideo de eis dicendum est, & primo de conditionalibus. Notandum, quòd propositiones conditionales vel sunt simplices, vel compositæ. Dico autem simplices, quæ tantum ex duabus cathegoricis componuntur, vt hæc, si est homo, est animal. Compositæ autem sunt, quæ ex pluribus componuntur, vt hæc, si est homo, cum sit animal, est substantia. Hæ autem compositæ tribus modis fieri possunt, quid vel erit propositio composita ex duabus conditionalibus & cathegorica, vt hic, si est homo, cum sit animal, est substantia, vel econuerso, erit composita ex cathegorica & conditionali sic, si tu es animatum, tu es homo, aut es animal: vel erit composita ex duabus conditionalibus, vt hic, si est homo est animatum, si est animal. Et, quia syllogismi, qui fiunt ex simplicibus, facilius sciuntur illis, qui fiunt ex compositis, ideo primo ponemus syllogismos simplices, & postea breuiter ostendemus secundum eorum similitudinem qualiter fiunt syllogismi ex compositis. Sciendum, q̃ simplices propositiones conditionales sunt quatuor. Aut enim habent ambas partes affirmatiuas, scilicet antecedens, & consequens, vt hæc, si est homo est animal, vel antecedens affirmatum, & consequens negatum, vt hæc, si est homo non est lapis. Aut consequens affirmatum, & antecedens negatum, vt hæc, si animal non est sanum est ægrum. Aut ambo negata, vt hæc, si non est animal non est homo. Syllogismi autem, qui ex his propositionibus fiunt, oportet quod sint consequentiæ quædam. Vt autem dicit Philosophus Secundo Topicorum, duplex est consequentia scilicet in positione, scilicet quando proceditur propositione antecedentis, & in contraria, scilicet quando proceditur à destructione consequẽtis, secundum ergo ista ex prædictis propositionibus, duæ fiunt figuræ, in quarum vna proceditur à positione antecedentis, in altera vero à destructione consequentis, quarum quælibet quatuor habet modos secundum quòd quatuor sunt propositiones, vt dictum est. Primus modus primæ figuræ est, si est homo, est animal, sed est homo, ergo est animal. Secundus est, si est homo, non est lapis, sed est homo, ergo non est lapis. Tertius est, si animal non est sanum est ægrum, sed animal non est sanum, ergo est ægrum. Quartus est, si non est animal non est homo, sed non est animal, ergo non est homo. Sciendum, quòd isto modo fiunt syllogismi cum hoc relatiuo qui, vel cum hoc nomine quicunque, faciunt enim prædicta nomina connotantia oppositionem antecedentis sic, omnis qui currit mouetur, sed Petrus currit: ergo Petrus mouetur, vel quicunque &c. A destructione consequentis sic, Omnis qui currit vel quicunque currit mouetur, sed Sortes non mouetur, ergo Sortes non currit. Et sic habet se in omnibus alijs modis dictarum figurarum. Patet ergo de syllogismis conditionalibus ex propositionibus simplicibus.

De syllogismis conditionalibus ex propositionibus hypoteticis compositis. Cap. 17.

Sequitur de conditionalibus compositis, quarum duæ, vt dictum est, consistunt ex tribus cathegoricis. Tertia vero ex quatuor. Sed tres propositiones cathegoricæ secundum affirmationem & negationem octo modis possunt variari. Primo possunt omnes esse affirmatiuæ. Secundo omnes negatiuæ. Tertio duę primæ affirmatiuæ, & tertia negatiua. Quarto duæ primę possunt esse negatiuæ, & tertia affirmatiua. Quinto prima affirmatiua & duæ vltimæ negatiuæ. Sexto prima negatiua, & duæ vltimæ affirmatiuę. Septimo prima & vltima affirmatiuæ & media negatiua. Octauo prima & vltima negatiuæ & media affirmatiua, ideo in qualibet dictarum potest fieri variatio, & sic sunt octo. Tertia vero conditionalis composita ex duabus conditionalibus. Quæ quatuor habent cathegoricas multipliciter

ter habent variari. De quibus omnibus compositis pro positionibus,& earũ varietate & syllogismis, qui ex eis fiunt,diffuse dixi in libro,quem feci de hypoteticis syllogismis. ideo diffuse de eis nunc tractare prætermitto, sed videamus solum modos syllogizandi in qualibet earum. Fiunt autem secundum quamlibet dictarum propositionum duæ figuræ, in quarũ vna proceditur à positione antecedentis,in altera à destructione consequentis. Prima enim propositio, vt dictum est, componitur ex conditionali, & cathegorica sic. Si est homo cum sit animatum est animal, sed est homo,ergo cum sit animatum est animal. Et consimiliter fiet talis syllogismis, si aliqua pars eius vel omnes sint negatiuæ sic, si est homo cum non sit inanimatus est sensibilis,sed est homo. ergo cum non sit inanimatũ est sensibile. A destructione vero consequentis sic, si est homo cum sit animatus est sensibilis,sed cum non sit animatum,non est sensibile.ergo non est homo. In negatiua, si est homo cum non sit inanimatus est sensibilis,sed cum non sit inanimatum non est sensibile,ergo non est homo. Secunda vero propositio,vt dictum est,composita ex cathegorica, & côditionali sic,si cum est animal est animatum,est homo. Fiunt autem ex tribus propositionibus syllogismi à positione antecedentis sic. Si cum est animatum est homo est animal, sed cum est animatum est homo: ergo est animal. Negãdo vero aliquam partem sic, si cum est animatum est homo nõ est equus. A destructione vero consequentis sic,si cum est animatum est homo est animal,sed non est animal. ergo cum sit animatum non est homo. Cum parte vero negatiua sic, si cum est animatum est homo non est equus,sed est equus, ergo cum sit animatum nõ est homo. Et quia vt dictum est, quælibet illarum propositionũ habet variari octo modis, ex qualibet possunt fieri.16.syllogism. scilicet octo à positione antecedentis,& octo à destructione cõsequentis.Tertia vero propositio,vt dictum est, composita est ex duabus côditionalibus sic, si est homo est animal, si est animal est substantia. Potest autem hic propositio variari tripliciter secundum triplicem variationem terminorũ. Nam in ea est vnus terminus bis sumptus: cũ autem sint duę conditionales, talis terminus aliqñ est antecedens in vtraq; sic,si est homo est animal, si nõ est homo est insensibile. Aliquando est consequens in vtraque sic,si est homo est animal,si est lapis nõ est animal. Aliquando est consequens in vna, & antecedens in alia sic, si est homo est animal,si est animal est substantia.Et secundum hoc tripliciter variãtur syllogismi,qui fiunt ex huiusmodi propositionibus,& tamen quęlibet istarum propositionum multiplicatur in octo secundum affirmationes & negationes partium eius, ex quibus fiunt.16. modi syllogismorum. Quando vero idem terminus in vna est consequens, & in altera est antecedens, fiunt syllogismi sic, si est homo est animal, si est animal est substantia, sed est homo,ergo est substantia, & huiusmodi fiunt à positione antecedentis. A destructione consequentis sic, si est homo est animal, si est animal est substantia, sed non est substantia, ergo non est homo. Et hæc dicitur à Boetho prima figura istarũ propositionum. Secunda figura secundum eum fit, quando idem est antecedens in vtraq; ex quo fit syllogismus à positione antecedentis sic, si est homo est animal,si non est homo est insensibilis, sed est homo: ergo non est insensibilis, vel sic, si est homo est animal,si non est homo est rationalis, sed est homo: ergo est rationalis. Ad destructione consequentis sic,si est homo est animal,si nõ est homo est insensibilis: sed non est animal: ergo est insensibilis. Vel sic, si est homo est animal,si non est homo, est rationalis nõ est homo, sed non est animal: ergo nõ est rationalis. Destructo enim animali destruitur homo: quo destructo destruitur rationale. Tertia figura secundum eum, est quando nõ arguitur à destructione consequentis, sed solum à positione antecedentis sic, si est homo est animal, si est lapis non est animal: sed est homo: ergo non est lapis. Et sic patet de syllogismis conditionalis.

De syllogismis disiunctiuis & de propositionibus reduplicatiuis, & de conuersione per comparationem. Cap. 18.

De syllogismis disiunctiuis nunc dicendum est. Vbi nota,quòd sicut vna propositio conditionalis secundum affirmationem vel negationem suarum partium multiplicatur,& sic sunt quatuor,ita etiam se habet de propositione disiunctiua sic, quia aut ambæ partes sunt affirmatiuæ,vt aut est sanum,aut est ægrum. Vel ambę partes sunt negatiuę,vt aut non est sanum,aut non est ægrum,vel prima est affirmatiua & secunda negatiua. vt aut est sanum,aut non est ægrũ, vel prima negatiua,& secunda affirmatiua,vt aut non est sanum, aut est ægrum. Ad faciendum autem syllogismos de prædictis propositionibus primo oportet videre quæ dictarũ propositionũ vni simplici conditionali æquipollet. postea secundum q̃ fiebat syllogismus ex illa conditionali simplici, vt supradictum est, sic fiat de ista disiunctiua. Ad hoc enim videndum, oportet supponere, q̃ ad hoc, vt propositio disiunctiua sit vera, semper oportet quòd altera pars sit falsa,ita videlicet quòd prima pars sit falsa, & secunda vera. Et quia posita quacunque propositione falsa si verificatur debet verificari per suam oppositam. Verbi gratia,si hæc est falsa,nõ est homo,verificatur per hanc,est homo. & econuerso,ideo videamus in propositione disiunctiua partem primam,vtrum sit affirmatiua vel negatiua, si prima pars est affirmatiua æquipollet antecedenti côditionalis negato. Nam sicut antecedens conditionalis supponitur quòd debet esse verum ad hoc quòd tota conditionalis sit vera,ita prima propositio cathegorica,quã vocamus in disiunctiua antecedens,semper debet esse falsa. Ad hoc vero quòd ista duo antecedentia æquipolleant,oportet,quòd, si vnum est affirmatum, quòd alterum sit negatum,quia in vtraque,s.conditionali & disiunctiua, côsequens est verum, ideo ad hoc quod inter se æquipolleant,oportet,quòd,si vnũ est affirmatum & reliquum, & si vnum est negatum & reliquũ. Verbi gratia, sit disiunctiua ista, aut est sanum aut est ęgrum,quæ habet antecedens & consequens affirmatiua,ad hoc q̃ æquipolleat conditionali veræ debet conditionalis habere antecedens negatum & consequens affirmatum sic, si non est sanum est ęgrum & sic de alijs. His habitis faciliter possunt sciri syllogismi disiunctiui. vt enim supradictum est,quatuor syllogismi conditionales fiunt à positione antecedentis, & quatuor à destructione consequentis. Eodem modo in istis propositionibus. Prima enim propositio conditionalis,ex qua sumebatur primus modus,erat ista, si est homo est animal, secundũ ergo dicta huic æquipollet ista, aut nõ est homo, aut est animal. Fiat ergo syllogismus disiunctiuus sic, aut non est homo aut est animal, sed est homo: ergo est animal. Secunda propositio secundi modi erat ista, si est homo

non

non est lapis,cui equipollet ista,aut non est homo,aut nō est lapis,& fiat syllogismus disiunctiuus sic, Aut non est homo,aut non est lapis,sed est homo, ergo non est lapis. Tertia propositio erat ista, si animal non est sanum est ægrum,cui æquipollet ista, Aut est sanū,aut est ægrum: & fiat syllogismus disiunctiuus sic,Aut est sanum aut est ægrum,sed non est sanum,ergo est ęgrum. Quarta propositio erat ista,si non est animal,nō est homo,cui ęquipollet ista, Aut est animal, aut est homo,& fiat syllogismus disiunctiuus sic, Aut est animal, aut est homo. sed non est animal: ergo non est homo.

In secunda vero figura proceditur à destructione consequentis,& fit primus syllogismus sic,aut nō est homo, aut est animal: sed non est animal, ergo non est homo. Secundus sic, Aut non est homo,aut nō est lapis. sed est lapis: ergo non est homo. Tertius sic, aut est sanum, aut est ægrum,sed non est ægrum: ergo est sanum. Quartus sic,Aut est animal,aut nō est homo: sed est homo: ergo est animal. Et sic patet de syllogismis disiunctiuis. Dictum ergo sit de syllogismis hoc modo. De alijs autem speciebus argumentationis non me intromitto.

Notandum ad hoc quod propositio reduplicatiua sit vera requiritur,ꝙ quatuor propositiones exponentes ipsam,s.tres cathegoricæ, & vna hypotetica sint veræ, & si aliqua ipsarū esset falsa,ipsa esset falsa. Et,quia tales propositiones aliqñ fiunt gratia concomitātiæ,vt si dicatur; homo inquantū corporeus est coloratus. aliquando gratia causæ,vt ignis inquantum calidus est calefactiuus. Et ideo reduplicatiua gratia causę,ad veritatē suam non solū requiritur quod quatuor eius exponentes sint verę,sed quod illud super quod cadit reduplicatio exprimat causam importati per prædicatum, vel ꝙ sit illud, cui primo inest prædicatum principale. Verbi gratia, de vtraq; dictarum propositionum. Ad hoc.n.quod ista sit vera,homo inquantum corporeus est coloratus,requiritur quod hæ sint veræ.s.homo est coloratus, homo est corporeus, & omne corporeum est coloratū & si aliquid est corporeum,i.coloratū. Similiter ad veritatem istius, Ignis inquantum calidus est calefactiuus. Verum est,quod ignis est calefactiuus,& quod ignis est calidus, & omne calidū est calefactiuum, & si aliquid est calidum,i.calefactiuū, & calidus est causa calefactionis. Et conuertitur reduplicatiua sic,ignis inquantū calidus est calefactiuus,aliquid, quod inquantum calidum est calefactiuum est ignis, & non sic,Calefactiuum inquantum calidus est ignis. Notandum,quod propositio vniuersalis affirmatiua conuertitur simpliciter mutatis terminis finius in terminos infinitos,cōsimiliter est etiā de particulari negatiua. Causa est, nam ꝓpositio vniuersalis affirmatiua in terminis finitis non conuertitur simpliciter, quia inueniuntur termini in quibus sic; vt omnis homo est risibilis, & omne risibile est homo. Inueniuntur etiam termini in quibus non,vt omnis homo est animal: non sequitur.ergo omne animal est homo,quia in plus se habet animal quā homo. Sed quia terminus qui in plus se habet quā alius terminus, si infinitetur se habet in minus quā ille,qui in minus se habebat. Nam de paucioribus prædicatur non animal,quā non homo: quia non animal prædicatur de omnibus entibus, præterquam de animalibus. Non homo vero prædicatur de omnibus entibus, etiam de animalibus,præterquam de homine,potest ergo fieri conuersio. In particulari vero negatiua in terminis finitis nō fit conuersio,quia inueniuntur termini, in quibus nō: quando videlicet aliqua species prædicatur negatiue de suo genere, vt quoddam animal non est homo, sed non econuerso: sed si verificatur termini,scilicet homo nō est albus,in plus se habet non albus quā non homo: ergo potest fieri conuersio,scilicet quoddam non album non est non homo. Et sic patet de syllogismis, &c.

TRACTATVS SECVNDVS DE SYLLOGISMO SIMPLICITER.

De natura syllogismorum, de inesse, & eius regulis.

VONIAM scire est causam rei cognoscere, causæ autem cuiuslibet entis per se sunt quatuor,s.efficiens,materialis,formalis, & finalis, ad perfecte cognoscendum vnumquodq; oportet has quatuor causas cognoscere. Est ergo causa efficiens syllogismi anima rationalis formans ipsum,vnde syllogismus est actus rationis: Materia vero eius sunt tres termini, vt materia remota & duę propositiones,vt propinqua: & similiter est in syllogismo, sicut in alijs rebus constantibus ex materia & forma, ꝙ.s.est in eis reperire duplicem materiam, quæ dicta est. Finis autem eius est facere fidem, seu notitiam ignotæ cōclusionis. Forma vero eius est virtus seu potestas inferendi cōclusionem ex pręmissis,& hęc tangitur per diffinitionem syllogismi. Hanc autē formam circunloquitur figura,& modus. Figura.n.est dispositio medij ſm subiectionem & prædicationem. quæ,s. dispositio tripliciter variatur,quia aut medius terminus subijcitur & pręedicatur semel in pręmissis,& sic est prima figura. Dicitur aūt hæc dispositio prima figura, quia medium habet perfectionem rationem medij, quod participat naturam extremorū in subijciendo, minoris extremitatis,& maioris in prædicando. Aut prędicatur bis,& sic est. Secunda figura,quę secūda dicitur,quia deficit à perfectione medij, in prima.n.figura medium est medium ſm rationem & ſm positionem, in secunda aūt est primum ſm positionē, cū sit supra extremitates. Aut subijcitur bis,& sic est tertia figura,quæ dicit tertia,quia mediū est tertium ſm positionem,cū sit infra extremitates.

Sciendū autem ꝙ figura proprie reperitur in mathematicis,transumptiue autem in syllogismo, & hoc ad similitudinem figurę triangularis,nam sicut trangulus est clausio trium linearum in tribus angulis,ita syllogismus est concursus trium propositionum,s.maior, minor,con clusio in tribus terminis. Modus autem est determinata qualitas & quantitas propositionum pręmissarū ad hoc, vt ex eis sequatur conclusio,quæ quidem ex certis regulis traditis à Philosopho in.1.Priorum colligitur. Quarum quædam sunt cōmunes tribus figuris, quædam speciales. Communes sunt duæ. Primo,ꝙ ex puris particularibus, vel indefinitis, vel singularibus nihil sequitur in aliqua figura. sub particulari intelligendo tam indefinitam, quæ in materia contingenti æquipollet particulari. vt Philosophus dicit,quàm singularem, oportet ergo vt dicit alteram esse vniuersalem. Ratio huius regulæ est, quia nō sequitur,quòd,si aliqua duo participant aliquod mediū particulariter ꝙ propter hoc illa duo sint eadem. verbi gratia, album & grammaticum participant idem medium, quod est homo, cū quidam homo sit albus & grammaticus,sed ex hoc nō sequitur ꝙ album & grammaticum sint eadem simpliciter,vnde non valet hæc argumentatio.

gumentatio. Quidam homo est grammaticus: quidam albus est homo: ergo quoddam albũ est grammaticum. immo est fallacia cõsequẽtis, vel s'm quid & simpliciter. Alia ratio potest esse, quã Philosophus inducit. quia aut nõ erit syllogismus, & hoc, quia petetur principium: aut non erit ad propositum, vt sit hæc conclusio probanda. Musica est studiosa, & assumantur hæ præmissæ, Quædã voluptas est studiosa: musica est voluptas, ergo, &c. Maior cũ sit particularis aut stabit pro illa voluptate particulari, quę est musica, & tunc petitur cõclusio probanda: aut stabit pro aliqua alia, & tunc syllogismus erit quidem, sed nõ ad conclusionem intentam, sic ergo oportet ꝙ altera præmissarum capiatur vniuersaliter, vt sit syllogismus. Sed contra dictam regulam videtur esse Philosophus, qui docet syllogizare ex puris particularibus per syllogismum expositoriũ in tertia figura. Ad hoc videndum ꝙ cum dicitur ex puris particularibus non fieri syllogismũ, intelligitur vere & simpliciter syllogismus qui habet perfectam rationem syllogismi, syllogismus.n. expositorius non est vere syllogismus, sed magis quædam sensibilis demonstratio seu quędã resolutio facta ad sensum ad hoc, vt cõsequentia, quæ vere erat secundum intellectualem cognitionem, declaretur in sensibili. Secunda regula est quod ex puris negatiuis nihil sequitur, nec fit syllogismus, huius autẽ ratio potest esse. quia omnis syllogismus aut affirmat aliquid de aliquo, & est affirmatiuus, aut negat aliquid ab aliquo, & est negatiuus, si affirmat aliquid de aliquo in conclusione, oportet, quod hoc fit per aliquid cõueniens, quod quidẽ erit mediũ, & ideo vtraq; pręmissarum necessario erit affirmatiua, si autem remoueat aliquid ab aliquo, oportet quod hoc fit per aliquod tertium conueniens vni illorũ & repugnans alteri, quod sic quidem erit medium, & sic patet quod in syllogismo negatiuo, oportet alteram esse affirmatiuã. Sunt autem quædam quæ rectificant primam fig. & sunt duę regulæ, & quædam secundam, & sunt etiã duæ, quædam tertiam, & est vna. In prima figura regula prima est, ꝙ maior debet esse vniuersalis, alias nõ fieret syllogismus. Cuius ratio est, quia maiori existente particulari contingeret medium esse communius extremis: de quo particulariter sumpto posset prædicari maior extremitas affirmatiue vel negatiue. Si affirmatiue cõtingeret capere extrema cũ medio repugnantia, & tunc non sequeretur vera conclusio affirmatiua. vt si fieret sic, Quoddã animal est asinus, omnis homo est animal: deberet sequi hęc conclusio, ergo quidam homo est asinus, quæ esset falsa pręmissis existentibus veris. Rursus, si capiantur negatiue & particulariter, cõtinget esse conuertibilia, vel vt superius & inferius, & tũc falso negaretur vnum de altero in conclusione, cum tamen ex qualitate præmissarum deberet sequi conclusio negatiua. Vt si fiat sic, Quoddam animal non est homo, omne risibile est animal, ex his deberet sequi hæc conclusio, ergo quoddam risibile non est homo: quæ quidem esset falsa, præmissæ tñ veræ. Patet ergo ex quo cum tali dispositione aliquando cũ præmissis veris stabit conclusio falsa, quod non est secundum formam syllogismi. Omnis quidem dispositio facta s'm regulas syllogismorum semper eandem conclusionẽ syllogizat in omni materia, si præmissæ sint veræ. Secunda regula est, quod in prima figura minor non debet esse negatiua. Cuius ratio est: quia, si aliter fieret accideret fallacia cõsequentis, procedendo.s. cum negatione medij de minori extremitate quod quidem est inferius ad negationem maioris extremitatis, quæ est superior ad medium. Vt si fiat sic, Omnis homo est animal: nullus asinus est homo, non sequeretur, ergo nullus asinus est animal. Posset aũt vtriusq; regulæ alia communis ratio assignari: quia.s. syllogismi primæ figurę perficiuntur per dici de omni & dici de nullo: his autem pręmissis repugnat maiorem esse particularem, vel minorem negatiuam, vt patet intuenti rationes dictorum principiorum. In secũda figura prima regula est, quod maior debet esse vniuersalis. Cuius ratio est: quia eius syllogismi descendunt à syllogismis primæ figuræ per conuersionem maioris in terminis, & ideo sicut ibi oportet maiorem esse vniuersalem, ita & hic. Vel potest ostendi necessitas huius regulæ per instantiam in terminis, vt dictũ est supra. Nam si maior capiatur particulariter cõtinget maiorem extremitatem esse supra medium, & supra minorem extremitatem. Nihil.n. prohibet inferius prædicari de superiori particulariter sumpto, & ita mediũ posset prædicari de maiori extremitate particulariter & contingere extrema esse conuertibilia, vel se habere vt superius & inferius, & tunc non sequetur conclusio negatiua vera. Affirmatiua aũt non potest sequi, quia in hac figura semper concluditur negatiue. Vt si fiat sic, Quoddã animal non est homo: omne rationale est homo: nõ sequitur, quod nullũ rationale sit animal. Secunda regula est, quod oportet alteram præmissarum esse negatiuam. quia ex vtrisq; affirmatiuis in secunda figura nihil sequitur. Cuius ratio est, quia, si vtraq; sit affirmatiua, tunc medium erit superius ad extremã disperata, quorum neutrũ de altero prædicatur in conclusione. Non.n. sequitur, si aliquod vnum inest duobus, quod propter hoc vnum insit alteri. Posset etiam vnum superius affirmari de duobus inferioribus, quorum vnum esset sub altero, & ita nõ posset vnum de altero negari: & ita non sequitur conclusio affirmatiua, nec negatiua, vbi vtraq; præmissarũ sit affirmatiua. Sed tunc quęritur si oportet alteram esse negatiuã, quare non determinate maior vel minor, sed indifferenter alteram. Dicitur, quod huius ratio est: quia & non determinato altero medium æqualiter respicit extrema tanquam sub se posita: & ideo quantum ad syllogismum nõ refert de quo affirmetur vel negetur. Vtroq; enim modo fit syllogismus, licet diuersimode.

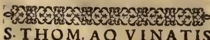
In tertia figura est vna regula, scilicet ꝙ minor semper est affirmatiua, cuius ratio est, quia non sequitur, ꝙ, si aliquod inferius sit repugnans alicui tertio, quod propter hoc & superius: quod oportet fieri hic si minor esset negatiua: quod sic patet. Medium.n. est sub extremitatibus: maior aũt est supra medium, & minorem extremitatem, & ideo non oportet, quod idem repugnet maiori in conclusione. Vt si fiat sic, omnis homo est animal: nullus homo est asinus: non sequitur, ergo quidã asinus non est animal, & sic nõ sequitur conclusio negatiua vera. Item nec affirmatiua, quia potest esse, ꝙ extrema sibi repugnent, vt patet si capiantur hi termini, animal, lapis, homo. Vel potest esse huius ratio, quia tertia figura descendit à prima per conuersionem minoris. Et ideo sicut oportebat ibi minorem esse affirmatiuã, ita & hic. Non autem lateat nos ꝙ aliquando contingit syllogismũ contra prædictas regulas concludere veram conclusionem, sed hoc non erit ex necessitate formæ syllogisticę, sed ex necessitate materiæ. quia.s. vel termini sunt conuertibiles, vt qñ concludetur cõclusio affirmatiua, vel repugnantes, vt qñ concludetur negatiua. Addantur autem dictis regulis quædam alię respicientes magis conclusionem ꝙ̃ præmissas: quarũ quædam sunt cõmunes, quædam propriæ.

priæ. Communes sunt duæ, prima in omni figura, si aliqua præmissa est particularis, oportet conclusionem esse particularem, cuius ratio esse potest, quia, si altera præmissarum est particularis medium conuenit alteri extremitati particulariter in illa præmissa. Et quia, non est conuenientia inter extremitates nisi per naturam medij non plus côueniet extremitas cum extremitate particulari quam altera extremitas cum medio. Vnde in conclusione oportet extremitatê extremitati conuenire particulariter, sicut in præmissa medium côueniebat particulariter alteri extrêmitatum. Idem est, si sit particularis negatiua, quia extremitas disconuenit ab extremitate particulariter in conclusione, sicut mediû ab extremitate in præmissa. Secunda regula est, si altera præmissarum est negatiua, oportet conclusionem esse negatiuam, cuius ratio est, quia quæ discôueniunt in tertio, oportet quod inter se disconueniant. Cum ergo extremitates disconueniant in medio, quia quod vni conuenit alteri repugnat, necessario inter se disconueniunt. quare, cû conclusio fit ex extremitatibus, oportet vnam ab alia remouere, & sic conclusio erit negatiua, altera præmissarum existente negatiua. Sed præmissarû quædam spectant ad primam figuram, quædã ad secundam, & quædam ad tertiam. Pro prima sunt duæ, Prima est, quod conclusio semper assimilatur maiori in qualitate, & minori in quantitate, cuius ratio est: quia côclusio est pars maioris quantum ad prædicatû, habet.n. idem prædicatum cum maiori, & minoris quantum ad subiectû, qualitas autê est dispositio prædicati quasi formæ, quantitas autem est dispositio subiecti quasi materiæ. Vnde, cum conclusio participet prædicatum à maiori & subiectum à minori assimilatur maiori in dispositione prædicati & minori in dispositione subiecti. Secunda regula est, quod omnia problemata concluduntur per primam figurã: hoc est tam vniuersale quàm particulare, tam affirmatiuum quàm negatiuum. In secunda figura est vna regula, s. quod in ea non concluditur nisi negatiue. Cuius ratio est, quia oportet alteram præmissarû esse negatiuam, vt ostensum est, & quando ita est necesse est conclusionem esse negatiuam. In tertia est vna similiter, s. quod omnis conclusio est particularis & nunquam vniuersalis. Cuius ratio est, quia licet duo conueniant in vno tertio etiã quod vniuersaliter tertium illis conueniat, non ideo oportet quod illa duo inter se totaliter côueniant vel sint idem: quod ideo est, quia contingit maiorem extremitatem in minus esse quam minorem. Vnde in conclusione maior non prædicabitur de minori vniuersaliter. Vt omnis homo est risibilis, oîs homo est animal, non sequitur, ergo omne animal est risibile, sed bene, ergo quoddã animal est risibile.

Syllogismorum Modalium nonnullæ regulæ.

Habitis ergo regulis cum suis rationibus, quæ rectificant syllogismos de inesse, restat breuiter tangere regulas rectificantes syllogismos de modo. Ad cuius euidêtiam sciendum est quod triplex est syllogismus. Quidam constat ex propositionibus simplicis inhærentiæ, de quo dictum est. Quidã constant ex vtraque præmissa de modo. Quidam ex altera de modo, & altera de inesse, & dicitur syllogismus mixtus. Si ex vtraque modali, aut erit ex vtraque de necessario, aut ex vtraque de contingenti. Sub necessario autem intelligitur & impossibile contrariæ sumptum, i. cû negatione apposita verbo. Vnde idem est necesse est esse, & impossibile est non esse. Idem.n.est iudicium vtriusque. Sciendum etiam, quod hic tam in præmissis quam in côclusione semper accipitur contingens non necessarium, quod dicitur in contingenti nato, & indefinito, seu ad vtrumlibet. Si ergo fit syllogismus ex vtraque de necessario saluatis regulis præhabitis in omni figura potest fieri bonus syllogismus concludens de necessario, & per consequens de inesse. Si vero fiat ex vtraque de contingenti semper fit in prima, seu ambæ sint affirmatiuæ, seu negatiuæ, seu altera tantum, hoc solo excepto, quod si maior sit vniuersalis, côclusio erit de contingenti, & non de inesse. Si aût fuerint ex vtraque negatiua côuersa minori vel vtraque in affirmatiuam, erit syllogismus. Est autem sciendum, quod omnes propositiones de contingenti non necessario habent affirmatiuã figuram, & conuertuntur, ad se inuicem affirmatiuæ negatiuis & econtra, vt probat Philosophus Primo Priorum. In secunda autem figura ex vtrisque de contingenti nô fit syllogismus. cuius ratio ex superioribus patet, quia. s. ex puris affir. in secunda figura non est syllogismus. Propositiones autem de contingenti, vt dictum est affirmatiuæ sunt omnes in secunda figura. In tertia vero figura ex vtrisque de contingenti non fit syllogismus nisi vtraque sit particularis. Si vero fiat syllogismus mixtus aut est ex vna de inesse, & altera de necessario, aut ex vna de côtingenti, & altera de inesse, aut ex vna de necessario, & altera de contingenti. pluribus.n. modis non fit mixto. Sciendum ergo, quod in omni tali mixtione, s. de inesse & contingenti, semper de inesse debet accipi simpliciter, & nô de inesse vt nunc. Dicitur autê propositio de inesse simpliciter, in qua prædicatum per se inest subiecto, seu sit de quidditate eius quantum ad primum modum per se, seu non: sed fluat ex principijs eius, vt cû propria passio dicitur de subiecto quantum ad secundum modum. Dicitur, etiam de inesse simpliciter, quando prædicatur aliquod accidens commune, quod sequitur totam speciem in omne tempus, sicut nigredo inest coruo & æthiopi. Quando autem nullo istorum modorum prædicatur aliquid de subiecto est de inesse, vt nunc, vt hæc, omnis homo currit. Si ergo fit mixtio de inesse & necessarij in prima figura est talis regula, Maiore existente de necessario & minori de inesse simpliciter & non vt nunc sequitur conclusio de necessario. Si autem ecôuerso fiat. s. maiore de inesse & minore de necessario, sequitur conclusio de inesse, & non de necessario: quorum ratio est, quia, cû conclusio participet cum maiore in prædicato, vt dictû est: modus autem necessitatis & contingentiæ sit dispositio prædicati in comparatione ad subiectum, conclusio participabit eodem modo: quod nô potest fieri, quando minor est de necessario, & maior de inesse, bene tamen tunc sequitur conclusio de inesse. In plus.n. est inesse simpliciter quàm necessario. Quæ.n. necessario insunt, insunt simpliciter, & non econtra. In secunda vero figura est talis regula, vniuersali negatiua de necessario existente, & altera de inesse, sequitur côclusio de necessario. Si vero aliter fiat nô sequitur de necessario, quia, si affirmatiua fuerit de necessario & negatiua de inesse, sequitur conclusio de inesse, cuius ratio est, quia secûda figura, quantum ad omnes suos modos, descendit à secûdo modo primæ figuræ, in quo maior est vniuersalis negatiua, & in ipsum reducitur vt supra patet. Et ideo sicut ibi oportebat vniuersalem negatiuam, quæ est maior, esse de necessario, vt sequeretur talis conclusio, ita in hac figura oportet quod talis negatiua post reductionê in prima sit maior. Ex quo patet, quod in quarto secundæ figuræ non potest fieri vniuersalis mixtio quãtum ad conclusionem de necessario, cum non habeat aliquã vniuersalem negatiuam. In tertia figura

figura est talis regula in modũ affirmationis & negationis, vniuersalis affir. vel neg. existente de necessario sequitur conclusio talis, aliter non. cuius potest reddi eadẽ causa, quæ & supra, quia post reductionem ad primam figuram vniuersalis fiet maior quã oportet in prima esse de necessario. Per quod patet, quod circa primum & secundũ tertiæ fiũt quatuor syllogismi vniuersaliter mixti accipiendo vtrobiq; de necessario. Sequitur de secunda mixtione,s.de inesse & contingentis. Ad cuius euidentiam sciendum,ꝙ vt dicit Philosophus Primo Priorum, contingens capitur vno modo vt etiam necessarium dicitur contingens,i.non impossibile,alio modo vt etiã non necessarium. De his autem duobus modis dicitur cõtingens æquiuoce, sicut de duobus signis significatis. Alio modo capitur vt stat in sua communitate non respiciens hoc vel aliud tantum, sed indifferenter vtrunq;, non tamen ꝙ sit tertium significatum. Et hoc modo captũ dicitur contingens possibile, seu secundum rationem suæ communitatis. Sicut clarius loquẽdo,animal potest capi tribus modis. Vno modo pro rationali,& isti duo modi sunt eius differentiæ. Tertio modo potest considerari nõ pro hoc,aut pro illo tantum,sed pro sua forma vniuersali,inquantum.s.est animal solum. Quod autem necessarium sit contingens probat Philosophus in Libro Peri Her. Quod autem hoc sit sic potest ostendi. De ratione contingentis quod dicitur de necessario & non necessario, est solum, quod habeat potentialitatem ad esse sine positione alterius differentiæ, sicut dicitur de genere. Vtrunque autem dictorum habet hanc potentialitatem, licet æquiuoce,quia necessariũ habet possibilitatem semper actui coniunctã, aliud vero distantem ab actu, ideo vtrunq; dicitur contingens. Hoc autẽ necessarium duas habet species. Vna est contingens natum, quod quidem habet causam quare possit esse. Sed quia talis causa aliqñ impeditur est non necessariũ, sicut canescere in senectute. Alia est contingens infinitum,i.indeterminatum vel incertum siue ad vtrumlibet. Dicitur autem sic,quia nullam causam habet,quare magis se habeat ad vnã partem quàm ad aliam,sicut habet contingens natum. Aequaliter enim potest esse & non esse. Et de isto dicit Arist. in Libro Peri her. quòd non sequitur ad necessarium.

S. THOM. AQVINATIS TRACTATVS DE SYLLOGISMO DEMONSTRATIVO.

In Quatuordecim capita diuisus.

De syllogismo demonstratiuo quid sit. Cap. 1.

Estat nunc dicere de demõstratione. Cum enim sciẽtia sit habitus conclusionis demonstratæ acquisitus ex ipsius speculatione,ad sciendum quid sit scientia, & quomodo acquiratur necesse est scire quid est demonstratio,est aũt demonstratio syllogismus procedens ex veris,necessarijs per se primis, proprijs per se notis,immediatis, & causis conclusionis. Sciendum,quòd demonstrationum quędam est propter quid,& quædam est quia. Vnde dicta distinitio solũ conuenit demonstrationi propter quid. In prædicta autem diffinitione quædam sunt,quę pertinent ad formam demonstrationis in hoc, ꝙ dicitur esse syllogismus, quędã sunt quę pertinent ad materiam demonstrationis,s.ꝙ sit procedens ex veris necessarijs, &c. Vnde primo exponã particulas pertinentes ad materiã,de qua est demonstratio, secundo ponam ea quæ pertinent ad eius formam,s. qua figura vel modo talis syllogismus debeat fieri. Quod enim demõstratio procedat ex veris necessarijs,&c. hoc potest patere per finem suum, qui est scire. Cum.n.scire nihil aliud sit quã cognoscere causam alicuius rei,& non solum causam vt causa est, sed vt est causa filius rei actu. Cognoscere enim causam alicuius rei,& non cognoscere effectum eius esse in actu est cognoscere effectum in virtute,& hoc autem non est scire effectum simpliciter,sed est scire solum secundum quid. Etiam, quia scire est per certitudinem cognoscere, oportet prædictum effectum necessario semper ad illam causam sequi. Conclusio ergo demõstrationis,cuius habitus est scientia seu scire habitualiter,oportet ꝙ procedat ex talibus præmissis, quæ sint veræ & necessariæ causæ conclusionis.

Quid sit dici de omni, per se, primo, seu vniuersaliter. Cap. 2.

Ad inuestigandum autem dictas particulas diffinitionis demonstrationis pertinentes ad materiã, de qua est demonstratio,præmittenda sunt quędam necessaria. Quia enim præmissæ demonstrationis sunt vniuersales, ideo oportet scire quid est dici de omni,& quia in eis prędicatũ dicitur per se de subiecto,ideo oportet scire quid est per se,& quid primo. Est autẽ dici de omni,vt hic sumitur,quãdo nihil est sumere sub subiecto,de quo non dicatur prædicatũ, nec est sumere aliquod tempus, in quo prædicatum tali subiecto non conueniat. Hęc est autem differentia inter hoc dici de omni, & illud quod in tractatu syllogismi dictũ fuit. Nam ibi sumebatur dici de omni quãdocunq; aliquid prædicatur vniuersaliter de aliquo subiecto, siue subiecto insit prædicatum necessario & omni tempore,siue contingenter, vt nunc. Vnde in illa propositione, omnis homo currit, saluatur hoc modo dici de omni. Sed nunc sumitur dici de omni de eo quod semper inest subiecto,vt omnis homo est animal, nõ enim est dare aliquod tempus, in quo homo non sit animal. patet ergo de dici de omni.

Per se aũt dicitur quadrupliciter. Primo modo quando prædicatum est diffinitio, vel aliqua pars diffinitionis ipsius subiecti, vt omnis homo est animal rationale mortale, vel omnis homo est animal. Secundo modo dicitur per se, quando prędicatum est propria passio ipsius subiecti, in cuius diffinitione ponitur subiectum, vt omnis homo est risibilis. In diffinitione enim risibilis ponitur homo, nõ vt pars eius essentialis, sed vt aliquid extra essentiam suam, sine quo cognosci non posset. Cum enim esse accidẽtis dependeat à subiecto. oportet quòd diffinitio, quę significat esse ipsius, contineat in se subiectum, tertio modo dicitur aliquid esse per se quod significat aliquid solitarium, sicut singulare, quod est in genere substantiæ, vt sortes & Plato. Album vel ambulans isto modo non dicitur per se, cũ non intelligatur aliquid solitarium per se existens. Dicendo enim, album, dico acci dens

accidens & subiectum, sed cum dico fortes, dico aliquid solitarium, & sic dicitur per se. Sciendum est autem, q iste modus non est modus prædicandi per se, sed est modus essendi. Quarto modo prædicatur aliquid per se, quãdo aliquid dicitur de aliquo, quod est immediata & necessaria causa ipsius, sicut dicimus q intersectus intersectione interijt. Intersectio enim est immediata & necessaria causa ipsius interitus, & sic patet de per se.

Primo autem dicitur aliquid prædicari, quando prędicatum & subiectum ita sunt adæquata, vt prædicatum non possit inueniri extra subiectum, nec subiectum extra prædicatum, sicut cum dicimus, homo est risibilis. Ita enim se habet risibile ad hominem, q de quocunque dicitur risibile de eodem dicitur & homo, & econuerso. Vnde dicendo, fortes est risibilis, licet modo risibile prędicetur de sor. in secũdo modo dicendi per se, non tamẽ prædicatur primo, quia de pluribus prędicatur quàm de forte. Philosophus tamen hęc quod dictum est prędicari primo vocat vniuersale, nõ tale vniuersale, de quo in primo tractatu dictum est, sed quia prædicatum de subiecto, & subiectũ de prædicato potest vniuersaliter prædicari. Ex his patet quomodo se habent ista tria. s. dici de omni, per se, & vniuersale.

Nam omne quod primo seu vniuersaliter prędicatur, prædicatur per se, non tamen econuerso. Risibile enim primo per se prędicatur de homine, Licet autem risibile prædicetur per se de forte, non tamen prędicatur primo. Similiter etiam quod per se prędicatur, dicitur de omni, non tamen omne quod dicitur de omni, dicitur per se. Nam dicendo, omne animal est homo, est prędicatio de omni, non tamen per se.

Quòd demonstratio procedit ex veris & necessarijs. Cap. 3.

HIs visis videamus partes diffinitionis demonstrationis suprapositæ. Dicitur enim ibi, q demonstratio procedit ex pręmissis veris. Quod autem sit verum, dictum est supra. Ad hoc autem, q conclusio sit vera ex præmissis, sicut ex causis, oportet præmissas veras. Licet enim ex falsis possit cõcludi verum, tamen veritas conclusionis est præmissis. Dicimus enim omnis homo est lapis, omnis margarita est homo, ergo omnis margarita est lapis, cõclusio modo est vera, licet pręmissæ sint falsæ. Et quia omnis causa assimilat sibi effectum, falsitas dictarum propositionũ non potest esse causa veritatis conclusionis, & ideo in primo Priorum dicit philosophus, quòd verum concluditur ex falsis non propter quid, sed quia. Patet ergo, quòd demonstratio procedit ex veris. Deinde dicitur q demonstratio procedit ex præmissis necessarijs, quę autem sit propositio necessaria dictum est in tractatu syllogismorum. Notandum quòd cõclusio demonstrata oportet q sit necessaria. Si enim scientia dicit certitudinem, quæ non potest esse de contingentibus vt contingentia sunt, sed solũ de necessarijs oportet quòd conclusio, cuius habitus est scientia, sit necessaria. Hoc supposito sciendum est, quòd licet conclusio necessaria possit concludi ex præmissis contingentibus, vel ex altera ad minus, vt supradictum est, non tamen potest sciri ex præmissis contingentibus, sed ex necessarijs. Si enim scire vt supradictum est, est causam rei necessariam cognoscere, si medium contingenter se habebit ad extremitates, non erit ei necessariũ, & per consequens poterit remoueri conclusione necessaria stante, non ergo erit causa conclusionis. Ad hoc ergo quòd sit causa conclusionis necessario debet se habere ad ambas extremitates, & sic ambæ pręmissæ erunt necessariæ. Patet ergo q demonstratio ꝓcedit ex pręmissis necessarijs.

Quòd demonstratio procedit ex præmissis, in quibus est per se, & non per accidens. Cap. 4.

DEinde dicitur, quòd demõstratio procedit ex his quæ sunt per se, & non per accidens. Sciendum, q in demonstratione affirmatiua potissima medium est diffinitio subiecti, simul sumpta cum diffinitione passionis. Vnde in maiori propositione passio prædicatur de diffinitione subiecti, in qua exprimuntur principia ipsius passionis. Vt enim in primo tractatu dictum est subiectum cõparatur ad primam passionem non solum in ratione causæ materialis, sed etiã in ratione causæ efficientis. Diffinitio ergo subiecti simul sumpta cũ diffinitione passionis exprimit causam efficientem ipsius passionis immediatam & necessariam, hæc aũt est quartus modus dicendi per se vt supradictum est, in minori autem propositione prędicatur diffinitio de subiecto, & hæc est primus modus dicendi per se. In cõclusione vero prædicatur propria passio de suo subiecto, & hæc est secundus modus dicendi per se. Verbi gratia, si vellemus demonstrare, quòd omnis quaternarius numerus est par, sic fit. Omnis multitudo mensurata per vnum, cuius per se non est mediũ est par, sed omnis quaternarius numerus est talis multitudo, ergo omnis quaternarius numerus est par. Hic subiectũ est quaternarius numerus, passio vero eius est par, seu paritas, medium vero, quod fuit sumptum, dicit diffinitionem numeri, quæ est multitudo mensurata per vnũ, & dicit diffinitionem paris, quia paris secundum se non est medium. In maiori propositione passio prædicatur de diffinitione subiecti, in qua exprimitur diffinitio sua, & sic est quartus modus dicendi per se. In minori propositione diffinitio subiecti prędicatur de suo subiecto, & sic est primus modus dicendi per se. In conclusione vero prædicatur propria passio de suo subiecto, & est secundus modus dicendi per se. Patet ergo quòd demõstratio procedit ex his quæ sunt per se. Ratio communis huius fit sic. Syllogismus, qui procedit ex necessarijs, non procedit ex his quæ sunt per accidens, sed ex his, quæ sunt per se, sed vt dictum est, demonstratio procedit ex necessarijs, ergo demonstratio procedit ex his quæ sunt per se.

Quòd demonstratio procedit ex primis & immediatis. Cap. 5.

DEinde dicitur, q demonstratio procedit ex primis. Vbi nota, quòd in demõstratione potissima prædicatur propria passio de subiecto in conclusione. In præmissis autem vel prædicatur diffinitio de subiecto, vel ꝓpria passio de diffinitione subiecti & sua. Hæc autem omnia conuertibilia sunt, & hoc est prædicari primo, vt supradictum est. Et propter hoc demonstratio superius posita non est potissima, concluditur. n. par de numero quaternario, in plus. n. se habet par, quàm numerus quaternarius, quia dicitur de senario, octonario, & cæteris. Conuenit autẽ par adæquate alicui communi numero, qui est innominatus, & de illo si haberet nomen

nomen prædicatur per se & primo, & de illo posset fieri demonstratio potissima. Sicut diximus, quòd habere tres angulos æquales duobus rectis, conuenit per se primo triangulo, quia conuertuntur. Omnis enim triangulus habet tres angulos, & omne habens tres angulos est triangulus. Non autē conuenit isocheli primo, quia non omne habens tres angulos est isocheles. Tales propositiones demōstrationum sunt immediatę. Mediata enim propositio est illa, in qua prędicatum inest subiecto propter aliquid prædicatum, quod subiecto per prius conuenit sicut risibile forti, quia per prius conuenit homini. Immediata autem propositio est illa, in qua prędicatum non propter aliud conuenit subiecto sicut risibile conuenit diffinitioni hominis, & omnis propria passio diffinitioni sui subiecti & suæ. Patet ergo quòd demonstratio procedit ex primis principijs & immediatis. Sciendum quòd differt primum, & immediatum. Nam non omne quod primo inest dicitur immediatum. Risibile enim primo inest homini, sed non immediate, quia per prius inest diffinitioni hominis, & suæ aliter diffinitio non esset medium ad concludendum risibile de homine. Similiter etiam non omne quod immediate inest, primo inest, homo enim immediate inest forti, nō tamen primo, quia de pluribus dicitur homo quàm fortes. Vnde pręmissæ demonstrationis oportet quòd vtrunq; habeant. Sciendum etiam, quòd cum prima principia in demonstratione aliquando sint mediata, quia per aliquod medium possunt demonstrari, tamen demonstrator accipit ea vt immediata & indemōstrabilia. Non enim sunt demonstrabilia in illa scientia, de qua est demonstratio, sed in scientia superiori, & ideo licet habeant medium, tamen accipiuntur vt immediata.

Quod demonstratio procedit ex proprijs, & non ex Extraneis, nec ex communibus. Cap. 6.

Deinde dicitur, ꝙ demonstratio procedit ex proprijs. Vbi nota, quòd proprium aliquando dicitur esse aliquid, quia non est extraneum, & aliquando dicitur esse proprium, quia non est commune. Vtroq; autem modo procedit demōstratio ex proprijs, quia non ex extraneis, nec communibus. Quod autem non procedat ex extraneis sciendum, quòd in demonstratione sunt tres termini, sicut in quolibet syllogismo, scilicet maior extremitas, quæ est propria passio, minor extremitas, quę est subiectum, & medium, quod est diffinitio subiecti cum diffinitione passionis. Si autem medium esset extraneum à maiori vel minori extremitate, quòd scilicet non esset diffinitio vtrunque comprehendens, tunc maior extremitas non prędicatur de eo per se, nec ipsum de subiecto per se prædicaretur, sed probatū est, quòd in maiori propositione maior extremitas prædicatur per se de medio in quarto modo dicendi per se, & in minori propositione prędicatur medium de minori extremitate per se in primo modo dicendi per se, ergo nullo modo demonstratio procedit ex extraneis, sed ex proprijs. Sciendum, quòd licet in demonstrationibus non sit descensus ex vno genere in aliud genus extraneū, tamen nihil prohibet aliquando subiectū vnius demonstrationis contineri sub subiecto alterius demonstrationis, & contrahere illud. Verbi gratia, dato quòd demonstraretur hæc passio, scilicet sensiuuū per diffinitionem animalis de ipso animali, si eadem passio demonstraretur de homine per idem medium vel per medium contractum ad diffinitionem hominis, tunc vna demonstratio fieret sub alia demōstratione, & esset subiectum sub subiecto. Sciendum etiam est, quòd talis contradictio aliquando est in eodem genere simpliciter, sicut dictum est de animali & de homine, quia aliquando contrahitur ad hominem per aliquam differentiam extraneam, aliquando vero talis contractio seu descensus fit in eodem genere secundum quid, quia subiectum contrahitur per differentiā extraneam, sicut visuale est extraneum à genere lineæ, & sonus est extraneus à genere numeri. Vnde linea, quæ est simpliciter subiectum Geometriæ, & linea visualis, quæ est subiectū perspectiuæ, non sunt simpliciter vnius generis, sed solum secundum quid, & similiter se habet de numero, qui est subiectum Arithmeticæ, & de numero sonoro, qui est subiectum Musicæ. Et ideo, quando ea, quæ sunt lineæ simpliciter, applicantur ad lineā visualem fit quoddammodo descensus in aliud genus. Vnde in demonstratione, quæ fit in scientia perspectiua, & in Musica proceditur quodammodo ex principijs extraneis. Patet ergo qualiter demonstratio procedit ex principijs seu præmissis proprijs, & non extraneis. Quod etiam procedat ex proprijs, & non ex communibus, sciendum, quòd in demonstratione quædam principia concurrunt actualiter, quædam vero virtualiter. Quędā vero principia dicuntur dignitates, seu communes animi conceptiones, quia ita naturaliter intellectus noster inclinatur per lumen suum ad ea cognoscenda, quòd statim cognitis terminis cognoscit illa principia, vt omne totum est maius sua parte. Nam statim, ꝙ ratio cognoscit, quid est totum, & quid est pars cognoscit hoc esse verū, scilicet omne totum est maius sua parte. Ista autē principia seu propositiones primæ sunt maius & minus communia. Vnde illud principium commune, de quolibet dicitur esse vel non esse, est commune in omni ente, sed istud principium, omne totum est maius sua parte, solum conuenit enti corporeo, & non substantijs separatis, quæ nec totum habent, nec partem, & sic se habet de multis alijs. Vnde dicta principia non intrant actu demonstrationes, quæ fiunt in scientijs, sed virtute, quando enim dico quancunq; propositionem, primum intrat in eam virtute. Cum enim dico, Petrus currit, certum est, vel quia homo est, vel non est, ergo hoc principium, scilicet de quolibet dicitur esse vel non esse, virtute est in qualibet præmissarum demonstrationis, & sic est de alijs principijs minus communibus respectu demonstrationum, in quibus sunt virtute. Vnde dicere, ꝙ demonstrationes non procedunt ex his principijs virtute, falsum est. Sed dico, quòd talia principia communia actu non intrant demonstrationem. Vnde illæ, qui voluit demonstrare quadraturā circuli per principia communia sic arguēdo, Vbi inuenitur maius & minus ibi inuenitur æquale, sed inuenitur quadratum maius circulo & minus circulo, ergo inuenitur æquale male demonstrauit. Ratio est. Nam vt supra probatum est, demonstratio procedit ex primis & immediatis, sed vtendo istis principijs, ambæ propositiones demonstrationis non erunt immediatæ & primę, quoniam esse maius vel minus circulo non solum conuenit quadrato, sed etiam triangulo & multis alijs figuris, non ergo in ista propositione est primum, seu quod primo inest. Nec est immediata, quia per multa media posset hoc probari, non ergo ex talibus procedit demonstratio. Alia vero principia demonstrationis

tionis sunt, quæ actu intrant demonstrationē, quę etiam dicuntur positiones, suppositiones & diffinitiones. Ad sciendū autem hæc nomina, nota, quòd quicquid in demonstratione ante cōclusionem ponitur dicitur positio, eo, quòd posita est ante conclusionem. Positionum autē quædam non assumunt esse vel non esse, & talis est diffinitio, non enim dicitur diffinitio ista, homo est animal rationale mortale, sed diffinitio solum est hoc, scilicet animal rationale mortale, sine hoc ꝙ addatur sibi esse vel non esse, & talis diffinitio est positio. Aliquando positio assumit esse vel non esse, vt cum dicimus, homo est animal rationale mortale, & hęc dicitur suppositio. Sciendum, quòd tales suppositiones non sine causa dicuntur suppositiones. Vbi nota, quòd propositio per se nota dicitur, in qua prædicatum est de ratione subiecti, tales autem debent esse præmissę demonstrationum, vt infra dicetur. Sciendum, quòd aliquarum propositionum termini sunt in communi omnium notitia, vt sunt ens, verum, bonum, vnum, aliquid, & res, & huiusmodi quæ pertinent ad primas conceptiones intellectus, quæ statim vt audiuntur cognoscuntur. Vnde propositiones, quę ex eis fiunt, non solum sunt per se notæ in se, sed etiam quo ad nos, vt de quolibet dicitur esse vel non esse. Vnde tales non dicuntur suppositiones. Aliæ vero propositiones sunt in quibus licet prædicatum sit de diffinitione subiecti, & tamen diffinitio subiecti non est omnibus nota, & per consequens non est omnibus notum, quòd prædicatum sit de eius diffinitione, sicut ista, omnes anguli recti sunt æquales. Aequale enim est de diffinitione anguli recti. Est enim angulus rectus, qui causatur ex linea recta perpendiculariter cadente super lineam rectam, ita quòd ex vtraque parte anguli reddantur æquales. Quia ergo non omnes hoc sciunt, scilicet quòd æquale sit de diffinitione anguli recti, ideo hoc supponitur, & propter hoc dicitur suppositio. Alio modo propositio demonstrationis potest dici suppositio. Nam quædam propositiones sunt, quæ probantur per principia superioris scientiæ, vt infra ostendetur, & ideo inferior scientia, oportet quòd supponantur. Et quia ex talibus principijs seu præmissis proprijs procedit demonstratio, quia actu intrant in ea, ideo procedit ex proprijs, nō ex cōmunibus. Patet ergo quomodo demonstratio procedit ex proprijs, &c.

Quòd demonstratio procedit ex per se notis. Cap. 7.

Deinde dicitur, quòd demōstratio procedit ex per se notis. Per se nota enim dicūtur propositiones, in quibus prędicatum est de diffinitione subiecti, vel immediate causatur ex principijs eius. Sed ea, ex quibus procedit demonstratio, sunt huiusmodi. nam in maiori propositione prædicatur propria passio de diffinitione subiecti, & sua, quæ est immediata causa sui, seu exprimit immediata principia eius, in minori vero prædicatur diffinitio de subiecto, ergo demonstratio procedit ex per se notis. Sciendum, quòd quædam propositiones sunt per se notæ in se, & non quo ad nos, sicut hæc, omnis febricitans habet pulsum excitatum. Licet enim hoc sit notum in se, quia febris est causa excitationis pulsus, tamen non est per se notum quo ad nos, sed econuerso cognoscimus febrem per excitationem pulsus. Ex talibus autem per se notis, non procedit demonstratio. Si enim propter quod vnumquodq; & illud magis, propter præmissas autem innotescunt nobis cōclusiones, ergo oportet quòd præmissæ sint nobis magis notæ. Vnde cōclusiones nullo modo possent nobis fieri notę nisi pręmissæ essent nobis magis notę. Demonstrationes autem fiunt, vt cōclusiones fiant nobis notæ, ergo demonstrationes procedunt ex notioribus quo ad nos. Quędā autem propositiones sunt per se notę & in se quo ad nos, vt omnis numerus, cuius per se non est mediū, est par, quia omnis numerus, qui non habet secundum se medium, dicitur par, & econuerso, & ex talibus procedit demonstratio. Patet ergo, ꝙ demonstratio procedit ex per se notis & notioribus nobis. Ex prædictis potest cōcludi, quòd demonstratio & scientia, quę est habitus cōclusionis demonstratæ, semper fit de incorruptibilibus & sempiternis. Vbi enim saluatur dici de omni, oportet ꝙ illud sit incorruptibile & sempiternum. Sicut enim supra dictū est, dici de omni dicitur, quod non aliquando inest, & aliquando non inest, semper inest, corruptibilia aūt non sunt semper in eis, ergo non saluatur dici de omni, sed solum in sempiternis. Sed in demonstratione potissima, quæ habet ambas propositiones vniuersales, saluatur in omnibus dici de omni, ergo demonstratio est de incorruptibilibus & sempiternis. Apparet etiam ꝙ diffinitio est sempiternorum. Licet enim incorruptibilia diffiniantur, non tamen diffiniuntur inquantū corruptibilia sunt. Solum.n. particularia sunt corruptibilia, particulare autem non diffinitur. Vnde diffinitio est corruptibilium per accidens, sempiternorum autem est per se. Sciendū, ꝙ quędam sempiterna seu ęterna, vt ad propositum demonstrationis pertinet, non sunt semper secundum tempus, sunt aūt per compositionem ad causam. Quia nunquam deficit quin posita tali causa ponatur effectus, sicut defectus solis nunquam deficit quin interposita luna inter nos & solem fit, tamen defectus solis non est semper nisi tunc. Quędam vero non sunt semper, nec per comparationem ad tempus, nec per comparationem ad causam, quæ impediri potest. Non enim semper ex semine hominis generatur homo cum duobus oculis, sed quandoq; deficit propter impedimentū causę agentis vel materiæ. In vtrisq; autem sic ordinandæ sunt demonstrationes ad hoc ꝙ sint ex sempiternis, vt ex vniuersalibus pro positionibus inferatur conclusio vniuersalis, remouendo illa, in quibus potest esse defectus vel ex parte temporis vel ex parte causæ. Patet ergo quòd demonstratio est ex sempiternis tam in præmissis quàm in conclusione. Scientia ergo, quæ est habitus conclusionis demonstrationis, est ex sempiternis.

Quòd demonstratio procedit ex causis conclusionis. Cap. 8.

Deinde dicitur, ꝙ demonstratio procedit ex causis conclusionis, quod dupliciter potest intelligi. Vno modo, quòd præmissæ sint causa quòd maior extremitas insit minori, & hoc non solum est verum in demonstratione, sed etiam in omni syllogismo, in quo ex veris concluditur verum. Vnde in isto syllogismo, scilicet omnis homo currit, sortes est homo, ergo sortes currit, dato quòd hoc sit verum. s. omnis homo currit, & sortes est homo, sequitur necessario vt effectus, quòd sortes currit. Alio modo intelligi potest ꝙ pręmissæ sint causa conclusionis, quia in eis continetur causa tam subiecti quam etiam prædicati ipsius conclusionis, & sic hoc solum conuenit demonstrationi. Sciendum quòd, quia vt supra dictum est, scire propter quid, est causam rei cognoscere,

gnoscere, medium autem, quod est in demonstratione, quæ est syllogismus faciens scire, est diffinitio subiecti & passionis, omnis autem bona diffinitio datur per aliquam causam, ergo medium, quod stat in præmissis, est causa subiecti & passionis, aliter tamen sub ecti, & aliter passionis. Vbi sciendum est, quòd cum quatuor sint causæ, scilicet materialis, formalis efficiens, & finalis, à qualibet harum potest sumi diffinitio. verbi gratia, dicendo domus est cooperimentum cum lapidibus, cemento, & lignis, est diffinitio per causam materiale. Si vero dicatur. Domo est cooperimentum quadratum longum, & altum, erit diffinitio per causam formalem, si vero dicatur domus est cooperimentum factum ab artifice cum martellis, tegulis, & plumbo, erit diffinitio per causam efficientem. Si vero dicatur, domus est cooperimentum prohibens nos à pluuijs, frigore, & calore, erit diffinitio per causam finalem. Cum ergo subiectum per tot causas possit diffiniri, mediũ quod est eius diffinitio, vt dictum est, se habebit ad illud in habitudine tot causarum. Respectu vero passionis habet se medium in habitudine duarum causarum, scilicet materialis & efficientis. Subiectum enim vt dictũ est, comparatur ad propriam passionem, & vt subiectum & vt efficiens, & eodem modo se habet diffinitio subiecti respectu passionis. Sciendũ, quòd quia causæ habent ordinem adinuicem ex vna sumitur ratio alterius. Ex forma enim sumitur ratio materiæ, quia talem oportet esse materiam qualem forma requirit. Efficiens autem est ratio formę: quia enim omne agens agit sibi simile, oportet ꝙ secundum modũ agentis sit modus formæ, quæ ex actione sequitur. Ex fine vero sumitur ratio efficientis, quia omne agens agit propter finem, oportet ergo, quòd diffinitio, quæ sumitur à fine, sit ratio, & causa probatiua aliarum diffinitionum, quæ sumuntur ex alijs causis. Et quæ sumitur ab agente, aliarum duarum. Et quæ sumitur à forma, eius quæ sumitur à materia, ideo diffinitio, quæ sumitur à materia, potest demonstrari per causam finalem, & sic de alijs. Et propter hoc dicit Philosophus Primo Posteriorũ, quòd diffinitio vel est cõclusio demonstrationis, s. quando est per talem causam, quæ concludi possit ex diffinitione, quæ fiat per aliam causam. Vel est principium demonstrationis, s. quando est econuerso ex causa, quæ sit ratio & causa probatiua alterius. Vel est demonstratio sola positione seu ordinatione differens, s. quãdo tales duas causas comprehendit. Et sic patet de partibus diffinitionis demonstrationis, quas continet eius materia.

Quòd demonstratio potissima affirmatiua fit solum in prima figura & in primo modo eius. Cap. 9.

NVnc restat dicere de eius forma. Nam in eius diffinitione dictũ est quòd est syllogismus. Vbi nota, quòd demonstratio aliquãdo est affirmatiua, aliquando negatiua. Demonstrationum autem tam affirmatiuarum quàm negatiuarum, quędam sunt potissimæ, quædam vero non potissimæ. Potissimæ dicuntur illæ, in quibus obseruantur omnia illa, quæ de demonstratione dicta sunt nullo omisso, si vero aliquid omitteretur non esset potissima. Vnde videndum est in quibus figuris fiant demonstrationes potissimæ, & primo affirmatiuæ. Sciendum, quòd demonstratio potissima affirmatiua debet fieri solũ in prima figura, & in primo modo eius. Quod sic potest patere. Nam in ea figura & in eo modo eius demõstratio debet fieri propter quid, vbi medium est causa passionis & subiecti, ita ꝙ præmissæ sint per se, in quibus conuenienter potest medium assignari causa passionis & subiecti. Sed hoc non potest fieri nisi in prima figura. nam in secunda figura non concluditur affirmatiua, in tertia vero figura & si concludi potest affirmatiua, tamen quia medium in vtraq; propositione subijcitur, in minori propositione, in qua subiectũ prædicaretur de sua diffinitione, non esset prædicatio in aliquo modo dicendi per se, quod nõ contingit in prima figura, in qua in minori propositione prædicatur diffinitio de subiecto. vt dictum est, ergo in sola prima figura fit demonstratio potissima affirmatiua. Etiam oportet quòd fiat in primo modo eius, vt enim supra dictũ est in demonstratione potissima tam in præmissis quàm in conclusione saluatur dici de omni & primum, quod non posset fieri nisi omnes essent vniuersales, sed hoc solum fit in primo modo primę figurę, ergo solum in eo potest fieri demonstratio potissima. Demonstrationes vero nõ potissimæ possunt fieri & in tertio modo primæ figuræ, & in tertia figura in modis concludentibus affirmatiuã. Patet ergo in qua figuram in quo modo potest fieri demonstratio potissima affirmatiua.

Quòd demonstratio potissima negatiua debet fieri in secundo modo. secundæ figuræ. Cap. 10.

AD sciendum autem qualiter debeat fieri demonstratio potissima negatiua videamus, vtrum talis demonstratio possit esse. Dico, quòd licet in demonstratione negatiua non possint esse, nec seruari omnia supradicta de de demõstratione, non. n. potest in propositione negatiua aliquid per se prædicari, cum dici per se sit affirmatiuę, tñ sufficit in tali demonstratione, quòd premissę sint necessarię, & immediatę. Qualiter aũt tam affirmatiuæ quàm negatiuę sint necessarię dictum est in tractatu syllogismorum, & qualiter affirmatiua sit immediata dictũ est supra. Restat ergo dicere qualiter negatiua sit mediata, vel immediata. Notandum, ꝙ quando aliquid negatur de aliquo & econuerso, & de altero termino aliquid potest vniuersaliter prædicari, de quo alter terminus potest negari, tunc propositio vniuersalis negatiua formata ex primis duobus terminis potest demonstrari mediante illo, qui prędicatur vniuersaliter affirmatiue de altero illorum terminorum. Verbi gratia homo potest negari de lapide & econuerso, vt nullus homo est lapis, & quia de homine potest prædicari aliquid vniuersaliter, scilicet animal, dicimus enim omnis homo est animal, & de animali potest negari lapis, ergo illa propositio, scilicet nullus homo est lapis est mediata. Potest enim probari per medium sic, nullum animal est lapis, omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis. Et idem sequitur, si aliquid potest prædicari vniuersaliter de lapide, quòd possit negari de homine vel de quo posset homo negari. Erit ergo propositio negatiua immediata, quando duo termini negati abinuicem ita se habebunt, quòd neuter eorum habebit aliquid, quod de ipso vniuersaliter prædicetur, quod ab altero termino negari possit, vel ille terminus ab eo, verbi gratia, nulla substantia est quantitas, ista est immediata, nullus enim terminus potest vniuersaliter prædicari de substantia, qui negatur de quantitate, de substantia, enim prædicatur

vniuerſaliter ens, quod tamen non negatur de quantitate. Similiter etiam duę diffinitiones duarum ſpecierum ſub aliquo genere immediate contentarum faciunt propoſitionem negatiuam immediatam, vt eſt iſta, nullum animal rationale mortale eſt animal irrationale mortale, animal enim rationale mortale eſt diffinitio hominis, animal vero irrationale mortale eſt diffinitio bruti, brutum aũt & homo immediate ſunt ſub animali. Et idem erit de duabus differentijs ex oppoſito diuidentibus idẽ genus, vt nullum rationale eſt irrationale. Secus autem eſt de ſpeciebus per illas differentias conſtitutis, vt nullus homo eſt brutum, quia ſupra hominem eſt aliquid quod poſſet negari de bruto, ſcilicet rationale, & ſupra brutum eſt aliquid, quòd poſſet de homine negari, ſ. irrationale, ideo ſunt immediatę, licet nõ proprie poſſit dici quòd rationale ſit ſupra hominem, nec irrationale ſupra brutum, & ideo non proprie ſunt mediatæ. His habitis ſtatim poteſt ſciri qualiter fiat demonſtratio negatiua, & in qua figura. In tertia enim figura, quia non concluditur vniuerſalis negatiua, in ea non poteſt fieri talis demonſtratio potiſsima. Vnde, quia in prima & ſecũda figura poteſt concludi vniuerſalis negatiua, in vtraq; poteſt fieri talis demonſtratio eam concludens, ſed potiſsima ſolũ poteſt fieri ſecundo modo ſecundæ figuræ. Ratio eſt, quia licet ſcientia ſit de vero, non tamen de omni vero, quantũcunq; ſyllogizetur ex immediatis. Vnde dicendo ſic, omnis habitus eſt qualitas, omnis virtus eſt habitus, ergo omnis virtus eſt qualitas, licet talis concluſio ſit vera, & ex veris & immediatis & neceſſarijs, & per ſe nõ tamen per ſe ea cauſabitur ſcientia, ſed in demonſtrationibus affirmatiuis ſolum cauſatur ſcientia ex concluſionibus veris, quarum pręmiſſæ ſunt verę, & immediatæ & huiuſmodi, vt dictum eſt, ſunt in quarum concluſionibus prędicatur propria paſsio de ſubiecto proprio. Sic etiã in demonſtratione negatiua nõ cauſabitur ſcientia ex habitu eius concluſionis, dato quòd concluſio ſit vera, & cõcludatur ex immediatis niſi propria paſsio vere negetur de eo quòd non eſt ſibi ſubiectum. Vel ab eo quòd non exprimit cauſam ſuam, ſicut exprimit diffinitio proprij ſubiecti, & talis vere erit demoſtratio potiſsima, hæc autem non poterit fieri ex propoſitionibus immediatis niſi in ſecundo modo ſecũdæ figurę ſic. Omne riſibile eſt animal rationale ad apprehenſionem conuenientis emittens ſpiritum dilatando os, ſed nullum irrationale eſt tale animal rationale ad apprehẽſionem, &c. ergo nullum irrationale eſt riſibile. Certum eſt, ꝙ maior eſt immediata. nam in ea prędicatur diffinitio paſsionis & ſubiecti de ipſa paſsione. Minor etiam eſt immediata, vt dictũ eſt. In concluſione vero remouetur paſsio ab eo, quòd non eſt ſibi ſubiectum. Hoc autem non poſſet fieri in prima figura, nec in primo modo ſecundę figuræ. Si enim in prima figura diceretur ſic, nullum irrationale eſt riſibile, omne brutum eſt irrationale, ergo nullum brutum eſt riſibile, tunc maior non eſſet immediata. Et ſi fieret ſyllogiſmus in primo modo ſecundæ figuræ, licet premiſſæ poſſent eſſe immediate, non tamen concluderetur remouendo paſsionem à ſubiecto, ſed econuerſo ſic. Nullum irrationale eſt animal rationale, ſed omne riſibile eſt animal rationale, ergo nullum riſibile eſt irrationale. Poteſt etiam fieri demonſtratio particularis negatiua in quarto modo ſecundæ figuræ. Et ſic patet de forma demonſtrationis in quibus figuris, & modis fieri debeat. Patet ergo de demonſtratione propter quid.

Quòd demonſtratio Quia procedit ab effectu ad cauſam, vel à cauſis remotis ad effectum. *Cap. 11.*

NVnc dicendũ eſt de demõſtratione quia. Vbi primo vidẽdum eſt quid ſignificetur per hoc quòd dicitur propter quid, & quid per hoc quòd dicitur quia. Notandum, ꝙ de re quatuor ſcire poſſumus, ſ. quid eſt, an eſt, quia eſt, & propter quid eſt. Ad quæ intelligenda ſciendum eſt, ꝙ cum ſcientia nõ ſit niſi verorum, verum autem & ens conuertuntur, de eſſe ergo erit ſcientia. Vt autem dictũ eſt in tractatu de prædicamentis duplex eſſe inuenitur in rebus, ſcilicet eſſe eſſentiæ, & eſſe actualis exiſtentię, & quia eſſe eſſentię dicitur quidditas ſeu quid eſt res, ideo cum ſcimus eſſe eſſentiæ alicuius rei, dicimur ſcire quid eſt de ipſa. Eſſe autem actualis exiſtentiæ aliter ſe habet in ſubſtantia & alter in accidente. Quia enim accidentis eſſe eſt ineſſe, ſcire autem eſſe actualis exiſtentiæ ſubiecti eſt ſolũ ſcire quòd actu ſit, & hoc eſt ſcire de ipſo an eſt. Sed ſcire de accidente eſſe actualis exiſtẽtiæ eſt ſcire de ipſo, quia eſt. Vnde ſcire quia eſt, nihil aliud eſt quam ſcire hoc ineſſe huic. Et quia aliquando aliquid ineſt alicui propter aliquam cauſam, ideo ſcire illam cauſam eſt ſcire propter quid. Patet ergo quòd ſcire quia eſt, de aliqua re, eſt ſcire ipſam ineſſe alicui ignorãdo cauſam quare inſit, ſcire autem propter quid eſt ſcire aliquam rem ineſſe alicui, & ſcire cauſam quare ſibi inſit. Demõſtratio ergo propter quid eſt illa, in qua manifeſtatur cauſa quare prędicatũ ineſt ſubiecto in concluſione. Demonſtratio vero quia dicitur illa in qua concluditur aliquid ineſſe ſubiecto alicui, non tamen aſsignatur cauſa quare ſibi ineſt. Vt autem dictũ eſt ſupra ad demõſtrationem propter quid requiritur vt procedat ex cauſis, & ex mediatis. Non enim ſufficit ſcire cauſam, ſed quoniam eſt cauſa eius quod ſcitur, ſi erit cauſa immediata. Demonſtratio ergo quia, erit vel quia non procedit ex cauſis, vel quia non procedit ex immediatis, ſed ex cauſis remotis. Quantũ ad primum ſciendum, quòd, vt dictum eſt, demonſtratio dicitur cauſa innoteſcendi, ſ. vt per præmiſſas nobis innoteſcat cõcluſio, hoc aũt fieri non poſſet, niſi præmiſſæ eſſent nobis magis notæ, & hoc eſt neceſſarium, vt. ſ. demonſtratio procedat ex notioribus quo ad nos. Contingit aũt aliquando vt immediatus effectus ſit nobis magis notus quàm cauſa, ideo in talibus oportet demonſtrationem procedere ab effectu ad cauſam, verbi gratia, moueri & ſentire eſt immediatus effectus habentis animam ſenſitiuã, & eſt magis notũ nobis quòd aliquid moueatur & ſentiat, quia hoc ſentimus, quam hoc ꝙ habeat animam ſenſitiuam. Et ideo ſi procedatur ſic. Omne quod mouetur & ſentit habet animam ſenſitiuam, ſed omne animal mouetur & ſentit, ergo omne animal habet animam ſenſitiuam. Modo concluditur de animali, ꝙ habet animã ſenſitiuam, non tamen per cauſam, ſed per effectum, qui eſt moueri & ſentire. Si vero fieret demonſtratio & concluſio, eſſet demonſtratio propter quid ſic. Omne habens animam ſenſitiuam mouetur & ſentit, ſed omne animal habet animã ſenſitiuam, ergo omne animal mouetur & ſentit. Sciendum, ꝙ tales demonſtrationes quia, aliquando ſunt in talibus terminis, quę omnes ſunt cõuertibiles inter ſe, ſ. medium, maior extremitas, & minor extremitas, ſicut eſt in terminis prædictis. Omne. n. animal mouetur & ſentit, & habet animã ſenſitiuam, & omne quod

mouetur

mouetur & ſentit,& habet animã ſenſitiuam,eſt animal, & omne quod habet animam ſenſitiuam eſt animal, & mouetur & ſentit,& in talibus terminis fiunt demonſtrationes vniuerſales. Aliquando autem accidit quòd medium,ſ.effectus,puta moueri & ſenſitiue,ſi habet in plus quàm minor extremitas,& adhuc fit ſyllogiſmus ſiue demonſtratio cõueniens ſic. Omne quod mouetur & ſentit habet animam ſenſitiuam,ſed omnis homo mouetur, & ſentit,ergo omnis homo habet animã ſenſitiuam,homo enim in minus ſe habet quàm quod mouetur & ſentit; ſi vero medium in minus ſe habet quàm minor extremitas,non fit demonſtratio ſic. Omne quod mouetur & ſentit,habet animam ſenſitiuam,omne corpus mouetur & ſentit, hæc eſt falſa. Econtrario autem ſi medium ſe habet in minus quàm maior extremitas fit demonſtratio ſic. Omne quod mouetur & ſentit eſt corpus, omne animal mouetur & ſentit, ergo omne animal eſt corpus. Si vero mediũ in plus ſe habet quàm maior extremitas non fit demonſtratio. Ex effectu enim qui eſt ex pluribus cauſis non poteſt cócludi vna cauſa,ſicut ſic,ex moueri & ſentire non poſſet concludi rationale. Patet ergo de demonſtratione quia,quæ procedit ab effectu ad concludendum cauſam. Ex cauſis autem remotis procedit demonſtratio quia in eadem ſciẽtia & in diuerſis. In eadem ſcientia, ſicut demonſtratio anacharſidis, quæ talis fuit. Vbicunque non ſunt vites,non ſunt ſyllabatores ſeu cantores,ſed apud ſcythas non ſunt vites,ergo apud ſcythas non ſunt ſyllabatores ſeu cantores. Certè licet vites ſint cauſa cantus, tamen ſunt cauſa multum remota. Vites enim ſunt cauſa vuarum,vuę vero ſunt cauſa vini,vinum autẽ eſt cauſa lętitiæ, & letitia eſt cauſa cantus,certum eſt,quòd talis demonſtratio eſt quia. Non enim ſic demonſtrando cognoſcere poſſumus per cauſam immediatam quare ſcythæ nó cantant,ſed per multas alias demonſtrationes intermedias factas, & ſic per eam neſcitur propter quid,ſed quia, &c.

Quòd in demonſtratione aliqua ſunt præcognita ante concluſionem,& aliqua ſunt cognita poſtquam demonſtrata eſt. Cap. 12.

AD cognoſcendum autẽ qualiter fiat demonſtratio quia in alijs ſcientijs ſciendum eſt,q̃ in qualibet demonſtratione in quacunq; ſcientia fiat antequam concluſio demonſtretur aliquid præſcimus, & aliquid de ea ſcimus poſtquam demonſtrata eſt. Vt enim dictum eſt in demonſtratione ſunt tres termini,ſ.ſubiectum,paſsio,& diſſinitio vtriuſque, eſt medium & ſunt in prima principia,ſeu dignitates in virtute. Vnde antequã demonſtremus pręſcimus de dignitatibus quia vere ſunt. Non enim poſſunt complexa diſſiniri, cum autem dignitates ſint complexæ, ergo non poſſunt diſſiniri, de eis ergo nõ poſſumus ſcire quid ſunt,nec per conſequens ante demonſtrationẽ præſcire quid eſt de ipſis, ſed præſcimus de eis quia ſunt, debent enim credi eſſe vera, ita enim ſunt nota lumine naturalis rationis, quòd cognitis terminis cognoſcimus,quia vera ſunt, vt ſupra dictũ eſt, nec ſcimus de eis propter quid, cũ ſint primæ animi conceptiones. De paſsione autem præſcimus quid eſt, quia diſſinitionem habet, quam oportet præcognoſcere antequam fiat demonſtratio. Niſi enim demonſtrator pręſciat medium,nunquam ſyllogizabit,medium autem in demonſtratione eſt diſſinitio ſubiecti & paſsionis. De ipſa paſsione aũt non poſſumus præſcire,quia eſt,ſcilicet eſſe actualis exiſtentiæ ipſius. Cùm enim accidentis eſſe ſit ineſſe, præſcire illam ineſſe eſt ſcire ipſius eſſe actualis exiſtentiæ, & ſic ante quam demonſtremus eam ſciremus demonſtrationem ipſius. Nam demonſtratio nihil aliud oſtendit niſi paſsionem ineſſe ſubiecto, vt dictũ eſt hoc autem eſt falſum, non ergo de ea præſcimus quia eſt. De ſubiecto aũt præſcimus quid eſt,quia iam oportet præſcire medium, vt dictum eſt, eius autem diffinitio ſimul cum diffinitione paſsionis eſt medium. Præſcimus etiam de ipſo quia eſt, de ipſo enim quod actu non eſt nihil ſciri poteſt, & dico eſſe actu, tam in ſe quàm in ſuis cauſis. Licet enim roſa iam actu non ſit,quia tamen eſt in cauſa ſua poſſumus de ipſam aliquam paſsionem demonſtrare. Patet ergo quid in demonſtratione præſcimus. Quid autem de ipſa ſcimus,poſtquam facta eſt, ad hoc videndũ nota,quòd in demonſtratione ſunt pręmiſſæ & eſt concluſio. Præmiſſæ autem vel ſunt primæ in ſcientia, vel ſunt ſecundariæ. Verbi gratia, in ſcientia de animalibus primum principium eſt,omne corpus animatum ſenſibile mouetur & ſentit,ſupra iſtud principiũ nullum inuenitur prius & vniuerſalis in eadem ſcientia; niſi dignitates, quæ, vt dictum eſt, non actu intrant demonſtrationem, vnde non continentur in eadem ſcientia, ſed in ſcientia communi. Secundaria vero principia ſunt, quæ per prima demonſtrantur, & ſunt primo concluſiones, poſtea in eadem ſcientia ſumuntur vt principia ad demonſtrandum alia. verbi gratia, facio primam demonſtrationem ſic. Omne corpus animatum ſenſibile mouetur & ſentit, omne animal eſt tale corpus, ergo omne animal mouetur & ſentit. Poſtea accipio iſtam concluſionem, & facio eam præmiſſam ſic. Omne animal mouetur & ſentit,omnis homo eſt animal,ergo omnis homo mouetur & ſentit. Iſtud dicitur principium ſecundarium. De primis autem principijs in ſcientia ſcitur ſolum quia ſunt, ſi enim ſciretur propter quid ſunt, oporteret demonſtrari quòd non poſſet fieri niſi per aliqua priora, non ergo fuiſſent prima, ſed ſuppoſitum eſt quòd erant prima, ergo de eis non poteſt ſciri propter quid ſunt in iſta ſcientia. Et propter hoc communiter dicitur,quòd nulla ſciẽtia probat ſua principia,ſed ſi probari debent, probantur per ſcientiam ſuperiorem, ſicut naturalis ſcientia probat principia ſcientiæ de animalibus. Eſt enim naturalis de omni corpore mobili. Vel ad minus poſſunt probari per mathematicam, vel per dialectica,quæ ſunt ſcientię omnibus communes,& probant principia omnium ſcientiarum, ſed mathematica demonſtratiue, dialectica vero probabiliter ſeu opinatiue. De ſecundarijs vero principijs in ſcientia ſcitur propter quid, illa enim alibi probantur vt dictum eſt. Patet ergo quid in demonſtratione ſcimus de principijs, de concluſione autem in demonſtratione propter quid ſcimus propter quid, in demõſtratione vero quia neſcimus propter quid, quia medium vel non eſt cauſa concluſionis,ſed effectus vt dictum eſt, vel quia eſt cauſa remota. Notandum,q̃ duę ſcientię poſſunt eſſe de eodem ſubiecto, vna formaliter, alia naturaliter, ſicut geometria eſt de linea formaliter,perſpectiua vero eſt de linea non inquantum linea,ſed inquantũ eſt viſualis. Vnde quicunq; per principia lineę inquantum eſt linea demonſtraret aliquid de linea viſuali de concluſione illa ſciret geometra propter quid, perſpectiuus vero ſciret ſolũ quia. v.g. fiat talis demonſtratio. Omnis longitudo ſine latitudine, in qua medium non diſcrepat ab extremis eſt recta, ſed linea tranſiens per tabellas quadratas eſt huiuſmodi lon-

gitudo, ergo linea tabellarum quadratarum est recte. De ista cõclusione scit geometra propter quid, quia scit causam rectitudinis linearum. Sed perspectiuus eam supponit, quia ignorat causam, & ideo de prædicta conclusione scit quia, & non propter quid, & sic de alijs. Et tunc scientia inferior vocatur subalterna, quia, s. est materialis superior vero dicit subalternãs, quia est formalis. Sciendum, q aliquando contingit scientiam subalternatam respectu alterius scientiæ esse subalternantem, sicut perspectiua respectu geometrię est subalternata, respectu vero scientiæ de hyride est subalternans, cum enim sciẽtia de hyride sit pars scientiæ naturalis assumit principia perspectiuæ ad aliquam conclusionem probãdam, & sic de illa cõclusione solum scit quia, perspectiua vero propter quid. Sciendum, q aliquæ scientię non habent subiectũ materialiter sumptũ sub formali, & tamen in aliqua conclusione accipiunt principia alterius sciẽtię, & de illa conclusione sciunt quia, & non propter quid. v.g. quòd vulnera circularia tardius sanentur est conclusio in medicina, cuius subiectum non est sub subiecto Geometriæ, & tamen hęc conclusio probatur per principia geometrię, quæ sunt quòd partes circuli, quia carent angulis, minus sibi appropinquant. Ex hoc sequitur quòd talia vulnera tardius sanentur. Patet ergo de demonstrationibus propter quid, & quia, &c.

Quòd scientia, quæ est per causam, & quæ dicit formam, est certior quàm illa, quæ dicit effectum, & quæ dicit materiam. Cap. 13.

DIcto de demonstrationibus dicẽda sunt aliqua de scientijs, quæ sunt effectus earum. Circa hoc videnda sunt duo. Primo, quid requiritur ad hoc q scientia sit certa secundo quid requiritur ad hoc q scientia sit vnum. Quantum ad primũ, sciendum, quòd illa scientia simpliciter dicitur certior, quæ procedit ex notioribus simpliciter, & ex notioribus quo ad nos. Dupliciter aũt potest esse aliquid notius alio simpliciter. Vno modo causa est simpliciter notior effectu. Alio modo forma est simpliciter notior materia. Principium.n. cognoscendi materiam est ex forma, illæ ergo scientiæ, quę dicunt causam, & propter quid, sicut dictũ est de scientijs subalternantibus, sunt certiores illis, quę dicunt materiã. Vnde certior est geometria, quæ est de linea quantum ad sua principia formalia, quàm perspectiua, quæ est de linea visuali, vel scientia de triangulo quàm illa quæ est de triangulo æneo. Et quia vi. 7. Met. dicitur, duplex est materia, s. materia sensibilis, vel materia naturalis, & materia intelligibilis, vt cõtinuitas, ideo scientia, quę ab vtraq; materia abstrahit, est certior illa, quæ non abstrahit nisi ab vna. Geometria.n. abstrahit à materia sensibili, & licet tractet de corpore, sicut & scientia naturalis, tñ certior est scientia naturali, quę non abstrahit à materia sensibili. Arithmetica autem, quę abstrahit à materia sensibili, & continuitate, quæ vt dictum est materia intelligibilis est, ideo certior est geometria. In triplici.n. genere sunt scientiæ certiores. Primo illę, quę dicunt causam & propter quid, sunt certiores eis, quæ dicunt effectum, & quia. Secundo illæ, quę dicunt formã, sunt certiores illis, quæ concernunt materiam sensibilem. Tertio illæ, quæ ita dicunt formam, q nec etiam concernunt materiam intelligibilem, sunt certiores eis, quę talem materiã concernunt. Patet ergo de certitudine scientiarum, &c.

Quòd vnitas formalis scientiæ sumitur ab vnitate formali subiecti secundum rationem scibilis. Cap. 14.

QVantum ad secundum, s. quantum ad vnitatem scientię, sciendum est, q in scientia est duo considerare, s. ipsum subiectũ, de quo est passio, & ipsa principia, ex quibus fit demonstratio ad concludendum passionem de subiecto. Ad hoc autem q subiectũ sit scibile à nobis, oportet q habeat partes priores se. Vbi nota, q processus scientię est quasi quidam motus rationis. In motu autem est duo considerare, s. principium & terminum, terminus autem, ad quem scientia terminatur, est subiectum circa quod est scientia, quia in speculatiuis scientijs nihil aliud quæritur nisi cognitio subiecti, sic in geometria nihil aliud quęritur nisi cognitio magnitudinis. In practicis autẽ nihil aliud quæritur, quàm constructio ipsius subiecti, sicut in scientia ædificatoria intenditur cõstructio domus, subiectum ergo est terminus talis motus. Principium autem talis motus est à primis principijs subiecti, quæ sunt propriæ partes eius. Sicut principium processus scientiæ naturalis est à materia & à forma. Vnde si qua res est, quæ non habeat talia principia priora, ex quibus ratio procedere possit, eius nõ est scientia secundum q hic sumitur scientia, vt est demonstrationis effectus. Vnde de substantijs separatis non potest esse scientia illo modo sumpta, quia per scientias demonstratiuas non possumus scire ipsarum quidditates. Licet.n. substantiæ separatæ sint per seipsas intelligibiles ab intellectu ad hoc proportionato, non tamen congregatur earum notitia, qua cognoscitur quod quid est ipsarum per aliqua priora, sed bene potest per scientias speculatiua sciri de eis an sint, & quid non sint, ad similitudinem inuentam in rebus inferioribus, & tunc ad earũ cognitionem vtimur posterioribus, & prioribus, quæ licet sint posteriora quo ad naturam, sunt tamẽ priora quo ad nos. Subiectũm ergo scientiæ, prout hic sumitur scientia, oportet q habeat partes priores, à quibus fiat processus ad eius cognitionem. Et hoc intelligendũ est de partibus integralibus subiecti, sicut literæ & syllabæ sunt partes dictionis, quę est subiectum grammaticę. Sciendum, q licet dictũ sit, q terminus, ad quem terminatur processus scientię sit subiectum, non est tamen intelligendũ q sit terminus vltimus, sed vltimus terminus ad quem terminatur cõsideratio scientię est, vt passio subiecti manifestetur. His habitis sciendũ est, q illa scientia est vna, quæ est vnius generis subiecti formaliter sumpti, cuius sunt partes & passiones, & eadem habet principia prima, non simpliciter, sed in scientia. Diuersæ vero sunt, quę habent diuersa principia. Quod autem vnitas scientiæ debeat sumi ab vnitate subiecti potest patere ex dictis. Vnitas enim motus sumitur à termino, subiectũ autem est terminus motus rationis in processu scientiæ, vt iam dictum est. Tale aũt subiectum debet esse vnũ formaliter, in quãtum huius. Vbi nota, q quantum ad hoc sic se habet suo modo subiectũ ad scientiam, sicut obiectũ ad potentiam, materialis autẽ diuersitas obiecti nõ diuersificat potentiam, sed formalis. Sic materialis diuersitas scibiliũ non diuersificat scientiã, sed formalis. Sumitur autem ratio formalis scibilis, sicut ratio formalis visibilis. Formalis aũt ratio visibilis sumitur à lumine, per quod omnia videntur, et ã formalis ratio scibilis sumitur sẽm principia ex quibus aliquid scitur. Vnde quantuncunq; sint diuersa

diuersa scibilia secũdum suam naturam, dummodo per eadem principia sciantur, ad vnam tantũ pertinent scientiam, quia non sunt diuersa, inquantum sunt scibilia, sunt enim scibilia per sua principia, sicut patet, quòd voces humanæ multum differunt secũdum suam naturam à sonis corporum inanimatorum, tamen quia secundum eadem principia attenditur consonantia in eis, ideo musica, quæ est de vtrisque, est eadem. Et per oppositum, si sunt eadem scibilia secundum naturam, & tamen per diuersa principia cõsiderentur, pertinent ad diuersas scientias, sicut corpus mathematicum non separatur subiectò à corpore naturali, quia tamen corpus mathematicũ cognoscitur per principia quãtitatis, naturale vero per principia motus, propterea non est eadem scientia, s. mathematica & naturalis. Vnitas ergo & diuersitas scientiarum est ex vnitate & diuersitate formali subiecti, quę formalitas consistit secundũ rationem scibilis, i. secundũ identitatem, & diuersitatem principiorum. Et propter hoc idem est dicere habere idem subiectum formale, & habere eadem principia, & differre secundum principia, quod habere diuersa subiecta formaliter. Sciendum est autem, quòd principia, de quibus loquimur, sunt principia, quæ sunt prima in scientia, & secundum communitatem dictorum principiorum scientiæ sunt magis vel minus communes. Cognoscuntur autem prima principia in genere scibilis secundum diffinitionem subiecti, dictum est. Et sic patet de vnitate scientiarum. Gratias Deo bonorum omnium largitori.

S. THOM. AQVINATIS FALLACIARVM OPVS, SEV DE SYLLOGISMO SOPHISTICO TRACTATVS.

De diuersis ratiocinandi modis agit. Cap. 1.

VIA Logica est rationalis scientia & ad ratiocinandũ inuenta: ratiocinari autem cõtingit recte & non recte, vtrunq; ad Logici cõsiderationem spectat, vt per rectam ratiocinationem ad verã cognitionem perueniat, & falsam ratiocinationẽ vitando, errorẽ falsitatis euitet. Vterq; autem ratiocinandi modus competit vni homini, & ad seipsum, & ad aliũ. Nam & secum aliquis considerans potest recte, & nõ recte ratiocinari, & cum alio cõferens. Sed cum aliquis secum considerans ratiocinatur non recte, præter intentionem hoc accidit, quia nemo sui ipsius deceptionẽ intendit. Cum autem ad alterum aliquis ratiocinatur non recte, contingit quandoq; ex intentione ratiocinantis, hoc est cum aliquis de altero intendit vel experimẽtum sumere, vel victoriam habere ad sui gloriam. Ratiocinatio aũt, quæ ad seipsum est, syllogismus solũ dici potest, si siue aliqua alia species argumẽtationis. Sed ratiocinatio, quæ est ad alterum, non solũ dicitur syllogismus & argumentatio, sed etiã disputatio, vertitur. n. inter duos, hoc est inter opponentẽ, & respõdentẽ. Et ideo de falsis ratiocinatibus tractaturi primo à disputatione inchoandũ est.

Quid nam sit ipsa Disputatio ostendit. Cap. 2.

EST autem disputatio actus syllogisticus vnius ad alterum, ad propositum ostendendum. In hoc q dicitur actus, tangitur disputationis genus. Per hoc quòd dicitur syllogisticus, tangitur disputationis instrumentum, scilicet syllogismus, sub quo comprehenduntur aliæ species argumentationis, sicut imperfectum sub perfecto. Et per hoc distinguitur disputatio ab actibus corporalibus, vt comedere, bibere, & ab actibus voluntatis, vt amare, & odire. Nam per hoc, quòd dicitur syllogisticus, ostenditur actus rationis. Per hoc autem quòd dicitur vnius ad alterum, tanguntur personæ opponentis, & respondentis, inter quos vertitur disputatio, ad differentiam ratiocinationis, qua homo secum ratiocinatur. Per hoc quòd dicitur ad propositum ostendendum, tanguntur disputationis effectus, siue terminus, aut finis proximus. Et per hoc distinguitur disputatio syllogismis exemplaribus, qui non inducuntur ad propositum ostendendum, sed ad formam exemplificandam.

Quot nam & quæ sint disputationis species. Cap. 3.

DIsputationis vero quatuor sunt species, scilicet doctrinalis, dialectica, tentatiua, & sophistica, quę alio modo dicitur litigiosa. Doctrinalis siue demonstratiua est, quæ ad scientiam ordinatur, procedens ex veris, & per se notis & proprijs scientiæ, de qua fit disputatio. Et hęc vertitur inter docentem & addiscẽtem. Dialectica vero disputatio est ex probabilibus procedens, & ad opinionem tendens. Probabilia autem dicuntur quæ videntur omnibus, vel pluribus, vel sapientibus, aut præcipuis, vel magis notis. Tentatiua vero disputatio est, quæ ordinatur ad experimentum sumendum de aliquo per ea, quæ videntur respondenti. Sophistica vero disputatio est tendens ad gloriã, vt sapiens esse videatur. Vnde dicitur sophistica, i. apparens sapientia. Procedit. n. ex his, quæ videntur vera & probabilia, non sunt, vel simpliciter falsas propositiones affirmando, quæ videntur esse veræ, & non sunt, vel in virtute falsarum propositionum argumentando. Logicales enim argumentationes sunt in virtute verarum propositionum, s. maximarum, ex quibus tota virtus argumentationis pendet, sicut ista argumẽtatio, Sor. est homo, ergo Sortes est animal, procedit in virtute huius ꝓpositionis, de quocunq; prædicatur species & genus, quæ est simpliciter vera. Sophistica autẽ sic argumentatur. Est animal, ergo est homo, quasi in virtute huius propositionis, de quocunque prædicatur genus, & species, quæ est simpliciter falsa. Relictis autem alijs disputationibus, ad præsens de his, quæ ad sophisticam pertinent intendamus.

Quis nam sit sophisticæ disputationis finis. Cap. 4.

QVia vero sophistica, (vt dictum est,) ad gloriam tendit, volens sapiens videri, hoc autem consequi studet per hoc, q de aduersario, cum quo disputat, victoriam habeat apparentem, quod tunc maxime fit, si ipsum ad aliquod incõueniens ducat, ideo terminus disputationis sophisticæ est aliquod incõueniens, ad quod sophistica nititur ducere respõdentem. Et hoc dicitur meta vel finis siue terminus. Vnde de duobus

oportet tractare. Primo de huiusmodi metis. Secundo de modis argumentandi, quibus sophisticæ ad metas respondentes ducere nituntur.

Metæ Quinque sophisticæ argumentationes finis, videlicet Redarg. Falsum, Inopi. Solœcis. Nugatio, exponuntur. Cap. 5.

SVnt autem metæ quinq;.s. redargutio falsum, inopinabile, solœcismus & nugatio. Redargutio est prænegati concessio, vel proconcessi negatio in eadē disputatione vi argumentationis. Vt si respondens negauerit se carnes crudas comedisse; sophista contra sic argumentatur. Quicquid emisti comedisti, carnes crudas emisti, ergo carnes crudas comedisti. Si vi huius argumentationis respondens cōcedat quod prius negauerat, est redargutus. Et talis modus argumentationis dicitur elenchus si bonus sit syllogismus, vel apparēs elenchus, si videatur & non sit, aut syllogismus, aut contradictio. Est enim elenchus syllogismus cōtradictionis. Si autem non in eadē disputatione, vel non vi argumenti, sed propria voluntate aliquis negat concessum, vel concedat negatum, non erit redargutio. Falsum autem vt hic sumitur, est aliquod manifeste falsum, quod respondens concedere cogitur vi sophisticæ argumentationis, sicut omnis canis est latrabilis, cęleste sydus est canis, ergo cœleste sydus est latrabile. Inopinabile est, quod est contra cōmunem opinionem. Differt autem falso, quia aliquid est cōtra communem opinionem plurium, quod tamen est falsum, vt stellam esse maiorem terra, & aliquem regem diuitem & fœlicem esse miserum & infortunatum, si sit peccator. Ad quod potest aliquis sophisticæ sic duci. Quemcunq; contingit aliquē hostem vincere est infœlix, quia ille, qui vincitur, est infœlix, sed regem contingit aliquem hostem vincere, quia potest esse, quòd regem aliquis hostis vincat, ergo rex est infœlix. Solœcismus est vitium in contextu partium orationis contra regulas artis Grammatice factum, vt vir alba, & homines currit. Ad hoc potest aliquis sophisticæ sic deduci. Tu scis hoc, hoc est lapis, ergo tu scis lapis, quod Grammatice non dicitur. Nugatio est eiusdem & ex eadem parte inutilis repetitio, vt hic, homo currit. Dico eiusdem, quia si esset diuersorum, nō esset nugatio. Dico autem ex eadem parte, quia si idem ponitur in subiecto & prædicato, non erit nugatio, vt homo est homo. Inutilis autē repetitio dicitur, quia si idem repetatur ad maiorem expressionem, non erit nugatio, vt cum dicitur Deus Deus meus respice in me. Ad hoc potest aliquis sophisticæ sic duci. Iste nasus est nasus simus, sed simus idem est quòd nasus simus, ergo iste nasus nasus simus.

Quas scientias ista inconuenientia respiciant. Cap. 6.

ET sciendum, quòd ista inconuenientia respiciunt diuersas scientias. Nam redargutio est contra Metaphysicum, ad quem pertinet consideratio huius principij, contradictoria non sunt simul vera, nec simul falsa. Falsum est circa scientiam naturalem, quæ considerat res sensibiles, in quibus veritas & falsitas est manifesta, & specialiter contra mathematicam, in qua est maxima certitudo. Inopinabile contra dialecticam, quæ procedit ex probabilibus, quæ sunt secundū opinionem omnium, vel plurium, vel sapientum. Solœcismus est contra grammaticam. Nugatio est contra rhetoricam, cuius est ornate loqui. Et sic dum in singulis scientijs respondens ad inconueniens ducitur, sophista opponens apparet omnia sciens esse.

Argumentatio Sophistica quod in aliquo fundetur, sicut & dialectica, & in quo, ostenditur. Cap. 7.

NVnc restat videre de modis arguendi, quibus sophista ad prædicta incōuenientia respondentem ducere conatur. Est autem sciendum, quòd sicut argumētatio dialectica habet firmitatem ex loco vero, ita argumentatio sophistica ad prædicta inconuenientia firmitatem habet ex loco apparenti. Locus autē verus firmitatem dialecticæ argumentationi præstans, est habitudo inferentis ad illatum, quę dicitur differētia maxime, vt genus, species, totum, & pars, ex quarum habitudine veritas maxime propositiones oritur, supra quam fundatur veritas dialectici argumenti. sicut ex habitudine speciei ad genus sumitur hæc maxima, De quocunq; prædicatur species, & genus. Ex qua hoc argumentum confirmatur, Sortes est homo, ergo Sortes est animal. Et similiter locus sophisticus consistit in habitudine inferentis ad illatū, ex qua sumitur aliqua regula falsa, sed apparens vera secundum quam procedit sophisticum argumentū, sicut cum dicitur, cognosco venientem, veniens est Coriscus: ergo cognosco. Coriscum. Hic proceditur ab accidente ad subiectum, i. à veniente ad Coriscum, sed virtute huius maxime, quicquid est de accidente, & de subiecto. Quę quidem maxima est falsa, propter diuersitatem accidentis, & subiecti, videtur tñ esse vera, propter conuenientiam vtriusq;. Vnde ad locum sophisticū prędictum duo concurrunt. Vnum quod est causa apparentiæ, quia facit argumentum apparere verum, & dicitur etiam principium motiuū, quia mouet hominē ad hoc, q; argumento sophistico assentiat, & hoc est in prædicto argumento, vnio accidentis ad subiectū. Aliud est principium defectus, quia facit, s. defectum necessitatis in argumento. Et vocatur causa non existentiæ quæ in prædicto argumēto est diuersitas subiecti, & accidentis. Ex his autem duobus contingit hominem falli quia, s. apparet aliquid & non est. Vnde locus sophisticus alio nomine fallacia dicitur, quia. s. est causa fallendi quātum est de se, licet per se aliquis non fallatur in actu, nisi ignorantia adueniente. Sicut autē loci dialectici distinguuntur penes diuersas habitudines ex quibus maximę & argumenta sumuntur, ita loci sophistici, siue fallaciæ distinguuntur penes principia motiua, ex quibus apparet esse firmitas in sophisticis argumentis. Hoc aūt contingit dupliciter. Vno modo, ex parte vocis, quādo propter vnitatem vocis creditur esse vnitas rei significatæ per vocem, sicut ea quæ per hoc nomen canis significantur, videntur esse vnum, quia hoc nomen canis vnum est. Alio modo, ex parte rei, ex eo, s. quòd aliquæ res, quę aliquo modo conueniunt, simpliciter vnum esse creduntur, sicut supra dictum est de subiecto & accidente.

Loci sophistici quot nam sint tam in dictione, quàm extra. Cap. 8.

LOcorum igitur sophisticorum siue fallaciarū quædam sunt in dictione, & quædā extra dictionem. In dictione quidem locus siue fallacia est, quando principium

principium motiuum siue causæ apparentiæ est ex parte vocis. Extra dictionem vero, quando ex parte rei est causa apparentiæ. Ex parte autem vocis est principium motiuũ siue causa apparentiæ, ex eo quòd vna vox multa significat, quod contingit propter vocis multiplicitatem. Est autem multiplex triplex, scilicet actuale, potentiale, & phantasticum. Actuale est quando, vna vox nullo modo variata multa significat. Et hoc quidem si fit in vna dictione, dicitur æquiuocatio. Si autem in oratione, dicitur amphibologia, vt liber Aristot. i. ab Aristotile factus vel possessus. Multiplex vero potētiale est, quando vna vox aliquo modo secundũ prolationem variata, multa significat. Qua quidem in dictione est secundum accentum, vt pendere secũdum quòd graui vel acuto accentu profertur, multa significat. In oratione vero est secundum compositionem, vel diuisionem, vt duo & tria sunt quinque. Hoc enim diuersa significat composite, & diuise prolatum. Phantasticum vero, id est apparens multiplex est quando, vna dictio secundũ rei veritatem, vnum significat, sed videtur aliquid aliud significare, sicut hoc nomen homo significat quale quid, & videtur significare hoc aliquid, vt dicitur in prædicamentis. Et hæc dicitur figura dictionis, quasi dictionis similitudo. Sunt igitur loci sophistici in dictione quinque, æquiuocatio, amphibologia, accentus, compositio, & diuisio, & figura dictionis.

De fallacia æquiuocationis, & eius tribus modis. Cap. 9.

PRimo igitur dicendum est de æquiuocatione. Est autem æquiuocatio vnius & eiusdem nominis diuersa significatio. Fallacia autem æquiuocationis est deceptio proueniens ex eo, quòd vnum nomen plura significat. Primum autem motiuum siue causa apparentiæ in æquiuocatione, est vnitas dictionis eiusdem simpliciter. Simpliciter quidem dicitur, ad differentiam accentus, in quo non est vna dictio simpliciter, sed solum in potentia. Causa autem non existentiæ est diuersitas rerum significatarum. Species vero siue modi æquiuocationis sunt tres. Prima species est, quando, vna dictio principaliter plura significat, vt hoc nomen canis, principaliter plura significat, videlicet, animal latrabile, piscem marinum, & cœleste sydus. Et formatur sic paralogismus, id est apparens syllogismus. Omnis canis est latrabilis, cœleste sydus est canis, ergo cœleste sydus est latrabile. Sed non sequitur, quia hoc nomen canis aliud significat in prima, aliud in. 2. secundum quòd vtraq; accipitur vera, & sic non est verus syllogismus cum non sit idem medium. Si autem accipiatur vt idem significans in vtraque, sic altera præmissarũ est falsa. Et nota, quòd sicut in syllogismo oportet idem mediũ bis sumi in præmissis, ita oportet duas extremitates bis sumi in syllogismo, semel in præmissis & semel in conclusione. Vnde eadem ratione potest fieri paralogismus, si sit æquiuocatio in aliqua extremitatum, sicut hic. Grammatici discunt, sed grammatici sunt scientes, ergo scientes discunt. Non sequitur, Discere enim æquiuocum est. Nam vno modo idem est, quod intelligere docentem, & sic scientes discunt. Alio modo idem est, quod accipere scientiam, & sic scientes non discunt.

Secunda species æquiuocationes est, quando vnũ nomen principaliter significat vnum, & aliud non nisi metaphoricæ, siue transumptiue, sicut hoc verbũ ridet, principaliter significat actum propriũ ridendi hominis, metaphoricæ autem siue transumptiue, prati floriditatem. Et formatur sic paralogismus. Quicquid ridet habet os, pratum ridet, ergo pratũ habet os. Et sic. Quicquid currit habet pedes, sed aqua currit, ergo aqua habet pedes. Non sequitur, quia ridere & currere primo sumitur proprie & postea transumptiue. Ad hanc etiam secundã speciem reducitur multiplicitas nominũ analogorum, quæ dicuntur de pluribus secundũ prius & posterius, sicut sanum dicitur de vrina, animali, & dieta, aliter & aliter. Et formatur sic paralogismus, Omne sanum habet vitam, vrina est sana, ergo vrina habet vitã. Non sequitur, quia sanum primo sumitur pro eo, quod principaliter significat sanitatem, secũdo pro eo, quod posterius significat, s. pro signo sanitatis. Potest etiam ad hanc reduci multiplicitas propositionum, quando vna propositio vnam habitudinem significat per prius, & aliam per posterius. Et formatur sic paralogismus, in quocunq; est sanitas, illud est animal, sed sanitas est in humorũ adæquatione, ergo humorum adæquatio est animal. Non sequitur, quia in prima hæc propositio significat habitudinem accidentis ad subiectum, in secunda vero, habitudinem effectus ad causam. Tertia species est, quæ prouenit ex diuersa significatione, quæ quidem attenditur secundum accidentia partium orationis, sicut secundũ tempus, numerum, genus & similia. Et formatur sic paralogismus. Quicunq; surgebat stat, sedens surgebat, ergo sedens stat. Non sequitur, quia sedens in minori sumebatur prout est temporis preteriti imperfecti, in conclusione prout est temporis præsentis.

De fallacia amphibologiæ, & eius tribus speciebus. Cap. 10.

FAllacia amphibologiæ est deceptio proueniens ex eo, q̃ vna oratio penitus eadẽ plura significat. Et dico penitus eadem, ad differentiã orationis compositæ & diuisæ, quę non nisi inquantum composita est, & diuisa, plura significat. Sicut autem æquiuocatio prouenit ex eo, quòd vna dictio penitus eadem plura significat, ita amphibologia prouenit ex eo, quòd vna oratio penitus eadem plura significat. Vnde dicitur amphibologia ab amphi, quod est dubium, & buli, quod est sententia, quasi dubia sententia locutionis. Vel secundum quosdam dicitur ab amphi, quod est dubiũ, & buli, quod est sententia, & logos, quod est sermo. Vnde amphibologia, quasi dubia sententia sermonis. Causa autem apparentię siue principium motiuum in amphibologia, est vnitas orationis plura significantis. Causa vero non existentiæ siue principium defectus, est diuersitas significationis. Sunt autem tres species amphibologiæ. Prima species prouenit ex eo, quòd aliqua vna oratio principaliter plura significat, manente eadẽ constructione, propter diuersam habitudinem constructorum, sicut hæc oratio, liber Aristo. plura significat. Et licet semper eodem modo istæ duæ dictiones cõstruantur, tamen propter diuersam habitudinem diuersa significant. Potest enim intelligi secundũ habitudinem effectus ad causam, vel possessi ad possidentem. Et formatur sic paralogismus, Quicquid est Arist. possidetur ab Arist. sed iste liber est Aristot. ergo possidetur ab Arist. Non sequitur, quia primo construebatur nominatiuus cum genitiuo in habitudine possessionis ad possidentem, & in secunda in habitudine effectus ad causam. Secunda species

est,quę prouenit ex eo,quòd vna oratio plura significat, propter diuersam partium constructionem,ex eo,φ aliqua dictio potest construi cum alia transitiue,vel intransitiue. sicut hic,quicquid videt aliquis,hoc videt,sed columnam videt aliquis, ergo columna videt. Non sequitur, quia ly hoc construitur vno modo cum verbo videt transitiue,& est accusatiui casus,& sic est vera. Est enim sensus,φ qui videt aliquam rem,vi let illam. Alio modo potest construi intransitiue,& est nominatiui casus,& sic est falsa. Et est sensus, quòd qui videt aliquam rem, illa res videt. Et sic procedit conclusio. Similiter & hoc, quoscunque volo me accipere, volo quòd ipsi me accipiant, sed pugnantes volo me accipere, ergo volo quòd pugnantes me accipiant. Non sequitur, quia ly me, potest construi cum hoc verbo accipere transitiue, vel intransitiue, & in vno sensu est vera, & in alio falsa. Similiter hic,quicunque sunt episcopi, sunt homines, sed isti asini sunt episcopi, ergo isti asini sunt homines. Non sequitur, quia minor est duplex, eo quòd ly episcopi, potest construi intransitiue, & est nominatiui casus, & sic est falsa. Potest etiam construi transitiue & est genitiui casus, & sic est vera. Et est attendendum, quòd diuersitas casuum pertinet ad fallaciam amphibologię,quia casus accidunt dictioni, secundum φ vna dictio construitur cum alia dictione. Diuersitas vero aliorum accidentium pertinet ad æquiuocationem, quia alia accidentia accidunt dictioni, secundum quòd in se consideratur. Tertia species amphibologiæ est,quando oratio vna significat plura, vnum principaliter, & aliud transumptiue, sicut hæc oratio. Littus aratur, principaliter significat littoris scisionem, transumptiue vero operis amissionem. Et formatur sic paralogismus,quando littus aratur, terra scinditur,sed quando indocilis docetur, littus aratur,ergo quando indocilis docetur, terra scinditur. Non sequitur, propter prædictam multiplicitatem.

De fallacia compositionis, & diuisionis. Cap. 11.

SEquitur de fallacia compositionis, & diuisionis, in quibus, vt supra dictū est, deceptio est proueniens ex potentiali multiplicitate vnius orationis. Dicitur autem vna oratio potentialiter multiplex, vel ex eo quòd eędem dictiones diuersimode adinuicem componi possunt, vel adinuicem distingui. Sicut cum dicitur, quicquid viuit semper erit, hæc dictio, semper potest componi cum hoc verbo viuit, vel diuidi ab eodem. Et quia oratio per compositionem partium constituitur, partes se habent ad orationem sicut materia, cōpositio sicut forma. Vbi ergo sunt eædem partes, sed non eadem compositio, est eadem oratio materialiter, & potentialiter, sed nō formaliter, & actualiter. Et propter hoc est multiplex potentiale. vel quia oratio,quę est vna,potentialiter plura significat. Etiam in hoc differunt illę fallaciæ ab amphibologia,quia in amphibologia semper idem componitur cum eodem,licet non vniformiter,vnde est eadem compositio,& per cōsequens oratio formaliter & actualiter est vna,& multiplex potētiale. Differunt autem hæ fallaciæ compositionis, & diuisionis, quia quando oratio in sensu composito est falsa, est fallacia compositionis,quando autem in sensu diuiso est falsa, est fallacia diuisionis. Et nota,φ tunc dicitur oratio composita,quando partes magis debite ordinātur,& dicitur diuisa,quando partes minus debite ordinantur. Causa autem apparentiæ siue principium motiuum in vtraq; est vnitas potentialis orationis plura significantis. Causa vero nō existentiæ siue principium defectus,est diuersitas significationis,secundum quòd intelligitur composita vel diuisa.

De primo modo fallaciæ compositionis, & diuisionis. Cap. 12.

SVnt autem tres modi siue species vtriusq; fallaciæ. Primus modus est, quando aliquod dictum potest supponi verbo vel ratione totius, vel ratione partis. Si enim ratione totius supponatur verbo,erit oratio cōposita,si ratione partis erit oratio diuisa. Et tunc si in sensu composito oratio est falsa, est fallacia compositionis, si autem in sensu diuiso, est fallacia diuisionis. Si autem in vtroq; est falsa, tunc nulla est fallacia, quod & in alijs multiplicitatibus est intelligendum. Et formatur sic paralogismus quemcunque possibile est esse album, possibile est quòd ipse sit albus, sed nigrum possibile est esse album, ergo possibile est quòd nigrum sit album. Non valet, quia illud dictum nigrum esse album potest supponi ei, quod dicitur esse possibile, vel ratione subiecti, & tunc possibilitas attribuitur subiecto dicti,& est modalis de re, & tunc est diuisa, & vera. est enim sensus, quòd istæ,qui est niger,habet potentiam quòd sit albus, vel potest supponi ratione totius dicti, & sic est modalis de re, & de dicto, & est composita & falsa, est enim sensus, quòd hoc dictum, album esse nigrum, sit possibile. Vnde hic est fallacia compositionis. Potest etiam sic formari paralogismus, Quemcunque esse nigrum est impossibile, nō potest esse niger, sed album esse nigrum est impossibile, ergo albū non potest esse nigrum. Non valet, quia media est duplex, sicut supradictum est, & in sensu composito est vera, & in diuiso est falsa. vnde est fallacia diuisionis.

De secundo modo. Cap. 13.

SEcundus modus prouenit ex eo, quòd aliquod prædicatum, in quo per coniunctionem copulatiuam, vel disiunctiuam plura adunantur, potest attribui subiecto coniunctim, vel diuisim. Si coniunctim,oratio est composita, si diuisim,oratio est diuisa. Et tunc si in sensu composito est falsa, est fallacia compositionis, si in diuiso est falsa, est fallacia diuisionis, vt patet in his paralogismis. Quicunq; numerus componitur ex duobus, & tribus, est duo & tria, sed quinq; non sunt duo & tria, ergo quinq; non componitur ex duobus & tribus. Non valet, media enim est duplex, ex eo,φ illud prædicatum duo & tria, potest intelligi remoueri à subiecto diuisim, & sic est vera, est enim sensus,φ quinque neq; sunt duo, neque sunt tria. Vel potest remoueri coniunctim, & sic est falsa. Est enim sensus, quòd duo & tria simul iuncta non sunt quinq;, & in hoc sensu procedit conclusio, vnde est fallacia cōpositionis. Vel potest formari sic, Quęcunq; sunt duo, & tria, sunt duo, sed quinque sunt duo & tria, ergo quinque sunt duo. Hic similiter minor est duplex, & in sensu cōposito est vera, in diuiso falsa, vnde ibi est fallacia diuisionis. Simile est si in prędicato ponatur dictio disiunctiua, sicut hic, Omne animal est rationale, vel irrationale, sed non omne animal est rationale, ergo omne animal est irrationale. Non valet, nam prima est duplex, ex eo, quòd prędicatum potest coniunctim attribui subiecto, & sic est composita & vera, & est sensus,

sus, quòd de quolibet animali verum est dicere ꝙ est rationale vel irrationale. Vel potest diuisim attribui subiecto prędicatum, & sic est diuisa & falsa. Est enim sensus, quòd altera istarum propositionum est vera, omne animal est rationale, vel omne animal est irrationale, cum tamen vtraque sit falsa, & ideo est fallacia diuisionis. Potest etiam formari sic paralogismus. Quod non est rationale, vel irrationale, neque est rationale, neque irrationale, sed non omne animal est rationale vel irrationale: ergo aliquod animal neque est rationale neque irrationale. Non sequitur, quia minor est duplex, & in sensu diuiso est vera, & in composito est falsa. vnde est fallacia compositionis. Et sciédum, quòd, quando prędicatum comparatur ab subiectum coniunctim, tunc coniunctio coniungit terminos, & sic accipitur in vi vnius propositionis, quia duo termini coniunctim accepti sumuntur vt vnum prędicatum, & cum simul attribuątur subiecto, subiectum etiam erit vnum. Ex vno autem subiecto & vno prędicato fit oratio vna. Quando vero duo termini in prędicato positi copulato vel disiuncto, diuisim subiecto attribuuntur, sic accipiuntur vt duo prædicata, & per consequens vt duo subiecta eis correspondentia, & sic intelliguntur vt duę orationes per coniunctionem copulatiuam, vel disiunctiuam.

De tertio modo. Cap. 14.

Tertius modus est, quando vna dictio potest con iungi diuersis dictionibus in oratione positis. Erit autem secundum hoc tunc composita, quando cóiungitur cum dictione, cui magis apparet, vel apta est coniungi, diuisa vero, quando ab ea diuiditur, sicut in hoc paralogismo, Quod potest vnum solum ferre, plura potest ferre, sed quod solum vnum potest ferre, non potest nisi vnum ferre, ergo qui non potest nisi solum vnum ferre plura potest ferre. Non sequitur, nam prima est duplex, ex eo ꝙ solum potest coniungi cum hac dictione potest, cum qua magis videtur coniungi, & sic est composita & falsa, est enim sensus quòd iste qui non potest portare nisi vnum pondus, potest portare plura. Vel potest diuidi ab hoc verbo potest & coniungi cum hac dictione vnum, & sic est diuisa & vera. Est enim sensus, qui potest portare vnum solum pondus, potest portare quandoque plura, vnde est fallacia compositionis. Item, Quicunque viuit semper erit, iste asinus viuit, ergo iste asinus semper erit. Non sequitur, nam prima est duplex, ex eo quòd hoc aduerbium semper potest construi cum hoc verbo erit, cum quo videtur com poni magis, & sic est composita, & falsa. Vel diuidi ab eo, & componi cum hoc verbo viuit, & sic est diuisa, & vera, vnde est fallacia compositionis.

Econtrario vero est fallacia diuisionis in his paralogismis. Quocunque vides hunc percussum illo percussus est, sed oculo vides hunc percussum, ergo hic est percussus oculo. Non sequitur, nam minor est duplex, ex eo ꝙ iste ablatiuus oculo potest componi cum hoc verbo vides, cum quo magis videtur, & sic est composita, & vera. Vel potest diuidi ab eo, & componi cum hoc participio percussum, & sic est diuisa, & falsa, vnde est fallacia diuisionis. Item. Quicunque est hodie natus hodie primo esse incœpit, sed tu es hodie natus, constat enim ꝙ hodie es, & es natus, ergo hodie primo cœpisti esse. Non sequitur, quia prima est duplex, eo ꝙ hoc aduerbium hodie potest componi cum hoc verbo es, & sic est composita, & vera. Vel cum hoc participio natus, & sic

est diuisa, & falsa. Et notandum ꝙ obliqui, & aduerbia magis videntur determinare verqum quàm participiũ, & magis verbum principale, quàm secundarium, quod implicatur in subiecto. Cum enim dicitur, Quicunque currit mouetur, mouetur est verbum principale, & currit secundarium in subiecto implicatum.

De Fallacia Accentus & eius Tribus modis. Cap. 15.

Sequitur de fallacia accentus. Accentus prout hic sumitur est modus pronũciandi aliquam dictionem. Fallacia autem accentus est deceptio proueniens ex eo ꝙ aliqua dictio diuersimode pronunciata diuersa significat. Sicut enim in fallacia secundum compositionem, & diuisionem est eadem oratio materialiter, & formaliter diuersificata secundum compositionem, & diuisionem, ita in hac fallacia est eadem dictio materialiter, formaliter diuersificata secundum modum pronunciandi, & ideo sicut est ibi potentialis multiplicitas orationis, ita est hic potentialis multiplicitas dictionis. Causa apparentię in hac fallacia est materialis vnitas dictionis. Causa vero non existentię est diuersitas significationis, idest dictionis diuersimode pronunciatę vel prolatę. Sunt autem quatuor modi huius fallacię, secundum ꝙ quatuor modis contingit diuersificari modus pronunciandi dictionem. Primo modo nanque variatur per diuersos tonos siue accentus, qui sunt tres, scilicet acutus, grauis, & circunflexus. Acutus accentus, siue tonus est, qui acuit, siue eleuat syllabam, sicut cum dicitur, Martinus, in quo media syllaba eleuatur. Grauis vero accentus est, qui deprimit syllabam vel deponit, vt patet in media syllaba huius nominis Dominus, vel vltima huius nominis Lucas. Circunflexus autem accentus est, qui acuit syllabam & deprimit. Primus ergo modus huius fallacię prouenit ex eo, ꝙ aliqua dictio potest pronunciari acuto, graui, vel circunflexo accentu, vt patet in hoc paralogismo, Quoscunque iustum est pendere, iustum est pati pœnam, sed bonos viros iustum est pendere, ergo bonos viros iustum est pati pœnam. Nam in prima sumebatur pendere, prout profertur acuto accentu, & sic idem est pendere quod pati pœnam. In secunda proferebatur graui accentu, & sic pendere idem est quod dare pœnam. Secundo modo variatur modus pronunciandi dictionem secundum diuersa tempora, quę sunt duo, scilicet productum, vt in syllaba longa, & correptum, vt in syllaba breui. Secundus ergo modus prouenit ex eo ꝙ aliqua syllaba alicuius dictionis potest corripi, vel produci, vt patet in hoc paralogismo, Omnis populus est arbor, sed aliqua gens est populus, ergo aliqua gens est arbor. Non sequitur, quia hęc dictio populus aliud significat secundum ꝙ eius prima syllaba producitur, sic enim significat quandam arborem, & aliud secundum ꝙ corripitur, sic enim significat gentem. Tertio modo variatur modus pronunciandi dictionem secũdum diuersitatem spiritus, qui quidem diuersificatur secundum asperum, & lene. Asper quidem spiritus designatur per hanc figuram.h. lenis vero spiritus est, quando sine aspiratione syllaba profertur. Tertius ergo modus huius fallacię prouenit ex eo, ꝙ aliqua dictio potest leniter, vel aspere pronunciari, vt patet in hoc paralogismo. Quicquid hamatur hamo capitur: sed vinum amatur, ergo vinum hamo capitur. Non sequitur, quia primo hoc verbum hamatur profertur aspere, secundo leniter. Similiter hic, Omnis ara est in templo, stabulum porcorum

porcorum est hara, ergo stabulum porcorum est in templo. Non sequitur, quia primo hoc nomen ara profertur leniter, postea aspiratur. Quartus modus prouenit ex eo, q aliquid potest proferri, vt vna dictio, vel vt plures, vt hic, tu es, qui es, sed qnies est requies, ergo tu es requies. Non sequitur, quia hoc quod primo dico, qui es, sumitur vt oratio vna, postea vt vna dictio. Similiter hic, Quicquid Deus fecit in vitæ, fecit inuitus, racemos fecit Deus in vitæ: ergo racemus fecit inuitus. Non sequitur, quia primo hæc dictio, inuite sumitur vt vna dictio, postea vt plures.

Patet igitur ex prædictis q accentus secundum quod ab eo denominatur hæc fallacia cómunius est quàm accentus, qui diuiditur per grauem, & acutum, & circunflexum, comprehendit enim sub se & hunc accentum, & alia tria, vt dictum est prius, scilicet asperum, lene, correptum, productum, vt vnum, & vt plura.

De figura Dictionis, & eius tribus modis. Cap. 16.

SEquitur de Fallacia figuræ dictionis. Figura dictionis, prout hic sumitur, nihil est aliud, quàm similitudo vnius dictionis ad alteram, sicut dicitur aliquid ad figuram alterius factum, quod ei assimilatur. Vnde fallacia figuræ dictionis est deceptio proueniens ex eo, q aliqua dictio similis alteri dictioni videtur eundem modum significandi habere, cum tamen non habeat. vt hæc dictio homo videtur significare hoc aliquid propter similitudinem quam habet cum nominibus significantibus primam substantiam. Et sic patet q in hac fallacia non est multiplex verum, sed phantasticum, quia vna dictio non plura significat secundum rei veritatem, sed habet vnum modum significandi, & videtur habere alium. Causa apparentiæ in hac fallacia est similitudo vnius dictionis cum alia dictione, causa vero non existentiæ est diuersus modus significandi. Sunt autem tres modi huius fallaciæ. Primus modus prouenit ex eo, q dictio, quæ significat masculinum, sumitur ad significandum fœmininum, aut neutrum, aut econuerso. vt patet in hoc paralogismo, Quæcunque coloratur albedine, est alba, sed Catilina coloratur albedine, ergo Catilina est alba. Non sequitur, quia cum Catilina sit proprium nomen viri, non significat fœmininum, licet significare videatur propter similitudinem dictionis, quam habet cum nominibus fœmininis, vnde non debet sumi sub fœminino distributio. Vel sic, Omnis substantia colorata albedine, est alba, sed vir est substantia colorata albedine, ergo vir est alba. Non sequitur quia mutatur hic fœmininum in masculinum. Secundus modus prouenit ex eo, q aliqua dictio, quę significat per modum vnius prędicamenti, videtur significare per modum alterius. sicut hic, Quicquid heri vidisti, hodie vides, album heri vidisti, ergo album hodie vides. Non sequitur, quia hic mutatur quid in quale. Vel sic, Quotcunque emisti, comedisti, crudum emisti, ergo crudum comedisti. Non sequitur, quia hic mutatur quantum in quale. Vel sic, Quantuncunque digitos olim habuisti hodie habes, sed paruos digitos olim habuisti, ergo paruos digitos hodie habes. Non sequitur, quia mutatur quantum quantitatus discretæ in quantum quantitatis continuę. Et notandum, q non facit fallaciam figurę dictionis mutatio prędicamentorum quantum ad rem significatam, sed quantum ad modum significandi. Albedo enim significat qualitatem, sed significat eam per modum substantiæ, quia non significat eam vt inhærentem. Album autem significat eam per modum qualitatis, quia significat eam vt inhærentem. Vnde hic non est fallacia figuræ dictionis. Qnicquid heri vidisti hodie vides, albedinem heri vidisti, ergo albedinem hodie vides. Erit autem fallacia figuræ dictionis si procedatur sic, album vidisti, ergo album vides. Tertius modus prouenit ex eo, q aliqua dictio, quę significat quale quid, videtur significare hoc aliquid, & contingit quando quale quid trãsmutatur in hoc aliquid. Et dicitur significare quale quid, quando significat naturam communem generis vel speciei secundum quòd pertinet ad tertium modum. Hoc aliquid vero significat substantiam particularem. Si enim sumatur quale quid significare secundum q pertinent ad genus qualitatis sic mutatur quale quid in hoc aliquid, & pertinet ad tertium medium. Et formatur sic paralogismus. Sortes est altera ab homine, ipse est homo, ergo ipse est altera a se. Non sequitur, quia procedit ab homine ad sortem, & sic mutatur quale quid in hoc aliquid. Et ad hunc modum reducitur omnis exceptio proueniẽs ex variata suppositione terminorum, vt homo est species. Sortes est homo, ergo Sortes est species. Hic proceditur à simplici suppositione ad discretã, & mutaẽ quale quid in hoc aliquid.

Quæ nam, & quod sint extra dictionem Fallaciæ. Cap. 17.

SEquitur de Fallacijs extra dictionem, quæ in hoc differunt à fallacijs in dictione, vt supra dictum est, quia in fallacijs in dictione principium motiuũ siue causa apparentiæ est ex parte vocis, in fallacijs autem extra dictionem, ex parte rei. Sicut enim in fallacijs in dictione deceptio prouenit ex eo, q aliquæ res, quæ conueniunt secundum vocem, accipiuntur vt eędem secundum rem, ita in fallacijs extra dictionem deceptio prouenit ex eo, q aliquæ res aliquo modo cõuenientes vel differentes accipiuntur, vt eædem simpliciter vel diuersæ. Sunt autem fallacię extra dictionem septem, quarum prima est secundum accidens, secunda secũdum quid & simpliciter, tertia secundum ignorantiam elenchi quarta secundum petitionem principij, quinta secundum consequens, sexta secundum non causam vt causam, septima secundum plures interrogationes vt vnam. Accipiuntur autem hę fallaciæ secũdum quasdam vniuersales rerum conditiones. Nam entium aliud est per se, & aliud per accidens, & secundum hoc accipitur fallacia accidentis. Item secundum perfectum & imperfectum, fallacia secundum quid & simpliciter, secundum autem oppositum & non oppositum, fallacia secundum ignorantiam elenchi, secundum vero idem & diuersum, est fallacia petitionis principij, secundum prius & posterius, fallacia consequentis, secundum autem causatum & causam, est fallacia secundum non causam vt causam, secundum autem vnum & multa fallacia s'm plures interrogationes vt vnam. Dicendum est ergo prius de fallacia accidẽtis.

De Fallacia Accidentis, in quo nam consistat. Cap. 18.

SCiendum est autem, q accidens hic accipitur secundum q inesse diuiditur per inesse per se & per inesse per accidens. Per se autem dicitur aliquid inesse alicui, quod inest ei secundum rationem proprię diffinitionis.

tionis. quod autem præter hæc inest alicui dicitur inesse per accidens. Vnde ad hoc, quod est inesse per se, aut per accidens, tripliciter aliquid potest se habere. Quædam enim sunt, quæ omnino sunt idem secundum substantiæ rationem, vt vestis & indumẽtum, & in istis est solummodo per & se nullo modo per accidens. Quędam vero sunt, quorum vnum est omnino extraneum à ratione alterius, sicut se habet album, & homo, & in istis est solũmodo per accidens, & nullo modo per se. Quædam vero sunt, quorum vnum quodammodo pertinet ad rationem alterius, licet non sint eadem secundum diffinitionem, & sic se habet superius, & inferius. Nam superius ponitur in diffinitione inferioris, sed non tamen omnino est eadem diffinitio superioris & inferioris, vt animalis & hominis, cum diffinitio inferoris addat supra diffinitionem superioris. Et simile est de proprio & de specie, nam species ponitur in diffinitione proprij, non tamen species & proprium omnino sunt idem in diffinitione. Et in his quodammodo est per se, & quodammodo per accidens, inquantum partim secundum diffinitionem conueniunt, & partim differunt. In his autem quæ primo modo se habent, necesse est vt quicquid est verum de vno sit verum de alio, eo ꝙ talia sunt penitus eadem secundum rationem, & differunt secundum nomen solum, vnde in his non contingit esse fallaciam accidentis. Sed in omnibus alijs non est necessarium ꝙ quicquid est verum de vno, sit verũ de alio. Et ideo, si ex hoc ꝙ aliquid est verum de vno, concludatur esse verum de altero, est fallacia accidentis. Contingit autem aliquando, vt quod est verum de vno sit verum de alio, quando scilicet aliquid attribuitur vni secundum ꝙ est idem alij, túc enim ei & alteri inerit. Si vero attribuitur vni secundum ꝙ est ab altero diuersum, non inerit alteri, sicut si album attribuatur animali inquantum est idem homini, tunc oportet ꝙ conueniat homini. Si autem vt est diuersum ab homine, non conuenit homini. Et si concludatur inesse homini, est ibi fallacia accidentis. Sicut si dicatur animal est quadrupes, homo est animal, ergo homo est quadrupes. Non sequitur, quia quadrupes non prædicatur de animali secundum ꝙ animal est idem homini, sed secundum ꝙ est ab homine diuersum. Vnde patet, ꝙ in prædicto argumento medium diuersimode accipitur. Nam primo accipiebatur secundum ꝙ est diuersum ab homine, secundo secundum ꝙ est idem homini. Et ideo, quando fallacia accidentis semper est diuersa acceptio medij. Dicitur autem diuersa acceptio medij, quando medium secundum quòd conuenit cum vna extremitatum est diuersum ab alia.

De tribus modis fallaciæ Accidẽtis. Cap. 19.

FAllacia vero accidentis est deceptio proueniens ex eo ꝙ aliquid assignatur similiter inesse rei subiectæ, & accidenti eius, vel similiter inesse vtrique eorum, quæ sunt aliqualiter per accidens vnum. Ex quo patet quòd in fallacia accidentis semper inueniuntur tres termini sicut in syllogismo, quorum duo per accidens coniungũtur, qui quidem se habent sicut medium, & minor extremitas. Tertium vero quod assignatur similiter vtrique eorum inesse, est maior extremitas. Causa apparentiæ in hac fallacia est vnitas quædam & identitas eorum, quæ per accidens aliquo modo coniunguntur. Causa vero non existentiæ est diuersitas eorundem. Nam sicut dicit Philosophus in 1. Elenchorum, fallacia accidentis fit ex eo, ꝙ aliquis non potest diiudicare idem, & diuersum vnum, & multa. Sunt autem tres modi huius fallaciæ. Primus modus prouenit ex eo, quod proceditur ab accidente ad subiectum, vel econuerso. Sicut hic. Cognosco Coriscum, Coriscus est veniens, ergo cognosco venientem. Non sequitur, quia Coriscus, & veniens sunt vnum per accidens, & non per se. Vnde non sequitur ꝙ quicquid est verum de vno, sit verum de alio. Hic enim fallit quando aliquid est verum de vno secundum ꝙ est diuersum ab altero. Sicut hic, Coriscus enim non subiacet cognitioni secundum ꝙ est idem venienti, vnde patet ꝙ est diuersificatio medij, & sic est fallacia accidentis. Similiter hic. Iste Canis est pater, & est tuus, ergo est pater tuus. Canis enim, & pater sunt vnum per accidens, vnde non sequitur, ꝙ quicquid est verum de vno, sit verum de alio, secundum enim ꝙ Canis est pater, non conuenit ei esse tuum. Secundus modus prouenit, quando id, quod conuenit superiori, concluditur de inferiori, vel econuerso. Sicut hic. Homo est animal, animal est genus, ergo homo est genus. Non sequitur. Superius enim & inferius aliquo modo sunt vnum per accidens, licet alio modo sint vnum per se, vt ex dictis patet. Vnde quod verificatur de vno eorum secundum quod est idem alteri, necesse est, & de altero verificari. Et secũdum hoc sumuntur argumenta dialectica à genere & à specie, siue ab inferiori & superiori. Quod autẽ verificatur de vno eorum secundum quòd differt ab altero, non oportet de altero verificari, tunc enim est variatio medij & fallacia accidentis, sicut est in proposito. Nam esse genus non prędicatur da animali secundum ꝙ est idem homini, sed secundum quòd ab eo differt, sicut superius ab inferiori. Similiter est hic. Triangulus est figura, sed proprietas trianguli est habere tres angulos, ergo est proprietas figuræ. Non sequitur, quia triangulus & figura non sunt omnibus modis idem, vnde non sequitur, quod de vno verificatur, & de altero verificari. Similiter est etiam hic Sortes est alius ab homine, ipse est homo, ergo est alius à se. Tertius modus prouenit, quando proceditur à specie ad proprium, vel ecõuerso. Sicut hic. Homo est risibilis, risibile est proprium, ergo homo est proprium. Vel sic, homo est species, sed homo est risibilis, ergo risibile est species. Non sequitur, quia risibile & homo non sunt omnino idem secundum diffinitionem, ideo se habet vnum ad alterum aliquo modo per accidens, vt est extraneum, & propter hoc non est necesse quòd quicquid verificatur de vno, verificetur de alio.

In aliquo paralogismo esse duas fallacias ostendit. Cap. 20.

ET est sciendum, ꝙ non est inconueniens, si aliquibus prædictorum paralogismorum sint assignatę duæ fallaciæ, scilicet figuræ dictionis, & accidentis, quia secundum ꝙ prouenit deceptio ex similitudine dictionis, est fallacia figuræ dictionis, secundum autem ꝙ prouenit ex inconuenientia rerum, est fallacia accidentis, homo enim & Sortes & quantum ad rem conueniũt, & quantum ad nomen similitudinem habẽt. Sciendum est etiam, ꝙ sicut fit paralogismus accidentis ex propositionibus cathegoricis, ita fit ex propositionibus hypotheticis, ex eo ꝙ medium diuersimode accipitur, prout scilicet comparatum est ad vnam extremitatem, est diuersum ab alia, sicut hic. Si nullum tempus est, dies non est per, locum à toto in quantitate, & si dies nõ est, ergo nox est, per locum ab oppositis, sed si nox est, aliquod tempus

pus est, ergo si nullum tempus est, aliquod tempus est. Patet enim quod istud medium, quod est, diem non esse, est diuersum ab eo, quod est noctem esse. Ex hoc enim quod est diem non esse, sequitur noctem esse supposito tempore, sicut ex hoc quod est videntem non esse, sequitur caecum esse, supposito animali, quod est natum videre.

Quid sit fallacia secundum quid & simpliciter. Cap. 21.

SEquitur de fallacia secundum quid & simpliciter. Simpliciter autem dicitur, quod nullo addito dicitur, vt Sortes est albus, vel Sortes currit. Secūdum quid autem dicitur quod aliquo addito dicitur, vt iste currit bene, vel Sortes est albus dente. Hoc autem quod additur dupliciter se habet ad id cui additur. Nam quandoque non diminuit de ratione eius, cui additur, & tunc potest procedi ab eo, quod est secundum quid, ad id, quod est simpliciter. Vt cum dicitur, Iste currit velociter, ergo currit. Velocitas enim nihil diminuit de ratione cursus, & est in praedicto argumento locus à parte in modo. Quandoque vero additum diminuit aliquid de ratione eius, cui additur, vt cum dicitur, Aethiops est albus dente. Nam haec determinatio dente, deminuit aliquid de ratione eius, quod dicitur album. Non enim potest dici albus, nisi qui vel totus albus est, vel secundum plures, & principaliores partes. Et ideo, si concludatur est albus dente, ergo est albus, est locus sophisticus siue fallacia secundum quid & simpliciter. Fallacia ergo secundum quid & simpliciter est deceptio proueniēs ex eo quod dictum secūdum quid sumitur, ac esset simpliciter dictum. Causa apparentiae in hac fallacia est conuenientia eius, quod est secundum quid, ad id, quod dictum est simpliciter. Causa vero non existentiae est diuersitas eorundem.

Quinque modi fallaciae secundum quid & simpliciter exponuntur. Cap. 22.

SVnt autem quinque modi huius fallaciae. Primus modus est, quando determinatio addita habet oppositionem ad id, cui additur, vt in hoc argumento, Caesar est homo mortuus, ergo est homo. Non sequitur, quia esse mortuum habet oppositionem ad hominem, eo, quod viuum est de ratione hominis, cum homo sit animal, & animal sit substantia animata sensibilis, & sic patet, quod haec determinatio mortuus, tollit hominis rationem. Similiter hic ille est bonus latro, ergo est bonus. Nam bonum per se simpliciter sumptum oppositionem habet ad latronem. Similiter est hic. Mendax verum dicit dicendo se dicere falsum, ergo dicit verum. Non sequitur, quia dicere verum opponitur ei quod est dicere falsum, & econuerso. Secundus modus prouenit ex eo quod determinatio addita pertinet ad animae actum, nam aliqui actus animae possunt esse & circa existentia, & circa non existentia. Sicut hic, Chimera est animal opinabile ergo chimera est animal. Non sequitur. Nam opinabile additum animali diminuit de eius ratione. Simile est hoc, Caesar est in memoria hominum, ergo Caesar est. Et iterum, Tu habes foelicitatem in voluntate tua, ergo habes foelicitatem. Tertius modus prouenit ex eo, quod aliqua determinatio addita significat esse in potentia, sicut hic, Ouum potentialitate est animal, ergo est animal. Non sequitur. Nam esse in potentia diminuit de ratione eius, quod est esse simpliciter. Quartus modus est, quando determinatio addita significat partem sicut hic Aethiops est albus dente, ergo est albus. Non sequitur, quia esse in parte diminuit de ratione eius quod est esse simpliciter. Sciendum tamen est quod, si à parte consueuit, vel natum sit denominari totum non accidet fallacia in hoc processu, vt si dicatur, Iste est crispus secundum capillos, ergo est crispus, bene sequitur. Nam homo non denominatur crispus nisi secundum capillos. Et hic modus se extendit ad alias partes, scilicet loci vel tēporis & aliorum totorum, sicut hic. Ista diaeta est bona in locis egrotatiuis, ergo est bona. Non sequitur, quia quod dicitur in locis egrotatiuis significat partem in loco, & non totum. Similiter hic, Bibere vinum est malum aegrotanti, ergo est malum bibere vinum. Et eadem ratio est in omnibus similibus. Quintus modus est, quādo determinatio addita cogit terminum, cui additur stare materialiter, sicut hic, Sapiens vult admittere malum, ergo vult malum. Nā admittere malum non dicit malum simpliciter, sed secundum quid. Similiter hic. Fur vult sumere bonum, quia pecuniam, ergo vult bonum, & eadem ratio est in similibus alijs. Sic ergo patet ex dictis, quòd haec fallacia prouenit secundum rationem perfecti vel imperfecti. Nam determinatio diminuit ex eo quòd significat aliquid imperfecte.

De fallacia secundum ignorantiam elenchi. Cap. 23.

SEquitur de fallacia secundum ignorantiam elenchi. Est autem elenchus syllogismus contradictionis, qui quandoque est vnus syllogismus, quandoque duo. Vnus quidem est, quando concludit contradictoriam alicuius propositionis prius datae, sicut si detur aliquod animal esse incorruptibile, & procedatur sic. Omne compositum ex contrarijs est corruptibile, omne animal est huiusmodi, ergo est corruptibile. Haec enim conclusio cōtraria est prioris propositionis datae. Duo enim syllogismi constituunt vnum elenchum, quando ex duobus syllogismis contradictoria concluduntur. Sicut si in syllogismo praedicto contraponatur alius talis syllogismus. Nullum beatum est corruptibile, aliquod animal est beatum, scilicet rationale, ergo aliquod animal non est corruptibile. Quia igitur de ratione elenchi est syllogismus simul & contradictio, quicquid est contra diffinitionem syllogismi, & contradictionis, est contra diffinitionem elenchi, & ideo, cum in qualibet fallacia defectus accidat per hoc, quod aliquid omittitur de diffinitione syllogismi & contradictionis, ideo omnis fallacia reducitur ad ignorantiam elenchi, sicut ad generalem. Quia vero in diffinitione elenchi ponitur contradictio quasi differentia, quae constituit speciem, ideo specialiter omissio eorum, quae ad contradictionem requiruntur ignorantiam elenchi constituit secundum quod est fallacia specialis. Sed, quia fallacia esse non potest si apparentia desit, oportet ad hoc quod sit fallacia, vt sit apparens contradictio, & cum hoc aliquid ad veritatem contradictionis desit. Apparens autem contradictio esse non potest nisi sit vnius & eiusdē. Vnde hoc obseruatio ex defectu aliorum, quae ad contradictionem requiruntur, haec contingit fallacia. Est enim contradictio oppositio vnius & eiusdem non rei tantum, nec nominis tantum, sed rei, & nominis secundum idem & ad idem, & respectu eiusdē, similiter & in eodem tempore. Fallacia ergo secundum ignorātiam elenchi est deceptio proueniens ex eo, quòd non

non obseruantur ea, quæ sunt necessaria ad diffinitionẽ elenchi, & præcipue ex parte contradictionis. Vnde & dicitur ignorantia elenchi, quia deceptio non accidit nisi per hoc ꝙ ignoratur diffinitio contradictionis. Causa vero apparentiæ in hac fallacia est similitudo diffinitionis deficientis ad contradictionem perfectam. Causa vero non existentiæ est diuersitas eorundem.

Quatuor modi fallaciæ secundum ignorantiam elenchi, exponuntur. Cap. 24.

MOdi huius fallaciæ sunt quatuor. Primus peccat cõtra hanc particulam ad idem, vt hic. Duo sunt duplum ad vnum, non sunt autem duplum ad tria, ergo duo sunt duplum & non duplum. Non sequitur, quia omissio huius quod est esse ad idem facit, ꝙ non est contradictio. Secundus modus peccat contra hãc particulam secundum idem, sicut hic. Hoc est duplum ad illud secundum longitudinem, & non est duplum ad idem secundum latitudinem, ergo est duplum & non duplum. Non sequitur, quia omittitur hæc particula secundum idem, quod requiritur ad contradictionem. Tertius peccat contra hanc particularem simpliciter, sicut hic. Cœlum mouetur circulariter, & nõ mouetur sursum & deorsum, ergo mouetur & non mouetur. Non sequitur, quia omissio huius particulæ similiter tollit contradictionẽ. Quartus modus est contra hanc particulam, & in eodẽ tempore, sicut hic. Domus ista est clausa isto tempore, & non alio, ergo est clausa, & non clausa. Non sequitur, quia diuersitas temporis impedit contradictionem. Et sciendum est, ꝙ hæc fallacia communis est cum fallacia secundum quid & simpliciter in hoc, ꝙ in vtraque proceditur ab eo, quod dicitur cum determinatione, ad id, quod dicitur simpliciter. Sed hæc est differentia, quia in fallacia secundum quid & simpliciter determinatio diminuit de ratione eius, quod est simpliciter, quod non de necessitate accidit in hac fallacia, sed hæ determinationes additæ diminuunt de ratione contradictionis. Bene enim sequitur, hoc est duplum ad illud secundum longitudinem, ergo est duplum ad illud. Non tamen sequitur ꝙ sit contradictio, sit ad diuersa referatur, patet etiam ex dictis, quod hæc fallacia prouenit secundum generalem entium contradictionem, nam contradictio est omnis oppositionis principium.

De Fallacia petitionis principij & eius quinque modis. Cap. 25.

SEquitur de fallacia petitionis principijs. Principiũ autem hic dicitur principale propositum. Tunc igitur aliquis petit principium, cum petit sibi concedi principale propositum, quod debet probare. Quod quidem, si sub eodem nomine petat nulla fit fallacia, sed petens videbitur deridendus, sicut si velit probare, ꝙ homo currit, & petit eandem sibi concedi. Si vero petat, ꝙ vult probare sub alio nomine, vel vocabulo poterit esse fallacia, & tunc proprie petit illud, quod est in principio, idest illud, quod in se continet principale propositum. Fallacia ergo petitionis principij est deceptio proueniẽs ex eo, ꝙ idem assumitur ad probationem suipsius sub alio vocabulo. Causa ergo apparentiæ in hac fallacia est diuersitas conclusionis à præmissis. Causa vero non existentiæ est identitas eorundem. Sunt autem quinque modi huius fallaciæ.

Primus modus est, quando diffinitum petitur ad probationem diffinitionis, vel econuerso, vt si debeat probari, ꝙ homo currit, & arguatur sic, Animal rationale & mortale currit, ergo homo currit, hic nulla est probatio, quia similiter dubitatur de præmissa & de conclusione.

Secundus modus est, quando vniuersale petitur ad probationem particularis, vt si debeat probari, ꝙ omnium cõtrarium est eadem disciplina, & assumatur ista. Omnium oppositorum est eadẽ disciplina, ergo & omnium contrariorum. Hic enim præmissa non est magis nota quàm conclusio.

Tertius est, quando petunt particularia ad probationem vniuersalis, vt si debeat probari, ꝙ omnium oppositorum ast eadem disciplina, & assumantur istæ. Omniũ contrariorum, omnium priuatiue oppositorum est eadem disciplina, & sic de alijs, ergo & omnium oppositorum. Hic etiam conclusio in præmissis petitur.

Quartus est, quando diuisim petitur quod debet probari coniunctim, vt si debeat probari ꝙ medicina est scientia sani & ægri, & sumatur ista, Medicina est scientia sani & medicina est scientia ægri, ergo est scientia sani & ægri, hic etiam petitur quod debet probari sub alijs verbis.

Quintus est, quando petitur vnum correlatiuorum ad probationem alterius, vt si debeat probari quòd Sortes sit pater Platonis, & sumatur sic, Plato est filius Sortis, ergo Sort. est pater Platonis, hic petitur quod debet probari sub alijs verbis. Et est sciendum, ꝙ hæc fallacia non peccat contra vim illatiuam argumenti, bene enim sequitur conclusio datis præmissis cum seruetur debita habitudo inferentis ad illatum, sed peccat contra probationem argumenti. Nam probatio debet esse per magis manifesta, quod hic non obseruatur. Vnde hic non accidit deceptio ex eo ꝙ conclusio infertur ex præmissis, cũ illationes prædictæ sint secundum locos dialecticos, sed accidit deceptio ex eo ꝙ petitur idem concedi, ac si esset diuersum. Vnde, si in præmissis modis arguendi sumantur præmissæ ex eo ꝙ sunt magis notæ & non quasi petitæ, non erit argumentum sophisticum, sed dialecticum. Patet etiam ex dictis, ꝙ hæc fallacia prouenit secundum idem & diuersum, prout non discernitur inter ea.

In quo consistit consequentis fallacia, & quonam ab accidentis fallacia distinguatur. Cap. 26.

SEquitur de fallacia consequentis. Consequens autem hic dicitur, quod ad antecedens sequitur in propositione conditionali, vt cum dicitur, Si Sort. est homo, Sort. est animal, Sortem esse animal est consequens. Sor. esse hominem est antecedens. Est ergo fallacia consequentis deceptio proueniens ex eo ꝙ consequens extimatur omnino esse idem antecedenti. Ex hoc enim contingit aliquem credere, ꝙ sicut consequens sequitur ad antecedens, ita econuerso antecedens ad consequens sequitur. Vnde patet ꝙ fallacia consequentis in duabus cõsistit consequentijs, quarum vna est vera, altera falsa. Sicut si dicatur, Si quis currit mouetur, sed Sort. mouetur, ergo Sort. currit. Hæc enim consequentia, quæ primo ponitur, est vera, sed ista, ad quam proceditur, est falsa, scilicet mouetur, ergo currit. Vbi vero ponitur tantum vna consequentia, non est fallacia consequentis. Vnde si sic dicatur, Sor. est animal, ergo est homo, non est fallacia consequentis ex mõ arguendi, sed magis fallacia accidentis.

Nam

Nam ſicut fallacia conſequentis prouenit ex eo quod cõſequens exiſtimatur omnino eſſe idem antecedenti, ita fallacia accidentis prouenit ex eo, quod prædicatum exiſtimatur omnino eſſe idem ſubiecto. Vnde & hæc fallacia denominatur à conſequendo, illa vero ab accidendo, quod eſt inhærere, & inde eſt ꝙ quando proceditur arguendo ſolum ab aliqua cathegorica, per quam ſequitur aliquid ineſſe, eſt fallacia accidentis, quando vero ab aliqua conditionali eſt fallacia conſequentis. Et ideo Philoſophus dicit, ꝙ fallacia accidentis eſt in vno, & fallacia conſequentis eſt in pluribus.ſ.conſequentijs. Ex hoc etiã patet quòd cõſequens eſt aliquo modo pars accidentis. Nam omne quod ſequitur aliquo modo accidit, nõ omne quod accidit ſequitur, ſi homo eſt albus, licet hæc ſit vera, homo eſt albus, & ideo vbicunq; eſt fallacia conſequentis poteſt aliter ordinatis terminis fieri fallacia accidentis, ſed non cõuertitur. Cauſa vero apparentiæ huius fallaciæ eſt conuenientia cõſequentis cũ antecedente, Cauſa vero non exiſtentiæ eſt diuerſitas eorundem.

De duobus modis fallaciæ conſequentis. Cap. 27.

Svnt autem duo modi huius fallaciæ. Primus prouenit ex conſecutione magis cõmunis ad minus commune, ſiue magis commune ſit genus, ſiue accidens; vt patet in his paralogiſmis. Si aliquid eſt aſinus, eſt animal, ſed tu es animal, ergo tu es aſinus. Non ſequitur; Non enim conſequentia primo poſita conuertitur. Similiter eſt hic, ſi aliquid eſt mel, eſt rubeũ, fel eſt rubeum, ergo fel eſt mel. Et iterum ſimile eſt hic, Si aliquis eſt fur errat de nocte, ſed tu erras de nocte, ergo tu es fur. In his omnibus putatur conſequentia conuerti, quæ non conuertitur. Vnde eſt fallacia conſequentis. Si autem ſumantur propoſitiones cathegoricæ in eiſdem terminis eſt fallacia accidentis, ſicut hic. Aſinus eſt animal, tu es animal, ergo tu es aſinus. Et iterum, Mel eſt rubeum, fel eſt rubeum, ergo fel eſt mel.

Secundus modus procedit à cõſequentia vnius oppoſiti ad ſimilem conſequentiam in alio oppoſito, vt ſi dicatur ſic. Si aliquid eſt generatum habet principium, ſed anima non eſt generata, quia ex nihilo creata, ergo non habet principium, ſed ſemper fuit. Non ſequitur, eſt.n.in oppoſitis duplex conſequentia. Vna in ipſo, & altera in contrario, in ipſo quidem eſt conſequentia, quando ſicut ad antecedens ſequitur conſequens, ita ad oppoſitũ antecedentis ſequitur oppoſitum conſequentis, vt ſi eſt iuſtum, eſt bonum, ergo ſi eſt iniuſtum, eſt malum. Conſequentia in contrario eſt, quando ſicut ad antecedens ſequitur conſequens, ita ad oppoſitum conſequentis ſequitur oppoſitum antecedentis, vt ſi eſt homo, eſt animal, ergo ſi non eſt animal, nõ eſt homo. In oppoſitis autem ſecundum affirmationem & negationem non eſt conſequentia in ipſo, ſed in contrario, & ideo, quando proceditur in huiuſmodi oppoſitis ac ſi eſſet cõſequentia in ipſo eſt fallacia cõſequentis ſicut in prædicto exemplo patet. In his autem terminis eſt fallacia accidentis cathegoricis propoſitionibus ſumptis, vt ſi dicatur, omne generatum eſt corruptibile, vel habet principium, anima non eſt generata, ergo non habet principium. Eſt aũt ſciendum, quòd ſicut primus modus peccat cõtra conſequentiam procedendo à poſitione conſequentis, ita ſecundus à deſtructione conſequentis. Eſt autem contrario modo procedendum, ſ.à deſtructione cõſequentis, & à poſitione antecedentis. Patet etiam, quòd hęc fallacia prouenit ſecundum rationem prioris & poſterioris.

De fallacia ſecundum non cauſam, vt cauſam. Cap. 28.

Sequitur de fallacia ſecundũ non cauſam vt cauſam. Cauſa autem hic dicitur, ꝙ eſt inferendo cauſa, ſecundum ꝙ præmiſſæ ſunt cauſa cõcluſionis. Eſt ergo fallacia ſecundum non cauſam vt cauſam, quando inter præmiſſas, ex quibus ſequitur concluſio, ponitur aliqua propoſitio, quæ nihil ad concluſionẽ operatur, & ſic non eſt cauſa, tamen ad hoc ꝙ fiat fallacia, oportet ꝙ videatur eſſe cauſa, quod fit per hoc, ꝙ conuenit cum alijs propoſitionibus, quę ſunt cauſę interemptionis. Ex hoc autem, ꝙ propoſitio, quę non eſt cauſa, ſumitur vt cauſa, non prouenit aliqua deceptio, niſi quando ex concluſione reditur ad præmiſſas, quod quidem fit in ſyllogiſmis ad impoſsibile, in quibus per hoc ꝙ concluſio eſt impoſſibilis, oſtenditur aliqua præmiſſarum poſsibilis fuiſſe, & ideo hæc fallacia non habet fieri niſi in huiuſmodi ſyllogiſmis. In ſyllogiſmis enim oſtenſiuis, in quibus directę aliquid concluditur ad nullum inconueniens poteſt reduci reſpondens, ſi ſumatur aliqua propoſitio, quæ non eſt cauſa concluſionis, ac ſi eſſet cauſa. Eſt ergo cauſa apparentiæ in hac fallacia conuenientia propoſitionis, quæ non eſt cauſa cum illis, quæ ſunt cauſæ. Cauſa vero non exiſtentiæ eſt defectus habitudinis debitę inter propoſitionem inferentem & illatam, Formatur autem ſecundũ hanc fallaciam paralogiſmus hoc modo. Putas ne vita & anima ſunt idem? quo dato, procedatur ſic, Anima & vita ſunt idem, mors & vita ſunt contraria, generatio & corruptio ſunt contraria, ſed mors eſt corruptio, ergo vita eſt generatio, ergo viuere eſt generari. Quod eſt impoſſibile. nam qui viuit non generatur, ſed iam generatus eſt. Ergo primum fuit impoſsibile.ſ.quòd anima & vita ſunt idem quæ accipiebatur in præmiſsis. Non ſequitur, quia iſta propoſitio, anima & vita ſunt idem, nõ fuit cauſa concluſionis impoſsibilis. Quod ex hoc patet, quia ea remota, adhuc ſequitur concluſio. Vnde per hoc, ꝙ concluſio eſt impoſsibilis, non poteſt oſtendi quòd prędicta propoſitio ſit impoſsibilis. Sed magis ꝙ iſta ſit impoſsibilis, ex qua ſequitur, quæ eſt iſta, mors, & vita ſunt contraria. Ex huius enim falſitate ſequitur falſitas in concluſione. Mors enim & vita nõ ſunt contraria, ſed opponuntur vt priuatio & habitus. Patet etiam, quòd hæc fallacia peccat contra rationem cauſæ & cauſati.

De fallacia ſecundum plures interro. vt vnam quid ſit. Cap. 29.

Sequitur de fallacia ſecũdum plures interrogationes vt vnam. Eſt aũt idem ſecundum ſubſtantiam enunciatio interrogatio, propoſitio, & concluſio, ſed dicitur enunciatio ſecũdum ꝙ ſignificat aliquid ſimpliciter eſſe vel non eſſe. Interrogatio ſecundum ꝙ ſub dubitatione proponitur. Propoſitio ſecundum ꝙ ſumitur ad alterius probationem. Concluſio vero ſecundum quòd ex præmiſsis probatur. Et ideo ſicut enunciatio eſt vna vel plures, ita interrogatio, propoſitio, & concluſio. Eſt autem vna interrogatio, in qua dicitur vnum de vno, vt homo eſt animal, vel homo eſt albus. Enunciatio vero plures quando dicuntur plura de vno ex quibus fit vnũ per accidens, vt Sortes eſt albus, & muſicus, vel vnũ de pluribus;

ribus, vt Sortes & Plato sunt albi & musici. Sciendũ est autem, quòd, quando plura prædicantur de vno, ex quibus est vnum per se, est enunciatio vna, cum dicitur, homo est animal rõnale & mortale. Nam ex partibus diffinitionis fit vnum per se quod est natura speciei. Si autem predicantur plura, ex quibus fit vnum per accidens, tunc est enunciatio plures, vt cũ dicitur. Sortes est homo albus, ex homine & albo fit vnum per accidens. Prouenit ergo ista fallacia ex hoc ꝙ ad interrogationẽ quę est plures, datur vna responsio, ex eo ꝙ sub vno modo interrogandi proponitur vt si dicatur, Putas ne Sor. & Plato currit? Ex eo.n. ꝙ semel interrogatur de duobus, videtur esse vna interrogatio, cum tñ sint plures. Causa ergo apparentię in hac fallacia est vnitas ex parte modi interrogandi. Causa vero nõ existẽtię est pluralitas interrogationis.

De duobus modis huius fallaciæ. Cap. 10.

MOdi vero huius fallaciæ sunt duo. Primus modus est quando interrogatio est plures, ex eo ꝙ vnum de pluribus iñ singulari prædicatur, vel econuerso, sicut hoc, Putas ne homo & asinus sunt animal rationale? Si dicatur non, procedatur sic, Homo & asinus non sunt animal rationale, ergo homo non est animal rationale. Deceptio hic prouenit, quia ad interrogationem præmissam cũ sint plures, non est danda vna responsio, vt dicatur simpliciter sic vel non, sed plures, vt dicatur, Homo est animal rationale, asinus est animal irrationale, vel non est animal rationale. Similiter est hic. putas ne tu es homo & asinus? Si dicatur non, concludatur sic, ergo tu non es homo. Si dicatur sic, ergo tu es asinus. Et iterum hoc, putas ne æthiops est homo albus? Si non, Dicatur, ergo non est homo. Si sic, ergo est albus. Secundus modus est, quando interrogatio est plures eo, quòd plura subijciuntur, vel prædicantur in plurali numero, sicut hoc, Putas ne mel, & fel sunt dulcia? Si non, concludatur, ergo mel non est dulce. Si sic, Cõcludatur, ergo fel est dulce. In omnibus enim his nõ est danda responsio vna. Patet ergo quòd hæc fallacia prouenit secundum vnum & multa. Et hæc de fallacijs dicta sufficiant.

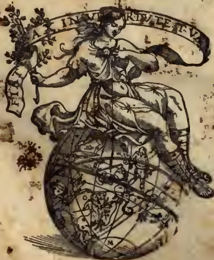
FINIS.

SERIES CHARTARVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R.

Omnes sunt quaterniones, Tabula per se patet.

VENETIIS,
APVD HIERONYMVM SCOTVM.
M D LXX.

